BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
8 E
26

VI.

13 – 24 f. 12.

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
8 E
26
VI.

13—24 f. 12.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Dom. Prof. Rom.

PETRI GAMBACVRTÆ E SOCIETATE IESV

COMMENTARIORVM DE IMMVNITATE ECCLESIARVM

IN CONSTITVTIONEM
Gregorij XIV. Pont. Max.

LIBRI OCTO.

Nunc primùm in lucem prodeunt.

Cum gemino Indice, Capitum, & rerum notabilium.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

LVGDVNI,
Sumptibus Iacobi Cardon & Petri Cauellat.
M. DC. XXII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

Ex dono J. Cardon et P. Cavellat

Digitized by Google

PRÆFATIO
AD
LECTOREM.

HABES hîc, LECTOR *candide, abſolutos, & perfectione ſuæ munitos* COMMENTARIOS *de* IMMVNITATE ECCLESIARVM *in Conſtitutionem* GREGORII XIV. *Pont.Max.quos Rev. P.* PETRVS GAMBACVRTA, *è Societate* IESV, *Vir in re legali minimè vulgaris, viuens conſcripſerat, poſteritati ſuæ relictos. Illos, vt initio operis videndum,in* OCTO *Libros concinnè diuiſit.quorum primo de Aſylis Gentium atque Hebræorum. II. Vniuerſæ Conſtitutionis eius literæ, & ſingulorum pænè verborum explicatio. III. De inſtitutione atque origine Immunitatis Ecleſiarum in lege Euangelica. IV. De confugis de Eccleſia extrahendis, carcerandis, & ſeculari curiæ tradendis, ſiue ad eamdem Eccleſiam remittendis. VII. De perſonis Eccleſiaſticis, ea-*

Digitized by Google

rúmque delictis. IIX. & vltimo de pœnis cenſuriſque in præſentis Conſtitutionis tranſgreſſores, foro Eccleſiaſtico reſeruatis. In quibus enodandis Auctor hic multam & præclaram operam nauaſſe iudicandus eſt. At humanitus contigit, vt antequam hæc ederentur, vir optimus è vita exceſſiſſet. Tibi igitur, ſi quid in illis deſideres, adimplendum ingenuè permittimus. VALE.

Mutius Vitelleſcus, Societatis IESV Præpoſitus Generalis.

CVM opus cui titulus eſt, *Petri Gambacurtæ de Immunitate Eccleſiarum in Conſtitutionem Papæ Gregorij XIIII. Societatis noſtræ Sacerdotis*, tres eiuſdem Societatis Theologi, quibus id commiſimus, recognouerint, ac in lucem edi poſſe probauerint; facultatem concedimus, vt typis mandetur, ſi ita iis ad quos pertinet, videbitur. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus Romæ 9. Iulij 1621.

MVTIVS VITELLESCVS.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Lugdunenſi.

IOANNES FORERIVS Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Lugdunenſi, iuxta priuilegium eidem Societati à Regibus Chriſtianiſſimis Henrico III. 10. Maij 1583. Henrico IV. 20. Decembris 1606. & Ludouico XIII. nunc regnante, 14. Februarij 1611. conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiuſdem Societatis hominibus compoſitos, abſque ſuperiorum permiſſione imprimant: permittit IACOBO CARDON & PETRO CAVELLAT, Lugdunenſibus Bibliopolis, vt librum hunc inſcriptum: *Petri Gambacurtæ, è Soc.* IESV, *Commentariorum de immunitate Eccleſiarum in Conſtitutionem Gregorij XIV. Pont. Max. Libri octo.* ad ſex primos annos imprimere, ac liberè diuendere poſſint. Datum Lugduni die 8. April. 1622.

I. FORERIVS.

APPROBATIO THEOLOGORVM.

NOs infraſcripti ſacræ Theologiæ Doctores fidem facimus, nos *Petri Gambacurtæ, è Soc.* IESV, *Commentariorum de immunitate Eccleſiarum in Conſtitutionem Gregorij XIV. Pont. Max. Libros octo* perlegiſſe, in quo nihil fidei orthodoxæ, Catholicæ, atque Apoſtolicæ contrarium animaduertum. Lugduni 3. Decembr. 1621.

Fr. ROBERTVS BERTHELOT Epiſc. Damaſci.

DE VILLE.

R.D.D. Thomæ de Meſchatin la Faye huius libri imprimendi facultas.

THOMAS DE MESCHATIN LA FAYE, Comes, Canonicus, & Camerarius Eccleſiæ Lugdunenſis, & Vicarius Generalis in Archiepiſcopatu Lugdunenſi: Opus inſcriptum, *Petri Gambacurtæ, è Soc. I E S V, Commentariorum de Immunitate Eccleſiarum in Conſtitutionem Gregorij X I V. Pont. Max. Libri octo*, vt in lucem edatur, facultatem concedo. Lugduni 10. Martij 1622.

MESCHATIN LA FAYE.

Summa Priuilegij à Chriſtianiſſimo Galliarum Rege conceſſi.

LVDOVICI XIII. Galliæ & Nauarræ Regis Diplomate ſancitum eſt, ne quis in regno ſuo, aliiſve locis ditioni ſuæ ſubiectis, intra decem annos, à prima editionis die computandos, excudat, vendat, excudendum, vendendúmque quouis modo, & ratione curet librum, qui inſcribitur, *Petri Gambacurtæ è Soc. I E S V, Commentariorum de immunitate Eccleſiarum in Conſtitutionem Gregorij X I V. Pont. Max. Libri octo*, præter IACOBVM CARDON & PETRVM CAVELLAT, Bibliopolas Lugdunenſes, aut illos, quibus ipſimet conceſſerint. Prohibitum inſuper eâdem auctoritate Regiâ omnibus ſuis ſubditis, eundem librum extra regni ſui limites imprimendum curare, vel quempiam, vbicumque fuerit, ad id agendum impellere, ac inſtigare, ſine conſenſu dictorum IACOBI CARDON & PETRI CAVELLAT. Idque omne ſub confiſcatione librorum, aliiſque pœnis originali Diplomate contra delinquentes expreſſis. Datum Pariſ. die 24. Decembr. 1621.

De mandato Regis,

Signatum

THOMASSIN.

INDEX

INDEX LIBRORVM, PARTIVM ET CAPITVM.

LIBER PRIMVS.

De Gentium aſylis, ciuitatibus refugiorum, templo, altaríque Hebræorum, cæteríſque qui ante Chriſtum fuerunt, confugiorum locis. pag. 1

CAP. I. *De nomine ac definitione immunitatis* 2.1

2. *De diuiſione immunitatis; quotuplex illa ſit, & penes quæ ſumenda diſtinctio ſit.* 3.2

3. *De qua immunitate in hoc toto commentario tractãdum ſit.* 5.2

4. *Quæ ſit in omni bene inſtituta republ. locorum refugij neceſſitas.* 7.1

5. *Quænam fuerint apud diuerſas gẽtes loca immunitatis, ſiue impunitatis.* 10.1

6. *De origine & antiquitate immunitatis ſtatuarum atque imaginum.* 14.2

7. *De origine atque antiquitate immunitatis templorum, altarium, ſacrorúmque locorum, tum apud Gentes, tum apud Hebræos.* 20.1

8. *De diuinis præceptis circa ciuitates refugiorum traditis.* 27.1

9. *An altare ſanctuarij ac templi apud Hebræos diuino præcepto habuerit immunitatẽ.* 35.1

10. *An aſylia apud Gentes diuino iure poſitiuo introducta fuerit.* 39.1

11. *An aſylia ſit iuris diuini naturalis, ſeu iuris gentium.* 41.1

12. *Quos in fines locorum ſacrorũ confugia, immunitatéſque conſtitutæ ſint.* 49.2

13. *Quibus rationibus credendum ſit inductas fuiſſe Gentes ad ius aſyliæ facilè recipiendum, ac ſeruandum.* 52.2

14. *Quæ fuerint celebriora in ordine aſyla.* 55.1

15. *Quæ*

Digitized by Google

15. *Quæ genera perſonarum ad aſyla confugere, quæve inde commoda reportare cõſueuerint.* 58.1

16. *An fuerit aliquando apud Gentes aliquis aſylorum abuſus.* 61.1

17. *An & qua ratione cohibitus ſit aliquando apud Gentes aſylorum abuſus.* 64.2

LIBER SECVNDVS.

Complectens breuem, & litteralem totius conſtitutionis declarationem. pag. 67

LIBER TERTIVS.

De inſtitutione atque origine immunitatis noſtrarum Eccleſiarum in legę Euangelica. pag. 112

CAP. 1. *De duplici immunitate, ciuili & eccleſiaſtica; & vtriuſque cauſis, quibus conſtituuntur & diſtinguuntur. ibid.* 1

2. *Quotuplex ſit immunitas eccleſiaſtica, & de qua nobis in hoc commentario agendũ ſit.* 119. 1

3. *Immunitatem confugij Eccleſiis Chriſti multis nominibus debitam fuiſſe.* 124.2

4. *Immunitatem confugij omnibus ac ſingulis Chriſti Eccleſiis debitam fuiſſe.* 131.2

5. *An multitudo Eccleſiarum Chriſti, quæ ex deuotione populi Chriſtiani in infinitum penè excreuit, obſit Chriſtianæ reipubl. ad impunitatem delictorum, vt olim obfuit multitudo aſylorum.* 135.2

6. *Sítne immunitas Eccleſiarum diuini iuris naturalis, an eidem iuri contraria.* 140.2

7. *An immunitas Eccleſiarũ ſit iuris diuini poſitiui, an merè humani.* 145.1

8. *Quamuis Deus immunitatem Eccleſiarum non præceperit, multis tamen miraculis teſtatus eſt eam ſibi gratam eſſe.* 147.1

9. *Iure ne, an conſuetudine introducta ſit immunitas noſtrarum Eccleſiarum.* 151.2

10. *Quæ ſecuta ſint iura immunitatis ciuilia, atque canonica.* 156.1

11. *An laica Principum poteſtas poſſit verè & iure ſuo concedere Eccleſiis immunitatem confugij.* 164.2

12. *An Imperator & ſupremi Principes potuerint conceſſum ampliſſimum immunitatis Eccleſiarum priuilegium moderari, ac reſtringere.* 172.1

13. *Quid poſſint particulares regnorum leges, & in ſpecie leges huius noſtri regni Siciliæ circa Eccleſiarum immunitatẽ.* 175.1

14. *Quid poſſit conſuetudo circa Eccleſiarum immunitatem.* 180.1

15. *Quid poſſint Rom. Pontifices circa eandem immunitatem.* 183.1

Digitized by Google

16. *Cur Eccleſia & Rom. Pontifices cùm per ſe poſſent immunitatem Eccleſiarum inſtituere, maluerint expectare, donec ab Imperatoribus deferretur.* 187.1

17. *An occurrente caſu quo quis canonico iure caret immunitate poſſit Pontifex extra terras ſui dominij, vel eius de latere legatus dare ei immunitatē.* 190.2

18. *Quibus rebus immunitas noſtrarum Eccleſiarum præſtet Gētilium ac Iudæorum immunitatibus.* 197.2

19. *Exhortatio ad Reges ac Principes Chriſtianos, atque ad eorum curias, & miniſtros, vt immunitati Eccleſiarum deferant.* 200.1

LIBER QVARTVS.

PARS PRIMA.

De locis quæ habent immunitatem. pag, 203.1

DE ECCLESIA.

CAP. 1. *Quid nomine Eccleſiæ intelligendum ſit, & quæ eius ſpatia ad immunitatem proſint.* ibid.

2. *Num ex parte Eccleſiæ conditiones aliquæ requirantur vt immunitatem habeant.* 207.2

3. *De cæmeterio & palatio Epiſcopi, an habeant immunitatem, & vnde.* 211.1

4. *De aliis eccleſiaſticæ immunitatis locis, hac conſtitutione expreſſis, monaſteriis, domibus regularibus, vel ſecularibus, ſeu religioſis.* 213.2

5. *De palatiis S.R.E. Cardinalium, & oratorum ſupremorum Principum.* 216.2

6. *De perſonis quibus locorum vice competit immunitas confugij, vel ratione ſui, vt eſt perſona Epiſcopi, vel ratione Euchariſtiæ quam deferunt.* 218.1

PARS SECVNDA.

De his qui in Eccleſiis ſunt ad immunitatem admittendi. pag. 220.1

CAP. 7. *An Iudæi, Saraceni, cæteríque infideles ſint ad immunitatem in noſtris Eccleſiis admittendi.* ibid.

8. *An Apoſtatæ à fide & hæretici ad immunitatem admittantur.* 225.1

9. *An blaſphemi careāt immunitate.* 227.1

10. *An ſuſpenſi, excommunicati, & interdicti careant immunitate.* 229.2

11. *An clerici & religioſi pro ſuis delictis ac debitis, confugientes ad Eccleſiam ab ea defendendi ſint.* 231.2

12. *Quæ perſonarum genera, & propter quas cauſas ad Eccleſias confugiendo ab eis defendātur.* 236.2

** 13. *De*

13. *De ſeruis ad Eccleſias confugientibus, vt obtineãt à dominis impunitatem.* 238.2

14. *An aliquo caſu ſeruus ad Eccleſiam confugiens obtineat libertatem.* 240.2

15. *De obaratis confugientibus ad Eccleſiam.* 247.1

16. *De reis capitalium, vel aliorum etiam criminum confugientibus ad Eccleſiam.* 251.1

PARS TERTIA.

De conditionibus neceſſariò requiſitis, vt cõfugientes ad Eccleſiam ad immunitatem admittantur. pag. 253.2

CAP. 17. *An ſit neceſſarium ad immunitatem obtinẽdam arma deponere, vt niſi ea deponat, ab Eccleſia non defendatur.* ibid.

18. *An ſit neceſſe ad immunitatem conſequendam vt confuga ad Eccleſiam perueniat liber à poteſtate, ac manibus curiæ.* 256.2

19. *An carceratus emiſſus è carcere ſub iuramento redeundi, confugiens ad Eccleſiam ſit ad immunitatem admittẽdus.* 259.1

20. *An ipſemet carcerarius, qui carceratum dimiſit è carcere, accepto ab eo iuramento redeundi, ſi ille ad Eccleſiam confugiat, teneatur ei ſeruare immunitatem.* 264.2

21. *An ex parte loci ſacri neceſſaria conditio ſit, vt confuga illum ingrediatur ad immunitatem conſequendam, an verò ſit ſatis eum attigiſſe.* 266.2

PARS QVARTA.

De commodis & priuilegiis immunitatis Eccleſiarum. pag. 269.1

CAP. 22. *Quæ commoda conſequantur confugientes ad Eccleſiam locaque ſacra ex immunitatis huius priuilegio.* ibid. 2

23. *Cur nullus penè confuga his commodis, vel eorum aliquo fruatur.* 278.1

24. *De praxi ſeruanda per Eccleſiarum clericos ac Prælatos, cùm quis ad eorum Eccleſiam confugit.* 281.2

25. *De praxi ſeruanda per Epiſcopos & prælatos ſuperiores in caſu confugij ad Eccleſias.* 285.1

26. *De praxi ſeruanda per ſatellites ac miniſtros curiæ ſecularis erga confugas, & clericos Eccleſiarum.* 288.1

PARS QVINTA.

De proceſſu curiæ ſecularis cõtra eos qui ad Eccleſias confugerunt. 293.1.

CAP.

CAP. 27. *De proceſſu curiæ ſecularis contra obæratos, & ciuiles debitores.ibid.2*

28. *Quomodo procedendum ſit per curiam ſecularem contra reos criminum habentium adnexam pœnam confiſcationis bonorum, vel aliam pecuniariam pœnam confugientes ad Eccleſiam: quibus immunitas debetur.* 296.1

29. *Quomodo ſecularis curia procedat contra alios reos criminum confugientes ad Eccleſiam, quibus immunitas competit.*297.1

30. *An clerici Eccleſiarum teneantur reis criminum impetrare pacem, vitam ac membra, & iudices ſeculares teneantur ea concedere, & reus teneatur exire.*300.2

31. *An Prælatus, ſeu iudex eccleſiaſticus in delictis pertinentibus ad forum eccleſiaſticum poſſit extrahere de Eccleſia inuitos, & punire.*307.2

32. *An poſſit infligi pœna ſeruiendi parti læſæ.*310.1

33. *Quænam aliæ pœnæ reis ad Eccleſias confugientibus poſſint per iudices laicos infligi.* 312.2

34. *An poſſint iidem reos confugientes ad Eccleſiam damnare ad pœnam fuſtigationis, vel ad triremes.*315.2

35. *An reus qui ad Eccleſiam confugit poſſit damnari ad carceres vel in perpetuum, vel ad tẽpus.* 317.1

LIBER QVINTVS.

De caſibus ab immunitatis iure exceptis tam iure antiquos quàm præſentis conſtitutionis §.6.pag319

PARS PRIMA.

De caſibus ſolo antiquo iure, vel conſuetudine à priuilegio immunitatis exceptis. ibid. 2

CAP. 1. *An deceat, vel neceſſe ſit à priuilegio immunitatis Eccleſiarum excipere aliquos caſus. ibid.*

2. *Quæ ſint attendenda Rom.Pontifici ad eximendos caſus ab immunitatis priuilegio.* 321.2

3. *Quid ſit cenſendum, aut vſu ac praxi recipiendum de caſibus ciuili authenticorum iure expreſsè exceptis ab immunitatis priuilegio.*324.1

4. *An homicida ex propoſito & per inſidias antiquo iure caruerit immunitate.*329.2

5. *De aliis caſibus antiquo iure can. exceptis ab immunitatis priuilegio.*335.2

6. *An fuerint aliqui caſus in quibus ante hãc conſtitutionem reus de conſuetudine carebat immunitate Eccleſiarum.*338.2

7. *An præſenti horum octo caſuum expreßione intelligendi ſint reuocati alij omnes caſus in iure expreßi, de quibus hactenus diſputatum eſt.* 339.2

8. *An caſus conſuetudine obſeruati extrahendi reos de Eccleſiis hac conſtitutione non expreßi intelligendi ſint per eam reuocati.* 344.1

9. *An ampliationes iuris factæ per communem conſenſum doctorum ad caſus non ita clarè in iure expreſſos hac conſtitutione reuocentur.* 346.1

10. *Cur Pontifex additurus hac cõſtitutione nouos caſus, præter eos qui in iure habebantur, non numerauit omnes caſus in iure expreſſos, ſed aliquos tantùm.* 350.1

PARS SECVNDA.

De tribus primis caſibus à priuilegio immunitatis exceptis publici latronis, graſſatoris viarum ac depopulatoris agrorum. pag. 352.1

CAP. 11. *De primo caſu ab immunitatis priuilegio excepto, hoc eſt, de publicis latronibus. ibid.*

12. *De ſecundo caſu, hoc eſt, de graſſatoribus viarum ſeu ſtratariis.* 354.2

13. *De tertio caſu, hoc eſt, de agrorum depopulatoribus, ſiue nocturnis, ſiue diurnis.* 358.1

14. *An inſidiæ ad quemlibet horum trium caſuum pertineant, & ad priuandum immunitate neceſſariò requirantur.* 359.2

15. *Quid ſit agendum ſi horum aliquis, nempe publicus latro, viarum graſſator, aut populator agrorum ad Eccleſiam confugiens excipiat ſe non eſſe talem.* 362.1

PARS TERTIA.

De quarto caſu ab immunitate excepto, hoc eſt, de delictis in Eccleſiis, earúmve cœmeteriis commiſſis. pag. 365.1

CAP. 16. *Quantum habeant momenti tres rationes adductæ in cap. fin. de immunitate Eccleſiarum. ibid.* 2

17. *De homicidiis & membrorum mutilationibus in Eccleſiis, aut cœmeteriis commißis.* 371.2

18. *An alia grauia delicta in Eccleſia commiſſa, eius immunitate carere cenſenda ſint.* 376.1

19. *An delinquens prope Eccleſiam atque in aliis immunitatis locis, careat immunitate, ſicut qui delinquit in ipſa Eccleſia.* 380.2

20. *Vnde ſumatur in genere grauitas, vel leuitas delictorum, vt admittantur, vel excludantur ab immunitatis priuilegio,* 384.1

21. *Quænam delicta in ſpecie apud doctores iuriſque peritos grauia, vel leuia cenſeantur.* 389.2

22. *Quibus ex pœnis grauia delicta à leuibus dignoſci poßint in ordine ad excludendum ab immunitate eos qui illa in Eccleſiis committunt.* 393.1

23. *An motus iræ in totum excuſet, vel alleuiet delictum ex eo procedens in Eccleſia commiſſum, vt ſeruanda ſit illi immunitas.* 396.2

24. *Quomodo debeant delicta cõmitti in Eccleſia vt priuent immunitate, an ex parte agentis ſimul & patientis, an verò ſatis ſit ex parte alterius tantùm.* 403.1

25. *Quibus caſibus mandans homicidium, vel mutilationem in Eccleſia priuetur immunitate.* 406.2

26. *An delicta in Eccleſia commiſſa priuent ſolùm immunitate illius Eccleſiæ, & quoad illa ſolùm delicta, an verò omnium Eccleſiarum, & quoad omnia alia delicta.* 411.2

PARS QVARTA.

De vero caſu ab immunitate excepto, nempe de homicidio proditorio. pag. 415.2

CAP. 27. *Quis ſit propriè proditor, quod delictum proditorium, & quot modis dicatur proditor.* 416.1

28. *Quot modis homicidium dicatur proditorium, & an omne proditorium careat immunitate.* 417.1

29. *Sitne idem occidere proditoriè atque occidere per inſidias.* 420.2

30. *An in homicidio inſidioſo ac proditorio ſatis ſit attentatum ad priuandum immunitate, id eſt, voluntas cum conatu, non ſecuta morte.* 421.2

31. *An ſi homicidium proditoriũ ab inſidioſo diſtingueretur, dici poſſet hac conſtitutione, quæ ſolùm proditorium expromit, reuocari diſpoſitione cap. 1. de homicid. quæ de inſidioſo loquitur.* 423.2

PARS QVINTA.

De ſexto caſu ab immunitatis priuilegio excepto, nempe de Aſſaſſinis. pag. 428.1

CAP. 32. *Quid & quotuplex ſit aſſaſſinium.* ibid.2

33. *An vtrique aſſaſſinij generi debeantur cùm cæteræ pœnæ cap. 1. de homicid. lib. 6. tum priuatio immunitatis.* 431.1

34. *An diſpoſitio præſentis conſtitutionis quatenus de aſſaſſinis ſimpliciter loquitur, regulanda ſit iuxta diſpoſitionem c. 1. de homicid. lib. 6*

PARS SEXTA.

De ſeptimo caſu ab immunitatis priuilegio excepto, hoc eſt, de reo hæreſis. pag. 438.2

CAP. 35. *Quænam ad crimen hæreſis requirantur.* 439.1
36. *De triplici hæreſi, vna purè mentali, alia purè exteriori, tertia media, quæ vtraque conſtat.* 441.2
37. *Quæ externa ſigna hæreſis in mente conceptæ requirantur, vt quis incurrat pœnas, & pro hæretico habeatur in foro exteriori.* 444.1
38. *Quid ſi quis non propter hæreſim tanquam hæreticus, ſed propter ſuſpicionem hæreſis quæratur? Admittendúſne erit ad immunitatem Eccleſiæ, an non? Itémque de credentibus hæreticorum.* 447.1
39. *Quo iure crimen hæreſis careat & caruerit olim immunitate Eccleſiarum.* 450.1

PARS SEPTIMA.

De vltimo caſu ab immunitatis priuilegio excepto, hoc eſt, de reo læſæ maieſtatis in perſonam Principis. pag. 451.1

CAP. 40. *Quibúſnam hodie competat maieſtas.* ibid. 2.
41. *Quot modis committatur crimen maieſtatis.* 454.2
42. *Quæ leges, qui indices, quæ pœnæ fuerint apud Romanos de crimine maieſtatis.* 460.1
43. *An reus maieſtatis olim admitti conſueuerit ad Eccleſiæ immunitatem.* 464.2
44. *Quænam maieſtatis crimina hoc nouo iure expreſſum ſit carere priuilegio immunitatis* 468.1

LIBER SEXTVS.

De extrahẽdis de Eccleſia, carcerandis & ſeculari curiæ tradendis, ſeu ad eandem Eccleſiam remittendis confugis criminum reis. pag. 476

PARS PRIMA.

De confugis criminum reis ex Eccleſia extrahendis & carcerandis. 477.1

CAP. 1. *An ante hanc conſtitutionem, cùm dubium erat an rei qui ad Eccleſiam confugerant, immunitas deberetur, carcerari conſueuerint.* ibid. 2.
2. *Quinam confugientes ad Eccleſias, quando & an pro clerico, extrahendi ſint & carcerati.*

cerandi iure nouo præſentis conſtitutionis. 481.1

3. *De duplici extractione reorum de Eccleſia, & carceratione, vna ad ponendum eum in tuto donec de cauſa immunitatis cognoſcatur; altera ad procedendum contra eum ad pœnam, an vtraque modò locum habeat.* 485.1

4. *An quilibet rei crimimum confugientes ad Eccleſiam requirente curia ſeculari extrahendi ſint, & ad carcerem hac conſtitutione deſignatum ducendi.* 487.1

5. *Ad quem pertineat extrahere de Eccleſia reos, cùm vel conſtat notoriè non deberi immunitatem, vel eſt dubium an eis competat tā antiquo, quàm nouo iure præſentis conſtitutionis.* 489.2

6. *Quo carcere carcerandi ſint rei, qui de Eccleſia extrahantur dū de cauſa eorum immunitatis cognoſcitur.* 495.1

7. *Quid ſit agendum ſi ſecularis curiæ miniſtri ad ſuum, non ad curiæ eccleſiaſticæ carcerem, etiam vbi diſtinctus habetur, huiuſmodi reum ducunt.* 498.2

PARS SECVNDA.

De cognitione cauſæ immunitatis cùm quæritur an reo, qui ad Eccleſiam confugit, debeatur immunitas. pag. 502.1

CAP. 8. *Quis fuerit olim iudex legitimus in cauſa immunitatis ad quē pertinuerit in dubio de ea cognoſcere, deberetur ne reo, an non, ſecularis, an eccleſiaſtiſticus. ibid.*

9. *Iure nouo præſentis conſtitutionis hanc cognitionem de cauſa immunitatis ad Epiſcopos pertinere, eiúſque ſententiæ ſtandum eſſe à reo.* 508.1

10. *An ſoli Epiſcopi, & ſuperiores prælati, an etiam inferiores prælati Eccleſiarum & monaſteriorum poßint virtute huius conſtitutionis de immunitatis cauſa cognoſcere.* 512.2

11. *An legati ſedis Apoſtolicæ ſiue nati, ſiue miſsi, ſiue de latere poßint hoc nouo iure in ſuæ legationis prouinciis cognoſcere de cauſa immunitatis.* 515.1

12. *Quomodo cauſa immunitatis committatur Epiſcopis tanquam ordinariis, an tanquam delegatis ſedis Apoſtolicæ.* 522.2

13. *Quis ſit Epiſcopus vicinior loco nullius diœceſis, ad quem ex eo loco recurrendum eſt in cauſa immunitatis.* 524.2

14. *An*

14. *An quando ita notoriè conſtat reum commiſiſſe aliquod horum delictorum, vt nullus ſit tergiuerſandi locus, neceſſarium ſit Epiſcopo hanc inſtituere cognitionem ad tradendum illum curiæ ſeculari.* 527.2

15. *Quæ cognitio ſit Epiſcopo neceſſaria ad tradendum reum curiæ ſeculari.* 537.2

16. *Quid faciendum ſit Epiſcopo, cùm vel ipſemet, vel perſona ab eo deputata per huiuſmodi ſummariam cognitionem non format conſcientiam niſi dubiam, num cõmiſerit reus aliquod huiuſmodi delictorum.* 541.2

PARS TERTIA.

De remotione appellationis in cauſa immunitatis Eccleſiarum. pag. 545.1.

CAP. 17. *Ad quos pertineat hæc appellationis remotio, ſeu quínam prohibeantur in cauſa immunitatis appellare.* ibid.

18. *An hæc clauſula*, omni appellatione poſtpoſita, *neget omnem omnino appellationem non modò fruſtratoriam, & inanem, ſed etiam rationabilem, ac iuſtam.* 547.2

19. *Quínam appellationis effectus remoueantur, qui verò maneant, quando appellatio remouetur.* 555.1

20. *An reus qui ad Eccleſiã confugerat, & cui interdicta eſt hoc nono iure appellatio, ſi grauetur ab Epiſcopo poſſit appellare, & quid eius appellatio operetur.* 559.1

21. *Ad quem iudicem, ſiue ſuperiorem appellandum ſit, ſiue reus, ſiue actor, aut fiſcus in hac immunitatis cauſa velit appellare, & vniuersè quando remota eſt appellatio.* 563.1

22. *Qui ſint intelligendi caſus, in quibus in iure indulgetur appellare, vt in his validè appelletur, etiamſi remota ſit appellatio.* 566.1

23. *An iudex ad quem appellatur, in caſu quo appellatio eſt remota, teneatur appellationem rationabilem admittere, grauamen emendare, & ſi id ſit notorium declarare nullitatem.* 568.1

24. *An remota reo appellatione tam in hac cauſa immunitatis, quàm in aliis cauſis intelligenda ſit remota etiam iudicis recuſatio.* 569.2

PARS QVARTA.

De reis criminum, quibus immunitas Eccleſiarum nõ competit, ſeculari curiæ tradendis, ac conſignandis. pag. 575.1

CAP. 25.

CAP. 25. *Quæ ſint ſeruanda in tradendis conſignandiſque reis curiæ ſeculari. ibid.*

26. *Quæ ſint facienda prælatis perſoniſque eccleſiaſticis, quando reos conſignant curiæ ſeculari ad vitandam irregularitatem.* 576.2

27. *An reus de mandato Epiſcopi traditus curiæ ſeculari, ſi in proceſſu cauſæ non conuincatur de qualitate delicti, ratione cuius ab immunitate excluſus eſt, aut ne de delicto quidem, poſſit aut debeat denuo poſtulare ſibi immunitatem ſeruari, & illi ſeruanda ſit.* 581.2

LIBER SEPTIMVS.

De confugientibus ad Eccleſias propter cauſas eccleſiaſticas, perſoniſque eccleſiaſticis ob quæuis delicta confugientibus ad eaſdem: de quibus diſponit Pontifex conſtitutionis iſtius §. nono. pag. 583

PARS PRIOR.

De confugientibus ad Eccleſias propter cauſas, delictaque eccleſiaſtica, & in ſpecie propter hæreſim. ibid.2

CAP. 1. *An diſpoſitio §. 7. & 8. de reis criminum §. 6. expreſſorum conſignandis curiæ ſeculari locum haberet in crimine hæreſis, niſi hoc §. nono contrarium exprimeretur. ibid.*

2. *Quid intelligendum ſit per crimen hæreſis, cuius tota cognitio ad eccleſiaſticum forum dicitur pertinere, ſoláne hæreſis, an etiam ſuſpicio & crimen credentium, & quorum aliorum.* 587.1.

3. *Quid faciendum ſit de hæreticis propter crimen hæreſis confugientibus ad Eccleſiam ante condemnationem.* 589.1

4. *Quid ſit faciendum ſi hæreticus obſtinatus, vel relapſus poſteaquam curiæ ſeculari relictus eſt, ad Eccleſiam caſu aliquo deferatur.* 591.1

5. *De confugientibus ad Eccleſias propter alias eccleſiaſticas cauſas & delicta.* 595.2

6. *Quid in cauſis & delictis eccleſiaſticis, & mixtis agendum ſit, an iudex ſecularis de eis ſe intromittere ordinariè poſſit.* 601.2

7. *De quibuſdam regulis ad dignoſcendum ad eccleſiaſticum ne, an ſecularem iudicem ſpectet cauſa ſiue principalis, ſiue incidens quæ ſpiritualis videtur, ſiue connexa ſpirituali.* 605.2

8. *An aliquando, ſeu aliquo caſu poſſit curia ſecularis de*

iure procedere in criminibus, cauſiſque eccleſiaſticis, & contra eccleſiaſticas perſonas. 609.2

9. *De maioribus cauſis eccleſiaſticis ſoli Rom. Pontifici reſeruatis.* 611.1

PARS POSTERIOR.

De perſonis eccleſiaſticis confugiẽtibus ad Eccleſias. pag. 613.1

CAP. 10. *Quæ ſint perſonæ eccleſiaſticæ, de quibus laica curia non poteſt ſe intromittere.* ibid.

11. *De clericis in minoribus conſtitutis vxoratis, aliiſque perſonis quæ ratione clericatus gaudent foro eccleſiaſtico, an ſint dicendæ perſonæ eccleſiaſticæ.* 616.2

12. *De iis quibus ratione religionis competit forum eccleſiaſticum, quinam horum ſint perſonæ eccleſiaſticæ, & hoc §. protegantur.* 612.2

13. *Quibus caſibus clerici in minoribus conſtituti perdant priuilegium fori eccleſiaſtici.* 626.1

14. *Quibus in caſibus clerici conſtituti in ſacris perdant priuilegium fori.* 631.2

15. *Quibus caſibus religioſi perdant priuilegium fori eccleſiaſtici.* 639.1

16. *An præſentis conſtitutionis diſpoſitio quoad formam in ea traditam caſuſque de nouo additos pertineat ad clericos & religioſos.* 642.2

17. *Quid ſit agendum in caſibus quibus clerici & perſonæ eccleſiaſticæ, & immunitate carent, & fori priuilegio.* 645.2

LIBER OCTAVVS.

De eccleſiaſticis cenſuris, & pœnis latis, & ferendis contra præſentis conſtitutionis tranſgreſſores, de quibus ſermo habetur §. 10. pag. 648

CAP. 1. *Quæ ſint in iure pœnæ conſtitutæ in violatores huius immunitatis confugij, ſiue laicos, ſiue clericos extrahentes confugas de Eccleſiis in caſibus non permiſſis.* ibid.2

2. *De aliis pœnis de nouo additis in §. 10. præſentis conſtitutionis, & quo modo diſpoſitio d. §. 10. intelligenda ſit.* 652.2

3. *An pœnæ contra violatores libertatis, iuris, atque immunitatis eccleſiaſticæ hac conſtitutione declaratæ contra tranſgreſſores præſentis conſtitutionis intelligendæ ſint de latis contra violatores libertatis, iuris & immunitatis vniuerſa-*

lis

lis tantùm, an etiam particularis. 656.1

4. *An omnes pœnæ tam comminatoriæ, quàm latæ ſententiæ conſtitutæ contra violatores libertatis, iuris atque immunitatis eccleſiaſticæ virtute præſentis clauſulæ intelligendæ ſint latæ ſententiæ contra violatores huius conſtitutionis.* 658.1

5. *De cenſuris ac pœnis in iure latis contra violatores libertatis, iuris & immunitatis eccleſiaſticæ, quas incurrunt tranſgreſſores huius conſtitutionis.* 659.2

6. *De quadam alia pœna iuris antiqui conſtituta ſacerdoti, ſiue œconomo Eccleſiæ, ad quam quis confugit, niſi acceptis ſacramentis impunitatis eum conſignaret.* 664.2

7. *An pœnæ præſentis §. locum habeant ſolùm in laicos officiales ac miniſtros curiæ, an etiam contra partes priuata authoritate violatores immunitatem, & tranſgredi præſumentes hanc conſtitutionem.* 667.2

8. *An clerici & perſonæ eccleſiaſticæ pœnas præſentis conſtitutionis incurrant, ſi priuata authoritate violent immunitatem.* 670.1

9. *An Eccleſiarum prælati, & Epiſcopi tranſgrediendo præſentis conſtitutionis diſpoſitionem incurrant cenſuras, & pœnas hoc §. extenſas. ibid.*2

10. *Propter quam tranſgreſſionem huius conſtitutionis miniſtri curiæ ſecularis incurrant has cenſuras, ac pœnas.* 674.1

11. *Propter quam præſentis conſtitutionis tranſgreſſionem Epiſcopi, & Prælati eccleſiaſtici incurrant huius §. cenſuras ac pœnas.* 678.1

12. *An miniſtri curiæ ſecularis extrahentes, & prælati maiores dantes licentiam extrahendi reos in aliis caſibus hîc non expreſſis incurrant cenſuras, ac pœnas huius cõſtitutionis.* 685.2

13. *An ad incurrendas huius conſtitutionis cenſuras & pœnas requiratur actus completus, an verò ſufficiat attentatum.* 687.2

FINIS.

PETRI

Digitized by Google

PETRI GAMBACVRTÆ

E SOCIETATE IESV

COMMENTARIORVM

DE IMMVNITATE ECCLESIARVM

IN CONSTITVTIONEM *Gregorij XIV. Pont. Max.*

LIBER PRIMVS.

De Gentium aſylis, ciuitatibus refugiorum, templo, altariq; Hebræorum, cæteriſque, qui ante Chriſtum fuerunt, confugiorum locis.

PROOEMIVM.

ANTEQVAM, ſiue ad Gregorij XIV. conſtitutioné, ſiue ad ipſius immunitatis noſtrarum Eccleſiarum tractationem aggrediar, præmittendus viſus eſt hic primus liber de aſylis Gentium, atque Hebræorum, vt totus iſte liber ſit quoddam proœmium ad futuram tractationem de immunitate noſtrarum Eccleſiarum, eiuſdémque immunitatis, quaſi antemurale, ac firmum quoddam, ſtabiléque propugnaculum, & futurorum commentariorum principium, ac fundamentum: vt hoc primo tractationis ingreſſu abundè ſuppetat, vnde & aduerſarij catholicæ noſtræ fidei, qui aduersùs noſtrarum Eccleſiarum immunitatem oblatrant,

cōuincantur,& Chriſtiani,catholicique omnes,præſertim verò principes, & eorum curiæ ſæculares ad eandem immunitatem libenti prōptóque animo ſeruandam inducantur: vt cùm vtrique palàm cognouerint, ac pęnè oculis perſpexerint in hoc primo libro tantam eiuſdem generis, aut etiam maiorem immunitatem ab antiquiſſimis longè ante Chriſtum temporibus viuentis adhuc Noe tam libentibus animis, tanta facilitate, ac promptitudine receptam, tam breui tempore per vniuerſum orbem diffuſam; tam honorificè in omnium opinione inſediſſe, tanta vbique religione ſemper obſeruatam, ad noſtras Eccleſias inde deriuatam fuiſſe, quæ longè præſtantiores ſunt non modò dæmoniorum aſylis, ſed & illo ipſo vmbratili templo Iudæorum, neque fidei hoſtes eam calumnientur (vt in ſimilibus ſolent) tánque nouum catholicorum inuentum ad peccandi libertatem, impunitatémque peccantium excogitarum: & catholici Principes,ac magiſtratus, omnéſque Chriſtiani populi illam ad veri Dei honorem, ſacrorúmque locorum reuerentiam deuotè venerentur, ac ſeruent, ne minus ipſi religioſi ſint erga verū Deum, quàm erga ſua idola, ac dæmonū domicilia gentes fuiſſe cognoſcunt.

De nomine, ac definitione immunitatis.

CAPVT I.

1. IMMVNES eos vocat Tullius, qui ſunt à pendendis vectigalibus liberi; nam & *in actionibus in Verrem*, ciuitates immunes dicit, quæ nihil penſitant, & *in quadam epiſt.* immunes vocat agros, ex quibus nihil reip. ſoluitur, vnde & *lib. officiorum* 1. immunes vectigalibus opponens, ſucceiſet Romanis, quòd piratas immunes, ſocios vectigales haberent, & *in* 1. *in Antonium*, immunitatem dare pro eo ponit, quod eſt ius immunitatis concedere, atque à pendendis vectigalibus eximere; *& contra Rullum* immunia commodiore conditione eſſe vult quàm ea quæ penſitant. Hæc frequens eſt apud eum vocis huius vſurpatio; quamuis & pro vacatione à muneribus interdum eadem voce vſus ſit, vt *in orat. pro Fonteio* falſum eſſe aſſerit pro vacatione pretium datum eſſe, cùm nemo immunis fuerit, hoc eſt, vacauerit ab officio.

Si verò priſcis Latinæ linguæ obſeruatoribus,qui indagandis Latinarum vocum proprietatibus ſeriò, ac diligenter incubuere, fides habenda ſit, amplior eiuſdem vocis ſignificatio apparebit. Feſtus enim *lib.9. & 11. Romanarum antiquitatum*, & Nonius Marcell. *lib. de proprietatibus ſermonis*, immunem à mune dictum putantes, vt immunis ſit quaſi emunis, ſeu non munis, munémque officioſum hominem appellantes,ſiue his officiis in republica exercendis, ſiue debitis vectigalibus perſoluendis, ſiue perſonalibus oneribus ſubeundis, erga rempublicam officioſus, múniſque ſit. Libertatem ab his omnibus, & ſingulis immunitatem vocant, vt ſiue immunem Latinè vocemus, addita *muni* præpoſitione negatiua *in*; ſiue cum Canoniſtis poſt Innocentium *in rubrica de immunit. Eccleſ.* emunem dicamus, addita, 2.

dita *e*, præpoſitione excluſiua quaſi extra munia immunis ſit, qui eſt ab illo triplici onere liber, vt neque munus aliquod in republica teneatur obire, neque vectigalia ſoluere, neque perſonalia onera
3. ſubire. Quæ vox interdum ſecundùm ſubiectam materiam, de qua eſt ſermo, etiam limitatè pro libertate ab aliquo illorum trium muniū ſumenda eſt, vt cùm immunes agros dicimus, à vectigalibus, cùm verò de officiis, ac publicis muneribus loquentes aliquem immunem euaſiſſe dicimus, liberum
4. à muneribus intelligamus. Neque verò his finibus arctata hæc vox cenſenda eſt, ſed eò vſque ampliata vſu, atque vſurpatione ſcribentium, vt libertas à re qualibet oneroſa, ingrata, moleſta nobis, ac grauī, atque omnis pænè cuiuſlibet euaſio immunitas vocari conſueuerit: vt quiſquis horum aliquid euadit, immunis ab eo euaſiſſe dicatur: vt ſi graſſante peſte, ea non tangatur, immunis à peſte; ſi commeritam pœnam euadat, immunis à pœna; ſi à gerendo magiſtratu liberetur, immunis ab officio euaſiſſe dicatur.

5. Hinc fit, vt immunitatem dare, ſit ab oneribus, quibus aliquis tenebatur, eximere, immunitas verò data propriè ſit ius ipſum, ſeu priuilegium exemptionis ab oneribus, libertas etiam; ſeu liberatio à quibuſlibet malis.

6. Hæc notio eſt, ſiue ratio vocis huius *immunitas*; quæ nominis ratio licèt interdum in grauium rerum tractatione tanquam leuior contemnatur, nonnunquam tamen magnifacienda eſt, cùm ad ipſius rei, qua de agendum eſt, occultam naturam, definitionémque inueſtigandam conducit, ſicut hoc loco ad definitionem non modò conducit, ſed quaſi manu ducit, atque introducit. Ex his enim, quæ dicta de vocis notione ſunt, immunitatis definitionem rectè aſſignauerimus, dicentes, immunitatem propriè eſſe libertatē quandam, exemptionémque, ſeu ius libertatis à vectigalibus pendendis, ab officiis ac muneribus in republica exercendis, ab oneribus perſonalibus ſubeundis; amplè verò eſſe libertatem à quacunque pœna, incommodo, damno. 7. 8.

De diuiſione immunitatis, quotuplex illa ſit, & penes quæ ſumenda diſtinctio ſit.

CAPVT II.

Divisionem porrò immunitatis multiplicem penes multa, quæ in ea attenduntur, accipere poſſumus; ſi enim cauſam efficientem à qua immunitas procedit intueamur, alia eſt immunitas, quæ conceditur à Principe ſæculari, quatenus Princeps ſæcularis eſt: vt eſt immunitas conceſſa militibus; alia a Principe Eccleſiaſtico, puta Romano Pontifice quatenus Pontifex eſt, vt quæ propria eſt ordinis clericalis. Quæ duæ immunitates ampliſſimæ eſſe poſſunt pro amplitudine vtriuſque poteſtatis; & quoniam quilibet poteſt liberare quemcunque ſibi quaqua ratione ſubiectum, ab onere illius ſubiectionis; ideo poteſt quilibet immunitatem aliquam concedere maiorem, vel minorem pro qualitate, & amplitudine iuris quod in alium 1. 2.

alium vel alios habet, etiam priuatus priuato.

3. Si verò attendamus ſubiecta, quibus immunitas conceditur, triplex immunitas diſtingui poteſt, localis, realis, ac perſonalis: localis immunitas eſt quæ locis conceditur, realis quæ rebus ipſis boníſque quę poſſidemus, perſonalis demum, quæ conceditur perſonis.

4. Localis immunitas multiplex eſt; quędã enim eſt immunitas cõceſſa loco, puta agro fructifero, vel ciuitati à vectigalibus pendendis; quædam verò eſt immunitas conceſſa loco, vt nullus ibi capi, conſtringi, puniri poſſit, neque inde extrahi ad pœnam, vt fuit Aſylia apud Gentes. Apud Iudæos refugiorum ciuitatibus idem ius competebat erga inuoluntarium, & caſualem occiſorem, noſtris Eccleſiis, ne vllus omninọ inde extrahatur, vel ibi malè habeatur, vt ſuo loco dicemus. Cuidam templo ad oſtiũ Nili Canopium alia immunitas conceſſa erat, vt ſerui ômnes, qui illuc confugiſſent, acceptis ſacris notis ſeruitute eximerentur, ac liberi eſſent.

5. Panormitanæ ciuitati conceſſa immunitas eſt per ſereniſſimos reges catholicos, vt eius ciues immunes ſint à proſecutione fiſci, ne poſſit fiſcus contra eos agere principaliter; concedi autem ſolet ciuitatibus aliqua immunitas propter eius in Principem merita, ſiue quia eius ciues fortiter, & cum graui damno, ac periculo pro ipſo Principe dimicarunt; ſiue quia coniurantibus aliis, pro illo fortiter ſteterunt; ſiue quia illum pecuniis iuuerunt in bello.

6. Vocatur autem localis hæc immunitas, non quia non ad perſonas pertineat, ſed quia primò directè, atque immediatè loca ipſa concernit, & per ipſa loca ad perſonas etiam deriuatur.

Realis immunitas eſt quæ rebus ipſis indulgetur, iumentis, bobus, curribus, cæteríſque ſimilibus, ne ad publicas neceſſitates cogi poſſint, quibuſdam etiam fructibus, ne de eis vllum vectigal ſoluatur, qua immunitate gaudent in Sicilia malogranata, propter coronæ, quã geſtant, reuerentiam: ita immunia sũt à vectigalibus bona omnia clericorum, ſiue patrimonialia, ſiue beneficialia. Hæc, ſicut ſuperior, res per ſe primò reſpicit quatenus tales vel talium ſunt, in perſonarum tamen commodum cedit, quarum eæ res ſunt. 7.

Perſonalis immunitas eſt quæ perſonas per ſe primò, ac directè reſpicit, ſiue alicui priuatæ perſonæ propter ſua in remp. merita, ſiue toti alicui familiæ, aut ordini hominum concedatur. Cuiuſmodi eſt immunitas ab angariis, perangariis, cæteríſque perſonalibus oneribus in republica ſubeundis; eiuſdem ordinis eſt immunitas conceſſa Doctoribus tam in Medicina, quàm in iure à cuſtodia murorum ciuitatis propter imminens bellum. Immunitas etiam à tributis, ſeu impoſitionibus quibuſdam impoſitis ſuper perſonis, vt eſt capitatio, qua pro ſingulis capitibus, vel perſonis aliquid pendendum eſt; qualem vidi aliquando in quibuſdã Apuliæ vrbibus. Eiuſdẽ rationis eſt immunitas fori clericorum, ac perſonarum eccleſiaſticarum, vt non poſſint cognoſci, nec teneantur, imò nec poſſint reſpondere apud laica tribunalia: immunitas familiæ Epiſcopi, immuni 8.

9. (beside "eiuſdem ordinis eſt immunitas")

10. (beside "Eiuſdẽ rationis")

munitas fori officialium, ac familiarium ſancti Officij Inquiſitionis, de quorum cauſis non poteſt, niſi per Inquiſitores cognoſci, paucis quibuſdam caſibus exceptis. At
11. quoniam perſonæ mobiles ſunt, ideo immunitatem ſuam ſecum ferunt ad ea omnia loca, quæ ſubſunt iuriſdictioni concedentis; niſi ipſe concedens eam ad certa lo-
12. ca reſtringat. Exempli gratia, immunitas illa fori officialium, & familiarium ſancti Officij regni noſtri Siciliæ, quæ ampliſſima omniũ regnorum eſt, reſtricta ad eos eſt in ipſo regno, quocunque intra regnum eant; at extra etiam in aliis catholici Regis Hiſpaniarũ regnis non habet locum, ſi eò ſe confe-
13. rant. Immunitas verò fori clericorum, quoniam tam communi iure Imperatorum, quàm Canonico iure Romanorum Pontificum, & generalium Conciliorum, quorum eſt in totum orbem Chriſtianum autoritas, & iuriſdictio, eos comitatur, illíſque ſeruanda eſt in toto orbe Chriſtiano, quocunque ſe conferant.

14. Eſt & alia immunitatis diſtinctio in ciuilem, ſeu politicam, & eccleſiaſticam, ſeu religioſam: ciuilis eſt quæ à ciuili, ac temporali Principum poteſtate conceditur, propter ciuilem cauſam ad bonum ciuile reipublicæ ſpiritualis, ſeu religioſa, quæ ſpirituali Pontificum poteſtate propter ſpiritualem cauſam in finem ſpiritualem, de quibus abundè dicemus infrà *lib.* 3. *cap.* 1. illud hoc loco interea obiter adnotandum eſt.

15. Quoniam Romanus Pontifex non ſolùm eſt Chriſti Vicarius, quoad ſpiritualia, per totum Chriſtianum orbem eccleſiaſticam habens exercénſque poteſtatem, ſed eſt etiã ſupremus temporalis Princeps in ſuo ſtatu eccleſiaſtico, ideo poteſt vtramque pro diuerſitate poteſtatum immunitatem concedere ſpiritualem reſpectu totius orbis Chriſtiani, ciuilem reſpectu ſui eccleſiaſtici ſtatus, ad quem temporalis eius ordinaria poteſtas extenditur. Idémque iudicium ſtatuo de eccleſiaſticis Prælatis, qui in ſuis diœceſibus vtramque poteſtatem habent, cuiuſmodi ſunt plures Prælati in Germania, & in hoc Siciliæ regno eſt Archiepiſcopus Montis Regalis, qui aliquarum vrbium ſuæ diœceſis, præſertim verò ciuitatis Metropolitanæ ipſius Montis Regalis, habet etiam temporale dominium, & Archiepiſcopus Meſſanenſis, qui eſt Rachalbuti Comes, & dominus temporalis; idémque de illis eccleſiaſticis Prælatis dicendum eſt, qui regendis temporaliter regnis præficiuntur: vt noſtra ætate Illuſtriſſimus ac Reuerendiſſimus Cardinalis Granuelanus Gubernator in Belgio à rege Catholico Sereniſſimo Philippo II. præpoſitus fuit, & in regno Neapolitano Prorex conſtitutus.

De qua immunitate in hoc toto commentario tractandum ſit.

CAPVT III.

1. CONSTAT ex præcedenti capite, inter multas immunitatis ſpecies, quæ numeratæ ſunt, vnam eſſe localem, quæ locis ipſis conceſſa eſt. Quæ cùm etiam multiplex ſit, vna inter eas numeratur, qua, qui ad immunem illum

locum confugit, neque inibi lædi permittitur, neque capi, neque carcerari, neque verò aut obſideri per neceſſariarum rerum ſubtra-ctionem ad exeundum compelli, neque verò extrahi, aut donari ad mortem, vel pœnam. De hac ſola ſpecie localis immunitatis tractare præſentis eſt inſtituti.

2. Fuit apud gentes ciuilis quædã immunitas ſtatuarum Principum, de qua extat in ciuili iure titulus *de iis, qui ad ſtatuas confugiunt*, cui ſimilis eſſe videtur immunitas palatiorum ſupremorum Principũ, & fortaſſis etiam illa immunitas, quæ ex antiqua conſuetudine in vrbe Roma ſeruata fuit palatiis Illuſtriſſimorum S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, Oratorum Regum, ac Principum, & quorundam Principum Romanorum; ita ciuilis fuit immunitas ciuitatum refugiorum apud Hebræos.

3. Alia fuit immunitas eccleſiaſtica, ſeu religioſa, vt fuit apud omnes gentes, præſertim verò apud Græcos immunitas aſylorum, apud Iudæos immunitas ſimilis ex conſuetudine fortaſſe ſeruata fuit eorum tabernaculo, templo, atque altari; his ſucceſſit apud Chriſtianos immunitas noſtrarum Eccleſiarum, de qua extat etiam titulus in iure ciuili *Cod. de his, qui ad Eccleſias confugiunt*. In iure verò Canonico non modò in Decreto multi de ea canones diſponunt, *d.* 96. & 17. *q.* 4. ſed & in decretalibus expreſſus eſt titulus *de immunitate Eccleſiarum*, qui magna ex parte de hac diſponit, ac nouiſſimè præſens conſtitutio Gregorij XIV. ad tollendos multos abuſus, qui quorundam indultorum Apoſtolicorũ prætextu irrepſerant, tota in hac immunitate poſita eſt.

4. Scopus ergo noſter eſt in præſenti commentario, quem molimur in eandẽ conſtitutionem, de hac religioſa, ac ſpirituali noſtrarum Eccleſiarum immunitate tractare. Huc vires omnes intendimus, huic inſiſtimus. Quoniam autem, quæ in Gentium aſylis ſeruata ſunt, ad id non parum conferunt, quæ verò ſtatuis Principũ, quæ ciuitatibus refugiorum apud Hebræos, quæque tabernaculo, ac templo apud eoſdem tributa ſunt, ſimilia iis ſunt; ideo, vt in prooemio præfati ſumus, hunc primum librum quaſi prooemij loco præmittendum duximus de aliis omnibus immunitatis confugij locis, per quæ nobis ad futuram de immunitate noſtrarum Eccleſiarum, quam ſolam intendimus, tractationem nobis aditum comparemus.

5. Quoniam autẽ Romanus Pontifex in hac ipſa conſtitutione quã commentamur, poſteaquam certorum criminum reos ſęculari curiæ tradi, conſignarique mandat, excipit §. 7. perſonas cauſáſque eccleſiaſticas, cogimur etiam nos incidenter de iis agere, ne quam conſtitutionis ipſius partem præteriiſſe videamur, de quibus agemus *lib.* 7.

6. Fuerunt ergo apud Gentes certa confugiorum ſacra loca, quæ Græci ἄσυλα vocauere, eandem Græcam vocem Romani Latinè receperunt. Eſt autem ἄσυλον tam libertatis ipſius, quàm loci cui ea libertas conceſſa erat, nomen, dictum illud quidem ab α, præpoſitione priuatiua, & συλάω verbo, quod eſt *capio*, ſeu à σύρω, quod eſt *traho*, quaſi neque inde trahi, extrahíque liceret eos, qui illuc ſemel

mel confugiſſent.

7. Hinc Budæus Græcè, & Latinè doctus, in Pandectis in *l. quis ſit fugitiuus. §. apud Labeonem. ff. de ædilitio edicto*, huiuſmodi locorum libertatem, quam nos immunitatem vocamus, ſeu ius ipſum libertatis, atque immunitatis aſyliam ab aſylo vocat, vnde & homines quidam aſyli etiam dicti ſunt, quos vel cõtingere, vel minimum lædere piaculum erat, quales tribunos plebis fuiſſe docet Tull. *lib. 3. de legib.* dicens: Tribuni plebis ſunto, quos plebs contra vim, auxilij cauſa creaſſit, quódque prohibeſſint; quódque plebem rogaſſint, ratum eſto, ſanctíque ſunto, hoc eſt, in-
8. tacti, atque aſyli. Neque verò ſolummodo lædere tribunum plebis nefas erat, ſed etiam priuati loco illum habere, aut occurrenti non cedere de via, læſæ Maieſtatis crimen putabatur: vt propterea C. olim Buturius à Romanis vltimo ſupplicio affectus ſit, quòd tribuno cuidam plebis in foro ambulanti de via non deceſſerit, quemadmodum ex Plutarcho refert in Pandectis Budæus *ff. ad l. Iuliam maieſtatis.* Par templis, quæ aſyla erant, ſanctitas tribuebatur, vt qui ad ea confugiſſent tangi, violaríque non
9. liceret. Vnde & ius aſyliæ, & ſanctum eſt, & ad religionem pertinere docet Liuius Macedoniani belli *lib. 5.* vbi de Apollinis Delij templo loquens, ait, *ea religione, & eo ſancto iure coli, quo ſunt templa, quæ aſyla Græci appellant.*

Quæ ſit in omni bene inſtituta republica locorum refugij neceſſitas.

CAPVT IV.

AB Hebræorum republica ideo 1.
initium ducendum eſſe arbitror, quòd cum illa leges omnes non modò ad religionem, ſed ad politicum etiam ſtatum pertinentes ab ipſo Deo per Angelos accepiſſet, ciuitates etiã refugiorum eiuſdẽ præcepto conſtituit, de quibus & leges non paucæ ab eodem
Deo traditæ ſunt. Has autem refu- 2.
giorum ciuitates fuiſſe in ea republica neceſſarias Abulenſis grauis author *commentario in 20. cap. Ioſue q. 9.* expreſsè docet, ea ſaltem diuina ſuppoſita lege, qua genti illi adhuc carnali, ac rudi propter cordis duritiam ad impedienda homicidia, & mutuas occiſiones, liberè permittebatur propinquis occiſi, occiſorem propinqui impunè, vbicunque illum reperiſſent, occidere, & ſanguinem eius vlciſci: quos probabile erat omnem adhibituros diligentiam, vt illum
occiderent. Quoniam autem con- 3.
tingere facile poterat, vt quis caſu, & abſque voluntate hominem occideret, ac propterea morte ipſa dignus non eſſet, ad hos de propinquorum occiſi manibus eruendos, neceſſariæ fuerunt aliquæ refugiorum ciuitates in eadem republica, vt ſicut is probata apud iudicem innocentia, homicidióque inuoluntario, eſſet eius ſententia liberandus, ita ne fortè à propinquis occiſi facile occideretur prouidendum fuit. Hunc in finem conſtitutæ ſunt illi genti refugiorum ciuitates plures, æqualibus pænè ſpatiis inter ſe diſtantes, ad quas ſtrata via eſſet, quæ ita inter cæteras vrbes eſſent diſpoſitæ, vt ex omni loco facilis eſſet ad illarum aliquam, breuíſque via, vtque facile eſſet caſuali occiſori

antequam ſpargeretur homicidij eius rumor, vel certè antequam propinqui eius, qui occiſus eſſet, illum aſſequerentur, ad aliquam prædictarum vrbium, in qua tutus
4. foret, peruenire. Ad has quoniam non ſoli caſuales, ſed etiam induſtrioſi, atque adeò inſidioſi occiſores confugere poterant, ideo eadē diuina lege cautum fuit, neque omnes qui illuc confugiſſent recipi, niſi factum ita narraſſent, vt homicidium caſuale videretur, neque verò omnes qui recepti ibi eſſent tutos eſſe; ſi enim propinqui ipſius occiſi prætenderent homicidium induſtrioſum fuiſſe, remittebatur ad locum delicti reus ſub tuta cuſtodia, vt ſi coram loci iudicibus innocentiam ſuam probaſſet, tutus ad eandem refugij ciuitatem remitteretur impunis, ſin probare eam nequiſſet, propinquis occiſi mactandus traderetur; cùm enim propinquis occiſi omnem occiſorem occidere, ſiue voluntarium, ſiue inuoluntarium, & caſualem Deus permiſiſſet, niſi hac ratione ciuitatum refugij, inuoluntariis occiſoribus prouidiſſet, innumera in eadem gente homicidia ſequuta eſſent, non modò quia propinqui ipſius occiſi omnem etiam caſualem occiſorem quàm diligentiſſimè conquiſitum mactaſſent, ſed quia ipſi inuoluntarij occiſores poſteaquam caſu aliquem occidiſſent timentes ſibi à propinquis occiſi, mortem illis omni arte machinati
5. eſſent. Permiſit autē Deus illi genti vniuersè omnem propinqui occiſorem impunè occidere, quoniā præuidit in carnali rudíque populo eſſe non poſſe ſincerum in repentina illa ira furoreque iudicium, quæ dè propinqui morte efferueſcebat in mente, neque liberam in perturbato animo facultatem, vt poſſet voluntarium ab inuoluntario occiſore diſcernere, aut erga inuoluntariū occiſorem iram ſuā, furoréque frænare, ideoque ſatius eſſe duxit illi permittere in illa ira furoréque innocētem occiſorē occidere, quàm omnem vindictam de occiſi propinqui ſāguine prohibere. Hæc tota neceſſitas ſecundùm Abulenſem ex ſuppoſitione illius legis petita eſt, quia permittebatur occiſi propinquis occidere occiſorem.

Mihi verò, etiamſi ea lex non 6.
ſupponatur, adhuc neceſſaria videntur aliqua confugiorum loca, ne Gentibus inferior Deì populus videretur, néve ipſi contra Deum murmurandi occaſio præberetur; viderant enim Iudæi in Ægypto aliqua confugiorum loca. Ibi (vt ſuo loco dicetur) primùm aſyla conſtituta erant, inde ad Aſſyrios, atque ad alias gentes promanarant. Acceperant fortaſſe per traditionē à maioribus, qui ex Aſſyria deſcenderant, eſſe in ea regione aſyla: audierant de aliis gentibus idem; iam enim de aſylis fama percrebuerat: Populus erat carnalis, & rudis. Quare aliquid, aſylis aliqua ſaltem ex parte ſimile, in ſua republica habere debuit, ne aut aduersùm Deum conqueri, vt facile ſolebat, aut detrahere de eius lege auderet, ſi hoc confugij præſidio ſe omnino deſtitutum experiretur. Conueniens huic malo remedium fuit, illi à Deo conſtitui aſyla, eaque multa atque ampliſſima, nempe integras ciuitates ad aliquos quidem tuendos, atque à pœnis eximendos, quamquam nō omnes, vt erat in gentium aſylis.

Addit

7. Addit Abulen. *lib.* illo 2. *in* 20. *cap. Ioſue q.* 10. vniuerſè in omni politia, & in omni republica bene inſtituta neceſſaria eſſe aliqua confugiorum loca, ſaltem ad tuendam vitam caſualis homicidæ. Probátque hac ratione, quoniam quamuis apud alias gentes propinquis occiſi non ſit lege permiſſum occidere occiſorem; viget tamen vbique cauſa illius permiſſionis, iuſtus ſcilicet, ac vehemens de propinqui occiſione dolor, atque effeveſcens iræ, atque odij motus in occiſoré, quem cohibere difficillimum eſt, nec minus difficile manus in eo feruore, furoréque reprimere, atque ab occiſoris nece temperare. Vt ſi in aliqua republica deſint omnino loca, in quibus caſualis occiſor tutus eſſe queat, æquè periculum ſit, ne illud idem, quod de Iudæis diximus, conſequatur incommodum; vt vel omnes caſuales occiſores à propinquis occiſi, per vim fraudémque necentur, aut ipſi caſuales occiſores, ad tuendam ſuam ipſorum vitam, omnibus à ſe occiſi propinquis, mortem machinentur, & inferant.

8. At ne ſolis caſualibus homicidis aſyla concedamus, neque verò ex ipſis omnis eorum neceſſitas petatur, vniuerſaliùs dici poteſt in omni republica bene inſtituta valde vtilia eſſe aſyla, & neceſſaria ad bonum commodúmque eius ſta-
9. tum. Cùm enim non illa ſola ratio ſit conſtituendorum aſylorum, vt vitæ incolumitatique innocentium conſulatur, ſed etiam vt impunitati reorum, vt locorum ſanctitati, vt Dei ſanctorúmque reuerentiæ, vt nouis vrbibus populo replendis conſulatur. Multæque aliæ eſſe poſſint cauſæ, quæ aſyla poſtulent, vix vlla erit reſp. in qua, etſi non omnis, aliqua tamen non ſubſit cauſa ea ſtatuendi. Illæ porrò duæ, diuinorum reuerentia; & impunitas delictorum, non parum habent vbique momenti; non enim poſſunt non in veneratione habere Deum ij, qui propter eius reuerentiam illos, à quibus læſi ſunt, in aſylis tutos eſſe patiuntur. Neque minus neceſſarium in omni republica eſt patêre aliquam viàm ad veniam de criminibus obtinendam, quàm crimina ipſa puniri, ne omni ſpe veniæ ſublata quiſquis quoquo modo deliquerit ad quidlibet audendum euadendæ pœnæ deſiderio, quam alia honeſta ratione vitare nō poteſt, cum graui reipublicæ damno inducatur, cùm 10.
præſertim hæc confugiorum loca non ita certò impunitatem omnibus tribuant, vt non multi puniantur. Nam & viæ, aditúſque ad ea non rarò, aut caſu fortuito, aut aduerſariorum diligentia præcluduntur, viæque ipſæ plenæ ſunt metus, atque timoris, ipſa delicti atrocitas animum fugiendi adimit, viréſque ſubtrahit, conſilium aufert, vt interdum commiſſo delicto reus, neque vbi ſit, neque quò ſe vertat ſciat, aut quamuis ſciat, mouere ſe loco nequeat, eique qui ad tutum locum peruenerit, talem conſcientia criminis terrorem incutiat, vt plenus interdum timoris inde diſcedat. Multa denique alia paſſim quotidiè experimur in hac ipſa Panormitana ciuitate Eccleſiarum plena, (in qua vix vlla via eſt, in qua non plures Eccleſiæ, quæ omnes immunitate gaudent) cernantur, propter quæ pauciſſimi reorum immunitatem conſequuntur. Multa præterea commoda ad 11.

rẽpublicam ex hac aſylia, templorúmque immunitate, ſeu ex locorum confugio pronanant, multæ ciuium vitæ vtilium conſeruantur, non pauci poſt impunitatem, in meliorem euadunt frugem. Alij cum iis quos offenderant reconciliati, illatas ante iniurias conferendis beneficiis officiiſque compenſant. ex quibus conuenienter infertur eſſe in omni republica bene inſtituta, vel ſimpliciter, vel ad bene eſſe neceſſaria, ac valde vtilia aliqua confugiorum loca.

Quænam fuerint apud diuerſas gentes loca immunitatis, ſiue impunitatis.

CAPVT V.

1. NEQVE vbique eadem, neque eadem ſemper in eadem vrbe, ac gente confugiorum loca, ſed varia atque diuerſa fuere.

Apud Iſraëlitas, initio ingreſſus eorum in terram promiſſionis, tres ciuitates refugiorum patuere trans Iordanem, totidem additæ poſtea ſunt in terra Chanaan, vt habetur *Num. cap.* 35. quatum ciuitatum nomina expreſſa ſunt *Deut. cap.* 4. & *Ioſue* 20. Fuit in eadem gente nonnulla tabernaculo, atque altari ſeruatã immunitas, ſed vtrùm Dei præcepto, an populi moribus vſ-

2. que recepta, poſterius dicetur. Fuit autem tabernaculum inſtar cuiuſdam portatilis templi è ligno fabrefactum, cui poſt multa tandem ſæcula illuſtre Salomonis templum ſucceſſit.

3. Apud Gentes verò prima, & antiquiſſima confugiorum loca ſtatuæ fuere, vultúſque hominum in imagine expreſſi, quas ſtatuas defunctis ad viuorum ſolatium, ſiue filiis parentes, ſiue parentibus filij, poſuere, ducti ſiue honoris gratia, ſiue amoris teneritudine; nam propter amorem filiorum, parentúmque demortuorum honorem, iis qui ad eas ſtatuas confugiſſent (non ſecus ac ſi per eorum, quos imagines illæ repræſentabant, obteſtationem veniam deprecarentur) impunitatem concedebant, rati, tantumdem eſſe quempiam ad carorum defunctorum ſtatuas confugiſſe, quantum ſi dum pœnas exigerent, ſuam carus ille filius, parénſque viuens gratiam, impetranda venia interponeret.

Proxima iis refugij loca eædem quidem ſtatuæ, imaginéſque fuere, ſed alia tamen, ac longè diſpare ratione, quæ ad defunctorum imagines ex impetrata frequenter venia per nimiã impetrantium adulationẽ deriuata eſt. Vt enim ij, qui impunitatẽ per ſtatuas impetrarũt, grati animi ſignificationem præberent erga eos, per quos illam impetraſſent, & iis, à quibus impetraſſent, animos adderent ad eandem ſibi, quoties opus eſſet, aliiſque concedendam, eiſdem ſtatuis diuinos honores tribuerunt, eáſque per ſummam impudentiam, ac ſcelus Deos acclamare veriti non ſunt; id quod fuit idololatriæ principium. 4

Deinde templa, & nemora adeò denſa, & conferta, vt propterea quòd omnis lucis expertia eſſent, luci appellarentur, confugij loca fuere, & Aſyla à Græcis vocata ſunt, quæ aliquando quidem templa ſimul cum luco, aliquando ſoli ſine templo luci, aliquando verò templa ſine lucis fuerunt, &, quantum 5

tum ex ſcriptoribus colligi poteſt, magna aſylorum pars templa fuêre ſine luco, cùm templa referãtur,
6. nulla facta mentione lucorũ. Nonnunquam etiam, neque templum ipſum, ſed ſtatua, quæ in templo erat, aſylum fuiſſe ex Cornelio Tacito non obſcurè colligitur *annalium lib.* 3. apud quem Tenij referũt ſe Apollinis oraculo iuſſos eſſe Neptuni ſtatuam, ædémque ſacrare, vbi cùm ſtatuam, ædémque exprimat, nec ſub æde ſtatuam, nec ſub ſtatua ædem intelligit, atque ideo aliquando ſtatuam ſine æde, aliquando ædẽ ipſam ſine ſtatua, aliquando vtrumque ſimul aſylum fuiſſe argumento eſt. Adde quòd prima orbis aſyla ſtatuæ ipſæ abſque vllo templo fuere, vt ſuo loco
7. dicetur, ſed & ſolum lucum abſque templo fuiſſe, primum illud apud Romanos aſylum, quod, authore Romulo, frequentibus populis vrbem repleuit, non modò ex poëtis, ſed etiã ex hiſtoricis colligere facilè poſſumus, qui omnes luci ſolùm mentionem faciunt. Ouid. *Faſtorum lib.* 3. ſic ait:

Romulus vt ſaxo lucum circundedit alto,
Quilibet huc, inquit, confuge, tutus eris.

& Virgilius lib. 8. Æneidos,

Hic lucum ingentem, quem Romulus acer aſylum
Retulit, & gelida monſtrat ſub rupe lupercal.

His atteſtatur Strabo *lib.* 5. *de collatin. Attene. & Fidenat.* ita ſcribens: *Romulus mortales conuenas Vrbe condita aggregat, ſacrum quendam lucum inter collem Palatinum, & Capitolium aperit.* Liuius *lib.* 1. ab Vrbe condita teſtatur ſuo tẽpore lucũ illum, qui aſylum erat, fuiſſe inter duos lucos denſis ſenſibus circundatum.

8. Lucum verò ſimul, ac templum fuiſſe inſigne illud Apollinis apud Delos aſylum, docet Liuius Macedoniani belli *lib.* 5. dicens Apollinẽ in phano, lucóque ea religione, eóque ſancto iure coli, quo ſunt templa, quæ aſyla Græci appellãt, cùm enim phani, hoc eſt, templi, lucique faciat mentionem, & vtrique hoc ius ſanctum tribuat, vtrumque aſylum fuiſſe neceſſe eſt.
9. Idem quoque mihi videtur de illis aſylis dicẽdũ, quorum adeò ampla ſpatia referũtur, vt ea templorum amplitudo æquare non poſſit, in quibus tamẽ templa fuiſſe conſtat; cuiuſmodi fuere duo Dianæ aſyla, Epheſinæ vnum, alterum Perſicæ, de quorum amplitudine dicetur infrà *cap.* 13.

10. Alicubi ſimplices aræ aſyla fuerunt, vt fuit olim Athenis ara miſericordiæ, ſeu clementiæ in vrbis medio collocata, de qua Statius *lib.* 2. *Thebaidos* ita loquitur:

Vrbe fuit media nulli conceſſa potentum
Ara Deûm, mitis poſuit Clementia ſedem.

Hanc fuiſſe illud aſylum, quod filij Herculis defuncto patre poſuerunt, vt haberent quò tutò confugiendo vitam tutarẽtur ſuam, cùm ab iis conquirerentur ad necem, quos viuens pater vexauerat, his verbis Statius eo loco ſubiungit:

Fama eſt defeſſos acie poſt buſta paterni
Numinis Herculeos ſedem fundaſſe colonos.

11. His atteſtantur quidam relati apud Lyranum *ſuper cap.* 7. *Act. Apoſt.* & Gerſon *tract.* 7. ſuper *Magnificat*, dicentes, hanc eandem fuiſſe illam aram, quæ Athenis dicata erat *Ignoto Deo*, ex cuius aſpectu occa-

Digitized by Google

ſionem ſumpſit Apoſtolus Paulus
prædicandi Athenienſibus Chri-
ſtum; ſic enim ait Act. 17. *Præte-
riens ſimulacra veſtra inueni aram, in
qua ſcriptum erat, Ignoto Deo; quod er-
go ignorantes colitis, hoc ego annuncio*
12. *vobis*. His autem aduerſatur hiſto-
ria Scholaſtica apud eundem Ly-
ranum relata, dicentium, eam aram
nouiſſimis Chriſti patientis tem-
poribus poſitã à Philoſophis pro-
pter miraculoſam illam Solis ecli-
pſim contra omnem naturę ordinẽ
factam, qua dum Chriſtus Domi-
nus in Cruce viuus penderet, tene-
bræ factæ ſunt ſuper vniuerſam
terram ab hora ſexta vſque ad ho-
ram nonam; de qua refert ibidem
Lyranus Dionyſium Areopagitam
excellentem Philoſophum, atque
Aſtrologum vidiſſe lunam retro-
cedentem ſupponentem ſe Soli, at-
que inde iterum redeuntem in ſuũ
13. locum. In qua & illud mirabile
fuit, vt in eadem parte Orientis, ex
qua initium ſumpſerat, finiretur,
idque in plenilunio: cùm naturæ
ordine, ac lege Solis eclipſis in no-
uilunio contingat, & à parte Oc-
cidentis incipiens, in Orientẽ ter-
minetur. hoc inuſitato miraculo
perterriti qui Athenis degebant
Philoſophi, veriti, ne quid à tam
potenti Deo paterentur, qui ſic na-
turæ iura mutaret, id quod nullum
ex cognitis ab eis Diis fieri poſſe
cognoſcebant, ignoto Deo aram il-
lam in media ciuitate dicarunt, vt
magno illi, atque adeò potẽti Deo,
de quo nihil cognoſcerent, cultum
aliquem, venerationémque exhi-
14. berent. Hæc illi. Mihi verò vide-
tur ara illa, de qua Apoſtolus lo-
quitur, diuerſa omnino eſſe ab ea,
quam filij Herculis poſuerunt,
quod ipſa inſcriptio apertè docet.
Hæc enim certo cuidã, licèt igno-
to Deo, dicata erat, illa verò nulli
Deo, ſed clementiæ, ſiue miſericor-
diæ, ſicut ex Statio retuli. Neque
verò improbabile eſt poſitam eam
fuiſſe eo tempore, quo eclipſis illa
contigit, omnium Athenienſium
animis ob eam cauſam timore cõ-
ſternatis.

Non deſunt, qui puteos publi- 15.
co loco poſitos, ſacros fuiſſe apud
Gentes, ſacróque aſyli iure perdi-
tos dicant poſt Marcum à Mantua
conſil. 19. n. 18.

Et, quod mirabilius eſt, quam 16.
immunitatem iam ſacri canones
noſtris cœmeteriis conceſſere, ean-
dem ſepulcris Iudæorum compete-
re nonnulli Canoniſtæ autumant,
Cardin. *in c. inter alia, de immunit.
Eccleſ.* Ioan. Andreas, & apud eum
relatus Vincentius, ac Marian. So-
cin. *in tractatu de citatione*, quam
ſententiam fundant in textu ciuili.
c ſicut. de Iudæis, & Saracenis. qui-
bus eã præterea ratio adſtipulatur,
quòd ſepulcra quæque in religio-
ſorum locorum numero reponun-
tur. At verò ſi rem attentiùs con- 17.
ſideremus, neque textus ille id cõ-
uincit, neque ratio probat. Nam
textus, vt patet intuenti, ſolùm ve-
tat Iudæorũ ſepulcra violari (quod
fieret ſi effoderentur, & inde quæ-
rendo pecuniæ gratia defunctorum
cadauera exhumarentur. Id quod
omnibus omnino, præterquam ho-
ſtium, ſepulcris debetur: ſed ideo de
Iudæorum ſepulcris ſpecialiter, &
expreſsè conſtitutum eſt, quoniam
Iudæi propter fidei, religioníſque
contrarietatem, facile videri po-
terant in hoſtium numero compu-
tandi; quos tamen Chriſti Eccle- 18.
ſia prò hoſtibus non habet quoad
temporalem ſtatum, neque capit
contra

cõtra eos arma, nec gerit bella, ne-
que eos bonis ſpoliat, quanquam
ſecundùm ſtatum ſpiritualem fidei
ac religionis eos tanquam infen-
ſiſſimos hoſtes paſſa ſemper ſit, &
paſſura vſque ad mundi finem. Ra-
tio præterea adducta nihil probat;
non enim omnis religioſus locus
immunitatem habuit apud Gen-
tes, ſed ſolùm aſyla. Imò neque
apud ipſos Hebræos eorum ſepul-
cris vllam immunitatem ſeruatam
fuiſſe legimus.

19. Palatia præterea ſupremorum
quorundam Principum immunia
olim fuere, hodiéque ſunt, puta
Imperatorum, Regum, atque alio-
rum Principum, qui abſoluta in
ſubditos poteſtate præditi, ſuperio-
rem in temporalibus non recogno-
ſcunt: cuiuſmodi ſunt nonnulli in
Italia Duces, Parmenſis, Vrbinas,
Mantuanus, olim Ferrarienſis,
nunc verò Mutinenſis, Archiduces
Florentinus, & Sabaudienſis.

20. Hanc palatiorum immunitatem
expreſsè tradit Montalbus *in ſua
Gloſſ. in l. forti. lib. 1. tit. 5. in fine
gloſſa penultima extat*, & *l. vnica.
Cod. de palatiis & domibus*, & ibi
Lucas de Penna *in rubric.* & Gõſal.
à Villadiego *in tract. Eccl. immun.
ampliatione* 25. Ex his palatiis ne-
mo extrahi poteſt ſine Principis
licentia, niſi ſolus proditor, vt ii-
21. dem Doctores affirmant. Hinc ap-
paret huiuſmodi immunitatem vſ-
que hodie ciuilem eſſe, quoniam
propter ipſius Principis reueren-
tiam authoritate laica introducta,
atque obſeruata, ſolam Principis
ipſius licentiam ad inde aliquem
extrahendum requirit. Quod idem
de palatiis Prælatorum eccleſiaſti-
corum, ſi quando ſupremi Princi-
22. pes ſint, dicendum eſt. Sicut ætate
noſtra vidimus Sereniſſimũ Henri-
cum Cardinalẽ ad Luſitaniæ regiã 23.
coronam aſcendiſſe, & Illuſtriſſi-
mum Cardinalẽ Ferdinãdum Me-
diceum defuncto fratre Magno
Duce Florentiæ ſine liberis, eidem
in ducatu ſucceſſiſſe, & aliquanti-
ſper Cardinalem ſimul, & Ducem
fuiſſe, donec abdicato cardinala-
tu, pro vt res poſtulabat, ſe totum
ad eum regendum ſtatum conuer-
tit. Idem debet eſſe iudicium in 24
quauis libera republica, & nulli
Principi ſubiecta, cuiuſmodi eſt
Veneta, ac Ianuenſis, de palatio
ſupremi Adminiſtratoris, quem
Ducem appellant, propterea quòd
is totius reipublicæ perſonam re-
præſentat. Quod tamen de publi- 25.
cis palatiis ciuitatum, ſeu vniuer-
ſitatum de iure locum non habet:
in quibus conuenire ſolent magi-
ſtratus, qui ciuitatis ipſius, ſeu
bonorum eius curam gerunt, quos
in Sicilia iuratos vocamus, alibi
priores, alibi conſeruatores, alibi
electos, alibi aliis nominibus ap-
pellant, etiamſi in dicto palatio
habitet is qui eſt inter eos ſupre-
mus, capútque ciuitatis, vt eſt
Panormi palatium, Curia prætó-
riana nuncupatum, quòd in ea ha-
bitet Prætor; hæc enim palatia de
iure carere immunitate, notat
Bald. in *l. plerique. ff. de in ius vo-
cando, verſic. ſed pone*; quanquam 26.
Bartholomæus Socin. in eadem
lege *plerique*, rectè obſeruet plera-
que huiuſmodi palatia hodie ſiue
ex conſuetudine, ſiue municipali
lege immunitatem habere, cui con-
ſuetudini legíque municipali vbi-
cunque vigent, quoad perſonas
laicas, & curiam laicam ſtandum
cenſeo. In vrbe Roma eandem ab 27.
immemorabili temporo immuni-

tatem habuere palatia S. R. E. &
Cardinalium, ſiue propterea quòd
Principes Eccleſiæ ſint, ſiue quòd
Regibus æquiparentur: palatia
præterea oratorum omnium, quos
ſupremi quique Principes apud
Romanum Pontificem ſuo nomi-
ne adeſſe volunt: palatia etiam
quorundam Illuſtriſſimorum Prin-
cipum Romanorum, niſi, vt fertur,
28. immunitates hæ reuocatæ ſint. Pa-
latiũ demum Epiſcopi de iure ca-
nonico immunitatem habet, ſed
de his omnibus dicetur *lib.* 4. *cap.*
3. *&* 5. Ex his apparet non modò,
quæ ſint fuerintque apud diuerſas
gentes confugiorum loca, ſed et-
iam ſacra ne fuerint an prophana.
29. Nam apud Ægyptios, atque Aſſy-
rios priùs prophana, ciuiliſque
fuit immunitas ſtatuarum, cùm
velut hominum carorum ſtatuæ
colerentur, mox, cùm illis diuini
honores haberi cœpti ſunt, in ſa-
cram illa ipſa immunitas tranſla-
30. ta eſt. Apud Romanos præceſſere
ſacra aſyla, luci templaque Deo-
rum: his Imperatorum ſtatuæ ſuc-
ceſſerunt immunitate prophana:
31. apud Hebræos ſimúl fortaſſe cœ-
perunt ambæ immunitates, vna ex
hominum moribus ſacra templi,
atque altaris, ciuilis altera ciuita-
tum refugiorum. Sed præter loca
fuerant etiam perſonæ quæ loco-
rum vice immunitatem habuêre
32. confugij, nam de flamine Diali
Gellius *lib.* 10. *cap.* 15. multa refert
deſumpta ex libris, qui de ſacerdo-
tibus publicis compoſiti ſunt; &
1. lib. Fabij pictoris inter illa re-
cenſet ſexto loco: *Vinctum, ſi fla-
minis Dialis ædes introierit, ſolui ne-
ceſſum fuiſſe; & vincula per implu-
uium in tegulas ſubduci, atque inde fo-
ras in viam demitti.* Octauo autem
loco aliud narrat, dicens, *Si quis
ad verberandum ducatur, iſque ad di-
cti flaminis pedes ſupplex procubuerit,
eo die verberari piaculum eſſe.*

De Virgine præterea veſtali nar- 33.
rat Alex. ab Alexandro *lib.* 5. *ge-
nial. dierum, cap.* 12. ſi dum foras
exit, obuiam illi fieret, qui ad ca-
pitale ſupplicium traheretur, non
licuiſſe illum necare, tãtóque cul-
tu & honore ob ſanctitatem ſacer-
dotij habitam eſſe, vt ſeruitia fu-
gitiua nondum vrbem egreſſa, in
loco precationis retineret, & ſer-
uitute eximeret, ad ſe quoque con-
fugientes ab iniuria prohiberet.
Ab ea, atque ab eius decreto, iuſ-
ſúque nulli magiſtratui, nec Tri-
buno plebis, qui pariter ſacroſan-
ctus eſt, prouocare permiſſum,
tantúmque eius iuſſui virium fuiſ-
ſe, vt Claudia veſtalis Virgo pa-
trem iniuſſu populi triumphan-
tem, ne cui Tribuno intercedere
liceret aſcenſo ſimul curru ſequuta
fuerit. De his vtriſque Hierony-
mus Plattus *lib.* 2. *de bono ſtatus re-
ligioſi, cap.* 37. ita ſcripſit, *Flaminis
Dialis tãtam fuiſſe legimus authorita-
tem, vt ad eum quaſi ad aſylum vul-
go concurreretur. Qui enim ad eius
pedes accidiſſent, ſi vincti eſſent, ſol-
uebantur, ſi noxij, pœna condonaba-
tur. Virgines autem veſtales ita quaſi
ſacroſancta habebantur, vt ſi caſu in
aliquem incidiſſent qui ad ſupplicium
duceretur, is ſtatim liberaretur.*

---

*De origine, & antiquitate im-
munitatis ſtatuarum, at-
que imaginum.*

CAPVT VI.

INTER omnes locorum immu- 1.
nitates prima, & omnium anti-
quiſſima

quiſſima hæc fuit, quæ ſtatuis, atque imaginibus conceſſa fuit, quæ ab ipſius viuentis, & diu poſtea ſuperuiuentis Noe temporibus orta, leuibus fortaſſe principiis, breuiſſimè per multas orbis partes peruagata eſt maximis incrementis, idololatriam peperit mundo; aluit, educauit, & per totum pænè orbem diffudit, vt ex hiſtoriis colligere eſt.

2. Fuit apud Ægyptios Princeps vir Aſſyrophenes (alij Aſſyrofanē vocant) diuitiis, opibus, potentiáque præſtans, qui cùm vnicum, quem habebat, cariſſimum filium ampliſſimi ſui patrimonij hæredē, & poteſtatis ſucceſſorem relinquere cogitaret, illum immatura morte ſublatum inconſolabiliter flebat: mœrebat infelix pater, dolebat, angebatur, atque intimis cordis doloribus cruciabatur, ſolitudinémque ſuam ægerrimè ferebat. In tantis doloribus hoc illi occurrit orbitatis remedium, ac ſolitudinis ſolamen, quod & quàm citiſſimè, præ amoris, dolorísque magnitudine perficiendū curauit. Cariſſimi pignoris ad viuum expreſſam imaginem, ſiue ex marmore, ſiue ex ære illa fuerit, cōmodo domus loco repoſuit, cuius iucundiſſimo aſpectu, interdum etiam colloquio fruebatur, omnem amoris, ac teneritudinis ſignificationem, quam viuenti filio exhibere ſolitus erat, demortui ſimulacro exhibebat. Id conſpicati famuli, ac ſerui, vt domino gratificarentur, eiúſque gratiam maiorem quotidie inirent, eidem ſimulacro modò detecto capite adſtabāt, modò flores ſpargebant, modò coronas plectebant, modò odores adolebunt, quibus officiis cùm dominum ſibi quotidie placatiorem fieri cernerent, eam in ſpem venerunt, fore, vt ſiquid aliquando in eum peccaſſent, per eandem imaginem veniam ab eo, impunitatémque impetrarent.

3. Neque verò ſua ſpe falſi ſunt; contigit, vt qui peccarent, ad imaginem confugerent, per illam facile veniam impetrabant, verebatur pius pater, ne, ſi fortè ad filij imaginem conſedenti non ignoſceret, filium læderet, néve non impetrata per illū venia ſerui ab eius imaginis cultū ceſſarent; certabat interdum in parentis pectore hinc ira in ſeruū, propter acerbitatem offenſæ, hinc pietas propter amorem in filium, atque in eius imaginem, vincebat amor, & ſeruo ignoſcebat.

4. Hinc blaſphemæ illæ per impiam adulationem ſeruorum voces imaginem illam Deum acclamantes: hinc impia facta adolentium illi thura, tāquam Deo, & mactantium victimas. His principiis orta impunitas confugientium ad ſtatuas, hinc prima immunitas confugij, hinc orta cum immunitate idololatria, infelici illo Aſſyrophene aures præbente tam impiis ſeruorum vocibus, quas memor humanæ conditionis, & mortalitatis, ſeueriſſimè reprehendere, ac punire debuiſſet; orta immunitas, orta idololatria eſt in priuata familia, tam impiè in filium pij Aſſyrophenis. referunt hæc grauiſſimi authores Fulgentius 1. *lib. Mythologiarum* ex Diophante antiquiſſimo authore, qui antiquitatum libros quatuordecim ſcripſit, atque ex Fulgentio S. Bernardinus Senenſis *ſermone* 10. *in Dominica* 1. *Quadrageſimæ, art.* 1. *cap.* 1. & Abulen. 2.

part.

part. commentariorum in cap. 20. lib. Ioſue q. 20. Idipſum autem in eadẽ Ægypto factitatum per alios primarios viros probabile eſt,ob adeò naturæ inſitum deſiderium,honoris præſertim diuini, vt ſiue ipſi homines,ſiue eorum ſimulacra pro Diis haberentur, quod tam facili negotio viderant aſſequutum fuiſſe Aſſyrophenem.

8. Hanc priuatam ſtatuæ immunitatem proximè ſequutam puto publicam immunitatem ſtatuæ mortui Beli patris à Nino primo Aſſyriorum Rege conceſſam; hic enim cùm ſtatuam Belo optimo parenti magnificentiſſimam, non in priuata domo, ſed loco publico collocaſſet, publico ſanciuit edicto eos omnes, qui quorumcunque criminum rei, ad eam ſtatuam venerabundi accederent, non modò delictorum veniam, ſed pœnarum impunitatem conſequuturos, vt propterea non ex Aſſyria tantùm; ſed vndique illuc ad eam venerandam ſtatuam rei criminum cõfluerent. referunt hoc D. Antonius *lib.* 1. *hiſtoriarum tit.* 1. *cap.* 3. §. 7. & D. Bernardinus Senenſis *ſermone illo* 3. *Dominica* 1. *Quadrageſimæ* ſuprà citat.

9. Hinc ſicut in familia Aſſyrophenis ſerui priuatim, ſic in Aſſyria publicè vniuerſi, qui per ſtatuam ſunt eam impunitatem conſequuti, Belum Deum acclamarunt, diuinóſque illi honores publicè, atque in foro tribuerunt, quod & alij quoque fecerunt, vt Regis gratiam inirent: eadémque ratione publica in Aſſyria idololatria orta eſt

10. Beli Dei, quæ pleraſque alias nationes ſub eiuſdẽ Beli nomine infecit, illum pro ſuo quæque natio idiomate variauit, vt pleriqueve-lint eundem eſſe Belum, quem alij Bal, alij Baal, alij Baalim, alij Beelzebub nuncupant, quod de Baal diſertiſſimis verbis docet Hieronymus *in* 22. *cap. Ezechielis*, dicens: Idolo Baal, &, vt apertiùs dicam, Belis, Aſſyriorum religio conſecrata eſt à Nino Belis filio, vt mortuum patrem honoraret. Hinc idolo tanta habita reuerentia eſt (vt idem Hieronymus *in* 46. *cap. Iſaiæ* teſtatur) illi vt humanas hoſtias non modò captiuorum, atque ignobilium perſonarum, ſed clariſſimorum etiam filiorum immolarent. Degebat eo tempore in

11. Aſſyria in vrbe, quam Vr Chaldæorum ſcriptura vocat, Nachor auus, & Thare pater Abrahæ, qui cum reliqua gente eadẽ idololatriæ peſte infecti fuerunt; nam quo tẽpore Ninus regnum ſuſcepit, currebat mundi annus milleſimus nongenteſimus ſextus, diluuij ducenteſimus quinquageſimus, vitæ Noe octingẽteſimus quinquageſimus, vt ex Chronicis apparet: eo autem anno diluuij, ac vitæ Noe habebat Nachor vitæ annos quinquaginta ſeptem, Thare verò filius eius annos viginti octo, vt ex ſacra Geneſis hiſtoria colligitur, paucis annis poſt ſuſceptum à Nino regnum hæc contigere. Obiit verò Ninus anno regni ſui quinquageſimo ferè ſecundo, mundi verò milleſimo nongenteſimo quinquageſimo ſeptimo, diluuij treceneſimo primo, vitę Nachor centeſimo octauo, vitæ Thare ſeptuageſimo nono, nato iam ex eo filio, fideli Abrahamo, eóque agente annũ ætatis nonũ. Ex quo apparet euidẽ- 12.
ter Noe ſuperuixiſſe poſt introductã immunitatem ſtatuarum, atque idololatriam annis pænè centum, poſt Nini mortẽ quadraginta nouem,

uem, perueniſſeque vſque ad quinquageſimum octauum Abrahæ annum; mortuus eſt enim Noe anno ætatis ſuæ nongenteſimo quinquageſimo; qui fuit annus mundi bis millеſimus ſextus, diluuij treceнteſimus quinquageſimus, ante promiſſionem Abrahæ à Deo factam, ſuſceptámque ab eo peregrinationem annus decimus ſeptimus, quẽadmodum ex ratione annorum, quæ ex ſacra Geneſi deſumpta in ſequenti capite velut in tabella
13. depicta proponitur, apparet; vnde etiam colligitur immunitatẽ confugij, quæ ad ſtatuas prima fuit, anno mundi bis milleſimo ſexto inchoatam, quatuor millium annorum antiquitatem excedere.

14. Porrò quamuis non certò conſtet, priórne ex Aſſyrophene in Ægypto, an ex Nino in Syria orta ſit, & an ex Aſſyriis Ægyptij, an contrà ex Ægyptiis Aſſyrij eam acceperint, tamen cùm eodem tempore Ninus, & Aſſyrophenes vixerint, & ex hiſtoriis conſtet Ninum ex Aſſyria in Ægyptum bellandi cauſa tranſiſſe, non referatur autem Aſſyrophenes ex Ægypto ad Aſſyrios iuiſſe, ſatis probabili coniectura colligi poteſt ex Ægypto, in priuatis ortam familiis, ad Aſſyrios publica præconis voce, publicáque ceremonia fuiſſe tranſla-
15. tam, cùm præſertim S. Bernardinus Senenſis *in ſermone illo decimo* ſuprà citato referat, Ninum ex Aſſyria in Ægyptum progreſſum paraſſe bellum contra Aſſyrophenem, ac ſine bello ſubiectum illum recepiſſe. Placatus enim Ninus ab Aſſyrophene, & donatus muneribus, potuit cum illo familiariter conuerſari, potuit in eius domo ſtatuam filio ab illo poſitam videre, potuit & audire, & oculis cernere conceſſam ab illo per ſtatuam impunitatem, potuit hoc idem in aliis Ægyptiorum familiis conſpicere, potuit haurire propriis auribus eius famulos illi ſtatuæ diuinos honores tribuentes, atque ex eo tempore potuit ſtatuere eundem honorem Belo patri tribuere, vt ex Ægypto in Aſſyriam reuerſus hoc ipſum, quod cogitauerat, opere compleuerit. Confirmo hoc idem alia non leuiore coniectura: cùm enim Ninus non caſu fortuito, ſed deliberato conſilio, publico edicto voce præconis authoritate regia promulgato, non vni alicui, ſed vniuersè omnibus quorumcũque criminum reis, qui ad Beli patris venerandam imaginem accurrerent, omnem omnino impunitatem promitteret, non eſt probabile hanc illi mentem primùm veniſſe, niſi aliquid ſimile, ac minus perfectum, aut vidiſſet, aut audiſſet; omnia enim imperfectis paruíſque principiis oriri, ac paulatim creſcere, ac perfici quotidie experimur. Quare longè probabiliùs eſt id quod in Ægypto reperit adhuc imperfectum erigenda patri Belo Regi optimo iam vita functo ſtatua perfectiùs inſtituiſſe.

Cùm autem immunitas hæc ſtatuarum per impudentem adulationem eorum, quibus impunitas dabatur ſtatuis pro Diis habitis in idolorum immunitatem vix dum orta, tranſlata ſit, apparet ſtatuarum vſum in ipſo ſui ortu excidiſſe, vt cùm omnes vbique Gentes fabricandis, colendíſque idolis intentæ eſſent, tandem alius Aſſyriorum Rex Nabuchodonoſor nomine, vt liber Danielis docet, cùm ſtatuam ſibimet viuus erigeret, eò de- 16.

mentiæ venit, vt illa pro Deo coli, adoraríque (adeò ſtatuæ omnes pro diis habebantur) præceperit: ſopitúſque videtur ſtatuarum vſus vſque ad Romanorum Imperatores, qui eundem denuo excitarunt: excreuit autem in immẽſum vſus idolorum, vt tota ſculpturæ ars fabricandis idolis intenta eſſet vbi-
17. que pænè terrarum; cùm autem Romani Gentium potirentur, eáſque ſuo ſubiugarent impèrio, eò dementiæ ob dominandi cupiditatem deuenere, vt omnium gentiũ religione ſuſcepta omnium idola in vrbe collocarent, vt quotquot gentibus dominarentur, tot erro-
18. ribus deſeruirent. Cum hac idolorum multitudine creuit, & ſtatuarum numerus ipſis Imperatoribus per ſuperbiam Deos æmulari cupientibus, ſuáſque aliquando ſtatuas pro diis coli ſperantibus, vnde & eandem confugij immunitatem ſtatuis conceſſere. Neque eos ſpes fefellit; plerique enim eorum à ſuperſtitioſis populis per ſummam adulationem non modò pro diis habiti, ſed templorum, aſylorúmque honore aucti ſunt.
19. Quoniam autem non omnibus id contigit, ideo immenſus ille ſtatuarum vſus, immunitatis honore decoratus, diu conſeruatus eſt, etiam vſque ad Chriſtianos Imperatores, vnde & in ciuili iure frequens eſt de confugientibus ad ſtatuas ſermo. Nam *l.1.ff. de offic. præfecti vrbis*, ex Epiſtola D. Seueri ad Fabium Cinolem, ſtatutum eſt pertinere ad præfectum vrbis audire ſeruos, qui ad ſtatuas confugiunt, de dominis conquerentes. & *l.2.ff. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. §. ideoque.* Proconſuli committitur de eorundem ſeruorum querelis. cognoſcere. & *l. vnica. C. de his qui ad ſtatuas confugiunt*, confugientes ad ſtatuas ab omni violentia tuti efficiuntur. Quod idem grauiſſimi Doctores, Hoſtienſ. & Cardin. *in cap. penult. de immunit. Eccleſ.* affirmant de ſtatua præfecti vrbis per textum *in §. final. Inſt. de his, qui ſunt ſui, vel alien. iur.* Vnde tã text. iſte *§. finalis*, quàm text. *in §. nam Antonius. Inſt. eodem tit.* æquiparare in hac immunitate videtur ſtatuas Principum ædi ſacræ.

Ex hoc infinito ſtatuarum, ima- 20.
ginum, idolorum, Deorúmque numero factum eſt, vt immunitatis, aſyliæque remedium, quod erat ad reipublicæ vtilitatem inſtitutum, in eiuſdem perniciem propterea verteretur, quòd fraudis aduersùs optimos quoſque ciues, ac delictorum occaſio eſſet. Fraudis quidem, quoniam, quiſquis odiũ, atque inuidiam conflare alicui voluiſſet, confugiebat ad aliquam ſtatuam, per ſimilationem iactando in vulgus, ſe illius timore illuc ideo confugiſſe, quòd ali-
ter ſeſe ab illius furore, ac poten- 21.
tia tueri non poſſet. Id adeò frequens fuit, vt neceſſe fuerit lege remedium adhiberi. *l. vnica. C. de his qui ad ſtatuas confugiunt*. quã lege prudenter ſancitum eſt, vt ſicut ij, qui ſe probauerint iuſtas, veráſque ob cauſas ad ſtatuas confugiſſe, tuti omnino ſunt, ſic ij, qui veras cauſas non probauerint;
non modò ſecuritate careant, ſed 22.
vltrices etiam pœnas luant; delictorum verò occaſio fuere ſtatuæ, atque idola, vt earum paſſim occurrentium commoditates, quibus vrbs tota plena erat, peſſimi quique certa concepta ſpe immunitatis, non modò quicquid mali ve-

niebat

niebat in mentem, auderent, ſed ad conuiciandum bonis quibuſque ciuibus, eóſque lædendum animos ſumerent, vſqueadeo, vt ne fuga vlla ad ſtatuas opus haberent illas quocunque irent ſecum deferrent, paruulas enim portatiléſque, aut Imperatorum, aut Deorum imagines in ipſo flagranti delicto deprehenſi obiectantes, liberi
23. abire permittebantur, eò denique ventum erat, vt ne imaginibus quidem ferendis opus eſſet, ſed illa ipſa Imperatorum imagine, quæ monetis etiã paruis impreſſa erat, ad eandem impunitatem abuterẽtur. Exemplo ſit quod refert Philoſtratus *in vita Apollonij*, apud Aſpedios publicè per magiſtratũ damnatũ fuiſſe hominẽ, qui proprium ſeruum obiicientem argenti dragmam Tiberij Cæſaris imagine ſi-
24. gnatam verberaſſet. Vnde & idem author obſeruat apud illos populos Imperatorum imagines ſanctiores, venerabilioréſque fuiſſe, quàm Iouis Olympij ſimulacrum. Huius vtriuſque abuſus mentionẽ faciens Cornel. Tacitus ſuorum Annalium *lib.* 3. vtrumque deplorat, dicens: *Incedebat deterrimo cuique licentia impunè probra, & inuidiam in bonos excitandi, arrepta Cæſaris imagine.* & paulo inferiùs Ceſtium Senatorem refert conquerentem de Annia Ruffilla, quòd cùm ſibi probra, & minas intenderet, non ſit tamen auſus experiri, id eſt, iure agere contra eum propter Imperatoris imaginem ab eo obiectam. Meminit eiuſdem ad ſtatuas confugij Suetonius, tum in Auguſto, vbi quemdam narrat, qui Antonium iuuenem à D. Iulij ſimulacro, ad quod poſt multas, atque irritas preces confugerat, per vim abreptum interemit; tum in Tiberio de Aggrippa referens modò ad Auguſti ſtatuam, modò ad exercitum confugere voluiſſe.

Frequentiores autem multo ſeruorum, quàm aliorum fuere ad 25.
ſtatuas concurſus, adeò vt propter horum concurrentium multitudinem vileſcere Imperatorum ſtatuæ viderentur. Erat enim ſeruorum propè infinita in Vrbe multitudo ex diuerſis ſubiugatis prouinciis illuc trãſlata, vt non pauci eſſent, qui multa ſeruorum millia haberent, quibus tum ſuperbis conſtruendis ædificiis, tum aliis rebus fabrefaciendis vterentur; adeò vt interdum exacerbati ſeruilia bella mouerent. Ad hanc vilem 26.
turbam è ſuis ſtatuis arcendam quidam ad ſtatuarum baſes, ita ſcribi fecerunt: *A ſeruo tangi nefas*, vt refert Iuſtus Lipſius *in commentariis in* 3. *lib. Taciti*, ſuper ea verba, *incedebat deterrimo cuique*, &c. Maximè verò diſcoli, malíque, quique inter ſeruos ad ſtatuas, atque ad aſyla confugiebant. id quod Tacitus *lib.* 3. ſæpe cit. teſtatur, dicens, *Complebantur templa peſſimis ſeruitiorum*, id eſt, ſeruis quibuſque peſſimis, qui tot ad aſyla confugiebant, vt ea complerent.

Sed labente demum Imperio, atque vrbe, ſimul ſtatuarum vſus 27.
collapſus fuit, vt deinceps creſcente Chriſtiana religione, non tam impediendis nouis ſtatuis, ne erigerentur, quàm veteribus demoliendis laboratum ſit, & cum religionis augmento inducta in Principum animos videtur ſtatuarum obliuio, & immunitas earum ablata, vt docet Gulielmus à Mõte Laudano *in Clementina* 1. *de pœnit.*

C 2 &

& remiſſion. & ibi Imola *n.* 8. Caſtaldus Peruſin. *in tract. de Imperat. q.* 96. Addit Laudunus adueniente caſu, quo quis ad ſtatuam confugeret, ſeueros iudices eam nequaquam illi immunitatē ſeruaturos. Ego verò addo ne pios quidem, æquóſque iudices eam ſeruaturos, cùm ne nomen quidem huius immunitatis audiatur. Niſi alicubi fortè vſque hodie de conſuetudine ſeruetur, cui conſuetudini in ſæculari iudicio ſtandum eſſet.

De origine, atque antiquitate immunitatis templorum, altarium, ſacrorúmque locorum, tum apud Gentiles, tum apud Hebræos.

CAPVT VII.

1. NON modò immunitatis templorum, atque altarium vtriuſque gentis, tam Iudæorum, quàm Gentilium origo, & antiquitas perquirenda eſt, ſed vtraque eſt ad mundi annos, atque ad ſe inuicem conferenda, & vtra alteram, & quanto tempore præcedat inueſtigandum. Cuius difficultatem diſputationis illis ſolis coniectare licet, qui ſunt in hiſtoriis, chronicis, temporúmque rationibus ineundis verſati; his enim cōſtat quàm mutilæ ad nos Gentiliū hiſtoriæ, antiquiores præſertim, peruenerunt, quàm varia fuerit apud diuerſas gentes, atque apud eaſdem diuerſis temporibus annorum ratio, quàm difficile ſit ea, quæ in ſacris hiſtoriis legimus, Gentiū hiſtoriis, annorúmque rationi accommodare, ipſa demum ſacrarū hiſtoriarum pugnantia, vt videntur, loca concordare: his tamen difficultatibus, neque frangor, neque detineor, ſed diuina ope fretus aggredior quod intendo.

Tria, vel quatuor apud Gentes (quantum ſtudio ac diligentia aſſequi potui) reperio aſyla præ cæteris antiquiſſima: vnum à Cadmo poſitum conſtructis Thebis ad replendam vrbem incolis: alterum apud Nili oſtium Canopium poſitum Herculi, quod puto poſitum fuiſſe illi adhuc viuenti, cùm apertum fuerit ante Troianum bellum; Paris enim rapta Helena fugiens cùm eò diuertiſſet, à ſuis ſeruis in eo aſylo ob acceptas ſacras notas libertatem conſequutis, fuit derelictus. Tertium, mortuo Hercule ab eius filiis, ac nepotibus poſitum Clementiæ, de quo ſuperiùs mentionem fecimus *cap.* 5. *à num.* 10. *ad* 14. *incluſiuè.* Quartum non certò conſtat fuiſſe aſylum, ſed ſi aſylum fuit, quod apud me certum eſt, ſine dubio omnium eſt antiquiſſimum. Id fuit templum, quod Semiramis Nini Regis Aſſyriorum coniux poſt mortem mariti Belo ſocero conſtruxit magnificentiſſimum, in quod & Beli ipſius à Nino fabricatam ſtatuam inuexit; licèt enim hiſtorici non referant hoc templum aſylum fuiſſe, id tamen facile mihi perſuadeo, propterea quòd ſtatua ipſa aſylū erat; neque probabile eſt nurum negaſſe ſoceri templo à ſe conſtructo eā confugij libertatem, quam Ninus filius ſtatuæ conceſſerat. 2.

Apud Hebræos præter refugiorum ciuitates, fuiſſe putanda eſt tabernaculi, atque altaris immunitas, ab eo fortaſſe tempore, quo ea conſtructa fuerunt. Id in quem mundi annum, ſeu diluuij inciderit, 4.

rit, tunc demum cognoſcemus, ſi
priùs moram, tempúſque ſeruitu-
tis filiorum Iſrael in Ægypto co-
gnouerimus : de qua pleroſque
expreſſiſſimos quidẽ textus in ſa-
cris litteris habemus; ſed quia pu-
gnantes inter ſe videntur, ſoluen-
da, atque concilianda repugnan-
5. tia eſt. Nam *Exodi cap.* 12. ſic habe-
tur. *Habitatio filiorum Iſrael in Æ-
gypto fuit quadringentorum triginta
annorum.* Idem propè annorum nu-
merus prædictus fuit Abrahæ Gen.
15. *Scito prænoſcens quòd peregrinum
futurum ſit. ſemen tuum in terra non
ſua, & ſubiicient eos ſeruituti, & af-
fligent quadrigentis annis.* Ita *Act.* 7.
Stephanus Chriſti Protomartyr
eadem de re loquutus eſt. *Loquutus
Deus Abrahæ, quia erit ſemen eius
accola in terra aliena, & ſeruituti eos
ſubiicient, & malè tractabunt annis
quadringentis*: ac demum Apoſtol.
ad Galat. 3. *Abrahæ dictæ ſunt repro-
miſſiones, & ſemini eius. Hoc autem
dico nouum Teſtamentum confirmatum
à Deo, quæ poſt quadringentos & tri-
ginta annos facta eſt lex.* In his Scri-
pturis factis vna manifeſtè apparet
repugnantia primæ, ac poſtremæ,
cũ duabus mediis; in prima enim,
& poſtrema exprimũtur anni qua-
dringenti triginta, in duabus verò
mediis quadringenti tantùm. Sed
præterea his omnibus ſimul repu-
gnare videtur textus *Exodi* 6. in
quo cùm habeamus totam ſeriem
generationis vnius ex filiis Iſrael,
nempe Leui, & annos vitæ ſingu-
lorum ex eo deſcendentium à tem-
pore ingreſſus in Ægyptum vſque
ad annum exitus de Ægypto, illis
computatis vix dimidiam partem
prædictæ durationis inuenimus:
id quod multo magis faceſſit nego-
6. tium. Conſtat ergo ex illo capite
6. Exodi Leui genuiſſe Caat mul-
tis annis ante ingreſſum in Ægy-
ptum, Caat autem in Ægypto ge-
nuiſſe Amram; Amram verò ge-
nuiſſe Aaron, & Moſem. Porrò 7.
Caat ibidem refertur vixiſſe annos
ætatis centum viginti tres, Amram
annos centum triginta ſeptem,
Moſem anno ætatis ſuę octuageſi-
mo egreſſum eſſe cũ vniuerſo po-
pulo Iſrael de Ægypto: ſi hos o-
mnes annos ſimul ducamus, ſolùm
reperiemus numerum annorũ tre-
centorum ſexaginta, vt ad com-
plendum numerum annorum qua-
dringentorum triginta, qui planè
numerus ad ſaluandas ſcripturas
omnino complendus eſt, deſint an-
ni ſeptuaginta. Sed neque is an- 8.
norum numerus integer ſumi po-
teſt; neceſſarióque multi ex eo an-
ni detrahendi ſunt. Nõ enim Caat
primo anno ætatis ſuæ in Ægyptũ
puer eſt introductus, ſed multos æ-
tatis annos habebat, hi omnes ſub-
ducendi ſunt. Rurſum Caat non
genuit Amram vltimo ætatis ſuæ
anno, ſed longè antea: cùm igitur
numerare incipimus annos vitæ
Amram, iam non debemus am-
plius numerare annos Caat. Idém-
que de annis vitæ Amram dicen-
dum neceſſariò eſt; cùm enim Am-
ram non genuerit Aaron, & Mo-
ſem vltimo vitæ anno, tot annos
neceſſariò detrahere debemus de
vita Amram, quot annis vixit poſt
genitum Moſem, qui multi certè
fuerant: ſi ergo de illis trecentis
ſexaginta annis multos ſubtra-
hámus de vita Caat ante ingreſ-
ſum in Ægyptum, multos poſt ge-
nitum Amram; ſi de vita Amram
multos poſt genitum Moſem, vix
reliqui erunt ducenti, aut paulo
plures anni, tantum abeſt, vt qua-

dringẽtos triginta cõpleamus. Cùm ergo conſtet ſeruitutem ipſam annis circiter ducẽtis, aut paulo pluribus tantùm duraſſe, nec Spiritus ſanctus, qui in Scripturis loquitur, mentiri poſſit, non ab initio ingreſſus in Ægyptum, ſed multo altiùs hic annorum numerus petendus eſt.

9. Rabanus relatus per S. Thom. ſuper cap. 3. epiſtolæ illius ad Galat. *lect.* 6. & ipſemet S. Thomas illum ſequutus expreſsè tradunt præciſam manſionem filiorũ Iſraël in Ægypto ducentis quindecim tantùm annis duraſſe. Aiunt enim Ioſeph poſt patris in Ægyptum ingreſſum vixiſſe annis ſeptuaginta vno, ab eius verò obitu vſque ad egreſſum ex Ægypto fluxiſſe annos centum quadraginta quatuor, qui ſimul iuncti ducunt annos ducentos quindecim. At deſunt adhuc alij anni ducenti quindecim, vt quadringentos triginta compleamus. Enimuero tot omnino interceſſere à tempore promiſſionis factæ ipſi Abrahæ, eiúſque primæ peregrinationis vſque ad ingreſſum Iſraël in Ægyptum. Si hinc ordiri liceret, compleremus ſanè facile eum numerum. Licere autem ex ipſiſmet ſcripturis, ſi eas attentiùs conſideremus, cognoſcemus; quo fit, vt ita omnino numerare neceſſe ſit, ita numerant duæ illæ Scripturę noui Teſtamenti. Nã *Act.* 7. Stephanus in Scripturis bene verſatus annos quadringentos triginta numerans non ſolùm ſeruitutis Ægyptiacæ mentionem facit, ſed Abrahæ peregrinationem exprimit, cùm ait: *Loquutus eſt Deus Abrahæ, quia erit ſemen eius accola,* id eſt, peregrinabitur in terra aliena, *& ſeruituti eos ſubiicient:* ſic & Apoſtolus *ad Galat.* 3. cùm priùs de promiſſione facta Abrahæ loquutus eſſet, ſtatim ſubdit, *quæ poſt quadringentos annos facta eſt lex,* quadringentos à promiſſione intelligens; eodem enim tempore, quo promiſſionem accepit, datum eſt ei de peregrinatione præceptum; *Egredere de terra tua,* eodem obediẽtiſſimus Abraham peregrinari ſtatim cœpit. Sed & illa prædictio *Gen.* 15. eandem peregrinationem ſub illo annorum numero comprehendit apertiſſimè; ait enim, *Scito prænoſcens quòd peregrinum futurum ſit ſemen tuum in terra non ſua, & ſubiicient eos ſeruituti.* & de peregrinationis, ſeruitutiſque laboribus ſubiungit, *& affligent quadringentis annis.* Atque hac fortaſſe de cauſa *Exodi* 12. non ſeruitutis, ſed habitationis filiorum Iſraël in Ægypto numerantur anni illi quadringenti triginta, quia tot quodãmodo habitarunt partim peregrinando, partim ſeruitutem patiendo.

10. At quoniam hic ſenſus ſecundùm noſtram verſionem difficile aptari videtur, cùm de filiis Iſraël loquatur ſolùm. Ad hos autem annos neceſſe ſit, vt dictum eſt, addi annos peregrinationis ipſiuſmet Abrahæ, adduco illuſtrem verſionem ſeptuaginta Interpretum nuper correctam, & priſtinæ integritati reſtitutam opera, ac diligentia Illuſtriſſimi doctiſſimíque Cardinalis Antonij Caraffæ, nec non & Romæ impreſſá authoritate & approbatione Sixti Papę V. qui textus ſic habet. *Incolatus filiorũ Iſraël, quem incoluerunt in terra Ægypti, & in terra Chanaam, ipſi, & Patres eorum quadringenti triginta anni.* Quo loco duo illa diligenter obſeruanda ſunt, vnum quod exprimit ipſos & Patres eorum, alterum quod exprimit

mit terram Ægypti,& terram Chanaam, quibus duobus omnis hæc difficultas omnino diſſoluitur. Neque verò vacat myſterio, quòd noſtra verſio ſolius Ægypti mentionem facit, quoniam cùm prima Abrahæ peregrinatio in Ægyptum fuerit propter famẽ, vltima filiorum Iſraël in eandem Ægyptum, quaſi tota in Ægypto facta videtur. Hanc eandem expoſitionem de computando numero annorum à prima peregrinatione Abrahæ receperunt ipſimet Hebræi. Nam Ioſephus Iudæus *lib. 2. antiquitatum Iudaicarum, cap. 6.* in ipſo initio ſic ait, *Anno quadringenteſimo trigeſimo, poſteaquam Abraham in Chanaam venit, & poſt Iacobi migrationem in Ægyptum anno ducenteſimo decimo quinto*, &c. ex quo non ſolùm habemus expreſsè ſeruitutem Ægyptiacam duraſſe annis ducentis quindecim, ſed annos totidem præceſſiſſe à ſuſcepta Abrahæ peregrinatione vſque ad ingreſſum Iſraël in Ægyptum, ſed & Lyran. Iudæorum olim Rabinus in lege peritiſſimus, & poſtea Chriſtianus in ſingulis illis Scripturæ locis à nobis initio relatis *in ſua Gloſſ. ſuper cap. 15. Gen. in 12. cap. Exodi in 7. cap. Act. Apoſt. & in cap. 3. epiſtolæ ad Galat.* idem docet. Sequuntur eandem interpretationem ſancti Patres communi conſenſu, Aug. *lib. 16. de ciuit. Dei, cap. 24. & in qq. in Exod.* Euſebius *in chronicis*, Beda *lib. de ſex ætatibus*. Rupertus *in Geneſim*. Chryſoſtomus *homil. 38. in 15. cap. Gen.* Raban. & poſt eum S.Thom. *in cap. 3. epiſtolæ ad Gal. lect. 6.* Caietanus *in 15. cap. Gen.* Cyril. tum *in Gen. 15.* tum *in Exodi 12.* Hieron. *in cap. 3. epiſtolæ ad Galat.* Lippoman. *in Gen. 15.* Abul. tam *Gen. 15.* quàm *Exod. 12.*

Altera ſupereſt difficultas, de illis triginta annis, vltra quadringentos, quos duæ illæ ſuperiùs allatæ Scripturæ numerant, cui facilè reſpondetur morem eſſe ſacræ Scripturæ cùm alicubi ſemel, aut iterum integer temporum numerus expreſſus ſit, deinde ſolius maioris numeri facere mentionem. cùm ergo ſemel, atque iterum expreſſus eſſet numerus integer, atque perfectus quadringentorum triginta annorum, poſtea ſatis fuiſſe ſolum maiorem numerum recenſere annorum quadringentorum. His difficultatibus ita enodatis ad rationem annorum deuenio, ex qua altaris, ac tabernaculi, ciuitatum refugiorum, ac per multorum aſylorum tempora facilè colligere poterimus, & eorundẽ antiquitatem cognoſcere. 11.

Conſtat ergo ex ſacra Geneſis hiſtoria ab orbe condito, vſque ad generale diluuium, quo ſuperſtite Noe cum tota familia, omne reliquum genus hominum abſumptũ fuit, annos interceſſiſſe mille ſexcentos quinquaginta ſex. Id per generationum ſeriem ſic oſtendam; ſi cuiuſque annos non vſque ad finem vitæ eius, ſed vſque ad primum ſuſceptum à quoque filiũ numerauero, reliquos eius vitæ annos ad annos natę ſobolis retulero. Id ex ſubiecta tabella ſic apparet: 12.

Adam genuit Seth anno vitæ	130	130
Seth genuit Enos anno	105	235
Enos genuit Cainan anno	90	325
Cainan genuit Malalael anno	70	395

Malalael

Malalael genuit Iared anno	65	460
Iared genuit Enoch anno	162	622
Enoch genuit Mathuſalem anno	65	687
Mathuſalem genuit Lamech anno	187	874
Lamech genuit Noe anno	182	1056
Diluuium vniuerſale venit anno vitæ Noe	600	1655
Ducunt omnes annos	1656	

13. Ab vniuerſali diluuio vſque ad promiſſionem terræ Chanaam factam Abrahæ & ſemini eius, ſeu vſque ad principium laborū ipſius, ac ſeminis eius, interceſſere anni trecenti ſexaginta ſeptem. Cùm autem Noe vixerit poſt diluuium annis trecentis quinquaginta, conſequens eſt labores Abraham inchoatos eſſe annis ſeptendecim poſt mortem Noe, atque adeò quando mortuus eſt Noe, Abraham iam fuiſſe grandem natu, annorum nẽpe quinquaginta octo. Natus eſt enim Abraham anno diluuij 292. à quibus vſque ad 350. quibus Noe ſuperuixit, quinquaginta octo intercedunt. Hanc annorum rationem eadem ratione ex libro Geneſis colligemus, ſicut, & præcedentem, quod idem in aliis ſequentibus tabellis obſeruabimus.

Addimus præterea annos Mundi vltra annos ſingulorum, annóſque diluuij.

	Vitæ	Diluuij	Mundi
Sem filius Noe genuit Arphaxad anno	100	2	1658
Arphaxad genuit Sale anno	35	37	1693
Sale genuit Heber anno	30	67	1723
Heber genuit Phaleg anno	34	101	1757
Phaleg genuit Reu anno	30	131	1787
Reu genuit Sarug anno	32	163	1819
Sarug genuit Nachor anno	30	193	1849
Nachor genuit Thare anno	29	222	1878
Thare genuit Abraham anno	70	292	1949
Noe mortuus eſt anno diluuij 350. Mundi 2006.			
Abraham accepta promiſſione, diuinóque peregrinandi præcepto peregrinari cœpit anno	75	367	2023
Ducunt omnes annos	367	367	2023

14. Ab initio peregrinationis Abrahæ fidelis, quo tempore accepit à Deo promiſſiones vſque ad ingreſſum nepotis eius Iacob cum filiis, & nepotibus in terram Ægypti, interceſſere anni ducenti quindecim, vt in ſubiecta tabella apparet.

Ab initio peregrinationis Abrahæ ann. 75. vitæ eius vſque ad annum 100.

	Vitæ	Diluuij	Mundi
Quo natus Iſaac anni	25	392	2048 Iſaac

Iſaac genuit Iacob anno	60	451	2108
Iacob intrauit in Ægyptum anno	130	582	2238
Ducunt omnes annos	215		

15. Ægyptiaca portò ſeruitus durauit annis ducentis quindecim, quare peruenit ad annum diluuij 597: mundi verò 2453.

His ita explicatis ciuitatum refugiorum, altaris ac tabernaculi Hebræorum, aſylorum, ac templorum, quibus immunitas conceſſa eſt, tempora, antiquitatémque ſcrutamur.

16. Atque altaris quidem, ac tabernaculi apud Iſraëlitas immunitas ſimul cum ipſo altari, ac tabernaculo orta videtur, ſiue de primo gentis illius altari intelligamus, quod erectum fuit menſe tertio egreſſionis de Ægypto, ſiue de altero, quod ſimul cum tabernaculo perfectum fuit prima die anni ſecũdi. Sicut enim habetur *Exod.* 19. menſe 3. egreſſionis, cùm populus ad ſolitudinem Sinai perueniſſet, ibíque Moſes legem à Deo acceptam promulgaſſet, ſcripſiſsétque, eam populus libenti corde acceptaſſet, mane conſurgens Moyſes ædificauit primum altare Domino, offerens ſuper illud holocauſta, & victimas, fœdúſque firmans inter Deum, ac populum, ſparſo tam ſuper ipſum altare, quàm ſuper populum, ſanguine victimarum, ſicut habetur *Exod.* 24. *Exodi* verò 40. alterum altare Domino constructum, ac ſimul cum ipſo tabernaculo abſolutum, arcaque in tabernaculum introducta, ac velum in eo appenſum dicitur prima die anni ſecundi. Probabile eſt autem immunitatem altaris inchoatam fuiſſe, ſiue in primo altari, ſi caſus aliquis contigit, ſiue vt minimum in ſecundo. Inchoata eſt autem, ſiue ex vſu mero, propterea quòd cùm Iſraelitæ in Ægypto viuiſſent, ac fortè experti eſſent illorum immunitatem, tantundem ſuum altare vero Deo erectum valere voluerunt, ſiue occaſione accepta ex illo Domini præcepto iubentis *Exodi* 21. induſtrioſum, atque inſidioſum homicidam euelli de altari ad necem; inde inferentes alios facinoroſos extrahendos non eſſe: cùm autem egreſſi ſint Iſraëlitæ ex Ægyptò anno mundi bis milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo tertio, diluuij ſeptingenteſimo nonageſimo primo, conſequens eſt vel illiuſmet anni menſe tertio, ſi caſus contigit, ſi ad primum altare referatur, vel integro anno pòſt, ſi de ſecundo altari intelligatur introductam eſſe immunitatem altaris, vel non longè pòſt.

Tres priores refugiorum ciuitates triginta nouem, vel quadraginta annis pòſt, ſegregatæ fuere à Moyſe trans Iordanem, poſt deuictum Sehon Regem Amorrhæorum, & Og Regem Baſan, diſtributa eorum terra tribubus Ruben, Gad, & dimidiæ tribui Manaſſes, circa annum mundi bis milleſimum quadringenteſimum nonageſimum ſecundum, vel tertium; diluuij octingenteſimum trigeſimum primum. Reliquæ tres ciuitates conſtitutæ ſunt refugij per Ioſue Moyſis ſucceſſorem poſt deuictam, captam, & in reliquas tribus diſtributam terram Chanaam, poſt alios decem circiter annos, nempe anno mundi bis milleſimo quingenteſimo ſecundo, vel tertio: diluuij 17.

luuij octingenteſimo quadrageſimo primo,vt colligitur ex *Ioſue* 20.

18. Hinc ad Gentium aſyla deſcendẽdo à Thebano illo ducemus initiũ,quod Cadmus conſtructis Thebis poſuit. Hunc referunt cœpiſſe regnare anno mundi bis milleſimo quingenteſimo vigeſimo octauo, vel quadrageſimo.Neque verò dubium eſt, quia primo regni initio aſylum aperuerit cõdita ſtatim vrbe, cùm eo fine aperuiſſe illud dicatur,vt accolas ad nouam vrbem accerſeret.Quare Cadmi aſylũ erit prioribus ciuitatibus refugiorum poſterius, annis triginta quinque, vel vt ſummum quadraginta ſeptẽ; poſterioribus verò ciuitatibus refugiorum recentius annis vigintiquinque,vel triginta ſeptem; aſylo Beli ſtatuæ per Ninum poſitæ poſterius annis paulo plus ſexcentis. Mihi verò probabile eſt Cadmũ ex Hebræis id accepiſſe. Cùm enim nuper ciuitates refugiorum eſſent conſtitutæ,probabile eſt, ſparſum fuiſſe de illis rumorem, quòd per confugia homicidarum, accolis abundarent,vt inde inferre potuerit Cadmus multo plures ad ſuam illam nouam vrbem confluxuros, ſi non ſolis homicidis, ſed quorumcunque criminum reis impunitas concederetur.

19. Poſt Cadmi aſylum duo alia referuntur antiqua ſatis, & Herculis temporibus aperta, vel paulo pòſt: quorum vnum Herculi dicatũ erat ad Canopium oſtium Nili, quod ipſimet viuenti Herculi ſacratũ inde conicere poſſumus, quòd Paris rapta Helena ante bellum Troianũ illuc delatus referatur, & à ſeruis, aſyli eius lege libertatem cõſequutis,deſtitutus.Herculem enim conſtat inſtituiſſe olympicum certamẽ anno mundi bis milleſimo ſeptingẽteſimo quadrageſimo ſexto, iuſſiſſeque id quinto quoque anno celebrari,vnde & Olympiades numerari cœptæ ſunt.Raptum itẽ Helenæ incidiſſe in annum bis milleſimum ſeptingenteſimum ſexageſimum quintum, annis nouemdecim poſt inſtitutũ olympicũ certamen, eo autem tempore iam celebre erat aſylum, vnde probabile eſt aliquot antè annis fuiſſe poſitũ,atque adeò Herculi viuenti. Probabile eſt etiã ideo fuiſſe viuẽti Herculi dicatum, vt eius timore (quem in olympico certamine victorem, tanquã virum fortiſſimũ omnes metuebant) nullus violare auderet. Alterũ fuit aſylum Athenis poſitum poſt mortẽ Herculis ab eius filiis,& nepotibus dicatum Miſericordiæ,ſeu Clemẽtiæ,quod Atam fuiſſe ſuperiùs docuimus *cap.* 4. Ex his apparet hæc aſyla eſſe Cadmi aſylo poſteriora circiter ducentis annis; ciuitatibus refugiorũ ducentis pænè, ac quinquaginta; altari Iudæorum paulo minus trecentis.

Quòd ſi templũ illud quod Se- 20.
miramis nutus Belo ſocero erexit, aſylũ fuit,fuiſſe autẽ ſuprà oſtendimus probabile eſſe; dicẽdum eſt id omnium toto orbe templorũ, quæ aſyla fuerunt,primum extitiſſe pari pænè antiquitate cum immunitate ſtatuarum; nã paulo poſt Nini viri ſui mortem illud conſtruxit.

Sed & Roma condita Romulus 21.
aſylum in ea aperuit imitatione Cadmi circa annũ mundi ter milleſimum ducenteſimum vndecimũ, diluuij 1555. quod vnicum aſylum Romæ fuit annis multis,id eſt,tota ſeptem Regum, imò & Conſulum tempore,vſque ad Imperatores, atque aliquanto pòſt; non enim inuenio

Digitized by Google

uenio alterius in ea vrbe aſyli vſque ad mortem C. Iulij Cæſaris mentionem, cui Cæſari poſt mortẽ aſylum aliud in vrbe ſacratũ fuiſſe author eſt Dionyſius; deinde verò per Imperatorum ambitionẽ vſque adeò excreuit aſylorum numerus, tã in vrbe, quàm in tota Græcia, vt neceſſe fuerit Tyberio Cæſari vel abrogare omnia aſyla, vt Suetonius tradit, vel ea moderari, vt refert Cornelius Tacitus, de qua re infrà dicetur. Tandem anno mundi quater milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo ſexto imperiali lege confugij immunitas, ſeu aſyliæ ius Eccleſiis Chriſtianorum omnibus ſtatui cœpit, qua promulgata lege, paulatim cum idolorum cultu, inaniúmque Deorum religione aſyla Deorũ conquieuere. Licèt probabile ſit longè antea fuiſſe noſtrarum Eccleſiarum immunitatem, vel conſuetudine obſeruatam, vel aliqua alia lege, quæ modò non extet, cœptam, vt ſuo loco dicetur.

De diuinis præceptis circa ciuitates refugiorum traditis.

CAPVT VIII.

1. REFVGIORVM loca antè à Deo promiſſa, poſtea eiuſdem præcepto conſtituta, docent apertè ſacræ literæ; nam *Exodi* 21. cùm de caſuali homicida tuendo loqueretur Deus, promiſit, dicens: *Conſtituam tibi locum, in quẽ fugere debeat.* Deinde verò non modò de ipſa ciuitatum refugij ſubſtantia, ſed de multis circunſtantiis præcepta dedit, quæ partim per Moyſem, partim per eius ſucceſſorem Ioſue exequutioni mandata ſunt. *Num.* 35. *Deuteron.* 19. *Ioſue* 20. à nobis ſunt hoc capite proſequenda.

Primum igitur præceptũ de ſubſtantia ciuitatũ refugiorum habetur in generali Num. 35. *Sex oppida in fugitiuorum auxilia ſepara.* In ſpeciali de tribus trans Iordanẽ, & totidem in terrà Chanaam, paulo inferiùs ſubdit, ſed & de tẽpore, quo tres priores ſeparandæ erant, ita præcipit Deut. 19. *Cùm diſperdiderit Dominus Deus tuus gentes, quarum tibi traditurus eſt terram, & poſſederis eam, habitaueriſque in vrbibus eius, & in ædibus, tres ciuitates ſeparabis tibi in medio terræ.* De aliis tribus quo tẽpore ſeparandæ eſſent, ſubdit ibidem: *Cùm autem dilatauerit Dominus Deus tuus terminos tuos, ſicut iurauit patribus tuis, & dederit tibi cunctam terram, quam ei pollicitus eſt, addes tibi tres alias ciuitates, & ſupradictarũ triũ vrbium numerum duplicabis.* de quibus poſterioribus *Num.* 35. etiam præcepit. *Quãdo tranſgreſſi eritis Iordanem in terram Chanaam, decernite, quæ vrbes eſſe debeant in ſubſidia fugitiuorum.* Tres priores vrbes ab ipſo Moyſe ſeparatæ leguntur *Deut.* 3. cùm deuicto Sehon, & Og regibus diſtributa eorũ terra tribubus Ruben, Gad, & Manaſſes ſinguli in ſingulis tribubus poſitæ ſunt; Boſor in campeſtri ſolitudine tribui Rubẽ; Ramoth in terra Galaad tribui Gad; Golan, ſeu Gaulon in terra Baſan tribui Manaſſes, ſicut habetur *Deut.* 4. & *Ioſue* 20. ſic & poſt adeptam terram Chanaam renouato Domini præcepto ad Ioſue de earum ſeparatione *Ioſue* 20. refertur facta ab eodem ſeparatio aliarum trium ciuitatum. Subditur enim: *Decreuerunt Cedes in Galilæa montis Nephthalim, Sichem in monte, & tribu Ephraim, & Cariatharbe, ſiue Ebron in mõte atque in tribu Iuda.* 2.

3. Secundum diuinum præceptum fuit de qualitatibus, ſeu conditionibus earumdem ciuitatum, quod ſparſim diuerſis locis datum eſt. Nã *Num.* 35. præcepit omnes huiuſmodi ciuitates ſeparandas eſſe de ſorte vrbium Leuitarum, vt cùm Leuitica tribus partem propriam, atque ab aliis diſtinctam ſicut cæteræ tribus non haberet, ſed de ſingulis tribubus aliquot illi vrbes aſſignandæ forent, quò toti populo permixti eſſent, è quadraginta octo oppidis quæ Leuitis aſſignanda eſſent, ſex ad refugia ſepararen-
4. tur. Secunda conditio, vt hæ ciuitates æqualibus inter ſe ſpatiis diſtarent, *Deut.* 19. de tribus prioribus dicitur. *In tres æqualiter partes totam terram tuæ prouinciæ diuides*; & de tribus poſterioribus, *Præcipio tibi, vt tres ciuitates æqualis inter ſe ſpa-*
5. *tij diuidas.* Tertia conditio, vt viæ, quæ ad quamlibet dictarum ciuitatum vndequaque ducerent, ſternerētur, quod præceptũ fuit *Deut.* 19. Prima quidẽ conditio ideo præcepta videtur, quòd vitam eorum, qui ad has ciuitates refugiant, ſoli ſacerdotali, ſeu Leuiticæ tribui credendam putauit, illis eam tuẽdam commiſit, quod typus quidam, & vmbra fuit immunitatis noſtrarum Eccleſiarum, in qua Clericis, & Prælatis Eccleſiarum committendum erat, vt confugientium ad Eccleſias patrocinium ipſi ſuſciperẽt, eóſque tuerentur, nec abſtraherentur, eoſdẽmque, ſi quando per vim abſtracti eſſent, repererent, vt ſuo loco dicemus. Secunda & tertia conditio eò ſpectant, vt commodè vndecunque pateat acceſſus volẽtibus ad eas confugere, nè quis, aut propter nimiam diſtantiã, aut propter itineris aſperitatem diutius retardatus, interciperetur à propinquis occiſi. Tertium fuit præceptũ 6.
de gentibus, ſeu nationibus, quæ ad has ciuitates confugiendo tutæ eſſent. Quãuis enim Hebræorũ præcipuè vitæ conſuluerit Deus; non ad eos tamen ſolos hoc priuilegiũ reſtrinxit, ſed expreſsè etiã ad aduenas extendit, id eſt, cuiuſcũque nationis, ac ſectæ homines, qui in tota terra Iſraël habitarent, Num. 35. *tam filiis Iſraël, quam aduenis, quàm peregrinis*; quo aduenarũm nomine, non ſolos Iſraëlitas, qui fortè in aliena tribu habitarent, ſed quaſcunque alias gentes intelligi, illud manifeſtè declarat, quòd aduenæ ipſis filiis Iſraël opponuntur, vt filiis Iſraël quicunque illi ſint, & vndecunque aduenæ aliquò aduenerint, nomine filiorum Iſraël intelligantur: aduenæ, qui ab his diſtinguuntur, filij Iſraël non ſint. Poſtulabat autẽ ratio ita fieri, quod conuenientiſſimè præceptũ eſt, vt qui ſimul viuerent, pares in hoc priuilegio eſſent: ne gentes hoc priuilegio offenderentur: vt ſicut ſi filius Iſraël aduenam occidiſſet, ad aliquã ex his vrbibus confugiens tutus eſſet, ita etiam tutus eſſet aduena, quando vtriuſque occiſio caſualis eſſet, & non induſtrioſa, vt aduena religione potius, quàm patria intelligatur. Cùm autẽ hoc præceptum ad ſolos aduenas, peregrinóſque ſe extendat, conſequens eſt: ſi quis ex aliis orbis partibus extra terrã Iſraël commiſſo quouis homicidio etiam caſuali, aut alio quouis delicto, ad quaſcũque ex prædictis ciuitatibus confugiſſet, tutum ibi non fuiſſe.

Quartum præceptũ Domini fuit 7.
de ipſa cauſa cõfugij, quam protegendã in dictis caſibus ſuſcipit: quæ eſt homicidiũ caſuale. Non enim in

reis

reis criminũ,furti, adulterij, inceſtus,nõ ſeruis propter offenſos dominos, nõ grauatis ære alieno, decoctiſve hominibus hoc refugium poſuit, ſed ſolis homicidis: & his quidem omnibus, vſque ad ventilatam, ac diſcuſſam in iudicio cauſam. Poſt ventilationem verò iis tantùm, qui probaſſent ſe caſu fortuito, non autem per induſtriam, atque inſidias occidiſſe. Pro cuius rei declaratione aduertendum eſt, in tantum Deum Opt. Max. alioqui piiſſimum, ac clementiſſimum abominatum eſſe crimen homicidij, quo nomine intelligitur omne voluntarium homicidium, quo mors fratris intenditur: vt omnibus modis voluerit homicidam mortis pœna affici, ſic Exodi 21. *Qui percuſſerit hominem volens occidere, moriatur*, quod non eo ſenſu intelligendum eſt, vt qui occidendi animo percuſſerit, etiam non ſequuta morte occidendus ſit, ſed ſi percuſſerit,adeò vt ſequuta mors ſit, quod declarat alius textus *Leuit*.24. vbi ſic dicitur, *Qui percuſſerit, & occiderit*. Quin adeò certò voluit huiuſmodi homicidium omnino mortis pœnam luere, vt neque ciuitates refugiorum, neque ipſius altaris ſanctitas eum liberare queant, atque vt is nullo modo poſſit mortem euadere, cum poſteaquam de voluntario homicidio conuictus fuerit, ipſis occiſi propinquis, qui eum perſequuntur, tradi voluit occidendum, à quibus probabile non erat, eum eſſe vitam impetraturum. Legem præterea ſtatuit, qua terra occiſorum ſanguine maculata, ac polluta, non aliter, quàm ipſius occiſoris ſanguine expiari poſſet, ſeu ab illa macula purgari, *Num*.35. vnde & *Deuteron*.19. quamuis ipſe aliàs miſericordiſſimus ſit, miſericordiam erga huiuſmodi voluntarios homicidas vetat: *Non miſereberis* (inquit) *eius*, *ſed animam pro anima exiges*. Demum adeò certò, atque infallibiliter voluit voluntarium occiſorem mortis pœnã ſubire, vt ſatius eſſe duxerit innocentem occiſorem, qui merè caſu hominem occidit, mortis pœna affici, ſi fortè extra vrbem refugiorum à propinquis occiſi reperiatur, quàm voluntariæ mortis reum ſub prætextu, ac quæſito colore innocentiæ, ac homicidij caſualis, à morte impunem abire, neque quemquam extra refugiorum ciuitates immunem eſſe a vindicta propinquorum occiſi paſſus eſt.

Sunt autem tria, vel quatuor voluntariorum homicidiorum genera. Primum eſt homicidium inſidioſũ, cùm quis ex diſpoſitis inſidiis occidit incautum. Secundum induſtrioſũ, cùm quis ex induſtria ſciens, & volens molitur necem illius, & abſque inſidiis cogitato, ac deliberato conſilio. Id Abul. *q*.3. *in* 20. *cap. Ioſue* exponit, ſi quis deſiderio aliquem occidendi excogitat, proferátque verba, vel aliqua alia operatur, quibus illũ mouere poſſit ad irã, vel ponit offendicula in eius factis, vt exortis inde iurgiis coloratam habere videatur occidendi cauſam: quem ego inter induſtrioſos homicidas refero, quamquam etiam induſtrioſus ſit qui nullo quæſito colore proximum ſine inſidiis prouocat, inuadit, occidit. Tertium eſt genus, cùm neque poſitis vllis inſidiis, neque vlla adhibita deliberatione præuia, aut prouocatione, aut quæſito colore, exorta caſu fortuito repentè 8.

aliqua contentione hominem occidit aduertens ſe occidere. Quartum genus eſt homicidium, quod committitur ad neceſſariam ſui, rerúmque ſuarum defenſionem, adhibito etiã moderamine illo, quod
9. ideo vocant inculpatæ tutelæ, quia ita moderetur ſuam defenſionem, vt etiam occidendo inculpabilis ſit, id eſt, non peccet, vt ſi quis iuxta priorem modum cum aliquo rixans, vel etiam iuxta priores modos ab alio, vel apertè, vel per inſidias inuaſus, vel fugiat dum poteſt, vel moneat aduerſarium, vt deſiſtat, & alia adhibeat remedia, ne illum occidat, ab eo tamen in eas angustias redigatur; vt niſi ipſe occidat, occidatur, tandẽ ad impediendum ne occidatur, occidit. hoc homicidiũ voluntarium quidẽ eſt, quia ſciens, & volens occidit, & ictum ita dirigit, vt occidat: ſed quia hæc voluntas eſt coacta ab alterius malitia volentis illum occidere, denudatur quodammodo natura homicidij, & induit naturam neceſſariæ defenſionis, propterea quòd ad neceſſariam ſui defenſionẽ occidit. Vocatúrque potius ſuiipſius defenſio, naturæ iure licita, quàm occiſio: neque verò neceſſe eſt (quod quidam arbitrantur) vt is non velit, neque intendat mortem inuaſoris, ſed ſolùm ſuam defenſionem, quod perſæpe impoſſibile eſſet, tum propter animi perturbationem, quæ prudentiam in eo procinctu adimit, tum quoniam aliquando neceſſe eſt talem vibrare ictum ex induſtria, quo illum omnino occidat, & ſic non poteſt non velle mortem, ſed ſatis eſt quòd non aliter velit mortem, niſi vt medium neceſſarium ad ſui defenſionem, tunc enim defenſio eſt per ſe directè intenta, occiſio verò per accidens, quatenus accidit culpa illius, eam eſſe medium neceſſarium ad defenſionem. Poteſt autẽ eſſe inculpata tutela vel coram Deo, quia omnino nulla alia intentione occidit, niſi ad neceſſariam, vt putauit, ſuæ vitæ defenſionem, & qui ſic occidit, omnino innocens eſt coram Deo, nec peccat occidendo, vel inculpata coram hominibus tantùm, quoniam fecit exteriùs omnia, quæ ad inculpatam tutelam requiruntur: voluit autem occidere ex vindicta, ira, odio tunc concepto contra illum, & ſimilibus cauſis, & ſic inculpatus quidem eſt coram hominibus in iudicio humano, licèt coram Deo culpabilis ſit, & mortaliter peccauerit. His poſitis dico 10.
certum eſſe duo priora genera voluntarij homicidij in illa lege non modò ciuitatum, ſed & altaris ipſius, ac tabernaculi, templíque immunitate caruiſſe. Tertium genus videtur etiam caruiſſe eadem, id colligo ex exemplis, quæ in ſacris libris afferuntur *Deuteron. 19.* cùm dixiſſet Deus, *Si quis percuſſerit proximum ſuum neſciens*, addit exemplum. *Si heri, & nudiuſtertius nullum contra eum odiũ habuiſſe comprobatur, ſed abiiſſe cum eo ſimpliciter ad ligna cadenda, & in ſucciſione lignorum ſecuris fugerit manu, ferrúmque de manubrio lapſum percuſſerit, & occiderit.* quo loco non ſatis eſt, non præceſſiſſe odium aliquot antè diebus, ſed neceſſe eſt homicidium videri merè caſuale, vt quòd ſecuris fugerit manu, ferrúmve de manubrio lapſum, vt neutrum horum ſine altero ſatis ſit, ad hoc, vt homicidium tanquam caſuale in ciuitatibus refugiorum defendatur. Sed ſi præceſſiſſet inimicitia,

tia quamuis ſecutis manu excidat, aut ferrũ è manubrio labatur, propter præcedentẽ inimicitiã lapſus ſecuris de manu, ac ferri de manubrio, induſtrioſus præſumatur, & ſi non caſu labatur ſecuris de manu, aut ferrum de manubrio, ſed exorta repentè rixa nullo præcedente odio occidat, dicatur induſtrioſa occiſio, vel ſaltem non inuoluntaria. Aliud exemplum affertur *Numer.* 35. caſualis homicidij: ſi quis fortuitò, & abſque odio manu percutiat, impellátque, ſeu aliquid iaciat in eum, illeque moriatur. Vnde & *Num.* 35. ſi quis ferro percuſſerit, vel ligno, aut lapidẽ iecerit in aliquẽ, illeque interierit, ſimpliciter videtur occidi tanquã induſtrioſus occiſor, nec valet excuſatio ſi probetur, quòd diſciplinę cauſa percuſſerit ferro, aut ligno, aut quòd per ludũ lapidem iecerit, propterea quòd cũ hæc natura ſua apta ſint nocere, poſsíntque mortẽ inferre, tenebatur hoc præuidere, eaque ita moderari, vt non poſſent occidere, v.g. adeò lentè percutere, adeò paruulu lapidẽ iacere, vt mors inde nullatenus ſequeretur. Hinc infert Abulen. in quęſt. illa 3. *in cap.* 20. *Ioſue*, caſualẽ homicidã tunc tãtùm tutum eſſe in ciuitatibus refugiorum, cùm innocens eſt, propterea quòd Scripturæ clamãt defenſionem ſanguinis innoxij *Num.* 35. *Deuter.* 19. *Ioſ.* 20. quod ego interpretandũ puto de innoxio in foro humano, non enim neceſſe eſt, vt coram Deo innocens ſit in conſcientia; iudices enim, quibus innocentia probanda erat, homines erant; vnde & præſumptionum rationem Deus haberi voluit, quæ in ſolo foro humano valent, apud Deum nihili habentur, apud quem ſola veritas locum habet. Hinc & illud addendũ eſt: ſi veritas contra præſumptionẽ probetur per multos teſtes, eóſque fide dignos, hanc veritatẽ præualere contra præſumptionem in admittendo reo ad immunitatem ciuitatis refugij, vt in illo exẽplo *Deuteron.* 19. Siquis abiit cũ alio ad cædenda ligna, dúmque ligna cæderet, aut ſecuris fugit è manibus, aut ferrum è manubrio excidit, percuſsit que, & occidit ſocium, vult Deus attendi, an habuerit cum eo inimicitias heri & nudiuſtertius, id eſt, ſi recens, & ante paucos dies (ponitur enim determinatũ pro indeterminato) putandũ eſſe reũ homicidij voluntarij, quod tunc locũ habet, quando non poſſit contra hanc præſumptionẽ probare veritatem, quòd cõmuniter accidit; non enim ſolent alij adeſſe, qui teſtari poſſint ſpectatores, cùm duo cædũt in ſylua ligna, ſed ſi caſu multi adfuiſſẽt fide digni, qui reſtarentur verè caſu accidiſſe, nullámque negligentiam, fraudémque interceſſiſſe, valeret probatio contra præſumptionem.
Demũ, vt vno verbo dicã, quoties 11.
homicidiũ caſuale in foro humano culpabile apparebat, ſiue ex nõ adhibita diligentia, quã adhibere tenebatur, ſiue ex opera rei illicitæ, ſiue ex præcedente inimicitia, ſiue ex quauis alia cauſa, ita vt occiſor in foro humano innoxius nõ eſſet, excludebatur ab immunitate refugiorũ, & occiſi propinquis mactandus per iudices tradebatur. Quartũ & vltimũ genus homicidij voluntarij, quoniã nomen ipsũ homicidij in malũ ſonat, & crimẽ homicidij, ſeu homicidiũ culpabile ſignificat, propriè homicidiũ vocari nõ poteſt, nullum enim peccatũ eſt, neque corã Deo, neque corã hominibus, ſi probauerit adhibuiſſe illud

inculpa

Digitized by Google

in culpatæ tutelæ moderamen, & ſui defenſio potiúſque homicidiũ appellari debet. Ideoque eo probato moderamine contra inuaſorem à ſe occiſum, non modò tradi non poterat in manus propinquorũ occiſi, ſed neque egebat remedio illo ciuitatum refugiorum; neque tenebatur in illis habitare vſque ad mortẽ ſummi ſacerdotis, niſi vſque ad vẽtilationẽ cauſæ. Probata enim neceſſitate defenſionis ac moderamine à ſe adhibito liber abire permittebatur, & vbicunque liberet habitare.

11. Quintum præceptum fuit de modo admittendi ad vrbes refugiorum, de ventilatione, ſiue diſcuſſione cauſæ, déque eo quod poſt diſcuſſam cauſam agendum erat. De modo præceptum eſt Ioſue 20. *Qui animam percuſſerit neſcius, ſtabit ante portam ciuitatis* (nempe illius ciuitatis refugij, ad quam confugit) *& loquetur ſenioribus vrbis illius ea, quæ ſe cõprobent innocentem, ſicque ſuſcipient eum.* Pro cuius declaratione aduertendum eſt primò ſuppponi morem Hebræorum, apud quos iudices vrbium ad portas vrbis ſedere, atque ibi tribunal habere conſueuerunt, ideoque nomine ſeniorum vrbis iudices intelligit; apud quos ante portam, id eſt, prope portam, cauſam ſuam exponere debebat. Secundò aduertendum non potuiſſe intra ciuitatem admitti, vt in ea tutus eſſet à manibus propinquorum occiſi, niſi apud iudices ciuitatis prædictos, ita narraſſet commiſſum à ſe homicidium, aut coloraſſet, vt appareret innocens, & homicidium appareret caſuale, quod probant illa verba; *loquetur ea, quæ ſe comprobent innocentem.* Debebat enim, ſi volebat in ciuitate tutus eſſe, authoritate iudicum ad eam admitti, quibus illum admittere fas non erat, niſi aliqua probabili coniectura probaſſet ſuũ homicidium eſſe caſuale, quo fiebat, vt ſi, per imprudentiam, ita narraret factum, vt ex eius narratione colligeretur homicidiũ fuiſſe inſidioſum, induſtrioſum, verúmque crimen homicidij, excluderetur ſtatim, nec reciperetur in ciuitatem; neque verò opus erat ad id multa probatione, qua de veritate caſualis homicidij indubitatam fidem faceret, ſed ſolùm aliqua probabili narratione, qua ita velaret factum ſuum, ſiue vera, ſiue falſa narratio eſſet, vt probabile faceret homicidium fuiſſe caſuale. Non enim erat hoc iudicium ad liberandũ omnino eum à morte, ſed ſolùm ad ſtatuendum, num recipi tantiſper ad vrbem vſque ad cauſæ ventilationem deberet. Totum autem iudicium de homicidio, & plena probatio facienda erat coram iudicibus ciuitatis, in qua homicidium commiſſum erat, vbi teſtes commodè ab vtraque parte proferri, & per iudices recipi, atque examinari poterant. Tertiò aduertendum, homicidam cœpiſſe gaudere immunitate, ac tutela ciuitatis, ad quam confugerat, ſtatim, atque eius portas attigiſſet etiam antequam cauſam ſic probaſſet apud iudices illius ciuitatis, & antequam ab eis admitteretur, vnde ſi propinqui ipſius occiſi adeò velociter poſt eum cucurriſſent, vt eum aſſequerentur ad portam, non poterant illum impune occidere, donec per iudices ciuitatis iudicaretur, num deberet admiti, quod vbi ſemel iudicaſſent, tutus ibi erat

vſque

vſque ad ventilationem; ſi verò cōtrà excluſiſſent, licebat eis in illum repentè irruere, eúmque necare: habetur id *Num.* 35. cùm de vrbibus refugiorum dicitur: *In quibus cùm fuerit profugus, cognatus occiſi non poterit eum occidere, donec ſtet in conſpectu multitudinis.*

13. De diſcuſſione cauſæ *Ioſue* 20. dicitur, *& habitabit in ciuitate*, in quā iam admiſſus eſt, *donec ſtet ante iudicium, cauſam reddens facti ſui*, & in vltimis verbis illius capitis dicitur, *donec ſtaret ante populum, expoſiturus cauſam ſuam.* non declarat autē cuius orbis iudices eſſe debeant, ſed *Deut.* 19. hoc apertè exprimitur, his verbis: *Mittent ſeniores ciuitatis illius, in qua homicidium commiſſit, & arripient eum*, & *Num.* 35. non minus apertè inſinuatur, *Si fortuitò, & abſque odio, & inimicitiis quicquam horum fecerit, & hoc audiente populo fuerit comprobatum, & ſanguinis quæſtio ventilata, liberabitur innocens de vltoris manu, & reducetur per ſententiam in vrbem, ad quā confugerat.* quo loco etiamſi non apertè, iudicium hoc faciendum eſſe in vrbe, in qua occidit, inſinuatur tamen apertiſſimè cùm videtur reduci ad ciuitatem, ad quam confugerat, quaſi ex ea abſtractus, & adductus ad vrbem delicti fuiſſet.

14. De eo quod faciendum eſt poſt ventilatā cauſam, ſi probauerit reus ſuam innocentiam, ſtatutum eſt *Num.* 35. remitti per ſententiam ad vrbem refugij ex qua fuerat eductus; ſi verò non probauerit innocentiam, ſtatutum eſt *Deut.* 19. tradi in manus proximorum occiſi per eos occidendum.

15. Sextum & vltimum præceptum habetur *Num.* 35. & *Ioſue* 20. de termino habitationis in vrbe refugij, donec moriatur ſummus ſacerdos. Cùm enim hæ refugiorum vrbes duo reſpicerent, primò motum iræ propinquorum occiſi, quem populo illi duræ ceruicis ſtatim reprimere, & intra breue tempus omnino ſedare perdifficile erat. Secūdò ſalutem innocentis, quem perpetuò ac ſine ſpe exulare à patria grauiſſimum erat, vtrique prudentiſſimè conſuluit diuina Maieſtas, terminū aliquem indeterminatum ſtatuendo, nempe vſque ad mortē ſummi Sacerdotis: qui terminus à ventilatione cauſæ declaratæ innocentiæ computandus erat, quem terminū ſatis eſſe voluit ſedandæ iræ; atque furori propinquorum occiſi ſatis grauando innocenti ad tutandam eius vitam, ita vt ſi is, qui per ſententiam iam erat declaratus innocens, & ad refugij vrbem remiſſus extra vrbem vbicunque locorū repertus fuiſſet, impunè poſſet à propinquis occiſi iugulari, quia quamuis innocens debebat rationē habere iræ, furoríſque illorum, quā lex haberi volebat: mortuo verò ſūmo Sacerdote, tutò licebat ei nō modò liberè quocūque vellet abire, ſed & ad patriam reuerti, in qua caſu hominem occiderat, ſicut eædem ſcripturæ ſæpius velatæ permittunt.

Si termini huius cauſā quæras, 16.
cur nempe vſque ad mortē ſummi Sacerdotis. Reſpondeo, ſicut & in aliis terminis vſu venire ſolet, nullam reddi poſſe in particulari, licèt vniuerſæ cauſa terminorū eſſe ſoleat, ne nimis longè negotium protrahatur, vtque partibus aliqua ratione ſatisfiat, vnde & maior, & minor aſſignari ſolet, pro varia negotiorum qualitate. Quare ſi cauſam quæras cur aliquis terminus in hac cauſa ſtatuatur; in promptu eſt, vt

cedatur iræ, furoríque propinquorum occiſi, vtque innocens non ſuſtineat perpetuum exilij cuiuſdam à patria, atque ab amicis, & propinquis incommodum. Cur autem hic præcisè terminus aſſignetur vſque ad mortem ſummi Sacerdotis, qui aliquando breuiſſimus, aliquando longiſſimus, aliquando mediocris eſſe poteſt, pro longitudine, aut breuitate vitæ ipſius: nulla certa ratio reddi poteſt, niſi fortè allegorica, ac tropologica. Cur autem ſummi potius Sacerdotis, quàm alterius cuiuſquam etiam ſacerdotis; ratio eſſe poteſt, quòd eius mors faciliùs poterat omnibus innoteſcere, vt nullus excuſationem prætenderet. Hunc terminum expreſsè deſignat Dominus *Num.* 35. computandum poſt ventilatam cauſam declaratam innocentiam per ſententiam, ac poſteaquam reductus fuerit innocens in vrbem ad quam confugerat, vt ibi maneat vſque ad mortem ſummi Sacerdotis. Quo fiebat, vt ſi antequam hæc fierent mortuus eſſet ſummus Sacerdos, cuius tempore commiſſum erat homicidium, non liberaretur per eius mortem occiſor, ſed ventilanda eſſet cauſa, & cætera facienda, quibus perfectis vſque ad mortem illius ſummi Sacerdotis, ſub quo ſententia fuit lata, & reductus reus ad ciuitatem, ad quam confugerat, ibi manere deberet. Quo fieri poterat, vt cùm aliquando multum temporis in ventilanda homicidij cauſa inſumeretur, ſub vno ſummo Sacerdote delictum committeretur, ſub alio ventilaretur cauſa, & diſcuteretur, ſub alio ſententia proferretur duobus prioribus vita iam defunctis, eoque caſu tertij illius ſummi Sacerdotis mors expectanda erat. Ruſum poterat contingere, vt vacante ſummo ſacerdotio homicidium committeretur, & electo nouo ſacerdote ſententia ferretur, illiúſque mors expectanda foret. Quamuis enim ſummum ſacerdotium iure vacare non poſſet, propterea quòd mortuo ſacerdote legitimus eius ſucceſſor, primogenitus nempe filius, aut ſi filiis careret, quilibet alius illi propinquior iure hæreditario illi in ſacerdotio ſuccedebat, ex hominum tamen malitia vacare poterat, aut poterat nullus apparere legitimus ſucceſſor, vel lis oriri inter aliquos de ſucceſſione; quòd ſi tandiu vacaret ſacerdotium, donec cauſa ventilata innocentia occiſoris declararetur, quid agendum eſſet ſtatuere non audeo; aliquid enim indulgendum erat iræ propinquorum ex vna parte, ex altera nullus erat ſacerdos, cuius mors expectanda foret. Quid actum fuiſſet, ſi caſus contigiſſet, Scripturæ non dicunt, ideo nil ſtatuere præſumo.

Et vt his, quæ de refugiorum ciuitatibus dicta ſunt, ad noſtrarum Eccleſiarum immunitatē vtamur: 17.
erunt obſeruanda, quæ ſunt noſtræ immunitati ſimilia. Primum quòd ſicut ibi non omnis occiſor admittebatur, ita apud nos non omnis crimino ſus, ſed ſemper aliqui caſus fuerunt excepti. Secundum quòd ſicut ibi tribui ſacerdotali commiſſum erat ius ſtatuendi, num quis eſſet ad ciuitatem admittendus, ita in noſtra immunitate, cùm aliquādo dubium fuerit Eccleſiæ, ne Prælatis, an laicis iudicibus competeret ſtatuere, num confugis immunitas concedenda eſſet, nunc ad ſolos Epiſcopos pertinere expreſſo iure

iure conſtitutum eſt in hac Gregoriana conſtitutione, quam commentari intẽdimus. Tertium quòd ſicut tunc iudicibus illis ex tribu Leui non erat neceſſe inſtituere plenum iudicium de illo homicidio, ſed aliquod ſaltem probabile; ita nũc Epiſcopis, quibus hoc cõmiſſum eſt, non eſt neceſſe inſtituere plenum iudicium de delictis confugientium ad Eccleſias, ſed ſolùm quantum ſatis ſit ad formãdum ſuam conſcientiam, quòd ille commiſerit, vel non commiſerit tale genus delicti, propter quod immunitas illi aut debeatur, aut deneganda ſit. Quartum quòd ſicut ibi tutus non erat occiſor, niſi intra vrbem, ita hic tutus non eſt, niſi quandiu intra Eccleſiæ ſepta moratur. Quintum quòd ſicut non defendebatur in vlla dictarum ciuitatum, qui in ea homicidium caſuale commiſiſſet, ſic neque in noſtris Eccleſiis quiſquis in Eccleſia deliquerit.

An altare ſanctuarij, ac templi apud Hebræos diuino præcepto habuerit immunitatem.

CAPVT IX.

1. Præceptvm diuinum clarum, atque expreſſum de immunitate altaris, ac tabernaculi Iudæorum, ſiue etiam templi nullum omnino exiſtere, palàm eſt, cùm nullum in ſacra Scriptura reperiatur.

2. Sed ſi quod eſſe videtur, illud eſſe debet, quod indirectè ex illo *Exodi* 21. colligi poteſt, vbi iubet Deus; *Si quis per induſtriam, & inſidias occiderit proximum, ab altari meo euelle eum vt moriatur.* Quæ Domini verba huic dubitationi præbent occaſionem, vt qui ſolos homicidas induſtrioſos, atque inſidioſos diuelli præcipit, homicidas caſuales, cæteróſque fortaſſe facinoroſos apud altare tutos eſſe velit, à contrario, vt vocant, ſenſu. Cur enim ad hos ſolos reſtringeret hoc ſuum præceptum, ſi nullum omnino vellet in altari tutum eſſe? Huic Ioan. Igneus, & nonnulli alij Canoniſtæ noſtrarum Eccleſiarum immunitatem diuini iuris eſſe, propterea aſſerunt, quòd his verbis à Deo præcepta ſit, vt eo loco dicemus, cùm de noſtrarum Eccleſiarum immunitate, an diuini iuris ſit, conſtituemus, *lib.* 3.

Abulenſis tamen *q.* 6. *in* 20. *cap. Ioſue* apertiſſimè profitetur, non modò nullam omnino immunitatem illi altari, templóve à Deo datam eſſe, ſed nec decuiſſe quidem dari. Probat triplici ratione, prima, quòd cùm Deus rudi illi populo permiſiſſet, vt propinqui ipſius occiſi, occiſorem impunè occiderent, proximíque ſanguinem vlciſcerentur, vnde & vltores vocati ſunt ad tuendam vitam innocentium, qui caſu aliquem, & non volentes occidiſſent, tot conſtituit vrbes refugiorum tam commodo loco per totam illam regionem diſtributas, viis etiam ad eas ducentibus vndequaque complanatis, ac ſtratis, vt commodè poſſet quilibet vndequaque ad illarum aliquam, faciléque confugere, nihil erat, cur altari, templóve immunitatem eam tribueret, quod neque in medio populi ſitum erat, neque ſi fuiſſet commodum, fuiſſet refugium, niſi iis qui propè habitarent, illis verò, qui longè abeſſent, incõmodiſſimum. Neque verò tabernaculũ 3.

aut templum adeò erat amplum, ac vaſtum, vt capiendæ caſualium homicidarum multitudini aptum eſſet. Secunda ratio, quoniam eadem erat lege ſtatutum in voluntarios occiſores, poſteaquã apud iudices ſuæ ciuitatis innocentiam probaſſent ſuam, remitti ad vrbem, ad quam confugerant, ibique manere vſque ad obitũ ſummi Sacerdotis, neque alibi interea tutos eſſe ab vltrice propinquorũ occiſi manu, quàm ſi intra eã vrbẽ commorarentur, ſi extrà reperti eſſent, tutò poſſe iugulari. Quare ſi eandem altari, ac tabernaculo immunitatem dediſſet, neque capere id potuiſſet tantam confugarum multitudinem ad tandiu in eo habitandum, & illis ipſis confugis neceſſe fuiſſet nunquam è templo egredi, ab altari non diſcedere, pedem de ſanctuario non efferre, cui conſequens erat, pollui quotidie eorum actibus ipſum templum propter innumeras eius legis immunditias; id quod loci ſanctitati non mediocriter aduerſabatur. Tertia ratio, quia occiſione ipſa talis immunditia contrahebatur *Num.* 35. qua non modò ingredi ſanctuarium, ſed etiam propè accedere prohibitum erat. Hæc ille.

5. Sed eius pace dixerim, quicquid ſit de ipſa re, de qua ſtatim dicam, certè rationes has parum, aut nihil probare. Nam duæ priores ſolùm probant non fuiſſe ſatis illi populo, ac propterea non decuiſſe tribui ſoli templo immunitatem; poſitis enim refugiorum ciuitatibus eodem omnino numero, eodemque loco inter ſe diſtributis, ſtratiſque ad eas viis, augebantur loca confugij, & ad maiorem gentis commoditatem pertinebat, templi, atque altaris addere immunitatem pro iis ſaltem, qui propè caſuale homicidium commiſiſſent, & quo plura loca multiplicabantur, eo minor ad ſingula numerus confluxiſſet; qui enim alicui vrbi refugiorum propinquiores fuiſſent, ad illam potius, quàm ad templum confugiſſent. Tertia verò ratio, quæ ſola primo aſpectu aliquid ponderis habere videtur, facile ſoluitur. Primò quidem ad hominem; nam fatetur Abulenſis de conſuetudine ſeruatam fuiſſe templo immunitatẽ; ergo illuc confugere occiſores, illuc ingredi conſueuerant, nec vetabantur, multo magis id licuiſſet, ſi Deus id ſtatuiſſet. Secũdò ſoli voluntarij homicidæ videntur hac inquinari immunditia non inuolũtarij, atque innoxij, vt colligitur ex *Num.* 35. vbi dicitur, hãc maculam non aliter expiari, quàm eius ſanguine, qui alterius ſanguinẽ fuderit, quod palàm eſt, ad eum, qui caſu occiderit, non pertinere; cuius ſanguis defenditur. Tertiò demum apud illã gentem ſufficiens ſemper cauſa tranſgrediendi ceremonialia, fuit neceſſitas, nã & Dauid neceſſitate coactus accepit ſibi, ac pueris ſuis panes propoſitionis, quos non licebat, niſi ſolis ſacerdotibus edere, qui tamen Dauid non modò nõ reprehenditur de hoc facto, ſed potiùs à Chriſto probatur, cùm ex eo Diſcipulos ſuos defẽdit, ſpicas ſabbato vellentes ad mãducandum in aliorum ciborum penuria. Neque verò quiſquã Chriſtum calumniãtium auſus eſt huic Dauidis exemplo à Chriſto allato opponere, adeò Dauidis factum omnibus ex eo tempore probatur; quare cùm præceptum immunitatis altaris, ac templi, ſi quod eſſet, ceremoniale eſſet,

eſſet, tutò licuiſſet illud neceſſitate tuendæ vitæ tranſgredi ad vltrices propinquorum occiſi manus euadendas, quod in ſimilibus neceſſitatis caſibus, fieri iam conſueuerat. Sed miſſo Abulenſi ad rem ipſam veniamus.

6. Primò certum eſt de facto caſuales occiſores conſueuiſſe cõfugere ad tabernaculum, atque ad altare, imò & induſtrioſos fortaſſe, atque aliorum criminũ reos. Nã non rarò induſtrioſi occiſores, & homicidæ prætendentes ſe caſu occidiſſe confugiebant etiam ad refugiorum ciuitates. Id primum Abulẽſis ipſe fatetur. Deinde cõuincitur ex *lib. 3. Reg. c. 2.* vbi expreſse habemus Ioab ſibi grauiter à Salomone metuentẽ cõfugiſſe in templum, apprehendiſſeque cornu altaris; cùm enim de vita periclitaretur, nullum ſibi à Regis ira tutiorẽ locum futurum eſſe duxit, quàm templum, & in ipſo templo altare, ſperans fore, vt fortaſſe Rex ſacro loco deferret dum ira deferueſceret: in quo tamen vt tutus eſſet permiſſum non eſt. Hoc loco aduertendum Ioab licèt ſtrenuum alioqui ducẽ in exercitu Dauidis Regis, atque ob res præclarè geſtas eidem Regi diu charum, tamen cùm duplici proditorio homicidio fœdaſſet manus, Abner ſcilicet, ſicut habetur 2. *Regum* 3. & Amaſæ, vt habetur eiuſdem libri *cap.* 20. decidiſſe de corde Dauidis, qui tamẽ propterea quòd duxerat ſuper omnem exercitum, & quòd ipſi Regi fidelis fuerat, punitus ab eo non eſt, ſed relictus Salomoni filio puniendus; cùm enim Dauid morti propinquus præcepta quædam daret Regi filio, hoc inter ea primum poſt Dei timorem fuit, vt non deduceret canitiem Ioab pacificè ad inferos, ſed eum puniret de duplici illa innocentum nece. Commiſerat præterea Ioab in Salomonem adhærendo Adoniæ cum Abiathar ſacerdote, atque omni ope nitendo, vt is patri in regno, non Salomon ſuccederet; at cùm Salomon regno potitus, & Adoniam fratrem interfici feciſſet, & Abiathar de ſacerdotio deieciſſet, tunc fuit Ioab in templum, & cornu altaris apprehendit tuendæ vitæ gratia; ſiue quòd audiſſet præceptum illud à moriente patre traditum Salomoni de ſe puniendo; ſiue quòd ſibi parem cum Adonia, cui contra Salomonem adhæſerat, pœnam timeret; ſiue propter vtrãque cauſam ſimul. Miſit autem Salomon Banaiam filium Ioiadæ, per quem Adoniam occiderat, vt Ioab quoque occideret, is in templo reperto non eſt auſus propter loci reuerentiam manus inferre, ſed vt exiret Regis nomine præcepit; illo verò non modò parere detrectante, ſed & obſtinatè reſpondente, velle ſe ibidem mori, atque his eius verbis ad Regem delatis, ita demum iuſſus occidi, ac per Banaiam in templo occiſus eſt, vt pro cauſa afferretur, duplex illud homicidium proditorium ab eo commiſſum, vt patet 3. *Reg.* 2. neque vlla fieret mentio factionis per cũ habitæ in Salomonem. Hinc valde probabiliter colligo conſueuiſſe, non ſolùm homicidas, ſed & aliorum criminum reos ad templum illud confugere, impunitatémque obtinere delictorum, præterquam induſtrioſæ, atque inſidioſæ occiſionis. Primò, quia valde probabile eſt, Ioab metu conſpirationis recèns factæ, cùm vidiſſet occiſum

Regis patrem illuc confugiſſe, nec de Dauidis præcepto quidquam audiuiſſe, vt ideo timeret. Secundò id probo, quia cùm Banaias bis miſſus à Rege ad illum occidendum, *Vade, & interfice eum*, priùs quidem occidere non auſus, re infecta redit ad Regem; deinde verò intrepidè illũ aggreſſus in ipſomet templo occidit eum, cuius rei nulla alia ratio reddi poteſt, niſi quòd, cùm priùs miſſus eſt, non expoſita per Regem cauſa, putauit id, quod probabile erat, propter recens delictũ vnionis ipſius, cum Adonia iuſſum eſſe interfici, propter quod crimen non iubebatur ab altari diuelli ad necem, vnde ſacro templo detulit; cùm verò iterum miſſus eſt, expoſita iam per Regem cauſa duplicis illius inſidioſi, ac proditorij homicidij diuino præcepto parendum ratus eſt auellendi illum ab altari, ſeu ibidẽ occidendi, vt auerteret à Salomone abſque vniuerſa illius domo innocentem Abner, & Amaſæ ſanguinẽ à Ioab effuſum. Tertiò, quoniam hac ipſa de cauſa Salomon Rex Banaiæ reuertenti re infecta non vnionis cum Adonia, ſed occiſionis illorum duorum cauſam adduxit occidendi Ioab, vt Banaiæ tabernaculi religione deterrito animos adderet ad exequendum contra Ioab mandatum mortis. Facto igitur Ioab ad tabernaculum confugientis Banaiæ priùs ignoſcentis, ac poſtea percutientis, atque occidentis Salomonis aliam iuſtam mortis cauſam habentis, eaque omnino tacita alteram duplicis proditorij homicidij adducentis, ſatis probabile fit fuiſſe ſaltem vſu ac conſuetudine receptam in illo tabernaculo, atque altari ſeruari immunitatem illuc confugientibus propter alia delicta.

Secũdò poſteaquã Deus ſuo illo præcepto induſtrioſum, & inſidioſum tantum homicidam de ſuo altari euelli præcepit ad necem, nulla omnino facta alterius cuiuſque criminis expreſſione, ſatis probabile eſſe videtur, ita ſaltem indirectè inſinuaſſe caſuales homicidas, ac ſimul aliorum criminum reos apud illud altare tutos eſſe, extrahíque non poſſe ad pœnam; ita vt Iudæorum de eadem altaris, tabernaculíque immunitate recepta conſuetudo, quam & Abulenſis fatetur, & nos probauimus, putanda fuerit ipſi Deo propter loci reuerentiam, & præcepti eius indirecti vim valde grata, atque accepta. Probabile eſt etiam ideo eam immunitatẽ ſubobſcurè & indirectè ſolùm præceptam fuiſſe, vt cùm id populi deuotione reciperetur, non aperto Dei præcepto, paulatim inciperent, illuc rei confugere, nec magni fierent ad templum concurſus, cùm eſſet illud tabernaculum exiguum inſtar templi cuiuſdam portatilis, nec capere multos poſſet: ſi enim ita expreſſo, claróque præcepto eã conceſſiſſet, ſicut conceſſerat caſuales homicidas ciuitatibus refugiorum, periculum erat, ne non modò aliorum criminum reis compleretur, ſed caſualibus etiam homicidis. Quicunque enim propter loci propinquitatem potuiſſent, multo libentiùs, ac faciliùs ad templum refugiſſent, vbi propter ipſius loci reuerentiam tutiores ſe fore arbitarentur. 7.

8. Tertiò hoc indirectum Dei præceptum de tabernaculi altaríſque immunitate, etiamſi directè, ac clarè traditum eſſet, neque eſt, ne-

que

que eſſet diuini iuris naturalis, ſed ceremonialis, ac poſitiui, atque ideo mutabilis, non perpetui iuris, ſicut & ipſum ſanctuarium, tabernaculum, atque altare illius gentis ceremoniale fuit, & typicum, & inter ceremonialia numeratur ab Apoſtolo ſimul cum ipſo ſacerdotio, quod ceſſare debebat, ſicut de facto ceſſauit. Quare nullo modo poteſt inde inferri quod nonnulli Canoniſtæ inferunt ex vi eius præcepti immunitatem noſtrarum Eccleſiarum iuris eſſe diuini, de qua re ſuo loco pleniùs diſputandum erit *lib. 3. cap. 7.*

An aſylia apud Gentes diuino iure poſitiuo introducta fuerit.

CAPVT X.

1. DVo ſunt, quæ perſuadere poſſe videntur, fuiſſe apud Gentes aſyliam, ipſorúmque aſylorum immunitatē diuini iuris poſitiui. Alterum eſt, quòd pleraque aſyla Deorum præcepto ſacrata referuntur, cuiuſmodi tria refert Tacitus *lib. 3. annalium*, commemorata in illa, quæ ſub Tyberio facta eſt de aſylis concertatione. Vnum Dianæ Epheſinæ.

2. Alterum apud Tenios Neptuno. Tertium Smyrnæ, omnia iubente Apolline; ſiue eius oraculo. Alterum verò eſt quod ipſi etiam Dij eiſdem aſylis tantum detulerint, vt eorum aliqui ad aſyla confugerint; alij ne aſyla violarent ad eā confugientibus ignouerint. Nō videntur autem Dij tantùm iis deferri, ſi ſola lege humana, non diuina authoritate ſacrarentur.

Sed obſeruandum eſt conſueuiſſe antiquos Gentium legiſlatores ac Principes, cùm vel leges ponerent, vel graue aliquid populis præſcriberent, id in Deos referre, vt interpoſita Deorum authoritate, & populis gratum, acceptúmque foret, & ab eis diligentiùs, ſanctiùs, inuiolabiliùs obſeruaretur: & quoniam inter legum multitudinem, quæ regendis populis neceſſariæ ſunt, non paucis neceſſe eſt, grauia, moleſta, difficilia præcipere, graues ſtatuere pœnas, quæ facile detrectarentur, ideo vniuerſas leges, quas tulerunt, in ipſos Deos retulerunt. Sic Minos, quem Plato cunctis legiſlatoribus, & propter legum ſanctitatem, & propter legiſlatoris exemplum anteponit Cretenſibus leges daturus, profeſſus eſt ſe nouem integris annis cum Apolline familiariſſimè verſatum eſſe, ex eóque ſuas leges accepiſſe, quemadmodum Homerus, & Heſiodus tradunt, & poſt eos Plato in Minoe, qui ob eam cauſam Cretam toto illo tempore felicem fuiſſe docet. Addit Lacedæmones poſteaquam iiſdem legibus, quæ diuinæ ſunt, vti cœperunt, eiuſdem felicitatis factos eſſe participes. Id per alios legiſlatores factitatum refert Marſil. Ficin. *in eiuſdem Platonici Dialogi, Minois ſcilicet, argumento.* Zoroaſtrem enim leges, quas Bactrianis tradidit in Oromaſim quendam illius gentis Deum; Triſmegiſtum Ægyptiorum legiſlatorem in Mercurium; Charondam Carthaginenſium in Saturnum; Lycurgum Lacedæmoniorum in Apollinem; Draconem Athenienſium in Mineruam; Numam Romanorum in Ægeriam; Zamol

(Right margin numbers: 3. beside "Sed obſeruandum"; 4. beside "Minos"; 5. beside "argumento"; 6. beside "Triſmegiſtum"; 7. beside "legiſlatorem"; 8. beside "Lacedæmoniorum"; 9. beside "Numam")

Zamolxem Scytharum in Veſtam;
10. Platonem Magneſiorum in Iouem;
eundem Siculorum in Apollinem;
Mahometem hominem verſutiſſi-
mum ſuas diabolicas leges retuliſ-
ſe in Archangelum Gabrielem; vt
mirandum non ſit, ſi gentes aliquę,
vel illi ipſi, qui apud eas aſyla ape-
ruerunt, ea Deorum authoritate
firmarint, aſſerẽtes certorum Deo-
11. rum præcepto id facere. Quamuis
enim aſyla plauſibilia populis eſ-
ſent impunitate reorum, dũ quiſ-
que ſibi per ea miſericordiam, ſi
quando deliquerit, ſperat; varios
enim fortunæ caſus, inopinatóſque
euentus prudenter metuit; diffici-
12. lia tamen ſunt iis, quos ſiniſtri ca-
ſus attingunt, cuiuſmodi ſunt hæc,
ferre eum liberè viuere in aſylo, à
quo grauiter læſus, à quo appeti-
tus iniuriis, à quo bonis ſpo-
liatus, à quo dedecore affectus, à
quo aut verbere appetitus, aut
grauiter vulneratus, ac pænè oc-
ciſus ſis; à quo filius tuus occiſus,
à quo ſtuprata filia, à quo pater
necatus ſit, cuius dextera tuorum
ſanguine madeat, cuius vita tuorũ
carorum morte ſuſtentetur. Hæc
quoniã vſque adeò grauia ſunt, vt
pænè intolerabilia putentur, pro-
pterea prudenter, qui aſyla ape-
ruerunt, ea Deorum auctoritate
fulcire conati ſunt.

13. Neque verò hæc ea mente fa-
ciebant, vt ſuas leges diuinas credi
vellent, aut tanquam diuina præ-
cepta ſeruari, aut à populis tanquã
diuina acceptari; ſed humana prorſ-
ſus præcepta ab omnibus puta-
bantur; iuſta tamen, ſancta, ac
magnificanda tanquam Deorum
14. iudicio probata. Solus Moſes ſe le-
ges ipſas à Deo accepiſſe, id quod
verè erat, profeſſus eſt, neque vni-
uerſas, ſed ſingulas: nam paulatim
ſicut eas à Deo accipiebat, ita po-
pulo proponebat, qui propterea à
gentibus deriſui habitus eſt, quòd
nulla earum experta eſſet adeò fa-
miliarem cum Diis ſuis confabu-
lationem, & per particulariſſimas
leges, ac præcepta directionem, ſic-
ut Moſes de ſe profitetur; ideo-
que eas leges tanquam diuinas
accepere Iſraelitæ, ac perpetuò ve-
nerati ſunt, agnouerúntque earum
tranſgreſſione grauiſſima quæque
ſibi mala obueniſſe.

Multo minus diuini iuris credi- 15.
ta eſt apud Gentes aſylia, quaſi ab
ipſo Deo in præcepto poſita, quod
perquam pauca aſyla in Deos rela-
ta legimus, vt ex illa per Tacitum
relata ſub Tyberio Cæſare de aſy-
lis contentione facile apparet.
Cùm enim omnium gentium lega- 16.
ti, vel alterius ordinis ciues Ro-
mam accurriſſent, defenſuri ſingu-
li apud Senatum ſua aſyla, quę-
cunque meliori ratione poſſent;
tria ſolùm Deorum conſilio, ſeu
iuſſione facta relata ſunt, quæ po-
tiſſima ratio eſſe potuiſſet, omnia
tuendi, ſi omnia Deorum volun-
tate facta probare potuiſſent, quã-
do omnia aſyla nutarunt. Confir-
matur ex hiſtoriis aſylorum cæte-
rorum, quæ homines ex ſe, non
alicuius Deorum iuſſu aperuiſſe
referuntur.

Ex his prior illa ratio initio hu- 17.
ius capitis adducta facile ſoluitur
quàm pauciſſima aſyla Deorum
iuſſu facta recenſeri, eaque ipſa nõ
tãquam diuino præcepto, ſed con-
ſilio potiùs orta putari. Poſterior 18.
verò nihil probat, cùm neque Dij
Diis ſubeſſe, aut parere debuerint,
præſertim verò Dij maiores mi-
noribus, quemadmodum referunt
Iouem.

Iouem Deorũ omnium apud Gentes maximum Apollini pepercisse ad Dianæ aſylũ confugienti, quod ipſius Apollinis præcepto ſacratũ erat. Neque verò quis facile conceſſerit Iouẽ teneri parere præcepto Apollinis, vt idcirco ei indulſerit, quia parere tenebatur, ſed potiùs dicendum eſſet, Deos ſibi inuicem detuliſſe, vt ſe inuicem honorarent, vt iuxta prauas, falsáſque Gentium opiniones loquamur.

An aſylia ſit iuris diuini, naturalis, ſeu iuris gentium.

CAPVT XI.

1. QVINQVE occurrunt rationes, quæ probare videntur templorum immunitatem, atque aſyliam eſſe iuris diuini naturalis, ſeu iuris gentium, quod ad ius naturale pertinet. Dicitur enim ius gentium à Iuriſperitis id quod ipſo naturæ ductu omnes vbique gentes receperunt.

2. Prima ratio eſt, quòd hæc immunitas, tam facile, tam vniuersè, tam ſeriò ſemel inchoata, vbique gentium recepta, ac diligenter religioſéque obſeruata eſt: vt ſi quid in ea peccatum ſit, non per defectum, ſed per exceſſum peccatum ſit; nunquam enim deſitum eſt deferri aſylis, ſed aliquãdo vſque adeò aſyla multiplicata, eiſque delatum eſt, vt neceſſe fuerit imperiali authoritate remedium adhiberi. Quòd ſi ad eam vis quædam humanis inſita mentibus non impelleret, non tanto vbique applauſu, tam facile, tam citò recepta eſſet. Secunda, quòd Hebræi cùm à Deo leges de refugiorum ciuitatibus accepiſſent, de tabernaculi, atque altaris immunitate nõ accepiſſent; eam tamen altari, ac tabernaculo vſu, ac moribus ita detulerunt, vt non modò caſualibus homicidis, ſed & criminum reis ibi tutos eſſe liceret. Quod autem nulla lege dante, nullo Doctore tradente ſeruatur, ipſius naturæ ductu naſci neceſſe eſt. Tertiò, quia ipſamet humana ratio dictare videtur, eos qui euadendi periculi gratia ad Dei tẽpla confugiunt, ipſius Dei tutelæ ſeſe vitámque ſuam cõmittere, ſub cuius oculis cõſpectúque in ipſius templo verſantur.

Qui autem id faciant non debere à Deo ſua ope præſidióque deſtitui. Quare eos de templo extrahere idem eſſe cenſetur, ac de ipſius Dei oculis, conſpectu, manibúſque abripere. Sicut ergo, ſi quis poſt cõmiſſum ſcelus, ad Regis latus confugiſſet, ſúbque eius aſpectum poſitus eius auxilium inuocaret, propter Regis reuerẽtiam ipſo naturæ ductu nemo eũ attingere auderet; ita omnes eodem naturæ ductu pati debent eos, qui ad templa confugiunt tutos eſſe. Quartò, ſicut ipſa natura docet, ſi quiſpiam res in tẽplo oblatas furetur, non modò furtum committere, ſed ipſam templi ſanctitatem (quæ ſacrilegij ratio eſt) violare, ac Deum ipſum, cui res oblata erat, offendere; ita ſi quis ad templum confugit, ipſóque confugio proteſtatur ſe ſub Dei tutela eſſe, niſi ibi tutus eſſe permittatur, ſãctitatem loci violari. Quintò demum cùm templorum immunitas in Dei reuerentia ſpem omnem repoſitam habeat. Quacunque enim ex cauſa inſtituta ſit, non aliter illi, niſi ob Dei, locíve ſacri reuerentiã defertur, neceſſariò pertinere videtur, ſaltem reductiuè ad primum 3. 4.

Decalogi præceptum de colendo Deo, quòd præceptum naturale eſſe nemo ambigit.

5. Pro declaratione aduertendum eſt primò, communi Doctorũ conſenſione, tam Theologorum, quàm iuris vtriuſque peritorum, ius illud naturale dici, quod ipſa natura docuit, tum cætera animantia omnia, quod pænè ſolùm Iuriſtæ ius naturale vocant, tum in ſpecie homines, quoad ea, quæ naturalis ratio poſtulat, quod ius gentium ab iiſdem vocari ſolet, à Theologis verò naturali iuri adnumeratur, quod nulla externa conſtitutione, aut lege, nullo magiſtro, aut Doctore ipſo naturæ inſtinctu quaſi in ipſa natura impreſſum, gentes vbique ſeruant, ita docet apertè S. Thom. 1.2.*q.* 94. *art.* 2. & 4. ex quo cæteri hauſere Theologi, ita Canoniſtæ *in can. ius naturale. d.* 1. & iuris ciuilis interpretes §. *ius naturale. Inſtit. de iure naturali, gentium, & ciuili. l.* 1. §. *ius naturale. ff. de iuſt. & iur.* Quin ipſimet textus *locis citatis* hoc ipſum docent.

6. Hinc naturale ius vocari ſolet innatum, impreſſum, inſitum in natura, in eáque ſignatum, ac ſculptũ, quod eſt naturalis quædam participatio diuini luminis, æternæque Dei legis, qua nullo prorſus docente dirigimur, ac docemur quid ſecundùm naturalem rationem agere, quid vitare teneamur. *Signatum eſt ſuper nos* (inquit Propheta Pſal. 4.) *lumen vultus tui Domine*, ſignatum, id eſt, inſtar formæ ſigilli mẽti noſtræ impreſſum. Quòd autem hoc ſigno bona, quæ facere teneamur, cognoſcamus, præcedẽtia verba apertè declarant, vbi cùm quæſitum eſſet, *Quis oſtendit nobis bona?* reſponſum eſt in ea verba: *Signatũ eſt ſuper nos lumen vultus tui.* quaſi dicat, nullo externo Doctore opus eſſe, ipſo ſignato ſuper nos diuino lumine nos abundè doceri. Hoc idẽ diſertis verbis Apoſtolus docet ad Rom. 2. dicens, *Gentes quæ legem non habẽt, naturaliter ea, quæ legis ſunt faciunt.* quæ legem non habent, nẽpe ſcriptam, vel alicuius magiſterio declaratam, naturaliter, id eſt, ipſo naturalis lumine rationis impellẽte ea, quæ legis ſunt faciunt. & ſubdit declarando id quod dixerat, naturaliter. *Huiuſmodi* (inquiens) *ſibi ſunt lex: qui oſtendunt opus legis* (id eſt, opus quod lex præcipit) *ſcriptũ in cordibus ſuis*. quaſi dicat, habẽtes præceptum, quo iubentur opus legis facere ſcriptum, ſignatúmque 7. in cordibus ſuis, ipſa naturali ratione dictante teneri eos illud perficere; itaut dictamen illud naturale, quod ius naturale vocamus, nõ ſit ſolùm oſtendens, ac dirigens ſic faciendum, ſed obligans, vt homo intelligat teneri ſe ad illud opus perficiendum. De hoc iure Iſidorus *in can. ius naturale. d.* 1. optimè loquitur, dicens, *ipſius naturæ inſtinctu, non aliqua conſtitutione haberi.* Quod non ita intelligendum eſt, quaſi nõ poſſit etiam ſcripta lege tradi, ſed quòd ante omnem conſtitutionẽ, legémque externam, aut etiã nulla prorſus lege poſita, ex ipſa natura habeatur, ſiue poſtea diuina, ſiue humana quapiam lege præcipiatur. Vlpian. *in l.* 1. §. *ius naturale. ff. de iuſt. & iur.* ad illud, *ſolum naturale ius intendens*, quod eſt homini cum cæteris animantibus commune, ius naturale definit, quod natura omnia animantia docuit, quod animam naturalis iuris partem complectitur. Pleniùs iure canonico definitum eſt *can. ius naturale. d.* 1. *Quod* 8.

eſt

Digitized by Google

9. *eſt commune omnium nationum*; ius enim naturale, quod propriam habet legis obligantis rationem, cuius tranſgreſſio eſt peccatum, cuius obſeruatio eſt bonus actus virtutis illius, circa cuius verſatur obiectum, in ſolo homine reperitur à naturalis rationis lumine profectum, ex recta ratione ortum.

10. Secundò aduertendum ex D. Thom. *in* 1.2. *quaſt.* 94. *art.* 2. iuris iſtius naturalis tres eſſe partes. Prima eſt de quibuſdam primis, & vniuerſaliſſimis principiis practicis. Secunda de quibuſdam concluſionibus practicis, quæ ex primis illis principiis proximè nullo pænè labore, ſtatim ac facilè deducuntur. Tertia eſt mediatarum aliarum cõcluſionum, quæ ex illis principiis remotiores nõ niſi per multos diſcurſus, pérque alias intermedias concluſiones difficile deducuntur. Hæc omnia quadam analogia, ac ſimilitudine intellectus practici ad ſpeculatiuum facile, ac benè colli-
11. git S.Thom. loco citato. *Sicut enim* (inquit) *in ſcientiis ſpeculatiuis ſunt quadam prima, atque vniuerſaliſſima principia, quibus habita ſola cognitione terminorum, omnes aſſentiuntur, ita & in practicis. In ſpeculatiuis porrò primum quod cadit in apprehenſione intellectus, eſt ens, cuius intellectus includitur in omnibus, qua quis apprehendit.* atque ideo primum principium ſpeculatiuum, in quo fundantur omnia alia principia ſpeculatiua, eſt quodlibet eſt, vel non eſt, ſeu de quolibet non eſt, ſimul affirmare, & negare; affirmare enim fundatur ſuper ratione entis, negare verò ſuper ratione non entis.

12. In practicis primum, quod cadit in apprehenſione rationis practicæ, quæ ordinatur ad opus, eſt bonum, & finis; omne enim agens agit propter finem, qui habet rationem boni, quod omnia appetunt, atque ideo primum principiũ practicum, in quo fundantur omnia alia principia practica, & omnia præcepta legis naturalis, eſt hoc, bonum eſſe proſequendum, malum autem vitandum: vnde omnia illa, quæ humana ratio recta naturaliter apprehendit, eſſe bona humana, pertinet ad præcepta legis naturalis.

Porrò omnia illa, ad quæ homo naturaliter habet inclinationem, 13. ratio humana apprehendit, vt bona, & conuenientia, atque ideo, vt opere proſequenda; contraria verò, vt mala, & vitanda.

Ordo verò naturaliũ præceptorum legis naturalis deſumendus 14. eſt ex ordine inclinationum hominis, quæ cùm multæ ſint, ordine quodam ſunt inter ſe cõnexæ, iuxta connexionem, ordinémque graduum diuerſorum, qui in homine reperiuntur, quorum graduum ratione, quatenus cum diuerſis creaturis ſimilitudinem habet, dicitur homo omnis creatura à ſacris Theologis, & à philoſophis vocatus fuit μικρόκοσμος, quaſi paruus mundus in ſe vno continens gradus omnes, qui in hoc maiori mundo diuiſi inueniuntur in diuerſis creaturis. Præcipui verò ſunt tres gradus.

Primus in homine gradus eſt 15. ſubſtantia, ſecundùm quem gradum communicat cum omni ſubſtantia, ſecundùm hunc gradum habet naturalem inclinationem ad ſui conſeruationum, ſicut habet omnis ſubſtantia. Iuxta hunc gradum eſt in homine naturalis inclinatio ad conſernationem ſui, ex

F 2 qua

qua fluit primum illud principium practicum, léxque naturalis, docés facienda ea omnia eſſe, quibus vita conſeruatur, contraria verò vitanda. Ex hoc principio legis naturalis deducuntur aliæ concluſiones eiuſdem legis, ſumendum eſſe cibum pro conſeruanda vita, ſumendum ita, vt aptus ſit ad eius conſeruationem, népe moderatus, debito tempore, &c. ſumendam eſſe medicinam ad recuperandam ſanitatem; vim vi repellere licere; aliæque non paucæ.

16. Secundus gradus eſt animalis, quo communicat homo cum cæteris animátibus, & habet inclinationem naturalé ad ea, quæ natura omnia animalia docuit, nempe ad generandum ſibi ſimile pro cóſeruatione, & perpetuitate ſpeciei, & eſt lex naturalis ſeruanda in commiſtione maris cum fœmina: in educanda prole, ad quam refertur præceptum naturale de monogamia, vt ſit certa proles à certo parente educanda: de fide cóiugi ſeruanda, de reddendo debito coniugali, de theſaurizando filiis; quæ enim cætera animalia, quoad propagationem, & educationem prolis, faciunt ex ſola inclinatione, impulſúque naturæ, hæc moderatur homo ſecundùm imperium, ac dictamen rectæ rationis.

17. Tertius eſt gradus in homine rationis, ex quo ſequitur inclinatio ſecundùm naturá rationis. ad bonum ſecundùm rationem, quæ eſt ipſius hominis propria, ſecundùm quam rationem inclinatur ad rectè ſe habendum ad Deum, à quo in omnibus depender, & ad hoc, vt in ſocietate viuat. & ſecundùm inclinationem ad rectè ſe habendum ad Deum naſcuntur præcepta Decalogi primæ tabulæ de vno Deo colendo, amandóque: de non aſſumédo nomine ipſius in vanum; neque in voto, neque in iuraméto: de ſanctificando ſabbato, ſeu certo aliquo die. Secundùm inclinationem ad viuédum in ſocietate naſcuntur alia præcepta Decalogi. Primum quomodo ſe debeat habere homo ad proprios parentes, & ſuperiores, illos honorádo, non ſolùm honore exteriùs deferendo, atque obedientia eis præſtanda, ſed etiam vitæ neceſſariis, ſi opus his habeant miniſtrandis, ad alios verò de non occidendo, non furando, non mœchando, non ferendo falſo teſtimonio, non concupiſcenda re, neque vxore proximi, atque aliena; facile enim per deſiderium via præparatur ad opus. Ex his facile colligere quiſque poterit ad quam inclinationem hominis reducenda ſint illa ſingula, quæ referuntur à Gratiano *can. ius naturale. d.* 8. pertinent enim ad diuerſas inclinationes.

Tertiò aduertendum eſt, licèt pænè omnia hactenus relata principia, & concluſiones, maximè verò decem Decalogi naturalia præcepta naturaliter cognoſcantur, vel cùm primùm attingunt homines vſum rationis, vel non longè pòſt; contingere tamen interdum, vt vel ex praua gentis, in qua quis naſcitur, opinione, ac conſuetudine, vel ex praua parentum educatione priuata, vel ex longis prauis habitibus ab ipſa pænè infantia contractis, vel ex multa hominis malitia, ac peccandi libertate ignorentur. 18.

Quo modo Cæſar *lib. de bello Gallico* refert, adeò olim fuiſſe vſitata inter Gallos furta, vt mala non putarentur. 19. Sic Theodoretus *lib.* 9. *de curandis Græcorum affectionib.* 20.

refert

refert Lycurgi legibus licita fuiſſe quædam turpia, nempe viros ex alienis vxoribus, vxores ex alienis vitis, liberos ſuſcipere, pueros, quod natura horret, adamare, eíſque commiſceri. Ferunt, & apud
21. Scythas barbaras gentes licuiſſe ſimul cum mortuis viuos homines infodere, & ſepelire, quod & in Mogor regnis vſque hodie ab vxoribus obſeruari, vt in defunctorum maritorum ardentes rogos ſeſe ſponte coniiciant comburendas; vt accepimus ex literis Rodulphi Aquæuiuæ è Societate Ieſu, qui in Salſetide inſula martyrio corona-
22. tus eſt. Licere humanis carnibus veſci, præſertim inimicorum, retulere Patres qui ex Braſilia Romam nauigantes ad nos diuerterunt; de carnibus parentum aliis in regionibus obſeruari, non modò, vt filij eis veſcantur, ſed & hac inhumana, atque horrenda erga eos ſenes humanitate, & miſericordia abutantur, vt eos à vitæ in ea ætate miſeriis occidendo liberent; de occiſorum carnibus propinquis, atque amicis conuiuium parent, eíſque cum illis veſcantur.

23. Apud Iaponios ſuperbiſſimos, atque honori maximè addictos populos laudatiſſimi ſunt, qui in vitæ periculo ne in hoſtiū manus veniant ſecto in modum crucis ventre ſeipſos interimunt.

24. Quid inſanius, quàm pro Diis colere cepas, vaccas, cæteraque animantia, eò quoque inſaniæ praua educatio homines pertraxit, homines poſt mortem ab aliis pro Diis haberi, ac coli. Id quoque inſaniæ adulatio inuexit, hominem velle ſeipſum (quem miſeriarum vndequaque pleniſſimum experitur) pro Deo haberi, ac coli: id quoque ſuperbia olim Nabuchodonoſori, quibuſdam Romanis Imperatoribus, ac Faſcibæ cuidam vili olim in Iaponia militi poſtea militum duci, deinde Regi, ac penè Monarchæ illius gentis perſuaſit. Quanquam neque mihi perſuadere poſſum hos opinatos fuiſſe ſe verè Deos eſſe, aut futuros eſſe, ſed praua voluntate contra rationis perpetuum dictamen, ac refragante ſemper conſcientia affectaſſe. Prauos mores ſimul cum lacte hauſtos obſcuraſſe, lumen rationis, vt veritatem contrariam, adeò natura ſua cognoſcibilem ex ſeſe ipſi non agnoſcerent; quod tamen lumen quoniam omnino extingui non poteſt, ſi Doctor acceſſerit, cui aurem attentam præbeant, plerique facilè aſſentiuntur, ſi verò hos prauos habitus, prauā educationem tollamus, non poſſunt ea quæ dicta ſunt longo tempore ab homine ignorari. Circa remotiores demum concluſiones, quæ per 25.
plures ſunt diſcurſus eliciendæ, quàm facillimè errare omnes, ac decipi poſſunt, cùm in pleriſque viri etiam doctiſſimi errent, multæ apud doctiſſimos viros doctiſſimè, magnáque diligentia diſputatę in omni doctrinæ moralis genere concluſiones adeò difficile erui poſſunt ex dictis principiis, & celebrioribus concluſionibus, vt vſque hodie dubiæ ſint, & ab his doctoribus in hanc, ab aliis in aliam, eámque contrariam partem defendantur, cuiuſmodi multæ ſunt de contractibus, de iuſtitia, de reſtitutione cæteríſque ſimilibus. Quartò aduertendum duabus viis poſſe 26.
hominem ex principiis vniuerſalibus, aut concluſionibus facilè notis ad particulares concluſiones

practicas minus cognitas deuenire, vna eſt argumentatio, ſeu diſcurſus certa terminorum diſpoſitione inferendo ſequentem concluſionem ex præcedenti, donec per multas illationes ad noſtram concluſionem deueniamus. Altera eſt via determinationis principij, ſeu concluſionis vniuerſalis (quæ vim quandam principij habet) ad particularem illam concluſionem, quam quærimus, abſque diſcurſu, atque illatione quos ambos modos expreſsè tradit S. Thom. *in* 1. 2. *q.* 95. *art.* 2. cõſque recipi ambos opottere, inde facile conuincimur, quòd pleræque ſunt concluſiones, quæ nullo modo per diſcurſum inferre, ſed ſolùm per applicationem vniuerſalis ad particulare haberi poſſunt, aliæ ſolùm per diſcurſum, nullo autem modo per vniuerſalis ad particulare applicationem. Patent hæc exemplis. Reos criminum pro delicti qualitate puniri neceſſarium eſſe ad reipublicæ conſeruationem, facile poteſt per viam diſcurſus inferri ex vniuerſalibus principiis; tum ne ij remp. perturbent, ſi impune euadant; tum ne alij eorum prauo exemplo, conſilio, cohortatione ad ſimilia inducantur. Ratione, quia reſp. tanquam vnum quoddã corpus ius habet ad ſui conſeruationem; ergo ſicut in corpore membrum læſum ſecatur, ne alia inficiat, ita in republica; puniri verò eoſdem, hac, vel illa pœna, inferri nequit via diſcurſus, ſed applicatione vniuerſalis ad particulare; ſicut enim hac pœna punitur, ita alia quapiam puniri poterat, & hæc poteſt eſſe proportionata delicto ex vno capite, alia ex alio, hæc vna ex parte ſalubrior, ex alia parte alia: vt reip. vtilius ſit impios capitis pœna damnari, vt eradicentur ſpoliatione bonorum, aut perpetuo carcere, vt diutius in miſeria viuendo, ac pœnæ grauitate aliis ob oculos poſitâ, illos magis terreat. Ita ex illo principio, colendum eſſe Deum facile per diſcurſum inferuntur concluſiones de ſacrificiis illi offerendis; de certis diebus eidem ſacrandis; de votis illi nuncupandis, cæteríſque ſimilibus. At qui dies in particulari ſacrari debeant, quot, quàm frequentes, quæ opera illis diebus permittenda, quæ vitanda, per diſcurſus viam haberi nequit. Viam applicationis vniuerſalis ad particulare ineundo facile ſtatuimus.

Inter particulares ergo concluſiones per viam diſcurſus illatas, & eas quæ per determinationem vniuerſalis ad particulare habentur, duplex intercedit diſcrimen, quod eſt ſingulariter obſeruandũ; proptereа quòd maximè facit ad totius præſentis difficultatis enodationem. Prius eſt, quòd quæ per diſcurſum inferuntur ex principiis primis, vel claris concluſionibus naturalibus, omnes ſunt verè, ac propriè concluſiones, ac præcepta iuris naturalis, etiamſi nulla humana lege conſtitutæ, aut præſcriptæ ſint, imò verò neque vlla lege diuina ſcripta expreſsè tradita, & naturæ iure obligant ad ſui obſeruationem. Quæ verò per applicationem vniuerſalis ad particulare etiamſi iuris alicuius naturalis, ſiue primi principij, ſiue cuiuſuis concluſionis applicatione accipiantur, non modò non ſunt natura ſua iuris naturalis obligantis, ſed niſi aut diuina, aut humana lege præcipiantur, nullam inducunt 27.

ducunt obligationem, ſed ſolùm conſilij, directionis vim habent, poteſtque homo liberè vnam magis, quàm aliam aſſumere, aut etiam nullam. Hæ enim ſolùm à naturali ratione excogitantur tanquam vtiles, & naturali legi conſentaneæ, & ſi ſub præcepto ponantur, aut lege, ſolùm reductiuè ad ius illud naturale pertinent, per cuius applicationem determinantur, quatenus per rationem legiſlatoris inuentæ, atque excogitatæ poſitæ in lege ſunt illi naturali iuri præceptoriè conformes; propriè autem ſunt iuris humani, & humana poteſtate diſpenſabiles.

28. Alterum diſcrimen eſt, quod priores illæ concluſiones, quæ per diſcurſum inferuntur, ſunt natura ſua inuariabiles, ſemper natura ſua bonæ, habéntque vim obligandi omnes, vbique & ſemper, ſicut cætera iura naturalia; ſolùm enim requirunt, vt innoteſcant tanquam concluſiones ex eo per diſcurſum illatæ. Poſteriores verò variabiles ſunt pro loco, ac tempore, cæteríſque circunſtantiis, & interdum bonæ ſunt apud eandem gentem, atque vtiles, interdum malæ, ac perniciosæ, multo magis apud diuerſas gentes; cùm enim eas homines

29. excogitent, tanquam vtiles & rationi conſonas, poſſunt & alij ab aliis diuerſam apprehendere rationem, & iidem omnino modò hanc apprehendere, modò aliam oppoſitam. Poſſunt & eædem eodem tẽpore, atque in eodem loco ob hanc rationem vtiles videri, ob aliam inutiles, aut etiam perniciosæ, & conſequenter conſonæ, & diſſonæ rationi propter diuerſas cauſas. Inter has quædam eſſe poſſunt, quæ facile vbique recipiantur, & receptæ perpetuò conſeruentur, ſiue quòd valde plauſibiles ſunt populis, ſiue quòd magnã habent cum naturali iure connexionem, tantàmve vtilis, & conuenientis apparentiã præſeferant, vt vix poſſit contrariũ apprehendi, vt conueniens, aut ſi poſſit, ſemper tamẽ maior appareat ratio conuenientis; & quæ huiuſmodi ſunt, licèt vbique facile recipiantur conſuetudine, aut etiam lege ſtatuantur, & perpetuò obſeruentur; tamen quoniam per applicationem vniuerſalis ad particulare accipiuntur, non per diſcurſum inferuntur, ſemper propriam naturam ſeruant, neque iuris naturalis vim ſortiuntur, ſed poſitiui, ac conſequenter natura ſua variabiles, ac mutabiles ſunt. Quod ex eo facile cognoſcemus, quòd licèt quoad ſubſtantiam vbique perpetuò maneát, quoad multas circunſtantias reperiemus mutatas.

Hinc facile ſoluitur hæc tota difficultas, & ea, quæ initio in cõtrariam partem adducta ſunt, per ſe concidunt omnia, conſtat enim templorum, ſtatuarum, idolorum, atque aliorum quorumcumque locorum immunitatem, non eſſe iuris naturalis propriè dicti, neque vllam habere naturali iure vim obligandi, propterea quòd ex nullo naturali principio per viam diſcurſus inferri poteſt; ſi enim ex aliquo, certè ex eo inferenda eſſet, quo aut benè erga Deum nos habere iubemur, vel Deum colere. Ex hoc autem nullatenus inferri poteſt. Nam ſi cultus Dei dicatur pro eius reuerentia illuc confugienti ignoſcere, aut pati illum tutum eſſe, non minor aliquando Deo cultus exhibebitur, 30.

ſi

ſi facinoroſos ad necem extrahamus; cùm præſertim voluntarios homicidas, induſtrioſos nempe, atque inſidioſos,ipſemet Deus extrahi de ſuo templo olim præceperit. Addo quòd naturale ius inuariabile eſt, nullámque recipit mutationem, ſed in omni caſu ſemper idé eſt, immunitatis verò ſemper aliqua mutatio viſa eſt.Primùm enim ſtatuis data eſt hominum; deinde ex ſtatuis hominum ad idola tranſlata rurſum ex idolis ad ſtatuas Imperatorum. Adde quòd hæc non deliberato rationis conſilio ad aliquem honeſtum finem ordinato, orta eſt; ſed caſu fortuito, atque euentu, ex teneritudine Aſſyrophenis illius Ægyptij erga imaginem filij, atque ex obſequiis per eius ſeruos eiuſdem filij imagini præſtitis, vt dictum eſt ſuprà. Quoniam autem plauſibile eſt liberis, rudibúſque populis eſſe aliquam viam, ſeu ſubterfugium ad delictorum imputandam impunitatem; facile vbique eadem immunitas recepta eſt, nulla fortaſſis habita ratione, aut honeſtatis huius, aut vtilitatis,quæ in ea ſit, vix per quempiam Gentiliũ facta applicatione illius naturalis vniuerſalis principij de colendo Deo ad hunc colendi modum in particulari. Demum homines criminoſos confugientes ad templa, in eis tutos eſſe non eſt natura ſua cultus Dei, ſed humana voluntate. Non minus enim fortaſſe rationi conſonum eſſet ſi ſtatueretur criminoſos ad templa confugientes grauiùs puniri, & facinoroſi homines tanquam aſpectu Dei ingreſsúque templorum indigni ab illis arceantur. Demum ſi iuris naturalis eſſet, non certis quibuſdam templis ſolùm, ſed omnibus omnino data eſſet. Conſtat autem nunquam apud vllam gentem, præterquam apud Chriſtianos templa omnia aſyla fuiſſe,imò pauciſſima quidem initio,paulatim creuiſſe,mox multis illud ius ſub Tyberio ablatum eſſe. Demum ſi quis contendat, vnum ſolum rogo, excogitet aliquã rationem, qua id ex aliquo naturali principio inferat per diſcurſum, vt illi aſſentiamus.

Poſtremò adeò in confeſſo eſt, 31. poſſe homines ſua inuentione multa, varia, ac diuerſa ad Dei cultum excogitare, ac ſtatuere, prout aut periculi ratio, aut neceſſitas ſuppeditarit, aut ipſi imbecilliores animo, mobilioréſve fuerint, vt propterea Plato *ſub finem libri decimi de legibus*, lege vetuerit quẽquam priuata ſacella domi habere, ne in Dei cultu, quem ſtatuere magnorum ingeniorum eſt, errent, & Deorum indignationem, quam ſedare ſtudent, prouocent. Quo loco illud (quod ad rem maximè facit) obſerua ad homines pertinere ſtatuere de cultu Dei, reſeruaríque id hominibus magnorum ingeniorum, ne in hoc errent. Quamuis ergo ad cultum Dei pertineant, humanæ legis, iuriſque ſunt.

Ad primam rationem facile reſpondetur ex his, quæ dicta ſunt, 32. ideo tam facile vbique receptum fuiſſe aſylorum vſum, & quòd populis valde plauſibile eſſet aliquod habere ad impunitatem delictorũ tutum ſubterfugium, quod illa ratio diuini cultus, & reuerentiæ inde reſultantis ad Deum, quæ in aſylis apparet, facilè ab omnibus probatur.

Ad ſecundam Hebræos non in- 33.

de

de veniſſe in eam mentem, vt hanc ſanctuario, atque altari ſponte ſeruarent, ſed vel quia viderant in Ægypto, aut de Aſſyria, aliiſque gentibus audierant, quibuſdam tẽplis eam immunitatem ſeruari, ratos eſſe ſuo altari, quod vero Deo erectum erat, non minorem deferri oportere, ne minoris æſtimaretur; vel quia cùm diuino præcepto iuſſi eſſent inſidioſos, induſtrioſóſque homicidas ex eo extrahere, putarunt multos alios extrahendos eſſe, vel ſaltem excogitarunt hunc illi cultum gratum fore, qui eum non vetuiſſet, cùm de ea materia ſtatuiſſet.

34. Ad tertiam concedo, rationem humanam id excogitaſſe, tanquam conueniens, non tanquam naturali, aut Gentium iure obligans, quæ eadem ratio ex aliis cauſis poſſet contrarium excogitare, ac ſtatuere.

35. Ad quartam reſpondeo diſparẽ eſſe rationem. In furto enim rei Deo in templo oblatæ, eſt in primis ratio furti intrinſecè mala; eſt & ratio quædam ſacri quæ aduenit rei eo ipſo, quòd ad Dei cultum oblata eſt, quámve, vt aliqui putant, ex ipſa ratione loci ſortitur, vt ideo furtum illud ſacrilegum cenſeatur. At in extractione hominum de templis, nihil omnino eſt intrinſecè malum; neque enim homines ad templa confugiunt, vt ibi ſe diuinis mancipent obſequiis, ſed vt euadant pœnas, neque ex eo confugio in Dei, aut templi ius tranſeunt, neque inde vllam rationem ſacri induunt; vt propterea aliquid ſit in ea extractione intrinſecè malum. Ex alia parte aliquid eſt intrinſecè bonum, nempe reos rapere ad pœnam, quæ illis ex iuſtitia debetur. Solùm illi aduenit quædam ratio mali, ex eo quod homines humana ratione excogitarunt, hoc ad Dei cultum, vſúque receperunt, & lege præceperunt, atque inde ſolum ſortitur rationem mali quod humano iure ex conſuetudine fortaſſe orto ſtatutum eſt.

Ad quintã patet pertinere quidem ad primũ Decalogi præceptũ, 36.
ſed ſolùm reductiuè, non tanquam concluſionem ex eo per neceſſariam conſequentiam deductam, ſed per applicationem ad particulare acceptã, qualia pleraque alia mero humano iure, aut priuata deuotione excogitari ad Dei cultũ poſſunt. Per hæc tamen non intendimus negare immunitatem Eccleſiarum vero Deo dicatarum fundamentaliter, & quoad ſubſtãtiam iuris eſſe diuini naturalis, iuxta ea quæ dicemus infrà *lib.3.cap.6.*

Quos in fines locorum ſacrorum confugia, immunitatéſque conſtitutæ ſint.

CAPVT XII.

NON idem ſemper, neque omnibus vbique gentium finis fuit aperiendorum aſylorũ finis fuit, ſed varius pro varia, diuerſáque ſeſe offerente occaſione, quos omnes proferre hoc capite non abs re erit; ſi illud in primis ſtatuamus, quis ſit ipſorum aſylorum finis; ſicut enim in aliis humanis rebus philoſophi diſtinxerunt alium eſſe finem rei ipſius, alium autem finem operantis. Ita omnino in ipſa aſylia philoſophandum eſt, & ſicut in cæteris, ita & in aſylia quoque finis rei ipſius, atque operis, qua 1.

qua tale opus eſt,ſemper,& vbique idem eſt;operantium verò fines varij,& diuerſi ſunt.

2. Vt autem omittamus prima illa impunitatis initia quæ in Aſſyrophenis domo præceſſerunt, cùm hominis imagini famuli deferebāt. Ex eo tempore,quo aſylia in res ſacras tranſlata eſt, ſiue in Deorum imagines, ſiue in altaria, ſiue in tēpla, intrinſecus illi ſiuis fuit Dei ipſius, locíque ſacri reuerentia, vt propterea quibuſdam maiori ſanctitate præditis templis ea immunitas ſeruaretur. Qui finis licèt eo homines aperiendis nouis aſylis, tanquam medio quodam ad alios vlteriores fines à ſe intentos abuterentur, & publicè,ac palàm abuterentur, non idcirco tamen vnquam deſiit eſſe ipſius immunitatis finis. Sed ad hominum fines varios accedamus.

3. Aſſyrophenem cùm primùm cœpit ſeruis ad filij ſtatuam confugientibus ignoſcere, non ipſius ſtatuæ venerationem intendiſſe, neque enim illam idcirco erexerat, ſed ad ſuæ ſolitudinis ſolamen, & ſolùm teneritudine quadam amoris erga filium, ad cuius imaginem reus ſeruus aſſiſteret, permotum eſſe mihi certò perſuadeo. Aut ſi ei imagini conciliare ſeruorum animos intendit, vt eam venerarentur, iam nòn Dei, ſed cari pignoris imagini honorem parabat. Poſteaquam autem è ſeruis plures impunitatis per eam imaginem accepto beneficio diuinos illi honores tribuere Deum acclamando cœperunt,tunc probabile eſt,ea adulantium voce permotum parentem, in ea complacuiſſe, ſimulque cum illis filium pro Deo colere cœpiſſe,atque inde in Dei cultum impunitatem illam pœnarum, venerationémque tranſiſſe. De Nino verò Aſſyriorum Rege planè conſtat 4.
erigenda patri Belo ſtatua, immunitateque per eam donanda eius honorē intēdiſſe, cum publico illo edicto,de quo ſuperiùs loquuti ſumus, iis tantùm reis impunitatem qui ad eam ſtatuam venerabundi accederent promiſiſſet. Qui Ninus, ſi (vt probabile eſſe ſuprà oſtendimus) ſimulacrum filij Aſſyrophenis vidit pro Deo coli ob conceſsā impunitatem, aut ex aliis audiuit, probabiliſſimum eſt ipſum extunc ſtatuiſſe eam ſtatuā patri Belo ponere, eíque impunitatem tribuere, vt populi ea beneficia per illam aſſequuti diuinos eidem honores tribuerēt, patrémque Belum pro Deo colerent, vt is finis eius fuerit, idolo diuinum nomen venerationémque conciliare, hominémque in Deos, quia potuit ratione transferre: ſuperbum ſanè, atque arrogans & toti terrarum orbi luctuoſum,pernitioſúmque conſiliū, quod tam facile breuiſſimo, vt dictum eſt, ſpatio idololatriæ peſte totum terrarum orbem infecit.

Veri Dei cultum, ſacríque eius 5.
altaris reuerentiam delata per Hebræos illi altari immunitas reſpiciebat,ſecus verò refugiorum ciuitates, quæ cùm merè ciuilem immunitatem haberent, nihil aliud quàm caſualis homicidæ vitam, ſanguiníſque innoxij conſeruationem ſpectarunt.

Veterem fuiſſe morē eorum,qui 6.
nouas vrbes conderent, aſyla aperire eo fine,vt per ea nouos accolas ad nouam vrbem accerſerent,teſtatur Liuius *lib.*1. ab vrbe condita in Romuli vita. Id primum Cadmus cōſtructis Thebis, id Romulus cōdita

dita Roma intēdit, hic illi vtrique finis aperiendorum aſylorum fuit, qui vt faciliùs id obtineret confugis ad aſyla vndequaque accedentibus, quorumcunque criminū reis pleniſſima impunitate conceſſa eos ſimul ciuitate donabant, & in ciuium albo adſcribebant.

7. Sed & Herculis filij, nepotéſque Athenis aſylum eo fine aram miſericordiæ nuncupatum aperuerunt, vt vitæ propriæ potius quàm alienæ conſulerent, vt ſi quando ab iis, quos eorum pater innumeros grauiſſimè vexauerat, ad necem quærerentur, hoc haberent tutum vitæ perfugium. Ita ex Seruio docet Polydorus Virgil. *lib.* 3. *de inuentoribus rerum, cap.* 12. cuius & mentionem facit Statius *lib.* 12. *Thebaidos*, & Plutarchus *in Theſei vita.* Aſſignat rationem Lyran. *in gloſſ. ſuper Acta Apoſt. c.* 17. cur ij Athenis potius, quàm alibi hoc ſibi aſylum poſuiſſent: quòd ſuis eiecti ſedibus, ac regno tantam apud Athenienſes gratiam inueniſſent, vt eorum opera priſtinis ſedibus, regnóque reſtituti eſſent, hoc grati animi monumento proteſtantes miſericordiam Athenis ſedem collocaſſe, vbi ipſi tantam in ſummis malis miſericordiam adepti eſſent. Sed mihi pro-

8. babilius videtur eos mortuo ſtatim Hercule ibi poſuiſſe aſylum, cùm pleni timoris erant, vt ibi miſericordiam conſequerentur, ſi quando opus eſſet, & ſimul Athenienſium animos ſibi reconciliarent, poſtea eiectos regno illuc cōfugiſſe, eámque inueniſſe miſericordiam, quam Lyranus dicit. Nam poſteaquam non modò mortem euaſiſſent, ſed & ita ab Athenienſibus adiuti eſſent, vt proprio regno reſtituerentur, non erat, cur ſibi amplius tantum timerent, cùm & ipſi Athenienſium auxilia ſimilia ſperare, & aduerſarij iure timere poſſent eorundem Athenienſium vires.

Fuit & alius Athenienſium finis ſacrando alio aſylo defuncto Theſeo; nempe vt miſerabilibus perſonis prodeſſent, eóque remedio Theſeum etiam mortuum miſerabilium huiuſmodi perſonarum patronum defenſorémque conſtituerent. Cùm enim, vt refert Plutarchus *in vita Theſei*, & ex eo Beroaldus *in commentariis in Suetonium in vita Tyberij*; Theſeus inſignis vir pietatis in tota vita miſerabilium perſonarum perpetuus atque indefeſſus patronus fuiſſet, nullámque earum opem poſtulantem aduersùs diuitum, potentúmque vim calumnias, oppreſſiones indefenſam abire paſſus eſſet, illis in eius morte communem parentem amiſſum inconſolabiliter lugentibus viſum eſt Athenienſibus hac ratione prouidere, ſi ſacrando illi aſylo, iam vita functo, earundem perſonarum æternam tutelam defuncto committerent, vt quas viuens opera, laboreque protegeret, eaſdem mortuus ad ſe accurrentes ab omni pœna liberos ſeruaret. 9.

Neque lōgè ab his diuerſus fuit eorum finis, qui ad Canopium oſtium Nili aſylum dicarunt ſeruis in libertatem aſſerendis, niſi quòd illi omnibus miſerabilibus perſonis, hi verò ſolis ſeruis, tanquam fortaſſe miſerabilioribus conſulere voluerunt: vt enim Herodotus refert *lib.* 2. ſerui omnes qui illuc confugiebant acceptis ab eo ſacerdote, qui illic præerat ſacris, quibuſdam notis libertate donaban- 10.

tur, vt nemini deinceps liceret eos attingere, aut iterum ſubiicere ſeruituti. Hoc aſylum, atque hanc eius legem teſtatur eo loco Herodotus vſque ad ſuam ætatem immotam, inuiolatámque perſeueraſſe.

11. Fuerunt, & adulandi gratia diuerſa poſita aſyla, tam ſtatuis, quàm templis, Romanis Imperatoribus dicandis, tam in vrbe, quàm extrà; fuit enim in vrbe aſylum C. Iulio Cæſari poſitum, vt refert Dionyſ. *lib.* 47. Fuit & apud Cretenſes aliud aſylum ſimulacro Augusti Cæſaris conſtitutum, de quo Cornelius Tacitus loquitur *annalium lib.* 3. Fuerunt enim Romani Imperatores non ſolùm Deorum inſtar habiti, quod tolerabilius ferendum erat propter ſummam quæ ſupremis principibus debetur reuerentiam, ſed quod ferendum non erat per intolerandam adulationem pro Diis habiti.

12. Ex his apparet confugij immunitatem ad res, locaque ſacra ſemper tanquam ſacram in veneratione fuiſſe apud omnes gentes, vt quicquid ex ea prætenderent, & quoſcunque fines quærerent, id ſub religionis obiectu, reuerentiæque Deorum ſe conſequuturos ſperarent, nullúſque hunc eius proprium finem deſereret, quanquam grauiter errarent ij omnes, qui aliud quidpiam per eam quærerent melioribus, ſanctioribúſque rebus ad viliora conſequenda abutendo. Hunc finem ſpectat in Eccleſiarum immunitate Chriſtiana religio; hunc Imperatores ſummi, qui eam primi lege ſanciuerunt; hunc Romani Pontifices; hunc totus populus Chriſtianus; quare illi per Chriſtianos populos ac magiſtratus multo magis, quàm vnquam antea per alios deferendum eſt.

Quibus rationibus credendum ſit inductas fuiſſe Gentes ad ius Aſyliæ facile recipiendum, ac ſeruandum.

CAPVT XIII.

Licet ius Aſyliæ iis graue futurum eſſet, qui læſi eſſent, vt eos, à quibus læſi eſſent, impunitos, atque inultos eſſe paterentur; conſtat tamen ex hiſtoriis id facile initio inductum faciliùs fortè longè, latéque diffuſum; vt nulla lex, aut conſuetudo, tam facile vbique breui tempore recepta, perpetuóque obſeruata ſit, ſicut hæc aſylorum fuit. Huius ego rei illam fuiſſe veram cauſam puto, quam non ſemel tetigi, multa nēpe plauſibilitas, quam ſemper habuit, hodiéque habet apud omnes populos; ſedet enim cuiuſque animo quaſi inſita, & innata quædam propenſio, vt magis credat ſe poſſe alios lædere, quàm ab aliis lædi, magíſque cogitet de ſua impunitate, ſi delinquat, quàm timeat, ne is impunè euadat, à quo ipſe læſus ſit. Habet enim de ſe quiſque tantam opinionem, vt ſe quidem cuiuis facile reſtituturū putet, ſibi verò neminem; ſe, ſi à quopiam lædatur, facile vlturum. Hinc non adeò facile ſe obiicit noſtræ menti, qua ratione ferre poſſumus eum à quo læſi ſimus multum in aſylo degere, quàm ſe offert, vt ſi quid peccauerimus per aſyla nos ipſos, vitámque noſtram tueamur, & quoniam hæc cogitatio faciliùs ſeſe nobis 1.

nobis offert, ideo tam facile aſylorum lex vbique recepta eſt.

2. Sed & viri prudentes ad aſylorũ motem, iúſque tuendum multa excogitarunt, & promulgarunt apud populos, quibus hoc ipſum firmius, ſtabiliuſque facerent, & magnam populis religionem iniicerent, ne aſyla violare auderent.

3. Alij ſua aſyla dixere Deorum voluntate, atque imperio ſacrata; ſic Epheſij Dianæ, Smyrnæi Neptuno, Stratonico ſuum aſylum Apollinis oraculo ſe ſacrare iuſſos eſſe, profeſſi ſunt, vt refert Tacitus in illa frequenter citata de aſylis contentione, quæ contigit ſub Tyberio Cæſare.

4. Contulit ad hoc illa inſignis, ſingulariſque ſanctitatis opinio, quam Gentes de aſylis habuere, vt quoties authores de aſylis faciunt mentionem, ea ſacrata dicere, ſacraque, ac ſancta appellare ſoleant; imò neque ſacra, ac ſancta, ſicut cætera templa, ſed quadam maiore ſanctitatate. ſic Tacitus *lib.* 3. *de aſylo Dianæ Epheſinæ*, ipſos Epheſios loquentes introducens, dixiſſe refert, Dianæ templum, ac nemus Deorum monitu ſacratũ. De templo Dianæ Perſicæ refert Hierocæſarienſes dixiſſe templo illi, & duobus millibus paſſuum eandem ſanctitatem tributam; Varro *lib.* 5 *de Athenais & Collatin.* de Romuli aſylo loquens ſacrum lucum appellant. Liuius tam *lib.* 35. *ab vrbe cõdita*, quàm belli Macedoniani *lib.* 5. de templo, quod Apollini apud Delos poſitum erat, loquens, eiuſdem ſanctitatis mentionem facit, dicens ibi Apollinem ea religione, & eo iure ſancto coli, quo ſunt tẽpla, quæ aſyla Græci appellant, qui locus eo menti magis retinendus eſt, quo non illius ſolùm, ſed & omnium aſylorum ſanctitatem magnam eſſe oſtendit. Hac ratione Gentes aſylis facilè deferebant, ne eorum ſanctitatem violarent.

Accedit & illa ratio quòd ſuperni, infernique Dij aſyliam inuiolabiliter obſeruaſſe referuntur, vt quorum locorum ſanctitati conſtat ipſoſmet Deos offenſos, iratóſque detuliſſe, eidem mortales quoque quantumcunque offenſique iratique deferant. Fabulata fuit vetuſtas mutua Deorum odia, atque diſſidia, atque inde minores Deos, ad maiorum Deorum declinandam iram ad aſyla confugiſſe. Maiores verò illos Deos, quaſi aſylorum ſanctitatem violare veritos, eos vlciſci auſos non eſſe, ſic Apollinem 6. poſt interfectos Cyclopas in Dianæ Epheſinæ aſylo Iouis iram vitaſſe refert Tacitus *lib.* illo 3. ſæpè 7. citato, ſic liberum patrem ſupplicibus Amazonum in idem templũ confugientibus ignouiſſe, ſic ipſas Furias vſque adeò furori aſſuetas, vt ſemper furerent, cùm Oreſtem 8. propter impiiſſimum occiſæ matris parricidiũ ita infeſtando proſequerentur, vt nuſpiam quieſcere paterentur, eum nihilominus in Apollinis aſylo infeſtare auſæ non ſint, patientérque quoad inde exiret expectarint. Id ita proſequitur Virgil. lib. 4. Æneid.

Aut Agamemnonius ſcenis agitatus Oreſtes
Armatam facibus matrem, & ſerpentibus atris
Cùm fugit; vltricéſque ſedent in limine Diræ.

Et Statius *lib.* 12. *Thebaidos*, vbi ad templum miſericordiæ ſubſtitiſſe Oreſtem memorat, ſubdit,

A miſero matrem ſubmouit Oreſte.

 Fabu

Fabulati ſunt enim Poetæ ipſam-
met occiſam matrem occiſorem
filium implorato à Diis inferis
auxilio, acceptíſque ſociis ipſis in-
fernis furiis proſequutam eſſe, ne-
que paſſam vſpiam quieſcere, præ-
terquam in aſylo.

9. Neque verò minoris momenti
apud populos fuit rumor ſparſus
de infallibili illa vltione, qua Dij
vlti ſunt eos, qui aſylorum iura
violarunt; ſiue enim caſu conti-
gerit, ſiue promittente Deo ipſi-
met dæmones vlciſcerentur; con-
ſtat ex hiſtoriis, eos, qui aſyla vio-
laſſent, vix vnquam impunes eua-
ſiſſe, quin multis calamitatibus
10. afflictarentur. Scribit Iuſtinus pro-
pter Laodomiam in aſylo Dianæ
Epirotæ, populi concurſu occiſam;
gentem illam vniuerſam multis
afflictam cladibus, totúmque pænè
populum fuiſſe interemptum. Nã
ſterilitate perſæpe, fameque diue-
xati ſunt, & inteſtinis debilitati
diſcordiis, externis tandem bellis
conſumpti ſunt. Milo Laodomiæ
percuſſor, in furorem actus, nunc
ferro, nunc ſaxo dilaceratis viſcer-
11. bus duodecimo die interiit. Pauſa-
nias in Atticis Lucium Syllam, qui
vſqueadeo in tota pænè vita omni-
bus gratiſſimus atq; acceptiſſimus,
& in rebus omnibus feliciſſimus
fuerat, eã ob cauſam omnibus poſt-
ea exoſum factũ, ínque diras cala-
mitates prolapſum ex feliciſſimo
infeliciſſimũ euaſiſſe putat, quòd
Ariſtonem, qui ad Mineruæ aſylũ
confugerat, per vim extractum in-
12. terfici iuſſiſſet. Idem Pauſanias *in
Achaicis* excidium vrbi Helices in
non diſſimilem cauſam refert aſy-
13. liæ violatæ. Paulus Manutius in
ſuis adagiis nuper recognitis in
verbo *Sybaritica calamitas*, refert

Sybarim Calabriæ oppidum propè Crotonum, quod poſtea Thurion eſt appellatum, triplici nomine fuiſſe apud ſcriptores famoſiſſimũ, primùm luxu, atque deliciis, præſertim gulæ; deinde famoſiſſimo oraculo; demum excidio. Primum atque vltimum vſqueadeo memorabilia ſunt, vt adagio locum dederint, ſiue prouerbio. Dicitur *Sybaritica menſa*, pro conuiuio nimis apparato, atque opiparo: dicitur & *Sybaritica clades*. Demenſarum conuiuiorúmque argumento multa refert Angelus Politianus *miſcellaneorum cap.* 15. & Athenæus *in Dipnoſophiſtis lib.* 12. Hoc oraculum, quod magis è re noſtra eſt, & excidij mentionem facit, ita refert Stephanus apud eundem Manutium relatus,

Felix omnino felix Sybarita futurus
Dum rebus lætis venerabere numina Diuûm,
At ſimul atque illis mortalis homo anteferetur,
Tum veniet, bellúmque tibi, atque domeſtica turba.

Quo oraculo, vt felicitas oppido promittitur quandiu venerabitur numina Deorum, ſic extrema prædicitur clades cùm violata aſyli lege, plus deferet quiſpiam ciuium mortalis hominis ſepulcro, quàm aſylo Deorum. Quod oraculum tunc quoad prædictam ruinam impletum eſt, cladéſque oppidum abſumpſit, cùm Sybarita quiſpiam ſeruo iratus, eum loris cæderet, nec confugienti ad aſyli aram parceret, ſed nihilominus cædendo perſeueraret; quare videns ſeruus Numinis reuerentiam, nihil ſibi profuiſſe, inde inter verbera ad monumentum herilis patris confugit,

fugit, ibi commotus herus demortui patris reuerentia, cædere illum deſtitit. Ita impleto oraculo ob violatam aſyliam, patríſque reuerentiam Deorum reuerentiæ prælatam, totum oppidum à Crotoniatis vaſtatum fuit. De pœnis quas paſſi plerique ſunt, qui immunitatem noſtrarum Eccleſiarum violarunt, dicemus cùm de earum immunitate diſputabimus.

14. Vltimò addi poteſt ratio communis boni, expedit enim ac valde vtile eſt, atque ad cuiuſuis reipublicæ commune bonum neceſſarium, eſſe in omni rep. aliqua confugiorum loca, quemadmodum à nobis probatum eſt ſuperiùs *cap.* 3. expedit enim in quauis republica non omnia delicta puniri. Vulgare iam eſt illud Poetæ,

> *Si quoties peccant homines ſua fulmina mittat*
> *Iuppiter, exiguo tempore inermis erit.*

Expedit eſſe aliqua loca in quibus impunitatem conſequendi ſpes ſit, ad cuius obſeruandam immunitatem hæ quæ dictæ ſunt rationes facilè inducunt.

Quæ fuerint celebriora in orbe aſyla.

CAPVT XIV.

1. ASYLORVM dignitas atque præſtantia nō ex vno modo, ſed ex pluribus capitibus petenda eſt; vt interdum eadem ſibi inuicem diuerſa ratione præſtent, dum vnum alterum ſuperat ex vno capite, quod illo ipſo ex altero capite longè inferius eſt, interdum difficile admodum eſt, vtrum alteri præſtet, ſtatuere, dum inter illa ipſa quæ ſibi inuicem cedunt, non apparet, vtrúmnam ex nobiliore capite altero ſuperius ſit. Occurrunt autem mihi ſex præcipua capita ex antiquitate, ex amplitudine ſpatiorum, ex dignitate eorum quorum opera, conſilio, præcepto poſita ſunt, ex dignitate perſonarū, qui illis detulere, ex dignitate perſonarum quæ illuc confugerunt, ex celebritate denique quam habent apud ſcriptores. Per ſingula diſcurramus.

Vetuſtate quidem præſtant omnibus, prima illa hominum aſyla, ac deinde Deorum filij Aſſyrophenis ac Nini ſtatuæ, de quibus mirum eſt, quantum fuerit apud antiquos ſcriptores ſilentium, cùm prioris ſolus Diophantes, poſterioris quàm pauciſſimi ſcriptores fecerint mentionem, idque vel quoniam aſyli nomen tunc inuentum non erat, vel quòd verſutiſſimus ille veræ fidei veræque religionis hoſtis, ita voluit ſcriptorum ſilentio viliſſima illa atque abiectiſſima idololatriæ initia occultare, ne à ſeruis, atque à peſſimis quibuſque criminum reis, tam indigna vilique occaſione impunitatis criminum orta eſſe crederetur, & , quod indignius eſt, ex iis orta per impudentem adulationem. Periculum enim non leue ſubiiſſet, ne adeò firmiter hominum etiam principum animis inſideret, ſi hæc eius principia celebri ſcriptorum memoria cognita fuiſſent. Sepulta ſunt autem ſiletij tenebris, vt in honore idololatria etiā apud ſupremos principes eſſet. 2. 3.

Poſt

Poſt hæc fuit aſylum Cadmi,longè
quidem his poſterius, nempe annis
circiter ſexcentis,vt ex dictis 5. &
6. *capite* apparet, conſtructis enim
Thebis initio regni ſui illud ape-
5. ruit. Sed id Polydorum Virgilium
latuit diligentiſſimum alioqui an-
tiquitatum indagatorem. Is *lib.* 3.
de inuentoribus rerum , *cap.* 12. pri-
mum omnium fuiſſe putat, aſylum
illud Athenienſe Miſericordiæ di-
catum , cuius ſæpè ſuprà memi-
minus,quod, vt ex *cap.* 6. apparet,
propè ducentis annis Cadmi aſylo
6. poſterius fuit. Sed ante hoc aſylũ
Miſericordiæ duo alia aſyla poſt
Cadmi aſylum præceſſerunt,vnum
viuenti, vt puto,Herculi dicatum,
vt *eodem 6, capite* probaui, poſitum
Herculi aliquot annis ante aſylum
miſericordiæ ad oſtium Nili, quod
Canopium vocatur. Alterum Dia-
næ Epheſinæ circa idem tempus,
cuius libertatis iura ab eodem Her-
cule dum Lydia potiretur aucta
fuiſſe, refert Tacitus *annalium lib.*
7. 3. Altare verò ac tabernaculum Iu-
dæorum , & refugiorum ciuitates
ante Cadmi aſylum præceſſiſſe an-
nis aliquot ex *eodem capite* 6. libri
huius liquet, vbi etiam eſt oſten-
ſum quantum priores refugiorum
vrbes poſteriores præceſſerint.

8. Spatiorũ amplitudine hæc præ-
cipuè aſyla præſtant cæteris. Pri-
mum Dianæ Epheſinæ aſylum ad
ſtadium ab Alexandro protenſum,
atque ab Auguſto nonnihil reſtri-
ctum , author eſt Strabo *lib.* 14.
9. Neque verò iſto inferius , aut ſtri-
ctius putandum eſt aſylum quod
aperuit Romulus , nam & Virgil.
lib. 8. *Æneid.* teſtatur ingentem
fuiſſe :

Hic lucum ingentem, &c.

Et ſpatia in quibus hoc aſylum
fuiſſe memoratur , ingentia eſſe
oculis conſpicimus inter palati-
num collem, & Capitolium: & ra-
tio luci hoc perſuadet ; neque e-
nim paruum locum arboribus con-
ſitum lucum vocamus , quia lu-
ce carere non poteſt , ſed ſpatium
ingens, vnde & illud vniuerſè dici
poteſt , omnia aſyla , quæ luci ne-
moraque fuerunt , magna , atque
ingentia fuiſſe : cuiuſmodi fuiſſe
aſylum Apollinis Delij , refert Li- 10.
uius *belli Macedoniani lib.* 5. & Ta-
citus *lib.* 3. *annalium* memorat aſy-
lum Dianæ. Neſcio autem an ali- 11.
quid aliud aſylum æquauerit vn-
quam ſpatia aſyli Dianæ Perſicæ,
quod ad duo millia paſſuum , id
eſt , ad ſexdecim ſtadia protende-
batur.

Ex perſonarum verò dignitate 12.
quæ aſyla poſuerunt hæc præ aliis
inſignia fuiſſe reperio. Primo loco
tria illa reponenda cenſeo quæ
Deorum partim admonitu, partim
præcepto ſacrata fuiſſe , refert Ta-
citus *lib.* 3. *annalium.* Vnum Dianæ
Epheſinæ, quod nemus , ſeu lucus
erat ad locum Ortygiam , quo lo-
co Latona fœtu grauida admiſ-
ſa oleæ ipſum Apollinem ac Dia-
nam edidit, Deorum monitu ſacra-
tum. Alterum Smyrnæ dicatum
Veneri iubente Apollinis oraculo.
Tertium apud Tenios quod ſacra
carmine Apollineo Tenij iuſſi ſunt.
Fuit & apud Samios magnæ au- 13.
thoritatis aſylum, ſi non Deorum,
at Amphictyonum decreto poſitũ;
quorum inſignis erat authoritas.
Fuit enim Amphictyonum Con-
cilium publicum , tota Græcia ce-
lebertimum ab Amphictyone au-
thore atque inſtitutore ſic dictum,
ad quod ſapientiſſimi quique è
ſeptem Græciæ vrbibus conuenie-
bant,

bant, cuius Concilij decreta, tam-
quam Deorum oracula habita fuiſ-
ſe, docet Dionyſius *lib.* 14. & Stra-
bo *lib.* 9. Pro cuius aſyli iure tuen-
do Samij ad Tyberium Cæſarem,
C.Aſinio, & C. Antiſtio conſuli-
bus, legatos miſerunt, vt teſtis eſt
Tacitus *annalium lib.*4.
14. Authoritate perſonarum inſi-
gnium, quæ honorem aſylis habue-
runt, eorúmque iura ſeruarunt, in-
ſigne in primis fuit aſylum Dianæ
Epheſinæ, cui quantum ſuperni,
infeníque Dij detulerint, præce-
denti capite abundè dictum eſt.
Huius præterea aſyli iura, & à Per-
ſis cùm in eorum ditionem veniſ-
ſet, & à Macedonibus, ac demum
à Romanis inuiolabiliter obſerua-
15. ta fuiſſe, docet Tacitus *lib.*3. Dein-
de verò Dianæ Perſicæ delubrum
à Rege Cyro dicatum illi proximè
accedit, cui ex eodem Tacito *eodem*
lib. & Perpenna Iſauricus, & ple-
rique Romanorum Imperatores
tantum perpetuò detulêre, vt ne
minimum à quopiam lædi violari-
que paſſi ſint.
16. Grauitate perſonarum, quæ ad
aſyla confugerunt, cætera omnia
ſuperat aſylum Dianæ Epheſinæ,
in quod primum Apollo, Iouem
iratum metuens, deinde Amazones,
vt liberi patris iram vitarent, con-
17. fugêre. Deinde non leuis authori-
tatis fuit aſylum Æſculapij apud
Choos, in quod plerique Romani
ciues cùm Mitridatis iuſſu ad ne-
cem per omnes Aſiæ vrbes cõqui-
rerentur, ab incolis miſeratione
promotis deducti, ſalutem inue-
nêre, teſte Tacito *lib.*4. *annalium.*
18. Neque omnino prætereundum eſt
aſylum Palladis Chalcicæ, in quo
Pauſanias inſignis vir proditionis
apud Lacedæmones accuſatus tu-
tum perfugium inuenit.
Scriptorum denique celebratio- 19.
ne primos hæc pænè aſyla merue-
runt ſex omnino dicata Dianæ. V-
num Dianæ Epheſinæ, multis aliis
nominibus illuſtre, ſicut ſæpè te-
tigimus, Tullius mentionem facit:
ſecundum Dianæ Epirotæ apud
Iuſtinum *lib.* 28. tertium Dianæ
Perſicæ: quartum Dianæ Leuco-
phrienæ: quintum Dianæ Strato-
nicenſi: ſextum & vltimum Dia-
næ Mileſiæ; & horum quatuor
mentio habetur apud Tacitum *lib.*
3. Veneri autem dicata quatuor 20.
relata, apud eundem eodem loco,
vnum Veneri Amathuſiæ, Veneri
Paphiæ, alterum vtrique ab autho-
re nomẽ inditum eſt: tertium Ve- 21.
neri Smyrnææ: quartum Veneri
Aphrodiſienſi. Mineruæ duo ex
Pauſania, vnum refert in Atticis,
ex quo Lucius Sylla extractum per
vim Ariſtonem, qui illuc confuge-
rat, interfecit. Alterum refert in
Laconicis fuiſſe vniuerſæ Pelopo-
neſo antiqua religione, ſacroſan-
ctum. Æſculapij totidem memo- 22.
rat Tacitus, vnum *lib.*3. fuiſſe Per-
gami, alterum *lib.*4. apud Choos 23.
Iouis. Item duo apud eundem Ta-
citum expreſſa ſunt, vtraque *lib.*3.
Alterum Iouis Salanioni à Teucro
poſitum Telemonis patris ira pro-
fugo. Apud Stratonicenſes alte-
rum, quod idcirco Iouis Stratoni-
ci nomen accepit. Duo item Ne- 24.
ptuno, vnius, quod apud Tenios
fuit, meminit Tacitus *lib.*3. Alte-
rum recenſet Strabo *lib.*8. in inſu-
la Calabria non procul à Trazane.
Multorum præterea ſingulorum
Deorum, ſingula recenſentur Her-
culis apud Canopium Nili, cuius
ſæpè mentionem fecimus ex He-
rodoto *lib.*2. Iunonis apud Samios

ex Tacito *lib.*4. Oſiris apud Ægyptios ex Strabone *lib.* 17. Hebæ Deæ ex Pauſania in Corinthiacis, Palladis Chalciæce ex Tacito *lib.*3. Miſericordiæ apud Athenienſes ex Seruio *lib.* 8. *Æneidos*, Polydoro Virgilio *lib.* 3. *de inuentoribus rerum cap.*12. & ex Lyran. *in cap.*17. *Act. Apoſtolorum*. Iulij Cæſaris Romæ ex Dionyſio *lib.* 47. Auguſti Cæſaris ex Tacito *lib.*3.

Duo præterea Apollinis, alterum Apollinis Delphici ex Liuio Macedoniani belli *lib.* 5. alterum in Syria ex Strabone *lib.*17.

Quæ genera perſonarum ad aſyla confugere, quæve inde commoda reportare conſueuerint.

CAPVT XV.

1. SI ea quæ de imagine filij Aſſyrophenis dicta ſunt, memoria repetamus, apertè cognoſcemus, ſeruos non modò fuiſſe primos, qui ad aſyla confugerunt, ſed ex eorum confugio ad eam ſtatuam prima aſylorum, ſiue confugiorum, loca debili ſatis principio orta eſſe. Cùm enim Aſſyrophenem dominum viderent, vſqueadeo illa defuncti filij imagine delectari, vt gratiſſimus illi eſſet plectendarum coronarum cultus, conſperſio florum, aliaque ſimilia, quæ ipſi eidem ſtatuæ impendebant obſequia, nullo alio aut docente, aut inducente, ſola neceſſitate adacti pœnas euadendi ſi quando dominum læſiſſent, ad eam ſtatuam deprecabundi confugiebant, & per eam veniam obtinebant. Serui igitur primi ad ſtatuas confugêre, ad impetrandam veniam de priuata culpa, quam in familia commiſiſſent, atque ideo ſerui culpabiles.

Secundo loco rei criminum quicunque Nini Regis Aſſyriorum publico edicto ad Beli patris eius ſtatuam conuocati promiſſa per Regem impunitate accurrêre venerabundi, veniam ſunt conſequuti. Hinc frequens paſſim vbique ad aſyla concurſus, tam ſeruorum, vt à dominis, quàm aliorum, quorumcunque criminoſorum hominum, vt ab iis, qui eos punire deberent, impunitatem impetrarent; eorum denique omnium qui ſibi ab aliquo mali quidpiam timerent. Poſtremò alieno ære grauati ad aſyla confugientes, tuti facti ſunt, ne à creditoribus capi, aut perſonaliter moleſtari poſſent, quorum confugij ad aſylum initia cognita non ſunt. Neque enim qui primi huius generis homines hoc confugio vſi ſint memoria proditum eſt, neque an ipſimet hoc confugium ſibi excogitarint, an ab aliquo inuitati id fecerint, neque quo primum tempore, aut quo aſylo id actum ſit reperimus. Illud tantùm conſtat ex Tacito *lib.* 3. *annalium* ſub Tyberio Cæſare frequentem fuiſſe horum hominum ad aſyla concurſum. De hoc triplici perſonarum genere expreſsè Tacitus *loco citato*. Complebantur, inquit, templa peſſimis ſeruitiorum, id eſt, peſſimis quibuſque ſeruis: ſubdit, eodem ſubſidio obærati, id eſt, debitores aduersùs creditores; tertiò ſuſpectique capitalium criminum receptabantur. Quo loco adnotauit Iu- ſtus

(Right margin numbers: 2. beside "Secundo loco…", 3. beside "Poſtremò alieno", 4. beside "De hoc triplici perſonarum".)

ſtus Lipſius his tribus hominum
generibus aſyla patuiſſe.
5. De ſeruis ad aſyla confugienti-
bus, illud certum eſt, nullo prorſus
aſylo libertatem eis conceſſam vn-
quam fuiſſe, præterquam eo quòd
ad Canopium Nili oſtium ſacra-
tum erat, vti ſæpè diximus. Secun-
dò æquè certū eſt eos vbi ad aſyla
confugiſſent timore pœnæ, pro-
pterea quòd in familia deliquiſ-
ſent, impunitatem per ea impetra-
6. re ſolitos fuiſſe. Tertiò confugien-
tes ad ſtatuas, vel aſyla, ſeruos li-
beram facultatem lege conceſſam
habuiſſe, contra dominos iuſtam
proponendi querelā, id quod mul-
tis apertiſſimis legibus conſtat. *l.1.
ff. de offic. præfecti vrbis. l.2. de his qui
ſunt ſui vel alieni iuris. l. vnica, Cod. de
his qui ad ſtatuas confugiunt.* Quibus
legibus & iudices ſtatuuntur, qui
de huiuſmodi ſeruorum querelis
cognoſcant, & illis iniungitur, vt
de eis cognoſcere ne prætermit-
tant, atque vt ius eis dicant, cuiuſ-
7. modi eſſent querelæ quòd ab eis
malè tractentur, quòd nimis cru-
deliter vapulent, quòd neque ne-
ceſſaria ſuſtentatio eis miniſtretur,
quòd eis ad peccandum abutantur,
cæteræque ſimiles. Quas querelas
dummodo eas poſtea, ſeu iuſtam
earum cauſam probarent veram, li-
berè, & impunè proponere permit-
tebantur. Quòd ſi earum veritа-
tem non probarent, puniendi ve-
niebant.
8. Obæratis ad aſyla confugienti-
bus æs alienum nullatenus remit-
tebatur. Si enim hoc obtinuiſſent,
omne humanum commercium ceſ-
ſare neceſſe fuiſſet, & ſocialem vi-
tam diſſolui. Quis enim auderet æs
ſuum & rem ſuam alteri commit-
tere? Quis vendere res ſuas dilata
pretij ſolutione? quis aut pecuniā
indigenti mutuo dare, aut rem
quampiam commodare, aut apud
alium deponere? Quis aut domum
illi locare? aut prædium? aut cæ-
tera bona? Quis aut impedire fur-
ta, aut rapinas cohibere? quacun-
que enim ratione quiſpiam alte-
ri quidpiam deberet, quamuis eſ-
ſet ſoluendo, obæratum ſe ſimulās
ad aſyla confugeret, ſi per ea ab
obligatione reſtituendi rem alie-
nam ſolueretur. Solùm ergo obæ- 9.
rati per aſyla conſequi ea putandi
ſunt, quæ modò per Eccleſiarum
immunitatem in Chriſtiana reli-
gione conſequuntur, vt ſalua in
aſylis eorum perſona ſolùm con-
tra eorum bona procedi poſſet au-
thoritate curiæ, vſque ad ſenten-
tiam & miſſionem in poſſeſſio-
nem, vnde & citari poterant, vt ſe
defenderent, & rationem iuris, vel
facti ſui reddere ad impediendam
miſſionem.
De obæratis, decoctis, ſiqui a- 10.
pud Gentes fuêre, qui cùm alienā
pecuniam multarum omnis gene-
ris perſonarum depoſitam accepiſ-
ſent, conſumpſiſſéntque vniuer-
ſam, & quaſi igne decoxiſſent ſol-
uendo non erant (hoc enim cri-
men capitale ſemper fuit) de his,
inquam, probabile eſt eos ſiue tan-
quam obæratos, ſiue tanquam hu-
ius capitalis criminis reos apud
aſyla tutos fuiſſe, cùm nullum cri-
men apud Gentes videatur exce-
ptum.
De debitoribus tributorum, an 11.
eodem aſyli iure apud Gentes vſi
ſint, in neutram partem aliquid re-
perio. Probabile eſt tamen fuiſſe
omnino tutos.

12. De reis criminum palàm eſt eos omnes per aſyla immunitatem cõſequutos eſſe. Illud autem quæri poſſet, cur Tacitus *loco cit.* ſuſpectos potius criminum quàm reos, cur capitalium præcisè, & non potiùs vniuersè reos criminum nominet? Reſpondeo ad vtrumque. Primum quidem ſuſpectos potius criminum dixiſſe, quàm reos, vt & vniuerſalior appareat aſyli lex, qua non rei ſolùm, ſed etiam ſuſpecti tuti eſſent, & vt confugientium famæ conſuleret. Ne enim quicumque illuc confugerent, eo ipſo rei veri putarentur, ſuſpectis etiam patuiſſe declarat, vt cùm propter ſolam ſuſpicionem illuc confugere ſoleant, ſuſpecti exprimendi fuerint, vt etiam innocentes eſſe poſſint qui illuc confugiunt.

13. Deinde capitalium potius criminum, quàm ſimpliciter criminum dixit, vt grauioribus expreſſis, quibus minus impunitas concedenda erat, cætera leuiora multo magis comprehenderentur, quæ longè digniora ſunt venia, vel quia adeò leuia eſſe cætera poſſunt, vt non curet quis propterea ad aſyla confugere.

14. De crimine læſæ maieſtatis an ius aſyliæ illi profuerit ad impunitatem obtinendam, nihil in genere traditum reperimus, in caſibus tamen particularibus contraria factitata legimus. Nam apud Lacedæmonios Pauſanias maieſtatis accuſatus tutum ad aſylum perfugium, expertus eſt, & impunitus euaſit. Apud Romanos verò Caſſius Brutus Romanus ciuis, cùm in bello Latino certa mercede cum hoſtibus contra patriam conueniſſet, de portis vrbis illi aperiendis, detectáque proditione ad Palladis auxiliaris templum confugiſſet, ibi non modò ſeruatus non eſt, ſed à proprio parente Caſſio Bruto ciue optimo, déque patria bene merito occluſis templi foribus fame necatus inſepultus, & illamẽtatus abiectus fuit. De cauſa diuerſitatis huius nihil conſtat; fortaſſis enim Palladis auxiliaris tẽplum aſylum non erat. quare neque aſylum, ſed tẽplum vocatur, aut ſi aſylum fuit, fortè apud Romanos læſæ maieſtatis crimen alio iure cenſebatur, quàm apud Lacedæmones: aut ſi eodem iure fortè maior in hoc delicti atrocitas, aut plenior probatio, aut ſi plena vtrobique probatio fortè viſum eſt Caſſio tranſgre di aſyli legem. 15.

16. Non ſolùm autem ex aſylis impunitatem conſequebantur pœnarum ij, qui ad ea confugiſſent, etiamſi pœnæ certè ac determinatæ conſtitutæ eſſent alicui delicto, ſed illud etiam commune commodum cum obæratis reportabant, vt neque capi, neque extrahi, neque carceri mancipari poſſent.

17. Neque verò reperimus vllam in aſylis habitam fuiſſe rationem religionis, ita vt ij tantùm, qui eos Deos colerent, ad illorum aſyla admitterentur, ſed cuiuſcunque religionis rei eſſent in quouis aſylo confugiendo, ad impunitatem iam dictam admittebantur. quod ſecus eſt in noſtra Eccleſiarum immunitate, quæ ſolis Chriſtianis catholicis prodeſt.

18. Neque verò licebat iis qui ad aſyla confugiſſent inde quempiam, aut verbo, aut facto impunè lædere, id quod per abuſum aliquando in vrbe factitatum queritur C. Ceſtius Senator apud Tacitum *lib.3.*

An

An fuerit aliquando apud Gentes aliquis aſylorum abuſus.

CAPVT XVI.

1. SICVT in mechanicis nihil eſt
opere, aut manu factum, quod
non aliquando conficiat vetuſtas;
ita in moralibus nihil vſqueadeo
rectè conſtitutum reperitur, quod
non aliquando per abuſum vitie-
tur, ac niſi fortè diligenter vigile-
tur, vſque eò interdum excreſcunt,
vix vt aliqua honeſtatis facies in
eis appareat. Quid ipſa religionis
virtute ſanctius? quæ ideo inter o-
mnes morales virtutes primatum
obtinet, quod in Dei cultu, ac ve-
neratione tota poſita eſt. In hanc
tamen tot tantique irrepſere abu-
ſus ſuperſtitioneſque, vt niſi ea in
ſua integritate tum conſeruanda,
tum reſtituenda vſqueadeo ſemper
inſudatum eſſet, tota in ſuperſti-
tionem mutata eſſet. Hinc ſapien-
ter Plato *ſub finem decimi de legibus
dialogi*, priuata ſacella domi habe-
re, in eiſque ſacrificare lege vetuit,
ea optima ratione, ne quiſque ſibi
pro ſua voluntate, priuatáque oc-
caſione, aut neceſſitate, Deos ipſos
ceremonias, & ſacrifica fingeret,
ſtatuerétque ſibi ac domui ſuæ in
quo pleroſque errare neceſſe eſſet,
cùm id rectè præſtare non poſſint,
niſi viri ſummo ingenio præditi.
Quare quicunque ſacrificare vel-
let, publica templa adiret, ibi per
ſacrorum miniſtros harum rerum
peritos ſacrificia ſecundùm legum
decreta, à ſapientibus conſtituta
3. offerri faceret. Aſyla porrò religio-
nis pars quædam ſunt, quæ licèt
aliis orta principiis, ad Dei tamen
reuerentiam ſtatim relata ſunt, vt
& qui ad ea confugiunt, hoc ipſo
proteſtentur, neminem, propter
Dei reuerentiam, vim eis illaturũ,
& qui eos ibi tutos eſſe patiuntur,
propter eandem Dei, templorúm-
que ſacrorum reuerentiam id fa-
ciant. Vt cùm in iure aſyliæ qua-
ſi pars quædam religionis poſita
ſit, non mirum videri debeat, ſi
in eam quoque, ſicut & in cæ-
teras partes abuſus plerique irre-
pſerint, & quotidie irrepant, vt
pænè tota aboleretur, niſi Princi-
pum prouidentia nouis paſſim le-
gibus efficacia remedia adhiberẽ-
tur. Hoc autem diſtant abuſus in 4.
aſyliam introducti ab iis qui cæte-
ras religionis partes inuadunt,
quòd in illas ex ſimplicitate, igno-
rantia, neceſſitate introduci ſo-
lent, vt docet eo loco Plato per
mulieres, per homines imbecillio-
res, & in neceſſitate conſtitutos,
atque in periculis per homines in-
digentes, per eos demum, quibus
facultates affluunt, vt eas tuean-
tur, qui dum in vigilia phantaſma-
tibus abundant, in ſomniis poſt-
ea præ formidine aut ſpe ſe vidiſ-
ſe recordati, remedia ſuis rebus af-
ferre conati, iuxta illa ipſa phan-
taſmata, ac ſomnia, cultus in Deos,
ac ceremonias fingunt. Contrà ve- 5.
rò abuſus qui in aſyliam irrepſere
per homines callidos, verſipelles,
prauos, ac reipublicæ pernitioſos
introducuntur, non ad augendum
Dei cultum, neque ad reuerentiam
ſacris locis acquirendam, ſed ſo-
lùm vt hoc religionis prætextu im-
punè exaturari vitiis, in bonos
graſſari, innocentum haurire ſan-
guinem, alienis bonis ditari poſſit:
in horum indagatione abuſuum

hoc loco elaborandum eſt. Quoniam autem ex Philoſophorum ſententia priuationes per habitus, pérque virtutes vitia cognoſcuntur, ideo abuſus aſyliæ indagaturo conſtituendum eſt priùs quiſnā
6. ſit rectus aſyliæ vſus. Neque verò longiùs hoc petendum eſt, ex ipſa intrinſeca aſyliæ ratione cognoſcitur. Si enim actum ipſum ad aſyla confugientis, penſemus, ſi ſciſcitemur ab eo, qui illuc confugit, & quídnam intendat; in confeſſo eſt, non aliud reſponſurum, quàm vt per Deum, locúmque ſacrum delicti veniam pœnarúmque impunitatem conſequatur. At veniam petere natura ſua pœnitentiæ animi eſt, & ſe commiſiſſe dolentis, maximè verò cùm reus ad Deum recurrit, ab eóque & per eum veniam poſtulat. Sicut enim qui per homines veniam ab aliquo deprecantur, ſignis omnibus oſtendere nituntur ſibi diſplicere commiſſa, neque vnquam ſimilia commiſſuros, alioqui repulſam ferant ab iis ipſis, per quos veniam poſtulabant; ita multo magis ex corde debent ij, qui per Deũ ipſum, pérque ſacra eius templa veniam deprecantur, dolere de commiſſis, parati deinceps à ſimi-
7. libus abſtinere. Sed addo aliam rationem ex parte illius qui reum in aſylo patitur impunem eſſe. Cur enim confidat reus, aut ipſummet offenſum, aut magiſtratum permiſſurum eum in aſylo impunè viuere? certè propter Dei ſacrorúmque locorum reuerentiam reſpondebit. At ſi reus, aut commiſſi criminis nullo dolore ac pœnitudine tangatur, nullam habeat corrigendæ vitæ voluntatem, ad ſimilia diſſimiliave audenda promptus ſit, certè nullus honor Dei eſt, huic ignoſcere; verior Deo cultus adhiberetur, ſi is pro meritis puniretur. Vt enim temerarius in ipſum Deum eſt, qui eo animo veniam per Deum deprecatur; ita pius Dei cultor cenſendus eſſet, qui ita temere per Deum deprecātis temeritatem corrigeret, illum puniendo, tantámque vlciſcendo temeritatem, quantam ſacræ canonum leges ferunt. Quiſquis ergo ad aſyla confugiens non hanc, quam diximus, gerit mentem, non profitetur ſe per Deum veniam impetraturum, quod ad religionem pertineret, ſed per Deum effrenatiùs peccaturum, quod & temerarium eſt, & blaſphemum. Is autē 8.
omnis eam mentem non gerere putandus eſt, qui externis ſignis hoc præfefert, vt qui aut in ipſo aſylo perſiſtit armatus, tunc enim in ſuis armis magis quàm in Dei reuerentia confidit, aut in ipſo aſylo delinquere perſeuerat, aut ex aſylo alios prouocat iniuriis, opprobriis, contumeliis inferendis; qui à nullo laceſſitus, vt alicui inuidiam aliorum conciliet ſe eius timore illuc confugiſſe ſimulat, qui nullam habens publicam poteſtatem remittendi pœnas, aſyla conſtituit ad impunitatem.

Ex his apparet quídnam iudicandum ſit de multis quæ circa v- 9.
ſum aſylorum contigiſſe legimus; quæcunque enim contra iam conſtitutum aſylorum vſum facta, aut videmus, aut audimus, ea abuſus aſylorum vocare debemus, cuiuſmodi multos commmemorat Cornelius Tacitus *lib. annalium* 3. ſub Tybe

Tyberio Cæſare contigiſſe, commemorat autem duobus in locis, prior habetur *fol.* 41. impreſſionis Romanæ anni 1515. Leonis Papæ decimi anno 2. vbi ex vi, inquit, promptum eſt quod multorum intimis quæſtibus tegebatur; incedebat enim deterrimo cuique licentia impunè probra, & inuidiam in bonos excitandi, arrepta imagine Cæſaris: excitabant autem in bonos inuidiam, ſimulando ſe eorum timore ad aſyla confugiſſe, ſeu imaginem Imperatoris geſtare. liberti etiam, & ſerui patrono, vel domino, cùm voces, cùm manus intentarent, vltro metuebantur, ſtatim ſubdit, C. Ceſtium ſenatorem ita ratiocinantem: Principes quidem Deorum inſtar eſſe, ſed neque à Diis iniuſtas ſupplicũ preces audiri, neque quenquam in Capitolium, aliave vrbis templa perfugere; vt eò præſidio ad flagitia vtatur. Subdit abolitas, & funditus euerſas leges, vbi in foro, in limine curiæ ab Annia Ruffilla, quẽ fraudis ſub iudice damnaſſet, probra ſibi & minæ intendantur, neque ipſe audeat ius experiri ob effigiem Imperatoris oppoſitam. Atque hæc quidem Ceſtius conqueſtus, neque diſſimilia alij, & quidem atrociora obſtrepebant. Poſterior Taciti locus habetur *fol.* 45. vbi ſic loquitur: Crebreſcebat Græcas per vrbes impunitas aſyla ſtatuendi, complebantur templa peſſimis ſeruitiorum, obærati etiam & rei capitalium criminum eodem ſubſidio receptabantur, nec vllum ſatis validum imperium coercendis ſeditionibus populi flagitia hominum, vt ceremonias Deum protegentis.

Super hæc Taciti loca obſeruandum eſt primò apud Gentes parem fuiſſe ad ſtatuas imagineſque Imperatorum, atque ad templa Deorum aſyliæ rationem; atque ideo æquè populos vtroque confugio abuſos eſſe, vt quod de vno dicitur, & de alio dictũ intelligatur. 10.

Secundò aduertendum in his duobus locis decem omnino numerari grauiſſimos aſyliæ abuſus. Primus eſt quòd peſſimi quique ea ſpe licentiam ſibi ſumebant liberè probra, & inuidiam in bonos excitandi. Secundus quòd liberti patronis, ſerui dominis non modò voces intentarent clamoribus, videlicet agendo, ſed manibus etiam vim illis inferendo, cúmque hæc auderent, à dominis nihilominus metuebantur, quos ipſi contrà timere, ac reuereri debuiſſent. Tertius quòd ad templa cõfugiebant, non tam vt commiſſorum veniam impetrarent, quàm vt eo ſubſidio ad alia tutò committenda flagitia abuterentur. Quartus quòd dum aſylorum præſidio omnes impunè peccarent; leges omnes corruerent. Quintus in particulari Anniæ Ruffillæ vilis perſonæ, quæ Ceſtium ſenatorem grauiſſimum in foro atque ipſo limine curiæ probris miniſque impeteret, ille nihilominus ius experiri non auderet propter obiectam Cæſaris imaginem, qua illi ſe tueri conſueuerat. Neque verò hoc leue fuiſſe cenſendum eſt, conſtat enim ex eodẽ Tacito quo die Ceſtius id conqueſtus fuit, adeò cõmotos rei indignatione omniũ animos, qui præſẽtes aderãt, Druſum vt 11.

vt precati adeò obnixè fuerint, vt daret vltionis exemplum, vt accitum ille Anniam, conuictúmque publica cuſtodia attineri iuſſerit. Sexto loco in genere oſtendit alios, dum Ceſtius ea conquereretur ſimilia, atque adeò atrociora obſtrependo quæſtos eſſe. Septimus fuit abuſus multiplicandorũ aſylorum, quorum in tota Græcia non modò in vrbe numerus nimium excreuiſſet, & quoniam dicit creuiſſe impunitatem aſyla ſtatuendi, apertè inſinuat eos qui aſyla ſtatuebant poteſtatem ad id non habuiſſe, pœnámque commeritos eſſe, quam pro illa ipſa aſyla declinabant. Octauus quòd peſſimi quique infimæ ſortis magno numero, ita vt templa complerent, ad ea confugiebant. Nonò quòd per aſylorum ſpem frequentes populi ſeditiones excitabantur, quas nullum imperium, id eſt, neque ipſorum Imperatorum poteſtas coercere, ac reprimere potuiſſet. Decimus qui & cauſa erat omniũ præcedentium, quòd populi quibus libertas peccandi placet, flagitia hominum delinquentium tãquam ceremonias cultúſque Deorum protegebant.

12. Hi abuſus per exceſſum omnes (nullus autem per defectum) irrepſere, adeò ſunt hominum ingenia ad peccandum prona, vt virtutis nomine velatã oblatam peccandi occaſionem facile arripiant, maximè verò occaſionem impunè peccandi, ſub velamine religionis, vt, quod maximè mirandum eſt, nullus pænè in tot gentibus tam longis ſeculis inuentus ſit, qui ius aſyliæ violare, imminuere, mutare auſus ſit, ne ſuprema quidem poteſtate præditus, ne propter infinitatem (vt ita dicam) delictorum, frequentéſque populi tumultus, quod adeò frequenter tentant non modò ſuperiores magiſtratus in lege Chriſtiana, ſed viliſſimi quique abiectiſſimíque eius miniſtri contra immunitatem ſacroſanctarum Chriſti Eccleſiarum, quæ tam multis non modò Imperialibus legibus poſita, ſed canonicis legibus ſummorum Pontificũ ſacrorúmque Conciliorũ recepta, 13. confirmataque eſt, vt quamuis hodie aliqui etiam cernantur abuſus per exceſſum, aut totidem quot olim fuere, non pauci tamen & fortè plures irrepant paſſim per defectum, per quem audimus quotidie rumores, ac ſcandala naſci, dum miniſtri ſecularis curiæ magiſtratúſque Chriſtiani vim inferre præſumunt iis qui confugiunt ad Eccleſias, id quod Gentiles etiam Imperatores illis Gentium aſylis, quæ erant dæmonum habitacula, non fecerunt.

An & qua ratione cohibitus ſit aliquando apud Gentes aſylorum abuſus.

CAPVT XVII.

ASYLIÆ abuſus abundè oſtendimus, nunc quæ illis adhibita remedia fuerint videamus, totámque aſylorum materiam, quam hoc primo libro tractandam ſuſcepimus, hoc optimo opportunè adibiti remedij fine claudamus. Ad Tyberium Cæſarem ſub quo tot abuſus multas 1. tragœdias excitarunt, illis medendi neceſſitas delata eſt. Sub hoc totius

totius orbis aſyla nutarunt,eorúm-
que ius grauiter periclitatum eſt,
& quod nullus alius auſus ante
fuerat,is omnium primus ita auſus
eſt, vt ſimilia audendi poſteris oc-
caſionem ita præciderit, vt Chri-
ſtiana præſertim paulatim inuale-
ſcente religione, nullo alio reme-
diô opus fuerit, donec ſimul cum
falſa Deorum religione aſyla ipſa
2. conciderunt. Primum enim reme-
dium,idque valde tempori accom-
modatum illud fuit,vt,iubente Im-
peratore,magna, vt inquit Tacitus
fol. 45. apud Senatum de aſylis cō-
quiſitio fieret, ipſorúmque Nu-
minum religiones introſpiceren-
tur. Id vt cumulatiùs fieret, ciui-
tates ſingulæ Senatus decreto iuſ-
ſæ ſunt legatos ad vrbem mittere,
qui pacta cum Romanis Impera-
toribus inita, & Regum, quæ vbi-
que ante Romanam vim valuerant
decreta; ac priuilegia aſylorum ſe-
cum deferrēt. id adeò terruit mul-
tas vrbes,quorum aſyla nulla Prin-
cipum authoritate fulta erant, vt
aſylorum iuri, quod ſibi propria
authoritate vſurpauerant, ſponte
ceſſerint; neque de eiuſmodi aſy-
lis quiſquam ad Romanos deferri
paſſæ ſint. Quod fuit primum re-
medium,quo aſylorum non parum
3. imminutus eſt numerus. Acceſſit
ſecundum remedium, Ruffilla im-
pudenter abutente aſylorum vi pu-
blicæ cuſtodiæ mancipato, vt pœ-
nas lueret; quod non leuem cæte-
ris ſimilia audendi timorem incuſ-
ſit, quod propter Ruffillæ impu-
dens ſcelus in Druſi ipſius laudem,
qui illum carceri mancipari iuſſe-
rat à populo tractum cùm eſſet (vt
ibi Tacitus refert) animos illi ad-
didit cæteros,qui ſimilia auderent,
puniendi: ſed hæc per accidens il-
lis abuſibus medebantur.Aliud fuit 4.
remedium Senatuſconſulto,& Im-
peratoris authoritate adhibitum
poſt miſſos auditóſque ciuitatum
legatos,poſt viſa pacta per eas cum
Romanis inita,poſt Regum decre-
ta de aſylis diligenter examinata,
poſt multa Senatuſconſulta de ea
re habita,poſt auditos legatos, qui
ſuorum aſylorum antiquitatē, au-
thoritatem, venerationem legiti-
maque eorum iura abundè coram
Senatu expoſuêre. Hoc autem re-
medium aliter Suetonius, aliter
Tacitus narrat; Suetonius enim in
Tyberij vita *in cap. de quibuſdam be-
ne per eum geſtis tam Romæ quàm ex-
tra*,refert ipſum omnem vim aſy-
lorum abſtuliſſe; quod eſt aſyliam
omnino abrogaſſe.Tacitus verò ait
præſcriptum per eum fuiſſe aſylis
modum, id eſt, moderationem ad-
hibitam, ídque addit magno cum
honore factum eſſe: quaſi dicat,ita
adhibuiſſe modum, moderatio-
némque, vt nihil neque de Deo-
rum, neque de ipſorum aſylorum
honore detraxerit,& quamuis non
oſtendat quænam moderatio, aut
5. quanta fuerit adhibita,intelligi ta-
men poteſt ex abuſibus antè rela-
tis, ſublata enim aſylorum multi-
tudine, paucíſque probatis aſylis
celebrioribus, quæ certo iure ma-
iorum authoritate firmata, inuen-
ta ſunt, ſiue pactis cùm Romanis
Imperatoribus initis, ſiue antiquo-
rum Regum decretis antequam in
Romanorum poteſtatem venirent,
præciſa eſt pænè omnibus abuſibus
via. Sed hoc loco quis dubitaue- 6.
rit Tacitóne hac in rē fides,an Sue-
tonio potiùs habenda ſit? Pro Sue-
tonio illud facit, quòd cùm ipſo-
rum Imperatorum vitam ſcribere
intendat, credendus eſt eorum di-

cta, factaque diligenter inueſtigaſſe,& fideliter narraſſe. Contrà verò illud Tacito fauet, quod quæ circa aſyla acta ſunt, adeò diſtinctè,ac minutatim omnia proſequitur, vt diligentiſſimè conquiſiſſe accepiſſeque, ac pæne inſpexiſſe putandus ſit. Iuſtus Lipſius in eum Taciti locum ita pro Tacito certat, vt aſſerat erraſſe Suetonium. Mihi videntur ita conciliari poſſe, vt vtriuſque honori conſulatur, neutri hiſtorico fides negetur. Vt Tacitus rem adeò in particulari cum omnibus ſuis circunſtantiis particularibus, prout reuera geſta eſt, narret. Suetonius licèt vitam ſcribere profiteatur, non putarit hoc ita minutarim narrandum, ſed vno verbo dixerit omnem vim aſylorum abſtuliſſe, vulgi fortaſſe ſermonibus vſum, quòd adhibita per Tyberium moderatio in feruore tot abuſuum rumorúmque, qui tunc circumferebātur, populo abſtuliſſe aſyliam viſus ſit. Atque hæc de his hactenus prælibaſſe ſufficiat, quibus viam ad noſtrarum Eccleſiarum immunitatem proſequendam aperuimus. Supereſt vt ad eam immunitatem transeamus.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

COMPLECTENS BREVEM, ET *litteralem totius conſtitutionis declarationem.*

PROOEMIVM.

TRACTATVRO de ea eccleſiaſticæ immunitatis parte, quæ tuendis iis, qui ad Eccleſias confugiunt, tota occupata eſt, poſt Gentium aſyla, refugiaque Iudæorum, occurrit Gregoriana nouiſſima cóſtitutio à Gregorio XIV. de ea re nuper edita, quæ vt eſt ſapientiæ, prudentiæ, ac pietatis pleniſſima; ita vniuerſam hanc Eccleſiarum immunitatem, noſtris ſeculis occaſione quorundam indultorum penè collapſam reſtituit, moderatur, & meliorem in formam reducit. Quare operæpretium me facturum eſſe exiſtimaui, ſi præſentem tractationem (qua quæcunque de hac confugij immunitate dici poſſunt comprehendere inſtituo) inſtar cuiuſdam in eam conſtitutionem cómentarij digeram, pluribus libris ita inter ſe diſpoſitis, vt quæcumque ad certam materiam pertinēt, ſuo quæque libro ſimul tractentur, multum enim confert ordo, at ne idem ſæpius dicatur, & vt omnis confuſio omnino euitetur. Ita enim futurum ſpero, vt tota tractatio huic innixa Gregorianæ conſtitutionis firmiſſimo fundamento, tutior, certiórque procedat, cùm præſertim tam multæ paſſim ſurgant quotidie circa eius intelligentiam, ac praxim non modò dubitationes, ſed etiam difficultates vbique terrarum, vt hanc diligentiam quamuis exactiſſimam poſtulent. Atque hoc ſecundo libro vniuerſam conſtitutionis eius litteram, ac ſingula ferè verba quibuſdam quaſi gloſſis, ac literæ obſeruationibus elucidare conabor, ſingulorum verborum vim, ac pondus obſeruando. Deinde reliquis ſequentibus libris materias ſingulas perſequar, vbi quicquid ſcitu dignum, ſtudio, ac meditatione conſequi potero, copioſiùs pertractabo. Enimuero enitar quantum in me erit, nihil vt intactum relinquam, & quicquid attigero, ea diligentia, & perſpicuitate perficiam, quam tantæ rei dignitas, ac neceſſitas poſtulat ad Dei honorem, & gloriam, ad ſanctarum Eccleſiarum reuerentiam, ad communem eccleſiaſtici, ſecularíſque fori pacem & quietem, ad conſcientiarum tranquillitatem, ad iuſtitiæ lumen, atque ad totius Chriſtianæ reip. commodum. Aſpiret cœptis ſpiritus

veritatis, & labores pro militantis Eccleſiæ bono ſuſceptos, triumphantis Eccleſiæ preces ad felicem exitum finémque producant. Quoniam autem ipſa conſtitutio Gregorij XIIII. prolixa eſt, multaque præclara continet, eam commoditatis gratia in aliquot paragraphos diſtribuam, vt moris eſt diſtribuere ſacros canones legéſque ciuiles. Ad conſtitutionem ergo ipſam accedamus.

CONSTITVTIO
GREGORII PP. XIIII.
De immunitate Eccleſiarum.

Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

§. I.

Narrat multa diuerſaque indulta ab Apoſtolica ſede diuerſis Principibus conceſſa de extrahendis confugis de Eccleſiis quæ malè ſucceſſere.

CVM aliàs nonnulli prædeceſſores noſtri, & præſertim felicis recordationis Sixtus PP. V. necnon Pius etiam V. ſancto zelo ducti, diuerſas facultates & indulta extrahendi, etiam in caſibus quibuſdam à iure non permiſsis ex Eccleſiis criminoſos, & delinquentes compluribus ſecularibus Principibus, eorúmque curiis & magiſtratibus ſub variis modis, & formis conceſſerint, prout in illis pleniùs continetur; experientiâ poſtmodum docuit tum ob diuerſitatem & differentiam huiuſmodi indultorum, tum quia plerique eorundem Principum miniſtri ex hoc ipſo illa diuerſimodè & latius, quàm par erat, ad ſuum libitum

inter

Digitized by Google

interpretandi occaſionem arripuerint, illiſque abuti cœperint, ſubortam eſſe non mediocrem in aliquibus locis libertatis & immunitatis Eccleſiaſticæ perturbationem, & confuſionem.

GLOSSA.

C*Vm aliàs nonnulli.*] Hoc conſtitutionis initio narrat Pontifex triplicem occaſionem abuſuum nouiſſimè contra Eccleſiarum immunitatem introductorũ. Prima deſumpta eſt ex ipſiſmet indultis, quia multa, & inter ſe diuerſa fuerunt. Secunda ex praua eorundem indultorum interpretatione facta per ſecularis curiæ miniſtros, & magiſtratus. Tertia ex eorundem praxi, quoniam eiſdem indultis abuſi ſunt.

Sixtus PP. V.] Speciatim Sixtũ V. ac Pium V. nominat huiuſmodi indultorũ authores, vel quoniã horum indulta nouiſſimè conceſſa apparebant, vel quia hos ſolos cõſtabat ea conceſſiſſe. Vniuerſaliùs autem loquitur, quoniam indulta omnia reuocare, ſeu ad præſentis conſtitutionis formam reducere intendebat: vt ſi quã alia quocunque tempore per quemcunque aliũ Pontificem ante hanc conſtitutionem conceſſa repertaque fuerint, illis nilominus vi præſentis conſtitutionis detractum intelligatur in his omnibus quæ huic legi aduerſantur.

Sancto zelo.] Quoniam narraturus erat indulta per hos conceſſa Pontifices non bene ceſſiſſe, quin & eorum occaſione ſubortos abuſus, ne illos in inuidiam trahat, intentionem eorum, atque internam animi voluntatem commendat, dicens, eos ſancto zelo ea conceſſiſſe, vt non illis, ſed futuro euentui quicquid mali ſequutum eſt, tribuatur. Id enim non raro vſu venire ſolet, vt quæ non modò ſancto zelo ſed prudenter etiã, ſapienterque conſtituta ſunt, minus feliciter malitia hominum ſuccedant. Huius autem zeli ſanctitas in eo poſita erat, vt peccandi libertas atque impudentia, quæ ſpe confugij ad Eccleſias quotidie creſcebat, facta Principibus eos extrahendi poteſtate comprimeretur, id eſt, neque immunitatis præſidio ad peccandi libertatem abuterentur, ſanctiſſimus hic zelus fuit, feliciſſiméque ſucceſſit. Mirum enim dictu eſt, quantum ſola huiuſmodi indultorum fama repreſſa ſit audacia delinquentium, quantum quietis ac pacis ſequutum ſit in republica. Sed proh dolor! dum hæc peccandi commoditas priuatis quibuſque hominibus amputatur, tanta pullulat in publicis perſonis, miniſtris ſcilicet curiæ ſecularis libertas, atque licentia contra ſacrarum Eccleſiarum immunitatem cum eorundem contemptu, vt immunitatem omnem pænè extinctam cum magno animi dolore viderimus; vt cùm Pontificum indulta plus laxanda libertate magiſtratuum in Eccleſias, nocuerint, quàm comprimenda priuatorum peccandi licentia profuiſſent, ipſe-

met Sixtus V. hoc animaduertens voluerit ſtatim remedium adhibere, antequam hoc malum vlteriùs graſſaretur, id quod dum perficere cogitat morte præuentus, exequi permiſſus non eſt.

Diuerſas facultates.] Prima occaſio abuſuum facultas extrahendi, ſecunda diuerſitas facultatum, non vnam enim ſolùm, ſed plures à prædictis Pontificibus conceſſas facultates oſtendit extrahendi de Eccleſiis criminoſos, eáſque inter ſe diuerſas, ac differentes pro diuerſitate petitionum, quas in ſuis ſupplicationibus ſedi Apoſtolicæ Chriſtiani Principes porrigebant. Obſeruandum eſt autem non fruſtrà poſitas eſſe duas illas voces, multas, & diuerſas; dicturus eſt enim infrà ex his confuſionem, ac perturbationem ortam eſſe, vt ſingula ſingulis reſpondeant. Ex multitudine enim confuſio facile oriri ſolet, ex diuerſitate perturbatio.

Extrahendi.] Id eſt, trahendi extra Eccleſias: ſiue manu confugæ apprehenſa, ſiue brachio, ſiue pallio, ſiue veſte is tractus ſit, ſiue impulſus extra Eccleſiam, ſiue minis, ſiue obſidione, & neceſſarij victus ſubtractione inde exire coactus, ita vt inuitus exiſſe dictus ſit. Quamuis enim aliqui eſſent antea in iure expreſſi caſus, in quibus denegabatur reis Eccleſiæ protectio, atque immunitas, in quibus etiam inuitos extrahere liceret, quamuis non deeſſent Doctores qui apertè docerent in illis caſibus per ipſos ſecularis curiæ miniſtros liberè extrahi poſſe, tamen neque Doctores deerant, qui contrà ſentirent, & caſus illi quàm pauciſſimi erant, & ipſi perſæpe magiſtratus ægrè extrahere per ſe quenque audebant. Vbi verò ipſius ſupremæ ſedis authoritas acceſſit, eiúſque indulto poteſtas facta eſt extrahendi, quãto erant antè timidiores, ne quicquam auderent, tanto poſtea audaciùs atque inſolentiùs furere in reos, eóſque de Eccleſiis liberiùs extrahere conati ſunt.

Ex Eccleſiis.] Eccleſiarum tantummodo facit hoc loco expreſſam mentionem, non quia de Eccleſiis tantùm extrahendi libertas illis Apoſtolicis indultis concedebatur, ſed vel quoniã cæteris quibuſque locis Eccleſiarum intuitu ac participatione quadam immunitas cõpetebat, vel quia expreſſis Eccleſiis, quæ ſunt primaria immunitatis huius loca, cætera quæ minus principalia ſunt, etiam intelliguntur.

A iure non permiſſis.] Hæc eſt tertia abuſuum occaſio, quòd non modò data ſit ſecularis curiæ miniſtris expreſſa facultas extrahendi reos de Eccleſiis, ſed laxata, atque extenſa etiam ad caſus iure nõ permiſſos. Cùm enim eius curiæ miniſtri indulta illa Apoſtolica adepti eſſent, inueterato illo quo ſemper fuerant in confugientes ad Eccleſias odio exardeſcentes, velut emiſſi è cauea leones furere in eoſdẽ, ac debacchari modis omnibus in ipſiſmet Eccleſiis cœperũt, vt probabile ſit eos modis omnibus exceſſiſſe.

Compluribus.] Aliæ duæ tanguntur his verbis abuſuum occaſiones; prior, quia compluribus, id eſt, multis; poſterior, quia ſecularibus Principibus indulta conceſſa ſunt.

Eorúmque curiis.] Sexta occaſiò, quòd

quòd indulta non ſolis Principibus, ſed eorum etiam curiis ac miniſtris conceſſa fuere. Id autem triplici ratione occaſionem præbuit abutendi. Prima eſt, quia lógè maior eſt miniſtrorum, quàm Principum numerus: in multitudine verò faciliùs inuenitur qui erret, atque abutatur. Secunda, quia in Principes non ita facile cadit adulatio, cùm vix habeant cui adulentur Principi. Tertia, quia ſolent etiam Principes maturiùs propter maieſtatem, quam gerunt, procedere, & Eccleſias magis revereri, quàm inferiores miniſtri.

Variis modis.] Declarat ſecundam illam abuſuum occaſionem, quam ſimplici verbo ſuperiùs expreſſerat, cùm dixit, diuerſas facultates; oſtendit enim in quo cõſiſteret diuerſitas, nempe in varietate modorum,ac formarum. Modi concedendi indulta diuerſificari ſolent, quòd alia motu proprio conceduntur, & ad nullius inſtantiam, alia ex certa ſcientia, alia ex plenitudine poteſtatis, alia ad inſtantiam alicuius, alia permittẽdo, alia iubendo,& ſimilibus aliis modis. Forma verò ſignificat ipſarum Apoſtolicarum litterarum tenores; alij enim ampliores, alij verò ſtrictiores, ſeu alij longiores, qui à plumbea bulla in eis appenſa, Bullæ vocari ſolent, alij breuiores,qui breuia vocantur, ſeu alij in forma grati,alij aliis formis expediuntur.

Experientia poſtmodum.] Experientia ſemper fuit eritque rerum magiſtra, quatenus ex ea diſcimus conſiliorum, legum, priuilegiorum rerúmque omnium ſucceſſus, è quibus cognoſcimus à poſteriori vtilia ne, an ſecus ſint quæ à nobis antè conſtituta ſunt, qui ſucceſſus, ſi ita antea præuideri certò potuiſſent,ſicuti reuera poſtea ſucceſſere multa ne tentata vnquam fuiſſent, multa fidentiùs, firmiúſque conſtituta, neque vnquam conſilia mutanda veniren: non modò enim ſucceſſu temporis propter mutatas particulares locorum, temporum, ac perſonarum circunſtantias,experimur ſucceſſus multos menti, atque attentioni noſtræ valde contrarios, ſed etiam propter prauam diſpoſitionẽ perſonarum illius ipſius loci, ac tẽporis,quibus prodeſſe cùm vellemus, obfuimus: quod vtinam aliena,nõ noſtra experientia paſſim diſceremus, vt illius beatitudinis participes eſſemus, quia fiunt homines alienis periculis cautiores, alienóque diſcunt damno.

Ob diuerſitatem.] Rationes, ſeu occaſiones recenſere aggreditur, propter quas indulta Pontificum immunitati eccleſiaſticæ nocuerunt, quæ duæ fuerunt, vna, quia multa, & diuerſa fuerunt quæ hoc loco recenſentur, vbi obſeruanda eſt particula illa cauſatiua *ob.* Intuere etiam quomodo reſpondeant poſteriora prioribus;ſuperiùs enim dixerat illos Pontifices conceſſiſſe diuerſas facultates, nunc aſſumit ob diuerſitatem huiuſmodi indultorum, vtrobique autem diuerſitas vnum dicit, nempe varietatẽ: alterum ſupponit,nẽpe pluralitatem,neque enim idem indultum eſt à ſeipſo diuerſum.

Quia plerique.] Altera cauſa propter quam indulta eccleſiaſticæ immunitati nocuere, quoniam curiæ ſecularis miniſtri ea perperam interpretati ſunt.

Ex hoc ipſo.] Hoc,relatiuum eſt, vtrum

Digitized by Google

vtrumque referens præcedentium, vt ideo immunitati eccleſiaſticarũ Apoſtolica indulta nocuerint, & quia multa, atque inter ſe diuerſa fuerunt, & quia ij qui ea practicè interpretati ſunt, fuerunt ipſi ſecularis curiæ miniſtri, qui etiam immunitati ſemper infenſi fuerunt.

Illa diuerſimodè, &c. interpretandi.] Proſequitur ſecundam cauſam cur indulta nocuerint immunitati, quia perperam ea interpretati ſunt ſecularis curiæ miniſtri. Fuit autem triplex in ea interpretatione vitium.

Diuerſimodè.] Primum vitium, quod diuerſimodè ea interpretati ſunt, nempe hinc illinc in diuerſa trahendo, prout cuique commodũ videbatur.

Latius quàm par erat.] Secundum vitium quòd interpretatio facta ſit latior, nempe fauore fori ſecularis, ac Principum quibus fauebant, & vltra concedentis mentem.

Ad ſuum libitum.] Tertium interpretationis vitium, quod iidem miniſtri non ad Pontificis mentem interpretando intendebant, ſed ad ſuum libitum, & pro ſuæ quiſque beneplacito voluntatis.

Arripuerint.] Hoc verbo remouet odium à prædeceſſoribus, illud in miniſtros curiæ ſecularis transferendo. Non enim, inquit, ipſamet indulta, quamuis multa, atque diuerſa per ſe occaſionem perperam interpretandi dederunt, ſed ipſi curiæ ſecularis miniſtri, aliquam per eiuſmodi indulta poteſtatem nacti, ex eis occaſionem perperam ea interpretandi arripuerunt, & obſeruanda vis verbi eſt, ibi enim atripere non ſolùm idem eſt quod rapere, ſeu violenter vſurpare, ſed etiam auidè rapere, quod illorum propriè eſt, qui in excubiis obſeruant, explorántque rapiendi opportunitatem, quam cùm primùm nacti fuerint, auidè arripiunt. Ita nobis inſinuans Principum miniſtros quaſi auidè expectaſſe ſemper occaſionem extrahendi reos de Eccleſiis, voluntatem illis nunquam defuiſſe, ſolùm defuiſſe poteſtatem, hæc cùm primùm conceſſa fuit, auidè arripuerunt occaſionem illam perperam interpretandi.

Abuti.] Ex prænarrata praua indultorum interpretatione quid aliud expectari poterat, niſi abuſus? non enim illa ſpeculatiuè interpretabantur ad indagãdam Pontificum mentem, ſed practicè pro occurrentium caſuum occaſione, animo perturbato, ad libitum voluntatis, quæ voluntas erga Eccleſiarum immunitatem parum bene (vt diximus) affecta erat. Vt verè dicere poſſimus non tam ex praua interpretatione ortum eſſe, quàm ipſammet interpretationem indultorum abuſum fuiſſe. Si enim tanta eſt natura ſua abuſuum cum priuilegiis coniunctio, vt iura cum titulo de priuilegiis adiungendum putarint etiam de exceſſibus priuilegiatorum, quanto magis conſequatur abuſus ea priuilegia, quæ circa id conceſſa ſunt, quod animus ardenter concupiſcit, vt erat animus, & deſiderium miniſtrorum, curiæ ſecularis extrahendi de Eccleſiis criminoſos? Vis videre oculis abuſus indultorum multos, graues, pernitioſos? interpretationẽ attende. Interpretati ſunt latius quàm par erat, & ad libitum voluntatis abuſi ſunt, vt quot il-

lis-

lis volūtatis affectus ſe obtulerint, tot modis interpretando abuſi illis ſint, & quo inordinatior in interpretando voluntas, eo fuit in exequendo abuſus peſtilentior.

Subortam.] Suboriri eſt ſub aliquo oriri, vt quod per aliquam occaſionem ortum eſt, ſub ea ortum, vel ſubortum eſſe dicatur. Sex hactenus narrata ſunt, ex quibus perturbatio orta eſt. occaſionem acceperunt, primum quòd indulta multa: ſecundum quòd diuerſa inter ſe: tertium quòd diuerſimodè: quartum quòd latius quàm par erat: quintum quòd ad libitum ea homines interpretati ſunt. Ex his orta eſt perturbatio, aūt ſuboriri, & ſemioriri, imperfectè oriri, quaſi dicat nō fuiſſe ſufficientem cauſam ad tantam perturbationem generandam.

Perturbationem, & confuſionem.] Perturbatio ex diuerſitate indultorum, ex multitudine confuſio orta eſt, non modò eodem curiæ miniſtro pro diuerſis animi motibus ea diuerſimodè interpretante, ſed vnoquoque miniſtro ita variè interpretante, vt ex decem miniſtris centum variæ inter ſe interpretationes, totidémque abuſus intermdum fluant. Id vſqueàdeo vniuerſam Eccleſiarum immunitatem perturbauit, vt eius facies omnino mutata ſit.

§. 2.

Deuoti Eccleſiæ populi huiuſmodi indulta reſpuerunt.

ALibi verò ne ipſos quidem laicos indultis huiuſmodi vti voluiſſe, aut potuiſſe, quòd populis inueterata erga Eccleſiæ reuerentiam deuotis, & aſſuetis ſcandali potius, quàm quietis occaſionem præberent.

GLOSSA.

ALibi verò.] Hoc loco Pontifex nonnihil ipſis indultis ſuccenſere videtur, dum ait, deuotis erga Eccleſiæ reuerentiam populis ſcandali potius quàm quietis occaſionem fuiſſe præbituta. Hinc enim facilè colligere eſt, ipſa indulta eiuſmodi in ſe fuiſſe, vt eiuſmodi populis ſcandali occaſionem præberent, eóque clariùs ipſis indultis ſuccenſet, quòd populi deuotioni, quæ laude digna eſt, tribuit, quòd ea recipi non potuerint, vnde & initio non ad indultorum ſubſtantiam, ſed ad concedentium zelum recurrit, cùm ea laudauit. Sed recolendum eſt quod ſuperiore libro *cap.* 10. docuimus, aſylium atque Eccleſiarum immunitatem ita excogitatam eſſe ad Dei cultū templorúmque reuerentiam, quaſi è Dei, ſacríque loci reuerentia ſit, reis qui illuc confugiunt ignoſcere, eóſque quamdiu ibi conſiſtunt impunitos relinquere, vt contrarium etiam ad Dei reuerentiā excogitari, ac ſtatui poſſit, alia ratione attenta, nempe ad reprimendam libertatem impunè peccandi per Eccleſiarum ſpem, ex qua omnimoda

reipublicæ perturbatio ſequatur, qualis fuit aſylorum ſub Tyberio Cæſare abuſus. Hinc enim ſequitur ea indulta, de quibus hoc loco ſermo eſt, quæ immunitati Eccleſiarum quidem præiudicabant, ſed peccandi libertati medebantur, & ſanctiſſima in ſe eſſe potuiſſe, prout fuiſſe non dubito propter ablatam peccandi libertatem, id quod illi Pontifices ſancto zelo intendebāt, & aliquibus populis reuerentiæ erga Eccleſiam deuotis ſcandalū generare potuiſſe, prout fortè generauit, apud quos nulla per immunitatem Eccleſiæ apparebat peccandi libertas. Facile enim ſimplices populi rebus ſuę deuotioni cōtrariis ſcandalizantur.

Ne ipſos quidem laicos.] Dubium an laicos curiæ miniſtros, an verò partes ipſas læſas intelligat. Vtrūque enim intererat, vt Apoſtolicis indultis miniſtrorū curiæ intererat, vt extrahere, partiū verò quę læſæ fuiſſent intererat vt confugas à quibus læſæ eſſent peterent iuxta indultorum conceſſionem extrahi ad pœnam: ſed probabilius eſt omnes omnino cōprehendi, tam miniſtros curiæ, quàm partes læſas, imò & cæteram plebem, ad quam nihil pertinebat, cuius aliquando graues ſunt animorum motus contra reos, ægrè ferendo illis per immunitatem præſtari. Itaut integrè aliqui populi non ſint vſi eiuſmodi indultis, propter auitam in qua educti ſunt erga Eccleſiæ reuerentiam & deuotionem, quæ tanta fuit vt cùm non caperent, poſſe ad Dei reuerentiam pertinere detrahere de Eccleſiarum immunitate, non ferrent abſque ſcandalo eiuſdem imminutionem.

Voluiſſe.] Non parum fuit noluiſſe vti cùm permitteretur, ſed maius eſt quod ſequitur.

Aut potuiſſe.] Vſqueadeo magnā atque adeò impreſſam animis populorum iſtorum erga Eccleſiæ reuerentiam deuotionem fuiſſe oſtēdit, vt non modò voluntatem, ſed etiam poteſtatem ademerit vtendi Apoſtolicis indultis. Quod non eſt de phyſica, & naturali poteſtate, ſed de morali intelligendum, pia enim affectio voluntatis erga Eccleſiam non ſinebat eos cōtra illius immunitatē, etiam apoſtolica auctoritate conceſſa, quidpiam tentare. felix deuotio, felicior tanta in ea deuotione inueteratio, quæ voluntatem ita in conſeruanda immunitate Eccleſiæ ſtabilem fecit, vt impotentē redderet ad cōtrarium etiā habita Eccleſiæ authoritate faciendum. feliciſſima aſſuefactio, quæ aditum omnino præcluſit contrariæ occaſioni.

Inueterata.] Vide quanta vis ſit in habitibus bonis, atque in longa exercitatione virtutis.

Scādali.] Pia affectio erga aliqua bona indifferentia ex natura ſua tanta eſſe poteſt, atque adeò fixa, & inueterata, vt ſcandalizetur ſi contrarium videat, quamuis neque per ſe malum ſit, & Eccleſiæ conceſſione nitatur, omnémque quam ex lege acceperat malitiam exuat.

§. 3.

ILlud etiā abſurdum ſæpenumero ſequutum eſt, vt infimæ interdum conditionis laici non modò iuris, ſed etiam literarum penitus ignari, & imperiti dum

quaſi

quaſi poteſtates, aut miniſtri curiæ ſecularis in aliquo caſtro, aut oppidulo iuriſdictionem exercebant, facultatum, & indultorum huiuſmodi limites longè exceſſerint, eaque ſuo arbitratu in ſenſus minus rectos, & ab intentione concedētis omnino alienos detorſerint, & illorum prætextu quicquid ſibi in mentem venit, attētare præſumpſerint, in graue iuriſdictionis eccleſiaſticæ præiudicium, locorum, & perſonarum diuino cultui dicatarum contemptum, ipſius diuinæ maieſtatis offenſam, & ſcandalum plurimorum.

GLOSSA.

ILlud etiam.] Diuiditur hic tertius paragraphus in duas partes, in priore narrat duo abſurda, vnū ſimile illi quod in primo paragrapho narrauerat in praua indultorum interpretatione poſitū, atque illo deterius ex pleriſque circunſtātiis quas recenſet. Prima ex parte perſonarum interpretantium, quòd infimæ ſortis; quòd laici, quòd iuris, ac litterarum penitus ignari, quòd iuriſdictionem exercebant in caſtris, & oppidulis. Secunda ex parte ipſius interpretationis indultorum quadrupliciter, tum quòd excedebāt limites indultorum, tum quòd eam faciebant ſuo arbitratu, tum quòd in ſenſus minus rectos, tum quòd à concedentis intentione alienos. Alterum verò abſurdū, ſimile alteri, quod in eodem primo paragrapho recenſuit, nēpe indultorum abuſus, eorum enim indultorum prætextu omnia pro libito voluntatis auſi ſunt. In poſteriore parte narrat damna quæ inde ſequuta ſunt. Primum graue iuriſdictionis eccleſiaſticæ præiudicium. Secundum contemptus locorū diuino cultui dicatorum. Tertium contemptus etiam perſonarum eidem diuino cultui dicatarū. Quartum offenſa diuinæ maieſtatis. Quintum ſcandalum plurimorum.

Infimæ conditionis.] Oſtendit interpretationis defectū ex parte interpretantium. Simul obſerua, ideo recenſeri, vt intelligamus interpretationem Apoſtolicarum literarum ad viros graues tantummodo pertinere, nec licere vnquam infimæ ſortis homini id audere.

Laici.] Ex hoc nōn colligitur vniuersè nō licere laicis Apoſtolicas litteras iuraque canonica interpretari, priuilegia etiam atque indulta. Si enim iuris peritiam calleant, id quidem poſſunt, quamquam magis proprium ſit clericorum, qui ſedi Apoſtolicæ magis affecti, magiſque coniuncti ſunt: ſed in hac materia laici minus debent indultorum interpretationem tentare, quibus exoſa multis abhinc annis, vel minus grata eſt Eccleſiarum immunitas,

Digitized by Google

qua illis rei criminum quaſi de manibus eripiuntur: vt non potuerint, niſi perperam, interpretari.

Non ſolum iuris.] Tertia circunſtantia aggrauans. Quòd enim infimæ conditionis, quod laici, qui hæc indulta interpretati ſunt, tolerabilius erat, ſi ſaltèm periti iuris fuiſſent, potuiſſent enim in iure interpretationē non incongruā fundare. ab imperito iuris nō niſi ſtulta interpretatio proficiſci poteſt.

Sed etiam litterarum.] Longè deterior eſt hæc quarta circunſtantia præcedente. Imperitum enim litterarum illum nominat, qui ne legere quidem didicit, aut longè inſipientiùs interpretatus eſſe cenſendus ſit. Si enim legere noſſet, ſaltem ex hiſtoriis, ex poetis, ex exemplorum libris eruere aliquid ad interpretationem indultorum Apoſtolicorum potuiſſet.

Penitus ignari.] Quinta circumſtantia valde aggrauans præcedentes, poterát enim ignari iuris, ignari litterarū intelligi ij, qui aliquid harum rerum quidē ſcirent, ſed in ea ſcientia non excellerent, vt poſſent ſaltem Grammatico modo interpretari. At litterarum penitus imperitis, ne hæc quidem interpretatio competit.

Quaſi poteſtates.] Alia circunſtātia quæ deprauandæ huiuſmodi indultorum interpretationi multum confert, quòd indulta interpretando cauſam propriam agebant. cùm enim eſſent poteſtates, ideſt, magiſtratus, quibus miniſtrandæ iuſtitię cura incumbit, Capitaneos ciuitatis in Sicilia vocamus. Huic cum Eccleſiā contendere de immunitate confugientium ad eam reorum frequens erat; cogita hominē penitus ignarum iuris ac litterarum, cui ratione officij poteſtas non deſit, in cauſa iuriſdictionis, cuius ſolent etiam optimi quique valdè zelotypi eſſe, ac pro ea grauiter pugnare, quàm ſit ſuo fauore contra omne ius & fas interpretaturus.

Caſtro, aut oppidulo.] Hoc vltimū deſiderabatur, vt etiàm in oppidulo eam poteſtatem haberet, vbi ratione paruitatis loci vix vllus reperiretur prudens, ac ſapiens, quem adiret, & à quo conſilium peteret, cū quo de ipſa indultorum interpretatione conferret, quales multos in magnis vrbibus haberet.

Longè exceſſerint.] Oſtendit malā eſſe interpretationem in ſeipſa, atque ex propriis interpretationis ipſius conditionibus. Primum enim exceſſit limites ipſorum indultorū, & longè exceſſit, extenſione facta ad ea quæ per indulta conceſſa nō erant. Fuit autem quadruplex in interpretatione vitium; ſicut in prima gloſſa dictum eſt.

Et illorum prætextu.] Secundum abſurdum præcedente longè deterius, ab illo tamen dependens, & cum eo coniunctum, nempe indultorum abuſus, quicquid in mentem veniebat attentando. Hoc abſurdum adeò eſt cum præcedente prauæ interpretationis abuſu coniunctum, vt inuicem dependeant. Siue enim prout perperam ad libitum interpretabantur, ita omnino ad praxim traducebant ſiue perperam, & pro ſuo arbitratu practicando, ita etiam interpretabantur accommodando interpretationem abuſui eorundem indultorum, vt hoc falſo prætenſo velamine, neque interpretatio, neque praxis ab indultis aliena videretur; quibus tamen non mediocriter aduerſabatur.

In

In graue iuriſdictionis.] Poſterior huius paragraphi pars, vbi quinque damna recenſet, quæ ex praua interpretatione, abuſúque indultorum ſequuta ſunt; quorum primum hoc eſt: Graue iuriſdictionis eccleſiaſticæ præiudicium, cùm enim ad libitũ & interpretati ſint indulta, & ad praxim reduxerint, etiã in ſenſus à concedentis mente alienos, neceſſe eſt multa fuiſſe facta cõtra eccleſiaſticã iuriſdictionem, extrahendo de Eccleſiis illos, etiã quos non licebat, quóſque eccleſiaſtica iuriſdictio defendebat.

Locorum.] Secundum damnum contemptus locorum diuino cultui dicatorum. Nam & reos plerumque, quos non licebat, per vim abſtrahebant, & nulla habita ratione ſanctitatis loci in reis etiam, quos licebat, extrahendis, irreuerenter rumores, & ſcandala excitabant.

Perſonarum.] Tertium damnum contemptus etiam perſonarum diuino cultui dicatarum; cùm enim clerici, religioſi, œconomi, ſiue prælati Eccleſiarum, ad quas rei confugiſſent, eos in caſibus extrahere non erat permiſſum, in illo ſatellitum clamore, armorúmque ſtrepitũ pro reo quicquam locuti eſſent, cùm illum tutati eſſent, cùm miniſtros curiæ ſecularis debitæ modeſtiæ, ac reuerentiæ erga ſacra loca monuiſſent, cogita quàm malè accepti ab iis eſſent, qui pro ſua voluntate quidlibet audebant, vt manibus ſæpe impulſi, vt contumeliis affecti, vt impetiti conuitiis, vt illata vi impulſi, vt ludibrio habiti eſſent.

Diuinæ maieſtatis offenſam.] Quartum damnum omniũ grauiſſimũ, quod ipſo (ſi opus eſſet) ſanguine auertendum erat, diuinæ maieſtatis offenſa, id eſt, peccatum non quodcumque, ſed directè contra Dei ipſius reuerentiam, ac contra religionis virtutem, quod etiam reductiuè eſt contra primum Decalogi præceptum; violatio nempe immunitatis prætextũ indultorum. Adde quòd ipſo ſacrorum locorum perſonarúmque contemptu non leuiter Deus offendebatur.

Scandalum plurimorum.] Quintum & vltimum damnum, quod & ipſum grauiſſimum cenſendum eſt, ſcandalum videlicet non vnius, aut alterius, ſed plurimorum, ſcandalum enim adeò graue peccatum eſt, vt Chriſtus expedire pronuntiarit alligata ad collum ingenti mole in mare demergi, quàm vnũ aliquem ſcandalizare. Si alicubi populis ſcandalum attuliſſent indulta Apoſtolica, quæ tanta prudentia, zelóque diuini honoris edita erant, quale ſcandalum generatum eſſe credemus in fidelium animis, ex tanto indultorum abuſu, quantum deſcripſimus.

§. 4.

QVare pro commiſſo nobis à Domino paſtoralis officij munere prædictis abſurdis, & ſcandalis obuiare, ac differentias huiuſmodi ad vniformem regulam reducere, omnémque dubitandi, ac per-

peram interpretandi occaſionem dilucida declaratione ſubmouere, abuſus tollere, & ne eccleſiaſtica iura planè conculcentur, & negligantur; opportunè prouidere decreuimus, prout etiam dictus Sixtus prædeceſſor noſter iiſdem de cauſis motus ſtatuere decreuerat; licèt morte præuentus hoc adimplere nequiuerit: ita tamen vt quando præſertim temporum calamitas, & nimia, quæ iam inualuit, peruerſorum hominum malitia id expoſcit, aliquid etiam ad terrorem delinquentium, & ad coërcenda illorum facinora, vltra id quod priſca illa maiorum diſciplina, & vetus ſacrorum canonum norma præſcripſerat, in quibuſdam caſibus congrua moderatione adhibita permittamus.

GLOSSA.

Q*Vare pro commiſſo.*] Tres ſunt paragraphi iſtius partes. In prima proponit Pontifex intentionem ſuam, qua ſe quinque in hac noua conſtitutione præſtiturum pollicetur. Primum eſt abſurdis omnibus, & ſcandalis ſuperiùs dictis obuiare. Secundum omnes indultorum differentias ad vnam regulã formámque reducere. Tertium omnem dubitandi ac perperam interpretandi occaſionem dilucida declaratione ſubmouere. Quartum abuſus tollere. Quintum ne eccleſiaſtica iura conculcentur, aut negligantur prouidere. In ſecunda parte remouet Pontifex à ſe odium quod illi hæc indultorum per prædeceſſores conceſſorum reuocatio moderatióque fortaſſe cõpararet; dicens, ipſummet Sixtum, qui ea conceſſerat, hoc idem facere decreuiſſe, ſed præuentum morte non potuiſſe, vt non tam author, quàm exequutor huius moderationis videatur. In tertia parte antiqua iura conſuetudinéſque ſtabiliens proponit ac ſuſcipit ſe propter præſentium calamitatem temporum, & peruerſorum hominum malitiam aliquid de nouo contra criminoſos conceſſurum in quibuſdam caſibus, nempe caſus aliquot additurum, in quibus rei de Eccleſiis extrahi poſſint, præter eos in quibus de iure eccleſiaſtico antiqua conſuetudine permiſſum eſt; ídque congrua moderatione (de qua inferiùs dicitur) adhibita.

Prædictis.] Prima Pontificis intentio proponitur, quæ eſt obuia-

re

re prædictis malis, iis nempe omnibus, quæ prænarrata ſunt, quæque ex indultorum occaſione orta ſunt, non aliis vndequaque ortis, niſi quatenus aut ex his dependent, aut cum his coniuncta ſunt. Et quoniam quæcunque accidere poſſunt, his ſimilia, vel affinia ſunt, dici commodè poteſt dum his obuiat, pænè omnibus obuiaſſe. Aduertendum eſt autem diligenter, quàm prudenter ſingula ſingulis reſpondeant, & ſingula quæ facienda proponit, malis ſingulis, quæ ſuperiùs narrata ſunt, medeantur.

Differentias huiuſmodi.] Primum indultorum malum erat diuerſitas & differentia. huic prouidere proponit hoc loco, dicens, ad vniformem regulam reducturum.

Omnémque dubitandi.] Secundum erat malum praua eorundem indultorum interpretatio, cui obuiaturum ſe ſpondet hoc loco, ſpódens omnem dubitandi ac perperam interpretandi occaſionem dilucida declaratione ſubmouere. Miror poſt hanc dilucidam interpretationem, qua Pontifex intendit omnem dubitandi occaſionem ſubmouere, tam multa paſſim dubia emergere, vt vix aliquis quouis admiſſo delicto ad Eccleſiam confugiat, quin de eius immunitate dubitetur. Video fuiſſe dubitatum de homicidio vſqueadeo inſidioſo, ac proditorio, vt quis ad illud perpetrandum certam domũ à domio ſuæ habitationis diuerſam conduxerit eo loco, per quem inimicus iter facere ſoleret, eámque prope Eccleſiam, vt haberet quò ſtatim commiſſo homicidio confugeret, inde ex quodam foramine tranſeuntem inimicum ictu ſclopetæ occiderit, & ad Eccleſiam ſclopo eodem armatus confugerit, ínque eius ſacriſtia captus ſit. Video non minus dubitatũ fuiſſe de alio, qui inimicum in Eccleſia adorſus coram ſanctiſſimo Euchariſtiæ ſacramento tunc fortè in altari iam publicè ad adorandum propoſito inter eius feſti octauas multis vulneribus ſauciauit pleriſque clamantibus & monentibus vulnerantẽ, vt ſaltem propter ſanctiſſimi ſacramẽti reuerentiã deſiſteret, nec tamen deſtitit quamdiu potuit. Video nullum pænè committi delictũ, neque adeò atrox, neque adeò leue, de cuius immunitate ſi reus ad Eccleſiã confugiat, non dubitetur, & in cuius diſcuſſione multa ab vtraque parte ex hac ipſa conſtitutione petita non producantur; quæ dubia, ſi adeò dilucida eſſet hæc Pótificis interpretatio, locũ nõ haberent. Sed fortaſſe dici poſſet hæc omnia dubia non ex defectu perſpicuitatis huius conſtitutionis, ſed ex hominum calliditate, ac malitia oriri, qui quidlibet cauillari, & in vtramque partem diſputare parati ſunt.

Et perperam interpretandi.] Non ſimpliciter omnem interpretandi occaſionem Pontifex amouere intendit, ſed ſolùm perperam interpretandi tam illa ipſa indulta Pontificum, quàm præſentem conſtitutionẽ, & ad hoc profutura eſt hæc dilucida interpretatio, vt occaſio tollatur perperam interpretandi.

Abuſus tollere.] Quartum erat malum abuſus indultorum: huic etiam mederi ſtatuit.

Et ne eccleſiaſtica iura.] Quintum & vltimũ erat malũ ſuperiùs enarratum, iuriſdictionis eccleſiaſticæ, quæ de iure immunitatis eſt, præiu

præiudicium: huic tãdem etiã malo remediũ ſe adhibiturũ pollicetur, prouidẽdo ne eccleſiaſtica iura conculcentur. Hoc loco diligenter obſerua quantũ hac conſtitutione Pontifex iuri immunitatis tribuat, & quomodo non ſolùm ei derogare nullatenus intendat, ſed illud potiùs confirmet. Bis enim in hoc §. mentionem iuris faciens illud confirmare videtur. Primùm hoc loco, cùm promittit ſe hac conſtitutione prouiſurum, ne conculcetur, aut negligatur. quod idem eſt ac ſi diceret, vt priſtinam vim robúrque obtineat. Deinde rurſus paulo inferiùs, cùm ait ſe vltra id quod vetus ſacrorum canonũ forma præſcripſerat, aliquid additurum, quaſi dicat, manente in ſua firmitate antiquo iure ſe additurum; quibus verbis confirmat potius antiqua iura, quàm eis detrahat, niſi in eo, quod de nouo addit, odio delinquentium.

Prout etiam dictus Sixtus.] Confirmat quod initio dixerat Sixtum, ac Pium Pontifices ſancto zelo indulta conceſſiſſe, quoniam idem Sixtus cùm animaduertiſſet ſecus ſucceſſiſſe, conſtituit ea moderari. Solius autem Sixti, non & Pij V. hoc loco mentionem facit, non aliam opinor ob cauſam, niſi quòd Sixtus tanquam poſterior vidit abuſus inde ortos, quos non viderat Pius.

Morte præuentus.] His verbis omnes monemur, nihil facere, aut ſtatuere pœnitendum, fieri enim facile poteſt, vt morte præuenti id corrigere non poſſimus. Et ſiquid corrigendum geſſimus, ſtatim corrigamus, ne poſtea non poſſimus.

Temporum calamitas.] Verè calamitoſa noſtri ſeculi tempora experimur, cùm tanta vbique pænè regnet malitia, tanta hominum calliditas, atque verſutia, tot fraudes, tot falſi teſtes, tanta in peccando libertas, vt nouos caſus de iure immunitatis demere ſit neceſſe.

Priſca illa maiorum diſciplina.] Cùm diſciplina hoc loco recenſeatur contra diſtincta canonibus, de vſu atque conſuetudine intelligenda eſt, quam priſci illi maiores noſtri ante omnem legem introductam, ſimul cum lege poſtea ſeruarunt. Diſciplinæ autem priùs, ac deinde canonum facit mentionẽ, ſiue inſinuando conſuetudinem ante iura immunitatis præceſſiſſe, ſiue maiorem in conſuetudine, quàm in lege vim ineſſe, ſiue demonſtrando conſuetudinum etiam antiquiſſimarum vim nullatenus imminutam eſſe. His propterea verbis conſuetudines antiquas nõ modò non improbat, ſed confirmat.

Antiquorum canonum.] Non ſatis fuit Pontifici antiquas conſuetudines probaſſe, niſi etiam antiquos canones probaret, neque vllum caſum ſacris canonibus à iure immunitatis exceptum, reſtituit immunitati, ſed nouos potiùs caſus ab eodem immunitatis iure ſe excepturum pollicetur, quo fit vt iura immunitatis aliquatenus reſtringantur, quatenus pauciores caſus ad immunitatẽ admittuntur, quod ſubdit, dicens:

Congrua moderatione adhibita.] Moderatur tam indulta, quàm iura immunitatis, nouos caſus addendo, in quibus rei extrahi poſſint, & immunitate non gaudeant.

§. 5.

§. 5.

HAc itaque noſtra perpetuò valitura conſtitutione omnia & quæcunque priuilegia, indulta, & gratias, tam per prædictum Sixtum, ac Pium quintum, quàm alios quoſcunque prædeceſſores noſtros, aut noſmetipſos, ſedémque Apoſtolicam, eiúſve legatos ſuper abducendis vel extrahendis ab Eccleſiis, monaſteriis, ſacellis, domibus regularibus, & ſecularibus, locis ſacris, aut religioſis, aliàs quàm in caſibus à iure expreſſis, hominibus certorum tunc expreſſorum, vel non expreſſorum criminum reis, aut fraudulentis decoctoribus, etiam in odium certorum delictorum, & pro bono, pace, & quiete publica, & ex cauſis vrgentiſſimis, ac neceſſariis & æquipollentibus caſibus in iure expreſſis, atque ex paritate, identitate, aut maioritate rationis extenſis, perpetuò vel ad certum nondum elapſum tempus, ſeu ad vitam alicuius Principis, aut beneplacitum, ſeu aliàs quomodolibet conceſſa; etiam iteratis, aut multiplicatis vicibus approbata, & innouata, ac vſu recepta; litteras Apoſtolicas ſub plumbo, aut in forma breuis, ſeu aliàs quomodocunque deſuper confectas, quarum tenores hîc haberi volumus pro expreſſis, ac ad verbum inſertis, ſublata penitus omni differentia, ita ad vnam tantùm formam reducimus ac moderamur.

GLOSSA.

H*Ac itaque.*] Prænarratis multis quæ præmittenda erant, aggreditur hoc loco Pontifex de immunitate diſponere; & quoniã

auellendæ ſunt inutiles herbæ, priuſquam bonæ atque vtiles ſeminentur, rem aggreditur à reuocatione indultorum præcedentium Pontificum quorumcunque,atque corũ,quæ ipſemet Gregorius XIV. fortè conceſſiſſet vſque ad tempus præſentis conſtitutionis.In hac autem reuocatione multa prudentiſſimè exprimuntur,ad tollendam omnem omnino prædictorum indultorum vim ad certa capita ſingula reuocabo, vt nihil omnino nos lateat.

Primo ergo loco de indultis,quæ reuocat,exprimit authores,ſiue per Sixtum V. ſiue per Pium etiam V. ſiue per alios Romanos Pontifices, ſiue, inquit,per nos ipſos,nempe ſi quæ ille ipſe Gregorius XIV. ante præſentem conſtitutionem indulta quælibet conceſſiſſet, ſiue ſedes Apoſtolica,ſiue eius de latere Legati.

Secundò recenſer loca,ex quibus per eiuſmodi indulta extrahere cõfugas permiſſum erat, quod modò vitat, niſi in caſibus hic expreſſis. Nempe 1. ex Eccleſiis, 2.Monaſteriis, 3.ſacellis, 4.regularibus domibus, intellige tam virorum, quàm mulierum, 5. ſecularibus locis ſacris, 6. locis religioſis.

Tertiò genera perſonarum extrahi permiſſa. Primò certorum, ſecundò incertorũ criminum reos, tertiò decoctores.

Quartò enumerat cauſas quæ Romanos Pontifices ad ea concedenda indulta mouerunt. 1. odium certorum delictorũ, 2. bonum publicum, 3. publica pax, 4. quies, 5. quæuis grauiſſima cauſa, 6. cauſa aliqua neceſſaria, 7. caſus æquipollentes caſibus in iure expreſſis, 8. paritas rationis, 9. identitas rationis,10.& vltimò maioritas rationis.

Quintò varias indultorũ durationes, 1. perpetuò, 2. ad certum nondum elapſum tempus, 3. ad Principis,cui conceſſa ſunt, vitam, 4. ad beneplacitum.

Sextò varios firmitatis modos, ſiue approbata ſint ea indulta, 2.ſiue iteratis, aut etiam multiplicatis vicibus innouata, 3. ſiue iam vſu recepta.

Septimò varias litterarum Apoſtolicarum formas,ſub quibus fortaſſe conceſſa ſunt, ſiue ſub plũbo, ſiue ſub forma breuis, ſiue ſub alia forma:ſiue litteræ ſint ipſius Rom. Pontificis,ſiue legatorum eius.

Octauò & vltimò remouet omnes clauſulas præſeruatiuas,etiamſi facienda eſſet de huiuſmodi indultis expreſſa mẽtio ſpecialis, aut eorum tenores ad verbum inſerendi.

Perpetuò valitura.] Hoc propriũ eſt conſtitutionis,ſiue legis, perpetuam natura ſua habere durationem, quo differt à ſententia hominis, & regulis cancellariæ, & quæ durant vſque ad mortem authoris, & ab omnibus aliis ordinationibus,quibus limitatum aliquod durationis tempus, ſiue certum, ſiue incertum præfinitum eſt.

Priuilegia,indulta,& gratias.] Iſtæ tres voces idem pænè ſignificant. Priuilegia enim dicuntur quaſi priuatæ leges alicui præter iuris communis diſpoſitionem conceſſæ. Indultum ab indulgẽdo dictum,quaſi aliquid indulgeat vltra id quod iure continetur. Gratia quaſi gratis data, eo quòd aliquid concedit, quod lege non permittitur: vtitur autem his omnibus vocibus, vt ſic indulta vocentur, ſiue priuilegia, ſiue gratiæ.

Eiúſve legatos.] Hinc apparet euidenter tantam eſſe in legatis ſedis

dis Apoſtolicæ authoritatem, vt indulta iſtiuſmodi generalia in locis ſuæ legationis concedere poſſint extrahendi confugas de Eccleſiis, etiam in aliquibus caſibus iure non conceſſis, alioqui fruſtrà facta eſſet hoc loco de illis mentio ſpecialis.

Ex Eccleſiis.] Hic eſt præcipuus in lege Chriſtiana confugij locus, cætera loca ratione Eccleſiæ immunitatem ſortita videntur. Harum expreſſa mentio habetur in iure ciuili *Cod. de his qui ad Eccleſias confugiunt*, per totum, & in iure canonico 17. *q.* 4. *can. ſicut antiquitus. can. miror. c. reum. c. nullus clericorum. c. definiuit. c. pater, & c. metuentes, & c. inter alia, & c. Eccleſiæ. de immunitate Eccleſiarum.*

Monaſteriis.] Horũ in iure nulla expreſſa mentio olim habebatur, vt modò habetur hoc loco; de conſuetudine verò iam admittebantur in eis confugæ, ſiue propter contiguitatem quam habent cum Eccleſiis monaſteriorum, ſiue quòd ſunt cellulæ, horti, & aliquid Eccleſiarum, id quod ciuili iure erat expreſſum. *l. pateant. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* ſiue quòd ſunt intra triginta paſſus qui circa Eccleſiam immunitatem habent. *can. quiſquis inuentus, & can. ſicut antiquitus.* 17. *q.* 4. ſiue ex ipſorum religioſorum priuilegiis, de qua re fuſiùs dicetur *lib.* 4. *cap.* 4. vbi etiam de omnibus immunitatis locis abundè dicendum erit.

In iure expreſſis.] Moderatur indulta quatenus permittebant etiam in caſibus in iure non expreſſis reos extrahere ex Eccleſiis, quod eſt etiam diligenter obſeruandum. Non enim moderatur ea quoad caſus in iure expreſſos, vt hîc appareret, ſed ſolùm quoad non expreſſos, quo fit vt ſi quis ex caſibus in iure expreſſis hac conſtitutione præteritus ſit, cenſendus ſit tanquam non reuocatus carere immunitate, ſicut antea carebat, & qui illum commiſit, extrahendus eſt.

Certorum.] Duos modos recenſet, quibus indulta potuerunt concedere extrahi reos de Eccleſiis in caſibus in iure non expreſſis: vno modo exprimendo certa aliqua alia crimina, altero nullum certum exprimendo, ſed ſolùm per verba generalia in caſibus æquipollentibus iis qui in iure ſunt expreſſi ex paritate, identitate, aut maioritate rationis.

Decoctoribus.] Ij propriè ſunt mercatores, qui dum negotiationi operam nauant, accipientes à ciuibus pecunias, ſiue in ſocietatem negotij datas, ſiue tanquam perſonæ publicæ, ac depoſitariæ concreditas lautè, & opiparè viuendo, illas exhauriunt, & inſtar ignis decoquunt, ſeu abſumunt; qui etiam vulgari ſermone falliti, decoctíque vocantur, qui fortaſſis in prædictis indultis expreſsè excludebantur ab immunitate. de quibus nihil hoc loco ſtatuitur: nos autem dicemus infrà.

Etiam in odium.] Cauſas enumerat, quibus moueri potuerunt Romani Pontifices ad prædicta indulta concedenda, quæ ſingulæ adeò graues ſunt, vt rationabiliter eos mouere potuerint. Vnde mihi probabile eſt, ſi qua aliquando huiuſmodi cauſarum valde vrgeat, vt re diligenter ac ſeriò per Epiſcopum examinata, adhibito prudentum conſilio, videatur publico bono neceſſarium extrahi confugam de Eccleſia, etiamſi caſus

ſus non eſſet in iure expreſſus,poſſit concedere facultatem illum extrahendi. Imò addo,quod grauius eſt,ſi Epiſcopus abeſſet,& periculũ eſſet in mora, vel adeſſet quidem, ſed facultatem concedere non auderet,poſſe Principem,vel eius magiſtratum iubere extrahi, & contra eum procedere ad pœnam. Idque propter ius illud naturale quod habet reſpublica cõſeruandi ſeipſam, & faciendi omnia neceſſaria ad ſui conſeruationem. Sed aduertãt hoc ſolum licere in caſu extremæ, & apertæ neceſſitatis, qui tamen admodum rarò euenire poteſt, quando ſemota omni paſſione apertè cognoſcitur ita eſſe neceſſe fieri. nullo enim humano iure poteſt huic naturali iuri reipublicæ præiudicari. Affero exemplum recens. Apparuit pluribus annis claſſis Turcica ex improuiſo in freto Siculo prope regnum Calabriæ, & Meſſanam nobiliſſimam Siciliæ ciuitatem: ferunt quoſdam non modò laicos, ſed etiam regulares cuiuſdam Religionis aduocaſſe illam, pollicitos illi tradere quaſdam Calabriæ vrbes, ſi quis horum hac detecta fraude ad Eccleſiam confugiſſet,præſertim dum erat adhuc præſens claſſis Turcica, puto eum potuiſſe ac debuiſſe extrahi de Eccleſia,& conuictum ſufficienter de crimine,affici pœna mortis,vt hoc audito claſſis Turcica re deſperata diſcederet.

Ex cauſis vrgentiſſimæ.] Reuocat, ſeu moderatur indulta, quatenus permittunt extrahi reos in caſibus iure non conceſſis,ex cauſis vrgentiſſimis,neceſſariis, æquipollẽtibus iis qui in iure expreſſi ſunt, ſi hinc inferas;ergo ex cauſa vrgentiſſima, & neceſſaria extrahi non poſſunt, contra id quod in præcedenti gloſſa dictum eſt. Reſpondeo Pontificem non prohibere ne in his caſibus extrahant, néve naturali iure vtantur,ſed ſolùm reuocare eam licentiam extrahendi quæ illis per ea indulta conceſſa erat. Id autem ratione optima factum eſt, quoniam ea facultate indultorum iam abutebantur.

§. 6.

VT laicis ad Eccleſias locaque ſacra & religioſa prædicta confugientibus,ſi fuerint publici latrones,viarúmque graſſatores, qui itinera frequentata,vel publicas ſtratas obſident,ac viatores ex inſidiis aggrediuntur,aut depopulatores agrorũ. Quíve homicidia, & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis, earúmve cœmeteriis committere non verentur, aut qui proditoriè proximum ſuum occiderit, aut aſſaſini, vel hæreſis,aut læſæ maieſtatis in perſonam Principis rei immunitas eccleſiaſtica non ſuffragetur.

GLOSSA

GLOSSA.

VT *laicis.*] Altera pars diſpoſitiuæ, qua reuocata iam indultorum vi, & iure communi antiquáque conſuetudine ſtabilitis, & confirmatis ſuam declarationẽ, moderationem atque vniformem regulam ſtatuere Pontifex aggreditur, & hanc initio firmat regulam. Laicis criminum reis, immunitas eccleſiaſtica nou ſuffragatur in his octo caſibus.

Primus ſi fuerint publici latrones.

Secundus ſi viatum graſſatores, qui publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur.

Tertius ſi depopulatores agrorum.

Quartus ſi homicidia, & mutilationes mẽbrorum in ipſis Eccleſiis, earúmve cœmeteriis committere non verentur.

Quintus ſi proditoriè proximũ occiderint.

Sextus aſſaſſini.

Septimus ſi rei ſint hæreſis.

Octauus & vltimus ſi rei ſint lęſæ maieſtatis in perſonam ipſius Principis. Laicos autem ſolùm hoc loco nominat, quia ſecularis curiæ miniſtris huiuſmodi reos cõcedit, ad quos clerici non pertinent. De clericis poſteriùs loquitur §. 9. neque licet hinc inferre quod olim Panormitanus contendit *c. inter alia. de immũnitate Eccl.* ſolis laicis eccleſiaſticam immunitatem competere, cùm de clericis inferiùs faciat mentionem.

Si publici latrones.] His ab initio pænè naſcentis immunitatis tutos in Eccleſia eſſe non licuit, vt patet *can. ſicut antiquitus* 17. *q.* 4. Vnde & *in c. inter alia*, ſicut & in hac conſtitutione primo loco numeratur, ſed aduertendum in dicto can. *ſicut antiquitus*, præciſè excipi publicum latronem: Niſi publicus latro fuerit; in c. verò, *inter alia, de immunit. Eccleſ.* poſt publicum latronem addi nocturnum depopulatorem agrorum, ac poſtea ſubdi quandam declarationem, qui dum itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſidet aggreſſionis inſidiis, &c. de qua declaratione meritò dubitari poteſt, ad ſolùm ne nocturnum depopulatorẽ agrorum, an etiam ad publicum latronem referenda ſit, cùm ad publicum latronem magis pertinere videatur. In præſenti verò conſtitutione aliud latronum genus additur, nempe graſſator viarum poſt publicum latronem, ac tertio loco poſtea additur depopulator agrorum. Illa autem declaratio petita ex dicto c. *inter alia*, non cũ agrorum depopulatore, ſed cum viarum graſſatore coniungitur: dicitur enim, *Si publici latrones fuerint, viarúmque graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur.* Tum demum adduntur depopulatores agrorum. mihi videntur hæc tria genera publici latronis nomine omnia vetè contineri; quare *in can. ſicut antiquitus*, omnia caruiſſe immunitate, deinde maioris claritatis gratia *in c. inter alia*, vltra publicum latronem expreſſum fuiſſe nocturnum depopulatorem agrorum, qui ideo fortaſſe expreſſus fuit, quòd cùm eſſet nocturnus, potuiſſet occultus cenſeri ob nocturnas tenebras. Hæc

Digitized by Google

autem conſtitutione expreſſus eſt graſſator viarum maioris etiam claritatis gratia, vt nullum nouũ genus his tribus expreſſis additum ſit, ſed ſolùm triplex hoc genus ſemper ab immunitate tacite excluſum ſub publici latronis nomine paulatim fuerit ſpecialiùs expreſſum. Id videtur ſenſiſſe Panormitanus *in c. inter alia*, vbi latronis publici exemplum afferens nominat eos qui publicè ſtant in ſtratis, vel qui habentes arcem, vel caſtrum diſrobant. quibus verbis graſſatorem viarum cum publico latrone confundit. Sed & textus *c. inter alia*, nocturnum agrorum depopulatorem cum eodem publico latrone apertè confundere videtur, cùm poſt recenſitum nocturnum depopulatorem agrorum ſubiungit, *qui publicas ſtratas obſidet aggreſſionis inſidiis.* quod cùm non poſſit cum ſolo nocturno depopulatore agrorum cohærere, ſi à publico latrone diſtinguatur, videtur ad vtrumque pertinere, vt notat Io. Andr. *eodem loco*, vt ſint quodammodo ſynonyma, hoc ſolo differentia quòd prior de die, poſterior de nocte ſtratas obſidet, poſterior verò potiùs vocetur depopulator agrorum, quòd qui de nocte ſtratas obſidet, ſoleat cum ſociis in agris ſe occultare, & illis multum nocere. Sed nobis in præſentiarum ſatis ſit hos omnes eſſe apertiſſimis verbis ab immunitate excluſos, publicos latrones, viarum graſſatores, depopulatores agrorum. Quomodo autem hi tres inter ſe differant, & quid ſint ſinguli, ſingulatim dicam fuſiùs *lib. 5. part. 2. cap. 11. 12. & 13.*

Viarúmque graſſatores.] Secundum genus perſonarum quæ ab immunitate excluduntur. Eſt autem graſſari, vt plerique autumant, à gradiendo dictum, quaſi frequenter gradi. Sed quoniam qui vias armati obſident, & hoſtiliter viatores aggrediuntur, frequentanr illas vias hac illac, ſurſum deorſum; quoniam qui in via cædes agunt, & viatores ad necem quærunt, ſolent etiam ſpoliare eoſdem; & furta quæque patrare. Ideo rectè dixiſſe fertur Calliſtratus cùm ait, graſſatores, id eſt, eos qui cædes in ſtratis agunt, ſi prædæ cauſa id faciunt, proximos latronibus haberi. Eſt autem peſſimũ hominum genus, & reipublicæ perniciofiſſimum, qui ſtratas publicas obſidendo omne humanum commercium, negotia omnia, tam publica, quàm priuata impediunt.

Depopulatores agrorum.] Olim exprimebatur *nocturni.* qua voce reſtringebatur hoc delictorum genus ad ſolos eos qui de nocte id agebant. Modò verò ſublata ea limitatione eos omnes complectitur, qui ſiue de die, ſiue de nocte agros depopulantur. Videtur autem idem eſſe depopulator in agris, quod graſſator in viis, nempe qui per agros incedit armatus, ac ſociis ſtipatus hoſtiliter agendo, damnũ ſegetibus, hortis, arboribus, fructibus inferendo, deprædando quicquid libet, eóſque qui ſibi obſiſtũt, vel quos odit, occidendo.

Ex inſidiis.] Tam *in c. inter alia, de immunit. Eccleſ.* quàm hoc loco ſit expreſſa mentio inſidiarum: vtrobique autem narratiuè exprimuntur, non autem per modum conditionis, quaſi neceſſariæ ſint inſidiæ, vt ij priuentur immunitate. quo ſit vt quamuis nullæ ſtruantur inſidiæ, ſed publicè ſtratæ obſi

obſideantur, careant immunitate eccleſiaſtica, vt & ſola aggreſſio inſidioſa, ſola deprædatio in ſtratis publicis, ſatis ſit ad priuandum immunitate.

Quærit Io. Andreas in dicto *c. inter alia*, & communiter Doctores poſt eum, cur eo loco iſta duo tantùm delicta priuētur immunitate, publicus latro, & nocturnus depopulator agrorum, & reſpondet cauſam eſſe, quoniam in his præſumuntur inſidiæ, niſi contrarium probetur; argumentum *l. qui ſemiſſes. ff. de vſu. c. 1. & 3. de præſumptionibus.* in cæteris verò delictis nunquam præſumuntur, niſi probetur. *l. quoties. §. qui dolo. ff. de probationibus. & l. vt vim. ff. de iuſtitia & iure.* Hanc rationem non recipit Ancharan. in dicto c. *quoniã* æquiuocando (vt mihi videtur) à dolo ad inſidias propriè dictas: in omni, inquit, delicto præſumitur dolus. *l. 1. Cod. de ſicariis.* & *c. 1. de præſumptionibus*: ſed debuiſſet probare non quemcunque dolum, ſed inſidias ipſas in omni delicto præſumi. Hinc non defuere qui putarent omne delictum inſidioſum carere immunitate: quod ideo dictum ſit, vt intelligamus quantum in materia immunitatis, inſidiæ obeſſe poſſint, non vt rationē Ioannis Andreę probē, mihi enim verior ratio videtur cur illa duo tantùm delicta ab immunitate ſtatim pænè excluſa ſint, quoniā pernicioſiora ſunt reipublicæ atque humano cōmercio.

Quive homicidia.] Quartus caſus occidens, ſeu mutilans in Eccleſia caret immunitate. Is caſus iiſdē omnino verbis expreſſus erat *in c. immunitatem. de immunit. Eccleſiarum.* Differt autem diſpoſitio illius capituli ab hac, quòd ibi ſimul cū diſpoſitione exprimuntur cauſæ tres, hîc verò nulla exprimitur. Prima cauſa erat, quoniam in Eccleſiam ſpe immunitatis cōmittebant. Vnde & diſputatio orta erat inter Doctores, an ea ſpes neceſſaria fuerit. Iam verò omnis illa diſputandi, & dubitandi ratio ceſſat, cùm nulla omnino de hac ſpe mentio facta ſit. Secūda ratio erat, quoniam in eo in quo peccat debet quis puniri. Tertia quoniam fruſtrà legis auxilium implorat, qui peccat in legem. Quæ duæ rationes cùm latiores ſint, extendebant, vel occaſionem præbebant extendendi legem, ad omnia delicta nō expreſſa, ad quæ illæ rationes extenduntur. Nunc cùm neque iſtæ rationes adducantur in hac conſtitutione, dubitari poteſt, an hæc ipſa diſpoſitio eandem extenſionē recipiat, de qua re dicam infrà.

Aut qui proditoriè.] Quintus caſus homicidium proditorium: dicitur autem proditorium vno modo genericè pro omni homicidio, in quo aliquod inſidiarum genus interceſſit. Altero modo ſpecificè, pro eo quod ſub amicitiæ ſimulatione committitur. Priore modo iam olim expreſſus erat is caſus in *c. 1. de homicidio.* Poſteriore modo non erat quidem expreſſus in ſpecie, ſed tacitè ſub eodem illo 1. cap. continebatur, quoniam hoc proditorij genus eſt per inſidias omnium grauiſſimas, quas potiſſimùm proditionē vocamus. Si priore modo hanc diſpoſitionem intelligamus, concordat cum illius capituli diſpoſitione; ſi verò modo poſteriore, videtur illa ſtrictior, & ad propriè dictùm proditorium pertinere cenſenda eſt. Ex hoc poſteriore ſenſu illa

Digitized by Google

illa oritur dubitatio, ſitne diſpoſitio illa latior *d.cap.1. de homicidio*, virtute præſentis diſpoſitionis reſtricta, ac limitata, an verò ſuam illam amplitudinẽ retineat omnis homicidij inſidioſi atque induſtrioſi: ſed ſi hac conſtitutione quoad caſus immunitate priuatos, neque communi iuri, neque conſuetudinibus quicquam detractum eſt, vt ſuprà probauimus §.4.*in gloſ.* 1. 11. 12. ceſſat omnis ratio dubitandi: ſed de hac re fuſiùs infrà.

Aſſaſſini.] Sextus caſus, qui caret immunitate, Aſſaſſinium. is olim ſub homicidio per inſidias tacitè fuiſſe immunitatis priuilegio priuatus cenſendus eſt; aſſaſſinium enim ſine induſtria atque inſidiis committi non poteſt, eſt enim aſſaſſinium cùm mediante pecunia per ignotum hominem occidi quis iubetur: ignotũ intellige vel ſimpliciter, vel eum, qui ignoratur inimicus, cùm enim non putetur inimicus, caueri non poteſt quin occidat incautum. Extat & de aſſaſſinio certus textus *in cap.1.de homicidio lib.6.* in quo de quibuſdam Saracenis populis aſſaſſinis ſermo eſt, qui iuſſu Baronis cuiuſdam ſui domini mercede cõducti in diuerſas orbis partes ad occidẽdos Chriſtianos cum magna Chriſtiani nominis offenſione mittebantur. Sed de his in diſputationibus infrà.

Hæreſis rei.] Septimus caſus crimẽ hæreſis. Meritò autẽ dixit hæreſis rei potius, quã hæretici, quòd pro ipſo hæreſis crimine hæreticus immunitate caret, non autem pro aliis criminibus, quæ fortè hæreticus toleratus committeret, ſola enim hæreſis virtute præſentis cõſtitutionis priuatur immunitate, quanquam hæreticis eo ipſo quòd hæretici ſunt, pro quocunque alio delicto immunitatem negandam eſſe docent Doctores per text. *in l. 1. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug. & ibi gloſ. & in Authent. de mandatis Principum. §. publicorum.*

Læſa maieſtatis in perſonam Principis.] Octauus & vltimus caſus crimen læſæ maieſtatis, non quodcunque, ſed illud, quod committitur in perſonam Principis. Id antequam hoc nouo iure ſtatueretur, apertè ſenſit Gigas *lib.3. de crimine læſa maieſtatis, ſub rubrica de pluribus, & diuerſis quaſtionibus*, & meritò, eſt enim delictum non modò grauiſſimum, ſed etiam pernitioſiſſimum. Nomine autem Principis intelligendum arbitror non modò ſupremum Principem regni dominum, ſed etiam Proreges, & gubernatores regnorum, qui Regum ſuorum nomine ſupremam habent in regnis poteſtatem.

§. 7.

SEd vniuerſis, & ſingulis venerabilibus fratribus noſtris Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, cæteriſque Eccleſiarum, & monaſteriorum prælatis tam ſæcularibus, quàm cuiuſuis ordinis regularibus diſtrictè præcipiendo mandamus

damus, ac præcipimus, vt laicos in caſibus prædictis delinquentes ad eorum Eccleſias, monaſteria, domos, & alia loca ſupradicta ſacra, ſeu religioſa reſpectiue confugientes, & in eis ſe recipientes, atque morantes, qui prædicta delicta, eorúmve aliquod iudicio ſuo commiſiſſe videbuntur; quando à curia ſeculari fuerint requiſiti, & quilibet eorum fuerit requiſitus, miniſtris, & officialibus curiæ ſecularis abſque irregularitatis nota, aut alicuius cenſuræ eccleſiaſticæ incurſu tradi, & conſignari curent, & faciant, & quilibet eorum curet, & faciat.

GLOSSA.

SEd *vniuerſis.*] Hæc eſt ſecunda pars vniformis regulæ, quam Pontifex tradere inſtituit. Cùm enim in prima parte reuocaſſet indulta, & caſus determinaſſet, auxiſſétque quos immunes eſſe nō vult, ſubdit in hac ſecunda parte quid ſit agendum prælatis Eccleſiarum tam maioribus, quàm minoribus, cùm quis alicuius horum criminum reus ad eorum Eccleſias, monaſteria, locaque ſacra confugit. Ponit autem remedium, quo ſecularis curiæ miniſtris aliqua ex parte ſatisfiat, ne velint ipſi per ſe, & propria autoritate eos extrahere. quod facit præcipiendo omnibus, & ſingulis prædictis Eccleſiarum prælatis, vt huiuſmodi reos curent, & faciant conſignari miniſtris curiæ ſæcularis. Ad id autem duas requirit conditiones: altera eſt, vt fuerint priùs à prædictis ſæcularis curiæ miniſtris requiſiti; altera, vt iudicio ſuo rei videantur aliquod horum criminum commiſiſſe. Id autem optimum, ſufficiénſque remedium eſt ad frenandos coercendóſque miniſtros prædictos, ne ipſi in Eccleſiam irrumpant, reóſque abſtrahant. Tota enim ratio, quia ſe miniſtri prædicti tuebantur, ea erat, quòd ſi tantiſper diſtuliſſent reos capere in Eccleſia, clerici eos modis omnibus liberabant, & quantumcunque horum criminum reos impunè abire faciebant. His ita ſatisfit, ſi certò ſibi perſuadeant, pòſteaquam ipſi ſemel clericos requiſierint, reos ſi aliquod horum criminum commiſerint, ſibi conſignatum iri abſque vlla vi.

Patriarchis.] Patriarchatus prima eſt & antiquiſſima poſt Papatū dignitas, quæ pænè par illi olim fuit, vt ſiue propter Rom. Pontificis humilitatem, ſiue propter Patriarcharum ſuperbiam, & paribus aliquando ſubſelliis conſidere, & eorum nonnulli vniuerſalis paſtoris nomen, quod ſoli Rom. Ponti-

fici debebatur, ſibi aſſumere in ſuis litteris auſi ſunt: vt pro ſynceræ fidei conſeruatione neceſſe fuerit Pelagio Papæ id lege prohibere, *c.nullus Patriarcharum.d.99.* his vbiuis terrarũ eſsẽt licuit ante ſe Crucem deferri facere, præterquã Romæ,atque vbicunque aut Rom.Pōtifex adeſſet,aut eius legatus à latere,vtens inſignibus dignitatis. Ex omnibus prouinciis cuiuis eorum ſubiectis appellatio à quibuſcũque prælatorum ſententiis ad eos deferebatur.*c.antiqua.de priuil.* Pallium non modò ipſis geſtare licebat, vbi id à Rom.Pontifice accepiſſent,ſed etiam ſuis ſuffraganeis, recepto ab eis iuramẽto fidelitatis,largiri permiſsũ erat.Quatuor ij olim fuere, hoc dignitatis ordine. Primum locũ habebat Conſtantinopolitanus, propter imperij ſedem illuc trãſlatam: ſecundum Alexandrinus: tertium Antiochenus: quartum Hieroſolymitanus. Auctus deinde Patriarcharum numerus fuit, non tamen tanta dignitas aliis conceſſa. In Italia duo alij creati ſunt Patriarchæ, Aquileienſis, ac Venetus,in Hiſpaniis Valentinus. His erectam Crucẽ geſtare non vbique permiſſum eſt, ſed in ſuis tantum prouinciis,vt notat Gloſ.*in c.à memoria.vt lite pendente.*Quibus autem in ciuitatibus Patriarchæ conſtituendi eſſent,ſtatim cũ primatibus dicetur.

Primatibus.] Patriarchis penè pares primates fuere,pares quidem officio,licèt externa gloria, & inſignibus inferiores,vt apertè Gratianus docet initio *d. 99.* dicens: Patriarchas,& primates diuerſorũ eſſe nominum, eiuſdem tamẽ officij. Quod Anacleti Papæ authoritate confirmat epiſtola ad Epiſcopos Italiæ,quę refertur in illa *d.99.cã.1,* ibi licèt diuerſa ſint nomina,ambos tamen vnam formã tenere teſtatur. & *can.2.* docet paritatem locorum, quibus ambo præficiuntur,dicens: Primarum ciuitatum Epiſcopos Apoſtoli,& ſucceſſores eorũ Patriarchas, & primates eſſe cõſtituerunt. & Clemens Papa *in epiſt. ad Iacobũ can in illis.d.*80. ait: In illis ciuitatibus primates poni, vel Patriarchas B. Petrus præcepit. Qui Clemens *ead.d.*80. *can.2.* declãrat cuiuſmodi fuerint illæ ciuitates,in quibus primates,& Patriarchæ ponendi erãt, dicens: Quibus olim in ciuitatibus primi flamines, & primi legis Doctores erãt,Epiſcoporum primates, vel Patriarchas poni B.Petrus præcepit,& Lucius Papa *ead.d.*80.*can.1.* Quarum vrbiũ primates etiã Gentiles pro maioribus negotiis appellabant,in ipſis poſt Chriſti aduentũ Apoſtoli & ſucceſſores eorum Patriarchas, vel primates poſuerunt, ad quos Epiſcoporum negotia referenda ſunt. Denique Anacletus *can.1.d.99.* In capite prouinciarum (inquit)vbi dudum primates ſæculi erant, ac prima iudiciaria poteſtas, ad quóſque per reliquas ciuitates commorabantur,quando eis neceſſe erat, cõfugiebant pro oppreſſionibus ſuis, ipſóſque appellabant quoties opus erat: In iſtis ciuitatibus, ac locis noſtros Patriarchas, vel primates,leges diuinæ poni, & eſſe iuſſerunt, ad quos Epiſcopi, ſi neceſſe fuerit,confugerent, eóſque appellarẽt. In his pares Patriarchis primates fuerunt, impares verò atque inferiores, quòd neque extra prouinciam geſtare crucem erectã, neque dare ſuffraganeis palliũ, neque Rom.Pontifici æqualibus aſſidere ſubſelliis illis vnquã permiſſum fuit. Iuriſdictionem autẽ primatum

matum gl.*in can.1 d.99.* in v. *formã*, non in ſuffraganeos Archiepiſcoporum, ſed in ipſos ſolùm Archiepiſcopos(quorum ipſi iudices ſunt) eſſe profitetur.

Archiepiſcopis.] Hi poteſtate quidem ordinis pares ſunt Patriarchis ac primatibus,ordine enim Epiſcopali æquè omnes præditi ſunt. Iuriſdictione verò inferiores,& externa gloria. Archiepiſcopi enim Epiſcopos ſolùm ſub ſe habent, neque crucem erectam geſtari ante ſe faciunt, niſi in prouincia: in certis autem ciuitatibus conſtitui,ſicut & primares debent. Sicut enim apud Gentiles erant olim in primariis prouinciarum ciuitatibus quædam dictæ metropoles,in quibus metropolitani iudices reſidebant, inferiores quidem iudicibus primatibus, ſuperiores verò iudicibus ciuitatum; ita ſancta Eccleſia iiſdem metropolitanis ciuitatibus Archiepiſcopos dedit, qui etiam Metropolitani dicũtur, ſúntque omnium ſuffraganeorum Epiſcoporum iudices, quos Anaclerus *can.1. d. 99.* prohibuit primates vocari.

Epiſcopis.] Hi quoque poteſtate ordinis ſuperioribus pares, longè inferiores ſunt iuriſdictione. Non habent enim ſub ſe Epiſcopos, ſed Archipreſbyteros, Archidiaconos, cæterúmque clerum ac populum; inferiores ſunt etiam inſignibus,& externa gloria. Non enim geſtant erectam crucem,qui quamuis non ſint adeò inſigniũ ciuitatum prælati, ſicut ſuperiores; tamen non niſi magnis ac populoſis vrbibus præficiendi ſunt, Anacleti præcepto *in can.Epiſcopi.d.*80. Leonis Papæ *can.illud.* & Laodicenſis Concilij *can.non debere, d.*90. idque ne vileſcat nomen Epiſcopi, & quia vbi minores ſunt plebes, minoréſque conuentus,ibi Preſbyterorum cura ſufficit: id eſt, ibi ſatis eſt Preſbyter curatus qui animarum curam gerat.

Diſtrictè præcipiendo.] Rigoroſum præceptum his verbis exprimitur quod obligat in foro conſcientiæ. Ideo videant prælati Eccleſiarũ quomodo id obſeruent,& ſuis conſulant conſcientiis.

Vt laicos.] Iterum ſe reſtringit ad laicos delinquentes,vt fecit initio §.præcedentis.

Confugientes, & in eis ſe recipientes atque morantes.] Si ſolos confugientes expreſſiſſet, & illuc ſe recipientes & morantes ſub eadem voce contineri credendi eſſent, maluit autẽ maioris claritatis gratia ſingulos ſingulatim exprimere, quoniã profitetur dilucidè omnia explicare,vt omnem dubitandi occaſionem tollat. Cõfugere propriè ad eos reos pertinet, qui cùm in facinore ſint deprehẽſi,quaſi in fugam acti,ſiue à ſatellitibus iuſtitiæ, ſiue à parte læſa, ſiue à propria conſcientia, fuga ſibi conſulunt, & ad loca ſacra, in quibus defendantur, confugiunt: confugere enim propriè eſt ad eum fugere, à quo auxilium, ſeu ſubſidium ſperes. Se ad ſacra loca recipere illorum proprium eſt,qui in facinore non ſunt deprehenſi, quibus adeò fuga non competit, vt ſi fugerent, facerent ſe ſuſpectos,ij ſeſe recipiunt pedetentim ad immunitatis locum, vt ſi quando in delicti ſuſpicionem venerint, vel deliquiſſe detegantur, habeant quò ſe tutentur. Morari verò dicuntur qui in ipſo fortè immunitatis loco deliquerint, nec inde recedunt; vel quamuis extrà deliquerint, illuc tamen peruenerunt,

Digitized by Google

ſunt, quos text. *in can. definiuit* 17. q.4. exprimit,& reſidentes vocat.

Iudicio ſuo.] Difficultatis plenus eſt locus iſte, videtúrque prima facie pugnare cum diſpoſitione §.ſequentis. Hoc enim loco omnibus omnino quos enumerauit, prælatis tam Epiſcopis, Archiepiſcopis, primatibus, ac Patriarchis, quàm inferioribus Eccleſiarum prælatis ſiue ſecularibus, ſiue regularibus præcepit, vt quoſlibet reos ad eorum Eccleſias confugientes, qui aliquod illorum octo delictorum iudicio ſuo commiſiſſe videbuntur, miniſtris curiæ ſecularis, ſi ab illis requiſiti fuerint, tradi,& conſignari curent & faciant. Cuius præcepti virtute teneri videntur ad curandam hanc conſignationẽ omniũ quos iudicio ſuo horũ aliquid commiſiſſe iudicauerint; ſequenti verò §. totum hoc iudiciũ, num aliquod horum verè commiſerint, ſolis Epiſcopis reſeruat, ac prælati ſuperioribus, nullo autem modo inferioribus,etiamſi ordinarij ſint, aut iudices conſeruatores, per ſedem Apoſtolicam deputati. Idque adeò inuiolabiliter præcipit obſeruari, vt ſi caſus contingat in loco nullius diœceſis, adhuc neque permittat id iudicio prælati illius loci, ſed ad viciniorem Epiſcopum deferri præcipiat, vt Epiſcoporum iudicio non cumulatiuè, ſed abdicatiuè committat hoc iudicium,& ſic illis,vt nulli alij: quid ergo hîc committitur horum etiam inferiorum prælatorum iudicio? aut ad quidnam iſti tenebuntur, ſi iam tradere & conſignare, quos hæc commiſiſſe iudicauerint, non poſſunt? Quid tunc facient, cùm iudicio ſuo rei videbuntur hæc delicta commiſiſſe, Epiſcopus autem contrarium iudicauerit? aut etiam contrà, ipſi iudicarint non commiſiſſe, Epiſcopus verò commiſiſſe ſtatuerit? Difficilis dubitatio eſt, & quæ ſedis Apoſtolicæ declarationem expoſceret; re tamen ſeriò ac diligenter conſiderata,hæc mihi videntur dici tutò poſſe. Quamuis enim clariùs loqui Pontifex potuiſſet, puto tamen certò nullam eſſe in eius cõſtitutione pugnantiam, & primò dico Pontificem in hoc §. diſponere de ſubſtãntia huius actionis, quæ eſt curare tradi, & conſignari curiæ ſeculari,eos omnes quos prælatus quilibet iudicauerit horum delictorum aliquod cõmiſiſſe.Itaut quiſquis ita iudicauerit, teneatur in conſcientia quantum in ſe eſt curare reum tradi, & conſignari; §. verò ſequenti modum præſcribere huius actualis traditionis, & conſignationis, vt non fiat niſi de licentia Epiſcopi, & cognito priùs per Epiſcopum illum verè commiſiſſe aliquod horum delictorum, & cum interuentu perſonæ eccleſiaſticæ,&c. quo fit vt inferiores Eccleſiarum prælati eos qui iudicio ſuo videbuntur aliquid horum cõmiſiſſe, poſteaquam per curiam ſecularem fuerint requiſiti,non poſſint ampliùs occultare, neque vlla arte, aut vi ad fugam iuuare ne capiantur,non curare vt tradantur, conſequenter teneri illos cuſtodire, donec Epiſcopi mandatum expectatur; Epiſcopos verò teneri licentiam dare, & eos cum effectu tradi, & conſignari facere. Secundò dico totum præceptum quod tam inferiores, quàm ſuperiores obligat,hoc §.contineri,in ſequenti enim nullum datur præceptum, ſequenti verò §. præſcribi quomodo,

do, ſiue ad quid hoc præceptū obliget tā ſuperiores, quàm inferiores prælatos; cùm enim in hoc §. præcepiſſet vniuersè omnibus vt qui iudicio ſuo horum aliquid commiſiſſe videbuntur, eos ſeculari curiæ tradi, & conſignari curent. §. ſequēti determinat id quod dixerat, *iudicio ſuo*, ad finē realis conſignationis ad Epiſcopos, & eis ſuperiores, nullo autem modo ad inferiores pertinere, quo fit vt id quod hîc dicitur, *iudicio ſuo*, in inferioribus Eccleſiarum prælatis locum habeat ſolùm, quouſque cauſa ad Epiſcopum deferatur. Poſteaquā verò Epiſcopus manus appoſuerit, illi ad nihil amplius teneantur, quàm ad nō impediendum, & ad coöperandum ipſi Epiſcopo, neque debeāt cū Epiſcopo cōtendere, neque ſuum iudiciū, ſi Epiſcopi iudicio aduerſetur, exequutioni mandare, vt propriū ipſorum iudicium locū habeat ſolùm, ne reum, quem horum delictorum reum iudicauerint, tueantur, aut liberent; ſi fuerint per ſeculare curiā requiſiti, Epiſcopo autē manus apponente ad cauſam illi cooperētur.

Requiſiti.] Hoc verbum non parū fauet reis etiam horū eriminum ad Eccleſias, ſacraque loca confugientibus. Non enim nihil omnino his confert cōfugium ad Eccleſiā, tuetur enim illos, fauétque eis multū, ante requiſitionem curię ſecularis. Itaut ſi reus ante ad Eccleſiā perueniat, quā curia ſæcularis, aut ſi perueniat quidē ſimul, ſed miniſtri curiæ prælatum nō ſtatim requirunt, quandiu iſti non requirunt, poſſint clerici, & prælati Eccleſiarū dimittere confugam, reſerare illi portas, hortari, iuuareque vt fugiat; quorū tamē nihil omnino poſt requiſitionē poſſunt. Quòd ſi poſt requiſitionē curiæ eos dimittāt, ſi curia ſecularis id probauerit, poſſunt & debent per Epiſcopum puniri, tanquam huius Apoſtolici præcepti tranſgreſſores. Hortórque Epiſcopos vt eos grauiter puniant; quoniā vltra reatum peccati inobedientiæ, multum obſunt communi bono.

Abſque irregularitatis nota.] Quoniam facilè timere poterant Eccleſiarum prælati ne ſi hos adeò capitalium criminum reos ſeculari curiæ tradi, & conſignari curarent & facerent, ipſi poſtea ſi illis violenta mors inferretur, irregularitatem incurrerent, liberat eos expreſsè Pontifex ab omni irregularitatis nota, ne quo timore detineantur. Quos probabile eſt etiamſi Pontifex id non expreſſiſſet, æquè ab irregularitate immunes futuros ex ipſa vi Apoſtolici præcepti, vt eo ipſo quòd Romanus Pontifex ſuo præcepto ad id obligaret, intelligeretur irregularitatem abſtuliſſe, ne ex obedientia, quam ſedi Apoſtolicæ præſtare ſub p. m. tenebantur, damnum incurrerent.

Abſque alicuius cenſuræ incurſu.] Hoc videtur expreſſum propter diſpoſitionem iuris *in can. definiuit* 17. *q.* 4. vbi cùm eſſet definitum nemini licere confugientes ad Eccleſiam abſtrahere, aut quodcunque nocibilitatis, vel damni, ſeu ſpolij inferre, excommunicationis pœna ſubiungitur his verbis: *Si quis autem hoc decretum tentauerit violare, eccleſiaſticæ excommunicationi ſubiaceat.* Siue ergo hæc intelligantur de excōmunicatione lata, ſiue ferenda, ad tollendam omnem dubietatem Pontifex etiā ab excōmunicatione liberat prælatos, qui hos tradi & conſignari curant & faciunt.

Digitized by Google

Tradi, & conſignare curent.] Id vniuersè hoc loco dictum tam ad inferiores, quàm ad ſuperiores prælatos, non æquè ad omnes, nec eodem modo pertinet, ſed iuxta declarationem §. ſequentis, vt nõ niſi præuio Epiſcopi iudicio, & licentia inferiores prælati ad actum iſtius conſignationis procedant.

§. 8.

NE autem ſecularis curiæ prædictæ miniſtri facultate illos per ſe, & propria authoritate extrahendi, niſi olim, vt præfertur, attributa, & per præſentes reuocata abutantur: volumus dictáque autoritate decernimus, & declaramus vt curia ſecularis, eiúſque iudices, & officiales ab Eccleſiis, monaſteriis locíſque ſacris prædictis laicum aliquem, vt præfertur, delinquentem, in nullo ex caſibus ſupradictis, ſine expreſſa licentia Epiſcopi, vel eius officialis, & cum interuentu perſonæ eccleſiaſticæ ab eo autoritatem habentis, ad quos ſolos, & non alios Epiſcopis inferiores, etiamſi aliàs ordinarij ſint, aut nullius diœceſis, aut conſeruatores ab hac ſede ſpecialiter, vel generaliter deputati prædictam licentiam dandi facultas pertineat; occurrente autem caſu in loco exempto, & nullius diœceſis, tunc ad Epiſcopum viciniorem deuoluatur hæc cognitio, & non ad alios; capere, extrahere, aut carcerare non poſſint, niſi eo caſu, quo Epiſcopus & dictæ perſonæ eccleſiaſticæ requiſitæ, illos in delictis ſuperiùs expreſſis culpabiles, tradere, aut capturæ carcerationi intereſſe, & aſſiſtere recuſarent. Túncque reuerentiæ Eccleſiæ, & locis ſacris debitæ memores, prædictos delinquentes minori quo id fieri

poterit

poterit cum ſcandalo & tumultu extrahere curent. Quódque delinquentes laici prædicti, poſtquam, vt præfertur, ab Eccleſiis locíſve ſacris extracti, & capti fuerint, ad carceres curiæ eccleſiaſticæ reponi, & inibi ſub tuto ac firmo carcere, ac opportuna cuſtodia data illis, ſi opus fuerit, per curiam ſecularem detineri debeant, nec inde extrahi, curiæque ſeculari prædictæ conſignari, nec tradi poſſint, niſi cognito priùs per Epiſcopum, ſeu ab eo deputatum, an ipſi verè crimina ſuperiùs expreſſa commiſerint. Túncque demum de mandato Epiſcopi per iudicem eccleſiaſticum curiæ ſeculari quacunque appellatione poſtpoſita, conſignentur.

GLOSSA.

NE *autem.*] Proſequitur ſecundam partem, declarando quomodo in illis octo caſibus debeant ſe gerere tam ſæcularis curiæ miniſtri, qui reos perſequuntur, quàm prælati eccleſiaſtici, vt debitus iuſtitiæ locus ſit cum debito Eccleſiarum honore, ac reuerentia. Miniſtris quidem curiæ ſæcularis in memoriam primò reuocat facultatẽ per ſe, ac propria authoritate extrahendi confugas de Eccleſia de quocunque caſu ipſis per indultas conceſſam eſſe per præſentem conſtitutionem reuocatam, vt ſuperiùs apparet §.5. Deinde vetat expreſsè, ne in vllo prorſus ex ſupradictis caſibus confugam de Eccleſia, locóque ſacro extrahãt ſine Epiſcopi licentia, & cum interuentu perſonæ eccleſiaſticæ. Tertiò præcipit vt quando de Epiſcopi licentia aliquem extrahunt, ducant eum ad carceres curiæ eccleſiaſticæ tutum ac firmum. Quartò concedit, vt ſiue carcer minus tutus videatur, ſiue ex quauis alia cauſa, poſſit ſecularis curia opportunam cuſtodiam addere. Quintò monet vt quando aliquem de loco ſacro extrahunt ſine Epiſcopi licentia, memores ſint reuerentiæ quam Eccleſiis, ſacríſque locis debent, atque ideo vt quo minori fieri poterit cum ſcandalo ac tumultu extrahere illum curent. De Epiſcopis ſtatuit ad ipſos ſolos, nõ autem ad inferiores prælatos pertinere dare licentiam extrahendi confugas de Eccleſiis locíſque ſacris, etiamſi illi inferiores prælati eſſent ordinarij, aut etiam iudices conſeruatores generaliter, vel ſpecialiter per ſedem Apoſtolicam deputati. Secundò vt occurrente caſu in loco exemto, & nullius diœceſis dare huiuſmodi licentiam pertineat ad Epiſcopum viciniorem. Tertiò

vt

vt poſteaquam confuga ad carcerem curiæ eccleſiaſticæ ductus fuerit, inde neque extrahi poſſit, neque tradi curiæ ſæculari, niſi cognito priùs per Epiſcopum, eum verè aliquod ex ſuprà expreſſis criminibus commiſiſſe. Quartò vt poſteaquã Epiſcopus id cognouerit, mandet reum per iudicem eccleſiaſticum tradi, & conſignari curiæ ſeculari. Quintò vt hæc conſignatio, ſiue mandatũ Epiſcopi de illo conſignando nulla appellatione interpoſita ſuſpendatur, ſed appellatione propoſita conſignetur. De vtriſque demum ſtatuit, vt ſi Epiſcopus, & perſonæ eccleſiaſtcæ à ſeculari curia requiſitæ reos alicuius prædictorum delictorũ culpabiles tradere, aut eorum capturæ, & carcerationi intereſſe, & aſſiſtere recuſarent; poſſint miniſtri curiæ ſæcularis illos per ſe capere, & reponere in carcere curiæ eccleſiaſticæ, minore tamen cum ſcandalo, & tumultu, vt dictum eſt.

Per ſe & propria autoritate.] Quamquã nullo vnquam iure tradita ſit miniſtris curiæ ſæcularis poteſtas, vt per ſe & proprie autoritate in huiuſmodi caſibus res ex Eccleſiis ſacríſque extraherent locis, quod ſola nouiſſima indulta cõceſſerunt, tamen iã olim id ſibi aliquibus ſaltẽ in locis ex conſuetudine vſurpauerant. Quemadmodũ Gulielmus de Benedictis *in c. Raynutius, de teſtamentis*, *n.* 152. ſæpe ſe vidiſſe teſtatur, & Guido Papa *deciſ.* 121. docet ita ſeruari in Delphinatu. Boerius *deciſ.* 109. ſine vlla ſpeciali alicuius loci expreſſione ſeruari docet, & Couar. *lib.* 2. *variar. reſol. cap.* 20. *n.* 18. *verſic.* 34. longè vniuerſaliùs ais Chriſtiani orbis moribus ita receptum eſſe.

In nulla.] Vniuerſalis negatio omnia excludit, & licèt ſe reſtringat ad caſus ſuperiùs expreſſos, quod fortaſſe putauit nullos eſſe alios in iure, quatenus tamẽ neque iura, neque cõſuetudines reuocat, ſed potiùs cõfirmat, idẽ dicendum erit ſi qui alij caſus vel in iure reperiãtur, vel de conſuetudine ſeruentur, vt ſine Epiſcopi licẽtia extrahi rei nequeant, vt quando extrahuntur ad carcerem curiæ eccleſiaſticæ ducantur. Vt inde ſæculari curiæ non tradantur, niſi cognito priùs per Epiſcopum, &c. & de eius mandato per iudicem eccleſiaſticum, & vt non admittatur rei appellatio.

Sine expreſſa licentia.] Tria neceſſariò ſeruanda ſunt curiæ ſeculari in extrahendo reo de Eccleſia. Primum licentia Epiſcopi, vel eius officialis. Secundum vt hæc licentia ſit expreſſa, neque enim tacita ſatis eſſet. Tertium interuentus perſonę eccleſiaſticæ habentis hãc ab Epiſcopo authoritatem.

Etiamſi alias ordinarij.] In nonnullis locis, præſertim exemptis, & nullius diœceſis, ſunt aliqui inferiores prælati ordinarij, vt Tertitij in Apulia, Archiepreſbyter: in vrbe S. Philippi in Sicilia, Abbas.

Ad Epiſcopum viciniorem.] Conſuetum eſt apud ſacros canones cauſarum cognitionem ad viciniorẽ Epiſcopum trãsferre, vel quando ipſe loci Epiſcopus non poteſt de ea cognoſcere, vel locus caret Epiſcopo, ſiue propter vacationem ſedis, ſiue quia locus exemptus eſt, & nullius diœceſis. ita Conc. Trident. *ſeſſ.* 24. *de reformat. cap.* 9. ſtatuit loca nullius diœceſis à viciniore Epiſcopo viſitari. Ille autem vocatur Epiſcopus vicinior, cuius cathedralis Eccleſia vicinior eſt.

Digitized by Google

eſt loco nullius diœceſis, etiamſi extrema atque confinia æquè vicina forent, vt expreſsè ſtatuit Tridentinum *loco citato*; cur vſqueadeò ſolis Epiſcopis id reſeruauit? Ne facilè corrumperentur: néve à miniſtris curiæ ſecularis facilè contemnerentur.

Niſi eò caſu quo Epiſcopus, & dicta perſona eccleſiaſtica.] Locus iſte difficilis eſt, quòd perſonas eccleſiaſticas nominat præter Epiſcopum, concedens tunc licere miniſtris curiæ ſecularis per ſe capere confugam, extrahereque de Eccleſia, cùm Epiſcopus, & dictæ perſonæ eccleſiaſticæ requiſitæ illum ſic culpabilem tradere, aut capturæ, & carcerationi intereſſe & aſſiſtere recuſarent. Non enim ita facile apparet quænam perſonę eccleſiaſticæ ſuperiùs dictæ ſint; quæve hoc loco referantur. Nam ſermo eſt de tradendo reo curiæ ſeculari ad extrahendum & ducendum ad carcerem curiæ eccleſiaſticæ, quod ad Epiſcopum, vel eius officialem pertinet, & ſic vnius tantùm perſonæ ſingulari numerò mentio facienda erat, quæ eſt officialis Epiſcopi; capturæ & carcerationi vna tantùm perſona eccleſiaſtica debet interuenire. Dices, dixit plurali numero, quoniam duæ ſunt perſonæ nominatæ officialis Epiſcopi, & illa perſona quæ debet interuenire: ſed contrà facit, quòd non opus eſt hanc perſonam eccleſiaſticam quæ interuenit, diuerſam eſſe ab officiali, poteſtque ille ipſe officialis, qui licentiam dat, interuenire cùm capitur. Reſpondeo duo mihi videri probabiliter dici poſſe in hac materia. Vnum eſt intelligi de his duabus perſonis, quas Pontifex nominauit, licèt aliquando poſſint in vnam concurrere. Alterum eſt poſſe fortaſſe referri ad inferiores Eccleſiarum prælatos, ſiue ſeculares, ſiue regulares: vt quando Epiſcopus nollet ſe in hac cauſa immiſcere, ad ipſos deuoluatur poteſtas tradendi iſtos curiæ ſeculari, ad extrahendum & ducendum eos ad carceres, vt ita locum habeat diſpoſitio §. præcedentis in verbo *tradi & conſignari*. Quòd ſi neque ij ſe velint immiſcere, tunc locum habeat præſens diſpoſitio, ne reus fugiat, & manus iudicis effugiat, vt miniſtri curiæ per ſe, & propria autoritate illum capere, & de Eccleſia extrahere poſſint: cum illa tamen moderatione, vt minore, quo fieri poteſt, cum ſcandalo, & tumultu, & reponant ad carcerem eccleſiaſticam.

Ad carceres curiæ eccleſiaſticæ.] Nemo ſeipſum decipiat, num obediant huic conſtitutioni: & videat ſi fortè pœnas inferiùs expreſſas incurrant qui metu principis ſecularis conniuent: & cùm habeant ſuos proprios carceres, eóſque cópetenter tutos, quadã ſimulata ſpecie ſecuritatis permittunt reos de Eccleſiis extractos, duci ad carceres curiæ ſecularis, &, quod deterius eſt, ſinunt notam, vt vocant, carceris fieri nomine ſolius magiſtratus ſecularis, aut ſecularis ſimul, & eccleſiaſtici: quo fit vt ſi comperiatur reo competere immunitatem, non poſſint eum è carceribus liberare, atque Eccleſiæ, ex qua extractus fuerat, reſtituere, niſi conſentiente ſeculari magiſtratu, vt ex hac prælatorum conniuentia maiores poſtea rumores naſcantur, ſi fortè ad immunitatem admittendus ſit, quàm ſi conſtan-

ter initio feciſſent eum ad carceres curiæ eccleſiaſticæ deferri.

Cuſtodia data per curiam ſecularem.] Cuſtodia hæc data eſt præter carceris firmitatem, ad maiorem cautelã, propter criminis grauitatem. Meritò autem per ſecularem, non per eccleſiaſticam curiam dandam eſſe dicit, quia ſecularis curiæ intereſt bene cuſtodire reos, vt poſſit eos punire.

Niſi cognito prius per Epiſcopum.] In danda licentia extrahendi de Eccleſia, ac ducendi reum ad carceres curiæ eccleſiaſticæ, nulla requiritur Epiſcopi cognitio, propterea quòd illa carceratio, & prodeſt curiæ ſeculari partíque aduerſæ, quatenus reus in tuto ponitur, & reo non affert aliquod nocumentum, quia æquè manet ſub Epiſcopi Eccleſiæque tutela, ac ſi carceratus non eſſet. In tradendo autem illum curiæ ſeculari, in quo de tota re agitur, neceſſaria eſt iſta Epiſcopi cognitio, qua cognoſcat eum verè aliquod ſuperiùs expreſſorum delictorum commiſiſſe. Qua cognitione prætermiſſa, non modò peccat contra conſtitutionis huius præceptum, ſicut & ſi tradat eum quem indicat, nihil horum commiſiſſe; ſed neque videtur ab irregularitate immunis ſequuta morte illius: eatenus enim Pontifex Epiſcopos, alióſque prælatos liberat ab irregularitatis nota, quatenus reos conſignant curiæ ſeculari ſecundùm præſentem formam in hac conſtitutione expreſſam. Verum eſt tamen non teneri Epiſcopum ad hanc acquirendam cognitionem formare ſolemnem proceſſum, & iuridicam acquirere notitiam veritatis: ſed ſatis eſſe quoquo modo illi libuerit talem acquirere cognitionem; vt in conſcientia putet reum aliquod horum criminum commiſiſſe: quod plerumque ex ipſamet delinquentis narratione colligitur, quòd non adeò poſſit factum ſuum velare, quin appareat qualitas, & natura delicti; aliquando ex examine duorum, vel trium teſtium, &c. de qua re fuſiùs diſputabo inferiùs.

Quacunque appellatione poſtpoſita.] Appellationem hoc loco ſoli reo interdicit, non autẽ parti læſæ, neque fiſco, idque meritò, cùm ne reus cuiuſuis friuolæ appellationis prætextu dilationem quærat, tum quoniam Epiſcopus non tenetur ſolemnem proceſſum formare, neque maiores quærere probationes, quàm quæ ſatis ſint vt ipſe conſcientiam ſuam ſic formet, reum verè aliquod horum criminum commiſiſſe. Imò neque hanc ipſam cognitionem ſcripto tenetur accipere, neque verò ſententiam vllam proferre, ſed vbi ex auditis ipſe, aut eius officialis iudicauerit delictum eſſe huiuſmodi, mandet tradi reũ curiæ ſeculari. Si appellatio reo concedatur, facilè reuocabitur Epiſcopi mandatum in quacunque cauſa, quia non ſunt probationes ſufficientes in foro iudiciali, quibus conſtet de iuſtitia mandati, ſicut conſtat Epiſcopo. Adde ſecundò quòd cauſa rei coniuncta eſt cum ipſa Eccleſia locóque ſacro, & Epiſcopus fauendo reo, fauet Eccleſiæ immunitati; quare præſumitur magis ſentire pro reo, quàm contrà, nec opus eſt reo ad appellationem confugere. Quòd autem ſoli reo appellatio ſit interdicta, ex ipſo verborum contextu euidenter apparet. Dicitur enim de mandato Epiſcopi curiæ ſeculari

ſeculari, quacunque appellatione poſtpoſita conſignetur. Appellatio interdicitur, ne hanc conſignationem remoretur, certè non eſt periculum ne pars aduerſa velit conſignationem hanc quam euidentiſſimè appetit, retardare, ſed ſolus reus. Quandocunque ergo Epiſcopus iudicarit reum verè excludendum eſſe ab immunitate, locum habet hæc appellationis prohibitio. Dubitabit aliquis an hæc appellationis remotio ita ſimpliciter, & abſolutè neget reo remedium appellationis, vt nullo omnino caſu admittenda ſit, & probabile eſt poſſe contingere caſum in quo debeat admitti, vt dicetur infrà. Secundò dubitabit an clerici illius Eccleſiæ, ex qua reus extrahendus ſit, poſſint appellare fauore Eccleſiæ, & immunitatis. Non videtur Pont. de hoc cogitaſſe, neque aliquid dixiſſe. Quoniam tamen non negauit expreſsè, videtur ex vi verborum conſtitutionis ipſius admitti poſſe. De mente verò Pontificis videtur mihi probabilius non debere admitti; vt ex quo Pontifex huius cauſæ cognitionē Epiſcopo commiſit, omnem clericis Eccleſiarum ademerit obligationem, & cauſam agendi pro reo: parti tamen aduerſæ, quæ læſa fuit, ſi fortè Epiſcopus iudicarit non commiſiſſe vllum ex caſibus expreſſis qui immunitate carent, licere ab hac ſententia appellare dubitandum non eſt, cùm nullo ſit iure prohibitum, vt dicetur infrà.

§. 9.

DE crimine verò hæreſis cognitio ad forum eccleſiaſticum tota pertineat, neque in ea curia ſecularis ſe quoquo modo intromittat. Sicuti etiam prohibemus ne contra eccleſiaſticas perſonas ſeculares, aut cuiuſuis ordinis, vel militiæ, etiam S. Io. Hieroſolymitani regulares quoquomodo, etiã vigore prædictorum priuilegiorum, indultorum, aut conceſſionum, quæ omnia ad terminos iuris per præſentes reducimus, procedant, aut ſe intromittant, illáſvè ab Eccleſiis, monaſteriis, domibus locíſque ſacris, aut religioſis, etiam in caſibus hac conſtitutione expreſſis extrahere, abducere, capere, carcerare, aut cognoſcere de criminibus ad forũ eccleſiaſticũ pertinẽtibus aliàs, quàm de iure & per priuilegia eiſdẽ ordinibus

ac militiis conceſſa permittitur, quomodolibet præſumant.

GLOSSA.

De crimine.] Tertia pars vniformis regulæ, in qua excipit tres caſus, in quibus Epiſcopus non tenetur, neque verò poteſt tradere curiæ ſeculari eos, qui ad Eccleſias, locaque ſacra, & immunia confugerunt, quamuis conſtet eos verè commiſiſſe aliquod horum delictorum, quæ §. 6. numerata ſunt. Primus eſt caſus criminis hæreſis. Secundus ſi reus ſit perſona eccleſiaſtica. Tertius ſi crimen, ſeu delictum ipſum ad forum eccleſiaſticum pertineat. Et quoad duos priores caſus reuocat indulta omnia, & priuilegia eidem curiæ ſeculari conceſſa, eaque omnia reducit ad terminos iuris, non modò iuris communis, ſed etiam iuris priuati priuilegiorum cuiuis ordini, vel militiæ regulari conceſſorum.

Hæreſis cognitio.] Crimen hæreſis repetit, ſicuti ſuperiùs dixerat §. 6. cùm caſus enumerauit, reos hæreſis expreſſit. Propterea quòd loquitur de hęretico confugiente ad Eccleſiam propter crimen hæreſis: vt intelligamus hæreticum ſicubi publicè toleretur, quando non propter hæreſim, ſed propter alia crimina confugit ad Eccleſiam, ſi ſint ex numero hac cõſtitutione expreſſorum. exempli gratia, ſi publicus ſit latro, ſi viarum graſſator, &c. hoc cognito per Epiſcopum tradi non modò poſſe, ſed etiam debere curiæ ſeculari: & aduertendum eſt, non reſeruari foro eccleſiaſtico punitionem hæreticorum de aliis eorum criminibus, ſed ſolùm cognitionem de crimine hæreſis. Cùm enim hæreſis crimen fidei catholicæ aduerſetur ex parte duorum, quæ ad eam neceſſariò concurrunt, optima ratione eius cognitionem ad Eccleſiam, quæ fidei eſt magiſtra, atque ad iudicem eccleſiaſticum, qui eſt eiuſdem fidei protector, atque interpres, tranſlatam eſſe, atque ad eiuſdem iuriſdictionem totam pertinere. Ad hæreſim concurrit tanquam materiale ex parte intellectus error ſeu conſenſus in errorem iam damnatum ab Eccleſia contra fidem, ſacrámve Scripturam, & tanquam formale ex parte voluntatis, peruicacia quædam, & obduratio in errore. Tam autem error contra fidem, quàm in errore peruicacia contra iudicium Eccleſiæ ad forum eccleſiaſticum neceſſariò pertinere debent, cui natura ſua ſubiacent, neque de eis iudex ſecularis, qui ea ignorat, cognoſcere poteſt. Punitio autem aliorum criminum hæreticorum, quoniam nullam requirit de hæreſi cognitionem, ſeculari foro committi poteſt, ac debet, facto priùs per Eccleſiam iudicio de ipſo crimine hæreſis, quoties hæreticus de hæreſi conuictus, aut obſtinatus eſt, aut relapſus. His enim pœna mortis non quæcunque, ſed ignis debetur, quas pœnas Eccleſia nunquam exequitur, neque verò exequi poteſt; ſed ſic conuictum tradit iudici ſeculari, iuxta leges puniendum. Neque verò iudex laicus aliquid

aliud

aliud tūc poteſt debetve cognoſcere, niſi eum eſſe hæreticum, ſiue relapſum, ſiue obſtinatum.

Ad forum eccleſiaſticum.] In crimine hæreſis non ſolùm Epiſcopi, ſed etiam Inquiſitores permultis in locis iudices ſunt fori eccleſiaſtici, ſunt auditores Epiſcoporum, vt cùm Epiſcopi multitudine aliarum eccleſtiaſticarum cauſarum diſtenti, cauſæ fidei minus fortaſſè, quàm res tanta poſtulabat, vacare poſſent, tantáque diligentia aduerſùs hæreſes inuigilare, Inquiſitores huius cauſæ negotio deputati, nihil intactum relinquerent, quod è re fidei catholicæ foret. Dubitari ergo poteſt, an ſi hæreticus propter hæreſis crimen ad Eccleſiam confugiat, poſſit per Inquiſitores eorúm veminiſtros de ſolo ipſorum mandato, nullo expectato Epiſcopi mandato, nulla requiſita licentia capi, carcerari, puniri? Par dubitatio eſt de religioſis cuiuſuis ordinum, ſeu militiarum regularium, an ſi quo commiſſo delicto etiā de hac conſtitutione expreſſis ad Eccleſiam confugiant, poſſint per ſuos ſuperiores capi, & carcerari, nulla requiſita Epiſcopi licentia, nulla per eum habita cauſæ cognitione, nullo expectato mandato, aut conſignatione. Idem, & de clericis alicui prælato ſubiectis, quorū cauſæ cognitio ad eum prælatum pertinet, ſi commiſſo aliquo horum delictorum ad Eccleſiam confugerint, an poſſint per eorum prælatum capi, carcerari, puniri eodem modo.

Ad has omnes dubitationes primùm in genere reſpondeo, cùm hoc loco Pontifex vniuerſaliter dicat ad forum eccleſiaſticū pertinere; & ſuperiùs ad miniſtros, ac magiſtratus curiæ ſecularis ſemper ſe reſtrinxerit, quando licentiam capiendi, cauſæ cognitionem aliquam, & mandatum Epiſcopi ad reum conſignandum requiſiuit, conſequens eſt illam ſolemnitatem ſolùm in ordine ad dictam curiam ſecularem poſitam eſſe, non autē in ordine ad curiam forúmque eccleſiaſticum, & quoad perſonas laicas tantùm, non autem eccleſiaſticas, vt patet intuenti omnia præcedentia. Nam §. 1. mentionē facit de indultis conceſſis compluribus ſecularibus Principibus, eorúmque curiis, & magiſtratibus, & paulo pòſt afferens prauos indultorum ſucceſſus, ſubdit; quia plerique eorumdem Principū miniſtri. & §. 3. addit aliud abſurdum quòd laici non modò iuris, ſed etiam litterarum penitus ignari, miniſtri curiæ ſæcularis. & §. 5. reuocans indulta conceſſa mentionem facit ſi ad vitam Principis, vel beneplacitum, &c. & §. 7. vbi ſolemnitatem iſtam totam ſtatuit de Epiſcopi licentia petenda, &c. expreſsè ſe reſtringit ad forum laicū, dicens, quando à curia ſeculari fuerint requiſiti, & rurſus miniſtris & officialibus curiæ ſecularis tradi, & conſignari faciant. & §. 8. ne ſecularis, inquit, curiæ miniſtri facultate, &c. abutantur. & paulo inferiùs, volumus, vt curia ſecularis, eiúſque iudices & officiales, &c. ſine expreſſa licentia, &c. & in fine tunc demū de mandato Epiſcopi curiæ ſeculari quacunque appellatione poſtpoſita cōſignetur. Secundò in particulari de ſancti officij Inquiſitoribus id multo magis habet locum, quibus tota hæreſis cauſa commiſſa eſt,

Digitized by Google

quiſque ab omnibus, & ſingulis Epiſcopis procuratores conſtituũtur in cauſa hæreſis, vt ipſi ſoli poſſint procedere qui aliàs ſimul cũ Epiſcopis procedere in ea cauſa deberent. De prælatis verò religioſorum, ſiue Regularium, ſiue militarium, illud etiam in ſpecie dici poteſt, etiam eorum ſubditos ſub hac diſpoſitione non cõtineri, quæ ſemper de laicis delinquentibus loquitur, vt ex multis dictæ conſtitutionis locis apertiſſimè apparet. Vnde eo ipſo quòd ad ſecularem curiam non pertinet de ipſis diſponere, nec ipſi laici ſunt, ſed Religioſi, non eſt in eis extrahendis ab eorum prælatis hæc eſt obſeruanda forma.

Prohibemus ne contra eccleſiaſticas perſonas.] Quoniam ſuperiùs ſemper de laicis conſtituit, venit tandem ad eccleſiaſticas perſonas, ſtatuitque curiam ſecularem contra perſonas eccleſiaſticas non procedere, imò nec ſe intromittere, nec eas etiam in caſibus hîc expreſſis de Eccleſiis, monaſteriis, domibus locíſque ſacris, aut religioſis abducere, capere, carcerare, etiamſi per illa Apoſtolica indulta ei conceſſum eſſet.

Seculares, aut cuiuſuis ordinis, vel militiæ regulares.] Declarat quas vocet perſonas eccleſiaſticas, quas curiæ ſeculari vetat de Eccleſia etiam ſeruata conſtitutionis iſtius forma extrahere, quáſque vetantur Epiſcopi, etiamſi hæc delicta commiſiſſe cognouerint, tradere curiæ ſeculari. Sunt autem tria genera. Primum clerici ſeculares. Secundum Religioſi, ſiue regulares ordinum quorumcunque. Tertium Religioſi, ſiue regulares quarumcunque militiarum, vt ſunt Religioſi milites S. Iacobi Alcantaræ, & Calatrauæ in Hiſpaniis, S. Lazari in Sabaudia, S. Stephani in Hetruria, & nomine Regularium intelliguntur etiam nouitij, ſecundùm communem Doctorum ſententiam, de qua re non eſt præſentis inſtituti diſputare, & aduertendum hoc loco ex hac prohibitione facta laicæ curiæ ne clericos de Eccleſiis abſtrahat, facilè colligi clericos poſſe ad Eccleſias confugere, & immunitate gaudere, & poſſe quando delicti grauitas poſtulat extrahi per prælatos proprios quibus ſubiacent.

Etiam S. Ioannis Hieroſolymitani.] Hos exprimit in ſpecie, quia cùm omnes alios militiarum omnium ordines, fortaſſis etiam ſimul ſumptos vniuerſos numero ſuperet, ac per totum vagentur orbem, frequentiùs aliqui in tanto numero ſolutioris vitæ reperiuntur, qui frequentiùs delinquunt, & quos non ita facile ſolent laica tribunalia permittere immunitate ac priuilegio fori gaudere. Id quod hac nouiſſima conſtitutione eſt apertiſſimè conſtitutum; vt neque cognoſcere de illis, neque ſeſe intromittere laicis Tribunalibus permittatur.

Ad terminos iuris reducimus.] Indulta omnia, & priuilegia per Rom. Pontifices conceſſa, quatenus contra eccleſiaſticas perſonas permitterẽt cognoſcere, aut procedere, vel eas de Eccleſiis locíſque ſacris extrahere, ad terminos iuris reducit, reuocárque omnia, quæ vltra iuris diſpoſitionem aliquid permittunt. Ius autem vocat tam commune ſacrorum canonum, quàm priuatum eiſdem perſonis regularibus conceſſum per ordinum priuilegia. Vbi aduerte vigore præſentis conſtitutionis non habere locum

priuile

priuilegia perſonalia, nec fortè particularia priuilegia locorum, aut monaſteriorum, ſed ſolùm priuilegia ordinum, & militiarum.

Procedant, aut ſe intromittant.] Tria prohibet miniſtris, & officialibus curiæ ſecularis erga perſonas eccleſiaſticas. Primum procedere contra eos: procedere eſt propriè formare proceſſus. Secundum ſe intromittere; quod eſt, in eorum cauſis criminalibus ſe quoquo modo interponere autoritatiuè, & tanquam officiales & miniſtros curiæ. Tertium eos de Eccleſiis etiam in caſibus hic expreſſis capere, &c.

Aut cognoſcere de criminibus.] Vltimum quod prohibetur curiæ ſecularis miniſtris. Nempe cognoſcere de criminibus ad forum eccleſiaſticum pertinentibus, etiam per laicos commiſſis, ſunt quædam cauſæ fori ſæcularis propriæ, aliæ verò fori eccleſiaſtici, aliæ demum mixtæ, quæ conſequenter vtrique foro conueniunt, & poſteaquam in vno foro quis punitus fuit, pœna illius fori cognoſci, & puniri. Solùm hoc loco interdicitur ſeculari foro ne de criminibus ad forum eccleſiaſticû tantùm pertinentibus cognoſcat. De mixtis enim cognoſcere poteſt ſicut antè poterat. Probabile eſt etiam mihi interdictum eidem eſſe, ne de mixtis aliter cognoſcat, quàm ſui ſecularis fori propria ſunt. Si enim quatenus ad forum eccleſiaſticum pertinent cognoſcere de eis vellet, iam non de mixtis, ſed de his quæ eccleſiaſtici fori propria ſunt, cognoſceret. Quæ autem crimina ſecularis, quæ eccleſiaſtici fori propria, quæ item mixta ſint, alterius conſiderationis eſt, fortaſſe dicemus infrà.

Alias quàm de iure.] Hoc tam ad id quod dixerat de perſonis eccleſiaſticis, quàm quod de criminibus ad forum eccleſiaſticum pertinentibus referendum eſt, & limitat prohibitionem vtramque, vt quicquid contra eccleſiaſticas perſonas, vel in eccleſiaſticis cauſis, aut iura, aut priuilegia ordinum & militiarum permittunt, hac etiã conſtitutione permiſſum intelligatur. Id verò ſit vetitum quod contra iuris communis diſpoſitionem, vel contra ordinum & militiarum priuilegia per ſuperiùs enarrata indultã conceſſum erat. Vt ergo curia ſecularis procedere aliquo caſu poſſit contra Religioſum, hæc duo debent concurrere, vt neque iuri communi, neque eorum priuilegiis prohibeatur. Quemadmodum nouo priuilegio regulari ordini militiæ S. Io. Hieroſolymitani per ſanctiſſimum D. N. Clementem Papam Octauum qui magno virtutis, ac ſanctitatis exemplo ſedet in B. Petri cathedra, annos iam decem conceſſum fuit, vt cùm contra aliquem eius militiæ religioſum de crimine aſſaſſinij agitur, non iam per ſecularem curiam, vt olim iure permiſſum erat, *c. 1. de homicid. lib. 6.* ſed per ſuum ſuperiorem regularem ſimul cum Epiſcopo loci, vbi delictum commiſſum eſt, cognoſcatur an ſit verè aſſaſſinium, & vbi cognouerint verè aſſaſſinium eſſe, tunc ſæculari iudici tradatur puniendum. Hinc illud eſt hoc loco poſt huiuſmodi nouum priuilegium aduertendum Epiſcopo, ſi quis regularis huius militiæ vir, poſt commiſſum homicidiũ, quod per aſſaſſinium commiſſum eſſe

praeten

Digitized by Google

prætenditur ad Eccleſiam locúmve ſacrũ confugiat, requirente curia ſeculari iam non poſſe ſolum Epiſcopum cognoſcere, an verè crimen illud commiſerit, eo cognito tradere curiæ ſeculari, ſicut ſuperiùs fuit in hac conſtitutione expreſſum; ſed debere ſibi adſciſcere ſocium, & coniudicem ſuperiorem regularem illius militiæ, & ſimul cum illo de ea cauſa cognoſcere, virtute præſentis §.atque horum verborum, vbi ſimul hæc duo requirit, &vt ſecundùm iura, & ſecundùm ordinis regularis priuilegia permittatur.

Præſumant.] Cùm leges & iura præſumptionem requirunt, temeritatem, arrogantiam; facile excuſantur ij qui ignoranter, qui inaduertenter, qui repentino aliquo animi motu, qui ſuborta derepentè aliqua noua occaſione, qui ex fragilitate, timore, metu aliquid faciunt; requiritur enim ad temeritatem & præſumptionem, vt ſcienter deliberatéque id agat. Vnde putarem ſi miniſter curiæ ſæcularis, putans ſibi licere capere inuentum in fragranti delicto, nondùm ingreſſum intra Eccleſiam cũ caperet ad fores Eccleſiæ, in ipſo limine Eccleſiæ, nõ eſſe huius præcepti reum, propter præſumptionis defectum.

§. 10.

QVòd ſi quis quacunque dignitate & authoritate præditus præmiſſorum, aut alio quouis prætextu quicquam præter, aut contra huius noſtræ conſtitutionis tenorem attentare præſumpſerit, declaramus, eum ipſo facto cenſuras, & pœnas eaſdem incurrere, quæ contra libertatis, iuris, & immunitatis eccleſiaſticæ violatores per ſacros canones, & Conciliorum Generalium, noſtrorúmque prædeceſſorum conſtitutiones ſunt promulgatæ, sicque per quoſcunque iudices ordinarios, vel delegatos etiam cauſarum Palatij Apoſtolici auditores, & S. R. E. Cardinales, ſublata eis, & eorum facultate, in quauis cauſa & inſtantia iudicari & definiri debere: nec non irritum decernimus, & inane, ſi ſecus ſuper his per quoſcunque quauis autoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari.

GLOSSA.

GLOSSA.

QVod ſi quis.] Abſoluta vniformi regula, eiúſque declaratione, ac moderatione, in quibus duabus rebus tota diſpoſitio præſentis cõſtitutionis poſita eſt, munire aggreditur eandẽ cõſtitutionẽ, omniaque & ſingula quæ in ea ſtatuta sũt. Munit autẽ eã tribus efficaciſſimis validiſſimíſque præſidiis, primùm ſtatuendo graues pœnas in tranſgreſſores. Secundò tollendo omnibus omnino iudicibus omnem aliter iudicãdi & interpretandi poteſtatem, irritandóque ſi quid ſecus iudicauerint. quæ duo in hoc §. præſtat. Tertiò in §. ſequenti contraria omnia reuocando.

Quacunque dignitate.] Quoniam tam eccleſiaſticis perſonis, prælatis præſertim, ſiue ſupra, ſiue infra Epiſcopos, quàm ſecularibus, ſiue regibus, ſiue ducibus, ſiue miniſtris, & officialibus eorum, ſiue etiam vtriuſque fori iudicibus aliquid præceptum eſt, ideo quoſcunque eorũ hæc tranſgredi contigerit, omnes hæ pœnæ concernunt.

Præmiſſorum, aut alio quouis prætextu.] Præmiſſorum, nempe indultorũ per prædictos Pontifices conceſſorum: *aut alio quouis prætextu*, multo magis ſi nullo prorſus prætextu; ſi enim qui ſub aliquo prætextu tranſgreditur, pœnas incurrit; vbi cælatur aliquantulum temeritas ac præſumptio, vbi nihil prætẽditur cur factum dicatur, euidens apparet tranſgreſſio, & aliquid habens temeritatis: vt propterea certiùs illi pœna debeatur.

Præter, aut contra.] Arduum videtur eſſe quod his verbis ſignificatur, non modò vt pœna ſtatuatur ei qui præter legem aliquid cõmiſerit, ſed par omnino pœna atque ei qui contrà fecerit. Nam præter legem agere, aut nullum omnino delictum eſt, aut longè leuius quàm contra legem. Qui enim leuiter in legem peccat, præter legem agit: qui grauiter, contra legem. Vnde & peccatum veniale communiter dicitur eſſe præter Dei legem, mortale contra legem. Sed dici poteſt non hanc eſſe Pontificis mentem, ſed poſterius verbum eſſe quandam præcedentis declarationem, vt non quoquo modo præter hanc legem agens, has pœnas incurrat; ſed qui ita grauiter agit præter legem, vt contrà agere videatur: dictũ autem eſſe præter, aut contrà, ad terrorem: vt quiſque zeletur ſeriò hanc legem, & ne quidquam tranſgredi præſumat.

Huius conſtitutionis tenorem.] Cùm in hac conſtitutione Pontifex & certos caſus expreſſerit, in quibus immunitas Eccleſiæ reo nõ proſit, & Eccleſiarum prælatis præceperit, vt quando confugam aliquem illorũ caſuum admiſiſſe cognouerint, requirente curia ſeculari, & Epiſcopi accedente mandato, tradant illum curiæ ſeculari, ac demum ipſi curiæ ſeculari, eiúſque officialibus ac miniſtris iniunxerit, vt neque ſine licentia Epiſcopi extrahant, ducant ad carceres curiæ eccleſiaſticæ, neque inde abducant, niſi iudice eccleſiaſtico de mandato Epiſcopi illum conſignante; videntur ſinguli ſi ſibi tradita præcepta tranſgrediantur, has omnes, & ſingulas pœnas incurrere: faciunt enim omnes contra præſentis conſtitutionis tenorem. fauet quod adnotauimus in huius §.

gloſſa 1. in v. *dignitate*. Contrarium tamẽ ſuadere videtur qualitas pœnarum, quæ ſubiiciuntur, quæ non aliæ recenſẽtur, niſi quę contra immunitatis libertatiſque eccleſiaſticæ violatores conſtitutæ ſunt. Quæ non videntur debere alios afficere, quàm eos qui tranſgrediuntur hãc conſtitutionem, violando Eccleſiæ immunitatem, quod proprium eſt ſolius curiæ ſecularis. Sed his non obſtantibus reſpondeo priorem ſẽtentiam tuendam eſſe; nihil enim obſtat quo minus pœnæ omnes in iure latæ contra violatores libertatis atque immunitatis eccleſiaſticę, in alios etiam conſtitutionis huius tranſgreſſores extendantur, & Eccleſiarum prælati tranſgrediendo mandata in hac conſtitutione ſibi tradita, ſunt cauſa, vel ſaltẽ occaſio, ne curia ſæcularis ſua ſeruet mandata, & immunitatem tranſgrediatur. Demum ſi prælati tradere recuſent confugam, vel aliquod horum delictorum commiſiſſe cognoſcunt, immunitatem aliquo modo violant, admittendo ad illam reum quem iura reſpuunt. Si verò eum tradunt, quem nihil horum commiſiſſe reperiunt, clariùs in eãdem immunitatem delinquunt qui eum excludunt, quem iura immunem eſſe voluerunt.

Per ſacros canones.] Tres enumerat Eccleſiarum legum ſpecies, ſacros canones, Conciliorum generalium decreta, & prædeceſſorum conſtitutiones. Ad ſacros canones pertinent dicta illa ſolemnia ſanctorum Patrum, quæ in Decreto canonizata ſunt, & pro legibus habentur in Eccleſia. Ad Concilia generalia reducuntur, & quæ ex Conciliis prouincialibus per Rom. Pontifices approbatis in corpore iuris poſita ſunt. Iura etiam Decretalium, & ſexti, cæteraque omnia in corpore iuris poſita, nomine ſacrorum canonum cõtinentur. Nomine verò conſtitutionum prædeceſſorum puto intelligi eas omnes conſtitutiones, quę poſteriùs nuper editæ in corpore iuris compilatæ nondum ſunt, quapropter vox illa *prædeceſſorum*, non eſt putanda tam ampla, vt vſque ad B. Petri tempora omnes Rom. Pontifices referat, ſed recentiores tantummodo, qui poſt Clementinas Extrauagantéſque conſtitutiones aliqua ſanciuere.

Sunt promulgata.] Verbum hoc *promulgata*, videtur tam ad latas, quàm ad ferendas pœnas pertinere quæ in canonibus & conſtitutionibus ſunt expreſſæ. Vtręque enim eo ipſo quòd in iure aliquo exprimũtur, ſunt promulgatæ, & ad omniũ notitiam latæ. Hinc oritur difficultas an omnes pœnæ tam latæ in iure, quàm ferendæ quas ius exprimit per iudicem ferri debere, incurrantur tanquam hac conſtitutione latæ; an verò ſolùm quæ in iure latæ ſunt incurrantur vt latæ, quæ verò in iure ferendæ debeant per iudicem eccleſiaſticum ferri contra huius conſtitutionis tranſgreſſores. Verba enim conſtitutiõnis latas omnes eſſe apertè innuunt, cùm dicunt, *Declaramus eum ipſo facto incurrere cenſuras, & pœnas promulgatas.* Ambæ autem ſunt promulgatæ, ſed probabilius videtur contrarium, vt ipſo facto incurrant cenſuras, & pœnas tales, quales in iure ſunt: latas incurrant vt latas, ferendas verò vt ferendas; id eſt, vt eo ipſo incurrant pœnas in iure latas, & eo ipſo iudex debeat irrogare ferendas.

Sicque

Sicque per quoſcunque iudices.] Secunda pars huius §. qua præcipit omnibus iudicibus ſic iudicare, nẽpe tranſgreſſores incurriſſe has pœnas, eos qui nullam horum delictorum commiſerint, ad immunitatem eſſe admittendos, qui aliquid horum fecerint, excludendos eſſe ab immunitate. Enumerat autem omnia genera iudicum eccleſiaſticorum, dicens iudices ordinarios, & delegatos cauſarum Apoſtolici Palatij auditores, ordinarij iudices ſunt ipſius Papæ: ſanctæ Rom. Eccleſiæ Cardinales, ratione quidem dignitatis Cardinalatus, iudices nõ ſunt, ſed numerantur quatenus facilè contingit vt iudices ſint, vel ratione legationum de latere, quæ illis committuntur, vel quòd cùm ſunt extra vrbem, facile graues cauſæ in partibus illis delegari ſolent.

Sublata eis & eorum cuilibet.] Tertia §. pars, quoniam iudices non obſtante hac prohibitione poſſent contrarium iudicare, eos compeſcit ablatione poteſtatis, ex qua ſequitur nullitas ſententiarum per eos ſecus latarum; & quoniam iudices interdũ in ſententiando interpretantur legem, ideò non tantùm ſententiandi, ſed etiam interpretandi omnẽ adimit poteſtatem, vt sẽtentia contra tenorem huius conſtitutionis lata, ſiue ſolùm ſententiando, ſiue etiam ſimul interpretando, nulla omnino ſit, & inualida, nec exequenda.

Scienter, vel ignoranter.] Non requiritur temeritas vlla, ſiue præsũptio in iudice ſecus iudicante ad nullitatem ſententiæ: ſed ſiue ſcienter, ſiue ignoranter quidquam in contrarium attentarit, irritum erit atque inane.

§. II.

NOn obſtantibus præmiſſis tã Sixti, & Pij, quàm aliorum quorumcunque prædeceſſorum noſtrorum litteris Apoſtolicis, priuilegiis, indultis, & facultatibus quibuſuis perſonis, etiam imperiali, regia aut alia quauis dignitate, & autoritate fulgentibus, aut rebus publicis, dominiis, regnis, prouinciis, ciuitatibus, terris, & locis, eorúmve curiis, parlamentis, ſenatibus, conciliis, communitatibus, collegiis, aut præſidentibus, gubernatoribus, locatenentibus, variis poteſtatibus, aliiſque magiſtratibus, officialibus, miniſtris, aut conſiliariis; ex prædictis, vel aliis etiam grauioribus & vrgentioribus cauſis, tam illorum intuitu, & cõtemplatione, ſiue ad eorũ preces,

& inſtantiam, quàm & motu proprio, & ex certa ſcientia, déque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, ac perpetuæ, etiam in vim contractus, & fratrum noſtrorum conſilio, ſub quibuſcunque tenoribus & formis, & cũ quibuſuis præſeruatiuis, reſtitutiuis, mentis atteſtatiuis, rogatoriarũ derogatoriis, aliiſque validiſsimis, efficaciſsimis, inſolitis clauſulis, nec non irritantibus, & aliis decretis, etiamſi inibi caueatur expreſsè quod illis niſi ſub certis modis & formis, & niſi de expreſſo eorũ conſenſu, ad quorum fauorẽ conceſſæ fuerint, derogari poſsit, ac aliter factæ derogationes nullius ſint roboris, vel momenti, & aliàs quomodolibet conceſsis, etiã ſæpius approbatis, & innouatis. Quæ omnia & ſingula ac illorum tenores pro expreſsis habentes, quatenus præmiſsis in aliquo aduerſentur, aut plures quàm ſuperiùs expreſſos caſus contineant, authoritate, & tenore præmiſsis, omnino ac perpetuò tollimus & abrogamus, & ad terminos præſentis conſtitutionis quoad ſuperiùs deſcripta dumtaxat reducimus, & nolumus quicquam de cætero ſuffragari, & qualibet alia dictæ ſedis indulgentia generali, ſeu ſpeciali, per quæ præſentibus non expreſſa, vel ad verbum non inſerta effectus earum quomodolibet valeat impediri.

GLOSSA.

NOn *obſtantibus.*] Poſtrema omnium quæ hactenus dicta sũt confirmatio ſolemni reuocatione omnium contrariorum priuilegiorum: & licèt ſæpe priuilegia Sixti, & Pij, aliaque omnia obiter reuocauerit, primò §.5. deinde initio §.8. in medio, præterea §.9. atque in initio decimi: nunquã tamen adeò, neque ſolemniter; neque efficaciter; vt

vt in hoc paragrapho. in præcedentibus enim reuocationibus nullum dictis indultis ac priuilegiis afferretur præiudicium,ſi qua præſeruatiuarum clauſularum , quæ hîc recenſentur , in eis reperiretur, prout probabile eſt aliquam , fortaſſe etiã plures in eis fuiſſe, quandoquidem vſqueadeò illis omnibus recenſendis Pontifex laborat. Totam ergo reuocandi vim in hoc §. poſitam eſſe videmus , vbi ſtatuitur nullam huiuſmodi clauſularum obſtare , quas adeò diligenter à Pontifice numeratas video, vt auſim affirmare , nullum omnino genus confirmationis,aut clauſularum confirmatoriarũ illis priuilegiis apponi potuiſſe , quod hîc non ſit expreſſum & abrogatum.

Tam Sixti,& Pij.] Vt ſolemnior pleniórque ſit reuocatio , recenſet non modò perſonas , à quibus de facto emanarunt nonnulla indulta , ſed alias quaſcunque in genere perſonas , nempe prædeceſſores quoſcunque,à quibus emanare potuerunt. ſubintellige etiam id quod ſuperiùs §. 5. expreſſit , etiamſi à nobis ipſis emanaſſent.Vbi obiter aduerte ſicut à Sixti , & Pij indultis initium ſumpſit hæc conſtitutio , ita in eandem terminare, vt ſicut ex illorum indultorum abuſu tam multa orta ſunt contra immunitatem , ſacróſque canones incommoda, ita ex eorum reuocatione quamplurima ſperentur cõmoda.

Quibuſuis perſonis.] Enumerat perſonas , & communitates, quibus,vel ad quarum inſtantiam prædicta indulta conceſſa ſunt , aut concedi potuerunt , quæ omnes laicæ ſunt : ſunt autem perſonæ, Imperatores, Reges, Duces, & generatim quauis alia autoritate fulgentes communitates , ſiue Reſpublicæ , Dominia , Regna , Prouinciæ , ciuitates ,terræ,loca, immunitates officialium , ſeu curiæ Principum, aut locorum , cuiuſmodi ſunt Parlamenta , Senatus conſilia , communitates, vniuerſitates , collegia. Demum recenſet officiales Præſidentes , ac generatim alios magiſtratus , officiales, miniſtros & conſiliarios.

Ex prædictis , vel aliis cauſis.] Recenſet cauſas , propter quas non modò conceſſa ſunt indulta huiuſmodi ; ſed concedi etiã potuerunt, vt ex quibuſcunque cauſis fuerint conceſſa,ſint nihilominus per præſentes reuocata, ſiue ex cauſis prædictis ſuprà , ſiue ex aliis cauſis grauioribus, & vrgentioribus.

Tam illorum intuitu.] Enumerat motiua, quibus Pontifices ad concedenda indulta inclinari potuerunt, vt ſiue intuitu poſtulantium, vt hanc eis gratiam conferret , ſiue motu proprio,nemine petente, atque hoc ſiue ex certa ſcientia, ſiue ex plenitudine poteſtatis , ſint nihilominus reuocata.

Ac per modum ſtatuti.] Enumerat modos varios , quibus indulta de extrahendis de Eccleſia confugis emanare potuerunt. Sunt autem quatuor , primus per modum ſtatuti,ſecundus per modum legis perpetuæ , tertius in vim contractus , quartus de fratrum conſilio. Primus & ſecundus motu proprio emanare potuerunt, tertius neceſſariò ad alterius vel inſtantiam petentis , vel gratiam non petentis. Petentis, ſiquis offerat in compenſationem eiuſmodi priuilegij ſeruitia perſonalia , vel aliud quidpiam ; non petentis, ſi cui propter

multa erga ſedem Apoſtolicam merita, vel ſeruitia exhibita ipſemet Pontifex offerat huiuſmodi priuilegium, in vim contractus reciproci: ſed obſeruandum hoc loco, quamuis Pontifex dicat per modum ſtatuti & legis perpetuæ, non idcirco reuocare ius vllum de Eccleſiarũ immunitate diſponens, cùm ſuperiùs §.4. iura omnia conſuetudinéſque potiùs confirmauerit, ſed ſolùm reuocare indulta ſuper extrahendis confugis, etiamſi illa per modum ſtatuti, legiſve perpetuæ fuerint conceſſa.

Et cum quibuſuis præſeruatiuis.] Exprimit ſingillatim clauſulas omnes poſſibiles, quæ prædictis indultis ad eorum ſtabiliendam vim robúrque apponi potuerunt, quibus non obſtantibus nihilominus prædicta indulta ceſſent. Supplétque defectum expreſſionis dictarum clauſularum, ſi fortè ſecundùm indultorum formam exprimendæ forent.

Quæ omnia & ſingula.] Declarat ſe non quoquomodo reuocare indulta etiã prædictis clauſulis munita, ſed ſolùm quatenus in aliquo aduerſentur iis quæ hactenus conſtituta ſunt, & ſpeciatim ſi plures quàm ſuperiùs expreſſos caſus cõtinent.

Quoad ſuperiùs deſcripta.] Non modò abrogat omnia indulta limitatè, ſolùm quatenus præmiſſis aduerſantur, ſed etiam quoad ea, quæ hac conſtitutione ſtatuta ſunt, ad terminos eiuſdem conſtitutionis ea reducit, quaſi quoad alia quæ huic conſtitutioni nõ aduerſantur.

§. 12.

VT autem præſentes litteræ ad omnium notitiam faciliùs deducantur, mandamus illas in valuis S. Io. Lateranenſis ac Principis Apoſtolorum baſilicarum de vrbe, nec non cancellariæ Apoſtolicæ de more affigi, & publicari, earum etiam exẽplis inibi affixis ac dimiſſis. Ac poſt publicationẽ huiuſmodi volumus, & decernimus, vt omnes & ſingulos quos concernunt, & concernent in futurum, ita arctent, & afficiant, ac ſi eorum cuilibet perſonaliter intimatæ fuiſſent. Eorundem verò præſentium tranſumptis, etiam impreſſis notarij publici manu ſubſcriptis, eandem fidem in iudicio, & extra illud, vbique gentiũ haberi volumus, quæ eiſdem originalibus litteris haberetur, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ.

GLOSSA.

GLOSSA.

VT *autem.*] Quoniam noua lex publicationem requirit, vt vim habeat obligandi; ſtatuit Pōtifex ſufficientem publicationem eſſe de more affigi, & publicari in valuis S. Ioannis Lateranēſis Principis Apoſtolorum baſilicarum de vrbe,& Apoſtolicæ cancellariæ, & ibi affixam dimitti.

Ac poſt publicationem.] Prædictā publicationem ſufficere decernit ad hoc vt omnes & ſingulos,quos concernit, vel concernet impoſterum, ita arctet atque afficiat, ac ſi eorū cuilibet perſonaliter intimata fuiſſet. Hanc obligationem intellige in foro exteriori, in quo ſic publicata lex præſumitur omnibus innotuiſſe, vnde neque in foro cōſcientiæ obligat ante aliquod tempus ſufficiens, vt poſſit ad partes ea notitia publicationis peruenire, & in foro exteriori ſi per euidentes probationes purgetur præſumptio, pœnam non meretur. Exempli gratia, publicata eſt Romæ anno Domini 1591. nono Cal. Iunij, ſi quis in Sicilia,in Hiſpania,aut alio remotiore loco conuincatur cōtrà feciſſe tertio poſt die, euidens eſt tertio die nō potuiſſe illuc peruenire famam huius publicationis, ideoque ad eam obſeruandam non fuiſſe obligatum.

Eorundem verò tranſumptis.] Cùm originales litteræ conſtitutionis non poſſint ad varias mundi partes transferri,neque verò aut quid lege conſtitutum ſit, niſi ex ipſius legis tenore cognoſci poſſit,neque reus in iudicio de tranſgreſſione conuinci, niſi lex in iudicio præſentetur, neceſſe eſt tranſumptis agere, ſiue manu ſcriptis, ſiue impreſſis. Ideo hoc poſtremo ſtatuit tranſumptis etiam impreſſis, ſubſcriptis tamen publici notarij manu, eandem proſſus fidem haberi, quæ ipſis originalibus haberetur, idque non modò extra iudicium, ſed in ipſo etiam iudicio.

§. 13.

NVlli ergo omnino hominum liceat hanc paginā noſtræ moderationis, præcepti, mandatorū, decretorū, reductionum, declarationum, prohibitionis, ſublationis, abrogationis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli, ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ in Monte Quirinali anno Domini 1591. *nono Cal. Iunij, Pontificatus noſtri anno Primo.*

LIBER

multa erga ſedem Apoſtolicam merita, vel ſeruitia exhibita ipſemet Pontifex offerat huiuſmodi priuilegium, in vim contractus reciproci: ſed obſeruandum hoc loco, quamuis Pontifex dicat per modum ſtatuti & legis perpetuæ, non idcirco reuocare ius vllum de Eccleſiarũ immunitate diſponens, cùm ſuperiùs §.4. iura omnia conſuetudinéſque potiùs confirmauerit, ſed ſolùm reuocare indulta ſuper extrahendis confugis, etiamſi illa per modum ſtatuti, legíſve perpetuæ fuerint conceſſa.

Et cum quibuſuis præſeruatiuis.] Exprimit ſingillatim clauſulas omnes poſſibiles, quæ prædictis indultis ad eorum ſtabiliendam vim robúrque apponi potuerunt, quibus non obſtantibus nihilominus prædicta indulta ceſſent. Supplétque defectum expreſſionis dictarum clauſularum, ſi fortè ſecundùm indultorum formam exprimendæ forent.

Quæ omnia & ſingula.] Declarat ſe non quoquomodo reuocare indulta etiã prædictis clauſulis munita, ſed ſolùm quatenus in aliquo aduerſentur iis quæ hactenus conſtituta ſunt, & ſpeciatim ſi plures quàm ſuperiùs expreſſos caſus cõtinent.

Quoad ſuperiùs deſcripta.] Non modò abrogat omnia indulta limitatè, ſolùm quatenus præmiſſis aduerſantur, ſed etiam quoad ea, quæ hac conſtitutione ſtatuta ſunt, ad terminos eiuſdem conſtitutionis ea reducit, quaſi quoad alia quæ huic conſtitutioni nõ aduerſantur.

§. 12.

VT autem præſentes litteræ ad omnium notitiam faciliùs deducantur, mandamus illas in valuis S. Io. Lateranenſis ac Principis Apoſtolorum baſilicarum de vrbe, nec non cancellariæ Apoſtolicæ de more affigi, & publicari, earum etiam exẽplis inibi affixis ac dimiſſis. Ac poſt publicationẽ huiuſmodi volumus, & decernimus, vt omnes & ſingulos quos concernunt, & concernent in futurum, ita arctent, & afficiant, ac ſi eorum cuilibet perſonaliter intimatæ fuiſſent. Eorundem verò præſentium tranſumptis, etiam impreſſis notarij publici manu ſubſcriptis, eandem fidem in iudicio, & extra illud, vbique gentiũ haberi volumus, quæ eiſdem originalibus litteris haberetur, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ.

GLOSSA.

GLOSSA.

VT *autem.*] Quoniam nona lex publicationem requirit, vt vim habeat obligandi; ſtatuit Pōtifex ſufficientem publicationem eſſe de more affigi, & publicari in valuis S. Ioannis Lateranēſis Principis Apoſtolorum baſilicarum de vrbe,& Apoſtolicæ cancellariæ, & ibi affixam dimitti.

Ac poſt publicationem.] Prædictā publicationem ſufficere decernit ad hoc vt omnes & ſingulos,quos concernit, vel concernet impoſterum, ita arctet atque afficiat, ac ſi eorū cuilibet perſonaliter intimata fuiſſet. Hanc obligationem intellige in foro exteriori, in quo ſic publicata lex præſumitur omnibus innotuiſſe, vnde neque in foro cōſcientiæ obligat ante aliquod tempus ſufficiens, vt poſſit ad partes ea notitia publicationis peruenire, & in foro exteriori ſi per euidentes probationes purgetur præſumptio, pœnam non meretur. Exempli gratiā, publicata eſt Romæ anno Domini 1591. nono Cal. Iunij, ſi quis in Sicilia,in Hiſpania,aut alio remotiore loco conuincatur cōtrà feciſſe tertio poſt die, euidens eſt tertio die nō potuiſſe illuc peruenire famam huius publicationis, ideoque ad eam obſeruandam non fuiſſe obligatum.

Eorundem verò tranſumptis.] Cùm originales litteræ conſtitutionis non poſſint ad varias mundi partes transferri,neque verò aut quid lege conſtitutum ſit, niſi ex ipſius legis tenore cognoſci poſſit,neque reus in iudicio de tranſgreſſione conuinci, niſi lex in iudicio præſentetur, neceſſe eſt tranſumptis agere, ſiue manu ſcriptis, ſiue impreſſis. Ideo hoc poſtremo ſtatuit tranſumptis etiam impreſſis, ſubſcriptis tamen publici notarij manu, eandem prorſus fidem haberi, quæ ipſis originalibus haberetur, idque non modò extra iudicium, ſed in ipſo etiam iudiciò.

§. 13.

NVlli ergo omnino hominum liceat hanc paginā noſtræ moderationis, præcepti, mandatorū, decretorū, reductionum, declarationum, prohibitionis, ſublationis, abrogationis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli, ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ in Monte Quirinali anno Domini 1591. nono Cal. Iunij, Pontificatus noſtri anno Primo.

 LIBER

LIBER TERTIVS.

DE INSTITVTIONE ATQVE ORIGINE immunitatis noſtrarum Eccleſiarum in lege Euangelica.

De duplici immunitate, ciuili & eccleſiaſtica; & vtriuſque cauſis, quibus conſtituuntur & diſtinguuntur.

CAPVT I.

1. NON detrahit Chri-
ſtiana lex; neque ſu-
premorum Principũ,
neque verò reipublicæ
authoritati, quo mi-
nus modò poſſint, ſicut ſemper an-
tea naturali iure potuerunt ciuiles
immunitates, exemptionéſque à
ciuilibus communitatis oneribus,
ſiue agris bene meritorum ciuiũ,
ſiue integris ſociorum vrbibus, ſi-
uę particularibus concedere per-
ſonis, propter maiora quædam,
ſiue in rempublicam, ſiue in ipſum
Principem merita, atque officia,
quæ vel antea præſtiterunt, vel etiã
præſtãt, quibus ita præ cæteris ho-
norari meruerunt, concedere, quin
potiùs hanc omnẽ poteſtatem pro-
bat. Quæ etiã confugiorũ loca, cõ-
fugiaque ad Principum ſtatuas vſu
longiore tandiu probauit, donec
ipſe ſtatuarum vſus, ipſa Princi-
2. pum voluntate concidit. Ciuili er-
go minimè neglecto genere im-
munitatis, addidit Eccleſia ſpiri-
tuale aliud, ſiue ſacrum immuni-
tatis genus, quod ſacri canones
in decretalibus in ſexto, atque in
Clementinis Eccleſiarum immu-
nitatem appellant, vt in prædictis
libris apparet *tit. de immunitate Ec-
cleſiarum.* Hanc etiam poſſumus
eccleſiaſticam immunitatẽ vocare, 3.
vt ipſo nomine non vnũ ſolũ ſub-
iectum, quod eſt Eccleſia, ſed a-
lia etiam intelligantur non modò
loca, ſed etiam perſonæ cultui Ec-
cleſiæ Dei, ac Sanctorum dicatæ,
neque modò ſubiecta, ſed aliæ et-
iam cauſæ contineantur; dicitur
enim & poteſtas eccleſiaſtica, à
qua huiuſmodi immunitates flu-
unt, & finis eccleſiaſticus, nempe
Dei, & Eccleſiarum honor, ac
reuerentia, & eccleſiaſtica forma
atque ſubſtantia.

Verùm vt facile cognoſcamus 4.
quibus rebus vtraque conſtet, qui-
bus altera ab altera diſtinguatur,
& quod ſuprà *lib. 1. cap. 2.* paucis
tetigimus, pleniùs cognoſcamus:
ſunt in ambabus quatuor cauſa-
rum genera ſeriò ac diligenter in-
ueſtiganda, materialis, formalis,
efficiens, & finalis. Ad materialem
non modò ſubiecta materia perti-
net,

net, nempe onus à quo immunitas liberat, ſed etiam ſubiectum cui ab eo onere immunitas libertáſve conceditur: formalis, cùm in moralibus verſemur, coincidit cum finali.

5. Cauſa quidem materialis obiectiua, circa quam immunitas verſatur, ſeu res oneroſa, à qua eximit, eadem omnino eſt in vtraque immunitate ciuili & eccleſiaſtica. Eximit enim vniuersè loquendo à triplici illo onere, de quo loquuti ſumus *lib.* 1. *cap.* 1. cuiuſmodi ſunt, onera perſonalia ſubire, vectigalia, & gabellas ſoluere, & munera obire in republica. Onera perſonalia alia ſunt ſolùm laborioſa, vt angariæ & perangariæ; alia ſordida, vt calcis & cloacæ: alia laborioſa ſimul, & quoad bona externa periculoſa, vt onus tutelæ & curæ. Vectigalium nomine veniunt & gabellæ, decimæ, talliæ, præſtantiæ, capitationes. Nomine munerum veniunt magiſtratus omnes; & publica officia in republica. Modò circa hæc vtraque immunitas verſatur, vel enim eximit ab his omnibus; quod facit eccleſiaſtica, vel ab aliquo, ſeu aliquibus tantùm, quod eſt

6. ciuilis immunitatis proprium. Perrarò enim eximit ab officiis honoratis, ac magiſtratibus; quo enim quiſque magis benèmeritus eſt de republica, eo dignior eſt, vt publicis muneribus præficiatur. Neque facile eximit hæc ciuilis ab onere tutelæ & curæ, niſi expti-matur. quanquam ab hoc ſolo interdum eximat propter peculia-

7. res cauſas, communiter verò eximit ſolùm à ſoluendis vectigalibus, quam exemptionem, franchiciam Italicè vocamus, Latinè libertatem, quaſi obligatio ad ea perſoluenda ſeruitus quædam ſit. Eccleſiaſtica verò immunitas ſemper ab his omnibus eximit, etiam ab officiis ſecularibus quantumcunque honoratis: quamquam non eximat ab officiis, muneribus, & dignitatibus eccleſiaſticis clericorum propriis, & ad Dei cultum natura ſua ordinatis, quamuis ab his interdum eximat per ſpecialia priuilegia, ſicut benignè eximit noſtræ huius minimæ Societatis Ieſu profeſſos ab omni eccleſiaſticæ dignitatis gradu extra religionem acquirendo, quod fecit cùm Societatis regulas, conſtitutiones, & inſtitutum, quo ſe profeſſi ad hæc non acceptanda voto obligant, confirmauit, quæ inter primas; & ſummas gratias à ſede Apoſtolica obtentas ab vniuerſa Societate ſemper habita eſt. Precor enixè Deum, vt hanc merito. 8.

rè perpetuò in vniuerſa Societate conſeruet, quam in ipſis eius fundatoribus immobilem, & inconcuſſam magno Societatis commodo experti ſumus. Quo loco illud obiter aduertendum, per hoc 9.
votum non acceptandi illam eccleſiaſticam dignitatem à nobis emiſſum, & ab Apoſtolica ſede confirmante noſtri ordinis inſtituta acceptatum, atque approbatum, profeſſos noſtræ Societatis non ſolùm immunes fieri ab his dignitatibus, ſed reddi etiam ad eas inhabiles, itaut ſi quis noſtrorum profeſſorum, aut eligeretur in Epiſcopum, aut poſtularetur, nulla omnino, atque inualida eſſet electio, nulla, & inualida poſtulatio, tanquã facta de perſona ineligibili, & impoſtulabili, nullúmque per eam ius,

aut electus, aut poſtulatus acquire-
ret , quo fit , vt ſi ad ſummum
Pontificem pro confirmanda ele-
ctione , aut poſtulatione recur-
reretur , non eſſet ſatis confir-
matio , niſi obtineretur priùs ha-
bilitatio. Quando verò ipſe Rom.
Pontifex per ſeipſum ſciens , &
prudens aliquem ex profeſſis E-
piſcopum , vel ſanctæ Romanæ
Eccleſiæ Cardinalem crearet, non
opus eſt clara externa habilitatio-
ne , ſed eo ipſo quòd prudens &
ſciens facit , præſumeretur ha-
10. bilitaſſe. Cauſa ſubiectiua immu-
nitatis duplex eſt , perſona & lo-
cus. Aut enim perſonis , aut lo-
cis immunitates conceduntur ſuæ
cuique propriæ. Non enim omnis
immunitatis , quæ perſonæ con-
ceditur , capax eſt locus , neque
11. è conuerſo. Quædam enim ſunt
immunitates , quæ tam perſonis,
quàm locis competunt , vt eſt
immunitas à vectigalibus , quæ
agris etiam ipſis conceſſa aliquan-
12. do legitur. Alia eſt immunitas quæ
ſolis competere poteſt homini-
bus , & non locis , vt ab oneri-
bus cloacæ & calcis , tutelæ &
curæ, ac publicorum officiorum,
quorum munerum locus capax
13. non eſt. Alia eſt locorum propria,
non hominum , vt fuit ſemper,
eſtque hodie immunitas confu-
gij , quæ certis vrbibus , ſtatuis,
templis concedi conſueuit , quan-
uis & Diali Flamini , & veſtali
virgini aliquando conceſſum quid
ſimile ſit. Subiectiua ergo cauſa
immunitatis eccleſiaſticæ ſunt per-
ſonæ , ac loca dicata Deo , e-
14. iúſque cultui. Perſonæ quidem ec-
cleſiaſticæ , cuiuſmodi ſunt cle-
rici , & religioſi tam regulares,
quàm militares ; religioſi , dico,
ſiue iam profeſſi, aut alioqui iam
verè per vota ſimplicia religioſi,
ſiue etiam nouitij , qui viam iam
ingreſſi ſunt ducentem ad religi-
onem ; ſiue demum religioſi cle-
rici , ſiue laici , ſiue commiſſi , ſi-
ue conuerſi , ſiue etiam tertia-
rij viuentes gregatim , clerici à 15.
prima tonſura vſque ad ſupre-
mos ordines , ſacerdotalem , aut
etiam epiſcopalem; loca verò Deo
dicata, vt ſunt Eccleſiæ ſiue con-
ſecratæ , ſiue non conſecratæ , cæ-
meteria , ſiue ſint cum Eccleſia
coniuncta , ſiue quàm longiſſimè
remota, monaſteria,&c. Immunita-
tis verò temporalis & laicæ , ſunt
non modò perſonæ laicæ,ſed etiam
eccleſiaſticæ , & loca non ſolùm
prophana , ſed etiam ſacra , &
Deo dicata. Poteſt enim Princeps
laicus propter merita a[illegible]uius,
vel aliquorum clericorum tem-
poralia in republica concedere
illis aliquam nouam exemptio-
nem , ac libertatem , v. g. quia
vim hoſtium depulerunt,quia graſ-
ſantis epidimiæ tempore ægro-
tantium curam non modò ſpiri-
tualem , ſed etiam temporalem
geſſerunt , locis verò , quia laici
Imperatores Eccleſiis immunita-
tem tam à vectigalibus , quàm er-
ga criminoſos confugas lata lege
conceſſerunt.

Formalis cauſa dici poteſt ipſa 16.
forma legis , ſtatuti , priuilegij,
quo immunitas conceditur , con-
ditionéſque, limitationes , & am-
pliationes , quibus aut reſtricta
eſt, aut ampliata , aut certa ratio,
formaque præſcripta , ex qua vim
omnem immunitatis habet , aut
ſi formam , ſicut in moralibus at-
tenda

tendamus, quatenus cum fine coincidit, eandem cum fine formã aſſignemus.

17. Finalis cauſa tanquam in finem tendit in Dei honorem, ac reuerentiam, & ſanctorum eius, ſanctorúmque locorum. Hunc enim honorem habuit Deo Pharao Ægypti Rex, ſub quo fames illa valida omnem circa regionem annis ſeptem vſqueadeo diuexauit, vt cùm Ioſephi ſapientiſſimi atque à Deo priuatim edocti conſilio, quem amore præfecit, vbertatis tempore ingentem frumentorum vim in ſua horrea cõportari feciſſet, totis ſterilitatis annis, ita & ſuis & vicinis populis alimoniam miniſtrauit, vt terram eorum vniuerſam, pro alimoniæ pretio ſibi emeret, excepta terra ſacerdotum, quibus cibaria ex horreis publicis gratis ſemper dedit. Rurſum cùm denuo Ægyptiis per Ioſephum frumenta in cibum atque in ſementem daret, hac conditione illis omnia ſuppeditauit, vt quintam partem fructuum Regi in perpetuum ſoluerent, ab eodem vectigali terram ſacerdotum immunem etiam fecit, vt habetur *Gen.* 47. & refertur *cap. non minus, de immun. Eccleſiar.* Miniſtros enim ſacrorum ſacerdotes idcirco immunes eſſe voluit ab his oneribus, vel quòd propter Dei (cui ſeruiunt) reuerentiam hunc honorem meruerunt, vel quòd, vt commodiùs diuinis vacarent rebus, minus eos occupari expediret, rebus ad vitam neceſſariis conquirendis. Propter hunc eundem Dei honorem, ac reuerentiam habuere clerici in lege Chriſtiana immunitatem à vectigalibus atque ab omnibus ciuilibus, ac ſecularibus oneribus, vt diuinis obſequiis mancipati liberiùs per occupationes, & commodiùs per rerum abundantiam, Deo vacare poſſent propter eundem Dei honorem, Eccleſiæ liberæ ſunt, à placitis negotiis & cauſis ſanguinis in eis agitandis, ne domus Dei fiat domus negotiorum. Propter eiuſdem honorem clerici à laica ſunt iuriſdictione exempti, & Eccleſiis omnibus conceſſa confugij immunitas, vt ſiue rei criminum, ſiue obærati, ſiue ſerui ab iis, quorum intereſt, conquiſiti, in Eccleſia capi, conſtringíque nequeant, quin eis de vita, déque omni pœnarum genere prouideatur priùs ſub debita cautione. 18.

Finalis verò cauſa immunitatis ciuilis multiplex eſſe poteſt, prout multa poteſt reſpicere reipublicæ commoda temporalia. Exempli gratia, immunitas confugij ad ſtatuas, vel palatia Principum, pro fine illud habet reipublicæ bonum; quòd in Principis amore ac reuerentia poſitum eſt, amant enim ac reuerentur eum, per quem tanta commoda conſequuntur. Immunitas militum à vectigalibus reſpicit reip. defenſionem, vt hoc allecti commodo promptiùs, & ardentiùs, quoties opus eſt, in hoſtes irruant, & rempublicam tueantur, immunitas eorum qui duodecim filios viuos reipublicæ aluerunt, illud reſpicit reip. commodum, vt alendorum filiorum cura maior habeatur, & reſp. ciuibus abundet.

P 2 Immu

Immunitas demū cuiuis conceſſa, ſiue propter ſua in remp. merita in illud reip. bonum tendit, vt & reſp. grata eſſe erga benemeritos cognoſcatur, & alij animos ſumant ad benemerendum de eadem pari ſpe præmiorum. Alios demum habere poteſt temporales fines ciuiles ad alia, ſiue ipſius Principis, ſiue reipublicæ commoda, vtilitatéſque ordinata.

19. Neque verò cauſa efficiens eadē eſt ciuilis atque eccleſiaſticę immunitatis. Quamuis enim iidem aliquando ſupremi Principes fuerint, qui vtramque conceſſerint, propterea quòd ſimul, & ſupremi Principes erant, & ſummi Sacerdotes, non eadem tamen authoritate id faciebant, ſed authoritate ſupremi Principis ciuilem, authoritate ſummi Sacerdotis ſpiritualem, ſiue eccleſiaſticam concedebant, ſicut & hodie in Rom. Pōtifice vtráque agnoſcimus, ac profitemur, in ſuo temporali ſtatu ſaltem, & ſupremi Principis, & ſummi Sacerdotis poteſtatē, qua poſſit vtramque immunitatem concedere. Idémque aliquādo vidimus in quibuſdam prælatis eccleſiaſticis, ſiue ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, qui ſupremorum Principum ſanguine progeniti, & ad eccleſiaſticas dignitates promoti deficiente maiorum ſuorum linea, ac deueniente ad eos legitima ſucceſſione, regnorum curam ſuſcepere. In aliis quoque prælatis (quod frequentiùs vſu venit) id apparet, qui omnium, vel aliquarum ciuitatum ſuæ diœceſis domini temporales ſunt, quíve regnorum gubernationi propter eximiam prudentiam, præficiuntur, qui omnes coniunctam habentes hanc vtramque poteſtatem ciuilem, & eccleſiaſticam, vtranquē immunitatem ex diuerſa tamen poteſtate concedere ſolent.

Ciuilis ergo immunitas efficienter à ciuili, ſeculari, ſiúe laica poteſtate conceditur, quæ in ſupremis Principibus vniuerſaliter reſidet, vt eam alicui generi hominū, in vniuerſo ſuo dominio concedere poſſint, Principibus verò particularibus, ac dominis competit immunitatem concedere, quoad particularitatem in ſingulis communitatibus, & dominiis ſibi ſubiectis, & onera pertinentia ad ipſam communitatem, vel dominium, nō quoad ea quæ ad ſupremum Principem pertinent. Ciuilis autem ab eccleſiaſtica poteſtate Chriſti inſtitutione diſtinctæ fuere. *can. cùm ad verum. d.* 86. & eccleſiaſtica ſupremo Rom. Pontifici attributa, temporalis verò Imperatori in primis, deinde Regibus, ac ſupremis Principibus non recognōſcentibus ſuperiorem attributa. Per Rom. Pontificem habentem vniuerſalem poteſtatem, ſpecialis poteſtas amplior, aut ſtrictior ad eos qui infra ipſum ſunt prælatos deriuatur pro cuiuſque dignitate, ad Patriarchas, ad Primates, ad Archiepiſcopos, ad Epiſcopos, ad alios inferiores prælatos, ſiue ſeculares, ſiue regulares. Vt licèt poſſit quilibet prælatus aliquam particularem immunitatem concedere; tamen eccleſiaſticam immunitatem vniuerſalem, aut toti ordini clericali, aut omnibus Eccleſiis concedere ſolius Rom. Pontificis poteſtati competat. 20.

Ex his ita aſſignatis vtriuſque immu- 21.

immunitatis cauſis facile eſt colligere, quot, & quæ ad vtramuis conſtituendam, & ab altera diſtinguendam neceſſariò concurrere debeant. Palàm eſt enim nullá cauſarum per ſe ſolam ad id ſufficere: non enim ſola efficiens cauſa ſufficit, cùm & de Eccleſiæ immunitate non paucæ extent Imperatorum leges, atque integri in codice tituli, omni etiam eccleſiaſtico iure antiquiores. Et Rom. Pontifex ſua eccleſiaſtica poteſtate per eccleſiaſticas cenſuras téporalia bona naufragantium vbique terrarum Chriſtianorum, à prædonum, latronúmque manibus bona nauigátium à piratarum incurſibus, victualia quæ in vrbem transferuntur ab eorumdem latronum, perſonas ipſas Romipetas à cuiuſuis violentia ſuis Apoſtolicis ſententiis immunes conſeruet. Neque verò ſola materialis, cùm penè communis ſit vtrique materia: neque ſola obiectiua, cùm clerici ſint ciuilis immunitatis propter ciuilem cauſam capaces. Nec ſola finalis, cùm & Imperatores concedenda immunitate Dei, & ſanctarum Eccleſiarum honorem ſe intendere ſuis legibus proteſtati ſint, & aliqui Romani Pontifices ciuile Chriſtianorũ commodum ſuis nonnullis immunitatibus concedendis ſpectent, vt eſt illa de piratis, & bonis naufragantium. Quanuis enim finis in moralibus ſpeciem tribuat interioribus actibus volútatis apud Deum, non ſpecificat tamen illos apud Eccleſiam, quæ exteriora reſpicit, quæ apparent, & per teſtes probari poſſunt, cùm enim non habeat vim obligandi ad illum Dei cultum, illámque reuerentiam, lex ciuilis, quatenùs ciuilis eſt, niſi quatenus per Eccleſiam probatur, aut recipitur, eccleſiaſtica eſſe, vt à Principe procedit, minimè poteſt. Rursúmque cùm à Papa conceditur immunitas ſpiritualis authoritate ſpirituali, vt ex eo apparet quod pœnam ſpiritualem apponit, ciuilis immunitas cenſenda non eſt.

22. Neceſſarius ergo eſt, vt minimum, duarum cauſarum incurſus, efficientis ſcilicet, & finalis. Cùm enim immunitatẽ concedere propriè, & priuilegiatè, actus ſit iuriſdictionis in materiá ipſam circa quam priuilegiat, & in perſonam quam priuilegiat, vt poſteriùs dicetur in hoc ipſo lib. Sicut neque Princeps ſæcularis poteſtatem habet circa cultum Dei, neque Pontifex Romanus circa ciuilia bona Principum, ita non eſt ſpiritualis Principum immunitas circa ſpiritualia, neque temporalis immunitas Pontificis circa temporalia, propterea quòd in illa poteſtas, in hac verò finis ſpiritualis deſideratur. Hinc apparet primò eas omnes immunitates, quas Rom. Pontifex concedit bonis naufragantium, deferentibus ad vrbem victualia, nauigantibus, cæteráſque ſimiles ciuiles eſſe propter temporalẽm finem, quem reſpiciunt, etiamſi pontificia poteſtate eas concedat, quia poteſtas Pontificis extenditur etiam ad temporalia in protectione miſerabilium perſonarum; immunitates etiam quas Rom. Pontifex concedit militibus, & bene meritis de Rom. republica propter ſeruitia ſecularia illi præſtita; ciuiles pari ratione cenſeri; etiamſi priores pontificia authoritate conce- 23.

P 3 dat

24. dat. Secundò apparet immunitatem fori, qua officiales, familiaréſque ſancti Officij à laicorum iudicum iuriſdictione liberi, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus in hoc Siciliæ regno ipſis Reuerẽdiſſimis Inquiſitoribus Sereniſſimorum Catholicorũ Regum authoritate ſubiecti ſunt, ciuilem eſſe, non eccleſiaſticam, etiamſi ad ſpirituale bonum ſit ordinata, vt iidem officiales, familiaréſque præſtò ſint iiſdem Inquiſitoribus contra hæreticos, quoniam tota à ciuili Regum poteſtate orta eſt, cuius iuriſdictionis occaſione (neſcio autem cuius culpa) cùm tam multi quotidie rumores in republica & ſcandala oriantur, rogandus eſt Deus, vt aliquod efficax remedium adhibeatur, & eius qui culpabilis eſſe ſolet, audacia (quiſquis ille ſit) comprimatur: perturbant enim valde, & ſupra quàm credi poteſt reip. quietem, & pacem, tam multæ, quæ quotidie excitantur tragœdiæ, quas cum ingenti cordis dolore vidimus, & totis aliquando viribus impedire conati fruſtrà nos laboraſſe doluimus.
25. mus. Tertiò immunitatem illam olim vniuerſalem Chriſtianis omnibus imperiali lege conceſſam, vt liceret cuique Chriſtiano ciuilem litem habenti in quacunque inſtantia, ac parte iudicij, ſiue actor eſſet, ſiue conuentus, etiam contradicente parte ad Epiſcopum prouocare, negotiúmque totum ad eundem deuoluere. Vtque Epiſcopi ſententiæ ſtatæ pars ipſa citra appellationem teneretur, de qua immunitate Gratianus multa refert *can. quicunque, can. omnes, & can. volumus* .11.q.1. & *text. in c. nouerit. de iudic.* ciuilem immunitatem fuiſſe, quod ciuili orta authoritate ciuilem finem reſpiceret. Quartò immunitatem laicæ familiæ Epiſcopi laicorum, religioſorum, ſiue militum, ſiue ordinum regularium, aut etiam nouitiorum, & aliorum ſeruientium monaſteriis cum habitu religionis, eccleſiaſticam eſſe, quoniam ab eccleſiaſtica Pontificum authoritate propter ſpiritualem finem illis tributa eſt. Quintò immunitatem confugij, quæ palatio Epiſcopi, iure canonico conceſſa eſt, eſſe etiam ſpiritualem, nam & ſpirituali poteſtate, & propter reuerentiam epiſcopalis dignitatis conceſſa eſt. Sextò, de immunitate palatiorum oratorum, qui ſuorum ſupremorum Principum nomine aſſiſtunt apud Rom. Pontificem, dubia mihi res eſt: ex conſuetudine enim orta, quæ per Pontifices ſcita & tolerata vim legis obtinet, & videtur ſpirituali authoritate fulciri. De fine tamen non conſtat ſpiritualiſne, an temporalis ſit, num pro ſedis Apoſtolicæ reuerentia, quod ad ſpiritualem finem vergeret, an pro temporali eiuſdem ſplendore, quod ad temporalem finem pertinet, dirigatur. Mihi probabilius videtur eccleſiaſticam dici, propterea quòd ille ipſe temporalis ſedis Apoſtolicæ ſplendor ad eiuſdem ſedis reuerentiam, atque ad oſtendendum Chriſtiani Vicarij principatum pertinet, & ad B. Petri honorem. Septimò & vltimò immunitatem noſtrarum Eccleſiarum, ſiue ex populi conſuetudine, ſiue ex Principum lege primùm ortam, per generalia, & prouincialia conſilia pòſtea, pérque Rom. Pontifices, & ſacros

Margin numbers in right column: 26. (at "Quartò immuni-"), 27. (at "Quin-"), 28. (at "Sextò,"), 29. (at "Septimò")

ſacros canones, & Patrum decreta ſancita, aucta, ordinata & limitata ſimpliciter ſpiritualem eſſe, & ex efficiente cauſa adeò apertè eccleſiaſtica authoritate nitatur, & ex fine, cùm adeò euidenter ad ipſius Dei, & ſanctorum eius, ac ſacrarum Eccleſiarum honorem, ac reuerentiam ab initio ordinata, & tanto tempore retenta, támque inuiolabiliter obſeruata fuerit.

Quotuplex ſit immunitas eccleſiaſtica, & de qua nobis in hoc Commentario agendum ſit.

CAPVT II.

1. QVAMVIS eccleſiaſticæ immunitates non modò ciuili, ſed etiā canonico conſtitutæ multæ, ac variæ ſint, omnem tamen earum multitudinem ordinis & doctrinæ gratia ad tria præcipuè capita facile eſt reuocare; vt aliæ perſonis computant, locis aliæ, atque aliæ demū rebus ipſis, ſiue bonis Eccleſiarum & eccleſiaſticarum perſonarum; primæ perſonales, ſecundæ locales, reales tertiæ vocantur.

2. Perſonales immunitates perſonis eccleſiaſticis conceſſæ quatuor numerantur. Prima, atque potiſſima ipſarum perſonarum conſeruationi intenta eſt, quas ab omni vi priuata tuetur, ac protegit, vt clericorum perſonæ à nemine lædi poſſint, quæ in priuilegio canonis tota poſita eſt, *can. ſiquis ſuadente diabolo.* 17. q. 4. vbi quicunque violentas manus in clericos perſonáſque eccleſiaſticas iniiciunt, maioris excommunicationis pœnā incurrunt, quæ ſententia excommunicationis ſi grauis ſit percuſſio, ipſi Rom. Pontifici reſeruata eſt, ſi verò leuis, per Epiſcopum poteſt. Huc reducitur diſpoſitio Clementinæ *Multorum, de pœnis*: qua eorundem clericorum perſonæ defenduntur contra vim dominorū temporalium, ne ab eis (quod antea ſolebant) capi, ac detineri queant; donec ſua beneficia reſignent, vel ne impediantur, quo minus ab Apoſtolica ſede citati, eò ſe conferant cauſam dicturi. Quamuis enim beneficiorum eccleſiaſticorum intuitu has moleſtias intulerint, ipſas tamen perſonas lædebant, eas capiendo, captáſque in cuſtodia detinendo, contra hos dominos, ſi hæc de cætero attentare præſumpſerint vltrà, ſententia canonis *ſi quis ſuadente*, aliæ quoque pœnæ in dicta Clementina conſtitutæ ſunt.

Sed præterea ſpecialibus adhuc ſententiis & conſtitutionibus Apoſtolicis proteguntur ab eadem vi tam priuata, quàm publica maiores prælati, Epiſcopi, & S. R. E. Cardinales, nam & inter ſententias legi ſolitas in die cœnæ Domini vna eſt contra percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hoſtiliter inſequentes S. R. Eccleſiæ Cardinales, Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, ſedíſque Apoſtolicæ legatos ac nuntios, aut eiicientes eoſdem de ſuis diœceſibus, territoriis, terris, ſeu dominiis, & hæc mandantes, rataque habentes, ſeu dantes auxilium, conſilium, ſeu fauorem, de qua re abundè à nobis dictum eſt in cōmentariis in Bullā 3.

cœnæ

verò aut locum amittat, aut id quod euicerit, perdat, atque hæc in eo decreti loco. Sed extant præterea de eadem clericorum immunitate fori integri tituli, tam in decretalibus, quàm in ſexto, & Clementinis, quibus pleraque horum quæ iam dicta ſunt confirmatur, & præcipuè in *c. ſi diligenti, de foro competenti*, confirmantur pœnæ *can. inolita*,
8. *& can. placuit*. Tertia eſt immunitas perſonæ clericorum ab officiis, & muneribus in rep. exercendis, intellige laicis. Primò quidem à procurationibus villarum atque ab officio iuſtitiarij, per expreſſum textum *in c. ſed nec procurationes. ne cleci, vel monachi*, vbi id confirmatur ex Apoſtoli doctrina dicẽtis: *Nemo militans Deo, implicet ſe negotiis ſecularibus*. Quod idem ciuili quoque iure ſtatutum erat *in l. placet. Cod. de Epiſcop. & cler.* Qua lege clerici vniuerſaliùs quoque eximuntur ab omnibus actionibus publicis, & ad
9. curiam pertinentibus, & ratio adducitur, quoniam clerici corpori communitatis, aut curiæ ſecularis adnexi non ſunt. Vnde & Innoc. *in c. dilecta, de exceſſibus prælatorum*, docet clericos neque eſſe de vniuerſitate, neque vocem in ea ha-
10. bere poſſe. Secundò immunes ſunt ab officiis militaribus, non enim poſſunt eſſe generales totius exercitus, neque capitanei, neque cẽturiones, neque alia ſimilia officia in bello gerere; neque verò nauibus ad bellũ procedentibus præeſſe. *c. quod in dubiis, de pœnis*. Ac certè ſi pacis munia obire nequeunt, multo minus hæc poterunt, quæ fundendo humano ſanguini ſunt intenta, à qua ſanguinis effuſione clericos tanquam Chriſtiani agni manſuetiſſimi miniſtros, vt ſuo capiti cõ-

formentur alieniſſimos eſſe oportet. Quod autem dicit Specul. tit. *de diſpenſat. §. iuxta. n. 57.* poſſe cle- 11.
ricos iuſto bello præeſſe vt diſponant negotia, ſumptus miniſtrent, tractatus teneant, comportari faciant commeatus, ſententias proferant, quo munere in bello geſto in Romandiola per Romanam Eccleſiam contra rebelles quaſdã vrbes ſe functum eſſe profitetur, hoc, inquam, non ita ſimpliciter, vt iacet, intelligendum eſt, quaſi hæc omnia clericis per ſe liceant, etiam in bello geſto per Principes ſeculares, loquitur enim de bello per Romanã Eccleſiam geſto, Romana enim Eccleſia vti ſolet etiam ſuis perſonis eccleſiaſticis, virtute ac prudentia inſignibus, & ſolum intelligendum eſt quoad vitandam irregularitatem. His enim officiis in bello gerendis irregularitas incurri non poteſt, cùm fundendo ſanguini non vacent. Aliàs autem hæc munera in bello ſuſcipere clericus, niſi aut vrgente neceſſitate, aut de prælati licentia non debet.
Tertiò multo magis immunes eſſe 12.
debent ab omni ſanguinis iudicio, quod eſt illis ſub grauiſſimis pœnis per ſacros canones interdictum. *c. clericis, ne clerici, vel monachi*. Quar- 13.
tò neque minus immunes ſunt ab illis officiis, quæ, quoniam neque honorem aduexum habent, vt magiſtratus, neque verò dedecus, vt munera ſordida cloacæ vocari ſolent munera media, cuiuſmodi ſũt munera tutoris, & curatoris, ſiue pupillorũ adoleſcẽtum, ſiue adultorũ, qui, propterea quòd aut amẽtes, aut muti, aut ſurdi ſunt, aut ſeipſos regere, & rem ſuam adminiſtrare nequeunt, curatoribus egent. Neque verò à teſtamentaria tutela

tela ſolùm, ſed etiam à datiua, atque legitima immunes clerici ſunt, vt ad eam cogi nulla ratione poſſint. *l. generaliter ſancimus*, *Cod. de Epiſcopis & clericis. & can. generaliter* 16. *q.* 1. vbi lex illa ciuilis canonizata eſt. Hinc & in Chalcedonẽſi Concil. expreſsè prohibitum eſt, ne quis ex teſtamento clericum tutorem, curatorémve inſtituat, & ſub ea grauiſſima pœna prohibitum, vt pro eo oblationes ad altare deprecationéſque fieri non poſſint, nec ſacrificia celebrari. *can. Cyprianus* 21. *q.* 3. *& can.*
14. *neque apud altare. d.* 88. Excipitur ſolùm legitima tutela quam poſſunt clerici recipere, ſi voluerint, licèt neque cogi ad eam, neque ex teſtamento inſtitui poſſint. *can. peruenit d.* 86. iuncta gl. in v. *Tutelas*, quæ excipit Epiſcopos & monachos. per *leg. Preſbyteros, Cod. de Epiſcopis & clericis*, & per §. *amabiles. in Auth. de ſacroſanctis Epiſcopis.* Addit gl. ibidem fortaſſis his legibus detractum eſſe per prædictum canonem *peruenit, d.* 86. vt probabile ſit etiam his licere. Ego verò quicquid ſit de Epiſcopis, certè de Monachis cæteríſque perſonis regularibus ordinum, qui ſolenni paupertatis voto tenentur adſtricti, certum atque indubitatum eſſe arbitror, nec poſſe huiuſmodi tutelam acceptare, cùm non ſine graui paupertatis præiudicio aliorum pecunias, hæreditatéſque tractare queant, nec habeant vnde reſarcire damna poſſint
16. in ea adminiſtratione illata. Quarta, & poſtrema perſonalis clericorum immunitas non eorum modò perſonas concernit; ſed aliorum etiam ad eos pertinentium, nempe mancipia Eccleſiæ, vxores clericorum coniugatorum, qui Eccleſiæ ſeruiunt, familiam, & colonos, cultoréſque agrorum, tam Eccleſiæ, quàm clericorum; omnes enim ſunt immunes à muneribus ſordidis cloacæ, arenæ foſſati, purgandi ſtabuli, cæteriſque ſimilibus. *can. generaliter*, §. *nouarum*. 16. *q.* 1. *&* §. *placet.* Quod idem Conſtantini & Honorij Imperatorum legibus antea erat indultum. *l.* 1. *&* 2. *Cod. de Epiſcopis & clericis. & l.* Federici Imperatoris, *nulla communitas*, *C. eod. tit.* quia omnibus communitatibus interdictum eſt, ne vllas angarias, vel perangarias Eccleſiis piiſque imponant locis, & *l ad inſtructiones*, *& l. neminem, Cod. de ſacroſanctis Eccleſiis.*

Localis eccleſiaſtica immunitas duplex præcipuè reperitur, vna, ne 17.
quædam in ipſis Eccleſiis fiant, altera vt confugientes ad eas tuti ſint. Prior multiplex eſt, ſaltem materialiter, iuxta multa quæ in eis fieri prohibentur. Primùm prohibitum eſt fieri in eis placita, cauſáſque ſeculares tractari; formari denique proceſſus, in cauſa præſertim ſanguinis ſententias ſanguinis proferri. *c.* 1. *& c. cùm Eccleſia, de immun. Eccleſ. & can. accuſatus* 2. *q.* 7. ſecularia enim negotia tanquam profana loci ſanctitati, cauſæ verò ſanguinis Chriſti manſuetudini, qui ſponſus eſt Eccleſiæ, aduerſantur. Omnis proceſſus & ſententia iudicis ſecularis, actaque omnia per eum geſta in Eccleſia ſunt ipſo iure nulla, atque omnino inualida. *c. decet*, §. *ordinarij*, *de immunit. Eccleſ. lib.* 6. ſententia verò ſanguinis

guinis ſub grauiſſima anathematis pœna in Eccleſia ferti prohibetur. *d. c. cum Eccleſia, de im-*
19. *mun. Eccleſ.* Secundò immunis eſt Eccleſia, ne in ea fiant conclamationes, impetúſque vniuerſitatum, & quarumlibet ſocietatum contẽtiones, publicaque parlamenta, aut negotiationes, præcipuè nundinarum. *doc. decet.* §. 1. niſi fortè parlamenta pro aliquo pietatis actu facienda eſſent, vt tenet Io. Andr. & Panormitanus *in d.c.cum Eccleſia.*
20. Tertiò immunis eſt, ne in ea exhibeantur ludi theatrales, præcipuè verò cum laruis.*can. ſemel,de conſ.d. 2. & can. queris d. 4. & c. cùm decorem, de vita & honeſtate clerico.* niſi ad deuotionem ducant. *d. can. ſemel, & can. queris.*Quartò immunis eſt ne poſſit incaſtellari, neque in propugnaculum, vnde bellum geratur, aut vbi qui bellum gerunt recipiantur, ædificari, niſi vt iuſta neceſſitas, & Epiſcopi accedat authoritas. eſt communis Doctorum ſententia, & ait Panormit. *in d. c.cũ Eccleſia.* Hinc fortaſſe profectum eſt,quod ſanctiſſimus Chriſti Martyr & Archiepiſcopus Thomas Cantuarienſis cùm videret clericos propter venientes ad ſe occidendum Regis ſatellitibus currere ad præcludendas Eccleſiæ fores, vt illius vitam hac ratione tuerentur, vetuit id ſeuerè, dicens, non eſſe Dei Eccleſiam caſtrorum more defendendam.
21. Secunda localis immunitas eſt ne ij, qui ad Eccleſias, cæmeteria, monaſteria, aliaque loca ſacra, & religioſa,quacunque ex cauſa, paucis exceptis caſibus, confugiunt, conſtringi, capi, carcerari, extrahi, aut damnari ad pœnam, néve inibi per neceſſariarum rerum ſubtractionem obſideri vllo modo, niſi iuxta præſentis conſtitutionis moderationem, poſſint; qua de immunitate multi canones habentur in Decreto 17. q. 4. & in decretalibus *titulo de immunitate Eccleſiarum,*quibus hæc conſtitutio multam adhibet moderationem, & nouos caſus ab ea excipit. Sunt præterea de eadem immunitate complures ciuiles Imperatorum leges, *Cod. de his qui ad Eccleſias confugiunt.*

Poſtrema eccleſiaſtica immunitas rebus ipſis, boníſque tam clericorum, quàm Eccleſiarum conceſſa eſt,qua bona omnia tam Eccleſiarum, quàm clericorum, ſiue ſtabilia, vt ſunt prædia ipſa, etiam patrimonialia, ſiue mobilia, vt ſunt prædiorum fructus, cæteraque omnia vtenſilia, ſiue quæ ipſi habent ſuperflua,ac propterea vendunt, ſiue quæ ab aliis emunt, ſiue quæ ad ſuos, & familiæ vſum deferunt, libera, atque immunia ſint ab omni vectigali perſoluendo principi ſeculari, ſeu communitati ciuitatis,aut cuicunque alij laico ab omnibus etiam collectis, taxis, talliis, quotis, decimis, ab omnibus pedagiis, & guidagiis, pro tranſitu pontium, aliíſque ſimilibus, pro contractibus emptionum, & venditionum rerum ſtabilium, cenſuum, & ſimilium, exceptis iis quæ negotiationis cauſa deferunt. hanc immunitatem primus conceſſit Iuſtinianus Imperator *l.* 18. *Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.* quæ lex canonizata poſtea fuit in decreto *can. in qualibet, & can. ſequent.* 23. *quæſt.* 8. De eadem extat alius text. in ciuili iure *Auth. item nulla* 22.

communitas. Cod. de Epiſcopis & cler. In iure can. expreſſiſſimi de ea extant textus, *c. non minus,& c. aduerſus, de immun. Eccleſ. c. quanquam, de cenſibus lib. 6. & c. quia plerique, de immunit. Eccleſ. eod. lib.6. & in Clement. præſenti, eod. tit.* Quibus iuribus poſtremis, nec ſponte quidem ſoluere aliquid prædictorum clericis permiſſum eſt, ſicut nec laicis exigere à ſponte ſoluentibus, aut accipere, niſi de conſenſu Epiſcopi cum capitulo, ac de ſedis Apoſtolicæ expreſſa licẽtia, idque ea dũtaxat neceſſitate, cui laicorum non ſuppetant facultates, & obſeruandum quod Bonif. VIII. *in d.c. quanquam, de cenſibus.lib.6.* narrat Eccleſias, perſonaſque eccleſiaſticas ac res ipſarum, non humano modo, ſed etiam diuino iure ab huiuſmodi oneribus eſſe immunes, pœnámque grauiſſimam decernit excommunicationis cõtra ſingulares perſonas, interdictíque contra collegia, & vniuerſitates ciuitatum, & locorum latæ ſententiæ, ſi hæc exigant. Quarum cenſurarum abſolutionem, ſeu relaxationem concedi vetat, donec ea quæ exegerunt, plenariè reſtituerint: & de ea transgreſſione competenter ſatisfecerint.

23. Excipiuntur duo caſus, primus eſt, ſi clericus negociationis cauſa aliquid transferat, &c. Secundus ſi bona Eccleſiæ, vel clericorum antequam ad eos peruenirent erant obligata alicui oneri perpetuo, atque inuariabili ipſi Principi, vel communitati; tunc enim ad Eccleſiam, vel clericos cum onere illo ſuo neceſſariò tranſirent *l. Imperatores. ff. de public.* excepto pro qualibet Eccleſia manſo vno, & areis, domibus, hortiſque iuxta Eccleſiam ſitis ad Eccleſiam pertinentibus. *can. ſancitum 23. quæſt. 8.*

Ad extraordinaria verò onera, & de nouo inducta non tenetur Eccleſia, niſi fortè quando accepit prædia, ad id ſe obligaſſet, tunc enim teneretur ex pacto. *c. quanto, de cenſib.* 24.

Huiuſmodi munera, ſiue onera realia triplicia ſunt, ſecundùm Syl- 25. ueſtrum v. *Immunitas 1. n. 19. verſic. ſecundùm munera.* Vnum eſt onus rei de eo quod de ea faciendũ eſt. exempli gratia, quòd nauis, currus, equus alicuius in aliquo ſeruiat communitati. Alterum de eo quod de re percipitur. exempli gratia, quòd detur certa pars fructuum. Tertium de eo quòd neque ex re percipitur, neque in re ipſa eſt, cuiuſmodi eſt, exempli gratia, certũ annuũ cenſum perſoluere: ex his primum tantùm muneribus adnumerari poteſt, cætera verò realibus oneribus potius quàm muneribus.

Nobis abſoluta lib. primo tra- 26. ctatione de aſylis, ac cæteris quæ apud gentes fuere confugiorum locis, in hoc toto commentario de ſecunda locali immunitate confugij ad Eccleſias ſolummodo tractandum eſt, de qua textus præſentis conſtitutionis multa diſponit.

Immunitatem confugij, Eccleſiis Chriſti multis nominibus debitam fuiſſe.

CAPVT III.

NE mireris, oro, pie lector, ſi 1. dici à me videas debitam fuiſſe Chriſti Eccleſiis in lege Chriſtiana

ſtiana confugij immunitatem, & multis nominibus debitam, debitam enim iure voco, non quòd aliqua, neque diuina, neque humana lege ſtatutum eſſet eis debere concedi, ſed debitam multis nominibus: id quod & ratio poſtulat, & gentium omnium exempla monet, & ad Dei cultum, ac reuerentiam ſemel excogitatum multo magis decet, expedit, atque adeò neceſſe eſt Chriſti Eccleſiis tribui: cùm enim, aliis aliarum religionũ, ac ſectarum templis non paucis, quæ vel inania, atque execranda erant dæmoniorum domicilia, vel noſtrarum Eccleſiarum vmbratilis quædam figura, ac typus, hæc eadem immunitas impenſa, ac ſtudioſiſſimè ſeruata fuerit per barbaros homines, religionis veræ omnino rudes, carnales, & duræ ceruicis, certè, & ratio poſtulabat, & Chriſtianæ fidei, ac religionis veritas, & Chriſtiani populi pietas, & Martyrum Chriſti ſanguine rutilantes Eccleſiæ iure ſuo tãtumdem immunitatis exigebãt, & ſacerdotum, Epiſcoporũ, Romanorũ Pontificum, ſpõſorum Eccleſiæ, quibus Eccleſiarum cura, cultus, reuerentia commiſſa eſt, ferre non poterat hoc honore ſponſas ſuas particulares Eccleſias, ac ſponſam Chriſti, & ſucceſſorum eius Eccleſiam vniuerſalem hoc honore priuari. Proptcrea exequar hoc capite rationes varias, ſeu nomina & titulos, propter quos is honor Chriſti Eccleſiis debebatur, illóſque ante omnium oculos ponere conabor.

2. Primus titulus veræ, atque inſignis ſanctitatis, quam ex ipſius veri, viuique Dei, & Chriſti eius præſentia, qui in Chriſti Eccleſiis ſolùm, & rectè colitur per veram, perfectámque religionem, quam Chriſtus Ieſus verus magiſter, ac legifer noſter ore ſuo docuit; hic verus Deus peculiari quadam ratione in templis noſtris habitat, votaque inibi precantium clementer audit, & exaudit, longè verius, longéque felicius, quàm aut ipſemet olim habitauerit in vmbratili illo tabernaculo templóve Iudæorum, aut quàm dæmonia dij gentiũ in ſuis illis olim templis habitauerint; vnde iubentibus Chriſtianis, Martyribus præſertim, expelli, non rarò viſi ſunt tanquam de non ſuo domicilio, ac de ædibus, illis nequaquam conuenientibus. Gentilium porrò templis ſanctitatem tribuere blaſphemum erat, ſingularem aſyli ſanctitatem impudentiſſima non ſolùm blaſphemia; ſed & dementia, ea autem venerari, ſuperſtitio execranda. Memoria recole memorabile illud quod in quadam Arrianorum Eccleſia narrat Sanctiſſimus Papa Gregorius lib... dialog... cap... dum catholico ritu reconciliaretur, auditum pænè ab omnibus quendã quaſi porcorum grunnitum inde exeuntium, vt eo ſigno daretur intelligi eo ipſo, quòd ab Arrianis hæreticis templum illud hæretico more dicatum erat propter ſolam hæreſim, errotémque in fide deſiiſſe Deum inhabitatorem habere, fuiſſe autem porcorum, ſeu dæmonioru habitationem, qui catholica reconciliatione inde abacti fugerent, & hinc infer, quid ſit de aſylis, templíſve Gentilium ſentiendum, quibus ne ipſius quidem Dei fides inerat, ſed in eo adeò turpiter errabant, variáſque creaturas, eáſque interdũ 3.

4.

viliſſimas abiectiſſimáſque, & omnis vitæ motúſque expertes pro Diis colebant, & humani generis hoſtes cacodæmones venerabátur.

5. Secundus ſanctitatis titulus, propter quem is honor noſtris Eccleſiis debebatur, ex inhabitante in eis Chriſto Dei Verbo incarnato omnis ſanctitatis fonte, atque authore petitus eſt, qui in ea, quã pro nobis nunquam dimiſſurus aſſumpſit, carne, reali præſentia in ſanctiſſimo Euchariſtiæ ſacramento corporaliter in noſtris templis habitat, atque ex ſanctitate incruenti eiuſdem ſacrificij, quod in omnibus, & ſingulis Eccleſiis non ſemel quotidie offertur, immolatur, & ſumitur, & ipſis populis ad manducandum diſtribuitur, ex huius Chriſti præſentia, & ſacrificij ſanctitate, tanta in ipſas Eccleſias ſanctitas deriuatur, vt cælo ipſo quodammodo ſanctiores Eccleſiæ putandæ ſint; ex eo enim ſortiuntur rationem quandam non modò habitaculi Dei, ſed etiã regij thalami nuptialis ipſius Chriſti ſponſi, ſecreti cubiculi, cellæ vinariæ torcularis, in quo Chriſti ſanguis exprimitur, quo populi abluuntur, redimuntur, potantur, & ſaginantur.

6. Tertius eſt titulus ſanctitatis Eccleſiarum, inhabitatio Spiritus ſancti, qui largitor eſt, & diſtributor omnis ſanctitatis, fons plenus, atque origo ſupereffluens, atque indeficiens omnis ſanctitatis, à quo omnis etiam ad populos ſanctitas in ipſiſmet Eccleſiis deriuatur. Nam Eccleſiæ ſacramenta, quæ ſunt gratiæ, & ſanctitatis inſtrumenta in Eccleſiis pænè omnia conficiuntur, ac miniſtrantur, ſiue ad remiſſionem peccatorum, atque ad primam conferendam gratiam, & ſanctitatem conferantur, vt ſunt Baptiſmus, & pœnitentia, ſiue corrobandam gratiã ad ſtrenuè cum hoſtibus prælian-dum, vt eſt ſacramentum chriſmatis, ſiue ad nutriendum vitam ſpiritualem, vt in ſanctitate conſeruemur, atque creſcamus, vt eſt ſacramentum Euchariſtiæ, ſacramentorum omnium auguſtiſſimũ, ſiue ad multiplicandam ſobolem & prolem mundo ac Chriſto generandam, cuiuſmodi eſt ſacramentum matrimonij; ſiue ad ſpiritualem propagandam ſobolem, quod facit ſacramentum Ordinis, omnia in Eccleſia perfici, ac miniſtrari, quæ omnia ſacramenta præter gratiam gratum facientem, quam ſiue conferunt, ſiue augent, ſuas etiam ſpeciales gratias, ad ſuos ſpeciales effectus, ad quos ſunt ordinata, in Chriſtianorum mentibus infundunt, ac tanta copia infundunt, quantam vix cuiuſquam mens, aut cogitatio capere poteſt. In eiſdem Eccleſiis ſimul cum gratia per inhabitantem Spiritum ſeptem eiuſdem Spiritus dona fidelium cordibus dantur, donum ſapientiæ & intellectus, donum cõſilij, & fortitudinis, donum ſcientiæ, & pietatis, ac donum timoris Domini, quæ ferè ſemper in ipſiſmet ſacramentis communicantur.

Quartus eſt titulus ſanctitatis, 7. quã habet noſtræ Eccleſiæ ex eatũ ſolemni conſecratione. Recole verba, quæ Moyſi à Domino dicta ſunt, cùm is viſo in rubo igne lucente quidem in eo, non tamen ardente illuc accedere cogitaret, à Domino iuſſus eſt ſoluere calceamenta de pedibus ſuis, propterea quòd locus in quo ſtaret terra ſancta eſſet. Recole quæ ſapientiſſime Salo-

Salomoni reſponſa ſunt, cùm conſecrato templo, multiſque ac pænè innumeris mactatis victimis, longiſſimas, ardentiſſimáſque Domino preces obtuliſſet. 2. Reg. 9.

8. *Exaudiui*, inquit Deus, *orationem tuam, & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me, ſanctificaui domum hanc, quam ædificaſti, vt ponerẽ nomen meum ibi in ſempiternum, & permaneant oculi mei, & cor meum ibi in ſempiternum.* & 2. Paralipom. 7. *Elegi locum iſtum mihi* (id eſt, templum) *in domum ſacrificij, elegi & ſanctificaui locum iſtum vt ſit nomen meum ibi in ſempiternum, & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus.* Ex his ita ratiocinemur, ſi locus, in quo Dominus apparere ſolùm Moyſi dignatus eſt, ita ab eo ſanctificatus eſt, vt propter eius reuerentiam nudis pedibus illuc accedendum eſſet, ſi Salomonis templo, in quo animalium immolabantur carnes, hircorum, vitulorum, taurorum tantam idem Dominus ſanctitatem impertiit, vbi nullæ certæ preces, nullæ ſolemnes ceremoniæ ad eã operandam ſanctitatem erant adhibitæ, vt propterea oculos ſuos, & cor ſuum ibi perpetuò affuturũ eſſe polliceretur Deus, quantam ſanctitatem putandum eſt ab eodem noſtris Eccleſiis eſſe impertitam? quæ adeò ſolemni ceremonia, ritúque conſecrantur, & quidem conceptis verbis, quibus Epiſcopus partim impertit, partim deprecatur à Deo ſanctitatem.

9. Aduerte, oro, preces, obſecrationes, ſacras actiones, ceremonias, vnctiones, quæ in Eccleſiarum conſecratione adhibentur à Pontifice; multum enim habent momenti, aptiſſimæque ſunt omnes ad excitandam in omnium fideliũ animis magnam erga Eccleſias reuerentiam, & deuotionem. Non licet ſingula recenſere, ne longus ſim, quæ ſunt maiora ſolùm in medium adducam. In litaniis, quæ in Eccleſiæ conſecratione cantantur, hi præcipuè verſus adduntur: *Vt Eccleſiam, & altare hoc conſecranda benedicere digneris, te rogamus audi nos.* Rurſum, *Vt Eccleſiam tuam & altare hoc conſecranda benedicere, & ſanctificare digneris, te rogamus audi nos*; atque iterum tertiò, *Vt Eccleſiam & altare hoc conſecranda benedicere, ſanctificare, & conſecrare digneris, te rogamus audi nos.* In prima etiam eiuſdem conſecrationis præfatione, quæ ſuper aquas cantatur, hæc verba habentur: *Benedictionis auctor, ſalutis origo te ſuppliciter deprecamur, fac, quæſumus, vt imbrem gratiæ tuæ ſuper hanc domum cum abundantia tuæ benedictionis infundas.* In ſecunda præfatione erat Eccleſia dicens, *Deſcendat quoque in hanc Eccleſiam tuã Spiritus ſanctus tuus ſeptiformis gratiæ vbertate redundans*, & paulo pòſt clamat inuocando, *O beata ſancta Trinitas, quæ omnia purificas, ô beata maieſtas Dei quæ cuncta comples, ô beata & ſancta manus Dei, quæ omnia ſanctificas, omnia benedicis, ô ſancte ſanctorum Deus, tuam clementiam humillima deuotione depoſcimus, vt hanc Eccleſiam tuam per noſtræ humilitatis famulatum purificare, benedicere, & conſecrare perpetua ſanctificationis tuæ vbertate digneris.* Demũ in tertiâ atque vltima præfatione orat dicens, *Templum iſtud benedicere & ſanctificare digneris*, & paulo pòſt precatur, *Aſſiſtant Angeli claritatis, & ſancti Spiritus illuſtratione præfulgeat.* Et cùm conſe

cratio

crationis officium adeò prolixũ ſit, vt vix quinque horis perfici poſſit in ſingulis pænè verbis, ſanctitas ei loco à Deo poſcitur, eadem innumeris pænè ſacris actionibus, quæ in eadem conſecratio-
10. ne adhibentur, ſignificatur, vt credendum ſit, tam ſolemnem ritum Spiritus ſancti inſtinctu ordinatum, inſignem Eccleſiis ſanctitatem impertiri, ne maius (quod nefas eſt) eſſe credatur. Quod ipſum pro certo habens Epiſcopus, qui Eccleſiam conſecrat, in eo conſecrationis articulo, quo feretrum ſacrarũ reliquiarum in dictam Eccleſiam infertur, ita ſanctos alloquitur: Ingredimini ſancti Dei; præparata eſt enim à Domino habitatio ſedis veſtræ, id eſt, ſanctificata eſt à Domino Eccleſia, in qua ſedes veſtras locetis.

11. Quinta ratio petitur ex ſanctorum reliquiis, quæ in pleriſque ſaltem Eccleſiis non paucæ aſſeruantur ex memoriis ſanctorum, qui dum viuerent illic habitarunt, vel eas proprio ſanguine decorarunt ex meritis ſanctorum, quibus erectæ ſunt ad Dei honorem ex præſentia ſanctorum Angelorum, qui turmatim adoraturi ſanctiſſimam Euchariſtiam ad Eccleſias confluunt.

12. Accedit ſextò illa ſanctitatis ratio, qua noſtræ ſanctitati cooperantur, ſiue ipſæ Eccleſiæ vim aliquam ex ea ſanctificatione ſortitæ ſint in mentes noſtras influendi, ſiue quòd Deus in illis peculiariùs, atque vberiùs in eas influat; experimur enim in Eccleſiis facilius, aut etiam vehementius commoueri interiora cordis noſtri ad deuotionem, quàm extra Eccleſias, ad dolorem, ac pœnitudinem peccatorum, ad fletus, ad lacrymas, ad modeſtiam, ad honeſtatem, ad omne bonum: experimur non raro cùm diſtracti antea diu, cùm duri corde, cùm aridi, cùm frigidi eſſemus, atque ad exteriora diffuſi, ipſo Eccleſiarum introitu, ac primo pænè limine totos nos commoueri, ad nos ipſos redire, atque ad cor compungi, ad pœnitentiam peccatorum flecti; incaleſcere ad deuotionem, ita vt in nouos repentè homines mutati nobiſmetipſis videamur: vt qui ne cogitare quidem de oratione poteramus, ſtatim proni fundamur in longiſſimas preces, qui ſacramentum pœnitentiæ horrebamus, de inſtituenda ſeriò confeſſione deliberemus, qui ne audire Dei voces poteramus verbo Dei gratas aures & patentia corda præbeamus. Hæc licèt faciliùs, frequen- 13.
tiùs, vehementiùs in quibuſdam Eccleſiis experiamur, in omnibus tamen ſentimus, quod ego de ſacroſancta æde Lauretana, in liminibus Apoſtolorum de vrbe, de antiquis quibuſdam Eccleſiis vrbis Romæ paruis, obſcuris, ſemidirutis, ſemiſepultis, ac pænè vetuſtate collapſis, quæ ſanctorum ſanguine maduere, eorúmque ſacris reliquiis redundarunt, vel redundant de omnibus Catinæ clariſſimæ ciuitatis noſtræ locis, in quibus aliquod extat paſſionis beatiſſimæ virginis, ac martyris Agathæ monumentum, déque aliis quibuſdam templis teſtis oculatus affirmare poſſum, quod & præ mea tenuitate abundè expertus ſum, ex aliis permultis audiui, quod idem alij teſtantur de ſacris Hieroſolymorum locis Chriſti geſtis claris, de Eccleſia Beatiſſimæ Virginis in

Monte

14. Mõteſerrato, de S. Iacobo in Compoſtella, cæteriſque ſimilibus. Vidi ſemel hæreticum hominem relapſum, atque in hæreſi obſtinatum, cùm ad mortem, atque ad ignem duceretur, neque vllis piis religioſorum vocibus eum ab errore abducere conantibus aures præberet, in quandam in ipſo itinere occurrentem Eccleſiam introductum, vt ibi tantiſper quieſceret, ſi fortè fidei aures præberet, repentè mutatum, & de hæreſi doluiſſe, & ad fidem rediiſſe catholicam, & de peccatis confeſſum, atque abſolutum cum magno animi ſenſu, ac dolore de ſua obſtinatione, reliquum vitæ confeciſſe, ac dediſſe in morte complurima ſigna catholici hominis, quæ ſpem de eius ſalute non modicam iis, qui præſentes ad-
15. eramus, reliquerunt. Hæc experiri Chriſtianos in Eccleſiis neminem arbitror eſſe, qui neget. Quòd ſi cauſam roges. Reſpondeo fluere partim ex ſanctorum Martyrum sãguine, quibus maduerunt, partim ex eorũdem memoriis, ac reliquiis, quæ in eis aſſeruantur, partim ex ſanctorum meritis, ad quorum honorem Deo dicatæ ſunt, partim ex ipſa conſecrationis vi, partim ex ſanctorum Angelorum aſſiſtentia ſpeciali, partim ex debilitate virium ipſorum dæmonum, atque ex puſillanimitate quadam, qua deſpondent ſe in Eccleſia aliquid cõſequuturos, partim ex diuinis ſacrificiis, & officiis quæ in eis celebrantur, partim ex ipſa deputatione, quæ deputatæ ſunt in domos orationis, & ſacramentorum, partim ex ſacratiſſimi Euchariſtiæ ſacramenti præſentia, atque ex aſſiſtentia totius ſanctiſſimæ Trinitatis, partim ex communi quodam ſenſu totius populi Chriſtiani, qui hæc in Eccleſiis ſe impetraturum confidit.

Sed præter hos titulos ſanctitatis, non deſunt pleríque alij honeſti, ac rationi valde congruentes tituli, propter quos noſtris Eccleſiis eadem immunitas debebatur. Et primò propter legis euangelicæ manſuetudinem, ac mititatem: nam ſi de Gentilium legibus loquamur, erant pleræque earum adeò humani ſanguinis ſitientiſſimæ, barbaræ, atque crudeles, vt vterentur ad ſua illa nefanda ſacrificia humanis hoſtiis, hominéſque ſacrificari ſtatuebant, & quod natura perhorreſcit in brutis, feríſque animantibus, hoc illæ laudant in hominibus proprios filios paterna manu ſacrificari, vt ſicut inhumana lex erat, ita fuerint inhumana & crudelia ſacrificia. Permittebat Hebræorum lex propinquis occiſi, occiſorem, ſiue caſualem, ſiue induſtrioſum, ſiue inſidioſum vbiuis extra vrbes refugiorum repertum occidere; induſtrioſum, atque inſidioſum ex ipſis refugiorum vrbibus extractum in eorundem manus tradebat occidendum; iubebat occiſi ſanguinem non manere inultum. In aliis corporalibus iniuriis iubebat dentem pro dente, oculum pro oculo euelli; adulteras mulieres, filios inobedientes parentibus lapidari præcipiebat. Vnde & Deus, à quo lex illa profecta erat, Deus vlciſcens, Deus vltionum, Deus crudelis in ea lege vocabatur. Noſtra verò lex euangelica, lex gratiæ, manſuetudinis, ac mititatis, omnem vindictam prohibuit, etiam cordis ſolius, abſque vllo opere, quæ non modò de non vlciſcen-

16. 17. 18. 19.

do, ſed etiam de ignoſcendo vel monita, vel præcepta etiam quædã dedit, vt de diligendo eo, à quo offenſi ſumus, de cibando, de veſtiendo inimico neceſſitatem patiente, de dimittendo etiam pallio ei, qui tunicam auferre moliatur, de porrigenda altera maxilla ei, qui in altera te percuſſerit, de petenda ab inimico venia, antequam offeras munus, ac ſacrificium ad altare, de Deo pro inimicis impensè orando, omne non modò humani ſanguinis, ſed & quorumlibet animalium ſacrificium abſtulit, relinquens nobis poteſtatem immolandi in æternum ſacrificium incruentum, quod cùm millies quotidie immolaueris, ille ipſe qui immolatur, viuus, atque integer perſeuerat. Propter hãc legis mititatem aptiſſimè conuenit eiuſdem legis altari, ac templo tanta mititas, vt hominem inde extrahi non patiatur ad pœnam.

20. Debetur præterea Eccleſiis noſtris hæc immunitas propter ipſius Chriſti capitis manſuetudinem, vt ſicut ipſe Chriſtus Eccleſiæ ſponſus fuit mitiſſimus, & manſuetiſſimus, ita & ſponſa eius Eccleſia mitiſſima foret, nec modò Eccleſia viuens, quæ Chriſtianorum multitudine & aggregatione conflatur ex viuis lapidibus, ſed etiam Eccleſia materialis, quæ locus eſt, in quo ad audienda, accipiendaque diuina Chriſtiani populi congregatur; eiuſdem manſuetudinis, qua fieri potuit ratione particeps efficeretur; Chriſti manſuetudinem Prophetæ prænuntiarunt, dicentes: *Dicite filia Sion, ecce Rex tuus venit tibi manſuetus*, & ipſemet Chriſtus à ſe eandem prophetiam impletam fuiſſe abundè profeſſus eſt, cùm ſuos hortatus eſt, illis verbis, ***Diſcite à me****, quia mitis ſum*, eam ob cauſam & manſuetum animal illi adfuit in natiuitate, & propinquus paſſioni ingreſſurus cum triumpho ciuitatem ſuper aſinam manſuetum animal ſedit. Hac manſue- 21.
tudine oblatum ſibi ab altercantibus inter ſe fratribus iudicandi munus ſuſcipere detrectauit, ne alterum damnare deberet, & a- 22.
dulteram mulierem illo prudentiſſimo iudicio liberauit, *Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam* 23.
lapidem mittat, vbi ſimul obſerua, mulierem hanc in ipſo illo Salomonis templo fuiſſe à pœna mortis liberatam, quo exemplo diſcerent ſacerdotes, eos qui ſemel Eccleſias attigere, nõn ſinere ad pœnam rapi. Sicut ergo Chriſtus ſupremus ſacerdos adeò manſuetus, ac mitis fuit, ita ſacri canones voluere, ſacerdotes ſacrorum miniſtros ab omni ſanguinis effuſione, non modò dum ſacerdotes ſunt, ſed in omni anteacta vita immunes omnino eſſe, vt à ſacerdotio excludantur, qui humano ſeſe ſanguine contaminarũt. Nec minus à ſanguinis effuſione munda templa ipſa eſſe decreuerunt, vt propterea ne iudicia quidem ſanguinis fieri in eis permiſerint, & ſanguinis effuſione vſqueadeò violari, ac pollui ſacrorum loca, vt quoaduſque reconciliatentur, diuina in eis ceſſarent officia. Hinc eiuſdem Chriſti Eccleſiæ manſuetudini debebatur, vt de loco illo ad pœnam 24.
neminem abſtrahi pateretur. Debebatur eidem Eccleſiæ hæc immunitas, ne id quod adeò antiquum, & frequẽs erat, in nobilioribus gentiũ templis

templis, propter ſimulatã quandã, quæ in eis eſſe putabatur rationem ſanctitatis, quódque Iudæi in ſuo templo Salomonis obſeruarunt, id in nobiliſſimis, ſanctiſſimíſque Chriſti Eccleſiis deſideraretur, ne Iudæi atque Gẽtiles noſtris Eccleſiis ſua templa anteferrẽtes, aut ſanctiora, aut illuſtriora ea putarent, quæ aſyliæ immunitate clareſcerent, noſtras, ſeu veriùs Chriſti Eccleſias, ea carentes gloria, contemnerent. Quod contrà accideret, ſi quod illi certis quibuſdam, & non omnibus ſuis templis tribuere auſi eſſent, id omnibus omnino Chriſti Eccleſiis toto terrarum orbe ſeruatum cernerent.

25. Poſtrema ratio, à poſteriore, atque ex iis, quæ poſtea acciderunt petita, non habet poſtremum in probando locum, ſed inter omnes potiſſima, efficaciſſimaque cenſenda eſt, gratiſſimum fuiſſe Chriſto hanc immunitatem eius Eccleſiis tribui, multis grauiſſimíſque miraculis teſtatum eſſe, quibus ſupra omnem naturæ poteſtatem aliquos ad confugiendum ad ipſas Eccleſias iuuit, diuinitus ad id opem ferendo, alios defendit, ne ex Eccleſiis contra ius immunitatis ad pœnam raperentur, alios terrore, ac minis terruit, vt quos per vim, ac nefas ex Eccleſiis ad pœnam abſtraxerant, eiſdem Eccleſiis intactos, illæſóſque reſtituerent, de quibus omnibus miraculis capitulum integrum inſtituemus. Iure igitur Eccleſiis debebatur, quod vbi tributum illis eſt, certis, claríſque miraculis pro earum honore, ac reuerentia à Deo confirmatum eſt.

Immunitatem confugij omnibus, ac ſingulis Chriſti Eccleſiis debitam fuiſſe.

CAPVT IV.

VIx aliunde efficaciter conuin- 1.
ci Gentiles poſſunt, non tam religionis intuitu, quàm ad humana per eam occaſionem quærenda commoda certis quibuſdam templis aſyliam conceſſiſſe, ſicut ex eo quòd non eam omnibus vniuerſè, ſed aliquibus tantùm, iiſque perpauciſſimis templis conceſſere: ſi enim religionis zelo; ſe ad Deorum, quibus dicata erant, reuerentiam, ſi ad ipſorum ſacrorum locorum honorem, ac decus id feciſſent, nullam rationem proferre poſſent, cur his potius quàm illis conceſſiſſent. Nam & religio diuinæ naturæ, cultum ac ceremoniam in omnibus diis dicatis locis æquè exhibere debuit, & dij omnes quos antiquitas coluit, diuinæ naturæ conſortes habiti ſunt, & templa quælibet Deorum domicilia credita ſunt, & nullum erat templum in quo non aliquis cultus Deo exhi-
beretur. Si ad Deorum inæquali- 2.
tatem recurrant, quòd inter eos alij maiores, potentioréſque, alij minores crediti ſunt; Iupiter autem omnium optimus maximúſque habitus, neque hoc eos excuſat, ſed inde grauiùs conuincuntur, non enim maiorum Deorum templis eã conceſſere. Non omnia Iouis templa aſylia fuere, multorum paruorum Deorum templis hoc ius conceſſum erat. Illuſtrioribus templis potius, quàm diis aſylia decreta erat. Demum ſi dij erant ijomnes, quibus templa conferebant, ſi illis ſacrificia offerebantur,

ſi mactabantur victimæ, qui maximus omnium cultus eſt, cur non omnibus aſyliæ honor, cultúſque deferebatur; ſed ſicut errabant tot colendis manibus, falsíſque diis, ita permiſſi ſunt in hoc etiam aſyliæ iure errare, vt illuceſcente poſtea veritatis die haberent, vnde arguerentur. Adde quòd cùm in ignorantiæ tenebris degerent, neque de Deo, neque de animorum immortalitate, neque de diuinæ gratiæ auxilio, neque de certis bonorum præmiis ac malorum ſuppliciis, certi quidpiam cognoſcerent, nihil habebant, quod eos à peccatis frenaret, & ne per vitia defluerent, cohiberet, niſi legum pœnas, & magiſtratuum rigorem diuina prouidentia factū credi poteſt, vt in hoc quoque errarent aſyliç iure concedendo: ne ſi omnibus templis id conceſſiſſent, ſublato pœnarnm timore, lex omnis interiret, mundúſque rueret vniuerſus, ſicut in tanta illa aſylorum multiplicatione ſub Tyberio Cæſare ſucceſſiſſe refert Tacitus *annalium lib*.3. cùm ne viuere quidem in vrbe bonis liceret, & populi ſeditionibus reſiſtere auderet nemo, & ruiturus mundus videretur, niſi aſylorum reſtrictione opportunum Tyberius remediū adhibuiſſet.

3.

4. In lege verò Chriſtiana, ſicut immunitas Eccleſiis debebatur, quod ſuperiore capite oſtenſum eſt, ita prorſus omnibus, ac ſingulis debebatur; vnde & de facto omnibus & per ſæculi Principes ciuili lege, & per ſupremos Romanos Pontifices, ſacraque Concilia generalia, & per Pattum decreta canonico iure conceſſa, & vſu, moribúſque populi ante omnem fortaſſe legem omnibus delata fuit, quoniam religionis cauſa debebatur, vt ipſi Deo eiúſque ſanctis, ac ſacris locis debitus honor, ac reuerentia haberetur. Idem autem omnino vnus verus Deus eſt, qui cùm in omnibus Eccleſiis, & per eadem diuina officia, & per eadem omnino ſacrificia colatur, eandem vbique Eccleſiis ſanctitatem impertitur, in omnibus eandem reuerentiam poſtulat. Neque verò timendum fuit initio naſcentis Eccleſiæ, ne multitudine Eccleſiarum, & aſyliæ opportunitate, Chriſtiani populi præcipites in vitia ruerent, quando & Eccleſiæ perpaucæ erant, & Chriſtianorum in virtute, ac deuotione feruor maximus, & perſequutiones Principū Chriſtianos in officio continebant, & conſcientiæ dictamen arcebat, & recenti Chriſti ſanguine ſuccenſa corda ardebant Dei charitate, & à vitiis abhorrebant. 5.

6. Vt autem clariùs oſtendam hanc immunitatem çquè omnibus Chriſti Eccleſiis debitam, non ſunt longiùs petendæ rationes. Nam illæ ipſæ, quibus probatum eſt præcedenti capite fuiſſe Eccleſiis Chriſti debitam, æquè omnino probant debitam fuiſſe omnibus. Hoc multiplex ille ſanctitatis titulus, hoc legis Chriſtianæ, hæc Chriſti ipſius manſuetudo, hoc æqua cum aſyliis, ac longè maior omnium Eccleſiarum dignitas, hoc miraculorum, quibus confirmata eſt, multitudo cōuincit. Æquè enim omnes Eccleſiæ Chriſti habent Deum, Patrem, filium, & Spiritum ſanctū habitatorē, prçſentia prçſertim Chriſti ſacramentali eadem çquè omnes conſecratione conſecrantur, vel cōſecrari poſſunt, çquè in omnibus ſacrificia Miſſç celebrātur, vim quandam habent omnes, & ſingulæ,

vt

vt in eis ad cor redeamus, vtque in eis mutemur in melius. Nullæ pænè ſunt quæ non aliquas ſeruent ſanctorum reliquias, ſaltem in altari, quod ſine reliquiis non conſecratur. Æquè omnes euangelicæ legis, ipſiúſque Chriſti mãſuetudini reſpondere debent, æquè miraculis aliquando confirmata immunitas variarum Eccleſiarum fuit, vt æquè omnibus ius immunitatis debeatur, æquè etiam decebat omnes Chriſti Eccleſias aſylis gentium præſtare hoc ipſo priuilegio immunitatis, cùm nulla ſit Eccleſia, quæ & ſanctitate, & dignitate, ac ſacrificiorum, quæ in ea offeruntur, præſtantia non ſuperet quæuis, quamuis nobiliſſima aſyla.

7. Quamuis autem ſint aliquæ Eccleſiæ aliis longè ſuperiores ac præſtantiores, id impedimento nõ eſt, cur non omnibus detur aſyliæ ius: non enim præcellunt in ratione templi, nempe quatenus ſunt loca, diuinis officiis celebrandis, ſacrificiis Deo offerendis, Chriſtianorum publicis precibus, ac priuatis orationibus fundendis dicata, ſed præſtant alia aliis, vel accidentalibus quibuſdam inſignioribus memoriis Chriſti, ac ſanctorũ, vel externo ſtructuræ ſum-
8. ptu, vel copia diuitiarum, vt ædes beatæ Virginis Lauretanæ præſtat memoria concepti in ea Dei Verbi, cùm in B. Virginis vtero carnẽ aſſumpſit factus homo: conſtat enim fuiſſe domũculam illã, in qua beatiſſima Virgo habitabat, cùm
9. Chriſtum concepit. Sacra Hieruſalem loca præſtant memoria præſentiæ realis ipſius Chriſti, vbi aliquod vel egit inſigne, vel paſſus
10. eſt, ac ſepultus. Eccleſia D. Pauli ad tres fontes Romæ præſtat tribus illis fontibus erecti capitis beatiſſimi Pauli Apoſtoli contactu emanantibus, ædes beati Petri Monto- 11.
rij in vrbe eſt eiuſdem Apoſtoli martyrio illuſtris. Aliæ illuſtres 12.
ſunt ſanctorum reliquiis, quæ in eis aſſeruantur, vt Eccleſia S. Nicolai Barij Apuliæ eiuſdem B. Nicolai reliquiis, & inde ſcaturiente manna celebris eſt, vt diu fuit S. Andreæ apud Malphim eiuſdem corpore, & diu fluentis mannæ liquore inſignis. Magnitudine, ac 13.
nobilitate ſtructuræ excellit omnes Eccleſia S. Petri in Vaticano, Eccleſia S. Marci Euangeliſtæ Venetiis, Eccleſia Metropolitana Montis Regalis, Lateranenſis Eccleſia antiquitate, & opum multitudine, omnes aliquando antecelluit, hodiéque excellit primatu ſedis, propterea quòd Romanus Pontifex Lateranenſis Epiſcopus eſt, & vocatur. Pleræque paſſim ſurgunt hodie Eccleſiæ præſtantes multitudine miraculorum, ædes S. Mariæ ad niues inſigni il- 14.
lo niuium miraculo vſque hodie illuſtris eſt. Drepanitana inſigni B. Virginis ſimulacro, ad quam noſtra ætate ex remotiſſimis orbis regionibus multos quotidie concurrere cernimus ex Polonia, Suetia, Tranſyluania.

Quòd ſiquis obiiciat non o- 15.
mnes Eccleſias Deo dicatas eſſe, ſed maiorem earum partem B. Virgini Mariæ, ſanctis Apoſtolis, Martyribus, Confeſſoribus, Virginibus, ex quibus etiam nomina accepere, quare his aſyliam minus deberi inferat. Reſpondeo. Primũ eſto ita eſſet adhuc parem omnibus immunitatem deberi, omnium enim honor, ac reuerentia ad re-

Digitized by Google

ligionis virtutem, cultúmque Dei pertineret, Deus enim in ſanctis honoratur, ſicut in illis benedicitur,& laudatur. *Laudate Dominum*, inquit Propheta, *in ſanctis eius, & benedictus Deus in ſanctis ſuis.* Nam ſicut & ipſi propter Deum laudantur, & in ipſis Deus laudatur, & ipſi propter Deum benedicuntur, & in ipſis Deus benedicitur, ita propter Deum honorantur, & in ipſis Deus honoratur & colitur, honorantur enim ſancti tanquam amici Dei chari, atque dilecti, qui acceptæ à Deo gratiæ cooperantes illi gratiores, acceptioréſque facti ſunt.
16. Vnde ſicut honor, qui domeſticis conſiliariis, filiis, propinquis, amicis, ac miniſtris Principum defertur intuitu Principis, non tam ipſis, quàm Principi defertur, vt Princeps enim in illis honoratur, cùm honorantur, & in eiſdē dehonoratur, cùm iniuria afficiuntur. Hinc fit vt cùm ſanctos non aliter honoremus in lege Chriſtiana, niſi quatenus Deo charos, acceptóſque, illíque beatitudinis ſocietate coniunctos miniſtros eius cæleſtes; per quos ſua ad nos dona tranſmittat, conſiliarios, atque aſſeſſores, omnémque eorum ſanctitatem, beatitudinem, gloriam in Deum totius huius boni authorem, ac fontem referamus, dubitandum non ſit, eorum honorem, cultum, ac reuerentiam ad Dei honorem, cultum, ac reuerentiam pertinere, & ad virtutem
17. religionis. Cuius virtutis ſunt illi tres actus, quos ſacri Doctores diſtinguunt, latria erga ipſum Deum, ipſum recognoſcendo Dominum, ac Deum noſtrum; dulia erga ſanctos, tanquam Dei ſeruos; & hyperdulia erga ſacratiſſimam Virginem Dei matrem, qua recognoſcitur tanquam quid illuſtrius ſeruis, & ſupra ſeruos ratione maternitatis, qua mater eſt Dei, vt reuerentia, quæ ruendis in templis ſanctorum confugis ſanctis ipſis exhiberi videtur, non minus ipſi Deo tributa credatur.
Secundò reſpondeo verè ac propriè templa Chriſtianorum non ſanctis, ſed ipſi Deo dedicari, & licèt aliqua illi in honorem aliquorum ſanctorum dedicentur, eadem prorſus ratione, qua ſacrificia Miſſæ propria feſtiuitatum quorumlibet ſanctorum non ipſis ſanctis offeruntur, ſed Deo in honorem, ac per merita eorundem ſanctorum. Vnde & de ſingulis templis atque Eccleſiis canit Eccleſia: *Non eſt hic aliud, niſi domus Dei, & porta cæli.* Et in collecta conſecrationis, & diei anniuerſariæ dedicationis dicitur: *Qui nobis per ſingulos annos huius ſancti templi tui conſecrationis reparas diem*, vbi templū cuiuſuis ſancti, vocat templum ipſius Dei, ſed & ex ipſius conſecrationis templi collectis, reſponſoriis, antiphonis, præfationibus euidentiùs, efficaciúſque probatur. Primum enim reſponſorium quod in conſecratione cuiuſque Eccleſiæ cantatur, huiuſmodi eſt: *Fundata eſt domus Domini ſupra verticem.* In litaniis canitur iſte verſus, *Vt Eccleſiam, & altare hoc ad honorem tuum, & nomen ſancti tui*, v. g. Petri, Pauli, &c. ad honorem ergo Dei, ad nomen verò ſancti dedicatur. Abſolutis litaniis, dicitur hæc collecta: *Magnificare quæſumus Domine Deus noſter in ſanctis tuis, & in hoc templo tibi ædificato appare*, &c. ex quibus apertè cognoſcimus ipſi Deo extrui templa, qui magni

magnificatur in ſanctis, à quibus templa nomen accipiunt;& in prima præfatione, quam in conſecratione Pontifex decantat, ita rogat, *Vt hanc Eccleſiam tuam per noſtræ humilitatis famulatum, in honore ſanctæ, & victorioſiſſimæ crucis, & ſancti tui N.* vbi Dei Eccleſiam vocat eam, quæ in ſancti alicuius hono-
19. rem conſecratur. Poſtremò propterea in ſermone, quem in fine conſecrationis habet Pontifex ad fundatorem Eccleſiæ atque ad populum, hortando eos ad Eccleſiam eandem dotandam, de quacunque Eccleſia, ſiue ad ipſius Dei, ſiue ad ſancti cuiuſuis honorem conſecrata, ſubdit de immunitatis priuilegio, dicens, eã priuilegij,& immunitatis prærogatiuã reges, & Romanos Principes habere voluiſſe, vt ſiquis temerator ſacrilegas manus appoſuiſſet, grauiſſimis ſuppliciis afficeretur,& rationem ſubiungit, dicens: *Non enim iuſtum viſum eſt, domum Dei altiſſimi ad temerarias præſumptiones patentem adi-*
20. *tum habere.* Vbi duo obſerua, quæ maximè ad rem faciunt. Primum eſt omnem Eccleſiam etiam cuiuſuis ſancti nomine conſtructam denuo domum Dei vocari, & eſſe. Secundò verba illa menti imprime, *Non enim iuſtum viſum eſt.* quæ de omni Eccleſia dicta apertè probant, quod hoc capite intendimus omni Eccleſiæ debitam fuiſſe immunitatem. Non enim iuſtum eſt eam alicui negari: ergo aliqua ratione eſt debita. Subdit tandem de virtute, & efficacia eiuſdem priuilegij, *Locus eſt ſalutis, portus naufragantibus, ad quem de tempeſtatibus anchora iacitur*, & declarans, quomodo hoc fiat, addit, *capitaliũ criminum rei ad hanc fugientes impunitatem facti implorantibus ſacerdotibus accipiunt.*

An multitudo Eccleſiarum Chriſti, quæ ex deuotione populi Chriſtiani in infinitum pænè excreuit, obſit Chriſtianæ reip. ad impunitatem delictorum, vt olim obfuit multitudo aſylorum.

CAPVT V.

NOTA eſt hiſtoria ex Corne-
lio Tacito *lib.3. Annalium*, at- 1.
que ex Suetonio in Tyberio, quæ & à nobis *libro primo cap.16. n.9. & ſequentibus* abundè relata fuit. Vſqueadeò enim per aſylorum occaſionem creuit licentia impune peccandi, vt neceſſe fuerit Tyberio moderationem aſylis tantam adhibere, vt ea pænè ſuſtuliſſe viſus ſit. Porrò templa Chriſtianorum longè maiore numero ſunt hodie, quàm vnquam fuerint gentium aſyla, cùm in ſingulis pænè viis complura cernamus, eaque turmatim, vt ita dicam, excitata, vt bina, terna, quaterna ſimul eodem pænè loco ſurgant, & plura quotidie de nouo excitentur. Vox præterea populi conquerentis ſubauditur, omnes criminum reos ab Eccleſiis protegi, ac per eam cõmoditatem, libertatem creſcere peccandi, vt facilè cuipiam videri poſſit, nos in ſimilia tempora incidiſſe, ac ſub
Tyberio fuere. Addunt in pleriſ- 2.
que Hiſpaniarum prouinciis Epiſcoporum, & populorum communi conſenſu iã hanc ipſam ob cauſam reſtrictam eſſe conſuetudine immunitatem ad eas tantùm Eccleſias, in quibus ſanctiſſima

Eucha

Euchariſtia perpetuò aſſeruatur, cuiuſmodi ſunt cathedrales, & maiores Eccleſiæ cum Eccleſiis parochialibus, Eccleſiæ religioſorum vtriuſqe ſexus, & nonnullæ aliæ perpaucæ, vt ex aliis Eccleſiis, in quibus ſacroſancta Euchariſtia non aſſeruatur, liceat reos criminum extrahere, quaſi ſimili malo, ſimile remedium adhibitum ſit, quod Tyberius adhibuit moderando numero Eccleſiarum, quibus immunitas conceditur, quam conſuetudinem refert, approbátque Couarr. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 20. Nobis verò hoc capite, neque mens eſt ſimpliciter inquirendi, an ſit aliquis aſylorum, ſeu immunitatis Eccleſiarum abuſus, neque quod ſit illi remedium adhibendũ, ſed ſolùm obſit ne Chriſtianorum moribus, & publico bono multitudo Eccleſiarum habentium immunitatem, quomodo gentibus

3. obfuit multitudo aſylorum. Et primò in memoriã reuoco abuſum illum Gentilium, & impunè peccandi licentiam, quæ eo tempore fuit, vt ex illo *cap.* 16. *primi libri* apparet, non tam ex templis ipſis, quæ aſyla fuerunt, quàm ex imaginibus deorum, atque Imperatorum etiam in ipſa moneta impreſſis, quas ſecum peſſimus quiſque deferebat, ortum fuiſſe, vt cùm quis atrox quodpiam delictum commiſiſſet, ſiquis eum ad tribunal rapere tentaſſet, oſtenſa ſtatim imagine Cæſaris dimitteretur liber. Iuncta ergo aſylorum multitudine cum infinito imaginum numero, & opportuno imaginum in moneta impreſſorũ remedio, quod cuique criminoſo præſens ſemper erat, in eum abuſum ventum erat, vt bonis viuere non liceret, niſi ea moderatio, tam imaginibus, quàm templis adhiberetur. In lege autem Chriſtiana nullus eſt immunitatis imaginum vſus, ſed Eccleſiarum ſolùm,& ſanctiſſimo ſacramenti Euchariſtiæ, quando cũ luminaribus per vrbem defertur: atque ideo non poteſt tantus eſſe abuſus, quantus apud gentes fuit.

Secundò multitudini noſtrarum 4.
Eccleſiarum amplitudinem oppono aſylorum, de qua etiam *lib.* 1. *cap.* 13. dictum eſt, vt maior criminoſorum numerus paucis olim aſylis defendi potuerit, quàm modò innumeris Eccleſiis: cùm enim aſyla eſſent loca excipiendis, tuendiſque confugis deſtinata; omnia illorum ſpatia eidem vſui deſeruiebant, quæ cùm ampliſſima eſſent, innumeros confugas capiebãt. Et licèt in noua lege templa aliqua ſint ampliſſima, licèt hortos, domóſque adiacentes amplas habeat, licèt ampla monaſteria, horum tamen amplitudo non eſt ad excipiendos confugas deſtinata, ſed ad alios Eccleſiæ, & miniſtrorũ eius vſus ad religioſorum, & clericorum habitationem, vt ſi vel vnus tantùm confuga per aliquot licèt paucos dies ſeruandus ſit, tota monaſterij quies turbetur, & religioſa diſciplina nocumentum patiatur.

Sunt præterea cõplura in Chri- 5.
ſtiana republica remedia ad auertendos homines à peccatis, quibus gentes deſtitutæ fuerunt. Adeſt in primis lumen fidei, quo grauitas peccatorum agnoſcitur, & quantum Deum optimum maximum, à quo bona omnia nobis donata ſunt, offendat, quàm graues illud maneant pœnæ, illæque æterno tempore, niſi peccatum in hac

hac vita expietur, duraturæ, certò creditur. Adeſt gratiæ diuinæ auxilium, eiúſque & acquirendæ,& augendæ promptum, ac facile per ſacramenta remedium, confeſſionum vſus, iſque frequens; ſanctiſſimæ Euchariſtiæ pabulum, quo animus diuina gratia impinguatur. Adeſt frequens prædicatio diuini verbi, qua multi à peccatis quotidie auertuntur, atque ad virtutem flectuntur. Adeſt infinita penè copia piorum librorum, qui & mentē inſtruunt, & voluntatem corroborant. Adſunt diuinæ promiſſiones de æterna beatitudine iis parata, qui Dei legi obediunt. Adſunt Chriſti, adſunt ſacratiſſimæ Virginis Mariç, adſunt ſanctorum innumera penè exempla omnis gradus, omnis conditionis, omnis ſexus, omnis ætatis, de quauis perfecta virtute conſectanda. Adſunt innumera miracula, quibus diuinitus, & bonis in extremo periculo ſubuentum eſt, & malis pœnæ irrogatæ ſunt. Adeſt ſacerdotum proborum, adeſt laicorum, adeſt religioſorum exemplum, adeſt vigilantia prælatorum, Principum, magiſtratuum. Adeſt ipſa legum etiam ſecularium & eccleſiaſticarum rectitudo, in quibus nihil reperitur, quod à recta ratione deuiet. Hæc aliquandò omnia perſæpe ſingula multùm habent momenti in lege Chriſtiana ad continendos in officio homines, ne per vitia defluant.

6. His addo noſtrarum Eccleſiarum immunitatem non adeò amplam, aut illimitatam eſſe, vt fuit olim aſylia apud gentes. Primùm enim nulla vnquam fuit Eccleſia, quæ ſeruos ad eam confugientes libertate donaret, vt fuere aliqua aſyla apud gentes, neque omnem impunitatem præſtat, ſicut apud gentes præſtabant aſyla, neque omnibus omnino quorumlibet criminum reis prodeſt. Quamuis enim initio, vel cùm 7. paucæ erant Eccleſiæ, vel integriores Chriſtianorum mores, nulli caſus excepti eſſent, tamen progreſſu temporis, aliqui caſus excipi cœperunt. *c. inter alia, de immun. Eccleſ.* publici nempe latronis, & nocturni depopulatoris agrorum. Tertius additus eſt caſus *in c. fin. de immunit. Eccleſ.* alius *c. 1. de homicidio. & c. 1. eod. titulo in lib. 6.* Alij additi ſunt in hac conſtitutione, alij demum conſuetudine introducti, in quibus immunitas nihil omnino prodeſt. 8. Præterea licèt olim antiqui canones decreti omnem pœnarum impunitatem concederent, vt nihil nocibilitatis, damni, aut ſpolij confugis inferre liceret, tamen hæc impunitas *in d. c. inter alia,* valde reſtricta eſt, vt ſolùm vitam, ac membra, ac pœnam corporalem impetrent clerici Eccleſiarum, reliquas pœnas ſumere non modò permittitur, ſed etiam quodammodò præcipitur. Vult enim confugas ſalua vita, & membris, & corpore legitimè puniri, id eſt, lege conſtitutas, vel arbitrio iudicis iniungendas pœnas ſoluere pro qualitate delicti, fortaſſis enim qui mortis pœnam merentur, damnari poſſunt ad triremes, aut ad perpetuos carceres, aut alia pœna affici cum moderamine inferiùs explicando. Nūc 9. ſecularis magiſtratus atque imperitæ plebis voces ſæpe de Eccleſiarum immunitate conquerentis audiamus, & an veritate nitantur

tantur examinemus , ac ſi qua
eſt peccandi licentia , an ex Ec-
cleſiarum paſſim occurrentium
multitudine , ac frequentia na-
ſcatur , penſemus. Neque verò
inficior contigiſſe aliquando , vt
poſteaquam inſignis alicuius deli-
cti reus per Eccleſiam euaſerit,
intra paucos dies frequentior ad
Eccleſias reorum concurſus fa-
ctus ſit; at ſi caſus numeremus,
ſicut me aliquando numeraſſe me-
mini , longè pauciores ſunt, quàm
populi rumor ferat : qui poſtea
concurrendi ad Eccleſias feruor,
paucis etiã diebus deferuet, vt per
non paucos dies nihil tale audia-
tur, ſed ſint multi; certè longè
pauciores ſunt qui per Eccleſiam
euadunt, quàm qui non euadunt.
Inuenies vno anno mille reos ca-
ceribus mancipatos, certè non nu-
merabis centum, qui per Eccleſiam
euaſerint , fortè neque quinqua-
10. ginta , aut etiam pauciores. Rur-
ſum ſi alios numeremus reos cri-
minum qui per alias occaſiones ef-
fugerunt manus curiæ, vel quòd
adeò clam peccarunt , vt ne in ſu-
ſpicionem quidem delicti vene-
rint , vel quòd pecunia corrupe-
rint præfectos carcerum , alióſ-
ve curiæ miniſtros , vel quòd
carcerum portas , feneſtras , pa-
rietes fregerint , vel quòd fal-
ſis teſtibus innocentiam ſuam
probauerint , vel quòd ipſis cu-
riæ miniſtris vim ipſi intulerint,
aut ab aliis inferri fecerint , vel
aliis ſexcentis modis euaſerint,
& hos longè plures eſſe compe-
riemus , quàm eos qui per Ec-
cleſiam defenduntur. Cur ergo
tot ſparguntur ſolùm contra Ec-
cleſias rumores ? quaſi ipſæ ſolæ
cauſæ tantorum malorum ſint,
cur nulla audiuntur de aliis effu-
giis lamenta ? Adde quòd pleri-
que eorum qui ad Eccleſias con-
fugiunt innocentes ſunt , & ni-
hil omnino deliquerunt , qui cùm
videant ſatellites , ac miniſtros
curiæ ſæcularis prope ſe accede-
re , metuentes ne quid fortè per
calumniam patiantur , confugi-
unt repentè ad Eccleſias. Contra
quos cùm poſtea diligenter in-
quiratur , nihil omnino probari
poteſt. Narrabo memorabile exem-
plum, quod Prorege illuſtriſſimo 11.
Comite Albeliſtæ contigit , quod
totam pænè vrbem commouit , &
tamen confuga , cùm nihil con-
tra cum probatum eſſet , liberè
abire permiſſus eſt. Mors illata per
ſcelus fuerat nobili cuidam Mau-
ræ Tuneti Regis propinquæ , vt
putabatur , propter eius diuiti-
as, vt eam opibus ſpoliarent, in-
quirebatur diligenter per miniſtros
curiæ ſecularis , ſi fortè à quo
tantum ſcelus commiſſum eſſet,
aliquo iudicio , aut coniectura co-
gnoſci poſſet. Quadam die , cùm
quidam è domus ſuæ feneſtra mi-
niſtros curiæ prope domum ſuam
accedere vidiſſet timore correptus,
ne fortè ipſum quærerent , de a-
lia feneſtra deſiliens in monaſte-
rij monialium murum , atque in
eo in ipſum monaſterium opem
à monialibus petebat. Sparſus è
veſtigio rumor eſt , hunc illum
eſſe , qui Mauram illam nobilem
necaſſet ; accurrunt ſatellites ad
Comitem Proregis, gloriabundi,
quòd Mauræ occiſorem nacti eſ-
ſent , factum ita exponunt , qua-
ſi is ſine dubio occiſor eſſet; ex
altera parte mittunt ad Archie-
piſcum

Digitized by Google

piſcopum moniales nuncium, qui exponat hominem de feneſtra proieciſſe ſe in monaſterium ſalutis quærendæ gratia, qui aſſerat neſcire ſe, quam ob cauſam a miniſtris curiæ quæratur. Erat Archiepiſcopus eo tempore Illuſtriſſimus Don Cæſar Marullus vir integer, & omni virtutis genere præſtans, immunitatis eccleſiaſticæ iuſtus, vt par erat, zelator, prudentia & pietate inſignis. Viſum eſt ei hominem ne momento quidem temporis inter ſacras virgines degere permittendum eſſe, cúmque non facile occurreret alius tutus locus, quo ſtatim inferri poſſet, & miniſtri curiæ ſæcularis vias omnes obſiderent, miſit qui hominem in altam monaſterij foueam includerent, ſeriſque tutis foueæ portas obſerarent, vt nullum omnino eſſe illi. poſſet cum ſacris virginibus commercium. Inſtabat interea Prorex, vir & ipſe pius, & iuſtitiæ zelator pro ſuo munere,. & quandoquidem per aſſaſſinium commiſſum homicidium certò affirmabatur, non eſſe reum ad immunitatem admittendum contendebat, pro conſcientia vterque zelator certabat, Archiepiſcopus pro certo habens reo immunitatem deberi, & Comes non minus certò perſuaſus, nullam illi competere. Cúmque Archiepiſcopus reum diutius tradere detrectaſſet, excogitauit Comes rationem, qua ad tradendum impelleret, mandat curiæ miniſtris, qui omnes monaſterij vias iam biduo fruſtrà obſederant, ne quid victualium, ne panem quidem ad monaſterium deferri paterentur, viſum eſt aſperum, & acerbum remedium. Conſultatio Theologorum ab Archiepiſcopo Proregi oblata eſt, ſpondente ſe conſignaturum repente reum, ſi Theologi id illi licere decernerent. In qua conſultatione coram Comite Prorege atque Archiepiſcopo habita, licèt aliqui pro Comite ſtarent, magna nihilominus pars contrarium affirmauit, atque adeò grauibus rationibus probauit, vt reus ad immunitatē admitteretur. Tū Archiepiſcopus, ne homo diutius intra ſepta monialium detineretur illū ad eiuſdem monaſterij Eccleſiam deportari iuſſit, in qua pari immunitate gauderet. Ibi neſcio cuius furioſi hominis iuſſu, aut cohortatione reus egreſſus ex Eccleſia, ſtatim à curiæ ſecularis ſatellitibus captus, ligatus, & ad carceres ductus eſt; accurrunt illi gloriabundi ad Proregem, quòd tanti criminis reum, cùm ſponte ex Eccleſia egreſſus eſſet, cepiſſent; expectabatur ab omnibus, vt intra paucas horas extremo ſupplicio plecteretur, ſparſus enim rumor, quòd homo per aſſaſſinium homicidium commiſiſſet, vulgi animis inſederat. Inquiritur quam diligentiſſimè in ipſum, nihil intentatum relinquitur & nihilominus adeò nihil contra eum probatum fuit, vt neceſſe fuerit hominem liberum intra paucos dies dimittere, adeò ne vllum indicium, aut ſuſpicio haberi contra eum potuit: vidimus, quot, & quales fuerint excitatæ tragœdiæ nullo prorſus fundamento. Id tanquam memorabilius retuliſſe ſit ſatis, nam ſimilia pleraque ne longus ſim prætereo.

Ex his apparet, ſi rem attentè ſpectemus, Eccleſiarum numerum non eſſe cauſam, aut occaſionem libertatis peccandi, magiſque obeſ- 12.

S 2 ſe

ſe reipublicæ, magíſque fauere delictis hunc ſparſum vulgi rumorem contra Eccleſias, quàm ipſam Eccleſiarum multitudinem, etiamſi multo amplius excreſceret; arbitror enim ac certò mihi perſuadeo multos, qui his ſparſis populi rumoribus ob quæuis delicta ad Eccleſiam confugiunt, ne cogitaturos quidem de Eccleſia, ſi rumores iſti conquieſcerent, ſicut & experientia compertum eſt, cùm ex alicuius inſignis rei ad Eccleſiam confugientis occaſione nouus aliquis rumor ſpargitur, per aliquot dies omnes reos illuc confugere, ſopitóque eo rumore per plures dies, aut etiam menſes vix aliquem eo confugio vti. Neque viſum eſt vnquam continenter ſolere criminoſos omnes, aut magna copia ad Eccleſias confugere, & ſi iura immunitatis iuxta ſacrorum canonum formam ſeruetur, ſatis conſultum eſſe peccandi libertati. Fortè multo plures criminoſi homines per inertiam, incuriam, negligentiam magiſtratuum, aut per miniſtrorum curiæ vtriuſque ſæcularis & eccleſiaſticæ malitiam impunes euadunt, quàm per Eccleſiarum frequentiam: video enim ex mille reis, qui in carceribus detinentur, vix pauciſſimos puniri, video peſſimos quoſque, & mali nominis reos, quàm facillimè omnem pœnam breui euadere, vtinam non maior eorum qui puniuntur pars innocens ſit: video ſatellites, fiſci patronos, iudices excuſare plerunque peſſimos homines, víxque induci, vt illos capi iubeant: video ſi iſti capiantur habere ſtatim innumeros protectores, fautores, patronos; video bonos ſi quid per humanam fragilitatem deliquerint, omni ope deſtitutos. Hæc cum magno animi dolore video, & cauſam tanti mali quo magis inquiro, eo minus aſſequor, ita ſunt occulta Dei iudicia, ex quibus cauſas, quod initio ſuſcepimus nō obeſſe reipublicæ Eccleſiarum, licèt multarum ac frequentium immunitatem. De abuſibus verò immunitatis & eorum remediis dicam infrà.

Sítne immunitas Eccleſiarum diuini iuris naturalis, an eidem iuri contraria.

CAPVT VI.

DVPLEX diuinum ius Chriſtiana lege cognoſcimus, naturale vnum, quod cum ipſamet 1.
natura inditum noſtris mentibus, atque impreſſum eſt ab authore naturæ, continens omnia illa moralia præcepta, quæ extrà primis illis moralibus principiis naturali lumine cognitis, per paucos diſcurſus clarè & neceſſariò inferimus, veluti quaſdam primas, aut primis propinquas concluſiones, quod totũ in decem Decalogi præceptis poſitum eſt, ad quæ cætera reducuntur. Id autem vocatur ius 2.
diuinum naturale, diuinum quidẽ, quoniam à Deo primum ipſi naturæ inditum, & poſtea expreſſum in duabus tabulis mundo traditum eſt. Naturale verò quoniam eſt ſimul cum natura acceptum, ipſi naturæ impreſſum, naturali lumine cognitum, vt non poſſit diu inuincibiliter ignorari, niſi fortè aliquandiu propter cæcitatem, atque obtenebrationem luminis natura-

lis

lis ex contraria praua educatione
prouenientem, atque ideo ius hoc
3. eſt omni alio iure potius, vt ſecum
[illegible] iure concurrat; vt al-
terutrum neceſſariò tranſgrediendum
dum ſit, non modò hoc cuilibet
alij præferendum ſit, ſed liceat non
modò impune, ſed etiam abſque
omni prorſus peccato quodlibet
aliud ius pro iſtius inuiolabili ob-
ſeruatione violare, ac tranſgredi,
4. cuius tria præcepta naturali iure
cognouit Tullius lib... de inuen-
tione, vnum de religione, quod
primum & tertium Decalogi præ-
ceptum eſt, de colendo Deo, &
ſanctificando illi certo die. Secun-
dum de obſeruantia maiorum no-
ſtrorum, quod nos quarto, tertiū
de veritate, quam ſecundo Decalo-
5. gi præcepto cūſtodimus. Alterum
eſt ius diuinum poſitiuum, quod
in natura non impreſſum, ſed ſolo
externo præcepto à Deo expreſſum
6. eſt. Cuius nulla fuit apud gentes
cognitio, ſicut nec veri Dei, ora-
culorum enim reſponſa de parti-
cularibus rebus, aut actionibus
tantùm, non de re aliqua, quæ
omnibus ad obſeruandum propo-
neretur, iuris, legiſve nomem non
meruerunt. Hoc ius diuinum po-
ſitiuum Hebræis omnium primis
dari cœptum eſt, in lege poſtea
7. Chriſtiana completum fuit. Cu-
ius tres ampliſſimæ partes sūt, duæ
Hebræis traditæ, tertia Chriſtia-
nis. Prima ceremonialis fuit, perti-
nēs ad ſacrificia, reliquāmque reli-
gionē, atque ad externum Dei cul-
tum. Altera verò iudicialis ad ipſā
reipublicæ illius politiam, regi-
menque ordinata, quæ vtraque
pars ore, ac miniſterio Angelorū
data Moyſi creditur. At vbi venit
plenitudo temporis diuini conſi-
lij ordinatione diſpoſita, & Ver-
bum caro factum ex ſacratiſſimæ
Virginis [illegible]
prodiit, & habitauit in nobis, &
Ieſus Chriſtus verus Dei filius fa-
ctus eſt magiſter, & legifer noſter
ius aliud diuinum poſitiuum pro-
prio ore tradidit, quod partim per 8.
eius diſcipulos, Apoſtolos, & Euan-
geliſtas ſcriptum fuit, partim ad
nos per eorundem traditionem,
quaſi per manus traſmiſſum fuit,
ad quos pertinent omnia præce-
pta de ſacramentis, partim confi-
ciendis materie, forma, & mini-
ſtro partim tractandis, partim re-
cipiendis, déque aliis quibuſdam
rebus, de quibus non eſt præſentis
inſtituti diſputare. Hinc duo ſur-
gunt dubia, alterum eſt, an Eccle-
ſiarū immunitas in lege Chriſtia-
na ſit iuris diuini naturalis, alte-
rúm an iuri diuino naturali aliqua
ratione repugnet.

Priori dubio facile ſatisfit ex 9.
his, quæ toto cap.10. primi lib.
dicta ſunt de aſylia gentium. Cùm
enim ius diuinum naturale immu-
tabile ſit, quæcunque eo loco de
gentium aſylia dicta ſunt, ad no-
ſtrarum Eccleſiarum immunitatē
pertinent, & quæ rationes allatæ
ſunt ad probandum aſyliam iuris
diuini naturalis non fuiſſe, æquè
de noſtrarum Eccleſiarum immu-
nitate probant. Illa ſola ratio de
aſylis quidem probaret, quæ de
noſtris Eccleſiis non probat, quòd
aſylia non omnibus templis data
erat, ſicut apud nos omnibus Ec-
cleſiis, ſi enim iuris naturalis fuiſ-
ſet, omnibus competere debuiſſet.
Negari tamen non debet immuni-
tatem Eccleſiarum vero Deo dica-
tarum fundamentaliter, & quan-
tum ad ſubſtantiam à iure diuino
 natu

naturali deriuari; ſunt enim perſo-
næ, ſic etiam loci Deo ſacri eo ipſo
quia Deo ſacri ſunt, iure naturæ
à prophanis vſibus, & à poteſtate
laica eximuntur, ne laicus magi-
ſtratus iuriſdictionem in eo exer-
cere poſſit, quia tamen talis im-
munitas tota pendet à determina-
tione loci, termini, temporis, per-
ſonarum, criminum, ſeu delicto-
rum, ac ſimilibus, quas ius ipſum
naturale minimè præſcribit, ideo
iuris naturalis ſimpliciter dicenda
non eſt. Et ſic intelligenda ſunt
quæ ſuprà diximus *lib.* 1. *cap.* 11.

10. Poſteriori verò dubitationi lo-
cum non præberem, vt rem tam
longo vſu ab ipſius viuentis Noe
temporibus, tam facile ab omni-
bus gentibus receptam, vt 1. *lib.*
dixi *cap.* 6. *n.* 11. *&* 12. nunc tan-
dem in dubium reuocarem, an a-
ſylia, & Eccleſiarum immunitas
naturali iuri aduerſetur: niſi Chri-
ſtiani hominis temeritas, eò auda-
ciæ, ſeu potiùs amentiæ progreſſa
eſſet, vt affirmare, ſeu blaſphema-
re (veriùs dicam) auderet id,
quod de gentium aſylis nemo Gen-
tilium auſus eſt, Eccleſiarum im-
munitatem, iuraque immunitatis
non modò facta eſſe ſine ratione,
& ad beneplacitum, ſed etiam eſſe
contra ius diuinum naturale, quo-
caurum eſt Eccleſiam domum eſſe
orationis, non autem negotiatio-
nis. Eccleſia enim domum eſſe o-
rationis, non eſt iuris diuini poſi-
tiui, ſed naturalis: natura enim
dictat locum ſacrificiis & oratio-
nibus fidelium deputatum hanc
mereri reuerentiam. Hunc errorem
tenuit expreſsè Petrus de Ferrariis
in ſua practica *tit. de forma inquiſi-
tionis col.* 2. *verſ. ex his, n.* 31. vbi ne-
que his contentus ſubdit: Si ergo
Deus ementes, & vendentes ex-
pulit è templo, quãto minus ferret
homici-
das, alioſque ſimiles reos? Inde in-
fert perſonas huiuſmodi nullo mo-
do poſſe, nec debere in Eccleſia
recipi, nec eius ſuffragio defendi,
ſed totaliter eſſe ex ea eiiciendos,
& ad ſecularem iudicem, vt ab eo
puniantur, tranſmittendos. Ex eo
demum Italiam laudat (quod ſi eſ-
ſet, vituperationi dandum eſſet)
dicens, & ita benè ſeruat Italia, 11.
quæ eſt omnium prouinciarum
domina, nẽpe eiicit reos omnes de
Eccleſia. Ego verò primùm totius
Italiæ nomine hanc eius laudatio-
nem reſpuo, execror, ac deteſtor,
ſemper enim fuit Italia ſacris ca-
nonibus, Apoſtolicíſque Romano-
rum Pontificum præceptis obe-
dientiſſima, cùm in cæteris rebus
omnibus, tum in hac ipſa immu-
nitatis Eccleſiarum materia, de qua
tractamus. Deinde hanc doctrinã 12.
erroneam eſſe affirmare non dubi-
to. Nam certum eſt, & de fide, Ec-
cleſiam errare non poſſe, in his
quæ ad fidem, ac mores pertinent.
cui fidei veritati is detrahit dicen-
do, immunitatem eſſe contra ius
diuinum. Sequeretur enim per ne-
ceſſariam conſequentiam errare
Eccleſiam, cùm immunitatem con-
tra ius diuinum præcipit. Secundò
æquè certum de fide eſt, teneri
Chriſtianos obedire vniuerſalibus
præceptis, ac legibus Eccleſiæ,
quare cùm habeamus tam multos
de hac immunitate canones, erro-
neum eſt dicere reos non debere,
nec poſſe in Eccleſia recipi, ac de-
fendi; eſſet enim dicere non debe-
re, nec poſſe obediri Eccleſiæ præ-
cipienti. Quare optimo conſilio 13.
Illuſtriſſimus & Reuerendiſſimus
Domi

Dominus Don Gaſpar à Quiroga Archiepiſcopus Toletanus ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, & Generalis in regnis Hiſpaniarum Inquiſitor contra hæreticam prauitatem in indice expurgatorio librorum nuper edito, de conſilio ſupremi Senatus S. Generalis Inquiſitoris anno 1583. inter alia multa, quæ de eadem practica dicti Io. Petri de Ferrariis expuncta ſunt, hoc quoque quod hoc loco retulimus, tanquam fidei catholicæ contrarium expungi iuſſit ab illis verbis: *Ego dico, ſalua reuerentia*, vſque ad verſiculum: *Amplius quæritur*. Id ideo à me hoc loco dictũ ſit, vt & catholici omnes huic ſacræ inquiſitionis generalis cẽſuræ tã piæ, ac iuſtæ acquieſcamus, & ſi fortè is locus in noſtris exẽplaribus nõ ſit deletus, illum ſtatim deleamus, ſãctæque Rom. Eccleſiæ libentiſſimis animis in hac ipſa Eccleſiarum immunitate pareamus.

14. Poſſet & ex alio capite videri Eccleſiarum immunitas aduerſari iuri diuino naturali, quatenus impedit reorum punitionem: vt enim natura petit ſecari membrum putridum ne reliquo corpori noceat, ſic ſecari per pœnam, & mortem reum, qui eſt membrum putridum corporis myſtici ipſius reipublicæ ne reliquo corpori noceat. Sed certè hæc ratio nihil pro-

15. bat. Illud enim præceptum iuris naturalis primùm non obligat vniuersè ad puniendum ſemper, & in omni caſu omnẽ reum, omnis enim cuiuſcunque criminis punitio potiùs obeſſet reip. iuxta illud Poetæ:

Si quoties peccant homines ſua fulmina mittat
Iuppiter, exiguo tẽpore nullus erit.

16. Vnde potius eſt præceptum indefinitum, & indeterminatum, quàm vniuerſale obligans ad puniendum aliquando reos ne inualeſcant mala in perniciem reip. Multæ ſunt autem cauſæ, propter quas non modò poſſunt diſſimulari delicta quaſi non cognoſcantur, ſed etiam poſteaquã cognita ſunt poteſt venia per Principem indulgeri, quoties ex conceſſa illi venia non imminet aliquod peculiare damnum reip. inter quas cauſas hæc quoque annumerari poteſt, quia reus ad Eccleſiam confugit. Secundò dico 17.
præceptum naturale puniendi reos non determinare pœnã cuique delicto debitã, ſed pœnas omnes humano iure introductas eſſe, immò neque omnibus taxatas eſſe certas pœnas, ſed permultis delictis relictas eſſe taxandas per iudicẽ; Eccleſiæ immunitas ſolùm petit condonari vitam, & membra, grauéſque pœnas corporis, quare poteſt aliis pœnis reos afficere. Tertiò licèt etiã valde conforme ſit iuri, ac rationi naturali, mortẽ morte vindicari, eúmque qui hominem occiderit, neci tradi; non eſt tamen vniuerſale præceptum iuris naturalis, vt homicidium pœna capitis plectatur. Ideo quod dixit Chriſtus 18.
Petro iam vicinus morti, *omnis enim qui gladio ferit, gladio peribit*, 19.
prophetia potius eſt eius, quod frequenter accidere ſolet, quàm præceptum de omni homicida occidendo: cùm præſertim in eo caſu, in quo tunc Petrus verſabatur, impune liceat occidere ad neceſſariam defenſionẽ innocentis, quod tunc Petrus feciſſet, ſi occidiſſet; feciſſet enim ad neceſſariam innocentiſſimi Agni Chriſti defenſionem. Quod autem dixit Chriſtus, frequenter euenire ſolet, vt qui hominem

minem occiderit, ipſe quoque eodē mortis violentæ genere vitam
20. finiat. Tunc ſolum eſt naturale præceptum occidendi maleficos, & homicidas, quando ſi condonaretur vita, pernicioſum eſſet reip. In aliis caſibus poteſt per Principem pœna ex aliqua rationabili cauſa commutari, vel etiam indulgeri. Porrò delictis, quæ reip. pernicioſa ſunt, iam Eccleſia immunitatem abſtulit, vt patet ex octo caſibus hac conſtitutione expreſ-
21. ſis. Quòd ſi aliquod aliud contingat alicubi delictum, quod omnibus rectè, ac ſine animi perturbatione penſatis iudicetur eiuſmodi, vt ſi reo ad Eccleſiam confugienti vita condonetur, perniciem ſit reip. allaturum, cedit ius humanum iuri naturali, poteſtque de Eccleſia extrahi ad pœnam. Solum moneo ne quis in hoc caſu præcipitanter procedat, ſed maturè, adhibitóque prudentum conſilio, omníque animi perturbatione ſemota.

22. Nunc illud ſupereſt, vt illa Chriſti verba penſemus, in quibus Io. Petrus de Ferrariis fundauit errorem ſuum; Chriſtus enim Dominus noſter diuerſimodè à diuerſis Euangeliſtis fertur loquutus. Apud alterum enim refertur dixiſſe, *Nolite facere domum meam domum negotiationis.* quibus verbis actum negotiandi, qui eſt negotiatio, fieri prohibet in Eccleſia. Apud alterum dixiſſe fertur, *Domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem feciſtis illam ſpeluncā latronum.* quod in perſonam latronum, non in actum latrocinandi ſonare videtur, quaſi latrones non ſint in Eccleſia
23. recipiendi. Sed reſpondeo etiam nomen latronis pro latrone actu latrocinante poſitum eſſe, quòd qui vendebant actu, latrocinabantur, negotiationi enim aliquod latrocinium facile adiungi ſolet, de iis enim ea dicit qui ibi negotiabantur, emendo, & vendendo, neque enim erant ibi alij latrones. Vnde & ipſemet Chriſtus narrat 24.
parabolam duorum, qui aſcendebāt in templum, vt orarent, quorum alter Phariſæus erat, alter publicanus. Publicani publicè pro peccatoribus habebantur, & publicanus ille onuſtus peccatis in templum aſcendit, præſertim verò publicani, & peccatores è templo non excludebantur, niſi quando ad latrocinandum in templo morabantur, in eo enim actu inuentos Dominus è templo eiecit; ac rurſus Chriſtus mulierem in adulterio deprehenſam, & ad ipſum in templum adductam non modò non eiecit de templo, ſed eiectis ſapientiſſimo ſuo reſponſo omnibus aliis, eidem in ipſo templo ignouit, dicens, *Nemo te condemnauit, nec ego te condemnabo.* Domus ergo Dei omnes perſonas recipit, vt in ea precando exaudiantur, & vt in ea orate omnes poſſint, eiicit negotiantes, qui aliorum orationes perturbant. Poſſe autem ac debere etiam peccatores in templum illud intrare ad orandum, expreſsè precatus eſt Salomō 3. *Reg.* 8. cùm intuliſſet arcam in templum; ergo pari ratione admittendus eſt, qui ad Eccleſiā confugit, periturus per clericos Eccleſiæ vitam, & membra ob Dei reuerentiam.

Demum immunitatem hāc Eccleſiarum nō modò non diſſonam, 25.
ſed conſonam eſſe iuri diuino naturali expreſsè tenet Villadiego *in tract. de immun. Eccleſ. in 2. praſuppoſito.*

ſito. Reducitur enim ad primũ Decalogi præceptum, vt lib. primo oſtenſum eſt, quatenus illud naturale præceptum colendi Deum humana inuentione applicatur ad hunc particularem cultum, vt pro Dei reuerentia permittatur reus tutus eſſe in Eccleſia, vel vita illi, ac membra indulgeantur. Proinde tanquam conformis Decalogi præcepto grata Deo fuit eadem immunitas, quẽadmodum miracula non pauca in eius confirmationem facta, teſtantur, quæ ſuo loco adducemus, idque non poteſt ſine fidei catholicæ præiudicio negari.

An immunitas Eccleſiarum ſit iuris diuini poſitiui, an merè humani.

CAPVT VII.

1. FVIT Ioannis Ignei ſententia Iuriſperiti celeberrimi *in l.* 1. *ff. ad ſenat. conſul. Syllanian.* §. 1. *à num.* 25. per multos ſequentes, atque vniuerſi Rothomagenſis ſenatus, vt ipſe refert, cùm ad illum per viam appellationis de cuiuſdam cauſa, qui ad Eccleſiam confugerat, fuiſſet delatũ, & gloſſæ in Capell. Tholoſan. *q.* 422. vt refert Villadiego *in tract. de immun. Eccleſ. in* 2. *præſuppoſitione*, eſſe immunitatem Eccleſiarum iuris diuini poſitiui. Adducit Igneus pro hac ſententia multa Scripturæ loca, quę parum ad rem faciunt. Duo tantùm videntur aliquid, licèt parum, habere momenti. Prior habetur *Exodi* 21. cuius verba fideliſſimè relata ſunt *in c.* 1. *de homicidio*: Si quis per induſtriam, & per inſidias occiderit proximum, ab altari meo euelles eum, vt moriatur. Hinc infert à cõtrario ſenſu in aliis caſibus, & delictis extrahi prohibitum eſſe, eodémque præcepto, quo illud iubetur, hoc prohiberi. Poſterior Scripturæ textus habetur *Matth.* 23. vbi cùm Chriſtus comminatus eſſet Iudæis, *Veniet ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram à ſanguine Abel iuſti vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barrachiæ, quem occidiſtis inter templũ & altare*, vbi obſeruat Igneus meritò exprimi occiſionis locum, quaſi ideo vindictam ſequutura ſit grauior, quòd in templo illum violata immunitate occiderunt.

Mihi verò primò certum eſt immunitatem noſtrarum Eccleſiarum non eſſe à Deo præceptam in veteri Teſtamento, ſiue admittamus illis Exodi verbis contineri præceptum diuinum de immunitate illius altaris, ac tabernaculi, ſeu templi, ſiue non: illud enim ad noſtras Eccleſias non tranſiret, ſed cum ipſa menſa, altari, ac tabernaculo ceſſaret, eſſet enim inter ceremonialia ſimul cum altari, ac tabernaculo numerandum, ſicut dictum eſt *lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 8. *prope finem*. An autem ibi præceptũ aliquod diuinum contentum fuerit, abundè dictum à nobis eſt illo *cap.* 9. fuiſſe præceptum quoddam indirectum, ſubobſcurũ, & quod vix ab illa gente præcepto fuerit cognitum, ſeruatam tamen loco immunitatem de conſuetudine ex populi deuotione non ſolùm quoad caſuales occiſores, ſed etiam quoad aliorum criminum reos. 2.

Secundò æquè certum eſt nullum eſſe Chriſti præceptum de immunitate Eccleſiarum. Probo primò ex S. Thom. communiter recepto 1. 2. *q.* 108. *a.* 1. & 2. & *in quodlibet.* 4. *art.* 13. nullum præceptum da- 3.

P. Gambac. de immun. Eccl. T tum

tum eſt à Chriſto, præter naturalia præcepta Decalogi, & ſupernaturalia præcepta fidei, & ſacramentorũ, præceptum autem de immunitate Eccleſiarũ, neque in Decalogo cõtinetur; ſed ſolùm ad illud reducitur, neque pertinet ad fidem, neque ad ſacraměta: ergo nõ eſt Chriſti præceptum. Probat autem S. Th. nullum eſſe aliud præceptũ à Chriſto datum, optima ratione, quia tota lex gratiæ, quam Chriſtus attulit, eſt principaliter ordinata, vt gratiam conſequamur per Chriſtum filium Dei hominem factum, cuius ſacra humanitas primò gratia repleta ad nos gratiam deriuare debet. Ideo de illis operibus tantùm præcepta dare debuit, quæ vel ducunt nos ad gratiam, eámque operantur, cuiuſmodi ſunt ſacramenta, vel neceſſariò pertinent ad rectũ eiuſdem gratiæ vſum, vt ſunt præcepta Decalogi, vel habent neceſſariam connexionem cum gratia, & de his dari debuit præceptum affirmatiuum, cuiuſmodi eſt præceptũ de fide, & fidei confeſſione, vel habent contrarietatem ad gratiam, & de his dari debuit præceptum nega-
4. tiuum de non neganda fide. De aliis operibus, quę nullum habent huiuſmodi ordinem ad gratiam, neque neceſſariam connexionem, & conuenientiam, neque contrarietatem ad illam, nullum dare debuit pręceptum, ſed ea relinquere libera, vt quiſque partim ea ſibi determinet,
5. quæ expedire putat, vel à ſuo ſuperiore determinata accipiat, & in hoc poſita eſt libertas legis euangelicę, quòd hęc omnia nobis libera reliquit, quæ in lege vetere quantũcunque minima & determinata erãt præcepto diuino, ceremonialia ſi pertinebant ad cultum Dei, iudicialia ſi ordinabant hominem ad proximum; vnde & lex illa, lex ſeruitutis erat. Secundò probatur, ſi quod aliud præceptũ à Chriſto datum eſt præter hæc, quę dicta ſũt, quęro, aſſignes, vbi datum ſit in nouo Teſtamento? quod cùm aſſignare nequiueris, fatearis neceſſe eſt, datum ab eo non eſſe. Ita ſi datum eſt præceptũ de immunitate Eccleſiarum, aſſigna vbi, aut quibus verbis datum ſit; nulla autem aſſignari poſſunt; ergo datum non eſt.

Tertiò ex dictis neceſſariò ſequi- 6.
tur immunitatem Eccleſiarũ eſſe ex hominũ inſtitutione, ſiue quòd ſibi quiſque hunc cultũ Deo exhibendũ propria volũtate determinauit, ſiue quòd qui in Chriſtiana republica aliorum curam gerunt, hoc Chriſtianis ſua lege præceperunt. Probatur, non eſt iuris diuini naturalis, nõ iuris diuini poſitiui veteris Teſtamenti, nõ iuris diuini poſitiui inſtituti à Chriſti, vt hactenus de ſingulis probatũ eſt; ergo ſolius eſt humani iuris, atque ex hominum inſtitutione.

Ad illam ſcripturam Exodi 21. patet ex primo dicto.

Ad alteram verò noui Teſtamẽti 7.
Matth. 23. reſpondeo primò nihil minus ibi haberi, quàm violatæ immunitatis rationem. Apertè enim ex ipſo contextu verborum apparet Chriſtum nihil aliud eo loco intendiſſe, quàm redarguere Iudęos, à quibus ipſe ad necem agnus innocens quęrendus erat, quòd iam cõſueuiſſent Iudæi Prophetas, iuſtóſque homines necare. Præmiſerat enim *Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & ſapiẽtes, & ſcribas, & ex eis occidetis & crucifigetis in ſynagogis veſtris*, & tũc ſubdit, *vt veniat ſuper vos omnis ſãguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terrã*, numerãſque

Digitized by Google

ránſque iuſtos mentionē facit Zachariæ filij Barrachiæ occiſi inter templum & altare: tunc denuo reprehenſionē aſſumens nullam amplius facit loci ſacri mentionem, in quo poſtrema illa occiſio patrata erat, ſed ſolius occiſionis iuſtorum, dicens, *Ieruſalem, Ieruſalem, quæ occidis Prophetas*, &c. vt hac ratione appareat totā comminationis, aut etiā reprehenſionis vim in eo poſitam eſſe, quòd occidat iuſtos, & eos quos fouere debuiſſet.

8. Expreſſit autem locum inter téplum & altare, vt ex hoc intelligeretur quis ille fuerit iuſtus Zacharias, qui fuerat occiſus. Qui ſi etiam facta loci métione vix cognoſci potuit, quiſnam fuerit, vt multi multa ſenſerint, D. Hieronymo teſte ſuper eum locum, manſiſſet omnino incognitus, ſi expreſſus necis locus nō fuiſſet. Secundò reſpódeo certū eſſe expreſſionē illā tépli nullatenus ad violatā immunitatē poſſe referri, cùm non fugerit Zacharias in templum, vt ibi impunitatem cōſequeretur, ſed in téplo degens, tanquam iuſtus ac populū reprehendens de idololatria in eodem loco lapidibus obrutus eſt. 2. *Paral.* 24. Addo tertiò etiāſi dicta eſsét à Chriſto ea verba Iudæis ad exprobrandum eis immunitatis illius tépli violationem, adhuc nullā habere vim ad probandā noſtrarum Eccleſiarum immunitatem; non enim licet argumentari ab illo templo ad noſtras Eccleſias, vt ex primo dicto conſtat.

Quamuis Deus immunitatem Eccleſiarum non præceperit, multis tamen miraculis teſtatus eſt eam ſibi gratam eſſe.

CAPVT VIII.

QVANQVAM immunitatē Eccleſiarum ex eo intelligamus 1.
Deo gratā acceptámque eſſe, quod propter ipſius reuerentiā Dei, ſanctorúmque, ac ſacrorū locorū, ciuili Principum iure, ſacrorúmque Conciliorum Romanorúmque Pōtificū conſtitutionibus, & Patrum decretis cōſtituta eſt, & ad religionē cultúmque Dei aſſumpta, & piè à fidelibus populis obſeruata, id quod cōmune illi eſt cū iis ceremoniis, quę canonico iure ſtatutę ſūt. Habet ta-
mē aliquid peculiare, quo declara- 2.
uit mundo Deus ipſe ſibi eam gratā eſſe multitudinem, népe miraculorū, quibus Deus aliis ad confugiēdum ad Eccleſiā opē ſupernaturaliter attulit, aut confugiendi impedimēta ſuſtulit, alios ne inde extrahi poſſent cōtra omnē humanam vim iuuit, aliis vt ad Eccleſiā, vnde perperā extracti fuerant, reducerentur, præſtò fuit: alios qui reſtituere abſtractos, vel ſatisfacere prō eo delicto contépſerūt, diuinitus puniuit. Demū vindicauit grauiter in eū qui iura immunitatis lege abrogare ac tollere auſus eſt. Ex quibus omnibus deuoti populi vſqueadeo erga hanc immunitatē affici deberent, vt quāuis conſtet, à Deo præceptā nō eſſe, illā tamen nō ſecus, ac ſi diuina lege poſita eſſet, ſuſcipiant, reuereantur, ſeruent, quandoquidem vident tot támque variis miraculorum generibus teſtatum eſſe Deum eam ſibi ſummoperè placere.

Primū caput miraculorū eſt Dei
cōcurrētis cū reis criminū in vincu- 3.
lis detétis ope ſua ſupernaturali illos iuuādo, vt cōfugere ad Eccleſiā poſsét. Audoënus Rothomagéſis E-
piſcopus in vita S. Eligij narrat *lib.* 4.
2. *c.* 15. Cū pleriq; apud Lemonicos iā dānati ad mortē grauibus cōſtricti

vinculis detinerētur, ne qua ratione poſſent effugere, effugiēdi tamē opportunitatem percommodam illis diuinitus datam eſſe. Venit illuc ſeruus Dei Eligius vt eos inuiſeret, cúmque id ſibi licere inſtantet ab hominibus petens, nihil obtineret, ſeſe in preces ſuas ad Deum conuertit, & vt erat pius, ac clemens, id ſummis ab eo precibus contendit, miſeros illos, vt ab imminente mortis periculo liberaret, exaudiuit Deus, quem homines ne audire quidē voluerunt, & ecce tibi multa repentè miracula. Primùm caligo quędā vſqueadeò denſa, atque palpabilis, totum complet carcerem, vix vt homines quicquam viderent. Deinde Eligio Dei ſeruo ad carceris ianuas appropinquante, repētè confractæ ſunt ſeræ, vectéſque ferrei, ac patefactæ carceris ianuæ. Tum Eligij monitu egredi iuſſi miſeri illi, & in S. Sulpitij propinquam ædem confugere, cùm obſeratas illius baſilicæ fores reperiſſent, nec qua ingredi poſſent, viderent, de iam concepta ſalutis ſpe deciduut. Cùm ecce tertiò adeſt illis ope ſua Deus, è latere enim Eccleſiæ nulla humana opera, ſed diuina poteſtate illico oſtium apertum eſt, per quod in Eccleſiam ingreſſi ad ſacrum altare ſeſe contulere tremebundi, diuinóque munere ſacræ baſilicæ confugio vſi ſunt. Quid eis deinde con-
5. tigerit poſteriùs dicetur. Neque verò minus illuſtre fuit quod idem author *eod. lib.* 2. narrat. Vir quidam ferreis cōſtrictus vinculis cùm ad ſupplicium raperetur, è trahentium manibus diuinitus dilapſus ad B. Eligij Eccleſiam quàm celerrimè aduolauit. Hic cum ad eius Thecam tremebundus ſubſtitiſſet, adhuc catenis illis onuſtus, è veſtigio confractæ catenæ in terram magno impetu deciderunt, & cuius pietas dum viueret multos è mortis periculo liberauerat, eius defuncti reliquiæ huic etiam profuere, vt poſteriùs dicetur. Valdebertus 6.
præterea monachus in vita S. Goaris Preſbyteri circa annum Domini 850. aliud narrat miraculum memoriā dignum. Humfridi cuiuſdam clerici ſeruus, cum quo commiſſa in dominum culpa, manibus poſt terga reuinctis traheretur ad pœnam, quàm vehementer perhorreſcebat, viſam à longè S. Goaris Eccleſiam deuotè ſalutauit, opémque petiit vt illuc ſibi tutò confugere liceret: nec mora quaſi intrinſecus vocem ad fugam inuitantis audiret, vinclis quibus tenebatur dicto citiùs diſſolutis, vt ſe liberum aduertit, in Eccleſiam ſeſe proripuit, nec repetitus à Domino offenſam ſupplicique vitauit.

Secundum caput miraculorum eorum eſt quibus Deus in Eccleſiis ſua diuina ope præſtò fuit, & ne inde ad ſupplicia raperentur diuinitus impediuit. Redeamus ad pri- 7.
mos illos miſeros, quos paulo antè ad altare baſilicæ S. Sulpitij reliquimus. Curię enim miniſtri & carceris cuſtodes, poſteaquam eos in illa caligine iam fugiſſe de carcere cognouerunt, eos hac illàc diligentiſſimè conquirentes, cùm tandem eam ingreſſi Eccleſiam illos ad altare ſtantes, comperiſſent, rabidorum leonum more furore inflammati inde extrahere diu conati ſūt. Hortabatur eos vir Dei Eligius, qui illic ſimul cum eis aderat, à tam nefario ſcelere atque à ſacrilegis auſibus abſtinerent, atque è ſacro templo, qui locus eſt vitæ, miſeros ad

ad mortem ne abducerent; nec
tamen proficiebat, rogabat il-
los, nec impetrabat. Conſtrin-
xere illi denuo reos crudeliter
arctioribus catenis. Cùm aliquis
denuo irritas apud homines pre-
ces conuertit ad Deum: vix labia
ſoluerat in preces, cùm repentè
vinclis illis catenı́ſque ſolutis, con-
fractis, & in terram grauiter diſie-
ctis, omnium militum animi ita
conſternati ſunt, vt miſeros illos
ne attingere ampliùs auſi, & ipſi
reuerentiam ſacro templo exhibe-
rent, & miſeri illi de mortis fauci-
bus erepti, impunitatem conſe-
8. querentur. De eo verò qui cùm ad
ſupplicium raperetur S. Eligij Ec-
cleſiam ingreſſus ad eius Thecam
conſtiterat, ſubdit idem Audoe-
nus miniſtros, & tortores illum
inſecutos, vt videre hominem ſo-
lutum vinculis, magna repentè vi
ac furore catenas eius collo ac ma-
nibus denuo inieciſſe, rabiéque, ac
furore percitos extrahere de tem-
plo atque ad ſupplicium rapere
conatos eſſe. Tum miſerum illum
pænè exanimem, ac morti vultu
ſimilem, tenſis ad viri Dei ſepul-
crum manibus, ita eum affatum
eſſe: Placet ne tibi ſerue Dei Eligi
confugientem ad te tuo auxilio
deſtitui? Vix ea fatus erat, cùm
confractæ ilicò diuinitus catenæ
omnes de collo déque manibus
illius longiùs proſiliunt, tum con-
ſternati animo milites, ac cæleſtis
iræ timore perciti, in terram deie-
cti, temeritatis veniam fuſis lacry-
mis pauidi deprecantur, neque ho-
minem attingere auſi, inde diſce-
dentes miſerum illum liberum re-
liquerunt.

9. Tertium caput eſt eorum mi-
raculorum, quibus ſupernaturali-
ter Deus puniuit eos, qui reos de
Eccleſia abſtraxerunt, donec illos
eidem Eccleſiæ reſtituerent, aut
proprij grauitate ſupplicij à ſimi-
libus auſibus alios deterrerent.
Non enim tantùm opem tulit vin-
ctis in Eccleſia, ne abſtraherentur,
ſed cùm aliquando extrahi permi-
ſiſſet, diſtricta tamen vltione in
extractores animaduertit. Refert 10.
Paulinus in vita S. Ambroſij, Ho-
norio Imperatore miſſos à Stilico-
ne Comite milites qui Creſconiũ
de Eccleſia, ad quã confugerat, per
vim extraherent. Aderat tunc in
Eccleſia Ambroſius cum ſuis cle-
ricis, confugam de eorum ma-
nibus erepturus, rogabat illos o-
ptimus præſul, monebat, hortaba-
tur, ne tantum ſcelus auderent il-
li, vt erant Arrianarum partium
ſectatores, ſanctiſſimóque Epiſco-
po infenſi, efferatis animis facta
vi, de præſulis ac clericorum ma-
nibus raptum hominem, de Eccle-
ſia etiam abſtraxerunt. Degebat
eo tempore Imperator Medio-
lani, Libycarúmque ferarum ſpe-
ctacula exhibebat: proceſſerat Sti-
lico in Amphiteatrũ poſt Impera-
torem, cùm illuc rapto Creſconio
milites quaſi parta victoria exulta-
bundi ad Stiliconem accurrunt,
læti atque hilares ſeſe imperata
exequutos nunciant, & ecce tibi
repentè emiſſi de cauſa ad luden-
dum leones recto itinere in eos
irruentes, lætabundos illos miſe-
ros cachinnantéſque intercipiunt,
mactant, laniant, in oculis conſpe-
ctúque populi, præcipuè Stilico-
nis, qui eo viſo horrendo, inopi-
natóque ſpectaculo, timore per-
cuſſus, atque animo conſternatus,
veritus ne quid ſibi deterius con-
tingeret, qui tanti mali cauſa exti-

tiſſet, militum malo edoctus, accenſam contra ſe Numinis iram Creſconij ad Eccleſiam, vnde ablatus fuerat, reſtitutione placauit.

11. Fuit & mercator quidã, Bedaart nomine, cuius ſeruus, vt refert Valdebertus monachus in vita S. Goaris, ab offenſo domino ſibi grauiter metuens, nullam euadendi rationem ſibi profuturam ſperans, hanc ſolam experiri voluit, in S. Goaris Eccleſiam vt confugeret ſanctum ſibi propitium fore confidens, vt immunitatis iure tutò ibi eſſe ſibi liceret, donec eius dominus monachis eius Eccleſiæ, vt moris erat, impunitatis ſacramenta præſtaret. Vix Eccleſiam erat ingreſſus, cùm inſequens illum dominus ira, ac furore inflammatus ſtatim aſſequutus eſt. Hic tremebundũ ſeruum per vim extrahere aggreſſus nulla ſacri loci, neque verò ſancti ipſius Goaris habita ratione ab Herirardo monacho eius Eccleſiæ, blandis primùm verbis veniam ſeruo deprecante, deinde factis etiam renitente, & S. Goaris nomine comminante, cùm neque placari tantillulum, neque ab inferenda vi retardari poſſet, vt erat furore percitus abſtractum per ſummam vim de altari ſeruum, & extra Eccleſiam raptum S. Goaris opem fruſtrà (vt putabatur) inuocantem, pro foribus Eccleſiæ in oculis conſpectúque monachi Heriradi, quaſi in contemptum ſancti viri, verberibus malè accepit, donec exaturata temeritas crudelitate, prouocatam in ſe Dei ac S. Goaris iram experta eſt; immundo enim ſpiritu repentè correptus diris cruciatibus vita exutus exemplum poſteris reliquit diuinæ vltionis in eos qui ſacrarum Eccleſiarum immunitati non deferunt.

Quartum caput miraculorum in eos eſt, qui cùm Eccleſiarum immunitatem violaſſent, pœnitentiam ab Epiſcopo impoſitam peragere contempſerunt. Narrat Ioannes Petrus Maffeus noſtræ Societatis ſacerdos, cũ aliis rebus multis, tũ Chriſtianæ hiſtoriæ doctrina inſignis, in vita S. Hugonis Epiſcopi, ſeptem aliquando regiæ curiæ ſatellites furtim raptum quendam de Eccleſia ad quam confugerat, ſuſpendio necaſſe; id vbi ad Hugonis Epiſcopi aures peruenit, zelo diuini honoris, & ſanctorum eius tactus ad eccleſiaſtica arma recurrens excomunicationis mucrone illos omnes à ſanctæ Eccleſiæ communione ſeparauit. Illi timore perciti, ac veriti ne quid grauius paterentur, ad eius pedes ſeſe penè omnes abiecerunt, & veniam poſtulantes, & ad exequendam quam ille iniungeret pœnitentiam, ex animo ſe offerentes, vnus id facere ſuperbia inuidus recuſauit. Flexus ſupplici hominum humilitate præſul, ita demum ab excommunicationis ſententia ſex illos abſoluit, vt inter cætera pœnitentiæ opera ſuſpenſi illius hominis cadauer ipſi seminudi per mediam vrbem propriis humeris vſque ad Eccleſiæ illius cœmeterium, vnde illum temerè extraxerant, geſtarent, ibíque propriis manibus ſepelirent, quod illi piè, quamuis ſummo cum dedecore, perficientes, iram tremendi iudicis euaſerunt. At ſeptimus ille pertinax, & ſuperbus, quod tunc ſponte cum ſociis noluit, ſummis malis per ſeptem continuos annos diuexatus, multíſque calamitatibus impetitus, atque damna 13.

damna non leuia, famæ, bonorum externorum atque perſonæ ipſius perpeſſus, facere tandem coactus eſt. Ad ſanctum Epiſcopum dolens & contritus acceſſit, adque eius pedes ſupplex ſe proſtrauit, errati veniam excommunicationis abſolutionem humillimè deprecans ille, vt hominem facie ſquallidum, veſte lacerum, & tantarum calamitatum perpeſſione, pænè deformatum vidit, miſeratione commotus ne afflicto afflictionem adderet, leui iniuncta pœnitentia, illum abſoluens diuinam iram iam ſeptimo in eum furentē repreſſit, eiúſque calamitatibus finem dedit.

14\. Poſtremum caput miraculorum diuinæ poteſtatis in eum fuit, qui immunitatis eccleſiaſticæ leges abolere conatus eſt, horrendum dedit vniuerſo orbi ſui ſpectaculū, quod ita refert Paulinus in vita S. Ambroſij. Procopius olim Conſul Imperatoribus diu clariſſimus atque accepriſſimus fuit: apud quos tanta valebat autoritate & gratia, vt non modò quicquid luberet, ab eis impetraret, ſed ipſe quodammodo ſolus, (quod ſummæ felicitatis putabatur) imperiū gubernaret, is cùm fortunæ felicitate elatus, & Deo ingratus Imperatorum gratia contra ſacra Dei templa eorúmque immunitatem abuſus eſſet, neque modò eam frequenter violare temere auſus eſſet, ſed illam omnino tollere atque abrogare conatus, tandem, extorta quadam ab Imperatoribus lege ſuſtuliſſet, mutata repentè diuino iudicio fortuna eorundem Imperatorum implacabilem iram, & capitale odium incurrit, cuius declinandi gratia, nam grauiter ſibi ab illis metuebat cùm nullum alium locum tutum inueniret, ad Eccleſiam confugit, deprecans per eam defendi, atque ad immunitatem admitti. Sed propter ſublata eius lege antiquiſſima iura immunitatis Eccleſiarum, admiſſus ad eam non eſt, eóque præſidio, quo alios priuauerat, diuino iudicio deſtitutus, gratia Imperatorum iam in furorem verſa, non modò cum dedecore atquę ignominia necatus eſt, ſed, & vt omnino periret memoria eius, nomen eius eorundē Imperatorum iuſſu, de albo conſulum expunctum, ac paulo pòſt, ſua antiqua immunitas ſanctis Eccleſiis reſtituta eſt.

Iure ne, an conſuetudine introducta ſit immunitas noſtrarū Eccleſiarum.

CAPVT IX.

QVAMVIS, & prima illa apud gentes confugiorum loca, nempe charorum ſtatuas, & altare, ac tabernaculum Iudæorum immunitatem ex conſuetudine moribúſque populorum accepiſſe 1.
conſtet ex iis quæ 1. *lib. cap.6.& 9.* 2.
conſtitutæ ſunt, & de immunitate etiam aſylorum cùm nullæ reperiantur leges, ipſa quoque conſuetudine introducta eſt, de immunitate tamen noſtrarum Eccleſia- 3.
rum vſu ne, & conſuetudine, an verò ſcripra lege primùm introducta ſit meritò dubitari poteſt, cùm ex vna parte permultæ extent, tum ciuiles Imperatorum, tum canonicæ ſummorum Pontificum, & generalium Conciliorum, de ea leges ab antiquiſſimis temporibus editæ

editæ; ex altera verò parte improbabile non videatur illos antiquiſſimos Chriſtianos conſueuiſſe ad Eccleſias confugere: difficilis tamen quæſtio eſt, quoniam à nemine vſquam ad præſentem diem, aut mota dubitatio iſta eſt, aut tentata diſputatio, quæ cùm ſit ſitu digniſſima, diligenter ac ſeriò nobis laborandum eſt, vt ſi quid fortè aut probabili aliqua coniectura conſequi, aut ex antiquitatis monumentis eruere poſſimus, id in lucem proferamus: ex his autem quæ certa videntur inchoantes
4. ad incerta procede. Et primò quidem certò atque euidenter conſtat de noſtrarum Eccleſiarum immunitate multa extare iura, nec pauciores cõſuetudines recenſeri, quibus conſuetudinibus vſqueadeo etiam in iudicio deferri ſolet, vt ad rectè iudicandum num caſus aliquis ſit ad immunitatem admittendus, modò ad iura, modò ad conſuetudines recurrendum ſit, & vbi conſuetudines vigent, iuri antepo-
5. nantur. Iura quidem ciuilia non pauca habentur *C. de his qui ad Eccleſias confugiunt*, per totum, *& in authentico de mandatis Principum §. neque autem.* Canonica verò iura non
6. modò multa habentur *in Decreto 17. q. 4. & in decretalibus, atque in 6. de immunitate Eccleſiarum c. 1. de homicidio, & c. 1. eodem tit. in lib. 6.* ac poſtremò in hac conſtitutione, præter infinita alia particularia iura regnorum, ac prouinciarum, quæ multa ſtatuunt cuique loco ac genti neceſſaria, at-
7. que conuenientia. Conſuetudinum verò laudabilium tanta copia recenſetur, vt nullus omninò reperiatur, qui ſine ſeriò atque ex propoſito, ſine curſim & per occaſionem aliquid de eadem immunitate ſcripſerit, non fecerit multarum conſuetudinum mentionem, ſiue eos intueamur, qui ciuiles canonicáſque leges interpretati ſunt, ſiue eos, qui tractatus particulares de ipſa immunitate ſcripſerunt, ſiue eos, qui caſuũ conſcientiæ ſummas ordine digeſſere, in verbo *Immunitas*, ſiue eos qui de aliis rebus tractantes aliquid obiter de Eccleſiarum immunitate ſcripſerunt.

Secundò certò etiam conſtat 7.
immunitatem hanc noſtrarum Eccleſiarum de poſſibili quidem non minus potuiſſe initium ſumere ex conſuetudine, ac moribus populi Chriſtiani, quàm apud gentes, atque apud Hebræos acceperit: ſi enim gentes rẽ nouã, inuiſam, inauditam, nullo præcedente exemplo, ſola alicuius vrgente neceſſitate, ſuo magno periculo hanc tentare, experiri, ac moribus recipere auſæ ſunt, ſi Iudæorum populi ſola altaris illius reuerentia cùm haberent refugiorum ciuitates ad confugium ſatis idoneas, aut diuini illius præcepti occaſione quo inſidioſum homicidam inde extrahere iubebantur, hanc eidem altari reuerentiam habere voluerunt, cur primis illis Chriſtianis in vera Dei fide inſtructis, atque intrinſecus in mente per internum eius lumen illuſtratis de vera religione edoctis per ſancti Spiritus gratiam confirmatis Gentilium, & Hebræorum exemplo commonitis, de ſanctarũ Chriſti Eccleſiarũ dignitate ſolicitis, quibus iã ſtrata hæc via erat, & aperta ianua, cur, inquam, putandum eſt, aut non veniſſe in mentem, aut defuiſſe animos, ne quàm immunitatem ab antiquiſſimis tẽporibus inanibus gentium aſylis,

atque

atque vmbratili Hebræorum templo moribus populorum ſeruatam, bene ſemper ceſſiſſe viderent, eandem verè ſanctis, ac ſacroſanctis Chriſti Eccleſiis vero Deo dicatis, ac ſolenni ritu ceremoniáque conſecratis non impertirent ad ipſius Dei & Eccleſiarum honorem, ac reuerentiam, aut eam ſuis moribus non ſtatim reciperent, cur aut occurrente caſu nō confugeret Chriſtianus ad Eccleſiā ſuæ religionis, ſicut videbat confugere Gentiles ad aſylū, aut cur is qui læſus Chriſtianus à Chriſtiano fuiſſet non ignoſceret confugienti ad Eccleſiā, ſicut videbat Gentilem ignoſcere confugienti ad aſylum, aut cur Chriſtianus vniuerſale illud colēdi Dei præceptum, ad hunc particularem colendi modū non applicaret, vt propter Dei, & Eccleſiæ ſanctæ honorem ac reuerentiam, eum à quo læſus eſſet, attingere in Eccleſia non auderet? Cur demum ſicut potuerunt Chriſtiani Principes hanc immunitatem cogitare vtilem, & conuenientem noſtris Eccleſiis, eámque lege lata decernere non potuerint etiam priuati homines illam vſu moribúſque recipere, aut cur illi ipſi homines qui aſylis quíve templo Salomonis hanc reuerentiam exhibere antequam ad fidem conuerterentur, ſoliti erant, ex illius vi conſuetudinis poſtquàm ad fidem conuerſi eſſent, non eundem honorem ſuis Eccleſiis haberent, donec vſu atque conſuetudine ita demum reciperetur, vt
8. vim legis obtineret? Sed probatur ratione, quoniam ad bonam conſuetudinem, quæ conſuetudinis, & non abuſus habent rationem; hæc requiruntur ſecundùm canones, vt ratione conſtet, vt religioni conueniat, vt diſciplinæ congruat, vt ſaluti proficiat. *can. conſuetudo, d.* 1. deinde vt non aduerſetur veritati, ac fidei catholicæ, vt patet in ſingulis ferè canonibus *d.* 8. *& can. conſuetudinem d.* 11. *& can. nos d.* 12. At Eccleſiarum immunitas in tuendis reis habet hæc omnia: ergo poteſt cōſuetudine induci; maximè enim cōgruit rationi, iurique naturali, ex dictis *lib.* 1. *cap.* 19. Religioni verò vſqueadeo conuenit, vt ipſa ſit actus quidam religionis humana ratione excogitatus, reductione pertinens ad primum præceptum Decalogi, ſicut dictū eſt *eod. lib. primo cap. eod.* diſciplinæ verò ac bonis moribus maximè conſentanea eſt propter hanc ipſam cauſam, quòd Dei ac ſanctorum reuerentiam intuetur, ſaluti verò proficit non modò corporali ipſorum reorum, ſed etiam ſpirituali: tum ipſorum reorum, ſi cum debita reuerentia ac fiducia in Deum ad Eccleſias confugiant, cōſtituendo ſeipſos ſub ipſius Dei tutela, tum verò eorum qui offenſi ſunt quòd propter Dei reuerentiam iracundiæ, odij, vindictæ motus comprimunt veritati: demum fidei non modò non aduerſatur, ſed illi innititur, eámque hac externa religionis ceremonia profitetur.

Tertiò ex certis ad incerta deſcēdendo valde probabile mihi eſt noſtrarū Eccleſiarū immunitatē ex 9.
conſuetudine ortam primū fuiſſe, poſtea verò in lege poſitā. Ego enim de primis illis Chriſtianorū feruoribus, déque ſūma eorū religione ſic iudico: Cùm eſſent aſſueti gētiū aſylis, & Iudęorū tēplo, ſiue qui ex Iudæis, ſiue qui ex gētibus cōuertebatur ad fidē, cúmque viderēt aſyla paſſim creſcere, prout illis ipſis temporibus

Digitized by Google

poribus creuiſſe, ex his quæ primo lib. retulimus ex Tacito & Suetonio apparet, non potuiſſe ſe cohibere, quin ſuis etiam Eccleſiis eundẽ honorem haberent. Non enim capere poſsũ, ſed nec ſufficio cogitare primis illis naſcentis Eccleſiæ temporibus in mediis veritatis ſplendoribus, in inſigni illorum templorum ſanctitate, curaque debita religionis, aut adeò cæcos fuiſſe Chriſtianos, vt hanc lucẽ non cernerẽt, aut adeò parum religioſos, vt eam non reciperent. Quin putandum eſt eos grauiter timuiſſe, ſicut timere decebat, ne ſi hunc honorem qui inſignis cuiuſdam loci ſanctitatis certa nota erat, Chriſti Eccleſiis deeſſe paterentur, eo ipſo viderentur eorum ſanctitati detrahere, ac Gentilibus eas contemnendi occaſionẽ præbere, erat eo tempore maior neceſſitas noſtras Eccleſias honorandi, cùm à Gentilibus contemnerentur, vt omnibus ſaltẽ conſtaret eas apud nos tãti fieri, & eo ſancto iure coli, quo erant eorũ aſyla.

10. Sed præter has probabiles coniecturas fauet ſingulariter huic ſẽtentiæ inſignis textus *in can. frater* 17. *q.* 4. quem quoniam miror à nemine hactenus obſeruatũ, ſicco pede pertranſire non poſſum, vt quãtũ habeat ad hoc probandum momenti, pleniùs cognoſcamus. textus eſt Gelaſij Papæ, qui cùm Epiphanij Epiſcopi ſententiam cõtra Benenatum, & Maurũ (qui hominẽ de Eccleſia per vim extraxerãt) probaſſet, ſubdit, hoc ne poteſtatibus quidem ac principibus vnquã licuiſſe perpetrare. Is fuit Gelaſius huius nominis primus, qui etiam primus ante omnes alios Pontifices cœpit de Eccleſiarum immunitatẽ ſtatuere, ante cuius tempora nullæ extabant canonicę de hac immunitate leges. Hic ergo Pontifex his ſuis primis canonibus & probat Epiphanij Epiſcopi ſententiam latam contra eos qui Eccleſiarum immunitatem violaſſent, & teſtatur nunquam licuiſſe ne ipſis poteſtatibus ac ſæculi principibus extrahere quemquam de Eccleſiis. Primum quæro cui iuri innixa erat ſententia Epiphanij contra illos violatores immunitatis lata, vt probari mereretur? Nõ puto ſoli iuri ciuili Imperatorum; quoniam eo loco Gelaſius illam immunitatis violationem vocat ſacrilegium, ex ſolo autem ciuili iure rationem ſacrilegij habere non poterat, & cùm immunitas ſit meri iuris humani, non poteſt habere rationem ſacrilegij ex natura ſua, quæ nec peccatum quidem eſſet, niſi legẽ prohiberetur; ergo aliquid aliud aſſignandum eſt vnde ſacrilegij rationem haberet: aut tu ergo id aſſigna ſi quid habes, aut mecum fatere accepiſſe ſacrilegij rationem ex communi populi conſuetudine obſeruantis immunitatẽ Eccleſiarum tanquam aliquid ſacrum. Deinde obſeruo verbum illud, *nũquam*; quæro quónam iure nunquã licuit Principibus ſeculi extrahere cõfugas de Eccleſia? quo iure fuit illis prohibitum? & primùm refero verbum illud *nunquam* vſque ad principia naſcentis Eccleſię, vel circa. Modò ante Gelaſium nullũ extabat ius canonicum, quo prohibitũ eſſet Dices fuiſſe prohibitũ iure ciuili codicis, id quod ſolũ prima fronte videtur dici poſſe: ſed neque hoc ratione dici poteſt. Pro quo ſuppono Gelaſium primum geſſiſſe Põtificatum circa annum Domini 495. Ciuile autẽ ius immunitatis primùm ante omnes alios per Honorium ac

Theodo

Digitized by Google

Theodoſium cœpit conſtitui octoginta ferè annis ante Gelaſij Pontificatum.hac facta certa ſuppoſitione,vt ex hiſtoriis conſtat, & oſtendetur à nobis cap. ſequenti, probo non poſſe dictum Gelaſij referri ad ius ciuile. Ait enim nunquam licuiſſe,quòd ſi ciuili iure nõ licuit,ſolùm per illos octoginta annos non licuit, qui interceſſere ab Honorio & Theodoſio Imperatoribus vſque ad Gelaſium: quod tempus valde exiguum eſt ſi conferatur cum quadringentis quindecim annis, qui à Chriſto ad dictos Imperatores interceſſerunt:neceſſariò ergo recurrendum eſt ad antiquiſſimam conſuetudinem, quæ non modò à populo, ſed ab ipſis etiam principibus tanquam ſacra ſemper ſeruata ſit,& ita inuiolabiliter, ac religiosè obſeruata,vt ipſi Principes putarẽt,aut etiam exteriùs ſignificarent ſibi non licere eam violare. Secundò probo, quoniam ſuo ciuili iure non adeò arctantur principes,vt abſolutè dici poſſit eis non licere id quod ſuo iure prohibetur. Potuiſſent enim tunc Principes, quando nulla canonica iura extabant, in ſuo illo iure diſpenſare, ſaltem ex graui aliqua & rationabili cauſa,qua occurrente licuiſſet:non ergo dici poſſet nunquã licuiſſe. Dicet aliquis hæc verba dicta eſſe à Pontifice per quãdam exaggerationem, ideóque non opus eſſe omnino in ſenſu rigoroſo verificari. Sed contrà, quia non videtur exaggerationi locus eſſe,cùm agitur de re ſeria, & graui, neque verò tanta exaggeratio facienda erat,vt quod modico tempore nõ licuerat,dici poſſet nunquam licuiſſe,nec tãta exaggeratio, vt quod licere poterat,nũquã licuiſſe dicatur.

11. Huic textui Galaſij PP. obiici poteſt antiquior canon Concilij Arauſicani *cap.* 4. qui refertur *in can. eos qui, d.* 87. & duo canones D. Aug. qui habentur 17. *q.* 4. *c. miror, & c. reü.* qui Auguſtinus circa eadem tempora floruit,celebratum autem fuit Concil. Arauſic. ſub Leone PP. I. tempore Theodoſij iunioris Imperatoris, à quo edita fuit 2. lex ciuilis:his autem canonibus ſtatutum immunitatem, vt propterea & ſacrilegium vocetur, & dicatur, nunquã licuiſſe Principibus contrariũ facere:ſed hoc parum obſtat, cùm enim pauciores anni interceſſerint inter hũc canonem,& canones Gelaſij,quàm inter Gelaſium,& primò ius ciuile, adhuc minus dici poſſet nunquam licuiſſe.Deinde Conciliũ Arauſicanũ prouinciale erat, & iuris vim vbique non habebat,neque tẽpore Gelaſij erat cõfirmatũ, nec inter canones ille textus relatus. Quare probabilius eſt mihi tã dictũ Cõciliũ,quã D. Aug. fundaſſe dicta ſua in illa iã recepta populi cõſuetudine, quę per lõga canonica habebatur, neque verò illa Auguſtini dicta erãt tũc inter canones relata.

Fauet tandẽ eidẽ ſententię textus præſentis cõſtitutionis §. 3. vbi cùm faciat Põtifex antiquitatis,cõſuetudinis,iuriſque immunitatis Eccleſiarũ mentionẽ, conſuetudinẽ priore loco exprimit,poſteriore verò ſacros canones, quo facto videtur antiquitatis ſeruaſſe ordinẽ,vt quo ordine inchoata fuerũt, eo ordine referãtur, vbi etiã obſerua quod diſciplinã maiorũ,id eſt,cõſuetudinẽ vocat priſcã,canones verò vocat veteres:priſcũ autẽ maiorẽ quandã antiquitatẽ ſonare videtur, quàm vetus. Demũ diſciplinã nõ modò priſcã vocat,ſed addit vocem relatiuã, dicens, priſca illa maiorum diſci-

plinæ, quæ duo verba ſimul coniuncta ſingularē quandā antiquitatē maiorémque vetuſtatē demonſtrant, quàm quæ ſimplici verbo vetuſtatis exprimitur, cùm dicitur vetus ſacrorum canonū forma; ergo ſingulari quadam, ſummáque antiquitate conſuetudo illa canonis præcedit.

Quæ ſequuta ſint iura immunitatis ciuilia, atque canonica.

CAPVT X.

1. LICET magna in conſuetudine ſit poſita vis ad obligandum, & maior quàm in ſcripta lege, vnde & communi omnium conſentione conſuetudo vim habet legem interpretandi, modificandi, mutandi, ac penitus abrogandi, & nouam obligationem legi contrariam inducendi, & quoties conſuetudo cum lege certat, conſuetudini potius quàm legi ſtandum eſt. Conuenientiſſimum tamen, & quodammodo neceſſarium fuit de noſtrarum immunitate, iam conſuetudine recepta, etiam leges præſcribi. Primò

2. quidem ne progreſſu temporis cùm iam odioſa eſſe inciperet magiſtratui ſæculari, dici poſſet à rudi populo nobilitate quadam animi potius quàm ratione ſuſcepta, vt cùm ſupremi Principes cognoſcerent eam ſuis ipſorum legibus poſitam, totiúſque Eccleſię voluntate in generalibus Cóciliis, & tot Romanorū Pontificū & ſanctorum Patrum authoritate roboratam, intelligerent eam ſūmo conſilio, ac matura deliberatione inſtitutam magnifacerent, piéque ſeruandum putarēt. Secundò, vt ex vtriuſque poteſtati temporalis, ac ſpiritualis legibus appareret, quę fuerit ab initio ipſius immunitatis facies, quàm omnibus grata, quàm accepta, cū vtrique ſupremi Principes ambæque poteſtates nō modò adeò graues leges de ea tulerint, ſed tā grauibus quoque pęnis eā munierint, vt grauiores ſtatui vix poſſent; lege enim Imperatorum, vt poſterius dicetur, 3

violare Eccleſiæ immunitatem crimen eſt læſę maieſtatis, & eius pœnę ſubiicitur. Vtinā hinc intelligerent Principes ſeculares, eorúmque magiſtratus quantū à maiorū ſuorū pietate, ac reuerentia erga Eccleſias deflexerint, hoc edocti perpetuo, & ſcripta lege obſignato teſtimonio reuerētię, qua laica olim Imperatorum poteſtas Eccleſias proſequuta eſt. Tertiò, vt ex hac vtriuſque po- 4

teſtatis conſentione in Eccleſiarum immunitate ſtatuenda intelligerent omnes eam eſſe vtrique reipublicæ bono tam tēporali, cui laica, quàm ſpirituali; cui Pontificia poteſtas proſpicit, valde vtilem, errare proinde eos qui quoquomodo obeſſe putent. Quartò vtriuſque poteſtatis ſubditi eam pro ſua quique par- 5

te ſeruarent, cùm iure quique ſuo obligari ſe videant, laici Principū, clerici Romanorum Pontificum, & certè in hac re non poſſum nō mirari curiam ſecularem quòd tā ægrè vbique ferat Eccleſiarū immunitatem, quaſi ſacris canonibus cōſtitutā, quòd tā parū attendat, quàm ſeuerè de ea ciuilia iura conſtituāt, quòd tam parum iuri ciuili de his qui ad Eccleſiā confugiūt, obediat, & cùm tā multa ſint, quæ rem publicā perturbant, in hanc vnam omnia coniiciat, huc omnia referat, quæ magna cæcitas mentis eſt

ex defectu pietatis, & religionis oborta, tanto grauior, quanto ſub communis boni prætextu excæcat. Quæ ſi ita oblatrat contra immunitatem, ad quam ciuili Imperatorum iure obligatur, certè actum eſſet de ea ſi ſolo canonico iure præſcriberetur.

6. Venio ad vtraque iura, & iurium auctores. Primi enim leges de ea tulere Imperatores, quorum tanta fuit olim erga Eccleſiam pietas, & reuerentia, vt ſicut in cæteris illi concedendis priuilegiis, quæ Eccleſias perſonáſque eccleſiaſticas concernunt, ita in hoc quoque Eccleſiam ipſam Romanóſque Pontifices præuenerint; vt Romani Pontifices magis ſponte oblatum hoc priuilegium acceptarent, quàm ipſi inſtituerent: ita autem authores, & ſumma eorundem iurium capita percenſebo, vt ſimul habita ratione temporum rota conſtitutæ immunitatis ſeries in hoc capite velut in quadam tabella depicta ob oculos proponatur.

7. Primi omnium ciuilis iuris huius authores fuere Honorius & Theodoſius iunior Imperatores circa annum Domini qudringenteſimum decimum quintum, Zoſimo Romano Pontifice vniuerſalem Eccleſiam gubernante, centum ferè annis poſt Magni Conſtantini conuerſionem ad fidem octoginta annis ante Gelaſium I. Prædicti igitur Imperatores *in l. fideli. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* verbis zeli ac deuotionis pleniſſimis eam legem ſanxerunt, quæ quoniam me ad deuotionem commouent, referre non grauabor. Fideli (inquiunt) deuotáque præceptione ſancimus nemini licere confugientes ad ſacroſanctas Eccleſias abducere. Pœnam addunt in tranſgreſſores, ſi quiſquam cõtrauenire tentauerit, ſciat ſe maieſtatis crimine retinendum. Arrigite, oro, aures Principes, & Principum magiſtratus, ac ſatellites non Eccleſiæ vocibus, ſed Principum laicorum, quales vos eſtis. Præceptio eſt, non conſiliũ, præceptióque fidelis & deuota, fidelis fideliter ſeruanda, deuota erga Deum, non Deo contraria, ipſique Deo, cui deuota eſt, cara, atque accepta. Nemini licere confugientes ad ſacroſanctas Eccleſias, quàm reuerenter Eccleſias nominant, abducere: ſimpliciter dicunt, etiamſi reuerenter id facerent, ſine clamoribus & rumoribus, modeſtè etiam ſine vlla vi, ſine iniuriis, ſine tractione, ſolùm iubendo reo, vt ſecum eat, pœnam ſtatuunt eandem quam crimini maieſtatis, qua nulla grauior eſſe poteſt, ad hanc incurrendam pœnam, non aut temeritatem, aut audaciam, aut præſumptionem in tranſgreſſione requirunt, ſed ſolùm ſiquis contrauenire tentauerit, etiamſi fortè extrahere non potuerit, eo ſolo quòd tentauerit operę externo, tantam pœnam incurrat. Deinde idem Theodoſius iunior, & Valentinianus ſecundam tulere legem circa annum Domini quadringenteſimum trigeſimum primum, ſexdecim pòſt annis ſub Celeſtino Papa I. & habetur *in l. pateant, Cod. eod. tit.* qua declarata ſunt eiuſdem Eccleſiarum immunitatis ſpatia, ad tollendam omnem controuerſiarum occaſionem, nempe non ſolùm altare, atque oratorium, id eſt, totam Eccleſiam orationibus fidelium deputatam, ſed quic- 4.

quid fuerit interiacens ſiue in cellulis, ſiue in domibus, ſiue in hortulis, ſiue in balneis, ſiue in areis, atque porticibus vſque ad extremas fores, illuc confugienti-
5. bus ara ſalutis ſit. Et rationem aſſignant, cur tantam ſtatuant amplitudinem ſpatiorum pietatis, & deuotionis plenam, ne in ipſo Dei templo, aut ſacroſanctis altaribus confugientium illuc, quenquam manè, vel veſpere cubare, vel pernoctare contingat, quod indecens
6. eſſet. Secundò vetant confugis, ne intra ipſas Eccleſias arma teneant, aut in quouis prædictorum locorum immunitatis. Et ſiquis illuc cum armis confugiat, authoritate Epiſcopi à clericis ſeueriùs conueniatur, vt arma deponat. Qui ſi id facere recuſauerit, intromiſſis illuc armatis ſatellitibus extrahatur. Tertiò demū ſtatuit eadē lex, ne confugæ intra Eccleſiā ſomnū, vel cibum capere permitantur.
7. Per Leonem præterea Imperatorem lata fuit tertia lex triginta quinque ferè annis, pòſt, ſub finē Pontificatus Leonis Papæ primi, vel ſub Hilarij eius ſucceſſoris initium, circa annum Domini 466. quæ multa prudenter conſtituta ſunt, circa modum procedendi eos, qui ad Eccleſias confugiunt, quomodo citari, quomodo citati reſpondere debeant. In primis autem quod ad ſubſtantiam immunitatis attinet, cùm antea ſolùm vetitū eſſet ne cōfugæ extraherētur, de Eccleſia, quaſi declarans hāc extractionem, ait, neque debere expelli, aut trahi, ſub pœna ſupplicij capitalis, ſed neque in ipſis Eccleſiis ita teneri, aut conſtringi, vt quicquam eis victualium, aut veſtis negetur, aut requies, neque pro eis Epiſcopos, aut Eccleſiarum œconomos exigi. Ecce quàm amplum immunitatis priuilegium cōceſſerint Eccleſiis Imperatores, quàm ampla immunitatis ſpatia, quàm amplam delictorum omniū impunitatem, neque enim vllum omnino delictum exceperunt, in quo extrahendus eſſet, nec crimen quidem maieſtatis in ipſam Imperatorum perſonam, nullam omnino pœnam voluerunt confugis infligi, adeò liberales erga ſacras Eccleſias, Dei cauſa fuerunt, quod ideo fortaſſe fecerunt, quòd cùm ius aſyliæ adeò amplum fuiſſet, noluerunt noſtras Eccleſias aliquid minus habere, ſiue ne minus Chriſtianorum moribus, ac pietati cōfidere, vt quam Gentiles infideliū moribus confidiſſent, ſiue quia tanquam prudentes filij & Chriſtianorum periti rerum putauere huius priuilegij limitationes, moderationéſque, ſi quibus experientia comperiretur opus eſſe, Eccleſiæ vniuerſalis paſtori relinquēdos eſſe, ad quem omnis diuini cultus ratio Chriſti authoritate delata eſt, quo facto declararunt quantam in Romano Pontifice fiduciam repoſitam haberent.
Poſteàque Eccleſia animaduertit Principes cœpiſſe dare Eccleſiis priuilegium immunitatis, cœpit etiam ipſa aliquid de ea ſtatuere. 8.
Et primus omnium canon fuit editus in Concil. Arauſican. *cap.* 4. temporibus Theodoſij iunioris Imperatoris, & Leonis Papæ primi poſt editam ſecundam legem ciuilem ſuperiùs relatam circa annum 440. *can. eos qui, d.* 87. In hoc canone ſtatutum eſt, eos qui ad Eccleſiam confugiunt, tradi non oportere, ſed loci ſancti reuerentia, &

& interceſſione defendi, interceſſione nẽpe apud curiã ſecularẽ, qua interceditur pro vita, membris, & pœnarũ impunitate. Circa eadẽ tẽpora floruit D. Auguſtinus, ex quo deſumpti ſunt duo canones poſiti in Decreto 17. *q.* 4. *c. miror, & can. reũ.* quos ideo hoc loco nõ repono, quia lõgè pòſt cœperũt habere vim legis. Inter Romanos verò Pontifices primus omnium Gelaſius huius nominis primus huic rei dedit
9. initium circa annum Domini 495. à quo tres editi ſunt canones de hac materia, qui vnà cum pleriſque aliis habentur in Decreto 17. *q.* 4. referam autẽ illos eodẽ quo ibi ſunt ordine. primus can. *frater*, ſecundus can. *metuẽtes*, tertius can. *vxor felicis*. Rexit is Eccleſiã tẽporibus Theodorici Regis & Zenonis Imperatoris. Primo eius canone, qui eſt ſecundus in ordine, ſacrilegij crimen eſſe decernitur, confugã de Eccleſia extrahere. Probatúrque Epiphanij cuiuſdam Epiſcopi ſententia, qui extrahentem confugã de Eccleſia communione indignum iudicauit, neque ipſe ſolùm ea priuauit hominẽ, ſed & aliis Epiſcopis, vt eundem ab omnibus ſuarũ parochiarum Eccleſiis prohiberẽt præcepit. Quod gloſſa de excluſione ab immunitate Eccleſiæ intelligit, vt ſi fortè ad aliquam illarum Eccleſiarum confugeret, non admitteretur. Cui fauere videtur ratio in textu adducta, quæ ſimilis eſt rationi adductæ *in c. fin. de immun. Eccleſ.* Dicitur enim non debere ad ſupplicandum admitti, id eſt, ſupplicem ad immunitatem recipi eũ, qui ſacrilegium in Eccleſia admittere non dubitauit, extrahendo de Eccleſia confugam. Quanquam nõ repugnat id intelligi & explicari de excommunicatione, vt cùm Epiphanius hominem excommunicauerit, eundem tanquam excommunicatum nemo ad ſuas Eccleſias admittat ad ſupplicandum, id eſt, ad orandum cum aliis. in hoc eodem canone habentur ea verba, nunquã licuiſſe Principibus & poteſtatibus confugas de Eccleſia extrahere. Quibus ex verbis præter id quod præcedenti capite intulimus fuiſſe ante omnem legem vſu receptam Eccleſiarum immunitatem, qua conſuetudine ligabantur etiam Imperatores. Aliud quoque obſeruandum eſt, ſi tunc non licuit, multóque minus modò licitum eſſe Imperatoribus extrahere quenquam de Eccleſia, multo minus eiſdem licet lata lege nouos aliquos caſus præter Romani Pontificis aſſenſum ab eadem immunitate eximere, qua de re inferiùs diſputandum erit.

In ſecundo canone, qui eſt ter- 10.
tius in ordine, ſtatuit idem Gelaſius, ſeruos timore dominorũ confugientes ad Eccleſiam, poſteaquã eorũ domini clericis Eccleſiæ impunitatis iuramenta præſtiterint eſſe eiſdem ſtatim reſtituendos, ne debitis illorum ſeruitiis immunitatis prætextu defraudentur.

In tertio verò canone, qui eſt 11.
quartus, quoniam ſerui, ne ad dominos etiam impunitatis ſacramẽta præſtãtes redire cogerẽtur, prætẽdebant aliquando ſe iuſtã cauſam habere cõtra dominos, propter quã redire ad eos cogẽdi nõ eſſent, ſtatuit ſeruum hæc facientẽ, ſi poſtea conuictus nullam iuſtam cauſam probauerit, ab Eccleſia nullatenus defendi, ne ei ſacramẽta impunitatis impetrari, ſed domini ſui ordinationi relinqui; ſibi enim imputet

quòd oblata antea ſacramenta ſine iuſta cauſa recipere recuſauit.

12. Paulo pòſt, ſub Symmacho Papa circa annum Domini quingenteſimum, qui fuit regni Theodorici decimus quintus in Concilio Ilerdenſi editus fuit quintus de immunitate canon. qui incipit, *Nullus clericorum*, vbi etiam ad diſcipulos magnorum timore ad Eccleſiam confugientes extenſa immunitas eſt, vt non modò ſeruum, ſed neque diſcipulum confugientem ad Eccleſiam extrahere, aut verberare liceret, idque ſub certa expreſſa pœna ſeparationis ab illa Eccleſia, cui extrahendo inde diſcipulum, aut ſeruum, honorem non dedit, quam pœnam de ſeparatione per excommunicationem gl. eo loco interpretatur. At quoniam excommunicatio non ſeparat ab aliqua certa Eccleſia, ſed ab omni, probabilius videtur intelligendum de ſeparatione per interdictum, ſeu ſuſpenſionem ab ingreſſu illius Eccleſiæ, ſeu per excluſionē à ſeruitio illius Eccleſiæ, ſi in ea fortè eſſet deputatus. Fortè autem clericis ſolū hoc præcipere videtur, quòd clerici ſolerent in ea regione eſſe ludimagiſtri, eadem tamen præceptio etiam ad laicos ludimagiſtros extendatur fauore eccleſiaſticæ immunitatis.

13. Sextus canon editus eſt in Concilio Aurelianenſi primo, quod ſub Hormiſda Papa celebratum fuit, qui creatus eſt Pontifex circa annum Domini quingenteſimum decimum quartum, & habetur in can. *id conſtituimus* 17. q. 4. Vbi declaratum eſt immunitatem etiam atriis Eccleſiæ competere, ac præterea domui Epiſcopi, vt inde neque abſtrahi poſſit confuga, neque alteri conſignari, niſi datis per Euangelia ſacramentis de morte, debilitate, & omni pœnarum genere ſit ſecurus, ita tamen, vt illi, cui fuerit criminoſus, id eſt, quem læſerit, ſatisfaciat. Secundò poſita pœna in eum, qui præſtita impunitatis ſacramenta violauerit, vt à communione Eccleſiæ omniúmque clericorum, atque à catholicorum conuiuio ſeparetur, quam pœnam non poſſumus niſi de vera excommunicatione intelligere, vt per catholicorum conuiuium non modò communem menſam, ſed ſacram Euchariſtiam intelligamus, de qua canit Eccleſia, *ô ſacrum conuiuium*, &c. Tertiò ſtatutum eſt, quando pars læſa oblatam à confuga competentem ſatisfactionem recuſauerit acceptare, ſi poſtea confuga illius timore ductus aufugerit, non teneri clericos Eccleſiæ de eo rationem reddere. Quartò ſtatuit de ſeruis poſt accepta à dominis ſacramenta reſtituendis, quo in canone illud obſeruandum eſt Concilium primis pænè verbis proteſtari ſe id conſtituere, quod & Eccleſiaſtici canones & lex Romana, id eſt, ius ciuile Romanorum Imperatorum decreuerunt, quaſi dicat ſe nihil noui præcipere, ſed ea ſolùm, quæ ciuili, & canonico iure præcepta erant, quæ ſi coniunctim intelligamus, vt quicquid hoc loco exprimitur dicatur vtroque iure ante præceptū, aut falſa eſſe fateamur, aut aliquas alias tunc temporis fuiſſe tam ciuiles, quàm canonicas leges, quæ modò non extent, certum eſt enim neque vllum extare modò canonicum ius quod de atriis Eccleſiæ ſtatuerit, de quibus ſola eſt ciuilis Theodoſij *l. pateant*, de qua ſupra

prà diximus, neque vllo ciuili iure ſtatutum eſſe de ſeruis, ac demum neque ciuilem, neque canonicam aliquam extitiſſe legem, vt quando pars læſa noluerit acceptare cõpetentem ſatisfactionem à confuga oblatam, clerici, ſi ille aufugerit, ad nihil teneantur. Quare videtur mihi illa particula coniunctiua, & lex Romana, & Eccleſiaſtici canones, pro diſiunctiua accipienda eſſe, atque hoc ipſum, neque vniuersè de ſingulis quæ ſtatuuntur intelligi, ſed indefinitè, vt aliqua quæ hoc canone ſtatuuntur Romana lege, aliqua verò eccleſiaſticis canonibus ſtatuta ſunt, aliqua de nouo addantur. Et propterea non dicit hæc Conciliũ per aliquam particulam excluſiuam, quaſi nihil aliud velit ſtatuere, niſi quod iam ciuili, aut canonico iure ſtatutum erat, ſed ſolùm narratiuè id conſtituimus, quod lex Romana & eccleſiaſtici canones ſtatuerunt. Neque illud pertranſeundum hoc loco eſt, ciuilia immunitatis iura, quæ ante hunc canonem edita erant, hoc loco probari ab Eccleſia, quando Concilium nihil contra ea audet ſtatuere. Ideóque non licuiſſe poſtea, neque verò modò licere Imperatoribus ea mutare.

14. Sub Leone deinde Siculo, qui Leo Papa ſecundus, vel Leo iunior dictus fuit, vel ſub Agathone, qui eundẽ Leonẽ biẽnio anteceſſit anno primo Eringi Regis Hiſpaniarũ circa annũ Domini ſexcenteſimum ſexageſimũ tertiũ in Concil. Toletano XII. editus eſt ſeptimus in orde canon. qui incipit *definiuit* 17. q. 4. in quo primùm expreſſum eſt reſidentes in Eccleſia non poſſe extrahi, deinde ad ea quæ conſtituta erant, vt caueatur reo de morte,

debilitate & omni pœnarum genere, *can. id conſtituimus*, additum eſt expreſſè, neque licere inferre confugis quicquã nocibilitatis, damni, aut ſpolij. Tertiò ampliata ſunt immunitatis ſpacia etiam extra omnẽ Eccleſiæ ambitum, ac circuitum ad triginta paſſus prope Eccleſiam, ad quos vult confugas tutò egredi ad requiſitum naturæ vſum, ad edendum, bibendum, cubandũ, id quod affine eſt ciuili iuri, in ſuprà relata lege *pateant*. in qua ad hunc ipſum finem extendebatur immunitas ad cellulas, domos, balneas, hortos, &c. vt illuc exeant confugæ ad requiſitum naturæ vſum. Quoniam enim pleræque Eccleſiæ vel nihil horum habent, niſi altare & oratorium, vel ſiquid habent, id adeò anguſtum eſt, vt vix vſui clericorum Eccleſiæ ſeruientium ſatis ſit, nec poſſit ibi recipi confuga. Ideo hoc canone prouidit Concilium de aliis 30. paſſibus ad eundem requiſitũ
naturæ vſum. Quartò ſtatuitur in 15.
tranſgreſſores immunitatis excõmunicatio, quæ videtur eſſe latæ ſententiæ, quam fortè nullus obſeruauit; communiter enim Doctores dicere ſolent eſſe ferendam. Verba autem textus ſatis apertè latam ſẽtentiam ſonant; dicitur enim *excõmunicationi ſubiaceat*: ergo nulla expectata ſententia iudicis, qui contrà facit, ſubiacet excommunicationi; ſed de hac re fuſiùs diſputandum erit infrà *lib. vltimo*, vbi agemus de pœnis. Quintò pœnam ſtatuit in ſacerdotem, œconomũ nẽpe Eccleſię, qui oblato per eos, qui cõfugas repetunt, debito ſacramẽto, eos conſignare nequiuerit, ea autẽ eſt, vt ſi illi poſtea aufugerint, ipſe teneatur vel reſtituere fugitiuos, ſi haberi poſſint, vel damnum quod ij paſſi

fuerint compenſare.

15. Octauus eſt canon Nicolai Papæ I. qui incipit, *ſicut antiquitus*, 17. q. 4. editus circa annum Domini octingenteſimum quinquageſimum octauum, Ludouico II. Germano Imperatore, quo triginta illi paſſus ſuperiori canone conſtituti minoribus, maioribus verò Eccleſiis quadraginta paſſus aſſignantur, &, vt ex dictis manifeſte conſtat, hactenus ſemper ampliata paulatim eſt Eccleſiæ immunitas eccleſiaſtico iure, modò ad perſonas plures, etiam ad diſcipulos, modò ad loca expreſſis areis, & 30. ac 40. paſſibus extrà, modò ad impunitatem, vt non modò in vita, & membris, & in omni pœnarum genere ſint immunes, ſed etiam vt nihil nocibilitatis, damni, ſpolij eis inferatur, modò quod indemnitatem partis, vt ſi parte læſa offerente ſacramenta œconomus confugam non reſtituerit, iſque poſtea fugerit, teneatur ille parti, vel confugam conſignare, ſi haberi poſſit, vel damnum compenſare.

16. Hoc primùm canone incipit eadem immunitas reſtringi, quoad perſonas ad Eccleſiam confugientes, priuatur enim immunitate vnũ genus reorum, nempe publicus latro: & iſte eſt primus caſus exceptus à priuilegio immunitatis, vel quia fortaſſis multi erant tunc in Hiſpaniis publici latrones, vel quia aliquis publicus latro inſigne quidpiam patrarat; neque enim putandum eſt veniſſe Concilium ad hanc limitationem abſque aliqua graui cauſa: demum pœnam ſtatuit excommunicationis ferendę, non quidem ſimpliciter, ſed tandiu duraturæ, quouſque emendet. Vnde & per iudicem ſub hac forma excommunicari debet, vt maneat excommunicatus, donec eum, quem ab Eccleſia abſtraxit, eidem reſtituat.

17. In Concilio Triburien. ſub Arnulpho Imperatore, Stephano verò Quinto Romano Pontifice circa annum Domini octingenteſimum nonageſimum editus eſt 9. canon. qui incipit, *ſi quis contumax*, vbi exprimitur de atriis, & porticibus Eccleſiæ illi quomodolibet adhærentibus, quæ erant ciuili iure expreſſa *in l. pateant*, & alia duplex pœna conſtituitur iis, qui de Eccleſia aliquem extrahunt, prima vt nongentos ſolidos Epiſcopo pro immunitate componat. Secunda publica pœnitentia iuſto Epiſcopi iudicio irroganda. Arrigant aures Epiſcopi ad hanc pœnam pecuniariam, magis enim propter eam deferetur Eccleſiæ, quàm fortè propter alias.

18. Extant & alij duo in Decreto relati canones ex B. Auguſtino 17. q. 4. quos extra temporum ſeriem refero, quia non fuerunt editi tanquam canones ab habente authoritatem iuris condendi, ſed canonis authoritatem longè poſtea acceperunt, cùm in Decretũ relati, & pro lege acceptati fuère, quos ſi quis

19. velit ad temporum ſeriem reducere, nõ difficile erit, cognoſcere Auguſtinum floruiſſe circa D. Hieronym. ſenectutem, circa tẽpora Leonis Papæ primi, ac Theodoſij iunioris Imperatoris, à quo edita fuit ſecunda lex ciuilis, de immunitate Eccleſiarum, *Cod. de his qui ad Eccleſ. cõfug.* In priore ergo Auguſtini can. qui incipit *Miror*, extrahẽti cõfugam de Eccleſia diſtrictè præcipitur, vt illæſum illum, id eſt, nullo pœnarũ genere affectũ eidem Eccleſiæ

cleſiæ reſtituat,ac prçterea interdicitur clericis, ne oblatioñe domus eius ſuſcipiant; vbi obſerua totam eius domum,non ipſum ſolũ in hoc puniri Demum communionem illi interdicit,donec peracta pœnitētia ab Epiſcopo iniuncta, tempore ordinato, corde contrito,& humiliato,dignum Deo offerat ſacrificium;
20. in poſteriore verò canone qui incipit *Reum*, non modò extrahere reũ de Eccleſia, ſed illum donare prohibet ad pœnam,vel mortem. Quare neque miniſtri curiæ poſſunt illum extrahere, neque clerici Eccleſiarum, ſub quorum tutela eſt, poſſunt illum donare eiſdem ad pœnam.& meritò dicit *ad pœnam*, quia accepto ab eis ſacramento de impunitate poſſunt illum donare. Poſtremò Eccleſiarum rectoribus prçcipit,vt confugæ pacem, vitam ac mēbra ſtudeant obtinere.quod prçceptum nuſpiã antea fuerat ita clarè expreſſum. Demum vult reũ id quod iniquè fecit cum parte cōponere,hoc eſt,debitam illi ſatisfactionem offerre, & realiter ſatisfacere
21. cũ effectu.Decem ergo omnino,vel veriùs vndecim habentur in Decreto canones de hac Eccleſiarum immunitate. Vnus Concilij Arauſicani,tres Gelaſij Papæ I. vnus Ilardēſis Concilij,alter Aurelianenſis I.vnus Concilij Tolet.XII.vnus Nicolai Papæ, vnus Concilij Triburien. duodecimum ſancti Auguſtini Epiſcopi.
22. Veniamus ad recentiora iura decretalium.In titulo de immunitate Eccleſiarum Innocentius III. *in c. inter alia*.primã edidit decretalē ſub Henrico VI.Imperatore,circa annũ Domini milleſimũ ducenteſimum decimum quintũ; vbi primum omnium profitetur Pontifex ſtatuere ſeſe iuxta ciuiles leges, quod intelligendũ eſt de legibus Codicis, non autem Authenticorum.Deinde decernit reos ad Eccleſiam confugientes quantumcunque grauia delicta perpetrauerint,neque inde violenter extrahendos eſſe, neque ad mortem,neque ad pœnam corporalem membrorum eſſe damnandos, iuxta diſpoſitionem canonis *id conſtituimus*, & can. *reum* 17.q.4. Addit tertiò id, quod antea in iure canonico erat inauditum, eſſe nihilominus reos pro illo delicto, legitimè, hoc eſt, iuxta iuris diſpoſitionem puniendos, ita vt non omninodam per Eccleſias impunitatem conſequantur, ſed impetrata eis vitã, ac corporalis pœnç remiſſione aliis ſiue taxatis in iure pœnis, ſiue iudicis arbitrio taxandis afficiãtur, ceſſétque iam diſpoſitio *in can. id conſtituimus*, quatenus volebat eos eſſe de omni pœnarum genere ſecuros, ac diſpoſitio *in can. definiuit* 17.q. 4. qua vetabatur eis quicquã damni, aut nocibilitatis inferri, & *can. reũ*, vbi vetatur extrahi, aut donari ad pœnam, vel mortem. Quartò excipit ab hoc immunitatis priuilegio non modò publicum latronem, qui excipiebatur etiam *in can. ſicut antiquitus* 17. q. 4. Sed addit etiam nocturnum depopulatorem agrorum. Demum ſtatuitur,ſeruos acceptis à domino impunitatis ſacramentis compellendos eſſe ad eius redire ſeruitia.

Altera decretalis,quæ decimũ tertiũ locũ obtinet, eſt Gregorij Papæ nōni *in c. Eccleſ. de immun. Eccleſ.* Decimo quarto loco numerari poteſt altera eiuſdē Gregorij decretalis *in c. fin. & immunitate Eccleſiarum*, circa annũ Domini milleſimum ducenteſimũ quadrageſimũ,propè ea tēpora 23.

quibus idem Pontifex ſanctiſſimos illos duarum florentiſſimarum religionum Patriarchas de Chriſti Eccleſia optimè meritos, ſanctitatis,ac miraculorum gloria illuſtres, Beatos Franciſcum, ac Dominicum in ſanctorum numerum retulit, Federico II. Imperatore. In priore decretali declarat Eccleſias non modò conſecratas, ſed etiam non conſecratas hanc immunitatem habere; in poſteriore verò alium tertium caſum excipit à priuilegio immunitatis, ſi quis homicidia & membrorum mutilationes in Eccleſia, aut cœmeterio committat, quod communiter Doctores intelligunt de quouis alio graui delicto in Eccleſia perpetrato.

24. Aliæ duæ decretales huc pertinere videntur, quarum altera ipſis præciſis Exodi verbis concepta eſt, nec alicui Pontifici tribuitur, vt ſit decimaquinta in ordine, qua nō ab alio quàm ab ipſo decretaliū cōpilatore marte proprio, aut fortè verius iubente Pōtifice, cuius authoritate libros decretalium compilauit, eo loco poſitam cenſeo,quæ ſic habet, *Si quis per induſtriam, & per inſidias occiderit proximum, ab altari meo auelles eum, vt moriatur.* Altera habetur *in c. 1. de homicidio lib. 6.* vbi ſtatuit contra eos qui per aſſaſſinos hominem occidunt, eiuſmodi pœnas, vt videatur eos etiam immunitate priuare. De vtroque homicidij genere, an verè etiam hodie immunitate careat, diſputandum erit inferiùs,vbi de caſibus agetur,qui ab immunitatis priuilegio rèos excludunt.

25. Nouiſſimè edita eſt hæc conſtitutio, quæ decimumſeptimū & hactenus vltimū locū obtinet, inter omnia canonica iura,edita à Gregorio XIV. propè ſui Pontificatus initiū anno Domini 1591.mēſe Maio. In qua primùm reuocat omnia indulta, & priuilegia ſuper extrahendis confugis conceſſa, deinde octo caſus ab immunitatis priuilegio excludit,qui omnes etiam antea communi pænè Doctorum conſenſu excepti putabantur, quamuis aliqui non fuiſſent in iure expreſſi. Tertiò omnes omnino confugientes ad Eccleſiam decernit,requirente curia ſeculari extrahi debere, nō ſine tamen Epiſcopi licentia, & ad carceres duci curiæ eccleſiaſticæ. Interea per Epiſcopū cognoſci, nū aliquod horum octo criminum cōmiſerit. Vbi verò cognouerit eum verè aliquid horum commiſiſſe,iubet tradi, & conſignari curiæ ſeculari per iudicem eccleſiaſticum de Epiſcopi mandato. Pœnas pleraſque decernit contra tranſgreſſores, appelationē reo interdicit à ſententia Epiſcopi,multaque alia ſapiēter conſtituit pro moderatione & conſeruatione immunitatis.

An laica Principum poteſtas poſſit verè & iure ſuo concedere Eccleſiis immunitatem confugij.

CAPVT XI.

1. EX iis quæ ſuperiore capite dicta ſunt,ſatis conſtat ſi de facto loquamur laicam Imperatorum poteſtatem non modò conceſſiſſe Eccleſiis priuilegium immunitatis huius, ſed lata lege conceſſiſſe, declaraſſe, extendiſſe, eóque concedendō præueniſſe omnem ſpiritualē, ſiue eccleſiaſticam Pontificū poteſta

poteſtatem, vt patet ex pleriſque
legibus Codicis *tit. de his qui ad Ec-
cleſias confugiunt*. Quare de facto
nullus relinquitur dubitandi lo-
2. cus. De iure ſolùm dubitari poteſt,
iure ne factum id ſit, & an ad ipſã
laicam principum, an verò ad ſpi-
ritualem Pontificum Romanorum
poteſtatem ſpectet priuilegium
huiuſmodi Eccleſiis concedere, &
an Principes poſteaquam priuile-
gium aliquod conceſſerint Eccle-
ſiis, poſſint illud reſtringere, re-
uocare, mutare. quæ tres quæ-
ſtiones tribus capitulis ſequen-
tibus tractandæ ſunt. In præ-
ſenti capite ſolùm examinabo,
quidnam poſſit in hoc conceden-
do laica Principum poteſtas, &
pro vtraque parte non deſunt du-
bitandi rationes, Nam ipſa priui-
legij definitione palàm fit, priui-
legiare eſſe actum iuriſdictionis nõ
modò ſupra ipſum ius commune,
à cuius obligatione priuilegium
liberat, ſed etiam ſupra priuilegia-
tum, qui ab ea obligatione libera-
tur. Nemo enim poteſt alienum
ſubditum liberare ab obligatione
ſeruandi commune ius, legémque
publicã. Id ex ipſa priuilegij defini-
3. tione ſic colligo. Definiunt Docto-
res priuilegiũ eſſe legẽ priuatã, ſeu
ius priuatũ indultũ à Principe cõ-
tra ius commune. ita Panormita-
nus expreſſè *in cap. abbate, de verbor.
ſignificat.* & ibi alij plerique, &
ſummiſtæ *in v. Priuilegium*, in ini-
tio. Syluester, Tabien. Angelica
Roſella, Piſanella. Et B. Armilla
in v. Priuilegium, in initio, aliam
afferat ex S. Thom. definitionem,
teſtatur tamen ſecundùm canones
hanc ipſam definitionem eſſe reci-
4. piendam. Hanc autem definitionẽ
deſumunt ex *can. priuilegia d. 3*. In
hac autem definitione duo expri-
muntur, quæ oſtendunt requiri in
priuilegiante poteſtatem ſupra
priuilegiatum, primum quod dici-
tur indultum à Principe, niſi enim
neceſſaria eſſet poteſtas, neceſſe
non erat vllam facere Principis
mentionem ſecundùm quod ait
contra ius commune. Nemo enim
poteſt ab obligatione iuris exime-
re, niſi qui poteſtatem habet iuris
condendi, & ad illud obligandi:
ergo vt quis poſſit aliquem legiti-
mè priuilegiare, & conceſſo priui-
legio liberare ab obligatione iuris,
neceſſe eſt, & ſupra ius ipſum ha-
bere poteſtatem, & ſupra priuile-
giatum. Tum ſic vlteriùs progre-
dior: Eccleſia eſt, quæ priuilegia-
tur hoc priuilegio, Imperatores
autem, qui priuilegiant, vt con-
ſtat ex dictis, Imperatores autem
nullam habent ſuper Eccleſiis po-
teſtatem: ergo non poſſunt priui-
legiare. Hinc concors eſt Docto-
rum ſententia non poſſe Impera-
torem in ſpiritualibus priuilegia-
re, propterea quòd cùm merè lai-
cam habeat poteſtatem, nihil de
ſpiritualibus ſtatuere poteſt, vt ha-
betur expreſſè definitum *in can. be-
ne quidem d. 96*. Hoc autem priui-
legium ſpirituale eſt, pertinens ad
Dei cultum, & ſanctarum Eccle-
ſiarum honorem: ergo non poteſt
per Imperatores concedi.

Contrà verò priuilegium con- 5.
cedi poſſe non ſubdito, communis
eſt Doctorum conſenſus, vnde
adeò certum hoc eſſe videtur vt in
diſputationem non trahatur. Sed
hoc quaſi ſuppoſito quæritur inter
Doctores quomodo priuilegium
conceſſum non ſubdito ſit inter-
pretandum, & quámnam habeat
vim, ſeu efficaciam, cæteraque

huiuſmodi, & in confeſſo eſt Imperatorem poſſe priuilegiare Eccleſiam in temporalibus.

6. Pro ſolutione aduertendum primò ex Iſid. *lib.5. etymol. cap.* 18. & habetur in canone *priuilegia d.* 3. nomen priuilegij ſonare legẽ priuatorum, quaſi priuata lege ſit. Nam priuilegium inde dictum eſt quaſi in priuato feratur. quibus verbis tres afferuntur vocis huius notiones, quæ licèt verbis differant, in idem tamen recidere videntur. Primò enim in ſingulis nomen legis ponitur, lex priuatorum, lex priuata, lex quæ in priuato fertur; dicitur enim lex priuatorum, non quòd à priuatis ſtatuatur, ſed pro priuatis aliquibus, non enim toti reipublicæ ad quam lex pertinet, ſed paucis quibuſdam ſiue locis, ſiue perſonis, quibuſcum in lege publica diſpenſatur, priuilegium indulgetur. Hinc & priuata lex dicitur, non quòd ipſa lex priuata ſit quæ eo ipſo quòd lex eſt, publica eſt, ſed ad priuatos pertinens, & priuatorum commodo ſeruiens. Poteſt enim priuilegium etiam publica lege concedi, prout pleraque de facto conceſſa ſunt, inter quæ hoc ipſum immunitatis Eccleſiarum priuilegium numeratur, de quo multæ ciuiles, multo plures canonicæ extant leges. Tertia demum illa notio quaſi in priuato feratur, non ita intelligenda eſt, quaſi non etiam in publico ferri priuilegium poſſit, ſicut & lex 1. ſed vel quòd cùm ſit lex priuatorum gratia facta, ſiue priuatos concernat, non requirat natura ſua illam legis publicitatem, vt publicè promulgetur, ſed ſatis ſit eis priuatim tradi, atque intimari. quibus fauet, qui id poſtea aliis, quos concernit, intimare poterunt pro loco, & tẽpore, vt ex eo quòd lex eſt priuata, vel priuatorum, non requirat neceſſariò publicam illam ad populos promulgationẽ.

Quamuis autem priuilegium eo ipſo quòd priuilegium eſt, non requirat hanc publicam, & ſolemnem publicationem quæ promulgandis legibus adhibetur. Quoniã tamen poteſt lege publica concedi, non modò non illi repugnat, ſed expedit tunc legis more, & adhibitis debitis ſolemnitatibus promulgari. 7.

Aduertendum verò priuilegium duobus modis dici propriè, & impropriè, ſiue amplè, vt notant communiter Doctores: qui hac diſtinctione concordant iura, quorum alia dicunt priuilegia eſſe ſtrictè, alia verò amplè, interpretanda. Propriè dicitur priuilegiũ id quod eſt conceſſum à Principe contra ius commune, & hoc ſenſu optima eſt illa priuilegij definitio ſuperiùs allata per Doctores, eſſe legem priuatam contra ius commune; latè verò, ſiue impropriè priuilegiũ, vocatur id, quod conceditur præter ius commune, & hoc ſenſu rectè definit illud S. Thomas receptus apud Armillam, vbi ſuprà, priuilegium eſſe legem priuatam, quæ ſi nulli præiudicat, potius habet rationem beneficij, quàm priuilegij, ex Panormitano *in cap. olim, de verbor. ſignific.* communiter recepto apud Syluestrũ, Armillam, & alios ſummiſtas in *v. Priuilegium*, in initio. Si autem alicui tertio præiudicet, magis ſeruat naturam priuilegij, quia quatenus præiudicat tertio, contra ius commune eſt. Dixi autem, ſi præiudicat alicui tertio, quoniam ſi ſoli concedenti 8.

præ

præiudicat, adhuc rationem beneficij magis retinet.

9. Aduertendum tertiò nomen legis poſitum in etymologia, atque in definitione priuilegij duobus modis accipi poſſe. Vno modo propriè, prout lex eſt conſtitutio Principis, & ius quoddam publicum legitimè promulgatum, & hoc modo reſtringitur priuilegiũ non modò ad priuilegium propriè dictum, ſed adhuc arctiùs ad illud ſolum priuilegium propriè dictum quod publica lege conceditur à Principe habente poteſtatem, tam ſupra legem, à qua exiuit, quàm ſupra perſonas, & res quas priuilegiat, &, vt dixi, de huiuſmodi priuilegio, certum eſt ab eo ſolo concedi poſſe, qui poteſt legem condere, vt egregiè notat Hoſtienſis relatus apud Syluestrũ, quem ſequuntur omnes canoniſtæ & ſummiſtæ, & ratio id ſuadet, tum quia hoc priuilegium lex eſt, vt ſupponitur, tum quia huiuſmodi priuilegia, quæ lege conceduntur, ſolent eſſe cõtra ius cõmune, & ideo lege conceduntur, vt conſter quod authore Principe contra legem fit. Secundò ſumi poteſt nomen legis minus propriè pro eo quod conceditur ordinariè fieri de re, vel circa rem pertinentem ad eum qui priuilegium concedit, quatenus ſibi quiſque præiudicat in re ſua, quod priuilegium magis habet rationem beneficij quatenus benefaciendo alteri de re ſua ſibi præiudicat. Poteſt etiam Princeps, concedẽdo priuilegiũ præiudicare alteri, & cũ alterius præiudicio alteri benefacere, ſiue id faciat lata lege propriè dicta, ſiue abſque lege propriè dicta, accepto nomine legis pro eo quod ordinariè conceditur.

Aduertendum quartò omnem ſupremum Principem poſſe priuilegiũ concedere, lege publica contra ius cõmune in terris ſuæ ditioni ſubiectis. eſt communis Doctorũ ſententia, vt ſuprà, quoniam ſicut poteſt legem ferre, & latam totaliter abrogare, aut moderari, interpretari, &c. ſic poteſt certas perſonas ab obligatione legis eximere, certaque loca. Item ſolũ Principem poſſe rebus ſuis propriis ac iuri ſuo præiudicare, concedendo priuilegium. Nullum autem alium poſſe quouis priuilegio præiudicare Principi, eiúſque rebus, vnde eſt regula Innoc. *in c. olim, de verbor. ſignific. & gl. vltima in c. quia circa, de priuil.* communiter receptæ, priuilegia Principis eſſe latiſſimè interpretanda in præiudicium concedentis. Et B. Sylu. in *v. Priuilegiũ. §. 2. verſ. licet*, ſecundùm Bernardum teneat, poſt Bernardum non conſueuiſſe Pontificem Romanum aliquem priuilegiare contra ſe, arg. *c. cùm ex officij, de præſcriptionib.* quod eſt, inquit, cõtra fingentes ſe habere priuilegia iudicandi de reſcriptis Papæ, & quod ſecundùm illa nõ ſit ſine eorum approbatione concedendum; tamen id non eſt vniuersè verum, ſed diſtinctione eget: ſi enim loquamur de iuriſdictione, & ad iuriſdictionẽ Papæ pertinentibus, verũ eſt non conſueuiſſe ipsũ priuilegiare contra ſe, ſuæ ſupremę iuriſdictioni præiudicando; ſi verò loquamur de bonis temporalibus ad ipſum pertinentibus, ſolet ſibi præiudicare, vt priuilegium concedendo quo eximit nonnullos regulares ab onere decimarum etiam papalium; in præiudicium verò tertij priuilegiare poteſt idem ſupremus Princeps, etiam

10.

11.

12.

etiam in præiudicium vniuerſitatis, ſeu communitatis, eximendo aliquos ab oneribus, etiamſi horum exemptione vniuerſitas grauetur ipſo ſupremo Principe æquè integrum vectigal exigente, vel onera alia realia, vel perſonalia à reliqua vniuerſitate, ac ſi neminem exemiſſet. ita expreſsè Sylu. *loco cit.*
13. *§.9. verſiculo ſecundū non ſolùm.* Sed ad id duo requiruntur: primum, vt priuilegium concedatur motu proprio, & ex certa ſcientia, non ad alicuius preces. Secundum, vt præiudicium ſit moderatū, ſi enim enormiter læderetur, implorandū
14. eſſet à Principe remedium. Domini verò inferiores poſſunt quidem aliquem priuilegio eximere à vectigalibus in terris ſibi ſubiectis, non tamen in præiudicium vniuerſitatis, ſiue aliorum qui vniuerſitatem conſtituunt, ſed proprium, ſui ipſorum tamen, vt ſi vniuerſitas domino ſoluebat centum ratione perſonarū priuilegiatarum, exigit ſolùm nonaginta, totidem, & non plura perſoluat domino.
15. Officiales ciuitatis non habentes iura Principis qui adminiſtrant bona ciuitatis, quos Iuratos in Sicilia vocamus, non poſſunt concedere alicui immunitatem à vectigalibus & oneribus perſonalibus, niſi ex rationabili cauſa. vtpote, v.g. poſſunt Doctoribus & medicis, non alij cuiuis, vt egregiè docet Bart. *ff. de iur. immun. l.1. & l. vacuatis, C. de decurion.* Quo prorſus
16. modo concedere poteſt quancumque immunitatē ciuitas ipſa, ſeu vniuerſitas in præiudicium ſui, non quidem iis qui iam ſunt ciues & ſubditi, ſed iis tantùm qui non fuere hactenus ſubditi, & ciues, & volunt venire ad habitandum ibi de nouo, & fieri ſubditi, poteſt omnem immunitatem concedere, & ſi concedat, per modum pacti vt eos alliciat ad habitandum in ea, tranſit in vim contractus, & non poteſt eam reuocare, vt notat Panormitanus *in c. peruenit, de immun. Eccleſ.* Demum ſicut domini in- 17.
feriores Principe poſſunt in ſuis terris concedere priuilegium in ſui præiudicium, ita quilibet priuatus poteſt cōcedere priuilegium cuiuis ſuper re ſua in ſuū præiudiciū, ſiue pari, ſiue etiam ſuperiori concedat. exempli gratia: quòd tranſeat per ſuum hortum, quòd ædificet in ſuo ſolo, quòd poſſit colligere vuas de ſua vinea, quòd nō ſoluat ſibi canonem, ſicut cæteri de bonis emphyteoticis, quòd non ſoluendo canonem non cadat in commiſſum, cæteraque ſimilia. Hæc enim priuilegia ſunt quædam beneficia quæ præſtat aliis de re, vel ſuper re ſua, vel donationes rerū, aut iurium, vel ſeruitutes prædiorum, quibus vult ſuá prædia ſubiicere, & ideo cuique licitum eſt ea concedere.

Aduertendum eſt hanc eſſe differentiam inter Imperatorem, Re- 18.
gem omnéſque habentes ſupremā poteſtatem temporalem, non recognoſcentes in temporalibus ſuperiorem, ex vna parte, & Romanum Pontificem ex altera, quòd ſupremi Principes ſeculares concedere poſſunt priuilegia ſuis ſubditis in temporalibus tantùm, non autem in ſpiritualibus, quoniam nec Imperator poteſt de ſpiritualibus aliquid ſtatuere, quo fit vt eorū priuilegia ſi præiudicent ſpiritualibus, vel ſpirituali poteſtati, & iuriſdictioni, ſaltem pro ea parte ſint nulla atque inualida: ſi autem

faueant

fauent ſpiritualibus, ſunt ſubſidiaria potius priuilegia, quàm obligãtia quenquam, neque inducunt vllã clericis, aut Eccleſiæ obligationem propter defectum poteſtatis, nihil enim poſſunt circa ſpiritualia, *can.*
19. *bene quidem, d.96.* Papa verò potens eſt in ſpiritualibus, quorum diſpoſitio ipſi reſeruata eſt, & in temporalibus non modò in terris ſibi tẽporaliter ſubiectis vniuersè, ſed etiã in terris aliorum Principum Chriſtianorum in certis caſibus, in quibus iuriſdictio ad eum deuoluitur, vt *in c. per venerabilem, qui filij ſint legitimi.* imò ſemper ſicut poteſt condere legem, quoad ciuilia, ex cauſa tamen rationabili, quoniam Papa ſecundùm S. Thom. *in 2. ſent. d.44.* in litera tenet apicem poteſtatis non modò ſpiritualis, ſed etiam ſecularis, & poteſt priuilegiare, etiã in præiudicium dominorum temporalium, & Imperatoris & Regum ex rationabili cauſa, dummodo non præiudicet illis iniuſtè, vt notat Sylu. in v. *Priuilegium.* §. 2. Præcipuè verò id poteſt quando priuilegium in temporalibus conceſſum redundaret in ſpiritualia, & in ordinẽ ad illa concederetur.

20. Ex his ad rem noſtram deueniendo, oſtendo quidnam egerint Imperatores concedendo Eccleſiis Immunitatem confugij, penes Imperatores & ſupremos Principes temporales, eorũmque curias & miniſtros eſt naturali, diuinóque iure poteſtas punĩedi reos, idcirco enim gladium portant, inquit Apoſtolus,
21. & qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit, ſimili ratione eſt penes eoſdem poteſtas capiendi eoſdem reos, carcerandi, conſtringendi, & cætera omnia faciendi, quæ ad iuſtitiam vindica-
tiuam pertinent. Itémque poteſtas 2
condonandi reis pœnam, vel commutandi in leuiorem ex cauſa aliqua rationabili penes eoſdem ſupremos eſt Principes.

Hinc ſequitur eoſdem Impera- 23
tores cùm priuilegium immunitatis huius Eccleſiis conceſſerunt, nihil aliud egiſſe, quàm voluiſſe, hunc Deo honorem, & hanc Eccleſiis reuerentiam haberi, vt neque ipſi, neque eorum miniſtri circa confugientes ad Eccleſiam quicquam poſſent, hoc eſt, non ſolùm ne reum caperent in Eccleſia; ſed etiam ne inde ingreſſum vlteriùs perſequerentur, quàm vel ipſimet ſanxerunt, vel ſacri canones patiantur. Id quod neque ſupra Eccleſiam poteſtatem requirit, neque ſupra clericos, ſed ſolùm ſupra laicos illuc confugientes, quos ibi tutos eſſe volunt, & ſupra ſuarum curiarum miniſtros, vt illis vetent, ne eiuſmodi confugas attingant, & quamuis Imperatores in hac condenda lege immunitatis Dei honorem, & Eccleſiarum reuerentiam præ oculis haberent, vt habuiſſe perſpicuum eſt, non ſunt tamen ideo cenſendi ſeſe de ſpiritualibus immiſcuiſſe.
Nam nihil aut Eccleſiæ præcepe- 24.
runt, aut iniunxerunt: ſed ſicut licebat cuique priuato in cauſa ſua hunc Deo atque Eccleſiis honorem habere, vt cùm hominem à quo læſus eſſet inſequeretur, quo eum in manus curiæ daret, vbi eum ad Eccleſiam perueniſſe animaduerteret, quieſceret ab inſequendo, atque inibi tutum eſſe ſineret, neque hoc facto ſpiritualibus ſe immiſcere dicendus eſſet: ità
& multo magis Imperatori id lege 25.

decernere licuit. Quoniam autem hac lege Imperatores ſuæ authoritati detrahebant, confugiſque vt in Eccleſia tuti eſſent concedebant, quo nonnihil detrahebatur iuri partis, quæ eo ipſo quòd læſa eſſet, ius habebat petendi reum ad pœnam, ideo hæc lex & beneficij rationem habet, & priuilegij, & legis obligatoriæ. Beneficij quidem quatenus de proprio iure Principis cedunt fauore Eccleſiæ: priuilegij verò quatenus prçiudicant iuri partis contra ius commune; legis verò obligatoriæ, quatenus præcipit ſub grauiſſimis pœnis miniſtris curiæ ſecularis, ne confugientes ad Eccleſias attingant. Hinc eſt quòd cùm
26. multa priuilegia beneficia ſint, & è contra nomina hæc non rarò confundantur, & pro eodẽ ponantur, vt *in c. ſi de terra*, priuilegium vocat Pontifex ipſum beneficium priuilegiorum, & *c. ſanè, eodem tit.* nomen beneficij pro priuilegio ponit, dicens temerarium eſſe ſua authoritate præſumere quod Romana Eccleſia alicui voluit ſingularibus beneficiis indulgere. Beneficiis exponit ibi gl. tam in ſumma, quàm in v. *beneficiis*, id eſt, priuilegiis, & *in c. tuarum, eodem tit.* vtrunque nomen ſimul ponitur, cùm dicitur nullo prorſus priuilegij be-
27. neficio. Quòd autem illi propriè priuilegio nomen beneficij competat, quo concedens aliquod de ſuo cedit, aut in alterum transfert, apertiſſimus textus docet *in c. quia circa, de priuil.* Vbi cùm Londinenſis Epiſcopus monachis omnium ſanctorum conceſſiſſet, vt ab omnibus epiſcopalibus decimis eorum prædia libera eſſent, quod verum beneficium erat, & valde vtile, id priuilegium appellatur non modò, ſed more priuilegiorum ſecundùm latam interpretationem extenditur fauore priuilegiatorum, in præiudicium concedentis, vt non modò de prædiis quæ tunc prædicti monachi poſſidebant, ſed & de his quæ poſtea acquiſituri erant intelligatur. Quare hæ im- 28.
periales immunitatis Eccleſiarum leges quatenus fauorem Eccleſiæ concernunt, ſunt beneficia priuilegiatiua, & amplè interpretanda fauore Eccleſiæ in præiudicium priuilegiantis: vt autem præiudicant aliquo modo parti, contra ius commune, ſimplicem habent rationem priuilegij propriè dicti, & ſtrictam interpretationem recipiunt. Vnde & per ſacros canones ſtrictam interpretationem acceperunt, vt parti ſatisfacere teneantur competenter. Vt autem leges ſunt, ſolos curiæ miniſtros concernunt, eiſque imperant, & ſicut cæteræ leges ab illis obſeruandæ ſunt, & ſub pœnis in eis contentis. Vnde non poſſum non mirari, cur ſecularis curia ita nihili faciat has Imperatorum leges, vt nunquam pœnas ſumpſerit ab illis miniſtris, & ſatellitibus, qui eas transgrediuntur.

Ex dictis ſequitur euidenter in 29.
his quæ Imperatores ſuis legibus ſtatuerunt de immunitate confugij ad Eccleſias, nulla opus fuiſſe poteſtate, aut iuriſdictione, neque ſupra Eccleſiam, neque ſupra clericos, ſed ſolùm ſupra laicos ſibi ſubiectos, quibus eas leges dederunt, & ſupra ius commune: ſupra laicos quidem tam ſupra miniſtros quarumcunque laicarum curiarum, quàm ſupra eos, qui læſi eſſent ab iis, qui

ad Eccleſias confugiſſent, Eccleſiis enim, ac clericis nihil omnino iuſſerunt, aut impoſuerunt, atque ideo & potuiſſe concedere immunitatis priuilegium eo modo quo conceſſerunt, & ſuo iure, ac legitimè conceſſiſſe, neque modò validè conceſſiſſe, ſed bene ſanctéque egiſſe, omníque cõmendatione, & ſempiterna laude propterea dignos eſſe.

30. Quibus adeò cordi fuit Eccleſiam non grauare, ac præuidere, ne per huius confugij occaſionem quid indecens in ea fieret, vt cùm prima lege ſolùm extrahi confugas vetuiſſent, eóſque in ſola Eccleſia tutos eſſe voluiſſent, aduertẽtes poſtea inde fieri vt confugis comedere ac pernoctare ipſis Eccleſiis pro tuẽda vita opus eſſet. Secunda lege declararũt ampliſſima ſpacia ad quę pro huiuſmodi naturæ neceſſitatibus æquè tutò ſeſe reciperent. Et quoniam ſi confugæ cum armis ſtarent in Eccleſiis, facilè conflictus, rixæ, neces in ipſis Eccleſiis contingere poterant, & humani fuſione ſanguinis Eccleſiæ violari, ſanxerunt eadem l. 2. neminem ibi manere armatum. Solum illud parum eorum poteſtati conſonum videtur, & Eccleſiam non decebat quòd iuſſerunt ſi confugæ armati in Eccleſia grauiter à clericis Epiſcopi authoritate moniti arma non deponerent, intromiſſis armatis militibus extrahi, dum enim euitare conati ſunt, ne agitationes armorum in Eccleſia ſuccederent, remedium adhibuere in eadem armorum agitatione poſitum, vt per armatos milites inde eiicerentur.

31. Quod neque vſu receptum aliquando fuit, neque ab Eccleſia probatum; neque verò ea lege Eccleſiam, vel clericos obligabant ad armatos milites in Eccleſiam immittendos, ſed ſolùm hoc caſu eos ab immunitate excludebant, vt ſicut ſi non conceſſiſſent Eccleſiis hoc priuilegium, poterat armata curia Eccleſiam ingredi, eúmque capere, & extrahere, ita etiam conceſſo priuilegio, ſi confuga, vt dictum eſt, monitus arma non deponeret, poſſent armari milites Eccleſiam ingredi, eúmque inde ad pœnam extrahere. Atque hinc apparet ſolutio eorum quæ initio in contrariam partem adducta ſunt.

Poſtremò addo, cùm hoc priuilegium, quatenus Eccleſiam concernit ſit ſimul etiam beneficium conceſſum non ſubdito, eius vim ratione Eccleſiæ tunc neceſſariò incipere, cùm incipit priuilegium conceſſum non ſubdito. Id autem ſecundùm Panormitanum & communem non eſt ſtatim atque priuilegium à concedente emanauit, ſed ſtatim atque ad notitiam priuilegiati peruenit, & non contradixit, nec reſpuit. Ita Panormit. *in c. nouit, de iudic. n.* 33. & probat per text. *in cap.* 1. §. *ex parte, de conceſſione præbendæ lib.* 6. poteſt enim à non ſubdito refutari; neque enim beneficium confertur in inuitum. Neque verò requiritur vt expreſsè acceptet, cùm eo ipſo quòd in eius cognitionem venit, & non recuſauit, acceptaſſe videatur, oriatúrque in priuilegiato ius quæſitum in eo quod per priuilegium conceſſum eſt, atque in illis omnibus, quæ priuilegium ſecundùm amplam eiusi nterpretationẽ 32.

Y 2 com

complectitur in priuilegiantis præiudicium, quod ius multo certius, & citra omnem dubitationem acquiritur, ſi priuilegiatus expreſsè acceptauerit priuilegium. Maximè verò ſi princeps ſupremus, vel eius res ab alio ſupremo Principe, cui ſubiectus non eſt, priuilegium conſequutus, illud lege lata accepter, confirmétque. Ex quo ſequitur, vt
33. licèt hoc priuilegium ſtatim arctet concedentem, ad eum modum quo donatio arctat donantem, quoniam tamen reſpectu eius cuius fauorem reſpicit non arctat, donec ad illius notitiam perueniat, ab eóque non reſpuatur, ſed tacitè, vel expreſsè acceptetur. Ideo à tempore conceſſionis vſque ad acceptationem, manet ſuſpenſum ac pendens, vt eo ſemel reſpuente, liberum ſit concedenti illud omnino reuocare, mutare, moderari, nec faciat vlli iniuriam id reuocando, moderando, aut limitando pro ſuæ beneplacito voluntatis.

An Imperator & ſupremi Principes potuerint conceſſum ampliſsimum immunitatis Eccleſiarum priuilegium moderari, ac reſtringere.

CAPVT XII.

1. CVM initio piiſſimi Imperatores ampliſſima forma immunitatis priuilegium Eccleſiis conceſſiſſent, nulla prorſus adhibita limitatione, moderatione, aut caſuum exceptione, Romanúſque Pontifex non modò non contradixiſſet, ſed expreſsè etiam acceptaſſet, & lata lege acceptaſſet, nihilominus poſtea alij Imperatores iure Authenticorũ illud reſtrinxerunt de facto, & caſus aliquot exceperunt, nempe adulteros, homicidas, &c. vt patet *Auth. de mandatis Principum, collat.* 3. Pro cuius quæſtionis declaratione ſupponendo Eccleſiam non eſſe ſubiectam laicæ Principum poteſtati, recurrendum eſt ad ea quæ Doctores tradunt de priuilegio conceſſo non ſubdito.

Primò ergo non poſſe huiuſmodi priuilegium per concedentem reuocari, tenent expreſsè Panormitanus *in c. quia circa, de priuil. n.* 4. *& in c. nouit, de iudic. n.* 23. Archidiaconus *in can. quicunque* 11. *q.* 1. Io. Andr. *in c. conſtitutus, de religio. domib.* Innoc. *in c. nouit, de iudic.* Cuius doctrinam ſingularem vocat Cardinal. *in conſ.* 85. *col.* 2. *verſ. Alia verò.* Felin. *in c.* 1. *de probation. col.* 2. *& c.* 1. *de conſtitutionib. verſ. Alius caſus, & in c. Eccleſia S. Mariæ, eod. tit. col.* 11. Romanus *conſil.* 252. *col.* 1. *& quæſito* 254. Alex. *conſil.* 41. *quod incipit: Videndum, col. fin. in* 1. *volum. & conſ.* 101. *quod incipit, Viſis inſtrumentis, col.* 2. *& conſil.* 109. *col.* 8. *verſ. Nec ad hoc, in* 2. *volum.* Andr. Sicul. *conſil.* 2. *in* 4. *vol.* Paul. Caſtren. *cõſilio* 316. *quod incipit, Viſo, & examinato, col.* 3. *& conſil.* 289. *in* 2. *parte cõſilior.* Imò Panormitanus *in c. ſuper eo* 2. *de appellationibus n.* 4. Archidiac. *in can. Quicũque* 11. *q.* 1. poſt Innocen. *in can. nouit, de iudic.* & plerique alij id etiã vniuerſè affirmant in ſpecie de priuilegiis conceſſis Eccleſiæ per Imperatores non poſſe per eos ampliùs reuocari. Potiſſimum doctrinæ iſtius fundamentum illud eſſe videtur, quòd priuilegium conceſſum non ſubdito, vim habet, ac naturam donationis, eſt enim vera donatio alicuius exemptionis liberta 2. 3. 4.

libertatis iuris alicuius, donatio autem reuocari non poteſt. probat Archid. per text. *in l. perfecta, Cod. de donation. quæ ſub modo*,&c. & per ea quæ notant Doctores *in c. fin. de donat.* Accedit & alia ratio, quam præcedenti capite adduxi, quoniã poſt acceptationem priuilegiati in huiuſmodi priuilegiis conceſſis nõ ſubdito habet priuilegiatus ius quæſitum illius rei, quo iure queto priuari inuitus non poteſt, præſertim ab eo, qui nõ eſt eius ſu-
5. perior. Idem tenet Paul. Caſtren. *in c. nouit. de iudic.* vbi eius additionator addit ſingulariter priuilegiũ lege conceſſum non aſſumere naturam legis, ſed ſuam retinere priuilegij rationem, atque ideo quãuis reuocetur lex, adhuc priuilegij vim manere integram, quod de priuilegio conceſſo non ſubdito intelligendum eſt; ſicut etiam expreſsè ſentit Io. de Imola poſt Dominicum Anton. & Florianum, vt ſiue lege, ſiue ſtatuto concedatur priuilegium non ſubdito, ſemper maneat ius priuilegij, nec poſſit per concedentem reuocari. Id Felin. *in d. c. nouit, de iudic. n. 9.* teſtatur conceſſum eſſe ab omnibus poſt Innocentium, & conſentit Panormitanus *conſil. 33. col. 2. volum. 1. & conſil. 41. col. penult. in fin. in eod. vol.* Roman. *conſil. 252.* & Cardinal. *conſ. 85.* quod incipit, *Nicolaus Marchio. & conſil. 147.* quod in-
6. cipit, *Dominus Papa.* Rationẽ autem adducunt cur non habeat vim legis, ſed priuilegij, quia ſi haberet vim legis, non obligaret concedentem, lex enim non ligat in rigore legiſlatorem. *c. 1. de conſtitutionibus lib. 6.* Priuilegium autem, cuiuſmodi eſt donatio quædam quæ in primis & maximè ligat concedentem. Hinc rectè plerique expreſsè inferunt, ipſummet Imperatorem ligari hac lege immunitatis, tenerique eã ſeruare eo ipſo quòd Pontifex acquiſita eius notitia eã non reſpuit, quamuis nulla prorſus Pontificia iura de ea extarent, multo magis, cùm multa iura de ea edita ſint.

Ex hoc autem quòd huiuſmodi priuilegium per concedentem reuocari non poteſt, ſequitur, neque poſſe aſtringi, limitari, modificari, tum quia reſtringere eſt in parte aliqua reuocare, tum illa ratione gloſſæ *in c. quia circa, de priuil.* quia ſi poſſet concedens limitare, poſſet etiam excogitata fraude ius quod ſemel à ſe abiecerat, denuo ad ſe trahere, & per rationem in textu adductã *can. 1. 16. q. 2.* quia hac ratione, quod ſanctè dederat, paulatim reſtringendo totum ſibi denuo vſurparet. Hinc apparet quid dicendum ſit de illis caſibus adulterij, &c. quibus iure authenticorum ablata eſt immunitas, ſequitur enim euidẽter ex dictis, nõ potuiſſe excipi, quatenus Eccleſiæ priuilegiũ concernunt, licèt quatenus leges ſunt quæ ſubditis laicis traduntur, quoad illos caſus vim legis amittant. Vnde ſingulariter notandum puto, quòd cùm pœna in transgreſſores legis immunitatis, ſit extra rationem priuilegij, & locum habeat ex ratione legis, ſi quis in eo ſolùm caſu violaret immunitatem, quo lex limitata eſt, extrahendo de Eccleſia adulterum, vel alio caſu, ciuili iure authenticorum excepto, quamuis peccaret violando priuilegium, incurrerétque pœnas canonico iure conſtitutas, non incurreret tamen pœnas illas læſæ maieſtatis, & vltimi

7. 8. 9.

ſupplicij, ciuilibus legibus decretas, quæ in ratione legis, per reſtrictionem, quoad illam partem, qua reſtrictæ ſunt, ceſſant.

10. Eadem ratio eſt de priuilegiis conceſſis per ſtatutum in ordine ad eos, qui ius habent ſtatuendi, aut per edictum, quoad eos qui habent ius edicendi; ſi enim ab his concedantur non ſubditis, aut Eccleſiæ per laicos, non poſſunt amplius ab iis qui ſtatuerunt, vel edixerũt reuocari, reſtringi, modificari, in eius præiudicium cui conceſſa ſunt, imò amplè ſemper in præiudicium concedentis in dubio interpretanda ſunt.

11. Felin. *in c. nouit, de iudic.* multas affert huius doctrinæ limitationes, pleroſque caſus congerens, in quibus priuilegium non ſubdito conceſſum reuocari poteſt. E quibus tres delegi celebriores, quorum ratione aliquis fortaſſe poſſet de hoc priuilegio immunitatis dubitare. Primus caſus eſt, quando ex poſtfacto appareret priuilegium illud enormiter lædere concedentẽ præter eius intentionem, quod non præuidit, nec potuit facile præuidere tam enormem læſionem. Secundus quando priuilegium natum fuit ex contractu ſimulato fictitióque. Tertius quando tales ſubeſſent cauſæ, propter quas ipſa etiam perfecta donatio reuocari poſſet. Cùm enim certum ſit de iure donationem, quibuſdam grauibus ex cauſis poſſe reuocari, & priuilegium conceſſum non ſubdito rationem habeat donationis, ſi illa reuocari poteſt, hoc quoque neceſſe eſt poſſe ex iiſdem cauſis reuocari. Pro primo caſu adducit text. *in c. ſuggeſtum, de decimis*, qui textus nõ multũ ad rem facere videtur, & text. *in l. Seia. §. penult. ff. de annuis lega. & l. fiſtulas §. frumenta, ff. de contrahend. empt.* De quo caſu vide Bald. *in l. qui ſe patris, Cod. vnde liberi, col. 10. & ſeq.* De ſecundo caſu vide Maria. *conſil. 125.* incipiente, *Ioannes de Arriganis*, ac Bald. *in l. nuda, ff. de contrahen. emption.* vbi refert Cynum. De tertio caſu vide *in c. fin. de donat. & l. his ſolis. & l. ſi vnquam. Cod. de reuocan. donat.*

An verò ſi Eccleſia collegiata cõmitteret ingratitudinem aduerſùs Principem priuilegia illi concedentem, poſſint per Principem priuilegia reuocari, diuerſæ ſunt Doctorum ſententiæ. Nam Imol. *in c. cum M. de conſtitutionib. col. 4. in verſic. aduertendum tamen*, tenet poſſe: pro cuius ſententia facit doctrina Baldi *in l. 1. Cod. de liber. & eorum liber.* dicentis exemptionem poſſe propter ingratitudinem reuocari. Felinus verò *loco cit. verſic. limita 4.* putat hanc doctrinam valde dubiam, propterea quòd Eccleſia non videtur poſſe committere ingratitudinem, & inclinat in contrarium. 12.

Non poſſe autem Eccleſiam committere ingratitudinem, nec priuari propterea priuilegio, expreſsè ſẽtit Cardinalis *in clem. prima de iureiurãd. in penult. charta, & Specul. in tit. de donat. §. 1. verſic. quid ſi Abbas*, expreſſiſſimis verbis dicens, ſi Abbas cum toto conuentu, id eſt, cum omnibus monachis ingratus ſit donatori, non reuocari tamẽ propterea donationem, ſed Abbatem cum toto conuentu expellendum eſſe de monaſterio, vt cùm non Eccleſia, ſed perſonæ deliquerint, perſonæ quæ deliquerunt, non Eccleſia puniatur. Eandem ſententiam ſequitur Geminian. *in c. 1. de religio. domib.* Ad hæc *in lib. 6.* cui fauet gl. fin. 13.

fin. *in c. de hoc. de ſimon.* & ibi exclamat Ancharan.

14. De noſtro immunitatis Eccleſiarum priuilegio palàm eſt citra vllam controuerſiam, nullum dictorum caſuum accidiſſe, vt propterea reuocari limitaríve potuerit. Non enim illo concedendo enormiter læſum fuit Imperium, neque Imperator, neque verò Imperatoris poteſtas, & iuriſdictio: conſtátque nullum interceſſiſſe ſimulatum contractum, ex quo priuilegium iſtud ortum habuerit. Nulla omnino apparet, nulla viſa eſt Eccleſiæ erga Imperatores ingratitudo, quæ ſi aut fuiſſet vnquam, aut modò eſſet, etiam maxima, non deberet Eccleſiæ, quæ ingrata eſſe non poteſt, ſed clericis, qui illam cómiſiſſent, præiudicare.

Quid poßint particulares regnorum leges, & in ſpecie leges huius noſtri regni Siciliæ circa Eccleſiarum immunitatem.

CAPVT XIII.

1. HABENT regna pænè ſingula ſpecialia iura regnorum moribus accommodata, quibus regantur, inter quæ nonnulla habent ad hanc Eccleſiarum immunitatẽ pertinentia, quæ ex eorundem neceſſitatibus regnorũ orta putanda ſunt. De his, quatenus ciuili iuri aduerſantur, certum eſt ſui ſupremi Principis authoritate ſufficienter, abundéque firmatas eſſe, ac iure firmari potuiſſe, quòd is ſupremam habet laicam poteſtatem, qua leges abrogare, nouáſque condere

2. poteſt. Quæ autem canonici iuris ſunt, cuiuſmodi ſunt quæ ad immunitatem Eccleſiarum pertinent, poſſint ne legibus particularibus regnorum mutari, reſtringi, limitari, valde dubia res eſt; cùm enim legum omnium finis ſit populorũ pax, & quies, bonúmque publicum: inde oritur ratio, & interdum neceſſitas ſtatuẽdi particularibus populis, partiales leges, à communi iure declinantes, aut illi repugnantes, quòd illis populis commune illud ius obeſſet propter eorum mores, & contrario iure indigent. Id quod non modò in ciuilibus, ſed etiam in eccleſiaſticis vſu venire poteſt, vnde & in hac ipſa conſtitione Gregorij XIV. §. ſecundo, refertur populos nonnullos deuotioni immunitatis aſſuetos noluiſſe recipere indulta Romanorum Pótificum, propterea quòd ſcandali occaſionem dediſſent. Id 3.
autẽ quod hîc de indultis dicitur, poſſet alicubi circa aliquam immunitatis circunſtantiam, aut circa aliquem eius caſum contingere: ergo videtur legi regnorum etiam quoad hanc ſtandum eſſe. Cùm præcipuè regnorum leges in generalibus eorum comitiis, ſeu parlamentis, totius regni concurſu decernuntur. Conuocantur enim tũc ad hæc generalia parlamenta, omnes totius demanij ciuitates, nempe quæ immediatè ipſius Regis decreto, vtilique domino ſubſunt, quæ ſingulæ ſuos legatos, ſeu oratores mittunt, Brachium demaniale vocant, omnes domini terrarum qui vaſallos habent, Principes, Duces, Marchiones, Comites, Barones, qui pro ſe ſuíſque vaſallis aſſiſtunt eidem parlamento, Brachium militare nuncupant. Demum vocantur omnes Eccleſiarum Prælati, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, & alij quidam Prælati, qui

qui eccleſiaſticum brachium conſtituunt, veniúntque ad parlamentum pro ſe ſuíſque, ac cæteris om-
2. nibus Eccleſiis. Hi ſimul congregati communi conſenſu ſolent leges aliquas publico regni bono neceſſarias, aut valde vtiles ſtatuere, attentis regni moribus, ac neceſſitatibus, eáſque cum regio donatiuo per legatum ad Regem deſtinare, ſupplicantes vt eas leges Rex ſua regia authoritate confirmet. Leges igitur communi totius regni voto poſtulatæ, putandæ ſunt eius regni moribus, ac genio neceſſariæ, atque ideo quæcunque illæ ſint, obſeruari debent ab omnibus, etiamſi canonico iuri aliquatenus aduerſentur, dũmodo nec bonis moribus, nec religioni noceát, quoniam putandum non eſt Romanum Pontificem aliam legẽ ibi velle, quàm eam, in quam vniuerſum regnum conſenſerit, cùm de ſanctæ ſedis caritate, certò tenendum ſit eam prodeſſe velle populis, non obeſſe, cùm vniuerſus præſertim ordo eccleſiaſticus idẽ ſenſerit, qui ſi contrà ſenſiſſet, repugnare liberè potuiſſet, atque ita repugnare vt eius deficiente aſſenſu, lex illa acceptata omnino non
5. fuiſſet. Quamuis ergo lex merè laica derogans aliquatenus canonico iuri, nulla ordinariè, atque inualida cenſenda ſit, lex tamen iam diu lata vſúque recepta, ad quam examinandam probandámque totius eccleſiaſtici brachij Principes acceſſere, eámque probarunt, non videtur neque purè laica cenſenda, neque omnino nulla. Si enim communis conſenſus omnium eccleſiaſticorum Prælatorum ſufficere deberet, cur non eorum ſimul cum cæteris totius regni brachiis, totóque regno? Accedit & tolerantia ſedis Apoſtolicæ, accedit & vſus conſuetudóque populorum, & Prælatorum, qua leges iam diu receptæ ſunt. Mihi verò quatuor videntur dicenda in hac materia, quæ diligenter aduertenda, atque obſeruanda ſunt.

Primùm ſi quæ huiuſmodi lex 6.
de nouo condenda occurrat, ſacris canonibus cõtraria, præſertim quæ directè aduerſetur alicui canoni, eiúſve diſpoſitionẽ tollat, atque euacuet omnino, ad ſedem Apoſtolicã mittendũ eſſe pro eius approbatione. Neque enim dubito quin ea probatura facilè ſit id quod totius regni conſenſu & eccleſiaſtici brachij iudicio receptum audiuerit.

Deinde videtur mihi, ſi lex ſta- 7.
tuenda eſſet de nouo, vel iam conſtituta, quæ non directè aduerſaretur iuri canonico, neque illud euacuaret, ſed ab eo aliquantulum deflecteret, itaut per quandam interpretationem poſſet ad ius illud accommodari, etiamſi ægrè poſſet, videtur, inquam, mihi huiuſmodi lex communi prælatorum omnium conſenſu poſſe recipi, receptã ſeruari, neque opus eſſe vlla expreſsè ſedis Apoſtolicæ approbatione, & conſenſu. Si enim paucorum doctorum authoritas ſatis eſſe cenſetur ad huiuſmodi probandas interpretationes, multo magis authoritas valere debet totius regni, & Prælatorum omnium.

Tertiò dico, ſi lex antiqua ſit iã 8.
diu vſu recepta, & abſque Eccleſiæ contradictione obſeruata, non eſſe in dubium reuocandam, ne mille quotidie excitari contingat rumores, mille tragœdias.

Quartò & vltimò ſi id quod le- 9.
ge præcipitur, iam diu antea erat vſu-

vſu conſuetudinéque receptum, atque obſeruatũ, quæ legitimæ præſcriptionis rationem habeat, probabile valde eſt nullam requirendam eſſe Romani Pontificis confirmationẽ. Profero exemplum. eſt in quibuſdam Hiſpaniarum prouinciis vſu iam, & conſuetudine receptum, multorum Epiſcoporum conſenſu, vt in illis tantùm Eccleſiis confugæ ad immunitatem admittantur, in quibus ordinariè ſolet aſſeruari ſacratiſſima Euchariſtia; in aliis Eccleſiis minimè: id videtur etiam ibi poſſe lege decerni, abſque Romani Pontificis authoritate, vt dictum eſt.

10. His ita conſtitutis, venio ad noſtri regni legem editam ſub Rege Alphonſo in generali parlamento: habetur autem inter capitula regni ſub Alphonſo *cap.* 71. in poſteriore parte legis illius, cuius verba fideliter referam ſicut habentur in vtroque codice tam in impreſſo Venetiis apud Dominicum Guarreũ & ſocios annò 1573. quàm in antiquiore impreſſo Miſſanæ anno 1526. ſub Prorege Comite Montis Leonis. quem textum, quoniam in vtroque Codice mẽdoſus eſt, poſteaquã fideliter retulero, quomodo corrigi poſſit oſtendam.

11. Verba textus ita habent. *Quantum ad Eccleſias attinet ius commune ſeruetur, quo iure agrorum populatores, fractores itinerum, homicidæ ex propoſito quocunque in loco homicidium perpetretur, delinquentes in quauis ſpecie delicti in Eccleſia, prope Eccleſiam, aut contra Eccleſiam, vbi ſacrilegos, quibus in eis commorari non conuenit, ſed carcerari, ad Eccleſias confugientes receptari prohibẽtur: ideo impune per officiales loci capi poſſint, & iuxta eorum demerita puniri. Attendant igitur Eccleſiarum Prælati, vt ſingulorum infra Eccleſias confugientium cauſas inquirant, & huic noſtræ legi conuenientia*
exequi valeant. Hæc lex vſque ad il- 12.
la verba incluſiuè integra eſt, *aut contra Eccleſiam*, mendoſa verò in ſequentibus immediatè verbis: *vbi ſacrilego*, &c. quæ verba nullum facere poſſunt ſenſum. Sic ergo corrigenda videntur. Vbi ſacrilegos, quibus in eis commorari non conuenit, ſed carcerari, ad Eccleſias cõfugiẽtes receptari prohibetur. Vel, vbi ſacrilegi quibus in eis commorari non conuenit, ſed carcerari, ad Eccleſias confugientes receptari prohibentur. Hac reſtituta legi integritate venio ad eius interpretationem.

Primo loco obſeruandum eſt
quanta ſit legis ipſius authoritas, 13.
quæ tanta eſt, vt nihil videatur deſiderari poſſe. Si enim autorem, ſiue cauſam eius efficientem ſpectes, ea eſt, vtraque coniunctim poteſtas laica, & eccleſiaſtica. laica omnium Principum totius regni, oratorum omnium, ac ſingularum ciuitatum, ac poſtremò ipſius Regis Alphonſi. Eccleſiaſtica non vnius, aut alterius Epiſcopi, aut Archiepiſcopi, ſed coniunctim omnium, vt dixi, præcipuorum totius regni prælatorum. Neque verò quoquomodo lata, aut confirmata, ſed in vim contractus, & legis pactatæ ſimul cum aliis omnibus, & cum ſolemni Regis ſacramento, quo ſe aſtrinxit eas leges perpetuò eidem regno ſeruaturum, vetuítque vlla conſuetudine, vel non vſu illi derogari poſſe, iubens ſemper intelligendas eſſe manere in viridi obſeruantia. Solus videri poſſet deeſſe conſenſus ſedis Apoſtolicæ, ſed & hunc adeſſe pleniſſimum is intel-

liger, qui obſeruat quæ hîc diſponũtur, omnia prætendi eſſe ſecundùm canones, cùm dicitur, *ius commune ſeruetur*, tam ciuile nempe, quàm canonicum. ſiue ſpectes cauſam finalem, eadem eſt, quæ & totius immunitatis: ſi materialem, tota ex iure canonico deſumpta eſt, cùm & ius commune ſeruari iubeatur, & quos excipit caſus, in eodem iure expreſſos habeamus. Si verò formam conſideres, ea iiſdem pænè verbis è iure petita eſt, aut ſecundum Doctorum interpretationem mutatis.

14. Secundò obſeruandum eſt quatuor in hac lege excipi caſus, in quibus confugientes ad Eccleſiam ab immunitate excludũtur, iuxta iuris canonici diſpoſitionem. Depopulatores agrorum, & fractores itinerũ, id eſt, qui publicas ſtratas obſidendo, frangunt itinera tranſeuntium, qui eorum timore perterriti progredi vlteriùs non audent. De his

15. vtriſque habemus expreſſum *in c. inter alia, de immun. Eccleſ.* Tertium genus homicidæ ex propoſito, quocunque loco homicidium perpetretur, quem caſum exceptum plerique Doctores putant *in c. 1. de homicidio*, & videtur eſſe proprius & germanus ſenſus illius textus, omnes autem alij ſenſus diſtorti: vnde quicquid ſit apud alias gẽtes, nobis certè nõ licet alio ſenſu intelligere, ſed multorũ Doctorum ſenſum ab omnibus Siciliensibus Prælatis iã receptum, & in lege poſitum tenere, adque vſum praximque deducere, vt eo ipſo quòd homicidium induſtrioſum eſt, careat immunitate, iuxta diſpoſitionem *c. 1, de homici-*

16. *dio*, hoc ſenſu intellectã. Quartum genus ſunt delinquentes in Eccleſia prope Eccleſiam, aut contra Eccleſiã in quauis ſpecie delicti. Hoc deſumptum eſt *ex cap. fin. de immun. Eccleſ.* quamuis non eiſdẽ verbis, ſed iuxta cõmunem Doctorum interpretationem acceptis, eo enim loco ſolùm exprimuntur homicidia, & mutilationes membrorum commiſſa in Eccleſiis, aut cœmeteriis, ſed communiter per Doctores ampliatur ad quæuis alia delicta ibidem commiſſa. Nec deſunt Doctores qui amplient ad delicta prope Eccleſiam commiſſa ſub ſpe immunitatis; noſtra verò lex ampliat non modò ad commiſſa prope Eccleſiam, ſed etiam ad commiſſa cõtra Eccleſiam. Prior ampliatio de omni ſpecie delicti facta eſt per Doctores propter identitatem rationis finalis allatæ in eo textu; illa enim ratio in omni ſpecie delicti æquè probat. Poſteriorem amplia- 17.
tionẽ primus addidiſſe fertur Hoſtienſ. tam *in d. c. immunitatem*, quàm in ſumma *in tit. de immunit. eccleſiaſt. §. in quantum*, quẽ pænè omnes Doctores ſunt ſequuti, quorum cõmunis doctrina tanquam de iure recipienda eſt. Quòd ſi eam propinquitatem referamus ad 40. paſſus prope maiores Eccleſias, aut 30. prope cæteras quaſcumque, res eſt in ipſo iure clarior, propterea quòd cùm iſti paſſus ad ipſam immunitatem pertineant, qui ita propè delinquit, in ipſomet immunitatis loco delinquit, ac pro eodem habetur ac ſi in Eccleſia deliquiſſet, cùm ſub Eccleſiæ nomine ipſa Eccleſia cum ſpatiis horum 30. vel 40. paſſuum intelligatur.

Illa demum ampliatio ad delin- 18.
quentes contra Eccleſiam licèt non inueniatur in ſacris canonibus his verbis expreſſa generatim, tamen videtur iuri eidem valde conſona,

atque ex eo petita. Nam *in can. omnes Eccleſiæ* 17. q. 4. raptores rerum eccleſiaſticarum nó modò anathematizantur, ſed de ipſis etiã Eccleſiæ liminibus pellũtur: ergo ad Eccleſiam non admittuntur, vt in ea defendantur. & *in can. frater, eadem cauſa & q.* qui confugam de Eccleſia violenter abſtrahit, is Eccleſiæ arcetur ingreſſu, & ratio affertur eadem, quæ *in c. immunitatem*: quem textum gl. in v. *ab omnibus*, intelligit de excluſione ab immunitate, dicens eum in nulla Eccleſia fore tutum; ſed & de omni contra Eccleſiam delinquente vniuerſè loqui videtur textus *in can. ad Epiſcopos, eadem cauſa & q.* vbi dicitur, *Ad Epiſcopos cæteros dedimus iuſſionem, vt eos qui Eccleſias violaſſe perhibentur acceſſu earum iudicent indignos.* quem textum gl. refert à pleriſque ita intelligi ſacrilegos, cùm in Eccleſia delinquant, nullibi tutos eſſe. quam ſententiam licèt ipſa gloſſa eo loco non probet, ſatis tamen probaſſe videntur ij omnes, qui in generalibus totius huius noſtri regni comitiis, ſecundùm iura hanc particulã addiderunt. quæ ſententia cùm ſit in iure probabilis, & habeat pro ſe Doctores aliquot, & omnium eccleſiaſticorum Prælatorum cómunem conſenſum, & rationi d. c. *immunitatem* validè innitatur, tuta cóſcientia in noſtro ſaltem regno practicari poteſt. Demum quos contra Eccleſiam deliquiſſe dixerat ſacrilegos, eadem noſtra lex appellat, ſubiungens: *aut contra Eccleſiam:* vbi ſacrilegos, quibus in eis commorari non conuenit, ſed carcerari, ad Eccleſias confugientes receptari prohibetur, vt vniuerſè ſacrilegi ab Eccleſiæ immunitate excludantur.

Quod attinet ad alteram legis eiuſdem partem, qua dicitur, hæc quatuor genera perſonarum, quæ ſecundùm iura ab immunitate excluduntur, impunè per officiales loci capi poſſe (ſi ad Eccleſias confugiant) & ſecundùm eorum demerita puniri, intelligi poteſt vel quoad pœnas vtriuſque iuris, vt neutrius pœnas incurrant qui in caſu, in quo immunitate carent, reos extrahunt, aut puniunt, & in hoc nihil noui ſtatuitur, ſed ſolùm quid fieri ſoleat, narratur. Neque enim iubet lex, vt per ſeculares officiales de Eccleſiis extrahantur, neque de ſecularibus & laicis exprimit, ſed ſolùm ait, *per officiales loci*, intellige ad quos de iure, ſeu cóſuetudine pertinet, capi poſſint, quod æquè de officialibus curiæ eccleſiaſticæ, ac de officialibus laicæ curiæ intelligi poteſt; cùm enim nihil de hac re fuerit olim in iure conſtitutum, valde frequens erat, vt laicæ curiæ officiales reos extraherent. Quos ergo conſtabat immunitate carere, hos dixit impunè capi poſſe, de Eccleſia extrahi, & condignis pœnis affici. 19.

De iis verò, de quibus dubitari poterat eſſéntne ad immunitatem admittendi, Epiſcopis commendat in extrema parte vt ſingulorum ad Eccleſias confugientium cauſas inquirant, vt huic noſtræ legi conuenientia exequi valeât. Quod eſt ſingulariter notandum, & aureis literis conſcribendum. 20.

Quod enim his extremis téporibus Gregorius XIV. fecit vt cauſã confugij Epiſcopis cognoſcendam cómitteret, vt illi cauſa cognita ſtatuerent, admittẽdus ne eſſet ad immunitatem confuga, an verò ab ea excludẽdus, hoc ante multos annos 21.

noſtri excogitauerunt maiores, & lata lege cauerunt, vt eo gratior acceptiórque nobis eſſe debeat hæc Gregorianæ conſtitutionis pars, qua Epiſcoporum iudicio hæc cauſa committitur, quo eſt noſtro particulari iuri conformior, maiorum noſtrorum communi totius regni approbatione excogitata, probata, in lege poſita. Vt mirum ſit cur nos hac ipſa re quæ optatiſſima gratiſſimaque eſſe debebat, præ certis perturbemur. Sed in modo extrahendi huiuſmodi de Eccleſia confugas etiam nobis ſeruandum eſt, quod eadem Gregorij XIV. conſtitutione præſcribitur, vt priùs ad carceres curię eccleſiaſticę de mandato Epiſcopi parte requirente ducantur, inde poſteaquam Epiſcopus iudicauerit immunitatem eis non ſuffragari, de Epiſcopi mandato per iudicem eccleſiaſticum miniſtris curiæ ſecularis tradantur, & conſignentur, per quos demum pœnis debitis afficiantur. Atque hæc de noſtra particulari lege Sicilienſi dicta ſufficiant.

Quid poſsit conſuetudo circa Eccleſiarum immunitatem.

CAPVT XIV.

QVONIAM non rarò in hac tractatione facturi ſumus de conſuetudine mentionem, & frequenter in grauibus difficultatibus ex Doctorum ſententia erit ad conſuetudinem recurrendum; ideo non erit ab re, ſi quid conſuetudo in hac re poſſit inueſtigemus.

1. Atque initio ſupponendum eſt potius communi Doctorum conſẽſione, quàm rationibus probandum circa Eccleſiarũ immunitatem, vim magnã in cõſuetudine ſitã eſſe: licèt enim hæc immunitas non modò firmata ſit iure canonico, ſed frequẽter iam pro temporum ratione in aliquo mutata, ac paulatim plures ex ea dempti caſus graues, & reipublicæ pernirioſi, in pleriſque tamen occurrentibus difficultatibus ad loci conſuetudines potius, quàm ad iura ipſa recurrendum eſſe, aſſerunt Gulielmus & Maynerus *in l. nemo. ff. de regulis iuris.* in eadem verò materia plurimum valere conſuetudinem Panormitanus expreſsè aſſertit, cùm alibi ſæpe, tum *in cap. Eccleſiæ, de immunit. Eccleſ.* An hoſpitalia immunitatem habuerint, ex loci conſuetudine petendum eſſe docet Couarr. *lib. 2. var. reſol. c. 20.* Farinac. nouiſſimus ſcriptor, ac ſtudioſiſſimus, frequenter inculcat ſtandum eſſe conſuetudini. Textus denique præſentis conſtitutionis conſuetudini multum refert, dum nihil ex ea detrahere, ſed addere ad eam pollicetur, quo loco obſeruandum quod lib. ſecundo in expoſitione illius loci monuimus §. 4. in gl. 9. cùm diſciplinam maiorum, id eſt, conſuetudinem priore loco numeret, poſteriore verò canones, & conſuetudinẽ priſcam, canones veteres appellet, inſinuari conſuetudinem vel eſſe canonibus antiquiorem, vel ſimul cum canonibus ortam, parem cum eis authoritatem habere.

Deinde non modò de poſſibili potuiſſe conſuetudine introduci prima immunitatis iſtius initia, ſed & de facto ita introductã eſſe aſyliam apud gentes, patet ex dictis *lib. 1. c. 5.* Ita etiam introductam immunitatem tabernaculi, atque altaris apud Hebræos, patet ex dictis 2.

ctis *cap.* 8. Idémque in hoc ipſo libro tertio *c.* 9. de noſtratum Eccleſiarum immunitate probabile eſſe ſtatutum eſt.

3. Sed & in ipſo immunitatis progreſſu multa eſſe de conſuetudine introducta, ſiue ad ampliandam, ſiue ad reſtringendam eam, conſtat euidenter. Conſuetudines ad ampliandam immunitatem pertinentes hæ ſunt. Primò in iure expreſſum eſt Eccleſias etiam non conſecratas gaudere immunitate. *c. Eccleſiæ, de immunit. Eccleſ.* atque id propter diuina officia, quæ in eis celebrantur, ex quo facilè colligitur in quibus non celebrantur diuina officia, ea de iure non habere immunitatem, & tamen de conſuetudine habent immunitatem, vt notat Clarus *in ſua practica crimin.* § *fin. verſ. quæro*, vt ipſe teſtatur ex Remigio
4. & Bonifacio. Secundò de raptoribus virginum non modò de iure dubium eſt num habeant immunitatem, ſed adducuntur pro vtraque parte per Doctores contrariæ pugnantéſque diuerſorum locorum conſuetudines. Clar. enim *in ſua pract.* §. *fin. q.* 30. Bonacoſ. *p.* 1. *commun. opin. verſ. Eccleſia habet immunitatem, ad finem*, Papien. *in ſua pract. in forma inquiſitionis, verſ. Hæc eſt quædam inquiſitio, n.* 4. & Salicet. *in l.* 2. *& l. præſenti, Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* tenent de conſuetudine iſtis ſeruari immunitatem, quod Papien. *in ſua pract. in forma inquiſitionis, verſ. Hæc eſt quædam inquiſitio. n.* 40. & Salicet. *in l.* 2. *& l. præſenti, Cod. de his qui ad Eccleſ.* limitant ad partes Galliæ, dicentes in Italia eſſe conſuetudinem contrariam.

5. Contrà verò reſtrictam eſſe conſuetudinibus immunitatem, patet. Primò enim cùm de iure habeat 30. vel 40. paſſus propè Eccleſiam, hos tamen paſſus de conſuetudine nullibi ſeruari teſtatur Io. Igneus *ff. ad ſenatuſconſult. Syllanian. l.* 1. *n.* 58. Couarr. *lib.* 2. *var. reſol. c.* 20. *n.* 5. *verſ. hoc tamen moribus*, & alij, de
quibus infrà ſuo loco. Secundò re- 6.
ſtricta eſt in quibuſdam Hiſpaniarum locis, immunitas ad eas tantùm Eccleſias, in quibus ſanctiſſima Euchariſtia aſſeruatur. Idque de conſuetudne, vt teſtatur Couarr. *eodem lib.* 2. *c.* 20. *n.* 4. & poſt eum Farinac. *p.* 1. *criminalium q.* 28. *de carce-*
rib. & carceratis, n. 34. Tertiò cùm 7.
in c. immunitatem, ſolùm exprimantur carere immunitate, qui homicidia & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis, vel cœmeteriis cõmittunt, de conſuetudine tamen priuantur omnes qui quoduis delictum ibi committunt, vt teſtatur Nauarr. *in manual. c.* 25. *n.* 20. Quod Clar. *in ſua pract. crimin.* §. *fin. q.* 30. *verſ. Item quæro*, teſtatur vidiſſe ſe ita
ſeruari. Quartò de eo qui occidit 8.
proximum per induſtriam, & inſidias, dubium eſt, an gaudeat immunitate, & an textus *c.* 1. *de homicidio*, dicens hunc ab altari eſſe auellendum, vt moriatur, debeat intelligi de abſtractione, vt non gaudeat immunitate, vel aliter: communiter tamen teſtantur Doctores de generali conſuetudine ea carere, vt abundè dicam infrà.

Quintò aſſaſinos, qui mediante 9.
pecunia hominem occidunt, caruiſſe immunitate, de conſuetudine, & praxi communi teſtantur Petrus à Placha *in epitome delictorum cap.* 19. *n.* 24. atque alij, quos infrà referam *lib.* 5. cùm de aſſaſinis erit
ſermo. Sextò ſimplices fures de 10.
conſuetudine caruiſſe immunita-

te, apertè teſtatur Couarr. *lib.2. var. reſol. c.20.n.3.verſ.Decimononò oportet.* quod propter magnā furum copiam receptum fuiſſe in Gallia teſtatur Io. Igneus *l. 1. ff. ad ſenatus conſultum Syllanian. n.* 127. & alij.

11. Quòd ſi dicas, immunitati Eccleſiarum, quæ eſt quædam diuini cultus ſpecies, & reuerentia, non poſſe conſuetudine præiudicari citra diuini cultus, ac reuerentiæ præiudicium. Reſpondeo non eſſe ex natura ſua naturali iure cultum Dei, ſed ex hominum inſtitutione, qui hoc ad eius cultum excogitarunt, quo fit vt hæc ipſa Dei reuerentia aliquando cum maiore eiuſdem reuerentia certet: quando ergo populi aduertunt hanc reuerentiam immunitatis facere peccatis quibuſdam grauibus recipiendo vſu, ac moribus contrarium, ac reſtringendo immunitatem, non reuerentiam Dei tollunt,ſed reuerentiam illam Dei ex occaſione minorem factam maiore reuerentia permutant. Hanc permutationem aliquando legibus ſatis facit Romanus Pontifex, aliquando populus conſuetudine lata per ſuperiores, ac tolerata.

12. Tertiò quoad finem, ſeu deſitionem immunitatis, ſi humani iuris vim,cui ea tota nititur,attendamus,palàm eſt poſſe conſuetudine paulatim penitus abrogari, vt ex dictis manifeſtè conuincitur, ſicut enim conſuetudine reſtringi poteſt, imò etiā reſtricta iam eſt, ita poteſt paulatim amplius, ampliúſque reſtringi,donec nihil remaneat, totaque exhauriatur. Quin & de facto

13. penè totam iam in deſuetudinem veniſſe teſtatur Nicol. Moron. *in tract. de fide, trenga, & pace q.* 103. *n.*10.poſt Paul. Caſtren. Idémque aſſerit Barber. *in viatorio iuris rubr.* 33. *de violatoribus immunit. n.*3.quod ipsū Papien.relatus apud Boſſ.*in tit. de captura n.*3. & eo fediùs Iacobus Ferrar.*tit. de forma inquiſitionis,col.*2. *verſ. ex his, qui hanc vocē imrere noſtra Italia voluere.* Qui tamen omnes 14.
exaggeratiuè loquuti ſunt. Nuſpiā enim in toto orbe Chriſtiano omnino deſitum eſt ſeruare Eccleſiis immunitatem, quanquam ſiue propter ingentem Eccleſiarum numerum, ſiue propter delictorum frequentiam, & delinquentium inſatiabilem audaciam ſæpe contigerit, aut violari immunitatem, aut minus quàm par erat illi deferri: & quamuis de poſſibili, vt dixi, ceſſare contraria conſuetudine omnino poſſit, de facto tamen nunquam ceſſaturam certò ſperandum eſt. Nā & ſurgentibus incommodis alia ratione per Romanos Pontifices, qui vigilare ſolent ſuper gregem Chriſti, prouidebitur; ſicut & de facto quoties occaſio tulit, nouis apoſtolicis conſtitutionibus prouiſum fuit, quin aliquando ipſimet laici magiſtratus conſuetudinibus immunitati contrariis obſiſtunt, ita eos dirigente diuina prouidentia, quæ ad hanc immunitatem ſpectant.

Mirum dictu eſt quod ſubiiciam, magnum, ac ſingulare in laico Rothomagenſi ſenatu veræ pietatis, ac religionis indicium refert 15.
Io.Igneus *l.*1.*ff.ad ſenat. conſult. Syllan.* ſæpe citatus à nobis ſuprà. In Normannia fuiſſe conſuetudinem non modò populi, atque cleri, ſed omnium Abbatum, atque Epiſcoporum, ipſius denique Rothomagenſis Archiepiſcopi conſenſu receptam, ac iuramento firmatam, vt

vt quiſquis ad Eccleſiam confugerit per victus ſubtractionem, cùm banni interminatione egredi ex ea cogeretur, & poſteaquam egreſſus eſſet, ita contra eum ageretur, vt ſaltem exilij, aliquando etiam mortis pœna damnaretur. Egredientem enim ad exilium ita illud iurare cogebant, vt ſi quando propria authoritate rediret, nullo immunitatis priuilegio vteretur, ſed extremo ſupplicio plecteretur. Hæc erat recepta loci conſuetudo, qua vniuerſa immunitatis lex ſtatim interitura videbatur, nihilominus hac non obſtante conſuetudine quoties aliquis eiuſmodi caſus per viam appellationis ad ſenatum Rothomagenſem delatus fuit, nunquam auſus eſt pro conſuetudine ferre ſententiam, vt idem Igneus refert: ſed contrà potiùs conſuetudinem illicitam ratus, confugas de manu curiæ ſecularis liberatos, Eccleſiis, vnde coacti erant exire, reſtituit.
16. Neque verò minoris faciendum eſt, id quod in hac ipſa conſtitutione accidiſſe memorat Pótifex, quòd cùm nonnulli Romani Pontifices pleraque conceſſiſſent indulta ad delendos flagitioſos homines, parum immunitati Eccleſiarum conſona, non defuerint tamen populi, qui inueteratæ erga Eccleſias reuerentiæ aſſueti, eiſdem vti propria voluntate noluerint.

Quid poſſint Romani Pontifices circa eandem immunitatem.

CAPVT XV.

1. CVM immunitatis eccleſiaſticę priuilegium Dei cultum, ſanctorum honorem, & Eccleſiarum reuerentiam concernat, palàm eſt ipſius Chriſti inſtitutione ad ſolam eccleſiaſticam Romani Pontificis poteſtatem pertinere id vniuersè ſtatuere, cui, tanquam ſuo in terris Vicario totius diuini cultus curam, & Eccleſiarum cultum honorémque Chriſtus commiſit, atque omnimodam de his diſponendi tradidit poteſtatem. Ita enim partitus eſt mundi gubernationem, vt temporalem Imperatoribus, ſpiritualem Romanis Pontificibus tribueret poteſtatem, his quicquid ad ſpiritualem, illis quicquid ad temporalem gubernationem pertineret, committeret. Audi de hac poteſtatum diſtinctione Nicolaum Papam ſcribentem ad Michaelē Imperatorem: cuius verba bis relata ſunt in Decreto à Gratiano, ſemel *in can. quoniam d.* 10. atque iterum *in can. cùm ad verum d.* 96. Mediator, inquit, Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, ſic actibus propriis & dignitatibus diſtinctis officia poteſtatis vtriuſque diſcreuit, vt & Chriſtiani Imperatores pro ęterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro curſu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus vterentur, quatenus & ſpiritualis actio à carnalibus diſtaret incurſibus, & ideo militans Deo minimè ſe negotiis ſecularibus implicaret, ac viciſſim non ille rebus diuinis præcidere videretur. Hinc & Io. Papa *can. ſi Imperator. d.* 90. Si Imperator, inquit, catholicus eſt, ſalua ipſius pace dixerimus, filius eſt, non præſul Eccleſiæ: quod ad religionem attinet, diſcere ei cōpetit, non docere. Habet priuilegia ſuæ poteſtatis, quæ adminiſtrandis legibus publicis conſequutus eſt à Deo, vt eius beneficiis non ingratus contra diſpoſitionem cæleſtis ordinis, nihil vſurpet.

Ad

Ad ſacerdotes Deus voluit quæ Eccleſiæ ſunt, diſponenda pertine-
2. re. Quanquam ergo Imperatores ſua authoritate poſſint certa loca, etiam publica lege conſtituere, ad quæ confugientes rei capi nequeant, vt olim conceſsêre confugia ad ſtatuas, & vſque hodie durat confugium ad palatium ſupremi Principis, non tamen æquè potuerunt ſtatuere confugium ad Eccleſias, vt illud propria authoritate firmarent, vt quæ Eccleſiæ & earum clerici confugas recipere tenerentur.

3. Potuerunt quidem aliquid de Eccleſiarum immunitate ſtatuere, potuerunt abdicare ſe ſuáſque curias omni poteſtate quam habent ſupra laicos ſuos legitimos ſubditos, vt vbi ij ad Eccleſiam propter quæcunque delicta cõfugerint, neque capere eos, neque extrahere, neque punire poſſint. Potuerunt, & præiudicare laicis ab alio læſis in iure ſuo, quod illis competebat, petẽdi in iudicio vindictam in eos, vbi ſemel ad Eccleſiam perueniſſent. Potuerunt & hunc ſponte offerre, ac deferre Eccleſiis, Deóque honorẽ, quem aſylis tributum cernebant, vt pro eius reuerentia confugientes ad Eccleſiam tuti eſſent. At poteſtatem id omnino firmandi non habebant. Poterat is honor propter rumores qui in Eccleſia occaſione confugij excitarentur Pontificibus non probari: poterat eiſdem videri non decere Eccleſiam fauere criminoſis, ideo poterat ab Eccleſia reſpui. Neceſſe eſt ergo fateri non accepiſſe ex imperialibus legibus firmitatem. Non poterat per Imperatores cogi Eccleſiæ ad recipiendos ſceleſtos illos homines, qui ad eam confugiſſent, non poterant cogi clerici aut ad eoſdem recipiendos alendóſve, aut ad laborandum pro impetrãda eiſdem confugis vita, & membris. Omnia hæc ad Romani Pontificis poteſtatem pertinebant. Atque ideo 4.
dicendum eſt, ad ſolum Romanum Pontificem pertinere hoc ius immunitatis authoritatiuè ſtatuere, ac omnimodis ad id Chriſtianos ſiue laicos, ſiue clericos, ipſáſque Eccleſias obligare. Poterat ipſorum Imperatorum iuri præiudicare iubendo laicis magiſtratibus ne reos in Eccleſiis attingere auderent. Quod eſt diligenter notandum. 8.
Quamuis enim diſtincta ſit à Chriſto poteſtas, & cuique ſua tradita Imperatori temporalium, Papæ verò ſpiritualium, hac tamen conditione diſtincta eſt, vt temporalis, tanquam natura ſua inferior, ſpirituali, tanquam ſuperiori, ac digniori ſubordinata ſit, & quicquid ad ſpirituale bonum expedire Pontifex iudicarit, id poſſit, & ita poſſit, vt æquè poſſit ob eam cauſam tẽporali poteſtati præiudicare. Atque ita demũ vt ſi tẽporalis quid tentet quod ſpirituali bono aduerſetur, poſſit de illa iudicare, eámque moderari, eius leges corrigere, interpretari, reſtringere, abrogare. Ipſum denique ſupremæ poteſtatis temporalis caput Imperatorum, Regéſque omnes, ſi ab eo correpti, & admoniti non emendauerint, ad id per cenſuras eccleſiaſticas compellere, quemadmodum & aliquando, cùm nempe tulit neceſſitas, ipſi Pontifices fecere.

5. Neque verò piiſſimi illi Imperatores, qui primas de Eccleſiarum immunitate leges tulêre, exceſſerunt limites propriæ poteſtatis, ſed ſuis illis legibus ea omnia ſtatuerunt,

runt, quæ propriæ poteſtatis erant, ne quis confugientes ad Eccleſias laicus extraheret, ne ad pœnam raperet, &c. Reliquêre Pontificibus, vt ipſi clericis, ipſi Eccleſiis, quæ diſponenda putarent, præciperent, probarent, improbarêntve. Quò cōuincitur ad ſolum Romanum Pontificem pertinere ſtatuere priuilegium immunitatis Eccleſiarum authoritatiuè, & quoad omnia, etiam quoad ea, quæ Imperatoribus præiudicabant. Hinc ortum eſt quod docet gloſſa *in can. ſicut antiquitus 17. q. 4. & in c. inter alia, de immunit. Eccleſ.* non modò apud eccleſiaſticos, ſed etiam apud ſeculares iudices, ſi quando aliquis articulus de hac materia ad eos deferretur, vbicunque ius ciuile à canonico diſcordet, ſemper eſſe ſecundùm canonici, non autem ſecundùm ciuilis iuris diſpoſitionem iudicandum, id quod communi pænè cōſenſu Doctores receperunt, Imol. *in clem.* 1. *de pœnit. & remiſſion. in fin.* & ibi Bonifac. de Vitalin. & Cardinalis Abbas poſt gloſſ. *in c. inter alia, de immunit. Eccleſ. n.* 4. Petrus Belluga *in ſpeculo Principum rubr.* 11. *§. ſui; quia, n.* 12. Oldrad. *conſil.* 154. Io. Faber *Inſtitution. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur. §. ſed hoc tempore.* Fulgoſ. *in l. fideli, Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* quam ſententiam communem eſſe teſtatur Couarr. *lib.* 2. *variar. reſol. cap.* 20. *n.* 3. & ratio hoc ſuadet, quoniam ad ſolam poteſtatem eccleſiaſticam pertinet legem poteſtatiuè ferre de hac re quæ omnes obliget, & legibus Imperatorum nihil aliud actum eſt, quàm vt cederent iuri ſuo ſupra reos ad Eccleſiam confugientes, nec potuêre poſtea Imperatores caſus excipere, aut iam conceſſam immunitatem reſtringere: ergo tota vis & neruus immunitatis in canonico Pontificum & Conciliorum ſacrorum iure poſita eſt, & ſecundùm idem ius eſt iudicandum.

6. Sed & hoc ipſum, de quo agimus, immunitatis ius ſtatuere ad Papam pertinere, & ſecundùm ius Pontificium iudicandum eſſe, apertè ex ipſo vſu praxique tā Eccleſiæ, quàm ſecularium Principum manifeſtè conuincitur. Nam mos Eccleſiæ ſēper fuit ſuis legibus ius immunitatis reſtringere, ac moderari, caſúſque de nouo pro temporum, locorúmve neceſſitate, reſtringere. Idque non ſolùm lata lege, quæ natura ſua perpetua eſt, ſed etiam temporariis indultis, & conceſſionibus, permittendo multa quibus multum de immunitate detraheretur.

7. Fuit & laicorum Principum mos ad ſedem Apoſtolicam recurrere, & cùm per immunitatis occaſionē, libertas peccandi creſceret, opem ab ea implorare, remedia petere, quibus eiſdem, aliíſque inſurgentibus malis opportunè prouideretur, quorū votis annuere, conatus promouere, neceſſitatibus conſulere, ſedes Apoſtolica ſemper conſueuit. Hic mos ſecularium Principum omni laude digniſſimus cenſendus eſt, ſic enim ipſi tanquam legitimi filij ad matrem, in qua poteſtas ſpiritualium tota reſidet, piè recurrēdo, ſuis malis, quā debent ratione prouident, & intra ſuæ ſeſe poteſtatis limites continent, nec diuinam maieſtatem offendunt. Quod vt faciant ſemper optandum eſt. 8. Et ſi fortè ab eadem ſede vſqueadeo ſint remoti, vix vt recurrere ad eam poſſint, recurrant ad legatos de latere, ſi qui ſunt in eorum dominiis, recurrant ad nuncios eiuſdem

ſedis, qui aſſiſtere cum poteſtate legati ſupremis Principibus ſolent, recurrant ad Archiepiſcopos, aut Epiſcopos, quando alij non ſupputant, eorúmque conſilio vrgentibus negotiis prouideant, ne quid interea regna patiantur, dum ſedes Apoſtolica conſulatur: legati enim ſedis Apoſtolicæ poteſtatem ampliſſimam habere ſolent, etiam indulta generalia extrahendi de Eccleſiis confugas concedendi, vt ex hac ipſa conſtitutione apparet. in qua reuocat Pontifex ac moderatur indulta de extrahendis de Eccleſia confugis conceſſa, non modò per Romanos Pontifices, ſed etiã per ſedis Apoſtolicæ legatos, quod non diceret, ſi ea legati poteſtate carerent. Nunciis verò apoſtolicis parem aliquando legatis poteſtatẽ concedi, teſtatur Hieronymus Gigas *in tract. de crimin. læſæ maieſtatis in rubr. de pluribus & varus quæſtionibus q.* 3. conceſſum fuiſſe Don Ludouico Beccadello Bononien. Epi-
9. ſcopo Rauellen. Nuntio Apoſtolico, apud Senatum Venetum, quòd ſi alicubi caſus aliquis accideret, etiamſi non ſit hac conſtitutione expreſſus, qui propter circunſtantias adeò ſcandaloſus eſſet, adeò euidenter reip. pernitioſus, adeò toti populo odioſus, vt adhibito prudentũ conſilio, periculum eſſe iudicetur in mora, reúſque ad Eccleſiam confugiſſet, recurratur ad Epiſcopum, ad quem pertinebit, tunc eiuſmodi licentiam expreſſam dare, cuius ſi non ſit copia, vel ſit quidem, ſed is ſit adeò timidus, perplexus, & ſcrupuloſus, & nihil ex eo extorqueri poſſit, tunc putandum eſt redire caſum iuris naturalis, in quo ad neceſſariam ſui conſeruationem, ad rempublicam, ſeu Principem & Gubernatorem, plena poteſtas redit, ceſsátque omne humanum ius immunitatis, ac ſi non eſſet, poſſeque reum extrahi per laicos ab Eccleſia ad pœnam, etiam ad mortem. Fidendum eſt 10.
etiam de Romani Pontificis ratihabitione, quem, ſi caſus eiuſmodi ſit adeò euidens, vt deſcripſimus, pro certo habendum eſt, non modò ratum habiturum, ſed etiam laudaturum.

Neque verò vllo modo permit- 11.
tendum, vt pro conſeruatione iuris huius humani, reſpublica graue aliquod detrimentum patiatur. Iura enim humana, quæ ad ſalutem incolumitatémque reipublicæ ordinata ſunt, ad eius perniciem conuerti permittendum non eſt. Dummodo hæc concurrant. Primum vt delictũ adeò ſit graue atque atrox, vt remp. euidenter offendat. Secundum, vt periculum ſit in mora, ſiue periculum ſit ne ille fuga euadat, ſiue ne quid deterius accidat. Tertium vt debita Eccleſiæ reuerentia in eo extrahendo ſeruetur, ac quanto cũm minore rumore, ac ſcandalo fieri potuerit extrahatur. Quartum, vt Epiſcopus requiratur humiliter, eíque in quantũ reipublicæ neceſſitas tulerit pareatur, ac ſi is negauerit, tum demum ad extrahendum confugam veniatur. Hĩc ego primùm ſanctiſſimos Eccleſiæ Prælatos, Epiſcopos, Archiepiſcopos, nuntios legatóſque oro, atque obteſtor, vt ſi quando caſus huiuſmodi contingant, non ſe difficiles præbeant magiſtratibus ſecularibus, ſed publici boni habita ratione, facilè forment conſcientiam fauore boni communis, publicæque maieſtatis, intelligántque tunc pleniùs fauere Eccleſiis, cũm bono publico

blico fauent, atque è re Eccleſiæ magis fore, vt ſecularis curia per Eccleſiam eiúſque prælatum impetret id quod illis iure debetur, quã vt in deſperationem adducta audeat per ſe reos extrahere, ne ita animos paulatim ſumat violandi immunitatem, etiam cùm nullus ſubeſt articulus neceſſitatis; exaſperantur enim mirum in modum, atque exacerbantur animi miniſtrorum curiæ ſæcularis, cùm vident ſibi debita ac rationabilia poſtulata negari, deponunt bonam quam de Eccleſiarum prælatis habebant opinionem, nullum habent eorum reſpectum, facile in eorum contemptum veniunt.

Cur Eccleſia & Romani Pontifices cùm per ſe poſſent immunitatem Eccleſiarum inſtituere, maluerint expectare, donec ab Imperatoribus deferretur.

CAPVT XVI.

1. NON inutilis, opinor, erit hæc diſputatio. Cùm enim conſtet ex præcedenti capite penes ipſos Rom. Pontifices omnem huiuſmodi ſtatuendi poteſtatem Chriſti inſtitutione poſitam fuiſſe; mirari quiſpiam poſſit, cur tandiu diſtulerint, cur Eccleſiam tam longo tẽpore ea carere paſſi ſint, vt ſi qua fuit vſu ſolo recepta, nulla verò lege præcepta fuerit. Neque verò ſanctiſſimos Pontifices, quales primi illi fuere, & diuini cultus zelo pleniſſimos, aut ſegnes in hac inſtituenda immunitate fuiſſe putandum eſt, aut de ea minus cogitaſſe, aut perperam, ſeu temere diſtuliſſe; ſed pro certo habendum eos optimo conſilio ſapienter, prudentérque id egiſſe. Primum enim cedendum fuit furori dæmonum, ac Principũ ſeculi, qui ab eis agitabantur, atque inter perſequutiones, iras, tormenta, equuleos, ferreas crates, dentium contuſiones, confractiones membrorum, ferarum lacerationes, cæteraque ſimilia fuit Romanis Pontificibus de ſimplici fideli conſeruatione, propagationeque cogitandum; atque ideo de perquirendis ſolitudinibus, cauernis, antris, arenariis, ſepulcris, in quibus ſe ſuóſque abderent, cura illis fuit. Quæ verò ad Eccleſiæ ſplendorem atque ad exteriorem gloriam, quæ ad ſacram ipſorum Pontificum põpam, ad ornatum, ad honorem, ad priuilegia immunitatum omnium quæ Deus illis atque Eccleſiæ præparaſſet, hæc illi beatiſſimi Pontifices vix à longè aſpicientes ſuis meritis parabant potius quàm de his cogitabant. Voluit enim Deus præcedentiũ ſanguine futurorũ purpurã perpeſſionibus coronas aureas gẽmatáſque emendas eſſe. Fore etenim, vt poſteaquam homines pauci, indocti, nudi, inermes, in mediis gladiis, ac mortibus Chriſti fidem eouſque prouexiſſent, vt viri ſapiẽtes, nobiles, potentes, armati eis ſubiicerentur, tunc externus honor, gloria, apparatus, priuilegia, immunitates, exemptiones Eccleſiæ accederent, eaque non ipſa ſibi per ſuperbiam atque ambitionem vſurpare videretur, ſed à ſeculi Principibus humiliter deuotéque oblata reciperet.

Secundò non decebat Chriſtianam humilitatem, vt ipſimet Pontifices primi ſibi atque Eccleſiis honores, ſplendorem externum, pompam, priuilegia ſumerent, ſed expectarent donec ſibi, & Eccleſiis 2.

per ipſos Principes deferrentur, vt ſicut externus ſplendor, ſic & priuilegia ac iura immunitatum ad eos per Principes ſeculi deriuarentur. Primus honor Syluestro Papæ à Constantino Imperatore ad fidem conuerſo haberi cœptus eſt, iſque fuit ab initio maximus, & imperiali honori, aut par, aut ſuperior, de quo habetur text. *in can. Constantinus d.96.* licèt nonnulli viri graues, & docti detrahant, cùm præſertim palea ſit, tamen in decreto nuper correcto authoritate Gregorij XIII. ad finem eius canonis nonnulla addita ſunt quæ eius authoritatem egregiè confirmant. Ibi Constantinus teſtatur, primum omnium ſe cum vniuerſo ſenatu, optimatibus, ſatrapis atque vniuerſo populo iudicaſſe, vt ſicut B. Petrus Vicarius filij Dei in terris fuit conſtitutus, ita Romani Pontifices, qui ipſius Principis Apoſtolorum gerunt vices, principatus poteſtatem amplius, quàm terrena imperialis manſuetudo ab eo conceſſam haberent, & ſicut noſtram, inquit, terrenam imperialem potentiam, ſic eius ſacroſanctam Romanam Eccleſiam decreuimus veneranter honorari, & magis quàm noſtrum Imperium, & terrenum thronum, ſedem ſacratiſſimam B. Petri glorioſè exaltari, tribuentes ei poteſtatem, gloriæ dignitatem, vigorem, & honorificentiam imperialem. Subdit de apparatu Pontificio dicens: Succeſſoribus B. Petri contradimus diadema, videlicet coronam capitis noſtri phrygium, id eſt, mitram, nec non ſuperhumerale, quod imperiale circundare ſolet collum, chlamydem purpuream, tunicam coccineam, & omnia imperialia indumenta, dignitatem imperialium præſidentium, equitum imperialia ſceptra, ſimul cuncta ſigna, & banda, & diuerſa ornamenta imperialia, & omnem proceſſionem imperialis culminis, & gloriam poteſtatis. Deinde aſſignat eidem Pontifici curiam æquè glorioſam atque imperialem. 4. Paulo pòſt teſtatur, cùm B. Syluester coronam ſuo capiti imponi paſſus non ſit, ipſummet Imperatorem propriis manibus impoſuiſſe ei phrygium, id eſt, mitram candidam, tenuiſſeque frænum equi ipſius, ac ſtratoris illi officium exhibuiſſe pro reuerentia B. Petri, vt pontificalis apex non vileſceret, ſed magis, quàm imperialis dignitas, gloria, & potentia decoraretur; ſic exaltato ipſo capite Romano Pontifice, deinde eius membra, totus nempe ordo clericalis, atque vniuerſæ per orbem Eccleſiæ immunitatum priuilegiis decoratæ per eoſdem Imperatores fuere opibus, ac diuitiis ditatæ, vt ſicut cætera priuilegia, quibus imperio præiudicabatur, ita & priuilegium immunitatis confugij ſponte clericis, atque Eccleſiis offerretur. *can. in qualibet 23. q. 8.* tres referuntur ciuiles leges.
5. Prima Conſtantij & Conſtantis, qua clericis, qui laicis virtute præeminent, conceditur vt perpetua, vt publicis laboribus, ſecuritate gaudeant, propterea quòd clericorum orationibus magis augetur, quàm laboribus aliorum.
6. Altera eſt Gratiani, Valentiniani, atque Theodoſij, qua liberantur iidem ab omnibus exactionibus.
7. Tertia Iuſtiniani, qua cauetur ne de his quæ quilibet donauerit Eccleſię ſiue

ſiue inter viuos, ſiue cauſa mortis,
ſiue in vltimis voluntatibus quic-
quam,ſubtrahatur pro fiſco Imperi-
8. ali. Quarta lex refertur *in can.ſecun-
dum canonicã,ead.cauſ.& quæſt.* Ludo-
uici Imperatoris,vbi liberatur Ec-
cleſia ab omni tributo pro ſuis a-
gris, manſis & mancipiis, quæ ſibi
imperiali beneficio conceduntur de
his quæ dantur pro ſepultura de
decimis & oblationibus. Quinta
9. lex Imperatoris Leonis relata *in
can. generaliter* 16.q,1.qua Epiſcopi,
Presbyteri, diaconi, ſubdiaconi, &
monachi,quamuis non ſint clerici,
liberantur ab onere tutelæ teſta-
mentariæ; ac datiuæ, & curæ pu-
pillorum, adultorum furioſorum,
10. mutorũ, ſurdorum. Sexta Conſtan-
tini *eodem can. generaliter.* §. *iuxta*,
qua cauet, ne quis Eccleſiarum fũ-
dos nouis collationibus obligare
11. queat. Septima Honorij, ac Theo-
doſij eodem loco verans Eccleſiarũ
prædia ſordidorum munerum fæce
vexari,extraordinarium, vel ſuper-
indictum quidpiam exigi, præter
canonicam illationem, id eſt, niſi
12. antiquitus conſueta tributa. Alij
demum Imperatores, de quibus di-
ctum eſt ſuprà in hoc eodem lib. 3.
cap. 10. alias tulere ſimiles leges.
Hæc omnia quoniam ſpecioſa erãt,
& vanitatem ſapere videbantur, ſa-
pientiſſimo noluit Eccleſia ſibi ac-
cipere,quamuis poſſet,ſed expecta-
uit donec ab ipſis Imperatoribus
deferrentur. Ita enim factum eſt,vt
non faſtui,ambitioni, ſuperbiæ illi
tribueretur, ſed ſanctitati, ac debi-
tæ illius maieſtati pro Dei, mini-
ſtrorum eius, & ſanctorum loco-
rum reuerentia, cùm vix atque æ-
grè etiam ſponte oblata eorum ple-
raque receperit.

13. Tertiò id fecere Pontifices, ne
Principibus ſeculi huius iuſtam oc-
caſionem darent, ſibi cauendi, aut
etiam timendi eos, & propterea et-
iam perſequendi cùm viderent eoſ-
dem ſibiipſis ſumere,tam excellen-
tes honores,facilè enim in ſuſpicio-
nem venirent fore vt per religionis
ac nouæ legis introducendæ occaſi-
onẽ ſceptra, imperia,dignitates,ho-
nores affectarent. Rursũ ne homi-
nes ad recipiendã fidẽ his honorũ
ſibi authoritate propria ſumendo-
rum ſpe inducerentur, ne iure ne-
carentur prælati Eccleſiarum non
iam propter fidem, ſed propter am-
bitionem. Quarta accedit ratio im- 14.
munitatis Eccleſiarum propriæ, ne
ſi ipſi Pontifices Romani, qui quo-
tidie ad mortem conquirebantur,
immunitatem confugij Eccleſiis
motu,atque autoritate propria de-
diſſent, ſuſpicarentur tyranni eos,
vt proprię aliorúmque Chriſtiano-
rum vitę conſulerent, id egiſſe,qua
timoris eorum ſuſpicione, & mul-
tum de Chriſtianæ religionis con-
ſtantia detractum eſſet, & furoris
inflãmatior rabies in eos excitata,
& Eccleſiæ Chriſti ab inflammatis
ſcelere, & furore contemptibiliùs
tractatæ fuiſſent, ſi Maxentius Im-
perator cùm audiſſet Marcellũ Põ-
tificem ad Eccleſiam in Lucinæ æ-
dibus dicatam cum Chriſtianis ad
facienda ſacra conuenire, ita perci-
tus ira fuit,vt in eam Eccleſiam ca-
tabuli beſtias transferri,atque ab i-
pſo Pontifice earum curam geri
imperauerit, donec vir ſanctiſſi-
mus ob loci fœditatem pædore
confectus animam exhalaret. Quid
facturum putemus ſi eidem Eccle-
ſiæ aſyliam à Marcello conceſſam
vidiſſet? quò furoris, quò amentiæ
proceſſiſſet?

Poſtrema ratio eſt, quoniam im- 15.

Digitized by Google

munitatum priuilegia ipſiſmet Imperatoribus, eorúmque & patrimonio, & obſequiis, & poteſtati iuriſdictionique præiudicabant, exemptio à vectigalibus præiudicabat patrimonio, exemptio ab oneribus ſordidis, ſuperinductis, cęteríſque ſimilibus præiudicabat ſeruitiis eorundem, exemptio denique confugij, ad Eccleſias præiudicabat eorundem iuriſdictioni, ſubtrahebat enim eis laicos criminum reos ad Eccleſias confugientes, ne per ipſos, eorúmve curias puniri, néve extrahi de Eccleſiis, aut arctari in illis poſſent, quarum triũ rerum patrimonij, ſeruitiorum, ac iuriſdictionis pacifica, legitimaque poſſeſſione tunc fruebantur Imperatores. Hac ergo poſſeſſione viſum eſt ſanctiſſimis illis Pontificibus illorum temporum nõ decere ab Eccleſia Imperatores lata lege ſpoliari, ſed expectandum, donec ipſi eam omnem à ſe abdicarent, & in Eccleſiam transferrent, quod & fecerunt. Opinati ſunt enim ſi Eccleſia hæc ſibi propria auctoritate acciperet, grauiter eos laturos, aut ne laturos quidem, ſuauiſſimè autem paſſuros ſe ea carere, quando ipſi eã ſponte à ſe abdicatam Eccleſiæ cõceſſiſſent. Si enim noſtrorum temporum Principes in fide ſi nõ nati, at certè educati, eáque cum primo lacte potati adeò perſæpe grauiter ferunt reorum ad Eccleſias confugium, cùm certò ſciant id Eccleſiis per maiores ſuos ſponte tributum, quid aut hos ipſos nunc facturos putemus, ſi Eccleſiam id ſibi contra maiorum ſuorum voluntatẽ vſurpaſſe, aut illos ipſos illorũ temporũ Principes ſi tũc eis ſe cõmodis per Eccleſias ſpoliati vidiſſent. Ad hæc tollenda incõmoda, viſũ eſt Spiritui ſancto opportunius expectare tempus his immunitatum priuilegiis conſequendis, nõ modò vt ipſi Imperatores ea ſponte offerrent, ſed & latis legibus non modò offerrẽt, ſed iuberent ſub grauiſſimis pœnis ſeruari, tum ne facti memoria vetuſtate collaberetur, tum vt ſuam illam erga Eccleſias, eccleſiaſticóſque Põtifices, pietatem ſcriptis legibus teſtatam relinquerent, & velut in ſpeculo ad viuũm expreſſam ad poſteros tranſmitterent. His autem non repugnãt ſi dicamus primis illis temporibus ſaltem poſteaquam Chriſtiani Eccleſias habere cœperunt ſeruatam de conſuetudine Eccleſiarum immunitatem confugij, quoniam cõnſuetudo priuatim orta non adeò nota eſt, nec omni populo publica, vt lex, & rari inter Chriſtianos caſus contingebant, & cum Chriſtiano aduersùs Chriſtianũ contingebat, tunc læſus ob loci reuerentiam non accuſabat lædentẽ, qui ad Eccleſiã confugiſſet.

An occurrente caſu quo quis canonico iure caret immunitate poßit Pontifex extra terras ſui dominij, vel eius de latere legatus dare ei immunitatem.

CAPVT XVII.

QVONIAM cap. 15. conſtitutum eſt poſſe non modò Romanum Pontificem, ſed etiam eius de latere legatos, nuntios item Apoſtolicos, qui cum legati poteſtate ad certos Principes deſtinantur; interdum etiam Epiſcopos iubere, 1.

cùm

cùm qui cauſam commiſit cui immunitas de iure canonicò competit extrahi de Eccleſia ad mortem propter caſus acerbitatem grauem populi offenſionem, & moræ periculum præſens ſurgit dubitatio, an ſiquis delictum committat, cui cõfugienti ad Eccleſiam immunitas iure canonico non debetur, poſſit ſaltem Romanus Pontifex eiúſve de latere legatus extra terras dominij Eccleſiæ iubere illum ad immunitatem admitti. Poſſe autem illud, ſuadet quod par eſſe debet poteſtas ad mortem, atque ad vitam, ad excludendum ab immunitate eum cui debetur, & ad admittendum illum cui non debetur. Neque enim decet maiorem eſſe Eccleſiæ ad rigorem, & pœnam, quàm ad clementiam atque ad indulgentiam poteſtatem. Secundò quòd vtroque caſu eſt contra ius canonicum diſpenſandum, ad diſpenſandum autem æquè pro vtroque caſu habet ſolus Pontifex poteſtatem. Tertiò poteſt Pontifex lata lege quemcunque caſum à lege immunitatis excipere, & cuicunque immunitatem præbere: ergo multo magis poterit in caſu particulari, quod longè minus eſt, id facere. Quartò Imperatores ſuis legibus codicis ampliſſimam conceſſerunt Eccleſiis immunitatem, nullo prorſus caſu excepto; ergo omnem à ſe abiecerunt poteſtatem puniendi cuiuſcunque criminis reũ confugientem ad Eccleſias, & conſequenter, Pontifex concedendo alicui immunitatem in caſu particulari, quo illi iure canonico non debetur, nullum facit Imperatori, aut cuiuis alteri Principi, cui is ſubiectus eſt, præiudiciũ, cùm de iure ciuili omni prorſus delicto & in omni caſu debeatur immunitas: ergo poteſt Pontifex hoc iubere; ſi quid enim eſſet, cur non poſſet, id eſſet præcipuè ne ipſi temporali Principi eiúſve poteſtati, aut iuri præiudicaret.

2. (margin beside "ſequenter")

Diſtinguendum eſt primo loco de Romani Pontificis poteſtate ordinaria, ſeu ordinata, & de poteſtate abſoluta. Poteſtas ordinata dicitur circa ea quę cõmuniter poteſt, ac ſolet, vt petere quid hac poteſtate poſſit, idem pænè ſit, ac petere quid deceat, quidve expediat fieri. Abſoluta verò poteſtas eſt circa ea ad quę poteſt ſe extendere in rigore, vt poſſe dicatur quicquid vires eius nõ excedit, ſeu quicquid non repugnat ex parte rei, quamuis non deceat, neque expediat fieri. 3.

Aduertendum eum qui delinquit contra aliquem non ſolùm illã priuatã perſonam lædere, ſed etiam rẽ publicam, & communitatem illam, cuius is membrũ erat, ſicut in corpore vero, qui membrũ aliquid lædit, ſimul totum corpus lædit in illo mẽbro. Hinc duplex acquiritur ius, duplex oritur actio ex hoc delicto ad petendam compenſationem per iuſtitiã vindicatiuã, & vltrices pœnas. Vna quidẽ actio acquiritur illi particulari perſonę quę læſa eſt, cuius vi, iure petit cõpenſationem. Altera acquiritur reipublicæ, cuius vices gerit fiſcus, ſiue illã particularẽ petẽtẽ adiuuãs, ſiue illo ex timore, vel alia cauſa tacẽte principaliter agẽs, & iure ſuo petẽs ſatisfieri & cõpẽſationẽ dari reipublicæ, quòd ſi lege ſtatutum ſit compenſationem hanc fieri morte, vel mẽbri alicuius mutilatione, vtriuſque iuri præiudicatum eſt priuilegio immunitatis Eccleſiarum, vt neuter poſſit agere ad pœnam mortis, vel mutilationis, 4.

ſed

ſed alia æquiore pœna ſit compen-
5. ſatio facienda. Rurſum reo cuiuſ-
queꝫ alterius criminis præter caſus
expreſſos ipſo ad Eccleſiam actuali
confugio virtute eiuſdem priuile-
gij duplex ius acquiritur, vnum ipſi
reo, vt non poſſit capi, conſtringi,
extrahi, aut morte membrive muti-
latione puniri. Alterum Eccleſiæ, ad
quam confugit, eiuſque clericis, vt
illum tueri poſſint, ne capiatur, cō-
ſtringatur, extrahatur, vtque illi vi-
ta ac membra impetrentur, neque
vlla ratione ſinatur in his puniri:
quare & reus ipſe in ius quoddā
Eccleſiæ tranſit, vt ſi fortè per vim
extrahatur, Eccleſia dicatur ſpolia-
ta, poſsitque iure ſpolij petere re-
6. ſtitutionem ſibi fieri. Hæc ergo bi-
na iure læſo quæſita ex confugio i-
pſi reo atque Eccleſiæ, ſi cum binis
illis iuribus ex delicto quæſitis ipſi
parriculari læſo, ac reipublicæ in
illo offenſæ, conferantur, facilè in-
telligemus ea quæ ſunt quæſita læ-
ſo, & fiſco longè potiora eſſe illis
quæ ſunt quæſita reo atque Eccle-
ſiæ. Illa enim ſunt iura quædam na-
turalia, quoad ſubſtantiam, etiamſi
nulla humana iura de eis quidpiam
ſtatuerent, oriunturque ex vi iuſti-
tiæ commutatiuæ, ad quam perti-
net vindicatiuæ faciens compenſa-
tionem ad æqualitatem, quæ æqua-
lem aliqua ratione delicto pœnam
7. infligit. Dixi autem quoad ſubſtan-
tiam, quia non eſt de iure naturæ
determinatum, quæ ſit æqualis ali-
quo modo pœna, ſed determinata
eſt vel iure humano, vel iudicis
arbitrio determinanda, eaque eſſe
debet valde conformis, & ali-
quo modo æqualis delicto. Iura ve-
rò quæ reo, atque Eccleſiæ acqui-
runtur, ex mero iure humano im-
munitatis oriuntur, quæ nulla o-
mnino acquirerentur, ſi iura immu-
nitatis tollerentur. Rurſum illa pri-
ora iura quæſita læſo, ac reipubli-
cæ, ſeu fiſco, ex ſe ſuáque natura
nulli iuri præiudicant, cùm ſint iu-
ra quædam anteriora, & ſimul cum
ipſa natura inſtituta. Poſteriora ve-
rò iura quæſita reo atque Eccleſiæ
ex ſe naturáque ſua præiudicant il-
li naturali iuri læſi atque fiſci, quod
præiudicium ideo tolerabile eſt,
quia ad Dei cultum & honorem Ec-
cleſiarúmque reuerentiam humana
lege decretum eſt.

Ex his facilè apparet quanta ſit 8.
differentia inter duos illos caſus i-
nitio propoſitos: nempe cùm Ro-
manus Pontifex contra canonici
iuris diſpoſitionem iubet reum ali-
quem, cui immunitas debebatur
propter delicti acerbitatem, & ſcā-
dala, extrahi de Eccleſia ad mor-
tem, & cùm iubet eum, cui immu-
nitas propter eandem delicti acer-
bitatem non competit, ad immuni-
tatem admitti, ab Eccleſiáque de-
fendi. Multum enim differunt, ſiue
conſideremus perſonam læſi & rei-
publicæ, ſeu fiſci, ſiue conſideremus
perſonam lædentis & Eccleſiæ, ad
quam confugit, ſiue perſonam Pon-
tificis iubentis extrahi, vel recipi
contra iuris canonici diſpoſitionē. 9.
Si enim conſideremus perſonam
læſi & fiſci, læſus & fiſcus in prio-
re caſu acquiſiuerunt quidem ius
illud naturale ad petendam æqua-
litatem pœnæ, ſed illud propter im-
munitatē Eccleſiæ ei iam lege de-
bitam erat quodammodo imminu-
tum, vt non poſſet obtinere com-
penſationem legalem, & lege ſtatu-
tam, tanquam æqualem. In poſte-
riore verò caſu videntur acquiſi-
uiſſe ius illud naturale plenum, at-
que perfectum ad petendam pœ-

nam legalem mortis,vel mutilationis lege ſtatutam, vel per iudicem ſtatuendam, tanquam æqualem, propterea quòd immunitas illi ex
10. iure non eſt debita. Si conſideremus perſonam rei, & Eccleſiam ad quam cõfugit, in priore caſu reus ad Eccleſiam confugiendò, eo ipſo acquiſiuit ſibi & Eccleſiæ ius immunitatis, id eſt, ius, vt non poſſit capi in Eccleſia, arctari, extrahi, damnari ad mortem,vel mutilationem, quo iure præiudicat illi iuri naturali læſi,& fiſci. Poſteriore verò caſu nullum omnino ius acquirit, neque ſibi, neque Eccleſiæ, & tantundem eſt, quantum ſi ad Eccleſiam non confugiſſet, manétque obnoxius læſo & fiſco ad omnem pœnam legalem, etiam mortis & mutilationis, & ſolùm intendit ex nouo præcepto Romani Pontificis acquirere ius immunitatis de no-
11. uo. Si demum attendamus perſonam Pontificis præcipientis, ſeu præcepti ipſius, in priore caſu apparet æquiſſima cauſa præcepti iubentis extrahi contra iura canonica immunitatis. Priuatur enim iure quæſito immunitatis, ſed priuatur ex ſua culpa, quia nimis atrox, acerbúmque delictum, aut nimis ſcandaloſum reip. committere auſus eſt, & ita priuatur culpa ſua iure hoc humano,vt eodem præcepto reſtituatur parti læſæ ac fiſco ius illud ſuum naturale, & eidem naturali iuri faueatur. Poſteriore verò caſu pars læſa, & cum ea reſp. priuatur ſuo illo naturali iure quæſito, & nulla ſua culpa priuatur. & fauore delinquentis priuatur, vt liberetur à pœna legali, & reo qui valde enormiter deliquit,cùm commiſerit vnum ex illis acerbiſſimis caſibus, quibus de iure ablata eſt immunitas, reo,inquam, & Eccleſiæ indulgetur, vt poſtea de nouo acquirat ius illi legi indebitum euadendi pœnam legalem cum præiudicio iuris quæſiti partis læſæ, ac totius reipublicæ. Rurſum priore 12.
præcepto fauetur reipublicæ,& offenſo in præiudicium perſonæ priuatæ, & ex iuſta cauſa. Poſteriore caſu fauetur perſonæ priuatæ, & ſceleſtæ in præiudicium partis læſæ ac totius reipublicæ. Demum vtroque præcepto Pontifex ſe & pium,& rigoroſum oſtendit,ſed diuerſimodè. Nam priore caſu ſeuerus eſt in perſonam priuatam rei, ſed pius ac miſericors, & erga offenſum & erga rempublicam; poſteriore verò caſu pius quidem eſt erga perſonam rei grauiſſimè delinquentis, ſeuerus & rigidus contra rempublicã, atque contra eum qui fuit offenſus.

Demum aduertendum cùm iure 13.
diuino, & naturali ad Principes ſeculares pertineat punire laicos delinquentes; non enim ſine cauſa gladium portant, vt ait Apoſtolus *Rom.* 13. licèt Imperatores condendo immunitatis legem adeò amplam & illuminatam nullo prorſus ex ea excepto caſu abiecerint à ſe, atque ab omnibus ſupremis principibus omnem poteſtatẽ procedendi ad pœnam contra eos qui ad Eccleſias confugiunt, tamen eo ipſo quòd Eccleſia ad quam pertinet reſtrinxit ſe ad pœnam mortis,& mutilationis, & grauem pœnam corporalem omnis poteſtas procedendi contra eoſdem reos ad alias quaſcunque pœnas intelligẽda eſt eiſdem Imperatoribus reſtituta, ſicut & hoc ipſo quòd Eccleſia reſtrinxit immunitatem aliquorum caſuum exceptione, intelligen-

da eſt eiſdē Imperatoribus & Principibus reſtituta poteſtas procedēdi contra reos in illis caſibus, hac enim reſtitutione Eccleſia abiecit à ſe protectionem reorum omnium quoad alias pœnas, & quoad illos caſus, iureque ſuo eadem poteſtas puniendi quoſlibet alia leui pœna, & in illis caſibus redit ad Imperatores Eccleſiæ autoritate, qua ipſi ſuis generalibus immunitatis legibus ſe omnino priuarant, & hoc diligenter notandum eſt. his poſitis ad rem venio.

14. Primò certum & indubitatum eſt Romanum Pontificem, quoties illi videbitur ratio communis boni id poſtulare, de poteſtate ordinaria poſſe iubere reum, cui de iure competit immunitas ab Eccleſia, ad quā confugerat, extrahi ad pœnam, eúmque priuare immunitate, & probatur, quoniam quiſquis grauiter abutitur priuilegio, poteſt iuſtè illo priuari, cùm præſertim mero ſuo priuilegio & gratia illud conceſſerit; & quia ratio communis boni omnem aliam rationem merito debet ſuperare. Tertiò, quia hoc facto licèt præiudicet iuri quæſito rei, fauet iuri naturali reipublicæ, non modò partis læſæ. Quartò, quia conſeruatio reip. eſt de iure naturæ debita, non ſic conſeruatio humani priuilegij. Et hæc multum valere debent ad arcendam hominum audaciam, ne ſpe immunitatis atrocia quædam, & nimis aut ſcandaloſa, aut reipublicæ perniti oſa audeant, certi, quòd in eiuſmodi delictis meritò priuari iure immunitatis poſſunt.

15. Secundò æquè certū eſt apud me Romanum Pontificem in ſuo ſtatu temporali poſſe confugienti ad Eccleſiam, cui immunitas de iure non debetur, ad immunitatem recipere. Probatur, quia ſupremus Princeps poteſt reo mortem commerito ex cauſa rationabili condonare vitam. Sed Romanus Pontifex in ſuo temporali ſtatu, eſt ſupremus temporalis Princeps: ergo, ſicut poteſt abſolutè id facere, ita cùm præter dominium corporale ſit etiam ſupremus Princeps ſpiritualis, poteſt idē facere per viam immunitatis: vtendo enim hac poteſtate ſpirituali immunitatis in terris ſui dominij temporalis, nulli omnino alteri Principi præiudicat. Parti autem læſæ præiudicare poteſt ex cauſa. Idem poſſet legatus eius de latere in eiſdem terris, ſi haberet à Papa non modò ſpiritualem, ſed temporalem etiam poteſtatem, propter eaſdem, quas de Romano Pontifice attulimus rationes.

Tertiò dico videri mihi Romanum Pontificem idem poſſe in 16.
omnibus quorumcunque ſupremorum Principū terris ex aliqua graui cauſa aliquo modo concernente bonum ſpirituale fidei, ac morum illius vrbis, vel Eccleſiæ generalis, vt ſiquis locus eſſet in quo propter hæreticorum multitudinē ac potētiam liceret hæreticis impunè viuere in ſua hæreſi, in eóque loco eſſet inſignis aliquis Catholicus bene doctus, de catholica fide benemeritus, qui acriter ſoleret fidem tueri, multóſque in eadem labantes confirmare, lapſos ad fidem reducere, &c. Is ſi fortè cùm per humanam fragilitatem delictum aliquod extremo dignum ſupplicio, cui immunitas non ſuffragatur, commiſiſſet, confugiſſétque ad Eccleſiam, petens à Romano Pontifice opē, non dubium quin poſſet Pontifex

ſex beneficio immunitatis illum liberare, iubendo illi etiamſi iure nõ debeatur, ex gratia ſpeciali ſeruari immunitatem: ſicut & ipſe temporalis Princeps ſupremus poſſet, ac deberet ratione publici boni fidei,vitã illi etiam reclamante parte indulgere. Præualet enim bonum publicum, præſertim ſpirituale cõmunitatis,iuri partis.

17. Quartò dico non minus poſſe eumdem Pontificem extra cauſam neceſſitatis fidei, ac morum idem facere, neque in hoc præiudicare ſupremæ Principum Chriſtianorũ poteſtati, ſed vti ſua,dummodo ex aliquã graui, & vrgenti cauſa faciat. Probatur ex dictis paulo ſuperiùs *n.* 13. quia ſupremi Principes ac magiſtratus non iam diuino, ac naturali iure poteſtatem habent puniendi reos confugientes ad Eccleſiam in caſibus exceptis, cùm ipſi,condendo iure immunitatis, hanc omnem poteſtatem à ſe abiecerint, nullum omnino excipiendo caſum, ſed eam omnem habent ex conceſſione Romanorum Pontificũ, qui ratione publici boni attenta, caſus aliquos excipiendo conceſſere Principibus, & eorum curiis, vt in illis caſibus reos etiamſi ad Eccleſiam confugiant punire poſſint. Ideo ſuperiùs *n.* 11. dixi hoc poſteriore caſu, cùm iubet Põtifex aliquem in caſu excepto ad immunitatem admitti,videri remp. priuari ſuo naturali iure quæſito puniendi illum,non enim verè tollitur illi ius naturale, quod ipſa ſibiipſi abſtulit, ſed ſolùm priuatur iure illi conceſſo, & quodammodo reſtituto ex Eccleſiæ autoritate. Sicut ergo Eccleſia illis hanc poteſtatem conceſſit, ita poteſt eandem omnino tollere, tollendo omnes caſus exceptos, aut limitare, tollendo ſolùm aliquem, & in ea diſpenſare iubendo aliquem in caſu excepto ad immunitatem Eccleſiæ ad quam confugit,admitti, dummodo rationabilis adſit cauſa hæc faciendi. Idem dico de iure partis læſæ; fuit enim illi per leges imperiales derogatum, per Romanos Pontifices in certis caſibus reſtitutum, ideo ſi per eoſdem in caſu aliquo particulari diſpenſetur, nulla ratione cõqueri poſsũt de Eccleſia, quæ id tollit quod ipſametdedit.

Quintò dico,cùm in Eccleſia ſit 18.
plena poteſtas per ſe ipſam authoritatiuè introducendi ius immunitatis, etiamſi non eſſet ab Imperatoribus oblatum, & præiudicandi in hoc poteſtati ſupremorum Principum, ſicut probatum eſt ſuprà in hoc eodem lib. conſequenter illud limitandi, ac moderandi, neceſſariò conſequi videtur eſſe penes eandem plenam, ac liberam poteſtatem diſpenſandi in cuiuſcumque præiudicium: ſi enim poteſt vniuersè præiudicare, multo magis poteſt in caſu aliquo particulari,cùm omnibus maturè conſideratis illi viſum fuerit ſic expedire. Cùm enim ad Dei ac Sanctorum eius, ſacrorúmque locorum cultum reuerentiámque pertineat, neceſſe eſt ad Eccleſiæ ſpectare poteſtatem.

Dico quamuis Romani Pontifi- 19.
ces hoc poſſint, nunquam tamen hactenus tale quidpiam feciſſe leguntur, ſed nec facturi credendi ſunt, deferunt enim & ſemper detulêre poteſtati, atque authoritati Principum, quantum ratio patitur, tum quoniam expedit ipſi

Eccleſię pro ſuis neceſſitatibus magnam & eſſe,& credi apud populos Principum poteſtatem, tum quoniam hac ratione conſeruat eos Eccleſia beneuolos, deuinc itque ſibi debita charitate, vt & ipſi viciſſim poteſtati ipſius Eccleſiæ deferant, & ei quoties opus fuerit prętò ſint ad eam defendendam, & promptiùs præceptis eius libentioribúſque animis in omnibus obtemperent.

20. Conſueuiſſe autem Eccleſiam deferre poteſtati ac iuriſdictioni Principum temporalium ſic oſtendo; patet enim ex determinatis in hoc ipſo libro hac ratione expectaſſe Eccleſiam, quoad omnes ſuas, & clericorum immunitatẽ, & in ſpecie quoad hanc ipſam immunitatem confugij, vt priùs ſibi ab ipſis Imperatoribus offerretur, ipſam maluiſſe acceptare oblatas, quam eas per ſe cùm poſſet, inſtituere. Deinde patet ex Decretali Alex.III. *in c. lator. qui filij ſint legitimi*, vbi cùm mota inter quoſdam lite de hæreditate coram iudice laico, obiectionéque illegitimitatis ad eccleſiaſticum iudicem tranſlata, & appellatione ad ſedem Apoſtolicam delata, iuſſit Pontifex iudicibus delegatis vt ſi pars quæ illegitimitatem obiecerat, intra duos menſes non eam probaret, intimarent iudici laico, ſub quo litigabatur, vt pro quæſtione illegitimitatis, in cauſa hæreditatis procedere non dimittat, noluit enim illegitimitatis prætextu, de cauſa hæreditatis ſeſe intromittere. Idem Alex. *in cap. cauſam, eod.tit.* cùm in ſimili illegitimitatis cauſa antea mandaſſet, vt ante principalis cauſæ ingreſſum, facerent cuidam reſtitui bonorum omnium quæ antè poſſederat poſſeſſionem. Animaduertens quæſtionem de poſſeſſione ad Principem temporalem pertinere, reuocat mandatum, iubendo, vt relicto ipſi Regi poſſeſſionum iudicio, ſolùm de principali illegitimitatis cauſa eccleſiaſtici iudices cognoſcant. Innocentius III. *in cap. per venerabilem, qui filij ſint legitimi*, rationem reddit, cur regis filium legitimaſſet, filium hominis ſubiecti Regi legitimare recuſauiſſet, ne regiæ authoritati detraheret. Facit & text. *in cap. licèt, el primo, de foro competent.* vbi iubet Pontifex Epiſcopo Vercellen. vt ſi quando eius ciues ſuper rebus ad forum ſecularem pertinentibus literas ab Apoſtolica ſede impetratas ad eum deferrent, eas appellatione remota, irritas atque inanes eſſe decernat, &, vt multis ſuperſedeam, quæ ad hanc rem adduci poſſent, ſolum addo textum *in c. ex tenore, de for. compet.* vbi cùm in comitatu Britanniæ cauſa cuiuſdam viduæ contra laicum per ſedem Apoſtolicam quibuſdam eccleſiaſticis iudicibus delegata peruenerit ad Pontificis aures, Comitem obtuliſſe ſe ſuper eam iuſtitiam facturum, cùm vtrique ei ſubiecti eſſent, reſcripſit ſtatim ad eoſdem iudices, his verbis: Nos attendentes quòd ſic ſumus viduis in iuſtitia debitores, quòd aliis iniuſtitiam facere non debemus, mandamus, quòd niſi ſit talis cauſa quæ ad eccleſiaſticum iudicem pertinere cognoſcatur, ei ſuperſedeatis. Fatetur ergo Pontifex ſe iniuſtitiam Comiti facere, ſi cùm is paratus ſit iuſtitiam facere etiam viduis, ipſe Pontifex de ea ſeſe interponat: ſemper ergo Eccleſia detulit Principum poteſtati, ſempérque deferet.

Ad

21. Ad duas priores rationes initio adductas, reſponderi poſſet diſparem eſſe caſum: nam in illo rigore ad mortem fauetur reip. & nemini præiudicatur, niſi reo, qui propter criminis acerbitatem meretur priuari priuilegio immunitatis. In poſteriore verò caſu clementia illa admittendi ad immunitatem eum cui propter criminis acerbitatem immunitas expreſſo iure ablata eſt, præiudicat iuri partis læſæ, ac reipublicæ etiam læſæ, ac Principis ſecularis, qui ſecundùm ius punire reum poteſt, ac debet.

Sed contrà probatur efficaciter, quia omne hoc ius poſteaquam ab eis ſemel abiectum fuit, canonico iure competit illis, Papa autem in ſuo iure canonico diſpenſare poteſt. Secundò quia in Papa eſt plena poteſtas diſpenſandi in his quæ ad Dei cultum & Eccleſiarum reuerentiam pertinent.

22. Ad tertiam rationem reſponderi poſſet aliud eſſe generali lege ſtatuere, aliud gratia, ſeu indulto ſpeciali.

Sed contrà argumentor, quia lege ſtatuere maius quidpiam eſt; ergo ſi id poteſt, multo magis poterit Pontifex id quod eſt minus.

23. Ad quartam rationem reſponderi poteſt eo ipſo quòd Papa ſuo canonico iure eximit ab immunitate aliquem caſum, videri reſtituere parti læſæ, reipublicæ ac Principi ius illud naturale contra reũ, quod ciuili iure fuerat eis ablatum: ergo non poteſt poſtea contra hoc ius naturale illis denuo acquiſitum præiudicare.

Sed contrà probo, quoniam hoc ius (quodcunque illud ſit, quod acquiſitum eſt læſo, reip. ac Principi) quæſitum eſt illis iure canonico: ergo poteſt per Romanum Pontificẽ eiſdem auferri. Adde quòd cùm pertineat ad cultum, & reuerentiam Dei, tota immunitas ab Eccleſię authoritate dependet, etiam cum quocunque cuiuſcunque iuris præiudicio.

Quibus rebus immunitas noſtrarum Eccleſiarum præſtet Gentilium ac Iudæorum immunitatibus.

CAPVT XVIII.

SICVT Chriſtiana lex, atque religio lõgè perfectior eſt quacũque religione, ac ſecta, ita & quæcunque in ea ſunt perfectiora eſſe ipſo vſu atque experientia comperimus, perfectiora præcepta, perfectiores virtutes, perfectiora ſacramenta, perfectiora ſacrificia, perfectiores ceremoniæ, ac ritus, finis perfectior, perfectiora media, perfectior fides, doctrina plenior, ſpiritus vberior, gratia copioſior. Ad ritum, ac ceremoniam pertinet; immunitas hæc multis præſtat in lege Chriſtiana omnium aliorum immunitatibus templorum. 1.

2. Primò præſtat, quòd habetur iure ſcripto conſtituta, declarata, & quoad omnia expoſita, id quod defuit, tam aſylis gentium, quàm templo Iudæorum. De quibus nullum vnquam ius ſcriptum legimus.

3. Secundò præſtat fine; noſtra enim immunitas tam canonico, quàm ciuili iure ab ipſiſmet legiſlatoribus, qui eam inſtituere ad honorem cultúmque Dei & ſanctorum eius, ſacrorúmque, ſeu religioſorum loco-

rum reuerentiam ordinata eſt, tum ne quid indecens occaſione capiendi confugas in Eccleſia geratur, tum ne ij, qui ad Eccleſiam confugiendo; Dei, & ſanctorum eius curæ ſeſe committunt, inde quaſi de ipſius Dei conſpectu, atque oculis extrahantur ad necem: demum vt Eccleſia Chriſti ſponſa ſponſi ſui manſuetudini conformetur, vt ſicut ſacerdotes miniſtri Chriſti eſſe debent ab omni ſanguinis effuſione mundi, ſic Eccleſia quæ eſt ſacrificiorum Chriſti ac conficiendorum miniſtrandorúmque ſacramentorum locus ſolemni ceremonia conſecratus, ab omni ſit ſanguinis effuſione libera, nec patiatur quenquam extrahi ad pœnam corporalem, ſicut neque permittitur in ea agitatio cauſæ ſanguinis, aut ſententiæ prolatio. Hic primus eſt, ac præcipuus, hic ſolus atque vnicus immunitatis finis; hunc ab initio Imperatores, hunc Romani Pontifices & intenderunt,
4. & ſuis legibus expreſſerunt. Gentes verò licèt ſuis aperiendis aſylis eundem obtenderent, vt hoc prætextu populos ad ea ſeruanda inducerent, non in hoc tamen ſiſtebant, ſed idipſum ad alios temporales fines ordinabant, quemadmodũ *lib.* 1. *c.* 11. abundè oſtenſum eſt, ſola illa Hebræorum immunitas, quæ tabernaculo ac templo deferebatur, ſimilem huic finem habebat, ſed imperfectiorem, vtpote qui velut vmbra, & figura huius præcedebat.

5. Tertiò præſtat obiecto cultus, ad quem dirigitur; noſtra enim immunitas reſpicit cultum veri Dei, & Chriſti Verbi incarnati, cuius ſacratiſſimum corpus in Eccleſiis ſacramentaliter præſens perpetuò aſſeruatur, & honoratur, qui quoniam ſolus verus Deus eſt, Deus Deorum in ſacris literis vocatur: omnes autem dij gentium dæmonia, vel inanimata ſimulacra, & viles abiectæque creaturæ fuerunt, vnde qui eos venerabantur, vt erant inanes dij, ſic inanem cultum & pernitioſam ſuperſtitionem impendebant. Iudæi, etſi quoad verum Deum nobiſcum conſentirent, non reſpexerunt tamen Chriſtum filium naturalem, & conſubſtantialem Dei, non habuere in ſuo illo templo tam veneranda ſacramenta & ſacrificia.

Quartò præſtat multitudine templorum, quibus immunitas noſtra 6.
conceſſa eſt; non enim in vno ſolo tabernaculo, aut templo, vt apud Hebræos, non in certis tantùm ac determinatis iiſque paucis templis, vt fuere aſyla apud gentes, ſed in omnibus omnino Eccleſiis totius orbis Chriſtiani reperitur, quę quidem templa innumera pænè ſunt in magnis vrbibus, in quarum interdum viis ſingulis non ſingula, ſed multa templa reperiuntur, neque vllum eſt adeò exiguum oppidulum, aut pagus, in quo non plura conſpiciuntur. Quamuis autem 7.
quorundam fuerint aſylorum ampliſſima ſpatia, etiam vſque ad duo millia paſſuum, tamen & pauciſſimis tam ampla ſpatia conceſſa fuerunt; ac licèt omnibus conceſſa fuiſſent, adhuc noſtrorum templorum amplitudini cederent, tum propter aſylorum raritatem, & noſtrarum Eccleſiarum multitudinem, tum propter multarum

Eccleſia

Digitized by Google

Eccleſiarũ ampliſſima ſpatia, propter collegia clericorum, ſiue ſecularium, ſiue regularium Eccleſiis connexa, propter ampliſſima vaſtiſſimaque monaſteria monachorum fratrúmque regularium conuentus, domóſque ſacras, hoſpitalia, cœmeteria, quorum omnium ampliſſima ſpatia, ſi ſimul iungantur, magnam ciuitatum atque vrbium partem occupabunt, alicubi fortè maiorem; tam multæ ſunt vbique Eccleſiæ, tam multa monaſteria, tam multa quotidie & templa, & monaſteria de nouo conſtruuntur, & paruæ Eccleſiæ dilatantur, & horti adduntur, & plateæ, & domus præter triginta illos paſſus quos minoribus, & quadraginta quos maioribus Eccleſiis ſacri canones, aliaque ampla ſpatia quę ciuiles leges conceſſere ad immunitatem, ad quæ ſpatia egredi confugis liceret ad requiſita naturæ officia cibi, ſomníque capiendi, vt mirum ſit ac diuino cuidam miraculo ſimile, in tanta Eccleſiarum, hoſpitalium, cœmeteriorum, monaſteriorum, religioſarum domorum multitudine adeò paſſim occurrente non creſcere in populo Chriſtiano peccandi licentiã: quod non aliunde euenire putandum eſt, quàm ex Chriſtianæ legis ſanctitate atque auxiliis ad bene viuendum, & ſuperiorum vigilantia.

9. Quintò præſtat noſtra immunitas quadam illi adhibita rationabili moderatione, quæ per Romanos Pontifices, pérque ſacra Concilia adhibita eſt, & quotidie prout tempus tulerit adhibetur, caſuum quorundam exceptione. Aſyla enim gentium quicquid rei deliquiſſent eos liberabant. Iudæorum tabernaculum vel ſolis caſualibus occiſoribus, quo modo ciuitates refugiorum proderat, vel ſolis homicidis per induſtriam, & proditionem nocebat, omnes reos impunes eſſe ſinebat. Noſtra verò Eccleſiarum immunitas in medio poſita, magnam ſeruat moderationem; caſus enim non paucos exceptos habet, grauiſſimos illos quidem, reipublicæ pernicioſiſſimos, & apud omnes odioſos, cuiuſmodi ſunt octo illi in hâc conſtitutione expreſſi, & nonnulli fortaſſe alij, de quibus ſuo loco agendum eſt.

Habet & moderationem in impunitate; non enim omnino liberat 10.
ab omni pœna, vt apud Gentiles, & Iudæos, ſed à morte, mutilatione, aliáque graui quálibet pœna corporali ab aliis leuioribus pœnis, præſertim verò à pœna pecuniaria non liberat.

Sextò præſtat zelo religionis ca- 11.
tholicæ: nam refugiorum ciuitates apud Iudęos, etiam Gentilibus proderant, qui inter eos viuebant, ex quo facilè poſſumus colligere etiam in tabernaculo Gentiles fuiſſe ad immunitatem admiſſos. Aſyla verò Gentilium palàm eſt nullo diſcrimine cuiuſuis ſectæ, ac religionis homines admiſiſſe, etiamſi deos illos non colerent, quibus ea dicata erat. Noſtræ verò Eccleſiæ eos qui ſanctæ Romanæ Eccleſiæ fidem, ac religionem reſpuunt, ac reiiciunt, ab immunitate excludunt, ſiue eam nunquam receperint, vt ſunt Gentiles atque Iudæi, ſiue ſemel ſuſpectam abiecerint in totum, vt ſunt Apoſtatæ à fide, ſiue in parte, vt ſunt hæretici, ſiue ipſi Eccleſiæ

obe

obedire obſtinatè renuant, vt ſunt ſchiſmatici, de quibus omnibus ab immunitate noſtrarum Eccleſiarũ excludendis dicetur ſequenti lib. 4. Eſt autem id rationi valde conſonum, vt qui Eccleſiæ, fidei, religioni, atque obedientiæ ſubeſſe renuunt, ab Eccleſiis nequaquã defendantur.

12. Septimò præſtat nomine grauiſſimarum pœnarum in tranſgreſſores tam temporalium, quàm ſpiritualium, quibus aſylia munita nõ fuit. De his pœnis dicetur abundè infrà.

Exhortatio ad Reges ac Principes Chriſtianos, atque ad eorum curias, & miniſtros, vt immunitati Eccleſiarum deferant.

CAPVT XIX.

FATEOR Chriſtiani Pincipes, conceptum animo dolorem cõtinere non poſſum, crucior imò corde, & non rarò diſcrucior: ignoſcite, oro, iuſto dolori, & has ſancti zeli Eccleſiæ voces, oro, penditote verbis Sapientiæ vos alloquentis, veſtras curias, veſtros miniſtros. Audite Reges, & intelligite, diſcite iudices finium terræ, audite aure corporis, intelligite aure mentis, diſcite praxi, atque operatione. Præbete aures vos qui cõtinetis multitudinem, & placetis vobis, hoc eſt, qui poteſtate vobis à Deo tradita ad veſtra cõmoda abutimini. Quoniam data eſt à Domino poteſtas vobis, & virtus, hoc eſt, ius puniendi reos ab Altiſſimo. Qui interrogabit opera veſtra, & cogitationes veſtras ſcrutabitur. Cogitate, oro, poteſtatem ac virtutem, potiſſimùm vobis à Deo datam eſſe ad defenſionem ſanctæ Eccleſiæ vnicę ſponſę vnigeniti filij ſui, ad eius honorem promouendum, ad eius ſeruanda augendaque priuilegia, ad eam in Dei cultu honoreque iuuandam, cogitate immunitatem Eccleſiarum à veſtris maioribus tanta animi deuotione tam amplam ac illimitatã eſſe inſtitutam, vt nullus ex ea caſus exceptus eſſet, per veſtras curias, per veſtros miniſtros valde eſſe imminutam, & quodammodo in periculum, ac diſcrimen adductã. Quòd ſi aut miniſtri veſtri apud reos, aut vos ipſi apud Eccleſiã cauſas prętẽditis, ne reip. pax prætextu immunitatis perturbetur, ne creſcat peccandi libertas, cogitate quoniam has ipſas veſtras cogitationes ſcrutabitur Deus, & num zelo inuidiæ, an zelo tuendo veſtræ iuriſdictionis, & confugarum cauſas ad vos trahendi, an zelo diuini honoris & boni publici id agatis, ipſum minimè latere, certò cogitate ſi zelus ſalutis reip. ſi zelus ne creſcat peccãdi libertas, ſi zelus impediendi delicta vos tenet, ſi zelus Dei iuſtus, ac ſanctus; is porrò Dei honori atque Eccleſiarum reuerentiæ contrarius non eſt, nõ ſibi ſumit quod ſibi non competere cognoſcit, non præſumit quidpiam cõtra Eccleſiã, ſed apud ipſam Eccleſiam partes ſuas interponit, vtque naſcenti malo prouideat, petit. Præuiderunt primi illi Imperatores qui immunitatem conceſſerunt, præuiderunt Romani Pontifices, qui ſuis ſacris canonibus eandem, & acceptauerunt, auxerúntque, & præuiderunt nõ quaſi à longè futurum, ſed, & præſentes viderunt, reos criminum ſtatim naſcente immunitate ad Eccleſias confu-

confugere, imò priùs id oculis inſpexerunt, ſi conſuetudo, vt ſuprà dictum eſt, leges præceſſit, viderunt eos per immunitatem Eccleſiæ impetraſſe impunitatem, neque tamen ideo aut eas non tulere leges, aut latas antequam ab Eccleſia acceptarentur, abſtulere. Quid dico, non abſtulerunt? confirmarunt, auxerunt, grauiſſimas pœnas in earũ violatores ſtatuerunt, zelauerunt domum Dei, & pro eius honore cõſtanter ſteterunt. Sed quid Chriſtianos Imperatores commemoro? Quid de noſtris Eccleſiis loquor? Ponite vobis ob oculos Imperatores, & ex his deligite peſſimos quoſque; ſceleſtiſſimos, crudeliſſimos Nerones dico, atque eius ſimiles, qui omnia diuina, & humana iura ſubuerterunt, nullus eorum legitur aſylorum immunitatem violaſſe. Ipſe Cæſar Tyberius, ſub quo ſummus fuit aſylorum abuſus, vt non liceret probo cuique viuere, adeò à malis malè tractabatur ob aſylorum ſpem, aſylorum vim aut ſuſtuliſſe, aut moderatus eſſe dicitur, violaſſe autem aſylum non refertur. Neque verò valet ſi dicas, argumentum ab autoritate negatiua ductum parũ virium habere. Cùm enim hiſtoriæ tot illorum Principum geſta adeò ſingillatim exprimant, etiam vitia, ſi id illi auſi eſſent, proculdubio retuliſſent. Vnum ob oculos pono Barbarum Principem Hunericum VVandalorũ Regem impiiſſimum, crudeliſſimum, hæreticum obfirmatiſſimum in ſua hæreſi, is, vt refert Victor Vticenſis *lib. 2. VVandalicæ perſecutionis*, cùm inflammatus ſcelere ac furore ad firmandum ſibi ac filiis regnum Theodoricũ fratrem, eiúſque filios crudeliſſimè necaſſet, ac Gentionis alterius fratris filios inſatiabili furore ad mortem inſequutus eſſet, Heleidam veteranum militem annoſum virum, quem pater eius Gẽſericus præpoſitum regni fecerat, capite truncaſſet, eiúſque vxorem igne crudeliſſimè cremaſſet. Gamutinam tamen Heleidæ fratrem diligentiſſimè diu conquiſitum ad necem, quoniam ad Eccleſiam cõfugit, attingere auſus non eſt. Repreſſit tyrannicam rabiem, concitatum in illum furorem repreſſit audito Eccleſiæ nomine; & qui ſuo ſanguini, qui germano fratri, qui propriis ex vtroque fratre nepotibus non pepercit, externo homini propter Eccleſiam pepercit. Per Deum oro vos, obteſtórque Principes Chriſtianos, veſtras curias, miniſtros, ac ſatellites veſtros oro, ne vos à Barbaro homine, ab hæretico, atque à fera beſtia, crudelitatis, ac furoris plena vinci patiamini. Ille concitatum repreſſit furorem in cauſa propria, vos in alienis cauſis nondum concitati animi moderationem ſeruate, & ne concitetur diuinæ reuerentiæ cogitatione præuenite, ignoſcite reis ad Eccleſias confugientibus, ignoſcite propter Deum, confidite in eo, pro cuius honore parcitis; ipſe enim reprimet malorum hominum audaciam, ipſe ne graſſetur peccandi libertas remedium efficax adhibebit. Adhibete vos cætera remedia, quæ in veſtra ſunt poteſtate, quæ non ſunt vobis à maioribus veſtris, non ſunt à Chriſti Eccleſia prohibita. Hæc quæ ad confugas pertinent, à veſtra poteſtate ſemota ſunt, de ſcandalis quæ horum remediorum defectu naſcuntur, nihil vobis curæ ſit, nullam de his rationem reddituri eſtis. Placet Deo,

grata Chriſto, accepta ſanctis omnibus eſt immunitas Eccleſiatum, multis hoc miraculis teſtatum eſt, vt ſuperiùs oſtenſum eſt *cap.*8. Ipſi Deo, ac Sanctis eius totam hanc publici regiminis partem relinquite Eccleſiæ, Romaníſque Pontificibus iſtud oneris incũbit, prouidendi ne quid detrimenti per hanc immunitatem reſpublica Chriſtiana patiatur, ipſi mille, & amplius annis opportunè ſemper prouiderunt. Quod mille annis paſſi non ſumus, paucis his vitæ noſtræ momentis non patiemur, ecce cùm nihil minus cogitare Romanos Pontifices arbitrabamur, cùm corruptos hominum mores deplorabamus, & ne per immunitatem interirent leges verebamur. Ecce, inquam, hac prouidentiſſima conſtitutione Gregorius XIV. Pontifex Maximus adeò ſapienter prouidit, vt nihil melius deſiderari poſſe videatur.

LIBER

Google

LIBER QVARTVS.

De tota ſubſtantia immunitatis Eccleſiarum, de qua aliqua dicuntur in §. quinto præſentis conſtitutionis, cætera ex iure petenda ſunt.

Habet autem hic liber quinque præcipuas partes.

Prima pars eſt de locis immunitatis.

Secunda de perſonis quæ ad eam admittuntur.

Tertia de conditionibus requiſitis in iis qui ad Eccleſias cõfugiũt, vt ad immunitatem admittantur.

Quarta, quæ ſint immunitatis priuilegia, ſeu in quibus rebus poſita ſint.

Quinta & vltima, quid poſſit curia ſecularis contra confugientes ad Eccleſias, qui ad immunitatem admittuntur.

PARS PRIMA.

De locis quæ habent immunitatem.

Qvoniam primus ac præcipuus immunitatis locus eſt Eccleſia, cæteris quodam ad Eccleſiam intuitu competit, ideo ab Eccleſia initium ſumendum eſt.

De Ecclesia.

Quid nomine Eccleſiæ intelligendum ſit, & quæ eius ſpatia ad immunitatem proſint.

CAPVT I.

Nvlla neque ciuilis, neque canonica lex eſt de immunitate Eccleſiarum, in qua non ſit expreſſa Eccleſiæ mentio, & meritò, cùm tota hæc immunitas Eccleſiarum propria ſit, vt iure canonico Eccleſiarum immunitas nuncupetur, vt patet ex titulo qui inſcribitur, De immunitate Eccleſiarum. In ciuili verò iure titulus Codicis habet, de his qui ad Eccleſias confugiunt; ideoque antiquioribus iuribus ſola Eccleſia exprimebatur, paulatim verò cœperunt poſtea alia quædam loca exprimi. 1

Nomine autem Eccleſiæ veniũt tam magnæ Eccleſiæ baſilicæ & tẽpla, quàm paruulæ, quæ etiã capellę vocantur *can. ſicut antiquitus* 17. *q.* 4. dummodo publicæ ſint, quæ patuæ Eccleſiæ, ſacella etiam vocari conſueuerunt, & in hac conſtitutione ſub ſacelli nomine primùm exprimuntur, eſt enim ſacellum à ſacro diminutiuè dictum, quaſi paruulus locus, vel enim ſacelli nomine intelligimus capellas, quæ intra, ſeu extra Eccleſias muris ipſarum adiacentes, ſunt veluti pars quædam ipſarum Eccleſiarum, vel paruas Eccleſias ab Eccleſiis magnis omnino ſeiunctas, quæ Eccleſiæ per ſe ſunt, licèt paruę, quę ſub ſacelli nomine 2

 mine

mine immunitatem habuere quidẽ ſemper, quoniam Eccleſiæ ſunt, ſed nunquam antea in iure expreſſæ fuere, niſi in hac nouiſſima conſti-
3. tutione §. 5. Secus eſt de priuatis capellis, ſeu oratoriis, quæ ſolent fideles in ſuis priuatis ædibus habere, vt docet Goffredus communiter relatus, & Hoſtien. *in ſum. tit. immunit. Eccleſ. §. in quantum, verſic. quid de oratoriis*, quos alij communiter ſequuntur. Probant primò deſumpto argumento ex authentico *de eccleſiaſticis titulis, §. ſi quis in ſua domo, & can. 1. de conſecr. d. 1.* vbi expreſsè conſtitutum eſt Miſſarum celebrationes non alibi, quàm in ſacratis Domino locis fieri debere; niſi in magna neceſſitate, id eſt, in locis quæ huius cõſecrationis ſunt capacia, cuiuſmodi non ſunt priuata oratoria, ideo neque immunitatem habent. Facit text. *in c. Eccleſia, de immunitate Eccleſ.* vbi immunitas illis videtur cõpetere Eccleſiis, in quibus diuina officia celebrantur, quod ſaltem intelligendũ eſt, vt de iure ordinariè celebrari poſſint. Quod de his oratoriis non verificatur, in quibus non niſi ex ſpeciali priuilegio celebrari aliquãdo permittitur, & ex aliqua rationabili cauſa. Secundò probatur ratione, quia hæc priuata oratoria poteſt dominus domus nõ requiſito Epiſcopo, pro ſua volũtate cõuertere ad profanos vſus, vt paſſim fieri videmus; ergo verè non ſunt diuinis obſequiis deputata: ergo nullo modo poſſunt vocati Eccleſiæ, vnde neque tranſeunt in ius Epiſcopi, neque Eccleſiæ, ſed manent ſub dominio domini domus, ſicut reliquæ domus partes, quod neque Eccleſiis, neque religioſis domibus competere poteſt.

Panormitanus verò *in c. Eccleſia, de immunit. Eccleſ.* poſt Vincentium tenet, ſi huiuſmodi oratoria eſſent authoritate Epiſcopi diuinis obſequiis dedicata, per crucis erectionem in primi lapidis iactu, ita vt ad Epiſcopi diſpoſitionem pertinerent, gaudere immunitate. quod idẽ ſentit Laudun. & Panormit. idem tribuit Goffred. immo huiuſmodi oratoria ſic fundata eſſent loca religioſa. Quibus etiam aſſentior, ſed hæc non ſunt priuata oratoria, ſed publica, & paruæ Eccleſiæ nomen merenter, cùm in ius Epiſcopi trãſeant. Cuiuſmodi capellæ aliquando inueniuntur in atriis magnorũ palatiorum, vt eſt capella regia in atrio regij palatij Felicis vrbis Panormi Diuo Petro dicata, quæ verè Eccleſia eſt, & capellæ regiæ priuilegio celebris, & operis, picturæque magnificentia inter primas orbis Eccleſias numeranda. De priuatis verò oratoriis ſententia Goffredi firmiſſimè tenenda eſt: quam ſequuntur Clar. *in pract. criminal. §. fin. q. 30. verſic. ſed quid dicendum*, Bonacoſ. *p. 1. commun. opin. criminal. fol. 56. col. 2. verſic. Eccleſia habet.* Farinac. *prima parte ſuorum criminal. q. 38. de carcerib. & carcerat. n. 71.* & ſexcenti per eos relati. quam eandem opinionem Abbas *in cap. fin. de cenſib.* teſtatur eſſe communem. & meritò communiſſima cenſendà eſt, cui nullus omnino vnquam contradixit. Qui enim contrarium ſenſiſſe videntur, ij contrarij omnino non ſunt, cùm non de priuatis oratoriis, ſed de publicis, quæ Eccleſiæ quædam ſunt, loquantur, volunt enim authoritate Epiſcopi cũ crucis erectione in primo lapide erigi. Eiuſdem Eccleſiæ nomine hæc ſpatia, quod ad immunitatem attinet, in

in iure expreſſa ſunt.

7. Primum ſepta Eccleſiæ, de quibus *in can. frater, & can. metuentes* 17. *q.* 4. id eſt, oratorium templi circuniectum, quod Eccleſiam quadripartito murorum ſeptu concludit, vt expreſſum eſt *in l. pateant. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* Ita vt quicquid ipſis quatuor Eccleſiæ muris ſeptum eſt, quod propriè Eccleſia dicitur, immunitatem habeat.

8. Secundò altaria omnia, intellige fixa, quæ vel intra Eccleſias ſunt, vel ad muros Eccleſiæ adiacent. Altaria enim portatilia hoc priuilegio carent, aliàs peſſimi quique parua altaria ſecum perpetuò deferrent, vt vbilibet impunè delinquere eis liceret. Altaris mentio in iure canonico in materia immunitatis nuſpiā alibi reperitur, præterquam *in c.* 1. *de homicid.* vbi Exodi verba ad verbum fideliter referuntur: *Siquis per induſtriam, & per inſidias occiderit proximum, ab altari meo auelles eum.* in iure verò ciuili *in d. l. pateant.*

9. Tertiò portæ Eccleſiarum eandem cum Eccleſia habent immunitatem, per expreſſum textum *in can. ſiquis contumax* 17. *q.* 4. vbi declarantur ſpatia immunitatis, dicendo, *vſque ad extremas fores.* & nota verbum *extremas.* Inde enim Io. Igneus *in l.* 1 *n.* 17. *ff. ad ſenatus conſult: Syllanian.* tenet, ſiquis ad Eccleſiam confugiat, eámque clauſam reperiens, manu portas ipſas, ſeu portarum vectes apprehendat, immunitatem habere, neque inde extrahi poſſe ſine violatione immunitatis: quòd ſi quis huiuſmodi extractus ſit, non aliter ſatisfieri, quàm illius reſtitutione in eundem locum vnde extractus eſt. Conſentit Couarr. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 20. *n.* 18. Conrad. *in pract. in tit. de captura fol.* 6. *col.* 1. Farinac. 1. *p. criminal. q.* 28. *n.* 14. vbi alios etiam recenſet.

Quartò ſcalæ, ſeu gradus, quibus ad Eccleſiam aſcenditur, nullo iure expreſſæ ſunt, ad immunitatem pertinere. Quibus tamen immunitatem competere docet expreſsè Nauarr. *in Manuali cap.* 25. *num.* 18. & Farinac. *q. illa* 28. *n.* 14. *contra Vulpellum in reſponſione* 103. *vol.* 1. Cuius dictum licèt eo caſu particulari, de quo ibi Vulpellus loquitur, veritatem aliunde habeat, quòd nempe delictum illud erat propè Eccleſiam ſub ſpe immunitatis cōmiſſum, vt patet ex iis quæ initio illius reſponſionis dicit, vniuersè tamen, ſeu ſimpliciter loquendo, extra illum caſum, falſum eſt. Si enim remotiora ab Eccleſiis loca immunitatem habent, vt paulo pòſt dicam, multo magis adiacentes ſcalæ. Hæc noſtra opinio valde confert confugientibus in vrbe ad Eccleſiam aræ cæli, cuius ſcalæ centum, & amplius gradibus conſtant, vt omnes conſcendere in ſequentibus miniſtris curiæ impoſſibile videatur. 10.

Quintò atrio Eccleſiæ hanc cōpetere immunitatem expreſſā tradunt iura *can. ſiquis contumax, & can. id conſtituimus* 17. *q.* 4. vocamus autem atrium Eccleſiæ ipſam plateam, ſeu aream ante Eccleſiam exiſtentem clauſam extremis foribus, per quam aream ad Eccleſiam patet ingreſſus, vt eſt Drepani Eccleſia S. Michaelis: Panormi, Eccleſia SS. quadraginta Martyrum, ac S. Eulaliæ, & SS. Coſmi & Damiani. in quorum Eccleſiarum atriis æquè tutus eſt confuga, atque in ipſiſmet Eccleſiis. 11.

Sextò porticibus Eccleſię immunitatem expreſsè tribuunt, tam ci- 12.

uilia,quàm canonica iura,*can. ſi quis contumax* 17.*q.*4.*& l.pateant,Cod. de his qui ad Eccleſ.confug.*

13. Septimò in ciuili iure complura alia loca ſunt expreſſa *in d.l. pateãt*. nempe loca omnia interiacentia vſque ad extremas fores:ſingillatim cellulæ, domus, hortuli, balneæ, quæ omnia loca licèt extra Eccleſias ſint,tamen iure expreſſum eſt interioris templi vice tueri confugas. Ita vt quantumcũque amplum ſpatium ſit,quod communem habet cũ Eccleſia clauſuram, vt illuc ex Eccleſia,& inde ad Eccleſiam eatur, totum immunitatis priuilegio gaudet.

14. Octauò & vltimò adhuc amplio-ra his ſparia Eccleſiis ad immunitatem conceſſa ſunt, nempe 30. paſſus circum minores Eccleſias, quas capellas vocant, 40. verò circum Eccleſias maiores, quos paſſus ideo canones conceſſere, vt habeant cõfugæ quò ſe recipiant ad requiſita naturæ officia, vt dicitur expreſsè *in can. definiuit*, ex Concil. Tolet. XII. in quem eundem finem ciuili iure declarata erant illa ampla ſpacia, de quibus iam immediatè dixi-

15. mus. Hos paſſus eccleſiaſticos vocat Io. Papa VIII. *can. quiſquis* 17. *q.*8.& tam ipſe, quàm Concilium Toletanum citatum ſolum 30. paſſuum facit mentionem. Nicolaus verò primus, qui omnium poſtremus fecit horum paſſuum mentionem, Pontificatum ſuſcepit annis centum ſeptuaginta octo poſt Concilium Toletanum; annis verò viginti poſt Ioannem Papam octauum, & tamen non ſolùm diſtinxit 30. paſſus pro capellis, ſeu minoribus Eccleſiis,quadraginta verò paſſus pro maioribus,ſed, quod mirum eſt,teſtatus eſt, id ita antiquitus cõſtitutũ eſſe à ſãctis Patribus,ac proinde proteſtatus eſt, ſicut antiquitus ſtatutum eſt,ita ſe ſtatuere,cùm tamẽ apud antiquiores ſolũ 30.paſ-ſuum in canonibus, qui extant,mẽtionem reperiamus. Fortè aliquis ſanctiſſimorum Patrum,qui ad nos non peruenit, hoc ſtatuerat, vel in illo Concilio Toletano ſic habebatur,cùm Conciliorum canones in- 16. tegri ad nos non peruenerint,nobis ſatis, ſupérque eſt, ita conſtitutum modò eſſe. Hos paſſus ſiue 30. pro paruis Eccleſiis, ſiue pro magnis quadraginta, nullibi iam ſeruari teſtatur Io.Igneus *l.*1.*ff. ad ſenatus cõſult. Syllanian.n.*58.Couarr.*lib.*2.*variar.reſol.c.*20.*n.*5.*verſ.Hoc tamen moribus*. Remig.*in tract.de immunit.Eccleſ.fol.*52.*n.*6. Fab. à Monteleon. *in ſua pract. arb. fol.* 486. *n.* 21. Boſſ. *in tract. de captura n.* 30. Clar. *in ſua pract. q.* 30. *verſic. Hinc eſt*.vbi addit hanc hodie conſuetudinem ſeruari debere, quoniam communis eſt. Quoniam autem nõ omnes conſuetudines quæ communes atque vniuerſales dicuntur, ita vniuerſales eſſe ſolent:

Propterea meliùs videtur mihi 17. ſentire Farinac. 1.*p. ſuorum criminalium q.*28. ſæpè citata *n.* 12. dicens attẽdendã eſſe peculiarẽ loci cõſuetudinem, átque vbi non conſtiterit de huiuſmodi contraria conſuetudine,ibi eſſe inuiolabiliter obſeruãdam dictorum paſſuũ immunitatẽ. Probat autem hanc ſentẽtiam, quia Doctoribus conſuetudinẽ atteſtãtibus,vltra ea loca,in quibus illi verſati ſũt,fides habẽda nõ eſt.Quo fit vt in eadẽ ſepe prouincia,in qua aliquis verſatus teſtatur eſſe vniuerſalẽ circa aliquid cõſuetudinẽ aliqua reperiãtur loca, in quibus cõtraria cõſuetudo viget. Quare quantumcunque

cunque Doctores etiam multi, & ex variis prouinciis teſtētur conſuetudinem aliquam eſſe vniuerſalē; ſi ęo loco vbi caſus contingit, eiuſmodi conſuetudo non eſt, puto non debere eo loco ſecūdùm illā vniuerſalem conſuetudinem quæ ibi vigere non reperitur, iudicandum, quoniā quamuis vérum ſit eam eſſe generalem conſuetudinem, vt Doctores teſtantur, cùm alicubi iam non vigeat, non vſqueadeò generalis cenſenda eſt, vt etiam vbi non reperitur ſeruanda, atque adeò introducēda ſit. Quod præcipuè locum habere debet, vbi conſuetudo expreſſo iuri contraria eſt, maximè verò vbi lex valde rationabilis eſt, & Eccleſiæ, diuinóque cultui fauet, cuiuſmodi hæc eſt 30. ſeu quadraginta paſſuum lex, quæ eò tendit, vt confugientiū ad Eccleſias comeſſationes dormitionéſque extra Eccleſiā fiant. Indecens enim valde eſt in Eccleſia cubare, cibum ſumere, & alia requiſita naturæ officia exercere. Præſertim verò id locū habere deberet vbi Eccleſia locum alium non haberet, quò confugę ad hęc officia ſeſe reciperent.

18\. Sed iam paſſus ipſos declaremus, vt ſicubi fortè contraria non extet conſuetudo, poſſimus illos in dubio metiri. Eſt enim paſſus, vt docet gl. *in can. ſicut antiquitus*, ſæpe citato ex Iſidoro, menſura quinque pedum, pes verò quindecim digitos continet.

19\. Poſtremò ſicubi huiuſmodi paſſus ſeruari reperimus, aduertendā eſt duplex eorum limitatio. Prior eſt circa capellas quæ sūt intra ambitū caſtellorum, vt in his locū non habeant, vt expreſsè cōſtitutum eſt *in can. quiſquis* 17. *q*. 4. Rationem aſſerunt Doctores poſt gloſsā *in can. ſicut antiquitus*, in v. *paſſus*, quoniam propter loci anguſtiā nō poſsūt iſti paſſus obſeruari, id eſt, quoniā ratione paruitatis ſpatij ipſius caſtelli, ſi 30. paſſus admittamus, totū pęnè caſtellū immunitatē habebit Poſterior limitatio habetur *in can. definiuit, eadē cauſa & q.* dūmodo intra iſtos paſſus nō ſint extranearū domorū receptacula, nēpe in quibus habitēt laici, in domibus enim laicorum intra hos paſſus ſitis immunitatem cōfugę nō habēt. Aliter magna illis præberetur occaſio delinquēdi, ſolū habēt in viis publicis intra hos paſſus, vbi de conſuetudine ſeruantur.

Num ex parte Eccleſiæ conditiones aliquæ requirantur, vt immunitatem habeant.

CAPVT II.

DEVOTIO populi Chriſtiani, diuino propagādo cultui augēdęque pietati in excitādis, ornādis, dotādis, quotidie nouis Eccleſiis intēta, occaſionē magna ex parte præbet his dubitationibus quę hoc capite examinādæ sūt. Vni verò dubitationi tātùm prębet occaſionem defectus eiuſdem deuotionis; ſed quod dico *occaſionem*, in priore quidem parte paſſiuè, in poſteriore tātùm actiuè intelligendum eſt, vt illa accepta occaſio ſit, hæc verò data. Non enim Eccleſiarum multitudo digniſſima, & nunquam ſufficienter laudata, occaſio eſt, eis abutendi, ſed hominum malitia inde occaſionem accipit. At deuotionis defectus non modò occaſio, ſed cauſa eſt, vt Eccleſiæ labantur, & ſemidirutæ ſint, quoniam eas homines non reſtaurant. 1. 2.

Primò

3. Primò ergo certum eſt paruitatem Eccleſiarum non obſtare earundem immunitati, ſiue enim magnæ & ingentis molis ſint Eccleſiæ templa, baſilicæ, ſiue paruæ, ac minimæ, dummodo publicæ Eccleſiæ ſint, & Epiſcopo acquiſitæ, immunitatem habent, id quod etiam ſuperioris capitis initio conſtitutum eſt. Et quamuis in quibuſdam Hiſpaniarum locis obſtet immunitati ſi in Eccleſiis ſacratiſſima Euchariſtia aſſeruari non ſoleat, vt conſuetudine receptum eſſe teſtatur Couarr. *lib. 2. variar. reſol. c. 20. n.* 4. & alij, tamen hoc non vniuersè obſtat in tota Hiſpania, neque vſpiam extra Hiſpaniam, vbi etiam Eccleſiæ, quæ nunquam Euchariſtiam ſeruarunt, neque ſeruant, æquè confugas tuentur.

4. Dubitatum aliquando fuit, eſſetne neceſſaria conditio conſecrationis, vt ſolis Eccleſiis conſecratis immunitas competeret. Sed hanc omnem dubitationem abſtulit Greg. IX. *in c. Eccleſia, de immunitate Eccleſ.* apertè definiens, etiam Eccleſias nõ conſecratas, in quibus tamen diuina officia celebrantur, eam habere, & rationem affert, quoniam diuinis dedicatæ obſequiis, nullis ſunt temerariis auſibus prophanandæ: quo loco gl. in v. *celebrentur* obſeruat, carere immunitate, ſi diuina non ſint in eis officia celebrata, & rationem affert, quia nondum ſunt plenè diuinis dicatæ obſequiis; & infrà in v. *adiiciatur* addit Eccleſias nõ conſecratas ratione diuinorum officiorum gaudere hoc immunitatis priuilegio.

5. Cuius occaſione gloſſæ, illa alia orta eſt diſputatio, ſitne conditio neceſſaria ad immunitatem Eccleſiæ non conſecratæ, vt diuina in ea officia celebrentur. Partem autem affirmatiuam, poſt gloſſam tenuit Innoc. *in d. c. Eccleſia*, vt refert ibi Hoſtien. Quod ego apud Innoc. eo loco non reperi, ſed *in c. inter alia eodem tit.* in v. *ad Eccleſiam.* Negatiuã verò tenet Hoſtien. *in d. c. Eccleſia*, & ibi Io. Andr. Panorm. Cardin. & Henric. Sylu. in v. *Immunitas* 1. q. 1. Bonacoſ. 1. *p. comm. opin. criminal. fol.* 56. *col.* 2. *ſub verſ. Eccleſia habet immunitatem.* Io. de Ligna. & Laurent. *in clem.* 1. *de pœniten. & remiſſ.* & Io. de Vuiſchis *in tract. de liberat. eccleſiaſtica n.* 46. & 47. Qui omnes in hoc conueniunt, non eſſe neceſſariam officiorum celebrationem, ſed ſatis eſſe, deputatam eſſe ad ea Epiſcopi authoritate, quæ deputatio fit eo ipſo quòd Epiſcopus cùm ponit primum lapidem, facit ibi erigi crucem, quod cùm ſit huius deputationis certum ſignum, inde debet locus ille, vt ad prophanos ampliùs vſus, abſque eiuſdem Epiſcopi licentia, conuerti nullo modo poſſit, haberi. Hanc ſententiam frequentiori Doctorũ cõſenſu receptã eſſe teſtatur Couarr. *capitulo* 20. ſæpe citato *n.* 4. & poſt eum Clar. *in pract. crimin. § fin. verſ. Quæro ſi conſtructa*, vbi poſt Remig. & Bonifac. teſtatur ita obtinuiſſe iam conſuetudinem, pro qua ſententia & conſuetudine multum facit ratio text. *in d. c. Eccleſ.* vt ibi egregiè obſeruat Panorm. quoniam non fundat ſe ibi Pontifex in diuinorum celebratione, ſed in ipſa deputatione ad celebrationem. Cùm enim & celebrationis diuinorum, & deputationis ad illa, expreſſam eo loco faciat mentionem, celebrationem exprimit narratiuè, dicens: Eccleſia non conſecrata, in qua diuina officia celebrantur, &c. Deputationem verò

rò exprimit cauſatiuè, per verbum *quia*, quo ratio redditur, dicens, quia diuinis obſequiis deputata, nullius eſt temerariis auſibus prophananda, quæ deputatio cùm non per celebrationem officiorum fiat, ſed per crucis erectionem, æquè in ea in qua celebrantur diuina, atque in ea in qua nõ celebrantur, locum habet. Niſi quòd celebratio ſignum certum, & euidens eſt à poſteriori deputationis, cùm alibi quàm in loco deputato per Epiſcopum, celebrari diuina non poſſint, aliter locus in quo diuina celebrantur, propria cuiuſque authoritate ad prophanos vſus conuerti poſſet, ſi
6. deputatus non eſſet. Fieri autem huiuſmodi deputationem per illam crucis erectionem, quæ fit authoritate Epiſcopi cùm primus lapis in Eccleſia ponitur, apertè habetur per text. *in can. nemo, de conſe. d.* 1. Vnde ad rationem gloſſæ, quòd quouſque diuina mea celebrentur, non eſt plenè dedicata. Primùm reſpondeo parum referre; nõ enim requiritur plena dedicatio, ſed ſatis eſt prima illa deputatio. Secundò per celebrationem diuinorum nihil accreſcere deputationis, aut dedicationis, ſed ſolùm praxim atque vſum eius rei, ad quam Eccleſia deputata erat. Ad verbum autem text. vbi dicitur, *Eccleſia in qua celebrantur*, reſpondet Hoſtien. exponendo, *celebrantur* pro eo, quod eſt, celebrari poſſunt, ſeu deputata eſt, vt ſuo tempore celebrentur. Secundò reſpondeo illud verbum non eſſe poſitum cauſaliter, ſed narratiuè, vt dixi.

7. Alia eſt dubitatio de Eccleſia deſtructa, cuius multiplex poteſt eſſe ſtatus, vel enim ſolum tectum decidit, manentibus integris parietibus, vel deſtructi ſunt etiam parietes vel in toto, vel in parte. Dubitatur autem, an ſit neceſſaria conditio ad immunitatem, vt Eccleſia ſit integra, atque perfecta.

De Eccleſia ergo, cuius ſolum tectum decidit, proculdubio cenſendum eſt conſeruari eius immunitatis priuilegium, ſicut conſeruatur conſecratio, atque benedictio, itaut quemadmodum, ſi ſuperinducatur de nouo tectum, non ſit denuo conſecranda, ſi erat conſecrata, nec reconcilianda, ſi erat benedicta, ſic conſeruauerit etiam, habueritque ſemper immunitatem; conſeruare autem conſecrationem, & benedictionem, docet expreſſus textus *in cap. ligneis, de conſecrat. Eccleſ.* Si ergo manet Eccleſia conſecrata, aut benedicta, ſicut antè erat, nihil eſt cur priuilegiũ immunitatis perdat. 8.

Secundò ſi Eccleſiæ parietes non ſint in toto, neque in magna parte deſtructi, æquè ſeruat immunitatem, quoniam adhuc verè eſt Eccleſia, & facilè reparari poteſt, & adhuc manet deputatio ad diuina; ſed efficaciùs id probatur ex his quæ de Eccleſia diruta dicam. 9.

Tertiò ſi Eccleſiæ parietes vel in toto, vel magna ſint ex parte deſtructi, diſtinguendum eſt: vel enim authoritate Epiſcopi ſunt deſtructi eam prophanare intẽdentis, & proculdubio dicendum eſt carere immunitate, quam ſimul cum prophanatione perdit omnino, ſicut perdit eſſe Eccleſiæ, quod habebat: vel ſine vlla Epiſcopi authoritate deſtructa eſt, quòd vetuſtate collapſa ſit, aut ne ruendo aliquem opprimeret ab aliquo ſit diruta, & hoc caſu diſtinguunt Doctores, num ſit ſpes aliqua probabilis reparationis, 10.

nec ne: ſi enim ſpes ſit probabilis reparationis, conſeruat immunitatis priuilegium; ſi verò nulla ſpes ſit, aut ſperandi ratio, perdit priuilegium. Ita expreſsè ſentit Farinac. 1.*p. crimin. q.* 28. *de carcerib.& carcerat. n.* 7. vbi ex Remig. *in tract.de immunit. Eccleſ. ampliat.*20. teſtatur eſſe communem. Idem ſentit Clar. *in pract.* §.*fin. q.*30. *verſ. maius dubium.*Bonacoſ. 1.*p. comm. opin. crimin. v. Eccleſia habet immunitatem, verſ. idem in Eccleſia deſtructa fol.*56. Quorum opinio vt ſpeculanti facilis apparet, valdéque probabilis, ita iudici ad rectè iudicandũ difficultatem affert. Perquam enim difficile eſt coniectura, num ſit ſpes aliqua reparationis, nec ne. Ego verò ſuadeo reo, qui ad eam Eccleſiam confugit, vt vitam, membraque tueatur: ſi diues eſt, faciat ſtatim per ſuppoſitam perſonam eius reparationi operam dari, vt cùm iam eam actu reparari videant, dubitare non poſſint de ſpe reparationis.

11. Ego verò ſpem eam probabilem tunc eſſe crederem, ſi Eccleſia eſſet alicuius monaſterij, locive pij, aut ſodalitatis alicuius laicorum; aut ſi Eccleſia in magna erat apud populum veneratione, ſi ad eam frequentes populi frequenter ire pergant, præſertim ſi populus non ſit valde pauper, ſi de eius raparatione iam tractatur, ſi qua ex parte reparari cœpta eſt, ſi portæ clauſæ tenentur, itaut non poſſint in eam ingredi animalia, atque ex aliis his ſimilibus coniecturis. Contrà verò ſi iam diu eſt, quòd fuit diruta, & nullus quicquam in ea reparare aggreſſus eſt, ſi iam deſierit populus ad eam precabundus accedere, ſi careat porta, & cancellis, itaut pateat animalibus die, ac nocte, ſi eſt in loco vbi commodè adiri non poteſt, ſi gens loci valde pauper ſit, & inhabilis ad eam reparandam iudicatur: ſi quid horum cernatur, omni carere ſpe reparationis cenſenda eſt. His tamen etiam omnibus concurrentibus, excitari facile poteſt probabilis ac certa reparationis ſpes, ſi quis de facto illam reparare aggrediatur, & ſit perſona ſabilis, aut etiam ad maiorem cautelam de plena illius reparatione caueat.

Poſtrema dubitatio eſt de interdicto Eccleſiæ, an præiudicet illius immunitati, vt ad illam requiratur ea conditio, vt Eccleſia non ſit interdicta. Sed reſpondeo poſt Goffredũ & Innocentium communiter Doctores ſentire, eandem prorſus ſeruare immunitatem, ac ſi interdicta non eſſet. ita Panormitanus *in c.Eccleſia*, ſæpe citato *n.*8. & ibi Io. Andr. Hoſtien. *in ſum. in tit. de immunit.Eccleſ.*§. *in quantum, verſic. ſed nunquid hoc priuilegium.* & poſt eum Marſil. *in l. vnica, Cod. de raptorib. virg. n.*116. Io. Maria Monticell. *in pract. crimin. regula* 12. *n.* 14. quam ſententiam communem eſſe poſt Angelum teſtatur Clar. *in pract. q. illa* 30. *verſic. Idem etiam dicendũ*, Bonacoſ. 2.*p. comm. opin. crimin. v. Eccleſia interdicta fol.* 24. & Sylu. *in v. Immunitas* 1. *n.*2. qui omnes eandem vt communem ſequuntur. Probatur autem primò à ſimili, quoniam clericus excõmunicatus, ſuſpenſus vel interdictus retinet ſua clericalia priuilegia, tam canonis, quàm fori, vt patet *in can. dictum. d.* 31.*& c. at ſi clerici, de Iud.* ergo & Eccleſia interdicta retinet ſua priuilegia confugij. Secundò, quoniam nuſpiam reperimus in iure inter 12.

effectus

effectus interdicti hunc numerari, vt priuet Eccleſiam immunitate. Tertiò ex Hoſtien. *loco citato.* quia neque Deus, ad cuius præcipuè honorem, ac reuerentiam immunitas ordinatur, deliquit, neque Eccleſia, cui, propter Dei honorem, immunitas conceſſa eſt: ſed homines deliquere, quorum delicto Eccleſia interdicta eſt: ergo nihil omnino eſt, cur Eccleſia puniatur tollenda ab ea immunitate. Quartò quoniam iura omnia execrantur afflictionem afflictis addere: vt patet *can.cùm percuſſio* 7. *q.* 1. *& c.* 1. *de clerico ægrotante.* ergo cùm Eccleſia ſatis afflicta ſit interdicto, non eſt cur alia grauior addatur afflictio, tollendo ei priuilegia immunitatis. Demum ex Syluestro cœmeterium interdictum non caret hoc priuilegio: ergo neque Eccleſia interdicta.

De cœmeterio & palatio Epiſcopi, an habeant immunitatem, & vnde.

CAPVT III.

1. HÆC duo loca, cœmeterium, & Epiſcopi palatium, ſimul in hoc caput reiecimus, quoniam neutrum in hac conſtitutione expreſſum eſt; de vtroque verò antiquo iure cautum eſt. Nam cœmeterij immunitas expreſſa eſt apertiſſimis verbis *cap.fin. de immun. Eccleſ.* Palatij verò Epiſcopi longè antiquior. textus habetur *in can. id conſtituimus,* ex Concil. Aurelianen. 17. *q.* 4. quod ſub Hormiſda Papa celebratum fuit circa annum Domini 515. quo tēpore floruit Boëtius Seuerinus, vir & generis nobilitate clarus, ex Anitiorum familia, & doctrina inter omnes illius ſeculi doctos viros præſtantiſſimus, & vitæ ſanctitate inſignis. Mirum autem eſt, quòd eo canone profitetur Concilium, ſe id conſtituere quod & eccleſiaſtici canones decreuerunt, & lex Romana, nempe ciuilia iura Imperatorum conſtituerunt, & ſtatim ſubdit Eccleſiæ atria, & Epiſcopi demum, quaſi aliis antiquioribus canonibus, & ciuilibus legibus Epiſcopi domus ſit immunitatem conſequuta, de qua tamen nullibi aliàs vllam reperimus mentionem, neque in ciuili, neque in canonico iure, vt ideo neceſſe ſit oſtendere, qua ratione id poſſit veritatem habere. Veniamus ad ſingula.

Cœmeterium iiſdem verbis exprimitur in hac conſtitutione, quibus expreſſum erat *in c.fin.de immunit.Eccleſ.* vt qui homicidia, vel mutilationes membrorum in Eccleſiis, vel cœmeteriis committere non verentur, careant immunitate, quod non eò directè tendit, vt reus confugiens ad cœmeterium immunitatem habeat, ſicut confugiens ad Eccleſiam, ſed quòd delinquens in cœmeterio careat immunitate, ſicut caret delinquens in Eccleſia. Sed ex hoc ipſo rectè inferimus cœmeterium eandem omnino cum Eccleſia immunitatem habere, quaſi delinquens in loco immunitatis, caret immunitate, ſicut delinquens in Eccleſia, ita & delinquens in cœmeterio. Adde quòd iura hæc duo ſemper paria eſſe voluère. Nam cœmeterium, & benedicitur ſolemni quadam benedictione, ſicut benedicitur Eccleſia, & humani, ſiue ſanguinis, ſiue ſeminis effuſione polluitur, & poſt pol- 2.

lutionem eget reconciliatione,ſicut eget Eccleſia polluta, *c. vnico, de conſecrat.Eccleſ. lib. 6.* & ad eundem pertinet cœmeterij, ad quem & Eccleſiæ benedictio,vt notant Doctores *in d.c.vnico.*& ſi cœmeterium ſit ipſi Eccleſiæ contignũ, polluta Eccleſia polluitur cœmeteriũ,*d.c.vnico.*& delinquẽs in cœmeterio,caret immunitate,ſicut delinquẽs in Eccleſia; ergo pari ratione, cœmeterium immunitatem habet, ſicut Eccleſia etiam, ſi hoc nullo iure ſit
3. expreſſum. Neque verò vlla opus erat expreſſione, continetur enim cœmeterium ſub nomine Eccleſiæ, ſeu tanquam acceſſorium ſub principali,ſic enim vocatur *d.c. vnico,de conſecrat. Eccleſ. lib. 6.* quo fit vt ſequatur naturã, & priuilegia ipſius principalis, ſiue quòd ſit pars quædam Eccleſiæ humandis, ſeu recipiendis defunctorum Chriſtianorum cadaueribus ſolemni benedictione deputata,in qua celebrantur etiã diuina officia ſepulturæ.Neque verò huic rationi partis obſtat, quòd non rarò ſint cœmeteria ab ipſis Eccleſiis diſiuncta. Non enim eſt Eccleſia corpus naturale quod requirat membrorum coniunctionem,ſed corpus artificiale, cui non repugnat membra habere remota, quæ ad integrandam vnam Eccleſiam eatenus pertinent, quatenus alicui vſui deſeruiunt ad eandem
4. Eccleſiam pertinenti. Non deſunt qui cœmeterium eatenus participare immunitatem credant, quatenus ad illos 30. vel 40. paſſus pertinet,de quibus *primo capite* dictum eſt. Sed hoc probare nequeo, tum quoniam non vniuersè competeret omni cœmeterio; permulta enim ſunt quæ vltra hos paſſus ab Eccleſiis diſtant, tum quia finis, ad quem illi paſſus conceſſi ſunt, accommodari cœmeterio non poteſt: non enim decet ad cœmeterium exire, ad naturæ officia conſueta comedendi, ac dormiendi, eadem enim quoad id reuerentia cœmeteriis atque Eccleſiis debetur.

Sed & de domo,ſeu palatio Epiſcopi Oldrad. *conſil. 55.* putat illi 5.
propter Eccleſiæ propinquitatem immunitatem competere,quæ tanta eſſe ſolet, vt intra illos quadraginta paſſus maiorum Eccleſiarum contineatur. Cùm præſertim iam olim præceptum fuerit Epiſcopis ne longè à cathedrali Eccleſia habitarent, *can. Epiſcopus vilem,d.41. & can. Epiſcopus ſi infirmitate,de conſecr.d.3.* Vnde & ſubdit idem Oldrad. propterea vſu iam forenſi receptum eſſe, vt ſolùm Epiſcopi domus immunitate fruatur, quando intra iſtos quadraginta paſſus ſita eſt. Sed id mihi probari non poteſt: tum quia non adeò auguſtæ eſſe ſolent Epiſcoporũ domus, vt totæ intra illos quadraginta paſſus contineantur; quare ſicut in aliis locis confgæ extra illos paſſus immunitatem non habẽt, ita nec intra Epiſcopi domum, ſi nulla alia, niſi hanc quadraginta paſſuum immunitatem obtineat; tum quia textus ad hos paſſus non ſe reſtringit, ſed abſolutè domui Epiſcopi immunitatem concedit, neque nos reſtringere debemus. Hugo relatus apud Io. An- 6.
dr. *in c. inter alia, de immunit. Eccleſ.* putauit hanc immunitatem conceſſam ratione capellæ in dicto Epiſcopi palatio exiſtentis. Sed hac ratione non competeret illis Epiſcoporum palatiis,in quibus huiuſmodi capella nõ eſt Deinde aut neceſſe eſt huiuſmodi capellã publicã eſſe.

eſſe. Huiuſmodi autē quā pauciſſimas eſſe conſtat in Epiſcoporum domibus, aut ſatis eſt eſſe capellulam priuatam. At huiuſmodi capellas dictum eſt *cap. 1. huius 4. lib.* carere immunitate: ergo non poteſt ipſi domui, in qua poſita eſt, immunitatem impartiri. Demum textus non ſe reſtringit ad palatia habentia capellas: ergo.

7. Videtur ergo mihi conceſſa hæc immunitas ratione dignitatis perſonæ epiſcopalis, vt illi hac ratione deferat propter eius ſanctitatē, qua præſtare debet aliis, vel propter ſāctitatem muneris, ac dignitatis, ſicut & tota familia Epiſcopi ratione perſonæ epiſcopalis; quamuis laica ſit, habet priuilegium fori. Vt palatium Epiſcopi, ſiue ſit propinquum cathedrali Eccleſiæ, ſiue ab ea remotum, ſiue habeat capellam, ſiue illa careat, ſiue ſit intra illos quadraginta paſſus, ſiue extrà, eo ipſo quòd Epiſcopi domus eſt, habeat immunitatem quam habet Eccleſia, ſiue ſit intra illos paſſus, ſiue extrà, ſicut expreſsè tenet gl. *in can. id conſtituimus*, quam gloſſam ſequitur Hoſtien. *in d. c. inter alia, de immunit. Eccleſ.* & ibi Innoc. Panorm. *in c. Eccleſiæ, eodem tit.* Barb. *conſil.* 33. *n.7. lib.*4. Remig. *in tract. de immunit. ampliat.* 15. Conarr. *in manual. c.25. n.*18. Fariñac. *1. p. criminal. q.* 30. *n.*38. vbi communem hanc vocat, additque non eſſe ab hac communi opinione propter illam forēſem ab Oldrad. relatam praxim, recedendum, niſi in loco, vbi caſus contigerit, conſtet eſſe in vſu eam praxim; & probatur ratione Panormit. quia cùm cauſa immunitatis ſit fauorabilis, non modò ipſi reo, ſed etiam Eccleſiæ, non modò reſtringenda non eſt, ſed potiùs etiā amplianda, & cùm res dubia ſit, habemus regulas iam receptas in dubiis pro reo, in dubiis pro Eccleſia.

Neque verò mouere quenquam debet, quòd in hac conſtitutione nulla fiat huius palatij expreſſa mētio, ſatis enim aliis iuribus expreſſam fuiſſe, quibus non eſt præſenti conſtitutione derogatum; fortè etiam reduci poteſt ad loca religioſa, propterea quòd domus Epiſcopi ſit domus paternæ pietatis patris orphanorum, conſolatoris viduarum, protectoris pauperum, ac miſerabilium perſonarum. 8.

De aliis eccleſiaſticæ immunitatis locis, hac conſtitutione expreſſis, monaſteriis, domibus regularibus, vel ſecularibus, ſeu religioſis.

CAPVT IV.

QVATVOR locorum genera in hac conſtitutione exprimūtur, quæ nuſpiam antea expreſſa erant canonico iure, licèt fortè iure ciuili aliqua expreſſa putari poſſint, nempe monaſteria, domus regulares, ſecularia loca ſacra, demum loca religioſa.

Primò ergo monaſteria licèt nūquam antea hac voce expreſſa ſint, 1.
ſemper tamē & praxis obtinuit, & concors Doctorū ſententia docuit neminem inde extrahi poſſe; nūc omnis dubitandi occaſio ſublata eſt, cùm ſint in hac conſtitutione expreſſa. Solùm inueſtigandum, vnde ſit orta ea praxis, & cōcors Doctorum conſenſus: de qua re hæc videntur probabiliter dici poſſe. 2.

Primò ortam eſſe ex Eccleſiarum propinquitate, ſeu contiguitate, ſemper enim monaſteria contigua fuerunt Eccleſiis, vt cùm ciuili iure extenſa ſit immunitas ad cellulas, hortos, balneas, areas, domos clericorum, in quibus eiuſdem Eccleſiæ clerici habitant, par ratio videri potuit monaſteriorum in quibus habitant clerici regulares. Totum enim monaſterium nihil aliud continet, niſi cellulas, areas, hortos, & ſimilia, vſui re-
3. gularium clericorum neceſſaria. Secundò dici poteſt oriri potuiſſe ex eo, quod in iure canonico expreſſum eſt, non minus eſſe ſacrilegos eos qui de monaſteriis, quàm eos qui de Eccleſiis aliquid auferunt. *can. quiſquis* 17. *q.* 4. quo videntur monaſteria locis ſacris annumerari, cui conſequens eſt, inſtar illorum immunitatem habere, vt æquè ſit ſacrilegium confugam de monaſterio, ac de Eccleſia ra-
4. pere. Tertiò poſuit, & ortum habere ex ſpecialibus ordinum priuilegiis; habent enim ſinguli ordines regulares, inter cętera ordinum priuilegia, id etiam, quod ad immunitatem pertinet, quæ ſibi inuicem ordines mendicantium communicant vi priuilegij communicationis. Profero, exempli gratia, priuilegium ordini ſeruorum S. Auguſtini ante annos centumquindecim conceſſum, nempe anno Domini 1487. quo immunitas conceditur eorum monaſteriis cũ hortalitiis, clauſtris, officinis, & locis omnibus illorum ambitu concluſis. Sed & ordini regulari B. Ioannis Columbini in quo ſecundùm regulam non licet cuiquam ad ſacerdotium aſcendere, ſed ſtillandis aquis incumbere, etiamſi Monachi in domo conductitia habitent tantiſper dum conſtruitur monaſterium, conceſſum eſt priuilegium huius immunitatis. Domúſque aliàs ſecularis, toto eo tempore, quo iidem religioſi in ea habitant, dum monaſteriũ conſtruitur, hoc priuilegio, gaudet, ſola ratione eorum inhabitationis. Secundò domus regulares, 5.
de quibus in hac conſtitutione ſermo eſt, latiùs patent, quã monaſteria, omnia enim monaſteria domus ſunt regulares: non eſt autem omnis regularis domus monaſterium, nam monaſteria propriè vocantur loci regulares monachorũ, à monachis ibi habitantibus ſic nuncupata; atque hæc fortaſſe non omnia, ſed perfecta tantummodo, & ab aliis indepẽdẽtia, quę ſuos habẽt proprios Abbates habentes monachos cũ ſua ordinaria iuriſdictione.

Vnde imperfectæ domus, & quæ alicui monaſterio ſubiacent, quas 6.
Grangias vocant, monaſteria propriè non ſunt. Nomine verò *domus regularis* veniunt quæcunque alia quorumlibet religioſorũ loca, quorumcunque ordinum, quibuſcunque nominibus nuncupentur, ſiue ſint perfectæ, & habentes proprium prælatum, ſiue imperfectæ, etiamſi ſint domus conductitiæ, in quibus tamen religioſi gregatim habitent, vt ſunt conuentus fratrum Franciſcanorũ, Dominicanorum, & aliorum, ſiue domus, vt ſunt domus Theatinorum, & Bernabitarum, clericorum regularium, ſiue in noſtra Societate collegia, in quibus opera literarum ſtudiis datur, ſiue domus profeſſæ, in quibus ea quæ in collegiis didicerunt, ad animarum ſalutem

ſalutem expenduntur diuino verbo prædicando, confeſſionibus audiendis, aliiſque Societatis monaſteriis exercendis; & domus probationis, in quibus per mortificationum & orationum exercitia nouitij ad futura, ſiue ſtudia literarum, ſiue domeſtica exercitia præparantur.

7\. Eodem numero reponẽdæ ſunt domus imperfectæ fratrum, quas etiã ipſi *Grangias* vocant, & quas Infirmarias gubernandis in vrbe ægris erigunt, & in noſtra Societate reſidentiæ, quæ ſunt domus paucorum, temporariæ ſuapte natura ad fructificandum in illis vrbibus conſtitutæ, in quibus collegia erigi non poſſunt, aut domus profeſſæ, vel propter ipſarum vrbium paupertatem, vel ob aliquam aliam rationabilem cauſam. Et obſeruandum nõ domos regularium, ſed domos regulares immunes dici, id eſt, domos in quibus ipſi regulares habitant, cum conſueta regulari clauſura. Nam ſi quas habent domos cuiuſuis ordinis regulares, in quibus ipſi non habitant, ſed eas aliis locant, illis immunitas nulla competit, ſimiliter nec domus, in quibus non habitant ordinariè cum clauſura, vt ſicubi aliquam teneant domum paratam fratribus hoſpitibus illac tranſeuntibus, vel illuc recreationis gratia aliquando diuertentibus, domus regularis non eſt, nec immunitatem habet.

9\. Tertiò exprimit Pontifex loca ſacra ſecularia. Quorum nomine quid ſit intelligendum non facile eſt cognoſcere: nam ſolæ Eccleſiæ videntur propriè ſacra loca vocari. At de Eccleſiis iam dixerat, nec erat cur denuo, mutato

10\. nomine, eas repeteret. Poſſunt intelligi cæmeteria, quæ & ipſa quodammodo ſacra ſunt, propter benedictionem, & deputationem. Probabile eſt intelligere domos ſecularium clericorum, ſimul viuentium inſtar religioſorum, vt fuit olim baſilicæ Lateranenſi domus contigua, éſtque hodie apud ædem Lauretanam duplex domus ſecularis, vna clericorum Eccleſiæ illius, altera cuiuſdam Seminarij clericorum Dalmatiæ, quos ſacræ illius domus expenſis literis daturos operam ex Dalmatia accerſitos Greg. XIII. verè parens Chriſtianæ reipublicæ, qui eò ſemper intendit, vt cuiuis orbis parti laboranti opem ferret, ibi collocauit: cuius ædis Lauretanæ memoriam non ſine cordis iubilo & exultatione deuotionis recolere poteſt, quiſquis aliquando eam ingreſſus eſt, tam altas figit radices infidelium cordibus interna illa totius hominis commotio, & reuerentia plena lætitiæ, ac lacrymarum, quàm eius ingreſſus aut aſpectus etiam è propinquo excitare ſolet, vt quoties in memoriam venit pullulent lætitiæ germina ſpiritualis. Multa 11.
alia cernuntur hodie per Italiam huiuſmodi ſacra loca ſecularia. Romæ S. Ioannis Florentinorum, ac S. Mariæ in Vallicella, authore B. Philippo... inſignis virtutis, pietatis, ac prudentiæ viro, quam meritò inter Beatos Sanctiſſimus Dominus noſter Clemens Papa octauus retulit, magno totius vrbis Romæ applauſu, breuíque propter egregiam ſanctitatem in ſanctorum numero collocandum ſperamus. Eſt & 12.
in hac felici vrbe Panormo domus clericorũ ſecularium S. Catherinæ Oliuellæ, Reuerendo Don Ioanne

Anto

Antonio Zizo authore, ac primo Rectore ſacerdote, magnæ virtutis viro, ſacræ Theologiæ Doctore, cuius clerici tāti patris exemplo magnos quotidie in omni virtutū genere progreſſus faciunt, quam putandum eſt non leuiter iuuari Ioſephi Vrgelij ſanctæ memoriæ viri precibus, qui cùm Ioanne Antonio Zizo Rectore in vrbem à felici ſenatu Panormitano deſtinato eius loco magna dexteritate, prudentia atque exemplo eam familiam regeret, ceſſit è vita, magno relicto toti vrbi ſui deſiderio.

13. Nomine verò locorum religioſorum ea omnia loca intelligenda ſunt, quæ aut pietati, aut religioni deſeruiūt, etiam cœmeteria; ſi enim proprio nomine nō eſſent expreſſa, nec ſub Eccleſiæ contenta nomine, certè hoc loco cōprehenderētur. Sic hoſpitalia pauperum, & noſocomia infirmorum religioſa ſunt, quaſi pauperum, & infirmorum cura propter Deum aſſumpta ad religionem

14. pertineat. Ita orphanorū, domus virginum reparatarum, domus malè maritatarum, qualem Panormi erigendam curauit Illuſtriſſima, excellentiſſima ac piiſſima fœmina D. Maria Pimentel Comitis Oliuaris vxor, quæ in tanto dignitatis gradu Proregis Comitis vxor toti Siciliæ virtutis ac pietatis exemplo ita illuxit, vt cùm ea digna Sicilia non eſſet, ad meliorē vitā in cæleſtem patriam euocata credenda ſit. Sed aduertendum hęc omnia

15. tunc demum habere immunitatem cùm ſunt Epiſcopi authoritate fundata, & ſub Epiſcopi protectione poſita, vt abſque eiuſdem authoritate tolli nequeant, ſicut in ſpecie de hoſpitalibus notat Goffred. cōmuniter per Doctores, & relatus & receptus *in c. fin. de Eccleſ. adifican.* & per Panormit. *in c. Eccleſia, de immunit. Eccleſ.* Laudun. *in Clem. 1. de pœnitent. & remiſſion.* Angel. *in v. Immunitas q. 16.* Demum obſeruanda 16.
hoſpitalia & xenodochia gaudere iiſdem omnino priuilegiis, quibus Eccleſia per textum ciuilem *in l. omnia. Cod. de Epiſcopis & cleric.* quæ ſaltem debet obligare omnes laicos, & de conſuetudine Eccleſiæ.

De palatiis S. R. E. Cardinalium, & oratorum ſupremorum Principum.

CAPVT. V.

EX immemorabili conſuetudine tria domorum, ſeu palatiorum genera in vrbe conſueuere immunitatem habere, ſimul cum hortis, areis, ac plateis, non modò intus exiſtentibus, ſed etiam extra domos ante earum fores. ea ſunt palatia S. R. E. Cardinalium, palatia oratorum ſupremorum Principum, qui ſuorum Principum nomine ad eorum, ac regnorum eis ſubiectorum tractanda expediendaque negotia adſtant Romano Pontifici Chriſti in terris Vicario. Demum palatia nonnullorum Principum Romanorum. De hoc tertio genere nihil eſt hoc loco dicendum, puto enim eſſe ciuilem, non autem eccleſiaſticam immunitatem, vt quamuis ſeruari debeat inuiolabiliter, ſi vſque hodie perſeuerat, ſiquis tamē aliquem inde extrahat, neque ciuilis, neque canonici iuris pœnas incurrat, latas contra violatores immunita-

munitatis Eccleſiarum, ſed pœna arbitraria puniendus ſit.

De palatiis oratorum ſuptemorum Principum, cùm ij ſeculares & laici vtplurimũ ſint, & quamuis aliquãdo ſint clerici, nõ quatenus clerici, ſed quatenus oratores illã immunitatẽ habeãt, & laicorũ Principũ perſonã repræſentent, valde probabile eſt eorum immunitatem ciuilem, ac laicam eſſe, neque inducere tranſgreſſoribus ciuilis, aut canonici iuris pœnas, vt dictum eſt. Quòd ſi oratores Principum, qui aliis ſecularibus Principibus aſſiſtunt, immunitatem eandem habent palatiorum, adhuc probabilius eſt immunitatem eorundem palatiorum in vrbe laicam eſſe, ſicut eſt apud alios Principes, ſi, exempli gratia, orator Regis Hiſpaniarum, Regis Galliæ, Reip. Venetæ apud Imperatorem eandem habeant ſuorum palatiorũ immunitatem, cùm hæc laica ſit, probabilius putandũ eſt etiam, eam quam habent apud ſedem Apoſtolicam, laicam eſſe. Verùm quoniam iſti oratores non aſſiſtunt Pontifici tanquam ſupremo Principi temporali, ſed tanquam ſupremo Principi ſpirituali, ad ſpirituales cauſas, ac ſpiritualia negotia, vt propter reuerentiam ſedis Apoſtolicæ ex hac parte ſpiritualis ſiue eccleſiaſtica immunitas hæc videtur, & in dubio in hanc partem propendendum eſſe cenſeo, quatenus fauorabilis eſt. Quanquã quoad pœnas, quæ odioſæ ſunt, reſtringendam arbitror. Vt cùm non certò conſtet ſpiritualem, ſiue eccleſiaſticam eſſe, ſi quis illam violare tentet, neque ciuilis, neque canonici iuris pœnas incurrat, ſed pœna arbitraria puniendus ſit.

De palatiis S.R.E. Cardinalium, ſimpliciter eccleſiaſticam immunitatem habere iudico, ſicut de palatio Epiſcopi dictum eſt. Cùm enim Cardinales ſint ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Principes, & Regibus æquiparentur, propter eminentem, quam habent circa ſpiritualia authoritatem: Romaníque Pontificis lateri aſſiſtant, tanquam ſupremi illius, circa non modò temporalia, ſed etiam circa omnia ſpiritualia negotia conſiliarij, conſequens eſt eorum domos, & palatia eſſe refugia pauperum, ac miſerabilium perſonarum, locaque pia meritò vocari poſſe. Ad maieſtatem præterea ſedis Apoſtolicæ, quatenus Apoſtolica, & ſpirituali poteſtate prædita eſt, pertinet adeò Illuſtres ſpirituales Principes conſiliarios habere, eóſque ſpiritualibus decorare priuilegiis, propter ſpiritualem authoritatem, quam in rebus ſpiritualibus, fidei præſertim ac morum conſilio, ſedem Apoſtolicam iuuant. Ita obſeruare communem conſuetudinem teſtatur Manfred. *in tract. de Cardinal. cap.* 8. *priuil.* 18. & poſt eum Clar. *q. illa* 30. *verſic. Item adde.* Proſper Farinac. 1. *p. crim. q.* 28. *n.* 48. refert per quandã Gregorij XIII. conſtitutionem omnem palatiorum immunitatem fuiſſe in vrbe reuocatam, ac ſub Sixto V. nullum fuiſſe neque in vrbe, neque extrà locum, in quo delinquentes tuti eſſent. Sed hæc millies reuocata, bis millies redire ſolent propter maximam in vrbe Illuſtriſſimorum Cardinalium authoritatem. Vt ſi contingat caſus, recurrendum ſit ad conſuetudinem, quæ tunc viget, & ſecundùm eam iudicandum.

De perſonis quibus locorum vice competit immunitas confugij, vel ratione ſui, vt eſt perſona Epiſcopi, vel ratione Euchariſtiæ, quam deferunt.

CAPVT VI.

1. SICVT fuere apud Romanos non ſolùm loca, quæ immunitatem haberent, ſalutémque iis, qui ad ea confugerunt, afferrent; ſed perſonæ etiam quædam, puta Flaminis Dialis, ac veſtalis virginis, de quibus dictum eſt *lib.* 1. *cap.* 4. ita abſolutis immunitatum locis quæ apud nos ſunt, videndum eſt, ſintne aliquæ perſonæ quæ eandē impunitatem præſtent confugis: ſunt autem duo genera perſonarum, de quibus eſt dubitatio, nempe de perſona Epiſcopi, ac de perſona Sacerdotis ſacratiſſimam Euchariſtiam deferentis.

2. Quantum ad Epiſcopum, videtur fuiſſe Vgonis ſanctiſſimi Epiſcopi ſententia, Epiſcopum cū circunſtante plebe fidelium habere immunitatem confugij, poſſeque reum ad ſe confugientem à pœna liberare, qui ea ductus eſt ratione, quòd ſi lapidibus mortuis & materiali Eccleſiæ ex eis conſtructæ hoc priuilegium competit, multo magis viuis lapidibus, ac viuenti Eccleſiæ, quæ Epiſcopo ac plebe conſtat, competere debet. Is cùm facta illi eſſet obuiam magna miniſtrorum curiæ, ac ſatellitum turba, quæ reum quendam ad extremum ſupplicium deducebat, eodē vſus priuilegio (vt refert P.Io. Petrus Maffæus in eius vita,ex probatiſſimis authoribus collecta) iuſſit miniſtris reum vt ſoluerent, ac liberum abire permitterent. Illi verò tanti Prælati maieſtate tremefacti, etſi ad declinandam Regis iram, nonnullis præmiſſis proteſtationibus, hominem tamen vinculis repentè ſolutum, liberū omnino abire paſſi ſunt, ingentes gratias agētem viro Dei, per quem vitam & libertatem obtinuiſſet. Hæc quidē omnino geſta ſunt ab hoc ſancto Epiſcopo, ſicut & fuerant ab eodem opinata. Nunc an iure ſubſiſtant videndum eſt.

3. Contrariam ſententiā tenet ibidem P.Maffæus, dicens, hæc acclamatione potius, plauſúque hominum digna eſſe, quàm imitatione, quæ non aliter illi, quàm propter eius ſanctitatem, ita bene ſucceſſerunt. Quare ſic conſtitum ſit materiali Eccleſiæ hoc priuilegium conceſſum eſſe,quæ ex mortuis,ſeu potiùs vita carentibus lapidibus conſtructa eſt.Neque enim vlla aut ciuilis, aut canonica lex, neque verò vlla recepta conſuetudo,nec Doctorum conſenſus Eccleſiæ viuæ hoc priuilegium tribuit,neque ſoli Epiſcopo, neque illi ſimul cum ſua plebe.

4. Quod verò attinet ad ſacerdotem publicè deferentem ſacroſanctam Euchariſtiam,concors eſt Doctorum conſenſus habere immunitatem, vt eadem omnino ratio ſit eius, qui ad ſacerdotem geſtantem Euchariſtiam,atque eius,qui ad Eccleſiam confugit. Ita Hoſtien. *in ſumm.tit.de immunit.Eccleſ.§.in quantum. verſic. ſed cum Eccleſia, & in c. ſanè.de celebr.Miſſar.* & ibi Io.Andr. Panormit. Dominus Ant.& Cardinal. *q.* 2. & communiter Doctores, vt teſtatur Nauarr. *c.*25, *n.* 18. Archidia

chidiaconus *in c. quæſitum*, 13. *q.* 2. idem ſentit Io.de VVeſchis *in tract. de libertate eccleſ. n.* 50. & Guliel. de Monte, apud eum relatus Oldrad. *conſil.* 58. *in fin.* Sylu. *v. Immunitas* 3. *n.* 1. Angel. *v. Immunitas q.* 28. Catell.Cotta *in ſuis memorabilibus in v. Rationis identitas.* Albert. *in c.* 1. *de hæret. lib.* 6. *q.* 13. *n.* 18. Imol. *in clem.* 1. *de pœnitent. & remiſſ.* Faber *Inſtit. de his qui ſunt ſui, vel alie. iur.* §. *fin.* Iaſon *l.* 1. *Cod. ne lice poten. prope fin.* Socin. *l. plerique*, *ff. de in ius vocan. q.* 21. Caſtal. *in tract. de Imperat. q.* 96. *n.* 3. quam ſententiã Farinac. *q.* 28. ſæpe citata *n.* 11. non modò communem, ſed etiam magis communem eſſe refert ex Corſet. *in ſuis ſingularibus*, *in v. Cardinalis ſing.* 96. Arnob. *in ſoliloquio* 80. quod incipit, *Dictat capitulum.* Gomes *Inſtitutionib. de actionib.* §. *fin.* Cagnol. *in l. vinum n.* 54. *ff. ſi cert. pet.* Couarr. *lib.* 2. *variar. reſol. cap.* 20. *n.* 6. Clar. *in pract.* §. *fin. q.* 30. *verſ. vltimò quæro.* Placha *in epit. delictorum*
5. *lib.* 1. *c.* 34. *n.* 16. Demum Hoſtien. *in d. cap. ſanè, de celebrand. miſſa*, nõ minus deuotè quàm eruditè (cuius me dicta ad deuotionem vehementer excitant, atque inflammant) ait hanc ſententiam, & tutiorem & deuotiorem eſſe; eſt enim verè tutior, propter tot, tamque inſignium Doctorum communem, ac magis communem conſenſum: deuotior, quoniam ad maiorem tam venerabilis ſacramenti reuerentiam pertinet, vt propterea non poſſimus ſine aliqua non modò in deuotione, ſed irreuerentia tanti ſa-
6. cramenti diſſentire. Probant, quoniam hoc venerabile ſacramentum, potiſſima ratio, & cauſa eſt, vt Eccleſiis hæc immunitas conceſſa ſit, ſiue quia in eis Euchariſtia conſecratur, & populo diſpenſatur, vel ſaltem à ſacerdotibus, qui eam conficiunt, ſumitur, ſiue quia in eis aſſeruatur, vt & à populis perpetuò adorari, & infirmis qualibet hora miniſtrari poſſit: ergo ſi propter ipsũ ratio eſt vt immunitas Eccleſiis cõcedatur, multo magis debet ipsũ eandem habere immunitatem. Cõfirmatur per illam regulam topicam, propter quod vnumquodque tale, & illud magis. Mihi verò pro ratione ſatis ſufficiente atque efficaci eſt concors ille Doctorum cõſenſus quem retuli.

Dices, ſi tuetur, ac liberat eos qui 7.
ad ipſum ſacramentum, dum per viam portatur confugiunt; ergo multo magis debet illos tueri qui illud ſuſcipiunt. Reſpondeo, ſuſcipienti medicinam, ac tutelam animi eſſe ordinariam, non autem corporis. Quamuis enim deuotè ſuſcipienti interdum etiam corporalem ſalutem conferat, id tamen ordinarium eſſe Chriſtus voluit: ſi autem libertatem impunitatémque afferret, id ordinarium eſſet in reis atque alieno ære grauatis ſeruíſque omnibus: & hæc eſt ratio gl. *in can. quæſitum* 13. *q.* 2. Secundò ſi reos liberaret è carceribus, vel de miniſtrorum manibus, periculum eſſet ne multi ad euadendas pœnas id ficté ſuſciperent. Tertiò liberarentur omnes omnino rei, & impunes euaderent, quò peccandi libertas liberè graſſaretur. Quis enim eſſet in carceribus, qui non ad euadendam pœnam Euchariſtiam poſtularet? etiamſi leuiſſima pœna ſubeunda
foret. Demum neque Eccleſia, cuius 8.
id intereſt, hoc priuilegiũ ſumptioni tanti ſacramenti conceſſit, neque conſuetudo recepit, neque Doctorũ quiſpiã hoc dixit: ergo neque à no-

bis dicendũ eſt. Adde quòd nõ apparet qua ratione id ad praxim deduci poſſet. Eccleſia enim tãdiu cõfugas tuetur, quandiu in illis & intra cõſtituta earum ſpatia commorantur, ſi extrà exeant, non eos tuetur, ſed impunè capi, & puniri poſſint; ſic confugientes ad Euchariſtiam tandiu tuti ſunt, quandiu apud illam adſtant, eámque ſequuntur quæ cùm ad Eccleſiã tandem, vt ibidem aſſeruetur, deferatur, iam quos Euchariſtia tuebatur, tuetur Eccleſia, quòd ſi Euchariſtia in Eccleſia illata, reus Eccleſiam non ingrederetur, tutus ampliùs non eſſet. Si ergo ſumptioni eiuſdem ſacroſanctæ Euchariſtiæ, & immunitas cõcederetur, quæro quandiu duraret? quãdiu illũ tueretur? quo loco tueretur? Nam poſt breue tempus corruptis ſpeciebus non manet ampliùs Euchariſtia, quandiu præterea ſpecies integræ maneant ſciri non poteſt. Nunquid ergo qui ſemel communicauit, quocunque eat, tutus perpetuò erit? At hoc immunitati nõ
9. competit. Ideo optima ratione Eccleſia id non conceſſit.

Demum circa immunitatem cõfugientis ad ſacerdotem geſtantem Euchariſtiam aduertendum eſt, omnem moderationem, limitationem, modum, ac formam, quæ circa immunitatem Eccleſiarum ſiue in iure, ſiue in hac conſtitutione adhibita eſt, habere locũ in hac immunitate confugientis ad Euchariſtiam, dum portatur in via. Et caſus ab immunitate exceptos, ab hac etiam exceptos intelligi. Et licèt huius confugij nulla fiat hoc loco mentio, non tamen idcirco illi præiudicatum eſt, cùm non ſit mens Pontificis loca immunitatis reſtringere. Quin etiam illud adderem propter tanti ſacramenti reuerentiam, ſi ille valde propè ſacerdotem geſtantem Euchariſtiã acceſſiſſet, non debere, ne de licentia quidem Epiſcopi, tunc capi, cùm id fieri nequeat, abſque aliqua eiuſdem ſacramenti irreuerentia, ſed expectandum tantiſper, dum ille ſacerdotem ſequens in Eccleſiam ingrediatur, tunc enim depoſita ſuo loco Euchariſtia ſine ſtrepitu capi facilè poſt de Epiſcopi licentia, & ad eccleſiaſticos carceres duci.

PARS SECVNDA.

De his qui in Eccleſiis ſunt ad immunitatem admittendi.

SICVT non omnes vniuerſè homines ad ſacramentorum participationem in noſtris Eccleſiis admittuntur, puta non infideles, non Iudæi, non Apoſtatæ à fide, non hæretici, non ſchiſmatici, ita dubitari meritò poteſt, an ij ſi ſerui, ſi obærati, ſi criminoſi ad Eccleſiam, aut ad alia immunitatis loca, quæ hactenus numerata ſunt, confugiant, admittendi ſint ad immunitatem, & ab Eccleſia defendi. De his in hac ſecunda parte diſputandum eſt.

An Iudæi, Saraceni, cæteríque infideles ſint ad immunitatem in noſtris Eccleſiis admittendi.

CAPVT VII.

NON caret difficultate grauis hæc diſputatio, tum natura ſua

Digitized by Google

ſua, tum propter pugnantes grauiſ-
1. ſimorum Doctorum ſententias. Primò enim quod ad Iudæos attinet, eſſe eos in noſtris Eccleſiis tutos, atque immunes, tenet expreſsè gl. *in c. inter alia, de immunit. Eccleſ. in v. extrahendus*, quæ tamen vnam illam conditionem ad id requirit, vt abſit ſimulatio; neque verò de qua ſimulatione loquatur exprimit, ſed remittit nos ad ius ciuile, *l. 1. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* qua lege cautum eſt, Iudæos nequaquam admitti, ſi reatu aliquo, vel debitis fatigati ſimulant ſe legi Chriſtianæ velle coniungi, vt ad Eccleſiam confugientes euitare poſſint crimina, vel pondera debitorum, vt ſimulatio ſit de fide, ac Chriſtiana religione ſuſcipienda. Hinc infert gl. ſi nó per ſimulationem, ſed verè ex corde conuertantur, & deſiderio Chriſtianæ ſuſcipiendæ legis ad Eccleſiam confugerint, eſſe ab eadem Eccleſia defendendos. Hanc gloſſam grauiſſimi Doctores ſequuti ſunt, Innoc. *in d. c. inter alia*, & ibi Hoſtien. Bern. Vernecin. & Panormit. qui teſtatur eam eſſe communem Doctorum. Idem tenet Io. Andr. *in d. c. inter alia*, Laud. *in clem. 1. de pœnit. & remiſſ.* Nauarr. *c. 25. n. 20.* Angel. *v. Immunitas q. 13.* explicat ſe, angelica dicens, ſi venit ad Eccleſiam, & petit Baptiſmum, gaudebit, aliàs quia videtur veniſſe, vt effugiat, non cauſa fidei. Solus Syluester liberiùs loqui videtur, indiſtinctè, & abſolutè dicens gaudere immunitate, ſiue petat fieri Chriſtianus, ſiue non, id non alia ratione probat, niſi quòd gratioſam conſtitutionem *c. inter alia*, non ſe reſtringentem ad Chriſtianos reſtringere non debemus. Secundò probari poteſt, quia tota ratio, propter quam ciuilis lex excludit Iudæos fictos, ea eſt, quoniam ad Eccleſiam confugiunt, vt poſſint euitare crimina, id eſt, criminum pœnas, & pódera debitorum. At hoc ipſum intendunt Chriſtiani, imò ob idipſú immunitas conceſſa eſt, & in hoc tota immunitatis ratio poſita eſt, ergo, ſicut non excluduntur Chriſtiani, ita neque Iudæi excludi debent. Alij verò grauiùs ſentiunt 2.
Iudæos, ſiue fictè, ſiue nón fictè Baptiſmum petant, eſſe omnino ab immunitate excludendos. Ita gl. iuris ciuilis *in d. l. 1. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* quam inter canoniſtas recipit Panorm. *in c. inter alia*, & Io. de Vuiſchis *in tract. de liberat. Eccl. n. 17.* & probatur primò, quia, eo ipſo, quòd Iudæus propter commiſſum delictum, aut propter æs alienum ad Eccleſiam confugit, & petit fieri Chriſtianus, quòd antè non petierat, eſt contra eum præſumptio iuris, & de iure per illam legem ciuilem primam *Cod. de his qui ad Eccleſ.* qua præſumitur fictè petere ad euitandum incommodum, quæ præſumptio violenta eſt, neque admittitur contra eam probatio.

Quotieſcunque enim lex ſuper 3
præſumptione certi aliquid ſtatuit, nulla admittitur in contrarium probatio, vt notat gl. *in can. ferrum d. 50.* Vnde & text. d. l. ciuil. dicentis, Iudæos qui reatu aliquo, vel debitis fatigati ſimulant ſe Chriſtianæ legi velle coniungi, ſic exponit, vt hæc verba frequentiam denotent, & conſuetudinem Iudæorum, qui hoc facere conſueuerunt, hoc eſt (vt clariùs dicam) his verbis narrari, id quod cùm ſoleant Iudæi frequenter facere, de ipſis meritò præſumitur. Non ponuntur au-

rem hæc verba per modum conditionis, quaſi verò ſperetur hanc in illis ſimulationem aliquando defuturam, vt ea aliquando ceſſante, ab Eccleſia ad immunitatem admittantur, cùm textus nihil de his qui non ſimulant, ſubiungat, quod tamen ſubiungere debuiſſet, ſi conditionaliter intelligi voluiſſet.

4. Atque vtinam nõ comperrũ eſſet experientia, Iudæos à toto genere vniuerſos, eſſe quoddam genus hominum, quod propter innatum & cum lacte hauſtum fidei & Chriſtianæ religionis odium in quo etiam alti, atque educati ſunt, quàm rariſſimè, ſyncerè atque ex animo conuertantur, vt etiam tunc, cùm ſponte, & nulla omnino apparente alia cauſa fidem petunt, timendum ſit ne quid lateat, & non rarò poſtea compertum eſt aliquid aliud intendiſſe. Vt eſt enim vafrum genus hominum, & temporalibus commodis, quæ illi in ſua lege pęnè ſola promiſſa erant, valde addictum, & Chriſtianæ fidei infenſum, ſemper timendum eſt, ne quid aliud intendat; multo magis fictus de iure præſumitur, cùm cauſa publicè apparet boni temporalis intẽti, cùm ad Eccleſiam propter delictum ac debitum confugiens Baptiſmum petit.

5. In hac Doctorum varietate hæc mihi videntur valde probabilia. Primò enim parum tuta mihi videtur Sylueſtri ſententia contra torrentem Doctorum, & contra expreſſam ciuilis iuris diſpoſitionem: nam ipſius Imperatoris, ac ſupremi Principis temporalis eſt, ſiue legè, vt fecerunt, ſiue quauis alia ratione Iudæos ab immunitate Eccleſiarum excludere. Quicunque enim extra Eccleſiam ſunt, ij poteſtati eccleſiaſticæ nullatenus ſubiecti ſunt, ſed ſolùm tẽporali poteſtati Principũ, Apoſtolo teſte 1. *Corinth. 5.* vbi ait, de his, qui foris ſunt, nihil pertinere ad Eccleſiam, atque ideo Iudæi, qui Romæ, vel in ſtatu eccleſiaſtico commorantur, Romano Pontifici ſubſunt tanquã Principi temporali, non tanquam Papę: cùm ergo temporali Principum iure ab immunitate Eccleſiæ ſint excluſi, nullo iure ea gaudent. Et confirmatur, quia ius ciuile codicis eſt ab Eccleſiaſtico iure iam receptum *can. id conſtituimus.* Audeo dicere ſi Iudæo ad Eccleſiam confugienti proponas ipſũ hoc confugio proteſtari publicè ſe Chriſto reuerẽtiam exhibere fore, vt ſtatim diſcedat, ea eſt huiuſmodi hominum peruicacia.

Secundò dico Iudæos fictos abſque vlla dubitatione carere hac immunitate, id quod habet cõmunis opinio poſt gloſſam per illum eundem ciuilis iuris textum, vt ſi de fictione conſtiterit, voluerit eos ſibi Imperator ſeruare caſtigandos, cùm propter fictionem ad ius Eccleſiæ, nullo modo tranſire permittantur. 6.

Neque vllus in hac re ſcrupulus ſecularibus iudicibus iniiciendus eſt, ſi hos extractos de Eccleſiis puniant, neque Eccleſiarum clericis, ſi eos extrahi ſinant, neque vitam eis, neque verò membra impetrando. Quæres, an ad hos extrahẽdos opus ſit Epiſcopi licentia, an eius iudiciũ expectandũ, quo ſtatuat ficte, ne an ſecus Baptiſmũ petãt, an interea ad eccleſiaſticos carceres ſint ducẽdi. Reſpondeo negari quidem nõ poſſe tutius fore, ſi hęc omnia ſeruentur prout præſens cõſtitutio decreuit. Probabiliſſimũ tamẽ eſſe hęc omnia quę hac cõſtitutione sũt tradita, nihil 7.

hil ad hos pertinere,nec Pôtificẽ de hoc cogitaſſe,ſed de Chriſtianis ſtatuiſſe, quibus certũ eſt immunitatẽ deberi,niſi aliquis caſus cõtingat ex iis, quibus immunitas ablata eſt, horũ cognitionẽ Epiſcopo cõmittit,ac propterea,dũ ipſe de cauſa cognoſcit, ad eius carceres duci iubet qui Chriſtianorũ,tãquã ſubiecti ſibi gregis,legitimus eſt Paſtor. Quare cũ de fictione cõſtat,nullũ omnino de Iudęis iudiciũ ad Epiſcopos pertinere poteſt. Multo verò magis hęc prętermittẽda sũt,cùm Iudæus ne fictè quidem Baptiſmum,ad Eccleſiam confugiendo, petit.

8. Tertiò valde mihi probabile eſt, cùm Iudęi vafrũ ſint hominũ genus, & noſtrę fidei valde inimicũ: ſi is qui ex Iudęis ad Eccleſiã cõfugit,numquã antea Baptiſmũ petiit,neque cũ aliquo Chriſtiano de eo ſuſcipiendo tractauit, ſed ad Eccleſiã, vel poſt cõmiſſũ aliquod delictũ,vel debitis grauatus confugiens, tunc primùm Baptiſmum petat, præſumptionem eſſe contra eũ iuris, & de iure quòd fictè petat,& hęc videtur eſſe mens illius ciuilis legis, quemadmodum ex Panormitano retuli,& hoc videtur ſupponere in ea Imperator, ideoque neque admittendus eſt ad Baptiſmum quandiu in illo periculo eſt,neque eſt ab Eccleſia, ad quam confugerit,defendendus,neque cõmuniter, & ordinariè eius probationes contra huiuſmodi adeò vehementem præſumptionem admittũtur. Neque verò mirum videri debet, quòd tantùm hæc præſumptio poſſit,fortaſſe contra veritatẽ, cùm fieri poſſit,vt propter tribulationes & inſtãtes neceſſitates,ad cor redierit, ac verè Baptiſmum petat. Primùm enim dico hoc non eſſe ordinariè,ſed rariſſimè accidere. Secundò ſibi imputet, ſua enim culpa & propter ſuam diuturnam, & continuam obſtinationem vſque modò hoc illi euenit, vt pręsũptio illi cõtra veritatem noceat. Minus enim inconueniens eſt aliquem culpabiliter differentem, quamuis verè cõuertatur,& fidem petat, excludi ab Eccleſiæ immunitate, quàm multos ad eam fictos admitti.

Addo quartò poſſe adeò multis ſignis,& coniecturis clarè apparere veritatem rectæ intentionis Iudæi, qui ad Eccleſiam confugiens fidem ac Baptiſmum petit, atque adeò efficacibus rationibus in continenti ab eo probari, vt iis,qui adſunt, fidem faciat veritatis, & euidentia veritatis purget pręſumptionem(id quod rariſſimè contingit)& hoc caſu ſaltem tanquam de re dubia debet ad Epiſcopum deferri, adhibitóque per eum diligenti examine, atque auditis eius rationibus, ſi Epiſcopus iudicauerit, admittendum eſſe ad fidem,iubere debet inſtrui,atque interea ad immunitatem admitti,eſt enim Chriſtianus voto, licèt non numero. Neque enim tãta debet eſſe in præſumptionẽ vis, vt manifeſtæ veritati anteponatur: licèt enim contra præſumptionem iuris, & de iure probatio non admittatur, manifeſta tamen veritas, quæ omnem præſumptionem euacuat,admittenda eſt. 9.

Ad rationem illam Syluestri deſumptam ex *c.inter alia.* reſpondeo nos nullatenus limitare illam amplitudinem illius textus, ſed ipſum natura ſua eſſe limitatum ad fideles, ſicut & alia canonica iura, quæ cùm ab Eccleſiæ poteſtate procedãt, ad Iudęos atque infideles qui extra Eccleſiam,atque Eccleſiæ poteſtatẽ ſunt,nõ pertinẽt. Vt enim legis 10.

legis incommoda, & pondus non ferunt, non poſſunt, neque verò debent eatundem cõmodum ſentire.

11. De cæteris infidelibus, qui fidem non receperunt, Saracenis, Mauris, Gẽtilibus, aliiſque ſimilibus cuiuſcumque alterius ſectæ iuris, Nauar. *cap.* 25. *n.* 20. eãdem omnino ſtatuit rationẽ, non eſſe ad immunitatẽ admittendos, idẽ tenet Farinac. *q.* 28. *de carcerib. & carcerat. n.* 68. vbi multos alios recenſet Oldrad. *conſ.* 54. Boër. *deciſ.* 110. Marſil. *l. ex ſenatus conſulto, ff. de ſicar.* Gigas *lib.* 3. *de crimin. læſæ maieſt. in rubri. de plurib. & diuerſ. quæſtionib. q.* 3. *n.* 18. Conrad. *in pract. in tit. de captura n.* 6. Iodoc. *in ſua pract. crimin. cap.* 106. *& in rubr. de violat. templor. à n.* 3. quam ſententiam Clar. *in pract.* §. *fin. q.* 30. non modò tuetur, ſed etiam teſtatur eſſe magis communem, & Ouan. *in c. Iudæi* 1. *de Iudæis.* Couarr. *lib.* 2. *var. reſol. c.* 2. *n.* 11. *verſ.* 13. quamuis licèt pleroſque pro contraria ſententia referat, quam frequentiori fortaſſe doctorum calculo receptam dicit, tamen hanc ipſam ſententiam probat ea ratione, quia par non eſt eos ab Eccleſia defendi, qui eius gremio, fidei, ac tutelæ ſe committere voluerunt, quã rationem iiſdem omnino verbis adducit Farinac. qui poſt alios vtitur ad idem probandum textu illo iuris ciuilis, quo probatum eſt, *de Iudæis*, atque alio textu *in authent. de mandatis Principum.* §. *publicorum.*

12. Mihi verò attentè rem conſideranti diſpar ratio videtur horum infidelium, atque Iudæorum, vt in Iudæis, propterea quòd nutriti ſint in inueterato illo contra Chriſtum & Chriſtianam religionem odio, præſumptio quidem ſit iuris, & de iure contra eos, quod fictè petant. In aliis verò infidelibus qui in eo odio educati non ſunt, ſed ſolùm negatiuè ſe habent ad fidem, non ſit hæc tanta præſumptio iuris, & de iure, neque adeò vehemens, quòd fictè accedant; cùm enim deſit in eis illa contraria diſpoſitio, illud innatum odium, illa poſitiua repugnantia contra fidem, & faciliùs conuertuntur, ſicut experientia comperrum eſt, probabilius eſt eos tribulatione percuſſos verè ad cor rediiſſe, atque à Deo ad recipiendã eius fidem promotos eſſe. Ideoque faciliùs ad probandam veritatem ſuæ conuerſionis admittendos eſſe, & non tantam facere debere probationem, & interea dum huic probationi intendunt, in tuta cuſtodia detinendos eſſe, & poſteaquam ſufficienter probauerint baptizandos eſſe, & tunc demum ad immunitatem admittendos.

13. His addo, ſiue Iudæus, ſiue alius quilibet infidelis, probare debeat cõtra præſumptionem, ſe verè, atque ex corde ad fidem cõuerti, etiãſi in ea occaſione ſit, vt ad Eccleſiã confugerit, atque ideo maximè ſuſpectus ſit de fictione, hanc omnem probationem coram Epiſcopo faciendam eſſe. Si enim probare vellet immunitatẽ ſibi competere etiã infideli, corã iudice laico probare deberet, quia ad laicam poteſtatem pertinuit illi immunitatem tribuere. Probatio autem quòd verè, & non fictè fidem petat, omnino coram Epiſcopo facienda eſt, cuius ſolius authoritate eſt ad fidem, ac Baptiſmum admittendus, cui poſtea conſequens eſt vt ad immunitatem tanquam Chriſtianus voto, vel numero admittatur.

14. Poſtremò, ſiue Iudæus, ſiue infidelis ad Eccleſiam confugiens Baptiſmum

Baptiſmum non petat, eſt ſine dubio ab Eccleſia excludendus, quæ iis, qui extrà ſunt, non fauet ſuis legibus.

An Apoſtatæ à fide & hæretici ad immunitatem admittantur.

CAPVT VIII.

1. APOSTATA à fide eſt qui vniuerſam fidem abnegat, atque à ſe reiicit, ipſum etiam Chriſtum negat. quo in crimine excelluit impiiſſimus Iulianus Imperator, qui non contentus Chriſtum negare, perpetuum contra illum bellum geſſit, cúmque per contemptum Galilæum obſtinato animo appellauit, vſque ad extremum ſpiritum, cùm iamiam animam illam infelicem, ac miſeram exhalaturus, volens, nolens victum ſe eſſe confitens: *Viciſti*, inquit, *Galilæe, viciſti.*

2. Hæreticus verò eſt, qui aliquos, ſiue plures, ſiue pauciores fidei articulos, aut ſcripturas obſtinatè negat, etiamſi aliquot de ipſomet Chriſto articulos neget, dummodo ipſum Chriſtum, qui eſt totius fidei fundamentum, teneat.

3. De his iam non quoad ipſum hæreſis, aut apoſtaſiæ crimen hoc loco diſputamus, de quo infrà *lib. 5. p.* 6. cùm inter octo caſus, quos hæc conſtitutio ab Eccleſiarũ immunitate eximit, crimen hæreſis numeret; ſed de ipſo hæretico, atque Apoſtata quærimus an ſi in illis locis vbi ij tolerantur, aliquid deliquerint, vel ſint ære alieno grauati, & ad Eccleſiam propterea confugiant, admittendi ſint ad immunitatem.

4. His videtur prima facie fauere textus præſentis conſtitutionis, qui cùm de immunitate crimen ipſum hæreſis ſolùm excludat §. 6. & 10. criminiſque eiuſdem cognitionem ad forum eccleſiaſticum totam reiiciat, videtur à contrario ſenſu alia hæretici crimina non excludere.

5. Sed contrarium cenſere omnes qui non ſecùs illos, ac cæteros infideles, de quibus præcedenti capite diximus, excludunt. Ita apertiſſimè Oldtad. *conſil.* illo 54. Gigas *lib. 3. de crimine læſæ maieſt. in rubr. de plurib. & diuerſ. quæſtion. q. 3. n.* 18. Iodoc. *in ſua pract. crim. c.* 106. *& in rubr. de violat. templor. n.* 3. & deinceps. Clar. §. *fin. q.* 30. *verſ. prætereà quæro.* Nauarr. *c.* 25. *n.* 20. Marſil. *in l. ex ſenatuſconſulto, ff. de ſicar.* Couarr. *var. reſol. lib.* 2. *c.* 20. Farinac. *q.* 28. ſæpe citata *n.* 68. Ac Farinac. prætereà teſtatur pleroſque Doctores ita ſenſiſſe. Clarus expreſsè dicit eſſe magis communem, licèt Couarr. ſub dubio inſinuat magis communem eſſe ſententiam, dicens contrariam ſententiam frequentiori fortaſſe Doctorũ calculo eſſe receptam.

6. Mihi verò longè deterior videtur de hæreticis, quàm de Gentilibus ratio: eóſque à fortiori ratione, vt ait Couarr. eſſe ab Eccleſia excludendos, ſicut in ſpecie adnotauit Gonſaluus à Villadiego *in tract. de hæretic. q.* 11. *n.* 15. & Hippolyt. *in l. ex ſenatuſconſulto, ff. de ſicar. propè fin.* & Boër. *deciſ.* illa 110. teſtatur ita pronuntiatum fuiſſe apud Gallos. Si enim ille non admittitur ad immunitatem, qui Eccleſiæ fidei noluit ſe committere, eam amplectendo, quanto magis ab eadem immunitate excludendus eſt is, qui cùm ſeſe illi aliquando piè commiſiſſet, ſponte poſtea eandem deſeruit, cùm illos ignorantia excuſet nonnihil ſaltem, hos verò malitia

Digitized by Google

cognitæ, deſertæque veritatis condemnet. Idem à fortiori de Apoſtatis dicendum eſt, qui vniuerſam fidem abnegant, quam ſuſceperant, totũque Chriſtũ negant, ac reiiciũt.

7. Præſertim verò ij omnes tã hæretici, quàm Apoſtatæ excluduntur omnino ab immunitatis ſpe, ſi iam diu fidem abnegarunt, & poſt eius abnegationem pertinaces ſemper, obſtinatique in errore permanſerunt, ſi odium contra eandem conceptum oſtenderunt, ſi catholicos fideles perſequuti ſunt, ſi eos ad mortem quæſiuerunt, ſi expulerunt in exilium, aut de illis expellendis egerunt. Hos enim nõ cæteris Gẽtilibus, ſed ipſis Iudæis ſimillimos iudico, atque ideo non quoquo modo ab Eccleſiarum immunitate excludendos, ſed eodẽ prorſus quo Iudæos, vt ſi aut commiſſo delicto, aut debitis grauati confugiendo ad Eccleſiam reconciliari ei poſtulent, & ad deſertam redire fidem, quam nunquam antea petierunt, præſumẽdi ſint fictè petere præſumptione vehementi, nullaque contra eãdem præſumptionem admittatur probatio: niſi quando vel aliàs antè in negata fide titubaſſent, vel ad eam redire tentaſſent, vel præ aliquo graui timore incuſſo eam negauerant, vel per fraudẽ ab aliquo ſeducti id fecerant. Atque in hæretico, ſeu Apoſtata diu obſtinato, & fidei odio imbuto, niſi manifeſtis coniecturis appareret, eum verè, atque ex animo velle ad fidem redire, ad eundem modum quo ſuperiore capite dictum eſt de Iudæis faciendum iudico.

8. Vnde ad id quod ex præſenti cõſtitutione in contrariam partẽ adductum eſt, reſpondeo primò in hac conſtitutione nullum eſſe ſermonẽ de perſonis inhabilibus ad immunitatem, cuiuſmodi ſunt Iudæi, Gẽtiles, Apoſtatæ, atque hæretici, ſed ſolùm de perſonis habilibus aliquo caſu excludendis. Modò Chriſtiani omnes perſonæ habiles ſunt, ideo ſi Chriſtianus in hæreſim incidat, propter hunc caſum excluditur, & de eius cauſa cognoſcitur per iudicem eccleſiaſticum, in qua cauſæ cognitione, aut illum conuictum, confeſſumque pœnitet, reditque obiurata hæreſi ad fidẽ, & iam hæreticus eſſe deſiit, aut in eadem hæreſi obſtinatus igne crematur. Neque enim tolerantur in his noſtris partibus hæretici. De locis verò vbi illi tolerãtur nihil hoc loco Põtifex diſponit, ne fruſtrà diſponat. Vel enim illuc non perueniunt huiuſmodi nouæ cõſtitutiones, vel nõ acceptantur, ideoque contentus Pontifex de crimine hæreſis diſpoſuiſſe quod in noſtris partibus euenire poteſt, de perſonis hæreticorum nihil omnino innouauit, ſed reliquit omnia antiquæ diſpoſitioni, praxíque fidelium.

Secundò reſpondeo argumentũ à contrario ſenſu, plerumque parum, aut nihil habere virium ad aliquid conuincendum, præſertim quando nulla eſt in rebus ipſis cõtrarietas, ſed ſolùm diuerſitas, tunc enim non valet, de hoc ſic diſponit; ergo à contrario ſenſu de alio contrarium intelligendum eſt, fortè enim de illo ſi diſpoſuiſſet, eodẽ modo diſpoſuiſſet. Ita nõ valet hoc loco, crimen hæreſis excluſit ab immunitate; ergo perſonam hæretici vult non eſſe excluſam; hanc enim neque excluſit quoad alia crimina, neque incluſit, ſed ſolùm nihil de ea diſpoſuit noui, quo fit vt maneat in diſpoſitione, in qua antea erat, & ſi diſpoſuiſſet, probabile eſt aliter diſpoſiturum fuiſſe. 9.

An

An blaſphemi careãt immunitate.

CAPVT IX.

1. BLASPHEMOS Nicol. Boer. *deciſ.* illa 100.*n.*1. & Remig. *in tract. de immun. Eccleſ. fallem.* 24. ab immunitate excludunt, vt refert Nauar. *c.*25.*n.*20. quod idem tenet Fab. à Monteleone, & poſt eum Proſper Farinac. 1.*p. criminal. q.*28. *n.*67. Propter fundatiſſimas (inquit) rationes per Boër. adductas, quarum potiſſima ea eſt quæ deſumpta eſt ex text. *c. fin. de immunit. Eccleſ.* cui concordat text. *in c. quia fruſtra, de vſur. & in l. auxilium, de minorib.* quibus apertè dicitur fruſtrà implorare legis auxilium qui cõmittit in legem. Hinc enim inferunt, ſicut ille, qui delictum commiſit in Eccleſia, ex eo quòd Eccleſiam lædit, perdit immunitatem, vt *in d. cap. fin.* infert Pontifex. Ita, inquiunt iſti, à fortiori neque gaudere debet blaſphemus in Deum, quē directè offendit blaſphemia, cùm immunitas cõceſſa ſit Eccleſiæ propter Deum. Hæc ille. Cuius rationis vis in hoc poſita eſt, quòd cùm Eccleſia ſit, quæ habet immunitatem, & illam habeat propter Deum, ſicut priuatur immunitate qui lædit Eccleſiá peccando in illa, ita priuatur is qui lædit Deum, vt eſt blaſphemus, quatenus propter Deum illa conceſſa eſt, æquè enim vterque contra legem immunitatis peccat.

2. Contrariam ſententiá tenet expreſsè Nauar. *c. ap.*25.*n.*20. & probat, quoniam blaſphemia ex præciſa ſui ratione, non eſt neque hæreſis, neque infidelitas, ſicut & blaſphemus, qua præciſè blaſphemus neque hereticus eſt, neque infidelis. Aliquãdo tamen inuenitur blaſphemia cũ hæreſi coniuncta, quæ dicitur blaſphemia hæreticalis, & tũc blaſphemus eſt etiam hæreticus, quo caſu conſequenter immunitatem perdit, non quidem quatenus præciſè blaſphemus, ſed quatenus hæreticus eſt, & infidelis.

Pro declaratione aduertendũ eſt primò ex doctrina S. Thomæ 2. 2. *q.*13. *art.*1. blaſphemiam ex ſua intrinſeca ratione derogare diuinæ bonitati, vel illi negando aliqnid eorum, quæ illi conueniunt, vel aliquid eorum tribuendo quæ illi nequaquam conueniunt. Id autem vtrumque duobus accidere modis, vno modo, ſolùm ſecundùm vanam quandam intellectus opinioné, alio modo etiam cum prauitate affectus deteſtando in Deo eſſe illá bonitatem, quam illi per blaſphemiam negamus, ſeu cõplacendo eſſe in Deo illá imperfectionem, quam illi per blaſphemiá tribuimus. Prior modus poſitus eſt in affirmatione, vel negatione falſa atque erronea; poſterior præter errorem habet etiá cõiunctum prauum volũtatis affectũ. Prior vocatur blaſphemia imperfecta, ſeu incompleta, poſterior perfecta completaque dicitur. 3.

Aduertendum ſecundò falſum illud, ſeu errorem, qui affirmando, vel negãdo in blaſphemia continetur, aut eſſe errorem iam ab Eccleſia damnatũ, aut errorem quidem, ſed non damnatum. 4

Tertiò diſtinguendũ eſt de blaſphemo, qui ſic errat errore iam ab Eccleſia damnato, aut ſolùm errat per vanitatem, ſeu vanam opinionem intellectus, neſciens, ſeu non aduertens eſſe errorem damnatum, quod ſi ſciret, non aſſentiret, & eſt hæreticus ſolùm materialiter, aut ne errat quidem in intellectu, neque vllo modo aſſentitur errori, 5.

ſed illum ex aliqua animi paſſione, vel ex prauo habitu profert, pronũciando blaſphemiam hæreticalem, & nullo modo eſt hæreticus; ſed ſolùm exteriùs ſe oſtendit hæreticum, quem vocamus hæreticum purè exteriorem. Prior dicitur blaſphemus, & hæreticus purè materialis, non formalis; poſterior verò blaſphemus, & hæreticus exterior tantùm, ſeu veriùs blaſphemus, nõ
6. hæreticus. Aut non modò aſſentitur errori ab Eccleſia damnato, quem mente, aut ore profert, ſed cum quadam pertinacia aſſentitur, ſeu obſtinatione animi, nolens ſubdere ſe Eccleſiæ, quod non eſt ſine prauo voluntatis affectu, & eſt blaſphemus, & hæreticus nõ modò
7. materialis, ſed etiam formalis. Aut cum eadem pertinacia, obſtinatione, ac praua voluntate aſſentitur errori non damnato ab Eccleſia, & eſt blaſphemus & hæreticus formaliter tantùm, & non materialiter: aut eodem modo, & cum eadem pertinacia aſſentitur veritati fidei, quam ipſe putat eſſe errorem, eámque profert, & is interiùs blaſphemus eſt in intentione, non exteriùs in ore, & conſequenter hæreticus
8. formalis, non materialis. Aut demum aſſentitur errori non damnato ab Eccleſia ex vana opinione intellectus, ſine vlla obſtinatione animi, prauóque affectu, eúmque profert, & blaſphemus tantùm eſt, non autem hæreticus neque formalis, neque materialis, quia error nõ eſt damnatus, vt poſſit eius aſſenſus hæreſis appellari.
9. Hinc apparet, cur exterior blaſphemia, ſiue ore prolata, ſiue quouis alio externo ſigno expreſſa, opponatur confeſſioni fidei, nempe quia falſa de Deo profert externo ſigno quo debuit fidei veritatem, & quæ vera ſunt de Deo profiteri. Cui conſequens eſt prohibitionẽ blaſphemiæ reduci ad prohibitionem infidelitatis, & ſic contineri poſſe ſub primo præcepto Decalogi, *Ego ſum Dominus Deus tuus*, vt ſicut talis per fidẽ agnoſcendus eſt, qualis verè eſt, ita talia de eo dicantur, qualia ſunt, neque aliquid ſecus per
blaſphemiam. Vel dicitur pertinere 10.
ad ſecundum eiuſdem Decalogi præceptum, *Non aſſumes nomen Dei in vanum*, vt ille magis in vanum aſſumere Dei nomen intelligatur, qui falſa de eo affirmat, vel negat per blaſphemiam, quàm, qui per Dei nomẽ aliquod falſum affirmat. quod egregiè S. Thom. explicat *in illo art. 2. q. 13. in ſolut. ad ſecundum.*

Ex his facilè intelligitur quòd ad 11.
præſentem diſputationem attinet, cur blaſphemus ex præciſa ratione blaſphemiæ, vt ſuprà diximus, non careat Eccleſiæ immunitate: quoniã blaſphemia ex ſua præciſa ratione non eſt hæreſis, nec blaſphemus hæreticus, vt blaſphemus non ſolùm in aliis delictis immunitatem habet, ſi ad Eccleſiam confugiat, ſed in ipſomet crimine blaſphemiæ, quatenus blaſphemia eſt. quòd ſi propter qualitatem blaſphemiæ, modúmque blaſphemãdi agatur contra blaſphemantẽ de hæreſi, quia dixit blaſphemiã quæ eſt error ab Eccleſia dãnatus, propter eã blaſphemiã ad Eccleſiam confugiat, non gaudet immunitate, quia iã agitur de crimine hæreſis. Si verò poſt huiuſmodi blaſphemiam aliquod aliud delictum commiſerit, & ad Eccleſiam confugiat, gaudet immunitate, donec contra eum de blaſphemia & hæreſi agatur, & cõuictus de hæreſi damnetur, vt obſtinatus.

Digitized by Google

ſtinatus. Tunc enim tanquam hæreticus eſſet ab immunitate excludendus.

12\. De eo verò, qui ex aliqua animi perturbatione in aliquam blaſphemiam hæreticalem prorupit, cùm nullum aliud vnquā dederit hæreſis ſignum, ſi dum propter eam blaſphemiam quæritur, ad Eccleſiam confugiat, probabile mihi eſt carere immunitate, in hac enim conſtitutione crimen hæreſis excipitur, ad quod pertinet blaſphemia hæreticalis. An autem ex animi prauitate, ex ira, vel alia perturbatione, in hæreticalem blaſphemiam inciderit, per Inquiſitores iudicandum erit, ex ipſa enim blaſphemia hæreticali ſuſpectus de hæreſi efficitur, & ſi conuincatur, vel confiteatur, & reſipiſcat, non abiurat de hæreſi, ſed de ſuſpicione hæreſis, leui, graui, ſeu vehemēti pro qualitate blaſphemiæ hęreticalis, quam protulit, ſin ex graui aliqua animi purturbatione, tāquam purgato crimine hæreſis, Eccleſiæ reſtitutus ad immunitatem admittendus eſt. Sed de hęreſi ſuo loco pleniùs dicendum erit inferiùs.

13\. Ad rationem illam Boetij adductam per Farinac. reſpondeo, licèt immunitas conceſſa ſit Eccleſiis propter Deum, & propter eius reuerentiam, tamen non Deo, ſed Eccleſiis conceſſam eſſe, contra hanc immunitatis legem delinquit is, qui in Eccleſia delinquit, quatenus loco cui impunitas cōceſſa eſt, abutitur ad peccandū, nullibi enim tutius quàm in ipſa Eccleſia peccaretur, ſi peccans in Eccleſia ad immunitatē admitteretur, fierētque immunitas impunè peccandi occaſio, quod legi immunitatis directè aduerſatur, quæ Eccleſiæ ſanctitati detulit. Peccare autem contra Deū, quoniam locum ipſum immunitatis non reſpicit, non aduerſatur immunitati; ideo negatur paritas rationis Eccleſiæ, quæ eſt ipſe immunitatis locus, ac Dei, propter quem immunitas conceditur, alioqui omni peccato contra Deum neganda eſſet immunitas. quod manifeſtè falſum eſt. Neque enim odium Dei, quod eſt maximè contra Deū, neque deſperatio, quæ eſt contra bonitatem Dei, carent immunitate: ergo neque ipſa blaſphemia contra Deum ex præciſa ratione blaſphemiæ carere debet eadem.

An ſuſpenſi, excommunicati, & interdicti careant immunitate.

CAPVT X.

1\. FELIN. *in cap. 2. de exceptionib. col. 2. n. 5.* apertè ſentit ſuſpenſos ab ingreſſu Eccleſiæ carere immunitate, per text. *in c. quia fruſtrà, de vſur.* & probat etiā ratione, quoniam huiuſmodi ſuſpenſi, ſi in ea ſuſpenſione moriantur, non poſſunt in Eccleſia ſepeliri; ergo etiā viuentes ab Eccleſia non proteguntur, ſi ad eam confugiant. eandem ſententiam tenet ſumma Confeſſo. *tit. de immunitate Eccleſ. q. 5.*

2\. Hæc autem Felin. ratio æquè, aut multo etiam magis probet dę excommunicatis, qui mortui multo ſeueriùs à ſepultura in Eccleſia excluduntur, quique prætereà, neque ſimul cum aliis in Eccleſia, dum viuunt, orare permittuntur, neque celebrare diuina officia, neque eorum celebrationi intereſſe, quin ſi Eccleſiam ingrediantur, dum diuina celebrantur, aut ſtatim eiiciendi

Digitized by Google

ſunt, aut ſi eiici non poſſunt, diuina officia ſtatim ceſſare, atque intermitti debent, præter officium Miſſæ, ſi iam inchoatum ſit. Adde, quòd ſi ij ad immunitatem admittantur in Eccleſia, ceſſare debent in ea diuina toto tempore, quo ij in ea fuerint, ſi præſertim Eccleſia careat illa locorum amplitudine, quæ immunitatem habet, cùm præſertim triginta paſſus eccleſiaſtici in deſuetudinem venerint, ſicut in hoc eodem lib. ſuo loco oſtenſum eſt. Cùm enim nullum aliud ſpatium ſit, niſi ipſa Eccleſia, & ij intereſſe officiis nequeant, conſequitur neceſſariò id quod diximus debere toto eo tempore in illa Eccleſia ceſſare diuina.

3. Eadem ratio probat, quando eſt interdictum generale loci, vel populi, cùm celebrantur diuina officia, clauſis ianuis: tunc nemo videtur habere in illis Eccleſiis immunitatem, in quibus confugæ tutum locum non habent, quò ſe recipiant, extra ſepta Eccleſiæ, cùm diuinis intereſſe prohibeantur, & in Eccleſia defuncti ſepeliri non poſſint, ſicut nec perſonæ ſpecialiter interdictæ.

4. Contrariam ſententiam tenent aliqui, vt refert Felin. *loco cit.* ac præterea Hoſtien. *in ſumm. in tit. de immun. Eccleſ. col. 5.* Coſmas *in pragmat. ſanctione tit. de interdictis. §. ſtatuit.* Couarr. *lib. 2. var. reſol. cap. 20. n. 11.* Ang. *in v. Immunitas, q. 11.* Imol. & Bonifac. *in clem. 1. de pœnit. & remiſſion.* relati apud Nauarr. Sylu. *in v. Immunitas 3. n. 2.* vbi refert & Verucein. Clar. *in pract. §. fin. q. 30.* Farinac. *q. 28. n. 39. 1. parte ſiturum criminal. in tract. de immunit. Eccleſ. fallent. 19.* & Nauarr. *c. 24. n. 19.* non ſolũ eandem ſententiã ſequuntur, ſed etiam teſtatur eſſe communẽ, quod etiam teſtatur Boer. *illa deciſ. 110.* Quin Farin. poſt Clar. tantũ eidẽ ſententiæ tribuit, vt affirmet in praxi nullatenus ab ea recedendum eſſe. licèt (inquit Farinac.) in pũcto iuris hæc ſententia nõ trãſeat ſine difficultate. Mihi verò, Farinacij pace, nulla eſſe in pũcto iuris difficultas videtur, cùm in iure nulla omnino mentio habeatur de excõmunicatis & interdictis ab immunitate excludendis, neque vlla omnino iura ad hoc trahi poſſint, vt cùm de iure immunitas omnibus fidelibus cõpetat, & excõmunicati neque excludãtur vllo iure, neque inhabilitẽtur, clarũ ſit de iure deberi illis immunitatẽ, vnde probo ſimpliciter his omnibus deberi immunitatẽ. nullo iure excluduntur; ergo eis debetur. Secundò clerici excõmunicati non perdunt priuilegiũ canonis, neque fori; ergo laici excõmunicati non perdũt priuilegiũ immunitatis. Tertiò hoc priuilegiũ locis ipſis ſacris cõceſſũ eſt, nõn perſonis; ergo non perditur propter delictũ perſonæ, neque propter cenſurã inflictã perſonę, niſi in caſibus expreſſis, in quibus nullus horũ numeratur. Quartò Eccleſia interdicta non perdit hoc immunitatis priuilegium; ergo nec homines interdicti. Quintò, quia ſi hoc eſſet, numerãdus eſſet hic effectus excommunicationis, ſuſpẽſionis, & interdicti inter cęteros eandẽ cenſurarũ effectus. Poſtremò ex tã communi Doctorum conſenſu, qui in hoc conuenere pænè omnes, pauciſſimis exceptis.

Ad textum *in c. quia fruſtrà, de vſur.* adductum per Felin. non videtur opus eſſe reſponſione, quia nihil fauet eius ſententiæ contra noſtram, neque ſuſpenſus ab ingreſſu 6.

Eccle-

Eccleſiæ, aut excõmunicatus in legem immunitatis deliquit, vt ideo fruſtrà debeat immunitatis auxiliũ implorare. Neque verò eius ratio quicquam probat, non ſunt enim paria, defunctum in Eccleſia ſepeliri, ac viuum ad immunitatem admitti: ac in his, quæ meri iuris poſitiui ſunt, nihil aliud requiritur, niſi prohibitio, vt res fieri nequeat. Vt quia prohibitum eſt ſuſpenſum ab ingreſſu Eccleſiæ, aut excommunicatum, mortuum in ea cenſura, ſepeliri in Eccleſia, ideo ſepeliri nequeat. Quoniam non eſt prohibitum eundem ab Eccleſia defendi, ideo poſſit, ac debeat defendi. Idem de aliis dicendum eſt, quæ excommunicato, aut interdicto, vel in loco interdicto ſunt prohibita, hoc autem prohibitum non eſt.

7. Ad illam rationẽ quòd in paruis Eccleſiis, quæ non habent alia loca, ad quæ confugæ poſſint ſe recipere, neceſſe eſſet ceſſare diuina, ſi his cẽſuris innodati ad eas Eccleſias confugerent; reſpõdeo primò nullã eſſe ferè adeò deſolatam Eccleſiam, quæ non habeat ſaltem vel ſacriſtiã, vel campanile, vel domunculã, in qua habitet Capellanus, vel beneficiatus, ſi illuc confuga ſe recipiat diuinorũ officiorũ tempore, ſufficienter dici non intereſſe diuinis. Secundò in huiuſmodi Eccleſiis nõ ſolere multa celebrari diuina officia, vix vnã Miſſã ſingulis diebus dici, eámque poſſe, ſi opus ſit, ad tuendam cõfugę vitã diebus aliquot prætermitti, donec illi, aut vita, & membra impetrẽtur, aut aliqua alia honeſta ratione prouideatur trãsferẽdo eũ ad aliã Eccleſiã, vbi ſint ampliora ſpatia, quò ſe poſſit recipere, dũ diuina celebrãtur. Demũ reſpõdeo per hãc cõſtitutionẽ facilè ceſſare hęc omnia incõmoda, cũ iubeat cõfugas duci ad carceres curiæ eccleſiaſticę, quod ſicut poteſt facere Epiſcopus parte cõtraria requirẽte, ita poteſt requirẽtibus Eccleſię clericis, nec diuina officia ceſſare omnino debeant.

Ex dictis infero multo clariùs eſſe, debere ab Eccleſia, ad quã cõfugiũt, defendi alios ſuſpenſos, aliíſve cenſuris innodatos, quibus neque ſepeliri in Eccleſia prohibitũ eſt, neque diuinis officiis intereſſe, argumẽto ducto à maiore ad minus. Si enim quod maius eſt non priuat immunitate; ergo id quod eſt minus. 8.

An clerici, & religioſi pro ſuis delictis, ac debitis, confugientes ad Eccleſiã ab ea defendendi ſint.

CAPVT XI.

PANORMITANO teſte *in c. inter alia, de immunit. Eccleſ.* qui fuit vir canonici iuris peritiſſimus, & in legendis libris diligẽtiſſimus, nullus ex iis, qui ante eum ſcripſerunt, hanc attigit dubitationẽ, nullus textus de ea aliquid ſtatuit. Quã ipſe diſputationẽ tractare nõ prætermiſit. Nos verò gratiis eidem Panormitano actis, quòd primus omnium hanc diſputationẽ tentauerit, excuſemus eundẽ ſi veritatẽ cõſequi non potuit. Is opinatus eſt, neque ſeculares, neque verò regulares clericos immunitatem habere, neque vllos omnino religioſos. Addit hanc ſibi opinionem veriſſimam videri, quanquam ſtandum eſſe dicat conſuetudini, quæ in hac materia multum attendi debet. Hunc ſequuti ſunt Summiſtæ, Angel. *in v. Immunitas q. 14.* Sylu. v. *Immunitas 3. n. 2. verſ. 3.* 1.

cleri

clerici, qui ambo regulares fuere. Nauarr. *cap.25.n.22.* Verùm is conſuetudini innititur, dicens ita conſuetudine receptum eſſe, quem vſum teſtatur etiam Diaz *in ſua pract. criminali cap.3.* Addit Nauarr. extractionem clerici de Eccleſia, ad quam confugerat, faciendam eſſe per iudicem eccleſiaſticum, non autem per ſecularem, etiam in eo caſu quo extrahẽdus eſt clericus in minoribus conſtitutus, etiam in eo caſu, quo Concil. Trid. *ſeſſ.23. cap. 6.* concedit iudici laico in clericũ

3\. iuriſdictionem. Probat autem ſententiam ſuam Panormitanus his rationibus. Prima ſi clerico immunitas competeret, aut ciuili iure cõpeteret, aut canonico. Non ciuili, tum quia id nullam facit de clericis mentionem, tum quia etiamſi faceret, nullam viam haberet, concederet enim clericis priuilegium in præiudicium eccleſiaſticæ iuriſdictionis, cui ſoli clerici ſubiecti sũt. Neque competit iure canonico, quoniam licèt ius canonicum apertè non diſtinguat in hoc priuilegio inter laicos, & clericos, neque verò clericos expreſsè excludat; ex his tamen quę expreſſit, apertè cognoſcitur ſolis laicis immunitatem cõceſſiſſe. Exempli gratia, *in c. inter alia* ſtatuit, cùm quis ad Eccleſiam confugit debere illius Eccleſiæ rectores obtinere illi vitam & membra, id ſi non ad ſolos laicos, ſed etiam ad clericos pertineret, imperfecta eſſet diſpoſitio; debuiſſet enim addere vt ipſimet vitam, & membra indulgerent, cùm clerici à clericorum iudicio, & poteſtate pendeant. Secundò probat, quia clerici (regulares præſertim) rarò exeunt clauſtra monaſterij *can. placuit 2.16. q.1.* & ſiue in monaſterio, ſiue extrà delinquant, non niſi in monaſterio puniuntur; ibi ſi opus eſt verberantur virgis, aut ſuperiorum iuſſu flagris ſe cædunt, ibi carceribus addicuntur, vel tanquam incorrigibiles eiiciuntur, per ea quæ notantur *in cap. vniuerſitatis, de ſent. excom. c. fin. de regularib. tranſeuntib.* &c. *c. dilectus 1. de ſimon. can. de lapſis 16. q. 6.* Quin vidimus noſtra ætate cùm quorundam regularium delicta adeò acerba, & grauia contigiſſent, vt extremum ſupplicium mererentur, lata in eos per iudicem authoritate Apoſtolica ſententia capitali intra ipſa monaſterij clauſtra, vt honeſtiùs necarentur, extremo ſupplicio affectos eſſe, id quod non ſine graui, ac rationabili cauſa actũ eſſe putandum eſt.

Clericos verò ſeculares magnam diei partem celebrandis diuinis officiis in Eccleſia conſumere palàm eſt. Vnde poteſt illis Epiſcopus non modò in ſuo palatio iudicare, *c. qua fronte, de appellation.* ſed in ipſamet Eccleſia, *can. cæptum 1. q. 2.* ergo non opus habet extrahere illos de Eccleſia, vt eos iudicet, damnétque, ſiue ad perpetuos carceres, ſiue ad verbera, iuxta textum *in c. tua, de pœnis c. nouimus, de verbor. ſignific. & c. 1. de calumnia.* ergo caret immunitate. Quid enim prodeſt immunitas illi, qui in ipſamet Eccleſia cognoſci & damnari poteſt? Secundò 4. probatur, quia cùm clerici vitam ſuam optimè poſſint degere in Eccleſia, & ſuis in eadem vacare muneribus diuinorum officiorum, ſi ad immunitatem admitterentur quaſi ſecuri de impunitate ruerent in omne flagitiorum genus. Tertiò, quia facile omnem omnino pœnam euaderent. Cùm enim confugæ propter vim immunitatis nõ poſſint

poſſint, niſi pecuniariter puniri, & multĩ clerici nihil habeant patrimonij, & beneficia valde tenuia, vt vix ad neceſſariam ſuſtentationem ſufficiant, regulares verò nihil omnino proprium poſſideant, ij omnes omnino impuniti.

5. Contrariã verò ſententiam, nempe clericos omnes immunitatis eccleſiaſticæ priuilegio gaudere, expreſsè tenet Roman. *conſil.* 226. quod incipit, *ſpectabilis domine*, vbi loquẽs de Presbytero capto in clauſtro Eccleſiæ, quem ita certò putat ſecundùm iuſtitiam relaxandum eſſe, ſicut certum eſt Deum eſſe; ſed nimis exaggerat æquando humanã rem certitudini diuini eſſe increati. Subdit ſe in ſua conſcientia eũ relaxaturum. & *conſil.* 234. non modò tenet de iure canonico tam clericos, quàm laicos immunitatem habere, ſed addit maiorem eſſe rationem, cur clericus in Eccleſia capi nequeat, quàm laicus. Diaz *in pract. criminal. cap.* 115. idem ſentit de clericis. Io. de Vuiſchis *in tract. de libert. eccleſiaſtica.* Additionator ad Angelum *in tract. de malefic. in v. quod fama publica n.* 59. *additione ad literam A.* Io. Maria Monticell. *in ſua pract. crim. reg.* 12. *n.* 18. Archidiacon. *in can. nullus clericorum* 17. *q.* 4. quam ſententiam, & veriorem, & communiorem, ſeu magis communem eſſe docent Clar. *in pract.* §. *fin. q.* 30. *verſ. vlterius quæro.* Couarr. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 20. *n.* 16. *verſ.* 29. *conſtat.* Io. Bern. *in ſua pract. criminal. cap.* 115. & Fari-

7. nac. 1. *p. criminal. q.* 28. *n.* 7. Hi in omni omnino caſu clerico immunitatem concedunt, præterquam in eo quo degradatus tradendus eſt curiæ ſeculari. Probat hanc ſuam ſententiam Roman. *in illo conſil.* 234. his rationibus. Prima, quoniam tã ciuilia, quàm canonica iura indiſtinctè de immunitate loquuntur: ergo omnes complectuntur. *l. de pretio. ff. de publ.* & ſimilib. Secunda, quia maior ratio eſt de clericis, quàm de laicis, cùm Eccleſia ſit quaſi domus propria clericorum, in domo autem propria nemo capi debeat. *l. plerique. ff. de in ius vocando, & l. nemo de domo. ff. de regul. iur.* Tertia, quia hoc priuilegium ipſi loco, non autem perſonis conceſſum eſt: ergo locum habet in omnibus illuc confugientibus, niſi in caſu aliquo excludantur, aut inhabiles ſtant. fauet huic rationi quod in ſimili notat Bart. *in l. fin. Cod. de teſtam. & in l. cunctos populos*, & Bald. *in l. ſi non ſpeciali. Cod. de teſtam.* dicentes priuilegia locis conceſſa ad quaſlibet perſonas ibi ſtantes extendi: ſed præter has rationes Romani, probatur quartò, quia poteſt clericus delinquere extra Eccleſiã, & inde ad Eccleſiam confugere; ergo tũc debet ab Eccleſia defendi. Quintò, quoniam aliàs clericus miniſterio, & ſeruitio Eccleſiæ ratione ſui clericatus deputatus eſſet deterioris conditionis. Sextò, demum, quia huic ſententiæ valde 8.
fauet hæc conſtitutio, quam explicamus, quæ cùm in toto §. 6. de laicis ad Eccleſias confugientibus loquuta eſſet, & caſus eorum octo ab immunitatis iure excepiſſet, atque in ſequentibus paragraphis vſque ad octauum incluſiuè ſemper de laicis diſpoſuiſſet, tandem §. nono tum de delictis ad forum eccleſiaſticum pertinẽtibus, tum de perſonis eccleſiaſticis diſponit, prohibens expreſsè ne curia ſecularis de cauſis, aut perſonis eccleſiaſticis ſe intromittat, néve eccleſiaſti-

clerici, qui ambo regulares fuere. Nauarr. *cap.25.n.22.* Verùm is conſuetudini innititur, dicens ita conſuetudine receptum eſſe, quem vſum teſtatur etiam Diaz *in ſua pract. criminali cap.3.* Addit Nauarr. extractionem clerici de Eccleſia, ad quam confugerat, faciendam eſſe per iudicem eccleſiaſticum, non autem per ſecularem, etiam in eo caſu quo extrahẽdus eſt clericus in minoribus conſtitutus, etiam in eo caſu, quo Concil. Trid. *ſeſſ. 23. cap. 6.* concedit iudici laico in clericũ

3\. iuriſdictionem. Probat autem ſententiam ſuam Panormitanus his rationibus. Prima ſi clerico immunitas competeret, aut ciuili iure cõpeteret, aut canonico. Non ciuili, tum quia id nullam facit de clericis mentionem, tum quia etiamſi faceret, nullam viam haberet, concederet enim clericis priuilegium in præiudicium eccleſiaſticæ iuriſdictionis, cui ſoli clerici ſubiecti sũt. Neque competit iure canonico, quoniam licèt ius canonicum apertè non diſtinguat in hoc priuilegio inter laicos, & clericos, neque verò clericos expreſsè excludat; ex his tamen quę expreſſit, apertè cognoſcitur ſolis laicis immunitatem cõceſſiſſe. Exempli gratia, *in c. inter alia* ſtatuit, cùm quis ad Eccleſiam confugit debere illius Eccleſiæ rectores obtinere illi vitam & membra, id ſi non ad ſolos laicos, ſed etiam ad clericos pertineret, imperfecta eſſet diſpoſitio; debuiſſet enim addere vt ipſimet vitam, & membra indulgerent, cùm clerici à clericorum iudicio, & poteſtate pendeant. Secundò probat, quia clerici (regulares præſertim) rarò exeunt clauſtra monaſterij *can. placuit 2.16. q.1.* & ſiue in monaſterio, ſiue extrà delinquant, non niſi in monaſterio puniuntur, ibi ſi opus eſt verberantur virgis, aut ſuperiorum iuſſu flagris ſe cædunt, ibi carceribus addicuntur, vel tanquam incorrigibiles eiiciuntur, per ea quæ notantur *in cap. vniuerſitatis, de ſent. excom. c. fin. de regularib. tranſeunt.ib.* &c. *c. dilectus 1. de ſimon. can. de lapſis 16. q. 6.* Quin vidimus noſtra ætate cùm quorundam regularium delicta adeò acerba, & grauia contigiſſent, vt extremum ſupplicium mererentur, lata in eos per iudicem authoritate Apoſtolica ſententia capitali intra ipſa monaſterij clauſtra, vt honeſtiùs necarentur, extremo ſupplicio affectos eſſe, id quod non ſine graui, ac rationabili cauſa actũ eſſe putandum eſt.

Clericos verò ſeculares magnam 4.
diei partem celebrandis diuinis officiis in Eccleſia conſumere palàm eſt. Vnde poteſt illis Epiſcopus non modò in ſuo palatio iudicare, *c. qua fronte, de appellation.* ſed in ipſamet Eccleſia, *can. cœptum 1. q. 2.* ergo non opus habet extrahere illos de Eccleſia, vt eos iudicet, damnétque, ſiue ad perpetuos carceres, ſiue ad verbera, iuxta textum *in c. tua, de pœnis c. nouimus, de verbor. ſignific. & c. 1. de calumnia.* ergo caret immunitate. Quid enim prodeſt immunitas illi, qui in ipſamet Eccleſia cognoſci & damnari poteſt? Secundò probatur, quia cùm clerici vitam ſuam optimè poſſint degere in Eccleſia, & ſuis in eadem vacare muneribus diuinorum officiorum, ſi ad immunitatem admitterentur quaſi ſecuri de impunitate fuerent in omne flagitiorum genus. Tertiò, quia facile omnem omnino pœnam euaderent. Cùm enim confugæ propter vim immunitatis nõ

poſſint, niſi pecuniariter puniri, &
multi clerici nihil habeant patri-
monij, & beneficia valde tenuia, vt
vix ad neceſſariam ſuſtentationem
ſufficiant, regulares verò nihil o-
mnino proprium poſſideant, ij o-
mnes omnino impuniti.

5. Contrariã verò ſententiam, nem-
pe clericos omnes immunitatis ec-
cleſiaſticæ priuilegio gaudere, ex-
preſsè tenet Roman. *conſil.* 226.
quod incipit, *ſpectabilis domine*, vbi
loquẽs de Preſbytero capto in clau-
ſtro Eccleſiæ, quem ita certò putat
ſecundùm iuſtitiam relaxandum eſ-
ſe, ſicut certum eſt Deum eſſe; ſed
nimis exaggerat æquando humanã
rem certitudini diuini eſſe increa-
ti. Subdit ſe in ſua conſcientia eũ
relaxaturum. & *conſil.* 234. non mo-
dò tenet de iure canonico tam cle-
ricos, quàm laicos immunitatem
habere, ſed addit maiorem eſſe ra-
tionem, cur clericus in Eccleſia
capi nequeat, quàm laicus. Diaz
in pract. criminal. cap. 115. idem ſen-
tit de clericis. Io. de Vuiſchis *in
tract. de libert. eccleſiaſtica.* Additiona-
tor ad Angelum *in tract. de maleſic.
in v. quod fama publica n.* 59. *addi-
tione ad literam* A. Io. Maria Mon-
ticell. *in ſua pract. crim. reg.* 12. *n.* 28.
Archidiacon. *in can. nullus clericorum*
17. *q.* 4. quam ſententiam, & verio-
rem, & communiorem, ſeu magis
communem eſſe docent. Clar. *in
pract.* §. *fin. q.* 30. *verſ. vlterius quæ-
ro.* Couarr. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 20.
n. 16. *verſ.* 29. *conſtat.* Io. Bern. *in
ſua pract. criminal. cap.* 115. & Fari-
7. nac. 1. *p. criminal. q.* 28. *n.* 7. Hi in
omni omnino caſu clerico immu-
nitatem concedunt, præterquam
in eo quo degradatus tradendus
eſt curiæ ſeculari. Probat hanc ſuam
ſententiam Roman. *in illo conſil.* 234.
his rationibus. Prima, quoniam tã
ciuilia, quàm canonica iura indi-
ſtinctè de immunitate loquuntur:
ergo omnes complectuntur. *l. de
pretio. ff. de publi.* & ſimilib. Secunda,
quia maior ratio eſt de clericis,
quàm de laicis, cùm Eccleſia ſit
quaſi domus propria clericorum,
in domo autem propria nemo capi
debeat. *l. plerique. ff. de in ius vocan-
do, & l. nemo de domo. ff. de regul. iur.*
Tertia, quia hoc priuilegium ipſi
loco, non autem perſonis conceſ-
ſum eſt: ergo locum habet in omni-
bus illuc confugientibus, niſi in ca-
ſu aliquo excludantur, aut inhabi-
les ſtant. fauet huic rationi quod in
ſimili notat Bart. *in l. fin. Cod. de te-
ſtam. & in l. cunctos populos*, & Bald.
in l. ſi non ſpeciali. Cod. de teſtam. di-
centes priuilegia locis conceſſa ad
quaſlibet perſonas ibi ſtantes ex-
tendi: ſed præter has rationes Ro-
mani, probatur quartò, quia poteſt
clericus delinquere extra Eccleſiã,
& inde ad Eccleſiam confugere;
ergo tũc debet ab Eccleſia defendi.
Quintò; quoniam aliàs clericus
miniſterio, & ſeruitio Eccleſiæ ra-
tione ſui clericatus deputatus eſſet
deterioris conditionis. Sextò, de- 8.
mum; quia huic ſententiæ valde
fauet hæc conſtitutio, quam expli-
camus, quæ cùm in toto §. 6. de
laicis ad Eccleſias confugientibus
loquuta eſſet, & caſus eorum octo
ab immunitatis iure excepiſſet, at-
que in ſequentibus paragraphis vſ-
que ad octauum incluſiuè ſemper
de laicis diſpoſuiſſet, tandem §. no-
no tum de delictis ad forum eccle-
ſiaſticum pertinẽtibus, tum de per-
ſonis eccleſiaſticis diſponit, prohi-
bens expreſsè ne curia ſecularis
de cauſis, aut perſonis eccleſiaſti-
cis ſe intromittat, néve eccleſiaſti-

clerici, qui ambo regulares fuere. Nauarr. *cap.25.n.21.* Verùm is conſuetudini innititur, dicens ita conſuetudine receptum eſſe, quem vſum teſtatur etiam Diaz *in ſua pract. criminali cap.3.* Addit Nauarr. extractionem clerici de Eccleſia, ad quam confugerat, faciendam eſſe per iudicem eccleſiaſticum, non autem per ſecularem, etiam in eo caſu quo extrahẽdus eſt clericus in minoribus conſtitutus, etiam in eo caſu, quo Concil. Trid. *ſeſſ. 23. cap. 6.* concedit iudici laico in clericũ
3. iuriſdictionem. Probat autem ſententiam ſuam Panormitanus his rationibus. Prima ſi clerico immunitas competeret, aut ciuili iure cõpeteret, aut canonico. Non ciuili, tum quia id nullam facit de clericis mentionem, tum quia etiamſi faceret, nullam viam haberet, concederet enim clericis priuilegium in præiudicium eccleſiaſticæ iuriſdictionis, cui ſoli clerici ſubiecti sũt. Neque competit iure canonico, quoniam licèt ius canonicum apertè non diſtinguat in hoc priuilegio inter laicos, & clericos, neque verò clericos expreſsè excludat, ex his tamen quę expreſſit, apertè cognoſcitur ſolis laicis immunitatem cõceſſiſſe. Exempli gratia, *in c. inter alia* ſtatuit, cùm quis ad Eccleſiam confugit debere illius Eccleſiæ rectores obtinere illi vitam & membra, id ſi non ad ſolos laicos, ſed etiam ad clericos pertineret, imperfecta eſſet diſpoſitio; debuiſſet enim addere vt ipſimet vitam, & membra indulgerent, cùm clerici à clericorum iudicio, & poteſtate pendeant. Secundò probat, quia clerici (regulares præſertim) rarò exeunt clauſtra monaſterij *can. placuit 2.16. q.1.* & ſiue in monaſterio, ſiue extrà delinquant, non niſi in monaſterio puniuntur, ibi ſi opus eſt verberantur virgis, aut ſuperiorum iuſſu flagris ſe cædunt, ibi carceribus addicuntur, vel tanquam incorrigibiles eiiciuntur, per ea quæ notantur *in cap. vniuerſitatis, de ſent. excom. c. fin. de regularib. tranſeuntib.* &c. *c. dilectus 1. de ſimon. can. de lapſis 16. q. 6.* Quin vidimus noſtra ætate cùm quorundam regularium delicta adeò acerba, & grauia contigiſſent, vt extremum ſupplicium mererentur, lata in eos per iudicem authoritate Apoſtolica ſententia capitali intra ipſa monaſterij clauſtra, vt honeſtiùs necarentur, extremo ſupplicio affectos eſſe, id quod non ſine graui, ac rationabili cauſa actũ eſſe putandum eſt.

Clericos verò ſeculares magnam diei partem celebrandis diuinis officiis in Eccleſia conſumere palàm eſt. Vnde poteſt illis Epiſcopus non modò in ſuo palatio iudicare, *c. qua fronte, de appellation.* ſed in ipſamet Eccleſia, *can. cæptum 1.q.2.* ergo non opus habet extrahere illos de Eccleſia, vt eos iudicet, damnétque, ſiue ad perpetuos carceres, ſiue ad verbera, iuxta textum *in c. tua, de pœnis c. nouimus, de verbor. ſignific. & c.1. de calumnia.* ergo caret immunitate. Quid enim prodeſt immunitas illi, qui in ipſamet Eccleſia cognoſci & damnari poteſt? Secundò probatur, quia cùm clerici vitam ſuam optimè poſſint degere in Eccleſia, & ſuis in eadem vacare muneribus diuinorum officiorum, ſi ad immunitatem admitterentur quaſi ſecuri de impunitate ruerent in omne flagitiorum genus. Tertiò, quia facile omnem omnino pœnam euaderent. Cùm enim confugæ propter vim immunitatis nõ 4.

poſſint

poſſint, niſi pecuniariter puniri, & multi clerici nihil habeant patrimonij, & beneficia valde tenuia, vt vix ad neceſſariam ſoſtentationem ſufficiant, regulares verò nihil omnino proprium poſſideant, ij omnes omnino impuniti.

5. Contrariã verò ſententiam, nempe clericos omnes immunitatis eccleſiaſticæ priuilegio gaudere, expreſsè tenet Roman. *conſil.* 226. quod incipit, *ſpectabilis domine*, vbi loquẽs de Presbytero capto in clauſtro Eccleſiæ, quem ita certò putat ſecundùm iuſtitiam relaxandum eſſe, ſicut certum eſt Deum eſſe; ſed nimis exaggerat æquando humanã rem certitudini diuini eſſe increati. Subdit ſe in ſua conſcientia eũ relaxaturum. & *conſil.* 234. non modò tenet de iure canonico tam clericos, quàm laicos immunitatem habere, ſed addit maiorem eſſe rationem, cur clericus in Eccleſia capi nequeat, quàm laicus. Diaz *in pract. criminal. cap.* 115. idem ſentit de clericis. Io. de Vniſchis *in tract. de libert. eccleſiaſtica.* Additionator ad Angelum *in tract. de malefic. in v. quod fama publica n.* 59. *additione ad literam A.* Io. Maria Monticell. *in ſua pract. crim. reg.* 12 *n.* 18. Archidiacon. *in can. nullus clericorum* 17. *q.* 4. quam ſententiam, & veriorem, & communiorem, ſeu magis communem eſſe docent Clar. *in pract.* §. *fin. q.* 30. *verſ. vlterius quaro.* Couarr. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 20. *n.* 16. *verſ.* 29. *conſtat.* Io. Bern. *in ſua pract. criminal. cap.* 115. & Fari-
7. nac. 1. *p. criminal. q.* 28. *n.* 7. Hi in omni omnino caſu clerico immunitatem concedunt, præterquam in eo quo degradatus tradendus eſt curiæ ſeculari. Probat hanc ſuam ſententiam Roman. *in illo conſil.* 234. his rationibus. Prima, quoniam tã ciuilia, quàm canonica iura indiſtinctè de immunitate loquuntur: ergo omnes complectuntur. *l. de pretio. ff. de publ.* & ſimilib. Secunda, quia maior ratio eſt de clericis, quàm de laicis, cùm Eccleſia ſit quaſi domus propria clericorum, in domo autem propria nemo capi debeat. *l. plerique. ff. de in ius vocando, & l. nemo de domo. ff. de regul. iur.* Tertia, quia hoc priuilegium ipſi loco, non autem perſonis conceſſum eſt: ergo locum habet in omnibus illuc confugientibus, niſi in caſu aliquo excludantur, aut inhabiles fiant. fauet huic rationi quod in ſimili notat Bart. *in l. fin. Cod. de teſtam. & in l. cunctos populos,* & Bald. *in l. ſi non ſpeciali. Cod. de teſtam.* dicentes priuilegia locis conceſſa ad quaſlibet perſonas ibi ſtantes extendi: ſed præter has rationes Romani, probatur quartò, quia poteſt clericus delinquere extra Eccleſiã, & inde ad Eccleſiam confugere; ergo tũc debet ab Eccleſia defendi. Quintò, quoniam aliàs clericus miniſterio, & ſeruitio Eccleſiæ ratione ſui clericatus deputatus eſſet
deterioris conditionis. Sextò, de- 8.
mum, quia huic ſententiæ valde fauet hæc conſtitutio, quam explicamus, quæ cùm in toto §. 6. de laicis ad Eccleſias confugientibus loquuta eſſet, & caſus eorum octo ab immunitatis iure excepiſſet, atque in ſequentibus paragraphis vſque ad octauum incluſiuè ſemper de laicis diſpoſuiſſet, tandem §. nono tum de delictis ad forum eccleſiaſticum pertinẽtibus, tum de perſonis eccleſiaſticis diſponit, prohibens expreſsè ne curia ſecularis de cauſis, aut perſonis eccleſiaſticis ſe intromittat, néve eccleſiaſti-

clerici, qui ambo regulares fuere. Nauarr. *cap. 25. n. 22.* Verùm is conſuetudini innititur, dicens ita conſuetudine receptum eſſe, quem vſum teſtatur etiam Diaz *in ſua pract. criminali cap. 3.* Addit Nauarr. extractionem clerici de Eccleſia, ad quam confugerat, faciendam eſſe per iudicem eccleſiaſticum, non autem per ſecularem, etiam in eo caſu quo extrahēdus eſt clericus in minoribus conſtitutus, etiam in eo caſu, quo Concil. Trid. *ſeſſ. 23. cap. 6.* concedit iudici laico in clericū
3. iuriſdictionem. Probat autem ſententiam ſuam Panormitanus his rationibus. Prima ſi clerico immunitas competeret, aut ciuili iure cōpeteret, aut canonico. Non ciuili, tum quia id nullam facit de clericis mentionem, tum quia etiamſi faceret, nullam viam haberet, concederet enim clericis priuilegium in præiudicium eccleſiaſticæ iuriſdictionis, cui ſoli clerici ſubiecti ſūt. Neque competit iure canonico, quoniam licèt ius canonicum apertè non diſtinguat in hoc priuilegio inter laicos, & clericos, neque verò clericos expreſsè excludat, ex his tamen quę expreſſit, apertè cognoſcitur ſolis laicis immunitatem cōceſſiſſe. Exempli gratia, *in c. inter alia* ſtatuit, cùm quis ad Eccleſiam confugit debere illius Eccleſiæ rectores obtinere illi vitam & membra, id ſi non ad ſolos laicos, ſed etiam ad clericos pertineret, imperfecta eſſet diſpoſitio; debuiſſet enim addere vt ipſimet vitam, & membra indulgerent, cùm clerici à clericorum iudicio, & poteſtate pendeant. Secundò probat, quia clerici (regulares præſertim) rarò exeunt clauſtra monaſterij *can. placuit 2. 16. q. 1.* & ſiue in monaſterio, ſiue extrà delinquant, non niſi in monaſterio puniuntur, ibi ſi opus eſt verberantur virgis, aut ſuperiorum iuſſu flagris ſe cædunt, ibi carceribus addicuntur, vel tanquam incorrigibiles eiiciuntur, per ea quæ notantur *in cap. vniuerſitatis, de ſent. excom. c. fin. de regularib. tranſeuntib.* &c. *c. dilectus 1. de ſimon. can. de lapſis 16. q. 6.* Quin vidimus noſtra ætate cùm quorundam regularium delicta adeò acerba, & grauia contigiſſent, vt extremum ſupplicium mererentur, lata in eos per iudicem authoritate Apoſtolica ſententia capitali intra ipſa monaſterij clauſtra, vt honeſtiùs necarentur, extremo ſupplicio affectos eſſe, id quod non ſine graui, ac rationabili cauſa actū eſſe putandum eſt.

Clericos verò ſeculares magnam 4.
diei partem celebrandis diuinis officiis in Eccleſia conſumere palàm eſt. Vnde poteſt illis Epiſcopus non modò in ſuo palatio iudicare, *c. qua fronte, de appellation.* ſed in ipſamet Eccleſia, *can. cœptum 1. q. 2.* ergo non opus habet extrahere illos de Eccleſia, vt eos iudicet, damnétque, ſiue ad perpetuos carceres, ſiue ad verbera, iuxta textum *in c. tua, de pœnis c. nouimus, de verbor. ſignific. & c. 1. de calumnia.* ergo carēt immunitate. Quid enim prodeſt immunitas illi, qui in ipſamet Eccleſia cognoſci & damnari poteſt? Secundò probatur, quia cùm clerici vitam ſuam optimè poſſint degere in Eccleſia, & ſuis in eadem vacare muneribus diuinorum officiorum, ſi ad immunitatem admitterentur quaſi ſecuri de impunitate ruerent in omne flagitiorum genus. Tertiò, quia facilè omnem omnino pœnam euaderent. Cùm enim confugæ propter vim immunitatis nō poſſint

poſſint, niſi pecuniariter puniri, & multi clerici nihil habeant patrimonij, & beneficia valde tenuia, vt vix ad neceſſariam ſuſtentationem ſufficiant, regulares verò nihil omnino proprium poſſideant, ij omnes omnino impuniti.

5. Contrariã verò ſententiam, nempe clericos omnes immunitatis eccleſiaſticæ priuilegio gaudere, expreſsè tenet Roman. *conſil.* 226. quod incipit, *ſpectabilis domine*, vbi loquẽs de Preſbytero capto in clanſtro Eccleſiæ, quem ita certò putat ſecundùm iuſtitiam relaxandum eſſe, ſicut certum eſt Deum eſſe; ſed nimis exaggerat æquando humanã rem certitudini diuini eſſe increati. Subdit ſe in ſua conſcientia eũ relaxaturum. & *conſil.* 234. non modò tenet de iure canonico tam clericos, quàm laicos immunitatem habere, ſed addit maiorem eſſe rationem, cur clericus in Eccleſia capi nequeat, quàm laicus. Diaz *in pract. criminal. cap.* 115. idem ſentit de clericis. Io. de Vuiſchis *in tract. de libert. eccleſiaſtica.* Additionator ad Angelum *in tract. de malefic. in v. quod fama publica n.* 59. *additione ad literam A.* Io. Maria Monticell. *in ſua pract. crim. reg.* 12. *n.* 18. Archidiacon. *in can. nullus clericorum* 17. *q.* 4. quam ſententiam, & veriorem, & communiorem, ſeu magis communem eſſe docent Clar. *in pract.* §. *fin. q.* 30. *verſ. vlteriùs quæro.* Couarr. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 20. *n.* 16. *verſ.* 29. *conſtat.* Io. Bern. *in ſua pract. criminal. cap.* 115. & Fari-
7. nac. 1. *p. criminal. q.* 28. *n.* 7. Hi in omni omnino caſu clerico immunitatem concedunt, prætcrquam in eo quo degradatus tradendus eſt curiæ ſeculari. Probat hanc ſuam ſententiam Roman. *in illo conſil.* 234. his rationibus. Prima, quoniam tã ciuilia, quàm canonica iura indiſtinctè de immunitate loquuntur: ergo omnes complectuntur. *l. de pretio. ff. de publi.* & ſimilib. Secunda, quia maior ratio eſt de clericis, quàm de laicis, cùm Eccleſia ſit quaſi domus propria clericorum, in domo autem propria nemo capi debeat. *l. plerique. ff. de in ius vocando, & l. nemo de domo. ff. de regul. iur.* Tertia, quia hoc priuilegium ipſi loco, non autem perſonis conceſſum eſt: ergo locum habet in omnibus illuc confugientibus, niſi in caſu aliquo excludantur, aut inhabiles ſtant. fauet huic rationi quod in ſimili notat Bart. *in l. fin. Cod. de teſtam. & in l. cunctos populos,* & Bald. *in l. ſi non ſpeciali. Cod. de teſtam.* dicentes priuilegia locis conceſſa ad quaſlibet perſonas ibi ſtantes extendi: ſed præter has rationes Romani, probatur quartò, quia poteſt clericus delinquere extra Eccleſiã, & inde ad Eccleſiam confugere; ergo tũc debet ab Eccleſia defendi. Quintò, quoniam aliàs clericus miniſterio, & ſeruitio Eccleſiæ ratione ſui clericatus deputatus eſſet deterioris conditionis. Sextò, deni- 8.
que; quia huic ſententiæ valde fauet hæc conſtitutio, quam explicamus, quæ cùm in toto §. 6. de laicis ad Eccleſias confugientibus loquuta eſſet, & caſus eorum octo ab immunitatis iure excepiſſet, atque in ſequentibus paragraphis vſque ad octauum incluſiuè ſemper de laicis diſpoſuiſſet, tandem §. nono tum de delictis ad forum eccleſiaſticum pertinẽtibus, tum de perſonis eccleſiaſticis diſponit, prohibens expreſsè ne curia ſecularis de cauſis, aut perſonis eccleſiaſticis ſe intromittat, néve eccleſiaſti-

poſſint, niſi pecuniariter puniri, & multi clerici nihil habeant patrimonij, & beneficia valde tenuia, vt vix ad neceſſariam ſuſtentationem ſufficiant, regulares verò nihil omnino proprium poſſideant, ij omnes omnino impuniti.

5. Contrariã verò ſententiam, nempe clericos omnes immunitatis eccleſiaſticæ priuilegio gaudere, expreſſè tenet Roman. *conſil.* 226. quod incipit, *ſpectabilis domine*, vbi loqués de Preſbytero capto in clauſtro Eccleſiæ, quem ita certò putat ſecundùm iuſtitiam relaxandum eſſe, ſicut certum eſt Deum eſſe; ſed nimis exaggerat æquando humanã rem certitudini diuini eſſe increati. Subdit ſe in ſua conſcientia cũ relaxaturum. & *conſil.* 234. non modò tenet de iure canonico tam clericos, quàm laicos immunitatem habere, ſed addit maiorem eſſe rationem, cur clericus in Eccleſia capi nequeat, quàm laicus. Diaz *in pract. criminal. cap.* 115. idem ſentit de clericis. Io. de Vniſchis *in tract. de libert. eccleſiaſtica.* Additionator ad Angelum *in tract. de malefic. in v. quod fama publica n.* 59. *additione ad literam A.* Io. Maria Monticell. *in ſua pract. crim. reg.* 12 *n.* 18. Archidiacon. *in can. nullus clericorum* 17. *q.* 4. quam ſententiam, & veriorem, & communiorem, ſeu magis communem eſſe docent. Clar. *in pract.* §. *fin. q.* 30. *verſ. vlterius quæro.* Couarr. *lib.* 1. *var. reſol. cap.* 20. *n.* 16. *verſ.* 29. *conſtat.* Io. Bern. *in ſua pract. criminal. cap.* 115. & Fari-

7. nac. 1. *p. criminal. q.* 28. *n.* 7. Hi in omni omnino caſu clerico immunitatem concedunt, præterquam in eo quo degradatus tradendus eſt curiæ ſeculari. Probat hanc ſuam ſententiam Roman. *in illo conſil.* 234. his rationibus. Prima, quoniam tã ciuilia, quàm canonica iura indiſtinctè de immunitate loquuntur: ergo omnes complectuntur. *l. de pretio. ff. de publi.* & ſimilib. Secunda, quia maior ratio eſt de clericis, quàm de laicis, cùm Eccleſia ſit quaſi domus propria clericorum, in domo autem propria nemo capi debeat. *l. plerique. ff. de in ius vocando, & l. nemo de domo. ff. de regul. iur.* Tertia, quia hoc priuilegium ipſi loco, non autem perſonis conceſſum eſt: ergo locum habet in omnibus illuc confugientibus, niſi in caſu aliquo excludantur, aut inhabiles ſtant. fauet huic rationi quod in ſimili notat Bart. *in l. fin. Cod. de teſtam. & in l. cunctos populos*, & Bald. *in l. ſi non ſpeciali. Cod. de teſtam.* dicentes priuilegia locis conceſſa ad quaſlibet perſonas ibi ſtantes extendi: ſed præter has rationes Romani, probatur quartò, quia poteſt clericus delinquere extra Eccleſiã, & inde ad Eccleſiam confugere; ergo tũc debet ab Eccleſia defendi. Quintò, quoniam aliàs clericus miniſterio, & ſeruitio Eccleſiæ ratione ſui clericatus deputatus eſſet deterioris conditionis. Sextò, de- 8.
mum, quia huic ſententiæ valde fauet hæc conſtitutio, quam explicamus, quæ cùm in toto §. 6. de laicis ad Eccleſias confugientibus loquuta eſſet, & caſus eorum octo ab immunitatis iure excepiſſet, atque in ſequentibus paragraphis vſque ad octauum incluſiuè ſemper de laicis diſpoſuiſſet, tandem §. nono tum de delictis ad forum eccleſiaſticum pertinẽtibus, tum de perſonis eccleſiaſticis diſponit, prohibens expreſsè ne curia ſecularis de cauſis, aut perſonis eccleſiaſticis ſe intromittat, néve eccleſiaſti-

cas perſonas ab Eccleſiis, monaſteriis, &c. etiam in caſibus hac conſtitutione expreſſis extrahere, abducere,capere,carcerare,præſumat. Vnde apertè habemus, ſicut in gloſ. 5. illius §. adnotauimus, ſolere clericos, poſſeque ad Eccleſias confugere,ſeculares & regulares omnes, cuiuſuis ordinis,ſeu militiæ,etiam ſi clerici non ſint. Cuius confugij mentio certè non fieret ſi aut non ſolerent confugere, vt dicebat Nauar. ſuprà relatus, aut confugium nihil illis prodeſſet,vt contendebat Panormit. Adde quòd cùm ſoli curiæ laicæ vetet, ne hos de Eccleſiis extrahat, etiam in caſibus hìc expreſſis, videtur permittere ſuis eccleſiaſticis ſuperioribus in caſibus, quibus non gaudent. Atque ideo poſt hanc conſtitutionem videtur mihi hæc ſententia de iure certior, atque euidentior, quàm antea; ſiquid verò alicubi conſuetudo præſcripta contrarium habeat,illi ſtandum eſſe cenſeo.

9. Addo mihi valde probabile eſſe, illos octo caſus, qui §. 6. ab immunitate excipiuntur, ad ſolos laicos,non autem ad clericos pertinere, tum quoniã ipſe textus illius §. ad laicos ſe reſtringit, tũ quoniã ſicut laici non excluduntur ab immunitate,niſi in quibuſdam grauiſſimis delictis, in quibus merentur pœnam vltimi ſupplicij, ita neque clerici excludi debuere, niſi in illis caſibus, in quibus ſecundùm iuris diſpoſitionem degradandi, & poſt degradationem ſeculari curiæ tradendi ſunt, per quos extremo ſupplicio afficiantur. Clerici præterea non niſi ad carceres eccleſiaſticos duci ſolẽt,ſi tuti ſint,& per Epiſcopũ de tota eorũ cauſa cognoſci, atque ideo poſt traditã omnẽ circa laicos formã, ac moderationẽ vltimo tandẽ loco de clericis agit, in quibus ea moderatione opus nõ erat.

10. Addo eandem eſſe rationẽ de religioſis, licereque illis ad euadendas delictorum ſuorũ iudiciales pœnas ad Eccleſias,monaſteria, locaque ſacra confugere,eſſeque ab Eccleſia defendendos.Probatur iiſdem omnino rationibus, quibus de clericis ſecularibus probatum eſt. Sed quoniam huiuſmodi caſus per Dei miſericordiã in perſonis regularibus valde rarò contingunt; ideo ipſimet, ſi quando delinquunt, ne cogitant quidẽ de fuga ad Eccleſiã, vel monaſteriũ, atque ideo vix certi aliquid de conſuetudine in hac
materia dici poteſt. Exiſtimo autẽ 11.
non ſatis eſſe conſuetudinem, qua probetur eos nõ ſolere ad Eccleſias cõfugere, vt propterea immunitate careant,ſicut nil valeret, ſi id probaretur de laicis,nõ enim propterea quòd nullus laicus per multos annos ad Eccleſiam confugit, ideo mihi nõ proderit ſi voluero confugere,ſed probare neceſſe eſt cõſuetudinẽ qua clerici,ſeu regulares ad Eccleſiã confugientes, nunquã in ea ad immunitatẽ admiſſi ſunt.Vnde illi regulares qui noſtra ætate in hac vrbe per iudicẽ ab Apoſtolica ſede delegatum ad mortẽ damnati, extremóque ſupplicio affecti ſunt, potuiſſent ad Eccleſiam confugere, atque ab ipſomet monaſterio defendi, ſi id petiiſſent, & priuilegio immunitatis vitam,ac membra impetrare, cùm commiſiſſent ſimplex adulterium, & homicidiũ, pro quibus ne laicis quidẽ immunitas negatur, nec clericus pœnã degradationis, ac traditionis curiæ ſeculari meretur, cùm deeſſet incorrigibilitas,& ſemel tantùm deliquiſſent,& delictum extra Eccleſiam, locaque immunia commiſſum eſſet. Diui-

nam

nam precor maieſtatem, vt dextera ſuæ potentiæ præueniat clericos,tã ſeculares, quàm regulares, ſeruétque ab omni delictorũ genere ſanctos, pios, omníque virtutis genere præſtantes, ſi tamen aliquando per humanam conditionẽ, ſiue fragilitate, ſiue malitia labantur, moneo atque hortor, vt hæc remedia tentent,eaque ad praxim deducant.

12. Difficultas verò non leuis adhuc ſupereſt de regularibus delinquentibus in propriis Eccleſiis, vel monaſteriis,de quibus valde dubiũ eſt, an teneantur lege *cap. fin. de immunit.Eccleſiæ.* ſi enim textũ tantùm illius cap. amplè intelligamus,vt delinquens in ipſo loco immunitatis careat immunitatis priuilegio; quã rariſſimè religioſi ad immunitatem admittentur, quia raro exeunt, vel certè exire debent de monaſterio, ſed cùm textus ſit odioſus, vtpote ab immunitate excludens, & ſe reſtringat ad Eccleſias,& cœmeteria, ad quæ etiã ſe reſtringit præſens cõſtitutio in §.6.probabile mihi eſt in illis ſolis delictis grauibus, quæ in Eccleſiis, vel cœmeteriis committuntur, ablatam eſſe immunitatem. Cùm præſertim textus vtrique loquantur de homicidiis,& membrorũ mutilationibus, quibus tam Eccleſia, quàm cœmeterium polluuntur,egéntque recõciliatione.Siquis verò hæc ipſa, ſeu alia grauia delicta committat, in aliis immunibus locis, monaſteriis, domibus,&c.nõ carebit immunitate,quoniã in dictis

13. canonibus non eſt expreſſum. Neque verò valet,ſi dicas, ſicut textus loquentes de homicidiis, & membrorum mutilationibus,quibus Eccleſia polluitur, extenduntur ad omne aliud delicti genus, ita cũ loquantur de Eccleſiis & cœmeteriis extendi debent ad alia immunia loca. Reſpondeo diſparem eſſe rationem : nam prior extenſio facta per communem ſenſum Doctorum vſu recepta eſt, aut propter conſuetudinem per Doctores probata fuit;poſteriorem extenſionem neque Doctores,neque populi mores fecerunt. & quoad Eccleſias, & cœmeteria duos caſus aperta iura exceperunt, quoad alia immunia loca nullum: vt propterea quoad Eccleſias, vna tantùm extenſio facta ſit, à caſibus expreſſis ad alios caſus, quoad alia loca duplici extẽſione opus eſſet,vna ab Eccleſia, & cœmeterio ad alia loca,alia à nullo caſu ad omnes caſus. Ideo minus decet hanc poſteriorem extenſionem facere,quàm illam priorem.

Demum addo, hæc omnia, quæ dicta ſunt de religioſorum immunitate, videri probabiliter limitanda ad eos caſus, in quibus ſuperior procederet contra eos in foro iudiciali ad vltrices pœnas canonum, non autem quando procederet in foro paterno ad pœnitentias ſalutares. Ad has enim videtur religioſus teneri ex vi ſui ſtatus,ex qua ad perfectionem (cuius religio ſchola eſt) tendere tenetur, & mortificandis paſſionibus vacare,& pœnitentiæ operam dare, & ſpiritualibus exercitiis ſeſe exercere. Vnde in ordinariis defectibus ad eaudẽdas huiuſmodi ſalutares pœnitentias ad Eccleſiam confugere eſſet religionis vniuerſum ſtatũ peruertere. Imò cùm in *c.inter alia* immunitas Eccleſiæ ſolùm impetrat vitã & membra, & pœnæ grauis remiſſionem, conſequens eſt, non modò religioſos, ſed ne ſeculares clericos per immunitatem euadere leuiores pœnas etiam in foro 14.

iudiciali: ſicut ſuo loco dicetur etiam de laicis.

15. Ad primam Panormitani rationem reſpondeo, clericis, ac religioſis vtroque iure immunitatem tributam, ciuili & canonico. Nam ciuile indiſtinctè loquens canonico indiſtinctè receptum eſt. Illud autẽ quod addit de impetranda vita, & membris, ad clericos Eccleſiarum dicitur, ad quas Eccleſias rei confugiunt. His enim mandat, non prælatis, vt vitam & membra reo impetrent. Hæc autem impetratio tam apud laicum, quàm apud eccleſiaſticum iudicem fieri poteſt, prout confugæ qualitas, & delicti ratio poſtulat.

16. Ad ſecundam reſpondet Romanus *conſil.* 134. dicens eſſe truffam, cùm manifeſtò conſtet, & oculis cernamus, clericos, præſertim noſtra ætate, alibi quàm in Eccleſia degere, ex immenſo enim numero clericorum ſecularium vix pauciſſimis diebus non feſtis diuinis celebrandis interſunt. Quòd autem intra palatium Epiſcopi de eorum cauſis cognoſcatur, interrogentur ſi opus ſit condemnatiuam ſententiam accipiant, id non eſt quoniam immunitate careant, ſed quòd non veniunt illuc liberi, ſed ſub poteſtate, vt inquit Romanus; multi enim volunt, vt quis gaudeat immunitate neceſſe eſſe, vt ad locum immunitatis veniat liber, & non ſub poteſtate, licèt id nobis parum probetur. Secundò dici poteſt ita conſuetudine introductũ eſſe, vt in palatio Epiſcopi rei in cauſa ad Epiſcopum pertinente immunitatẽ nõ habeant ſaltẽ, ſi illuc non veniant liberi, ſed ſub poteſtate, vt ibi iudicentur, ne aut exire de ſuo palatio Epiſcopus cogatur ad iudicia eccleſiaſtica exercẽda, aut occaſione immunitatis ſui palatij omnis cauſa ſpiritualis iniudicata relinquatur.

Ad tertiam patet per textũ *in c. inter alia*, confugientes ad Eccleſias poſſe, aliter etiam quàm pecuniariter puniri, dummodo non ſit grauis pœna corporis afflictiua, vt dicetur infrà.

Quæ perſonarum genera, & propter quas cauſas ad Eccleſias cõfugiendo ab eis defendantur.

CAPVT XII.

Vt noſtræ Eccleſiæ aſylis ſucceſſère, ita multa quæ ad earum immunitatem pertinent ex aſylis petenda ſunt. Ac præter illud 1.
Theſei aſylum, quod ſolis miſerabilibus perſonis patebat, atque illud aſylum quod ad Canopium Nili oſtium poſitum erat, in quo ſerui libertatem conſequebantur, cæteris aſylis commune erat tria hominum genera receptare, ſeruos, obæratos, & criminum reos, quos à Tacito enumeratos *lib. 3. ſuorum annalium* Iuſtus Lipſius ſuper eundẽ Taciti locũ obſeruat. Complebantur, inquit Tacitus, templa peſſimis ſeruitiorũ, eodem ſubſidio obærati aduersùm creditores, ſuſpectique capitalium criminum receptabantur.

Hinc etiã apparet triplex confugij cauſa. Serui enim idcirco cõfugiunt, vt pœnarum remiſſionem ab offenſis dominis impetrẽt, quas metuebant. Obærati, ne propter æs alienum carceres, vel aliquid aliud in perſona paterentur ſuſpecti, ſiue rei capitalium criminum; vt commeritas pro delictis capitalibus pœnas euaderent. Ita nos tam ciuili, quàm canonico iure hæc eadẽ perſonarum genera ad Eccleſias 2.

noſtras

noſtras admittimus,ac tuemur. Ciuili quidem iure nihil expreſſum eſt in ſpecie, niſi de obæratis, ſed ſolùm prima lege prohibitum, ne quis extrahere præſumat confugientes ad Eccleſias,ſecunda lege ſpatia declarata confugij,tertia de obæratis loquens modum contra eos procedendi præſcribit. Non exprimunt autem quæ genera perſonarum confugere poſſint,quia hæc ex aſylis ſupponunt.

3. De ſingulis habemus expreſſos textus iure canonico.De ſeruis quidem *can. nullus clericorum, can. ſiquis contumax, can. metuentes, can. uxor felicis,& can. id conſtituimus* 17. q. 4. & c. *inter alia, de immunit. Eccleſ.* De obæratis verò lex illa ciuilis tertia, quæ incipit *Præſenti. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* De reis demum criminum, *can. reum,& can.id conſtituimus* 17.q.4.& *c. inter alia, de immunit. Eccleſ.*

4. Præter hæc tria genera exprimuntur in iure canonico, etiam diſcipuli confugientes ad Eccleſiam. *can. nullus clericorum* 17. q. 4. vbi clericis prohibetur, ne diſcipulum ad Eccleſiam confugientem verberare præſumant, & pœna ſtatuitur in transgreſſores. Et licèt ſolùm clericos exprimat in hac prohibitione, tamen valde probabile eſt, eam ad omnes ludimagiſtros pertinere; ſolos autem clericos expreſſit, quia fortaſſe ſoli, vel magna ex parte ludimagiſtri clerici tunc erant. Imò valde mihi probabilem eſt idem habere locum non modò in ludimagiſtris, qui literas docent, ſed in omnibus opificibus, qui artem, quam profitentur, etiam aliquos iuuenes docent, ſi diſcipulus artis metu domini, ac magiſtri ad Eccleſiam confugiat. Imò idem ſtatuendum iudicium de parentibus erga filios,& de patribus familias erga famulos, & familiam vniuerſam, ſi quis ex familia metu domini ac patrisfamilias confugiat ad Eccleſiam. Demum quiſquis aliquid ſibi ab alio timet, poteſt ad Eccleſiam confugere, & in ea recipiendus ac defendendus eſt, vt malum illud quod ab homine timet,euadat; quamuis enim tria illa perſonarum genera celebriora ſuo confugio fecerint aſyla, cadémque tria vſque modò confugere ſoleant,ſerui quidem,quoniam & ipſi ſunt natura ſua timidiores, & grauiùs ſolent à dominis puniri,obærati propter illum metum, ne carceribus addicti ibi cogantur, vel diu, vel per totam vitam in ſumma viuere miſeria, rei capitalium criminum propter graues capitis,ac membrorũ pœnas iure decretas: omnes tamen propter quodlibet euadendũ malum confugientes ad Eccleſias eſſe ab ea recipiendos,ac defendendos,apertè ex ciuili & canonico iure conſtat. Nam *in l. fideli,Cod.de his qui ad Eccleſ. confug.* vniuersè ſtatuitur nemini licere confugientes ad ſacroſanctas Eccleſias abducere, neque ad vllum reſtringitur, aut perſonarum, aut cauſæ genus; ergo quicunque, quacunque ex cauſa confugiant, extrahi prohibentur,& *can. eos qui d.* 87.æquè vniuersè idẽ decernitur, eos qui ad Eccleſias confugiunt, tradi non oportere; & *can. frater, & can. definiuit*, neminem abſtrahere confugientes ad Eccleſiam, & *can. ſicut antiquitus*, pœnam ſtatuit, in eum qui perſonam hominis abſtraxerit de Eccleſia, non ſeruum, non reum, non obæratum exprimit, perſonam hominis dicendo, vniuerſaliùs loqui

intendit, & *can. miror* Auguſtinus reprehendit quendã, quod hominẽ de Eccleſia rapuerit, non exprimens cuius generis homo ille fuerit, aut qualitatis. & *can. metuentes*, de famulis fit expreſſa mentio, & *can. frater* de curiali: ergo quiſquis illuc confugit, pro eo intercedunt clerici; & ab eo qui perſequitur, in leuioribus pœnam impetrant; in capitalibus verò delictis vitam, & membra.

6. Neque verò hoc nouum eſt, aut à Chriſtianis in noſtras Eccleſias introductum. Fuit idem in aſylis ac ſtatuis mos apud gentes, vt *lib.* 1 *cap.* 14. tetigimus. Atque adeò vſitatum id fuit, vt in grauem aliquãdo abuſum ceſſerit; peſſimus enim quiſque vt in aliquem probum & honeſtum ciuem inuidiam concitaret, eúmque exoſum aliis redderet, confugiebat ad aliquod aſylum, iactans in vulgus, ſe, quòd ab illo ſibi timeret, ad aſylum confugere compulſum eſſe, id quod deplorat Tacitus *lib.* 3. *annal.* dicens, incedebat deterrimo cuique licentia impunè probra, & inuidiam in bonos excitandi, vt oſtenſum eſt à nobis *eod.* 1. *lib. c.* 15.

7. Hoc loco ſupponendum eſt quod notat gl. *in can. nullus clericorum, in v. flagellare.* licere magiſtris diſcipulos, parentibus filios, Epiſcopis clericos caſtigare, moderatè tamen, de qua moderatione, & patris ad moderatè verberandum filium poteſtate ita ſcribit Auguſtinus ad Marcellinum Comitem: Imple Chriſtiane iudex pij patris officium, ſic ſuccenſe, vt conſulere humanitati memineris, nec in peccatorũ atrocitatibus vlciſcendi libidinem, ſed peccatorum vulneribus curandi adhibe voluntatem, demum punitionem parentum in filios, magiſtrorum in diſcipulos, Epiſcoporum in clericos in verborum flagellatione conſtituit: ſic licet etiam marito moderatè aliquando caſtigare vxorem *can. duo iſta* 23. *q.* 4. Immoderatè verò corrigere nullus debet. *l. ſed & ſi, in fin. & l. ſeq. ff. ad legem Aquil. & l. item quæritur. ff. locati.* Hoc autem ſupponendum fuit, vt intelligamus, licere cuique prædictorum ſubditorum ad vitandam hanc diſciplinam, licèt moderatã, confugere ad Eccleſiam, & per eam debere veniam impetrare.

De ſeruis ad Eccleſias confugientibus, vt obtineãt à dominis impunitatem.

CAPVT XIII.

1. OPTANDA eſt in temporalibus dominis Chriſtianis benignitas, & manſuetudo erga miſeros ſeruos; ſatis enim duram miſeriã patiuntur ipſa ſeruitute, ac naturalis libertatis priuatione, cuius miſeriæ grauitatem capere nõ poteſt, niſi qui eam expertus ſit, non eam requiro benignitatẽ, vt nunquam puniantur, ſed ſolùm, vt benignè tractentur, & ſi quando puniendi ſunt manſuetudine rigor temperetur, nõ adeò cogerentur ſerui ad Eccleſias confugere; moderatas enim pœnas cum manſuetudine inflictas patienter plerumque tolerarent. Dominorum furori medendum, & ſeruorum miſeriæ ſuccurrendum immunitatis iure tam ſupremi principes, 2. quàm ſupremi Pontifices ſtatuerũt, vt hac ratione eorum miſeria contra dominorum crudelitatem ſubleuaretur. Quæcunque autem hoc loco de ſeruis dicemus, de ſeruis Chriſtianis

ſtianis intelligenda ſunt. Infideles
enim ad immunitatem non admit-
tũtur,neque liberi,neque ſerui, ſic-
ut dictum eſt *in cap.7.* Imperatores
ergo Chriſtiani *in l. præſenti. §. cùm
autem,verſ.ſanè ſi ſeruus,Cod.de his qui
ad Eccleſ. confug.* ſeruos ad immuni-
tatem Eccleſiarum admittunt,& ne
extrahantur, decernunt. Iure autem
canonico primùm ſtatuta eſt pœna
in clericos, qui ſeruos ad Eccleſiam
confugientes extrahere, aut flagel-
lare præſumunt, vt ab illa Eccleſia
ſeparentur, ſicut habetur *in can.nul-
lus clericorum*, de qua pœna quo-
modo intelligenda ſit diximus ſu-
prà *lib.3.c.10.n.10.* Secundò *in can.
ſiquis contumax* 17.q.4. Quiſquis ſer-
uum non modò de Eccleſia, ſed de
Eccleſiæ atrio porticibúſve adhæ-
rentibus extrahit, & contumax vo-
catur, & ſuperbus, & timore Dei
carens, & ſanctarum Eccleſiarum
reuerentia: & nongentos ſolidos,
id eſt, ſcutos Epiſcopo ſoluere,
& pœnitentiam publicam agere iu-
betur, & arbitrariam ſubire pœnam
Epiſcopi iudicio. De quibus pœnis
illud breuiter moneo, magnam ea-
rum partem,ne dicam omnes,in de-
3. ſuetudinem abiiſſe. Hanc immuni-
tatis occaſionem ſerui non ea qua
par erat humilitate gratiarum acti-
one accepere, ſed ea per impuden-
tiam abuſi detrectare cœperunt, ad
dominorum redire ſeruitia, etiamſi
illi impunitatis ſacramenta clericis,
ad quorum Eccleſiam confugerant,
præſtarent, & iuſtas huius rei cau-
ſas prętendere, vt ſecundo loco ne-
ceſſe fuerit ſacris canonibus huic
malo medicinam adhibere. Nã *can.
metuentes,& can. id conſtituimus*, 17.
q.4. ſtatutum eſt ſeruos ſtatim at-
que domini impunitatis ſacramen-
ta clericis Eccleſiarum præſtiterint,
ad ſuos dominos redire, quòd ſi
etiã poſt præſtita ab eis ſacramenta
recuſauerint,inuitos illis reddi,vel 4.
ab ipſis dominis occupari.id eſt,per
vim extrahi, vt habetur *in can. id
conſtituimus.* Tertio loco *in can.vxor,
eadem cauſa & quæſt.* ſtatutum eſt
ſeruos ſi iactauerint ſe bonas ha-
bere cauſas, propter quas etiam
poſt præſtita ſacramenta ad domi-
nos redire recuſent, tunc ſiquidem
probent ſufficienter ea quæ iacta-
runt,nihil aſperum fieri permitten-
dum: ſi verò in probatione defece-
rint,ſibimet imputent,quòd ab Ec-
cleſia deſtituantur, & congruè do-
minorum inordinationi ſubiacere
permittantur, vt nẽpe ab eis mode-
ratè puniantur. Quartò quoniam 5.
poſſet facilè contingere, vt domi-
nus vel ira percitus, vel zelo du-
ctus, poſteaquam ſeruum datis im-
punitatis ſacramentis obtinuit,nul-
la habita ſacramentorũ ratione,illũ
nihilominus verberaret,ſeruorũ fa-
uore ſtatutũ eſt *in can.id cõſtituimus*,
ſiquid pœnæ pro eadẽ culpa probe-
tur pertuliſſe, dominũ,qui pœnã in-
tulit,pro cõtẽptu Eccleſiæ, cui iura-
uit, ac fidei iuratæ præuaricatione à
cõuiuio & communione catholico-
rum ſeparari,id eſt,excommunicari.

Aduertendum hoc loco optima 6.
ratione ſtatutum eſſe,ſeruos ad Ec-
cleſiam confugientes, vbi eorum
domini prętiterint ſacramenta im-
punitatis,reſtitui dominis,etiam in-
uitos,ac reluctantes;ſecus enim ſer-
ui etiamſi nihil à dominis metue-
rent, vt ſe eximerent ſeruitute, fin-
gentes ſe aliquid à ſuis dominis ti-
mere,confugerent ad Eccleſias,quo
fieret vt eorum domini contra iu-
ſtitiam, & per meram calumniam
debitis eorum ſeruitiis fundaren-
tur. quod eſt à fine eccleſiaſticæ
immu

Digitized by Google

immunitatis alienum; immunitatis enim illud ſolum intendit miſeris obtinere remiſſionem pœnarum.

7. Secundò aduertendũ ex doctrina Cyni *in l.præſenti, de his qui ad Eccleſ. confug.*& Panormit. *in c.inter alia, de immunit. Eccleſ.* ſeruos ad Eccleſiam confugientes duplicem poſſe habere metum dominorum. Vnum quidem leuem, quo metuunt pœnas ordinarias, quas domini communiter ſolent ſeruis infligere, propter illorum errata, verberationes virgarum, vel ferulæ, vel neruorum, in quibus nullum eſt, aut vitæ, aut membrorum, aut grauioris alicuius damni periculum, & hoc caſu ſubuenitur illi ſatis idoneè per Eccleſiæ immunitatem. Quo eodẽ præſidio ſubuenitur eiſdẽ ſi ex quadam animi leuitate timentes ſolùm aliquam domini reprehenſionem ad Eccleſiam confugerent. Imò addo valde mihi probabile eſſe, ſi ſeruus ex hac leui cauſa nimis frequenter confugeret ad Eccleſiam, ita vt ſingulis penè hebdomadis id faceret, & clerici Eccleſiarum cognoſcerent domini virtutem, atque animi moderationem, ita vt vix leuem verberationem eſſet adhibiturus, poſteaquam pro illo, ter, quater, quinquies intra paucos (vt dixi) dies interceſſiſſent, non teneri illum ampliùs ad immunitatem recipere, ſed poſſe eum excludere, atque ad dominum remittere. Non enim debet abuti Eccleſiæ pietate, aut clericos Eccleſiarum impetrandis illi ſacramentis fideliratis, continenter occupare, & ſua illa leuitate vexare.

8. Alium dominorum metum poſſunt habere ſerui grauem & cadentem in virum conſtantem, cùm tanta eſt in domino acerbitas, crudelitas, ſæuitia, vt timeant mortem, mutilationem, verberationem valde crudelem, quòd, v. g. ſoleat euaginato gladio, graui fuſte, vel baculo illos inuadere, & percutere in facie, in capite, in brachio, cæca quadam ira, ac furore: quo caſu non ſuccurritur ſeruis hoc immunitatis præſidio, vt acceptis à domino impunitatis ſacramentis, ei reſtituantur, ſed alio efficaciore, vt cogatur dominus illum vendere, ſicut ciuilia iura diſponunt, *Inſtitut. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris* §. 1. vbi etiã ratio affertur, quoniam expedit reipublicæ neminem abuti re ſua. Cui aliã addo rationem, quoniam dominus non habet dominium in vitam ſerui, vt eam poſſit illi eripere, ſed ſolùm in perſonam, vt eius opera rationabiliter vtatur.

Quòd ſi iam non domini, ſed iudicis timore, propter aliquod admiſſum graue ſcelus, ad Eccleſiam confugiat, furtum, homicidium, &c. ſiue vnà cum iudice etiam dominum metuat, quòd ipſum læſerit, ſiue ſolùm iudicem, quòd in delinquendo rem gratam domino fecerit, iam defendendus erit ab Eccleſia, non eo modo, quo de ſeruis dictum eſt, vt eum reddat domino, acceptis impunitatis ſacramentis, ſed eo modo quo de reis criminum dictùm eſt, vt etiamſi dominus eum repetat, & impunitatem iuret, niſi iudex vitam ac membra concedat, reſtituendus non ſit. Id quod de ſeruis iam Chriſtianis intelligendum eſt. Infideles enim ad immunitatem non admittuntur, vt ſuprà. 9.

An aliquo caſu ſeruus ad Eccleſiam confugiens obtineat libertatem.

CAPVT XIV.

Illud

1. ILLVD initio conſtitutum ſit ex ipſa immunitatis vi, legitimos Chriſtianorum ſeruos, neque ciuili, neque canonico iure libertatem conſequi, cùm iura omnia clament eos ſuis dominis eſſe, acceptis ab eis impunitatis ſacramentis, reſtituendos. Dixi *legitimos*, quoniam ſi iniuſtè ſunt in ſeruitutem radacti, ſunt ab Eccleſiæ clericis dirigendi, ac iuuandi ad libertatem conſequendã. Dixi *Chriſtianorum*, ad differentiam ſeruorum, Iudæorum, aut Saracenorum, vel aliorum infideliũ, qui ſi Chriſtiani ſint, ad libertatem ab Eccleſia, ad quam confugiunt, reuocandi ſunt, iuxta formulã hoc cap. dicendam; propter iſtos enim pręsẽs capitulũ à nobis inſtitutũ eſt.

2. De ſeruis Iudæorum, id eſt, de iis quos Iudæi ad ſibi ſeruiendum applicarunt, illud in primis certum eſt, iure canonico, ſi Chriſtiani ſint, libertate donandos eſſe, nullo perſoluto eis pretio. Habetur expreſsè *in can. ſi quilibet, d. 54. & c. multorum, de Iudæis & Saracenis.* Ita ſi Iudæus Chriſtianum mancipiũ emat ad ſeruiendum ſibi, etiam libertas ei debetur. *can. mancipia, ead. d, 54.* vbi Greg. libertino præfecto Siciliæ ſcribit, vt quæcumque mancipia Chriſtiana Iudæum comparaſſe patuerit, ad libertatem, iuxta legum præcepta, ſine omni ambiguitate perducat. Vbi gl. *in v. perducite*, explicat: Perducite, id eſt, perductos oſtendite, quia ſtatim li-
3. ber eſt. *c. multorum*, vbi ſuprà. Sed & de infidelibus Iudæorum ſeruis ad ſeruiendum emptis, ſiue Iudæi ſint, ſiue cuiuſlibet ſectæ infideles, ſi ad Chriſti fidem conuertantur, vel conuerti deſiderent, poſteáque eorum voluntas fuerit patefacta, non poſſunt ſub quolibet ingenio, vel argumento vendi, ſed in libertatem modis omnibus vendicandi ſunt. *can. fraternitatem, can. ſi quilibet. & can. & ſi Iudæorum d. 54. & c. nulli, de Iudæ. & Saracen.* vbi expreſsè ſtatuitur, nulli Iudæo licere baptizatum, vel baptizari volentẽ in ſuo ſeruitio retinere, & *in can. fraternitatem* dicitur, vt in libertatẽ modis omnibus vendicetur, & *in can. ſi quilibet*, dicitur, ſine vllo Chriſtianorum pauperum damno, id eſt, nullo perſoluto per pauperes Chriſtianos pretio in libertatem modis omnibus defendatur ab Eccleſia ad quam confugerit. Quibus conſtat, neque Chriſtianos, neque eos qui Chriſtiani fieri volunt, ſeruos eſſe poſſe Iudæorum, imò liberos eſſe debere, nullo perſoluto pretio. Cau- 4.
ſa autem, cur ſacri canones nolint Iudæos habere mancipia Chriſtiana, affertur partim *in can. præſenti. d. 54. & c. præſenti, eod. tit.* quia nefas eſt quem Chriſtus Dominus ſanguinis ſui effuſione redemit, blaſphemum Chriſtianæ religionis in ſeruitutis vinculis detinere, & *can. mancipia,* vbi ſuprà, aliquid aliud additur, ne Chriſtiana religio Iudæis ſubdita polluatur, & multo clariùs *in c. ad hæc, de Iudæ. & Sarac.* quia Iudæi ob aſſiduam familiaritatem, ad ſuam ſuperſtitionem, & perfidiam ſimplicium animos inclinarent, & *c. & ſi Iudæos*, iis qui Iudæis benefaciunt, eam retributionem allaturi dicuntur, quam retribuere ſolet mus in pera, ſerpens in gremio, & ignis in ſinu. ex quibus conſtat præterquam quòd indignum eſt Chriſtianos Iudæis ſeruire, eſſe etiã periculoſum, & periculum afferre fidei catholicæ ipſius ſeruis.

De iis modò videndum eſt, quos 5.
Iudæi non emunt tanquã ſeruos ad ſeruien

ſeruiendum ſibi, ſed ſolùm mercimonij gratia. De his diſtinguendum eſt. Aut enim quando empti ſunt à Iudæis cauſa mercimonij, erant infideles, aut Chriſtiani: ſi tunc erant infideles, aut poſteaquam ad terras Chriſtianorum tranſlati ſunt, petunt fieri Chriſtiani, aut non: ſi petunt, eſt caſus expreſſus *in c. fraternitatem d. 54.* cùm Iudæi qui habitabant Neapoli in extraneis finibus emerunt Iudæos, vel paganos mercimonij cauſa, quos Neapolim trãſtulerant. hi volebant fieri Chriſtiani: ſtatuit ergo de his Gregor. Papa *loco cit.* intra tres menſes venales exponi, & quicunque Chriſtianus perſoluto pro eis pretio liberat eos de poteſtate Iudæi. quod pretium *in c. nulli, de Iud. ac Sarac.* limitatur ad duodecim ſolidos, & pœna ſtatuitur ſi intra tres menſes non exponat venalẽ, nec ipſe poſtea vendere, nec alius Chriſtianus emere poſſit eundem, ſed nullo dato pretio libertatem conſequatur, quia tunc non ad vendendũ, ſed ad ſeruiendum dicitur, ſeu præſumitur emiſſe, d. *c. fraternitatem d. 54. & c. nulli, de Iudæis & Sarac.*

6\. Dubium eſt an Iudæus poſſit mercimonij cauſa emere Chriſtianos iam baptizatos, itaut poſſit poſtea illos venales exponere, & pretium pro eis recipere. Nam pro parte negatiua facit, quòd baptizati etiam Chriſtiani qui emuntur à Iudæis, ſunt liberandi abſque vllo pretio. *can. mancipia*, vbi dicitur: Mancipia Chriſtiana, quę Iudæum comparaſſe patuerit, ad libertatẽ ſine omni ambiguitate perducite. Sed contrà facit primò text. *in c. præſenti, & can. præſenti*, vbi ſuprà, vbi dicitur datis pro quolibet bono mancipio duodecim ſolidis, ipſum mãcipium quicumque Chriſtianus licentiã habeat redimendi. Hoc nõ poteſt intelligi de mãcipiis emptis à Iudæo ad ſeruiendum ſibi, quoniã ij nullo perſoluto pretio liberãtur: ergo vt aliquid diſponat, debet intelligi de emptis cauſa mercimonij. fauet, quia taxat idẽ pretium duodecim ſolidorum, quod erat taxatũ de infidelibus emptis cauſa mercimonij, qui ad fidẽ conuerti volunt. ipſa demum ratio fauet eidem ſententiæ. Non enim Chriſtianus Iudæo ſeruit hoc caſu, id quod canones tantum horrent, cùm emptus ſit cauſa mercimonij, & eum eum detinere nequeat in ſeruitute, non ſubeſt vllum fidei periculum. Vtile præterea eſt Chriſtianis, ſeruos Chriſtianos emi à Iudæis cauſa mercimonij, quoniã emptos in infidelium terris, ad Chriſtianorũ terras trãsferunt, quod Chriſtiani per ſe facere non ſemper, nõ facilè poſſunt. Pretiũ denique duodecim ſolidorum pro quolibet bono mãcipio non eſt nimis altũ, aut arduũ: ergo de his addo non eſſe expectandum, vt intra tres menſes Iudæus illos venales exponat, quia textus d. c. non id poſcit, ſed poſſunt ſtatim à Chriſtianis redimi pro duodecim ſolidis. Hæc ex ipſo iure petita ſunt.

Notandum primò ex gl. *in c. nulli, de Iud. in v. ſi autem intra tres menſes.* 7. Eccleſiam fauore fidei priuare Iudæum ſuo ſeruo Chriſtiano; ſi enim Chriſtianus dominus ex ſeruo Iudæo fidei damna timere debet, *c. & ſi Iudeos, de Iudæis & Saracen.* quid non timendum eſt Chriſtiano mancipio, ſi Iudæo domino ſeruiat? vbi præter conuerſationẽ, poteſtas adeſt illum malè tractandi.

Aduertendum ſecundò ex eadem gl. ſi Iudæus intra tres menſes non exponat venalem Chriſtianum, vel volentem fieri Chriſtianum illum, quem negociationis cauſa emiſſe 8.

præ

prætendit eſſe contra eum præſumptionem,& de iure,quòd nō ad negotiandum, ſed ad ſibi ſeruiendum emerit,cōtra cuiuſmodi genus præſumptionis,nullam probationē admitti,iam aliàs dictum eſt. Vnde *in c.nulli*,hæc duo tanquā oppoſita, & quæ ſimul eſſe nequeant, ſub diſiūctione poſita ſunt, ſi intra tres mēſes venalem non expoſuerit, vel ad ſibi ſeruiendum emerit, quaſi hoc ipſo, quòd venalem non exponit, ad ſeruiendum emiſſe præſumatur.

9. Notandum tertiò in ſeruis mercimonij cauſa emptis, vt eos pretio redimi neceſſe ſit,vnam conditionē requiri,*in can.fraternitatē*,cuius nulla mentio fit *in c. nulli*, vt Iudæus nempe de externis finibus eos emerit.Imò ampliùs ſeruos dicit numero multitudinis, cùm *in c.nulli*, ſingulari numero ſeruus exprimatur. quæ duo valde rationabiliter ponūtur tanquam negociationis apertiſſima indicia.Difficile enim eſt quépiam vno emendo ſeruo negociationem intendere,in qua valde exiguum lucrum intercederet, eóque emendo eodem ipſo in loco,in quo illum vēdit;vix enim maiori pretio vendet, quàm emerit,intra exiguū, præſertim trium menſium ſpatium. Vnde ſi vnū emat, eodémque loco emat,vbi venditurus eſt, præſūptio eſt quòd ad ſibi ſeruiendum,non ad negotiādum emerit. Verùm quoniā hæc præſumptio nō eſt vehemens, nec iuris,aut de iure, neque in textu ea verba per modum conditionis poſita ſunt, ſed per modum narrationis, ſi Iudæus intra tres menſes venalem ſeruum exponat,purgatur hæc præſumptio cōtrario facto: & ante elapſos tres menſes aliter, quā perſoluto pretio, de eius manibus auferri non poteſt; ſatis eſt enim quòd verè quis poteſt negociationis cauſa vnū ſeruū emere, in eodē loco vendendum,qui ſi negociari neſciat, illi imputetur, ſi paruo lucro contentus ſit,nemini nocet,vbi maiora lucra ceſſant, minora contemnenda non ſunt. Adde quòd poteſt aliquādo ex qualitate perſonæ quā emit,vendendo multū lucrari.

Dubiū eſt ex quo die numerandi ſint tres iſti menſes,multū enim cōfert ſeruo volenti ad fidē conuerti; rectè numerari. Io. Andr. *in c. nulli, de Iuda. & Saracen.* putat numerandos ex ea die,qua ſeruus mercimonij cauſa emptus declarat ſe velle fieri Chriſtianū, quā ſententiā Panorm. *eodem loco* æquam eſſe fatetur. Sed nobis poſt Panormit. verior videtur ſententia Hoſtienſis numerātis à die emptionis ſerui,vt hinc appareat negociationis cauſa emiſſe ſeruū,ſi intra tres menſes à die emtionis illum venalē exponat;ſi verò diutius in ſuo ſeruitio retineat,non exponendo venalem, ad ſeruiēdum emiſſe credatur. & probatur, quia aliàs daretur locus fraudi,neque vllus vnquam ſeruus volens ad fidē cōuolare,ſine pretio libertatē conſequeretur. Quamuis enim emptus eſſet ad ſeruiendū,& per tres, quatuor, aut decem annos in ſeruitute vixiſſet,ſi poſtea velit fieri Chriſtianus,prætendet Iudæus mercimonij cauſa eſſe à ſe emptū,ac per tres mēſes expectandū, vt venalē exponat, & accepto pretio dimittat, qui tamen eo ipſo, quòd ad ſeruiendum emptus erat, quod præſumitur præſumptione iuris, & de iure, quia intra tres menſes venalis expoſitus non eſt, ſine vllo pretio, in libertatem vendicandus erat. Probatur ſecundò hæc ſententia, quia iſti tres menſes non aſſignantur 10.

tur ad explorandam voluntatem, qua vult fieri Chriſtianus, cùm nulla de hoc mentio fiat, & ſeruus ad ſeruiendum emptus, ſtatim atque hanc voluntatem declarat, eripitur Iudæo, ſed ſolùm aſſignantur ad explorandum, an negotiationis cauſa emerit; qui enim ſeruum negociationis cauſa emit, vel ſtatim venalem exponit, vel intra aliquod breue tempus, ſicut exponi ſolent merces. Hoc tempus iure limitatum eſt ad tres menſes in ſeruorum negotiatione.

11. Secundò dubium eſt de valore huiuſmodi ſolidorum, qui duodecim pro quolibet bono mancipio ſolui iubentur. gl. *in d. c. nulli, in v. duodecim ſolidis*, putat intelligendum de illa moneta, quæ eſt in vſu in loco illo, vbi factum contingit. arg. *l. tribus nummis, & l. ſi ſeruus pluriũ. §. ſi numerus. ff. de leg.* Panormit. *in c. præſenti, de Iud. & Sarac. n. 2.* putat intelligendum de ſolidis aureis ſecundùm conſuetudinem loci, non autem de argenteis, quod mihi probatur.

12. Tertium eſt dubium, an intelligendum ſit de ſolidis aureis, iuxta antiquam monetam, an verò de ſolidis aureis vſualibus noſtrorum temporum. Mouet hanc dubitationem Panormit. *loco citato*, neque tamen in alterutram partem quicquã decernit: eſt autem differentia non parua inter noſtram, & antiquam monetam auri, erat enim ſolidus auri tertia ferè parte maior hoc noſtro: nam libra auri ſeptuaginta duos ſolidos habebat, vt eſt text. *in l. quotieſcunque, Cod. de ſuſceptoribus, præpoſitis, & arcariis.* noſtræ autem præſentis temporis monetæ nonaginta ſex ſolidos habet. Extant hodie quidam illius temporis ſolidi ſignati S. Helenæ imagine, eius, vt dixi, ponderis. Probabile mihi valde eſt debere, vt minimũ, intelligi de ſolidis antiquę illius monetę, ad cuius duodecim complendos ſolidos auri, ſexdecim noſtræ monetæ auri numerandi ſunt. Imò addo mihi 13. valde probabile eſſe cùm vſqueadeo aucta ſint omniũ rerum pretia, etiam ſeruorũ, & cùm illic duodecim ſolidi ſtatuti ſint pro quolibet bono mancipio, nunc ſoluendũ eſſe pretium aliquod honeſtũ, ſaltem infimum, cùm præſertim *in can. fraternitatem d. 54.* nullum ſit certum pretium aſſignatum.

Quartum dubiũ, an hæc omnia, 14. quę de Iudæis erga ſeruos Chriſtianos, vel volentes fieri Chriſtianos, dicta ſunt, locum habeant in Saracenis, eorúmque ſeruis. gl. *in c. nulli, in v. cauſa mercimonij, de Iud.* eandem putat eſſe rationem Iudæi, ac Pagani, dicens neutrum fraudari ex toto, ſed ſolùm parte pretij, ſi ſeruum intra tres menſes venalẽ exponat. fauet huic ſententiæ ratio text. *in c. præſenti.* quoniam æquè in vtriſque verificaretur quem Chriſtus ſanguinis ſui effuſione redemit, per blaſphemũ Chriſtianæ religionis captiuitatis vinculis detineri; vterque enim eſt blaſphemus Chriſtianæ religionis. Fauet & text. *in c. Iudæi, eodem tit.* vbi æquè Iudæis ac Saracenis, prohibitũ eſt, ne Chriſtiana mancipia pro qualibet cauſa in domibus ſuis permittantur habere. Contrà verò dici poteſt nõ tantùm eſſe apud Paganos Chriſtiano mancipio fidei periculum, quantũ apud Iudæos propter inueteratum odium quod gerunt in pectore Iudæi contra Chriſtum, ac ſacratiſſimam eius religionem, quod non eſt tantùm in Paganis. Sed nihilomi

hilominus reſpondeo fauore fidei probabiliorem eſſe ſententiam gloſſæ, & quoad liberandos de eorum ſeruitute Chriſtianos ſaltem aliquo perſoluto pretio, neceſſariam valde etiam probabilē, quoad Chriſtianos emptos ad ſeruiendum, etiā ſine vllo pretio liberari debere. Pretium pro iis ſolis qui negociationis cauſa empti ſint perſoluendū.

15. Quintum dubium, quid ſi, cùm Iudæus intra tres mēſes venales expoſuerit, nullus apparuerit emptor Chriſtianus, qui duodecim illos ſolidos ſoluat; aut plures emptores ſimul cōcurrāt? Reſpōdet gl. *in c. preſēti, in v. ſeruitiū*, in priore caſu, nihilominus debere eſſe liberum, dummodo oſtiatim mendicando quærat pretium, quod Iudæo perſoluat. *ff. de manumiſſ. l. 4. §. ſuis autem.* aut pro pretio operas præſtet, vt ibidē dicitur, ídque per quinque annos. *Cod. de capt. l. vlt.* Sed quoniam hoc caſu pretium raxatum eſt duodecim ſolidorum, durum mihi videtur pro duodecim ſolidis operas annorum quinque impendere, vix enim vno anno opus eſſet ad lucrandos ſolidos duodecim, vnde arbitratium putandum eſt, quantum pro qualitate operarum iudicabitur, fore ſatis ad lucrandum pretium. In poſteriore caſu ait gl. locum eſſe gratificationi, vt Iudæus illum ei vendat, cui ſibi magis libet, vel cui vult gratificari, neque verò poteſt augere pretiū concurſus emptorū, ſicut in aliis emptionibus fieri ſolet.

16. Sextum, quid ſi Iudæus cùm intra tres menſes venalem non expoſuerit, nihilominus poſt illos elapſos, eū de facto vēdit alicui Chriſtiano? Reſpondet gl. emptionem eſſe nullam atque inualidam, ac ſi Chriſtianus ſcienter emiſſet, nihilominus ſeruum illum venditum liberum fore, nullo reddito illi pretio à quo redemptus fuit; ſibi enim imputetur, quòd ſcienter emerit ab eo qui vendere non poterat. Si verò emerit ignotanter, probétque ignorātiam, adhuc ſeruus nullo perſoluto pretio liber erit, ſed emptor aget ad pretium, ſiue etiā ad intereſſe contra venditorem Iudæum.

Concludit Panormitanus *in c. preſenti, de Iude. & Sarac. n. 2.* aut ſeruus Iudæi eſt vernaculus natus ex ancilla Iudæi, qui factus eſt, vel cupit fieri Chriſtianus: & ſtatim illi eripitur in libertatem, nullo pretio perſoluto *l. Deo nobis, Cod. de Epiſc. & cleric.* aut eſt emptitius, & tunc, aut tempore emptionis erat Chriſtianus, & ſtatim eſt liber, nullo dato pretio. *c. mancipia. d. 54.* aut tunc non erat Chriſtianus, & poſtea factus eſt, ſeu cupit fieri Chriſtianus, & tunc ſi emptus eſt à Iudæo ad ſeruiendum ſibi, ſtatim nullo dato pretio eripitur in libertatem; ſi verò emptus fuit cauſa mercimonij, intra tres menſes exponendus eſt venalis, & redimendus duodecim ſolidis; quòd ſi non exponatur, ſtatim elapſis tribus menſibus ſine vllo pretio eripitur in libertatem. *c. fin. de Iude. & Sarac. & can. fraternitatem d. 54.* His probabiliter addi poteſt Chriſtianos mercimonij cauſa emptos à Iudæo, ſtatim eripi in libertatem duodecim ſolidis perſolutis, de quibus videtur loqui text. *in can. preſenti d. 54. & c. preſenti, de Iude. & Sarac.* 17.

His poſitis veluti fundamentis de libertate debita ſeruis Iudæorum Chriſtianis, vel qui volunt fieri Chriſtiani, ac de ſoluendo, vel non ſoluendo pro eis pretio, venio ad materiam huius loci propriā 18.

de immunitate,ſeu libertate per eos obtinenda, ſi ad Eccleſiam confugerint,quæ iis duntaxat,non autem aliis ſeruis competit, de quibus ita conſtitutum ſit.

18. Primò ſerui Iudæorum Chriſtiani, vel qui volunt fieri Chriſtiani, ſi ad Eccleſiam confugiant,libertatem ſortiuntur, & eccleſiaſticæ pietatis patrimonio ſunt ad libertatem modis omnibus,nullo perſoluto pro eis pretio defendendi. textus expreſſus eſt *in can. ſi quilibet d.* 54. qui ex Gregorio deſumptus eſt *lib.3. regiſtri ep. 9. ad Ianuar. Calaritan. Epiſcopũ*,vbi ait ſine vllo Chriſtianorum pauperum damno,id eſt, nullo per pauperes Chriſtianos pretio ſoluto. Sed aduertendum ex gl. nouæ correctionis ſuper eum canonem vocem illam Chriſtianorum poſitam eſſe ex relatione Io.Diaconi *lib.4. vitæ B. Gregorij cap.* 46. & Iuonis *parte* 13.*c.* 12.cùm non reperiatur in libris B. Gregorij, neque impreſſis, neque manu ſcriptis: id quod de antiquis exemplaribus verum erat. Iam verò in exemplaribus Romæ nuper impreſſis anno 1590. in Typographia Vaticana, & in ſeptem tomos diſtinctis, addita ea vox eſt, & Gregorij textus priſtinæ integritati reſtitutus. Quòd autem id quod ait, ſine Chriſtianorum pauperum damno, ita intelligendum ſit,vt nos expoſuimus, non ſoluto pretio,colligitur euidẽter ex iis quæ in eadem illa epiſtola præceſſerunt. Reprehendit enim B.Pontifex, ac corrigit abuſum,qui tunc irrepſerat,ſoluendi pro iis pretia, dicens: Peruenit ad nos ſeruos, ancillaſque Iudęorũ fidei cauſa ad Eccleſiã refugientes,aut infidelibus reſtitui dominis, aut eorũ ne reſtituantur pretium dari;ſubdit : Hortamur autẽ ne tã prauam cõſuetudinẽ vllatenus manere permittatis, ſed ſine vllo Chriſtianorũ pauperũ damno in libertatẽ defendi. 19. Probemus nunc de iis, qui ad Eccleſias confugiunt antequam fiant Chriſtiani,ſed volũt fieri Chriſtiani.Primò probo ex priore parte textus *in can. ſi quilibet d.54.* vbi vniuerſè dicitur: Si quilibet ſeruus Iudæorum ad venerabilia loca cõfugerit cauſa fidei, nullatenus eum patiamini præiudicium ſuſtinere. quod citra vllam dubitationem intelligendum eſt de præiudicio libertatis.Vniuerſè autem id ſtatuitur de confugientibus cauſa fidei, quod æquè pertinet ad eum,qui iam factus eſt Chriſtianus,atque ad eum qui vult fieri Chriſtianus:ergo is etiam defendẽdus eſt ad libertatem. Secundò probatur ex *can. fraternitatem,d.54.* vbi expreſsè de his eſt ſermo qui volunt fieri Chriſtiani, cùm empti fuerint cauſa mercimonij: ſtatuitur autem eis omnimodis dandam eſſe libertatem pretio ſoluto;ergo alij qui negotiationis cauſa empti non ſunt, ſine vllo pretio libertatem conſequi debent per Eccleſiæ immunitatem.

Secundò ſerui Iudæorum empti 20. ab eis mercimonij cauſa,qui volunt fieri Chriſtiani, ſi intra illos tres menſes, in quibus venales exponi debent, ad Eccleſiam confugiant, dicendo ſe velle fieri Chriſtianos, non poſſunt dominis reſtitui, ſed perſoluto pro eis pretio,de quo ſuprà dictum eſt, libertatem obtinere debent.*d. can. fraternitatem*,& ſi non ſit qui velit emere, fiat vt ſuperiùs dictum eſt *dub. 9.*

Tertiò ſeruus emptus à Iudęo negotiationis cauſa, ſi elapſis tribus mẽſibus à die emptionis nõ fuit venalis 21.

Digitized by Google

nalis expoſitus, & poſtea ad Eccleſiam confugiens, dicat ſe velle fieri Chriſtianum, liber efficitur, nullo pretio ſoluto. Probatur, quia per text. *c. nulli, & can. fraternitatem*, libertate donandus eſt, non ſoluto pretio: ergo ſi ad Eccleſiam confugiat, eſt ab ea debita libertas illi ſeruanda.

22. Quartò probabile eſt quæcunque dicta ſunt de Iudæorum ſeruis, ſiue Chriſtianis, ſiue qui volunt fieri Chriſtiani, habere locum in ſeruis quorumlibet paganorum, qui sūt Chriſtiani, vel volūt fieri Chriſtiani, & vt vno verbo concludam, quicunque ſerui Iudæorum, aut paganorum, ſiue iam Chriſtiani, ſiue qui volunt fieri Chriſtiani, libertatem, quæ eis de iure debetur ſine pretio, confugiendo ad Eccleſiam obtinent ſine pretio, libertatem verò quæ eis de iure debetur ſoluto pretio confugiendo ad Eccleſiam conſequuntur ſoluto pretio.

De obæratis confugientibus ad Eccleſiam.

CAPVT XV.

1. OBÆRATI ſecundum ſunt perſonarum genus ad Eccleſiam confugientium nō ſine magno ſuo commodo. Horum in ciuili iure expreſſa mentio habetur *in l. præſenti. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug. §. 1. verſ. ſed ſiquidem ipſi, & toto §. ſeq.* cuius diſpoſitio cùm nō ſit canonico iure reprobata, moderata, ut correcta, cēſenda eſt approbata, & confirmata, cùm præſertim ciuiles de immunitate leges Codicis ſint ſacris canonibus receptę. *can. id cōſtituimus 17. q. 4. & c. inter alia, de immunit. Eccleſ.* De quibus licèt in particulari nullus habeatur expreſſus textus in iure canonico, probabile tamen eſt de his eſſe ſermonem *in can. ſiquis contumax, & can. miror 17. q. 4.* vbi neque malefici, neque ſerui eximuntur. In hac nouiſſima conſtitutione Gregorij XIV. in narratiua quidem fit illorum obæratorum mentio, qui ſunt decocti, de quibus in diſpoſitiua ne verbum quidem. Nihilominus de conſuetudine immunitatem illis per Eccleſias præſtari, vt neque capi, neque extrahi, neque carcerari permittantur, & oculis cernimus, & Doctores paſſim teſtantur. Quorum communis ſententia ſeruandam iſtis immunitatem affirmat Marſil. *in l. vnica n. 19. Cod. de raptorib. virg. & l. plerique. ff. de in ius vocando.* Boſſius *in tit. de captura n. 26.* Panormitanus *in c. inter alia, de immunit. Eccleſ. n. 22.* vbi præterea docet, licèt id expreſsè in iure canonico non habeatur, contineri tamen ſub vniuerſali prohibitione, ne quis ab Eccleſia extrahatur inuitus, à qua prohibitione iſti excepti non ſunt. eundem ſequitur Decius *in l. ſi vinum, ff. ſi cert. petat. n.* 8. Purpur. *n.* 10. & Alciat. *ibidem*, Remigius *in tract. de immunit. Eccleſ. fallentia* 27. *n.* 45. *&* 46. Ripa *in c. 1. de Iud. n.* 89. Ludouicus Gomeſ. *§. ſupereſt n.* 66. *Inſtitutionib. de act.* Id quod Couarr. *lib. 2. variar. reſol. c. 20. n.* 14. verius eſſe affirmat, qui ſimul cū Remigio teſtatur hanc eſſe ſententiam communē etiā in debitore ſuſpecto. Probant eadē ratione generalis prohibitionis, à qua ij excepti nō sūt. 2.
hāc generalē prohibitionē habemus apertè *in can. ſiquis contumax*, vbi nullius facta ſpeciali mentione abſolutè punitur is qui eum quem inſequutus fuerat per vim extraxit, &

de immunitate, ſeu libertate per eos obtinenda, ſi ad Eccleſiam confugerint, quæ iis duntaxat, non autem aliis ſeruis competit, de quibus ita conſtitutum ſit.

18. Primò ſerui Iudæorum Christiani, vel qui volunt fieri Chriſtiani, ſi ad Eccleſiam confugiant, libertatem ſortiuntur, & eccleſiaſticæ pietatis patrimonio ſunt ad libertatem modis omnibus, nullo perſoluto pro eis pretio defendendi. textus expreſſus eſt *in can. ſi quilibet d.* 54. qui ex Gregorio deſumptus eſt *lib.3. regiſtri ep. 9. ad Ianuar. Calaritan. Epiſcopũ*, vbi ait ſine vllo Chriſtianorum pauperum damno, id eſt, nullo per pauperes Chriſtianos pretio ſoluto. Sed aduertendum ex gl. nouæ correctionis ſuper eum canonem vocem illam Chriſtianorum poſitam eſſe ex relatione Io. Diaconi *lib.4. vitæ B. Gregorij cap.* 46. & Iuonis *parte* 13.*c.* 12. cùm non reperiatur in libris B. Gregorij, neque impreſſis, neque manu ſcriptis: id quod de antiquis exemplaribus verum erat. Iam verò in exemplaribus Romæ nuper impreſſis anno 1590. in Typographia Vaticana, & in ſeptem tomos diſtinctis, addita ea vox eſt, & Gregorij textus priſtinæ integritati reſtitutus. Quòd autem id quod ait, ſine Chriſtianorum pauperum damno, ita intelligendum ſit, vt nos expoſuimus, non ſoluto pretio, colligitur euidẽter ex iis quæ in eadem illa epiſtola præceſſerunt. Reprehendit enim B. Pontifex, ac corrigit abuſum, qui tunc irrepſerat, ſoluendi pro iis pretia, dicens: Peruenit ad nos ſeruos, ancilláſque Iudęorũ fidei cauſa ad Eccleſiã refugientes, aut infidelibus reſtitui dominis, aut eorũ ne reſtituantur pretium dari; ſubdit: Hortamur autẽ ne tã prauam cõſuetudinẽ vllatenus manere permittatis, ſed ſine vllo Chriſtianorũ pauperũ damno in libertatẽ defendi. Probemus nunc de iis, qui ad Eccleſias confugiunt antequam fiant Chriſtiani, ſed volũt fieri Chriſtiani. Primò probo ex priore parte textus *in can. ſi quilibet d.*54. vbi vniuersè dicitur: Si quilibet ſeruus Iudæorum ad venerabilia loca cõfugerit cauſa fidei, nullatenus eum patiamini præiudicium ſuſtinere. quod citra vllam dubitationem intelligendum eſt de præiudicio libertatis. Vniuersè autem id ſtatuitur de confugientibus cauſa fidei, quod æquè pertinet ad eum, qui iam factus eſt Chriſtianus, atque ad eum qui vult fieri Chriſtianus: ergo is etiam defendẽdus eſt ad libertatem. Secundò probatur ex *can. fraternitatem, d.*54. vbi expreſsè de his eſt ſermo qui volunt fieri Chriſtiani, cùm empti fuerint cauſa mercimonij: ſtatuitur autem eis omnimodis dandam eſſe libertatem pretio ſoluto; ergo alij qui negotiationis cauſa empti non ſunt, ſine vllo pretio libertatem conſequi debent per Eccleſiæ immunitatem. 19.

Secundò ſerui Iudæorum empti ab eis mercimonij cauſa, qui volunt fieri Chriſtiani, ſi intra illos tres menſes, in quibus venales exponi debent, ad Eccleſiam confugiant, dicendo ſe velle fieri Chriſtianos, non poſſunt dominis reſtitui, ſed perſoluto pro eis pretio, de quo ſuprà dictum eſt, libertatem obtinere debent. *d. can. fraternitatem*, & ſi non ſit qui velit emere, fiat vt ſuperiùs dictum eſt *dub.* 9. 20.

Tertiò ſeruus emptus à Iudęo negotiationis cauſa, ſi elapſis tribus mẽſibus à die emptionis nõ fuit ve- 21.

nalis

nalis expoſitus, & poſtea ad Eccleſiam confugiens, dicat ſe velle fieri Chriſtianum, liber efficitur, nullo pretio ſoluto. Probatur, quia per text. *c. nulli, & can. fraternitatem*, libertate donandus eſt, non ſoluto pretio: ergo ſi ad Eccleſiam confugiat, eſt ab ea debita libertas illi ſeruanda.

22\. Quàrtò probabile eſt quæcunque dicta ſunt de Iudæorum ſeruis, ſiue Chriſtianis, ſiue qui volunt fieri Chriſtiani, habere locum in ſeruis quorumlibet paganorum, qui sũt Chriſtiani, vel volũt fieri Chriſtiani, & vt vno verbo concludam, quicunque ſerui Iudæorum, aut paganorum, ſiue iam Chriſtiani, ſiue qui volunt fieri Chriſtiani, libertatem, quæ eis de iure debetur ſine pretio, confugiendo ad Eccleſiam obtinent ſine pretio, libertatem verò quæ eis de iure debetur ſoluto pretio confugiendo ad Eccleſiam conſequuntur ſoluto pretio.

De obæratis confugientibus ad Eccleſiam.

CAPVT XV.

1\. OBÆRATI ſecundum ſunt perſonarum genus ad Eccleſiam confugientium nõ ſine magno ſuo commodo. Horum in ciuili iure expreſſa mentio habetur *in l. præſenti. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug. §. 1. verſ. ſed ſiquidem ipſi, & toto §. ſeq.* cuius diſpoſitio cùm nõ ſit canonico iure reprobata, moderata, ut correcta, cẽſenda eſt approbata, & confirmata, cùm præſertim ciuiles de immunitate leges Codicis ſint ſacris canonibus receptę: *can. id cõſtituimus 17. q. 4. & c. inter alia, de immunit. Eccleſ.* De quibus licèt in particulari nullus habeatur expreſſus textus in iure canonico, probabile tamen eſt de his eſſe ſermonem *in can. ſiquis contumax, & can. miror 17. q. 4.* vbi neque malefici, neque ſerui eximuntur. In hac nouiſſima conſtitutione Gregorij XIV. in narratiua quidem fit illorum obæratorum mentio, qui ſunt decocti, de quibus in diſpoſitiua ne verbum quidem. Nihilominus de conſuetudine immunitatem illis per Eccleſias præſtari, vt neque capi, neque extrahi, neque carcerari permittantur, & oculis cernimus, & Doctores paſſim teſtantur. Quorum communis ſententia ſeruandam iſtis immunitatem affirmat 2. Marſil. *in l. vnica n. 19. Cod. de raptorib. virg. & l. plerique. ff. de in ius vocando.* Boſſius *in tit. de captura n. 26.* Panormitanus *in c. inter alia, de immunit. Eccleſ. n. 22.* vbi prætereà docet, licèt id expreſsè in iure canonico non habeatur, contineri tamen ſub vniuerſali prohibitione, ne quis ab Eccleſia extrahatur inuitus, à qua prohibitione iſti excepti non ſunt. eundem ſequitur Decius *in l. ſi vinum, ff. ſi cert. petat. n. 8.* Purpur. *n. 10.* & Alciat. *ibidem*, Remigius *in tract. de immunit. Eccleſ. fallentia 27. n. 45. & 46.* Ripa *in c. 1. de Iud. n. 89.* Ludouicus Gomeſ. *§. ſupereſt n. 66. Inſtitutionib. de act.* Id quod Couarr. *lib. 2. variar. reſol. c. 20. n. 14.* verius eſſe affirmat, qui ſimul cũ Remigio teſtatur hanc eſſe ſententiam communẽ etiã in debitore ſuſpecto. Probant eadẽ ratione generalis prohibitionis, à qua ij excepti nõ sũt, hãc generalẽ prohibitionẽ habemus apertè *in can. ſiquis contumax*, vbi nullius facta ſpeciali mentione abſolutè punitur is qui eum quem inſequutus fuerat per vim extraxit, &

de immunitate,ſeu libertate per eos obtinenda, ſi ad Eccleſiam confugerint,quæ iis duntaxat,non autem aliis ſeruis competit, de quibus ita conſtitutum ſit.

18. Primò ſerui Iudæorum Chriſtiani, vel qui volunt fieri Chriſtiani, ſi ad Eccleſiam confugiant,libertatem ſortiuntur, & eccleſiaſticæ pietatis patrimonio ſunt ad libertatem modis omnibus,nullo perſoluto pro eis pretio defendendi. textus expreſſus eſt *in can. ſi quilibet d.* 54. qui ex Gregorio deſumptus eſt *lib.3. regiſtri ep. 9. ad Ianuar. Calaritan. Epiſcopũ*,vbi ait ſine vllo Chriſtianorum pauperum damno,id eſt, nullo per pauperes Chriſtianos pretio ſoluto. Sed aduertendum ex gl. nouæ correctionis ſuper eum canonem vocem illam Chriſtianorum poſitam eſſe ex relatione Io.Diaconi *lib.4. vita B. Gregorij cap.* 46. & Iuonis *parte* 13.*c.* 12.cùm non reperiatur in libris B. Gregorij, neque impreſſis, neque manu ſcriptis: id quod de antiquis exemplaribus verum erat. Iam verò in exemplaribus Romæ nuper impreſſis anno 1590. in Typographia Vaticana, & in ſeptem tomos diſtinctis, addita ea vox eſt, & Gregorij textus priſtinæ integritati reſtitutus. Quòd autem id quod ait, ſine Chriſtianorum pauperum damno, ita intelligendum ſit,vt nos expoſuimus, non ſoluto pretio,colligitur euidẽter ex iis quæ in eadem illa epiſtola præceſſerunt. Reprehendit enim B.Pontifex, ac corrigit abuſum,qui tunc irrepſerat,ſoluendi pro iis pretia, dicens: Peruenit ad nos ſeruos, ancillásque Iudęorũ fidei cauſa ad Eccleſiã refugientes,aut infidelibus reſtitui dominis, aut eorũ ne reſtituantur pretium dari;ſubdit: Hortamur autẽ ne tã prauam cõſuetudinẽ vllatenus manere permittatis, ſed ſine vllo Chriſtianorũ pauperũ damno in libertatẽ defendi. Probemus nunc de iis, qui ad Eccleſias 19. confugiunt antequam fiant Chriſtiani,ſed volũt fieri Chriſtiani.Primò probo ex priore parte textus *in can. ſi quilibet d.*54. vbi vniuersè dicitur: Si quilibet ſeruus Iudæorum ad venerabilia loca cõfugerit cauſa fidei, nullatenus eum patiamini præiudicium ſuſtinere. quod citra vllam dubitationem intelligendum eſt de præiudicio libertatis.Vniuerſè autem id ſtatuitur de confugientibus cauſa fidei, quod æquè pertinet ad eum,qui iam factus eſt Chriſtianus,atque ad eum qui vult fieri Chriſtianus:ergo is etiam defendẽdus eſt ad libertatem. Secundò probatur ex *can. fraternitatem,d.*54. vbi expreſsè de his eſt ſermo qui volunt fieri Chriſtiani, cùm empti fuerint cauſa mercimonij: ſtatuitur autem eis omnimodis dandam eſſe libertatem pretio ſoluto;ergo alij qui negotiationis cauſa empti non ſunt, ſine vllo pretio libertatem conſequi debent per Eccleſiæ immunitatem.

Secundò ſerui Iudæorum empti 20. ab eis mercimonij cauſa,qui volunt fieri Chriſtiani, ſi intra illos tres menſes, in quibus venales exponi debent, ad Eccleſiam confugiant, dicendo ſe velle fieri Chriſtianos, non poſſunt dominis reſtitui, ſed perſoluto pro eis pretio,de quo ſuprà dictum eſt, libertatem obtinere debent.*d. can. fraternitatem*,& ſi non ſit qui velit emere, fiat vt ſuperiùs dictum eſt *dub.* 5.

Tertiò ſeruus emptus à Iudęo ne- 21. gotiationis cauſa, ſi elapſis tribus mẽſibus à die emptionis nõ fuit venalis

nalis expoſitus, & poſtea ad Eccleſiam confugiens, dicat ſe velle fieri Chriſtianum, liber efficitur, nullo pretio ſoluto. Probatur, quia per text. *c. nulli, & can. fraternitatem*, libertate donandus eſt, non ſoluto pretio: ergo ſi ad Eccleſiam confugiat, eſt ab ea debita libertas illi ſeruanda.

22. Quartò probabile eſt quæcunque dicta ſunt de Iudæorum ſeruis, ſiue Chriſtianis, ſiue qui volunt fieri Chriſtiani, habere locum in ſeruis quorumlibet paganorum, qui sũt Chriſtiani, vel volũt fieri Chriſtiani, & vt vno verbo concludam, quicunque ſerui Iudæorum, aut paganorum, ſiue iam Chriſtiani, ſiue qui volunt fieri Chriſtiani, libertatem, quæ eis de iure debetur ſine pretio, confugiendo ad Eccleſiam obtinent ſine pretio, libertatem verò quæ eis de iure debetur ſoluto pretio confugiendo ad Eccleſiam conſequuntur ſoluto pretio.

De obæratis confugientibus ad Eccleſiam.

CAPVT XV.

1. OBÆRATI ſecundum ſunt perſonarum genus ad Eccleſiam confugientium nõ ſine magno ſuo commodo. Horum in ciuili iure expreſſa mentio habetur *in l. præſenti. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug. §. 1. verſ. ſed ſiquidem ipſi, & toto §. ſeq.* cuius diſpoſitio cùm nõ ſit canonico iure reprobata, moderata, u t correcta, cẽſenda eſt approbata, & confirmata, cùm præſertim ciuiles de immunitate leges Codicis ſint ſacris canonibus receptę. *can. id cõſtituimus 17. q. 4. & c. inter alia, de immunit. Eccleſ.* De quibus licèt in particulari nullus habeatur expreſſus textus in iure canonico, probabile tamen eſt de his eſſe ſermonem *in can. ſiquis contumax, & can. miror 17. q. 4.* vbi neque malefici, neque ſerui exprimuntur. In hac nouiſſima conſtitutione Gregorij X I V. in narratiua quidem fit illorum obæratorum mentio, qui ſunt decocti, de quibus in diſpoſitiua ne verbum quidem. Nihilominus de conſuetudine immunitatem illis per Eccleſias præſtari, vt neque capi, neque extrahi, neque carcerari permittantur, & oculis cernimus, & Doctores paſſim teſtantur. Quorum communis ſententia ſeruandam iſtis immunitatem affirmat Marſil. *in l. vnica n. 19. Cod. de raptorib. virg. & l. plerique. ff. de in ius vocando.* Boſſius *in tit. de captura n. 26.* Panormitanus *in c. inter alia, de immunit. Eccleſ. n. 22.* vbi præterea docet, licèt id expreſsè in iure canonico non habeatur, contineri tamen ſub vniuerſali prohibitione, ne quis ab Eccleſia extrahatur inuitus, à qua prohibitione iſti excepti non ſunt. eundem ſequitur Decius *in l. ſi vinum, ff. ſi cert. petat. n. 8.* Purpur. *n. 10.* & Alciat. *ibidem*, Remigius *in tract. de immunit. Eccleſ. fallentia 27. n. 45. & 46.* Ripa *in c. 1. de Iud. n. 89.* Ludouicus Gomeſ. *§. ſupereſt n. 66. Inſtitutionib. de act.* Id quod Couarr. *lib. 2. variar. reſol. c. 20. n. 14.* verius eſſe affirmat, qui ſimul cũ Remigio teſtatur hanc eſſe ſententiam communẽ etiã in debitore ſuſpecto. Probant eadẽ ratione generalis prohibitionis, à qua ij excepti nõ sũt. hãc generalẽ prohibitionẽ habemus apertè *in can. ſiquis contumax*, vbi nullius facta ſpeciali mentione abſolutè punitur is qui eum quem inſequutus fuerat per vim extraxit, 2.

&

de immunitate,ſeu libertate per eos obtinenda, ſi ad Eccleſiam confugerint,quæ iis duntaxat,non autem aliis ſeruis competit, de quibus ita conſtitutum ſit.

18. Primò ſerui Iudæorum Chriſtiani, vel qui volunt fieri Chriſtiani, ſi ad Eccleſiam confugiant,libertatem ſortiuntur, & eccleſiaſticæ pietatis patrimonio ſunt ad libertatem modis omnibus,nullo perſoluto pro eis pretio defendendi. textus expreſſus eſt *in can. ſi quilibet d.* 54. qui ex Gregorio deſumptus eſt *lib.3. regiſtri ep. 9. ad Ianuar. Calaritan. Epiſcopū*,vbi ait ſine vllo Chriſtianorum pauperum damno,id eſt, nullo per pauperes Chriſtianos pretio ſoluto. Sed aduertendum ex gl. nouæ correctionis ſuper eum canonem vocem illam Chriſtianorum poſitam eſſe ex relatione Io. Diaconi *lib.4. vita B. Gregorij cap.* 46. & Iuonis *parte* 13.*c.* 12.cùm non reperiatur in libris B. Gregorij, neque impreſſis, neque manu ſcriptis: id quod de antiquis exemplaribus verum erat. Iam verò in exemplaribus Romæ nuper impreſſis anno 1590. in Typographia Vaticana, & in ſeptem tomis diſtinctis, addita ea vox eſt, & Gregorij textus priſtinæ integritati reſtitutus. Quòd autem id quod ait, ſine Chriſtianorum pauperum damno, ita intelligendum ſit,vt nos expoſuimus, non ſoluto pretio,colligitur euidēter ex iis quæ in eadem illa epiſtola præceſſerunt. Reprehendit enim B.Pontifex, ac corrigit abuſum,qui tunc irrepſerat,ſoluendi pro iis pretia, dicens: Peruenit ad nos ſeruos, ancillâſque Iudęorū fidei cauſa ad Eccleſiā refugientes,aut infidelibus reſtitui dominis, aut eorū ne reſtituantur pretium dari;ſubdit: Hortamur autē ne tā prauam cōſuetudinē vllatenus manere permittatis, ſed ſine vllo Chriſtianorū pauperū damno in libertatē defendi.

19. Probemus nunc de iis, qui ad Eccleſias confugiunt antequam fiant Chriſtiani,ſed volūt fieri Chriſtiani. Primò probo ex priore parte textus *in can. ſi quilibet d.*54. vbi vniuersè dicitur: Si quilibet ſeruus Iudæorum ad venerabilia loca cōfugerit cauſa fidei, nullatenus eum patiamini præiudicium ſuſtinere. quod citra vllam dubitationem intelligendum eſt de præiudicio libertatis. Vniuersè autem id ſtatuitur de confugientibus cauſa fidei, quod æquè pertinet ad eum,qui iam factus eſt Chriſtianus,atque ad eum qui vult fieri Chriſtianus:ergo is etiam defendēdus eſt ad libertatem. Secundò probatur ex *can. fraternitatem,d.*54. vbi expreſsè de his eſt ſermo qui volunt fieri Chriſtiani, cùm empti fuerint cauſa mercimonij: ſtatuitur autem eis omnimodis dandam eſſe libertatem pretio ſoluto;ergo alij qui negotiationis cauſa empti non ſunt, ſine vllo pretio libertatem conſequi debent per Eccleſiæ immunitatem.

20. Secundò ſerui Iudæorum empti ab eis mercimonij cauſa,qui volunt fieri Chriſtiani, ſi intra illos tres menſes, in quibus venales exponi debent, ad Eccleſiam confugiant, dicendo ſe velle fieri Chriſtianos, non poſſunt dominis reſtitui, ſed perſoluto pro eis pretio,de quo ſuprà dictum eſt, libertatem obtinere debent.*d. can. fraternitatem*,& ſi non ſit qui velit emere, fiat vt ſuperiùs dictum eſt *dub.* 9.

21. Tertiò ſeruus emptus à Iudęo negotiationis cauſa, ſi elapſis tribus mēſibus à die emptionis nō fuit venalis

nalis expoſitus, & poſtea ad Eccleſiam confugiens, dicat ſe velle fieri Chriſtianum, liber efficitur, nullo pretio ſoluto. Probatur, quia per text. *c. nulli, & can. fraternitatem,* libertate donandus eſt, non ſoluto pretio: ergo ſi ad Eccleſiam confugiat, eſt ab ea debita libertas illi ſeruanda.

22\. Quartò probabile eſt quæcunque dicta ſunt de Iudæorum ſeruis, ſiue Chriſtianis, ſiue qui volunt fieri Chriſtiani, habere locum in ſeruis quorumlibet paganorum, qui sũt Chriſtiani, vel volũt fieri Chriſtiani, & vt vno verbo concludam, quicunque ſerui Iudæorum, aut paganorum, ſiue iam Chriſtiani, ſiue qui volunt fieri Chriſtiani, libertatem, quæ eis de iure debetur ſine pretio, confugiendo ad Eccleſiam obtinent ſine pretio, libertatem verò quæ eis de iure debetur ſoluto pretio confugiendo ad Eccleſiam conſequuntur ſoluto pretio.

De obæratis confugientibus ad Eccleſiam.

CAPVT XV.

1\. OBÆRATI ſecundum ſunt perſonarum genus ad Eccleſiam confugientium nõ ſine magno ſuo commodo. Horum in ciuili iure expreſſa mentio habetur *in l. præſenti. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug. §. 1. verſ. ſed ſiquidem ipſi, & toto §. ſeq.* cuius diſpoſitio cùm nõ ſit canonico iure reprobata, moderata, u t correcta, cẽſenda eſt approbata, & confirmata, cùm præſertim ciuiles de immunitate leges Codicis ſint ſacris canonibus receptę. *can. id cõſtituimis 17. q. 4. & c. inter alia, de immunit. Eccleſ.* De quibus licèt in particulari nullus habeatur expreſſus textus in iure canonico, probabile tamen eſt de his eſſe ſermonem *in can. ſiquis contumax, & can. miror 17. q. 4.* vbi neque malefici, neque ſerui exprimuntur. In hac nouiſſima conſtitutione Gregorij XIV. in narratiua quidem fit illorum obæratorum mentio, qui ſunt decocti, de quibus in diſpoſitiua ne verbum quidem. Nihilominus de conſuetudine immunitatem illis per Eccleſias præſtari, vt neque capi, neque extrahi, neque carcerari permittantur, & oculis cernimus, & Doctores paſſim teſtantur. Quorum communis ſententia ſeruandam iſtis immunitatem affirmat 2.
Marſil. *in l. vnica n. 19. Cod. de raptorib. virg. & l. plerique. ff. de in ius vocando.* Boſſius *in tit. de captura n. 26.* Panormitanus *in c. inter alia, de immunit. Eccleſ. n. 22.* vbi præterea docet, licèt id expreſsè in iure canonico non habeatur, contineri tamen ſub vniuerſali prohibitione, ne quis ab Eccleſia extrahatur inuitus, à qua prohibitione iſti excepti non ſunt. eundem ſequitur Decius *in l. ſi vinum, ff. ſi cert. petat. n. 8.* Purpur. *n. 10.* & Alciat. *ibidem*, Remigius *in tract. de immunit. Eccleſ. fallentia 27. n. 45. & 46.* Ripa *in c. 1. de Iud. n. 89.* Ludouicus Gomeſ. *§. ſupereſt n. 66. Inſtitutionib. de act.* Id quod Couarr. *lib. 2. variar. reſol. c. 20. n. 14.* verius eſſe affirmat, qui ſimul cũ Remigio teſtatur hanc eſſe ſententiam communẽ etiã in debitore ſuſpecto. Probant eadẽ ratione generalis prohibitionis, à qua ij excepti nõ sũt. hãc generalẽ prohibitionẽ habemus apertè *in can. ſiquis contumax*, vbi nullius facta ſpeciali mentione abſolutè punitur is qui eum quem inſequutus fuerat per vim extraxit,

&

Digitized by Google

de immunitate,ſeu libertate per eos obtinenda, ſi ad Eccleſiam confugerint,quæ iis duntaxat,non autem aliis ſeruis competit, de quibus ita conſtitutum ſit.

18. Primò ſerui Iudæorum Chriſtiani, vel qui volunt fieri Chriſtiani, ſi ad Eccleſiam confugiant,libertatem ſortiuntur, & eccleſiaſticæ pietatis patrimonio ſunt ad libertatem modis omnibus,nullo perſoluto pro eis pretio defendendi. textus expreſſus eſt *in can. ſi quilibet d.* 54. qui ex Gregorio deſumptus eſt *lib.3. regiſtri ep. 9. ad Ianuar. Calaritan. Epiſcopū*,vbi ait ſine vllo Chriſtianorum pauperum damno,id eſt, nullo per pauperes Chriſtianos pretio ſoluto. Sed aduertendum ex gl. nouæ correctionis ſuper eum canonem vocem illam Chriſtianorum poſitam eſſe ex relatione Io. Diaconi *lib.4. vita B. Gregorij cap.* 46. & Iuonis *parte* 13.*c.* 12.cùm non reperiatur in libris B. Gregorij, neque impreſſis, neque manu ſcriptis: id quod de antiquis exemplaribus verum erat. Iam verò in exemplaribus Romæ nuper impreſſis anno 1590. in Typographia Vaticana, & in ſeptem tomos diſtinctis, addita ea vox eſt, & Gregorij textus priſtinæ integritati reſtitutus. Quòd autem id quod ait, ſine Chriſtianorum pauperum damno, ita intelligendum ſit,vt nos expoſuimus, non ſoluto pretio,colligitur euidēter ex iis quæ in eadem illa epiſtola præceſſerunt. Reprehendit enim B.Pontifex, ac corrigit abuſum,qui tunc irrepſerat,ſoluendi pro iis pretia, dicens: Peruenit ad nos ſeruos, ancilláſque Iudęorū fidei cauſa ad Eccleſiā refugientes,aut infidelibus reſtitui dominis, aut eorū ne reſtituantur pretium dari;ſubdit: Hortamur autē ne tā prauam cōſuetudinē vllatenus manere permittatis, ſed ſine vllo Chriſtianorū paupetū damno in libertatē defendi. Probemus nunc de iis, qui ad Eccleſias confugiunt antequam fiant Chriſtiani,ſed volūt fieri Chriſtiani. 19. Primò probo ex priore parte textus *in can. ſi quilibet d.*54. vbi vniuerſè dicitur: Si quilibet ſeruus Iudæorum ad venerabilia loca cōfugerit cauſa fidei, nullatenus eum patiamini præiudicium ſuſtinere. quod citra vllam dubitationem intelligendum eſt de præiudicio libertatis.Vniuerſè autem id ſtatuitur de confugientibus cauſa fidei, quod æquè pertinet ad eum,qui iam factus eſt Chriſtianus,atque ad eum qui vult fieri Chriſtianus:ergo is etiam defendēdus eſt ad libertatem. Secundò probatur ex *can. fraternitatem,d.*54. vbi expreſsè de his eſt ſermo qui volunt fieri Chriſtiani, cùm empti fuerint cauſa mercimonij: ſtatuitur autem eis omnimodis dandam eſſe libertatem pretio ſoluto;ergo alij qui negotiarionis cauſa empti non ſunt, ſine vllo pretio libertatem conſequi debent per Eccleſiæ immunitatem.

Secundò ſerui Iudæorum empti ab eis mercimonij cauſa,qui volunt fieri Chriſtiani, ſi intra illos tres menſes, in quibus venales exponi debent, ad Eccleſiam confugiant, dicendo ſe velle fieri Chriſtianos, non poſſunt dominis reſtitui, ſed perſoluto pro eis pretio,de quo ſuprà dictum eſt, libertatem obtinere debent.*d. can. fraternitatem*,& ſi non ſit qui velit emere, fiat vt ſuperiùs dictum eſt *dub.* 9. 20.

Tertiò ſeruus emptus à Iudęo negotiarionis cauſa, ſi elapſis tribus mēſibus à die emptionis nō fuit venalis 21.

nalis expoſitus, & poſtea ad Eccleſiam confugiens, dicat ſe velle fieri Chriſtianum, liber efficitur, nullo pretio ſoluto. Probatur, quia per text. *c. nulli, & can. fraternitatem,* libertate donandus eſt, non ſoluto pretio: ergo ſi ad Eccleſiam confugiat, eſt ab ea debita libertas illi ſeruanda.

22. Quartò probabile eſt quæcunque dicta ſunt de Iudæorum ſeruis, ſiue Chriſtianis, ſiue qui volunt fieri Chriſtiani, habere locum in ſeruis quorumlibet paganorum, qui sũt Chriſtiani, vel volũt fieri Chriſtiani, & vt vno verbo concludam, quicunque ſerui Iudæorum, aut paganorum, ſiue iam Chriſtiani, ſiue qui volunt fieri Chriſtiani, libertatem, quæ eis de iure debetur ſine pretio, confugiendo ad Eccleſiam obtinent ſine pretio, libertatem verò quæ eis de iure debetur ſoluto pretio confugiendo ad Eccleſiam conſequuntur ſoluto pretio.

De obæratis confugientibus ad Eccleſiam.

CAPVT XV.

1. OBÆRATI ſecundum ſunt perſonarum genus ad Eccleſiam confugientium nõ ſine magno ſuo commodo. Horum in ciuili iure expreſſa mentio habetur *in l. præſenti. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug. §. 1. verſ. ſed ſiquidem ipſi, & toto §. ſeq.* cuius diſpoſitio cùm nõ ſit canonico iure reprobata, moderata, u t correcta, cẽſenda eſt approbata, & confirmata, cùm præſertim ciuiles de immunitate leges Codicis ſint ſacris canonibus receptę. *can. id cõſtituimus 17. q. 4. & c. inter alia, de immunit. Eccleſ.* De quibus licèt in particulari nullus habeatur expreſſus textus in iure canonico, probabile tamen eſt de his eſſe ſermonem *in can. ſiquis contumax, & can. miror 17. q. 4.* vbi neque malefici, neque ſerui exprimuntur. In hac nouiſſima conſtitutione Gregorij XIV. in narratiua quidem fit illorum obæratorum mentio, qui ſunt decocti, de quibus in diſpoſitiua ne verbum quidem. Nihilominus de conſuetudine immunitatem illis per Eccleſias præſtari, vt neque capi, neque extrahi, neque carcerari permittantur, & oculis cernimus, & Doctores paſſim teſtantur. Quorum communis ſententia ſeruandam iſtis immunitatem affirmat 2.
Marſil. *in l. vnica n. 19. Cod. de raptorib. virg. & l. plerique. ff. de in ius vocando.* Boſſius *in tit. de captura n. 26.* Panormitanus *in c. inter alia, de immunit. Eccleſ. n. 22.* vbi præterea docet, licèt id expreſsè in iure canonico non habeatur, contineri tamen ſub vniuerſali prohibitione, ne quis ab Eccleſia extrahatur inuitus, à qua prohibitione iſti excepti non ſunt. eundem ſequitur Decius *in l. ſi vinum, ff. ſi cert. petat. n.* 8. Purpur. *n.* 10. & Alciat. *ibidem,* Remigius *in tract. de immunit. Eccleſ. fallentia* 27. *n.* 45. *&* 46. Ripa *in c. 1. de Iud. n.* 89. Ludouicus Gomeſ. *§. ſupereſt n.* 66. *Inſtitutionib. de act.* Id quod Couarr. *lib. 2. variar. reſol. c.* 20. *n.* 14. verius eſſe affirmat, qui ſimul cũ Remigio teſtatur hanc eſſe ſententiam communẽ etiã in debitore ſuſpecto. Probant eadẽ ratione generalis prohibitionis, à qua ij excepti nõ sũt. hãc generalẽ prohibitionẽ habemus apertè *in can. ſiquis contumax,* vbi nullius facta ſpeciali mentione abſolutè punitur is qui eum quem inſequutus fuerat per vim extraxir, &

& can. miror 17. *q.* 4. Pleríque idem affirmãt in terminis difficilioribus, ſi debitor regiorum tributorum cõfugiat ad Eccleſiam, nec non & in illis locis vbi lege municipali debitor tenetur creditori.quod Farinac. 1. *parte crimin. q.* 28. probat, quia ridiculum eſſet dicere criminum reos eſſe in Eccleſia tutos, debitores ſecus.

3. Contrariam omnino ſententiam obæratos ab Eccleſia ad quam confugerint minimè defendi,ſed extrahi poſſe,tenet expreſsè Iaſon *in l. ſi vinum n.* 5. *ff. ſi certum petatur.* Euerard. *in Topicis cap. de loco à tempore*, probátque argumentando à tempore ad locum: Debitor fugitiuus capi poteſt tempore feriato, id eſt, die feſto,vt patet per celebrem gloſſam *in l. fin. Cod. de feriis*, receptam per Baldum *in c. fin. de fer.* Baptiſtam Sãcti Seuerini *in tract. de debitoribus ſuſpectis, & fugitiuis q.* 8. Bartol. *in l. ait prætor*, §. *ſi debitorem, ff. ſi quid in fraudem. & l. fin. Cod. de fer.* & per alios relatos apud Couarr. vbi ſuprà. quò loco adducit Doctores atteſtãtes ita communiter obſeruari, hinc à tempore ad locum argumentando inferunt etiam licitum eſſe capere de ſacro loco.

4. Oldrad. *conſil.* 54. mediam quandam ſententiam tenet,dicens, in illis caſibus debitorem non poſſe extrahi de Eccleſia, in quibus de iure capi non poteſt. *Cod. de actionib. & obligationib. in l. obſes. & c. lator. de pignorib.* quibus verò in caſibus de iure capi poteſt,in iiſdem poſſe etiam de Eccleſia extrahi. Sed hæc ſentẽtia nihil omino circa hos tribuit immunitati Eccleſiarum. Quòd enim capi in ea, vel extrahi nequeat,non immunitati tribuit, ſed iuri communi vetanti debitorem capi.

De his in ſpecie qui publico Principi debito tenentur, nempe quò non perſoluerunt tributa, ſunt qui dicant eis non prodeſſe immunitatem, poſſeque de Eccleſia extrahi, per textum *Auth. de mandatis Principum.* §. *publicorum.* iuncta gloſſa, quibus fauet etiam text. *in leg. nemo, Cod. de exactorib. tributorum, leg.* 10. quam ſententiam ſequitur Oldrad. *conſil.* 54. probat, quia quiſquis ſecundùm iura capi poteſt propter debita, poteſt etiam de Eccleſia extrahi. 5.

Contrariam ſententiam tenet expreſsè Panormitanus *in c. inter alia, de immunit. Eccleſ. n.* 22. Cyn. *in l. præſenti, Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* vbi refert etiam Petrum Aufreriũ in Capella Tholoſana *deciſ.* 422. Couarr. loco ſæpe citato *n.* 14. *verſ. ſed profectò.* Sylu. *in v. Immunitas* 3. *n.* 3. Angelica *v. Immunitas q.* 15. & ratio euidens hoc ſuadet,quoniã cùm Imperatores vniuersè hoc priuilegium de obæratis conceſſerint *in l. præſenti*, & ſit priuilegium datum non ſubdito, non potuerunt illud poſtea limitare, & omnis limitatio poſtea per eos facta, nulla eſt, & inualida,vt ſuperiùs expreſsè conſtitutum à nobis eſt *lib.* 3. *cap.* 12. Addit Couarr. huiuſmodi reſtrictionem contrariam eſſe iuri canonico vniuersè ſtatuenti neminem extrahi, & hunc caſum minimè excipienti, & ratio huic fauet, tum quia non excedit ciuilis debiti, & fortaſſe rationabilem rationem. 6.

In obæratis, decoctis, ſeu decoctoribus duplex ratio attendi poteſt: ciuilis vna, ſi ciuiliter quærantur ad debiti ſolutionem,qua ratione dubitandum non eſt, eos gaudere priuilegio immunitatis, ſicut 7.

gaudent

gaudent alij quicunque debitores: criminalis verò altera,ſi quærantur ad pœnã, quæ de iure capitalis eſt, propter delicti acerbitatem; videntur enim publicis latronibus ſimiles, ac valde affines, dum priuatorũ pecunias ſub fide publica, & verbo regio apud eos depoſitatas, vel etiam triticum, cuiuſmodi ſunt campſores, & quos vulgo Magaſeneriosvocamus, pompis, epuliſque ac largis ludis conſumunt, & quaſi decoquunt. Imò verò hos arbitror publicis famoſiſque latronibus deteriores, & capitaliore dignos ſupplicio;illi enim per vim,& fraudem bona à nobis extorquent,apud hos nos ipſi ſponte deponimus; illi cum vitæ fameque periculo rapiunt, hi blandè accipiunt; illi profitentur ſe capere ad perdendum, iſti ſub fide publica ad conſeruandum; ab illis cauere nobis poſſumus, armíſque tueri, ab his non poſſumus: illi vix multis annis, aut annorum millibus tantũ latrocinari poſſunt, quantũ iſti breui tẽporis ferè momẽto decoquũt. Atque hæc fortaſſe cauſa fuit, cur Gregorius XIV. Pontifex maximus in hac conſtitutione, cùm eorum mentionem in narratiua feciſſet, in diſpoſitiua nõ fecerit, vt narrando oſtenderet ſe non eſſe eorum oblitum,ſed de ipſis intendiſſe,nihil verò in ſpecie contra eos diſponendo inſinuaret eos publici latronis nomine comprehendi, ac iuris diſpoſitioni relinqui. Ne ſi eos fortè in diſpoſitiua expreſſiſſet, publici latronis aut nomen, aut crimen ab eis depuliſſet. Teſtatur Couarr. *cap.* illo 20.*n.* 14. ſæpe citato,*verſ. Nec Iaſonis*, vidiſſe ſe decoctos ab Eccleſiis per iudices ſeculares violenter extrahi ad pœnam criminalem, quod licèt ipſe neque probare, neque improbare auſus ſit, iuſtè tamen fieri docet Boerius *deciſ.*115.*n.*7.

8. De debitoribus, qui ſunt in illis locis vbi muncipali lege,ſi non ſint ſoluendo,coguntur ſeruire creditoribus,& iudicis authoritate ad id illis traduntur, eis immunitatem Eccleſiæ non prodeſſe,quo minus ſuis creditoribus ad ſeruiendum tradantur,tenet Oldrad.*conſil.*54.& D.Anton. *in c. inter alia,de immunit.Eccleſ.* Probant primò,quòd per illam municipalem legem, creditor fit quodammodo dominus debitoris, eóque ipſo, quòd quis fit alteri debitor,videtur ipſamet eius perſona affecta,& quodammodo conditionata illi,vt ſi debito tempore non ſoluat debitum, debeatur illi ad ſeruiendum,elapſóque tempore non ſoluendo, in ius eius tranſeat, & creditor ius acquirat vtendi illo ad ſua ſeruitia; ergo ſicut ſerui, & alij qui ſunt alterius conditioni ſuppoſiti, extrahuntur, & ſuis dominis, ſeu heris traduntur, ita is quoque extrahendus, & ſuo creditori conſignandus eſt. Secundò,quia Eccleſia non liberat confugas, neque à vera perfectáque ſeruitute,vt dictum eſt *c.*15.neque ab imperfecta, qua quis ſecũdùm iura ſeruire alicui tenetur. Imò aliquem ad immunitatem admittendo imponit ei hanc pœnam vt ſeruiat.ita gl. *in can. reum* 17. *q.*4. in *v. vel ad mortem*, ait confugienti ad Eccleſiam reo, ita per clericos obtineri vitam & membra,vt tamẽ pecuniariter ſatisfaciat læſo, vel ſi hoc non poteſt, ſeruiat (inquit) ei perpetuò. Si ergo confugienti ad Eccleſiam poteſt ei imponi pœna abſque immunitatis violatione, multo magis is qui iam incurrit eandem pœnam, poteſt extrahi vt ipſam

ipſam exequatur: confirmatur, quia ſi is cui impoſita fuit hæc pœna per iudicem, denuo ad Eccleſiam confugerit, extrahitur, & reſtituitur, vt ſeruiat ei cui damnatus eſt ſeruire. ergo is etiam extrahendus eſt qui virtute muncipalis legis ad id tenetur.

9. Contrariam ſententiam tenet Panormitanus, Cyn. Aufr. & cæteri ſuperiùs relati *n.6.* & Roderic. Suares *in l. regia Hiſpan. 2. delos gouiernos*, & poſt eum Couarr. *cap.* illo 2. *n.* 14. qui abſolutè & vniuerſaliter tuentur, obæratos omnes cuiuſcunque generis eſſe vbique ad immunitatem admittendos, cùm nuſpiam inueniantur ab ea excluſi, neque in illis ipſis locis, vbi huiuſmodi lex municipalis viget.

Mihi verò occurrit hoc loco diſtinctio valde probabilis, vel enim debitor iſte ad Eccleſiam confugit antequam per iudicem creditori tradatur ad ſeruiendum, vel poſteaquam illi iam traditus & conſignatus eſt. Si antè confugiat, omnino ad immunitatem admittendus eſt: eſt enim ſimplex debitor, ſicut quilibet alius debitor, & propter debitum ad Eccleſiam confugit, ne propter illud quid patiatur; & ſicut alij debitores confugiunt, ne mittantur in carceres, ita iſte ne tradatur ad ſeruiendum. Si verò confugiat ad Eccleſiam poſteaquam eſt creditori per iudicem traditus ad ſeruiendum, poteſt ac debet extrahi eadem ratione, qua de ſeruis & iis, qui alteri obligati ſunt, dictum eſt, aliter dominus fruſtraretur debito ſeruitio; ſi tamen indiſtinctè velis tenere cum Panormitano, optimum fundamentum eſt quòd illa omnis obligatio in debito pecuniario fundata illius naturam & conditionem ſequitur: ergo & immunitatē habet. His ita cōſtitutis ſoluamus omnes rationes cōtrarias adductas in qualibet dubitatione.

Et primò ad rationem illam Iaſonis adductam *n.* 3. à tempore ſacro ad locum ſacrum, nego paritatem rationis, tempore enim ſacro capi vetitum non eſt, ſicut vetitum eſt de loco ſacro.

Secundò ad rationem Oldradi adductam *n.* 5. nego eſſe paritatem; aliud eſt enim ſecundùm iura ſimpliciter capi poſſe debitorem in aliquibus caſibus, aliud eſt capi, extrahíque de Eccleſia locóve ſacro, quod eſt immunitatis lege prohibitum.

Tertiò ad priorem rationem allatam pro ſententia Oldrad. *n.* 8. reſpondeo primò pro Panormitano & ſociis, cùm tota illa obligatio naſcatur ex vi debiti, & in ipſo debito fundetur, vt etiamſi poſteaquam aliquandiu ſeruiuit, veniat in meliorem fortunam, ſoluat debitum, liber ab omni illa obligatione efficiatur, neque teneatur illi ſeruire; ideo ſemper manet conditio & ratio veri debitoris, vt ab Eccleſia defendatur.

Ad poſteriorem nego paritatem; hoc enim caſu ſemper omnis obligatio ex debito pecuniario eſt ad illud ex iuſtitia compenſandum, in illo verò caſu ex delicto, eſt primò & per ſe in pecuniariam mutata pœna corporalis, vnde pecunia debita ſuccedit loco pœnę corporalis, & illius naturā ſequitur: ergo & obligatio ſeruiēdi lęſo eodē modo in pœnę corporalis locum mediante impoſſibilitate pecuniariæ ſuccedit.

Quòd ſi noſtra illa diſtinctio admittatur, patet ſolutio; nihil enim

pro

probant contra poſteriorem partem quam concedimus, contra priorem verò vim non habent, quia tunc non excedit naturam meri debiti.

Quid demum conferat huiuſmodi obæratis immunitas, quid item contra eos fieri poſſit, etiam dum ſunt in Eccleſia, dicemus infrà in hoc eodem libro.

De reis capitalium, vel aliorum etiam criminum confugientibus ad Eccleſiam.

CAPVT XVI.

1. SI quis eſt, qui ſuo ad Eccleſiam cófugio vitare damna intendat, is eſt maximè capitalium criminũ reus, de cuius vita, ſeu membris actum erit, niſi ad Eccleſiam confugiat. Serui enim moderatam tantùmodo verberationem, carceres obærati declinare per Eccleſiam quærunt: rei verò criminum graues corporis pœnas, cruciatus, mẽbrorum mutilationes, extremum ſupplicium euadere moliuntur, atque has grauiſſimas, & acerbiſſimas pœnas, vel pecuniaria, vel aliqua alia leuiore corporali pœna commutare. Quantũcũque enim grauia delicta commiſerint, (paucis duntaxat exceptis) Eccleſia illis ara ſalutis eſt, quicquid aliqui ſomnient.

2. Cynus *in l. præſenti, Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* refert quoſdam dicentes, nulli atroci delicto deberi immunitatem, ſed ſolùm delictis quibuſdam minimis. Ita Alberic. *in d. l. præſenti n.*1. & apertiſſimè gl. *in l.*2. *Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* in v. *abducere*, dicens, hodie ſeruari, vt pro quocunque maleficio ad Eccleſiam quis confugiat, inde abſtrahatur. Quæ ſententia fundari videtur in ciuili iure *Authentico de mandatis Principum*, §. *neque autem, collat.*3. Idem ſentit Marſil. *in l. vnica, Cod. de rapt. virg. & in tract. de bannitis, in v. capti.* Iodoc. *in pract. crimin. n.*20. *in v. notatos capiat.* Boer. *deciſ.*109. *n.*1. Moron. *in tract. de fide, treuga & pace, q.*103. Quam doctrinam Cyn. fatetur procedere de iure ciuili, contrarium eſſe de iure canonico.

Sed Petrus de Bell. relatus apud Cyn. vbi ſuprà, nec non & apud Panormitanũ *in c. inter alia, de immunit. Eccleſ.* refert quędam canonica ſcripta diſtinguere de atroci delicto, deliberaténe, atque ex propoſito commiſsũ ſit, an repentino quodam caſu abſque vlla præuia deliberatione, ac propoſito. Vt ſi deliberatè, atque ex propoſito commiſſum ſit, careat immunitate, iuxta diſpoſitioné ciuilis iuris, *Authentico cit. de mandatis Principũ.* Si verò indeliberatè defendatur ab Eccleſia, iuxta diſpoſitionem *cap. inter alia, de immunit. Eccleſ.* rationé diuerſitatis aſſignat, quoniam delictum ex propoſito grauiùs meretur puniri. *l. abſentem in fin. ff. de pœnis.* Vnde & homicida ex propoſito priuatur immunitate. *c.*1. *de homicid.* 3.

Rurſum idẽ Petrus apud Panormitanũ ſubdiſtinguit delictũ atrox cómiſſum ex propoſito. Vel enim cómiſſum eſt extimuláte quodã naturali ſtimulo, vt eſt in peccatis carnalibus, peccatis odij, & ſimilibus, qui ſtimulus ad fragilitaté pertinés diminuit peccatũ: & huic, licèt ex propoſito, debetur immunitas Eccleſiæ, vel cómittitur ex propoſito, nullo vrgente ſtimulo naturali, ſed ex mera malitia, & iniquitate, 4.

quæ peccatum aggrauat, & caret immunitate Eccleſiæ.

5. Sed certum, his nõ obſtantibus, eſſe etiam iure canonico, omnia quantumeunque grauia, atque atrocia delicta, habere immunitatem, paucis quibuſdam exceptis, quæ partim in eodem iure apertè excepta ſunt, partim ex iure non ita claro, accedente Doctorum interpretatione, partim ex conſuetudine. Probatur primò ex expreſſis verbis *c.inter alia*, vbi dicitur *quantumcunque grauia maleficia perpetrauerit.* vbi obſerua vocem illam, *quantumcunque grauia*, qua etiam grauiſſima & atrociſſima cõtinentur: tantundem enim valet, quantum ſi diceret, nullam tantam fore grauitatem quæ ab immunitate Eccleſiæ ex vi ſua excludat. Secundò obſerua numerũ multitudinis, vt non modò ſi vnũ, quantumcunque graue, ſed multa atque innumera quantumcunque grauia perpetrauerit, ad immunitatem admittendus ſit. quæ verba adeò clara & aperta ſunt, vt nullam patiantur dubitationem, nullam modificationem admittant, niſi quam iura ipſa expreſsè facere noluerint, vel conſuetudo probata præſcripſerit. Probatur ſecundò, quia ibidem duo caſus grauiſſimi excepti ſunt, qui niſi excepti eſſent, eadem generalitate comprehenſi eſſent. & ex praxi Eccleſiæ paulatim caſus alios atrociſſimos excipiẽtis, quos excipere non fuiſſet opus, niſi ſub eadem generalitate comprehẽſi fuiſſent. Hanc ſententiã tenet Panormitanus *in d.c.inter alia.* Couarr. *lib. 2. var. reſol.c.20.n.16. in fin.* vbi etiam teſtatur eſſe frequentiſſimam inter Doctores, Gigas *lib. 1. de crim. læſæ maieſt. tit. Qualiter & à quibus.q. 10. n.3. & 9.* Contad. *in pract. tit. de captur. n.6. in fin.* vbi non modò eſſe communem Doctorũ teſtatur, ſed vſu, praxique receptam. Io. Maria Monticell. *in reg. crimin.* 12. *n.* 17. Roman. *conſil.* 227. *n.2. &* 3. Demum Farinac. poſt multos quos refert Doctores *q.28.n.15.1. partis criminal.* ait hanc ſententiam tanquam veriorem iure canonico, & communiorem tenendam eſſe. Ego verò addo tanquam iure canonico ſimpliciter veram; nulla enim alia ſententia iure canonico niti poteſt propter expreſſiſſima verba dicti *c. inter alia.*

Secundò neque verum eſt iure ciuili, omnia atrocia delicta carere immunitate contra Albericum & gloſ. illã iuris ciuilis. Nullibi enim in iure ciuili hanc generalem ab immunitate excluſionem reperimus. Neque verò in illo authentico *de mandatis Principum*, ibi enim ſolùm pauca quædam in ſpecie delicta per Imperatorẽ ab immunitate excluduntur, vt illa ſolùm, non omnia atrocia dici debeãt de iure ciuili carere immunitate, reliquis non modò canonico, ſed etiam ciuili iure immunitas debeatur. 6.

Tertiò vtraque illa dicta, quæ ex ſcriptis illis canonicis refert Petrus, de iure canonico falſa ſunt. Neque enim omne delictũ atrox commiſſũ ex propoſito, neque verò hoc idem cõmiſſum abſque vllo naturali ſtimulo extimulante immunitate caret, ſed illud omne, ac ſolũ, quod ſiue iura canonica exceperunt, ſiue probatæ conſuetudines receperunt. 7.

Couarr. *c.* illo 20. *n.* 16. & Farin. vbi ſuprà *n.16.* excipiunt atrociſſima illa delicta, propter quę clericus ſi ea committeret, eſſet de iure realiter degradandus, & ſeculari curiæ tradendus. cuiuſmodi (inquiunt) ſunt 8.

ſunt homicidium proditorium, per inſidias, & per aſſaſſinium, in quibus tam clerici, quàm laici carent immunitate. Sed de his reſpondeo non ex ſola atrocitate, immunitate carere, ſed duo priora à pleriſque putari excepta à communi lege immunitatis, per expreſſum textum *in c. 1. de homicidio*, vbi ponuntur formaliter verba Exodi 21. *Si quis per induſtriam, & per inſidias occiderit proximum, ab altari meo auellas eum, vt moriatur.* De homicidio per aſſaſſinium plerique colligunt exceptũ eſſe *in c. pro humani, de homicid. in lib. 6.* Hac verò nouiſſima conſtitutione expreſsè exceptum eſt proditorium, & per aſſaſſinos. Quibus iuribus præciſis etiam hæc immunitatem haberent per conceſſionem illam vniuerſalem c. *inter alia*.

9. Illud addo, quod & aliàs dixiſſe me recolo, poſſe adeò atrox delictum accidere, nociuum, ſcandaloſum, & bono publico euidenter damnoſum, vt habita ratione circunſtantiarum loci, perſonæ, temporis, vrgẽtis neceſſitatis, iudicet Epiſcopus, cum ſapientum conſilio, expedire ſi periculum ſit in mora illum extrahi, ac debitis affici pœnis, etiamſi caſus nõ ſit in iure exceptus, poſſeque hoc caſu Epiſcopum dare licentiam, illum extrahẽdi, ſiue diſpenſando in iure communi, in quo in certis caſibus particularibus poteſt, cùm ſedes Apoſtolica adiri nequit, ſiue ſub ratihabitione ſperans Romanum Pontificem ratum habiturum, ſiue per quamdam interpretationem ad aliquem exceptorum caſuum reducendo, ſiue ex communi neceſſitate publica, quæ nulli legi ſubiecta eſt.

PARS TERTIA.

De conditionibus neceſſariò requiſitis, vt confugientes ad Eccleſiam ad immunitatem admittantur.

NONNVLLÆ interdũ conditiones, ſeu cõditionum defectus dubiã faciunt ipſius cõfugæ immunitatẽ, vt quamuis ad Eccleſiam ex fuga iam peruenerit, adhuc tutus minimè ſit. In re autem tam graui & periculoſa non expedit cùm tanto periculo ad Eccleſiam confugere, ideo ipſæ etiam conditiones diligenter examinandæ ſunt, & quid valeant inueſtigandum, vt cùm ad Eccleſiam confugiendum erit, nulla deſit neceſſaria conditio ad immunitatem, quæ ſi non poſſit iam alio præſidio ad vitæ, membrorúmque defenſionem, non hoc ad Eccleſiam confugio vtendum eſt.

An ſit neceſſarium ad immunitatem obtinendam arma deponere, vt niſi ea deponat, ab Eccleſia non defendatur.

CAPVT XVII.

1. LICET in ſacris canonibus nihil omnino ſit de hac conditione expreſſum, neque Canoniſtę multum de ea diſputent, videtur tamen grauis difficultas, & matura meditatione, diligentíque diſcuſſione digna. 2. Negari enim non poteſt, ſi confugæ, poſteaquam ad Eccleſiam perueniſſent, ſtarent armati, & ad ſe armis defendendos parati, iam eos non in Dei, & Eccleſiæ reuerentia, ac protectione confidere, ſed in armis, hoſtéſque eorum hac

cognita temeritate vix cõtineri poſſe, quin eos in ipſis Eccleſiis inuaderent, fierêntque in Eccleſiis hominum carnificinæ contra ſanctarum Eccleſiarum pietatem, ac mititatem, polluerentúrque paſſim humáno ſanguine templa ſacroſanctis incruentis ſacrificiis deputata.

3. Sedet animo illa ſanctiſſimi Canthuarienſis Archiepiſcopi, & Martyris Thomæ vox ad clericos templi fores occludere volentes, cùm venientes armatos Regis miniſtros cernerent, non eſſe Dei Eccleſiam cuſtodiendam more caſtrorum. Si ſe ſanctiſſimus Epiſcopus & Agnus innocẽtiſſimus, illius Eccleſiæ ſpõſus, vitámque ſuam vetuit, caſtrorũ more defendi, nos patiemur reos criminum ſupplices ad Eccleſiam occurrentes, ad impetrandam per eam, ac per Deum impunitatem, defendere nocentiſſimo ſanguine more caſtrorum armatos, atque in armis ſpem habentes? Vereor ne ſi clericis Eccleſiarum hæc permittant, maiorem Deo, atque ipſi Eccleſiæ irreuerentiam irrogent, quàm ſi ex Eccleſia confugas extrahi paterentur. Videamus ergo quid de his ciuili iure ſtatutum ſit, & inde quid faciendum ſit inferamus.

4. Duæ extant ciuilis iuris leges *Cod. de his qui ad Eccleſ. confug. lex pateant*, & *lex ſi ſeruus*. In *l. pateant, §. arma quoque*, hæc quatuor conſtituta ſunt. Primò monent Imperatores eos, qui ad Eccleſias confugiunt, ne cum armis ad eas ſe cõferant, declarando quid nomine armorum intelligant, nempe quoduis telum, ferrum, aut ſpeciem, ita vt arma cuiuſcunque ſpeciei deſerenda ſint, & rationem afferunt, pietatis, ac reuerentiæ, erga Eccleſias pleniſſimam: quoniam arma non ſolùm, inquiunt, à ſummi Dei templis, ac diuinis altaribus abeſſe debent, ſed etiã ab adiacentibus cellulis, domibus, hortulis, balneis, arcis atque porticibus: quæ omnia ſunt immunitatis Eccleſiæ loca: vt hac ratione omnis præcidatur excuſationi locus, dicentibus quòd extra templum ea ſeruare in prædictis locis velint. Sed quoniã hæc (vt dixi) moderatio quædam eſt, adhuc non carent immunitate cõfugæ ſi cum armis Eccleſiam ingrediantur. Neque enim qui ſecundùm morem patriæ, vel aliàs quomodolibet armati incedunt, poſſunt facile dum ad Eccleſiam confugiunt arma deponere in via, in qua propter inſequentes miniſtros curiæ, ne momento quidem temporis hærere poſſunt ad arma deponenda. Neque dum ſunt in ipſo fugiendi 6.
actu atque in periculo, ne aut inuadantur ab his quos læſerunt, aut à curiæ ſatellitibus, expedit arma proiicere, quamuis commodè poſſent, ne malè ab illis accipiantur. Secundo ergo loco ſtatuunt Doctores, vbi confugæ ad Eccleſiam, ſeu quemlibet prædictorum locorum immunitatis peruenerint, armis cincti, ſi ibi ſubſiſtant ad immunitatem obtinendam, authoritate Epiſcopi eſſe à clericis ſeueriùs conneniendos arma vt deponant, data eis fiducia, quòd Religionis nomine melius in Eccleſia, quàm armorum præſidio muniantur. Piiſſima ſanè verba, ac digna, quæ confugientium ad Eccleſias pectoribus aureis literis imprimantur, melius ſe religionis nomine in Eccleſiis, quàm armorum præſidio muniri

muniri, propterea quòd religionis nomine ab ipſomet Deo, cui religio impenditur, proteguntur. Armorum præſidium merè humanum, & infirmum, & fallax eſt, neque enim defendunt dormientem, & interdum cùm magis neceſſaria ſunt, aut franguntur, aut clam, aut per vim nobis eripiuntur, aut alia
7. quauis ratione deficiunt. Tertiò ſtatuunt, ſi poſteaquam confugæ ita per clericos moniti fuerint, arma nihilominus deponere recuſauerint, iam exinde carere immunitatis priuilegio, poſſeque de Eccleſia excludi, capi, ad carceres deduci, imò ſi ne ſic cedant, intromiſſis armatis militibus extrahi de Eccleſia, ſic exigēte iuſtitiæ ratione, vt quoniam neque in Deo, neque in Eccleſia confidere, ſed in armis voluêre, de Eccleſia eiecti, eiúſque deſtituti præſidio experiātur quantum eis arma, quæ elegerunt, proſint.
8. Quartò demum iubent eo ipſo caſu, quo ſic armati confugæ extrahendi ſunt, non licere cuiuis curiæ miniſtro id facere propria authoritate, niſi conſulto priùs Epiſcopo, & accedente Imperatoris ipſius in vrbe imperio, alibi verò iudicum ibi ius dicentium iuſſione.

9. In *l. ſi ſeruus*, non de aliis confugis, ſed de ſolis armatis ſeruis ſermo proponitur, iubetur enim ſeruum confugientem ad Eccleſiam cum armis protinus abſtrahi, ac domino reſtitui; quòd ſi is, vtpote armatus, ſeſe armis defendat, concedatur domino illum quibus poteſt modis abſtrahere, qui ſi in ea pugna occidatur, innoxium eſſe occiſorem, quoniam tunc ſeruus ſic ſe armis defendens de ſeruili in hoſtilem homicidæ conditionem tranſiuit. Hæc in iure ciuili habentur.

Rebuffus relatus apud Placham *in epit. delictorum lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 28. & poſt eum Placha, putant hanc poſteriorem legem, licèt de ſolis ſeruis exprimat, valere tamen etiam in libero. Couarr. *c.* illo 20. *n.* 18. *verſic. trigeſimoſexto, his proximè*, &c. aliam adducit rationem, præter eam quæ habetur in dicto textu, quoniam, inquit, cùm armorum vſus ſit omnino interdictus, *l.* 1. *Cod. vt armorum vſus*, eo ipſo quòd quis intrat Eccleſiam cum armis, dicitur delinquere in Eccleſia, caretque immunitate tanquam delinquens in Eccleſia, iuxta diſpoſitionem *c. finalis, de immunit. Eccleſ.* Quam rationem egregiè refellit Farinac. 1. *p. criminal. q.* 28. *n.* 66. quòd non quodlibet delictum in Eccleſia commiſſum priuat immunitate, ſed ſolùm delictum graue, æquiualens occiſioni, vel membrorum mutilationi, per illum textū, & ibi Doctores. Quare hac ratione delicti in Eccleſia commiſſi illi ſolùm priuarentur immunitate, qui arma quædam ad Eccleſiam geſtarent, quæ ſub grauiſſimis capitis, vel ſimilibus pœnis prohibita ſunt, vt ſi geſtaret archibuſettos, ſeu ſcopettones, cui ego addo, neque cum his armis fugientem ad Eccleſiam, & eam ingredientem, dici delinquere in Eccleſia, atque hoc titulo priuari immunitate, quia cùm ad Eccleſiam ex fuga ſe conferat, non dicitur grauiter delinquere in Eccleſia. Aliam rationem aſſignat ipſe Farinac. cur ſeruus ingrediens Eccleſiam cum armis careat immunitate, quoniam cùm dominum offenderit, quærens ſe ab eius ſeruitute eximere, ac

ac tueri armis, ne capi ab eo iterum poſſit, ad ſeruiendum venit ad Ec-
11. cleſiam armatus. Ego verò attentis legis ipſius verbis, cùm ait, *ſeruus ad Eccleſiã armatus irruerit*, puto in his ſaltem noſtris partibus, vbi ſerui de voluntate dominorum arma geſtare ſolent, ſeruum confugientem ad Eccleſiam, cùm ſuis ordinariis armis, quæ de domini voluntate portat, ne ciuili quidem iure carere eo ipſo immunitate, ſed requiri vt habeat alia quædam arma exquiſita & extraordinaria, ad ſe defendendum delata, itaut vel ex ipſis armis quæ geſtat, vel ex modo geſtandi, vel ex ipſo opere appareat ea geſtare ad ſe defendendum. Id mihi perſuadet, tum verbum illud irruere, quod eſt quaſi ruere in perſonã, ſeu locum ad aliquem pro ſui defenſione lædendum: tum ratio ipſa, quoniam aliàs nullum eſt delictum, nullum propriæ defenſionis indicium, ſi ſeruus per vrbem cum ſuis conſuetis armis incedens, in fugam actus, cum eiſdem omnino armis Eccleſiam ingrediatur.

12. His ego addo, licèt ſeruus per ipſum in Eccleſiam ingreſſum cum armis, quo apparet velle cum armis ſe tueri, perdat ciuili iure immunitatem, non tamen eam perdere iure canonico: ſed tunc demum, cùm homicidium, vel muti-
13. lationem in ea committit. Idem verò à fortiori cenſeo de homine libero, de quo addo, ſi in Eccleſia ſtare velit cum ſuis armis ordinariis, quæ ei aliàs geſtare licet, etiãſi à clericis Epiſcopi authoritate monitus ea nolit deponere, non eſſe ab Eccleſia excludendum, quia dedecori ducitur, vbi eſt is geſtandorum armorum vſus, ſine armis incedere.

Et licèt hæc iura ciuilia Codicis antiquiſſima ſint, & ante omnia iura canonica præceſſerint, & non modò non ſint iure canonico reprobata, ſed potiùs ſaltem in genere acceptata cum aliis, & conſequenter vim ſuam habere debeant, vnde & vſque hodie fortaſſis impunè ſeruari debent per magiſtratus ſeculares, id eſt, non incurrant pœnas iuris ciuilis, qui ea ſeruant, tamen quia nullo iure canonico fit de eis mentio ſpecialis, mirum eſt apud Canoniſtas de his armorum legibus ſilentium, nullibi, quod ſciam, ſunt vſu, conſuetudineque receptæ, quamuis aliàs valde rationabiles, vt dixi, videantur, & ipſum ius immunitatis protegant. Concludo non eſſe conditionem ad obtinendam immunitatem neceſſariã, vt arma deponat, neque ex eo ſolo quòd arma geſtat carere immunitate canonico iure, neque ſub eo prætextu, quòd in Eccleſia delinquat, ſecus ſicubi conſuetudo contrarium obtineret. 14.

An ſit neceſſe ad immunitatem conſequendam vt confuga ad Eccleſiam perueniat liber à poteſtate, ac manibus curiæ.

CAPVT XVIII.

LIBERVM vocamus non eum qui ſeruo opponitur, ſed qui capto, vincto, aut in manibus curiæ exiſtenti, qui libertate careat, abeundi, quò velit pro ſua voluntate. Vt is liber ad Eccleſiam venire dicatur, qui in ſua libera poteſtate poſitus non ab alio captus, nec ſub curiæ poteſtate poſitus venit, vt poſſit, & aliò quocunque ire, 1.

pro

pro ſuæ libito voluntatis. Non liber venit, qui vel manibus miniſtrorum curiæ captus illuc ducitur, vel ſub miniſtri poteſtate poſitus, illo comitante illuc ire permittitur, vel funibus ferreiſque circulis vinctus ducitur, vel ſatellitum caterua ſtipatus. Demum vno verbo, qui ſub curiæ poteſtate illuc venit, ſiue illuc ipſi curiæ miniſtri illum ducant, ſiue miniſtrum curiæ ſecum colligatum illuc ſecum protrahat, vt ſi petat ad Eccleſiã duci ad percipienda ſacramenta, vel breuiandi itineris cauſa à ſatellitibus per Eccleſiam ducatur aliquò. De hoc ergo quærimus, an ſi quis ſub curiæ, ſeu miniſtrorum eius poteſtate ad Eccleſiam veniat, admittendus ſit ad immunitatem, ſi eam, vbi ad Eccleſiam peruenerit, petat. An verò neceſſe ſit vt ad Eccleſiam perueniat liber, ſiue quòd nondum fuerit captus, ſiue quòd cùm captus duceretur, diſcuſſis à ſe curiæ miniſtris, atque ex illorũ manibus proſiliens liber Eccleſiã ingrediatur.

2. Nicol. Boer. *deciſ.* 110. *col.* 2. & poſt eum Nauarr. *in manual. c.* 25. *n.* 19. *verſ. & qui comprehenſus.* putant non eſſe neceſſe liberum eſſe, ſed etiamſi captus, vinctúſque ducatur, etiamſi iam damnatus ducatur ad ſupplicium vbi immunitatis loca attingens ab Eccleſia defendi petit, defendendum eſſe ab ea, nec permittendum, vt inde extrahatur. Idẽ tenet Clar. *in pract.* §. *fin. q.* 38. & poſt eum Farinac. 1. *p. criminal. q.* 28. Io. de Vuiſchis *in tract. de immun. Eccleſ. n.* 52. & Gomes *Inſtitutionib. de actionib.* §. *pœnalis n.* 50. Viuius *com. opin. in v. condemnatus.* Qui Clar. Nauarr. & Farinac. teſtantur hanc eſſe communem, quod inde maximè confirmari poteſt, quòd nullo iure cautum eſt, vt veniat liber, & licèt is, qui per Eccleſiam ducitur, non dicatur propriè ad illam confugere, ſatis eſt, quòd vbi illuc peruenit, dum in ea eſt, petit defendi, cum expreſſo canone, *ſicut antiquitus* 17. *q.* 4. non modò cõfugientes ad Eccleſiã, ſed reſidẽtes etiã in ea immunitatẽ cõſequantur, quod etiã habetur in can. *definiuit.*

Contrariam ſententiã apertè tenet gl. & poſt eam Archidiaconus *in can. ſicut antiquitus*, iam citato, nõ gaudere immunitate, niſi liber ad Eccleſiam perueniat. Idem videtur ſentire Hoſtien. *in ſum. de immunit. Eccleſ.* § *in quãtum, verſic. ſed cum Eccleſia*, vbi hac ratione probat corpus Chriſti ſacratiſſimum ſumptum à carceratis non eos liberare, quia nõ accedunt ad illud ſumendum liberi, ſed ſub poteſtate. Idem ſentit Oldrad. *conſil.* 54. & Io. Igneus *l.* 1. *ff. ad ſenatuſc. Syllanian. col.* 3. Deſumit argumentum Archidiaconus ex *l. ſi quis. Cod. de ædific. priuatis*, vbi transferenti marmora, & columnas de domo propria, quam habet in vna ciuitate, in aliam domum propriam, quam in alia habet ciuitate, concedit, vt etiam per muros, vel per mediam ciuitatẽ, ſi neceſſe ſit, trãsferat. Indeque infert licere miniſtro curiæ hominem iam factum ſuum, quem captum tenet, per mediam ducere Eccleſiam, neque ideo perdere ius, quod habet in illum. 3.

Sed ſanè friuola eſt ratio ab inanimatis marmoribus ad hominem, à muris, & ciuitate ad Eccleſiam, à re merè temporali ad ſpiritualem immunitatem, ab vno caſu ciuili iure expreſſo ad alium nullo iure expreſſum, à re, cuius homo eſt plenus & perfectus dominus, ad perſonã hominis liberi, ſupra quã nullum ha- 4.

ber dominium, ſed neque ius, niſi
illũ ducendi ſub cuſtodia, cùm præ-
ſertim immunitatis priuilegiũ Dei,
& Eccleſiarum reuerẽtiam ſpectet.
Adduci alia ratio poteſt pro hac Ar-
chidiaconi ſententia, quòd cùm ſit
vbique ferè gẽtium apud Chriſtia-
nos receptum, vt damnati ad mortẽ
duci ſoleant ad carcerũ ſacella, vel
pridie ante mortem, vel eiuſdẽ diei
ſummo mane, vt ibi ſacro Euchari-
ſtiæ viatico cibentur, Deo vacent,
piè ad ſalutem animarum iuuentur,
& ad patienter perferẽda ſupplicia
animẽtur, ſi immunitas vinctis pro-
deſſet, poſſent ij cùm primùm in id
ſacellum ingrederẽtur, petere ſe ab
5. Eccleſia defendi. Sed reſpondeo ta-
men prædicta carcerum ſacella ad
quæ damnati ad mortem ducuntur,
eſſe communiter priuata quædam
oratoria, quæ ſicut hoc eodem *lib.4.*
cap.1. conſtitutum eſt, ex Gofr. ſen-
6. tentia carent immunitate. Secundò
reſpondeo ſicubi eiuſmodi capellæ
publicæ ſunt, & authoritate Epiſco-
pi constructæ cum erectione crucis
in primo lapide, itaut immunitas
eis cõpetat, ex quo iã damnati illuc
duci, ac deinde extrahi ad mortem
ſolent, eſſe recepta conſuetudine
præſcriptum, vt immunitate careãt:
quæ conſuetudo non ſolùm de ea
capella, quæ antiquitus in carcere
erat, ſed de quauis ſiue eorundẽ, ſi-
ue aliorum carcerũ capella, ſiue an-
tiqua, ſiue noua, & nuper extructa
ad iuuandos ea ratione carceratos
damnatos ad mortem deputata eſt,
etiamſi eſſet Eccleſia conſecrata.
Si verò ad aliam quamcumque Ec-
cleſiam vinctus perueniat, ad im-
munitatem admittendus eſt.
7. Hinc infero multo magis deberi
immunitatem illi, qui cùm eſſet Ec-
cleſiæ iam vicinus, per vim abſtra-
xit ſe de manibus miniſtrorum, ac
liber Eccleſiam eſt ingreſſus. vt poſt
alios non paucos tenet Couar. *lib.2.*
cap.20.n.13. quem ſequitur Farinac.
1.p.criminal.c.28.n.44. & Boſſ. per eũ
relatus contraria argumenta diſſol-
uit: hoc autem limita, dummodo
non cum graui delicto in ipſa Ec-
cleſia ſeſe de ſatellitum manibus e-
ximat. v.g. non id faciat occidendo
in Eccleſia ſatellitem mutilando,
grauiter vulnerando; tunc enim ta-
tione grauis delicti in Eccleſia cõ-
miſſi immunitate priuaretur, iuxta
text. *in c.fin.de immunit.Eccleſ.*
Multo magis immunitas debetur 8.
ei, qui in ſequẽtibus curiæ miniſtris
aut dexterior, aut celerior, antequã
ab eis caperetur ad Eccleſiã perue-
nit, etiamſi fugere cœperit eo loco
vbi capi legitimè poterat. Ita Bal.
Rom. Alex. & Iaſ. *in l.plerique.ff.de in*
ius vocando. Henric. Boic. *in c.fin. de*
immunit.Eccleſ. Chaſſan. *in conſuetu-*
dine Burgund.rubr.1.§.5.verſic.Archi-
diacõ.n.216. Io. Lupi *in rubr.de donat.*
& plerique relati apud Farin. *q.* illa
28.n.41. vbi etiam oſtendit hanc o-
pinionem & communiorem eſſe, &
communi praxi receptam, licèt cõ-
trarium ſenſerit Cyn. *in authentico ſi*
quis ei.Cod.de adulter. Hippolyt. *l.vni-*
ca.Cod.de raptorib.virg.n.3. Io. Maria
Mõticelli *in pract.crimin.reg.11.n.10.*
De carceratis, qui fracto carcere 9.
ad Eccleſiam confugiunt, Chaſſan.
in conſuetud.Burgund.rubr.1.§.5.verſ.
Dominus Archidiaconus n. 16. teſta-
tur in Gallia frequenter obſerua-
tũ eſſe vt inuitus extrahatur, Clar.
in pract. §. fin. q. 30. teſtatur con-
trarium ſeruatũ fuiſſe apud ipſum
28. Decembris 1557. Papiæ, vbi,
cùm carcerati qui fracto carcere ad
Eccleſiam confugerant, iuſſu Illu-
ſtriſſimi Ducis fuiſſent extracti, &
ad

ad carceres reducti, fuerunt deinde ſenatus authoritate, tanquam indebitè extracti, eidem Eccleſiæ reſtituti. Boër. *deciſ.* 100. *n.* 8. *&* 9. teſtatur idem apud eum ſeruatum in ſenatu Burdegalenſi, quam praxim Chaſſan. qui contrariam retulit, fatetur iuri conſonam; eadémque probat Couat. *lib.* illo 2. *cap.* 20. *n.* 13. *verſ. decimo octauo ex his*, Farinac. *q.* illa 28. *n.* 42. éſtque, meo iudicio, vſqueadeo iure certa, vt propter illam vniuerſaliſſimam vtriuſque iuris regulã de non abſtrahendis de Eccleſia confugis, à qua caſus iſte exceptus non eſt, non poſſimus ſine temeritatis nota de ea dubitare. Niſi fortaſſis in Gallia vigeat vſque hodie illa conſuetudo, cui ſe vigeat deferendum eſt.

An carceratus emiſſus è carcere ſub iuramento redeundi, confugiens ad Eccleſiam ſit ad immunitatẽ admittendus.

CAPVT XIX.

1. IN hoc conueniunt Doctores, ſi iniuſtus erat carcer, gaudere immunitate, nec poſſe vllo modo extrahi, etiã iuramenti religione. Ita expreſsè Albcric. *in l. fideli. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* Henric. Boic. *in c. Eccleſiæ, de immunit. Eccleſ.* Præpoſit. *in can. ius gentium n.* 10. *d.* 1. Aufrer. *in Capella Tholoſan. deciſ.* 422. Couarr. *lib.* 2. *cap.* 20. Farinac. *q.* 28. *de carcerib.* 1. *p. criminal. n.* 43. Io. And. *in additionib. ad Specul. in tit. de iureiurand. ſuper rubricam col. penult.* Bartol. *in l. relegati. ff. de pœnis.* Pro qua ſententia adducunt bonũ textum *in clem. Paſtoralis, de re iud. in v. per violentam*, iuncta gloſſa: vbi ait text. qua ratione teneretur aliquis audere ſeſe in hoſtium ſinu reponere talis conſiſtorij ſubire iudiciũ atque ad mortem per violentam iniuriam, non per iuſtitiam, inferendam vltroneum offerre? Hæc quidem iure timentur, hæc de more vitantur, hæc humana fugit ratio, hæc abhorret natura. Apertè igitur docet Pontifex neminẽ teneri adire locum, vbi per iniuſtitiam occidendus ſit. His addit gloſſa *in dicto v. per violentam*, per hanc literam videri, quòd ſi captiuus ad pœnam, vel mortis periculum, relaxatur præſtito iuramento redeundi certo die ad carcerem, ſi mors erat iniurioſa, non teneatur redire, ſi verò iuſta, teneatur. Ego verò neque in verbis illius textus, vllam video iuramenti rationẽ, neque verò in textu, neque in gloſſa mentionem immunitatis: vt inde aliquid ad rem, de qua agimus, trahamus. Ita autem poſſemus eis vti ad rem noſtram, vt in textu quidem cognoſcamus naturale ius conſeruandi vitam, & nõ eundi ad locum, vbi de ea periclitemur; ex gloſſa verò colligamus nõ teneri nos ex iuſtitia illuc redire, vbi mors erat iniurioſa ſubeunda. Vlteriùs progrediamur non obſtante iuramento poſſe nos iuxta eius diſpenſationem, ne illius religione teneamur, egredi de Eccleſia, ac redire, qua obtenta diſpenſatione abſque vllo ſcrupulo ad immunitatem admitti petimus, & admitti debemus. 2.

Quòd ſi iuſtus erat carcer, Io. Andr. *in addition. vbi ſuprà*, expreſsè tenet carceratum teneri redire ad carcerẽ, quod idem docet gl. vbi ſuprà, ſed de immunitate nil dicunt. Aufrerius ad rem quidem reſpõdet, ſed neſcio quàm bene; ait enim ſi nullum ſit periculum pœnæ corporalis, permittẽdum eſſe, vt de Eccle- 3.

ſia extrahatur inuitus; ſi verò ſubſit, de ea periculum permittendum nó eſſe. quod idem ſentit Bartholom. Brixien.*q. dominicali* 38. quæ incipit, *carceratus quidem.* & Archidiac. *can. cùm homo* 23. *q.* 5. Videntur eiſdẽ aſſentiri Couarr. & Farin. *locis cit.* vbi cùm hoc referant, nõ reprobẽt, probate videtur.
4. Ego verò nullũ tamen inuenio doctrinæ iſtius fundamentum; æquè enim violatur Eccleſiæ immunitas ſola de Eccleſia extractione, ac punitione ipſa. Cùm vtrumque ſit iure immunitatis interdictum, ne extrahatur, néve puniatur, aut enim debetur illi immunitas, & neque extrahi permittendus eſt, aut non debetur, & etiam puniri permittendus eſt.

5. Fortaſſis dicere voluerunt, ſi nulla timeatur grauis pœna corporalis, inducendum eſſe, vt pro iuramenti religione cedat iuri immunitatis, cùm iuſtam cauſam non habeat petendi diſpenſationem, ſecus ſi grauis pœna timeatur.

6. Mihi verò rem attentiùs conſideranti diſtinguendum videtur inter id, quod ille, qui cum redeundi iuramento dimiſſus è iuſto carcere, facere tenetur in conſcientia, & id, quod clerici Eccleſiæ, ad quam confugit, debent permittere fieri contra eum. Ac primùm quidem licèt non ſit præſentis inſtituti proprium, quia tamen ad ſecundi declarationẽ non parum confert, quoniam magnam habet difficultatem, ſilentio præterire non viſum eſt.

Quid ergo is facere teneatur, his paucis complectar.

7. Primùm, ſi quando iuramentum præſtitit redeundi, ſincerè ignorabat, imminere ſibi vllum graue periculum mortis, mutilationis, aut alterius grauis pœnæ temporalis, quod ſi ſciuiſſet, non iuraſſet: poſteaque autem dimiſſus eſt, venit in huiuſmodi periculi cognitionem, in conſcientia non videtur teneri redire, non ſecus, ac ſi quando iurauit, nullum fuiſſet periculum, ſed poſtea ſuperueniſſet. iuramentum enim datum eſt in quodam rerum ſtatu, vero, vel putato, in quo facile poterat obſeruari, poſtea verò immutatus eſt rerum ſtatus, & grauis ſuperuenit difficultas, quæ ſi aut præceſſiſſet, aut præuiſa fuiſſet, non iuraſſet; ergo ceſſat obligatio iuramenti in foro conſcientiæ, ſicut ceſſaret obligatio voti. Propter ignoratam enim grauem difficultatem, quæ poſtea cognoſcitur, & quam ſi præuidiſſet non iuraſſet, non intendit in conſcientia ad illam ſe obligare, & hoc in foro conſcientiæ vniuersè procedit, ſiue iuſtus fuerit carcer, ſiue iniuſtus. Aduerte autem me dixiſſe, *quam ſi præuidiſſet, non iuraſſet*, quia ſi quando iurauit, intendebat etiam ſub quouis graui periculo, ſeſe ad redeundum obligare, ſecus dicendũ eſt vt infrà. Fundamentum huius dicti receptiſſimũ eſt apud omnes, iuramentũ non obligare vltra ipſius iurantis intentionem. 8.

Secundò ſi quando iurauit, notum illi erat periculum grauiſſimi alicuius damni, puta mortis, mutilationis, &c. diſtinguunt Doctores de iuſto, iniuſtóve carcere, itémque de iuſtæ iniuſtæque mortis periculo: ſi enim iuſtus erat carcer, iuſtæque mortis periculum, & ſciens hæc iurauit cum intentione redeundi, ſine vllo dubio redire tenetur ſub p. m. periurij. Ita expreſsè Panormit. *in c. ſi verò, de iuramen.* gl. *in clem. Paſtoralis, de ſent. & re indicata.* Couarr. *lib.* 1. *variar. reſol.* 9.

reſol. cap. 2. *n.*8. *verſ. cæterùm*, *& n.* 10.*verſ.*10.*vt ad propoſitum*,vbi idem de eo affirmat, qui ſimplicem ad id fidem ſine iuramento obligaſſet. Card. Anchar. Io. Andr. Albetic. & alij ibidem per eum relati, & communis Theologorum ſchola poſt S. Thomam 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 7. dicentium iurantem teneri quantum in ipſo eſt, verum facere id, quod iurauit: hic autem poteſt verum facere; ergo tenetur. Dixi autem, ſi ſciens hæc iurauit, cum intentione redeundi, quoniam ſi dolosè, & fraudulenter iuraſſet, intendens non ſe obligare in foro cõſcientiæ,peccaſſet quidem mortaliter, iurando, ſed non teneretur implere, quia non ſe obligauit, idque ſiue iuſtus, ſiue iniuſtus eſſet carcer, tota enim iuramenti obligatio ex intentione iurantis petenda eſt. Vnde id quod eod. loco ait S. Thom. *in ſolut. ad* 4. dicens iuramentum ſeruandum eſſe ſecundùm ſanum intellectum eius, cui iuratur, de foro exteriori intelligẽdum eſt,ad vitandum ſcandalum,& aliorum qui audierunt offenſionem non de foro, interiori coram Deo. colligo id ex *can. humanæ aures* 22. *q.* 5. vbi Gregorius ita diſtinguit inter diuinas humanáſque aures,dicens: Humanæ aures verba noſtra talia iudicant, qualis foris ſonant. Diuina verò iudicia talia ea audiũt, qualia ex intimis proferuntur; ſic etiam iuramenti voces. Vnde deberet, vel fidem facere quòd dolosè iurauit, vel petere iuramenti rationabilem abſolutionem.

11. Tertiò ſi carcer iniuſtus erat, & iniuſtæ mortis periculum cognitũ; & nihilominus ſincerè iurauit, ſine fraude, & dolo, cum intentione ſe obligandi, & redeundi,hoc opus, hic labor eſt, valde dubia res eſt apud Doctores, & grauiſſima diſputatio, in qua cautiſſimè procedendũ eſt. Hanc fusè doctéque diſputat Couarr.*lib.*1.*var. reſol.c.*illo 2.*à num.* 7. reducuntur autem omnia quæ ibi dicit ad tria præcipua dicta.

Primò dicit Couarr.ſi iuranti nota erat iniuſtitia carceris,aut imminentis mortis,non tenere iuramentum, neque obligare iurãtem ad redeundum ad carceres,imò nec poſſe ſine p. m. illuc redire. quam sẽtentiam adeò certam putat, vt non poſſit de ea dubitari. Probat primò ex multis legibus & canonibus,quibus,quia parum ad rem faciunt, ſuperſedeo. Secundò, quia ſi redeat, ſciens ſe iniuſta morte plectendũ, cooperatur ſuæ iniuſtæ morti, quod eſt p.m. Iuramentum autem quod ſine mortali peccato impleri non poteſt,validum non eſt, neque vllam inducit in conſcientia obligationem.Tertiò probat ex S. Th. *q.*illa 69.*a.*4.*ad* 2.vbi S.Thom.apertè concedit non teneri quempiam facere id vnde mors ſequatur. Cuiuſmodi eſt manere in eo loco,vnde rapiatur ad mortem. Si enim non tenetur manere quãdo ibi eſt, multominus tenebitur illuc redire,quãdo ibi non eſt. Subdit exemplum ipſius S. Thom.in eadẽ ſolutione ad ſecundum, dicentis ita damnatum, vel damnandũ ad mórtẽ non teneri manere in carcere, ſicut damnatus vt fame pereat,non tenetur non ſumere oblatum cibum, quoniam non ſumere eſſet ſeipſum occidere. 12.

Secundò diſtinguit Couarr. inter actus cooperantes ad mortem: vt alij ſint actus directè, immediatè, & ex propria natura tendentes, ſeu cooperantes ad mortem, vt ſunt,ſeipſum iugulare,gladio transfodere, 13.

venenum ſumere, extremâ ſe fame, inediáque conficere. Alij indirectè, mediatè, remotè, & ex accidenti ordinati ad mortem, cuiuſmodi ſunt, manere in loco vbi mortis periculum imminet, aut eò pergere, vel illuc redire, ambulare ad patibuli locum, ſcalas patibuli aſcendere, deinde ſubdit priores quidem actus nunquam neque eſſe ex ſe licitos, neque ex nulla cauſa fieri poſſe licitos, poſteriores ex aliqua iuſta cauſa poſſe, propterea quòd natura ſua non pertinent ad crimen occiſionis ſuiipſius. Hinc colligit germanum intellectum illius doctrinæ S. Th. in ſol. ad ſecundum corrigens id quod in præcedenti dicto affirmauerat, dicens ibi non intendere S. Thomam quòd manere in carcere, vnde ducendus ſit ad mortem, ſit ſeipſum occidere, ſed quòd ſicut damnatus ad mortem furcæ, vel decapitationis non intelligitur damnatus, vt ipſe actum exerceat, ex quo ſua mors ſequatur, ſed ſolùm, vt eá patiatur, ita damnatus ad mortem famis, non intelligitur damnatus, vt ipſe aliquid agat ex quo fame pereat, ſed ſolùm vt mortem famis

15. illatam ſuſtineat. Vt in hoc currat ſimilitudo, quòd ſicut hic licitè poteſt comedere oblatum cibum, ita ille è carcere fugere, vel illuc non redire. Non currit autem in eo quòd æqualia ſint, ſeu æquè ſit, ſeipſum occidere, non ſumere oblatum cibum, ac manere in loco vnde ad mortem ducendus ſit, ſeu illuc redire.

16. Ex hoc ſecundo dicto clarè habemus, falſum eſſe primum dictum, & ab eo reuocari; cùm enim redire ad carceres non ſit cooperari ſuæ morti, & ſit actus cohoneſtabilis ex alia cauſa rationabili, maximè cohoneſtari poteſt, & debet religione iuramenti, & iuramentũ redeũdi ad carceres eſſe validum, & obligatorium, conſequenter ſub p. m. adimplendum.

Tertiò addit damnatum, ſeu damnandum ad mortem iuſte, ſi dimittatur è carcere, vel data ſimplici fide, vel iuramento redeundi, teneri ſub p. m. redire. Damnatum verò, vel damnandum iniuſtè non modò non teneri redire, ſed, ſi detur fugiendi opportunitas, teneri fugere, alioqui temeritatis crimen committit, quæ fortaſſis eſt mortale peccatum. Hoc dictum non modò deſtruit primum, vbi dixerat quòd manere in loco eſt ſeipſum occidere, ſed dicit pugnantia, in priori enim caſu non, aliter tenetur redire, niſi ratione fidei datæ, & iuramenti. Nam his ſublatis, poteſt non modò non redire, ſed etiam fugere. Ad eadem vis eſt iuramenti in ſecundo caſu: ſciens enim & intendens ſe obligare, iurauit, ſic enim iuraſſe intelligitur, cùm aliud non exprimitur, & quia non eſt ſeipſum occidere, nec cooperari ad mortem, niſi per accidens: ergo ſi in priore caſu tenetur, tenebitur in poſteriore, & è contra ſi in poſteriore eſt temeritas, erit in priore. Confirmatur, quia non apparet vnde ſumatur ratio temeritatis in poſteriore potius, quàm in priore; non enim ex periculo mortis, quia par eſt in vtroque caſu, non ex ratione iniuſtæ mortis, quia iuſtitia, vel iniuſtitia temeritatem non facit. Demum religio iuranti omnem rationem temeritatis purgat: ergo nulla temeritas. 17.

His ita reiectis concludo ſi ſincerè, ſine fraude, & dolo iurauit cum intentione ſe obligandi, ſciens 18.

carce-

carcerem iniuſtum, mortémve iniuſtam fore, teneri in conſcientia redire. Eſt expreſſa ſententia Caier. 2. 2. *q. 89. a.7. ad* 4. Román. *in l. ſtipulationes non diuiduntur n.87. de verborum obligationib.* vbi allegat textum ſingularem *in l.5.§.captiuus.ff. de captiuis.* Nauarr. *in Manual.c.12. n.* 18. Sylu. *in v. Iuramentum* 4.n.26. Angel. *in v. Iuramentum* 5.q.37. quanuis hi tres loquantur de carcere non iniurioſo. Et certè qui conceſſerit reditum ad carcerem non eſſe p.m. occidendi ſeipſum, neceſſariò id confiteri tenebitur; ſi enim non eſt p.m. occidendi: ergo licitum eſt redire. Sed ad id quod licitū eſt obligaſti te iuramento, ſciens ad quid te obligares; ergo teneris implere illud. Nec valet friuolum illud ſubterfugium temeritatis, quia ex quo res non eſt natura ſua illicita, illa temeritas, ſi qua eſt, purgatur religione iuramenti, & ſi temeritas aliqua dicenda eſt, in iurando fuit, non in adimplendo, ſed neque vlla temeritas eſt; non enim liber eras, & iuraſti ad carcerem iniuſtum ire, neque liber eras, & iuraſti periculo iniuſtę mortis te exponere. Sic enim nonnulla temeritas eſſet, ſed in iniuſto carcere detinebaris, & iniuſtæ mortis periculo eras expoſitus, ex aliqua cauſa voluiſti parumper exire, iuraſti ad priſtinum redire ſtatum, qui niſi iuraſſes, non fuiſſes permiſſus exire; ergo nulla temeritas eſt in hoc iuramento, neque faciendo, neque adimplendo. Dixi autem, ſi iurauit cum intentione ſe obligandi, quia ex hac intentione omnis naſcitur obligatio, non autem ex intentione implendi. Nam eo ipſo quòd iurat quis cum intentione ſe obligandi, etiamſi abſque intentione implendi, imò cum poſitiua intentione non implendi, tenetur implere, & peccauit mortaliter iurando, ex quo enim voluit ſe obligare, tenetur implere id ad quod ſe iureiurando obligauit.

19. Videamus ſi is non obſtante obligatione quam habet redeundi confugiat ad Eccleſiā, ad quid teneantur illius Eccleſiæ clerici. Aliqua ſunt quæ videntur perſuadere teneri clericos iſtū carcerario reddere, atque ab immunitate excludere. Primū eſt, quòd iſte cōfugiendo ad Eccleſiam, deeſt iuramento præſtito, efficitúrque periurus: ergo clerici ſi eum defendant, cooperantur eius periurio, quod periurium ceſſat ſi reſtituatur, ſic enim quod iuratū erat impletur. Secundum eſt iniuſtitia quam iſte facit carcerario cui frangit fidem, eo enim non redeūte retorquetur pœna in carcerarium, quòd illum ſub iuramento dimiſerit, præſumetur infidus, corruptus, & pœnas fortaſſe talionis luet. Ergo huic iniuſtitiæ cooperantur clerici, niſi eū reſtituant. Tertiū iſte in conſcientia, & ex vi iuramēti, & ex iuſtitia, quā debet carcerario, tenetur redire: ergo clerici non defendentes eūdē cauſa ſūt, vt ipſe faciat id, quod tenetur, nec illi iniuriā faciunt: ergo debēt illum deſtituere. Quartò carcerarius iure petit illū ſibi reſtitui; ergo illi reſtituendus eſt. hæc ratio ſupponit carcerariū non eſſe participē iniuſtę carcerationis. Sed contrarium tenendū videtur.

20. Vel enim excludēdus eſt ab immunitate propter præcedentia delicta, propter quæ carceri mancipatus eſt, & hoc non licet, niſi ea delicta eſſent de numero exceptorū à lege immunitatis. Vel propter hoc delictū fractæ fidei, ac periurij, & hoc neque quia hęc delicta nō ſūt excepta. Vel propter

pter damnum conſequens carcerario ex eo, quòd hunc dimiſit ſub iuramento, & neque hic caſus exceptus eſt, & ſibi imputet carcerarius quòd ſine iudicis auctoritate, vel ſaltem ſine idonea fidáque cuſtodia illum dimiſerit. Item iſte ius habet defendendi propriam perſonam ab iniuſto carcere, & vitam ab iniuſta morte: ergo ſiue cum peccato illam defendat, ſiue abſque peccato, non pertinet ad clericos pro vitando eius peccato, priuare illum iure ſuo quod habet ad libertatem, vitámque tuendam. Demum quicquid hîc ineſt peccati, tolli poteſt obtinendo à prælato diſpenſationem in iuramento præſtito, ſuppoſita præſertim iniuſtitia carceris, & mortis. Qua probata, neque iſta cauſa eſt pœnæ quam patietur carcerarius, ſed iniquitas iudicis, qui iniuſtè pœnam indebitam reo iniuſtè retorquet in carcerarium. Concludo, ſiue iuſtus fuerit carcer, ſiue iniuſtus, ſiue iuſta, ſiue iniuſta mors timeatur, ſiue peccet reus, non ſeruando iuramentum, ſiue non peccet, ſiue carcerario damnum naſcatur, ac periculum, ſiue non, non pertinere ad clericos Eccleſiæ, ad quam eiuſmodi reus cõfugerit, hæc diſcutere, neque in his ius dicere, ſed debere eos confugã ad immunitatem admittere. Poſſent tamen & deberent eum inducere rationibus & adhortationibus, vt datam fidem ſeruet, vt ne permittat carcerarium grauia pro eo dãna perpeti, cæteraque ſimilia.

21. Ad primum & ſecundum argumentum reſpondeo clericos admittentes iſtum ad immunitatem nullo modo cooperari eius aut periurio, aut iniuſtitiæ, quam facit carcerario, ſed ſolùm vti eius peccato, quod in eis peccatum non eſt, quia non tenentur eo modo impedire, expellendo ſcilicet de Eccleſia, ipſi enim non ſunt iudices.

Ad tertium reſpondeo licere quidem clericis exhortando, & perſuadendo cooperari, vt ille id faciat ad quod tenetur, non licere autem id facere expellendo eum de Eccleſia. 22.

Ad quartum reſpondeo, eſto carcerarius iure petat, petit tamen ab eo qui poteſtatem non habet, illum reſtituendi, cùm non ſit eius ſuperior, cúmque immunitatis iure prohibitum ſit illum reſtituere. 23.

An ipſemet carcerarius, qui carceratum dimiſit è carcere, accepto ab eo iuramento redeundi, ſi ille ad Eccleſiam confugiat, teneatur ei ſeruare immunitatem.

CAPVT XX.

TAM hæc, quàm præcedens diſputatio appendices ſunt ad eam diſputationẽ, quã 18.c. inſtituimus, an ſit conditio requiſita ad immunitatem, vt reus liber veniat ad Eccleſiam, & non ſub poteſtate, ex quo enim iſte erat iam carceratus, & ſub poteſtate, ac ſub iuramẽto dimiſſus, non eſt omnino à poteſtate liberatus, adhuc ſub eodem dubio verſamur. 1.

Carcerarius immunitatem illi ſeruaret, ſi neque authoritate iudicis eum repetere conaretur, neque per vim, dolum, aut fraudem extrahere de Eccleſia niteretur. Propoſita ergo dubitatio eſt an teneatur carcerarius carcerato frangenti ſibi iuramentum immunitatem ſeruare. Subtilis ſanè quæſtio, grauis momenti, & ad diſputandum difficilis, atque 2.

atque ideo ſcitu digniſſima : quam apud neminem tractatam reperio, id quod rem mihi longè difficiliorem facit.

Diſtinguendum eſt initio, iuſtúſne fuerit, an iniuſtus carcer, notoria ne, & publica iniuſtitia, an ſecreta, ac demum extraxeritne illũ carcerarius, an nondum extraxerit. Demum fugerit ne carceratus ex ſe, an illum carcerarius ſub redeundi iuramento dimiſerit. Tũ dico quædã.

3. Et primò dico, ſi loquamur poſt factum, quòd carcerarius iã extraxit de Eccleſia iuſtè carceratum, qui à ſe ſub redeundi iuramento dimiſſus, fracta fide ad Eccleſiam confugit, probabile mihi eſt, non teneri illum reſtituere Eccleſiæ, ſi inde imminet ſibi graue & vrgens damnum in perſona, vel in bonis, quod aliter vitari non poſſit. Probatur, quia iure naturæ debet ſeruare ſe indemnem, & depellere à ſe graue damnum, & quilibet poteſt ſibi retinere rem ſuam, aut ſibi ad cuſtodiendum traditam, vndecunque eã acceperit, immo poteſt illam clam ſurripere, ſi alia non ſit via recuperandi, Carceratus autem eſt aliquo modo ipſius carcerarij illi ad cuſtodiendum traditus, qui & tenetur de illo reddere rationem, & iám eſt in poſſeſſione illius, & redactus ille eſt ad priſtinum ſtatum ; ergo non tenetur illum à ſe amouere, & ad Eccleſiam reducere. Ideo valde probabile eſt apud me, nõ debere Prælatum iubere illũ reſtitui ſub pœna excommunicationis, neque non reſtituentem excommunicare, & ſi excommunicet, non tenere excommunicationem, quia obligatio reſtituendi ablatum per vím confugam eſt iuris humani, ius autem conſeruandi rem, quam poſſideo, ex cuius ablatione graue mihi oritur periculum, naturalis iuris eſt. Confirmatur, quia ſi carcerarius iſtum reſtitueret Eccleſiæ, facile veniret in ſuſpicionem corruptionis, & tanto grauiora ſibi damna pararet. Secus ſi carcerario quacunque ex cauſa nullum imminere periculum, neque in perſona, neque in bonis, ceſſaret enim tunc totum ius naturale ipſius. 4.

Secundò dico ſtante iuſtitia carceris, ſiue vera, ſiue putata, quòd carcerarius putat illum iuſtè carceratum, iuſtam etiam ſententiam laturum iudicem, ſi dum reus eſt in Eccleſia, carcerarius videat ſibi ex eius effugio imminere graue & vrgens periculum in fama, vita, membris, vel etiam in bonis, quòd aliter vitari non poſſit, probabile eſt poſſe ſine peccato extrahere, ac rapere illum de Eccleſia, non inferendo tamen vim clericis, ſed ſoli reo captata occaſione abſentiæ clericorum. Probatur, quia habet ius naturale conſeruandi ſe immunem, præſertim ab illis malis quæ ex malitia alterius ſibi imminent. Neque enim alia ratione ſibi poteſt prouidere ; clerici enim Eccleſiarum illum nulla ratione reſtituent, ſicut nec poſſunt, nec debent reſtituere. Dixi autem, non inferendo vim clericis, quia clerici iure defendunt illi immunitatem : ergo non licet vim eis inferre. 5.

Tertiò ſi notoria erat iniuſtitia carceris, & carcerarius captata occaſione illum iam rapuit de Eccleſia, reduxítque ad carceres, tenetur quidem omnem adhibere diligentiam, vt is Eccleſiæ, ex qua extractus eſt, reſtituatur, & ſi non timet ſibi graue damnum propter iniuſtitiæ notorietatem, videtur teneri ad 6.

reſtituendum, poteſt enim liberare innocentem ſine ſuo graui damno, quem ipſe in carcerem repoſuit; ergo tenetur liberare. ſi autem non poteſt reſtituere ſine ſuo graui damno, ex quo iam eò ventum eſt, vt alterutri patiendum ſit, poteſt eligere ſuam indemnitatem cum illius periculo.

7. Quartò, ſi verò loquamur ante factum ſtante notorietate iniuſti carceris, valde probabile eſt carcerarium non poſſe illum per vim, vel dolum extrahere de Eccleſia, & ad carceres reducere, quia facit illi iniuriam propter eius innocentiam, & quia ſtante notorietate iniuſti carceris, non videtur graue periculum imminere carcerario, & ſi imminet, non inde imminet, quia ille non redit ad carceres, ſed ex mera malitia iudicis iniuſtè procedentis contra carcerarium.

8. At quoniam ad carcerarium non pertinet cognoſcere, iuſtúſne, an iniuſtus ſit carcer, neque dimittere iniuſtè carceratos, ſed ſolùm proteſtari apud iudicem, & ſi ille nolit corrigere, depónere officium carcerarij, etiam quando iudex poteſt multa alia prætendere contra illum carceratum, quæ ignota ſunt carcerario, ac demum etiam tùnc poteſt timere carcerarius graue aliquod damnum, ideo adhuc æquè probabile videtur poſſe carcerarium cùm alia non occurrat via, rapere de Eccleſia carceratum, & ad carceres reducere, quoniam illi ſe ad id carceratus ſub iuramento obligauit, & ius naturale conſeruandi ſe indemnem ſemper manet.

Deberet tamen priùs curare, vt reus per ſe rediret ad carceres, niſi periculum eſſet in mora.

9. Vltimò de iudicibus, ac præfectis vrbium, ad quos pertinet punire huiuſmodi reum, dubitari poteſt, an poſteaquam carcerarius ob ſuam immunitatem extractum de Eccleſia reum reduxit ad carcerem, petentibus Eccleſiæ clericis eundem reſtitui Eccleſiæ, de qua extractus eſt, teneantur iubere reſtitui; ſuppoſito illi deberi immunitatem, reſpondeo videri mihi omnino ad id teneri, ceſſat enim in his omnis ratio, quæ carcerarium excuſabat. Ad hos enim pertinet, & penes eos poteſtas eſt; id iubendi, & nullam habent rationabilem cauſam, quæ eos excuſet; cùm enim ipſi non dimiſerint è carcere cum iuramento redeundi, non poteſt pars aduerſa de illis conqueri, nullum illis imminet periculum, nec in perſona, nec in bonis, ne leue quidem: ergo tenentur hoc facere. Confirmatur, iſti non poſſunt iubere reum detineri in carcere, neque damnare illum ad pœnam, quia debetur illi immunitas, requiruntur à clericis, vt eum iubeant reſtitui, & ad ipſos pertinet reſtituere; ergo ad id tenentur.

An ex parte loci ſacri neceſſaria conditio ſit, vt confuga illum ingrediatur ad immunitatem conſequendam, an verò ſit ſatis eum attigiſſe.

CAPVT XXI.

SVPPONENDVM eſt communi omnium conſenſu, vbi confuga Eccleſiam, Monaſterium, cœmeterium, ingreſſus ſit, citra vllam dubitationem gaudere immunitate, neque verò perdere illá, quam 1.

quamuis inde poſtea ad cellulas,ad domos,ad hortulos, ad balneas, ad porticus, ad atria, ad ſcalas, atque ad extremas fores exeat, imò & ad illos 30. vel quadraginta eccleſiaſticos paſſus, vbi ſunt in vſu: quod ideo dico, quoniam in deſuetudinem iam abiiſſe, plerique Doctores teſtantur, vt dictum eſt ſuprà in hoc 4. *lib. cap.* 1. *n.*8.

2. Dubium eſt,an ſtatim atque confuga hæc loca attigerit, vel tetigerit manu, immunitatis priuilegium ſortiatur, vt inſequentes illum ſecularis curiæ miniſtri capere illum iure non poſſint. V. g. peruenit ad fores Eccleſiæ, aſcendit limen, vel fores manu tetigit, aut etiam apprehendit, diligens curiæ ſatelles, qui illum inſequebatur in ipſo limine illum aſſequitur, atque in foribus. ille reperiens clauſas fores, tangit illas, aut manu vectes apprehendit; idem dico de atrio, de horto, de balneis, &c. eritne im-

3. munis? Io. de Vuiſchis *in tract. de immunit. Eccl. n.* 12. & 13. expreſsè tenet, & pluribus probare nititur, confugas non acquirere immunitatem ad quemcunque prædictorum locorum peruenerint, quouſque ipſam Eccleſiam, eiúſque ſepta intra murorum ambitum contenta ingrediatur; itaut ſi curiæ ſecularis miniſtri, ac ſatellites aſſequantur confugam antequam Eccleſiam ingrediatur, liberè eum capere poſſint, ac ducere ad carceres, ex quo illud conſequi videtur, captos,qui per quæuis immunitatis loca extra Eccleſiam ducuntur, ſi Eccleſiam non intrent, non poſſe immunitatem petere. Probatur primò, quia omnia iura, quæ de immunitate loquuntur, exprimunt in ſpecie Eccleſiam.*c. inter alia confugiens ad Eccleſiam. c. immunitatem niſi per Eccleſiam ad quam confugiunt.* in canonibus decreti 17. *q.*4. *can. definiunt confugientes ad Eccleſiam.* ita *in can. nullus clericorum.* Quòd ſi obiicias *in can. frater,& can. metuentes,* exprimi confugientes non ad Eccleſiam, ſed ad ſepta Eccleſiæ. Reſpondet ſeptum idẽ eſſe quod ipſam Eccleſiam, ſic dictam quòd ſit murorũ ſepto clauſa. Ita enim Archidiaconus eo loco dicit ſeptum accipi pro loco ſancto muris circundato. Secundò probat,quia tam ciuilia, quàm canonica iura exitũ ad hæc loca exprimunt, non autem ingreſſum: ergo exeunti ad ea debetur immunitas non ingredienti, niſi ingrediatur Eccleſiam. Tertiò ex cauſa propter quam hæc loca conceſſa ſunt, non enim ad citius pertingendum loca immunitatis, ſed ad exeundum ad requiſita naturæ officia conceſſa ſunt, quemadmodum vtroque iure exprimitur. Hæc autem non ſunt primò ingredientium officia, ſed eorum qui aliquandiu in Eccleſia commorati ſunt: ergò illis immunitas hæc cõpetit in prædictis locis.

Contrariam ſententiam tenet apertè Hoſtienſis *in ſumma tit. de immunit. Eccleſ.§. in quantum, verſiculo immunitatem*, dicens, ex quo ergo quis ad Eccleſiam confugiens, infra dictum ambitum 30.vel 40.paſſuum ſe receperit, Eccleſia ipſum ſaluare debet. Vbi obſerua verba illa, *ex quo confugiens ſe receperit,* quæ denotant, ex ipſo, vel in ipſo actu fugæ illùc peruenientem. Neque verò minus apertè Albert. idem ſentit *in l. fideli. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* dicens eos intel- 4.

 ligi

Digitized by Google

ſigi ad Eccleſias confugiſſe, qui confugiunt ſub porticibus earum, & circumquaque ad ipſam Eccleſiã ad 30. paſſus. Sed & Io. Igneus *ff. ad Senatuſconſul. Syllanian, l. 1. n. 17.* in eãdem ſententiam ſcribit, dicens: Siquis ad Ecleſiá confugiens, eámque clauſam reperiens, manu portas eius, ſeu portarum vectes apprehenderit, non poſſe inde abſque immunitatis violatione diuelli. Nauarr. *c. 25. n. 17.* ait, peccare eos qui de loco ſacro extrahunt eos, qui illuc confugiunt: deinde declarat loci ſacri nomine intelligi prædicta loca, ſeu ſpacia, apertè inſinuans peccare eum qui extrahit de quouis prædictorum ſpatiorum, eos qui ad ea confugiunt, id eſt, eos qui fugiendo illuc perueniunt. Hæc verò poſterior ſententia videtur mihi & iuri, & rationi conformior. Probo primò ex iure ciuili, *l. pateant. Cod. de his qui ad Eccleſ.* vbi dicitur non ſolùm altaria, & circumiectum templi oratorium, quod Eccleſia quadripartitò murorum ſeptu concludit, ad tuitionem confugientium ſancimus eſſe propoſita, ſed vſque ad extremas fores, quas oratum geſtiens populus primas ingreditur, confugientibus aram ſalutis eſſe, vt inter templum poſt loca publica, & ianuas primas quicquid fuerit interiacens, ſiue in cellulis, ſiue in domibus, ſiue in hortulis, balneis, areis, atque porticibus, confugas interioris templi vice tueatur, quibus in legis verbis tria obſeruanda ſunt. Primum enim bis confugientium facit mentionem, quæ vox actum fugæ illorum ſonat. Secundò vult quicquid inter templum, & extremas fores interiacet, aram ſalutis eſſe: ergo quiſquis inibi eſt, quoquomodo ibi ſit, eſt ei ara ſalutis, itaut ſicut ſatis eſt aram attigiſſe, ita ſit ſatis attigiſſe quemlibet dictorum locorum. Tertiò addit, hæc omnia lôca quæ ſunt extra templum interioris templi vice tueri confugas. ſi vice templi: ergo eodem modo eos tuentur quo templum. Id autem tuetur eos ſtatim atque illud attigerint; ergo. Secũdò probo ex iure canonico *can. ſiquis contumax 17. q. 4.* vbi euidentiſſimè hoc habemus expreſſum. Dicitur enim, ſiquis contumax, vel ſuperbus timorem Dei, vel reuerentiam ſanctarum Eccleſiarum non habuerit, & fugientem ſeruum, vel quem ipſe perſequutus fuerit, de atrio Eccleſiæ, vel de porticibus quolibet modo Eccleſiæ adhærentibus per vim abſtraxerit, &c. quo in textu duo illa verba obſeruanda ſunt, *fugientem*, & *quem ipſe perſecutus fuerit*, quibus apparet ſermonem eſſe de actu fugientis ſerui, & domini inſequentis, vt ſi dum ille fugit, & hic inſequitur, aſſequutũ illum atrium Eccleſiæ, vel porticus, inde abſtraheret, &c. quibus non poterat clariùs dici. Tertiò probatur ratione, quoniam his ſpatiis locíſque tributa eſt immunitas ratione Eccleſiæ: ergo par eorum atque Eccleſiæ immunitas eſſe debet. Quartò, quia magna quotidie naſceretur circa immunitatem perturbatio, oporteret enim ſemper confugas, poſtquam Eccleſiã adiiſſent, teſtes adhibere, ne ad eã loca egreſſi calumniam paterentur, quaſi tunc primùm illuc perueniſſent, eſſéntque ſemper huiuſmodi calumniis obnoxij, quo fieret, vt nemo auderet ad ea exire, cùm ſemper habere illic paratos teſtes ſit impoſſibile.

Ad

6. Addo quod de his in Eccleſia ſpatiis dictum eſt, locum habere in aliis immunitatis locis, monaſteriis, religioſis domibus, hoſpitalibus, palatio Epiſcopi, & ſimilibus, vt in eorum atreis, porticibus, hortulis eadem competat immunitas iis qui ad ea ex fuga peruenere, etiamſi nondum intra monaſterium, domum regularem, hoſpitale ſint ingreſſi.

Ad primam rationem contrariæ ſententiæ reſpondeo parum obſtare, quòd iura adeò frequenter Eccleſiam exprimant, cùm iiſdem non modò ciuilibus, ſed etiam canonicis legibus expreſſiſſimis hæc noſtra ſententia expreſſa ſit, vt patet ex noſtris duabus prioribus rationibus.

Ad ſecundam patet eodem modo; exprimunt enim apertè iura etiam ingreſſum in prædicta loca, & ſpacia immunitatem habere, quemadmodum oſtenſum eſt.

Ad tertiam reſpondeo, licèt illa fuerit cauſa concedendi ea loca immunitatis, vt ad ea exirent confugæ ad officia conſueta naturæ, non tamen reſtricta fuit illorum immunitas ad exeuntes ad ea tantùm, ſed vniuersè tradita, imò & ſpecificè declarata pertinere etiam ad confugientes ad ea.

PARS QVARTA.

De commodis & priuilegiis immunitatis Eccleſiarum.

IN hac parte tota vis & natura huius priuilegij immunitatis declaranda eſt. Quæ enim cõmoda affert hoc priuilegium, ea aut ad ſubſtantiam ipſius pertinent, aut eam conſequuntur tanquam ei valde affinia. Hæc diligenter omnia perueſtiganda ſunt, ne quid confugis, aut per iniuriam detrahatur, aut per indulgentiam permittatur ex iis, quæ aut concedenda, aut vetanda ſunt. Neque enim aut leue, aut ſimplex aliquod commodum cenſendum eſt ad confugas ex hoc priuilegio deriuari; ſunt enim permulta, varia, grauia, magníque momenti commoda, tũ generatim ad omnes, tum ſpeciatim ad reos criminum, ad obæratos, ad ſeruos pertinentia. his perquirendis, ponderandis, percenſendis, hæc quarta libri quarti pars tota inſumenda eſt.

Quæ commoda conſequantur confugientes ad Eccleſiam locaque ſacra ex immunitatis huius priuilegio.

CAPVT XXII.

DECEM numerari poſſunt priuilegia confugientium ad Eccleſias, aliaque immunitatis loca, quorum quædam ſunt omnibus cõmunia, quædam certo perſonarum generi propria. 1.

2. Primùm commune omnibus cõmodum eſt, non poſſe in Eccleſia locóve confugij capi, carcerari, arctari certo intra Eccleſiã loco, vinciri funibus, catenis, compedibus propter vllam earum cauſarum, propter quas ad Eccleſiam confugerunt. Habetur expreſsè in iure ciuili *l. præſenti, Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* quod canonico iuri non modò non repugnat, ſed ab eo potiùs probatum eſt, atque vniuerſali conſuetudine vbique gentium rece-

ptum. Dixi vinciri, arctarique non poſſe propter vllam illarum cauſarum, propter quas ad Eccleſiam cōfugerunt, quia propter Eccleſiarum indemnitatem, & clericorum ſecuritatem arctari vincirique poſſunt, & aliquando debent, neque enim tenentur clerici Eccleſiarum hominem aut omnino ignotum, aut ſuſpectum liberum de nocte in Eccleſia relinquere, aut in ſuis cellulis, hortis, &c. Timere enim poſſunt, ne ſimulato ad Eccleſiam confugio, aut confugij cauſa, furetur bona Eccleſiæ, altarium ornamenta, aliaque ſimilia; ideóque accedente nocte poſſunt cum eo paciſci, vt aut ſe ligari, certóve loco includi patiatur, aut de Eccleſia exeat. qui ſi id pati nolit, poſſunt, ac debent eum de Eccleſia expellere, abſque vllo immunitatis violatæ ſcrupulo; non enim illum ipſi expellunt, ſed ipſe exire vult, qui in aliena domo liber eſſe vult.

3. Contra hoc commodum fuit aliquando alicubi conſuetudo confugas quoslibet cumprimum ad Eccleſiam perueniſſent, vincire compedibus, aut ſub tuta ſeruare cuſtodia; donec cognoſceretur num admittendi ad immunitatem forent, an verò ab ea excludi; & ſiquidē admittebantur, ilico liberi eſſe permittebantur, ſin excludebātur, ita vt erant, vincti ad carceres rapiebantur, & ſecundùm iura contra eos agebatur. Id ideo inductum erat, quòd non pauci, qui propter delicti acerbitatem iure erant ab immunitate excludendi, nihil aliud per immunitatis, & confugij illius occaſionē quærebant, quàm fugiendi opportunitatem, multíque paſſim hac ratione iudices eludebant. Referunt hanc conſuetudinem Guido Papæ *deciſ.* 121. *circa fin.* Clar. *in pract.* §. *fin. q.* 30. *verſiculo*, *Quaro modò*. Remig. *in tract. de immunit. fol.* 258. *q.* 6. & poſt eos Farinacius 1. *p. criminal. q.* 28. *n.* 10. Verùm vniuerſalis non fuit hæc conſuetudo, fuit tamen iuri immunitatis cōſona, propterea quòd dum non conſtabat, an immunitatem haberent, eos ita arctabat; tunc enim immunitatis priuilegio gaudere nondum debebant. Eidem autem malo alia commodiore ratione per præſentem Gregorij XIV. conſtitutionem abunde prouiſum eſt, vt paulo pòſt dicetur.

4. Secundum commodum eſt, non poſſe confugas in loco cōfugij obſideri, neque verò prohiberi, quominus ad eos alimenta, veſtimenta cæteraque ad ſuſtentationem pertinentia, deferantur. habetur *in l. præſenti, Cod. de his, qui ad Eccleſ. ſ.*, quod eſt per Doctores communiter receptum. Ita Panormitanus *in c. inter alia, de immunit. Eccleſ. n.* 13. Guid. Pap. *q.* 121. Io. Igneus *l.* 1. *ff. ad ſenatus conſul. Syllanian.* in initio, quā non modò ſequuntur, ſed etiam cōmunem eſſe profitentur, Couarr. *lib.* 2. *variar. reſol. c.* 20. *n.* 17. *verſ.* 31. Antonius Gomez *variarum reſol. tom.* 3. *c.* 1. *tit. quando reus gaudeat n.* 1. & Farinac. 1. *p. criminal. q.* 28. *n.* 9. & probatur optima ratione, quoniam aliàs eluderetur omnis immunitas hoc præſidio. ſubtractis enim rebus omnibus ad vitam neceſſariis cogeretur exire quiſque de loco immunitatis, ne earum defectu periret. Hoc præſidio aliquando vſus eſt 5. in hac felici vrbe Illuſtriſſimus & Excellentiſſimus Albæliſtæ Comes cùm Prorex in hoc regno eſſet, ſancto

cto quidem zelo ductus, & ab iis qui ei à conſiliis aderant, inductus. Cùm quidam, qui per aſſaſſinium Principem mulierem Mauram occidiſſe dicebatur, per feneſtram in quodam ſanctimonialium monaſterium ſeſe deieciſſet; obſedit enim armato milite monaſterium, neque ſoli confugæ, ſed & monialibus omnibus, totique monaſterio victualia inferri prohibuit, donec Illuſtriſſimi Don Cæſaris Merullæ Archiepiſcopi ſanctiſſimi viri rogatu coacta Theologorum multitudine, & Fiſci Patrono, de cauſa cognitum eſt, eorúmque conſilio obſidio ſoluta eſt; cúmque reus paulo pòſt inde ingreſſus ſponte eſſet ad magnæ regiæ curiæ Tribunal ductus, innocens tandem repertus, liber dimiſſus eſt. tanta enituit in Prorege pietas in obſidione ſoluenda, quantus præceſſerat iuſtitiæ zelus in ea ponenda, rectitudo demum in homine qui innocentiam probaſſet, libero dimittendo. de qua re fuſiùs *lib.3.c.5.* dictum eſt.

6. Tertium commodum, non poſſe neque de Eccleſia expelli à clericis, neque per vim, dolum, fraudem, extrahi, à miniſtris, & ſatellitibus curiæ ſecularis. habetur *in l. præſenti, & l.fideli. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug. can. miror. c.reum. c.id conſtituimus. c.definiuit. c.ſicut antiquitus* 17.*q.*4. *& c.inter alia, de immun. Eccleſ. & can.de raptorib.*36. *q.*1. & ſiquis fortè extractus per iniuriam ſit, eſt eidem Eccleſiæ omnimodis reſtituendus, ex iiſdem canonibus. Idem communiter docent omnes tam ciuilis, quàm canonici iuris interpretes, vt teſtatur Gomez & Remig. relati apud Clar. *in pract.* §.*fin. q.* 10. *verſ.* 1. & Bonaccoſ. 1. *p. comm. opin. verſ. Eccleſia habet immunitatem fol.* 56. Couarr. *cap.*20. *n.*2. Io. Andr. *in c. inter alia*, & Io.de Vuiſchis *in tract. de immunit. Eccleſ.* Vbi etiam egregiè obſeruat hanc prohibitionem extrahendi confugas de Eccleſia in vtroque iure factam eſſe per vniuerſalem negatiuam, nullus, nemo, &c. vt hinc appareat, nulli omnino hominum, ne Principibus quidem ſeculi vnquam licuiſſe quenquam de Eccleſia extrahere, quod expreſsè dicitur *in can. frater* 17.*q.*4. Mihi verò obſeruare libet non fruſtrà in illa *l. præſenti*, duo iſta ſimul prohiberi, nempe expellere, & extrahere de Eccleſia, ſi enim ſolùm prohiberetur extractio, poſſent ſatellites per vim expellere in fraudem legis, ſi ſolùm expulſio, poſſent extrahere. Vtrumque autem adeò inuiolabiliter obſeruandum in ſe eſt, etiamſi nihil inde timeatur, vt quantumcunque iudex ſub quouis ſolemni iuramento remittere omnem pœnam promittat, adhuc non liceat reum, aut expellere, aut extrahere inuitum. Solùm enim permiſſum eſt clericis ſeruos eiicere, ac dominis reſtituere, acceptis impunitatis ſacramentis, & dominis poſt eadem præſtita ſacramenta illos per vim extrahere, quod idem promiſſum eſt, cùm ſeruus vult in Eccleſia conſiſtere armatus, neque à clericis admonitus arma deponit, ſicut ſuprà in hoc eodem lib. *p.* 3. *cap.* 17. dictum eſt. Vnde & *in can. reum* 17. *quæſt.* 4. poſt impetratam vitam, & membra iubetur legitimè cum parte componere. Difficultas manet ex textu *cap. inter alia, de immunit. Eccleſ.* vbi ſtatutum eſt impetrata vita, & mem-

& mẽbris aliàs legitimè puniri: puniri autem nequeunt, niſi iudici tradantur; ſed de hac infrà ſuo loco, cùm de punitione agemus.

8. Aduertendum eſt autem hoc loco, his tribus commodis nonnihil eſſe hac conſtitutione detractum, non quidem quoad eos, quibus immunitas competit, ſed in communi, quoad omnes confugas antequam conſtet, num immunitas competat eis; ſtatutum eſt enim reos omnes qui ad Eccleſiam confugiunt, requirẽte curia ſeculari, de licentia Epiſcopi, cum interuentu perſonæ eccleſiaſticæ extrahi de Eccleſiis, duci ad carceres curiæ eccleſiaſticæ, ac tandiu inibi detineri, donec ab Epiſcopo cognoſcatur, num caſus eiuſmodi ſit vt debeatur illi immunitas, vel negetur, quo facto per Epiſcopum, aut perſonam ad id ab eo deputatam, liber eidem Eccleſiæ reſtituitur, ſi illi immunitas adindicata ſit, ſin verò ſecus, ſeculari curię per iudicem eccleſiaſticum de mãdato Epiſcopi conſignetur. Hæc ergo tria commoda non amplius ab initio confugij, ſed poſteaquam Epiſcopus pronunciauerit ad immunitatem admitti, reo prodeſſe poſſunt quoad forum eccleſiaſticum, licèt quoad forum laicum etiam nunc ab initio illis proſint.

9. Quartum commodum eſt in rebus, boniſque temporalibus confugientium ad Eccleſiã. Non enim ea ſolùm bona, quæ fortè ſecum in Eccleſiã fugiendo intulerunt, aut poſtea afferri fecerunt, tuta ſunt, *can. ſicut antiquitus* 17.q.4. ſed etiam omnia, & quæcunque alia bona, ſiue mobilia, ſiue ſtabilia, ne ipſa ratione confugij ad Eccleſiam in eis moleſtari poſſint, ſicut habetur *in can. definiuit.* vbi prohibetur, ne quicquam damni, aut ſpolij reis ad Eccleſias confugientibus inferatur. Si enim hoc liceret, facilè ſeculares magiſtratus omnem iram, furorémque cùm non poſſent in perſonas, in bona confugarum conuerterent, rebúſque omnibus eos ſpoliarent, cuius damni metu multi ab eo confugio abſtinerent, alij poſteaquam confugiſſent, exirent, ne filiis, ac toti familiæ bonorum ſpolatione nocerent. Dixi autem, *ratione confugij*: 10.
nam contra obæratos poteſt agi ad recuperationem rerum, decretum primum ac ſecundum interponi, miſſio fieri, &c. non quidem in pœnam confugij, ſed ad debiti recuperationem.

Quòd ſi eiuſmodi delictũ reus cõmiſerit, vt cõtra id cõſtituta ſit ſiue à iure, ſiue à Principe pœna confiſcationis omniũ bonorum, conceſſa ipſi perſonæ immunitate, ſi debita illi ſit, nihilominus proceditur contra illum ad bonorũ confiſcationẽ, quia non ratione confugij agitur contra eius bona, ſed ratione talis delicti, & legis hanc pœnam ſtatuentis. 11.

Quintum commodum eſt ſeruorum proprium, ſcholaſticorum, & diſcipulorum cuiuſuis artis, & quorumuis alicui ſubiectorum, qui ad Eccleſiam cõfugiunt metu moderatæ alicuius pœnæ, quam timẽt, ac dominis ac magiſtris, ac ſuperioribus: eſt autem remiſſio omnis illius moderatæ pœnæ, de cuius remiſſione clerici Eccleſiarum, antequam eos tradant, ſacramenta debent ab illis recipere impunitatis. *can. nullus clericorum, c. metuentes. can. uxor. c. definiuit. & can. id conſtituimus.* §. *ſeruus autem* 17.q.4. *& cap. inter alia.* §. *ſi verò ſeruus, de immun. Eccleſ.* neque vnquã ſunt per clericos Eccleſiarũ, niſi 12.

niſi poſt præſtita impunitatis ſacramenta reſtituendi: ſi autem domino præſtante impunitatis ſacramẽta, ſacerdos Eccleſiæ ſeruum domino non reſtituerit, & ſeruus aufugeret, tenetur ſacerdos ſecundùm iudicis electionem aut ſeruum quærere, ac domino reſtituere, aut de damnis illi ſatisfacere. *d. can. definiuit.* Si verò dominus poſt præſtita impunitatis ſacramenta pro ea cauſa ſeruum verberauerit, grauiter punitur. *d. can. id conſtituimus.*

13. Sextum commodum proprium reorum criminum capitalium, olim enim antiquo iure decreti liberabat immunitas reos omnes à morte, debilitate, id eſt, debilitatione membrorum, id eſt, pœnis quæ debilitare poſſent membra, ac demum ab omni pœnarum genere. Quę omnia debebant clerici ſub ſacramento impetrare, antequam reum donarent. *can. id conſtituimus.* Imò & *in can. definiuit* vetitum eſt, ne quis audeat quicquam nocibilitatis, damni, vel ſpolij eidem inferre. Et licèt *in can. reum* ſolùm iubeantur clerici impetrare reo pacem, vitam, ac membra, non tamen ideo permittebantur illum donare ad aliam corporalem pœnam, niſi ſolùm pecuniariam, dicitur enim, *vitam, & mẽbra obtinere ſtudeant*, tamen legitimè componat, quod iniquè fecit: componere autem pœnam pecuniariam ſonat, & *in can. id conſtituimus*, ita prohibentu reum donare, niſi datis ad Euangelia ſacramentis, de morte, debilitate, & omni pœnarum (nempe corporalium) genere ſint ſecuri, vt ei, cui reus fuerit criminoſus, id eſt, quem læſerit, de ſatiſfactione conueniat, quæ ſatisfactio cùm pœna corporalis non ſit, pecuniaria eſſe debet, atque hoc erat reorum priuilegium de iure antiquo.

14. Iure verò poſteriore decretalium videtur reſtrictũ hoc priuilegium. Nam *in c. inter alia, de immun. Eccleſ.* videtur aliud, licèt ſubobſcurè, conſtitui, & in eo quædam contrarietas inueniri. Primùm enim ſtatuit reum quantumcunque grauia delicta perpetrauerit, inde tamen damnari non debere ad mortem, vel ad pœnam; ſtatim ſubdit, *ſed rectores Eccleſiarum ſibi obtinere debent membra, & vitam*, vbi quod ſuperiùs pœnam vocauerat, membra, id eſt, mutilationem membrorum, interpretari videtur, aliàs dicere debuiſſet, impetrent remiſſionem pœnæ ad vitam. Demum addit, *ſuper hoc tamen, quòd iniquè fecit, eſt aliàs legitimè puniendus*, vbi obſeruo verbum *legitimè*, quod ad corporalem pœnam pertinere videtur, non ad pecuniariam. Pro eiuſmodi enim grauibus delictis, in quibus ſtatuta eſt pœna mutilationis, vel mortis, nulla lege videtur pecuniaria pœna conſtituta, vt in eo quòd pecuniariter puniatur dici poſſit legitimè punitus, præterquam, quòd pecuniaria pœna vocari nõ ſolet pœna, nec punitio, ſed compoſitio, vel mulcta. Quare res eſt mihi valde dubia, quòd ſi ſolùm vita & membra impetrãda ſint, aliæ pœnæ corporales irrogare poſſint. Quid proderit immunitas iis, qui leuiora deliquerunt, quibus neque mors, neque membri mutilatio debeatur, permittendi ne erunt pœna ordinaria, vel arbitraria corporali puniri quantum delicti grauitas exigit?

15. Diu in ea ſententia fui, conceſſa vita & membris poſſe virtute huius decretalis reos ad alias corporales pœnas damnari, non valde

afflictiuas corporis, propter illa verba, *debent obtinere vitam, & membra*, ſuper hoc tamen quod iniquè fecit, eſt aliàs legitimè puniendus. Sed nunc tandem ſingula decretalis verba diligentiùs perpendens, & quomodo ad vſum, ac praxim reduci poſſit, attentiùs conſiderans, noua adhibita meditatione conſtitui contrariam, veriorem eſſe ſententiam, omnémque corporalem pœnam grauem eſſe impetrandam, ſolùm pecuniariter puniendum eſſe reum, ſicut exponit gl. in v. *puniendus*, vel alia ſatisfactione præter pœnam corporalem grauem. Vt petitione veniæ, diſceſſione à loco, vbi commiſit delictum, ſiue in perpetuum, ſiue ad tempus, aliiſque ſimilibus. Id mihi hæc perſuadent. Primò vniuerſalis praxis Eccleſiæ, nullibi enim videmus hos conſueuiſſe ad corporalem pœnam damnari. Quare non eſt hæc nouitas introducenda. Secundò, quòd vix reperiemus quid impetrandum ſit iis, quorum delictis, neque mors, neque membri mutilatio debeatur, ſi omnis alia pœna legitima inferri poteſt, & tamen certò credendum eſt, his etiam immunitatem Eccleſiæ debere prodeſſe. Tertiò, quòd textus primo loco dixit non debere propter quęcunque grauia delicta damnari ad mortem, vel pœnam, neque verò putandum eſt ſtatim ſibi contraria dicere. Vnde quod ſubditur, *obtinere debent membra, & vitam*, non de integritate, ſed de impunitate membrorum intelligendum eſt, vt in nullo membro grauiter puniatur, nec in vita.

16.

17. Septimum commodum, vt ſi qui fortè confugæ ab Eccleſia ad quam confugerunt, per vim abſtracti ſint, eidem Eccleſiæ reſtituantur, neque vnquam Eccleſia, eiúſque clerici quieſcant, donec faciant eos reſtitui, atque illi ipſi ſiue partes ſint, ſiue magiſtratus, teneantur in conſcientia illos illæſos reſtituere. Id apertè docet Auguſtinus ad Bonifacium *epiſt.* 187. & habetur *in can. miror.* Ille hominem de Eccleſia rapuerat. Auguſtinus ait, Eccleſiæ igitur illæſum reuoca, quem vt religioſiſſimus rapuiſti. Hinc in hanc ſententiam conuenere Doctores, Panormitanus *in c. inter alia, de immunit. Eccleſ.* Bart. *in l. præſenti, Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* Oldrad. *conſil.* 53. Sylu. *v. Immunitas* 3. *n.* 12. Imò Eccleſia debet per excommunicationem compellere ad reſtituendum. *can. ſicut antiquitus*, vbi expreſsè dicitur, ſiquis perſonam hominis inde ſubtraxerit, quouſque id quod rapuerit reddat excommunicetur.

Octauum commodum: Qui ſemel per clericos Eccleſiæ accepto impunitatis ſacramento liberatus fuit à pœna, manet ſub perpetua Eccleſiæ protectione, vt pro eo delicto nunquam poſſit puniri, neque ab illo ipſo iudice, qui impunitatem iurauit, neque ab vllo alio, neque eodem actore agente, neque vllo alio de nouo accuſante, & quandocũque ei per eundẽ, vel alium iudicem, illius ſucceſſorem, ſiue codẽ, ſiue alio actore, lis ei mota fuerit de eodem delicto, teneatur prælatus qui illi pœnam impetrauit, vel eius ſucceſſor admonitus illum tueri, & impedire, ne omnino corporaliter puniatur. Eſt primò contra gloſſam quandam iuris ciuilis 18. 19.

in

in auth. de mandatis Principum.§. ſed nec homicidis, dicentem bene facere iudicem qui ſecuritatem reo promiſit, ſi poſteaquam is de Eccleſia exierit, capiat eum, & afficiat morte. Neque minus errat Cyn. *in l. præſenti, Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* dicens, ita eſſe de iure ciuili, eſſeque bonum dolum, quod idem ſenſit Iacob. de Rauenna ibidem per Cynum relatus. Indignæ Chriſtiano homine ſunt hæ voces: nam primò quam poteſt habere boni rationem fractio datæ fidei, in perſona præſertim publica, & fidei datæ non ipſi reo, ſed ſanctæ Eccleſiæ, eiúſque miniſtris, & fidei rationabiliter datæ ad ſeruandam immunitatis legem, ac demum fidei iuratæ, & ipſi Eccleſiæ iuratæ? certè ne Gentilis quidem, aut Ethnicus ratione prædítus hoc dicere auderet. Et qua bonitate bonus eſt huiuſmodi dolus; cui tot deformitates à recta ratione deuiantes totidem mali rationes tribu-
20. unt? Secundò neque verum eſt ita eſſe de iure ciuili, neque enim Imperatores, qui ius ciuile immunitatis ſtatuerunt, hoc expreſſerunt. neque putandum eſt, eos deuotione ſanctarum Eccleſiarum promotos, voluiſſe illudere confugis, & muſcipulam illis tendere ad eos capiendos, cùm præſertim violationem immunitatis læſæ maieſtati æquauerint, vt vltimo ſupplicio dignum ſtatuerint. Neque verò poſteaquam Eccleſia hoc ius immunitatis admiſit, aut ipſi aut eorum ſucceſſores mutare illud potuerunt. Sed tam ciuili, quàm canonico iure immunitas confugis ſeruanda eſt. Secundò probo, quia hac ratione eluderetur omnis immunitas. facilè enim iudices impunitatem iurarent, ſi poſteaquam iurarunt æquè ad mortem damnare poſſent, ac ſi minimè iuraſſent. Neque eſſet cur defatigarentur clerici Eccleſiarum ad impetrandam confugis vitam, & membra, & ad ſacramentum impunitatis extorquendum, ſi tam parum prodeſſent, vt reo ex Eccleſia egreſſo mors infligeretur. Neque 21.
verò minus errant alij relati per gloſſam canonicam *in can. reum*, in v. *ad mortem*, dicentes: poſteaquam rei accepta ſecuritate exierint, poſſe à quolibet alio accuſari, & puniri, præterquam ab eo, qui iurauit Eccleſiæ impunitatem: quoniam ſucceſſor tenetur ſtare facto prædeceſſoris legitimo. Hoc autem legitimum eſſe conſtat, cùm legis authoritate fiat, & quod iudex fecit non vt Petrus, v. g. ſed vt iudex, perpetuum ſit, ſicut perpetuus eſt iudex, quamuis hic aut ille mutetur. Vnde ipſamet gloſſa iniuſtum, & hæreticum hoc eſſe dicit, & quod ait iniuſtum, rectè dicit; quod autem dicit hæreticum, per hyperbolem & exaggerationem dictum puto. Valde enim remotè ad hæreſim pertinet, quatenus reduceretur ad eam propoſitionem, qua negaretur obediendum eſſe Eccleſiæ quę immunitatem conceſſit. Eſſe autem falſum probo, primò ſicut ſuprà, quoniam ſic eluderetur immunitas. Secundò, quia poſteaquam delictum eſt condonatum, non poteſt iterum de eo cognoſci, præſertim, cùm agente, atque inſtante Eccleſia, condonatum eſt, & parti data debita ſatisfactio, præter corporalem pœnam, vnde neque ab eo, qui condonauit; neque ab alio puniri denuo poteſt:

vt apertè Panormitanus *in c. inter
alia*, & Sylu. v. *Immunitas* 3. *n.* 4.
Demum probo per expreſſum tex-
tum *in can. id conſtituimus* , vbi ex-
preſsè contra gloſſam iuris ciuilis,
Cynum, & Iacobum de Rauenna,
dicitur quòd, ſi quis ſacramenta ſua
conuictus fuerit violaſſe , reus per-
iurij non ſolùm à communione Ec-
cleſiæ, ſed etiam à Catholicorum
conuiuio ſeparetur. Si reus periu-
rij eſt , quomodo bene facit? quo-
modo bonum dolum committit?
etiam paulo pòſt ſubditur violato
huiuſmodi ſacramento confugam
punire eſſe contemptum Eccleſiæ,
& præuaricationem fidei datæ. De-
mú iubetur excommunicari , quod
eſt à communione Eccleſiæ, & con-
uiuio catholicorum ſeparari, excó-
municatio autẽ non infligitur, niſi
pro mortali peccato.

23. Hinc fit, vt neque ſi alius accu-
ſet, poſſit idem iudex punire. De a-
lio autem iudice ſucceſſore, nihil
in ſpecie habemus in hac materia,
ſed ſatis ſunt iura communia:
non enim poteſt cauſa ſemel co-
gnita & finita per alium iudicem
cognoſci, niſi per viam appellatio-
nis, reuiſionis grauaminis, &c. quæ
omnia ceſſant in caſu præſenti, cùm
authoritate iuris condonata ſit pœ-
na corporalis , ſi quid tentare velit
pro pœna pecuniaria , intra legiti-
mum tempus , non eſt illi iure a-
liquo prohibitum, nec pœna pecu-
niaria immunitate Eccleſiæ euita-
tur.

24. Nonum commodum , quod Ec-
cleſiaſticæ immunitati nouiſſimè
additũ eſt per præſentem Gregorij
XIV. conſtitutionem , cùm antè
valde dubium eſſet , ac varij proin-
de rumores excitarentur , Epiſco-
pum ac forum eccleſiaſticum con-
ſtitutum eſſe iudicem in cauſa con-
fugij , vt in quocunque caſu præ-
tendatur confugam non eſſe ad im-
munitatem admittendum, propter-
ea quòd caſus , propter quem ad
Eccleſiam confugit, prętendatur eſ-
ſe de numero eorum, quibus immu-
nitas non debetur , ad Epiſcopum
ſpectet cognoſcere , ac decidere,
num reus verè commiſerit caſum,
qui ſit ab immunitate exceptus,
nec ne. Quòd ſi locus in quo caſus
acciderit ſit exemptus , ac nullius
diœceſis, cognitio ad viciniorem E-
piſcopum deferatur. Hoc commo- 25.
dum fortaſſis eſt primum, ac maxi-
mum, & magnifaciendum. Epiſco-
pi enim citra omnem animi pertur-
bationem , clementiùs iudicare ſo-
lent, quare hoc ſingularis beneficij
loco habendum eſt. Quod cùm an-
tea non eſſet iure cautum perquam
rarò Epiſcopis permittebatur. Nam
apud Franciæ & Galliæ regias curi-
as vſu, ne dicam , abuſu receptum
erat , vt reum ad Eccleſiam confu-
gientẽ , ſecularis curia per vim ex-
tractum , ad ſuos carceres duceret,
vbi de hoc articulo agnoſcebatur,
eſſetne ad immunitatem reus ad-
mittendus , & ſi admittendũ decre-
uiſſent, reſtituebant Eccleſię, ſin ſe-
cus, de cauſa principali cognoſcebát.
teſtatur id Rebuff. *in proœm. regia-
rũ conſtitutionũ in gloſ.* 5. *n.* 40. & eum
refert Couarr. *lib.* 1. *variar. reſol. c.* 20.
in fin. Neque defuerunt graues Do- 26.
ctores qui affirmarent quibus in ca-
ſibus conſtaret non deberi reo im-
munitatem, poſſe eos per curiam ſe-
cularem propria authoritate & iu-
re ſuo per vim extrahi , etiam nul-
la petita ab Epiſcopo licentia , ne-
que hoc facto immunitatẽ violari,
propterea quòd , cùm eos in illis
caſibus Eccleſia ab immunitate ex-
cludat

cludat, ad proprij iudicis authoritatem pertinere videtur; is autem eſt iudex ſecularis. Id Guido Papæ teſtatur vniuerſali Chriſtiani orbis praxi, ac conſuetudine receptum eſſe, vt patet *q.* 121. quod idem notat Guliel. de Bened. *c. Raynutius, de teſtam.* in v. *vxorem,n.* 444. quos ſequi videtur Couarr.*cap.* illo 20.Eam ego conſuetudinem, non vſque adeò vniuerſalem fuiſſe credo, neque vniuersè probatam: nam Cyn. & Salicet.*in Authent. ſiquis ei, Cod.de adult.*& Bellnga *in ſpeculo in initio rubr.*11.§.*& quia,n.*27.aſſeruerunt opus eſſe Epiſcopi licentia. Ego verò in Sicilia talem conſuetudinem non vidi; cùm enim perſæpe contigiſſent caſus, in quibus curia ſecularis prætenderet certum atque euidens eſſe non deberi immunitatem, neque extraxerunt reum de Eccleſia, & cùm aliquando declarare vellent illi immunitatem non competere, atque à me obiectum eſſet,reum in poteſtate Eccleſiæ poſitum eſſe ratione confugij, ideóque ad eam pertinere id declarare, partim conticuere Chriſtiani iudices, partim applaudentes, miſere partes ad Epiſcopum, vt id facerent per eum declarari.

27. Demum videmus ipſaſmet curias ſeculares petiiſſe ab Sixto ac Pio Pontificibus, vt per eos id ſibi liceret reos de Eccleſia per ſe, ac propria authoritate extrahere, ad delictorum frequentiam, & effrenatam delinquentium temeritatem frenandam. id quod cùm illi conceſſiſſent, ſancto zelo ducti, quoniam non rectè ſuccedebat, eſt à Gregorio XIV. hac conſtitutione reuocatum, atque alia moderatione temeritati reorum remedium prudens adhibitum, vt etiam in caſibus, in quibus euidens eſſet, non deberi immunitatem, Epiſcopi licentia requiratur.

28. Poſtremum commodum, non quidem vllo iure expreſſum, ſed ex Eccleſiæ materna pietate conſequens ad commoda præcedentia,& aliquando etiam neceſſariò conſequens.Tanta eſt enim Eccleſiæ pietas,tam materna erga confugientes ad eam viſcera, vt quoniam plerique eorum,qui ad eam confugiunt, certa opera ac labore manuum neceſſaria victus lucrabantur, quam operam in loco confugij exercere non poſſunt, neceſſitatem famis paterentur, his etiam vitæ neceſſaria ſubminiſtrat,non quidem omnibus indiſtinctè, vt falsò quidam putarunt, ſic enim ignaui quique occaſiones quærerent ad eam confugiendi, ſed iis, qui operas ſuas eo loco exercere nequeunt, neque habent vnde ſuſtententur. Hanc ſuſtentationem dandam eſſe per Eccleſiam, tenet expreſsè Panormit. *c. inter alia, de immun. Eccleſ.* Archidiac. *in can. definiuit* 17. *q.* 4. & ibi Hugo.Sylu. *in v. immunitas.*3.*n.* 5. Ang. *in v. immunitas q.*22.

29. Addit Syluester, ſi cõfuga habeat quidem propria bona, vnde ſuſtentari commodè poſſet, ſed eis tunc vti non poteſt, ex doctrina S. Thom. *quodl.* 5. *art.* 17. ſuſtentandum tunc quidem eſſe ab Eccleſia, ſed teneri ad faciendam eidem reſtitutionẽ, cùm primũ rebus ſuis vti licebit. Quod tamen limitandum puto,ſi Eccleſia dedit illi commodato, vel dedit quidem dono, neſciens eum habere bona,quod ſi ſciuiſſet,non dediſſet dono, ſed commodato; quoniam non erat tunc intentio donandi. Neque contrarium dicit eo loco S. Thom. qui de eo loquitur,

qui cùm haberet, nec poſſet vti, cõmodato accepit ab alio. Quòd ſi Eccleſia ſciens, & volens liberè dediſſet, ad nullam ille poſtea reſtitutionem teneretur. Gl. *in d. can. definiuit, in v. defendatur*, quærit: Quis prouidebit iſtis de expenſis? & reſpondet Eccleſiam prouiſuram, vt *in l. præſenti, Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* Sicut, inquit, cuſtos carceris, prouidebit captiuis de alimentis. *l. vt iudices. Cod. de epiſcopal. audient.* quod ſanè intelligendum eſt, ſi neque ipſi confugæ habeant apud ſe pecuniam, qua ſibi neceſſaria comparent, neque alius comparet, qui cibum eis pecuniámve ſubminiſtret, tunc quidem, ne quid graue patiantur, Eccleſia prouidebit eis de expenſis, non tamen donando, ſed commodando, vt dixi, & antequam exeant ſibi ſatisfieri petendo.

Cur nullus penè confuga his commodis, vel eorum aliquo fruatur.

CAPVT XXIII.

1. MIRARI ſæpe ſoleo, cur tot, tantaque cùm ſint per Eccleſiam præparata confugis commoda, nullus pænè illis, ſed ne eorum aliquo vtatur, ac fruatur, atque ex admiratione in cauſæ diſcuſſionem deuenio: tres autem præcipuas cauſas reperio; ex parte ipſorum reorum vnam, alteram ex parte clericorum Eccleſiæ, tertiam ex parte curiæ ſecularis; quas oro mecum diligenter attentéque perpendas. Sed priuſquam ad ſingulas cauſas venio, oſtendo neminem pænè his vti, ac deinde cauſam quandam in genere proponam.

Neminem pænè his commodis vti, ac frui, ſic oſtendo. Nunquam memini me vidiſſe cuiquam impetratam vitam, ac membra, & corporales pœnas per iudicem condonatas. Innumeros partim vidi, partim audiui, videóque, audióque ad Eccleſiam confugiſſe, hodiéque confugere. Non vidi, nec video aliquem ex his de crimine conuictum impetraſſe ſub iuramento vitam, ac membra, omnémque impunitatem. Quæſiui à non paucis, ſi quem vidiſſent, nec quenquam affirmantem reperi, quæſo te lector, quiſquis hæc legeris, num quem videris, memoria recole, fortè enim nec tu vidiſti quépiam. Verè ergo nulli, aut quã pauciſſimi ſunt, ad quos hæc priuilegia deriuentur: excepto illo primo, pro quo clerici conſtantiſſimè certare ſolent, ſiue ſeculares, ſiue regulares. Huius tanti mali illa in genere cauſa eſſe videtur, quòd in hac materia tumultuariè ferè proceditur, repletur clamoribus Eccleſia, neque clerici quid agant, quídve agere debeant, attendunt, neque verò miniſtri curiæ ſecularis, quid velint, aut quid petãt, ſciunt, ipſi autem rei timore pauidi nihil, niſi latebras ad ſe occultandum quærunt, omnes obſtrepunt, voces omnes extollunt, hi ianuas premunt, illi opprimentes depellunt, alij ſibilant, tumultuantur omnes, donec defatigati tandem recedant. Memini me quondam Meſſanæ interfuiſſe cuidam huiuſmodi ſpectaculo: cùm adoleſcens quidam militiæ S. Ioannis Hieroſolymitani adſcriptus, ad vindicandam iniuriam illatam patri, virum nobilem

lem aggreſſus, cum in facie leuiter percuſſiſſet, illóque atque eius familia eum inſequente per noſtram adoleſcens Eccleſiam in collegium eſſet ingreſſus, Patres, qui aderant, ne quid adoleſcens ab inſequentibus pateretur occluſere fores. Tanti repentè concurſus ſatellitum curiæ ſecularis fuere, ac infimæ ſortis hominum, vt vſque ad meum cubiculum, quod longè aberat, celeuma perueniret. miratus ego quidnam rei eſſet, accurro ad ianuam, portam ſemi apertam reperio, at ianitorem occludere illã nitentem reſiſtebant acriter quidam ſatellites ſclopis armati, qui omnino eam aperire nitebantur, & vocibus perſtrepentes, ſclopos ſe emiſſuros minabantur. Tunc ego ianitori vt pauliſper aperiat innuo, illi vt portam impellebant ingrediuntur, ianitor interea claudit fores, ego verò apprehendo ſtatim illos manu, & ad illos conuerſus, quæro quid poſtulent, cur portis vim inferre auſi ſint, à quo miſſi? ſurdo narro fabulam, accurriſſe ſe dicunt cùm alios ſatellites tumultuantes viderent, cauſam ignorare: cauſam ego vt audieram expono, mirantur, & quietè per aliam portam dimiſſi recedunt, atque ad priorem illam portam redeuntes, tumultuantibus adhuc ſociis, vt recedant, ſuadent, cauſámque exponentes pacata omnia relinquunt. In hoc tumultuario progreſſu quid boni agi poſſit planè non video. Sed venio ad cauſas particulares.

5. Ex parte reorum video ne ipſos quidem ſcire, aut noſſe quid petant, quídve per Eccleſiam conſequi poſſint, cúmque de ipſis criminibus dubitent, num ex eorum numero ſint, quæ ab immunitate excluduntur, an contrà. Si publicè ad Eccleſiam confugerint, ita vt innotuerit curiæ ſeculari eos illuc confugiſſe, nihil aliud niſi latibula quærere conſueuerunt, in quibus tantiſper ſeſe abdant, dum detur fugiendi occaſio, neque quicquam aliud ex immunitatis priuilegio conſequi petunt, niſi fugiendi atque euadendi occaſionem, quantumcumque conſtet eorum delictis immunitatem deberi. Cùm ergo illi ipſi, quorum intereſt, nihil aliud intendant, mirum eſſe non debent, ſi nihil aliud conſequantur. Si verò clàm ſe ad Eccleſias, & monaſteria recipiant, nihil minus, quàm de pace cum parte componenda, quàm de impetranda per clericos impunitate cogitant. Illuc amicos, illuc cognatos conuocant, & quaſi iam in tuto loco poſiti, aut de aliis, à quibus ſibi metuunt, occidendis, aut eis de graui aliquo falſo crimine accuſandis, & per falſos teſtes conuincendi ſunt ſoliciti, vt hac iniqua ratione ſibi conſulant, aut deliciis, gulæ, ludíſque ſe dedunt, vtpote talibus aſſueti de re aliqua ſeria cogitare non poſſunt.

Ex parte verò clericorum Eccleſiæ, ad quam confugiunt, cauſa cur confugæ non fruantur his priuilegiis, multiplex eſſe ſolet, vtinam non frequens eſſet apud multos vita ipſorum clericorum ſolutior, qui cùm comeſſationibus, quas confugæ frequentant, delectentur, vellent eos apud ſe perpetuò habere, cum eis ludere, iocari, vacare turpitudini, bibere, epulari. Quare non modò de impetranda illis venia non tractant, ſed & ſi quis id proponat, 6.

diſſua

diſſuadent, iucundámque, quam ibi gerunt vitam ante oculos ponunt. Alios tædet laborare in his, quæ ad ſalutem confugarum neceſſaria ſunt cũ parte agere de pace, nobiles alicuius authoritatis viros, qui differentias componant, interponere, adire iudicum domos, aut tribunalia, ad Principem (quando opus ſit) recurrere, excogitare vias, ac rationes, quibus pax componi, quibus iniuria remitti poſſit, ipſimet confugæ perſuadere, vt cum parte pecuniariter componat, vel alia honeſta ratione ſatisfaciat, vt diſcedat de loco delicti, aliaque
7. ſimilia. Pleroſque etiam clericos ipſa immunitatis priuilegia latent, ij commoda, quæ retulimus, omnino ignorant, & ſatis ſibi feciſſe videntur, quòd Eccleſiæ fores occluſerint, quòd miniſtris curiæ ad eripiendum de eorum manibus confugam vim intulerint, eúmque ne ab eis extraheretur impediuerint, ij armis nonnunquam magis quàm diuinis officijs aſſueti, ne diſtinguere quidem norunt inter delicta, ac reos, æquè omnes tueri ſatagunt, ſiue immunitas eis debeatur, ſiue ſecus, cúmque non poſſint omnibus impetrare, nulli impetrari poſſe putant, vi, atque armis quoslibet liberare contendunt.

8. Ex parte miniſtrorum curiæ ſæcularis ille communis eorum ſenſus occurrit, quòd quamuis alioqui prudẽtes ſint, & in vtroque iure aliquãdo peritiſſimi, quaſi nefas putãt quenquam per Eccleſiam liberari, vt facilius reo, qualibet alia ratione, quàm per Eccleſiam ignoſcerent, vt apud iſtos maximè omniũ obſit reo id quod interdum conferre plurimum debuiſſet, confugiſſe ad Eccleſiam, atque hoc præſertim nomine illi aduerſentur. Atque ob 9.
hanc ipſam cauſam non rarò fiſci patronus, aut procurator, quod diabolicum eſt, diligentiſſimè ſtudet, ita colorare caſum, vt formam præſeferat alicuius eorum qui ab immunitatis lege ſunt excepti impugnare probationes, ſuas partes ardenter interponere: teſtis oculatus loquor, adeò commune eſt caſum hac ratione colorare, vt vix vnum ex mille inuenias, quem non hac facie depingant: ſi de homicidio agitur, ſtatim ad aſſaſſinium, aut proditorium, ſi de furto, ecce tibi publicum latronem, graſſatorémque viarum prætendunt, atque adeò aſſeueranter affirmant, vt aliquando mihi initio perſuaſerint (ſalua ſit ſemper bonorum reuerentia) qui vt acta curiæ poſtea legi nullum ea de re indicium aliquãdo reperi. Neque verò excuſat hos 10.
zelus iuſtitiæ, quo perſequendis reis putant obſequium ſe præſtare Deo, quàm enim placet Deo iuſta, debita, & cum ratione ſuſcepta, ac veritati innixa reorũ perſequutio, tam eius maieſtatem offendit perſequutio iniuſta, temeraria, falſa, indiſcreta, ac ſine ratione ſuſcepta.
Si fiſci patronus, aut procurator, 11.
miniſtet iuſtitiæ eſt, defenſor recti, delictorum proſequutor, vt verè eſt, maturè procedere tenetur, quietè audire partes, ſine vlla animi perturbatione ſingulas perpendere cõiecturas, eniti, vt facti veritatem partim ex ipſis partibus, partim ex iis qui aut præſentes viderunt, aut audierunt, atque ex ipſa indiciorũ probabilitate, plenè aſſequatur. Tum demum inſurgere debet contra reum, tunc omnem mouere lapidem, vt eius delicti grauitas probetur, tum parti læſæ opem omni

ratione

ratione afferre, attendere ne iudex pecunia corrumpatur, ne moueatur
12. gratia, ne iudicium peruertatur. Et quod ad immunitatem, de qua agimus, tunc contra confugientes ad Eccleſiam, & non antea agere incipiat, cum quieto, atque ab omni perturbatione libero animo re diligenter perpenſa, aut certò illi conſtat, aut valde probabile eſt caſum eſſe eiuſmodi, cui immunitas Eccleſiæ non debeat ſuffragari. In dubio enim facti tenētur & ipſe, & pluſquam cæteri tenetur Eccleſiam reuereri, ac Deum, cuius vtrique honori ac reuerentiæ ſacratarum Eccleſiarum immunitas dicata eſt, quanquam in dubio iuris poteſt agere liberè contra reum.
13. Accedit quòd nunquam apud eos clerici Eccleſiarum in magna confugarum multitudine de impetranda ab eis vita, ac membris egerunt, vt paradoxo ſimile videretur, ſi quid huiuſmodi ab eis peteretur.
14. Illud ſilentio præterire nequeo, hæc reorum commoda, commodiſſima fore reipublicæ, ſi reis illis frui liceret, quorum deſuetudine duo grauiſſima damna patitur reſpublica, vnum eſt quòd delicta omnium confugientium ad Eccleſias, quibus immunitas non eſt neganda, manent omnino impunita. Dum enim reo non indulgetur vita, & membra, ille, ſi prudens eſt, non exit de Eccleſia, nec inuitus extrahi poteſt, & captata bona occaſione fuga ſibi conſulens omnino impunitus euadit. cui ſi vita, & membra concederentur, aliæ pœnæ facile irrogari poſſent, eiſque facile ſe quilibet ſubmitteret, fieretque nonnulla tum parti læſæ, tum ipſi reipublicæ ſatisfactio. Alterum eſt quòd cùm nulla detur parti læſæ ſatisfactio, nulla compenſatio, perpetuantur inimicitiæ atque odia, & ita perpetuantur, vt nunquam veteraſcant, ſed in viridi vigore conſeruentur cum magno ſalutis ſpiritualis periculo, ſimul & detrimēto.

De praxi ſeruanda per Eccleſiarum clericos ac Prælatos, cùm quis ad eorum Eccleſiam confugit.

CAPVT XXIV.

QVONIAM quotquot ad Eccleſiam confugiebant (vt dixi) 1.
nihil aliud intendebant, quàm per eam occaſionem, commoditatem habere ſeſe abſcondendi, ac fugiendi; ideo illud viſum eſt clericis Eccleſiarum optimum conſilium ad reorum ſalutem, atque ad liberandum ſeſe à mille incommodis, & moleſtiis, reos omnes omni conatu de manibus curiæ (quicquid deliquiſſent) eripere, ereptóſque atque in Eccleſiam, monaſteriúmve communi porta introductos, alia ſecretiore porta, ſtatim dimittere, antequam ſecularis curiæ miniſtri, ac ſatellites congregati, portas omnes, totúmque Eccleſiæ ac monaſterij circuitum obſidentes, difficiliorem fugam periculoſiorémque facerent. Ita ille & ſecretiore porta dimiſſus tutus abibat, & ipſi ſe clerici multis moleſtiis, ac rumoribus liberabant. Aduenientibus enim curiæ miniſtris aperiebant portas, abiiſſe confugam narrabant, ſi minus crederent, eoſdem per cellulas, domóſque cornitabantur, & certiores factos de fuga confugæ in pace dimittebant. Qui ſi diutius confugam detinuiſſent, portas munire, ne ſibi per vim confuga eriperetur,

peretur, cogebantur, & cum miniſtris curiæ ſecularis nunc verbis, nunc factis, & non rarò cum magno ſcandalo, & populi offenſione decertare. ſic omnes, qui ad Eccleſiam confugiſſent, nullo delectu, fugiendo liberi euadebant.

2. Huic incommodo non leue remedium præſenti Gregorij decimi quarti conſtitutione adhibitum eſt; ſtatuit enim cùm quis ad Eccleſiam confugit, requirente curia ſeculari, de licentia Epiſcopi ducendum eſſe ad carceres curiæ eccleſiaſticæ, vt tollatur fugæ commoditas, & ſi immunitas ei non ſuffragetur, cognita cauſa, ad debitam etiam mortis, & mutilationis membrorum pœnam damnetur; ſi verò immunitas cõpetat, liberè illa frui

3. permittatur. Sed quoniam, niſi curia ſecularis requirat, capi permittendus non eſt, neque verò Pontifex hoc ſtatuendo clericos, & religioſos, miniſtros fecit curiæ ſecularis, & reorum cuſtodes, quandiu ſecularis curia non comparet, nec requirit, puto eodẽ quo priùs modo licere clericis confugas ex vna porta ingreſſos, ex alia ſtatim dimittere, ſi ipſi conſentiant, ne aduenientibus miniſtris curiæ de licentia Epiſcopi capiantur, & ad carceres ducãtur, vnde fugere poſt-

4. ea etiamſi velint nõ poſſint. Hortor autem eos, qui ad Eccleſias cõfugiunt, eo præſertim caſu quo immunitas non debetur, vt non modò ſibi oblatam ea porta fugiendi occaſionem admittant, ſed cùm primùm ad Eccleſiam, aut monaſterium perueniunt, id ipſimet petant, ſi de manibus curiæ volunt eſſe ſecuri: nam poſteaquam clericos, vel religioſos, ad quos confugerunt, ſecularis curia requiſierit, pro certo habeant, ſe omnimodis carceri mancipandos, ac diutius laboraturos, antequam inde exeant; neque enim poſſunt eos poſtea tuta conſcientia ampliùs occultare.

Quando verò vel curiæ ſatelles 5. Eccleſiam, vel monaſterium poſt reum pænè ſimul ingreditur, aut audito delicti, confugiique rumore, antequam confuga per aliam portam dimittatur, aduenit, requirítque illum, monens vt eum tantiſper cuſtodiant, dum ad Epiſcopum petendæ licentiæ cauſa accedat, tum ſi is quidem ſatelles, aut miniſter comites ſecum habeat, reſpondere poſſunt religioſi, & clerici, vt ipſe vnum ex comitibus eius cuſtodiæ deputet, ad ſe non pertinere reos cuſtodire, proteſtare, ſi id non faciat, ipſum de rei fuga rationem redditurum, atque hac facta coram teſtibus proteſtatione nullam illius curam habeant, non tamen poſſunt eum per fraudem, & dolum clam vocare, abſcondere, aut dimittere, propter factam à ſeculari curia requiſitionem. Quòd ſi ſecularis curiæ 6. miniſter ſolus ſit, & hoc ipſum requirat, nihilominus poſſunt iidẽ clerici monere eundem, vt ipſe ad ſter cuſtodiendo reo, aliquem ex præſentibus mittat, qui aliquem alium curiæ eiuſdem miniſtrum aduocet, vel iniungat alicui Regis nomine, vt opem ferat, reum tantiſper cuſtodiat, donec ipſe redeat, ſocios vocaturus, proteſtentur iidem clerici ſe cuſtodes reorum eſſe non poſſe, ipſum miniſtrum curiæ rationem redditurum ſi is fugiat. Quod ſi quidem miniſter præſtiterit, etiam ipſi, vt ſuperiùs dixi, nullam de reo curam gerant, ſed neque

neque illum per dolum, aut vim occultent, aut dimittant, nec portas de induſtria ad fugiendum illi aperiant. Si verò curiæ miniſter id facere, aut neſciat, aut nequeat, & periculum ſit, ne reus fugiat; tunc
7. quandoquidem Pontifex iubet requirente curia ſeculari reum reddi, & etiam minoribus Eccleſiarum Prælatis idipſum præcipit, videntur mihi clerici illi Eccleſiæ, qui fuerunt requiſiti, eorúmque ſocij teneri ad aliquam habendam curam, ne ille fugiat eo ipſo, quòd ipſi eum tradere, & conſignare, vbi Epiſcopi licentia acceſſerit, debent. Nam quamuis non teneantur illum tanquam aſſeclæ cuſtodire, manu tenere, vincire, vim facienti vi obſiſtere, quæ rationem clericatus minimè decent, tenentur tamen portas cuſtodire, eúmque non modò non dimittere, ſed bonis verbis eum monere, ſi opus ſit, comminari, & moralem quandam atque honeſtam diligentiam adhibere illi detinendo, donec curiæ miniſtri redeant, qua ſimul ratione, animos miniſtrorum curiæ ſibi beneuolos conſeruabunt, & inueteratam illam opinionem, quod clerici omnes liberare per fas, nefáſque velint, delebunt. hac adhibita honeſta diligentia non effugient certè rei, & clerici Eccleſiarum ſuo muneri ſatisfacient. Quando verò nullus eſt, qui requirat, memores ſint, vt reum, ſi conſentiat, ſtatim alia ſecretiore porta dimittant.

8. Illud diligenter, ac ſeriò obſeruent clerici, in illis præſertim locis, vbi hæc Gregorij XIV. conſtitutio recepta eſt ne vnquam ingreſſo reo in eorum Eccleſiam, vel monaſterium, miniſtros curiæ ſecularis illum inſequentes depellant, aut fores illi præcludant, neque vlla vi ad eum defendendum vtantur, quòd ſi nimia multitudo ſit, quæ clamoribus ac ſtrepitu veniens arcenda ſit, introducant tres, quatuor aut ſex ſatellites ſereno vultu, ſedatóque animo, eóſque moneant, vt cæteros expectare foris iubeant, ne monaſterij pax, aut Eccleſiæ perturbetur. Reum ab illis capi, ligari, cuſtodiri ſinant, moneant, vt aliquem ad Epiſcopum pro extrahendi obtinenda licentia mittant, vbi licentia habita fuerit, extrahi beneuolè patiantur, blandè ſemper loquantur, & moderatè ſe gerant. Quòd ſi curiæ ſecularis miniſtri importunè, atque indiſcretè ſe gerant, non ſtatim iraſcantur, ſed adhuc quietè cum illis agant, & ſe nihil eos impedituros ſpondeant, quo minus ſuo munere
fungantur. Si reum abſque Epiſco- 9.
pi licentia velint extrahere, leniter obſiſtant, moneántque id non licere; ſi abſtrahere pergant, fores obſerent tantiſper, ne exire poſſint, ſemper interea eos commonendo officij ſui, vt quietè ſe gerant, ſe nullam honeſtam conditionem negaturos, ſolùm vt Epiſcopi licentia accedat. Quòd ſi illi per inſolentiam illum omnino velint extrahere, vímque clericis inferre, non vltrà progrediendum eſt clericis, non ſumenda arma, non ipſis curiæ miniſtris vis inferenda, proteſtentur ſe per vim coactos eſſe reum deſtituere, id contra iura fieri, & illum extrahi quietè patiantur. Comitentur illũ duo treſve ex ipſis vſque ad tribunal, ſi illuc eant, petant conſtanter à iudice ſibi, atque Eccleſiæ, vnde ablatus eſt, reſtitui, proteſtentur contra vim

inferentes, illum iniuria ablatum eſſe, quòd ſi ille ducatur ad carceres, illuc etiam ſequantur, proteſtentur illum non debere, nec poſſe carcerari, cùm per vim abſtractus de Eccleſia, abſque Epiſcopi licentia fuerit. Poſtea pergant agere cũ Prælato, vt illum reſtitui iubeat, etiam per excommunicationem, aliáſque eccleſiaſticas cenſuras. Si enim cum miniſtris, ac ſatellitibus curiæ ſecularis contendant, aut veniant ad manus, periculum eſt, ne illi, vt ſunt infimæ ſortis homines, & plerumque temerarij, malè tractent clericos, & grauia inde ſcandala oriantur. Intelligant autem clerici ſiue ſeculares, ſiue regulares, ſe non modò nunquam teneri rueri confugas per vim, neque pro eis cum miniſtris curiæ manus conſerere, aut contra eos tumultuari, ſed contrà teneri ab his omnibus abſtinere, & clericali religioſóſque decoro bonis verbis, perſuaſionibus, demum proteſtationibus, armíſque ſpiritualibus excommunicationum aliarúmque cenſurarum eos protegere, quæ ſi non profuerint, negotium vindici Deo commendent.

10. Quòd ſi ſecularis curia non requirat, neque reus velit exire, ſed poſtulet per Eccleſiã defendi, quod tunc facilè accidere poteſt, cùm crimen non adeò graue eſt, vt ad aliquod eorum quæ ab immunitate excludunt, directè, aut indirectè poſſit reduci, & notorium eſt eſſe huiuſmodi; exempli gratia: commiſit quis furtum priuatum, fuſte aliquem percuſſit, aut enſe non euaginato, aut euaginato quidem, ſed ita conuerſo, vt ferire non poſſet, confugit ad Eccleſiam, inde exire non vult, quoniam grauem pœnam non timet, frui vult confugij commodis: non poſſunt hunc clerici Eccleſiarũ expellere. Quòd ſi homo ſit illis ſuſpectus, præſertim furti reus, moneo ne eum liberum ire permittant, ſi nullo inſequente ad Eccleſiã venit, dicens, ſe propter commiſſum furtum timere, atque ideo illuc confugere, non facilè credant. Demum illum diéque noctúque in aliquo cubiculo bene clauſum, &, ſi opus eſt, etiam ligatum cuſtodiant, ne furandi cauſa illuc venerit, inquirant ſtatim quid, cui, vbi furatus ſit, à quo, & apud quem accuſatus, & ſi in his titubantẽ repererint, tanquã ſuſpectum, ac mendacẽ, ſtatim dimittant: ſi verò conſtanter reſpondeat, & veriſimilia narret; quærant vbi furta depoſuerit, vt ea domino reſtituant, partem adeant, & cum ea componere procurent, apud iudicẽ de impetranda pœna corporali, vel in aliam commutanda tractent, & iuxta canonum præcepta illũ iuuare conẽtur, quòd ſi nulla ſpes ſit, vel valde negotium protrahatur, illũ clam dimittant; neque enim tenentur eum perpetuò in Eccleſia, vel monaſterio retinere. 11.

12. Si Prælati Eccleſiarũ Epiſcopis inferiores adſint, quando reus ad Eccleſiam confugit, non ipſi ſe ingerant in tumultus miniſtrorũ curiæ ſæcularis, vt debitus illis honor habeatur: ſed ſi tumultuentur curiæ miniſtri, iubeant illorum aliquẽ, maximè verò illum, qui caput eſt inter eos, quique aliis præeſſe videtur, ſeorſim ad ſe accerſiri, illum blandè, atque honorificè excipiat; quantũ eius conditio poſtulat, honoris gratia ſedere iubeat, tum quid velit percontetur, num licentiam habeat Epiſcopi, & ſi habeat, iubeat

iubeat clericos ſuos omnes ſecedere, reo illi cõſignato; ſi non habeat, moneat vt iubeat omnes quieſcere, ſpondeat ſe non permiſſurũ vt cuipiam moleſtia inferatur, reum cuſtodiri donec pro licentia Epiſcopus adeatur, ſi ille modeſtè ſe gerat, non erit vltrà laborandum, ſi paulo inſolentiùs reſpondeat, moueat eundem, vt quandoquidem ipſe adeò benignè, ac blandè illum alloquitur, ipſe etiam blandè reſpondeat, cùm ipſe non modò non ſit illi per ſe & ſuos clericos futurus impedimento, ſed potiùs ſit ei opem laturus, modò ſecundùm leges procedat, & Epiſcopi licentiam obtineat, curétque illum benignitate lenire.

13. Quòd ſi non poſſit, proteſtetur contra eum coram teſtibus, & apud Principem de eius inſolentia conqueratur, & ſi per vim reum extrahat, agat per ſe, vel per ſuos clericos ad eius reſtitutionem, curétque, vt dixi, de clericis ne ad manus, nec ad verba iniurioſa, & prouocatiua veniatur, ſed omnia quantum fieri poteſt quietè fiant. Nihil enim adeò offendit populos, & curiam, quàm cùm clerici & religioſi rumores excitant: ideoque eos omni ratione impedire curent.

De praxi ſeruanda per Epiſcopos & Prælatos ſuperiores in cauſa confugij ad Eccleſias.

CAPVT XXV.

1. DVo committuntur Epiſcopo per hanc nouiſſimam conſtitutionem, vnum eſt vt ipſe det licentiam extrahendi confugas de Eccleſia, & ducendi ad carceres curiæ eccleſiaſticæ quoties prætenditur reus aliquod illorum delictorum, quibus immunitas ablata eſt, commiſiſſe. Alterum eſt vt Epiſcopus cognoſcat an reus verè crimina illa, eorúmve aliquid commiſerit, & ſi cognouerit verè commiſiſſe, tunc demum tradi & conſignari faciat curiæ ſeculari, appellatione poſtpoſita.

2. Quoad primum aduertant Epiſcopi ſe non debere dare licentiam ducendi ad carceres curiæ eccleſiaſticæ omnes, qui quauis de cauſa ad Eccleſias, locaque ſacra cõfugiunt; non enim ſeruos, non obæratos, nó omnes etiam criminis cuiuſque reos, quos curia ſecularis requirit, poteſt enim omnes requirere, ſed eos ſolùm, quos requirit ſub eo prætextu, quòd crimen ab eis commiſſum careat immunitatis priuilegio. Quandocũque ergo curia ſecularis requirit, neque prætendit aliquod horum criminum commiſiſſe, nullam debet dare licentiam extrahendi, niſi fortè ad ſedandos vulgi rumores. Et probatur, quia hæc carceratio eò tendit vt reus in loco tuto ponatur, dum cognoſcitur an ſit ab immunitate excludendus, an verò ad eam admittendus: ergo vbi palàm eſt nullam eſſe de hoc ſuſpicionem, neque ipſa ſecularis curia hoc prætendit, non debet carcerari. Quare accedentem ad ſe pro licentia ſecularis curiæ miniſtrum, debet Epiſcopus interrogare num reus aliquod horum criminum cõmiſerit; aut commiſiſſe prætendatur. Si negatiuè reſpondeat, illi nõ dedignetur oſtendere cauſam, cur eam licentiam dare non poſſit, bládéque dimittat; ſi verò reſpondeat affirmatiuè, quamuis ex ipſa eius

narratione cognoſceret Epiſcopus inanem eſſe prætenſionem, ad tollendam tamen omnem offenſionis occaſionem licentiam libenter cõcedat. Magni enim intereſt pax inter iſtas duas curias, eccleſiaſticam & ſecularem, ad ipſius reipublicæ bonum.

3. Quæſitum à me aliquando fuit, deberétne Epiſcopus, ad euitandos omnes rumores, qui inter clericos, & curiam ſecularem ratione confugij iſtius ad Eccleſias ſolent intercedere, iubere clericis, ac Prælatis inferioribus Eccleſiarum tam ſecularibus, quàm regularibus, vt cùm primùm aliquis ad eorum Eccleſias aut monaſteria confugerit, eum in loco tuto ponerent, atque ibi ſub cuſtodia detinerent, donec moneant Epiſcopum, ipſeque ſuos ſatellites mittat, qui illum inde extractum ducant ad carceres curiæ eccleſiaſticæ. Ita enim nullus, qui aliquod horum criminum commiſiſſet, quibus immunitas ablata eſt, confugiendo ad Eccleſiam, impunis euaderet.

Reſpondeo ſicut reſpondi, neque teneri ad hoc Epiſcopum, neque verò debere id facere, cùm ſacris canonibus aduerſetur. Primùm enim non debet ſeipſum, ſuóſque clericos, & religioſos facere ſecularis curiæ miniſtros contra reos. Cúmque veritum ſit vtroque iure quenquam eorum qui ad Eccleſias confugiunt capi, extrahi, carcerari, cõſequens eſt neminem omnino capi poſſe, niſi eum, de quo data ſit per Pontificem Epiſcopo poteſtas, vt licentiam det eum capiendi, & carcerandi, quæ cùm ſolùm data ſit in ordine ad cognoſcendum, num aliquid hîc expreſſorum criminum commiſerit, conſequens eſt, vbi nulla eſt de hoc ſuſpicio, nullus rumor, non poſſe dari hanc licentiam, neque poſſe præcipi per Epiſcopum, omnes in cuſtodia detineri, aut carcerari. Bene tamen poſſet iubere, vel ne inconſulto illos in Eccleſiis pernoctare ſinerent, vel vt omnes qui prætenduntur aliquod horum criminum commiſiſſe, ſi à ſeculari curia fuerint requiſiti, cuſtodirent. Sed hæc ſuis tantummodo ſubditis, non autem exemptis iubere poſſet. 4.

Porrò quando Epiſcopus dat licentiam capiendi reum, eúmque ducendi ad carceres curiæ eccleſiaſticæ (quod ad ſecundum attinet) ne curiam ſecularem offendat, hæc in praxi obſeruari debet. Primùm non omnium qui aliquod horum delictorum commiſiſſe prętenduntur, cauſam eodem modo agitari permittat. Nam aliquando res eſt valde dubia, egétque longa, diligentique diſcuſſione propter dubia iuris, & facti. 5.

Aliquando verò publicè, & notoriè conſtat delictum eſſe ex horũ numero, & tunc debet Epiſcopus reum accerſere, eúmque ſtatim examinare, & ſi ex ipſa eius narratione cognoſcit id quod dicitur verum eſſe, eum confeſtim & ſine vlla tergiuerſatione tradi & conſignari faciat curiæ ſeculari, aut ſi qua leuis dubitatio maneat, illum breui expediri curet, morámque nullam, quantum rei dignitas poſtulat, dari permittat; ſummariè enim cognoſcere ſatis erit.

Deinde moneo atque oro, ne vnquã de meritis cauſæ ſe interponat, quorum diſcuſſio ad ſeculare iudicem 6.

cem pertinet. exempli gratia, vbi conſtiterit eſſe homicidium proditorium, non intromittat ſe,an occiſus prouocauerit antè occiſorem,an illi iniurias irrogarit, an eius honorem læſerit; non enim faciunt ad cauſam immunitatis, cùm omnino ab ea excludendus ſit reus, ſed ſolùm ad minuendam pœnam, poſteaquam in iudicio probata plenè fuerit, aut ad alleuiandam aliquantulum delicti grauitatem.

7. Tertiò moneo ne diutius quàm par eſt in huius cauſæ diſcuſſione immoretur, quamuis res dubia ſit, ſed quantum prudenti viro, prudenter agenti ſatis ſit, neque articulos vllos proponi ſinat, ſed illum merum articulum an aliquod exceptorum criminum reus verè commiſerit. Habitáque ſufficienti cognitione quantum ad formandam ſuam conſcientiam ſatis ſit, decidat debere, vel non debere ad immunitatem admitti. Longis enim dilationibus & curia ſecularis vehementer offenditur, & iuſtitiæ vigor hebetatur.

8. Quartò neque ipſe Epiſcopus diuerticula ad liberandum reum quęrat, neque calumniis aures præbeat, neque alios quærere, aut aures præbere ſinat, ſed veritatis, ac iuſtitiæ ſtudioſum ſe omnimodè oſtendat.

9. Quintò vigilet, &, ſi fieri poteſt, centum apertis oculis inuigilet, ne quis ex ſuis propinquis aulicis, domeſticis, amicis, munus vllum accipiat ab amicis, propinquis, procuratoribus illius confugæ, de cuius immunitate cognoſcitur; ſic enim præſumetur corruptum iudicium. Id autem manifeſto indicio colliget ex eo quòd horum aliquis de cauſa confugæ non requiſitus ſermonem interponit, illum commendat, excuſat, laudat, ſtudet ad miſericordiam flectere, merita cauſæ recenſet, ſeriò pro eo deprecatur, atque intercedit. Hæc ſigna ſunt accepti ab eo muneris ſatis probabilia. Ideóque ei, qui eiuſmodi eſt, debet Epiſcopus ſilentium indicere. Et ſi quid meo conſilio tribuendum eſt, ſuadeo, ne quem horum loqui de hác cauſa ſinat.

Sextò miniſtros curiæ ſecularis pro hac cauſa ad ſe accedentes promptè excipiat, patienter, attentéque audiat, nec loquentes interrumpat, ſi quid contra reum proponant non reiiciat, ne ſe partem eſſe oſtendat, auditum benignè dimittat, promittens ſe breui negotium expediturum, & ſincerè ſuo muneri ſatisfacturum. 10.

Demum honeſtis illorũ petitionibus annuat, ſi carcer minus tutus prætendatur, aut illum muniat, aut cuſtodes adhiberi permittat. 11.

Seruent præterea Epiſcopi ſimul cum magiſtratibus curiæ ſecularis ea quæ dicuntur *cap. ſequenti n.* 17. Clericos, ac Prælatos omnium Eccleſiarum conuocet, eíſque iniungat, vt cum miniſtris curiæ ſecularis quietè ſe gerant, illis fores non occludant, eos aſſiſtere confugis, ne fugiant permittant, nulla ratione confugas ad fugam iuuent, poſteaquam ſecularis curiæ ſatelles apparuerit, qui requirat. 12.

De

De praxi ſeruanda per ſatellites ac miniſtros curiæ ſecularis erga confugas, & clericos Eccleſiarum.

CAPVT XXVI.

1. PARVM confugis ad fruendum immunitatis commodis profuerimus, ſi clerici, ac Prælati, ſiue minores, ſiue maiores, rectè in hac materia ſe gerāt,& debita cum moderatione ſuo munere fungantur, niſi ſecularis curiæ miniſtri, ac magiſtratus quietè etiam procedant, ſedata omni animi perturbatione. Id erit, iudicio meo, illis impoſſibile, niſi duo apud ſe firmiter prius ſtatuant, quæ tanquam Chriſtiani homines ſtatuere omnino debent.

2. Alterum eſt immunitatem Eccleſiarum ſanctam eſſe, Deóque gratam atque acceptam, cuius & Eccleſiarum honori, ac reuerentiæ immunitas dicata eſt, & multis ab eo eſt. nobilitata miraculis, vt *lib*. 3. *c*. 8. oſtenſum eſt. Neque verò per eam foueri delicta, neque per eius impunitatem. Quòd ſi verè etiam fruerentur, non pertinere ad ipſos huic malo prouidere, quod & Imperatorum gratia oblatum,& Romanorum Pontificum, qui Chriſti vices in terris gerunt, authoritate firmatum eſt: illis eſſe hanc relinquendam curam, ad illos quando neceſſitas poſtulat, pro debito remedio recurrendum, quibus adeò cordi ſunt Chriſtiani populi mores, vt nobis etiam non cogitantibus, remedia conueniētia adhibeant. Quare ad eos tantùm pertinere, vt quod eorum curæ relictum eſt, cuſtodiāt, quod ab eorum cura ſemotum, & pro Chriſti & Eccleſiæ reuerentia ſegregatum, id potius tanquam quidpiam altioris generis ſuſpiciāt, ac venerentur, quàm perſequantur, inſectentur & ſibi vſurpent. Alterum eſt, vt quam partem confugientium ad Eccleſias, Romani Pontifices eorum poteſtati reſtituerunt, eorum nempe, qui quædam hac cōſtitutione expreſſa delicta commiſerint, eo modo ſuſcipiant, quo illis per eoſdem Pontifices reſtituta eſt, cùm non aliunde eam quàm ex Eccleſię cōceſſione habere queant, neque vltrà quicquam attentent. 3.

Reſtituit autem reos aliquos Eccleſia ipſorum poteſtati ſub hac lege, & pacto, vt quoties aliquis aliquo horum delictorum commiſſo ad Eccleſiam confugerit, de Epiſcopi licentia inde extractus, ad carceres curiæ eccleſiaſticæ ducatur, vt ponatur in loco tuto, ne poſſit fugere, ſi nihilominus de fuga timeatur, adhibeatur cuſtodia per curiam ſecularem, ibi cognoſcat Epiſcopus an verè delictum huiuſmodi commiſerit, quòd ſi cognouerit verè commiſiſſe, illum per iudicem eccleſiaſticum foro tandem ſeculari tradi, & conſignari faciat, appellatione remota. Tunc ergo incipit ad forum ſeculare pertinere, cùm facta per Epiſcopum declaratione, illi traditur & conſignatur. Antea verò miniſtri fori ſecularis partis vices gerunt, non iudicis, petere poſſunt, inſtare poſſunt, probare poſſūt delicti qualitatem, reum verò capere, extrahere de Eccleſia, ad ſuos carceres trahere, examinare, nequaquam poſſunt, attentatum eſt quicquid per eos geritur nullam vim habet nullius eſt momenti, vſurpatæ iuriſdictionis actus eſt contra Imperatorum

torum voluntatem, contra expreſſas eorum leges actum eſt. Violatæ immunitatis rei ſunt, quicunque hæc faciunt, iubent, audent, attentant, & pœnas violatæ immunitatis, de quibus inferiùs dicetur, incurrunt.

4. Si Epiſcopi non rectè iudicant, ſi ſuo muneri deſunt, non ad ipſos pertinet eos corrigere, ſed ſolùm ad ſuperiorem recurrere per viam appellationis, grauaminis, vel alia honeſta ratione: ſi id nolint, patientiam habeant, non ſunt ipſi Epiſcoporum iudices conſtituti. Hæc duo ſi ſecularis curiæ officiales, miniſtri, ac ſatellites firmiter ſtatuant in cordibus ſuis, difficile eis non erit ad ſequentem praxim deuenire, vt quæ ad immunitatem ſanctarum Eccleſiarum pertinent non modò quietè, pacificéque, ſed ſanctè etiam tractent, vt non audiantur amplius tumultus, rumores, ſcandala, quæ in re ad diuinum cultũ pertinente hactenus audiuimus, vidimus, & cum magno animi dolore contractauimus. Praxis autem hæc eſt.

5. Primùm vigilet ſecularis curia, & per idoneos miniſtros, per vrbes ſparſos curet omni diligentia, & conatu impedire crimina ne cõmittantur, exploret delictorum occaſiones, eáſque remoueat, loca omnia luſtret, & ſi quid mali paretur, olfaciat, ac ne ad exitum perducatur, viam præcludat. eludat ſolerti cura & diligentia iniquorũ machinationes, conatus reprimat, conſilia diſſipet. Vbi enim improbi homines non ſolùm acta, ſed etiam cogitata ſua ad aures curiæ ſtatim peruenire, ac eis prouideri cognouerint, mirum eſt quantum à com-

6. mittēdis criminibus arceantur. Deinde diſpoſitis per vrbem ſatellitibus, exploratoribus, cuſtodibus, magna quadam arte, ac dexteritate obſidere vias, quæ ad Eccleſias ducunt, curet, ac prope eas Eccleſias ad quas frequentiùs ſolet eſſe confugium, cuſtodes conſtituat, qui, vbi quempiam, vel currentem ad Eccleſiam, vel paſſus feſtinantem viderint, capiant, neque ad Eccleſiam peruenire ſinant. Quæ ſi diligentia aliquandiu adhibeatur, promitto fore, vt rei criminum acceſſum ad Eccleſiam timeant, & ab ea potiùs longè diffugiant, ad quam adeò præcluſa itinera animaduertunt. Hæ ſunt veſtri muneris partes ſecularis curiæ miniſtri, hic elucere debet in vobis zelus, hæc prædicanda diligentia, hæc per vos cõſeruata reipublicæ ſalus atque incolumitas, quos reos poſteaquam commiſſis delictis Eccleſiam iam aſſequutos, extrahere vobis, ac punire permiſſum non eſt, eos, & ne delicta poſſint committere, & ſi commiſerint, ne peruenire fugiendo ad Eccleſiam poſſint, ea qua dictum eſt ratione præuenire.

Secundò ſi quando etiam poſt adhibitam, vel non adhibitam hanc diligentiam accidat, vt quis aliquod hîc expreſſorum criminum committat, & ad Eccleſiam vſque perueniat, ſiue is verè huiuſmodi delictum commiſerit, ſiue vox populi ſit eum id commiſiſſe, is qui illum inſequitur, curiæ ſatelles ſine clamoribus, ac tumultibus debet modeſtè requirere clericos Eccleſiæ coram teſtibus, ne ſe impediant, néve confugæ fugiendo commoditatem præſtent. Delictum enim commiſiſſe huiuſmodi, quod immunitate careat, orare illos, vt ſe apud reum eſſe ſinant, vel a- 7.

liquem alium , cuſtodiæ gratia,
8. dum Epiſcopus pro extrahendi li-
centia adeatur. Si nullus ei adſit,
ſocius poteſt aliquem ex vicinis ac-
cerſere,ac regis nomine illi iniun-
gere, vt ſe adiuuet, vt ad iudicem
accedat, vel ad ſocios petendi au-
xilij gratia, vtque pro extrahendi
licentia ad Epiſcopum mittant. ſi
clerici Eccleſiæ illum non impe-
diant, ſeſeque ſubtrahant, vel ſo-
lùm ne fortè reũ extrahat, adſtant,
rectè & cum debita quiete, ac pa-
ce habebit vtraque curia quod in-
tendit, id quod etiam nos hac tra-
denda praxi intendimus.

9. Quòd ſi clerici illum perturbent,
ſi reum ad fugam iuuent, non ideo
commoueri in clericos debet, ſed
illos modeſtè monere, ne aut ſe im-
pediant, aut reo faueant. quod ſi
non proſit, proteſtetur contra eos
coràm teſtibus, neque verò vlla
ratione cum eis altercetur, iure a-
gat contra eos, non manibus te-
ſtes moneat, vt obſeruent, quid
clerici faciant, & potius elabi
reum ſinat, quàm clericis manus
violentas iniiciat, aut occaſionem
eis præbeat vt manus iniiciant in
eum. Maius enim malum hoc ſcan-
dalum putandum eſt, quàm ipſius
rei fuga. Tum querelam contra
clericos illos coram Epiſcopo pro-
ponat, qui debent grauiter illos
punire, vt alij deinceps clerici ti-
meant ſimilia audere, in hoc nam-
que grauiter Epiſcopi conſcientia
oneratur ; ex hoc enim maximè
quies iſta quã intendimus pendet.

10. Quòd ſi clerici ſiue ſeculares,
ſiue regulares, ingreſſo confuga
Eccleſiam, vel monaſterium, fores
obſerent curiæ ſecularis ſatelliti-
bus, ne eos ingredi permittant, id
quod facere nulla ratione debent,
non ideo vis foribus inferenda eſt,
neque fores infringendæ, ſed ro-
gandi clerici ſunt, vt aperiant, vel
reum cuſtodiant, & contra eos
ſi illum abire permiſerit, prote-
ſtandum, tum ianuis ſingulis cu-
ſtodes adhibendi, & ad Epiſcopum
recurrendum.

Tria ſunt quæ miniſtris curiæ 11.
ſecularis in ipſamet Eccleſia vel
monaſterio facere permiſſum eſt,
non tam contra reum, quàm pro
bono publico, quæ clerici non de-
bent vllo modo impedire. Primum
ſi fur ad Eccleſiam cum ipſa re fur-
tiua confugiat, poſſunt ac debent
illi rem furtiuam auferre, nec eam
aut diſtrahat, aut occultet, vt ea
ſuo domino per iudicem reſtitua-
tur; quod ſi tradere recuſet, poſ-
ſunt etiam per vim illam auferre,
docet id Couarr. *lib. 2. var. reſol.
cap. 20. n. 15. in fin.* alioqui vide-
retur Eccleſia confugam ad reti-
nendam rem furtiuam tueri. Alte- 12.
rum, ſi confuga habeat cuiuſuis
generis arma prohibita, poſſunt
ea auferre, ex eodem Couarr. *cit.
n. 18. verſ. 36.* rationem affert, quia
delinquit intra Eccleſiam arma
prohibita illuc inferendo : ſed hoc
delictum non eſſet, vel certè non
graue, fugientem in Eccleſiam ti-
more plenum, conſilij inopem,
illuc cum armis ingredi. Melior
fortaſſis ratio eſt, quia Eccleſia
neque tribuit confugis ius haben-
di penes ſe arma prohibita, neque
aufert ſatelliti ius ea ſibi acquiren-
di. Idémque iudicium ſtatuo ſi il-
li erat interdictus armorum vſus,
& nihilominus cum armis inuen-
tus eſt, quia reſpectu ipſius ſunt
arma prohibita. Addo ſi miniſter 13.
curiæ extra Eccleſiam manus in
ipſum iniecit, eumque apprehen-
dit,

dit, ſed non valens eum ſiſtere, nec volens dimittere, ſimul cum illo ſic capto Eccleſiam, aut monaſterium ingrediatur, poſſe illum ſpoliare omnibus armis, etiam non prohibitis, quia ex quo illum extrà cœpit, acquiſiuit ius ad id, & vtitur iure ſuo quæſito, illum ar-
14. mis ſpoliando. Tertiò mihi valde probabile eſt miniſtrum curiæ ſecularis ſi confuga cùm prætendatur alicuius horum criminum reus quando eſt intra Eccleſiam, tentet fugere, poſſe eum etiam intra Eccleſiam capere, nec tenetur ſinere illum inde fugientem egredi, & brachio apprehenſum tenere, propterea quòd in hac conſtitutione carcerari iubetur, donec de veritate commiſſi criminis cognoſcatur, quòd facilè eluderetur, ſi reus intra Eccleſiam, vel monaſterium fugam tentans per ſatellites capi, & cohiberi nō poſſet;& confirmatur,quia quando Epiſcopus nō vult dare licentiam, poteſt curia ſecularis reum capere:ergo multo magis poteſt hoc caſu quando eſt pe-
15. riculum fugæ. Idem mihi probabile eſt quando caſus huiuſmodi prætenditur, & ſatelles curiæ, vt paulo antè dixi, illum apprehenſum manu tenens, ab eo per vim tractus ſimul cum eo Eccleſiam ingreditur, nempe vt illum ſic apprehenſum teneat donec Epiſcopi licentia accedat, quia ex quo ita in Eccleſiam venit, & inde ſtatim extrahendus eſt,non eſt cur illum dimittendo, exponat ſe periculo, vt ille fugiat,atque euadat.

16. Duo præterea ſunt caſus in quibus ipſimet ſecularis curiæ miniſtri per hanc ipſam conſtitutionem poſſunt propria authoritate reum capere in Eccleſia, atque inde extrahere. Prior eſt quando Epiſcopus & perſonæ eccleſiaſticæ requiſitæ reum in delictis prædictis culpabilem tradere renuerent: poſterior quando Epiſcopus & perſonæ eccleſiaſticæ requiſitæ in aliquo dictorum caſuum eius capturæ & carcerationi intereſſe, & aſſiſtere recuſarent. Sed dum in his ca- 17.
ſibus extrahunt, duo illis ſeruare præceptum eſt. Alterum eſt vt memores reuerentiæ quam Eccleſiæ, ſacriſque locis debent, minori quo fieri poterit cum ſcandalo, & tumultu, eum extrahere curent ſine clamoribus, nempè ſine ſtrepitu, ſine inſultu, quietè, & pacificè, quantum fieri poteſt. Alterum eſt vt extractos ad eccleſiaſticæ curiæ carceres ducant. Quid autem faciendum illis in locis ſit, vbi curia eccleſiaſtica proprios diſtinctos carceres non habet, dictum eſt *lib. 2. §. 9. gl. 9.* in v. *Quódque prædicti.*

His addo valde probabiliter ter- 18.
tium caſum, quando perſonæ eccleſiaſticæ quærunt dimittere confugam, horum criminum reum. Hoc enim animaduerſo, puto poſſe ſecularis curiæ miniſtros etiam non expectata licentia, captata aliqua commoda occaſione ſine ſcandalo, & tumultu reum capere, extrahereque, dummodo eum vel ad ipſum Epiſcopum, vel ad carceres curiæ eccleſiaſticæ ducant. Probo optima, vt mihi videtur, ratione, ſi enim Pontifex licentiam dat extrahendi, propterea ſolùm quòd perſonæ eccleſiaſticæ eum tradere, eiúſque capturæ & carcerationi intereſſe recuſent, quanto magis, ſi præterea illum de manibus curiæ liberare ac dimittere curent? ſo-

lùm moneo vt in hoc cautè procedant, ne eorum occaſione tumultus & ſcandala oriantur.

19. Accepta ab Epiſcopo licentia, vel etiam in caſibus prædictis ſine licentia extrahentes de Eccleſia reum miniſtri curiæ ſecularis, memores ſint teneri ſe ad carceres curiæ eccleſiaſticæ, vel ad eos quos Epiſcopus deſignauerit illum ducere, ac peccare grauiter, eſſeque læſæ immunitatis reos, atque incurrere omnes pœnas, ſiue alias in iure tam ciuili, quam canonico, ſiue in hac conſtitutione decretas, quæ multæ & grauiſſimæ ſunt, ſi ad alios carceres illum ducant etiamſi iudex, aut ipſemet Princeps aliud præcipiat, non enim debent præcepto hominis manifeſtè iniuſto, & indebito parere, ſicut non debent homine præcipiente peccare. Caueant eſſe iudices aut Principes, ne id præcipiant, alioqui ipſi violatæ immunitatis rei eaſdem pœnas incurrent.

20. Dum reo in tuto carcere poſito, ab Epiſcopo cognoſcitur, an aliquod prædictorum criminum verè commiſerit, abſtinere debent ſecularis curiæ miniſtri in eo proſequendo ab omni calumnia confectiſque mendaciis, ne per ea immunitatē adimant illi, cui iure deberetur, néve vllis ad id vtantur ſtrategematis, artibus, fraudibus, dolis. Non enim minus peccatum eſt fraude, dolo, ac mendaciis, immunitatem debitam alicui, quàm vi atque armis adimere, neque minus efficitur pœnatum violatæ immunitatis reus.

21. Caueant præterea iidem magiſtratus ſeculares, eiúſque miniſtri, ne poſteaquam reus de aliquo prædictorum criminum conuictus, illis fuerit conſignatus, propterea quòd ad Eccleſiam confugerit, quaſi odio illius confugij, aſperiùs illum tractent, ne quod omnino ei noceat ad Eccleſiam confugiſſe, ne eo timore cæteri ab hoc confugio omni iure ſibi conceſſo deterreantur. Illud etiam vehementer com- 22.
mendo, vt magiſtratus ipſe ſecularis cum Epiſcopo conueniat, ac ſpondeat vterque in ſuos ſubditos, Epiſcopus in clericos, magiſtratus in laicos ſatellites grauiter animaduerſurum, ſi muneri ſuo deſint, ſi tumultus excitent, ſi ſcandala, ſi nō pacatè, quietéque omnia tractent, atque expediant, &, quod magni refert, vterque poſtea in ſuos, vbi in hoc deliquiſſe conſtiterit, ſeuerè, grauitérque animaduertat, vt ex pœnæ timore cæteri à ſimilibus audendis deterreantur. Hortor ex ani- 23.
mo ſecularis curiæ magiſtratus, vt ipſi Epiſcopi perſonam in hác parte induant, & tuendæ immunitatis curam ſuſcipiant, & contrà, Epiſcopos vt perſonam induant ſecularis magiſtratus, eius iuriſdictionem, quantum per Imperatorum leges, ſacróſque canones fas eſt, tueantur, nullam illam ſinant calumniam pati, eius miniſtros à clericis bene tractari faciant, vt hac ratione ſe mutuò, vt par eſt, iuuantes, vniuerſæ Chriſtianæ reipublicæ proſint. Cogitent omnes oro, humanos caſus, fortunæ inſtabilitatem, ac volubilem eius rotam, varios rerum euentus, nullum denique eſſe ad Eccleſiam & eius opem implorandi iuſto Dei iudicio euenire poſſe, vt propter hanc ipſam cauſam quod immunitati Eccleſiæ minus detulerint, cùm indiguerint ipſi eiuſdem Eccleſiæ præſidio, illi non deferatur.

Digitized by Google

24. ratur. Ponant oro ante oculos Eutropium illum virum aliquando conſularem Imperatoribus Honorio, atque Arcadio gratiſſimum, qui tantum gratiæ apud illos inuenerat, vt cùm illi toti imperarent orbi, Eutropius illis imperaret, magiſque Eutropius imperium, quàm ipſimet Imperatores regerit. Is adeò immunitati Eccleſiæ infenſus fuit, vt legem de ea tollenda ab ipſis Imperatoribus extorqueret. Quis cogitaſſet in illa tanti culminis celſitudine poſſe vnquam Eutropium Eccleſiæ confugio indigere? Vertente rota, Imperatorum gratia in iram verſa, cùm is ad necem conquireretur, eiúſque declinandæ gratia ad Eccleſiam cõfugiſſet, ſuæ propriæ legis præſcripto inde abductus, extremóque ſupplicio multatus interiit, ſicut refert Nicephorus *hiſtor. Eccleſiæ lib.* 13.*c.*4. Socrates *lib.* 6.*c.*5. Sozomenus *lib.*8. *c.* 7. Hæc ponant ſinguli ob oculos vt immunitatis eccleſiaſticæ iuri aduerſari deſinant.

25. Demùm cùm alicui debetur immunitas, ſi clerici Eccleſiæ vitam, membra, ac pœnam poſtulent condonari, prout ſacri canones decernunt, reo ſe offerente ad aliam dignam pœnam vel pecuniariam, vel nõn afflictiuam corporis, re præſertim cum parte compoſita, precor iudices, vt ea condonent, & aliter puniant, vt hac ratione fruatur confuga omnibus immunitatis commodis, atque inimicitiæ, & odia non æterno tempore durent.

PARS QVINTA.

De proceſſu curiæ ſecularis contra eos qui ad Eccleſias confugerunt.

NON acturi ſumus in hac quinta parte de proceſſu curiæ ſecularis contra illos confugas, qui cùm rei ſint grauiſſimorum illorum criminum, quæ ab immunitate excluduntur, traduntur ipſi curiæ ſeculari. Contra hos enim ea curia ita procedit, ac ſi ad Eccleſiam minimè confugiſſent, erga quos nihil aliud monenda eſt curia prædicta, niſi vt cõtra eos legitimè procedat, prout debet, neque ob factum ad Eccleſiam confugium eos aſperiùs tractet. De illis loquendum eſt, qui cùm ad immunitatem admittantur, aut curiæ ſecularis iudicio relicti ſunt quoad eorum bona, ſaluis perſonis, cuiuſmodi ſunt, qui ob æs alienum, ſeu propter debita ad Eccleſias confugiunt, aut ipſi obtenta vita pœnáque corporali, cum parte componunt, & ſeculari iudici, quoad alias pœnas non corporales ſeſe ſponte ſubiiciunt, erga hos quo modo gerere ſe debeat ſecularis curia oſtendendum eſt. Idque quàm pauciſſimis expediendum.

De proceſſu curiæ ſecularis contra obæratos, & ciuiles debitores.

CAPVT XXVII.

OBÆRATOS dico, ſeu debitores; non enim de decoctis agendum hoc loco eſt, quorum propter publicum totius reipublicę damnum capitaliſſimũ crimen eſt. 1.
Debitores ergo ciuiles ad Eccleſiam confugientes licèt immunes ſint, quoad perſonam, vt neque capi poſſint, neque in ipſa Eccleſia con-

ſtringi, neque inde extrahi, & carcerari, non ſunt tamen immunes, quoad bona temporalia.

2. De iis illud primum in memoriam renoco, non poſſe eos tradi creditoribus ad ſeruiendum, ſi ſoluendo non ſint, etiam in illis locis, in quibus municipali lege ſtatutum eſt eos tradi, ad eum modum, quo conſtitutum eſt à nobis ſuprà in hoc eodem *lib.* 2. *parte, cap.* 15. *n.* 8. *&* 9. ad quem locum me remitto.

3. Vniuerſè autem de obæratis dico poſſe ſecularem curiam ad inſtantiam partis ciuiliter contra eos & contra eorum bona procedere, etiam poſteaquam ad Eccleſiam confugerunt. De his Panormitanus *in c. inter alia, de immunit. Eccleſ.* diſtinguit. Aut enim ſunt debitores tributorum ipſi Principi, aut debitores ſunt priuato cuius. Si debitores ſint Principi, ait poſt Cynum citari poſſe in ipſamet Eccleſia, & ſiquidem ſe defendant reddántque rationem ſui, probéntque ſe non eſſe debitores, liberandos eſſe, ſin ſecus, procedi per iudicem contra eos ad miſſionem in poſſeſſionem bonorum eorum. Si verò ſint debitores alicui priuato, ait poſt Iacobum de Rauenna, dandam illis eſſe ſecuritatem exeundi, & ſtandi extra Eccleſiam diebus triginta quinque, intra quos dies reſpondebunt, in iudicio, etſi intra eos dies iudex ferat ſententiam contra ipſos, non ideo conſtringi poſſe in perſona, ſed dandam eſſe illis optionem, vt vel renunciata ſponte Eccleſiæ ſecuritate, ſoluant iudicatum, vel pro ſuæ libito voluntatis redeant ad Eccleſiam.

4. Mihi verò pro pleniore declaratione hæc dicenda videntur.

Primùm debitores qui ad Eccleſiam confugerunt, non eſſe odio confugij, neque à iudice, neque verò à creditoribus vlla ratione grauandos, ne illis noceat vſos eſſe iure, ſibi tam ciuili, quàm canonica lege conceſſo. Neque enim reprehenſibile eſt tentare in neceſſitate remedia lege permittente conceſſa, vt propterea puniri debeant. Ideóque procedi debere contra eos, ſeruato in omnibus iuris ordine.

Secundò modus contra hos procedendi præſcriptus eſt ciuili iure, *l. præſenti, Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* vbi cùm nulla fiat diſtinctio inter eos, qui Principi tributum, & eos, qui priuato cuiuis quidpiam debent, nulla videtur apparere ratio, cur nos diſtinguere debeamus. 5.

Tertiò in ea lege §. *ſed quidem*, & ſequentibus, hunc modum præſcribi. Primùm ſi creditor velit debitorem morantem in Eccleſia conuenire, poſſe facere eum verbaliter citari, ſi is faciat ſui copiam. Quod ſi latitet, & ſe abſcondat ne citetur, debere per œconomum Eccleſiæ, ad quam confugit, in ipſa Eccleſia præſentari, vt ibi verbaliter, ſiue oretenus citari queat. 6.

Quartò poſteaquam citatus fuerit, poſſe ſe in iudicio defendere vel per ſeipſum, vel per procuratorem ſolemniter inſtructum. Si per ſeipſum reſpondere velit, dandos eſſe ei triginta quinque illos dies, de quibus loquutus eſt Iacobus de Rauenn. & Panormitanus. Si verò per procuratorem, debere procuratorem eſſe ſolemniter in- 7.

instru

ſtructum, aliàs non admitti ſolemnitas huius inſtructionis, ex gl. in eadem lege in v. *Inſtructum.* in duobus poſita eſt. Primùm vt caueat de defendendo, ſecundò vt caueat de iudicato ſoluendo: ad eum modum quo dicitur *Inſtitutionib. de ſatiſdation. §. final. & de procurator. l. fin.* Quòd ſi confuga in Eccleſia reſidens hæc facere detractet, aut differat, iudiciorum legúmque cõſuetum contra debitores ordinem cõtra eum ſeruari oportere, vt poſt edictorum ſolemnium triplicem citationem, quæ diebus à priore ad ſequentem decem interpoſitis facienda eſt, iuxta legem *ad peremptorium*, cum duabus ſequentibus, *ff. de iudic.* iudex ſententiam ferat, qua iuxta modum, & quantitatem æris alieni, fiat creditori traditio de bonis debitoris, mittendo in poſſeſſionem, aut ſolutio venditis tot debitotis bonis, quot ſatis ſint æri alieno diſſoluendo.

9. Quintò ſtatutum eſt non modò ſtabilia, ſed etiam mobilia creditoris bona, ſi ad complendam debiti ſummam neceſſaria ſint diſtrahi, & vbicunque ea bona extra Eccleſiam ſint occultata ex iudicis ſententia, exequutoris ſolicitudine perquiſita erui iubentur. Quòd ſi intra fines Eccleſiæ abdita ſint, vel in ipſa Eccleſia, vel in cellulis, & aliis locis quæ hoc eodem *lib.4.c.1.* numerata ſunt, vel apud clericos, iam non per laicos, ſed per eccleſiaſticas perſonas requirenda eſſe.

10. Sextò pleraque alia adduntur in ea lege de rebus debitoris perquirendis, quando alicui commodatæ, vel depoſitatæ apud eum ſunt, quæ omnia ita vt iacent obſeruanda iudici fideliter ſunt. Niſi quòd ad perquiſitionem in Eccleſiá, vel apud clericos faciendam per eccleſiaſticam perſonam, non ſatis eſt ſecularis iudicis authoritas, ſed Epiſcopi etiam, aut Prælati eccleſiaſtici, ad quem pertinet iuriſdictio quam facilè Prælatus concedere debet, quando illi conſtat per ſententiam iudicis, bona debitoris, quæ extra Eccleſiam habet, compenſando integro debito ſatis non eſſe.

Eadem omnino ratione, qua de ipſo principali debitore dictum eſt, 11.
procedendum eſt contra fideiuſſores, ſocios, complices, & participes, ac quoquo modo creditori pro alio obnoxio, ſi etiam ipſi ad Eccleſiam confugiant, vt in eadem lege conſtitutum eſt. Horum omnium ratio certa eſt atque euidens, quoniam Eccleſia perſonis ipſis liberandis ab omni pœna etiam carceris conſtituta fuit ad confugium, non autem bonis eorum reſtitutioni obnoxiis. Sicut neque in criminalibus liberat à debito ſatisfaciendi læſo, ſed ſemper vult, vt cum parte componat. Non enim voluit præiudicare iuri tertij, cui bona debitorum obligata ſunt. Id quod ſi Eccleſia faceret, ſolueretur omne humanum commercium. Cùm enim ex innumeris capitibus poſſit aliquis alterius debitor conſtitui, ſi omnes per confugium ad Eccleſias à debitorum onere ſoluerentur, nullus alteri eo timore ductus quapiam in re fideret, omneque humanum commercium ceſſaret.

Quo

Quomodo procedendum ſit per curiam ſecularem contra reos criminum habentium adnexam pœnam confiſcationis bonorum, vel aliam pecuniariam pœnam confugientes ad Eccleſiam: quibus immunitas debetur.

CAPVT XXVIII.

1. CONTINGIT interea inter reos criminum confugientes ad Eccleſiam, ſacraque loca, nonnullos eſſe, quorum crimen annexam habeat pœnam confiſcationis omnium bonorum, aut confiſcationis alicuius certæ rei, vel amiſſionis eiuſdem, aut certam aliquam pœnam pecuniariam ducentorum, mille, vel alterius ſummæ ſcutorum. De his non quæro modò quoad pœnam criminalem, ſiue lege taxatam, ſiue arbitrariam, ſed de ipſa pœna temporalium bonorum, ſiue omnium, ſiue aliquorum, quomodo ſit contra iſtos ad hanc pœnam quando ad Eccleſiam confugerunt procedendum.

2. Pœna confiſcationis omnium bonorum eſt ea, qua propter aliquod delictum omnia bona delinquentis, eo ipſo adiudicantur fiſco, & in ius ipſius fiſci tranſeunt. Vnde & ab ipſo fiſco cui adiudicantur confiſcationis nomen accepit, ſiue ita ſint fiſco adiudicata, vt omnia omnino in ius fiſci tranſeant, ſiue ea lege, vt pars aliquota reuelanti, aut alteri perſonæ ſoluenda ſit. Aliquãdo verò non eſt confiſcationis omnium bonorum, ſed certæ rei duntaxat, exempli gratia, fraudanti datium, ſeu gabellam, inferendo, vel extrahendo merces, non ſoluta gabella, pœna impoſita eſt confiſcationis totius illius mercis, quæ ſic extracta eſt, vel in vrbem illata.

3. Præter pœnam confiſcationis sũt & aliæ pleræque pecuniariæ pœnæ, non ſolùm pro delictis ſeuerè prohibitis, ea ipſa lege, qua pœnæ taxatæ ſunt, ſed etiam abſque delicto per legem quandam conuentionalem, ſeu per conuentionalia edicta, quibus ſolùm cauetur vt qui hoc fecerit ſoluat decem, qui aliud egerit, ſoluat centum, & in hís, quiſquis illud agit, quaſi nullius delicti reus, ad nihil aliud tenetur, niſi ad ſoluendum illa decem, vel centum.

4. Si ſolùm agatur contra tranſgreſſorem legis conuentionalis, qui ad Eccleſiam confugit, cùm nullum in hac tranſgreſſione ſit delictum, neque nulla omnino pœna inferenda, ſed ſolùm probata tranſgreſſione, agatur de condemnatione ad ſoluendam illam pecuniæ quantitatem, quæ lege taxata eſt, cõſequens eſſe videtur, eadem omnino ratione, qua præcedenti capite de obærato diximus procedendum eſſe. Is enim verè debitor eſt eius pecuniæ ſicut obæratus, ſolùm diuerſa cauſa eſt debitorum, hîc enim naſcitur ex tranſgreſſione legis, ibi verò ex mutuo implicito, vel explicito, tacito, vel expreſſo: vt ſicut in obærato declarata per iudicem debitorum veritate proceditur ad eorum ſolutionem per decretum primum & ſecundum, &c. ita in hoc tranſgreſſore declarata veritate tranſgreſſionis.

5. In cæteris verò trãſgreſſionibus, quæ ex vi contrariæ legis prohibentis

bentis ſeriò, atque obligantis, præter pecuniariam taxatam pœnam, vera ineſt ratio delicti, ſi reus ad Eccleſiam confugiat, diſtinguendum eſt: aut enim ſolam pecuniariam pœnam conſtitutam habent, quòd eos legiſlator non duxerit aliter quàm in pecunia puniendos; aut alterius alicuius pœnæ taxationem, ſeu etiam comminationem pœnarum arbitrio legiſlatoris, ſeu iudicis ſtatuendarum. Si primum, eadem ratione qua de lege conuentionali dixi procedẽdum eſt; ſi verò ſecundum, tunc probata delicti veritate ſi ad pecuniariam ſolùm pœnam agatur, eodem modo procedendum eſt, ſed ea perſoluta, adhuc non poteſt reus liber de Eccleſia, niſi ſuo periculo exire. Si enim exeat ante impetratam ei per clericos Eccleſiarum impunitatem, capi poteſt extra Eccleſiam, nulla habita ratione immunitatis, quam ei extra Eccleſiam non competere clarum eſt. Manet enim tam parti læſæ, quàm fiſco integra actio contra ipſum ad pœnam illam lege aut conſtitutam, aut comminatam, & in arbitrio iudicis poſitam. Pro qua eadem omnino ratione procedendum erit, ac ſi nulla pecuniaria pœna taxata fuiſſet, ſicut in ſequenti capite dicetur.

Quomodo ſecularis curia procedat contra alios reos criminum confugientes ad Eccleſiam, quibus immunitas competit.

CAPVT XXIX.

1. DE iis reis hóc cápite agendum eſt, quorum crimina nullam habent taxatam pecuniariam pœnam. Panormit. *in cap. inter alia, de immunit. Eccleſ. n. 9.* putat obtentâ per rectores Eccleſiæ debita ſecuritate de omni pœnarum genere, ſiue iuramento tradito per curiam ſecularem, ad ſancta Dei Euangelia, aut etiam maiore aliqua ſecuritate, ſi opus fuerit, ad modum expreſſum *in c. literas. §. fin. de reſtitut. ſpoliatorum*, poſſe reum exire de Eccleſia, comparere in iudicio, fieri à iudice proceſſum, ſententiam proferri, & exequutioni mandari in bonis ipſius rei, vel poſſe reum aliter componere cum læſo. Hæc doctrina in eo fundata eſt, quòd ratione priuilegij immunitatis, quo ab omni pœna reus ſecurus eſſe deber, multi putãt ſolùm ciuiliter agi poſſe contra eum, itaut poſteaquam cũ parte compoſuerit, non poſſit ampliùs pro eo delicto criminaliter accuſari. Quam ſententiam Panormit. *in d. cap. inter alia n. 8.* refert communem eſſe Doctorum, vnde licèt ipſe contrarium ſentiat, poſſe nempe, & ciuiliter, & criminaliter agi, ſubdit tamen ſtatim pugnantia iis quæ dixerat. Fateor enim, inquit, poſſe reum cum læſo componere, prout eis placuerit: nam ſatisfactum intelligitur qualitercumque voluntati creditoris ſatisfiat. *l. ſi rem. §. omnis ff. de pignor. act.* cui ſententiæ multum fauet textus *in can. reum 17. q. 4.* vbi legitimè iubetur componere quod iniquè fecit, & nullam aliam pœnam aſſignat, componere autem pecuniariam pœnam ſonat. Vnde idem 2.
Panormit. *ibidem n. 9.* ait, ſi reus etiam obtenta quauis ſecuritate, neque velit de Eccleſia exire, neque in iudicio comparere, neque per ſe, neque per procuratorem, diſtin-

Digitized by Google

guendum eſſe, num antequam ad Eccleſiam confugeret, lis fuerit conteſtata, néc ne. Si enim erat cõteſtata, procedetur contra eum ad ſententiam pecuniariam, & mandabitur exequutioni in bonis ipſius; ſi verò nondum erat conteſtata, procedetur ad primum & ſecundum decretum, iuxta qualitatem cauſæ, quæ etiam locum habent, quando ciuiliter ſolùm proceditur; tunc enim ſola pecuniaria pœna locum habere videtur. Vnde & gl. *in d. can. reum*, in v. *vel ad mortem*, ait, pecuniariter ſatisfaciat, vel ſi hoc non poteſt, ſeruiat ei perpetuò, quem læſit, vbi ſeruitutem in locum pecuniariæ compoſitionis ſubſtituit, quando impoſſibilitas eſt ſoluendi. Itémque gl. *in c. inter alia*, in v. *puniendus*, notat pecuniariter dumtaxat, vel alia ſatisfactione præter pœnam corporalẽ. quam ſatisfactionem aliqui intelligunt, vt iuret læſo fidelitatem, vel præſtet ei aliquod ſeruitium.

Panormitanus verò contra communem hanc ſententiam diſertiſſimis verbis tenet, poſſe contra huiuſmodi reos ad Eccleſiam confugientes, & ciuiliter, & criminaliter agi, etiam dum exiſtunt in Eccleſia, dummodo non conſequantur pœnam corporis afflictiuam, & probat per textum *c. inter alia*, vbi expreſsè dicitur, ſuper hoc tamen quod iniquè fecit eſt aliàs legitimè puniendus. vbi obſeruat verbum *puniendus*, quod veram, & propriè dictam pœnam ſignificat, cuiuſmodi non eſt pœna pecuniaria. Quare conſequenter ait antiqua iura quæ compoſitionis, vel ſatisfactionis faciebant mentionem, quæ pecuniariam pœnam ſonabant, hoc nouo iure *c. inter alia* ſuppleri, vt ad omnem pœnam hi poſſint damnari, præter corporalem, mortis mẽbrorum, &, vt aliqui addunt, etiam verberum.

Pro ſolutione obſeruandum eſt tres eſſe in iure canones, qui expreſsè de pœna confugientium ad Eccleſias reorum, diſponunt. Nam *in can. reum*, videtur ſola pœna pecuniaria infligi. Cùm enim vitam & membra excepiſſet, his non quãlibet aliam pœnam, ſed ſolùm pecuniariam opponit, dicens, tamen legitimè componat quod iniquè fecit. Quo loco neque ad compoſitionem cum parte faciendam ſe reſtrinxit, ſed ſimpliciter, & indeterminatè dixit *componat*. Ideoque videtur non ſolùm ad partem læſam, ſed etiam ad fiſcum referri poſſe, vt cum vtroque componat, cùm præſertim tam fiſcus, & reſpublica læſa ſit, quàm priuata perſona. In canone verò *id conſtituimus*, non ſe reſtringit textus ad ſolam pœnam pecuniariam, & tamen ſe reſtringere ad ſolam partem læſam videtur, nam de pœna non dicit, componat, ſed ait, de ſatisfactione conueniat, ita vt licitum ſit aliam præter pecuniariam requirere ſatisfactionem. De parte verò læſa dicit, vt reus illi cui fuerit crimi noſus, id eſt, quem læſerit, de ſatisfactione conueniat, vt videatur voluntati partis læſæ liberum eſſe relictum, quam velit petere ſatisfactionem; cui poſteaquam reus concordauerit, & ſatisfactionem dederit, pro eius voluntate ad nihil aliud videtur poſſe per iudicem cõdemnari. Hunc textum gloſſa non de reo criminis intelligit, ſed de debitore ciuili, ſeu obærato, quod ſi admitteremus, mirum non eſſet quòd ſoli parti velit ſatisfieri, & cum illa de ſatisfactione conueniri, quia in ciuili debito illa ſola eſt

4. (at "Pro ſolutione")
5. (at "In canone verò")
6. (at "Hunc textum")

eſt læſa, ſola ius habet petendi ſibi ſatisfieri, ſoli ſatisfaciendum eſt. Sed quoniam difficile eſt textum ciuili accommodare debitori, cùm ibi iubeat impetrandum eſſe de morte, debilitate, & omni pœnarum genere ſecuritatem, quæ in ciuili negotio locum non habent. Ideo neceſſe eſt de reo criminum intelligere; ſed etiam tunc poſſumus non incongruè nomine illius, cui reus fuerit criminoſus, non ſolùm partem læſam, ſed etiam fiſcum intelligere, gerentem reipublicæ perſonam, vt cum vtraque parte debeat de ſatisfactione conuenire. Quod ſi non videatur verbis textus vſqueadeo accommodati, admittamus eius virtute ſatis fuiſſe cum ſola parte concordare, ſuppletum verò eſſe poſtea per capitulum *inter alia, de immun. Eccleſ.* vbi nulla facta ad partem reſtrictione ſtatuitur, ſuper hoc, quod iniquè fecit, eſſe aliàs legi-
8. timè puniendum. & hic eſt tertius textus qui de eorundem reorum pœna diſponit, omnium ampliſſimus, atque ideo diligentiſſimè notandus, ac menti retinendus. In primis enim cùm primus ille textus iam relatus ſolam compoſitionem pecuniariam ſtatuat, ſecundus ſatisfactionem cum parte faciendam, hic tertius textus pœnam legitimam decernit, vt legitimè puniatur, pœna autem aliquid ſupra compoſitionem, & ſatisfactionem grauiùs ſonat. Deinde cùm duo priores textus illis pœnis partem reſpicere videantur, non ita commodè ad fiſcum trahuntur, cùm præſertim verſemur in materia pœnali, hic textus pœnam ſimpliciter & abſolutè ſtatuens & pœnam legitimam, eo ipſo videtur etiam de fiſco intelligendus cui ſimul, ac parti læſæ legitima pœna ſatisfacit. His poſitis,

Dicendum eſt primò iam non 9.
eſſe in ſolius partis poteſtate poſitum acceptata ad ſui ſatisfactionẽ, quacunque pœna, reum omnino liberare, quicquid fuerit de iure antiquo. Probatur primò per textũ *c. inter alia*, quod iubet legitimè puniri: ergo pro qualitate delicti; ergo non quacunque leuiſſima ſatisfactione per partem acceptata. Quãuis enim damnari non poſſit ad aliquã grauem pœnã corporalẽ, damnari tamen poteſt ad aliam aliquam pœnã grauiorem, ſeu leuiorem pro delicti grauitate. Secundò probatur ratione, quia agimus hoc loco vniuerſè de reis criminum, quantumcunque grauia delicta commiſerint, his grauiſſimè læditur reſp. ergo nõ ſatisfit leui aliqua pœna, ſolutione, v.g. decẽ ſcutorũ facta parti; tertiò quia ſi nulla eſſet pars læſa, nulla omnino pœna imponenda veniret.

Secundò probabiliſſima, & apud 10.
me certa eſt Panormitani ſententia poſſe contra huiuſmodi reos, & ciuiliter, & criminaliter procedi: ciuiliter ad pœnam pecuniariam, vel aliã ſimilem; criminaliter verò ad aliquam aliam pœnã, dummodo nõ ſit grauis pœna corporalis. Probatur, quia text. *c. inter alia*, vult puniri legitimè, quod verã pœnã ſonat.

Tertiò dico, etiamſi iſte reus cõ- 11.
ponat cum parte ciuiliter tantùm agente, poſſe nihilominus fiſcum agere contra illum criminaliter ad aliquàm pœnam ad ſatisfaciendum reipublicæ. Probatur, quia iura permittunt componere cum parte; ergo licitum eſt cum ea componere. Item iura non liberant ab omni pœna; imò volunt puniri eos: ergo fiſcus in quem tranſlata eſt poteſtas proſequendi

reos propter commune reip. bonum poteſt contra illos agere criminaliter ad aliquam pœnam, intellige vbi fiſcus poteſt principaliter agere.

12. Quartò dico, ſi parte pecuniariter componente, etiam fiſcus à reo requiſitus, velit cum eodem pecuniariter componere, poteſt id facere, maximè ſi qua cauſa rationabilis adſit, quoniam iſta eſt etiam pœna, & aliquando ſatis grauis, & poſſunt tam pars, quàm fiſcus maiore, vel minore ſumma pecuniæ componere cum reo pro maiore, vel minore delicti grauitate, & habita ratione qualitatis perſonæ rei. Probatur, quia pœna debet aliquo modo æquari, & correſpondere delicto.

13. Quintò dico, vbi fiſcus non poteſt principaliter agere propter priuilegia alicui ciuitati à Regibus cõceſſa, ſicut nõ poteſt contra ciues huius felicis vrbis Panormi, parte cõponente pecuniariter, nõ videtur fiſco remanere ius procedendi criminaliter; quia ſic ageret principaliter. Probabile eſt etiam mihi nec poſſe ciuiliter, quia poſt concordiã factam cum parte nihil amplius poteſt fiſcus.

14. Sextò dico, ſi tã pars læſa, quàm fiſcus ciuiliter procedant ad pœnã pecuniariam, reum eſſe ciuiliter citandum, & procedendum eſſe contra eum, ſicut dictum eſt de ſimplici debitore, ſi ambæ partes criminaliter, citandum eſſe criminaliter; ſi verò altera pars procedat ciuiliter, altera criminaliter, citandum eſſe vtroque modo, & vtroque modo procedendum, vt poſteaquam cum parte compoſuerit pecuniariter, poſſit ad inſtantiam fiſci damnari ad aliquam pœnam.

Septimò dico, vbi fiſcus poteſt 15. principaliter agere, neque compoſitio facta cum parte tollit ius fiſco, neque compoſitio facta cum fiſco tollit ius parti læſæ ad agendum contra reum, ſiue ad pœnam pecuniariam, ſiue ad aliquam aliam pœnam lege permiſſam. Patet; quia nullo iure videmus derogatum neque iuri partis, neque iuri fiſci. Non tamen idcirco debet reus, qui ad Eccleſiam confugit, prætermittere cum altero concordare, etiamſi non poſſit cum vtroque, quoniam facilitatur eius totalis liberatio, vna partium quieſcente; reſtat enim cum vna ſola cõcordandum. Poterit autem fortaſſe poſtea intra aliquod breue tempus cum altera concordare, & faciliùs, nam poſteaquam concordauit cum parte læſa, fiſcus videns ſe non poſſe procedere ad grauem pœnam, facilè concordauit pecuniariter, & fortè pro modica pecunia, ſimiliter & pars læſa, poſteaquam videt reum concordaſſe cum fiſco.

An clerici Eccleſiarum teneantur reis criminũ impetrare pacẽ, vitam ac membra, & iudices ſeculares teneantur ea concedere, & reus teneatur exire.

CAPVT XXX.

TRIA ſunt hoc capite propoſita dubia ſcitu digna. Sed initio 1. ſupponendum eſt debere Rectores, & prælatos Eccleſiarum diligenter impetrare reis ad ſuas Eccleſias confugientibus pacem, vitam, membra, & omne pœnarum genus. De pace eſt textus expreſſus *in can. reum 17.q.4.* De vita *in d.can.reum; & can. id conſtituimus, ead. cauſa & q. &*

in

in c. inter alia, de immun. Eccleſ. De mẽbris verò *in d. can. reum, & dicto c. inter alia,* expreſſa mentio habetur; *in can.* verò *id conſtituimus*, ſuppreſſo membrorum nomine, exprimit textus debilitatem, quæ vel ad totum corpus referenda eſt, vt impetrent remiſſionem illius pœnæ, qua totum corpus debilitatur, vel, quod probabilius eſt, ad ipſa membra, vt ſit quaſi declaratio quædam aliorum canonum, in quibus iubentur clerici impetrare membra, vt non modò impetrent, ne quòd abſcindatur membrum, ſed etiam ne debilitetur. Demum de pœna tam *in can. reum*, quàm *in c. inter alia*, expreſsè ſtatuitur, ne quis reum de Eccleſia extrahere, vel donare audeat ad pœnam, & *in can. id conſtituimus*, eodem modo donare prohibentur, niſi de omni pœnarum genere ſint ſecuri. Quare certum eſſe debet Eccleſiarum rectoribus non licere ſibi vllo modo reum donare curiæ, niſi hæc impetrent: & mortaliter peccare, & immunitatem violare, ſi ſecus faciant.

3. Dubium autem primum oritur ex textu *c. inter alia*, vbi expreſsè dicitur Rectores Eccleſiarum debere reo obtinere hæc omnia, nam verbum illud *debent*, videtur eos obligare, & debitores conſtituere harum impetrandarum pœnarum, & Panor. *in d. loco inter alia, num.* 9. notat Prælatos Eccleſiarum de facto violare immunitatem. Debent enim, inquit, à iudicibus ſecularibus impetrare promiſſionem de vita, & membris ſeruandis, quaſi apertè dicat in hoc violare immunitatem, quòd cùm hæc debeant impetrare confugis, ea non impetrent.

4. Sed pro contraria parte facit quod nihil omnino horum quæ expreſſa ſunt, eſt in ipſorum clericorum, vel Rectorum Eccleſiæ poteſtate. Pax enim in poteſtate eſt partis læſæ, mors, mutilatio, debilitatióque membrorum, atque omnis pœna in poteſtate ſunt iudicũ. Nemo autem obligari iure poteſt ad id quod eſt in alterius poteſtate; ſi enim pars læſa nolit pacem inire cum reo, ſi iudex mortem, mutilationem, pœnam nolit condonare, quid facient Eccleſiarum Rectores?

Hinc ſecunda oritur dubitatio, 5.
an iudices, & magiſtratus ab Eccleſiarum Rectoribus requiſiti, ac rogati teneantur concedere reo vitã, membra, & omnis pœnæ corporalis remiſſionem. Si enim iudices ad id tenerentur, non difficile eſſet dicere Eccleſiarum Rectores ad impetrandum obligari; poſſent enim vel ipſi eos cogere ad ſeruandum id quod lege tenentur, vel interponere apud Epiſcopum partes ſuas, vt illos cogeret per eccleſiaſticas cenſuras & pœnas. Si verò his liberum eſt petitionibus clericorum abnuere, nulla ratione dici poſſunt clerici ad id impetrandum teneri.

Quòd autem ij teneantur, hæc 6.
videntur perſuadere. Primò quòd in omnibus prællegatis iuribus prohibentur iudices & magiſtratus, quenquam reorum extrahere ad mortem, membri amputationem, ſeu debilitationem, ac pœnam, & tamen *in c. inter alia*, iubentur illum legitimè punire. Punire autem vllo modo nequeunt, niſi facta clericis promiſſione de vita, & membris & omni pœna; ergo tenentur hæc promittere. Secundò clerici, ſeu Rectores Eccleſiarum tenentur hæc impetrare: ergo illi à quibus impetranda ſunt, tenentur ea concedere. Contrà verò facit

quòd nullum his inuenitur datum præceptum de his reo concedendis, in re verò adeò graui & ardua erit illis expreſſis verbis præcipiendum.

7. Quoniã verò ſi quæ ratio eſt quæ iſtos obliget,nulla alia vel ſimpliciter, vel certè maior eſſe poteſt, quã ea quæ tradita eſt,vt ita tandem rei puniantur, ne fruſtrà, aut rectores Eccleſiarum, aut ſimul cum illis etiam iudices, ac magiſtratus ſeculares obligemus, videndum neceſſariò eſt quod in tertia dubitatione propoſitum eſt, an poſteaquam clerici vitam, membra, omnémque pœnæ remiſſionem impetrarunt,ac magiſtratus etiam datis ad Euangelia ſacramentis conceſſerunt, teneatur reus exire de Eccleſia, ac iudicio ſe ſubmittere; videtur enim adhuc reus poſſe timere iudicis aut ſæuitiam, aut infidelitatem, atque inconſtantiam, ſi aliàs datam alicui fidem fregiſſet. Secundò quòd immunitatis iure non videtur vnquã poſſe abſtrahi inuitus. Vnde & Panormitanus *in d.c.inter alia,n.9.* ait,ſi reus nullo modo velit de Eccleſia exire, fortè timens tyrannidem iudicis, nullo modo debet de Eccleſia extrahi. Nam duplex (inquit) eſt immunitas,prior,vt nullo modo extrahatur inuitus, poſterior, vt non damnetur ad grauem pœnam corporalem.

8. Demum fruſtrà hos omnes obligauerimus,niſi pars læſa cõſentiat, cuius iuri vſque adeò derogatum non eſt vllo iure immunitatis, vt ſemper illæſum expreſsè conſeruetur,nam *in can. reum*, ſtatuitur, ita concedi vitam, & membra,vt quod iniquè fecit componat, quod intellige cum parte læſa. Clariùs *in can. id conſtituimus*, vt ei cui reus fuerit criminoſus, de ſatisfactione conueniat, id eſt, vt conſentiat in aliam ſatisfactionem, conceſſa vita, & membris. Si ergo liberum eſt parti pecuniariter componere, vel aliam leuiorem ſatisfactionem admittere, vel ſi lubet etiam inſtare, vt ad pœnam ordinariam mortis, vel occiſionis damnetur, & nunquam tenetur ex iuſtitia in leuiorem pœnam conſentire, contra, vel præter iuris diſpoſitionem, quomodo poteſt, aut reus cogi ad exeundum de carcere cum periculo manifeſto patiendi graue damnum à parte, aut iudex obligari ad concedendam reo vitam & membra, eripienda illi per partem non ferentem eius à pœnis liberationem?videndum eſt ergo an Rectores Eccleſiarum poſſint partem obligare ad remittendam reo actionem criminalem.

Pro pleniore intelligentia harum dubitationum, earúmque clariore reſolutione cùm videatur prima facie eſſe inter eas hæc connexio, vt prima à ſecunda pendeat, & hæc à tertia, ac demum à quarta omnes,à quibus tamen non multum neque neceſſariò pendent; ordine retrogrado procedendum eſt, vt ab vltima inchoando vſque ad primam progrediamur. 9.

Dico igitur primò partem læſam nullam omnino habere nouam obligationem ex hoc iure immunitatis, neque ad componendum cum lædente reo pecuniariter, neque ad acceptandam aliquam ſatisfactionem, præter obligationem quam habet ex iure naturali diligẽdi proximum, vel ex præcepto charitatis erga proximum, aut etiam inimicum. Probatur, quia, quoties iura immunitatis de compoſitione & ſatisfactione loquuntur, ad reum ipſum 10.

pſum qui læſit ſermonem conuertunt, atque huic ipſi non tam iubent, quàm declarant eum ab hac naturali obligatione non liberari,& fauent parti læſæ,vt illi omnino ſatisfiat, *can. reum, & can. id conſtituimus* 17.q.4.

11. Secundò dico,iure naturali non teneri læſum remittere actionem in iudicio,ſed depoſito omni rancore, & odio poſſe ſine vllo peccato proſequi actionem ſuam vſque ad realem rei condemnationem ad extremum ſupplicium, atque ad eius exequutionem.Dixi, *depoſito omni rācore*, ex præcepto caritatis, & dilectionis proximi, quod licèt quoad actum poſitiuum diligendi non obliget ad ſemper, vt ſacri Theologi loquuntur, poſſitque aliquando nō actu amare,quoad actum tamen negatiuum non odiendi obligat ad ſēper, itaut nunquam omnino, ne momento quidem temporis liceat odire inimicum, atque ideo teneatur perpetuò deponere odium & rancorem ex caritate.Dices hoc difficile eſſe: fateor;non eſt tamen impoſſibile, quare ſciat quiſquis ille eſt, qui experitur, ſe in hac proſequutione non poſſe abſtinere, teneri ſe ex eadem charitate offenſū, & actionem criminalem,vel expreſsè remittere, vel non proſequi. Dico autem *ex charitate*, ad excludendam eam obligationem, quæ eſt ex
12. iuſtitia.Quamuis enim cum odio & rancore id faceret, iniuſtitiam non committeret, neque ad vllam reſtitutionem teneretur,ſed ſolùm charitatem læderet, & grauiſſimo odij peccato animā ſuam obſtringeret. Dixi autem nō eſſe impoſſibile,quia vidi ego aliquando aliquos, qui adeò ſedatè hæc tractabāt,adeò nullum omnino odij ſignum præſeferebant, vt illis ipſis quos ad necem proſequebantur, elemoſynas impertirent, ac ſeriò pro eis orarent,& vel ex zelo iuſtitiæ reos illos,à quibus lęſi eſſent,proſequebantur,quia peſtis erant,& pernicies reipublicæ, vt tanto malo reſp. per eam occaſionem liberaretur, vel zelo priuati boni ſuæ familiæ, quòd ſi illi mortem euaderent, perniciem toti ſuæ familiæ allaturi eſſent; ideo fateor me aliquando coactum eſſe fateri non ſolùm ſine peccato, ſed etiam cum merito apud Deum & homines poſſe læſum proſequi eum à quo læſus ſit, nulla facta ei remiſſione in iudicio: quod mihi ſæpe antea vſque adeò difficile videbatur, vt pænè impoſſibile iudicarem.

Hinc ſequitur tertiò non teneri 14.
rectores Eccleſiarum pacem cum offenſo impetrare reo,ſi de pace exteriori loquamur,qua inita, offenſa cōdonatur,& de qua propriè loquitur textus *in can.reum*, vbi hūc in finem pacem obtineri deſiderat vt reus à morte, & membrorum mútilatione, ſeu etiam debilitatione liberetur. Probatur, quia textus non iubet, vt hanc pacem impetrent, ſed ſolùm vt ſtudeant eam obtinere.Quare tenentur quidem rectores illarum Eccleſiarum ad quas rei confugiunt, hoc ſpeciali præcepto ſtudere obtinere illis reis pacem: ſtudere autem ſignificat diligentiam quandam, & conatum ad obtinendum, vt non modò grauiter peccent, ſi nihil omnino de ea tractent, ſed etiamſi leuiter tractent, non adhibentes ad id debitum ſtudium & diligentiam aptaque media, ſi ſpes ſit obtinendi, ait enim expreſsè textus *in d. can. reum, rectores Eccleſiarum pacem & vitam ac membra eius obtinere ſtudeant*, qui-

bus

quibus verbis inſinuare videtur par ſtudium impetrandæ paci, atque impetrandæ vitæ adhibendam eſſe, & meritò: nam plerumque ex hac pace vita ipſa ac membra dependent.

15. Quartò dico, quando neque reus qui ad Eccleſiam confugit, eſt pernicioſus reipublicæ, neque parti læſæ, neque verò familiæ ipſius partis læſæ vllum timetur ex hac externa pace, & remiſſione actionis in foro exteriori damnum, rationabiliter deberet offenſus admittere pacem, condonare offenſam, & remittere actionem criminalem in iudicio, accepta aliqua honeſta ſatisfactione, iudicio, ac conſiliò peritorum timoratæ conſcientiæ. Dico *rationabiliter deberet*, & nõ dico tenetur in conſcientia, quoniam multa poſſet prætendere, ad ſui excuſationem, quæ ſi coram Deo atque in conſcientia vera eſſent (ſicut frequenter falſa ſunt) excuſarent à peccato mortali.

16. Deberet autem rationabiliter propter has, atque alias complures rationes valde homeſtas. Primum enim vbi ceſſant illa duo, quòd neque reus eſt reip. pernitioſus, neque familiæ offenſi poteſt obeſſe, nulla apparet honeſta cauſa, qua iſta actio exterior proſequendi hominem ad necem cohoneſtetur, & facillimè poteſt interuenire latens quoddam, ac delicatum odium, & rancor, qui etiam præſumitur, cùm nihil appareat in contrarium, & hoc exemplum multum poteſt ad alios permouendos, vt ne ipſi in ſimili cauſa ignoſcant. Secundò ſuadet ratio, vt id & corde velimus, & opere exequamur, quod vitare non poſſumus, & rerum neceſſitate ad virtutis actum vtamur, vt cùm propter Eccleſiæ immunitatem conſequi omnino non poſſimus, vt reus ad mortem damnetur, hac neceſſitate vtamur ad condonandam accepta alia honeſta ſatisfactione offenſam, atque ad pacem cum eo componendam. Tertiò, niſi nos in id conſenſerimus, nihil aliud reus patietur quàm à patria abſentiam. Vt cùm nos obſtinati fuerimus, & iudices vitam, ac membra concedere detrectauerint, ille vel eligat reſidere perpetuò in Eccleſia, vel in alienas abire terras, nobis inſciis. At hanc ipſam pœnam ab eo in ſatisfactionem fortaſſis etiam longè maiorem exigere poſſumus componenda pace & actione condonanda; ergo rationabiliter id facere debemus.

17. Dixi autem *conſilio peritorum timoratæ conſcientiæ*, quia non eſt petenda quæuis irrationabilis, aut impoſſibilis ſatisfactio, in cuius petitione non rarò decipimur, & facile eſt læſo propter paſſionem, omnem grauem, difficilem, impoſſibilem ſatisfactionem facillimam iudicare: & hoc prætextu remiſſionem actionis ſubterfugere, ac declinare. Ad hoc vitandum incommodum ſanum conſilium eſt non obſtinatè petere quamlibet ſatisfactionem, ſed vbi multa cernitur difficultas, peritorum, ac timoratæ conſcientiæ virorum conſilio acquieſcere.

18. Octauò etiãſi pars remittat actionem criminalem, & iudex concedat vitam, membra, & omnem pœnam corporalem, etiam cum iuramento, adhuc reus non tenetur exire de Eccleſia. Eſt expreſſa ſententia Panormitani *in c. inter alia, n.* 9. neque iudex, neque alius quiſquam poteſt illum per vim extrahere. Probatur, quia poteſt timere fraudem.

Digitized by Google

fraudem,vel tyrannidem iudicis, & quia vnum ex immunitatis commodis eſt id vt inuitus extrahi non
19. poſſit. In contrarium facit textus *in can. id conſtituimus*, qui textus, meo iudicio, multum vrget. Ait enim, reos extrahere omnino non liceat (quod ad iudices & miniſtros curiæ pertinet) ſed nec alteri conſignare (quod pertinet ad rectores Eccleſiarum.) Idque non ſimpliciter prohibetur,ſed ſub quadam conditione quæ ſubditur: Niſi ad Euangelia datis ſacramentis de morte, debilitate, & omni pœnarum genere ſint ſecuri; ergo poſita hac conditione, quòd ſint ſecuri, de his omnibus & Eccleſiarum rectores poſſunt illos donare, & miniſtri curiæ extrahere ſine vllo ſcrupulo. Addo textum *in can. reum*, ſæpe citato vbi non ſimpliciter prohibitum eſt reos extrahere, vel donare curiæ ſeculari,ſed ſolùm ad certum quid, nempe ad pœnam, vel mortem. Verba textus ſic habent: Reum ad Eccleſiam confugientem nemo abſtrahere audeat, neque inde donare ad pœnam, vel ad mortem: ergo non eſt prohibitum abſtrahere, & donare ad pœnam pecuniariam, vel aliam leuem pœnam corporalem, & non multum afflictiuam corporis. Hi duo textus videntur mihi adeò clari vt ſi his ſolis ſtandum eſſet, indubitanter aſſerere auderem extra-
20. hi poſſe. Sed ſententiæ Panormitani fauet textus *c. inter alia*, qui modo ab his ſatis diuerſo loquitur, vt mihi videatur ſeriò intendiſſe contrarium diſponere, & fauere reo, vt inuitus extrahi nullo modo poſſit: ait enim, non eſt violenter ab Eccleſia extrahendus; nec inde damnari debet ad mortem, vel ad pœnam, ſed rectores Eccleſiarum debent ſibi obtinere membra, & vitam. Eſt autem textus Innocentij III. qui valde prudens, & circumſpectus fuit in diſponendo. Neque vetat extrahi ad mortem, vel pœnam, vt *in can. reum*, neque vetat extrahi, niſi ea conditione datis ſacramentis, vt *in can. id conſtituimus*, ſed priùs ſimpliciter vetat extrahi, deinde vetat inde damnari ad mortem, vel pœnam. Tandem iubet Rectores Eccleſiarum obtinere membra & vitam, quæ ſingula ſeorſim ita vt iacent obſeruanda ſunt.

Sextò iudex etiam remittente 21.
parte, vel pecuniariter componente, non tenetur condonare reo vitam, membra, & omnem pœnam corporalem grauem: videtur eſſe contra Panormit. *in c. inter alia n.* 8. vbi cùm ponderando illum textum dixiſſet hoc iure ſuppleri antiquũ ius, poſſeque reũ puniri qualibet pœna præter corporalem, ſubiunxit: Fateor tamen quòd poterit cum læſo componere prout eis placuerit, quaſi parte componente cum reo, vlteriùs non poſſit iudex ad vllam pœnam procedere. Dico ergo, quàmuis pars quoquomodo componat, & concordet, non teneri iudicem pœnam condonare.

Quamuis enim iudex nulla ra- 22.
tione poſſit iuri partis derogare, non tenetur tamen illi ſe conformare. Propterea quòd reorũ criminibus non ſolùm pars læditur, ſed etiã reſpublica,& plerumque nullo læſo homine, læditur reſpublica, cui iudex tanquam perſonam publicam gerens tenetur conſulere. Imò etiam aliquando bono ipſius partis poteſt iudex id facere, poteſt

enim reus eſſe adeò aſtutus, & callidus, pars adeò ſimplex, & rudis, vt dolo ac fraudibus rei circumuenta pars conſentiat indulgere illi vitam in ſui pernitiem: poteſt pars adeò ſeruire auaritiæ, vt obtinendæ pecuniæ ſpe obcæcata, conſentiat in liberationem partis ſibi, ac toti ſuæ familiæ pernitioſam, vel etiam ignominioſam. His prouidere malis ad iudicem pertinet, tuentem ius ipſius reipublicæ. Poteſt demum reus adeò eſſe peſtilẽs, & reipublicæ pernitioſus, vt vrbem totam perturbet, atque ideo expediat, aut neceſſe ſit à republica ſeparari, atque in totum ab ea abſcindi, indeque diſcedere, non ampliùs reuerſurus. Id ita iudex conſequetur, ſi inſtante fiſco vitam, & membra illi non promittat, quantumcunque cum parte concordet. Cùm enim non poſſit continuò in Eccleſia demorari, nec ſine ſuo periculo tantiſper exire, abibit ſponte in alias terras. Dices, poſſet iudex donare vitam & membra, vel cum pacto abeundi, vel etiam per ſententiam eum condemnando vt exulet à patria in perpetuum. Reſpondeo poſſe id quidem, ſed his non obſtantibus ſi ille aliquando redeat, nullum graue malum timere poteſt ratione debitæ immunitatis, quæ facile inducere eum poſſent ad redeundum: ſi autem iudice non concedente vitam, & membra, redeat, certò ſcit fieri poſſe vt ſi capiatur, vitaque illi adimenda ſit, qui metus illum faciliùs in illo ſuo voluntario exilio continebit.

23. Septimò Rectores Eccleſiarum non tenentur impetrare reo vitam & membra, ſed ſolùm tenentur interponere apud iudices & magiſtratus partes ſuas pro reo, ad ea illi impetranda, vnde expreſſus textus *in can. reum*, dicit, *obtinere ſtudeant.* Imò *in can. id conſtituimus*, neque hoc præcipit rectoribus, ſed ſolùm vetat ne reum curiæ conſignent, niſi datis ad Euangelia ſacramentis, de morte, debilitate, & omni pœnarum genere ſint ſecuri, itaut non obligentur ad adeunda iudicum tribunalia, & procurandam reorum vitam, ſed ſolùm quando curia ſecularis reos petit, ei reſpondeant ſe non poſſe illos conſignare, niſi accepto ab illis ſecuritatis iſtius ſacramento. Ad hunc eundem modum poſſumus commodè aptéque interpretari verbum illud, *debent*, quod poſitum eſt *in c. inter alia, de immun. Eccleſ.* vt vel accipiamus verbum *debent*, pro eo quod eſt decet, conuenit, ſeu ſtudeant & nitantur. Vel ſi ſtrictè accipiamus pro vera ratione debiti, intelligatur conditionaliter, ne extrahi permittant vllo modo, niſi impetrata vita, & membris. Demum *debent obtinere* idem omnino eſt, ac ſi diceretur, debent conari, ſeu ſtudere obtinere. eo ipſo enim quòd obtinere in alterius eſt poteſtate, non in propria, nulla alia ratione poteſt obligari quis ad obtinendum, niſi faciendo quod in ſe eſt, hortando, perſuadendo, deprecando. Imò mihi valde probabile eſt, ſi curia ſecularis non petat reum, neque vllos excitet contra eum rumores, neque teneri Eccleſiarum Rectores illam adire, & pro rei vita intercedere, ſed potiùs conſulere reo vt ſecedat in alienas terras, ne fortè illa precibus clericorum excitata commoueri incipiat contra eundem. 24.

Octauò

25. Octauò demum addo poſſe reum adeò pernicioſum eſſe toti reipublicæ, atque adeò peſtilentem; vt dummodo clerici, & Rectores Eccleſiarum, nec extrahi contra fas eum ſinant, neque curiæ conſignent, nullo modo debeant illi procurare vitam & membra; procurarent enim extremam reipublicæ perniciem, quod eſt contra charitatem, tunc multo conſultius facerent, ſi reo ante oculos ponerent periculum, illum inducerent vt in exteras regiones ſe conferret, ſiue proficiſceretur ad bellum; neque obſtat textus *c. inter alia*, dicens, *quantumcumque grauia maleficia perpetrauerit*, quia non propter adeò corruptos ac deprauatos eius mores, vt communis vox ſit, peſtem
26. eſſe, perniciémque reipublicæ. Pari ratione prætermittere poſſent hanc operam reis impendere, quando certò ſcirent, præſertim ſi experientia didiciſſent, ſe nihil impetraturos.

27. Nonò mihi valde probabile eſt Rectores Eccleſiarum omittendo pro vita reorum intercedere, etiamſi ex negligentia id faciant, licèt aliquando peccent peccato omiſſionis contra charitatem proximi, nunquam tamen in hoc violare immunitatem Eccleſiarum, neque eſt contra Panormitanum *in c. inter alia, n.* 10. & ratio eſt. Prima, quia, vt dictum eſt *n.* 23. & 24. non eſt præceptum de his impetrandis. Secunda, eſto eſſet præceptum, cùm ſit præceptum de intercedendo pro alio, quod vt de rem alterius poteſtate poſita, non videtur poſſe eſſe adeò rigoroſum. Tertium, quia quandiu reus, nec extrahitur inuitus, nec conſignatur curiæ, niſi impetrata vita, & membris, ſalua illi eſt ſua immunitas, quæ in his duobus poſita eſt, vt idem Panormitanus concedit. Quarta, quia cùm perſæpe multa ſit turba confugientium ad Eccleſias, irriderentur rectores Eccleſiarum, ſi pro his ſingulis vellent intercedere, & ipſi magnam facerent temporis iacturam, ſatis eſſe videtur, ſi quando curia petit reos ſibi conſignari, reſpondeant ſe non aliter id poſſe, niſi acceptis ab ea ſacramentis ad ſacra Euangelia de vita & membris.

An Prælatus, ſeu Iudex eccleſiaſticus in delictis pertinentibus ad forum eccleſiaſticum poſſit extrahere de Eccleſia inuitos, & punire.

CAPVT XXXI.

COMMVNI Doctorum conſenſu tria ſunt genera delictorum, quædam enim ſunt fori ſpiritualis tantùm, vt ſimonia, violatio excommunicationis, aut interdicti, ſanctiſſimorum ſacramentorum abuſus, & alia multa, quæ etiam in laicis per forum eccleſiaſticum cognoſcuntur, & puniuntur. Alia ſunt delicta ſolius fori ſecularis, vt homicidium, furtum, rapina, & infinita alia, quæ in laicis per ſolum forum laicum cognoſcuntur, & puniuntur: quædam ſunt fori mixti, quæ tam per laicùm, quàm per eccleſiaſticum forum in laicis cognoſcuntur, cuiuſmodi ſunt vſura, periurium, & alia ſimilia. Nos in præſentiarum 1.

non loquimur de clericis, neque ſecularibus, neque regularibus, quos eſſe ad immunitatem admittendos abundè probauimus ſuprà
2. hoc eodem libro *p.* 2. *cap.* 11. Sed de laicis quibus cùm citra omnem dubitationem debeatur immunitas apud forum laicum, dubitari poteſt, an etiam debeatur apud forum eccleſiaſticum in cauſis ad eundem forum pertinentibus, ſiue merè eccleſiaſticis, ſiue mixtis, id eſt, an confugientes ad Eccleſias pro huiuſmodi commiſſis delictis, poſſint inde per iudices eccleſiaſticos per vim extrahi, ac damnari ad pœnas, quas iudex eccleſiaſticus infligere ſolet: ſeu an ſaltem per eoſdem poſſit eis iniungi canonica pœnitentia annorum aliquot, vel publica pœnitentia, vel incluſio perpetua in monaſterium, aliæque ſimiles, de quibus quamplurima habentur apud Burchardum, & in pœnitentiali Romano.

3. Et quòd poſſit inuitus extrahi ac puniri, hæ pænè rationes probare videntur. Prima quòd finis quem reſpicit immunitas Eccleſiarum in reis criminum eſt, liberare eos à morte, mutilatione, vel etiam debilitatione membrorum, & omni graui pœna corporali, cuiuſmodi eſt illa omnis quæ eſt grauiter afflictiua corporis propter graues inflictos dolores. At Eccleſia & eccleſiaſtici iudices non ſolent irrogare huiuſmodi pœnas. Ergo non videtur immunitas habere locum in ordine ad Eccleſiam. Secundò quia non videtur Eccleſia contra ſe ipſam priuilegiaſſe, in cauſis præſertim ſpiritualibus, nec præſumitur id feciſſe, niſi manifeſtè exprimatur. *c. cum inſtantia, de cenſibus,* vbi gl. in v. *non credimus*, ait Eccleſiam Romanam non conſueuiſſe contra ſe priuilegiare.

Quòd autem ſaltem poſſit confugientibus ad Eccleſias canonicas imponere pœnitentias, tenet apertè Innoc. *in c. inter alia*, & *ibi* Io. Andr. & poſt eos Panormitanus *n.* 12. quia per huiuſmodi pœnitentias, conſulitur animæ ipſius delinquentis, neque credibile eſt immunitatem conceſſam eſſe in ipſius animæ ſpirituale præiudicium. idem ſentit gl. *in can. de raptoribus*, in v. *vel pœnarum*, dicens, raptorem poſſe publica pœnitentia multari, quæ illi taxata eſt *in can. raptor.* 27. *q.* 2. Secundò, quia ad has pœnitentias non opus eſt extrahere reos de Eccleſia, cùm publica pœnitentia in Eccleſia imponatur, *can. in capite d.* 50. Quòd ſi obiicias, in eodem illo canone prope finem præcipi, vt poſt fuſas pro iis, quibus impoſita eſt publica in Eccleſia pœnitentia, de Eccleſia foribus eiiciantur. Reſponderi poteſt eiici poſſe ad hortos, ad atria, ad porticus Eccleſiæ, quæ etiam ipſa ſunt immunitatis loca. 4.

Mihi videtur certum atque indubitatum primò non poſſe huiuſmodi confugas, neque per iudicẽ eccleſiaſticum, per vim, ſeu inuitos extrahi de Eccleſia, quoniam hoc eſt vnum ex priuilegiis immunitatis ne extrahantur inuiti. Priuilegium autem immunitatis obligat omnes etiam Eccleſiæ prælatos, tum propter particulam vniuerſalem prohibentem, *nullus audeat extrahere*, tum propter canonẽ *nullus clericorum* 17. *q.* 4. ergo apparet etiam clericos teneri id obſeruare. Demum, quoniam ſi Prælati extrahere nequeunt clericos omnino ſibi 5.

bi ſubiectos ratione ſtatus clericalis, vt ſuperiùs probatum eſt *in hoc lib. 2. parte, cap.* 11. multo minus poterunt extrahere laicos ſibi non ſubiectos, niſi ratione delicti eccleſiaſtici.

6. Secundò nec poſſunt Prælati, & iudices eccleſiaſtici punire huiuſmodi reos pœna aliqua corporali, niſi leui, aut alia temporali, qua poſſunt punire iudices ſeculares, quoniam quoad pœnas æquè vtrique iudices immunitati tenentur deferre. Quare debent in his eodem modo procedere, ſicut dictum eſt, ac dicetur de curia ſeculari.

7. Tertiò ſi indicta reo pœnitentia publica, permittatur liber exire de Eccleſia, nec vlla alia illi pœna propter illud delictum, cuius gratia ad Eccleſiam confugit, imponatur, ſed omnino liberetur, ſine dubio puto iniungi poſſe, quoniam illa pœnitentia non eſt grauis pœna corporalis lege prohibita: ſi autem vltra illam pœnitentiam adhuc contra illum agatur, & propter illud ipsũ delictum non poſſit tutò exire de Eccleſia, probabilius mihi eſt non poſſe imponi, quoniam ad hoc imponitur pœna, vt liberetur. Nec valet ſi dicas immunitatem non debere intelligi in præiudicium animæ, quoniam illa pœnitentia publica non eſt ad ſalutem neceſſaria, multo magis quoniam huiuſmodi pœnitentiæ modò non ſunt ampliùs in vſu.

8. Quartò, ſi vim immunitatis ipſius inſpiciamus, nihil obſtat quo minus rei ad Eccleſiam confugientes, poſſint per Eccleſiarum Prælatos puniri pœnis ſpiritualibus excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti. Patet, quia nullo iure prohibitum eſt, puto tamẽ communiter non expedire, quoniam excommunicati & interdicti non poſſunt diuinis intereſſe, & cogerentur aliquando exire, vt in paruis Eccleſiis, quæ non habent extra areas, porticus, hortos, cellulas, aliaque ſimilia confugiorum loca, ad quæ diuinorum officiorum tempore ſe recipiant.

Poſtremò ſi ſtatuto ſynodali, vel edicto publico ſtatuta eſt aliqua iniunctio ſub pœna pecuniaria, poteſt eodem modo procedi ad pœnam iſtã per iudices eccleſiaſticos, ſicut dictum eſt ſuprà in hac eadem parte *c.* 28. de Iudice laico. 9.

Ad primam rationem reſpondeo Eccleſiam priuilegiare in duobus, primum vt non poſſit extrahi, ſecundum vt non poſſit puniri graui pœna corporali, & aliàs: hoc ſecundum ſit quaſi finis præcedentis, vtrumque tamen ad ſubſtantiam priuilegij pertinet; quo fit vt vtrũque neceſſariò ab omnibus obſeruandum ſit. Addo quòd Eccleſia ſolet damnare ad publicam fuſtigationem, aut etiam ad triremes, ita exigente delicti grauitate, quas pœnas numerare fortaſſe poſſumus inter graues pœnas corporales. 10.

Ad ſecundum patet ex primo dicto, Eccleſia enim ſibi voluit præiudicare hoc priuilegio, vt patet ex *can. nullus clericorum* 17. *q.* 4. quare id eſſe manifeſtè expreſſum. 11.

Ad primum de imponenda pœnitentia publica patet ex dictis non eſſe eam neceſſariam ad ſalutem animæ. 12.

Ad ſecundum neque in Eccleſia licitum eſſe punire.

An poſſit infligi pœna ſeruiendi parti læſæ.

CAPVT XXXII.

SVPPONO ex textu *c. inter alia*, reos confugientes ad Eccleſias impetrata vita, membris, & remiſſione grauis pœnæ corporalis eſſe legitimè puniendos, ſolùm inquirendæ reſtant pœnæ quæ ſaluo iure immunitatis poſſint infligi.

1. Prima ergo quæ occurrit eſt pœna ſeruiendi læſo, quæ eſt pœna cuiuſdam imperfectæ ſeruitutis: hanc non aduerſari priuilegio immunitatis, docet expreſſus textus *can. de raptoribus* 36. *q.* 1. vbi ſtatuitur hæc pœna contra raptores virginum, confugientes ad Eccleſiam. qui textus in hac materia aureus cenſendus eſt, cùm expreſsè de iis, qui ad Eccleſias confugerunt, id ſtatuat, iniungitur autem in pretium ablatæ pudicitiæ, vnde & pretio redimi hanc ſeruitutem concedit. Hinc gl. *in can. reum* 17. *q.* 4. in v. *vel ad mortem*, cùm dixiſſet reum ad Eccleſiam confugientem debere pecuniariter ſatisfacere parti læſæ, ſubdit, *vel ei ſeruiat perpetuò*. Vt intelligamus confugientibus ad Eccleſiam pro quouis delicto, ſi non poſſint pecuniariter ſatisfacere, poſſe iniungi hanc pœnam vt ſeruiant læſo.

2. Hinc ego colligo hanc pœnam ſimpliciter infligi poſſe reo per iudicis ſententiam, ſi conſideratis omnibus circunſtantiis, delictis perſonæ læſæ, ac lædentis, iudicauerit hanc pœnam expedire. Cùm enim conſtet ex iure infligi poſſe, neque repugnare priuilegio immunitatis, etiamſi ius illam eo caſu decreuerit in pretium pudicitiæ, iudex poteſt decernere in pœnam delicti, vt ſi perſona vilis nobilem læſiſſet, & hac ratione ſatisfacturus illi putetur, ſi eius ſeruitiò addicatur.

De hac pœna illud vniuersè dici poteſt, eam non eſſe verè, ac propriè ſeruitutem, neque ad illam dãnatos, poſſe propriè ſeruos appellari, ſiue mancipia, neque ſeruorum inſtar etiam tractandos. Probatur, quia de iure Christiani liberi non poſſunt effici ſerui, ne quidem iuſto bello capti: & textus dicti can. *de raptoribus*, non dicit expreſsè effici ſeruos, ſed ſolùm iubere vt ſeruiant: ergo. Refert tamen quandam imperfectam imaginem, rationémque ſeruitutis, quoniam verè ſeruire tenetur ei, cui quis per iudicem ad ſeruiendum traditus eſt; neque verò recedere ab eo poteſt, cùm libet, vnde parum differt à ſeruo, vt notat gl. in d. can. *de raptoribus* in v. *ad ſeruiendum*. Probatúrque primò per textum. *in l.* 2. *ff. de liber. hom. exhiben.* Secundò, quia ſeruorum more, non alia ratione quàm perſoluto pretio poteſt ſe ab ea obligatione liberare. Tertiò, quia in d. can. *de raptorib.* non ſimpliciter dicitur, ſeruiat, ſed *ſit illi ſubiectus ad ſeruiendum*, qua voce quandam ſaltem imperfectam inſinuat ſeruitutem. 3.

In ſpecie verò de obligatione ſeruiendi raptæ virgini, primò dubitatur quanto tempore ad id teneatur. gl. in d. can. *de raptoribus*, refert duas ſententias: vnam limitantium quinquennij tempus ad eum modum, quo is, qui de hoſtium manibus eſt ab aliquo redemptus, tenetur quinquennio ſeruire ſuo redẽptori. *l. diuerſarum, Cod. de captiuis, & poſtliminio reuerſis.* Alteram referentium id in arbitriũ boni viri, ex quo nullum 4.

nullum certum tempus reperimus iure definitum, argumento *l. 1. ff. de iure deliberan.* §. *ait prætor*. quarum cùm ea gloſſa neutrã refellit, vtrãque probare videtur.

5. At gl. *in can. reũ* 17. *q.* 4. cùm dixiſſet, pecuniariter componat cum læſo, vel ſi non poteſt, ſeruiat ei, aſſignat hoc tempus perpetuum, dicens, ſeruiat ei perpetuò. quo loco, cùm ſeruitutem loco pretij cõpoſitionis ſubſtituat, perpetuam illam eſſe vult; quare idem videtur dicendũ de ſeruitute raptoris, quæ imponitur in pretium pudicitię, cũ præſertim pudicitia ſit in æſtimabilis, quę nullo omnino pretio æquari poteſt, & nõ minori, quàm perpetua ſeruitute penſanda, nec minori redimenda pretio, quàm ſi à ſeruitute perpetua redimendus eſſet.

6. Mihi videtur primò certum eſſe, cùm textus optionẽ tribuat ſiue ſeruiendi raptæ, ſiue ſeſe pretio redimendi, quandocunque ſe redimere voluerit, licere illi à ſeruitute ſe liberare. Neque enim ex eo quòd ſeruire cœpit, deterioris conditionis factus eſt, vt ideo non poſſit ſe pretio redimere. Imò cõtrà quãto diutius ſeruiuit, tãto minori pretio ſe poteſt redimere. Debent enim præſtita ſeruitia, in partem pretij computari; præſertim verò ſi ingraueſcẽte iã ætate minus habilis factus eſſet ad ſeruiendum. Nam & veri ſerui ingraueſcente ætate viliùs æſtimantur.

7. Secundò certum eſt, cùm in iure nullum ſit conſtitutum certũ tempus poſſe per ſententiã iudicis terminari, ac pręſcribi vel ad certũ tẽpus lõgius, ſeu breuius, vel etiam in perpetuũ, prout ipſius raptus probara qualitas videbitur poſtulare, nẽpe prout plus, vel minus interceſſerit, doli, fraudis, ac violẽtię, aut etiã pro qualitate. Quãuis enim pudicitia in ſe cõſiderata inęſtimabilis ſit, tamẽ æſtimabilis eſt honor, & fama eius quę vim paſſa eſt, & inæqualiter ęſtimabilis pro qualitate perſonæ. Pluris enim æſtimatur honor virginis nobilis, honeſtæque familiæ, quàm pauperculæ, vel eius cuius familia notata eſt alicuius turpitudinis, & conſequenter maiori pretio redimẽda illius honeſtas eſt, quàm iſtius, ad longioriſque temporis ſeruitiũ raptor cõdẽmandus.

Tertiò quoniã ablata virgini pudicitiã ſolet competentis pro qualitate perſonæ dotis aſſignatione compenſari, ideo ſicut videtur raptor ſi ſe velit redimere, tanto pretio debere id facere, quantum boni viri, aut iudicis arbitrio habita ratione qualitatis perſonæ, ſatis eſſet eius honeſtæ, ac decenti doti, ita videtur damnãdus ad ſeruiendũ tanto tempore, quantum illi honeſtæ doti reſpondet. Poteſt autem conditio mulieris vim paſſæ eiuſmodi eſſe, vt totius vitæ ſeruitia ſuperet, eo caſu damnandus eſt ad ſeruiendum illi perpetuò; poteſt item eſſe adeò vilis atque abiecta, vt paucorum annorum ſeruitiis adæquetur, & tunc ad paucorum annorum ſeruitutem damnari debet, vt ſi ſit filia pauperculæ meretricis, quæ maternos mores imitatura putaretur. 8.

Secundò dubitatur nunquid hęc pœna ſeruiendi raptæ locum habere debeat, etiam in clerico, præſertim in ſacris ordinibus conſtituto confugiente ad Eccleſiam? 9.

Io. de Vuiſchis *in tract. de immun. Eccleſ. n.* 13. expreſsè tenet partem negatiuam. Probat; quia nõ decet perſonam clerici in ſacris conſti

conſtitutam ſeruire perſonæ laicæ, præſertim verò mulieri. cui addo, quia magis publicaretur eius delictum, maiorem pareret populis offenſionem, tenderéque in dedecus totius ordinis clericalis. Id enim fert noſtrorum temporum conditio, vt vel propter nimis corruptos populorum mores, vel propter praua nonnullorum clericorum exempla vix aliquid de vno clerico audiatur mali, quin omnibus clericis tribuatur.

10. Non tamen idcirco impunitus abire permittendus eſt. Cùm autem non poſſit Clericus ad ſacros ordines promoueri, niſi aut beneficium pacificè poſſideat, aut patrimonium habeat, idque ad honeſtam ſuſtentationem, ſufficiens decentem pœnam eſſe arbitror ſi damnetur ad alteram prædictæ pœnæ partem, vt pretio ſe redimat, & per ſubtractionem fructuum beneficij, vel patrimonij tantum ſoluat raptę, quanti ſe redimeret, ſi ad ſeruiendum illi, damnatus fuiſſet. Cùm enim textus illius can. *de raptoribus*, alternatiuè has duas pœnas conſtituat, vt vel ſeruiat raptæ, vel ſeſe redimat, is qui propter perſonæ grauitatem ad ſeruiendum damnari non poteſt, ad ſe redimendum poteſt, is ſine dubio ad ſeruandam legem damnandus eſt ad illam pœnam, quam poteſt.

11. Quòd ſi clericus in ſacris conſtitutus perſonam aliquam læſerit, cui non dedeceat eum ſeruire, exempli gratia, grauiter læſit Prælatum, aut ſacerdotem valde grauem, & honeſtum, infamando illum falsò in iudicio, vel aliquo alio modo, poterit iudex eccleſiaſticus ſi iudicauerit expedire, damnare eum ad ſeruiendum illi.

Sicut & aliis de cauſis poteſt infligi eadem pœna, cùm iudici ſeculari videbitur. Cùm enim certò cóſtet ex iure, & infligatur in pretium pudicitiæ, poterit etiam imponi in pretium alterius damni pretio æſtimabilis, quando aliter ſatisfacere non poteſt. Exempli gratia, occidit quis mulieri maritum, vel filium adultum vtilem, cuius labore ſuſtentabatur, nec poteſt in pecunia reſarcire damnum, damnari poteſt ad ſeruiendum illi, vt eius labore, ac ſeruitiis illa ſuſtentetur. Occidit alicui ſeruum vtilem, nec poteſt eius perſoluere pretium, damnetur ad ſeruiendum illi, loco ſerui, idémque in ſimilibus fiat caſibus, & vbicunque pecuniariter eſſet componendum cum parte, ſi non ſit ſoluendo, damnetur ad ſeruiendum, iuxta gloſſam allegatam *in can. reum*. 12.

Quanam alia pœna reis ad Eccleſias confugientibus poſſint per iudices laicos infligi.

CAPVT XXXIII.

NON operam perdo, quam in hac pœnarum inueſtigatione pono, fortè enim nulla vtilior eſt iudicibus, nulla eccleſiaſticę immunitati fauorabilior, nulla quietandis miniſtrorum curiæ animis, fræænandis detractorum linguis, ſedandis multorum conſcientiis aptior tractatio, quàm quæ inueſtigandis pœnis, quæ reo ad Eccleſiam confugienti infligi poſſunt, eſt occupata. Qua cognita, & iudices, quibus eos pœnis afficere poſſint, intelligent, & parti læſæ de competenti ſatisfactione prouidebitur, & comprimetur reorum peccandi libertas, 1.

&c.

&reipublicæ,puniendis honeſta ratione delictis ſatisfiet, & Eccleſiæ debitus honor, ac reuerentia deferetur,& ſeruata reorũ vita,membrorũ integritate corporiſque incolumitate, nihil de immunitatis iure detrahetur.

2. Primo loco occurrit dubium de pœna exilij, quam vehementer appetere ſolet pars læſa, ne ad aſpectum illius, à quo læſa eſt, commoueatur, aut ipſamet, aut filij, aut propinqui, & ad vlciſcendam offenſam repentè prouocetur.

3. Ac ſi nomen exilij ea ſignificatione ſumamus, quæ frequens eſſe ſolet apud Iureconſultos, pro eo quod eſt interdicere aqua & igni, aut quia exul idem eſt, quod bannitus, quem vnicuique licet impunè occidere, certum eſt non licere confugientem ad Eccleſiam damnare exilio, tum quoniam morti æquiparatur, tum quoniam viuit in perpetuo periculo ne occidatur, & facile euenire poteſt vt de facto necetur.

4. Sed & aliter nomen exilij accipitur, prout apud Latinæ linguæ peritos vſurpari ſolet, pro ſimplici eiectione extra locum delicti, ſeu abligationem in longinqua, qualẽ eiectionem Caiet. in ſumma *v. Excommunicatio cap.* 10. putat per laicos magiſtratus poſſe clericis indici præcipiendo, vt in longinqua recedant, vel confinia habitationis aſſignando, intra quæ ſe contineãt, quam Bald. *in l.* 1. *de hæredibus inſtituen.* vocat etiam bannitionem,ſiue bannum, dicens *n.*4. *verſ. vnde dicendum*, bannitionẽ dici quaſi itionem, ſeu eiectionem à bono publico, facitque eam excommunicationi ſimilem, quòd ſicut excommunicatio hominem ſeparat à communione Eccleſiæ, quoad ſpiritualia, ita bannitio ſeparet à bono publico, quoad temporalia, vt nõn poſſit participare aut habitatione communi reipublicæ,aut eius auxilio, & defenſione, aut publicis officiis, neque iuriſdictione iudicis
adiuuari. Idem autem inferiùs *in* 5
eadem lege 1. *n.* 12. concludit tam bannitionem impoſitam ex delicto, cui communi iure nulla certa pœna conſtituta eſt, quàm impoſitam propter contumaciam, propter quam neque iure communi, neque loci conſuetudine vllus certus effectus inductus eſt, ſẽper de ea bannitione intelligendam eſſe,quæ rationem habet cuiuſdam ſæcularis excommunicationis, qua reus, ſeu contumax deletus eſt ab omni cõmunicatione ciuitatis, ſeu reipublicæ,ab habitatione, officiis, honoribus, dignitatibus, iuriſdictione iudicum, & ab omnibus forenſibus actibus illius territorij.

Hoc bannum aliquando perpe- 6
tuum eſt, aliquando verò temporarium,ſiue certo tempore præfinitũ, ſiue ad beneplacitum bannientis. Et licèt Boſſ. *in tit. de carcer. fideiuſſ. committen. n.* 7. hanc bannitionem putet pœnam eſſe non modò corporalem, ſed etiam capitalem,propterea quòd, ratione paupertatis ac miſeriarum, quæ eam comitantur,adeò grauiter affligat atque excruciet, vt inde facile mortem incurrant, quod ſe non ſemel expertũ
eſſe teſtatur. Mihi tamen neque a- 7
deò natura ſua grauis, neque corporis afflictiua videtur. Illæ enim miſeriæ quas Boſſ. recenſet, non ex ipſa oriuntur, ſed ex defectu induſtriæ, & prauis perſonæ conditio-
nibus. Nam pecudibus pænè ſimi- 8
lis, vel moribus, vel ingenij hebetudine

tudine eſt, qui viuere extra patriam homo inter homines neſcit; paupertas enim ingeniū vel addit, vel acuit ad exquirēdos varios viuēdi modos. Clamant Philoſophi omne ſolum homini forti patriam eſſe, & qui in patria in perpetua paupertate, ac miſeria viuerent, extra patriam egredi ſolent, vt diteſcant, & onuſti diuitiis ad eā redeant. Videmus atque experimur in hoc noſtro Siciliæ regno, & cum magno noſtro dedecore, ac rubore experimur, exteros non ſolùm viuere, ſed pænè omnes extremè diteſcere. Nulla ciuitas eſt, nullum pænè oppidulum, in quo non aliqui exteri viuant, & intra paucos dies non commodè viuant. Illud quidem eſt non leue huius bannitionis incommodum quòd mentē potius, quàm corpus vexat carere patriæ, carere ciuiū, carere ptopinquorū, charorū aſpectu, conſuetudineque carere. At certè ſi carere his nolebat, abſtinere debuiſſet à vitiis, à peccatis, à delictis, ſi nulla in bannitione eſſent incommoda, nullam omnino haberet rationem pœnæ; illa ipſa incommoda quæ dicta ſunt facile mitigantur contrahendis nouis amicitiis, & obſequio ac gratia exterorum apud quos degit, animis ſibi deuinciendis.

10. Hinc mihi videtur non poſſe ſolùm ad hanc bannitionem damnari reum confugientem ad Eccleſiā, ſed aliquando etiam debere, atque ita debere, vt nulla alia pœna aptior eſſe poſſit, aut ipſi reo commodior, aut parti læſæ gratior, totique reipublicæ, in duobus præſertim caſibus, nempè læſi honoris alicuius honeſti ciuis, honeſtæque familiæ, aut homicidij. Poſſe quidem probo, quia ipſi rei poſteaquam ad Eccleſiam confugerunt, ſi pars concordare pecuniariter recuſet, hanc bannitionem ſponte ſubire coguntur. Non enim poſſunt intra Eccleſiam reſidere, ſi exeant aliquando, vident quanto cum vitæ periculo id faciant, & ne ſint in Eccleſia, velut in perpetuo carcere, eligunt in longinqua abire. Quod ergo ipſi ſponte eligunt, non cenſendum eſt adeò graue, vt non poſſit etiam per iudicē imponi in pœnā. Secundò experimur in exteris qui apud nos degunt, non eſſe pœnam grauem corpori. Multos videmus nullo commiſſo delicto ratione quærendi cōmodi id facere omnis conditionis homines: ergo poteſt per iudicē imponi in pœnā delicti.

Secundò probo in aliquibus caſibus debere omnino imponi, præſertim in illis duobus caſibus, quos tetigi, quia nulla honeſta ratio patitur eum qui læſit honeſti ciuis honorem intra paucos dies liberū ambulare per vrbem in illius oculis conſpectúque, neque verò ille ipſe, cuius honor læſus eſt, ſed tota reſpublica hoc indignè ferret. Idémque de eo dico, qui patrem alicuius occidit, fratrem, filium, cognatum, filiæ, aut ſororis maritum. Quare deberet ipſum reum pudere ibidem in totius ciuitatis oculis conſpectúque verſari. Iuſtiſſimè ergo iudex contra eum ad huiuſmodi bannitionem procedere debet. 11.

Quòd autem ipſa pœna commodior quauis alia ſit ipſi reo, ſic probo; quia honoris, & vitæ læſio ſolet valde imprimi in charorum cordibus, nec facile inde diuelli, ne poſt longiſſima interdū tempora. Quare quamuis pars læſa tanquam Chriſtiana, exēplo Chriſti inducatur ad condonandum, manent tamen infixæ 12.

fixæ corde dolorum altiſſimæ radices, quæ aliquando pullulant in iram, aſpectu præſertim eius à quo læſa eſt, eius hilaritate, proſperitate, perfricta fronte: aut ſi tanta ſit huius virtus, vt hos non ſentiat in animo ſuo motus, pullulant in animis filiorum, & cum eorum ætate creſcente creſcunt, facileque euenire ſolet, vt in vltionē exeant, vim inferant ei à quo offenſi ſunt, eum necent; aut falsò accuſent, aut alia illi moliantur mala: quibus omnibus liberatur ſi in exteras regiones ſecedat.

13. Quòd verò toti reipublicæ aliquando ſit grata hæc reorum pœna, primùm probatur, quia gratum eſt reipublicæ præcidi odiorum ac diſſidiorū inter ciues cauſam, quæ aliquando vnius occiſione, propter familiarum amplitudinem, tota in armis ponitur, in partes diuiditur, ſeu factiones, & permultæ occiſiones hinc inde fiunt. Secundò, quia bannitione reorum reſpublica liberatur membris putridis, ægtis, & de quibus, niſi ſeparentur, timendum ſit, ne alios inficiant.

14. Demum hæc pœna vix habet rationem pœnæ, potiùs pertinet ad remedium incolumitatis, & pacis ipſius reipublicæ. Sicut enim quilibet paterfamilias in ſua domo, ſi quē aduertit nocere bono domus, vel alicui ex domeſticis nocuiſſe, pro conſeruanda pace, & quiete domus, ac familiæ, rationabiliter illum de domo ſua eiicit; ita præfectus vrbis, ſeu iudex in ſua ciuitate videns aliquem nocere bono ciuitatis, vel alicui ciuium nocuiſſe, illum eiicit è ciuitate, ne qua perturbatio oriatur.

An poſſint iidem reos confugiētes ad Eccleſiam damnare ad pœnam fuſtigationis, vel ad triremes.

CAPVT XXXIV.

IN fuſtigatione, & triremibus duo ſunt, ignominia, & pœna corporalis percuſſionis, nempe fuſtis, aut nerui, & remigationis, ac verberum perſæpe crudelium, quibus inter nauigandum afficiuntur. 1.

Ignominia in fuſtigatione maioris ſit, quàm ipſa fuſtigatio, vt ſi ſeparentur, & fuſtigatio priuatim fiat, præeligenda ſit ignominiæ, etiamſi ſine vlla fuſtigatione exequutioni mandetur. Ignominia eſt hominem omnino nudum præter femoralia inſidentem aſino, aut mulo duci per vrbem, mœſtóque tubæ cuiuſdam ſono euocari homines ad illud ſpectaculum, aſtantes hinc inde pueros, eidem clamoribus ſubſannantes, ille ad augendam ignominiam aliquando vilis ex chatta mitra capiti imponitur, aliquando ad pectus, aut res furtiua pendet de collo, aut commiſſi delicti deſcripta qualitas. Hanc ignominiā tanti facere non pauci ſolent; & ſtatim atque de aſello deſcendunt ſe omnino abſcondant, & rebus ſuis aliqua ratione compoſitis in exteras nationes diſcedant, quaſi ferre hominum conſpectum, coram quibus eam ignominiam paſſi ſunt, omnino non poſſint, ij duplo aut etiam triplo maiorem opinor verberationem ferrent, ſine ignominia priuatim potius quàm ſolam ignominiam ſine verberatione. 2.

Rr 2 Fuſti

3. Fuſtigatio non duro fuſte fieri ſolet, ne fortè oſſibus noceat, & mortis cauſa ſit, ſed bouis neruo, qui vt eſt fuſte flexibilior, ita acerbiùs ferit carnes. Ad ſingulos tubæ ſonos, ſingulis ictibus percutit reũ curiæ ſatelles, vt autem ſæpe vidimus, grauis eſt pœna corporalis, imprimuntur enim in corpore neruorum vibices, carnes lacerant, & tumere faciunt, necnon & ſanguinem excutiunt.

4. De triremibus dicere auderem, non eſſe grauem pœnam, niſi viderem eam non niſi propter grauiſſima delicta infligi. Auderem, inquam, dicere non eſſe grauem pœnam, quandoquidem video tam multos eſſe, qui ad eas operam ſuam mercede locant, alios qui parna pecunia ad eas ludendo ſe obligant, vt ſi ludendo vincant, parum quid lucrentur, ſi verò perdant, remigare in triremibus teneantur. Demum videmus eos, qui remigant in triremibus, pænè omnes robuſtos, pingues, corpore bene valentes, pleroſque etiam antè debiles, & valetudinarios, vires & ſalutem perfectam remigando recuperaſſe.

5. Sed quiſquis in triremibus nauigarit aliquando, teſtis eſt laboris, quem miſeri illi homines in remigando ferunt, neruis omnibus contendendo, teſtis infiniti ſudores, quem laboris acerbitas de eorum corporibus exprimit, teſtis crudelium verberum, quæ ſæpe etiam abſque vlla culpa patiuntur ſęuitia miniſtrorũ, vel volũtare iter accelerandi, teſtis algoris hyemis, æſtiuíque ardoris, quibus nuda corpora remigando exponuntur, vigiliarum, & aliorum incommodorum teſtis.

Sed hæc duo conſideranti mihi, atque his ipſis oculis inſpicienti dubium occurrit, vera ne eſſent ea, quæ cernerem, an verò me videre ſomniarem. Cùm enim pleroſque adeò frequenter, adeò aſperè verberarent, vt ex turgentium humerorum plagis ſanguis ſcaturiret, & lacrymas mihi præ miſeratione excuterent, vidi non rarò repentè ceſſante verbere illos adeò iucunda, atque hilari facie, ridere cum aliis, iocaríque, ac ſi nihil omnino pertuliſſent. Nunquid caro ænea caro iſtorum? At ſi ænea eſſet, non turgeret, non laceraretur verberibus. Quid dicam neſcio. Duo hæc oculis cerno, tantam aliquando miſeriam vt neminem non ad miſerationem commoueant; tantã repentè hilaritatem, atque omnis miſeriæ obliuionem, vt eos qui miſerti ſunt, miſertos eſſe pœniteat. 6.

Ad rem venio, & quoniam video ſacros canones in his qui ad Eccleſiam confugiunt, iuxta ſanctæ matris Eccleſiæ pietatem pœnarum corporalium remiſſionem cupere, ita vt illa ipſa diſpoſitio *c. inter alia*, quæ præcipit legitimè puniri, remiſſionem tamen pœnarum velit impetrari; ideo duo dico. 7.

Primum, poſſe quidem damnari ad ignominiam fuſtigationis, abſque tamen fuſtigatione, illa enim non eſt pœna corporis afflictiua, ſed mentis. 8.

Secundò poſſe damnari ad triremes etiam in perpetuum, non tamen ad remigandum, itaut ſic damnatus geſtet raſam barbam, & caput, catenam ad pedem aliorum more, veſtes aliorum perſimiles, deſeruiat in triremibus alicui operi moderati laboris, ſiue ſcribendo, 9.

ſiue

ſiue gerendo curæ cubiculi capitanei, ſiue rationi remigibus diſtribuendæ, & ſimilibus.

10. Obiicies: Robuſto homini, & laboribus aſſueto, cuiuſmodi ruſtici eſſe ſolent, non eſſe grauem pœnã corporis remigare. Quãuis enim remigandi labor maior fortè ſit, quàm fodiendi terram, arandi, ſerendi, & ſimilium operum, tamen is perpetuus eſt vt nullo anni die niſi feſto, aut ægro corpore quieſcant, remigandi verò labor multa quiete interrumpitur, vt ſi dies numerentur, vix tertia, quarta, aut quinta anni parte laborent, vt experientia conſtat. Solis ardor, & imbrium, ac niuium frigus, æquè, ac magis ruſticos vexat, qui perpetuò in illis & ardoribus, & algoribus laborant, ciborum par ruſticis ac remigibus aſperitas, & penuria, quin ruſticis etiam maior eſt. Si de verberibus agatur, ea non ex remigis officio pendent, ſed ex negligẽtia, & remiſſione in remigando. Vt ea vitare interdum poſſit quiſquis prout temporis neceſſitas tulerit in remigando laborauerit. Quòd ſi dicas etiam qui ſtrenuè remigant interdum verberari, reſpondeat id ex miniſtri malitia, non ex remigãdi munere oriri.

Inficiari non poſſum valde probabile id eſſe, quod obiicitur, & fortè in ruſtico bene robuſto non eſſe contra ſacros canones id experiri, cùm præſertim vix poſſit is aliud obire munus in triremibus, quòd ſi debilis, aut valetudinarius videatur, nullo modo dãnandũ ad id eſſe.

An reus qui ad Eccleſiam confugit poſſit damnari ad carceres, vel in perpetuũ, vel ad tempus.

CAPVT XXXV.

CARCER non ad pœnam, ſed ad cuſtodiam reorum prima ſui inſtitutione excogitatus, ac deputatus eſt, vt rei, dum formaretur proceſſus, & probaretur delictum, in tuto loco cuſtodirentur, ne ſi liberi relinquerentur, probata poſtea intentione, illis fuga ſibi conſulentibus, & delicta impunita remanerent, & iudicis labor eluderetur. Hinc quàm neceſſaria eſt conditio carceris, vt ſit ſecurus, fortis, benè vndique clauſus, tam eſt eius naturæ contrarium, vt ſit inſalubris, ſiue propter nimiam aſperitatem, ſiue propter humiditatem, ſiue propter fœtorem, aut aliam quamcunque cauſam. Inſalubritas enim è medio tolleret eos, quos conſeruare carcer debebat. Hic iuſtiſſimi sũt carceratorum clamores de carceris inſalubritate, & tenentur miniſtri curiæ aures illis præbere, & de incolumitate prouidere, & ſi ſaluber fieri carcer non poteſt, inde auferatur, & in commodiorem locum, vbi ſaluber eſſe poſſit, transferatur, & memores ſint Principes ac magiſtratus ſe ad id teneri in conſcientia, & rationem eſſe Deo reddituros de illorum vita, qui in carcere propter ipſam carceris inſalubritatem moriuntur. Agitur enim de vita hominum tuenda, quibus ſi cauſa efficax mortis ſit, parum intereſt, venenóne, an gladio, an carceris inſalubritate eos interimas.

Ad rem venio de qua agimus. Si carcer ſit, qualis eſſe debet, id eſt, nõ vſque adeò aſper, & inſalubris, quales communes carceres eſſe pænè vbique ſolent, probabile mihi eſt poſſe huiuſmodi reos damnari ad carceres, ſiue in perpetuum, ſiue

ad tempus. Probatur, quia carcer natura ſua non eſt pœna, ſed cuſtodia: ergo etiamſi detur in pœnam, non debet cenſeri pœna grauis. & confirmatur, quia non eſt propriè afflictiua corporis, habet enim atrium quo relaxandi animi gratia exeatur, vbi carceratus cum aliis colloquatur, ludat, recreetur, ſolùm priuat libertate exeundi, ac per vrbem ambulandi, quæ non eſt natura ſua pœna corporis afflictiua.

LIBER

Digitized by Google

LIBER QVINTVS.

De caſibus ab immunitatis iure exceptis tam iure antiquo, quàm præſentis conſtitutionis §. 6.

HABET hic liber partes ſeptem, quę maioris ordinis gratia diſtinguendæ fuerunt.

Prima pars explicabit caſus ſolo antiquo iure, vel conſuetudine exceptos.

Secunda tres primos caſus §. 6.

Tertia de quarto agit caſu, hoc eſt, homicidio, vel mutilatione in Eccleſia commiſſo.

Quarta de homicidio proditorio.

Quinta de homicidio per aſſaſſinos.

Sexta de læſa maieſtate diuina, hoc eſt, hæreſi.

Septima de læſa maieſtate humana.

PROOEMIVM.

QVONIAM non obſtantę hac clariſſima, dilucidáque declaratione Gregorij XIV. in horum caſuum exceptione magnæ quotidie controuerſiæ oriuntur, & plures fortè, quàm vnquam antea excitantur tragœdię inter curiam ſecularem, & eccleſiaſticam, quæ eſt præſentis ſeculi miſeria. Ideo in his diſcutiendis magna diligentia nobis elaborandum eſt, ſi hac fortaſſis ratione rumores iſti quieſcant.

PARS PRIMA.

De caſibus ſolo antiquo iure, vel conſuetudine à priuilegio immunitatis exceptis.

PROSEQVAR hac prima parte caſus exceptos tam ciuili, quàm canonico iure antiquo, vel conſuetudine, de quibus in hac nouiſſima conſtitutione nulla facta eſt mentio.

An deceat, vel neceſſe ſit à priuilegio immunitatis Eccleſiarum excipere aliquos caſus.

CAPVT I.

SICVT apud gentes aſylia quoſlibet quorumlibet criminum reos nullo delicto tuebatur, omnibúſque impunitatem impertiebatur, ita neceſſe fuit ad perſuadendam populis Chriſtianorum Eccleſiarum maieſtatem priſcis illis naſcentis euangelicæ legis tẽporibus earundem Eccleſiarum immunitatem ampliſſimam eſſe non modò vſu, conſuetudineque receptam, ſed imperialibus legibus ſub grauiſſi- 1.

mis

mis pœnis ſeuerè præceptam,& eadem omnino amplitudine paulo pòſt, per ſupremos Romanos Pontifices probatam, vt nullus omnino caſus,quantumcunque grauis, & enormis, ab ea exciperetur. Erant eo tempore adeò honeſti Chriſtianorum mores, adeò probata virtus, adeò feruens ſtudium pietatis,vt deli&ctorum grauium , quæ ab immunitatis lege exciperentur, vix nomen audiretur inter eos,vt propterea ſanctiſſimè , prudentiſſiméque id actum fuerit , vt ea amplitudine priuilegium iſtud concederetur; ne in horrendorum quorundam criminum ſuſpicionem gens Chriſtiana veniret, ſicut & nonnulli legiſlatores de parricidio , ac ſimilibus quibuſdam delictis nihil in ſuis legibus præcipere voluerunt , ne illis legibus ſubiecti populi ex ea legis præceptione cognoſcerent poſſe inter eos crimen illud euenire.

Deinde verò cùm corrupti cępiſſent Chriſtianorum mores, & tam ſecularis, quàm eccleſiaſtica poteſtas inſtituendæ Chriſtianæ reipublicæ ad omnem non modò virtutem & religionem, ſed etiam quietem publicam,ac pacem ita eſſet intenta,vt nulla omnino vnquam fuerit toto orbe reſpublica ita benè in iis, quæ ad ipſum reipublicæ ſtatum pertinent, inſtituta, viſum eſt Romanis Pontificibus, ad quos ſolos Dei & Eccleſiarum cultus, ac religio pertinet,prout pullulare cœperunt inter Chriſtianos delicta quædam grauia, atque atrocia, & publico reipublicæ ſtatui pernicioſa, ſic ea paulatim ab immunitatis priuilegio excipere, id quod ipſi interdum populi vſu, & conſuetudine induxerunt (quod Gentiles in ſuo iure aſyliæ vſque ad Tiberium Cæſarem non fecerunt) vt hac ratione non modò integer & illæſus, ſed quietus etiam, & tranquillus Chriſtianæ reipublicæ ſtatus conſeruaretur.

Quamuis enim Eccleſiarum immunitas Dei honorem, ac reuerentiam ſpectet, ac ſanctæ Eccleſię pietati congruat, vt Chriſti ſponſi ſui manſuetudinem imitata, nullum è ſuis viſceribus ad necem rapi patiatur; quia tamen neque is Deo honos eſt naturæ iure debitus, ſed humana inſtitutione & nimia, & parum ordinata manſuetudo in tuendis quibuſdam valde pernitioſis delictis in publicam crudelitatem facilè verteretur, quæ ſi impunita eſſe ſineremus, pararentur breui hominum carnificinæ, ideo prudenter, vt ſolet ſemper, Romana Eccleſia ſtatuit è diuino honore nō fore, vt quæcunque delicta ad immunitatem atque impunitatem admitterentur, imò potiùs è Dei honore fore vt quorundam delictorum rei ex ipſis ſanctuariis, ac ſacroſanctis altaribus extraherentur, & manſuetiùs agere viſa eſt communem multorum vitam, quàm paucorum reorum tuendo, ac propterea caſus aliquot ab vniuerſali immunitatis priuilegio excipiendo. Fuit id edocta non modò interna, qua in omnibus ducitur ſancti Spiritus illuſtratione, ſed manifeſtis illis externis ſacræ Scripturæ teſtimoniis, quibus & *Exodi* 21. is, qui per induſtriam, & inſidias proximum occidiſſet,ab ipſo altari euelli iuſſus eſt, & Salomon, qui Ioab filium Saruiæ, qui ad tabernaculum confugiens cornu altaris tenebat manu, iuſſit ibidem occidi, & Banaias filius Ioiadæ, qui iubente Salomone illum in tabernaculo ipſo

ipſo interfecit. 3. *Reg.* 2. reprehenſi non ſunt, quoniam iuxta legis præſcripta fecerunt. Occiderat enim Ioab duos viros non ſolùm per inſidias, ſed per turpiſſimam proditionem.

3. Cùm ergo Romani Pontifices hinc viderent gratam eſſe Deo immunitatis legem, id quod frequentibus miraculis teſtatus eſt, quemadmodũ *lib.* 3. docuimus *cap.* 8. Inde verò cernerent diuino præcepto reos quorundam criminum extrahi iuſſos eſſe ad mortem, authoritate ſibi à Deo tradita quæcunque ad ipſius Dei cultum, Eccleſiarum reuerentiam, & Chriſtianæ reipublicæ pacem diſponendi mediam viam ſequuti. Creſcẽte Chriſtianorum malitia, & peſtiferis pullulantibus malis, neque immunitatem abrogarunt, neque his malis non prouiderunt, ſed exceptione delictorum quorundam opportunum remedium adhibuerunt, & ſubſequentibus temporibus ſucceſſiuè etiam adhibent, excipiendo nouos ab ea caſus, prout temporum malitia poſtulat. Quod remedium latuit prudentiam Romanorum, apud quos tantus fluxit aſylorum abuſus, vt eo præſidio ad omnia flagitia perpetranda, & audendã abuterentur, quod deplorat Tacit. *lib.* 3. *annalium*, quod primo libro non ſemel tetigimus, vt ad medendum extremis reipublicæ malis re pænè deſperata, neceſſe fuerit Tiberio Cæſari omnem aſylorum vim tollere, vt ex Suetonio, vel tantam adhibere moderationẽ, vt pænè ſublata videretur, ſicut concordantes Suetonium cum Tacito ſuprà oſtendimus *lib.* 1. Si enim caſuum exceptione, prout temporum occaſio, & populorum mores ferebant, prouidiſſent, vt Romani Pontifices faciunt, non vſqueadeo peccandi libertas progreſſa eſſet. Sicut hoc excipiendorum caſuum remedio repreſſa eſt in noſtra lege, ne graſſaretur. Cùm enim vſque ad annum Domini 858. in ſua amplitudine relicta per annos amplius quadringentos, nempe à quadringenteſimo quadrageſimo, quo primus canon in Concil. Arauſicano editus eſt, videns Nicolaus huius nomine primus publicis latronibus infeſtari rempublicam, eum caſum excepit. Poſtea Innocentius III. *in c. inter alia, de immunit. Eccleſ.* annis 357. à priore exceptione elapſis anno Domini 1215. excepit alium caſum nocturni agrorum depopulatoris. Gregorius IX. poſt alios annos 25. circa annum 1240. excepit de homicidio, & membrorum mutilatione in Eccleſia, vel cœmeterio commiſſa, & prætermiſſis aliis caſibus, de quibus dubitari ſolet, num ſint ab immunitatis priuilegio in iure excepti, tandem hæc conſtitutio, tum illos ipſos tres, quos recenſuimus, tũ aliquot alios ad frenandã delinquentium audaciam excepit.

Animaduertentes autem Imperatores iam cœpiſſe Romanos Pontifices caſus aliquot excipere, egreſſi ſunt ipſi quoque idem, & caſus aliquot iure authenticorum exceperunt. *Authen. de mandatis Principum. §. neque autem.* quanquam fruſtrà & incaſſùm id attentarunt, neque enim poterant id legitimè facere, ſicut *lib.* 3. *cap.* 12. abundè probatum eſt.

Quæ ſint attendenda Rom. Pontifici ad eximendos caſus ab immunitatis priuilegio.

CAPVT II.

1. DOCET prudentia ex præteritis & præſentibus ea quæ ſunt futura coniiccre, & ex his quæ certè acta ſunt, diſcere quæ agenda ſunt. Si primos illos duos caſus attendamus, qui excepti fuerunt, publici latronis, & nocturni agrorum depopulatoris, & cauſam quæramus cur illi primo loco, aut præ omnibus aliis excepti fuerint. Ioan. Andr. *in c. inter alia, de immunit. Eccleſ.* putat hanc eſſe cauſam quòd de iſtis præſumitur inſidioſè factū, niſi contrarium probetur. arg. *ff. de vſu. l. qui ſemiſſes*, & *de præſumptionib. c.* 1. & 3. quod de aliis non præſumitur, niſi probetur. *l. quoties. §. qui dolo. ff. de probationib.* & *l. vt vim. ff. de inſtit.* facit pro hac ſent. quod text. d. c. *inter alia* expreſſam facit inſidiarum mentionem, qui dum itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident aggreſſionis inſidiis. Panormitanus attendens ad id, quod contra hanc ſententiam obiecit Petr. de Ancharan. quòd in omni delicto præſumitur dolus. *l.* 1. *Cod. de ſicar.* & *in c.* 1. *de præſumptionib.* & non attendens æquiuocationem eſſe ab inſidiis ad dolum: & quòd poteſt eſſe dolus abſque inſidiis, interpretatus eſt doctrinam Ioannis Andreæ, vt inſidiarum nomen non pro dolo, ſed pro animo, & propoſito antea deliberato vſurpauerit, vt id peculiare ſit in his duobus delictis, quòd in eorū actu præſumatur propoſitum priùs deliberatum, vt propterea allegauerit *l. qui ſemiſſes. ff. de vſu.* De his enim qui ſtant in ſtratis publicis, præſumitur ex propoſito priùs deliberato hoc feciſſe. Vidés autem Panormitanus hac ratione conſequēs fore vt omnia delicta quæ ex priùs deliberato propoſito fierent, careāt immunitate, quod aduerſatur diſpoſitioni *c. fin. de immunit. Eccleſ.* vbi ſolum homicidiū, ac mutilatio ex propoſito commiſſa in Eccleſia excipiuntur à iure immunitatis, reiecta hac ratione Ioannis Andreæ aliā aſſignat, de qua paulo pòſt. Ego verò cùm Ioannes Andr. ſatis apertè inſidias exprimat, quarum in textu fuit expreſſa mētio, non video, cur ad illa ſubterfugia recurratur, aut doli, aut deliberati propoſiti præcedentis, quæ & leuiora inſidiis ſūt, & ſine inſidiis eſſe omnino poſſunt. Vt ratio, qua moti fuerint Pontifices ad hæc ab immunitatis iure excludenda, ea ſit, quòd inſidiæ in his præſumantur, niſi contrariū probetur. Cùm enim in publicis ſtratis, & agris committantur, difficile aperto bello fieri poſsūt. Facile enim ſibi quiſque ab iis caueret ſi publicè armati ſtarent in ſtratis, Ne autē gentes ſibi ab eis poſſint cauere, neceſſariò inſidias adhibent, vt ex inſidiis incautos aggrediātur, ac ſpolient. Neque verò hinc ſequitur omne inſidioſum delictū carere immunitate, quia Pontifex ad hoc attendit, quòd in his natura ſua inſidiæ præſumuntur, & valde grauia ſunt, alia, vel non ita grauia ſunt, vel inſidias natura ſua non requirunt.

Alteram rationem affert ipſe Panormitanus poſt refutatam Io. Andreæ rationem *n.* 21. quoniam publici latrones, & agrorum depopulatores ſunt longè deteriores aliis aliorum delictorum reis, pluribus enim perſonis plura exitia inferre nituntur, & longè grauius ij rempublicā perturbant, & multo plus intereſt illos punire, quā alios. 2.

Hanc

Hanc rationem deſumpſit Panormitanus ex gl. fin. *in c. fin. de immunit. Eccleſ.*dicente plurimum expedire hos puniri, quia pluribus exitia cogitant,quàm alij.& probatur per text. *in can. eſt iniuſta* 23. q. 4. vbi dicitur non eſſe miſericordiam vni parcere, & multos in diſcrimen adducere. Vt ſicut ciuilia iura contra huiuſmodi publicos ac famoſos latrones, quos meritò peſtes, ac perniciem reipublicæ vocare poſſumus, grauiores ſtatuunt pœnas pro delicti immunitate, ac publico, & immuni multorum damno, ita Eccleſia ſancta eoſdem priuet immunitate.

3. Ex dictis duæ apparent probabiles cauſæ, propter quas poteſt aliquis caſus excipi à priuilegio immunitatis.Prima,quia natura ſua cũ inſidiis ſit coniunctus, vt facile lædere incautos poſſit.

Secunda damnorum graue vniuerſale omnium, ſiue quampluriũ, de cuius vniuerſalitate ſuo loco dicetur.

Tertia cauſa expreſſa eſt *in c. fin. de immunit. Eccleſ.* vt puniatur quis in eo in quo deliquit, & fruſtrà legis auxilium inuocat qui cõmittit in legem.

Quarta cauſa, quia delictũ valde nocet ſaluti ſpirituali ipſius rei, cuiuſmodi eſt crimen hæreſis in hac nouiſſima conſtitutione expreſſum: tollit enim radicem ac fundamentum omnis boni ſpiritualis, quod eſt vera, ſyncera atque catholica fides.

4. Ad ſecundam cauſam pertinet crimen læſæ maieſtatis in perſonã Principis in hac eadem conſtitutione expreſſum; perturbat enim vniuerſam rempublicam in perſonam Principis, quæ totius reipublicæ caput eſt, conſpirando.

Quinta cauſa addi poteſt atrocitas criminis atque immunitas,quã fortaſſe ob cauſam exceptum eſt ab immunitate crimen aſſaſſinij, quo pecunia mediante homo ab homine ignoto, cũ quo nullas omniuo gerit, neque vnquam geſſit inimicitias, vt earum occaſione ab eo ſibi caueat, imprudens, & incautus occiditur, plerumque etiam ab amico, qui cum familiariter viuere conſueuit, ad locum ducitur tutus, vt occidatur.

Quinta cauſa eſſe poſſet,ſi quod graue delictum eſſet valde frequẽs inter Chriſtianos vniuersè, vnde ſi frequens eſſet ſolùm in aliquo regno, poſſet excipi pro illo regno, vel conſuetudine induci,ſicut olim tanta fuit copia furum in Gallia, vt paulo pòſt in hac eadem prima parte referemus,vt præſcriptum fuerit conſuetudine ſimplices fures extrahi de Eccleſia.

Sexta cauſa,ſi quod crimen eſſet valde exoſum populo vniuerſo, ita vt ſcandalum,& offenſio totius populi eſſet, ſi ad immunitatem admitteretur, magna enim ratio habenda eſt iſtius communis offenſionis populi.

Hinc ſequitur Imperatores qui ab hac immunitate *in authentico de mandatis Principum. §. Quid ſi delinquens.verſic. Neque autem*, exceperunt adulteros, homicidas, & raptores virginum, quæ neque ſunt ita grauia, & horrenda delicta, neque nociua vniuerſitati plebis,non rectà ratione id egiſſe, quia nulla apparet cauſa,cur hæc potius,quàm alia excipi debuerunt: quòd ſiquis dicat cum Ancharan. poſt gloſſam *in l. 2. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* per dictam Authenticã 5.

generaliter omnes grauiũ criminũ reos eſſe ex Eccleſiis extrahendos, propterea quòd textus ille poſt enumeratos illos tres, facit generaliter mentionem de delinquentibus, tanto grauiùs dicemus erraſſe ciuilem legem, quòd ius immunitatis non habens ad id poteſtatem abrogaſſet, quòd vſque adeò canonico iure firmatum eſt.

Quid ſit cenſendum, aut vſu, ac praxi recipiendum de caſibus ciuili authenticorum iure expreſſè exceptis ab immunitatis priuilegio.

CAPVT III.

1. TRES numerantur eo iure caſus, adulterij, homicidij, raptus virginum. Dicam priùs de ſingulis, deinde vniuersè de omnibus. Primus caſus communiter ab omnibus reiicitur, neque vſpiam fertur, aut de conſuetudine receptus, aut in dubium in ſpecie reuocatus. Quare certum ſit adulteros ad Eccleſiam confugientes eſſe ad immunitatem citra vllam controuerſiam admittendos.

2. Secundus caſus ſimplicis homicidij placet gloſſæ *in l.2. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* in v. *abducere*. Sed contrarium teneri communiter teſtatur Couarr. *lib. 1. variar. reſol. cap.* 20. *n.* 7. & Farinac. 1. *p. criminal. q.* 28. *n.* 11.

3. De tertio tantùm caſu magna eſt in particulari diſputatio inter Doctores, neque verò mirũ id videri debet, cùm ſint ipſa quoque iura inter ſe manifeſtiſſimè, expreſſiméque pugnantia, vnde & pugnantes ortæ ſunt grauiſſimorum Doctorũ ſententiæ.

Expreſſus textus *in Auth. de mandatis Principum. §. neque autem. collat.* 3. priuat hunc caſum immunitate, contrà verò expreſſus textus in iure canonico *can. de raptoribus* 36. *q.* 1. immunitatem illi impertitur, iubens ſi raptor ad Eccleſiam confugiat, mortis ac pœnarũ impunitate conceſſa, ſeruire raptæ, vel ſe pretio redimere. 4.

Iuris ciuilis opinionem, nempe carere hunc immunitate, recipit expreſsè Marſil *in l. vni. n.* 109. *Cod. de raptorib. virg.* Papien. *in pract. in forma Inquiſit. v. hac eſt quædã Inquiſitio, n.* 40. gl *in l.* 2. *Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* & ibi Cyn. & Bart. Salicet tum *ibi*, tum *in l. præſenti. eod. tit.* Io. Ma. Monticell. poſt Millæũ *reg.* 12. *n.* 44. & 45. Iodoc. *in pract. criminal. tit. de citat. reali, cap.* 15. *n.* 20. & *cap.* 106. *in rubr. de violat. templor. n.* 12. Boer. *deciſ.* 109. *n.* 1. Angel. *in tract. de maleficiis*, in *v. Quod fama publica n.* 59. Nicol. Moron. *in tract. de fide, treuga & pace q.* 103. *n.* 16. vbi pleroſque alios recenſet Butrius *in c. inter alia, de immun. Eccleſ.* Conrad. *in ſua pract. tit. de captura n.* 21. *verſ. limita tamen.* Demum Couar. *lib.* 1. *variar. reſol. cap.* 20. *n.* 8. Et probat ratione, quoniam crimẽ iſtud grauiſſimũ in ſe eſt, & reipublicæ pernicioſiſſimũ, & iis quæ *in c. inter. alia*, excepta ſunt quam ſimillimum. 5.

Contrariam ſententiam canonico iuri conſonã communẽ eſſe canoniſtarum teſtatur Henricus *in c. Eccleſia, de immunit. Eccleſ.* Remig. *in tract. de immun. fallent.* 28. Farinac. 1. *p. crimin. q.* 28. *n.* 19. quod etiam Couarr. qui contrarium tenuit, confeſſus ingenuè eſt. Io. preterea de Vuiſchis *in tract. de immun. Eccleſ. n.* 33. refert Hoſtienſẽ dicentẽ hanc 6.

hanc eſſe opinionem magiſtrorum. Id enim ſenſit Paulus Caſtren. *conſil.* 68. Chaſſan. *in conſuet. Burg. fol.* 59. *col.* 1. Io. Fab. tum *l.* 1. *Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* in initio, tum *in Inſtitutionib. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. §. ſed hoc tempore, n.* 2. Alex. *conſil.* 36. *in* 4. *volum.* Panormitanus *in c. inter alia, de immun. Eccleſ. n.* 15. Ant. Gomez *in lib. var. reſolut. tit. quando reus gaudet immunitate n.* 2. Clar. *in pract. §. fin. q.* 30. Io. Barb. *in ſuo repertorio iuris rubr.* 33. *de violator. immun. n.* 2. Anchar. *in cap. inter alia, de immun. Eccleſ.* Ang. *in v. Immunitas n.* 17. Sylu. *v. Immunitas* 3. *n.* 2.

7. De ipſa demum conſuetudine, ad quam perſæpe in dubiis recurrere ſolemus, diſcrepant etiam Doctores. Nam Papienſ. & Salicet. *locis citatis* apertè teſtatur eſſe in Italia conſuetudinem ciuili iuri congruã, qua nempe raptores virginum ab immunitate excluſi, extrahuntur de Eccleſia; apud Gallos verò eſſe conſuetudinem contrariam canonico iuri conformem. Clarus verò *loco* etiam *cit.* teſtis oculatus refert vidiſſe ſe die 17. Maij anno 1567. reſtitutum Eccleſiæ quendam qui pro violentia mulieri illata iã fuerat condemnatus. Sed parum ad rem noſtram facit, propterea quòd non declarat fuiſſe virginem, neque raptam. Iodocus vniuerſaliùs affirmat vbi ſuprà, quicquid eccleſiaſtica iura in contrarium de raptoribus diſponant, de facto non ſeruari per indices ſeculares, qui eos extrahunt de Eccleſia; contra verò Boſſ. *in tit. de captura, poſt n.* 21. ait iudices Deum timentes ſeruare raptoribus virginum immunitatem.

8. Et ne vim aliquam in iure facere poſſimus, reſpondent vtriuſque partis Doctores ad ius pro contraria parte allatum, qui ſequuntur ius ciuile, reſpondent ad textum canonicum, & contrà qui canonico iuri adhærent, reſpondent ad ciuilem textum.

Et primò ad textum canonici iuris *can. de raptorib.* 36. *q.* 1. reſpondet Couarr. *n.* illo 8. *cit.* textum illum conformem eſſe antiquo iuri decretorum, ampliſſimo illo quidem, & quo nullus pænè caſus exceptus erat, quod tamen ius valde moderatum, ac reſtrictum poſtea fuit, recentiori iure decretalium, quo plures ab ea generalitate immunitatis excepti ſunt caſus, quibus iſte, de quo agimus, quamſimillimus eſt. Cui addo verè negari non poſſe antiquiſſimum eſſe eum canonem: editus eſt enim in Concil. Aurelianen. I. *c.* 2. quod Concilium celebratum fuit ſub Hormiſda Papa circa annum Domini 524. aut paulo pòſt, vt ſuprà docuimus *lib.* 3. *cap.* 10. 9.

Secundò reſpondet Ancharan. *in cap. inter alia, de immun. Eccleſ.* ius canonicum ciuili authenticorum iure ſuppletum eſſe. Ex quo enim Pontifex *in c. inter alia*, mentionem facit ciuilis iuris, eique non modò non derogat, ſed innititur, authoritatem illi impertiri videtur, dum iuxta canonum, & ciuilium legum ſtatuta diſtinguit inter liberum, & ſeruum confugientem ad Eccleſiam; ex hoc enim ipſo ſequitur per id quod ampliùs in ciuili iure expreſſum eſt, canonicum ius ſuppleri. Quando enim lex loquens in materia iuris communis excipit aliquos caſus, non firmat regulam in caſibus ibi nõ exceptis, qui alio iure excepti ſunt, ſed ſuppletur 10.

pletur illo iure, in quo alij caſus excepti ſunt. Vt eadem ratione diſpoſitio *c. inter alia*, excipiens aliquos caſus, ſuppleatur ciuili iure authenticorum excipiente alios caſus. Quemadmodum *in c. ad audientiam, de clericis non reſidentib.* ſtatutũ Meldenſis Eccleſiæ ſtatuentium iuramento, nec non ſedis Apoſtolicæ authoritate firmatum, quo generaliter cautum erat, ne canonici non reſidentes ſuarum fructus perciperent præbendarum, exceptis duobus caſibus: prior erat ægritudinis, ſi quis eſſet infirmus; poſterior, ſi in Apoſtolicæ ſedis ſeruitio detineretur. declaratur per ſedem Apoſtolicã ſuppleri iure communi *c. de cætero, eod. tit.* excipientis tertium caſum, ſi quis detineretur in ſeruitio Epiſcopi. Facit pro eadem doctrina id, quod notat gl. & Bart. *in l. ſerui. ff. de vſucapion.* quando vnum ius ponit regulam, & ab ea excipit aliquos caſus, etiã ſi eos excipiat, cum dictione taxatiua, intelligi etiã exceptos alios caſus ibi nõ expreſſos, qui in alia parte iuris expreſſi ſunt. quod multo magis in præſẽti materia locũ habet, cùm caſus excepti *in c. inter alia*, non ſint excepti cum dictione taxatiua. Demum non parũ fauet huic ſententiæ text. iuncta gloſſa *in c. quoniam frequenter, vt lite non conteſtata*, in primo reſponſo: vbi cùm dixiſſet Pontifex lite non conteſtata non eſſe ad receptionem teſtium procedendum, excipit aliquos caſus, & tamen non firmat regulam in non exceptis, ſed ſuppletur alio iure non modò canonico, ſed etiam ciuili. Affert enim ibi quoſdam ciuili iure expreſſos caſus: vt patet in v. *regulariter.* Primus eſt in abſentia actoris præſente reo. *Cod. quomodo & quando iud. & Auth. Qui ſemel.* Secundus cùm minor iudicis officio abſtinet ab hæreditate, vt *in auth. Vt ſponſ. larg. §. ad hæc, collat. 9.* Tertius in petitione legati, vel fideicommiſſi. argumento *l. 2. Cod. de vſu. & fruct.* Quartus cùm agitur finium regundorum iudicio. *Cod. finium regundor. l. 3.* Plura vide ibi apud gloſſam.

Contrà verò qui pro iure cano- 11
nico ſtant contra ciuilis iuris diſpo-
ſitionem, reſpondent ad textum
illum authenticorum. Primò re- 12
ſtringendo illius diſpoſitionem, ad
eos virginum raptores, qui vel in
Eccleſia eas rapiunt, vel prope Ec-
cleſiam. Ita Hoſtien. *in ſum. De im-
mun. Eccleſ. §. in quantum. Verſ. ſi ve-
rò maleficium.* Secundò reſpondet, 13
idem eodem loco *verſ. Intelligas*,
habere locum, quando raptor non
vult matrimonium contrahere cum
rapta, ſecus ſi velit contrahere.
Tertiò alij intelligunt cùm quis 14
rapit virginem Deo ſacram, tunc
enim non gaudet ratione ſacrilegij.
Solemnior expoſitio, & communis 15
eſt ius iſtud ciuile corrigi iure ca-
nonico per *c. inter alia, de imm. Eccleſ.*
Illa expreſsè eſt reſpõſio communis magiſtrorum, vt teſtatur Hoſtien. quam ſequuntur Panormitanus *in c. inter alia, n. 15.* poſt gl. ſumma Ang. *v. Immunitas, n. 17.* Syluſ. *v. Immunitas 3. n. 2.* Henric. *in c. Eccleſia, de immunit. Eccleſ.* & Petrus Belluga *in ſpeculo Principum. §. ſed quoniam.* Vbi prætereà teſtatur vniuersè receptum eſſe vt vbicunque ius ciuile aliquid ſtatuit contrarium canonico, eo ipſo dicatur canonico iure correctum, vt tam in foro eccleſiaſtico, quàm in ciuili ſtandum ſit canonici iuris diſpoſitioni.

Contra hanc reſponſionem duo 17
obiicit

obiicit Panormitanus quæ non paruam vim habere illi viſa ſunt. Alterum eſt, quòd, cùm iuris correctio ſit etiam ipſi iuri odioſa, quoties poſſumus aliqua diſtinctione vtraque ſaluare, alterū ab altero corrigi dicendum non eſt. Ita *in c. cùm expediat, de elect. lib.6. & l. ſed & poſteriores.ff. de legib.* de qua re nos infrà diſputabimus *parte 1.*

Hæc autem iura ſimul ſtare poſſunt, ſi dicamus canonicū conforme eſſe antiquo iuri decretorum, ciuile autem recentiori iuri decretalium: ſed facile reſpondeo non poſſe hac ratione concordari. Hæc enim ciuilis iuris diſpoſitio magis repugnat recentiori iuri decretalium, quàm antiquo illi decretorum, propterea quòd *in d. c. inter alia*, expreſſum eſt reos gaudere immunitate, quantumcunque grauia delicta cōmiſerint, id quod non erat ita clarè expreſſum antiquo iure decretorū; & licèt excipiantur *in d. c. inter alia*, caſus aliqui, iſte tamen de quo agimus exceptus non eſt, & contrarium expreſſum eſt iure canonico. Quare dum Panormitanus declinare vult correctionē iuris ciuilis factam iure canonico quæ legitimè fieri poteſt, & ſæpe etiam ſolet, admittere debet neceſſariò correctiorem iuris canonici decretorum *in can.* illo *de raptoribus*, factam iure ciuili, quæ illegitima, fruſtratoria, & prorſus nulla eſt, & nullius roboris, vel momenti.

Secundò obiicit Panormitanus quòd Pontifex *in c. inter alia*, fundat ſuam illā diſpoſitionem non in canonico ſolùm, ſed in ciuili etiā iure: ergo hoc ipſo probat confirmátque ciuilia iura, quare nec poteſt eodem illo c. ciuilia iura reuocare. Perperam enim fundaret nouum ius in illo ipſo iure quod reuocat; ſed facile reſpondeo primò Pontificem non fundare ſuum illud ius in ciuili iure authenticorum, ſed in ciuili iure Codicis. Secundò neque opus eſſe fateri, ius ciuile authenticorum reuocari in illo c. *inter alia*, erat enim longè antea reuocatum per cōtrariam diſpoſitionem quæ habetur expreſsè *in can. de raptoribus 36.q. 1.* Imò neque propriè eſſe reuocationem iuris ciuilis, ſed nullitatem. Cùm enim longè antea ius illud canonicum conceſſiſſet raptori virginis immunitatem, ius ciuile quod poſtea illam abſtulit, eſt omnino nullum & inualidum. Adde quòd cùm Imperatores conceſſiſſent Eccleſiis ampliſſimum immunitatis priuilegium, nulla prorſus facta alicuius caſus exceptione, & priuilegium conceſſum eſſet non ſubdito, ipſæmet nulliter exceperunt poſtea caſus aliquos, etiamſi nullum ius canonicum contrariū diſpoſuiſſet.

Ad quæſtionem ergo reſpondeo 18. raptores virginum admittendos eſſe ad immunitatem, ac per Eccleſiam defendendos. Primò probatur per illum expreſſum textum iuris canonici ſæpe citatum, qui non poteſt dici conformis ſoli antiquo iuri decretorum, ſed æquè, ac magis etiam conformis recentiori iuri c. *inter alia*; vbi cùm immunitas concedatur reis quantumcūque grauia delicta commiſerint, & hic caſus, ſeu hoc delictum non ſit exceptum, conſequens eſt habere virtute eiuſdem c. immunitatem. Neque verò alicuius momenti eſt, quod dicitur, quòd textus ille excipiens aliquos caſus non firmet regulam in nō exceptis, qui habentur in alia parte iuris. Non enim nitimur in hoc, quòd firmet regulam,

ſed

ſed ſiue illã firmat, ſiue non, adhuc raptor habere debet immunitatem. Cùm enim expreſſo iure illi priùs conceſſa ſit, & ciuili iure, vt dictum eſt, non potuerit reuocari, neque canonico iure reuocata ſit, manet illi ſua immunitas. Hinc valde miror Doctores contrariæ ſẽtentię in eo quod dicunt diſpoſitionem iuris authenticorum conformem eſſe diſpoſitioni c. *inter alia*, cùm ſit illi contraria; cùm enim alio iure debita fuerit raptori immunitas, quam ius ciuile negat, reuocari debuiſſet in d. c. *inter alia* diſertis verbis, vt ius immunitate priuaretur. Non poteſt autem ciuile ius reuocare canonicum, vt patet.

19. Sed potiſſima ratio, qua non modò raptores virginum, ſed omnes caſus qui excepti ſunt iure Authenticorum non tollantur, illa eſt, quoniam Imperatores, etiamſi non haberemus textum illum *de raptoribus 36. q.* 1. adhuc non poterant excipere, neque hunc, neque vllum alium caſum, ex quo priuilegium conceſſum non ſubdito reuocari per concedentem non poteſt. Conſequenter neque limitari, moderari, ac reſtringi. quod locum habet in omnibus illis caſibus, qui iure Authenticorum fuerunt poſtea excepti. id quod abundè probauimus *lib. 3. c.* 12. Cùm Imperatores *Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* conceſſiſſent hoc ampliſſimum priuilegium Eccleſiæ, & Eccleſia id in ſua amplitudine acceptaſſet, ſuo canonico iure firmaſſet, & vſu multorum annorum recepiſſet.

20. Ex his patet ad ea quæ dicit Couarr. non enim eſt conforme ius Authenticorum iuri decretalium. Sed præterea neque eſt caſus iſte raptoris virginũ quamſimillimus, neque verò vllo modò ſimilis caſibus illis exceptis *in c. inter alia*. Cùm ibi exprimatur publicus latro, & nocturnus depopulator agrorũ, qui ambo vno ſolo actu quamplurIbus nocent, & pænè ſingulos de vniuerſitate perturbant: nemo enim audet exire ad ſua negotia illorum metu; raptor verò virginum quàm pauciſſimis vno actu noceat.

Ad ea quæ retuli ex Ancharan. *n.* 10. Reſpondeo ſicut dixi ad ſecundam obiectionem Panormitani *n.* 18. ad illud quod non firmat regulam, patet ex dictis *n.* 19. ſiue firmet regulam, ſiue non firmet, parum facere ad rem noſtram. Neque eſt ſimile quod affert ex *c. ad audientiam*, quia ſumus in caſu vbi ius ciuile excipiens alios caſus, & repugnat expreſſo iuri canonico, de illo ipſo caſu contrarium expreſsè ſtatuenti, & reſtringit priuilegium conceſſum non ſubdito, ad quod reſtringendum nõ habet poteſtatem. & idem dico ad exemplum c. *quoniam frequenter*, ibi adductum. 21.

Verum tamen eſt, ſicubi reperiatur conſuetudo contraria, illi ſtandum eſſe. 22.

Addo ſententiam etiam contrariam, quamuis iuri repugnantem, & iuri quidem tam canonico, quàm ciuili Codicis, quod ſolùm in hac materia vim habet ſuam: propter tot támque inſignium Doctorum authoritatem, aliquid ſortiri probabilitatis, cui licèt tutũ mihi nõ videatur adhærere, ſiquis tamen Epiſcopus in iudicando adhæſerit, non putarem, eum, aut immunitatis violatorem eſſe, aut pœnas præſentis conſtitutionis incurrere. 23.

Et aduertendum pòſt præſentem conſtitutionem Gregorij X I V. eſſe longè minus probabilem, ac minus

tutam

tutam, cùm Pontifex longè plures caſus hîc expreſsè excipiat, neque iſtum inter eos numeret; cùm ergo alio iure eccleſiaſtico ad immunitatem admittatur, & hoc iure excipiẽte multos caſus non excludatur, manet illi ſalua ſua immunitas.

24. Quartus caſus habetur in iure ciuili *Cod. de his qui ad Eccleſ. confug. l. ſi ſeruus.* Vbi ſeruus ad Eccleſiam cõfugiens cum armis, ſi à clericis authoritate Epiſcopi grauiter admonitus ea deponere detractet, priuatur immunitate, éſtque intromiſſis armatis militibus extrahendus, quod aliqui vniuersè intelligunt tam de ſeruo, quàm de libero homine armato nolente arma deponere, fundántque hoc in eo quòd delinquit grauiter in Eccleſia arma tenendo. Arma enim ciuili iure geſtare etiam extra Eccleſiam prohibitum eſt. *l. 1. Cod. vt armorum.* ſed melius gl. ciuilis iuris ibidem in v. *conſlanda*, ſermonem eſſe ait de ſolo ſeruo nolente arma deponere, vt illis ſeſe contra dominum, ſi opus ſit, tueatur. Quoniam verò neque canonico iure, neque verò conſuetudine id receptum eſt, non eſt is caſus à nobis admittendus, ſicut abundè probatum eſt ſuprà *lib. 4. p. 3. cap. 17.*

25. Poſtremus & vltimus caſus ciuili iure exceptus eſt, cùm ſeruus qui domini metu ad Eccleſiam confugit, domino præſtante ſacramenta impunitatis, redire ad eum recuſat. *l. præſenti. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug. §. ſanè ſi ſeruus.* quem caſum, cùm pleraque canonica iura expreſsè recipiant, etiam nos recipere, ac ſeruare debemus.

An homicida ex propoſito & per inſidias antiquo iure caruerit immunitate.

CAPVT IV.

DE huiuſmodi homicida ſic loquitur expreſſus textus *in c. 1. de homicidio. Si quis per induſtriam, & per inſidias occiderit proximum, ab altari meo auelles eum, vt moriatur.* qui textus ita vt iacet, iiſdem prorſus verbis deſumptus ex ſacra Scriptura *Exodi 21.* inter canones, ſeu Decretales de homicidio relatus eſt, neque verò apparet à quo Pontifice, quo tempore, quem in finem id actum ſit. Hinc grauiſſima oritur ac pænè inextricabilis difficultas, debeat ne is textus de priuatione immunitatis intelligi, nec aliquo alio ſenſu exponi. Nam ſi de priuatione immunitatis intelligatur, neceſſariò videntur ab ea excludendi omnes homicidæ, qui crimen homicidij commiſerunt, vt ſolus admittatur ad immunitatem caſualis homicida, qui in foro exteriori caſu occidiſſe probatur, is enim ſolus in illa Hebræorum lege exceptus erat. Quare fruſtrà addita eſſet decretalis finalis *de immun. Eccleſiarum*; qua, qui homicidia, & mutilationes membrorũ in ipſis Eccleſiis, vel cœmeteriis cõmittere non verentur, ſperantes ab Eccleſia defendi, ab immunitate excluduntur; ſatis enim etiam ſine ea ſpe occidentes excluſi erant, vbicunque occidiſſent, per diſpoſitionem *d. c. 1. de homicidio*, ſi hoc ſenſu intelligatur. Neque valet, ſi dicas, diſpoſitionem c. fin. eſſe antiquiorem, poſtea verò ampliatam ad omnem induſtrioſum occiſorẽ. Nam

(margin: 1. beside first line; 2. beside "Nam ſi de")

P. Gambat. de immun. Eccl. Tt

Digitized by Google

Nam decretalis illa finalis edita eſt à Gregorio I X. vt patet, cuius authoritate cõpilatę ſunt decretales, inter quas poſitus eſt textus ille *c. 1. de homicid.* Qui certè non poteſt poſt Gregorium I X. relatus eſſe in eũ locum, ſed vel ſub Gregorio dũ decretales compilarentur, vel antea, vt vel eodem tempore textus vterque manauerit, vel textus ille *c. 1. de homicidio*, antiquior cenſendus ſit. Si verò textũ prædictũ

3\. *dicti c. 1. de homicidio* aliquo alio ſẽſu intelligamus, recedemus proculdubio à germano eius intellectu, quẽ verba ipſa indicant, & quẽ in eo ſacræ Scripturæ loco Spiritus ſanctus intendit, quo cùm ſemel lapſi fuerimus, nihil firmum, ac ſtabile inueniemus, vbi figamus in exponendo pedem. Multiplicem dicti cap. primi intellectũ refert Panormitanus, partim *in c. de homicidio.* partim *in c. inter alia, de immun. Eccl.* Butr. *in d. c.* 1. & alij ibidem, & Guido Papæ *in deciſ.* 121. quæ incipit, *In camera.* Quatuor primæ expoſitiones quas referam reſtringunt textũ ad ſolos ſacerdotes, ſeu clericos.

4\. Prima eſt, vt ſacerdos per induſtriã, & inſidias occidens proximũ ab altari auellatur; id eſt, altaris miniſterio arceatur, declaratus irregularis, vt ſic moriatur, nempe peccato, per pœnitentiam, vt ea altaris priuatione confuſus ſeriã agat pœnitentiã de homicidio perpetrato.

5\. Secunda eſt de pœna depoſitionis ab ordine, vt ſit ſenſus, ſi clericus per induſtriã, & inſidias hominẽ occiderit, depones eum ab ordine depoſitione verbali, vt moriatur, id eſt, vt perpetuò ipſi interdicat altari; quoniã enim depoſitio natura ſua perpetua eſt, mors vocatur.

6\. Tertia expoſitio, de clerico incorrigibili intelligi, de auulſione ab altari per depoſitionẽ realẽ, quæ degradatio eſt, & de vera morte violenta illi inferenda, vt clericus induſtrioſus, ſeu inſidioſus occiſor hominũ incorrigibilis realiter degradatus, ſeculari curiæ, extremo ſupplicio puniendus, tradatur.

Quarta expoſitio de quouis clerico occidente per induſtriã, & per inſidias, vt hoc ipſo, quòd clericus per induſtriã, & inſidias occidit, etiãſi incorrigibilis non ſit, ſed ſemel tantùm hoc modo occiderit, degradetur, & ſeculari curiæ tradatur, extremo ſupplicio plectendus. 7.

Sed his omnibus expoſitionibus aduerſantur verba textus, quæ vniuersè, ſeu indeterminatè loquendo omnes complectuntur, non modò clericos ac laicos, ſed viros etiam, ac mulieres, neque locus ille Exodi de ſacerdotibus loquitur, neque vlla prorſus ratio ſuadet ad clericos reſtringere. Neque verò verba illa, vt moriatur, ad clericos vlla ratione adaptari poſſunt, ſecundùm vllam illarum expoſitionum. Non ſecundùm duas priores, quoniam particula illa *vt*, denotat cauſam finalẽ, propter quam ab altaris miniſterio remouetur, ſi enim ſecundùm primam expoſitionem ab altari repellitur, tãquã irregularis, nõ rectè ſubditur vt moriatur peccato per pœnitentiã: quia irregularitas non eſt ordinata tanquam in finem in pœnitentiam, ſed in reuerentiam diuinorum, vt qui humano ſanguine ſe polluit contra Chriſti principalis ſacerdotis manſuetudinẽ, non permittatur exercere ſacerdotis officiũ. Si verò iuxta ſecundã expoſitionem intelligamus, perpetuitas illa non eſt finalis cauſa depoſitionis. Neque ſecundùm duas poſteriores expoſitiones: nã ſecundùm tertiã expoſitionem additur incorrigibilitas, 8.

cuius

cuius non modò mentio, ſed neque ſignũ vllum, aut leuis ſuſpicionis apparet. Secundùm verò quartã non eſt receptum, omnẽ clericum committentem crimen homicidij degradatũ tradi curiæ ſeculari extremo ſupplicio plectendum. Multis aliis rationibus eaſdem expoſitiones expugnare conarer, niſi adeò per ſe ab ipſis verbis textus alienæ palàm apparerent, vt fruſtrà in hoc laborem perderem.

9. Quinta expoſitio eſt de quolibet induſtrioſo atque inſidioſo quidem occiſore ſiue clerico, ſiue laico, ſed vt euellatur ab altari, id eſt, priuetur altaris participatione, ſeu cõmunione ad mortem, id eſt, per excommunicationem quæ morti æquiparata, tanquam mors quædam eccleſiaſtica interdum ſolet mors vocari; ſed hæc quãuis rationabilior, quoniã neque ad ſolos clericos ſeſe reſtringit, & mortis nomen excommunicationi adaptat, quod non eſt à iure canonico alienum: tamen quoniã non ſaluat auulſionẽ ab altari, & mortẽ, tanquã duo diſtincta, quorũ poſterius ſit finalis cauſa prioris, ideo admittenda non eſt: cũ præſertim ſenſus iſte myſticus ſit à ſẽſu ipſius ſcripturæ alienus.

10. Sexta expoſitio Goffredi, intelligendum eſſe, vt iacet eodem prorſus ſenſu, quẽm verba ipſa indicant in illo *Exodi* 21. quemcunque induſtrioſum, ſeu inſidioſum homicidam, ſi ad altare confugerit, inde eſſe ad mortem auellendum. Sed tanquam legem antiquam non eſſe poſitam eo loco, vt illam ſeruemus, ſiue ad praxim reducamus in lege Chriſtiana, ſed ſolùm vt cognoſcamus, quo rigore Deus in ea lege vſus ſit contra huiuſmodi induſtrioſos, atque inſidioſos occiſores, vt ita crimen hoc tanquã apud Dei oculos grauiſſimũ deteſtemur. Hanc impugnat Panormit. *in d. c. de homicidio*, quoniam ea quibus authoritatẽ impertimur, noſtra facimus. *c. Apoſtolica, de præbendis lib. 6. & l. 1. Cod. de vetere iure enucleando.* Sed Rom. Eccleſia inſerendo hanc veterẽ legẽ ſuis decretalibus, authoritatem illi impertitur; ergo ſuam facit, ex quo illud conſequitur, vt tanquam Eccleſiæ lex ab omnibus obſeruanda ſit; qui tamen Panor. *in c. inter alia, n.* 18. candem Goffredi opinionẽ ſuppreſſo eius nomine recipit, dicens procedere in terminis ſecundùm antiqua tempora, quia altare veteris Teſtamenti non gaudebat illa immunitate, qua hodie gaudent noſtra.

Septima expoſitio ipſius Panormitani intelligendum eſſe iuxta terminos *c. fin. de immun. Eccleſ.* vt locũ habeat in homicidio commiſſo ex propoſito in ipſa Eccleſia, vel cœmeterio, dicens hoc videri tenere ibi Doctores. Sed fruſtrà ob eadẽ Pontifice eodẽ tempore bis diuerſo modo ponerentur, & fieret hîc quoque de Eccleſia mentio, ſicut in d. c. final. 11.

Octaua expoſitio homicidas qui ex propoſito, ac per inſidias hominẽ occidunt, carere immunitatis priuilegio, ac ſi ad Eccleſiam confugiant, auellendos eſſe ab ipſomet ſacro altari ad mortẽ, eſt expoſitio gloſſæ *in d. c. 1. de homicid.* in v. *per inſidias*, quam recipit Felin. ibi. Aretin. *in c. cùm non ab homine, de iudic. col.* 10. Specul. *in tract. de concil. 1. p. tit.* 45. Alex. *conſil.* 145. *lib.* 7. *n.* 5. Guido Papæ *deciſ.* 121. incipiente, *In Camera.* Boer. *deciſ.* 109. vbi aſſerit ſic vſu receptũ eſſe apud Gallos, ſeruarique in Pariſienſi Parlamẽto, & non ſemel ita fuiſſe apud ſe iudicatum in curia Burdegalenſi. 12.

Couarr. *lib.2. var. reſol. cap.20. n.7.* docet idem haberi in l. regia apud Hiſpanos *parte 2. tit.1. l.vlt.* In hoc noſtro Siciliæ regno recepta eſt eadem expreſsè in quodam generali Parlamento, & in lege ab ipſomet parlamento poſita per tria regni totius brachia, demaniale, militare, atque eccleſiaſticũ, ad quod omnes totius regni Prælati conuenire ſolent, & ab Alphonſo tunc Siciliæ Rege confirmata, quæ habetur in capitulis regni (ſic enim vocant regni leges ſpeciales) *cap. 71.* ſub Alphonſo, de cuius legis authoritate, ac vi abundè dictũ eſt à nobis ſuprà *lib. 3. cap. 13.* eius verba ſic habent: Quantum ad Eccleſias attinet ius commune ſeruetur, quo homicidæ ex propoſito quocunque loco homicidium perpetrarur, &c. impunè per officiales capi poſſint, & iuxta eorum demerita puniri. ſed & Couar. *loco ſuprà cit.* & Clar. *in pract. crim. §. fin. q. 30. verſ. ſcias tamen, & verſ. hoc autem*, addunt homicidium per inſidias, & ſecundùm opinionem communem, & Chriſtiani orbis conſuetudinẽ admodum receptam carere immunitate. quod idem teſtatur Igneus *in l. 1. § ſi dominus, n.7.* vbi non ſolùm cõmuni, ſed communi omnium opinione, nec quoquo vſu, ſed vſu, ac ſententia iudicum receptam docet. Idem teſtatur Remigius *de immun. Eccleſ. fallent. 13.* & Millæus *in pract. crimin. fol. 31. n. 19.* Papien. *in forma inquiſitionis*, in *v. hac eſt quadam inquiſitio n.31. in fin.* teſtatur ita ſeruari in Italia. eandem ſententiam tenet Ancharan. *in c.1. de homicid.* Alciat. *de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 33. & lib.7. parergôn. cap.6.* Chaſſan. *in conſuet. Burgun. rubr. 1. §.5. verſ. Archidiaconus n.113.* Io. Ma. Monticell. *in ſua pract. crimin. reg. 12. n.25. verſ. limita 1.* Io. Barb. *in viator. iuris lib 3. de violat. immun. verſ. ſeptimus, quando quis*, &c. Iodoc. *in ſua pract. crimin. c. 106.* Gigas *lib. 1. de crimine leſæ maieſtatis, rubr. Qualiter & à quibus, q. 10. n.17.* Anton. Gomez *variar. reſol. c. 10. tit. quando reus gaudet immun. n.2. verſ. quintò limita.* vbi non eſſe ab hac ſententia recedendum duplici ratione probat: prior, quoniã eſt ſententia cõmunis, poſterior, quoniã magnam habet æquitatem. 13.

Quod idem & ſentit, & iiſdẽ omnino rationibus ſuadet Farinac. *lib. 1. ſuorum criminal. q. 28.* Qui in ſecunda editione addit hodie hanc ſententiam abſque vlla difficultate procedere vigore huius ipſius conſtitutionis Gregorij X I V. quæ expreſsè hunc caſum excipit, vt patet ibi. Aut qui proditoriè proximum occiderit. Quibus verbis apertè profitetur Farinac. nomine proditorij homicidij in hac cõſtitutione intelligi id quod per induſtriam ac per inſidias fit.

Pro ſolutione aduertendũ crimen homicidij multis modis committi poſſe, præſertim verò tribus, vt dictũ eſt *lib.1. cap.7. n.8.* Dico autem *crimen homicidij*, vt excludã primò homicidium merè caſuale, quod in foro etiã externo merè caſuale iudicatur, quando poſt adhibitã debitam diligentiã dando operã rei licitæ ſequitur alicuius mors ex mea operatione: ſecundò vt excludã homicidium, quod committitur ad neceſſariam ſui defenſionẽ, adhibito moderamine inculpatæ tutelæ. 13.

Primũ crimen homicidij eſt cùm homicidiũ eſt quidẽ volitum, vel in cauſa, vt eſt homicidium caſuale, quod ſequitur ex opera, ex qua probabiliter potuit ſequi mors, & po- 14.

tuit

tait ac debuit præuideri,& non fuit præuiſũ, vel ex negligentia, inaduertentiáque culpabili in adhibenda diligẽtia ad impediedã mortẽ,vel etiam homicidium volitum in ſe, etiã cum dolo, vt inquit Clar.*q.*illa 30.*cit.verſ.ſcias tamen.*dũmodo nulla antea præceſſerit animi deliberatio,vt ſi exorta repentè rixa, aliquis ex iracundiæ motu quẽ occidat nõ modò aduertenter,ſed etiã dolo aliquo tunc occurrente vtatur ad illũ occidendũ,& hoc aliquãdo pro inculpabili habetur in foro exteriori.

15. Secundũ eſt crimen homicidij quod ex præcedenti animi deliberatione committitur,vt vocat Clar. poſt alios multos, loco ſuprà cit. quod nos induſtrioſum vocauimus poſt Abulenſem *in c.* illo 7. *lib.* 1. itaut aliquanto poſt deliberationẽ interuallo occidat, mediaque induſtriosè compareat,quibus ad illum occidendum vtatur, in quibus magna plerunque induſtria adhibetur, tamen abſque proditione, atque inſidiis, & vocari ſolet apoſtatum homicidium, ſeu apoſtatè commiſſum. Qui enim ex præuia animi deliberatione occidit, loca & opportunitatem quærit ad id perficiendum quod deliberauit.

16. Tertium eſt per inſidias homicidium,ac proditorium, quo quis occidit incautum:vt cùm ambulat cũ eo tanquam amicus, & arrepta ſolitudinis occaſione à tergo illum inuadat, cùm parat illi certo loco inſidias, & aliis multis modis, de quibus ſuo loco dicetur.

17. Hoc poſito, dico primò primum crimen homicidij habere immunitatem: hanc ſententiam Clarus *in d. verſ. ſcias tamen*, teſtatur eſſe communem poſt Couarr. *lib.*2.*variar.reſol.c.*10.*n.* 8. *in fin.* & ab omnibus in praxi indifferenter obſeruari, quam iuſſit etiam ſeruari ſenatus Mediolanen. in quodam Auguſt.Palmerio 13.Febr.1550. quam etiam nos paſſim ſeruari videmus in hoc Siciliæ regno, tum apud reliquos magiſtratus inferiores, tum apud regiam magnam curiam criminalem, vt quamuis aliquis expreſsè contenderet hunc caſum virtute illius primi capituli de homicidio,aut virtute ſpecialis legis noſtri regni carere immunitate, propterea quòd ſit verum crimen homicidij, etiam induſtrioſum ſuo modo, quoniam tamẽ & communis doctorũ conſenſus, & conſuetudo vbique recepta interpretatur huic immunitatem deberi, illi neceſſariò ſeruanda ſit.

Dico ſecundò, neque certum eſt virtute dicti c. 1. de homicidio homicidium inſidioſum ac proditorium carere immunitate. hanc ſententiam probant quęcunque pro vltima dicti cap. expoſitione allata ſunt ſuprà *n.*12. de hoc enim caſu præcipuè eſt adeò communis omnium ſententia, ac praxis in Hiſpaniis, Galliis atque in tota Italia, totóque Chriſtiano orbe, abſque vlla contradictione recepta. 18.

Dico tertiò de ſecundo homicidij crimine quod ex præmeditata animi deliberatione poſt aliquod temporis interuallum committitur apoſtatè, atque ex induſtria, abſque vllis tamen inſidiis & proditione,dubia res eſt. Alexander enim *in conſil.* 145.*n.* 4. 6.*&* 11. *lib.* 7. vt refert Conrad. *in pract. tit. de captura fol.* 168. *n.*6. *in fin.* & poſt eum Clar.*q.*illa 130.*verſ.punctus eſt.*teſtatur communem doctorum ſententiam eſſe affirmatiuam,nempe huic immunitatem deberi. Cui communi innixus idem Alex. ita con- 19.

Digitized by Google

ſuluit *in eo conſilio*.quam ſententiam ſequitur Conrad. Blanc.*in ſua pract. criminal. fol.* 4. *n*.26. Gigas *lib.* 1. *de crimine læſæ maieſtatis, rubr. qualiter, & à quibus crimen læſæ maieſtatis committatur,q*.16. *n*.19.*verſ. nec aſſenſio, & verſ. idem dicas*.Couarru.*lib*.2.*variar. reſolut.c*.20.*n*.7.*verſ. in his profectò caſibus*. Marianus *in c*. 1. *de homicid. num*.3. *& in tract. de citatione, art*. 17. *q*.6. *col*. 1. & poſt eum Boſſ. *in tit. de captura n*.21. qui duo poſtremi addunt eos qui contrà ſentiant communiter reprobari. quam ſententiam ſecundùm communem opinionem in praxi ſeruari teſtantur Alex. & Blanc. *locis citatis*. Probat Couarr. ſuam ſententiam ratione, quoniam homicidium per ſolã induſtriam ex præuia animi deliberatione patratam verè à proditorio diſtinguitur: ergo non caret immunitate. Secundò probatur,quia *in c*. 1. *de homicidio*, hæc duo per particulam copulatiuam requirũtur, per induſtriam,& per inſidias: ergo ſimul eſſe debent, & non ſatis eſt ſola induſtria ſine inſidiis.Tertiò,quia Doctores, exponentes illud *Exod.* 21. per induſtriam, & per inſidias exponunt, id eſt, proditoriè. Ita Abulen. *in* 21. illud *c*. Felin. Ancar.& alij *in c*. 1. *de homicidio*. Contrariam ſententiam communem eſſe obſeruat Plot. *conſil. criminal. diuerſo* 133. *num*.19.*volum* 1.& Clar.*in ſua pract. q*. 30. ſæpe citata, *verſ. punctus eſt*, quam Couarr. qui contrà ſentit, concedit etiam ingenuè eſſe magis communem, & fatetur propter doctorum authoritatem,& eorum cõmunem opinionem, ſæpiſſime huiuſmodi homicidas extrahi de Eccleſiis. & nota vocẽ illam *ſæpiſſimè*, quæ ſatis eſt ad oſtendendam conſuetudinem, vnde & ſubdit Clarus *ibidem* ſecundùm hanc opinionem magis communem,& à conſuetudine approbatam, ſe vidiſſe plurie iudicari. vbi etiam nota verbum illud *pluries*, in homine atteſtante de viſu. Refert autem tres caſus quibus ipſe interfuit.Primus fuit anno 1554.die 26.April.contra Petrũ Antoniũ Deſcôte, qui cùm captus fuiſſet in cella cuiuſdam Monachi monaſterij ſancti Sigiſmundi Cremonæ, nihilominus propterea quòd homicidiũ ab eo commiſſum erat ex præuia animi deliberatione, iuſſu ſenatus Mediolanẽſis fuit illi caput amputatũ.Secũdus caſus fuit anno 1561. die 7.Iulij contra Nicolaũ Iiſuettum. Tertius caſus contra Franciſcũ Caſuſinũ anno 1562. qui ambo authoritate ſenatus prædicti propter huiuſmodi homicidia ſupplicio extremo affecti ſunt.Ita etiã alibi factum teſtatur Guido Papæ *deciſ*.121. Ita ſe vidiſſe pluries iudicari teſtatur Mayn.*in l.nemo de domo n*.20.*ff. de regul. iur*. Ita demum obſeruari in tota Italia refert Practica Papien. *in forma inquiſitionis,in v. hac eſt quadã inquiſitio*. quem refert Remigius *in tract.de immun.Eccleſ.fol*.6. & Alciat. *de præſumptionib. regul*.3. *præſumptione* 33. quam ſententiam ſequitur Io.Gall.*q*.172.*& per Arreſtũ*. Papo *lib*.1.*tit*.11.*arreſto* 18.Boër. *deciſ*. 109 *poſt n*.7. Farinac. 1. *parte ſuorum crimin.q*.28.*n*.23. vbi refert Ancaranum Speculũ,Alciatum & alios locis ſuprà citatis pro octaua expoſitione.Concludit Clar.non eſſe in praxi ab hac opinione recedendum, cùm magis communis nempe ſit, & vniuerſali vt minimùm totius Italię cõſuetudine recepta.Puto etiã in Hiſpaniis eandem conſuetudinẽ ſeruari; de iis enim puto dictum à Couarr.quòd ſæpiſſimè ex Eccleſi-

is

is extrahuntur. Vnde

20. Dico quartò, ſi de iure communi loquamur, huiuſmodi homicidæ ex induſtria & apoſtatè, carent immunitate. Probatur primò ex verbis *c. primi de homicidio*. Secundò ex communi, & magis communi doctorum opinione & conſenſu. Tertiò ex certa per tam multos Doctores relata praxi. Quartò, quia in lege veteri homicidæ qui ex præcedenti odio, atque animi deliberatione occidiſſent, excludebãtur, ſicut à ciuitatibus refugiorum, ità ex altari, ac templo; frequenter enim ſcriptura ad iudicandum homicidiũ caſuale examinari vult num præceſſerit rixa ab heri, & nudiuſtertius, vt etiamſi caſu commiſſum videatur homicidium ex præcedente rixa, præſumatur etiam ex præcedenti odio, atque animi deliberatione factum, vt excluderetur ab immunitate: verba autem *dicti c. primi de homicidio* ex lege veteri deſumpta sũt.

21. Dico quintò in hoc Siciliæ regno excludendos eſſe homicidas huiuſmodi ab immunitate, tum propter praxim, & conſuetudinem magnæ regiæ curiæ criminalis, tum propter ſpecialem regni legem, quę tantæ eſt authoritatis, vt ſuprà diximus; cùm enim ſit lex regni quæ in magna eiuſdem regni curia in viridi eſt obſeruantia, nulla ratione licet ab ea recedere, neque verò obſtat ſicubi in eodem regno conſuetudo contraria reperiatur, tum quia ſtandum eſt conſuetudini ac praxi maioris tribunalis ipſius regni in quo hæc conſuetudo viget, cùm ad magnam regiam curiam appelletur in toto regno, tũ quia pleriſque eiuſdem regni legibus, ſeu capitulis cautum eſt debere ſemper intelligi eſſe in viridi obſeruantia, neque vlla contraria conſuetudine illis quicquã detrahi, vt apparet *c. 45.* ſub Alfonſo, vbi etiam ſtatutum eſt nõ eis præiudicari per actus ſcienter factos in contrariũ tã in iudicio, quàm extrà, qualitercunque, & quomodocunque, etiãſi pluries, vel millies cõtrariũ iudicatũ eſſet. Item *c. 434. & 487.* ſub eodẽ Alfõſo multo magis ſtandũ eſt huic ſententiæ; cùm ſit totius Italiæ conſuetudine recepta.

Vltimò dico extra Siciliam, non modò vbi eſt contraria conſuetudo, ſed etiam vbi non apparet eſſe hanc conſuetudinem, poſſe practicari tuta conſcientia ſententiam contrariã propter authoritatẽ tot, tantorúmque doctorum, quæ ſatis eſt ad faciendam ſẽtẽtiã probabilẽ, & in cõſciẽntia tutã, vbi nõ apparet de cõtraria lege ſpeciali, vel cõſuetudine. 22.

Ad rationem initio adductã *n. 2.* reſpondeo ex primo dicto manere, aliqua crimina homicidij non excludi ab immunitate. 23.

Ad rationem adductã per Couarriam reſpondeo primò concedendo antecedens, at non ſolùm proditorium caret immunitate, ideo non valet conſequentia. Secundò concedo vbi non eſt ſpecialis lex, neque conſuetudo contraria, poſſe etiam illud practicari.

Ad tertium reſpondeo vel doctores ſumere proditorium amplè, vt includat etiam apoſtatum, de qua re ſuo loco dicetur, vel exponere proditoriè, propter inſidias; vel non bene exponere, vel ſecuros eſſe cõtrariã ſententiã, vt coniunctim cõcurrere debeat induſtria cum inſidiis ad priuandum immunitate.

De aliis caſibus antiquo iure can. exceptis ab immunitatis priuilegio. CAPVT V.

Sunt

1. SVNT & alij antiquo iure canonico ante hanc videlicet cõſtitutionem excepti caſus ab immunitatis priuilegio, quos hoc capire inueſtigare intendimus. Primus habetur *in can. nullus clericorum* 17. *q.* 4. in poſteriore parte §. *ſi qui clerici*, cuius hæc ſunt verba : *Si qui clerici in mutuam cædẽ proruperint, pro vt dignitas officiorum in tali exceſſu contumeliã pertulerit, à Põtifice vindicetur.* quem textum ſecundùm vnum intellectum exponunt doctores, vt ſi quis clericum occidat, careat immunitate Eccleſiæ, propter ſacrilegium; cui alij addunt alium textum *in can. frater. eadẽ cauſa & q.* quatenus dicit non debere ad ſupplicandum admitti eum qui admittere ſacrilegium non dubitauit. ita Io. de Vuiſchis *in tract. de immun. Eccleſ. n.* 38. *caſu* 7. Ancharan. *in c. ea quæ, de regul. iur. lib.*6. *col.* 29. *in fin. col.*99. *quæro, & col.* 30. *verſ. quidã miſer ſacerdos.* Gigas *lib.* 1. *de crimine læſæ maieſt. rubr. qualiter & à quibus q.* 10. *n.* 16. qui volunt etiamſi clericus clericum, aut ſacerdos clericum occidat, carere immunitate, ac prætetea ſi proditoriè occidat, damnandum eſſet ad mortem, poſteaquam per Epiſcopum traditus fuerit curiæ ſeculari, per textum *in c.* 1. *de homicidio.* Eundem caſum excipit ab immunitate Anan. *in c. ea quæ, de regul. iur. lib.* 6. Barb. *in viatorio iur. rubr.* 33. *de violator. immun. verſ. ſecundus interficiente clericum.* Boer. *deciſ.* 109. vbi teſtatur ita apud ſe fuiſſe ſeruatum, etiam in vulnerante ſacerdotem. Iodoc. *in pract. crim. cap.* 106. *rubr. de violator. templor. n.* 14. Vbi vniuersè tenet nullum committentem ſacrilegium debere ad immunitatem admitti, concordat Clar. §. *fin. q.* 30. *verſ. quæro numquid generaliter*, prope finem, dicens: De ſacrilegis autem reperio ſenatum Mediolanenſem indiſtinctè iuſſiſſe illos extrahi de Eccleſia die 14. Nouembris 1560. nec reprobat hoc factum ipſius ſenatus, quare eo ipſo probare videtur.

2. Ad hunc ego caſum puto textum illum priorem *in can. nullus clericorũ*, non pertinere; nullam enim facit mentionem aut de confugio ad Eccleſiam eius qui clericum interfecit, aut de immunitatis priuatione. Poſteriorem verò textum *in can. frater*, habere aliquid momẽti, propterea quòd licèt de alio caſu ſacrilegij tractet, fundat tamen ſe in ipſa ſacrilegij ratione, quæ cùm omni ſacrilegio competat, probabiliter videtur omne ſacrilegium excludere ab immunitate; ſed quoniam in pœnalibus, cuiuſmodi eſt immunitatis priuatio, poteſt dici non eſſe à paritate, ſeu identitate rationis faciendam extenſionem à caſu expreſſo ad caſum non expreſſum, ideo non eſt iſte caſus de iure vſque adeò certus ac firmus, vt de eo dubitari non poſſit; neque verò tantus in eũ conſentit doctorum numerus, vt nos aſſentiri cogat, eſt tamen probabilis propter illorum doctorum authoritatem, & propter illud fundamentum quod habet *in d. can. frater.* & ſicubi vel eſt conſuetudo recepta, vel ſaltem extat memoria quòd ſic aliquando iudicatum ſit, non auderem ibi contrarium practicare. Vbi verò neque apparet de hac conſuetudine, neque extat memoria quòd aliquando ita iudicatũ ſit, nõ videtur mihi in rigore neceſſariò neganda immunitas, ſed aliquam habet probabilitatem poſſe ad eam admitti.

Secun-

3. Secundus caſus eſt eius qui Eccleſiæ immunitatem violauit extrahendo de Eccleſia eum cui immunitas debeatur. Habetur expreſſiſſimis verbis *in d. can. frater q.* 4. & eſt caſus proprius illius textus. Vbi probat Pontifex ſententiam Epiphanij Epiſcopi qui eum, qui confugam de Eccleſia extraxerit, ad Eccleſiam admitti vetuiſſet. eius ſententiam probat Pontifex ea potiſſimùm ratione, quòd non debeat ad ſupplicandum admitti, qui ſacrilegium commiſit. Pro quo eodem caſu multum faciunt rationes *cap. quia fruſtrà, de vſur.* vt notat gl. *in d. can. frater. in v. nec enim faciunt.* & rationes *c. final. de immun. Eccleſ.* gl. *in d. cap. in v. ab omnibus*, recurrit ad crimen in Eccleſia comiſſum, propterea is ab omnibus Eccleſiis deſtituatur immunitatis priuilegio, quia in Eccleſia deliquit, de quo *in dicto capitulo final. de immun. Eccleſ.* qui locus licèt de ſolis homicidiis & membrorum mutilationibus expreſsè loquatur, de omnibus delictis in Eccleſia commiſſis communiter intelligi ſolet. Hunc caſum gloſſa reſpuere videtur *in d. v. ab omnibus*, in fin. dicens: Sed textus *in c. inter alia* duas tantùm perſonas excipit, ſi enim caſus iſte *in d. can. frater*, deſideretur, debuiſſet *id d. c. inter alia* numerari inter caſus ab immunitate exceptos, ſicut fuit numeratus caſus publici latronis. Quę ratio gloſſæ æquè probat de caſu præcedente. Sed tamen priorem caſum recipio propter doctorum authoritatem, vt dixi, hunc verò propter diſpoſitionem ſaltem *dicti cap. final. de immunit. Eccleſ.* & eius rationes. Neque verò neceſſe erat excipi, quia fortè non erat ita clarus, noluit enim illi authoritatem addere.

4. Tertius caſus habetur *in can. ad Epiſcopos, eadē cauſa* 17. *q.* 4. vbi violatores Eccleſiarū generaliter ab immunitate videntur excludi. Iubetur enim Epiſcopis vt eos acceſſu Eccleſiarum indignos iudicēt, quod de acceſſu confugij multi intelligunt. Sed quicquid ſit de hoc textu, iidem per idem *c. finale de immunit. Eccleſiarum* tanquam delinquētes in Eccleſia excluduntur.

5. Quartus caſus addi ſolet à pleriſque incaſtellantium Eccleſiam, aut inde pugnantium; cùm Eccleſiæ incaſtellatio ſit iure prohibita, *in can. ſanctorum* 20. *q.* 1. neque inde fieri poſſunt propugnacula, ex quibus prælia committantur, ſeu in quibus milites qui præliantur, recipiātur, vt not. gl. *in d. can. ſanctorum. in v. incaſtellari.* Hunc casū recipit Hoſtien. *in ſum. in tit. de immun. Eccleſ.* §. *in quantum*, in initio. Io. Andreas. Innoc. & Henr. *in c. cum Eccleſia, de immun. Eccleſ.* & ibi Cardinal. Anton. & Ancaran. reducunt alij ad *cap. fin. de immun. Eccleſ.* quia iſti delinquunt in Eccleſia. Excipiunt tamen aliquos caſus, primus ſi id fiat authoritate Epiſcopi tempore iuſtæ neceſſitatis, puta propter metum Paganorum, pyratarum, latronum. Secundus ſi fiat ad defendendum iura Eccleſiæ. Tertius ſi non ad alicuius offenſionem id fiat, ſed ſolùm vt ſaluentur in ea Chriſtiani. Quartus ſi incaſtellatū à clericis ad defendendum Eccleſiā contra laicos qui eam prædandi gratia, vel ob aliquam aliam cauſam volūt inuadere. Qui ergo extra caſus permiſſos Eccleſiam incaſtellarint, non defendantur ab ea; concordat Angelica, *in v. Immunitas q.* 18. & Sylueſt. *in v. Immunitas* 3. *q.* 3. *verſ.* 40.

quia addunt eos qui belli tempore ad Eccleſiam confugiūt,ſi neque incaſtellent eā, neque inde pugnent, nō poſſe ab hoſtibus capta vrbe inde per vim extrahi, aut damnari ad pœnā (intellige ab hoſtibus Chriſtianis) debēt enim priuilegio immunitatis liberè gaudere; idéque iudicium ſtatuendum eſt ſi in caſu conceſſo incaſtellent.

6. Quintum caſum refert Io. Igneus *in l. 3. §. ſubuenitur, n. 102. ff. ad Syllanian.* effractoris carceris, maximè verò ſi per vim, arma, aut præmeditatam conſpirationem id agat, ac potiſſimùm ſi nocturno tempore: quē casū cōtineri putat *in c. inter alia, de immun. Eccleſ.* ſub nomine depopulatoris agrorum, propterea quòd inſtar depopulatoris ſe gerit, nō enim priuatę alicuius domus, ſed publicę effractor eſt. & iuſtitia ſecularis, ſeu magiſtratus, ad quē pertinebat carceratos punire, ſpoliatus eſt ſuis reis: ergo debet reſtitui ad priſtinū, & ita fuiſſe aliquādo obſeruatū teſtatur Chaſſan. *in conſuetudine Burgun. in nouis, tit. Des Iuſtices, verſ. quod ſi carceris.* Sed cōtrariū expreſsè tenet Igneus, & Chaſſan. *locis citatis*, quos ſequitur Remig. *in tract. de immun. fallent.* 29. & Boër. *deciſ.* 110. vbi docet ita aliquando concluſum in quodā facto fuiſſe, & ratio, quoniā nec habet in iure firmum aliquod fūdamētū, neque apparet vlla ſimilitudo cū depopulatore agrorū, nec graues authores id recipiūt, nec cōſuetudine eſt probatū. Poſtremū caſū addūt Io. de Vuiſchis *in tract. de immun. n.* 38. Remig. *in tract. eodē tit. fallent.* 16. Gigas *lib. 3. de crimine læſæ maieſt. in rubr. de pluribus, ac variis quæſtionibus, q. 3. n.* 1. & 2. de mandato Romani Pontificis, vel eius de latere legati, vel nuncij Apoſtolici habentis poteſtatē legati de latere. De cuiuslibet enim horū volūtate quilibet reus in quocūque caſu extrahi poteſt, quāuis illi aliàs de iure deberetur immunitas, quanquam nō niſi ex cauſa vrgenti, & valde rationabili id cōcedere debeāt. Poteſt & in caſu valde enormi, & periculoſo id concedere Epiſcopus, quando non facile poteſt fieri recurſus ad aliquē prædictorū, vel periculū eſt in mora, quemadmodum dictum eſt ſuprà *lib. 3. c. 15. n. 8. & 9.*

An fuerint aliqui caſus in quibus ante hāc cōſtitutionē reus de cōſuetudine carebat immun. Eccleſ.

CAPVT VI.

QVONIAM non ſolùm expoſuimus lib. 3. c. 14. quanta ſit cōſuetudinis vis circa immunitatē vt poſſit eā, & cùm nōdū ſtatuta iure eſſet, introducere, & introductā moderari, ac reſtringere, ſed perſæpe etiā cū communi Doctorū ſchola diximus in dubiis ſtandū eſſe cōſuetudini, etiā cōtra ius; ideo videndū hoc loco eſt, ſintne aliqui caſus de cōſuetudine excepti ab immunitatis priuilegio, præter eos qui de iure excepti ſūt; neque verò ſolùm generali cōſuetudini, ſi quę vbique recepta eſt, ſed particularis etiā particulariū regnorū, prouinciarū, locorū ſtandū eſt, quę etiā caſus in iure expreſſos plerūque reſtringunt, ampliāt, modificāt, & quādo, ſeu quibus cum circunſtantiis locum habeant declarant. 1.

Primus caſus eſt de ſimplici fure quē cōſtat de iure immunitatē ſemper habuiſſe, hodiéque habere, cùm publici ſolùm latrones agrorúmque depopulatores excluſi ab ea fuerint, hodiéque excludantur etiam viarū graſſa- 2.

graſſatores;& tamẽ de cõſuetudine ſecus eſſe teſtatur apertiſſimè Couarr.*lib.2.variar.reſol.c.20.n.3.verſ.19.oportet.* Vbi addit hãc cõſuetudinem de cõmuni clericorũ & laicorũ cõsẽſu introductã fuiſſe,vbi prçſertim magna eſt copia furũ ac latronũ,ita fuiſſe propter multos fures in Gallia cõſuetũ teſtatur Io.Igneus *l.1.§.ſi ſibi manus,n.127.ff.ad Syllanian.* quam cõſuetudinẽ apud nos inquit Clarus in ſtatu Mediolanẽſi nõ ſeruari,bonũ tamẽ eſſet illã ſeruare in paucis , in quibus eſt copia furum (quòd idẽ in noſtro Siciliæ regno affirmare poſſumus non ſeruari,nũquã enim audiui, ſimplicẽ furem ex Eccleſia extrahi.)ita Clarus *q.30.§.final.verſ.quæro an fures.* Ang.*in tract.de malefic.v.quod fama publica,n.59.littera B.* Veronç fuiſſe huiuſmodi conſuetudinẽ oſtendit,dũ refert, quẽdã Petrũ Peronũ captũ in Eccleſia ſanctç Mariç pro commiſſis furtis, ſuſpẽſumque fuiſſe die 17.Nouẽbris 1581. Vnde dici poteſt vigere hodie huiuſmodi cõſuetudinẽ in aliquibus Italiæ ciuitatibus , cũ adeò recẽs hic caſus ſit.In tota ſanè Sicilia teſtari poſsũ nullã eſſe furũ copiã, niſi in hac felici vrbe:ſiue quòd derelictis patriis ſedibus fures omnes Panormũ cõfluãt,ſiue quòd ex aliis vrbis terrç partibus huc aduolent,ſiue quòd incolarũ frequẽtia,diuitiarũ cõmoditas , diuerſarũ permixtio nationũ illã generet. Tot certè fures ſũt,vt nõ parũ de ipſius vrbis felicitate detrahãt, vt optabile ſit hãc in ea cõſuetudinẽ introduci, vel ab Apoſtolica ſede impetrari, vt in hac vrbe fures ab Eccl. nõ defẽderẽtur.

3. Addit Anton.Gomez *tom.3.var.reſol c.10.poſt numerũ 2.* quẽ ſequitur Farin.*1.p.ſuorum criminal.q.28.n.51.* fures poſteaquã plura furta cõmiſerũt,iã nõ ſolùm de cõſuetudine,ſed etiã de iure carere immunitatẽ, furtorũ enim multiplicatione famoſos fieri fures,ſeu latrones, arg. eſt *lex capitaliũ.§.famoſos.iũcta gloſſa ff.de pœnis, & auth.ſed nouo iure, iuncta gl. Cod. de ſeruis fugit.* quo loco hanc opinionem eſſe cõmunẽ doctorũ teſtatur Farin.*loco citato.* Quod ego nõ facile admitterẽ in iis,qui licet plura furta cõmiſerint,nõ ſũt tamen de illis accuſati,ſed de iis vt ſũmũ, qui ita multa cõmiſerũt,vt de illis ſæpe accuſati dãnatiq; in iudicio fuerint, qui in corpore etiã ſignari cõſueuere ; alicubi enim auriculas illis ſecũda vice recidũt, alibi cãdẽti ferro ad humerũ ſiniſtrũ, vel ad pectus notã imprimũt :vt ſi quandò poſtea in furto deprehẽdãtur,ex eo ſigno cõuinci poſſint ſçpe furari cõſueuiſſe, vt famoſorũ more latronũ puniantur extremo ſupplicio. Sed de his infrà cũ de famoſis agemus.

An præsẽti horũ octo caſuũ expreſſione intelligẽdi ſint reuocati alij omnes caſus in iure expreſſi , de quibus hactenus diſputatum eſt.

CAPVT VII.

RETVLIMVS hactenus complures caſus tã ciuili,quàm canonico iure, ac etiam conſuetudine ab immunitatis priuilegio exceptos, prçter eos,qui in prçſentis cõſtitutionis §.6.exprimuntur; de iis , qui ciuili iure authẽticorũ excepti ſũt, nihil amplius ſupereſt dicẽdũ,nã neque ante cõſtitutionẽ locũ habebãt, neque eo ipſo tẽpore,quo excepti fuerũt,obſeruari debuerũt;propterea quòd illa exceptio facta eſt à non habente poteſtatem , quam poſteaquam Imperatores à ſe abiecerunt concedendo priuilegium immuni-

tatis nõ ſubdito, reaſſumere propria authoritate nõ potuerunt: ſicut ſepe hactenus dictũ eſt *lib. 3. c. 11.* & paulo ſuperiùs in hoc ipſo *lib. 5. c. 3. n. 19.* De iis, qui ex conſuetudine excepti ſunt dicitur cap. ſequenti; de iis ſolùm hoc cap. agendum eſt, quos antiquo iure exceptos hactenus retulimus, an hac octo caſuum exceptione cæteri reuocentur.

1\. Et pro parte affirmatiua hæc faciunt: primò quòd expreſſus textus *in c. 1. de conſtitutionib. lib. 6.* vbi Bonif. octauus hanc aſſignat differentiam inter ius commune & ſtatuta conſuetudinéſque locorum, quoad eorum reuocationem, quòd ius cõmune nouo iure intelligitur reuocatum, etiamſi in nouo iure nulla fiat expreſſa mentio eius reuocationis; ſtatuta verò, & conſuetudines locorum non intelliguntur nouo iure reuocari, niſi expreſsè reuocẽtur. Et rationem optimam adducit huius differentiæ, quoniam ipſa quidem iura cenſetur Romanus Pontifex omnia cognita habere in ſcrinio pectoris ſui, neque vllum omnino ius præſumitur ignorare, conſuetudines verò & ſtatuta particularia locorũ facilè ignorare præſumitur; quia eo ipſo, quòd particularia ſunt, facti quidpiam ſapiunt, & in facto conſiſtunt, atque ex facto dependent, atque ideo facile potuerunt ad eius aures minimè perueniſſe. Cũ ergo hoc nouo iure Põtifex certos caſus exprimat, videtur hoc ipſo caſus reliquos antiquo iure cõtentos, quorũ cùm haberet notitiã nullã fecit mẽtionẽ, reuocaſſe.

2\. Secũdò facit quòd in hac cõſtitutione Pontifex §. 4 prope initiũ profitetur velle ſe omnia, quæ ad immunitatis materiam pertinent, ad vniformem regulã reducere, ex quo videtur per eam regulam formam præſcribere, & multo clariùs §. ſequenti, *omnia*, inquit, *ad vnam tantum formam reducimus, ac moderamur:* ergo præſcribit formã quam ſequamur, & caſus omnes iuxta eam formam moderatur. Quoties autem iura formam prçſcribunt, non eſt ab ea forma recedendum.

Tertiò infrà *in §. 11.* Pontifex ad contrariorum reuocationẽ progreſſus ſic ait: *quæ omnia & ſingula ac illorum tenores pro expreſſis habentes, quatenus præmiſſis in aliquo aduerſentur, aut plures quàm ſuperiùs expreſſos caſus contineant, omnino ac perpetuò tollimus & abrogamus, & ad terminos præſentis conſtitutionis quoad ſuperiùs deſcripta duntaxat reducimus, & nolumus quidquã de cætero ſuffragari* Ecce quã expreſsè reuocat contraria quoad caſus hîc nõ expreſſos: ergo in illis omnibus habere debẽt immunitatẽ. 3.

Aduertẽdũ ſolemnẽ eſſe præſenrẽ diſputationẽ, maximéque neceſſariã ad decidẽdũ, num in huiuſmodi caſibus hîc non expreſſis, alibi tamen in iure expreſſis, admittendi rei ſint ad immunitatẽ ſi ad Eccleſiã cõfugerint: & quid hæc quæ in contrarium allata ſunt habeãt roboris, vel momenti, diligenter inueſtigandũ. quam diſputationẽ non ſemel *lib. 2.* in noſtra literæ expoſitione, ac gloſſis inſinuauimus. quæ quamuis nobis ita plana ſemper ac facilis viſa eſt, vt nullam difficultatem pati poſſit, quam ſola diligens ac ſeria literç ipſius, ac textus totius cõſtitutionis lectio complanatura non eſſet; tractãda tamẽ ſeriò, ac diligẽter eſt, vt quominus ipſi dubitamus, eo pleniùs iis qui dubitãt, & qui obſtinatè contrà ſentiunt, ſatisfaciamus, quos facilè vbi hæc legerint aſſenſuros nobis eſſe cõfidimus, 4.

adeò

adeò hæc apertè conuincere videntur id quod intendimus, ſicut & nos facilè eis aſſentiri parati ſumus, ſi contrarium conuicerint quod intendunt.

5. Primò igitur dico præſenti conſtitutione nullum omnino caſum qui antiqui iuris erat reuocatum eſſe. ſicut & *in c. inter alia*, licèt regula tradatur, qua omnibus, qui quantumcunque grauia delicta commiſerant immunitate donantur, & aliqui caſus excipiantur, non fuerunt reuocati alij caſus qui antiquo iure decretorum excepti erant. Probo primò ex gl. & Bart. *in l. ſerui. ff. de vſucapionib.* quos refert ac ſequitur Panormit. *in d. c. inter alia, de immun. Eccleſ. n.* 15. quādo conſtitutio ſiue lex loquitur in materia iuris communis, & aliquos caſus excipit, etiamſi eos excipiat per particulam taxatiuam ſolùm, tantùm, vel aliam ſimilem, non firmare regulam in caſibus ibi non exceptis, qui excepti ſunt alio iure antiquo: ſed nihilominus manere atque intelligi exceptos omnes alios caſus, qui alio iure excepti àntea erant, ac ſuppleri ius illud nouum iure antiquo. Probant hoc ipſum Panormitanus loco citato per textum iuncta gloſſa *in c. quoniam frequenter, vt lite non conteſt. in* 1. *reſponſo*, & per textum *in c. ad audientiam*, cum ibi notatis, *de clericis non reſidentibus*, in quorum priore cùm non eſſe recipiendos teſtes ante litis conteſtationem regula cōſtituta eſſet, caſúſque aliquot excepti, addit gl. in v. *regulariter*, pleroſque aliōs caſus ex aliis iuribus; in poſteriore verò conſtitutionem Meldenſis Eccleſię vt canonici non reſidentes priuarentur fructibus ſuarum præbendarum, in qua duo tantùm caſus excepti erant, ipſemet Pontifex ſupplet ex alio iure quoad alium caſum, vt etiam canonici qui abſunt, in ſeruitio Epiſcopi ſuos fructus percipiant, quod conſtitutū erat ab Alexandro III. *in c. de cætero, de clericis non reſidentibus.* Secundò probatur, quia *in c.* 6. *inter alia* poſita erat regula, & duo tantùm excepti caſus publici latronis, & nocturni populatoris agrorum, nec tamen numerabatur caſus homicidij per inſidias, quem tamen cōmuniter Doctores, nō obſtante dicto *c. inter alia*, exceperunt virtute *c.* 1. *de homicidio*, ſicut *c.* 4. quin & alij caſus excepti fuere, quos retuli *c.* 5. Tertiò probo, quia 7. cùm iurium correctionem iura ipſa maximopere deteſtentur, nunquam intelligendum eſt ius vllum nouo iure cōrrigi, niſi quando nouum ius adeò eſt contrarium iuri antiquo, vt nulla diſtinctione poſſint concordari: ſed ius nouum excipiens aliquos caſus iuri antiquo excipiēti alios caſus diuerſos, nō eſt vllo modo contrarium, ſed ſolùm diuerſum, re ctéque poſſunt vtraque ſubſiſtere, vt eſt in caſu præſenti: ergo ius nouum non corrigit, neque abrogat vetus.

Sed probo præterea hoc idem ex ipſo contextu verbíſque præſentis conſtitutionis apertiſſimè, ita vt nemo poſſit refragari: colligóque ſingula ex tota conſtitutione, quæ ad rem faciant.

Primum probo ex primis ipſius 8 narratiuæ atque adeò totius conſtitutionis verbis, ex quibus apertiſſimè apparet quæ ſit Pontificis intentio. Præmittit initio §. primi Romanos Pontifices prædeceſſores ſuos, præſertim verò Sixtum, ac Pium V. conceſſiſſe diuerſas facul-

tates, priuilegia & indulta diuerſis
principibus eorúmque curiis extra-
hẽdi de Eccleſiis reos criminũ, etiã
in quibuſdã caſibus in iure non ex-
preſſis, nẽpe in pluribus caſibus, in
quibus aliàs de iure debebatur reis
immunitas, & hoc ſingulariter nota,
quãuis enim nõ ſciamus in particula-
ri quinã fuerint hi caſus, id in genere
certũ eſt per ea indulta plures caſus
exceptos fuiſſe à priuilegio immuni-
tatis, qui nõ erãt in iure excepti: ex
his orti ſũt plerique abuſus, quos
Põtifex numerat, & quibus mederi
intẽdit, nulla autẽ mala orta ſunt ex
obſeruatióne caſuũ in iure expreſſo-
rũ: ergo de iis nihil innouare inten-
9. dit. Deinde §. 4. proponẽs Põtifex ea
omnia, quæ hac noua lege conſti-
tuere intendit, & quibus abſurdis
obuiare velit, non vniuersè abſur-
dis omnibus, & vndequaque pro-
uenientibus ſe obuiaturũ ſpondet
ac ſuſcipit, ſed limitatè iis abſur-
dis, ac ſcãdalis, quę ex prędictis in-
dultis, vel eorũ occaſione orta ſunt;
quare inquit, prędictis abſurdis ac
ſcãdalis obuiare, & differẽtias huiuſ-
modi ad vniformẽ regulã reducere,
&c. nõ enim iura, ſed indulta ad hãc
vniformẽ regulã vult reducere. vbi
nota relatiuũ illud *prædictis, & diffe-
rẽtias huiuſmodi*, quæ abſurda & quas
differẽtias antè narrauerat occaſio-
ne indultorũ ortas, quo fit vt quã-
uis circa caſus in iure expreſſos abu-
ſus aliqui orti eſsẽt (de quibus tamẽ
nullã facit mẽtionẽ) adhuc illis mi-
nimè per pręſentẽ cõſtitutionẽ pro-
uideret, ſed, quod apertiùs hãc noſtrã
ſententiã cõfirmat, ſtatim ſubdit eo-
dẽ §. 4. *& ne eccleſiaſtica iura planè cõ-
culcentur & negligantur, opportunè pro-
uidere decreuimus.* quæ verba ſunt
antiqui iuris præſeruatiua. Quomo-
do enim dici poteſt ea iura corri-
gere, aut caſus in eis exceptos abro-
gare, quibus ne negligantur, aut cõ-
culcẽtur prouidet. ipſe enim ea cor-
rigẽdo & abrogãdo cõculcaret: pro-
uidere autẽ ne cõculcẽtur, aut ne-
gligãtur, eſt eorũ firmitatẽ robúrque
tueri, & vt obſeruentur prouidere,
non autem corrigere, aut abrogare.
his quid reſpõderi poſſit nõ video.
Tertiò in eodẽ §. 4. diſertiſſimis 10.
verbis proponit ſe aliquos de nouo
caſus ab immunitatis priuilegio ex-
cepturũ vltra illos, quos vetus ſa-
crorũ canonũ norma præſcripſerat:
idque quoniam nimia præſentium
temporum calamitas & peruerſorũ
hominũ, quæ inualuit, malitia, ad
tenorẽ delinquentiũ, & ad coërcen-
da illorũ facinora ita poſtulat: ſi er-
go caſus de nouo addere vult ad co-
ërcẽda flagitia, quomodo caſus iu-
re exceptos abrogat? ſi vltra eos qui
in iure excepti ſunt, addit: ergo cõ-
firmat validátque illos, nõ abrogat.
Quartò in §. 5. ad diſpoſitiuã par- 11.
tẽ legis deueniẽdo, Pontifex, in qua
tota vis legis poſita eſt, & modera-
tionẽ promiſſam aggrediens ad ſu-
pradicta indulta ſe reſtringit, dicẽs:
*hac igitur noſtra perpetua valitura cõ-
ſtitutione omnia, & quæcunque priui-
legia* (vides vt nullã facit iuris mẽ-
tionẽ) *ſuperadducendis, vel extrahẽdis
aliàs quã in caſibus in iure expreſſis:* &
hîc caſus in iure exceptos firmos eſ-
ſe vult, ſolùm moderatur, & ne vltra
caſus in iure expreſſos poſſint extra-
hi virtute indultorũ. Manent ergo
iura, caſúſque in iure excepti in ſuo
priſtino robore, ac firmitate. Demũ
quænã ad hãc vnã formam reducat
ita declarat: *indulta, & gratias quomo-
documque conceſſa, etiã iteratis vicibus
approbata, literáſque Apoſtolicas ſub
plũbo, aut in forma breuis quomodocũque
deſuper confectas, ſublata omni penitus
differẽtia* (quæ nẽpe inter ea indulta
erat) *ita ad vnã tãtum formã reducimus,*
ac

ac moderamur. Quantùcunque ergo cõtendas his verbis formã præſcribi a qua recedere nõ licet, nihil obtines, præſcribitur enim forma nõ iuri cõmuni, ſed indultis, nõ quoad caſus in iure exceptos, ſed quoad caſus in indultis cõtra iuris diſpoſitionẽ cõceſſos, vt præter iſtos octo caſus, qui in ſequẽti §.6. exprimũtur, nullus alius caſus ad extrahendos reos de Eccleſiis admittatur ex iis, qui in indultis expreſſi erãt, maneãt in ſuo robore, qui excepti erant in iure.

12. Quintò & vltimò probo ex ſolẽni reuocatione cõtrariorũ, quæ cõtinẽtur in §. 11. in qua nullã facit iuris mẽtionẽ, vt patet intuẽti, ſed reſtringit ſe ad priuilegia, indulta & facultates, de quibus exprimit, *quatenus præmiſſis in aliquo aduerſãtur, aut plures quàm ſuperiùs expreſſos caſus continent, perpetuò tollimus, & abrogamus, & ad terminos præſentis cõſtitutionis quoad ſuperiùs deſcripta reducimus, & nolumus quicquã de cætero ſuffragari.* quibus verbis apertiſſimè reuocat omnes caſus in indultis conceſſos vltra iſtos octo, qui in hac cõſtitutione exprimũtur, nõ autem caſus exceptos in iure, neque iura ipſa antiqua, ſed indulta ſolũ ad terminos præſẽtis cõſtitutionis reducit. Hæc ſanè, qui textũ legerit, niſi omnino cęcutiat, fatebitur, adeò clara ſunt.

13. Secũdò dico antiqua iura quoad omnes caſus in eis expreſſos, etiã eos qui in hac cõſtitutione reticentur, nõ modò nõ corrigi, aut tolli, ſed cõfirmari, maiúſque robur accipere. Probatur ex §. primo, vbi illud refertur tãquã malorũ omniũ origo quòd per indulta cõceſſum eſt extrahi reos à iure nõ cõceſſos. Secundò quia §.4. proponit velle ſe prouidere ne eccleſiaſticę immunitatis iura cõculcẽtur, aut negligãtur, ſed maneãt in ſuo robore, & ſi quid amiſerint reaſſumãt. in eodémque §. dicẽs ſe aliquos caſus de nouo excepturũ vltra eos qui iure excepti ſunt, hoc ipſo probat, firmátque omnes caſus in iure exceptos. & §.5. moderatur, ne abſtrahere liceat vltra caſus in iure expreſſos.

Tertiò dico ius antiquũ quoad caſus à priuilegio immunitatis exceptos hac cõſtitutione auctũ eſſe, aliis de nouo exceptis caſibus; id enim Põtifex expreſsè promiſit §.4. & §.6. executus eſt, excipiẽs aliquos de nouo caſus, tollens omnẽ quæ erat apud aliquos de aliquibus eorũ dubitationẽ, expreſsè enim excepit graſſatores viarũ, qui fortaſſe ſub nomine publici latronis cõtinebãtur, expreſſit, & homicidiũ proditoriũ per inſidias, de quo dubitabãt aliqui, aliis ſenſibus diſpoſitionẽ *c.1. de homicid.* interpretãtes. Expreſſit caſum aſſaſſinij, qui nõ erat vſque adeò clarus *in c. 1. de homicid. lib.6.* expreſſit crimẽ læſæ maieſt. in perſonã Principis, quod antiquo iure immunitatẽ habebat, expreſſit crimẽ hæreſis. 14

Ad primam rationem partis affirmatiuæ reſpõdeo ex noſtra tertia ratione in contrariũ adducta *n. 7.* 15.

Ad ſecũdã quænã reducat ad vniformẽ regulã, patet ex dictis *n. 9. &* 11. Ad tertiã patet ex dictis *n.12.* reuocat enim ſolùm indulta quatenus plures quã hîc expreſſos caſus continent, nõ autẽ iura hinc colligo ſiquis contẽndere omnino velit in nullo alio caſu reos carere immunitate, præterquã in his octo hac cõſtitutione expreſſis, faciliùs id obtẽturũ, negabo eſſe in iure nullũ aliũ exceptũ caſũ, quã cõcedẽdo aliquos alios exceptos, qui in hac conſtitutione reuocẽtur, repugnat enim verbis, mentíque totius huius conſtitutionis dicere aliquos in iure expreſſos caſus in ea reuocari.

An

An caſus conſuetudine obſeruati extrahendi reos de Eccleſiis hac conſtitutione non expreſſi intelligendi ſint per eam reuocati.

CAPVT VIII.

1. CONSTAT in aliquibus caſibus ſolere reos extrahi de Eccleſiis qui vel non ita certi ſunt in iure, vel nullatenus in eo excipiuntur, vt tota eorum vis in conſuetudine ponenda ſit, vt idcircò neceſſe ſit plerumque inſpicere, an eo loco vbi eiuſmodi caſus acciderint, vigeat ea conſuetudo.

Ac primò quidem ſuppono non vſque adeò excreuiſſe huiuſmodi conſuetudines, ſicut aut toto Chriſtiano orbi, aut alicui orbis parti impoſuere Doctores aliqui, dicentes immunitatis eccleſiaſticæ priuilegium in deſuetudinem abiiſſe, parum habere virium, parum ſeruari, ſicut falsò impoſuit Nicolaus Maron. *in tract. de fide, treuga, & pace q.* 103. *n.* 10. poſt Paulum Caſtrenſem, & Berber. Id in hac ipſa conſtitutione non ſemel conuincitur. Nam quòd multi ſeculares principes petierint priuilegia, & indulta ad extrahendos de Eccleſiis reos in certis caſibus in iure exceptos, & ad extrahendos per ſe, ac propria authoritate, ſignum euidens eſt ac neceſſarium vigentis, atque in ſuo robore permanentis immunitatis, quæ ſi in deſuetudinem abiiſſet, non erat cur eiuſmodi indulta peterent. Deinde quale illud eſt quod idem Pontifex teſtatur §. 2. pleriſque in locis ipſoſmet laicos prædictis indultis vti noluiſſe, propterea quòd populis inueteratæ erga Eccleſias reuerentiæ aſſuetis ſcandali occaſionem præbuiſſet: vigebat ergo inueterata erga Eccleſiæ immunitatem deuotio, & noſtra ætate vigebat Pij ac Sixti V. temporibus, quando eiuſmodi indulta conceſſerunt, & ita vigebat vt timendum fuerit ne ex indultis ab ipſa Apoſtolica ſede conceſſis ſcandali occaſionẽ acciperent, quod eſt inſignis cuiuſdam reuerentiæ, & ſingulariter obſeruatæ immunitatis euidens argumẽtum. Tertiò ſi tantus fuiſſet immunitatis abuſus, non erat cur ſe reſtringeret in hac cõſtitutione Pontifex ad eos, qui ex indultis orti eſſent, ſed vniuersè omnibus prouidere, & reſtituendæ Eccleſiarum immunitati operã dare debuiſſet. Demum pleroſque de iure non certò conſtat debere ad immunitatem admitti, quos tamen conſuetudine recipi certum eſt. Cùm enim Eccleſiis non conſecratis ideo dicatur competere immunitas *c. Eccleſia, de immun. Eccleſ.* quia in eis diuina officia celebrantur, inferebant nonnulli à contrario ſenſu, illis, quibus diuina non celebrantur, immunitatem nullam deberi, faciebat eis ratio prædicti textus; quibus tamen competere de conſuetudine immunitatem teſtatur Clar. *in ſua pract. verſ. quæro ſi conſtructa*; ex Remigio *fol.* 15. & Bonif. & contra ſimplices fures, qui de iure immunitatem habent, alicubi propter magnam furum copiam de conſuetudine ab immunitate excluduntur. Hoc ergo iacto fundamento non veniſſe immunitatem in deſuetudinem, ſed extare de ea iura intacta, rationabileſque conſuetudines, videndum eſt ſintne eiuſmodi conſuetudi-

ſuetudines, præſertim quoad exceptos per eam caſus, vel hac ipſa conſtitutione, vel aliquo alio iure reuocatæ.

2. Proſper Farinac. 1 *parte criminal.* *q.* 18. *n.* 74. cótra huiuſmodi conſuetudines, quæ caſus aliquos excipiunt, duo dicit. Alterum eſt in Conc. Trid. *ſeſſ.* 25. *de reformat. c.* 20. innouari ſacros canones, omnia generalia Concilia, necnon & Apoſtolicas ſanctiones in fauorem perſonarũ eccleſiaſticarum, ac libertatis eccleſiaſticæ, contra eiuſdem libertatis violatores editas, ac præcipi ab omnibus exactè obſeruari. Qua innouatione contrariæ conſuetudines videtur omnino reuocari. Alterum eſt in hac ipſa nouiſſima conſtitutione ſine dubio eidem conſuetudini eſſe derogatum: propterea quòd in ea immunitatis eccl. priuilegiũ confirmatur cum decreto irritante, aliiſque ampliſſimis inſolitis clauſulis.

3. Ego verò quod ad Conc. Trid. attinet valde probabile eſſe puto, quando legẽ aliquam ſtatuit reuocando contraria, aut iura obſoleta renouat, reuocare ac tollere omnino omnẽ contrariã conſuetudinẽ tã generalem, quàm particularem cuiuſlibet loci. Propterea quòd cùm interſint Conciliis generalibus ex omnibus prouinciis Epiſcopi, ac Prælati, præſumuntur notæ Concilio conſuetudines ſingulorum locorũ. Vnde & iudicare debemus eas omnes, cùm contrarium decernitur, & cognitas & poſthabitas fuiſſe, quarum ignorationem cauſam eſſe diximus, cur lege Romani Pontificis reuocatæ non cenſeantur. Dixi autem id eſſe probabile, quoniam non eſt omnino certum, eo ipſo reuocari, etiamſi non fiat expreſſa earum reuocatio. Nam fieri poteſt vt non referant ſinguli ad vniuerſum Concilium ſuorum locorũ conſuetudines, atque ideo magna Concilij pars eas ignoret. Secũdò dico nõ intendiſſe eo loco Concil. Trident. reuocare rationabiles locorum conſuetudines, neque vniuerſales, neque particulares, tum quia ſi intendiſſet, expreſſiſſet, vt aliis in rebus fecit, tũ quoniam hortatur Principes, vt ipſi reuocent, ac reducant ſuos ſubditos ad debitam erga clerum, & ſuperiores ordines reuerentiam, atque vt non permittant aut Eccleſiæ, aut eccleſiaſticarum perſonarũ immunitatem violari: ſeruare autem conſuetudinem rationabilem, etiam contrariam iuri immunitatis, nõ eſt immunitatem violare.

4. Tertiò dico, quamuis eo loco Conc. Trident. intendiſſet omnes immunitati contrarias rationabiles etiam conſuetudines abrogare, ſi de facto eædem cõſuetudines vſque hodie ſeruarentur, ſtandũ illis eſſe; ſi enim poſt Conciliũ fuerũt vſque modò cõtinuatæ, ceſſat illius decreti vis per non receptionem, & non vſum, & tolerantiam tot annorum.

5. Si verò de præſenti conſtitutione quæramus an per eam reuocati ſint caſus, qui de conſuetudine carent immunitate; miror, vt verum fatear, Farinacij ſententiam. nam & *in illo c.* 1. *de cõſtitutionibus in* 6. expreſsè conſtitutum eſt particulares locorum conſuetudines nouo iure nõ reuocari, niſi expreſſa fiat earum reuocatio; in hac autem conſtitutione illud irritans decretum §. 11. cum ampliſſimis illis clauſulis, quas dicit Farinac. nuſpiam reperitur vllam facere cõſuetudinis mentionẽ, ſed priuilegiorum tantùm atque in-

dultorum, quod & per totam conſtitutionem paſſim fit, præſertim verò §. 5. & 11. vt non opus ſit in re tam clara vlla probatione, ſed ſolùm nuda, attentáque textus ipſius lectione.

6. Illud addo, id quod de caſibus in iure expreſſis, quorum nulla in hac conſtitutione fit mentio, dictum eſt, locum habere etiam in caſibus de conſuetudine exceptis, eos non modò non eſſe abrogatos, ſed potiùs confirmatos, ac ſtabilitos. Cùm §. 4. promittit Pontifex ſe vltra eos caſus quos ſacrorum canonum norma, & maiorum noſtrorum diſciplina ſeruauit, aliquos alios caſus de nouo additurū; ſicut confirmat canones, ſic etiam diſciplinam maiorum, id eſt, conſuetudinem maiorum, ſiue lege ſeruari ſolitam, quemadmodum *lib. 2.* in expoſitione illius §. in gl. 11 expoſuimus, cui diſpoſitioni fauet verbum *præſcripſerat* in fine poſitum, quod ad vtrunque præcedentium referendum eſt, non enim modò canonum norma, ſed etiam maiorum diſciplina, atque conſuetudo præſcripſerat caſus aliquos, in quibus rei ab immunitate excluderentur.

An ampliationes iuris factæ per communem conſenſum doctorum ad caſus non ita clarè in iure expreſſos hac conſtitutione reuocentur.

CAPVT IX.

1. DVo ampliationum genera fieri per doctores in hac immunitatis materia conſueuerunt. Vnū quidem fauore immunitatis, eā ampliando & extēdendo, vt *in c. Eccleſia* dictum eſt, Eccleſias non conſecratas, in quibus diuina celebrātur, habere immunitatem ratione diuinorum quæ ibi celebrantur, extenſum eſt per doctores etiam ad Eccleſias, in quibus diuina nondum celebrantur. Itē extenſum eſt ad ſacerdotem portantem ſacratiſſimam Euchariſtiam. Alterum verò genus ampliationum fauore boni publici contra immunitatem eam reſtringendo, & non exceptos in iure caſus excipiendo; quomodo nomen publici latronis, de quo *in c. inter alia* extenditur ad ſimplices fures, qui ſæpe furantur, & mutilantes, vel occidentes in Eccleſia, extendūtur ad omnes ex propoſito atque induſtria graue aliquod delictum in Eccleſia committentes, vt ſuperiùs aliquando tetigimus, & infrà fuſiùs diſputaturi ſumus in hoc ipſo lib. De his extenſionum generibus dubitari poteſt non modò de iam factis hactenus per doctores, ſed etiam de faciendis, nempe an liceat facere de nouo aliquas huiuſmodi ampliationes, & vtriuſque generis extenſiones; de factis verò an ſint pręſenti conſtitutione reuocatæ.

De ampliationibus faciendis Couarr. *lib. 2. variar. reſol. c. 20. n. 4.* fauore quidem immunitatis ad eā ampliandam ad caſus in iure non expreſſos extendi vetat: contra immunitatem verò ad eam reſtringendam potiùs excipiendos ab ea per huiuſmodi ampliationes caſus non exceptos, vel loca, &c. ſuadet & probat. Quòd vir de ſancta Eccleſia benemeritus, eccleſiaſticus & in dignitate eccleſiaſtica conſtitutus, & S. Dominici Archiepiſcopus deſignatus, nō odio immunitatis Eccleſiarū ſēſiſſe, aut dixiſſe cēſēdus eſt, ſed odio delictorum, & fauore bōni cōmunis, vt ipſemet declarat. Vidit enim ex-

 ... creuiſſe

creuiſſe in immensũ ſanctarum Eccleſiarũ numerũ,& per earũ cõmoditatẽ frequẽtiora delicta,& tanquã ſupremi Conſilij Hiſpaniarum Preſes vidit quanta in rem publicã dãna his calamitoſis tẽporibus per eã occaſionem irrepſerint, atque ideo sũmopere fauere ſe ſanctæ Eccleſiæ exiſtimauit, eius immunitati minus hac in parte fauendo. His piiſſimis verbis expreſſit: *Præcauendũ eſt, ne hiſce temporibus canones ipſos extendamus, cùm oporteat audaciam reprimere reorũ, qui paſſim crimina hac freti immunitate cõmittũt.* De ampliationibus verò iuris iam factis per doctores Proſper Farin. in quibuſdam allegationibus in ſcriptis exhibitis in cauſa quorundam Panormitanorum, de quibus infrà, in reſponſione ad quartã dubitationẽ cùm dixiſſet, præſentem cõſtitutionẽ nõ eſſe ad caſus in ea nõ expreſſos extendẽdã, cõſequenter nõ eſſe admittẽdos alios caſus etiã per doctores extenſos, hanc aſſignat rationẽ, quoniã, ſicut ex ipſius cõſtitutionis procemio colligitur, sũmus Põtifex, qui eã cõdidit, benè nouerat doctorũ cõtrouerſias, & altercationes, plurẽſque & diuerſas extonſiones & interpretationes ſacrorũ canonũ per eos factas, ac inde plures etiam inductas conſuetudines, ſeu potiùs abuſus, indulta & priuilegia in præiudicium immunitatis eccleſiaſticæ. Demũ eò excreuiſſe ſecularis iuriſdictionis audaciã vt immunitatẽ hanc in deſuetudinẽ abiiſſe complures teſtati ſint. Hinc cõcludit pręſentẽ conſtitutionẽ editã eſſe ad tollẽdos iſtos varios intellectus, extẽſiones, abuſus, & quæuis alia priuilegia eidẽ iuriſdictioni pręiudicantia. quæ cõſtitutio cũ ſpecificet, inquit, determinatos caſus, in quibus delinquẽtes extrahi de Eccleſia poſſint, non eſt ad vllos alios caſus extendenda.

2. Ego verò vehemẽter miror, quòd vir iſte alioqui perſpicax & peritus nõ animaduerterit, quòd nõ doctorum, ſed indoctorum controuerſias, & altercationes, non iurium, ſed indultorum diuerſas extenſiones, & interpretationes sũmus Põtifex ſibi notas etiã in procemio proponit, atque illi indultorũ, nõ iuriũ extenſionibus prouidere ſtatuit, vt patet intuẽti. Has indultorũ extẽſiones factas per homines iuris imperitos pro ſuę libito volũtatis Põtifex abrogare intẽdit, nõ autẽ extẽſiones iurium factas per communem doctorum conſenſum.

Neque verò probare poſſum id, quod ibidẽ Farin. ſubdit, extenſionibus & interpretationibus per eoſdẽ doctores factis inductos eſſe abuſus in præiudiciũ immunitatis; nõ enim abuſus, ſed rationabiles cõſuetudines dicẽdę ſunt quæ in cõmuni doctorũ interpretatione fundatæ sũt: vt enim doctorũ cõcors ſẽtẽtia ſuis interpretationibus immunitatis iura ampliauit, cùm opus fuit, ita & reſtrinxit etiã prudẽter cũ opus eſſe indicauit. Neque verò quicquid aliquãtulũ immunitatis iura reſtringit, id ſtatim præiudiciale cẽſendũ eſt, niſi irrationabiliter, & abſque vlla cauſſa multũ reſtringat. Immunitatis enim iura nõ sũt ſimilia ceteris, ſed in quodam ęquilibrio cõſeruanda ſunt, propterea quòd ſi amplientur fauore Eccleſiarum, facile fauetur delictis, ſi reſtringantur odio delictorum, facile Eccleſiis detrahitur. Atque ideo ſapiẽter doctores dũ ampliatio nõ faueret delictis, ea ampliatũt, vbi aduertẽrũt eorũ amplitudinẽ fauere delictis, ea reſtrinxerũt, in eô prudẽter piẽque laborãdo, vt modò in hanc,

modò in illam partem ſuis expoſitionibus, & interpretationibus inclinando, ea in prædicto æquilibrio, prout temporum ratio poſtulat, conſeruarent. & hoc diligenter notandum, & memoria retinendum eſt. Hinc factum eſt vt admittantur communiter darę per doctores modò ampliationes, modò reſtrictiones, faciunt enim iura pro loco & tempore vtilia, plauſibilia, facilia, quæ his ſublatis eſſent aliquando nimis grauia, & importabilia, aut etiam pernicioſa. Adeò vt ex his ipſis doctorum ac ſapientum interpretationibus moueantur Romani Pontifices ad iura ipſa pro temporum ratione mutanda. Neque enim poteſt legiſlator caſus omnes tanquam homo, omniaque euenta prę uidere, etſi Spiritu ſancto ducitur, neque Spiritus ſanctus omnia ſimul communicat, dictátque illi, ſed ſucceſſu temporum multa reuelat, inſpirat, docet, vt humano more in humanarum rerum adminiſtratione, ac mutabiliter in mutabilibus procedat. Neque verò rationabile erat poteſtatem moderandi, reſtringendi ampliandíque quoquo modo iuris in ſolo legiſlatore conſtituere, qui neque perpetuò viuere, neque locis ſingulis ſemper intereſſe poteſt, & ad quem perſæpe recurſus propter locorum diſtantiã, pericula itinerum, expenſarum multitudinem haberi non poteſt. Quare nullum commodius remedium adhiberi potuit, quàm vt peritorũ, prudentũ, proborúmque interpretum iudicio res tota committeretur, vtiis interpretari, ampliare, reſtringere, tanquam priuatis hominibus interpretando liceret, & id in quod multi eorum conſentirent, ratũ firmúmque apud ceteros eſſet, ſeruata tamen ſemper integra legiſlatori poteſtate, aut probandi authoritatiuè, quæ ij ſenſerint, dixerint, ſtatuerint, aut omnino improbandi. Accedit primò quòd doctores non temere conſueuerunt ſuis interpretationibus iura ampliare, aut reſtringere, ſed firmis rationibus confirmare, ſiue ex alio iure petitis, ſiue ex naturali æquitate, ſiue ex cõmunis boni neceſſitate, ſiue ex facti circunſtantiis, vnde & grauiter non rarò ſolent inter ſe concertare, & alter alterius rationum momenta pōderare, nec remiſſius rationibus pro veritate, quàm ſoleant milites pro vita concertare. Accedit ſecundò qualitas perſonarum quæ eccleſiaſtica iura ſuis interpetationibus ampliare, aut reſtringere conſueuit. fuerunt enim pænè omnes eccleſiaſtici, non modò ordinis, ſed & in dignitate eccleſiaſtica conſtituti, qui propterea parati eſſent pro Eccleſia ſanguinẽ, ſi opus fuiſſet, profundere. Felinus Sandæus fuit ſacri Apoſtolici palatij auditor. Guido de Bayſio, & Io. ab Anania ambo Archidiaconi Bononienſis Eccleſiæ. Io. Antonius à Sancto Georgio primùm Mediolanẽſis Eccleſiæ Præpoſitus, deinde S. R. Eccleſiæ Cardinalis Alexandrinus. Io. Monachus, Henricus Hoſtiẽſis, Zabarella, Nicolaus à Tudeſchis, Abbas Siculus nũcupatus, omnes Cardinales, atque vltimus etiam Archiepiſcopus fuit Panormitanus, cuius oſſa in Panormitana cathedrali Eccleſia theſauri cuiuſdam loco marmoreo ſepulchro cõdita aſſeruãtur. Didacus à Legua Couatruuias Archiepiſcopus S. Dominici. Matthæus ab Azpilcueta Nauarrus ſacerdos literatiſſimus pariter ac piiſſimus omni virtutum genere venerandus,

Sini

Sinibaldus Fliſcus Cardinalis S.Laurentij in Lucina, qui poſtea ad ſūmum pontificatum aſſumptus Innocentius IV. dictus eſt, & in ipſo ſummo pontificatu ſcripſit apparatum in quinque libros decretalium, quem tanquam magiſtrum propter inſignem eius eruditionem in magno ſemper honore ceteri doctores habuerunt. innumeros pænè alios ſciens prudénſque prætereo, ne lōgior ſim. Hos ergo eccleſiaſticos viros, ſanctæque Eccleſiæ miniſtros, ac propugnatores, qui eccleſiaſtica iura defendendo, ſeipſos ſuáſque iuriſdictiones proprias defendebāt, præſumendum non eſt aut Eccleſiarum immunitati temere detrahere ſuis interpretationibus voluiſſe, aut potuiſſe, vſqueadeo tangebat eos Eccleſiæ zelus, ſed ipſius immunitatis & Eccleſiæ bono eam limitaſſe, aut reſtrinxiſſe, ſicut eandem, quando ratio temporum tulit, ampliarunt. Hinc ipſemet Farinac. *in 1. parte ſuorum criminal. q. 28.* ex propriis loquens, & non in alicuius clientis gratiam frequentiſſimè recipit, nobiſque recipiendas tradit communes doctorum opiniones circa hanc immunitatis materiam, reſtrictiones ampliationéſque, vnde hæc mihi videntur de tota hac materia dicenda.

3\. Primùm quoad extenſiones, ampliationéſque iuris immunitatis in poſterum faciendas dico, quandiu præſentium temporum ſtatus ita perſeuerabit, vt nunc eſt, qualem Pontifex §.4. præſentis conſtitutionis deſcribit: præſentium temporum calamitas, & nimia, quæ iam inualuit, peruerſorum hominum malitia id expoſcit, abſtineamus, vt egregiè Couarruuias ſentit, ab omnibus ampliationibus, & extenſionibus iuris immunitatis, Romanúmque Pontificem in ea moderatè ac rationabiliter reſtringenda imitemur. Quo conſilio ſanctæ Dei Eccleſiæ me fauere certò mihi perſuadeo, propterea quòd dubitare non poſſum magis illi cordi eſſe Reipublicæ pacem, populorum quietem, vitiorum exterminationem repreſſa tantiſper immunitate Eccleſiarum, quàm ea ampliata magnā reipublicæ totius perturbationem, quouſque hæc effrenata hominum in peccando licentia comprimatur. Cùm præſertim ius compeſcendi peccata, conſeruandíque pacem & quietem reipublicæ naturale ſit, cui omnia humana iura non modò ciuilia, ſed etiam canonica cedunt. Quòd ſi aliquando tempora moréſve hominum in melius (vt vehemēter opto) commutentur, ſi priſca illa morum diſciplina ſanctæ Dei Eccleſiæ reſtituatur, tunc erit de ampliando immunitatis iure cogitandum. Aut fortè ne tunc quidem cogitandum, ne per eius ampliationem denuo in hanc ipſam, quam deploramus, peccandi licentiam relabamur.

Secundò de ampliationibus iam factis per doctores certum atque indubitatum eſſe debet, nullam earum eſſe præſenti conſtitutione reuocatam, ſed idem omnino robur habere quod antea ſemper habuerunt. Probatur, quoniam in tota hac conſtitutione nullum omninò eſt verbum quod huiuſmodi doctorum ampliationibus, aut reſtrictionibus detrahat. Quod enim dicitur in §.5. *& ex cauſis vrgentiſſimis, ac neceſſariis & aequipollentibus caſibus in iure expreſſis, atque ex paritate, identitate, aut maioritate rationis extenſis, perpetuò, vel ad certum tempus*, &c. apertè 41

apertè apparet de extenſione facta per indulta Apoſtolica, quæ reuocat, vt ipſa verborum ſeries oſtendit. Cùm enim dixiſſet initio, *Hac itaque perpetuò valitura conſtitutione omnia & ſingula indulta & gratias tã per Sixtum, ac Pium*, &c. tandem interpoſitis omnibus aliis, & iis ipſis verbis, quæ retulimus, *ex paritate, identitate rationis*, &c. *& ad vitam Principis, aut beneplacitum, ſeu aliàs quomodolibet conceſſa.* Vbi iſtud, *conceſſa*, coniungitur cum illo verbo longè antepoſito, *indulta*, quo fit, vt quæcunque in horum medio poſita ſunt, ad indulta pertineant, nullaque omnino fiat extenſionum iuris reuocatio, factarũ præſertim ex cauſis vrgentiſſimis, atque ex paritate, identitate, aut maioritate rationis.

Cur Pontifex additurus hac conſtitutione nouos caſus, præter eos qui in iure habebantur, non numerauit omnes caſus in iure expreſſos, ſed aliquos tantùm.

CAPVT X.

1. VIDETVR debuiſſe Pontifex omnes caſus in iure expreſſos numerare, non aliquos tantùm, vt certò nobis per hanc conſtitutionem conſtaret de omnibus, nec teneremur dubitare, num alij in iure expreſſi, qui in ea non numerantur, vim habent ſuam, nec inquirere, qui illi sũt, cùm præſertim dilucidam declarationẽ promittat, omnẽmque dubitãdi occaſionẽ tollere profiteatur. Si enim hoc feciſſet, non tam multa dubia paſſim orirentur, non tot quotidie rumores excitarentur.

2. Reſpondeo laudabilem quidem futurũ fuiſſe Pontificem, ſi id feciſſet, non minus tamen eſſe laudabilem, quia id non fecit. Neque enim omnem dubitandi, ac rumores excitandi occaſionem ſubſtuliſſet, ſed fortaſſe auxiſſet. Nam de caſibus in iure expreſſis, pleræque ſunt grauiſſimæ dubitationes quomodo intelligendi ſint, quo ſenſu, num ampliandi, aut reſtringendi, quæ expoſitio probabilis ſit, aut improbabilis, quæ interpretatio ſit communi, quæve magis communi doctorum calculo recepta, quæ verò vſu, ac conſuetudine probata, aut improbata. Demum quas dubitationes, ac difficultates circa caſus in iure exceptos & in hac conſtitutione expreſſos experimur quotidie, eaſdẽ, ac fortè maiores circa alios in iure exceptos experiremur, ſi eos in eadẽ conſtitutione expreſſiſſet, vt dubitãdum ſit, conſultiúſne fuerit eos prætermiſiſſe, quàm expreſſiſſe.

3. Dices, ſi ita eſt, cur aliquos quidem expreſſit, & non potiùs omnes prætermiſit, aut cur hos potius expreſſit, quàm alios. Peracuta ſanè interrogatio, & reſponſione digna. Pro cuius declaratione aduertendũ eſt, caſus aliquos in iure expreſſos eſſe clariſſimis, atque apertiſſimis verbis, cuiuſmodi ſunt, publicus latro, nocturnus depopulator agrorũ, qui homicidia, mutilationéſque membrorũ in Eccleſiis, ac cœmeteriis committere non verentur, homicidium per induſtriã ſimul & inſidias, ſeu proditoriè commiſſum. Aliquos verò caſus eſſe exceptos ſubobſcurè, vt eſt caſus clerici occidentis clericum, vel ſacerdotem, caſus occidentis homines ex præmeditata animi deliberatione, ſeu apoſtatè ſine inſidiis, caſus extrahẽtis aliquem de Eccleſia per vim in caſibus nõ conceſſis, caſus violantis Eccle

Eccleſiam, incaſtellantium Eccleſiã. De his poſterioribus caſibus plerique dubitant, an excepti ſint à priuilegio immunitatis, an vſu recepti aliquando fuerint, & modò ſint. His poſitis,

4. Reſpondeo Romanum Pontificem numeraſſe hoc loco eos caſus, qui clarè in iure excepti ſunt, & de quibus nemo dubitat, eos eſſe in iure exceptos, reliquos verò non ita clarè exceptos prætermiſiſſe, vt qui clarè excepti erant, æquè clarè excepti maneant, & iis alios qui excepti in iure non erant adderet, reliqui qui clarè excepti non erant, manerent in eodẽ in quo erant gradu, aut obſcuritatis, aut dubietatis, neque vllam ex hac conſtitutione maiorẽ, aut certitudinẽ, aut authoritatem conſequerentur, ne nimium certos expreſſos caſus multiplicaret. quos etiam ne, ſicubi fortè vſu recepti eſſent, minuerent, nihil de eorũ autoritate detraxit. Octo igitur ſunt vniuersè caſus clarè excepti, quos vbique ab omnibus recipi neceſſe eſt, quorũ ſiquis alicubi deſuetudine iam euanuiſſet, virtute præſentis conſtitutionis reuiuiſcit. cæteri locum habent, vel non ita certum, vel vbi non ſunt per contrariam conſuetudinẽ, ſeu per non vſum obſoleti.

5. Hanc eandẽ ob cauſam cùm circa caſus aliquos in iure expreſſos, quos hîc recenſet, aliquid eſſet cõmuni doctorum conſenſu receptum, & vſu, atque conſuetudine inductum, vt potuerit eodem modo hac lege exprimi, nihilominus id non fecit Pontifex, ſed ita vt in iure iacet, iiſdem prorſus verbis id expreſſit, ne quid de nouo ad illos ipſos in iure clarè exceptos caſus adderet, ſed ius ipſum, ita vt antè erat, innouans, cæteris nullam nouam authoritatẽ impertiretur. Exẽpli gratia, caſus clarè exceptus eſt *in c. fin. de immun. Eccleſ.* ergo excipiuntur ab immunitatis priuilegio, qui homicidia, & membrorũ mutilationes in ipſis Eccleſiis, ſeu cœmeteriis committere non verentur. Concors doctorum ſententia id ampliat ad omne graue delictum in Eccleſia commiſſum, quod vſu etiã receptũ eſt. Poterat Pontifex id hac cõſtitutione de omnibus delictis in Eccleſia commiſſis exprimere, non tamen fecit, ſed iiſdem verbis expreſſit, tum ne iuris infallibilem authoritatem in aliis delictis impertiret, tum, vt ſicubi fortè hæc doctorum doctrina, aut conſuetudo recepta non eſt, ex vi iuris recipienda non ſit, voluit enim aliquos caſus de nouo ad ius addere, ſed noluit tã multos: imitatus in hoc Innoc. III. *in c. inter alia*, qui ex caſibus antiquiore iure exceptis vnum numerauit publici latronis, qui exceptus erat *in can. ſicut antiquitus* 17. q. 4. & adiecit de nouo caſum nocturni depopulatoris agrorum, prætermiſſis caſibus non ita clarè exceptis *in can. nullus clericorum, in can. frater, & in can. ad Epiſcopos, eadem cauſa & q.* Adde quòd cùm in narratiua *d. c. finalis de immun. Eccleſ.* expreſſum eſſet quòd in Eccleſiis homicidia cõmitterent, ſperantes per Eccleſiã defendi, de qua ſpe veniæ nulla in diſpoſitiua eiuſdẽ capituli mẽtio fiebat: Vnde multa orta erat diſceptatio de hac ſpe veniæ, Pontifex hoc loco nulla habita ratione narratiuę, ſed ſolã diſpoſitiuã attendẽs, nulla facta de huiuſmodi ſpe veniæ mẽtione, omnẽ abſtulit de ea diſceptationẽ, vt ſiue ea ſpe, ſiue abſque ea homicidia

Digitized by Google

cidia, & membrorum mutilationes in Eccleſiis, aut cœmeteriis committere non verentur, ab immunitate excludantur.

PARS SECVNDA.

De tribus primis caſibus à priuilegio immunitatis exceptis, publici latronis, graſſatoris viarum, ac depopulatoris agrorum.

Abſolutis caſibus, qui ſiue ſolo iure antiquo, ſiue ex conſuetudine immunitatis priuilegio carent, poſtulat ordo doctrinæ, vt ad caſus hac conſtitutione exceptos accedamus. Ac primis §. iſtius verbis profitetur Pontifex ſe de ſolis laicis ad Eccleſias confugientibus loqui: de clericis enim vniuerſiſque eccleſiaſticis perſonis paulò pòſt dicturus eſt: non quòd ſoli laici in his caſibus ab immunitatis priuilegio excludantur, ſed quia ij ſoli, ſi hæc verè commiſiſſe conuincantur, ſeculari curiæ tradendi, & conſignandi ſunt; de clericis verò ac perſonis eccleſiaſticis, imò & de laicis, in eccleſiaſtica cauſa iudex eccleſiaſticus debet cognoſcere, vt poſteriùs dicetur. Verba conſtitutionis ſic habent: *Vt laicis ad Eccleſias locaque ſacra & religioſa prædicta confugientibus, ſi fuerint publici latrones, viarúmque graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur, aut depopulatores agrorum.*

De primo caſu ab immunitatis priuilegio excepto, hoc eſt, de publicis latronibus.

CAPVT XI.

Pvblici latrones primo loco numerantur ab immunitatis priuilegio excepti, vt qui omnium antiquiſſimi, ac primi immunitate caruerint, nam ij primi excepti fuere antiquiſſimo iure decretorũ, quorum exceptio cum ipſo immunitatis iure nata videtur. Nicolaus enim primus *can. ſicut antiquitus* 17. *q.* 4. excludens hos ab immunitate teſtatur, ſic ſtatuere, ſicut antiquitus à ſanctis Patribus ſtatutum eſt, vt non ſit ipſe primus author, ſed antiquitus id à ſanctis Patribus acceperit, iidem excepti primo loco fuere *in c. inter alia, de immunitate Eccleſ.* recentiore iure decretalium, ac demum primo quoque loco in hac nouiſſima conſtitutione excipiuntur, quòd adeò atrox, & immane, adeò vniuersè reipublicæ pernicioſum ſit hoc delictum, vt omnia iura antiquiſſima, media, nouiſſima cõtra id clament, ac ſeptingentis, (& multo amplius) annis clamare non deſinant. Nam Nicolaus, qui antiquitatem recenſet, Pontificatum geſſit circa annum octingenteſimum ſexageſimũ: circa annum milleſimum ducenteſimum clamare cœpit Innoc. III. paucis ab hinc annis clamat hac conſtitutione Gregorius XIV. & nos clamemus pelli de Eccleſiis publicos latrones. His nouiſſimè in hac conſtitutione additi ſunt ſecundo loco graſſatores viarũ nunquam antea ſub hac voce expreſſi. Tertio loco numeratur depopulator agrorum, qui etiam iure decretalium *in c. inter alia* exceptus eſt. Sunt autem tria latronum genera, furtis, ſeu potiùs latrociniis dedita.

Vide

2. Videtur autem mihi illud primo loco obſeruandum, publici latronis nomen, & generis, & ſpeciei vicem ſubire, & aliquando quidem generis, aliquando verò ſpeciei loco poni. Genus eſſe puto ad has tres ſpecies, ſeu latrocinandi modos, ad publicum latronem, ad viarum graſſatorem, ad depopulatorem agrorum, vt ſiue publicè latrocinetur, ſiue graſſetur vias publicas, ſiue depopuletur agros, publicus latro ſit. Quo modo genericè ad has omnes ſpecies putandum eſt vſurpatū fuiſſe à Nicolao primo in canone illo, *ſicut antiquitus*; vbi ſub hoc nomine hos omnes ab immunitatis iure excludi non dubito. Preſſiùs vſurpatum eſt idem nomen *in c. inter alia*, quatenus & publicum latronem & graſſatorem viarum complectitur. Preſſiſſimè, ac ſtrictiſſimè pro vna ſola ſpecie in hac nouiſſima conſtitutione, in qua hæc tria tribus diuerſis nominibus exprimuntur, publicus latro, graſſator viarum, & depopulator agrorum, vt cùm hęc tria delictorum genera ab initio immunitate caruerint, non ita tamen clarè, atque expreſsè ſingula clariùs poſtea expreſſa ſint, ſicut *in §. 6.* tetigimus *lib. 2. in gloſſa* 2. prope finē.

3. At cùm publici latronis nomen genericè ſumimus, non accipimus publicum latronem, qui publicè, & coram omnibus furatur, ſed qui in publico furatur loco. Nam & depopulator agrorum, qui exprimitur *in c. inter alia*, nocturnus, & conſequēter clandeſtinus latro eſt; & viarum graſſatores, qui viatores ex inſidiis aggrediuntur, plerumque de nocte & obſcuro tempore id faciunt, iuxta illud Poetæ,

Vt iugulent homines ſurgunt de nocte latrones.

Horat. *lib. 1. epiſt.* quanquam nonnunquam tanto numero vniuntur, & adeò armis sūt instructi, & equis, vt liberè etiam de die debacchentur in viis publicis, & hoſtiliter oppida inuadant, ac deprædentur.

Accipiendo autem publicum latronem ſpecificè prout à graſſatore viarum atque ab agrorum depopulatore diſtinguitur, difficile eſt aſſignare quis propriè publicus latro dicendus ſit: nam *in c. inter alia*, cùm publicus latro, à graſſatore viarum non diſtinguebatur, Clar. *in pract. crimin. §. fin. q.* 30. *verſ. quæro nunquid*, generaliter publicum latronem declarat, vocando eum latronem viarum. Couarr. *lib. 2. var. reſol. c. 20. n.* 13. *verſ. decimonono*, oportet, ait, publicum latronem eſſe eum, quem famoſum ciuilia iura appellant, cuius meminit Iureconſultus *in l. capitalium. §. famoſos. ff. de pœnis*, qui *in eadem l. §. graſſatores*, graſſator vocatur. gl. *in c. inter alia, in v. niſi publicus latro*, eos intelligit, quos cuique impunè licet occidere. *l. 1. Cod. quãdo liceat cuique ſine iudice ſe vindicare*, & famoſos, de quibus *in d. l. capitalium. § famoſos.* Panormitanus *in d. c. inter alia n.* 20. explicat, dicens, iſti qui ſtant in ſtratis publicis ad conſuetudinem lotrocinandi.

Mihi videtur, vt diſtinguamus publicos latrones à viarum graſſatoribus, dicendum publicos latrones eſſe, qui in ſtratis publicis cum armis prædas agūt, ac per vim ſpoliant bonis ſuis, quos reperiunt, nō tamen ex inſidiis, neque cum ſtratarum obſeſſione; pręſertim verò ſi aliàs de hoc crimine in iudicio ſemel dānati, id denuo cōmittunt: ſunt enim latrones quia per vim, & cum armis ſpoliant homines rebus ſuis; ſunt publici latrones, quia in publi- 4.

cis ſtratis lattocinantur. Ad latrocinium enim requiri vim, patet per textum *Auth. ſed nouo iure. Cod. de ſeruis fugit.* ex eo autē quòd in ſtrata publica id facit, publicū eſſe neceſſe eſt; præſertim verò ſi poſtquā ſemel fuerit de hoc crimine per ſententiam damnatus, id denuo cōmittat, quia tunc publicum facit ipſa notorietas iuris, quæ oritur ex priori ſententia, qua de eiuſmodi latrocinio condemnatus fuit. Neque enim minus publicum facit notorietas iuris per ſententiam, quàm faceret notorietas facti ſi publicè coram multis hominibus latrocinatus eſſet. De his videtur eſſe in iure ciuili expreſſus textus *in l. capitalium, d. §. graſſatores.* Vbi duo diſtingui videntur genera graſſatorum, alterum eorum, qui in itineribus publicis cum armis aſſiſtunt, ſtratáſque obſident, atque homines illuc accedentes aggrediuntur, ac ſpoliant; alterum eorum, qui frequenter, ſeu non ſemel homines eū armis aggrediuntur, ac ſpoliant, non tamen ſtratas obſident, neque in eis aſſiſtunt. Hæc duo genera obſeruat Couart. *lib. 2. var. reſol. c. 9. n. 7.* Prior latro propriè dici poteſt graſſator viarum, poſterior verò publicus latro: ſaltem cùm poſt ſententiā condemnatoriam ad latrocinandum reuertitur.

6. Antonius Gomez *tomo 3. variar. reſol. c. 10. n. 2.* nulla facta mentione armorum, ait fures, ſi plura furta commiſerint, famoſos latrones fieri, atque ideo extrahi debere de Eccleſia ſi ad eam cōfugiant: quam ſententiam Farin. *1. parte criminal. q. 28.* teſtatur eſſe communē Doctorum *in Auth. ſed nouo iure. Cod. de ſeruis fugit.* quo loco idem ſentit gl. quin & Clar. *lib. 5. ſententiarum, in §. Furtum, verſ. ſcias tamē,* idem omnino ſentit, furē, qui furari conſueuit, eſſe famoſū latronē, & in hoc propoſito plura furta dicūtur tria, & ſic qui tertiò in furto deprehenditur, dicitur famoſus latro, & punitur extremo ſupplicio. Ego verò quicquid ſit in ordine ad ſupplicium, certè in ordine ad priuationē immunitatis nō aſſentior, etiamſi decies furatus ſit clam, & ſine armis: ſine quibus nō videtur eſſe latro, ſed ſolùm fur.

Addit Bald. *in d. Auth. ſed nouo iure,* poſt *num. 3.* idem eſſe de eo qui cōmiſit ſemel tantùm furtū, ſed rei magnæ, ſeu magni pretij dici, népe famoſum latronem, quod Angel. *in tract. de malefic. in v. & veſtem cæleſtem n. 13.* ait ſe ſemel ita practicaſſe Peruſij, cùm eſſet aſſeſſor: quam ſēntentiam ex conſuetudine iam inualuiſſe in Hiſpaniis teſtatur Diaz *in pract. criminali can. c. 84. n. 2.* propterea quòd vnū furtum magnū multis paruis æquiualet. Contrariā tamē opinionem communem eſſe teſtatur Auguſtinus de Vbald. inter conſilia criminalia diuerſorū *conſil. 17. n. 21. lib. 2.* & Gregor. Lopez relatus per Don Antonium de Padilla *in l. tranſigere n. 12. Cod. de tranſact.* & Clar. *in lib. 5. ſententiarum, §. furtum. verſ. ſed an pro vno.* Quod mihi valde probatur: vnde ſi nec in pœna furtū magnū æquiualet multis, nec pro multis, ſed pro primo tātū furto punitur, multo minus carere priuilegio immunitatis ſi ad Eccleſiam cōfugiat. De his multa dicentur etiam capitulo ſequenti.

De ſecundo caſu, hoc eſt, de graſſatoribus viarū, ſeu ſtratariis.

CAPVT XII.

Caſus

1. CASVS graſſatoris viarum ab aliis diſtinctus, hoc primo loco expreſſus eſt, qui *in c.inter alia,de imm. Eccleſ.* cũ reliquis duobus,præcedente ſcilicet, ac ſequente,circũſcriptione quadã inſinuabatur. Cũ enim dixiſſet ibi Põtifex,*niſi publicus latro fuerit, vel nocturnus depopulator agrorum*,ſubiicit, *qui dum itinera frequentata,vel publicas ſtratas obſidet aggreſſionis inſidiis*, &c.

2. Ductũ eſt autẽ graſſatoris nomẽ à graſſando. Graſſari verò ſecundùm gl. *in d. l. capitalium. §. graſſatores ff. de pœnis,in v.graſſatores*,ex Accurſio, eſt ad malum niti. Si verò Latinæ linguæ obſeruatoribus adhærere voluerimus, graſſari eſt frequenter gradi,ſicut 2.*lib.§.6. gloſſa 3.* tetigi. Quoniã autẽ qui vias armati obſidẽt,& hoſtiliter aggrediũtur viatores frequenter illas vias, huc, illuc diſcurrendo gradiuntur, graſſari eſt frequenter gradiendo ſæuire. Vnde Calliſtratus de his ſic ait:Graſſatores,qui cędes in ſtratis agũt,ſi prędę cauſa id faciunt, proximos latronibus haberi, vt quamuis ex præciſa ratione nominis,& in bonam, & in malã partẽ vſurpari poſſit,vſus iam obtinuerit malã in partẽ vſurpari: vocat autẽ eos textus pręſentis cõſtitutionis non ſimpliciter graſſatores,ſed viarum graſſatores,vt ita inſinuet malũ,eóſque ita deſcribit,qui itinera frequẽtata,vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur, quo loco aduertẽdũ duabus de cauſis poſſe iſtos obſidere publicas ſtratas, ac viatores aggredi, nẽpe cauſa prędę;& licèt rariſſimè ac pænè nũquã odij cauſa id ita faciãt,vt à prędis omnino abſtineãt, adhúc tamẽ ſi ita facerẽt Eccleſiæ immunitate carerẽt.Cùm neque in capitulo *inter alia*, neque in pręſẽti cõſtitutione vlla fiat prædæ mẽtio ſatiſque ſit,quòd ſtratas obſideant, viatoréſque aggrediantur.

De his duæ extant præcipuè ciuiles leges,vna *in l.capitaliũ. §.graſſatores,ff.de pœnis*, quæ ex Calliſtrato deſumpta eſt: altera *l.1.Cod. quãdo liceat cuique ſine iud.* edita per Imperatores Valentem, Theodoſium & Arcadium. Priore lege tria graſſatorum genera diſtinguuntur. Vnum qui itinera frequentata prædæ cauſa obſident. Alterum eorum qui cum ferro, ſeu telo aggredi, & ſpoliare in itineribus inſtituerunt. Tertium eorum, qui ſæpius id admiſerunt, atque hoc tertium genus capite plecti, duo priora vel ad inſulas relegari,vel ad metalla damnari ſtatutum eſt. Poſteriori verò lege codicis nulla facta diſtinctionẽ graſſatorem cuique impunè occidere permiſſum eſt,hoc ipſo,quòd itinera frequentata inſidiis aggreſſionis obſederit, vt ſatis ſit obſediſſe itinera,quamuis nullũ ſit per inſidias aggreſſus, nullũ ſpoliauerit, nulli damnũ aliquod ſiue in rebus, ſiue in perſona intulerit,libera enim cuique facultas datur, vt cũprimũ aliquem repererit itinera frequentata inſidiis obſidentem,digno illico ſupplicio, nulla expectata iudicis authoritate ſubiuget,id eſt,morti tradat; vt is mortem, quam minabatur, excipiat, & ratio adducitur huius tantæ accelerationis. Quoniam melius eſt occurrere in tempore, quàm poſt exitum vindicare, & quod ferum eſt punire iudicio, ſubiugamus edicto,vt nullus pareat militi cui obuiare telo oporteat, vt latroni; ex qua pœnæ acceleratione antequam is malum, quod moliebatur, committat, ſatis oſtendunt Imperatores quàm

graue malum ſit,id quod moliũtur, etiamſi ſemel id committant. Hinc oritur dubitatio,an hoc ipſum quod hac poſteriore lege Codicis ſatis eſt vt graſſator poſſit impunè occidi, nempè ſolùm obſediſſe ſtratam publicam, ſatis ſit etiam ad excludendum ipſum ab immunitate, vt ſi dũ quis illum ad necem inſequitur, ad Eccleſiam confugiat, extrahendus ſit? Et ratio dubitandi non leuis ex hoc ipſo textu deſumitur, vbi non ſimpliciter exprimit ſolùm graſſatores viarum, ſed ſubdit, *qui publicas ſtratas & itinera frequẽtata obſidẽt, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur.* Reſpondeo mihi probabiliſſimum eſſe,id ſatis eſſe, vt immunitas graſſatoribus viarum hoc ipſo, quòd graſſatores ſunt,id eſt,publicas ſtratas obſidẽt inſidiis aggreſſionis, denegetur.quòd autem viatores ex inſidiis aggrediantur, ſubditur ad declarandum munus ipſorum, ſeu finem, ad quẽ obſident ſtratas.Quod inde patet quòd narratiuè hæc omnia expoſita ſint per illud relatiuum *qui*, viarum graſſatores, qui publicas ſtratas, &c. non ſunt autem poſita per modum conditionis; ſi viatores, &c. Obſidere enim ſtratas ad ſubſtantiam delicti graſſatoris pertinet, abſque qua obſeſſione graſſator non eſt: viatores autem aggredi ad eiuſdẽ criminis exercitiũ actũmque ſecundum ſpectat, quod non eſt expectandum.Secundò probo per text. *c. inter alia,* vbi dicitur qui publicas ſtratas inſidiis aggreſſionis obſident. Multo magis priuãdi erunt immunitate, ſi ſolùm aggrediantur viatores in ſtratis publicis,antequã ſtratas obſideant.v.g. ſi dum ad obſidendum ſtratas eunt, antequam ad locum quem volunt obſidere,vel ſtatim,atque illuc perueniunt, antequam inſidias diſponunt viatorẽ offendũt,inuadũt,ſpoliant. quia iã opere exequuti ſunt quod parabãt. Neque verò de hoc licet dubitare,ſi enim non carẽt immunitate tanquam graſſatores,certè carere debent tanquam publici latrones.

Quæres, an ſint neceſſariæ inſidiæ ad crimen graſſatoris, ſed communiter adeſſe videmus,& neceſſariò pænè adeſſe,ſi enim publicè ſtarent armati in ſtratis,nemo auderet illac tranſire, abſcondunt autem ſe in nemoribus, in ſpeluncis, in aliis obſcuris, abditíſque locis, vt inde egreſſi inuadant incautos.Cõtingit autẽ aliquãdo huiuſmodi ſtratarios adeò magno numero eſſe ſimul vnitos, adeóque benè inſtructos omni armorũ genere, vt electo ſibi duce, ac cæteris miniſtris ſubordinatis aperto cãpo diſcurrant, hoſtiliter omnia vaſtantes,multa mala faciẽtes, in ſtratis publicis, inuadẽtes etiã de die oppida atque vrbes non clauſas muris, & inibi ſæuientes,& hoſtiliter ſe gerentes. De his reſpondeo multo magis contineri ſub nomine graſſatorũ: videtur enim peſſimum quoddam graſſatoris genus,vt quod alij per inſidias faciunt,ij potẽtia,apertóque bello exequantur.ſupplẽt enim arma, & potentia inſidiarum locum,vt quãuis velint non poſſint homines ab his ſibi cauere, & eorũ damna declinare. 4.

Et quoniam regnum hoc noſtrũ inſula eſt, magnaque pars itinerum mari fieri ſolet:neque verò ſocordes fuere latrones in excogitandis artibus, quibus etiam vias maritimas obſiderent,ac viatores, nauigantes naui iter facientes ſuum, ex inſidiis aggrederentur.Dubitari meritò poteſt,ſint ne etiã iſti graſſatores dicẽ-

di,

di, & ab Eccleſiarum immunitate excludendi. Ii vel terra vias maritimas obſident, diſponẽdo ſpeculatores, exploratoréſque in editis quibuſdã locis, vt cũ primũ veniẽtes nauiculas (felucas noſtri vocãt) cernũt, eos moneant, ipſi paruæ ſcaphæ ſeſe committunt benè armati, piſcatores ſe ſimulant, altum petunt quaſi piſcando, appropinquantem viatorum nauiculam derepente nihil tale cogitantem, adoriuntur, inuadunt, ſpoliant. Reſpondeo, probabiliſſimum mihi eſſe iſtos graſſatores dici: propterea quòd iter iſtud quamuis maritimum, iter tamen, ac ſtrata dici poteſt, quia ſecus littus ſemper nauigatur, & vix aliqñdo parum à littore receditur, & in terram obſidetur hæc ſtrata, licèt in mari latrocinium committatur. Quòd ſi contendas, graſſatores dici non poſſe; at publicos eſſe latrones negare non potes, ac tanquam latrones publicos immunitate carere.

5. Poſtremò quæro, quid de illis ſtratis ſentiendum ſit, quæ non ita publicè videntur, ac de itineribus non frequentatis habet quis vineã, cuius via etſi non tota, quoad aliquam tamen partẽ priuata eſt, quòd inde nullum alium ad locum pateat acceſſus, niſi ad vineam, vt nullus per eam gradiatur, niſi qui vineam illam adeat. Videtur hæc ſtrata non publica, ſed priuata. An ſiquis hanc ſtratam inſidiis aggreſſionis obſideat, dicendus ſit graſſator, careátque immunitate? Ita aliquando plures ſunt viæ, quæ ad eundem ducunt locum, aliquæ commodæ ſatis, & conſequenter valde frequentatæ, aliqua propter nimiam incommoditatem infrequens, & per quam pauciſſimi iter facere ſolent. An qui huiuſmodi ſtratas obſident ſint graſſatores, careántque immunitate Eccleſiæ? Demum aliqua ſunt itinera frequentata, quæ non ſunt publicæ ſtratæ eùm propter ſtratæ incommoditatem, hyemali præſertim tempore, viatores à ſtrata publica declinant, itérque aperiunt, fracta ſæpe, pleuóve foſſato per alicuius prædium, hoc iter frequentatur ab omnibus, ſed non eſt publica ſtrata, ſiquis ibi diſponat aggreſſionis inſidias, eritne graſſator dicendus, & ab immunitate excludendus.

Reſpondeo ad hæc omnia vno verbo omnes iſtos ſine dubio carere immunitate, ſiue tanquam graſſatores, ſiue tanquam publicos latrones; ac præterea probabiliſſimũ eſt omnes eſſe verè graſſatores, ad quod ſatis eſt, vt vel publicas ſtratas, vel itinera frequentata obſideant aggreſſionis inſidiis, apertè patet ex hoc textu, vbi per particulam diſiunctiuam hæc recenſet, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident. Neque verò caret myſterio quòd non dixit ſtratas publicas, ſeu frequentatas, per quæ ad ſolas ſtratas ſe reſtringeret, ſed expreſſit ſtratas publicas, & itinera frequentata, vt quamuis non ſint ſtratæ, ſed itinera, ſatis ſit, dummodo frequententur. Satis etiam frequentata dici poſſunt ea itinera per quæ aliquis ordinariè trãſit, vel eius familia, licèt alij tranſire non ſoleant, vt dictum eſt de via priuata, quæ ad vnam ſolùm vineam ducit. 6.

Nonnulla alia de graſſatoribus viarum dici poſſent, quæ quoniam eum agrorum depopulatoribus coniuncta ſunt, reiicio in caput ſequens.

graue malum ſit,id quod moliũtur, etiamſi ſemel id committant. Hinc oritur dubitatio,an hoc ipſum quod hac poſteriore lege Codicis ſatis eſt vt graſſator poſſit impunè occidi, nempè ſolùm obſediſſe ſtratam publicam, ſatis ſit etiam ad excludendum ipſum ab immunitate, vt ſi dũ quis illum ad necem inſequirur, ad Eccleſiam confugiat, extrahendus ſit? Et ratio dubitandi non leuis ex hoc ipſo textu deſumitur, vbi non ſimpliciter exprimit ſolùm graſſatores viarum, ſed ſubdit, *qui publicas ſtratas & itinera frequẽtata obſidẽt, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur.* Reſpondeo mihi probabiliſſimum eſſe,id ſatis eſſe, vt immunitas graſſatoribus viarum hoc ipſo, quòd graſſatores ſunt,id eſt,publicas ſtratas obſidẽt inſidiis aggreſſionis, denegetur.quòd autem viatores ex inſidiis aggrediantur, ſubditur ad declarandum munus ipſorum, ſeu finem, ad quẽ obſident ſtratas.Quod inde patet quòd narratiuè hæc omnia expoſita ſunt per illud relatiuum *qui*, viarum graſſatores, qui publicas ſtratas, &c. non ſunt autem poſita per modum conditionis; ſi viatores, &c. Obſidere enim ſtratas ad ſubſtantiam delicti graſſatoris pertinet, abſque qua obſeſſione graſſator non eſt: viatores autem aggredi ad eiuſdẽ criminis exercitiũ actũmque ſecundum ſpectat, quod non eſt expectandum.Secundò probo per text. *c. inter alia*, vbi dicitur qui publicas ſtratas inſidiis aggreſſionis obſident. Multo magis priuãdi erunt immunitate, ſi ſolùm aggrediantur viatores in ſtratis publicis,antequã ſtratas obſideant.v.g. ſi dum ad obſidendum ſtratas eunt, antequam ad locum quem volunt obſidere,vel ſtatim,atque illuc perueniunt, antequam inſidias diſponunt viatorẽ offendũt,inuadũt,ſpoliant. quia iã opere exequuti ſunt quod parabãt. Neque verò de hoc licet dubitare,ſi enim non carẽt immunitate tanquam graſſatores,certè carere debent tanquam publici latrones.

Quæres, an ſint neceſſariæ inſidiæ ad crimen graſſatoris, ſed communiter adeſſe videmus,& neceſſariò pænè adeſſe,ſi enim publicè ſtarent armati in ſtratis,nemo auderet illac tranſire, abſcondunt autem ſe in nemoribus, in ſpeluncis, in aliis obſcuris, abditiſque locis, vt inde egreſſi inuadant incautos.Cõtingit autẽ aliquãdo huiuſmodi ſtratarios adeò magno numero eſſe ſimul vnitos, adeóque bene inſtructos omni armorũ genere, vt electo ſibi duce, ac cæteris miniſtris ſubordinatis aperto cãpo diſcurrant, hoſtiliter omnia vaſtantes,multa mala faciẽtes in ſtratis publicis, inuadẽtes etiã de die oppida atque vrbes non clauſas muris, & inibi ſæuientes,& hoſtiliter ſe gerentes. De his reſpondeo multo magis contineri ſub nomine graſſatorũ: vidẽtur enim peſſimum quoddam graſſatoris genus,vt quod alij per inſidias faciunt,ij potẽtia,apertóque bello exequantur.ſupplẽt enim arma, & potentia inſidiarum locum,vt quãuis velint non poſſint homines ab his ſibi cauere, & corũ damna declinare. 4.

Et quoniam regnum hoc noſtrũ inſula eſt, magnaque pars itinerum mari fieri ſolet:neque verò ſocordes fuere latrones in excogitandis artibus, quibus etiam vias maritimas obſiderent,ac viatores, nauigantes naui iter facientes ſuum, ex inſidiis aggrederentur.Dubitari meritò poteſt,ſint ne etiã iſti graſſatores dicẽdi,

di, & ab Eccleſiarum immunitate excludendi. Ii vel terra vias maritimas obſident, diſponẽdo ſpeculatores, exploratoréſque in editis quibuſdã locis, vt cũ primũ veniẽtes nauiculas (felucas noſtri vocãt) cernũt, eos moneant, ipſi paruæ ſcaphæ ſeſe committunt benè armati, piſcatores ſe ſimulant, altum petunt quaſi piſcando, appropinquantem viatorum nauiculam derepente nihil tale cogitantem, adoriuntur, inuadunt, ſpoliant. Reſpondeo, probabiliſſimum mihi eſſe iſtos graſſatores dici: propterea quòd iter iſtud quamuis maritimum, iter tamen, ac ſtrata dici poteſt, quia ſecus littus ſemper nauigatur, & vix aliqãudo parum à littore receditur, & in terram obſidetur hæc ſtrata, licèt in mari latrocinium committatur. Quòd ſi contendas, graſſatores dici non poſſe; at publicos eſſe latrones negare non potes, ac tanquam latrones publicos immunitate carere.

5. Poſtremò quæro, quid de illis ſtratis ſentiendum ſit, quæ non ita publicè videntur, ac de itineribus non frequentatis habet quis vineã, cuius via etſi non tota, quoad aliquam tamen partẽ priuata eſt, quòd inde nullum alium ad locum pateat acceſſus, niſi ad vineam, vt nullus per eam gradiatur, niſi qui vineam illam adeat. Videtur hæc ſtrata non publica, ſed priuata. An ſi quis hanc ſtratam inſidiis aggreſſionis obſideat, dicendus ſit graſſator, careátque immunitate? Ita aliquando plures ſunt viæ, quæ ad eundem ducunt locum, aliquæ commodæ ſatis, & conſequenter valde frequentatæ, aliqua propter nimiam incommoditatem infrequens, & per quam pauciſſimi iter facere ſolent. An qui huiuſmodi ſtratas obſident ſint graſſatores, careántque immunitate Eccleſiæ? Demum aliqua ſunt itinera frequentata, quæ non ſunt publicæ ſtratæ cùm propter ſtratæ incommoditatem, hyemali præſertim tempore, viatores à ſtrata publica declinant, itérque aperiunt, fracta ſæpe, pleuóve foſſato per alicuius prædium, hoc iter frequentatur ab omnibus, ſed non eſt publica ſtrata, ſiquis ibi diſponat aggreſſionis inſidias, erítne graſſator dicendus, & ab immunitate excludendus.

6. Reſpondeo ad hæc omnia vno verbo omnes iſtos ſine dubio carere immunitate, ſiue tanquam graſſatores, ſiue tanquam publicos latrones; ac præterea probabiliſſimũ eſt omnes eſſe verè graſſatores, ad quod ſatis eſt, vt vel publicas ſtratas, vel itinera frequentata obſideant aggreſſionis inſidiis, apertè patet ex hoc textu, vbi per particulam diſiunctiuam hæc recenſet, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident. Neque verò caret myſterio quòd non dixit ſtratas publicas, ſeu frequentatas, per quæ ad ſolas ſtratas ſe reſtringeret, ſed expreſſit ſtratas publicas, & itinera frequentata, vt quamuis non ſint ſtratæ, ſed itinera, ſatis ſit, dummodo frequententur. Satis etiam frequentata dici poſſunt ea itinera per quæ aliquis ordinariè trãſit, vel eius familia, licèt alij tranſire non ſoleant, vt dictum eſt de via priuata, quæ ad vnam ſolùm vineam ducit.

7. Nonnulla alia de graſſatoribus viarum dici poſſent, quæ quoniam eum agrorum depopulatoribus coniuncta ſunt, reiício in caput ſequens.

De tertio caſu, hoc eſt, de agrorum depopulatoribus, ſiue nocturnis, ſiue diurnis.

CAPVT XIII.

1. NON minus aut enormem, aut reipublicæ pernitioſum præſentem caſum depopulatoris agrorum, quàm præcedentem graſſatoris viarum, tum iidem, qui ibi dicti ſunt Imperatores Valens, Theodoſius atque Arcadius, tum Romani Pontifices Innoc. III. & Gregorius XIV. cenſuerunt; Imperatores enim *lege* illa 1. *Cod. quando liceat cuique ſine iudice*, eadem huic, qua graſſatori, ſupplicij celeritate obuiandum eſſe ſanxerunt, vt quicunque ad agros nocturnus populator intrauerit, permiſſa cuique licentia, ſit digno illum ſupplicio ilico ſubigendi; vt mortem, quam minabatur, accipiat, vt ex paritate accelerationis edicti, & pænè paria eſſe delicta intelligamus; Pontifex verò Innoc. tertius *in cap. inter alia*, & Greg. vt in hac conſtitutione æquè vtrumque priuant immunitatis eccleſiaſticæ priuilegio.

2. Porrò prædicta lex ciuilis, cum *c. inter alia*, in hoc conuenit, quòd vtraque ſe reſtringunt ad depopulatorem nocturnum, vtraque verò ab hac conſtitutione differunt, quòd hæc de depopulatore ſimpliciter loquitur abſque vlla reſtrictione, vt ſiue nocturnus ſit, ſiue diurnus, careat Eccleſiæ immunitate. Mihi verò præterea probabile eſt, tam ciuili illa lege, quàm *c. inter alia*, vtrumque etiam comprehendi, vt vox illa *nocturnus* nō ſpecificatiuè, aut reſtrictiuè accipienda ſit, ſed ſolùm narratiuè, vt narret id quod communiter accidit, ordinatiè enim depopulatores agrorum, nocturni eſſe ſolent, ac nocturno tempore depopulari, ne aut deprehendi facilè, aut agnoſci poſſint. Quod enim de die depopulentur, cum non minuat, ſed augeat culpam, debet etiam exaggerare, non minuere pœnam.

Rurſum illo ciuili iure ex ſolo ingreſſu ad agros depopulator punitur, expreſsè enim dicitur, quicunque ad agros nocturnus populator intrauerit, itaut hoc ipſo, quòd agros intrat, etiamſi nondū depopulari incipiat, impunè poſſit occidi, & ratio affertur, quoniā melius eſt occurrere in tempore, occidēdo antequā populetur, quàm poſt exitum, id eſt, poſtquam depopulatus fuerit, vindicare vt mortē ferat, antequā inferat; in canonico verò iure, neque in *c. inter alia*, neque in hac conſtitutione hoc expreſſum eſt; vtrobique enim dicitur depopulator agrorum. Mihi tamen idem dicendū videtur, quia nihil aliud requiritur, quàm vt crimen depopulatoris committat. Id autem committit eo ipſo, quòd agros armatus ingreditur, cùm enim ſic ingreditur, ſi præueniatur, & agatur in fugam antequam depopulari quidpiam incipiat, per ipſum nō ſtetit, quin depopularetur. Saltem tanquā publicus latro caret immunitate, quia neque in latrone requiritur, vt latrocinetur, ſed ſatis eſt venire ad latrocinandū. Dubitarē tamen de eo, qui ingreſſus agros etiam cum armis tranſiret per eos neminem lædendo, neque mali quidpiam alicui inferendo, neque rem quampiam deprædando: propterea quòd nō conſtet eū depopulatorē eſſe, cùm enim potuerit, & noluerit depopulari, & per ipſum ſteterit quòd depopula- 3.

tus

tus nõ fit, neque pœnam depopulatoris meretur,neque videtur prę-ſumi,quòd ad depopulãdũ venerit, qui cùm poſſet, noluit, neque punitur conatus eius, qui ſponte retroceſſit, vt egregiè docet Felin. *in tract. Quando conatus puniatur, fallentia* 1. & probat per legẽ,*qui ea mente*, & ibi gl. *ff. de furt. & l. qui falſam. ff. de falſ.* & notat Dominicus *in c. gratia* 1. *q.* 1. *in col. vlt.* & certè cùm nullo extrinſecus impediente, ſpõte propria populari prætermittit, ſignũ eſt non populandi gratia veniſſe, aut ſi eo animo venit ex aliqua repentina perturbatione, ea ſtatim ſedata, mutaſſe ſententiam, atque in externũ actũ non exiſſe. vnde ſi deinde eius criminis accuſatus ad Eccleſiã confugeret, non auderem eum excludere.

4. Eſt autem depopulatoris crimen agros quaſi populatim vaſtare, & de agro in agrum tranſeundo cædes latrociniaque exercere, diripere, ac vaſtando omnia damnum inferre. Et quamuis depopulatores ordinariè ex agrorum ruinis propria commoda quærant, interdum tamen ex odio boni publici, vel quia malè accepti ſunt ab aliquo, vel ex peruerſa voluntate inferendi damna ſine vllã commodi ſpe damnis aliorum inhiant ferro, ac flãma vaſtant omnia: ſegetes incẽdio tradunt, fructus de arboribus in terrã excutiunt, animalia vel occidunt, vel mutilant. Huc etiã pertinet qui vnũ tantùm agrũ depopulatur. Panorm. *in c. inter alia, de immun. Eccleſ. n.* 5. poſt Innocentiũ ait, illum etiam dici nocturnũ agrorũ depopulatorẽ, qui de nocte ſegetes deſtruit, dũ ibi ſe abſcondit, iacet, latitat, vt inde ad latrocinãdũ exeat, quod tunc demũ verũ eſſe arbitror, cùm notabile damnũ infert, ſi cũ multis ſociis, equis, & ſimilibus illic latitet, qui cũ multi ſint, nõ poſſunt nõ magnũ afferre agro nocumentũ, vbi latitãt. Demũ qui propter homicidia, & latrocinia, quæ facit in ſtratis, deſtruit ſegetes, vaſtátque agros eorũ, qui ſibi nõ deſeruiũt, ſiue occultandis eius latrociniis, ſiue ope ferenda quando opus eſt, ſiue ei miniſtrando victũ, aliaque neceſſaria dũ latet, ſiue alia quapiã re, atque eorũ qui illũ eiúſve furta, & latrocinia manifeſtauerunt.

Illud præterea notandũ eſt, non 5.
quælibet damna leuia depopulatoris crimen conſtituere, ſed neceſſe eſſe, vt ſint damna plurima, & grauia, depopulati enim connotat totalẽ quodammodo ruinã, ac deſtructionẽ rei, quã depopulamur. Quod etiam in metaphoris obſeruatũ eſt, nam & Seneca dixit curas depopulati humanos artus, id eſt, omnia mẽbra, totúmque deſtruere, ac perdere corpus. & Ouid. dixit ætatẽ populari formã, ſeu pulchritudinem, quoniã totam immutat faciem; & Claudian. dicit luxũ eſſe opũ populatorem, propterea quòd abſumat ampliſſimas facultates. Multo magis id locũ habere debet in propria ſignificatione, quod ſeruat in metaphorica. Cùm ergo depopulatio, totalẽ agrorum vaſtationem ſonet, neceſſe eſt magnũ eſſe illatũ damnũ, vt qui id intulit, depopulator dicatur. Nõ quòd neceſſe ſit illatũ eſſe damnũ, ſed quòd eo apparatu ingrediatur agros vt magnũ inferre poſſit, quãuis quouis occurrẽt, è extrinſeco impedimẽto nullũ intulerit, [illegible] antequã inferret depulſus ſit.

An inſidiæ ad quẽlibet horũ triũ caſuũ pertineant, & ad priuãdũ immunitate neceſſariò requirãtur.

CAPVT

CAPVT XIV.

1. INSIDIARVM fit expreſſa mẽtio non modò in iure ciuili *l.* 1. *Cod. quando liceat cuique ſine iudice*, ſed & in vtroque iure canonico, tam *c. inter alia, de immunit. te Eccleſ.* quàm præſentis cõſtitutionis, quamuis non eodem loco. Nam tam in illa lege, quàm in hac conſtitutione cum graſſatore viarum coniunctæ leguntur medio loco, in c. verò *inter alia* cum agrorum depopulatore, vltimo loco poſitæ ſunt. Lex enim illa ſic legitur: *Quicunque ad agros nocturnus populator intrauerit, aut itinera frequentata inſidiis aggreſſionis obſederit.* In hac conſtitutione §. 6. *Si fuerint publici latrones, viarúmque graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur.* Demum in c. inter alia: *Niſi publicus latro fuerit, vel nocturnus depopulator agrorum, qui dum itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſidet aggreſſionis inſidiis.* Ac lex quidem ciuilis cum *c. inter alia* in hoc conueniunt, quòd ambo inſidias ſatis eſſe volũt in actu primo, nẽpe quòd obſideantur itinera aggreſſionis inſidiis, quo differrent à iure præſentis conſtitutionis, quo requiruntur inſidiæ in actu ſecundo, vt nempe ex inſidiis viatores inuadantur. Ruſum lex ciuilis concordat cum iure præſentis conſtitutionis, quòd ambo inſidias tribuunt obſeſſori viarum, quo differunt à *c. inter alia*, quòd eas depopulatori agrorum tribuere videtur. Hinc oritur dubitatio, an cuiuis horum trium caſuum inſidiæ cõpetant. & quamuis non facile ſit ex ſingulis iuribus colligere eas ad omnes tres caſus pertinere, ex omnibus tamen iuribus ſimul coniunctis difficile non eſt; ex lege enim ciuili, atque ex hac conſtitutione, clarè habemus inſidias graſſatori viarũ competere; ex c. verò *inter alia* palàm eſt tribui depopulatori agrorum, cum quo coniunguntur: ſed & competere etiam publico latroni tum ex ipſo textu facilè colligi poteſt, cùm enim recenſeatur in fine, cõmodiſſimè poſſunt ad vtrumque præcedentium referri, non modò ad depopulatorem agrorum, ſed etiam ad publicum latronem, quomodo refert eas Io. Andr. ibi, quem alij pænè omnes cõmuniter recipiunt. Hoc enim ſuppoſito quærit Io. Andr. cur illi duo ſolùm caſus publici latronis & nocturni agrorum depopulatoris, ab immunitatis priuilegio excludantur, neque aliam rationem aſſignat, niſi hanc inſidiarum, quoniam inſidiæ in his duobus caſibus ſemper præſumuntur, niſi contrarium probetur. Neque verò vlla ratio eſſet, cur præſumerentur, niſi ordinariè & vtplurimum eſſent cum inſidiis coniuncti. Quare concludo inſidias his omnibus caſibus conuenire, & ratio id ſuadet, quoniam cùm ij omnes in latrocinando verſentur, neceſſe eſt occultè & clam parari, vt poſſint incautos offendere. Alioqui facile ſibi omnes ab eis ordinariè cauebunt, cùm præſertim tanta ſit horum caſuum connexio, vt ſub vno cæteri comprehendantur, ſicut in hac ipſa ſecunda parte *libri* 5. *cap.* 11. *n.* 2. tetigimus.

Supereſt modò dubitatio, an in his omnibus caſibus neceſſariæ ſint inſidiæ, ſiue in actu primo, ſiue in actu ſecundo ad priuandum immunitate. Vt quamuis præſumantur, niſi contrarium probetur, ſi tamen clarè probetur contrariũ, 2.

verbi-

erbi gratia, nullas fuiſſe paratas inſidias, debeant ad immunitatem admitti.

3. Io. Andr. in d. c. *inter alia* expreſsè tenet ita neceſſarias eſſe inſidias, vt quamuis in ſtrata publica quiſpiam alium aggrediatur, ſine inſidiis tamen, ex quodam impetu animi, vel caſu fortuito, gaudeat immunitate. quod idem ſentit Io. de Vuiſchis *in tract. de immun. Eccleſ. n.*19. Sed, eorum pace dixerim, eorũ exempla non eò ſpectant quod ipſi intendunt. Neque enim caſus fortuitus, neque verò qui ex animi impetu procedit, inſidiis opponitur, ſed caſui deliberato, atque induſtrioſo. Imò addo quòd aggredi aliquẽ in ſtrata publica etiam ex induſtria atque ex deliberatione animi apoſtatæ, quia, v. g. inimicus eſt, non conſtituit hominem, neque ſtratarium, ſeu graſſatorem, neque publicum latronem, vt propterea debeat carere immunitate Eccleſiæ, ex hoc enim capite, nec ſine inſidiis, neque cum inſidiis priuatur immunitate. Id autem quod quærimus eſt, an ſi publicus latro, graſſator viarum, agrorum populator, qui ad latrocinandum, ad graſſandum, ad populandum accinctus exit, & bene armatus, atque inſtructus ad flagitia, ſi antequam diſponat inſidias latrocinetur in via publica, aut viatores armata manu ad latrocinãdũ aggrediatur, aut etiam defuiſſe probantur, admittendus ſit ad immunitatem?

4. De his dico primò in nullo horum caſuum requiri verè, ac realiter inſidias, ſed ſatis eſſe inſidiarum præſumptionem, quæ eſt præſumptio iuris, & de iure, quam præſumptionem faciunt, tam ciuilia, quàm canonica iura, quæ quoties de huiuſmodi delictis loquuntur, ſemper inſidias narrant, tanquam ab eis ordinariè inſeparabiles, neque tamen eas ponunt per modum conditionis, tanquam neceſſariò requiſitæ, ſed per modum narrationis, tanquam rei vtplurimum coniunctæ. Probatur autem non eſſe neceſſarias, quia ſi ſola præſumptio ſatis fuit legiſlatori ad negandum lege immunitatem, debet & ſola præſumptio ſatis eſſe iudici ad ſic iudicandum. Secundò, quia ſi delictum per inſidias clam commiſſum ſatis eſt ad priuandum immunitate, multo magis debet eſſe publica, & aperta violentia, quæ tanta eſt, vt inſidiis non egeat. Tertiò ſatis eſt ita exire inſtructum, vt per inſidias hæc agere velit, licèt occurrente opportunitate agendi ſine inſidiis illam arripiat, & delicta audacter cõmittat. Demum inſidiæ alleuiant potius, quàm aggrauent delictum: ergo non plus aliquid operantur, ſed minus.

Secundò dico hanc inſidiarum in 5.
huiuſmodi delictis præſumptionẽ cùm ſit præſumptio iuris, & de iure, tantam habere vim, vt ordinariè neque ipſas probari oporteat, neque in contrariũ, aut exceptio, aut probatio admittenda ſit, quemadmodum *lib.*4 *p.* 2. *c.* 7. de quadam alia iuris præſumptione contra Iudæos, qui confugientes ad Eccleſiam petunt Baptiſmum. Dixi autem *ordinariè*, quia tam multæ, támque claræ poſſunt eſſe præſumptiones, & coniecturæ contra huiuſmodi præſumptiones, vt admittenda ſit neceſſariò contra eas probatio, licèt nunquam teneatur actor probare inſidias adfuiſſe, ſed ſemper pro eis ſatis ſit illa iuris præſumptio.

Tertiò dico hæc tria flagitiorum 6.

genera adeò eſſe in ſe grauia, & toti reipublicæ pernitioſa, vt etiamſi nõ modò abſque vllis inſidiis fiant, æquè grauia, aut grauiora cenſenda ſint, & Eccleſiarum immunitate careant, verùm etiamſi nullus ſit ad moliendas inſidias apparatus, etiamſi graſſator viatum profiteatur aperto campo ſtratas inuadere abſque vllis omnino inſidiis. Putandum eſt enim inſidias in his delictis non præſumi, niſi commodo latronis, vt illi faciliùs ſuccedant omnia ex ſententia quòd plures & faciliùs offendat ex inſidiis incautos, defectus autem inſidiarũ obeſt latroni in latrocinando. Cùm enim palàm adſtet armatus in ſtrata publica ad latrocinandum, vel ſæuiendum, facilè cognoſcitur ab omnibus, & quilibet ſibi cauet domi ſe, vel in ciuitate continens, nec facile occurrit graſſatori aliquis, quem ſpoliet mactétve. Quare agẽdo ſine inſidiis cedit quodammodo iuri ſuo & difficiliorem ſibi facit delinquẽdi occaſionem maiore audacia, & peccandi libertate cum maiore ſuo periculo vtens, vel propter effrenatam gloriæ cupiditatem, atque animi elationem, qua vult ita liberè, & imprudenter peccare, vel vt maiorem incutiat omnibus timorem, vel vt graſſetur crudeliùs, quæ non debent pœnam minuere, sed augere.

Quid ſit agẽdum ſi horum aliquis, nempe publicus latro, viarum graſſator, aut populator agrorum ad Eccleſiam confugiens excipiat ſe non eſſe talem.

CAPVT XV.

1. HÆc difficultas inde oritur quòd huiuſmodi delicta cùm valde publica ſint, notoria eſſe videntur. Ioannes enim de Vuiſchis *in tract. de immun. Eccleſ. n. 22.* expreſsè ſentit, ex quo quis eſt notoriè publicus latro, aut depopulator agrorum notorietate facti, non eſſe opus vlla ſententia declaratoria, ex qua iuris notorietas oriatur, atque hinc ſequitur non eſſe audiendum, non enim alium in finem audiri deberet, niſi vt antequam iudex ad exequutionem pœnæ priuationis immunitatis procederet, declararet, an verè talia delicta commiſerit. At id notorium eſt, notorietate facti, ergo non eſt in tali exceptione audiendus. Satis autem eſſe notorietatem facti probat, quia facti notorietas interdum plus operatur quàm iuris: at notorietas iuris ſufficeret, ſi declaratoria ſententia pronunciaretur; ergo & facti notorietas ſufficere debet. Plus autem operari aliquando notorietatem facti, probat per gloſſam *in clem. 1. de ſepultur.* ad priuandum publicum excommunicatum eccleſiaſtica ſepultura, non ſatis eſt illa præciſè notorietas iuris quæ oritur ex ſententia declaratoria prolata per iudicem eccleſiaſticum in loco conſueto, præſentibus eius miniſtris, atque ambabus partibus, vel altera partium contumaciter abſente, ſed attendendus eſt numerus eorũ qui interfuerũt, vt ſi hæ perſonæ multæ fuerint, quæ ſatis ſint ad faciendum delictum publicum, tunc demum veniatur ad exequutionem pœnæ excõmunicati, vt ſepultura priuetur: aliàs autem ſi paucæ perſonæ fuerint præſentes, habeatur pro excommunicato occulto, & tradatur ſepul

ſepulturæ. Simile dicit Panormitanus *in c. peruenit, de appellation.* dicens, quando percuſſio clerici notoria non eſt, quamuis ſit publicum, debere iudicem antequam veniat ad exequutionem præcipiendi populo, vt eum euitet, per ſententiam declarare illum incidiſſe in excommunicationem; quando verò notorium eſt, nempe notorietate facti, nulla opus eſſe ſententia declaratoria, ex qua iuris notorietas oriatur: ſed debere tantùm prohibere eius conſuetudinem, conſonat Innocentius *in c. ex parte* 1. *de verbor. ſignif.* dicens in notoriis ſententiam non requiri, ſed fieri iuris exequutionem. Facit pro hac ſententia text. *in c. quoniam, de filiis presbyter.* Vbi Alex. III. ſtatuit, ſi filius ſacerdotis habeat beneficium in Eccleſia, in qua manifeſtum eſt eius patrem habuiſſe perſonatum, vetat cauſam in iudicium deduci, aut teſtes recipi ad priuandum prædictum filium beneficio, quoniam ſola, inquit, facti notorietas ad eum priuandum ſatis eſt.

2. Sed contrà facit expreſſus textus præſentis conſtitutionis, vbi cùm Pontifex §. 6. excepiſſet ab immunitate hos octo caſus, deinde de omnibus indiſtinctè tã §. 7. quàm 8. vetat quempiam ad Eccleſiam confugientem tradi curiæ ſeculari, id eſt, immunitate priuari, niſi cognito priùs per Epiſcopum, ſeu ab eo deputatum, an ipſe verè crimina ſuperius expreſſa, eorúmve aliquod commiſerit. ex quo apparet in omni prædictorum trium caſuum requiri cognitionem, nullúmque eorum eſſe huiuſmodi, vt notorietatem natura ſua ſecum trahat.

3. Reſpondeo tria eſſe certa in genere loquendi. Primum in delictis notoriis, in quibus & factũ eſt notorium, & qualitas facti nullam requiri neceſſariò cognitionem, neque admittendam eſſe exceptionẽ, vt rationes probant initio adductæ. exempli gratia, notorium eſt in ciuitate aliquem eſſe ſpurium, & eſſe filium talis ſacerdotis, non opus eſt vlla declaratoria ad priuandum eũ beneficio in ea Eccleſia, in qua pater eius habuit perſonatum. Si ſolum notorium eſſet eſſe ſpurium, non eſſet tamen notorium cuius eſſet filius, ſacerdotiſne, an alterius, qui in eadem domo manebat; neceſſaria eſſet declaratoria. Secundò certum eſt, vbi nulla eſt notorietas, neceſſariò requiri declaratoriam, etiamſi publicum eſſet factum, & facti qualitas, v. g. ex fama, vel alia ratione; quia fama facilè poteſt eſſe falſa, etiamſi publica, plerumque enim ex leuiſſimis oritur indiciis, aut coniecturis. Tertiò deſcendendo ad noſtram materiam certũ eſt, iſta tria delicta non eſſe natura ſua notoria, ita vt hoc ipſo quod quis horum aliquid prætenditur commiſiſſe, ſit abſque vlla declaratoria priuandus immunitate, & ſeculari curiæ tradendus, ſed contrà potiùs cum natura ſua, vel ſaltem ordinariè fiant cum inſidiis, & clam & nocturno tempore. Perſæpe etiã iſtiuſmodi facinoroſi homines laruas geſtant deprædationis tẽpore, ne agnoſci poſſint, mutant nomen, & aliis ſimilibus induſtriis vtuntur, & non rarò contingit, vt qui de nocte ſpoliant viatores, de die incedant per vrbem ſericati, & aureas catenas è collo geſtantes.

4. Poteſt autem in iis duplex de-

eſſe notorietas, vna facti, altera qualitatis facti, vt ſiquis in furto, vel cum re furtiua deprehenſus coram multis qui ſatis ſint ad notorietatem facti faciendam ad Eccleſiam fortè dilapſus petatur à curia ſeculari, tanquam publicus latro, reſpondeat eſſe quidem ſe furem, vel etiam latronem, neget autem publicum ſe eſſe, atque ideo petat ab Eccleſia defendi. Si verò coram paucis deprehenſus eſt, neque factum ipſum notorium dicendum eſt. Adde quòd fur deprehenſus etiam notoriè cum re furtiua poteſt negare ſe eſſe furem, rem illam ſuam eſſe probans, ac ſibi furto ablatam, quam cùm alia ratione recuperare non poſſet, eam furto reuendicare ſibi voluiſſe, id quod ratione qualitatis perſonæ probabile fieri poſſet. Poſſunt ergo ij omnes exeipere, tã ſe nõ eſſe latrones, depopulatores viarũ, quàm non cõmiſiſſe quidẽ factũ, quod prætenditur, quoties non eſt notorietas de vtroque, & audiendi ſunt, & ſentẽtia interloquutoria ferenda eſt, vt ſeculari curiæ tradi poſſint.

5. Excipio perſonas quaſdam inſignes inter eos. Cùm enim iſti non ſoli ad latrocinandum eant, nec niſi cateruatim, aut publicas obſideant ſtratas, aut agros populentur, vbi verò multitudo, ibi aliquo duce opus eſt, à quo multitudo regatur, alioqui ſtatim pereat; qui capitaneus eſt inter eos, qui locum tenens, quíque aliqua dignitate præditus, horum fama vbique diuulgatur, illíque ipſi gloriantur hoc nomine. Vt fuit olim in Sicilia tempore Illuſtriſſimi atque Excellentiſſimi Don Ioannis Lacerdæ Ducis Medinæ Cæli Proregis optimi, ac de Sicilia meritiſſimi, Vincentius Agnellus magna ſtipatus exulum caterua. Paulo pòſt Ninus Lacernia. Deinde tempore Illuſtriſſimi & Excellentiſſimi Comitis Oliuares Proregis, initio feliciſſimi eius in Siciliam aduentus, Io. Georgius Lanza, qui cùm à noui Proregis prudentia ſibi non leuiter timeret, anteuertere eius prudentiam conatus callidè ex Sicilia aufugit, ſed ſubterfugere illius prudentiam, celeritatémque non potuit, Neapolim enim appulſus ex interſigniis per Comitem illuc miſſis deprehenſus captúſque, & per homines fideles ab eodem Comite illuc miſſos in Siciliam reuerſus, extremo quidem ſupplicio affectus eſt, ſed multis exhibitis veræ Chriſtianæque pœnitentiæ ſignis, vt ſpem de ſua animæ ſalute non leuem iis, qui præſentes interfuere reliquerit. Huiuſmodi, inquam, duces, qui ducũt manum non paruam latronum, ac ſtratariorum, notorij eſſe ſolent. Similiter & quædam aliæ inſignes perſonæ ex nomine omnibus cognitæ, tanquam notoriè tales tradi poſſunt curiæ ſeculari, ſtatim, atque ad Eccleſias ſe contulerint, nulla audita exceptione, nullis receptis teſtibus, nulla pronuntiata ſententia.

Niſi fortè exciperent de perſona, dicentes, ſe non eſſe eos, qui prætenduntur, ſed illis ſimiles, errorémque eſſe in perſona. exempli gratia, ſi Georgius Lanza, de quo diximus, ad Eccleſiam confugiſſet, dicens, ſe non eſſe Georgiũ Lanza, ſed ei vultu quidem ſimilem, in multis verò diſſimilem, eo enim caſu licèt notorium eſſet Io. Georgium Lanza eſſe ducem exulum, graſſatorum, ſeu ſtratariorum, non eſt notorium hunc eſſe Io. Georgium Lanza: id 6.

quod

quod neque ſtatim admittendum eſt,niſi multa dicat probabilia quæ rem dubiam faciant.

Ad contraria initio propopoſita non opus eſt reſpondere; ſi enim notorietas adſit, ea admittimus.

PARS TERTIA.

De quarto caſu ab immunitate excepto, hoc eſt, de delictis in Eccleſiis, earúmve cœmeteriis commiſſis.

ERAT hic caſus omnium recentiſſimus à iure immunitatis exceptus, ſatis tamen antiquus, vtpote à Gregorio nono additus, cuius authoritate compilatæ ſunt Epiſtolæ decretales circa annum Domini milleſimum ducenteſimũ quadrageſimum, quo ferè tempore, idem Pontifex Beatiſſimũ Franciſcum in ſanctorũ numerũ retulit ante annos trecẽtos ſexaginta tres. Cuius Gregorij extat decretalis Epiſtola *in c. fin. de immun. Eccleſ.* cui textus præſentis conſtitutionis omnino concordat, quoad diſpoſitionem. Vtroque enim iure tam qui homicidia, quàm qui mutilationes membrorum in Eccleſiis earúmve cœmeteriis committere non verentur, ab eccleſiaſticæ immunitatis priuilegio excluduntur. Dixi autem quoad diſpoſitionem, quia textus ille capituli finalis tres affert rationes, vnam motiuam, & duas finales, in quibus ſuam diſpoſitionem Pontifex fundat, quas omnes hoc loco Gregorius XIV. prætermiſit.

Quantum habeant momenti tres rationes adducta in capitulo finali de immunitate Eccleſiarum.

CAPVT XVI.

TRES rationes adducit Pontifex *in d. c. fin. de immunitate Eccleſ.* quibus probat eos qui homicidia, & membrorum mutilationes in Eccleſiis, ac cœmeteriis cõmittere non verentur, excludendos eſſe ab immunitatis priuilegio. 1.

Prima eſt, quoniam multi iam ſperantes impunitatem ſuorum exceſſuum per defenſionem Eccleſiæ obtinere, homicidia in ipſis Eccleſiis, earúmve cœmeteriis committere non verentur. 2.

Secunda eſt, vt ij puniantur in eo, in quo delinquunt.

Tertia, quoniam fruſtrà legis implorat auxilium qui peccat in legem.

Prima ratio motiua eſt, non finalis, vt expreſsè ſentit Io. Andr. & Hoſtien. *in d. c. fin.* quam in eodem capitulo Panormitanus teſtatur eſſe communem ſententiam, & poſt eum Remig. *in tract. de immunitate Eccleſ. fallent.* 3. *n.* 3. idque ipſa verborum textus ſeries oſtendit. Ponitur enim huiuſmodi cauſa in ipſo initio, non per modum cauſæ, ſed per modum narrationis: ait enim, *Nonnulli impunitatem ſuorum exceſſuum per defenſionem Eccleſiæ obtinere ſperantes, qui niſi per Eccleſiam, ad quam confugiunt, crederent ſe defendi, nullatenus fuerant commiſſuri.* hæc ſimplex narratio eſt, neque vllam rationem cauſæ præ ſe fert.

Mouet tamen Pontificem, vt propter cauſas, quas per modum cauſæ poſteriùs ſubiûgit, hos priuet eccleſiaſticæ immunitatis priuilegio.

3. Huic rationi, quamuis motiuæ tantùm, & non finali iidem Doctores Io. Andr. & Hoſtien. tantam vim tribuunt, vt ea ceſſante putent ceſſare legis diſpoſitionem, vt cùm delinquentes in Eccleſia præſumantur ſpe immunitatis id egiſſe, ſi tamen verè probent, ſe nullam eiuſmodi ſpem habuiſſe, debeant ab Eccleſia defendi. quam etiam ſententiam Panormitanus & Remig *locis citatis* communem eſſe docent, eámque Menoch. *lib. de præſumptionib. præſumpt.* 11. *n.* 10. & communem admittit, & Nauarr. *in Manual. cap.* 25. *n.* 20. communem theoricã eſſe fatetur, quaſi theoricè, non practicè receptа ſit.

4. Contrariam tamen ſententiam tenet Panorm. *in d. c. fin.* quam Nauarr. *loc. cit.* teſtatur eſſe receptam vſu, ac praxi ſecundùm Stephanum *in Capell. Tholoſ. deciſ.* 422. eámque ſequitur Couart. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 20. *n.* 15. *verſ. viceſimoſecundò deducitur.* Clar. *in Pract.* §. *fin. q.* 5. *verſ. item quæro*, dicens contrariam opinionem apud nos, id eſt, in Mediolanenſi Ducatu, non poſſe in practica obtineri; ſemper enim, inquit, vidi indiſtinctè ſeruari, vt qui in Eccleſia deliquit, reputetur indignus, qui eius immunitate defendatur. Quibus verbis ſatis apertè atteſtatur Clarus, ita eſſe de cõſuetudine. Quibus concordat Farinac. 1. *p. ſuorum criminal. q.* 28. *n.* 55. Imò illi ipſi Hoſtien. & Io. Andr. contrariæ ſententiæ primi authores, ac Principes hanc ipſam antea ſententiam tutati erant, ea potiſſimùm ratione, quòd contra eos, qui in Eccleſia delinquunt, eſt præſumptio iuris, & de iure, quòd ſpe immunitatis delinquant, contra quam non admittitur probatio. Qui poſtea non alia ratione ab hac ſententia defecerunt, niſi quia viderunt aliquando contra huiuſmodi præſumptionem apparere euidentiſſimam veritatem, cùm propter exortam repentino caſu rixam, aut repentinam iram, & verba prouocatiua in Eccleſia, quis nulla præcedente inimicitia occidit, aut mutilat in eadem. Vnde hanc ſuam contrariam ſententiam in defectu præſumptionis ſpei fundant, quorum ſententiam plenè reiecerimus cùm hoc fundamentum deſtruxerimus.

Primùm falſum eſſe hoc fundamentum præſumptionis ſpe immunitatis apertiſſimè conuincitur ex ipſis verbis d. c. fin. vbi non ſolùm nulla fit mentio huiuſmodi præſumptionis, ſed contrarium apertè conuincitur. Non enim inquit Pótifex vniuerſaliter omnes qui in Eccleſiis committunt homicidia ſub ea ſpe facere, neque verò dicit indefinitè, qui committunt homicidia, vt poſſit de omnibus præſumi quòd ea ſpe faciant, ſed vtitur particula reſtrictiua, dicens, nonnulli, vt ex hoc quod aliqui ea ſpe committerent, motus ſit Pontifex ad eã legẽ ſtatuendam. Ex hoc autẽ præſumptio iuris, & de iure noſci non poteſt contra omnes. Secundò eſto oriretur præſumptio illa iuris, & de iure, adhuc illa nunquã euacuatur euidenti veritate cõtraria. Imò vix vnquam poteſt euidenter, & clarè euacuari, quo fit vt præſumptio ſẽper maneat. Non poſſe autem vnquã euidenter euacuari, probatur, quia 5.

ſpes

ſpes in animo eſt occulta, neque pendet ex præmeditata animi deliberatione, ſed ex repentina oblata occaſione facillimè concipi poteſt, vt exorta repentè rixa in Eccleſia cum eo, qui cum inimicitias nunquam habui, videns me tutum eſſe in Eccleſia, occido eum, qui ſine ea occaſione Eccleſiæ præſentis non occidiſſem. Illa ergo ratio quòd exorta repentè rixa, quod prouocatoriis verbis repentino furore acceſſus, & ſimilia quæ illi afferunt, nullam faciunt veritatem contra præſumptionem: ergo ſemper manet præſumptio. Tertiò, quia cùm ratio iſta ſpei immunitatis non ſit ratio finalis, ſed ſolùm motiua, non eſt tanti facienda, vt ea ceſſante, debeat etiam legis diſpoſitio ceſſare; vix enim id admittitur in cauſa finali. Demum, quoniam etiamſi eſſet ratio finalis, adhuc ea ceſſante, non deberet ceſſare diſpoſitio. Vt enim egregiè notat Cephal. *lib. 1. conſil.* 81.*n.7.& ſequentibus*, quando plures adducuntur rationes finales in aliqua lege, etiamſi vna ceſſet, non ceſſat lex quandiu alia ſubſiſtit, cùm præſertim in aliis iuribus alterutra ſolùm earum adducatur, & ſatis ſit, multo magis quãdo deficiẽte vna ratione finali, plures adhuc ſubſiſtunt, aut deficiente leuiore ſubſiſtit vna, vel plures grauiores: quemadmodum in præſenti caſu perſpicuum eſt. Nam tres adducuntur rationes, vt patet, quas omnes initio capitis retulimus. Prima eſt de ſpe immunitatis, quam leuiorem eſſe conſtat cæteris, tum quia motiua, non finalis credita eſt, tum quia per modum narrationis, non per modum rationis probantis expreſſa eſt; ac demum, quia nullo alio iure, per ſe ſola tanquam ſufficiens affertur. Aliæ duæ potiores ſunt, tum quia omnium conſenſione tanquam finales recipiuntur, tum quia per modum rationis probantis exprimuntur, tum quia in aliis iuribus ſeorſim tanquam ſufficientes adducuntur: ergo deficiente ſolùm prima ac cæteris in ſuo robore manẽtibus, nullo modo ceſſare debet legis diſpoſitio. Concludo etiamſi probetur non ſub ſpe veniæ commiſſum eſſe homicidium in Eccleſia, adhuc reum immunitate carere. Id poſt præſentem conſtitutionem multo magis debet habere locum, cùm Gregorius XIV. abſolutè his deneget immunitatẽ, nulla expreſſa cauſa.

Secunda ratio, quæ finalis eſt, vt in eo puniatur, in quo deliquit, frequens eſt in ſacris canonibus, vt quia in Eccleſia deliquit, ab Eccleſia non defendatur, eandem enim affert Celeſtinus *in cap. an ſit, de appellationibus*, in eáque fundat eam diſpoſitionem, vt qui appellationi non detulit, priuetur etiam ipſe beneficio appellationis. quod duobus modis intelligi poteſt, vno modo, vt qui propriæ non detulit appellationi, cui ipſi non detulit, vti cõtra parte, conſequenter neque pars illi deferre teneatur. Altero modo, vt qui non detulit alterius appellationi, neque ſi ipſe poſtea in eodem articulo appellet, eius appellationi deferatur, neque à parte, neque à iudice à quo. Eadem ratione nititur diſpoſitio Innocentij III. *in c. literas, de temporibus ordination.* Cùm quidã Epiſcopus duobus cõtinuis diebus cõtinuato ieiunio duos ſacros ordines cuidã cõtuliſſet, ſtatuit Innoc. vt vterque in quo deli- 6.

querat

querat puniretur, ordinatorē à collatione amborum illorū ordinum, ordinatum verò ab exequutione poſterioris manere ſuſpenſum. eadem nititur textus *in c. Paſtoralis, de iurepatron.* vbi Epiſcopum, qui perſonam idoneam à patrono præſentatam malitiosè admittere ad beneficium recuſauit, vt puniretur in eo, in quo deliquit, iubet eidem recuſatæ perſonæ de beneficio eccleſiaſtico prouidere, eadem ne longior ſim ſingula percēſendo nititur text. *in c. quanto, de tranſlat. Epiſcoporum.* vbi Innoc III. Herbipolenſis Eccleſiæ canonicos, qui illicitè elegerant Epiſcopum, vt in eo puniantur in quo deliquerunt, ſuſpendit pro ea vice ab omni eligendi poteſtate. & *in c. cùm olim, de officio & poteſtate iudicis delegati,* quendam qui acceptas à iudicibus literas ad ſedem Apoſtolicam deſtinatas aperuerat, & contra ipſos iudices queſtus erat, vt in eo, in quo deliquerat, puniretur, noluit in eo, quod petierat, exaudire. Ex his apparet quanti momenti in hac diſpoſitione facienda ſit hæc ratio, quæ ſola tot fundandis iuribus tam ſæpe ſufficiens, atque idonea viſa fuit: conſequenter huic fundando iuri per ſe ſola ſufficiens cenſenda eſſet. Huius vis hæc eſt, vt cùm is, qui occidit, vel mutilat in Eccleſia, iniuriam inferat Eccleſiæ, eiſque debitum honorem non habeat, vt in eo, in quo deliquit, puniatur, ab ipſa poſtmodum Eccleſia non defendatur, nec petat hunc honorem Eccleſiæ deferri, vt ipſe defendatur.

7. Tertia ratio etiam finalis, vt fruſtrà legis imploret auxilium, qui peccat in legem, eſt & ipſa fundandis iuribus frequenter vſurpata. Nam *in c. quia fruſtrà, de vſur.* contra vſurarium ſtatutum eſt, literas per eum à ſede Apoſtolica impetratas ſuper reſtituendis ſibi vſuris, quas ipſe aliis ſoluit, nullatenus ei prodeſſe, ne vt audiatur quidem in ea cauſa, niſi ipſe prius vſuras ab aliis extortas reſtituat, vt dū ipſe contra reſtitutionis legem cōmittit, fruſtrà legis eiuſdem imploret auxilium. In *cap. ad audientiam, de ſententia excomm.* ſtatutum eſt clericū, qui contra clericalis iuris decentiā militaria arma etiā tertiò monitus geſtare præſumpſerit, clericalis etiam canonis priuilegio priuari, vt cùm in legem clericalem volens commiſerit, illius auxilio deſtituatur inuitis. In *c. 2. ne clerici, vel monachi,* eadem ratione fundatur illa diſpoſitio, qua ſacerdotes, & clerici prohibentur laicorum, vel miniſtri eſſe, vel procuratores, vt ſi publicè moniti in eo perſeuerent, & propter pecuniariam cauſam deprehendantur in fraude, indigni iudicentur, quibus ab Eccleſia ſubueniatur, per quos conſtat Eccleſiæ ſcandalum generari, vt cùm legem ſacerdotalem offenderint, ab ea non iuuantur. Similia non pauca habemus ciuili iure in eadem ratione fundata. *l. iſti quidem. ff. quod metus cauſa. & l. ſcimus. ff. de minoribus.* & aliis non paucis locis, quibus breuitatis cauſa ſuperſedeo. Vis autem huius rationis in d. c. fin. hæc eſt, quòd qui in Eccleſia delinquit occidendo, vel mutilando, peccat in legem Eccleſiæ, & ideo fruſtrà implorat legis Eccleſiæ auxilium, vt à morte liberetur.

Circa hanc tertiam rationem tres occurrunt non leues dubitationes, an vt quis fruſtrà implora- 8.

re

re dicatur legis auxilium, neceſſe ſit in eandem omnino legem commiſiſſe. Secunda an ſit neceſſe circa illud idem deliquiſſe in eandem legem, circa quod auxiliū illius legis implorat. Tertia poſito quòd circa eandem legem, & circa idem, an ſemper ſit neceſſariò deſtituendus illius legis auxilio, an verò aliquando eo vti petmittatur.

9. Quod ad primam attinet difficultatem videtur aliquando in vnam legem peccare, & alterius beneficio priuari: vt *in l. filio patroni. §. 1. ff. de ritu nuptiarum.* Patronus enim qui ignominioſam libertam duxit vxorem, priuatur beneficio alterius legis, qua cauetur ne poſſit liberta inuito patrono ab eo diuertere, & *in l. auxilium. ff. eod. tit. in fin.* minor delinquens in aliquo delicto, priuatur beneficio reſtitutionis, quod alia lege conceſſum eſt.

10. Contrariā tamē partē tenet apertè gl. *in c. quia fruſtrà, de vſur.* in v. *in legem*, neceſſe eſſe in eandem omnino legem committere, cuius beneficio priuatur, vt ſi in vnam peccet, alterius beneficio priuari iure non poſſit. Probat ratione; aliàs enim ſequeretur, puniri in eo, in quo non deliquit, ſupponimus enim iuxta hanc ſententiam non in hanc, ſed in aliam deliquiſſe legem. Vincentius, & Io. Andr. in eadē gl. referūtur hæſiſſe dubij, nec auſi alterutrā in partem declinare.

11. Mihi verò hæc dicenda videntur. Primum indubitatū eſſe in quamcunque legem quis peccat, mereri priuationem omnis beneficij, ac commodi eiuſdem legis: id enim pleraque iura iam relata euidenter expreſſerunt, vt quòd iure expreſſum non eſt, poſſit per iudicis ſententiam decerni.

Secundò ordinariè, & vtplurimum qui peccat in legem, debet eiuſdem, non alterius legis beneficio priuari, & hoc eſt ordinariè ſtatutum in legibus, tam ciuilibus, quàm canonicis, quæ in hac ratione fundantur, ideoque nec debet iudex negare reo qui peccauit in vnam legem, beneficium alterius legis. Patet ex omnibus iuribus pro eadē ratione à nobis adductis. Niſi fortè in eo caſu, in quo id in aliquo iure inueniret expreſsè ſtatutum. exempli gratia, ſi quod reperitur ius in quo peccans in vnam legem priuatur beneficio alterius legis, hoc caſu poteſt iudex eum qui in illam legem peccauit, priuare beneficio illius alterius legis, quo iure priuatur. Idem dicendum videtur in caſu alterius legis valde ſimilis, vbi propter nimiam ſimilitudinem par ratio videretur. 12.

Tertiò poteſt iure, ac meritò legiſlator propter aliquas particulares rationes, ac circunſtantias cōmittentem in vnam legem, alterius beneficio priuare, vt eſt propriè caſus in ſuprà cit. lege, *filio patroni. ff. de ritu nuptiar.* §. 1. vbi odio patroni ducentis in vxorem libertam ignominioſam contra vnā legem, priuatur beneficio alterius legis. Ita reſpondet Panorm. *in c. quia fruſtrà, de vſuris.* Ita *in l. auxilium. ff. eod. tit.* minor ex commiſſo delicto priuatur beneficio alterius legis reſtitutionis, non quidem in pœnam, aut odium delicti, ſed quoniam in minore delinquente ceſſat omnis ratio propter quam conceſſum illi erat priuilegium reſtitutionis, nempe delinquendo oſtendit ſe callidum & malitioſum, beneficium autem reſtitutionis conceſſum erat ei, quoniam præſumi- 13.

rur eſſe facilis ac ſimplex : ceſſante ergo ſimplicitate, & facilitate, ceſſat ratio beneficij reſtitutionis. Ideoque illo priuatur, non quia peccauit in legem.

14. Venio ad ſecundam dubitationẽ. In qua quoniam ex *c. quia fruſtrà, de vſur.* conſtat vſurarium poſſe contra alium vſurarium, qui Apoſtolicas literas ſuper vſurarum reſtitutione impetrauit, excipere nõ modò de vſuris à ſe, ſed etiam ab aliis extortis, videtur conſequenter non modò circa idẽ, in quo deliquit, ſed etiam circa aliud eiuſdẽ legis reſtitutionis beneficio priuari; tũc enim ſolùm careret circa idẽ, quando alij ſolùm liceret excipere de vſuris à ſe extortis. At excipere etiam de extortis ab aliis, videtur eſſe excipere circa aliud.

15. Sed reſpondeo poſt gloſſam *in d. c. quia fruſtrà*, in v. *in legem*, generaliter quidem, & ordinariè non perdere eiuſdem legis beneficiũ circa idem in quo deliquit. Id autem ſpeciale eſſe in vſurario, vt etiã circa aliud beneficium legis amittat odio vſurarum. Hanc gloſſam ſequitur ibi Panorm. & Innoc. *in c. intelleximus, de adulter. & ſtupr.* Vbi addit : Vſurarium ſi alicui vſuras, vel reſtituit exactas, vel non exactas relaxauit, quamuis ab aliis exegiſſet, & non reſtituiſſet, niſi ſpeciali iure d. c. Quia plerique prohiberetur, aliàs de iure potuiſſe exigere vſuras ſuas ab eo, cui iam ſuas reſtituerat, vel relaxauerat. Sed prçterea reſpondeo ad eandem rationẽ, & meliùs, non priuari beneficio legis circa aliud, ſed circa aliũ, ſeu circa aliam perſonam, ſed circa idem omnino delictum, vt quia ipſe in legem reſtitutionis committit non reſtituẽdo omnibus quibus debet, priuatur beneficio reſtitutionis, vt nullus ei reſtituere teneatur, ne ille quidem, cui ipſe ſuas vſuras reſtituit. Tertiò reſpondeo ex particularibus aliquibus cauſis, & circunſtantiis poſſe lege decerni vt etiam beneficio legis careat circa aliud.

Quoad tertiam dubitationẽ, an aliquo ſaltem caſu committens in legem permittendus ſit eiuſdem legis auxilium vtiliter implorare; pro parte affirmatiua videtur facere text. *in c. dilectis filiis, de appellationib.* Vbi Decanus, qui partis appellationi non detulerat, appellans poſtea in eodem negotio auditur, geſtaque poſt eius appellationem declarantur inualida. Contrarium tamen expreſsè tenet gl. *in c. quia fruſtrà, de vſur.* generaliter & ordinariè non permitti vti beneficio eiuſdem legis. Ad id quod adducitur ex *c. dilectis filiis*, reſpondeo primò cũ Panorm. *in c. quia fruſtrà, de vſur.* ideo ibi deferri appellationi Decani, quia officialis Archiepiſcopi ei detulerat, quo facto ligauerat Epiſcopo manus, vt non poſſet aliquid attentare, vt ſi officialis Archiepiſcopi ei non detuliſſet, neque Epiſcopus deferre ei debuiſſet, ſed potuiſſet ad Decanũ excõmunicandũ procedere. Secundò reſpondeo & meliùs cum eodem Panorm. *in c. an ſit, de appellationib.* Decani appellationem non circa idẽ, ſed circa aliud, atque in alia cauſa fuiſſe interpoſitã. Appellatio enim Epiſcopi ad Archiepiſcopũ, cui Decanus nõ detulerat, à moleſtia ipſius Decani fuerat, ne quid ab illo propter clericũ quem ipſe Epiſcopus tenebat in vinculis, pateretur. Appellatio verò Decani ad ſedẽ Apoſtolicã fuit interpoſita contra officialem 16.

Digitized by Google

cialē ipſius Archiepiſcopi, ad quē Epiſcopus appellauerat, cui idē ipſe officialis detulerat. In hac ſolutione valde gloriatur Panorm. eo loco dicens: Hoc ſemper nota, quia facio in hoc dicto maximum feſtum. Hinc obſcruat textū d. c. *an ſit*, vt is qui appellationi nō detulit, appellationis beneficio priuetur, in duobus caſibus habere locū. Prior eſt, quādo ipſemet ſuæ appellationi non detulit, poſterior quando, cùm non detulerit appellationi partis, ipſe poſtea in eodē articulo appellat, vt cùm poſt partis appellationē, illi nō deferendo, aliquid innouauerit, ſua poſtea appellatione cogat partē ſeruare, id quod poſt illius appellationē ipſe innouauit. Id quod optima ratione cōſtitutū eſt nō valere, ne quis ex iniuria quā intulit parti eius appellationi nō deferendo reportet beneficium vt ſuæ iniuſtæ innouationi ſtetur. Id autē non habet locu cùm is qui appellationi partis nō detulit in vno articulo, appellat poſtea in alio articulo, vt factū eſt in prædicta appellatione Decani, ideo huic ſecundæ appellationi deferendū eſt.

17. Demū quæro an iſtæ duæ rationes finales poſitæ *in d. c. fin. de immun. Eccleſ.* ita ſint inter ſe diſtinctę, ac diuerſæ, vt non poſſint in vnam coalſcere. & ratio dubitandi eſt, quoniā aliquando in iure nō modò ſimul ponūtur, ſed etiā cōfundūtur, vt altera pro altera poni videatur.

18. Pro ſolutione aduertendum id in quo quis punitur, aliquando habere adnexum, ac ſecū trahere aliquod beneficium, ſeu ipſum eſſe beneficium quoddā, vt in eo puniendo, conſequenter eo beneficio priuet: aliquando verò nullum includere, aut ſecū trahere beneficium, Exemplum primi habemus *in c. an ſit, de appellationib.* vbi & is qui appellationi non detulit, in eo quod deliquit punitur, vt eius appellationi non deferatur. & quia in quo punitur, eſt beneficium appellationis, dū in eo punitur in quo deliquit, fruſtrà legis implorat auxilium quo priuatur. Exemplum ſecundi eſt, *in c. Paſtoralis, de iurepatronatus*, vbi Epiſcopus qui perſonā idoneā præſentatā à patrono malitioſè ad beneficium admittere recuſauit, punitur quidem in eo in quo deliquit, vt illi prouideat de beneficio; ſed quia id in quo punitur non trahit ſecum legis cōmodum, ideo non concurrit in hoc altera ratio, vt fruſtrà legis imploret auxiliū. Hac ſuppoſita diſtinctione,

Reſpondeo ad quæſtionem, priore caſu ſemper has duas rationes in vnam ſimul concurrere, eſſeque neceſſariò coniunctas. Vt qui punitur in eo in quo deliquit, ſimul beneficio legis priuetur, atque ideo fruſtrà legis imploret auxilium. Poſteriore verò caſu ratio prior ſemper ſit à poſteriore diſtincta. Ex his ad præſentem materiā deueniendo dico eū qui peccat in legem occidendo in Eccleſia, & puniri in eo in quo deliquit, ne ab Eccleſia defendatur, quin poſſit ad necē accuſari, & ſimul quia id in quo punitur, eſt beneficium, priuatur eo beneficio, vt fruſtrà legis immunitatis imploret auxilium. 19.

De homicidiis & mēbrorū mutilationibus in Eccleſiis, aut cœmeteriis commiſſis.

CAPVT XVII.

DVÆ actiones malæ in Eccleſiis, ſiue cœmeteriis cōmiſſę carent Eccleſiarū immunitate, homi- 1.

cidium, & membri mutilatio, his enim expreſſis iuris verbis immunitatis priuilegium ablatum eſt. Homicidium non omnem & quãcunque occiſionem ſignificat, ſed eam, quæ crimen ſonat, poteſt enim occiſio fieri ſine vllo peccato à miniſtris iuſtitiæ, quibus à Domino præceptum eſt, ne patianrur maleficos viuere ſuper terram; & ſiquis per induſtriam occiderit proximum, aut per inſidias, ab altari meo auelles eum vt moriatur. Ita caſuale quoque homicidium inculpabile plerumque eſt quando merè caſu fit, & nulla occidentis negligentia interuenit in præcauendo, ac proſpiciendo.

2. Neque verò ſatis eſt culpabile eſſe homicidium in Eccleſia commiſſum vt priuet immunitate, ſed neceſſe eſt habere coniunctam aliquam temeritatẽ, ſeu præſumptionem: quod indicant illa verba textus, *homicidia & mutilationes in Eccleſiis committere non verentur*, quo videntur excuſari qui repentino iræ motu, vel caſu quidem, ſeu culpabili occidunt, de qua re dicam infrà pleniùs, quoniam motus iræ & indeliberatio excuſet, ne priuetur occiſor Eccleſiæ immunitate.

3. Eſt autem homicidium voluntaria hominis iã plenè formati, ac viuentis occiſio. Vt ſi quis in Eccleſia præbeat mulieri venena ſterilitatis, ne poſſit concipere, homicidij crimen non incurrit, neque ipſa mulier quæ eadem venena ad impediendam prolẽm accipit. Item ſiquis mulieri procuret abortum ſaltibus, pugnis, vel alia ratione antequam fœtus ſit animatus, homicida non eſt, vt carere debeat immunitatis priuilegio: ſi autem fœtus eſt animatus, eúmque abortiatur, vel ſemiuiuum, vel reiiciens mortuum, verè homicida cenſeri debet, & ab Eccleſia non defendi. Idémque iudicium ſi diu poſt procuratum abortum, abortiatur fœtum iam diu mortuum. Putandus eſt enim ex eo tempore mortuus eſſe, quo abortum procurauit. Niſi medicorum peritorum, ac Deũ timentiũ iudicio collatis temporibus procurationis abortus, cùm tẽporibus defuncti fœtus aliud certi affirmetur; ſi verò recens procuratus eſt abortus, & nunquã antea, & fœtus pariatur diu antè mortuus, ab omni homicidij ſuſpicione liber erit. Demum etiamſi fœtus oriatur viuus, qui tamen ideo intra aliquot dies moriatur, quia abortiuus eſt, videtur pro homicidio habendum; ſi verò non appareat ex qua cauſa ſit mortuus, recurrendũ eſt ad qualitatẽ remediorum, quibus aborſus procuratus fuerit: & ſecundùm eã iudicandum adhibito peritorũ, ac Deum timentium medicorum conſilio, & in dubio pro immunitate iudicandum eſt. De eo, qui in defuncti cadauere ſæuit in ipſa Eccleſia, quantumcunque deſæuiat, etiã membratim illud concidendo, certum eſt non eſſe verè homicidã, nec mutilatorem, neque hoc titulo de Eccleſia eiici poſſe. An autem ratione grauis delicti ſæuiendi in cadauer defuncti, ſit ex Eccleſia excludendus, ex alia quæſtione pendet, an etiam alia grauia delicta in Eccleſia commiſſa careant immunitate, quã paulo inferiùs pertractabo. Altera actio quæ commiſſa in Eccleſia priuat eius immunitate, eſt mutilatio membri, pro cuius declaratione non modò quid membrũ, ſed etiam quid mutilatio ſit, diligenter obſeruandum eſt.

4. Mutilationem Panormitanus *in c. cum illorum, de ſententia excom. n.* 8. eſſe putat quando membrorum aliquod ita læditur, aut debilitatur, vt eius impediatur in humano corpore officium, ſeu exercitium. exẽpli gratia, ſi ita lædatur pes, aut tibia, vt poſt abſolutam curationem non poſſit liberè, ac bene ſe mouere vt ſolebat, ſed cogatur claudicare. probat per legem *idem Offilius. ff. de adilit. edicto.* & per gl. *in c. accuſaſti, de accuſationib.* quæ ita exponit, debilitatus, id eſt, mutilatus. Vnde deſtinguit Panormitanus mutilationem membri à truncatione, quòd mutilare ſit debilitare membrum, truncare verò ſit totaliter abſcindere, atque à reliquo corpore ſeparare. Idem verò Panormitanus *in c. accuſaſti, de accuſationib.* longè aliter loquitur, mutata ſententia, atque ſibipſi contrarius, vt notat Felin. *in c. cum illorum, de ſententia excom.* Expreſsè enim dicit mutilare ſecundùm propriam ſignificationem non eſſe debilitare, ſed truncare, vnde & reprehendit præcitatam gloſſam exponentem debilitare, id eſt, mutilare: non eſt enim, inquit, verum, neque ſecundùm propriam ſignificationem, neque ſecundùm communem ſententiam Doctorum. Vnde & *in c. clericis, ne clerici, vel monachi, n.* 3. reſpondens cuidam obiectioni dictum *in clement. ſi furioſus, de homicid.* hæc duo ibi poſita mutilare, & truncare, eſſe poſita tanquam diuerſa expreſsè profitetur pro eodem accipi (vbi obiter nota hos in antiquis textibus habuiſſe hæc duo in dicta clemẽtina, in noſtris verò textibus vnum tantùm, quod eſt mutilare, poſitum eſt.) Hæc eſt ergo vera vocis mutilationis ſignificatio, vt pro truncatione accipiatur. Ita accipiunt communiter Doctores Cardinal. Præpoſ. & Calderin. *in c.* 1. *qui clerici, vel vouentes.* Couarr. initio tertiæ partis relectionis *clem. ſi furioſus, de homicid.* Bartol. *in l.* 2. *ff. de public. iudic.* Nauarr. *in manual. c.* 19. *n.* 107.

His addo, neque propriè mutilare eſſe ſecare quoquo modo membrum, chirurgus enim qui membrum putridum ſecat, non dicitur propriè mutilare, ſed eſt ſecare mẽbrum viuum, & commodum, id eſt, non valde incommodum corpori, & oneroſum. Vt ſi quis habeat membrum aliquod mortuum, quod non nutritur, non vegetatur, non ſentit, quamuis neque putreſcat, & id impedimento atque oneri ſit ipſi corpori, mutilationis crimen non incurrit ſaltem quoad immunitatis materiam, ſi illud ſecet, vel ſecari ſibi faciat in Eccleſia. 5.

Contrà verò quamuis aliquis nõ ſecet totaliter membrum, neque illud à reliquo corpore ſeparet, ſi tamen ita grauiter lædit, vt non poſſit ampliùs in corpore conſeruari, ſed medicorum conſilio abſcindatur, tantundem eſt, ac ſi ipſe abſcidiſſet, is enim abſcidit qui ita malè affecit, vt abſcindi neceſſe fuerit ex illa mala tractatione. Quod ideo dico, quia ſi aliunde ex malo ipſius regimine, vel aliunde oriatur poſtea ſecandi membri neceſſitas, non illius percuſſione, & mala tractatione, non eſt in ipſum percutientẽ culpa deriuanda mutilationis, ſed ſolùm percuſſionis; quare ſi id in Eccleſia geſſerit, adhuc ab Eccleſia defendendus eſt. 6.

Venio ad quidditatem membri. Membrum Bartol. *in l.* 2. *ff. de publ. iud.* illud propriè dici vult, quod cùm ſit pars quædam humani cor- 7.

poris, habet in eo proprium officium. Id ſimilitudine quadam ex domo accepta facilè declaratur, ſicut enim illa vocantur membra domus, quæ propriis ac diſtinctis officiis deputata ſunt, aula ad comedẽdum, cubiculum ad dormiendũ, coquina ad parandos cibos, horreum ad ſeruanda frumenta, cella vinaria ad ſeruanda vina, cæteraque ſimilia ad ſua quæque munera, ita omnino ſe habeant, quæ in corpore vocantur membra, cuiuſmodi ſunt, inquit Panormitanus *in c. cùm illorum, de ſẽtentia excom.* manus ad palpandum, pedes ad ambulandum, oculi ad videndum. Bartol. *in d. l.* 2. addit naſum ad odorandum, Io. Brunellus *in repetit. c.* 1. *de homicid.* addit etiam linguam ad loquendum. Teſtes quoque qui ad generandum neceſſarij ſunt, ſicut pondera textricum, vt ait Philoſophus, inter mẽbra numerari videntur, *can. ſiquis abſciderit, & can. ſiquis per ægritudinem, d.* 55. quoniam eorum abſciſſio irregularem facit. Quoniam autem non eſt horum proprium officium generare, ſed ſolùm ad id coadiuuare, & tamen inter membra numerantur, ideo Caiet. 2. 2. *q.* 65. *art.* 1. putat etiam alias partes coadiuuantes cætera membra ad ſua officia inter membra debere numerari, cuiuſmodi ſunt digiti, qui adiuuant manum. Sed certè fundamentum eius vanum eſt, deficitque in duobus vt minimum. Primum quòd neque teſtes illis canonibus membra vocantur, neque ex eo quòd eorum abſciſſio irregularitatem inducit, ſequitur eſſe membra. Irregularem enim facit eorum ſectio propter nimiam erudelitatem, cùm non fiat ſine multa ſanguinis effuſione, nec ſine graui vitæ periculo. Secundò, quia licèt ſint ſolùm partes coadiuuantes, eorum tamen ſectio eſt valde contraria naturæ intendenti conſeruationem ſpeciei, & indiuidui, quibus vtriſque repugnat, conſeruationi quidem ſpeciei, quia facit impotentem ad generandum, conſeruationi verò indiuidui propter probabile mortis periculum, cui exponit, quæ duo in ſectione aliarum partium coadiuuantium deſunt. Hinc longè meliùs Baldus *in l. idem Offilius. ff. de edilit. edicto*, non modò digitum à membri ratione remouet, ſed peracutè id ex illius legis textu colligit, quo digitum membro contradiſtinguens, ait, ſi cui digitus abſciſſus eſt, membrive aliquid laceratum, quin illud iiſdem ex verbis colligo potius digitum aliquid membri eſſe, quàm membrum, cùm hæc duo quaſi paria ponantur, digitus, & aliquid membri. Idem de digito poſt Baldum ſenſere Bartol. Angelus, Imola, & Dionyſius *in d. l.* 2. *ff. de public. iudic.* Marian. Salicet. & Odof. *in l. non ſunt liberi, ff. de ſtatu hom.* & omnes communiter Doctores *in d. l. idem Offilius*, & Panormitanus *in c. cùm illorum, de ſent. excom. & in c.* 1. *qui cler. vel vouen.*

Felin. *in d. c. cùm illorum, de ſententia excom.* adiicit ſex limitationes, & totidem caſus, in 8.
quibus digitus membrum eſſe cenſendus ſit. In quibus ille eſt præcipuus, cuius etiam meminit *in c. ego enim, de iureiurando.* vbi refert etiam Marianum *in repetit. capituli qualiter, de accuſationibus*, ſi cui pretioſo artifici, ſeu veriùs artifici pretioſarum rerum

vten

vtenti ad ſuam illam artem aliquo particulari digito, ſine quo illam nequeat exercere, is digitus abſcindatur,tantundem eſſe, quantum ſi tota illi manus abſciſſa fuiſſet,iuxta quam ſententiam Anan. *in c. cùm ex iniuncto,de haret. fol.*4.refert conſuluiſſe Bartolũ ,& ita iudicatũ fuiſſe Bononiæ. id autem quo probabilius eſt, ſi de membri æſtimatione, illatóque damno compenſando loquamur, eo minus probabile eſt,ſi ipſam membri rationem attẽdamus. Quoad priuationem verò immunitatis, ſi id in Eccleſia fiat, certum eſt, ſub membri mutilatione non comprehendi. An autem eadẽ immunitate priuet rationẽ grauis delicti, reſpondeo adeò graues circunſtantias poſſe concurrere vt priuet; quas circunſtantias Epiſcopo,ſi quando caſus acciderit,iudicãdas relinquimus.

9. Hinc illud infertur, ſi digitus cõmuni ſententia membrum non eſt, multo minus probandum eſſe id quod Panormitanus *in c.cùm illorum*, miratur ſenſiſſe Hoſtienſem vnguẽ membrũ eſſe, multóque magis miratur cæteros Doctores, qui hanc Hoſtienſis ſententiam referentes,eã non reprehenderunt, cùm potiùs vngula excrementum quoddam ſit, vtile quidem digito, & ad ſuos vſus & ad ornamentum, cuius defectus neque vllo modo facit ex ſe irregularem, niſi fortè Euchariſtiæ ſacratiſſimæ contrectationem impediret, *c. Thomas, de corpore vitiat.*

10. Dentem de membrorum numero excludit expreſſus textus *in l. cui dens, de edilit. edict.* ſtatuens eum cui dentes deficiunt, morboſum nõ eſſe,quod probat, quoniam alioqui & pueri omnes,& ſenes morboſi eſſent. Ita etiam tenet cõmunis Doctorum conſenſus,Bald.*in l. non ſunt liberi,de ſtatu hominum*. Bart.*in l.*2. *de public. iudic.* Angel.*in auth. vt iudices ſine quoquo ſuffragio.*§. *penult.* Felin. *in c.cùm illorum, de ſententia excom.*

Linguam inter membra numerat Io. Brunell. *in repetit c.* 1 *.de homicid. concl.*15.cui ſententiæ multũ fauet textus *in l.ſi cui lingua. ff. de edil. edict.*dicens eum cui lingua deeſt videri non eſſe ſanum; fauet & proprium, ac diſtinctum eius officium in humano corpore ad loquendum, ad comedendum,ad glutiendum,ad expuendum. 11.

Labia oris, ac palpebras oculorum nullus auſus eſt inter membra numerare,adcò ſunt officia coadiuuantia oris & oculorum. 12.

Auriculam,hoc eſt,prominentem circa aurem cartilaginem ad externum aërem captandum ſonorum ad ſenſum auditus. Couarr. *initio* 3. *partis relectionis clementinæ ſi furioſus, de homicid.* apertè negat eſſe membrum,cui fauet text. in ſæpe citata lege,*idem Offilius*.Mammillas pectori adhærentes in viro quidẽ cõmunis opinio è mẽbrorũ numero reiicit. Ita Bald.*in l.data opera.Cod. qui accuſare poſſ. col.*12. Felin. *in c. cùm illorũ,de ſententia excomm.*Alex. Barb. *in additionib. ad Bart. in l.* 2. *de public. iudic. in v. verùm digitus.* ídque tum quia nullum habent officium in virili corpore,tũ quia ſunt valde exiguæ.In muliere idem ſentit Couarr. *in* 3. *parte relect. clem.ſi furioſus n.* 8. vbi præterea fatetur ſcire ſe id multis dubium viſum iri, contrarium tamen ſenſere Bald. Felin.& Alex. *locis iam citatis.* 13.

Virilia adeò verã habere putantur rationem membri, vt quaſi appropri 14.

propriato vocabulo membra vocari ſoleant. Patet id ex officio generationis cui deſeruiunt.

15. Monſtro ſimile videtur id quod aliquando dixit Baldus *in l. reos, Cod. de accuſationib.* barbam membrum eſſe, cui peculiare munus tribuit decorandi corpus, ſeu faciem, quæ valde infirma ratio muneris eſt, cùm nulla ſit adeò parua, viliſque pars in humano corpore naturaliter debita, quæ illud non ornet, ac decoret, decorant enim etiam extremẽta, vngues manum, ac pili caput. Vnde ipſemet *in l. data opera. col. 22. Cod. qui accuſare non poſſunt*, contrarium tenet, quod etiam cõmuniter receptum eſt.

16. Imola *in l. 2. de public. ind.* diſtinguens duplicem barbæ acceptionẽ, vnam pro ipſo mento, cui barba adhæret, alteram pro ipſis pilis, qui mento adhærent, dum Baldi errorem declinare vult, in grauiorem labi videtur, negans mentum ipſum, membrum eſſe.

An alia grauia delicta in Eccleſia commiſſa, eius immunitate carere cenſenda ſint.

CAPVT XVIII.

1. SI nudam ſequamur iuris literã, & quid in eo expreſſum ſit, attendamus, palàm eſt tã *in c. fin. de immunit. Eccleſ.* quàm in §. 6. præſentis conſtitutionis ſolùm homicidia & membrorum mutilationes, clarè atque apertè excludi ab immunitatis priuilegio. Si verò communia Doctorum placita perpendamus, & quid in ipſo iure lateat eruamus, fortaſſe videbimus ad alia quoque delicta ſiue omnia, ſiue aliqua extendi, quo immunitas pluribus ex ea excluſis delictis nonnihil reſtringatur. Hæc ſunt hoc capite diligenter examinanda, & quantum ponderis, ac momenti habeant perſpiciendum eſt.

Io. Andr. *in d. c. fin.* putat etiam adulteria raptúſque virginum ſi in Eccleſia fiant, carere immunitate, videtur enim textum authenticorum in quo hæc ab immunitate excluduntur, reducere ad terminos dicti c. fin. Hoſtienſ. *in ſum. de immunit. Eccleſ. §. in quantum. verſ. quid ſi committit*, idem affirmat de furto in Eccleſia commiſſo, quod rationem ſacrilegij accipit ex ſacro loco. Probátque ex Auguſtino *in can. frater 17. q. 4.* dicente, neminem ibi ad ſupplicandum debere admitti, vbi ſacrilegium committere non dubitauit. Quæ ratio nõ de ſolo furto probat, ſed de omni peccato, quod inde accipit ſacrilegij rationem; quòd autem non ſacrum de ſacro loco furari ſacrilegium ſit, expreſsè docet Io. Papa V I I I. *in can. quiſquis inuentus, eadem cauſ. & q.* quod de furto eſſe ſententiam communem refert Ang. de Caſtro inter conſilia Pauli de Caſtro patris ſui *conſil. 458. n. 1. in fin. lib. 2.* & ita obſeruatum fuiſſe in quodam ſacrilegio refert Milleus *in pract. fol. 31. n. 2.* & Clar. *in pract. §. final. q. 10. verſ. Item quaro.* Nauar. *in Manuali cap. 25. n. 21.* Primùm vniuersè aſſerit, quoduis graue crimen in Eccleſia commiſsũ carere immunitate, deinde multa in ſpecie delicta grauia recenſet. Expreſſus textus ciuilis iuris *in Auth. vt liceat matri, vel auia. §. quia verò, collat. 8.* piiſſimis verbis ab Eccleſię immunitate excludit eos qui adulterantur in Eccleſia, vel de adulteriis, fornicationibus cæteriſque carna-

carnalibus ſpurcitiis, ac peccatis in ea tractant, vbi timentes Deum conſueuerunt de peccatis veniam poſtulare; ibi delinquunt, vbi ſalutem per immunitatem petunt.

3. Communis Doctorum ſententia tenet quoduis graue delictum in Eccleſia cōmiſſum priuare immunitatis priuilegio. Ita Panorm. *in d. c. final. de immun. Eccleſ.* Io. de Vuiſchis *in tract. de libert. eccl. n.* 3. Sylu. *in v. Immunitas.* 3. *n.* 2. Cyn. *in l. preſenti. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* Oldrad. *conſ.* 154. quod incipit, *Quidam deliquit.* Boërius *deciſ.* 109. *n.* 3. Io. Ma. Monticell. *in ſua pract. crim. regula* 12. *n.* 21. Iodoc. *in ſua pract. cap.* 15. *rubr. de citat. real. n.* 22. Clar. *in ſua pract. §. final. q.* 30. *verſ. Item quæro.* Gomez *variar. reſol. tom.* 3. *c.* 10. *rubr. Quando reus gaudet immunit. n.* 2. *verſ.* 3. *caſus.* Io. Barber. *in viatorio iuris rubr.* 33. *de violat. immun. n.* 2. *verſ. Sextus in committente.* Nicol. Moron. *in tract. de fide, treuga & pace q.* 103. *n.* 10. Bonacoſſ. 1. *parte commun. opin. in v. Eccleſia habet immunitatem.* Remig. *in tract. de immun. fallent.* 3. *n.* 5. Farinac. 1. *p. criminal. q.* 28. Couarr. *lib.* 2. *variar. reſol. cap.* 20. *n.* 15. *verſ.* 25. quam ſententiam communem eſſe teſtantur Couarr. Clarus & Bonacoſſ. *locis cit.* eandem Sylu. addit *loco cit.* quamuis id ex verbis c. fin. non habeatur, rectè tamen dici propter rationis identitatem. Couarr. item *loco cit.* addit id ex ipſorum canonum conſtitutionibus eſſe tenendum, quaſi ex vi ipſius iuris canonici, non ex ſola Doctorum authoritate tenendum ſit; non oſtendit tamen cuius iuris authoritate id teneat, quod in tanto viro, & tam inſigni canoniſta valde miror. Id ego probare conabor ex ipſa vi *c. fin. de immun. Eccleſ.* Et primò accipio extrinſeca textui, quæ tamen magnæ ſolent eſſe authoritatis. Summa d. c. præfixa ſic habet vniuersè: *Qui in Eccleſiis vel cœmeteriis ſub ſpe immunitatis delinquunt, immunitate non gaudent.* Secundò gloſſa initio illius capitis ita format caſum: *Quidam in Eccleſiis, vel cœmeteriis committunt homicidia, & alia maleficia.* Vtrobique in genere delinquentium, & committentium maleficia ſermo eſt. Ingrediamur modò ipſum textum, quem oro attentiùs conſideremus. *Nonnulli*, inquit, *impunitatem ſuorum exceſſuum per defenſionem Eccleſiæ obtinere ſperantes.* Ecce hic quoque generaliter de exceſſibus ſermo eſt, nihil ſpeciale apparet. Tum ſubditur narratio, *homicidia & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis, vel earum cœmeteriis committere non verentur.* quibus verbis ad ſpecialia deſcendens hæc duo narrat, delicta quæ de facto committebantur in Eccleſiis. Tum rationes aſſignans, propter quas priuet Eccleſiæ immunitate, quæ cùm non de ſolis homicidis, & mutilatoribus probent, ſed vniuersè de quouis delinquente in Eccleſia, neque ab ipſo textu ad homicidas, & mutilatores reſtringantur, commodè poſſunt ac fortè debent de omni delinquente intelligi, vt in quo quis peccat, in eo puniatur, & fruſtrà legis imploret auxilium, qui committit in legem. Demum pòſt rationes deciſurus quibus neget immunitatis priuilegium, non ſe reſtringit ad homicidas, & mutilatores, ſed vniuersè præcipit, *Mandamus*, inquiens, *quatenus publicè nuncietis tales non debere gaudere immunitatis priuilegio*, quo faciunt

ſe indignos. Tales relatiua vox eſt, non apparet num referat homicidas, & mutilatores, quos vltimo loco narrauerat, an verò ſperantes obtinere impunitatem ſuorum exceſſuum, an omnes coniunctim, vt initio narrati ſunt, omnes qui exceſſus committunt generaliter, & ſpecialiter eos, qui homicidia, & mutilationes membrorum. Neque vlla apparet ratio cur ad hos ſpeciales reſtringendum ſit illud relatiuum, cùm æquè ambo initio narrati ſint, & nihil vetet de vtriſque intelligi. Imò longè probabilius eſſe de vtriſque oſtendunt apertè verba ſequentia, cùm ſubdit, *quo faciunt ſe indignos.* Non enim minus faciunt ſe priuilegio immunitatis indignos, qui alia quæuis delicta in locis ſacris committere non verentur, quàm qui homicidia & membrorum mutilationes. Quòd ſi de ſolis homicidis, & mutilatoribus intendiſſet, potuiſſet cauſam addere illi delicto propriã non debere vitam, ac membra eorum per Eccleſiam defendi, qui vitam & membra aliis in Eccleſia eripuiſſent. Vnde verba illa, *homicidia, & membrorum mutilationes committere non verentur*, ſi hunc ſequamur probabilem ſenſum, non ſpecificatiuè ad reſtringendam legis diſpoſitionem poſita cenſenda ſunt, ſed narratiuè tantùm. Narrent vt factum quod eo tempore frequens erat, vt non alia delicta, ſed homicidia, & mẽbrorum mutilationes committi in Eccleſia ſolerent. Imò hoc magis argumento eſt legiſlatorem intendiſſe de omnibus delictis ſic diſponere, quòd cùm homicidia, & membrorum mutilationes fieri tunc in Eccleſia ſolerent, Pontifex non de ipſis ſolùm expreſſit, ſed vniuerſali aſſumpto principio impunitatem ſuorum exceſſuum obtinere ſperantes, poſtea ſpecialia, quæ frequentia erant, narret, tum & in rationibus, & in ipſa diſpoſitiua, atque in ratione poſt diſpoſitiuam adducta à ſpecialibus ſermonem abſtrahat, & ita vniuerſè, ſeu indeterminatè loquatur, vt perquam commodè omnibus adaptari poſſit. 4.

Contrariam ſententiam, nempe ſolos homicidas, & membrorum mutilatores immunitate priuari, tenet Cardin. relatus apud Clarum verſiculo illo, *Item quæro.* & Roman. *conſil.* 234. vbi ſatis conciſè obſcuréque id dicit, & nouiſſimè Farinac. *in* 2. *editione ſuorum criminalium q.* illa 28. vbi poſt multa, quæ in priore editione dixerat, ad verbum inſerta tandem quaſi retractando dicit: vide tamen bullam Gregorij XIV. qua videtur requiri, vt ſequatur mors, vel mutilatio in Eccleſia; vt illius immunitas iis, qui ad ipſam confugiunt, non proſit: quibus verbis apertè inſinuat poſt hanc conſtitutionem ſolos homicidas, & mutilatores, qui in Eccleſia hæc committunt, carere immunitate. Cardinalem refellit Clar. *loco cit.* quia contra eum eſt communis opinio. Romanum confutat Mendoſ. in ſuis additionibus ad illud conſilium 234. In refellendo Farinacio non opus eſt laborare. Cùm enim ſatis probatum ſit ſuprà *cap.* 7. *in hoc* 5. *lib. parte* 2. ius commune per hanc conſtitutionẽ non reuocari. & *cap.* 9. probatũ ſit neque ampliationes, & reſtrictiones iuris factas per Doctores tolli

li, ſed in ſuo priſtino rigore manere, nihil obeſſe poteſt huic ſententiæ quòd Gregorius XIV. & proœmio nullo vſus, & nulla ratione allata ad ſuam fundandam diſpoſitionem ſub certa lege nihil aliud expreſſerit, niſi id quod virtute dicti c. finalis indubitatum erat, cætera delicta, vel dubia ſecundùm illam c. fin. diſpoſitionem, vel ſola authorum authoritate recepta, clarè excipere noluerit, ſed in eo in quo erant ſtatu reliquerit. Qui ſiquid iuris reuocare intendiſſet, expreſſiſſet. Mihi hæc dicenda videntur.

5. Primò dico duo eſſe apud omnes certa, citráque omnem dubitationē probata in hac materia. Alterum eſt homicidia, membrorúmque mutilationes quæ in Eccleſiis, aut cœmeteriis committuntur, carere priuilegio immunitatis, vt patet de ſe. Alterum eſt leuiores exceſſus, leuiaque peccata in Eccleſia commiſſa, ſiue leuia ſint ex materiæ prauitate, ſiue ex obiecto, ſiue ex indeliberatione animi, omníque carent temeritate, ac præſumptione, habere immunitatem, ita apertè docet Panorm. Sylu. Couar. *locis cit.* Nauarr. *cap.* illo 25. *n.* 21. Hoſtien. *in d. c. fin. de immun. Eccleſ.* Aufrer. *in capella Tholoſ. deciſ.* 422. *col.* 1. vbi etiam teſtatur hanc eſſe communem. Probatur primò, quia omnes alij caſus, propter quos Eccleſia priuat immunitate, grauiſſimi ſunt. Secundò quia rationes d. c. fin. non niſi in graui delicto locum habent. Tertiò facit text. d. c. qui in ipſiſmet homicidiis & mutilationibus videtur exigere, vt cum quadā temeritate fiant, dicens committere non verentur; ergo neceſſariò debet eſſe graue delictū.

Secundò, dico: Præter homicidia, & membrorum mutilationes ſaltem illi caſus ab immunitate excludendi ſunt, qui peculiarem quādam rationem iniuriæ continent erga Eccleſiam, cuiuſmodi ſunt delicta quæ violant Eccleſiam, vel ex ea accipiunt ſacrilegij rationē: Eccleſiam violat iniurioſa effuſio humani ſanguinis, vel ſeminis per quemcunque carnalem actum. Rationem ſacrilegij accipiunt, furtū, & violenta extractio eius qui ad Eccleſiam confugit, quæ etiam iniuriam Eccleſiæ irrogat. De delictis, quæ Eccleſiam violant, habemus expreſſum textum *in can. ad Epiſcopos* 17. *q.* 4. quo loco ſtatuitur eos, qui Eccleſiam violant, eius acceſſu prohiberi, quod commodè de acceſſu ad immunitatem intelligi poteſt, vt diximus ſuprà *in hoc eodem lib.* 5. *parte prima, cap.* 5. *caſu* 3. De ſacrilegio eſt expreſſus texr. *in can. frater. eadem cauſa & quaſt.* vbi expreſsè dicitur iure ad ſupplicandum non debere admitti eum qui admittere ſacrilegium non dubitauit, & loquitur de ſacrilegio cōmiſſo per Benenatum, & Maurum, qui hominem, qui ad Eccleſiā confugerat, per vim inde extraxerunt, & quoniam non ad hoc ſacrilegium ſe reſtringit, ſed vniuersè ſacrilegos de Eccleſia eiicit, hinc eſt quòd etiam furtum, quod ex Eccleſia ſacra rationem ſacrilegij accipit, eadem immunitate caret: accipit autem furtum ab Eccleſia rationē ſacrilegij tripliciter *can. quiſquis inuentus* 17. *q.* 4. primò auferendo ſacrum de ſacro, quod eſt ſacrilegiū omniū grauiſſimū, nō ſacrū de ſacro, vel ſacrum de non ſacro. 6.

De furto ergo & furibus qui in Eccleſia furantur, Farinac. 1.*parte criminal. q.*28.*n.* 57. tenet non ſolùm ex conſuetudine perdere immunitatis priuilegium, ſed etiam circũſcripta omni conſuetudine:id,quod communiter teneri reſtatur Angel. Caſtren. in conſiliis patris *conſil.* 458.*n.*1. *lib.*2. Ita fuiſſe aliquando iudicatũ, teſtatur Millæus *in pract. crimin. fol.* 3. *n.* 21. quos ſequitur Clar. *in ſua pract.* §. *fin. q.* 30. *verſ. Item quæro.* Idem tenet Hoſtien. *in ſua ſum. tit. de immun. Eccleſ.* §. *in quantum*, *verſ. Quid ſi commiſit.* Angel. Caſtren. *conſil.* 159. in conſiliis patris ſui. Idem putant de fure, qui cum re furtiua ad Eccleſiam confugiens rem illam in Eccleſia contrectat, aut ea vtitur: ſed contrarium expreſſè docet Couarr. *lib.* 2. *var. reſol. cap.*20. & Farinac. *loco cit.* quia neque hic ſacrilegus eſt, neque hoc graue delictum eſt, re illa vti in Eccleſia. Quamuis enim probabile ſit furem, qui cum re furtiua aliò ſe transferens ibi eam contrectat, non eſſe ad locum delicti remittendum, vt ibi puniatur, ſed poſſe ratione huius contrectationis inibi puniri. Tamen & hoc ipſum multi negant, inter quos Bald. *conſil.* 471. & Fulgoſ. *conſil.* 149. & quamuis verum eſſet, non inde ſequeretur ex eo quod in Eccleſia contractauit perdere immunitatem, cùm nullam ſpecialem iniuriam ex hoc inferat Eccleſiæ.

7. Tertiò probabiliſſimũ eſt omnia grauia delicta commiſſa in Eccleſia carere immunitate, quod & propter commmunem Doctorum conſenſum, & propter rationes finales d. c. *inter alia*, & propterea, quòd illa diſpoſitio commodè hunc ſenſum recipit, certum apud omnes eſſe debet, atque indubitatum, intellige de grauibus ea grauitate, de qua dicetur *cap.* 22. quæ ſimilia, vel paria ſint homicidio, & mutilationi, & ad text. præſentis conſtitutionis contra Farinac. optimè reſponſum eſt paulo ſuperiùs. Addo in hoc noſtro Siciliæ regno, id nullam habere poſſe difficultatem, propter verba noſtræ ſpecialis legis, quæ habetur in capitulis regni ſub Alphonſo Rege *c.* 71. *fol.* 137. vbi expreſsè dicitur delinquentes in quauis ſpecie delicti in Eccleſia, in ea receptari non debere, de cuius legis authoritate non ſemel hactenus dictum eſt, præſertim verò *lib.*3.*cap.*13.

An delinquens propè Eccleſiam, atque in aliis immunitatis locis, careat immunitate, ſicut qui delinquit in ipſa Eccleſia.

CAPVT XIX.

1. NON deſunt vtrinque dubitandi rationes de delinquente propè Eccleſiam. Nam pro parte negatiua faciunt expreſsè text. tam *in c. fin. de immun. Eccleſ.* quàm in hac ipſa conſtitutione §. 6. qui ambo ad delinquentes in ipſis Eccleſiis, vel cœmeteriis ſe reſtringunt. Pro parte verò affirmatiua multum vrget hæc ratio, quòd tota iſta canonum diſpoſitio facillimè eluderetur, ſi propè Eccleſiam delinquentes immunes eſſent: nam inimicus propè Eccleſiã, inimicũ apoſtataret, vt ibi eũ occidendo ſtatim Eccleſiã ingreſſus ab ea defenderetur. Idémque de aliis delictis dici poteſt, idẽ enim eſt ac ſi intra Eccleſiã eſſet

eſſet, tam propè eſſe. Hoſtien. *in ſumm. tit. de immun. Eccleſ.§.in quantum, verſ. ſi verò maleficium*, expreſsè tuetur eum, ſiqui extra quidem, ſed propè Eccleſiam maleficium cōmiſit, intendens per Eccleſiam liberari, ſeu ſub ſpe immunitatis carere immunitate. Affert exemplum maleficij ea ſpe prope Eccleſiam commiſſi, ſi quis, inquit, cùm interfecerit hominem prope Eccleſiam, incontinenti Eccleſiam ingrediatur. quo loco inde ſpe immunitatis factum præſumit, ſtatim ac nulla interpoſita mora rectà Eccleſiam ingreditur. Qui niſi id præmeditatus intendiſſet, non ita celeriter ad Eccleſiam rectà contendiſſet, nihil antè dubitando, aut rergiuerſando, nec quò ſe recipere poſſet, vel leuiter cogitando. Idem ſentit Nauarr. *in manual. cap.*25.*n.*22.poſt Remigium & alios, & Couarr. *lib.* illo 2. *variar. reſol. c.*20.*n.*15. *verſ.*26.*attenta ratione.* Et ante hos Anchar. *in c.fin.de immun. Eccleſ.* & Henr. *in c. Eccleſ. eod. tit.* Alciatus *in lib. de præſumptiō. reg.*3. *præſumpt.* 33.*n.*22.Farinac. licèt in quibuſdam allegationib. factis pro quibuſdam Siculis fauore clientum contrarium allegauerit, tamen *in* 1.*parte criminal. q.*28. vbi ex propriis loquitur in vtraque editione, non ſolùm idem ſentit, ſed multos allegat Doctores. Idem tenet Io. de Vuiſchis *in tract. de libert. eccl.n.*27.Iodoc. *in Pract. crimin.cap.* 107. *de violat. templo, n.*8. Io. Maria Monticel. *regula* 12. *n.*25. *verſ. limita* 9.Gigas *lib.* 1. *de crimine læſæ maieſtatis, rubr. Qualiter & à quibus, q.* 10. *n.*7.Vulpell. *reſponſ. criminal.* 130. *n.* 7.*lib.*1.Guid. Pap. *deciſ.*20.Pract.Papien. *in libello inquiſit. col.* 8. quam ſententiam, præter communem opinionem Doctorum, multorum locorum, ac totius Italiæ conſuetudine receptam eſſe teſtantur Alciat. Guid.Pap.Pract.Papien. & Farinac. locis citatis. De qua re dubitare in Sicilia non licet, lege enim ſpeciali regni ſtatutum eſt delinquentes in Eccleſia, prope Eccleſiam, aut contra Eccleſiā, carere immunitate, ſicut patet *lib.* 3.*c.* 13. vbi de eiuſdem legis authoritate etiam eccleſiastica, nec non & de firmitate, vt non poſſit per mille actus contrarios illi præiudicari, abundè dictum eſt *in d. c.*13.

2. Ego verò pro clariore, ac pleniore veritatis declaratione extra hoc regnum loquendo vniuersè de aliis locis diſtinguendum eſſe arbitror de loco extra, ſed propè Eccleſiam. Quædam enim ſunt loca adeò propinqua Eccleſiæ, vt æqualem cum ea immunitatem habeant, cuiuſmodi ſunt ea omnia quæ Eccleſiis adiacent loca, quæ *lib.*3.*c.*23.iuxta diſpoſitionem iam ciuilis, quàm canonici iuris numerata ſunt hortuli, cellulæ, atrium, porticus, balnea, & quicquid interiacet, vſque ad extremas fores: quadraginta præterea paſſus eccleſiaſtici circa matricem Eccleſiam, circa alias Eccleſias triginta, ſicubi huiuſmodi paſſus de conſuetudine adhuc ſeruantur. Alia verò ſunt loca ab ipſis Eccleſiis remotiora, nempe quæ extra omnem immunitatis ambitum ſunt, quo nomine comprehendimus etiam dictos 30.vel quadraginta paſſus, vbi de conſuetudine non ſeruantur, qui propter huiuſmodi contrariam conſuetudinem iam extra omnem immunitatis ambitum continentur.

3. Si de prioribus loquamur locis, abſque vlla dubitatione dicendum eſt ibi delinquentes æquè atque eos

qui in ipſis delinquunt Eccleſiis, immunitatis priuilegio carere; cùm hæc loca eodem Eccleſiæ nomine comprehenſa, eodem prorſus immunitatis iure cenſentur, æquè ſunt confugis ara ſalutis, quemadmodum ſuperiùs *lib.4.part.1.c.1.* oſtenſum eſt.

4. Si verò de poſterioribus locis ſit ſermo, potuit quidem de his aliquando dubitari, antequam tam frequenti Doctorum calculo, tam conſtanti cùm aliorum multorum locorum, tum totius Italiæ conſuetudine reciperetur. Poſtquam verò ita recepta eſt, vt non videtur licere ampliùs in iudicando dubitare, hæc quoque delicta carere immunitate. Præſertim verò, ſi valde prope Eccleſiam ſint commiſſa, vt ſi intra illos eccleſiaſticos paſſus etiam vbi de conſuetudine non ſeruantur, multóque certius ſi appareat ex aliquibus ſignis, vel probabiliter præſumatur ſpe immunitatis Eccleſiæ eſſe commiſſa, quæ ſpes ex ipſa multa Eccleſiæ propinquitate facilè præſumitur. Probatur ex communi Doctorum conſenſu ac praxi. Quod autem dixi de ſpe immunitatis, magnifaciendum eſt; quamuis enim ſuperiùs *c.16.n.4. & 5.* probauerimus ad priuandum immunitate non eſſe neceſſarium vt delicta in Eccleſiis hac ſpe commiſſa ſint, negari tamen non poteſt vbi de hac ſpe conſtat, vel eius apparent indicia certius eſſe de Eccleſiis excludendos qui in eis deliquerunt. Idem dico modò in delictis extra, ſed propè Eccleſiam commiſſis, ſi vel conſtet hac ſpe eſſe propè commiſſa, vel probabili aliqua coniectura præſumatur, multo certius eſſe ab immunitate excludendos. Addo licèt communior ſententia Doctorum etiam in delictis extra, & prope Eccleſiam commiſſis non requirat hanc ſpem, vnde etiam tutò excludi poteſt ab immunitate qui abſque ea deliquit, tamen probabilius requiri ſpem in delictis commiſſis propè, quàm in commiſſis intra Eccleſiam. Quæ enim intra eam committuntur, inhonorant quodammodo, lædúntque Eccleſiam, contra quos reos dixit Chriſtus, *Domus mea, domus orationis eſt, vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.* Quæ inhonoratio Eccleſiæ deeſt, delictis extra eam commiſſis, ideo in his probabiliùs requiritur ea ſpes. Non eſſe tamen neceſſaria, patet, quia pauci Doctores eam requirunt, & quoniam nonnulla inhonoratio Eccleſiæ eſt prope eam delinquere. Eſt autem ipſamet Eccleſiæ propinquitas ſufficiens coniectura ad præſumendum hanc ſpem, præſertim verò, ſi aut à longè ſequutus eſt eum contra quem deliquit, quouſque propè Eccleſiam perueniret, aut commiſſo delicto, ſtatim nulla præcedente deliberatione rectà ad Eccleſiam contendit. Oportet autem ſeuerè contra delinquentes procedere, ſecus cluderetur diſpoſitio contra delinquentes in Eccleſia; omnes enim prope Eccleſiã apoſtatarent eos, quos lædere volunt, vel ex Eccleſia egreſſos ſequerentur, eóſque ſtatim prope Eccleſiam inuaderent.

De altera quæſtione hoc capite propoſita, an omnes qui in aliis locis immunitatis delinquunt, nempe in monaſteriis, domibus regularibus, palatio Epiſcopi, religioſis locis careant immunitate, ſicut, 5.

ut carent delinquentes in Eccleſiis, & cœmeteriis, ſupereſt inquirendum. Ac magnam facit difficultatem textus c. fin. & præſentis conſtitutionis, qui ad ſolas Eccleſias, & cœmeteria ſe reſtringere videntur. Præſertim verò quòd in hac conſtitutione Pontifex pleraque numerauit loca immunitatis, etiam nullo antiquo iure expreſſa, & tamẽ ad hunc caſum deueniens ſolùm Eccleſias, & cœmeteria recenſet. Sed tamen reſpondeo cum Panormitano *in d. c. fin. n.*4. vbi dicit generaliter hanc diſpoſitionem habere locum in omnibus locis quibus ſuprà c. proximo dixerat competere immunitatem, quibus verbis apertè ſignificat idem eſſe de omnibus locis quæ immunitatem habent, & hanc concluſionẽ probant ambæ rationes finales *in d. c. fin.* adductæ, quarum neutra ſe ad Eccleſiam & cœmeteria reſtringit, & quia nulla ratio ſuadet Eccleſiis, potius quàm aliis locis immunitatis id tribui. Tertiò probatur; quia hęc omnia loca propter aliquam quam habent cum Eccleſia connexionem immunitatem acceperunt, & diu ſub nomine Eccleſiæ, quæ ſola exprimebatur, hæc loca immunitatem habuere. Neque verò mirum quòd ſolùm Eccleſiarum, & cœmeteriorum fiat expreſſa mentio, quoniam titulus ille, ſeu rubrica ſic habet, de immunitate Eccleſiarum, & cœmeteriorum. Quòd ſi ſola mentione facta Eccleſiarum, hæc omnia loca intellecta ſemper fuerunt in aliis iuribus, cur hîc non eodem modo intelligantur ſub nomine Eccleſiarum, & cœmeteriorum? In *c. inter alia*, præceptum eſt omnes reos, quantumcunque grauia delicta commiſiſſent, non eſſe violenter ab Eccleſia extrahendos, & tamẽ intelligitur, neque de quouis alio immunitatis loco excipitur publicus latro, & nocturnus depopulator agrorum, qui extrahi de Eccleſia vterque permittitur, & ſolo expreſſo Eccleſiæ nomine de quouis immunitatis loco extrahi poteſt: ergo & quod hîc dicitur de delinquente in Eccleſia, vel cœmeterio, vt careat eius immunitate, debet intelligi de quouis delinquẽte in quouis loco immunitatis vt careat immunitate.

Ac certè textus c. finalis commodè ad hanc ſententiam trahi poteſt, vt Eccleſias, & cœmeteria non reſtrictiuè expreſſerit, ſed quoniam ſic eo tempore contingebat, vnde & in procœmio ſolùm eas exprimit. In diſpoſitione verò ſeſe ab omni ſpeciali loco, ac delicto eleuat, ac generaliter diſponit, & rationes finales ampliores adducit. Hæ autem rationes finales poſitæ in aliqua iuris diſpoſitione debent ampliare, aut reſtringere ipſam diſpoſitionem ad limites ipſarum rationum, ſæpe enim in narratione ponuntur plura, aut pauciora, quia ſic acciderunt in facto, ratio autem legis, eſt anima legis, ſeu eſt ipſamet lex, vt ideo tantum pateat diſpoſitio, quantum patet eius ratio, ſicut egregiè notat Panormitanus *in c. Eccleſia, de immunit. Eccleſ. n.* 5. & probat per legem *cùm pater. §. dulciſſimis ff. de leg.* imò ratio legis extendit & ampliat diſpoſitionem etiam cõtra verba ipſius legis, vt patet *in l. non dubium. Cod. de legib. & in regula final. de regul. iur. lib.6.*

Vnde

Vnde ſumatur in genere grauitas, vel leuitas delictorum, vt admittantur, vel excludantur ab immunitatis priuilegio.

CAPVT XV.

1. DELICTORVM quoque pôdera, ac momenta nobis hoc loco penſanda ſunt, & ad rationis iuriſque ſtateram ponderanda. Cùm enim non ſint omnia peccata paria, vt olim Stoici ſomniarunt, ſed quædam leuia, quædam grauia, alia grauiora aliis, aut leuiora; grauiſſima quoque ac leuiſſima, neque verò ſimplex aliqua, & facilis, atque expedita ratio ſit, qua grauia à leuibus diſcernantur, niſi id ſeriò ac diligēter hoc loco tractetur, & ad certa capita breuiter reducatur, fiet vt cùm caſus acciderit delicti in Eccleſia commiſſi, de cuius grauitate dubitetur, non ſine ingentium reuolutione voluminum, ſtatuamus leue ne, an graue iudicare debeamus. Neque enim aut ſolius Theologiæ, aut ſolius moralis Philoſophiæ, aut ſolius iuris ciuilis, aut canonici regulæ id nobis quantum neceſſe eſt ſuppeditant, ſed ex omnibus ſimul eas petere neceſſe eſt.

2. Primò ergo ſciendùm ſecundùm Theologiam, & moralem philoſophiam grauitatem & leuitatem peccatorum deſumi intrinſecè ex obiecto ac fine. Cùm enim peccatum ſit actus quidam deordinatus, ſiue à diuinę legis regula, à qua omnis lex pendet, deficiens, duo neceſſariò in eo diſtinguenda & attendenda sūt, nempe actus ipſe ſecundùm ſubſtantiam, ac præterea adiuncta illi deordinatio, ac defectus. Actus per ſe comparatur ad operantem, qui peccat, ſeu ad peccantis intentionē, quam per ſe peccans intendit. Deordinatio verò per accidens comparatur ad peccantem, eiúſque intentionem, actum enim, cùm ſit entitatiuè bonus, per ſe poteſt intendere deordinationem, cùm ſit malum, ac defectus per ſe intendere nō poteſt, ſolùm per accidens poteſt, cū voluntatis obiectum ſit bonum ſub ratione boni, neque quiſquam intēdens ad malum operetur, neque malum poſſit voluntatem mouere ad proſequendum, ſed ſolùm ad fugiendum. Hoc poſito ſic oſtendo, quo modo tam ex parte actus, quàm ex parte deordinationis peccati grauitas, & leuitas deſumatur ex obiecto & fine. Ex parte actus hoc modo: certa eſt Doctorum ſententia actus, & operationes per obiecta ſpecie diſtingui in quę tendimus, in agibilibus verò finis principaliter habet rationem boni, & appetibilis, atque ideo in obiectum recidit, vt idem ſit obiectum, ac finis. Hinc ſicut in bonis actibus, quo principalius eſt obiectum, & finis, quem proſequimur, eo actus eſt nobilior, & dignior: ita in malis quo nobilius, ac principalius eſt obiectum, & finis, in quem peccamus, & à quo per peccatū deordinamur, eo grauius eſt peccatū. Ex parte verò deordinationis ſic oſtendo grauitatem peccati ſumi ex obiecto & fine, analogia quadam, & ſimilitudine ducta ex ægritudine corporali, cùm peccata ſint quędam animi ægritudines. Sicut ſanitas corporalis animalis poſita eſt in quadam temperie & commenſuratione humorum corporalium illi conueniente ſecundùm naturam; ita bonum virtutis quod ſanitas quædam animi eſt, poſitum eſt in quadam

quadam commenſuratione humani actus ad regulam rationis conueniente illi ſecundùm virtutem: contrà verò ſicut ægritudo in animali põſita eſt in defectu debitæ commenſurationis humorum ad naturam animalis, ita ægritudo animi, quæ eſt peccatum, poſita eſt in defectu debitæ commenſurationis humani actus ad regulam rationis. In ægritudinibus porrò corporalibus illa eſt grauior, qua tollitur commenſuratio illa humorũ per comparationem principij alicuius prioris, id eſt, quæ oritur ex læſo principio quod ſit prius in ordine naturæ, quomodo grauiſſima omnium ægritudo eſt, quæ oritur ex corde, quod eſt principium omnis vitæ ſecundùm Philoſophos. Ita ergo inordinatio actus humani quæ eſt peccatum, & ægritudo animi, eo eſt grauius, quo prouenit ex aliquo principio priori in ordine rationis. Principium autem ex quo ratio in agibilibus ordinat omnia, eſt finis: ergo tanto peccatũ eſt grauius, quanto ex altiori fine, ſeu contra altiorem finem procedit, finis coincidit in obiectum; ergo peccati grauitas, etiam ex parte defectus ſumitur ex obiecto, & fine. Ponamus exemplum, res externæ omnes ordinantur ad hominem, tanquam in finem, homo verò ordinatur in Deum tanquam finem: peccatum quod circa res externas committitur leuius eſt, quàm quod circa ſubſtantiam hominis tam ex parte actus, quia maius bonum eſt ſubſtantia hominis, quàm bona externa, quàm ex parte deformitatis, quia deordinat à principio priori, id eſt, à ſubſtantia hominis, quæ finis eſt rerum externarum; ſic grauius peccatum eſt homicidium quàm furtum. Rurſum peccatũ quod immediatè tendit contra Deum, cuiuſmodi ſunt infidelitas, blaſphemia, odium Dei, grauius eſt peccato, quod tendit contra ſubſtantiam hominis, tã ex parte actus, quia Deus eſt nobilius obiectum, & finis ipſius hominis, quàm ex parte deordinationis, quia peccatum contra Deum deordinatur à regula rationis per altius principium, quod eſt finis ipſius hominis Deus; quo modo infidelitas, blaſphemia, odium Dei peccata ſunt grauiora homicidio: illud ergo vniuersè dici poteſt de hac grauitate, & leuitate peccatorum, ex obiecto & fine illud eſſe grauius quod eſt circa principalius obiectũ, quódque deordinat ex altiori fine. Et quoniam hæc duo ſe mutuo conſequuntur, tantundem eſt dicere, deordinat ex altiori fine, ac dicere eſt contra principalius obiectum, ideo cùm de peccatis circa diuerſa obiecta eſt ſermo, ſatis eſt alterutrum dicere.

At circa, vel contra idem obiectum, vnum peccatum eſſe grauius altero, v. g. odium Dei grauius eſt, quàm blaſphemia in Deum. hæc grauitas deſumitur ex eo quòd magis contrariatur obiecto, magíſque deordinat. Nam blaſphemia, vel aliquid tribuit Deo, quod ei non competit, vel aliquid ei negat, quod illi ineſt, & competit. non tollit tamen omnino totum Deum. Odium verò Dei quantum ex natura ſua eſt, tollit, ac deſtruit totũ Deum, vult enim Deum non eſſe. Atque hic pænè totus diſcurſus deſumptus eſt ex S. Th. 1.2.q. 73. art. 3. Huic proxima eſt altera grauitatis, & leuitatis peccati ra- 3.

tio, quæ deſumitur ex maiori, vel minori dignitate, ac nobilitate virtutum, quibus peccata directè opponuntur, vt illa ſint grauiora quæ opponuntur nobilioribus, ac dignioribus virtutibus, vt enim docet Philoſophus *lib.8. Ethic. cap.*10. peſſimum optimo contrarium eſt. Dixi autem *virtutum, quibus peccata directè opponuntur*, quia in his ſolis locum habet hæc grauitatis ratio, propter obiecti identitatem. Contraria enim circa idẽ obiectum ſunt. Vt cùm virtutes, & vitia penes obiecta diſtinguantur, quo maiorem virtus nobilitatem ac præſtantiam ex obiecto accipit, eo maiorem ex eodem obiecto peccatum directè illi oppoſitum grauitatem, ac pondus ſortiatur. Quoniam cui obiecto virtus adhæret, ab eo peccatum illi directè oppoſitum, maximè elongat. Exempli gratia, charitas, quæ eſt Dei amor, Deo per affectum cordis adhæret, à nobilitate Dei dilecti ſortitur, vt maxima, ac præſtantiſſima ſit omnium virtutum; odium verò Dei quod charitati directè opponitur, grauiſſimum eſt, ac maximum omnium peccatorum, quod à Deo maximè elongat, vt ipſum Deum quantum in ſe eſt eſſe nolit. ita S. Thom.1.2. *q.37. art. 4. ad 3.*

4. Tertia peccatorum grauitas deſumitur penes cauſam per ſe ac propriam peccati: quæ eſt ipſe peccandi affectus voluntatis, vt peccatum, in quod maiori voluntatis affectu fertur homo, grauius ſit eo, in quod minori affectu propendet. Voluntas enim, vt docet idem S. Thom. loco ſuprà cit. *art. 6.* ſic ſe habet ad peccatum ſicut arbor ad fructum, idque non ſolùm vt ex mala voluntate malus procedat actus ſecundùm ſubſtantiam, iuxta illud Chriſti, *Non poteſt arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala fructus bonos facere*; ſed etiam quoad grauitatem, vt quanto maiori voluntate, affectúque peccatum committitur, tanto grauius reputetur. Hinc illa communis Doctorum doctrina manauit, paſſiones animi, motúſque vehementes, quo rationem voluntarij magis diminuunt, eo etiam amplius ipſam peccati rationem minuere. Hinc tã ea quæ ex ignorantia, quàm quæ ex fragilitate peccata procedũt, tanquã minus voluntaria leuiora ſunt iis, quæ ex malitia, in quibus maior voluntarij ratio, ac vis ineſt. Sicut, vt è contrario longa præmeditatio cum arte, atque induſtria perducẽdi peccatum ad actum, doli, fraudes, inſidiæ, artes ad peragendum peccatum excogitatæ eo augent amplius, aggrauántque peccati rationem, quo ex obſtinatiore, magiſque affecta voluntate procedunt.

4. Contrà verò diminuitur peccati ratio minuta ratione voluntarij, interdum verò tota peccati, ac delicti ratio tollitur, ſi tollatur omnino ratio voluntarij. Id autem duobus modis tollitur, vel minuitur, ſiue duabus diuerſis cauſis. Vno modo ex parte rationis, ex iis nempe cauſis, quæ iudiciũ rationis impediunt, aut tollunt, cuiuſmodi eſt ignorãtia; altero modo ex parte voluntatis ex iis cauſis quæ impediunt libertatẽ motus ipſius voluntatis, cuiuſmodi ſunt fragilitas, vis, ac metus. Ignorantia ſi ſit omnino inuincibilis, tollit omnem rationẽ voluntarij, & conſequenter peccati, ſi vincibilis, ſeu culpabilis minuit plus, minúſve, prout ipſa maior fuerit, aut minor, maior enim ignorantia

Digitized by Google

rantia plus minuit, minor verò minus, adeò poteſt eſſe craſſa atque affectata, vt omnino non minuat. Paſſio, ſeu perturbatio animi, vis, ac metus poteſt adeò ex improuiſo, atque adeò vehemens eſſe, vt homo omnino non aduertat quid agat, omnémque tollat voluntarij, ſeu libertatis rationem, quò fit, vt ſimul tollat rationem peccati, ex S. Thom. 1. 2. *q. 73. art. 6.* ordinariè verò, & vtplurimũ tãta nõ eſt, & prout maior minórve fuerit, ita plus minúſve tollit libertatis, voluntatis, ac peccati rationem. Vis autẽ, & grauis metus cadens in virũ cõſtantem, vt eſt metus mortis, mutilationis, & ſimilium, in præceptis purè humanis, etiamſi non perturbet iudicium rationis, nec tollat rationem voluntarij, tollit tamen rationem peccati, dummodo non redundet in contemptum legis, neque in præiudicium iuris diuini naturalis, aut poſitiui. Panormit. *in c. 1. de his qui filios occiderunt*, *not.* 2. dicit expreſsè de paſſione iræ non excuſare à peccato, quando non tollit ſenſus hominis, ſecus ſi inducat furorem, quoniam delictum furoris tempore commiſſum neque ad pœnam imputatur, neque ad culpam. Sed de hoc fuſiùs dicetur cap. ſequẽnti.

5. Quartò attenditur delicti grauitas penes damnum, ſeu nocumẽtũ quod infert proximo, vt quo maius nocumentum infert, eo grauius ſit peccatum. exempli gratia, maius infert nocumentum, qui vitam alteri eripit, quàm qui vel membro mutilat, vel corpus afficit verberibus, qui arbores præcidit, quàm qui ſolùm fructus furatur. Ita maius nocumentum eſt quod communitati, vel publico nocet bono, quàm quod priuatò. Hoc loco obſeruãndum eſt, primò nocumentum aliquando per ſe coniunctum eſſe cũ actu peccati, aliquando verò per accidens. Itémque aliquando eſſe ab operante præuiſum, atque intẽtum, aliquando verò præuiſum quidem, ſed non intentum. Nocumentum per ſe coniunctum cum actu peccati ſi ſit præuiſum & intentum, directè auget delicti grauitatem: vt ſi quis ſciens, ac volens aliquem occidit, intendens occidere, non autem verberare ſolùm, vulnerare, aut mutilare; ſiquis ambulet per alienas ſegetes animo inferendi illud damnum. Præuiſum verò, non autem intentum aggrauat peccatum ſolùm indirectè, vt ſiquis, dum it ad peccandum, fornicandum, furandum, &c. intendens breuiare viam, tranſeat per alienas ſegetes, præuidens quidem atque aduertens damnum quod infert ſegetibus, non autem id intendens, ſed ſolùm viam breuiare. Non intentum verò, neque præuiſum nocumentum cum eodem actu peccati per ſe coniunctum aliquando quidã aggrauat peccatum. Vt ſiquis publicè fornicetur, neque intendens, neque præuidens ſcandalum, nocet ſuo prauo exemplo iis, quos ſcandalizat, ex eo quòd ſcandalum, ſeu nocumentum ſcandali per ſe coniunctum eſt cũ peccato publico, grauiùs peccat eo, qui fornicatur ſecretò. Quæ enim per ſe ſunt cum peccato connexa, vel peccatum per ſe conſequuntur, tanquam ad ipſam peccati rationem pertinentia, augent peccatum. Aliquando verò ipſa peccati grauitas auget nocumentum, vt homicidium; ſicut grauius eſt furto, ita maius homicidæ nocumentum

pœnæ infernalis inducit, quàm furtum. Quòd ſi hoc ipſum maius nocumentum præuiſum ſit, quamuis non intentum, aggrauat etiam ea ratione peccatum, quod vt ſuæ ſatisfaceret voluntati, maiores præuiſas pœnas contempſit. Si verò nocumentum, neque præuiſum, neque intentum per accidens coniunctum cum actu peccati, neque aggrauat peccatum, neque illius grauitatem conſequitur, niſi fortè ex negligentia in præcauendo: vt ſiquis ad fornicandum in foueam fortè cadat, aliquid detrimenti in perſona ſua patiatur, vel puero obuianti illiſus illi noceat. Obſeruandum ſecundò nocumenti non modò quantitatem in eadem ſpecie obſeruandam eſſe, ſed qualitatem etiam, & naturam ad peccati grauitatem pertinere, vt ſicut in nocumento perſonali, grauius eſt id quod totam perſonam lædit, quàm id quod ſolùm partem, & id quod lædit partem aliquam primariam, vt caput, cor, quàm quod lædit partem aliquam minoris conditionis, brachium, pedémve: ita in ſpeciebus nocumenti diuerſis, grauius ſit id quod perſonam lædit, quàm quod bonis externis nocet, grauius quod famæ, quàm quod corpori nocet.

6. Quintò ad delicti grauitatem, aut leuitatem pertinent circunſtantiæ aggrauantes, vel diminuentes; ſi enim ſint circunſtantiæ aggrauantes in infinitum, quæ ſpeciem mutant, & ex vna ſpecie in aliam transferunt, tunc in obiectum, atque in finem redundando faciunt peccatum grauius ex obiecto, & fine: vt ſiquis fornicetur cum virgine, transfertur fornicario in naturam ſtupri, cum vxorata in naturam adulterij, cum propinqua in naturam inceſtus, cum moniali in naturam ſacrilegij, quæ ad primam grauitatis ſpeciem pertinent. Si verò circunſtantiæ non ſunt eiuſmodi, vt ſpeciem mutent, aggrauant aliquando peccatum, aliquando minuunt, aggrauant ſi ſint de genere aggrauantium, ſi verò de genere minuentium, minuunt. Vt ſiquis nobilis vilem perſonam afficiat iniuria, circunſtantia perſonæ vtriuſque diminuens eſt, cõtrà ſi humilis perſona iniuriã inferat Principi, aggrauans eſt.

Sextò & vltimò ſecundùm iuris prudentes attendenda eſt delictorum grauitas, ex grauitate pœnarum iure, vel ſtatuto determinatarum contra aliqua delicta, vel cõmuni iudicum praxi irrogari conſuetarum, vt illa grauiora putentur, quibus grauiores pœnæ conſtitutæ ſunt, vt ex pœna veluti magiſtra quadam delictorum grauitatem cognoſcamus. Non rarò enim contingit, vt paſſione obcæcati, delictorum noſtrorum grauitatem tãdiu ignoremus, donec cauſa in iudicio probata, eam pœna docente cognoſcamus. Ita Innocentius III. *in c. niſi ſpecialis, de officio legati*, proteſtatur contra quendam in Sicilia legatum de latere Cardinalem. Niſi, inquit, ſpecialis erga te amor impediret, pœna docente cognoſceres, quantum exceſſeris, hoc eſt, ex pœnæ grauitate, delicti grauitatem cognoſceres. Ita Greg. *in can. ſi homo eſſes 27. q. 1.* grauiter commendans cuidã defenſori executionem Apoſtolicorum mandatorum ait: Si in hac re negligens, aut lentus extiteris, ita te diſtrictiſſimè noueris vindicandum, vt quod ex te neſcis, pœna 7.

pœna poſſis referante cognoſcere. Sed præterea adduco ſingularem textum ſingulariter menti retinendum ex eodē Gregorio in can. præcedente, eadem cauſa, & quæſtione: vbi ad Epiſcopum quendam, qui ſā-ctimonialem, quæ dimiſſo regulari habitu egreſſa ad ſeculum, ſecularem habitum aſſumpſerat, non ſtatim, vt par erat, caſtigauit, ſcribens, ter hoc ipſum de pœna docente repetit. Primò, quia, inquit, tantum es negligens, vt niſi canonicam in te fueris coercionem (id eſt, pœnam) expertus, in aliis diſciplinam neſcias cuſtodire. Secundò contra ſanctimonialem illam ad Epiſcopū ſic loquitur: Ita omnem circa eam ſollicitudinem ſtudeas exhibere, vt quam ſit nefarium quod commiſit, ex tua poſſit diſtrictione cognoſcere. Tertiò idem repetit contra eum, qui impedire in ea Epiſcopum fortaſſe tentaret, dicens: Vt quantum ſit execrabile quod præſumpſit, poſteaquam conſideratione propria nō aduertit, emendationis, id eſt, emēdantis pœnæ qualitate cognoſcat.

8. Hanc porrò magiſterij omniſque vis docendi grauitatem delictorum tribuimus pœnæ, quatenus naturalis ratio dictat delicta neque impunita eſſe debere, & pœnas debere eſſe aliqua ratione proportionatas delictis, pro illorum grauitate. Id primum naturale ius poſtulat, cùm enim peccatum in actus deordinatione poſitum ſit, pœna eſt quæ deordinationem illam reordinat, & pro culpa ſatisfacit. Deinde ſacræ ſcripturæ idem docent, quæ & pœnam talionis olim conſtituere, dentem pro dente, &c. & alibi ſcripturæ Apoc. docent quantum quis ſe glorificauit, & in deliciis fuit, tantum dandum eſſe tormentum. Vt ſicut remuneratio ex iuſtitiæ debito pro bonis operibus datur operi, vel æqualis, vel proportionata, ita & pœna pro peccatis. De iure verò humano nihil attinet dicere, cùm non modò noſtro ciuili atque canonico iure, ſed omnium gentium etiam barbararū legibus, id perpetuò ſeruatum ſit, vt pœnæ delictis proportionarentur. Quamuis enim legamus quædam alicubi delicta impunita omnino fuiſſe, etiam delicta grauiſſima, quædam etiam leuiora grauibus pœnis ſuppoſita. Id non inde ortum eſt, quòd non putarent pœnas delictis proportionari debuiſſe, ſed quòd propter animi paſſiones inueteratas, vel propter prauam à puero educationem, vel propter alias cauſas obcæcati errauerint in peccatorum, vel natura cognoſcenda, vel penſanda grauitate. Interdum etiam grauiſſima quædam delicta leges leuiùs puniunt, propterea quòd reipublicæ pacem, & quietem, cui leges intentiſſimæ eſſe ſolent, vel non perturbant omnino, vel valde leuiter perturbant. Vnde & pœnarum grauitas non tam delictorum grauitati ſecundùm ſe proportionari ſolet à legiſlatoribus, quàm in ordine ad nocumentum reipublicæ. Demum cùm peccatorum grauitas, aut leuitas ex multis capitibus petatur, ſicut hactenus dictum eſt, delicta pleraque, quæ ex vno capite capitaliſſima ſunt, ex alio capite leuiora putantur. Atque hæc in genere de grauitate, & leuitate peccatorum dicta ſufficiant.

Quænam delicta in ſpecie apud Doctores iuriſque peritos grauia, vel leuia cenſeantur.

CCc 3 CAPVT

CAPVT XXI.

1. MVLTVM confert hoc quoque ad inſtitutam tractationem, ideoque prætereundum non eſt, ne cui parti muneris noſtri defuiſſe videamur. Bart. *in l. non ſolùm. §. ſi mandato. ff. de iniur.* & Panormitanus *in c. tuæ diſcretionis, de pœnis*, diſtinguunt delicta quædã eſſe leuia, alia grauia, nonnulla grauiora, quædam poſtremò grauiſſima. Vtque ab vltimis incipiamus grauiſſima communi conſenſu vocantur delicta quædam publica, pro quibus mortis extremique ſupplicij pœna ciuili iure, ſiue à temporali iudice ſtatuitur, grauiora à præcedentibus pœnã ipſam diſtinguunt, quòd hæc licèt publica ſint, ſicut præcedẽtia, pœna tamen mortis eis non imponitur. Grauia ſunt quæ dolum continent in graue præiudicium, ſiue priuatæ alicuius perſonæ, ſiue reipublicæ, & grauis pœna eis imponitur; leuia ſunt ea omnia quæ dolo carent, vel ſi quæ habent dolum, is eſt circa rem modicam, vt furtum modicæ rei inter domeſticos. Grauia vocat eo loco Panormitanus furtum, periurium, & ſimilia. Bartol. addit ad furtum vnam neceſſariam conditionem, vt graue dici poſſit, vt ſit nempe furtum rei magnæ: ſed eo ipſo quod dicitur ſimpliciter furtum, intelligit rei magnæ, vt niſi exprimatur rei paruæ, ſemper de re magna intelligendum ſit. Probatur ex *l. reſpiciendum, §. furta. ff. de pœnis. & l. auxilium. §. in delictis. ff. de mino. & l. ad ea*, cum ibi notatis, *ff. de reg. iur. & c. cùm non ab homine, de iudic. & c. tuæ diſcretionis, de pœnis.* Addit Bart. quamlibet perſonalem iniuriam grauibus annumerari delictis. patet *in l. non ſolùm, §. ſi mandato. ff. de iniur.* vbi contendit teneri filium de qualibet iniuria perſonali etiam illata alicui de mandato patris, quaſi de graui, cùm aliàs filius quando in peccando obedit patri, non teneatur de leui peccato. De quo ſolùm tenetur pater, qui id imperauit. Addit ſecundò Bart. quamuis iniuriam perſonalem qualibet iniuria reali grauiorem cenſeri, per expreſſum text. *l. in ſeruorum. ff. de pœnis.* vbi non modò habemus fuſtium verberationem eſſe quacunque pecuniaria pœna grauiorem, ſed etiam eos qui grauiorem luunt pœnam, quam debeant de iure declinare, ac vitare infamiam, quæ naſcitur ex delicto. Vt conſequens ſit, ſi quis pro quauis pecuniaria pœna, cùm non eſſet ſoluendo, luit in corpore pœnam fuſtigationis, infamem nequaquam fieri, etiamſi famoſa furti actione, aut quauis alia ſimili contra eum actũ ſit. Sed & *l. 3. Cod. de epiſcopali audientia*, pleraque alia delicta inter grauia numerantur. Nempè ſacrilegium, adulterium, inceſtus, raptus virginũ, veneficium, monetæ violatio, homicidium, parricidium, crimen læſæ maieſtatis, quæ cùm pænè omnia pœnam mortis mereantur, inter grauiſſima rectius, quàm inter grauia referenda ſunt.

Nobis hoc loco laborandum non 2.
eſt, qua ratione grauia à grauioribus ac grauiſſimis diſtinguantur, ſatis eſt enim leuia à grauibus, grauioribus, grauiſſimiſque dignoſcere. Cũ enim de grauitate, ac leuitate delictorum, eo fine tractemus, vt cognoſcamus quænam delicta in ipſis Eccleſiis ac cœmeteriis commiſſa, vel immunitate careãt, vel ad eam

eã admittantur, atque ex textu *c. immunitatem, de immun. Eccleſ.* non ſolùm homicidia in Eccleſia commiſſa immunitate priuentur, quæ propter conſtitutam pœnam mortis inter grauiſſima numerantur, ſed etiam membrorum mutilationes, quæ quoniam extremi ſupplicij pœna carent, inter grauiſſima referri nequeunt, ſed ſolùm inter grauia, ſatis eſt grauia à leuibus dignoſcere.

3. Quoniam iuris periti ex pœnis delicta grauia à grauioribus diſtinguunt, leuia, quemadmodum ex Panormitano & Bart. iam initio relatis apparet, duplicis generis ſunt. Alterum genus eſt eorum, in quibus deeſt dolus; alterum, in quo quamuis inſit dolus, verſatur tamen circa rem modicam, quæ graue cuiquam præiudicium afferre non poſſit. Prioris exemplum affert Panormitanus, ſi quis per impetitiam, vel culpam carentem dolo peccet; Bartol. verò, ſiquis damnum per iniuriam inferat. allegat textum *in l. liber homo. ff. ad l. Aquiliam. & l. non ſolùm*, in initio, *ff. de iniur.* vbi diſtinguitur ille qui percuſſit, & qui dolo percuſſit. Poſterioris leuis delicti exemplum afferunt furtum rei paruæ. *l. ad ea. ff. de regul. iur.* cui fauet text, *in l. ſi libertus. ff. de furt. & l. ſerui. & filij. ff. eod. tit. & Inſtitutionib. eod. tit. §. licet, & leg. reſpiciendum. §. furta modica, ff. de pœnis. l. leuia. ff. de accuſationib. & c. cum dilectis, de accuſationib.* Hæc eadem delictorum leuium bina genera, licèt aliis vocabulis, tradunt communi cóſenſione Theologi omnes. Primum vocant leue ex imperfectione actus, quod genus coincidit cum eo quod iuriſperiti vocant ſine dolo, cùm dolus in ſolo actu perfecto, deliberatóque reperiatur. Secundum pænè coincidit etiam in voce cum ſecundo genere iuriſperitorum, nempe ex paruitate materiæ. Imperfectionem actus non eam voco, qua omnis omnino rationis vſus præuenitur velocitate repentinæ alicuius inopinatæ grauiſque paſſionis, ſiue iræ, ſiue odij, ſiue alterius cuiuſuis, qualem experimur in motibus primò primis, vt vocant Theologi. Ii enim omni carent ratione delicti, ac peccati, conſequenter nullam merentur pœnam, ſed illam requiro imperfectionem, cùm aliquid fuit aduertentiæ, ac deliberationis, quantum ſatis fuit ad participationem quandam voluntarij, parum tamen, & inſufficiens ad plenam deliberationem, rationémque voluntarij, vt ſicut eſt imperfecta aduertentia, imperfecta deliberatio, imperfecta voluntas, ita ſit imperfecta quædam, ac leuis culpa. Leuitatem verò, ſeu paruitatem materiæ intelligere debemus, ſiue materia ſit ex ſuo genere leuis, vt ſunt verba otioſa, mendacia, ſiue iocoſa, ſiue officioſa, & ſimilia, ſiue in re matura quidem ſua graui, in parua tamen quantitate delinquas, vt furtum rei paruæ, percuſſio leuis, aliaque ſimilia; in omni enim materia poteſt eſſe res parua. gl. *in l. leuia. ff. de accuſationib.* in v. *leuia*, pleraque refert leuia peccata, ſeu delicta. Primùm onerandi annonam, ſecundò priuata crimina, tertiò crimen de nauibus ſubmerſis, id eſt, deprædandi ſubmerſarum nauium bona. Quartò crimen abigeatus, id

id eſt, furandi armenta, aut greges. Quintò crimen cuſtodum, quibus cura commiſſa eſt aliquem cuſtodiendi, ne fugiat. De quibus tamen ſingulis Bartol. ibidem communiter receptus ſtatuit ea neque ſimpliciter grauia eſſe, neque ſimpliciter leuia. Quodlibet enim eorum in aliquo caſu grauem, in aliquo leuem habet taxatam in iure pœnam; oneranti enim annonam, vt à primo exordiamur *in l. annonam. ff. de extraordinar. criminibus.* aliquando leuis pœna imponitur, vt nempe negotiatori eam oneranti negociatione interdicatur, aliquando verò grauis, vt relegetur, vel ſi vilis perſona ſit, in opus publicum damnetur. Secundò pro priuatis delictis aliquando homo ſuſpenditur, vt patet in fure, aliquãdo eidem furi amputatur manus. *Auth. ſed nouo iure, Cod. de ſeruis fugit.* Aliquando fuſtigationis pœna imponitur, vel auriculæ amputantur, vel candenti ferro ſignum ad terga imprimitur. Tertiò crimini de ſubmerſis nauibus aliquando grauis pœna imponitur, aliquando leuis, cùm quis modicam rem abſtulit, vt *in l. Pedius. §. 1. ff. de incendio, naufrag. & ruina.* Quartò in crimine abigeatus aliquando grauis pœna imponitur, vt *l. 1. ff. de abigeis. §. 1. & 2.* damnantur ad gladium, ad metallum, vel ad opus publicum, aut relegantur, ſi honeſtiore loco nati ſint, & ſiquidem gladio abigant pecora, damnantur ad beſtias. Interdum verò ſolùm ciuiliter agitur contra eoſdem *l. 1.* iũcta gl. *ff. de abigeis.* aut leuis pœna imponitur, vt ab ordine amoueantur. Poſtremò crimini cuſtodum, ſi aut miſeratione, aut negligentia dimittant eum qui ſuæ curæ concreditus erat, leuis pœna imponitur; ſi verò fraude, & dolo, grauior pœna infligitur. *l. non erit facile. ff. de cuſtodia & exhibit.* Mihi videntur omnia prædicta delicta natura ſua grauia eſſe, propter grauitatem materiæ, in qua verſantur, ex leuitate verò, ſeu paruitate materiæ, in qua qui aliquando delinquit, leuia fieri.

Addit Iacobus de Butrio *in l. 1. Cod. de his, qui ſibi.* nullum delictum quod punitur abſque dolo numerari inter grauia, ſeu atrocia, ſed inter leuia. quod placet Angelo *in l. leuia. ff. de accuſation.* Vbi etiam addit dictũ notabile ſi in regione ſit communis opinio, exiſtimans aliquod delictũ leue, id in ea regione ſemper pro leui habendum eſſe, vt Florentiæ pro leui habetur pugno percutere. Cui ego addo etiã oppoſitũ, nẽpe ſi qua in regione ſit communis opinio, quę putet aliquod delictum graue, illud in ea regione ſẽper pro graui habẽdũ eſſe; nulla enim apparet probabilis ratio cur cõmunis opinio regionis poſſit facere delictũ leue, & nõ poſſit facere graue. Bartol. *in l. nõ ſolùm,* vbi ſuprà, inter leuia numerat ſi filius patri, libertus patrono nõ obediat. Sed tã grauis poſſet eſſe res in qua nõ obedit, vt graue fieret delictũ. Inter leuia etiã numerat ſi quis repertus ſit cum cultello, ſi iuit de nocte, ſi repertus eſt ludere. 4

De hac grauitate, & leuitate delictorũ, vide Doctores *in l. 1. Cod. de requirendis reis, & in l. ad ea. ff. de reg. iuris. in c. tua diſcretionis, de pœnis,* & in particulari. Cepollã *conſil. 11. q. 6.* Alex. *conſ. 202. volum. 5.* Barber. *in l. 2. §. ſi mater. ff. ad ſenatuſconſul. Tertyllianum.* & Bart. *cõſil. 7.* quod incipit, *Ad declarationem huius quæſtionis.* 5

Quibus

Quibus ex pœnis grauia delicta à leuibus dignoſci poſſint in ordine ad excludendum ab immunitate eos qui illa in Eccleſiis committunt.

CAPVT XXII.

1. QVONIAM iuris periti, vt ex Bartolo, & Panormit. in capite præcedenti dictum eſt, delicta grauia non modò à leuibus, ſed à grauioribus etiam & grauiſſimis ſeparant; inueſtiganda nobis eſt hoc loco etiam ex hoc capite quænam cenſenda ſit grauitas ſufficiens ad excludendum ab Eccleſiæ immunitate eos qui eiuſmodi delicta cōmittere in Eccleſiis nō verentur.

2. Sed antequam ad rem venio, diſtinguendum eſt primò inter ea delicta, quæ in aliqua actione mala conſiſtunt, vt eſt furari, adulterari, occidere, mutilare, atque ea quæ non ſunt in actione mala poſita, vt ſunt geſtare arma, ſiue offenſiua, vt ſunt pugiones, ſclopetones, gladij, ſiue defenſiua ſolùm, vt geſtare loricam, hamatam (*Giacum* vulgo vocant) galeā, & ſimilia.

3. Secundò diſtinguendum mihi videtur inter pœnas ſtatutas iure ciuili, & pœnas ſtatutas iure canonico, etiam contra laicos. Cùm enim ius canonicum ab eccleſiaſtica Pontificum & Conciliorum authoritate profectum, Chriſti ſponſi Eccleſiæ manſuetudini, ac mitiati innixum ab effuſione humani ſanguinis, membrorúmque laceratione, ac corporalibus pænè omnibus pœnis abſtineat, ægrè atque vix poſſumus ex eius pœnis quicquam ad hanc rem colligere, ſolius iuris ciuilis pœnis inſiſtendū erit, quod parcere corporibus, vbi eam pœnā merentur, non conſueuit, etiāſi mortis ipſius atque vltimi ſupplicij pœna inferenda ſit, eámque interdū etiā crudelem valde, vbi delicti grauitas id poſtulat, inferr.

Tertiò diſtinguendum eſt inter pœnas conſtitutas iure communi Imperatorum, ſiue ſupremorum Principū, quæ omnibus populis eidē Principi ſubiectis obſeruandæ ſunt, atque inter pœnas conſtitutas alicuius particularis magiſtratus edicto, ſiue etiam priuato iure municipali. Ius enim commune per ſupremos Principes poſitum tanquam vniuerſale maiore maturitate, diſcuſſione, prudentia conſtituitur, eiúſque taxandis pœnis maior habetur ratio & cōmunis boni, & proportionis pœnarum ad culpas, & abſtinendi ab omni grauamine, & prouidendi incommodis quæ inde prouenire poſſunt. Edicta verò particularium magiſtratuū nonnunquā tumultariè eduntur, & repētino aliquo animi motu ad medendum alicui præſenti malo graſſanti in republica, cui tantum intereſt quamprimum mederi, vt parum curentur incommoda, & priuatorum grauamina, ſi pœnæ nimis arduè ac ſeuerè ſtatuantur. Cùm præſertim edicta nō ſint natura ſua perpetua, ſed annua, neque vltra annum durent, niſi denuo edicantur leges municipales, ex abuſibus particulārium locorū ortum etiā non rarò habeant, quibus ſi ſtatim medendum ſit, fit vt eadem facilitate ſtatuantur, qua de edictis dictum eſt, eadémque incōſideratione, & imprudentia. Neque enim omnia facilè occurrere poſsūt incommoda feſtiuè ſtatuenti, ac peculiari incommodo mederi volenti. 4.

ti. Adde quòd agatur de extirpando penitus aliquo inueterato abuſu, eóque grauiter nociuo, neceſſe eſt plus aggerare pœnas, quàm ratio ipſa per ſe poſtulat, ſi abuſus non vrgeret. His poſitis

5. Dico primò certum eſſe apud omnes communi conſenſione, vbicunque iure cõmuni, vel vniuerſali iudicum conſuetudine, vel taxata eſt, vel inferri ſolet pœna mortis, vltimíque ſupplicij delictũ, illud non modò graue, ſed grauiſſimũ cenſendũ eſſe, & ſi in Eccleſia committatur, carere immunitate, eſſe quidem grauiſſimum, patet ex Bart. & Panorm. relatis initio capitis præcedentis. Neque videtur in hoc diſtinctione illa prima opus eſſe, cùm nõ ſit in iure taxata pœna vltimi ſupplicij pro delicto quod ſiue actione mala committitur ſola geſtatione armorũ, vt patet. Quòd autem ſi hæc in Eccleſia committantur, careant immunitate, probatur, quia non modò homicidiũ, cui taxata eſt pœna mortis, ſed etiam membri mutilatio, cui alia minor pœna debetur, in Eccleſia commiſſa priuãtur immunitate. Idémque iudicium videtur de delicto, cui debetur pœna mutilationis membri, quæ morti in multis æquiparatur, éſtque mors quædã particularis illius mẽbri, quod abſcinditur, quod eo ipſo quòd abſcinditur, viuere deſinit.

6. Secundò dico, delicta quæ in actione mala, ſeu nociua poſita sũt, & taxatã habent iure cõmuni grauẽ pœnã corporalẽ, vel valde afflictiuã corporis, puta mutilationẽ mẽbri, damnationis ad triremes ad remigãdum in perpetuũ perpetui carceris, deportationis, atque alterius cuiuſquã mortis ciuilis, grauia cenſenda ſunt, & ſi in Eccleſia cõmittantur, carent immunitate, quia ex grauitate pœnæ cẽſenda ſunt paria delicto mutilationis mẽbri, quæ in Eccleſia cõmiſſa caret immunitate. *c. immunitatem, de immun. Eccleſ.*

Tertiò dico delicta quæ taxatam habent grauem pœnam corporalẽ, 7. edicto, vel iure municipali, non ſtatim hoc ipſo adeò grauia cenſenda ſunt, vt careant immunitate, ſi in Eccleſia committantur. Sed recurrendum plerumque eſt ad indagandas pœnas iure communi eidẽ delicto decretas, vel de conſuetudine iudicum irrogari conſuetas, de quibus ſi nihil conſtet, recurrendum eſt ad ponderandam naturam delicti, eiúſque grauitatem per ea capita quæ paulo ſuperiùs *cap.* 20. præſertim ad damnum quod intulit proximo, vel reipublicæ læſionem. Interdum ſatis erit ad id ſi delictum illud communi populi totius ſenſu graue exiſtimetur, vt dixi prope finem cap. præcedentis.

Quartò dico delicta, quæ ſiue 8. iure, ſiue conſuetudine, ſiue lege municipali, ſiue edicto taxatã habent aliquam pœnam corporalem, quæcunque illa ſit in defectum pœnæ pecuniariæ, ſi v. g. non ſit ſoluendo, vel taxatam habent pœnam pecuniariã, vel corporalẽ per alternatiuã, demũ quæ in perſonis nobilibus habẽt pœnã pecuniariã in plebeis, & vilioris cõditionis hominibus corporalẽ, sẽper leuia cenſenda ſunt, ſaltẽ quoad hunc effectum, vt ſi in Eccleſia committantur, non careant immunitate, quia ad priuandum immunitate, debent eſſe paria, vel ſimilia, parémque vel ſimilẽ pœnam habere, atque homicidia & membrorum mutilationes.

Quintò dico, delicta quæ non ſunt poſita in praua actione nociua, 9.

ſed

ſed ſolùm in quadam geſtatione armorum prohibitorũ,ſiue offenſiuorum, ſiue defenſiuorũ, etiamſi in ſe aliàs grauia fortaſſe ſint, non habent tamen tantã grauitatẽ, vt ſi in Eccleſia committantur, carere debeant immunitate, etiamſi iis vſus eſſet ad offendendũ,offendere autẽ non potuiſſet. Non enim æquiparari poſſe videntur homicidio, vel membrorũ mutilationi. Neque verò mirere ſi hanc rationẽ frequẽter inculco,quoniã fundamentũ eſt valde firmũ ad hæc omnia probanda.

10. Sextò dico,delicta quæ ciuili iure taxatã habent pœnã pecuniariã, vel in foro ſeculari conſueuere per iudices pecuniariter puniri, leuia cenſenda ſunt, quoad hunc effectum, vt ſi in Eccleſia commiſſa ſint, gaudere debeant immunitate. Quæ verò pœnam pecuniariam cõſtitutam habent iure canonico,non ſtatim ex hoc leuia cenſenda ſunt, præſertim ſi pœna illa pecuniaria magna ſit: ſed ad iudicandum grauia ne, an leuia cenſenda ſint ex ipſa pœnarum qualitate, recurrendum eſt ad ius ciuile, & iudices ſeculares, & videndum quæ pœna iure ciuili, vel iudicum conſuetudine infligenda veniat homini ſeculari ac laico, qui ea commiſerit, eáque cognita iuxta ea quæ hactenus dicta ſunt, iudicandum eſt. Probatur ex fundamento ſuperiùs conſtituto in ſecunda diſtinctione.

11. Septimò dico, ſi caſus contingat natura quidem atque ex genere ſuo grauis, vel grauiſſimus, cui ſecundùm leges debeatur pœna mortis,v. g. homicidium. Sed propter circunſtantias alleuiantes ſit reſpectu dignus, & non exiſtente parte Princeps ſoleat in ſimilibus pecuniariter componere, non idcirco ſi in Eccleſia occidat, immunitatem habet.exempli gratia, occidit quis hominem, quoniam quærebat torum ſuum violare, aut filiæ ſtuprum inferre, & fortè monitus non deſiſtebat. Hic quoniam neque violauit torum, nec filiam ſtuprauit, nec in flagranti delicto deprehenſus eſt, impune occidi non potuit, & in rigore pœnam mortis meretur occiſor: Princeps quoniam tuendi honoris gratia id fecit, componere pecuniariter ſolet: ſi id in Eccleſia faciat, immunitate, vt dixi, caret. Quia attenditur facti natura, non Principis gratia, cùm præſertim non ſoleant Principes ordinariè corporalem pœnam in huiuſmodi caſibus in pecuniariam commutare, & interdum commutent in pœnam corporalem remigandi perpetuò in triremibus, interdum nullo modo commutent pro qualitate circunſtantiarum perſonæ, rei, probationum, loci, temporis, &c. Vnde non poſſumus diuinare quid Princeps poſtea facturus ſit, hæc enim commutatio non ſtatim commiſſo delicto fit, ſed poſt cauſam diligentiſſimè ventilatam.

Octauò dico, non omnem pœnam corporalem etiam iure taxatam, vel conſuetudine ſolitam pro aliquo delicto arguere delictum illud eſſe graue, ita vt ſi in Eccleſia committatur, cenſendum ſit carere immunitate. Quamuis enim ex doctrina Bart. *in l. non ſolum. ff. de iniur.* atque ex ipſo iure quæuis minima pœna corporalis, etiã fuſtigatio,ſit quauis graui pecuniaria dãnatione grauior, propterea quòd corpus ipſum carnémque attingit, pecuniaria verò res externas cõcernit, 12.

tamen non ideo adeò grauis cenſenda eſt, vt præiudicare debeat immunitati delinquentis ſi delictum in Eccleſia committatur, & in ſpecie exiſtimo pœnam fuſtigationis, vel aliquot tortorij funis tractuum nullo modo talem cenſendam eſſe, ſolet enim facile, & cauſa non multum diſcuſſa hæc pœna per iudices infligi pro leuibus delictis. Idémque probabiliter dici poteſt de pœna abſciſſionis inferioris partis auriculæ, vel imprimendi notã humero candenti ferro, quæ furibus paruarum rerum infligi ſolent.

13. Vltimò dico, licèt delictorum grauitas modo iam expoſito cognoſci poſſit velut à poſteriori atque ab effectu, vt Philoſophi loquuntur, non eſt tamen illi vſqueadeo inhærendum, vt eam ſolam attendamus, ſed eſt aliquando ad alia grauitatis capita recurrendum, quæ paulo ſuperiùs *cap.* 20. expoſita ſunt. Pleraque enim grauiſſima peccata, quæ diuinam maieſtatem vehementer, grauitérque offendunt, propterea quòd paci, quietíque reip. non aduerſantur, & nullam habent in iure taxatam pœnã, & leuiter puniuntur per iudices ſeculares. Quare in grauioribus delictis etiamſi ſit pœna leuis, ponderanda grauitas eſt ex illis omnibus capitibus, & vbi graue eſſe cõſtiterit, ſi in Eccleſia commiſſum ſit, ab immunitatis priuilegio excluditur. Sed ſtatuenda regula certa videtur, vbi pœna grauis eſt, indubitanter delictum ipſum graue cenſendum eſt; vbi verò pœna leuis, etiam pecuniaria, non ſtatim delictum cenſendum eſt leue, ſed ex aliis capitibus examinandum. De delictis clericorum, & perſonarum eccleſiaſticarum commiſſorum in Eccleſia, illud vniuersè dici poteſt, quotieſcunque ea eiuſmodi ſunt, vt digna ſint depoſitione, vel ſunt eiuſmodi, vt in laicis iure ciuili merentur pœnam mortis, mutilationis, aliáſque graues, vt ſuperiùs expoſitum hactenus fuit, pro grauibus quoque in clericis haberi debere, atque ab immunitate excludere, etiamſi in clerico tales pœnæ locum non habeant. Nam clericus etiam homicida, non damnatur prima vice ad mortem, & tamen ſi in Eccleſia occidat, caret immunitate, textus enim *in c. immunitatem*, clericum nõ excipit, & quòd aliqui putarunt clericos non habere immunitatem, maximè in delictis in Eccleſia commiſſis, locum habere debet, eóque facilius quàm laicos, & ex delictis aliquanto leuioribus facilè extrahi permitterem.

An motus iræ in totum excuſet, vel alleuiet delictum ex eo procedens in Eccleſia commiſſum, vt ſeruanda ſit illi immunitas.

CAPVT XXIII.

ASSVMO potius motum iræ, quàm alterius paſſionis, tum quia vehementior, & communior eſſe ſolet, tum quia propter propriæ defenſionis depellendæque vis, aut iniuriæ prætextum ad excuſationem diminutionémque criminis admitti faciliùs conſueuit. Ex his autẽ quæ de eo dicentur facilè poterimus, & de aliarum paſſionũ motibus iudicare: quoniã autem iræ motus non per ſe ſurgit in mente, niſi aliquo alio prouocante, 1.

vel

vel per iniuriam, vel per aliam occaſionem, in particulari aſſumo caſum maioris iracundiæ, cùm quis iniuria, ſiue verbali, ſiue reali, ac perſonali ab aliquo laceſſitus, iracundia inflammatus iniuriam verbalem, ſeu perſonalem rependit. Occurrit autem triplex dubitatio. Prima an motus iræ in prouocato rependente verbalem, vel perſonalem iniuriam, excuſet omnino à peccato, pœnáque peccati. Secunda an ſaltem alleuiet peccatum. Tertia, an ita alleuiet vt ſi in Eccleſia grauem iniuriam etiam perſonalem rependat, ſeruanda ſit illi eccleſiaſtica immunitas.

Quod ad primam attinet dubitationem, aduertendum eſt duplici via procedi poſſe ad excuſandum eum qui ex ira rependit iniuriam. Altera eſt via recompenſationis, altera verò via propriæ defenſionis, ſeu depulſionis vis atque iniuriæ, licet enim cum vi repellere.

2. Via compenſationis excuſant aliqui relati apud Specul. *in tit. de accuſationib. §. 1. verſ. Quid ſi vocaui te*, & apud Panormitanum *in c. 1. de iniur. n. 2.* dicentes neque eum qui prior iniuria alium prouocauit, neque eum qui prouocatus iniuriam rependit, poſſe agere contra alterum actione iniuriarum. Non prouocatum, quia iam repẽdendo iniuriam ſuam, iniuriam vltus eſt; non prouocantem, quia iniuria prouocauit.

3. Sed hanc viam reiiciunt communiter Doctores, Speculum *loco citato*, Herman. Baren. *in tract. de formandis libellis, libello* 95. Felin. *in c. dilecti filij, de exceptionib. n.* 10. Abb. *ibidẽ, & in c. 1. de iniur. n.* 2. Dominic. *in can. neganda, prope finem, 3. q. 1.* Oldrad. *conſil.* 13. *n.* 3. Angel. *in l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. col. 2. verſ. extrà quæritur*, & Bald. *in l.* 1. *Cod. vnde vi* non fieri iniuriarum neque verbalium, neque corporalium compenſationem, ſed vtrumque rixantium poſſe agere contra alium pro ſibi illata iniuria actione iniuriarum. Probatur primò per text. *in c. veniens, de iureiurando*, vbi apparet iniuriam fuiſſe reciprocam, & tamẽ non fit compenſatio, & text. *in c. 1. de iniur.* vt obſeruat ibi Panormitanus *n. 2.* quia ibi non ponderatur vter fuerit author rixæ, & ſupponit vtrunque rixatum eſſe, & tamen condemnatur is cuius percuſſione alter decumbit in lecto ad reſtituendum decumbenti operas atque expenſas in medicos.

Via defenſionis ſuiipſius, ſeu 4. depulſionis iniuriæ melior eſt, & magis probata omni iure; licet enim omni iure, & ſecundùm omnes leges vim vi repellere, vt expreſsè docet Alex. III. *in c. ſi verò, el 1. de ſẽtentia excom.* Hæc via locum habet tam in verbali iniuria, quàm in perſonali.

In verbali iniuria nõ habet locũ 5. defenſio ſuiipſius, nec depulſio iniuriæ illatæ, quamcunque iniuriam rependas iniurianti, niſi dicẽdo, mẽtiris, vt egregiè notat Felin. *in d. c. dilecti filij*, communiter receptus. Nulla enim alia iniuria præter hãc eſt defenſiua ipſius iniuria affecti, & depulſiua illatæ iniuriæ, præter hanc qua mendacij iniuriam repẽdimus iniurianti, faciendo enim illum mendacem in iniuria illata, oſtendo falsò mihi illatam eſſe, eámque hac à me ratione depello. Modeſtiùs quidem & ſine illius iniuria depelleretur verbo negatiuo, dicendo ſe non eſſe talem, ſed in rigore dicere, eum mentiri, de-

pulſio eſt iniuriç illatæ, ſed iniurioſa depulſio. Quamcunque verò aliam iniuriam rependas, illi quidem conuitiaris, ſed illatam tibi ab eo iniuriam non depellis, atque inde vindictæ potius rationem habet, quàm defenſionis.

6. Hanc Felin. regulam, ſiue limitationem ad regulam dicentium non fieri compenſationem, non pauci Doctores, partim etiam Felinus ipſe tripliciter reſtringendam putant. Primò vt qui depellendo à ſe iniuriam dicit, mentiris, verum dicat. Secundò vt hoc nõ reſpondeat retorquendo in eum mendacium, à quo ipſe mendacis iniuriam accepit, hoc eſt, ne dicenti, mentiris, reſpondeat: quin tu potiùs mentiris. Tertiò vt cùm dicit, mentiris, proteſtetur ſe non iniuriandi animo, ſed iniuriam depellendi, id dicere. Primam reſtitutionem ponit Bart. *in l. eum qui nocentem. ff. de iniur.* Anchar. *conſil.* 322. Salicet. *in l. ſi non conuicij, in fin. Cod. de iniur.* Ludouic. *in l. ſi quis extraneus, in princ. ff. de acquir. heredit.* probant, quoniam ſi iniuria illata vera fuit, falſa eſt depulſio, qua is, qui intulit, mentiri dicitur, & conſequenter iniuria eſt, non depulſio, facere illum mendacem, qui verax eſt. Ego verò licèt tutius eſſe putem hanc iniuriam veram depelli negando ſe eſſe talem, quod licèt in idem recidat à parte rei, ac ſi diceret illum mentiri, tamen tanquam modeſtius dictum, pro iniuria accipi non ſolet, tamen quoniam non eſt obligandus tacere, ne qui tacet conſentire videatur, neque verò in iracundiæ motu tanta ſolet adeſſe prudentia, & moderatio, non magnifaciendum puto ſi dicat eum mentiri. Vel enim iniuria illa vera quæ ei illata eſt occulta eſt, & ſic ius habet ad eam depellendam pro conſeruatione famæ, & illi imputetur, qui prouocauit prodendo peccatum occultum, vel publica eſt, atque notoria, & ſic non infamat illum mendacij, ſed potiùs ſeipſum. Solùm requirerem vt non animum illum iniuriandi, ſed iniuriã à ſe depellendi haberet.

Secundam reſtrictionem recipit ipſemet Felin. *loco cit. n.* 11. & Paul. Caſtren. *l. final. ff. quod quiſque iuris.* Sed certè nullum inuenio fundamentum. Si enim primus iniuriam intulit veram, & is, qui eam depulit, falsò obiecit illum mentiri, falſámque iniuriam intulit, dicendo eum mentiri, non video cur ille primus ad defenſionẽ ſuæ verę iniuriæ, quã intulit, & depulſionem mendacij ſibi obiecti non poſſit dicere, quin tu mentiris; præſertim verò ſi ratione, vel teſtibus probaret illum mentiri, ex quo appareret ſe veritatem dixiſſe. Tertiam reſtrictionem probat Gul. de Cu. & Bald. *in d. l. fin. ff. quod quiſque iur.* ſed eam communi pænè conſenſu refellunt omnes, Felin. vbi *ſuprà.* Dionyſius *in l. ſi quis extraneus. ff. de acquir. heredit.* Bart. *ibid.* & Alberic. *in* 2. *parte ſtatutor.* Panormitanus *in c. eam te, de iureiur. notabili* 2. & Alex. *in l. turpia. ff. de legat.* & probatur ratione. Qui enim dicit, mentiris, aut dicit verum, & per ſe non infert iniuriam, ſed depellit, etiamſi id non proteſtetur: aut mentitur, & eo caſu cùm verbum eius iniurioſum ſit, falsò alteri imponendo

nendo mendacium, ea proteſtatione non modò non tollitur iniuria, ſed augetur, dum veriſimilior efficitur.

8. De reali, ſeu corporali iniuria licèt Angel. *in l. vt vim, col. 2. vbi ſupra, & l. 1. Cod. vnde vi*, & *ibi* Bald. putent non poſſe alia reali iniuria cõpenſari, atque inde probent, nõ compenſari verbalem, quoniam non compenſatur perſonalis: communis tamen ſententia tenet poſſe depelli etiam occidendò, etiam antequam alius te percutiat, ſatiſque eſſe quòd te inuadat, vt notat Panormitanus *in c. olim el 1. de reſtit. ſpoliato. n. 15. verſ. ſed pro informando*; neque expectandum eſſe primum ictum, vt notat Ancharan. *conſil.* 330. & Alex. *conſil.* 376. Hanc ſententiam tenent expreſsè præter hos Bart. *in l. ſi ex plagis. §. tabernarius. ff. ad l. Aquil.* Felin. *in d. cap. dilecti filij, de exceptionib. n.* 14. Alberic. *in l. ſententiam. ff. ad l. Aquil.* Iacob. ſen. relatus apud gl. *l. 1. Cod. vnde vi*, in v. *moderatione.* & probatur, quia hoc eſt vim vi repellere, quod omnia iura legéſque omnes concedunt, vt habetur expreſsè *in c. ſi verò il 1. de ſententia excom.* & probatur per illũ text. vbi Pontifex ſtatuit eum qui clericum vim ſibi inferentem depellit, & lædit, non eſſe excommunicatum, & probat quia iura omnia permittunt vim vi repellere, etiam lædendo, vt ibi dixerat. Secundò probatur ex *c. ſignificaſti el 2. de homicid.* vbi Pontifex non ideo declarat reum ſacerdotem, quia à malefico percuſſus illum percuſſit, ſed quia non ſeruato moderamine inculpatæ tutelæ repercuſſit, ex quo illud etiam ſeriò colligimus ad defenſionem depulſionémque iniuriæ pertinere percutientem repercutere, dummodo mox id fiat, vt dicit text. *in d. c. ſignificaſti*, & in continenti, vt dicitur *in d. c. ſi verò.* & ſeruatur moderamen inculpatæ tutelæ.

Vt mox & incontinenti fiat, neceſſariò poſtulat ratio defenſionis. Si enim fiat poſt ſedatam omnino rixam, vbi nihil aliud eſt timendum, palàm eſt non eſſe defenſionem, neque depulſionem vis illatæ, ſed vindictam, quæ naturæ iure prohibita eſt. Quando autem dicatur mox fieri, in foro quidem conſcientiæ cenſendum eſt quandiu ex illa rixa ſibi timet, quia non videtur ei omnino ſedata, etiamſi videatur ſemiſedata, vel quaſi ſedata, non tamen plenè ſedata, ita vt is, qui percutit, verè adhuc timeat ſibi ab aduerſario, ne tunc aliquid ab eo patiatur, ſi illum non percutiat. In foro autem exteriori in arbitrio iudicis neceſſariò ponendum eſt penſatis conditionibus eius qui timebat, & eius à quo timebat, & loci, & aliis, temporis enim interuallum omnino idem reſpectu harum circumſtantiarum poteſt dici incontinenti, quod reſpectu aliarum eſſet mora culpabilis. Moderamen verò inculpatæ tutelę, de quo loquitur text. *in c. ſignificaſti il 2. de homicidio*, eſt moderatio in ſui ipſius tutela, ac defenſione adhibita, quæ defenſionem ipſam inculpatam, ſeu inculpabilem facit. Non enim licitum eſt quoquo modo prætextu defenſionis proximum lædere, ſed debet id fieri debita moderatione adhibita, quantum ſatis ſit ad te defendendum, & iniuriam à te depellendam. Vt ſi quis te pugno inuadat, cæteris paribus non debes te gladio defendere, illúmque occidere, quia 9.

quia non erat hoc opus ad impediendum pugnum. Vnde quidã pleraque ſtatuunt neceſſaria, vt dicatur moderamen inculpatum in genere armorum, & ſimilibus. Verùm quoniam cætera valde imparia eſſe poſſunt, nihil certi videtur mihi ſtatuendum. Quicquid enim ſtatuas ex circunſtantiis perſonarum, locorum, &c. facilè poteſt deficere, optimè videtur mihi ſentire gl. *in d. c. ſignificaſti el 2. de homicid.* in v. *moderamine*, dicens ſeruari moderamen, ſi id ſolũ fiat, quo prætermiſſo violentia repelli non poteſt; cui ego addo, vel ægrè repelli poteſt: quam ſequutus Panormitanus dicit nihil certi in hoc ſtatuendum, ſed arbitrio iudicis relinquendum, qui penſatis omnibus circumſtantiis ſtatuet an ſit ſeruatum moderamen, nec ne. In foro conſcientiæ ſatis eſſe puto hominem tunc iudicaſſe neceſſarium fuiſſe id quod fecit; fieri enim poteſt vt inuaſor, qui me inuadit, paruo baculo, vel ſolo pugno adeò ſit robuſtus, ferus, ac temerarius, vt plus poſſit ipſe ſolo pugno, quàm ego cum armis periculoſis, & licita ac moderata cenſenda ſit defenſio cum huiuſmodi armis, etiamſi illũ occiderim.

10. Quod ad ſecundam attinet dubitationem, concors eſt Doctorum ſententia, calorem iracundiæ, & quamuis aliam paſſionem animi diminuere delictum, & quoad culpam, & quoad pœnam. ita expreſsè Herman. Baren *in tract. de forman. libell. libello* 95. Panormitanus *in c. dilecti filij, de exceptionib. c. 1. de iniur. & c. cùm te, de re iudic.* Felin. *in d. c. dilecti filij n.* 12. Iacob. de Aret. *conſil.* 34. *&* 85. quem ſequitur dn. Anton. *in c. olim 1. de reſtit. ſpoliato.* & ibi Panor. *n.* 15, & eſt communis ſententia Theologorum, & probatur ratione, quoniam paſſio omnis diminuit rationem voluntarij, quatenus perturbat aliquantulum iudicium rationis plus minus, & impedit plenam deliberationem. Iuriſtæ dicunt, quia ira tollit rationem doli, quare quãuis puniendus ſit, vt culpabilis, non tamen vt doloſus. Hinc Panormitanus *in d. c. olim n.* 15. & Cepolla *conſil.* 29. putant etiamſi percuſſus inſequatur ſuum percuſſorem, & eum vulneret ex ira; etiamſi non faciat ad pellendam vim, ſed ex vindicta, leuiùs eſſe puniendum, quia calor iracundiæ caret dolo, & calumnia, vt *in l. 1. ff. ad Turpilianum, & can. ſi quem. §. notandum 2. q. 3.* adducit Panormitanus textum *in l. ſi adulterium. §. Imperatorem. ff. de adulter.* vbi mitiùs punitur qui iuſto dolore motus peccat. Addit Felin. *vbi ſuprà*, etiamſi percuſſus percutientem, fugientem inſequens eum occidat, nõ teneri vt homicidam. & Paris à Puteo *in tract. de ſyndicatu. §. quidam iudex n.* 2. tenet iudicem quendam, qui ab eo, quem iuſtè torquebat, multis laceſſitus iniuriis, ex abrupto, & nõ conſtito de eius delicto, ipſum ſuſpendi fecit, puniendum eſſe pœna deportationis, non mortis, quanquam aliàs occidens innocentem puniendus eſt pœna mortis, per *leg. tertiam, Cod. de epiſcopali aud.* Hoc dictum mirabile vocat Felin. *loco ſuprà cit.* monens ne vnquam eius obliniſcamur, quia vix poteſt eſſe notabilius, & de eo (inquit) multum exclamat dominus meus de Aretio. & addit per hoc dictum poſſe iudices multa homicidia excuſare, ne reos damnent ad mortem. Facit text. notabilis *in c. ſignificauit, de pœnitent. & remiſſion.* vbi committentibus homicidium ad ſui defen-

ſionem

ſionem, etiamſi in defenſione exceſſerint, nec moderationem debitam ſeruarint, mitiùs agi præcipitur, per quem text. Io. Andr. *in additionib. ad Specul. in rubr. de homicid.* tenet excedentẽ modũ in ſe defendẽdo nõ teneri de homicidio ſi occiderit inuaſorem, ſed ſolùm teneri de culpa. Notat idem Bald. *c. 1. §. ſi verò, de pace tenen.* Ludouic. *ſingulari* 4. Anan. *in c. ſignificaſti 2. de homic. col.* 25. Paul. Caſtren. *conſil.* 190. incipiente, *cauſam incarceratorũ.* Anchar. *in clem. vn. de homic.* Alex. *conſil.* 76. incipiente, *viſa inquiſitione.* Addunt alij, etiamſi calor iracundiæ aliunde ortus ſit, quàm ex culpa occiſi, adhuc fieri leuius delictum, itaut occiſor non teneatur ad mortem: ita expreſsè Maleret. *in tract. de elect. pag.* 8. Felin. *in c. ſignificaſti 2. de homicid. col. fin. & in d. c. dilecti filij, de exception. col. penult.* Paul. Caſtren. *conſil.* 190. *ſuprà cit. & in l. ſiquis ſeruo, col. 1. Cod. de furt.* Io. Neuizan. *in ſylua nuptiali. n.* 94. Paris à Puteo *in d. tract. de ſyndic. §. quidam iudex, n. 2.* Lud. *in l. cùm mulier. ff. ſolut. matr.* Vnde Panorm. *in c. olim, de reſcript. col.* 2. ſtatuit regulam generalem, quoties quis iuſto dolore accéſus deliquit, pœnam eſſe illi mitigandã, per *l. ſi adulterium, §. Imperatores.* cui regulæ multum fauet text. *in l. ſiquis aliquid ex metallo. §. fin. ff. de pœnis. & l. omne. §. qui ſe, de re militari.* Qua poſteriore lege cùm militi qui ſibi manus intulit, nec factũ peregit, capitalis pœna conſtituta ſit, ſi tamen impatiẽtia doloris, aut morbi luctúſve alicuius, aut tædio vitæ, vel alia ſimili cauſa fecerit, ſolùm ſtatuitur pœna, vt cum ignominia de exercitu dimittatur. Vnde iſti pænè omnes Doctores vltimo loco citati, Maleret. Felin. Paul. & cæteri tenent, ſi maritus vxorẽ ab aliquo ſolicitatam cogat certam illi horam dare, qua venire ad eam debeat, intereáque vocet affines cum baculis ad venientem adulterum verberandum, etiamſi illi venientem adulterum verberibus occidant, mitiùs eſſe puniendum, propter iuſtum, quo ad hæc impellebatur, dolorem.

Quod attinet ad tertiam dubitationem, quæ eſt huius loci propria, & cuius gratia duæ præcedentes à nobis ſuſceptæ ſunt, an motus iracundiæ, aut quilibet iuſtus dolor, qui delictum, vt dictum eſt, alleuiat, ita id alleuiet, vt ſi in Eccleſia commiſſum ſit, quamuis alioqui natura ſua graue, non adimat illi Eccleſiæ immunitatem, & ratio dubitandi eſt, quoniã licèt motus iracundiæ ex natura ſua alleuiet delictum, ratio tamen ſacri loci, ex reuerentia ſanctis Eccleſiis debita, valde illud auget, quæ multis delictis rationẽ addit diuerſæ ſpeciei, faciens ea eſſe ſacrilegia, addere autem nouam rationem alterius ſpeciei ſecundùm Theologos eſt augere delictum in infinitum, in quibuſdam enim caſibus magis tenetur homo iram frænare, vt corã iudice, coram Principe, ſic & in ſacro loco, vnde multo minus alleuiatur delictum coram his cõmiſſum etiam ex iræ motu, quàm alibi. 11.

Non loquor autem de illo motu iracundiæ, qui omnem abripit rationem, cuiuſmodi eſt furor, qui æquiparatur amentiæ, qui conſequenter omnem tollit rationẽ voluntarij, ac peccati, & conſequenter nullam meretur pœnam quicquid delinquat, vt expreſsè docet Panorm. *in c. 1. de his qui filios occiderunt.* 12.

runt. not. 2. de quo expreſſus text. *in clem. ſi furioſus, de homicid.* vbi etiam excuſat ab irregularitate. De hoc, inquam, non loquor, quia neque eget Eccleſiæ pattocinio ad euadendam pœnam, neque ſcit id quærere, qui hoc ipſo quòd id quæreret, oſtenderet ſatis apertè ſe verè furioſum non eſſe. Sed de iis omnibus loquor, qui ira aliqua citra furorem permoti delinquunt in Eccleſiis.

13. In iis difficillimum eſt delicti alleuiationem, quanta ſit metiri, cùm perſæpe experiamur in nobiſmet ipſis ſimulare nos, & exteriùs oſtendere maiorē iram, quam animo concepetimus, vel ad terrendum eū cui iraſcimur, ne audeat ampliùs ſimilia, atque ad eius frenandam audaciam. Neque verò ſatis eſt grauem eſſe iræ cauſam, plerique enim ex grauiſſimis etiam cauſis nō grauiter iraſcuntur, alij ex leuiſſimis cauſis iraſcuntur grauiſſimè.

14. Homicidium, & mutilatio membri in Eccleſia commiſſa ex motu iracundiæ non ita alleuiantur, vt debeat occiſor, vel mutilator ad immunitatem admitti. Probatur, quia hos expreſsè excludit text. *in c. immunitatem*, in cuius explicatione verſamur, nec non & text. præſentis conſtitutionis, & probatur etiam ex omnibus ſuperiùs dictis in 2. dubitatione. Quamuis enim ira excuſet homicidam prouocatū à pœna mortis, non excuſat tamen ab alia grauiſſima pœna deportationis. Idē autē iudiciū ſtatuendū eſt de quocunque alio delicto cui debeatur pœna mortis, vel mutilationis, vel alia his ſimilis, vel æqualis, vel quæuis alia grauis pœna mortis ciuilis, deportationis, perpetui carceris, aut damnationis ad triremes, ac de omni delicto æquali, vel ſimili morti, ac mutilationi de delicto valde ſcandaloſo, vel nociuo bono publico.

Graue etiam iudicarem delictum in Eccleſia cōmiſſum cum magna & notabili irreuerentia ſanctiſſimi ſacramenti, vel ſanctarum reliquiarum, ſi dum vel eleuatur ſanctiſſima Euchariſtia, vel dum publicè eſt expoſita populo ad adorandū, cum multis luminaribus, quis corā eadē aliquod delictum cōmittat. Præſertim verò ſi is monitus ab vniuerſis adſtantibus, vt reuerentiam illi haberet, & nihilominus pergeret vlteriùs in delicto. Deberet enim & tanti ſacramenti reuerentia cōmoueri, & vocibus mouentis populi acquieſcere, atque iram moderari. Vnde hoc ipſo ab immunitate excluderem, quamuis delictū, aut non ita graue eſſet natura ſua, aut conſummari, perfici altero fugiente non potuerit. Satis enim graue delictū cenſeo tantam irreuerentiam cum tanta præſentium offenſione ac ſcandalo commiſiſſe. 15.

Demum facilius excuſarē delictū in ipſamet Eccleſia ex repentino irę motu rixáque cōmiſſum, quàm delictū extra Eccleſiam inchoatum, & parte ad Eccleſiā fugiente eā intra Eccleſiā inſequendo conſummatū, tū quia vltra rationem propriā illius delicti, accedit ratio violatæ immunitatis. Poſteaquā enim pars ad Eccleſiā confugit, debebat in ea tuta eſſe tā à publica, quàm à priuata vi, propter loci reuerentiā: violanti autē immunitatem Eccleſiæ, immunitas non debetur, vt dictum eſt in prima parte huius quinti libri *cap. 5. caſu* 2. Par enim violatio immunitatis eſt confugientem ad Eccleſiam per vim extrahere, at- 16.

que

que illum in Eccleſia percutere.

Quomodo debeant delicta cõmitti in Eccleſia vt priuent immunitate, an ex parte agentis ſimul, & patientis, an verò ſatis ſit ex parte alterius tantùm.

CAPVT XXIV.

1. PRo declaratione præmittendum eſt delicta tribus modis poſſe dici committi in Eccleſia, primò plenè, ac complerè ex parte agentis ſimul & patientis. exempli gratia, duo in Eccleſia rixantur, alter alterum in Eccleſia lethaliter vulnerat, occidit, mutilat, & is qui vulnerat, in Eccleſia vulnerat, & is, qui vulneratur, in Eccleſia vulneratur. Secundò in Eccleſia ſolùm ex parte agentis, quòd quis in Eccleſia exiſtens vidénſque inimicum ſuum extra Eccleſiam, ex ipſa Eccleſia iacit in eum pugionem, ſagittam, ſclopettã, eumque grauiter vulnerat, vel occidit, dicitur occiſio facta in Eccleſia ſolùm ex parte agẽtis. Tertiò exiſtens extra Eccleſiam, vidénſque inimicum ſuum intra Eccleſiam, iacit ex loco vbi eſt extra Eccleſiam pugionem, ſagittam, ſclopettam in inimicum intra Eccleſiam exiſtentem, cúmque occidit, dicitur occiſio facta in Eccleſia ſolùm ex parte patientis, qui ſolus intra Eccleſiam erat. Dubitatur ergo an ſatis ſit alterutrum in Eccleſia fuiſſe, an vtrumque. Rurſum poteſt quis in Eccleſia vulnus lethale accipere, ſed extrà mori, aut extra Eccleſiã vulnerari, confugereque ad Eccleſiã, & ibi animam exhalare, aut in ipſamet, vbi vulneratus eſt, mori. quæri poteſt quódnam horum neceſſe ſit.

2. Prima ſit diſputatio de eo, qui in ipſa exiſtens Eccleſia ex ea vulnerat, occidit, mutilat extra Eccleſiam, vt ſi ex ipſo Eccleſiæ limine, vel ex foribus, aut ex feneſtra vibret pilam tormentariam, ſagittam in aliquem. Panorm. *in c. immunitatem, de immunit Eccleſ.* Ang. *in v. immunitas.* §. 23. Nauar. *in manual. c.25. n.* 21. Sylu. *v. immunitas* 3. *n.* 8. expreſsè tenent carere immunitate, quoniá delictum fuit in Eccleſia inchoatum; licèt alibi cõſummatum. cui ego addo, quia quicquid per ſe pertinet ad rationẽ delicti, in Eccleſia conſummatum eſt. In Eccleſia enim exiſtens voluit interficere, in Eccleſia conatus eſt, in Eccleſia omnem actionem exercuit, ex qua ille interiit, & merè per accidens ſe habet, quòd ille extra Eccleſiam ſit percuſſus.

3. Contrarium videbitur fortaſſe ſentire Bart. in ſimili *l. quod ait. ff. de adulter.* dicens portantem aliquem de platea in alium locum extra plateam, & ibi percutientem illum, non puniri pœna percutientis in platea, ex quo videtur apertè colligi ſecundùm ipſum attendendum non eſſe locum inchoati, ſed locũ conſummati delicti. Sed hæc Bartoli doctrina, vt benè obſeruat Sylu. *loco cit.* non aduerſatur ſententiæ præfatæ Panormit. & aliorum, loquitur enim in ſatis diuerſo caſu, in quo plures ſunt actiones diſtinctæ, nempe aggreſſio in platea, ſeu captio, & tractio, ſeu inſequutio vſque extra plateam, & percuſſio etiã in alio loco extra plateã. Prima actio præceſſit in platea, ſecũda inchoata fuit in platea, & cõpleta extrà. Tertia verò quę eſt percuſſio, tota eſt extra plateã facta, ibi inchoata, ibi conſummata. Panormitanus verò cũ cæteris lo-

quitur de vna eadémque actione, quæ eadē inchoata eſt in Eccleſia, extrà verò conſummata, vel, vt nos diximus, tota in Eccleſia completa eſt, quatenus actio, & quoad omnem malitiam, quam habet ex parte agentis, & quatenus habet totam per ſe malitiæ rationem, ſolùm quatenus paſſio extrà recepta eſt, quatenus per accidens eſt extra Eccleſiam. Probat hanc ſententiam, quòd qui mittit lanceam, vel ſagittam contra aliquem, etiãſi non ſequatur effectus, reus, ſeu noxius eſt, & puniri debet. *l. is qui cum telo. ff. de ſicar. & l. ſiquis non dicam rapere. Cod. de Epiſcopis & cleric. & c. ſicut noxius, de præſumptionib. & can ſiquis poſt acceptum. d.* 51. *& can. ſiquis cum telo, de pœnitentia d.* 1. & ſacra Scriptura hoc docet expreſsè *Prouerb.* 26. & valde facit quod notat Io. Andr. *in c. inſpicimus, de reg. iur. lib.* 6. dicens, ſiquis ex vno territorio exiſtentem in alio territorio vibrando lanceam, ſagittam, &c. poſſe in vtroque territorio conueniri, tãquã qui in vtroque deliquerit. Addit Sylu. vnã limitationẽ ad dictũ Panotmit. niſi his qui ex Eccleſia vibrauit ſagittã, probet ſe non feciſſe ſpe immunitatis; verùm hæc limitatio non habet locum, tum quoniam etiam ſtando in iure antiquo non erat neceſſaria ad priuandum immunitate eiuſmodi ſpes, vt abundè probatum eſt ſuprà *cap.* 16. tũ quonia hoc nouo iure Gregorij XIV. nulla fit mentio eiuſdẽ ſpei.

4. Secunda dubitatio directè oppoſita præcedenti, an ſiquis exiſtẽs extra Eccleſiam, pilam tormentariam, vel aliud inſtrumenti genus vibret contra hominem exiſtentem intra Eccleſiam, eúmque occidat, vel mutilet, gaudeat immunitate. Et licèt ex dictis poſſet aliquis falsò opinari, nos conceſſuros huic immunitatem, tamen etiam hanc eſſe ab eodẽ priuilegio excludendũ, plures Doctores tradunt apertiſſimè, Panotmit. & Nauat. *locis cit.* Couar. *lib.* 2. *variar. reſol. cap.* 20. *n.* 15. *verſ. vigeſimo ſeptimo ex his.* Bal. *in l. ſiquis non dicam rapere, col.* 3. *Cod. de Epiſc. & cleric. & l. multum intereſt. col. penult. verſ. ſed hic quæro. Cod. ſiquis alteri.* Paulus Caſtren. *in l. ſi vt ponitur. ff. de fideiuſſor.* Hippol. *in l. vnica. Cod. de raptor. virg. n.* 50. quos referunt partim Couar. *loco cit.* partim Farinac. 1. *p. criminal. q.* 28. *n.* 61. qui prætermiſit obſeruare hanc opinionem eſſe communem Doctorum *in c. immunitatem*, id quod obſeruauit Nauarr. *cap.* 25. *n.* 21. & probatur, quia mea actio verè iſtum intra Eccleſiam contingit; ſagitta enim extra Eccleſiam, vt à me exiens volat non modò per totum ſpatium quod eſt extra Eccleſiam, ſed etiam per illud quod intra Eccleſiam eſt, & in ipſa Eccleſia attingit hominẽ quem vulnerat, non ſecus ac ſi adeò longa haſta illum configerem quæ pertingeret à loco extra Eccleſiam vbi ego ſum vſque ad locũ intra Eccleſiam; vbi ille reperitur, itaque non ſolùm, vt paſſio, ſed vt actio ibi hominem attingit. Secundò, quia is verè habet animum occidendi in Eccleſia, & effectus occiſionis in Eccleſia conſummatur. Tertiò, quia is verè iniuriatur Eccleſiæ, eámque polluit humano ſanguine: ergo fruſtrà eius implorat auxilium.

Tertia dubitatio ſequitur de eo qui hominem in Eccleſia lethaliter quidem vulnerauit, qui tamen extra Eccleſiam ab aliis pleriſque 5.

acceptis

acceptis vulneribus,extra Eccleſiam mortuus eſt,non quidem ex eo vulnere quod in Eccleſia acceperat,ſed ex aliis vulneribus extra Eccleſiam inflictis; an is, qui in Eccleſia lethaliter vulnerauit, careat immunitate, licèt ex eius vulnere mortuus non ſit, & ſuppono ex qualitate inſtrumenti, quo is vulnerauit, & quo nullus alius vulnerauit,cognoſci poſſe à perito medico ex eius vulnere non eſſe mortuum, ſed ex alio. Huic nos facilè reſpódemus carere immunitate, quia commiſit in Eccleſia delictum graue inferendo fratri lethale vulnus par homicidio, maius mutilatione. Idémque dico de graui vulnere, quamuis lethale non eſſet, ſed dubium. Difficultatem verò habent qui putant ſolùm homicidia,& mutilationes membrorum carere immunitate. Baldus *in l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquiliam*, putat eum verè homicidam, & capitali plectendum ſupplicio, eo ipſo quòd lethaliter vulnerauit, quem ſequitur Albert. Trotius *lib. 2. de perfecto clerico,cap.26.*quibus conſequens eſt tanquam verum homicidam carere priuilegio immunitatis,per accidens enim ſe habet ad vulnus ab eo inflictum, quòd alius ſuperuenerit, qui alio vulnere illi priùs vitam eripuerit, qui ex priori vulnere erat omnino interiturus. Addit Trotius idem eſſe dicendum, etiamſi dubitetur, an illius primi vulnus mortale fuerit, nec ne, probátque per expreſſum textum *in cap. ſignificaſti 2. de homicid.* Vbi Pontifex quando diſcerni nequit, iubet eum qui prior percuſſit, tanquam homicidam, & irregularem debere à ſacris abſtinere, quamuis fortaſſe homicida non ſit. Cuius ego ſententiam, quoad irregularitatem, ſine vlla dubitatione ſuſcipio propter illum expreſſum text. Quoad excludendum verò hominem ab immunitate, probabilem quidem puto, quia in dubio quando non conſtat de occiſore omnes tenentur tanquam homicidæ, etiam in homicidio caſuali.In apoſtata verò tenentur omnes qui ad homicidium interuenerunt, etiamſi vnus tantùm vulnerauerit, vel occiderit, dummodo conſtet vulnus fuiſſe in Eccleſia inflictum, & ſi plura accepit vulnera, aliqua in Eccleſia, aliqua verò extrà,nec conſtet ex quibus interierit,tunc ſicut omnes de homicidio tenentur,ita omnes videntur carere immunitate. Neque mirum, ſi in dubio contra reum iudicemus in hoc caſu, quando in dubio contra reum proceditur ad pœnam, quia conſtat hos occidiſſe, licèt non conſtet quis eorum occiderit,& quia ſimul concurrendo ad occidendum huic ſeſe periculo ſpóte obtulerunt.

Quarta dubitatio eſt de eo qui in Eccleſia quidem lethaliter vulnerauit hominem, qui extra Eccleſiam, vel paulo pòſt, vel poſt aliquot dies mortuus eſt. Ad quam reſpondeo ſiquidem ex illo vulnere mors fuerit ſequuta, vel membrum adeò fuit læſum, vt neceſſe fuerit omnino præcidi, ſine vllo dubio cauſam ſpectandam eſſe,quæ in Eccleſia nõ conſummationem quæ poſtea extrà ſequuta eſt,cùm fuerit cauſa efficax & per ſe mortis,& mutilationis vulnus in Eccleſia illatum. Quare ſtatim eſſe ex Eccleſia eiiciendum vbi conſtiterit eſſe adeò graue vulnus; quòd ſi qua ſit ſpes vitæ, & membri nequaquam ſecandi, tunc etiam ſecundùm noſtram ſententiã, 6.

qui grauia delicta excludimus, eiiciendus erit; ſecundùm eos verò qui ſolùm homicidia, & membrorum mutilationes excludi (licèt falsò) putant, expectandus erit rei euentus ipſo reo in carceribus curiæ eccleſiaſticæ interim cuſtodito, vt ſi ille moriatur, vel mutiletur, reus excludatur de Eccleſia, ſin minus, immunitas illi ſeruetur.

7. Quintò de eo qui extra Eccleſiam grauiter vulneratus ad Eccleſiam fugiens in ea expirauit, certum eſt homicidium nullo modo dici in Eccleſia commiſſum. Neque enim ex hoc violatur Eccleſia, etiamſi ſanguis in Eccleſia flueret, vt expreſsè docet Sylu. *in v. Immunitas 3. n. 5. verſ. Nec ſi compleatur.* Arnal. *in v. conſecratio Eccleſia, n. 4. verſ. ſiquis percuſſus,* poſt gl. *in c. vn. de conſe. Eccleſ. lib. 6.*

8. Sextò demum adde, ſiquis in Eccleſia ab alio inuaſus, occidat inuaſorem, ſeruato moderamine inculpatæ tutelæ, non eſſe ab immunitatis priuilegio excludendum. Cùm enim homicidij nomē crimē ſonet, iſte verò ſine crimine id faciat omni iure permittente, non eſt homicidium eius occiſio, ſed ſuiipſius defenſio. Vnde & ex huiuſmodi occiſione, vel mutilatione Eccleſia non polluitur, vt expreſsè tenet Sylu. & Armilla *locis citatis*, & plerique alij poſt Innocentium. Secus ſi non ſeruaretur moderamen prædictum, quia eo deficiente haberet rationem vindictæ, & eſſet homicidium, licèt ex circunſtantiis poſſet ita alleuiari, vt occiſor non mereatur pœnam mortis.

Quibus caſibus mandans homicidium, vel mutilationem in Eccleſia priuetur immunitate.

CAPVT XXV.

AB occiſore, & mutilatore venio ad mandantem, & mandatarium, de quibus quadruplex occurrit diſputatio.

Prima eſt de mandante intra Eccleſiam exiſtente, atque in ea dante mandatum mandatario, vt aliquem extra Eccleſiam occidat, vel mutilet. 1.

Secunda de mandante exiſtente extra Eccleſiam, atque extra eam mandante homicidium, vel mutilationem intra Eccleſiam faciendam. 2.

Et vtraque duplicatur, nempe quid ſit de huiuſmodi mandantibus ſentiendum, tam exequuto iam mandato iuxta formam traditam, quàm non exequuto: vnde ſurgit numerus quatuor dubitationum. Quarum aliqui plures, alij pauciores tractant Doctores, apud neminem inueni omnes diſputatas. Ideo nullam intactam relinquere ſtatui. Nauarr. *cap. 25. manual. n. 21.* duas paucis expedit, videlicet primam & tertiam mandantem in Eccleſia aliquem extrà occidi, quoad peccatum quidem mandati nequaquam gaudere immunitate, affert autem rationem optimam, quia totum mandati peccatum in Eccleſia commiſſum eſt; quoad peccatum verò exequuti per mandatarium mandati gaudere immunitate. quod idem ait ſenſiſſe Remigium, probátque, quoniam tota mandati exequutio extra Eccleſiam facta eſt. 3.

Alias

Alias duas dubitationes Nauarr. non attingit, ſed ex iis ipſis quæ de duobus dixit, ſatis poſſemus colligere quid ſecundùm eum de reliquis eſſet dicendum. Nempe eum qui extra Eccleſiam mandat aliquem in Eccleſia occidi, quoad peccatum mandati, quod totum extra Eccleſiam commiſſum eſt, gaudere immunitate, quoad peccatum verò exequutionis mandati, quæ tota in Eccleſia facta eſt, non gaudere. Panormitanus *in c. immunitatem, de immun. Eccleſ.* mouet quidem has omnes dubitationes, nullam autem ſoluit. ſicut facit Io. de Vuiſchis *in tract. de immun. Eccleſ.* & Angelica *v. Immunitas q. 25.* quæ vix alia duo verba addit, citant autem duo Bart. loca cuius ſententiæ ſubſcribunt. qui ſeriò ibi de hac materia tractat, traditque ſufficientem doctrinam ad has omnes dubitationes diſſoluendas. Prior locus eſt *in l. ſicut proponitur. ff. de fideiuſſ.* Poſterior *in l. non ſolum*, ſæpe iam à nobis citata, §. *ſi mandato. ff. de iniur.*

4. In *l. ſicut proponitur*, tractans Bart. ſimilem quæſtionem, an is qui in vno territorio mandat delictum fieri in alio territorio. v. g. homo exiſtens Panormi, mandat hominem occidi Meſſanæ, poſſit accuſari Panormi, vbi mandauit, an verò Meſſanæ, vbi mandatum eſt exequutioni traditum, diſtinguit, an mandans teneatur ex mandato, an verò ex delicto, an contra eum agatur ex mandato, an ex delicto. Ad cuius diſtinctionis declarationem obſeruat optimè in mandante duplicem attendi poſſe obligationem, vnam qua tenetur mandatario, quaſi ex contractu, alteram qua tenetur illi tertio, quem concernit mandatum: prior dicitur obligatio ex mandato, ex qua oritur mandatario contra mandantem actio mandati, licèt in mandante delictum oriri propter actus turpitudinem non poſſit, niſi fortè quãdo mandatur delictum atrox, vt idem Bartolus ſentit *in l. non ſolùm*, iam citata, vt paulo pòſt dicetur.

5. Poſterior verò obligatio, qua mandans tenetur alicui tertio, ſemper oritur, ſiue mandetur negotium, ſiue delictum. Mandans enim negotium tenetur illi tertio, cum quo negotium per mandatarium geſtum eſt, & vocatur actio ex negotio. Mandans verò delictum tenetur illi tertio, contra quem delictum per mandatarium fuit exequutum, & hæc actio hoc modo cõſurgens vocatur actio ex delicto, quatenus contrà diſtinguitur priori actioni, quæ eſt ex negotio. Ita etiam obſeruat gl. *in l. perſuadere. ff. de ſeruo corrupto*, in v. *furtum facturus*, dicens in aliis delictis præterquam in ſeruo corrupto mandantem non puniri propter mandatum, ſed propter delictum. *Inſtitut. de obligationib. quæ ex delicto naſcuntur. §. ope*, in v. *non tenetur furti*, & *l. is qui opem. ff. de furt.* vbi is qui opem dedit furto, tenetur furti propter opem, ideóque tunc incipit teneri, cùm furtum commiſſum eſt. *l. ſi quis vxori. §. neque verò. ff. de furtis, & l. qui ſeriò. §. 1. ff. eod. tit.* & in ratihabitione, quæ mandato æquiparatur, ſiquis ratum habeat negociũ ſuo nomine cum aliquo geſtum per aliquem inter ipſum ratum habentem, & eum cum quo negotiũ geſtũ eſt, nõ oritur actio ex ratihabitione, ſed

ſed ex negotio geſto. per *l. ſi pupilli.* §. *item quæritur. ff. de negot. geſt.* Pari ergo ratione in ratihabitione delicti meo nomine geſti inter illum contra quem delictum commiſſum eſt, & me, non oritur actio ex ratihabitione, ſed ex delicto. Ex his colligit Bartolus egregiè cùm is, qui delictum mandauit, poſteaquam delictum fuit exequutum, teneatur ei contra quem exequutum eſt, non ex mandato, ſed ex delicto, puniendum eſſe in loco vbi delictum fuit exequutum, non in eo vbi mandatum fuit. Cõſequẽter ad ſtatuendam, augendam, vel minuendam pœnam, attendendam eſſe rationem loci, vbi delictũ fuit exequutum, non loci, vbi mandatum, vt idem Bart. apertiſſimè docet *in d. l. non ſolùm.* §. *ſi mandato. ff. de iniur.*

6. Ex hac Bart. doctrina duæ ſolui facilè poſſunt dubitationes, quæ sũt de delicto per mandatarium iam exequuto.

Priorem hoc modo: Qui extra Eccleſiam mandauit delictum in Eccleſia committi, poſteaquam mandatarius illud exequutus eſt iuxta formam mandati, nempe in ipſa Eccleſia, caret immunitate, quoniam agitur contra eum ex delicto in Eccleſia commiſſo, in quo ratio loci vbi delictum commiſſum eſt attendenda eſt. Poſteriorem hoc modo: Qui intra Eccleſiam mandauit delictum extra eam committi, poſteaquam mandatarius iuxta mandati formam id extra Eccleſiam commiſit, non eſt priuandus immunitate. Quoniam agitur contra eum ex delicto quod totum extra Eccleſiam commiſſum eſt.

7. Superſunt aliæ duæ dubitationes de mandante quando delictum exequutioni traditum non eſt. Quo caſu cùm delictum commiſſum non ſit, vt ſupponitur, palàm eſt non poſſe agi ex delicto. Sed ſi qua actio danda ſit contra eum, ex mandato eſſe debet. In mandante verò delictum, vt paulo ſuperiùs ex Bartolo tetigi, propter actus turpitudinem non oritur actio mandati inter mandatarium, & mandantem ordinariè. Ideo nulla videtur actio oriri, prout verè non oritur ordinariè. Excipiuntur tamen ex hac generalitate atrocia delicta, ſecundùm eundem Bartolum *in d. l. non ſolùm.* §. *ſi mandato*, vbi apertè tenet, ex ſolo mandato, nullo ſequuto effectu, agi poſſe contra mandantem ab eo, contra quem delictum mandatum erat, atque adeò oriri ipſi contra quem actionem ad aliquam pœnam, non quidem ordinariam, ſed extraordinariam, quæ actio cùm non poſſit dici eſſe ex delicto quod ſupponimus non eſſe, dicetur eſſe ex mandato, vt ſit etiam in delictis atrocibus actio ex mandato, non ſicut in negotio inter mandatarium, & mandantem, ſed inter mandantem, & eum contra quem delictum mandatum erat. Hinc fit vt ſicut agitur actione mandati, & non actione delicti, ita ad ſtatuendam pœnam extraordinariam, eámque vel augendam, vel minuendam, attendenda ſit ratio loci, vbi datum fuit mandatum: ex quo duæ reliquæ dubitationes ſoluuntur, quando delictum, quod mandatum fuit, non eſt exequutum. Prior enim ſoluitur hoc modo: Qui in Eccleſia mandauit atrox aliquod delictum extra Eccleſiam committendum, ſi contra eum delicto non exequuto agatur.

agatur ex mandato, caret immunitate Eccleſiæ, quia attenditur ratio loci, vbi datum fuit mandatum. Poſterior ſoluitur hoc modo. Qui extra Ecleſiam mandauit delictũ atrox in Eccleſia committendum, delicto non exequuto gaudet immunitate, quia mandatum ex quo agitur datum fuit extrà. Ex his apparet optimam quidem fuiſſe breuiſſimam illam Nauarri reſponſionem initio huius capitis à nobis adductam ad duas illas dubitationes, cuius hæc quæ ex doctrina Bart. collegimus, ſunt firmiſſima fundamenta, ſed quoad primam reſponſionem egere limitatione, vt locum habeat ſolùm in atrocibus delictis, in quibus ſolis, vt ex Bart. docuimus, competit actio mandati: in cæteris enim delictis, quæ atrocia non ſunt, cùm nulla ſurgat actio ex mandato contra mandantem, ceſſat omnis ratio confugij, cùm enim is, contra quem mandatum datum fuit, nullam habeat actionem, qua contra mandantem agat ad vllam pœnam, nihil ſibi timere ab eo debet is, qui mandauit, cuius vitandi gratia ad Eccleſiam confugerat, atque ita me arbitror ſingulis illis quatuor dubitationibus abundè ſatis feciſſe.

8. Ille ſupereſt in eadem materia diſſoluendus nodus, quidnam dicendum ſit, ſi poſteaquam mandatum exequutioni traditum eſt, is contra quem exequutum fuit atrox delictum agat contra mandantem. Nauarr. initio relatus, ait eum qui mandauit in Eccleſia delictum extrà committi, quoad peccatum mandati quod totum in Eccleſia commiſſum eſt, carere immunitate: quoad peccatum exequutum, id eſt, crimen in aliquem iam commiſſum, habere immunitatem, quia totum extra Eccleſiam exequutum eſt. Id non ita intelligendum eſt, vt exequuto delicto idem mandans teneatur vtraque ſimul actione, agetúrque contra eum, & ex delicto ad pœnam ordinariam, & ex mandato ad extraordinariam, eundémque ſimul & habere immunitatem, & ea carere, hæc enim ridicula eſſent, ſed ita debet intelligi, vt exequuto iam mandato agatur ſolùm actione ex delicto etiam contra mandantem ad pœnam ordinariam, quæ delicti actio tunc ſecũ inuoluit quicquid mali, turpitudinis, aut delicti erat in ipſo mandato. In delicto enim velut in vltimo complemento mandatum terminatum eſt, diſtincta verò mandati actio, ſolùm in atrocibus conceſſa ſit delictis, quando non ſunt exequutioni mandata, ad puniendum ipſum mandatũ, ad arcendum homines ne huiuſmodi delicta mãdare quidem attentent, cùm ſciant ſolùm in eis mandatum, nullo ſequuto effectu, pœna extraordinaria puniendum eſſe, quoties is, contra quem mandata ſunt, egerit contra eos ex mandato, neque additam eſſe hanc actionem ex mandato cumulatiuè ad actionem ex delicto; ſed ſolitariè, & abdicatiuè, vt cùm ex delicto agi non poſſit, propterea quòd exequutum non eſt, non maneat in atrocibus omnino impunitum mandatum, quod inchoatio quædam delicti eſt. Sicut in delictis quæ homo per ſe ipſum committit interiori animi voluntate, & exteriori operis exequutione, nullus duplici pœna per iudicem punitur, altera propter delinquendi voluntatem, altera propter exteriorẽ exequutio-

nem, ſed tota interioris voluntatis turpitudo in exterioris actus transfuſa turpitudinem in eo punitur. Ita enim coit in vnā completā rationem agentis mandatum, & mādati exequutio, ſicut voluntas interior cum exteriori exequutione; fit enim mandatarius tanquam manus quædam ipſius mandantis exequens mandatum, vnde & eadē ſimul pœna mandati, & delicti punitur mandans, poſteaquam delictum exequutum eſt.

9. Nunc quoniam dictum eſt, non competere eidem ſimul duas actiones contra eum qui mandauit delictum atrox delicto iam exequuto, vnam ex mandato, alteram ex delicto, dubitari poteſt, an ſaltem detur optio ei contra quem delictum mandatum atque exequutum eſt, vt agat, vel ex mandato, vel ex delicto, prout illi magis libuerit. Videtur enim illi danda optio, cùm enim ipſe ſit offenſus, ad ipſum pertinet, ſeu leuioris, ſeu grauioris offenſæ quærere per iudicem vindictam, & iuſtitiæ æqualitatem, præſertim verò quando delictum fuit in Eccleſia mandatum, & extra Eccleſiam exequutum. Cùm enim quò ad exequutionem, tam mandans, quàm mandatarius gaudeat immunitate Eccleſiæ, quoad mandatum verò non gaudeat, ſi non detur optio, cogetur pars agere actione ex delicto, in qua cùm reo debeatur immunitas, euadet omnem grauem pœnam corporalem, & tamē pars libentiùs ageret ex mandato, in quo mandans, cùm careat immunitate, ſaltem puniretur aliqua graui pœna corporali extraordinaria, licèt euaderet grauiorem pœnam ordinariam debitam delicto iam exequuto. Et confirmatur, quia ſi negetur hæc optio, reus qui mandauit ex mandati exequutione facta per mandatarium fieret melioris conditionis; neceſſariò enim ad immunitatem eſſet admittendus, qua in leuiore ſolius mandati actione careret. Mihi videtur poſt exequutionem delicti non poſſe niſi ex delicto agi, propterea quòd ſicut actu interiori coniuncto cum exteriori, nulla eſt bonitas, vel malitia diſtincta ab exteriori, & ſicut in actu medio diſponente ad actum vlteriorem vltimatum, velut in finem, & complementum, quando eſt coniunctus cum illo actu finali, nulla eſt bonitas, vel malitia ab eo diſtincta, ſic in actu mandati, quando coniunctus eſt cum exequutione mandatarij, nulla eſt bonitas, aut malitia diſtincta à bonitate, vel malitia exequutionis, ſed vnam in rationem completæ bonitatis, & malitiæ coeunt, conſequenter ſunt vna actio completa, vnum peccatum, contraque illud vna actio ex delicto, vna pœna, quod vſqueadeo verum eſt, vt extra atrocia delicta ſolum mandatum in ciuili foro non habeatur pro delicto, neque vlla ex eo actio naſcatur, neque vlla pœna debeatur, vt conſequenter, quia delictum totum poſitum eſt in exequutione mandati in foro illo ciuili, vt dictum eſt, ſemper gaudet immunitate is, qui mandauit, nulla habita ratione loci, in quo mandatum eſt. In delictis autem atrocibus propter eorum atrocitatem ad frenandos homines, ne vel mandare ea præſumant, attenditur in mandato non exequuto ſpecialis quædam ratio delicti, & inchotionis, atque odio grauitatis delicti,

licti, & fauore partis contra quã mandatum fuit, conceſſa eſt in ciuili foro actio ex mandato, neque vlla aut limitatio, aut ampliatio illi addita eſt, ſed relicta eſt naturæ ſuæ, neque verò ex eo quòd actio ex mandato conceſſa eſt, immutatum eſt aliquod circa actionem, quæ competebat ex delicto, ſed naturæ ſuæ relicta eſt. Vnde imputatur mandanti quòd adeò aut imprudens, aut temerarius ſit, vt intra ſacra loca diuinis miniſteriis dedicata mandare præſumat, ex quo immunitatis priuilegio deſtituatur, ſi contra eum ex mandato agatur, neque verò ex hoc melioris efficitur conditionis ſi mandatum ſit exequutioni traditum, ſed natura actionis ex delicto hoc poſtulat, vt gaudeat immunitate, propterea quòd exequutio extra Eccleſiam facta eſt. Quòd ſi contendas omnino eſſe aliquo modo melioris conditionis, id non tribuendum eſt exequutioni delicti per ſe, ac præciſè conſideratæ, ſed in ordine ad mandantis intentionẽ minus malam; licèt enim in Eccleſia auſus ſit mandare, voluit tamen, ac mandauit extra Eccleſiam fieri exequutionem, quod leuius eſt quàm ſi mandaſſet in ipſa Eccleſia occidi, & ex hac alleuiante conditione, quia extra Eccleſiam ſequitur illa melior conditio vt ad immunitatem admittatur. Quo ſit vt ſi in Eccleſia mandaſſet delictum atrox in Eccleſia ipſa committi, tunc in vtraque actione & ex mandato antequam illud ſit exequutum, & ex delicto poſteaquam exequutum eſt, immunitate careret.

An delicta in Eccleſia commiſſa priuent ſolùm immunitate illius Eccleſiæ, & quoad illa ſolùm delicta, an verò omnium Eccleſiarum, & quoad omnia alia delicta.

CAPVT XXVI.

1. DVÆ propoſitæ ſunt hoc capite diſputationes. Prior eſt an delinquens in Eccleſia priuetur ſolùm immunitate illius Eccleſiæ, an verò omnium non modò Eccleſiarum, ſed etiam locorum immunitatem habentium, cœmeteriorũ, hoſpitalium, monaſteriorum cæterorúmque omnium. Poſterior, an priuetur immunitate quoad illud ſolum delictũ, an etiam quoad omnia alia quorũ inuenitur reus.

2. Quoad priorem diſputationem Veruecinus relatus apud Sylu. in v. *immunitas 3. q. 2. verſ. tertiũ. eſt eorũ.* teſtatur apud aliquos de conſuetudine ſeruari, vt delinqnens in vna Eccleſia ſolùm priuetur immunitate illius Eccleſiæ. Cui conſuetudini fauere poſſunt hæ rationes. Prima quæ ibidem tangitur poſita eſt in quadam ſimilitudine priuilegij minoris ad priuilegium Eccleſiæ, vt ſicut minor vti poteſt ſuo minoritatis priuilegio aduerſùs alium minorem, ita poſſit quæuis Eccleſia vti ſuo immunitatis priuilegio aduerſùs aliã Eccleſiã, vt quãuis alia Eccleſia offenſa ſit ab aliquo, ibi delictũ atrox cõmittente, alia Eccleſia ad quã confugit illum tueatur ac defendat, ſi ad eã confugiat. Secunda ratio, quia alia Eccleſia, ad quam iſte reus confugit, nullam ab eo paſſa eſt, aut irreuerentiam, aut iniuriam:

 nulla

nulla ſubeſt cauſa, cur illum non defendat. Tertiò, quia in hac alia Eccleſia, ad quam reus confugit, ceſſare videntur omnes rationes cap. finalis *de immunit. Eccleſ.* Palàm eſt enim non ſpe immunitatis huius Eccleſiæ feciſſe, quæ erat ratio motiua, palàm eſt non implorare auxilium illius Eccleſiæ in qua deliquit, neque in illius legē immunitatis deliquiſſe, neque puniri in eo in quo deliquit.

3. Sed quoniam hæ rationes non ſolùm de locis vbi eſſet ea conſuetudo, ſed vniuersè de omnibus probant, ideo vniuersè reſpondeo delinquentem in quauis Eccleſia, ſeu in quouis loco immunitatem eccleſiaſticam habente priuari immunitate eccleſiaſtica omnium & ſingulorum locorum immunitatem eccleſiaſticam habentium. Hanc tenent communiter Doctores poſt gl. *in can. frater* 17. *q.* 4. in v. *ab omnibus.* Veruecin. *in c. immunitatem*, *de immun. Eccleſ.* Sylu. *v. immunitas* 3. vbi ſuprà. Io. de Vuiſchis *in tract. de immunit. Eccleſ. n.*64. Henric. Boic. *in d. c. immunitatem*, *col.* 3. vbi id tenet poſt antiquos Doctores, vt refert Couarr. *lib.* 2. *variar. reſol. cap.*20. *n.* 15. *verſ. vigeſimo tertio carere.* qui eandem ſequitur, ex quo etiam habemus ita antiquos ſenſiſſe Doctores, Remig. *in tract. de immun. Eccleſ. fallent.* 2. *n.* 2. Clar. *in pract. q.*30. *verſ. ſed quid ſi aliquis.* Bonacoſ. 1. *parte commun. opin. criminal. fol.* 56. *col.* 2. *in verſ. Eccleſia habet immunitatem*, Farinac. 1. *parte criminal. q.* 28. *n.* 59. quam ſententiam Remig. teſtatur eſſe communem Clar. verò eſſe Mediolani conſuetudine receptam, & de omnibus quidem Eccleſiis probatur, quia omnes Eccleſiæ conſtituunt vnam Eccleſiam, in omnibus idem Deus colitur, illi in omnibus, ac ſingulis irreuerentia exhibetur, cùm in qualibet earum delinquitur, & licèt Eccleſiæ materialiter multiplicentur quoad materialē ſtructuram, iuriſdictionem, dotem, confinia, cæteraque ſimilia, ac temporaria, qua ratione vna aduersùs aliam ſuo priuilegio vti poteſt, ſicut minor aduersùs minorem: in ratione tamen formali Eccleſiæ, quatenus domus Dei ſancta eſt, & ad preces, & ſacrificia in ea offerenda, qua etiam ratione illi immunitatis confugij priuilegium conceſſum eſt, omnes Eccleſiæ ſunt vna Eccleſia, quæ læditur omnis, quouis delicto in quauis particulari Eccleſia commiſſo. Secundò probatur per textum *in can. frater* 17. *q.* 4. *& can. ſequenti*, vbi qui ex Eccleſia aliquem extraxit, quod eſt in Eccleſia genus delicti, iubetur omnium Eccleſiarum acceſſu prohiberi. qui text. licèt non ita apertè loquatur de acceſſu cauſa confugij, poſsítque etiam de acceſſu ad orandum intelligi; patet tamen, & ſufficienter probat hoc ipſo ſenſu, quòd peccans in vna Eccleſia, ne ad orandum quidem in vlla Eccleſia admittatur; multo enim minus admittendus videtur, vel æquè excludenda ab immunitate, quod eſt aliquid maius, & nihil obſtat de acceſſu cauſa defenſionis intelligi. Tertiò probatur clariùs, atque ideó efficaciùs per text. *in d. c. immunitatem*, in quo duo ſunt quæ maximè ad hanc rem faciunt. Primum quòd cùm loquatur de his qui in Eccleſiis homicidia, &c. cōmittere non verentur, ſubdit, niſi ſperarent per Eccleſiā, ad quam cofugiunt, defendi. vbi

vbi obſerua illud verbum *cōfugiunt*, non enim dicit per Eccleſiā in qua delinquunt, ne ad illius ſolùm priuationem ſe reſtringere videretur, ſed *ad quam confugiunt*, dicit, vt à quacunque alia Eccleſia eos excludat. Deinde extremis textus illius verbis adeò clarè hoc exprimit, vt nullum omnino relinquat dubitādi locum, concludit enim ſtatuendo tales immunitate eccleſiaſtica non gaudere. Qui autem priuat immunitate eccleſiaſtica, non modò priuat immunitate vnius Eccleſiæ, ſed omnium, vt in nulla prorſus Eccleſia recipiatur. Qua etiam ratione apertè conuincitur, non ſolùm priuare immunitate omnium Eccleſiarum, ſed etiam locorum omnium, quibus immunitas eccleſiaſtica competit, nēpè cœmeteriorum, hoſpitalium, monaſteriorum, ac quorumcunque aliorum locorum, quibus immunitas eccleſiaſtica cōpetit. Quartò & vltimò probatur rationibus *c. fin. de immun. Eccleſ.* quæ omnes & ſingulæ de omnibus Eccleſiis probant, ſi formaliter, vt dictum eſt, Eccleſiæ nomen accipiatur, vt verè ſumendū eſt, quatenus omnes Eccleſiæ ſunt vna, non materialiter, quatenus ſunt diuerſę; & per hanc quartam rationem ſoluitur tertia ratio adducta pro contraria conſuetudine relata ex Verueccino.

4. Hinc egregiè obſeruat Farinac. *loco citato* conſuetudinem illam ex Verueccino relatam ſolùm eſſe ſeruandam, vbi reperitur vigere, ita vt ibi de tali conſuetudine conſtet. Vbi verò non conſtat, non eſſe vllatenus ab hac doctrina recedendum, quæ de iure certa eſt, & indubitata.

5. Ad duas priores rationes initio pro contraria conſuetudine adductas patet primò ex dictis in prima noſtra ratione, in ratione enim formali Eccleſiæ, omnes Eccleſiæ ſunt vna Eccleſia, & vna offenſa æquè omnes cenſentur offenſæ. Reſpondeo ſecundò, vbi habemus expreſſos textus, parum habere momenti probabiles rationes in contrarium facientes. Quæ enim vtrinque probabilia eſſe poſſunt poſt determinationem alicuius textus, ita in eam partem certa ſunt, vt probabiles rationes contrariæ nihil habeant roboris.

Sed, & præterea obſeruandum eſt non fruſtrà à nobis dictum eſſe delinquentem in quouis loco eccleſiaſticam immunitatem habente priuari immunitate eccleſiaſtica omnium locorum, quoniam textus *c. fin. de immun. Eccleſ.* ſolùm de immun. eccleſiaſtica loquitur tam ex parte loci, in quo delinquitur, quàm ex parte loci, ad quem confugitur: vt quantum ad vim text. attinet, neque qui in loco habente laicam immunitatem delinquit, priuetur immunitate, neque Eccleſiarum, neque verò aliorum locorum, laicam immunitatem habentium; neque verò vt delinquens in Eccleſia, vel alio loco immunitatem eccleſiaſticam habente, priuetur immunitate laica locorum illam habentium. Exempli gratia, de palatiis oratorum Principum ſupremorum, vbi immunitatem habent, probabile eſt eorum immunitatem laicam eſſe, ſicut eſt immunitas palatiorum vniuerſitatum, vbi de conſuetudine ea immunitatem habent, ſi quis delinquens in palatio communitatis confugiat ad Eccleſiam, habet immunitatem, ſicut & qui delinquit in Eccleſia confugiens ad palatium communitatis. Textus 6.

enim ſolùm delinquentes in Eccleſia, quo nomine veniũt, omnia loca immunitatis eccleſiaſticæ, priuat immunitate eccleſiaſtica. Quanquam ſi decentiæ ratio habenda ſit, is, qui delinquit in loco habente ciuilem immunitatem, confugiendo ad Eccleſiam defendendus ſit, non quia d.c. finali non excluditur, ſed quia confugit ad locum profectioris, & ſanctioris immunitatis. Is verò qui delinquit in loco ſacro, ſeu eccleſiaſticã immunitatem habente, cùm excludatur à ſanctiori, & digniori immunitate, non videatur in loco ciuilis immunitatis, quæ eſt longè inferior, defendendus, ſed à digniori immunitate excluſus cenſẽdus ſit, ab inferiori quoque immunitate excludendus.

7. Quoad poſteriorem dubitationẽ tres inuenio ſententias, duas extremas directè oppoſitas, & vnam mediam, qua illę duę conciliari aliquo modo poſſint.

8. Prima extrema ſententia eſt delinquentem in loco immunitatis carere immunitate quoad omnia illa delicta, ſiue antea, ſiue pòſt commiſſa, quam tenet Aufrerius *in capella Tholoſ.deciſ.*422. Chaſſan. *in Cõſuet. Burg. rubrica* 1. §.5. *verſ. Archidiaconus n.*112. Clar. *in pract.* §. *final. q.*30. *verſ. ſed quid ſi aliquis*, & in eam inclinat Farinacius 1. *parte criminal. q.*28. *n.*60. Dicentes delinquentem grauiter in Eccleſia pro quouis alio delicto, ſiue antè, ſiue pòſt commiſſo, liberè capi atque extrahi poſſe. Probari poteſt hæc ſententia expreſſis verbis *c. fin. de immun. Eccleſ.* vbi ſimpliciter & abſolutè dicit tales eccleſiaſtica immunitate non gaudere, & non ſe reſtringit ad illud ſolum delictum quod in Eccleſia commiſſum eſt.

Contrariam extremam ſententiã tenet Conarr. *lib.*2. *variar. reſol. c.*20. *n.*15. *verſ. vigeſimo quarto fortius*, vbi poſt relatam præcedentem ſententiam ſubdit contrariam veriorẽ apparere, ex regula iuris Pontificij quæ in hac ſpecie non reperitur ſublata. 9.

Tertiam ſententiam mediam tenet Boerius *deciſ.* 100. *col. vltima.* cui tandem adhæret Farinacius 1. *parte criminali*, vbi ſuprà diſtinguens, num reus ad Eccleſiam confugiens, fuerit iam punitus, pro delicto in Eccleſia commiſſo, an non; ſi enim de illo delicto iam fuit punitus, debet quoad alia delicta extra Eccleſiam commiſſa ad immunitatem admitti; cùm nihil habeat quod eum excludat. Si verò de eo delicto nondum fuit punitus, cùm iam ratione illius excludatur ab immunitate, ex hoc impeditur, ne etiam pro aliis extra Eccleſiam commiſſis admitti ad immunitatem poſſit; aliàs ſimul eodẽ tempore, & gauderet immunitate, & ab eadem excluderetur. Hinc cõcordari poſſunt duæ priores ſententiæ, vt prior locum habeat quando delictum nondum fuit punitum, poſterior quando iam fuit punitum.

In hac tanta ſententiarum diuerſitate video difficile eſſe certi quidpiam ſtatuere, dicam tamen quod ſentio, re maturiùs diſcuſſa. Videtur mihi duplici diſtinctione opus eſſe. Prior eſt num quæratur reus, & agatur contra ipſum pro delicto illo graui in Eccleſia cõmiſſo, nec ne. Poſterior num agatur, an ſit in Eccleſia retinendus, pro delictis extra Eccleſiam commiſſis, an verò ſolùm, an ſit efficiendum & concordandum cum iudice ne pro illis cõtra eum procedat. Hæc enim vtraque 10.

quę

que videntur ad Eccleſiæ immunitatem pertinere. His poſitis reſpōdeo ad dubitationem.

11. Primò dico, quandiu reus propter graue illud delictum in Eccleſia commiſſum quæritur ad pœnā, ex eóque delicto agitur contra ipſum, nō debet in Eccleſia retineri, etiamſi propter alia delicta ad eam confugerit, ſed conſignandus eſt omnino iudici ſeculari, aliàs facile quilibet fingeret ſe propter alia delicta confugere ad Eccleſiam, vt iudicium iuſtum eluderet, & per iudicem puniri poreſt pœna debita illi delicto quod in Eccleſia commiſit. & ſi proprer nullam aliud delictum quæratur, nullúſve ſit de aliquo alio delicto rumor, licèt ipſe dicat,ſe propter alia delicta ad Eccleſiam confugiſſe,tradendus eſt iudici ſeculari ſimpliciter, & ſine vlla conditione,præſumendum eſt enim alios prætextus de aliis delictis fictitios eſſe, de quibus nullus eſt rumor.

12. Secundò, quòd ſi verè de pluribus delictis ſit reus infamatus, & non de illo ſolo quod in Eccleſia commiſit,& pro illis omnibus quęratur ad pœnam, probabile eſt non eſſe quidem intuitu aliorum in Eccleſia detinendum,ne pro delicto in Eccleſia commiſſo puniri nequeat, ſed eſſe conſignandum iudici ſeculari, vel accepto ab eo iuramento, quòd ſolùm pro delicto in Eccleſia commiſſo contra eum procedet, ſi fieri poteſt, vel ſaltem proteſtando, & ſub excommunicationis pœna ei iniungendo, ne contra illum ex aliis delictis procedat, quorū ratione cōpetit illi immunitas: ita enim & ſeruatur illi immunitas Eccleſiæ,ne propter alia puniatur, & non ſeruatur quoad delictum in Eccleſia commiſſum.

Tertiò ſi quæratur ſolùm propter alia delicta extra Eccleſiā cōmiſſa, quia,exépli gratia,nullus eſt accuſator,& fiſcus nō poteſt agere principaliter,vel quia cōcordauit cū parte, vel aliàs quomodocunque,probabile eſt,defendendum eſſe in Eccleſia propter alia quæuis delicta extra eam commiſſa. 13.

Quartò & vltimò dico,nō eſſe omnino improbabile etiā in duobus caſibus iā dictis in ſecundo & tertio dicto, omnino carere immunitate, quoad omnia alia delicta,vt in pœnam delicti in Eccleſia commiſſi,careat ſimpliciter immunitate, idque propter textū in d.c. fin. dicentē tales nō gaudere priuilegio immunitatis,vbi,vt patet,reos qui in Eccleſia deliquerūt,ſimpliciter & abſolutè priuare videtur hoc priuilegio. 14.

Vltimò probabilius tamen eſt carere priuilegio quoad illud ſolum delictum, iuxta modum expoſitum in tribus primis dictis, vt in pœnis ſtrictè interpretemur potius quàm ampliemus, dicamúſque reſtringi illam priuationem per verbum *tales*, vt ſolum locum habeat in illo delicto per quod tales ſunt, nempè quod in Eccleſia committunt. 15.

PARS QVARTA.

De vero caſu ab immunitate excepto, nempe de homicidio proditorio.

NVllvs eſt vbique gētiū,homo inter homines deteſtabilior proditore, qui in ipſis amicitiæ, ac beneuolentiæ apertiſſimis ſignis inimicos, atque hoſtiles animos gerat,vt cū ei tanquam amico fideris, &

& cùm minimè ab eo caueris, tunc incautum & improuiſum lædat. Quòd ſi cætera proditoria crimina grauia ſunt eo ſolo titulo quòd per proditionem cōmittuntur, grauiſſimum illud plane erit quòd ipſi vitæ per proditionem inſidiando tandem arrepta occaſione proditoriè eripit vitam occidendo. Id eo eſt reipublicæ pernitioſius,quo vitæ ciuium inſidiando nullo remedio impediri poteſt. Ideoque optima ratione illi priuilegium immunitatis abrogatur.

Quis ſit propriè proditor, quod delictum proditorium, & quot modis dicatur proditor.

CAPVT XXVII.

1. SVPPONENDVM eſt initio poſt Marcum Antonium Blanchum *in tractatu de indiciis homicidij n.194. ad l. fin. de quæſtionib.* proditoris nomen ſimpliciter prolatum pro grauiſſimum proditionis genus committente vſurpari, qui nempè in Principem,vel in rempublicam peccat. *l. omne delictum. §. exploratores. ff. de re milit. & l. proditores. ff. eod. tit.& l. ſiquis aliquid.§.1. ff. de pœnis.* Vt proditor ſimpliciter dictus proditorem patriæ, vel Principis ſupremi ſignificare intelligatur. Qui autem in priuatam perſonam committit aliquid proditionis, non tam proditor dicitur, quàm proditoriè aliquid facere, *l. athletas. §. 1. ff. de his qui notantur infamia, & l. 1. ff. de præuaricato.* Vt exēpli gratia, proditoriè inuadere aliquem, proditoriè percutere, proditoriè vulnerare, proditoriè occidere, proditoriè in diſcrimē adducere, minus autem propriè etiam ij proditores aliquando dicuntur. Vnde & proditor ita impropriè dictus multis modis aliquis vocatur,è quibus aliquos ſeligam grauiores, & qui magis proditionem ſapiunt.

Gl. *in can. clericis*, in v. *Proditoribus*,ſex ponit,è quibus tres ſunt precipui.

Primò, proditor dicitur qui malitioſè, & per fraudem aliquem circumuenit, vt eum in ſalutis diſcrimen adducat. *can. ſi cupis. 16. q. 1.* 2.

Secundò proditor qui rem ſibi commiſſam hoſtibus exponit,vt nēpe damna in ea re inferant. *l. omne delictum.§ deſertores.* 3.

Tertiò qui ſecretum ſibi commiſſum, quod intereſt committenti propalat, cum eius ſcilicet damno. 4.

Paris à Puteo *in tract. de re milita. tit.quando prouocatur ad pugnam ratione proditionis, n. 5.* alias non paucas numerat eiuſdem vocis acceptiones è quibus aliquas magis præcipuas ſubiiciam.

1.Proditor dicitur qui detegit dominum ſuum, cùm nempè aliquid ſibi metuens latet, vt hac ratione illi noceat.*l. final. ff. de delatoribus.* 5.

2.Qui aliquem fraudulenter ducit ad inſidias illi paratas.*l.quicūque. ff.ad l. Iul. maieſtatis.* 6.

3.Qui aliquem non præmiſſa diffidatione occidit. 7.

Ioannes Igneus *in 2. parte de ſenatuſconſult. Syllanian.§. ſi vnus n.15.* proditorem vocat eum omnem, qui actu exteriori aliquid oſtendens, aliud in mente gerit, intellige ad nocendum. *l.1 .ff. de præuaricatorib. & l. 4. ff. ad l. Iul. maieſtatis. & l. athletas. §. penult. ff. de his qui notantur infam.* Ponit exempla, ſi tecum venio

amica

amicabiliter tanquam ſocius itineris animos hoſtiles gerens, nullaque inter nos exorta rixa, te percutio, aut ſedens tecum ad menſam, quod magnæ eſt amicitiæ ſignum, te offendam; ſi cùm ſigna amicitiæ præbeam, à tergo te percutiam. ita *l. fin. ff. ad l. Iul. maieſtatis.*

Quot modis homicidium dicatur proditorium, & an omne proditorium careat immunitate.

CAPVT XXVIII.

1. A PRODITORE, & proditione in genere ad ſpeciem deſcendo homicidij proditorij, vt cùm is, qui in priuatam perſonam aliquid proditionis committit, non tam proditor dicatur, quàm proditoriè aliquid facere, de eo dicamus, qui proditoriè proximum occidit, ſeu proditorium homicidium committit.

Proditorium ergo homicidium primò Doctores quamplurimi illud vocant quod committitur veneno, quando nempe cibo, qui ſiue ad naturæ ſuſtentationem, ſiue ad oblectationem, & delicias ſumitur, venenum admiſcetur. Tunc enim ſub ſpecie dulcis vitaliſque cibi, mors latenter propinatur. Ita Anchar. Felin. & Anan. *in c. 1. de homicid.* Bald. *in l. nemo. Cod de ſumma Trinit.* & rurſum Bald. & Salic. *in l. cùm fratrem. Cod. de his quibus vt indig.* Ludouic Carrer. *in pract. crimin. pag. 115. n. 34.* Gigas *in rubr. de proditor. q. 1. n. 6. lib. de crimine leſæ maieſtatis.* Couarru. *lib. 2. var. reſol. cap. 20. n. 7. verſ. Tandem his prænotatis.*

Secundò proditorium homicidiũ vocant id, quod fit quidem armis, non tamen ex facie, ſed à tergo, & latenter occiditur incautus. ita Menoch. *in q. de arbitr. caſu,* ibi Bald. *in l. final. Cod. de ſumma Trin.* Afflict. *in conſtitutione Priuilegia.* Angelus *in tract. de maleſic. verſ. fecit inſultum.* Placha *in epit. delictor. cap. 21. n. 1.* Couarr. *cap. 20.* vbi ſuprà. Farinac. *1. parte criminal. q. 18. n. 75.* Gigas *in tract. de crimine leſæ maieſt. rubr. de proditorib. q. 1. n. 16.* Dubitatur autem an vocetur proditorium homicidium etiam quando à tergo occiditur inimicus. Et Couarr. *loco cit.* apertè docet etiam tunc proditorium eſſe, quem ſequutus eſt Farinac. 2.

Alij verò contrarium ſentiunt, 3. propterea quòd cùm inimicus ex eo quòd inimicitias gerit, debuiſſet ſibi cauere, & ita circumſpectè incedere, vt ne à tergo quidem incautus poſſet occidi, ſicut debuiſſet cogitare inimicum ſtruere illi inſidias, & quærere illum ad mortem quacunque via poſſet, illi imputatur quòd adeò parum ſibi proſpexerit, vt incautus à tergo ſit occiſus. Ita Bart. *in l. reſpiciendum. §. delinquunt. ff. de pœnis.* Gerard. *in ſuis ſingularib. ſingul. 14.* Bald. *c. 1. col. 14. Quib[illegible] modis feudum amittitur, de vſibus [illegible]orum.* Ang. Aretin. *§. interdum [illegible]6. Inſtitutionib. de hereditatib. q[illegible] ex inteſtato deferun. & in tract. de maleſic. verſ. fecit inſultum.* Gomez *c. 3. de homicid.* Io. Igneus *l. & ſi certus. §. ſi vnus ex dominis n. 14. ff. ad Syllanian.* quam ſententiam Emanuel Suarez *in additionib. ad Gomez litera B.* teſtatur eſſe communem. Ego autem vereor ne ſi prædicti Doctores inimicitias geſſiſſent, ſéque ipſos ar-

mis defendere, magis, quàm calamo id definire debuiſſent, longè aliter dicturi fuiſſent. Illos ego libenter percontarer, & quánam ratione ſibi à tergo cauerent, ſi inimicos haberent, ſi reſponderent ſe id facturos, includendo ſe intra domeſticos parietes, ne aſſentirer quidem. Neque enim domi tuti eſſent, ne à corruptis pecunia famulis inimici domum introducerentur, qui eos à tergo occiderent, néve ab ipſiſmet corruptis famulis à tergo occiderentur. Sed præterea domeſticorum neceſſitas domo exire cogit, & magnam poſt ſe trahere famulorum cateruam rei familiaris anguſtiæ non permittunt, & in media famulorum turba facile à tergo occidi quis poteſt ictu pilæ tormẽtariæ, aut ab ipſiſmet corruptis famulis occidi. Illud ſolum remedium iuuare poſſet, ne à tergo occideretur, ſi oculos à tergo totidẽ, quot antè habet, haberet. Demum ratio cõtrariæ ſententiæ nihil probat, vel plus probat. Nihil probat, quia non poteſt quis teneri ad impoſſibile. Plus probat, quia ſiquid probat, certè probat nullã vnquã omnino inimici occiſionẽ proditoriam eſſe, per quaſcúnque fraudes, dolos, atque inſidias fiat, neque ſi veneno, aut alia quapiam ratione, quia ex quo inimicitias gerebat, hæc omnia ab initio ſibi timere, & præcauere debebat, ſibíque imputet quòd nõ præcauerit; ideo mihi ſẽtẽtia prior multo magis probatur.

4. Tertiò vocant etiã proditorium illud homicidium quod licèt fiat ex facie, fit tamen non præmiſſa diffidatione, ſeu aperta prouocatione, vt manus ad arma ponat, & gladiũ euaginet, expectando etiã tantiſper dũ euaginet, & ſi arma non habet, expectando donec ea ſumat. Quæ diffidatio propria militũ eſt, & eorum qui honorẽ in armis æquè, atque ipſam vitã curant. Indignũ enim & vile exiſtimant, non modò improuiſum, & incautũ, ſed etiã aduertentem, & præ dubitatione, vel timore, vel alia cauſa nõ capientẽ arma, ac ſe defendentẽ occidere, malúntque ab eius ſanguine etiã in ſumma ira, atque odio omnino abſtinere, quàm lædere nõ ſe defendentẽ, & victoriæ loco ducunt prouocaſſe inimicũ, eíque nolenti ſe defendere pepercíſſe. In hoc laudabilis ſuperbia, quòd humano sãguini parcit, & inimici vitæ, licèt aliàs in ſe valde deteſtabilis. Hoc homicidiũ quod fit ſine diffida, vt vocant, proditoriũ eſſe tenent Afflict. *deciſ.* 265. *n.* 64. Gigas vbi ſupra *q.* 1. *n.* 5. *verſ. ſextò proditor.* Io. Andr. *c. primo, de homicid. lib.* 6. & ibi Gemin. §. *ſacri*, & Franchus *ibid.* in v. *diffidauerit*, & Ancharan. *n.* 5. *verſ. tertio decimò nota.* Farinac 1. *parte criminal. q.* 18. *n.* 76. Imò Paris à Puteo *in tract. de re milita. tit. quãdo prouocatur ad pugnã ratione prodiſsionis, n.* 5. nõ ſolùm vocant hoc homicidiũ proditoriũ, ſed addit: & qui id cõmiſerit nõ licere ſine verecũdia morari in aula Principis. & quamuis durũ hoc prima facie videatur, vt qui hominẽ ex facie aggreditur, proditoriè agere dicatur, ſi tamen rectè perpẽdatur, apparebit ſatis conforme rationi, tantundẽ enim eſt ex facie repentè hominẽ inuadere inaduertẽtẽ, & imparatũ ad ſe defendẽdũ, itaut antequã aduertat quid agere debeat, ſentiat ſe percuſſum, quantũ inuadere à tergo. Tunc autẽ ſolũ carere videtur labe proditorij, cũ is, quẽ ex facie adoriris, aduertit à lõgè, & parauit ſe, illa enim præcedẽs aduertẽtia & præparatio locũ præcipit diffidæ, ac prouocationi.

Quartò

5. Quartò homicidiũ omne quod fit per inſidias proditoriũ eſſe affirmãt Abulen. *ſuper* 21. *cap. Exodi*, exponens illa verba, *ſiquis per induſtriã, & inſidias.* Felin. *c.* 1. *de homicid.* & *ibi* Anan. *n.* 3. qui exponit, *per inſidias*, hoc eſt, veneno, vel aliàs proditoriè. Ancharan. relatus apud Felin. & Ananiam. Aret. *in c. cùm non ab homine, de iudic. col.* 10. Menoch. *in q. de arbitris*, *caſu* 361. Couarr. *lib.* 2. *var. reſol.* vbi ſuprà *n.* 15. *verſ. Tandẽ his prænotatis*, Farinac. 1. *parte criminal. q.* 18. *n.* 74. 75. & 76. & *q.* 28. *n.* 24. qui duo poſtremi pleroſque alios Doctores referũt pro eadẽ ſententia quã eſſe communem Doctorum *in c.* 1. *de homicid.* teſtatur Petrus à Placha *in epitome delictorum c.* 21. & Farinac. *loco citato.*

6. Quintò proditorium homicidiũ dicunt eſſe id, quo quis fingens ſe alicui amicum, & aliud exteriùs ſimulans, aliud gerens in pectore ſub ipſo amicitiæ ſigno mortẽ infert non cogitanti, non præcauenti, nulla priùs exorta cũ eo rixa. Ita Felin. & Ancharan. *c.* 1. *de homicid.* Lucas à Penna *l. final. Cod. de delatorib.* Couarr. *vbi ſuprà*, Bald. *c.* 1. *quibus modis feudum amittatur*, *in vſibus feudor. in principio col.* 4. Bartol. *in l. reſpiciendũ.* §. *delinquunt. ff. de pœnis.* Farinac. *q.* 18. *n.* 74. Ioan. Igneus 2. *parte ſenatuſconſul. Syllanian.* §. *ſi vnus n.* 15. exemplũ afferũt Anchar. Felin. & Io. Igne. ſiquis ſociũ in via nulla præcedente cum eo rixa occidat Aliud exemplũ affert idẽ Felin. *ibi*, & Bart. *in d. l. reſpiciendũ*, & Bald. *in c.* 1. *cit.* ſiquis ſedentẽ ſecũ ad menſam nulla exorta rixa repentè inuadens occidat; eiuſdẽ generis fuere duo illa homicidia, quæ cõmiſit Ioab primũ, quando adducens Abner in mediũ portę vt loqueretur ei in dolo, occidit, percutiendo in inguine, ſicut habetur 2. *Reg* 3. Secundũ quando ſalutans Amaſam fratrẽmque appellans cùm dixiſſet ei: Salue mi frater, tenuit manu dextera mentũ eius quaſi oſculans eũ, & percuſſit eum in latere, occiditque eũ. Eiuſdẽ generis fuit homicidiũ cõmiſſum a Iahel vxore Haber, quæ cùm audiſſet Siſarã ducẽ exercitus Iabin, qui infeſtauerat Iſraelẽ victum fugere egreſſa in occurſum eius inuitauit eũ verbis pacificis, ſpõdens ſe eum ſeruaturã, cùmque illũ abſcõdẽdi ſimulatione diligẽter operuiſſet fixo in cerebrũ dormientis clauo occidit eũ, *Iudic cap.* 4. ita filius ille Abebi, qui Simonẽ Machabæũ, ac filios in munitiunculã Doch cũ dolo ſuſceptos, magnóque conuiuio inebriatos per Ptolemæũ occidit. Sed quid in his immoror? Primũ homicidiũ initio naſcẽtis orbis per Cain pattatũ eiuſdẽ generis proditorij homicidij fuit, dixit enim Cain ad Abel fratrem quaſi fraternè relaxandi animi gratia, egrediamur in agrum, nullaque exorta rixa inſurgens occidit eum.

Ex his per Doctores cõmuniter receptis proditorij homicidij ſpeciebus, ſiue modis facilè poſſumus colligere in quo poſita ſit in genere proditorij, vt de quocũque propoſito homicidio poſſimus iudicare, ſitne proditoriũ, an nõ. Id ita venabimur, ſi quæramus ſitne aliquid quod his ſingulis modis inſit, ex quo proditorij rationẽ accipiãt Inuenio autẽ in his ſingulis cõmune, quòd occidatur improuiſus, & incautus, aliqua autẽ ſũt quæ magis, alia quę minus incautũ faciunt, minus incautũ facit ſi occidatur ex facie, quàm ſi occidatur à tergo, ideo minus proditorium eſt ex facie, quàm à tergo inuadere, 7.

magis incautum occidimus veneno cibis mixto, quàm inuadendo à tergo, ideo magis proditoriè occidimus. Magis incautum facit ſimulatio cum ſignis amicitiæ, & quo maiora ſunt amicitiæ ſigna per oſculum, eo deterior proditio, vt fuit illa Iudæ, quando oſculo tradidit Chriſtum, & quoniam in omni homicidio, quod fit per inſidias, eſt huiuſmodi occultatio paratæ cædis ad occidendum improuiſum, & incautum, ideo omne homicidium per inſidias proditorium neceſſariò dicendum eſt, verámque habet proditorij rationem, quoniam hæc eſt inſidiarum natura, & intrinſeca ratio clam parare alicui opportunitatem ad malum, illique clam ipſo, id eſt, eo non aduèrtente, malum inferre, quòd ſi hoc malum ſit mors, eſt clam illi moliri mortem, per occultas nempe diſpoſitas inſidias. Illud ſolum eſt aduertendum, tunc homicidium per inſidias dici proditorium, cùm inſidiæ per ſe ac directè ſunt ordinatæ ad necem, itaut is cui parantur inſidiæ improuiſus atque incautus occidatur. Quòd ſi inſidiæ non pararentur ad necem, ſed ad aliquid aliud, exempli gratia, vt ille ducatur ad locum vbi quis ex facie illum & præuia diffida, ſeu prouocatione adoriatur, détque illi opportunitatem ad capiendum arma, atque ad ſe defendendum, ſi in illo conflictu prouocatus occidatur, non erit homicidium propriè proditorium, quia aduertens, & ſe defendens, vel potens ſe defendere occiſus eſt.

Síne idem occidere proditoriè atque occidere per inſidias.

CAPVT XXIX.

1. Concors Doctorum expoſitio tam ſuper 21. cap. Exodi, ſuper illa verba, *Siquis per induſtriam occiderit proximum, & per inſidias*, quàm ſuper eadem verba in cap. primo de homicidio, *Omnes enim qui exponunt vocem illam per inſidias, de proditorio exponunt.* Ita à Theologis, Abulen. *in locum illum Exodi.* Felinus, Ancharanus, & alij non pauci in *d. c. 1. de homicid.* qui omnes ita exponunt: Per induſtriam, id eſt proditoriè. quam expoſitionē videtur Scriptura probaſſe. Cùm Salomon iuxta hunc Scripturæ locum iuſſit occidi Ioab in ipſo templo, qui ipſum etiam cornu altaris manu apprehenſum tenebat, propterea quòd occidiſſet Abner, & Anaſam, quos tamen ille proditoriè occiderat, nec tamen aut Salomon, qui eum mandauit in templo occidi, nec Ioiadas mandatarius, qui eum in templo occidit, reprehēditur in Scriptura.

2. Quanquam autē, ſi illas proditorij homicidij ſpecies, ſiue modos iuxta Doctorum ſententiam præcedenti *cap.* 28. expoſitos attendamus, cùm inter illos vnus ſit homicidij per inſidias, videbitur id quod per inſidias fit, proditorij ſpecies quædam, ac peculiaris modus eſſe, ſicut & è conuerſo, ſi proditorium ſtrictè ſumamus pro eo quod ſub amicitiæ ſimulatione committitur, ac ſub externis amoris ſignis, videbitur proditorium ſpecies quędam, ſeu peculiaris modus homicidij per inſidias. Tamen & hoc ipſum

ipſum arguit hęc duo in idem recidere, cùm ſibi inuicem genus & ſpecies eſſe poſſint, & ſi vtrumque ſecundùm omnem ſuam amplitudinem ſumamus, videbimus parem eſſe atque æquè amplum vtrumque atque alterum in alterum viciſſim recidere, vt omne homicidium quod per ipſas inſidias committitur, proditorium ſit, & nullum ſit proditionis genus, niſi per inſidias conſtituatur. Id quod præter communem Doctorum interpretationē iam relatam, confirmat ratio vtriuſque nominis. Proditorium enim à prodendo dictum eſt. Prodere autem eſt aliquid occultum, ac latens in palàm afferre. Neque enim eſt quælibet occulta publica facere, ſed ſolum occulta, quæ ſecreta eſſe debebant, vt ſecreta alicuius conſilia patri manifeſtare, latentem hoſtem hoſti oſtendere, vnde, vt ad rem veniam, proditoriè occidere eſt latentes contra illum machinationes, quas perpetuò latere oportebat, opere in exteriorem actum lucémque producere atque exequi hominem per illas inſidias, machinationéſque necandi. Vt proditoriè occidere ſit per latentes, occultáſque inſidias in externum homicidij actum exire. Inſidiæ autem ab inſidendo dictæ, non quacunque quidem ſignificatione, ſed qua inſidere eſt locum occupare ad doloſè intercipiendum tranſeuntes. Vnde inſidiarum nomen doloſam loci occupationem propriè ſignificat ad aliquid aggrediendum. Non eſt autem doloſa expectatio, niſi clam, & latenter fiat, vt incautum, & improuiſum aggrediatur, aggrediendo de latibulis ad nocendum, vel educens in palàm arma latentia, vel ſocios, quod eſt proditoriè agere, vt inſidiæ ad principium, & præparationē pertineāt, proditio ad exequutionem, qua latentes antè inſidiæ poſtea in palàm efferuntur, vt ex vtriſque compleatur tota proditorij homicidij ratio perfecta, vt cùm hoc homicidium vtroque ſemper conſtet, & occultis initio diſpoſitis inſidiis, & earundem propalatione in fine, cùm venitur ad exequutionem, inſidioſum ſemper eſt, & proditorium, nunc autem inſidioſum vocatur à præparatione, & principio, nunc proditorium à fine atque exequutione; cùm neque poſſit eſſe proditorium ſine inſidiis aliquo modo præcedentibus, neque inſidioſi homicidij complementum accipere ſine proditione inſidiarum in palàm per actum externum occiſionis.

An in homicidio inſidioſo ac proditorio ſatis ſit attentatum ad priuandum immunitate, id eſt, voluntas cum conatu non ſequuta morte.

CAPVT XXX.

SVNT & in hac quoque difficultate variæ Doctorum ſententiæ. 1. Nam Couarr. *lib. 2. var. reſol. c. 20. n. 7.* ſatis apertè ſentit eum qui per inſidias ſolùm aggreſſus eſt ad occidendum, carere immunitate; cùm enim dixiſſet proditorium homicidium priuare immunitate, ſtatim ſubdit, imò idem eſſe in eo qui alterū proditoriè, ideſt, per inſidias animo occidendi percuſſerit, tametſi ex percuſſione mors ſequuta nō ſit, vt explicat (inquit) eleganter Io. Igneus, qui eandē tenet ſententiā, apertiſſimè *in l. ſi dominus n. 7. ff. ad Syl-*

l. nan. n. 20. Farinac. 1. *parte crim. q.* 28. *n.* 25. & per eum relatus Boerius *deciſ.* 109. *n.* 7. qui teſtatur hanc ſententiam fuiſſe apud ſe ſeruatam in ſenatu Burdegalen. contra quendã qui cùm vulneraſſet in Eccleſia ſacerdotem: ac ſeruientem quendam regium, quamuis neuter mortuus fuerit, decreto ſenatus captus, extractuſque de Eccleſia manu mutilatus fuit. Eandem ſententiam videtur tenere Placha *in epit. delictor. lib.* 1. *c.* 21. vt Farinac. *loco cit.* ibi etiam adducit Rebuffum *tomo* 2. *regiarum conſtitutionũ tit. de immun. Eccleſ. art.* 1. Probat id Farin. ex ſacra Scriptura, nempe ex verbis præcedentibus *Exodi* 21. vbi ante ea verba quæ *in c.* 1. *de homicid.* referuntur, ſic ait Deus: *Qui percuſſerit hominem volens occidere, morte moriatur.* Deinde ponit diſtinctionem inter occidentem hominem caſu, & occidentem per induſtriam: ergo hæc diſtinctio nõ ſolùm eſt intelligenda in eo qui cum effectu occidit, ſed etiam de eo qui occidendi animo percutit, atque hinc infert ſimili modo intelligendum eſſe textũ *d. c.* 1. *de homicid.*

2. Contrariam ſententiam Couarr. *loco cit.* tribuit Boerio *deciſ.* illa 109. & Rebuffo *tomo* 2. *regiar. conſtit. de immun. Eccleſ. art.* 1. *q.* 5. quem Farin. pro contraria ſentẽtia retulerat, requiri neceſſariò effectum realis occiſionis ac mortis ſequutæ, aliàs nũquam carere immunitate. Cui ſententiæ, vt egregiè cõſiderat Placha *in epit. delicto. lib.* 1. *c.* 21. multum fauet text. *c.* 1. *de homic.* quatenus dicit *occiderit*, quod verbum ſignificat delictũ conſummatũ, & actum perfectum occiſionis, *l.* 1. *§. hac verba. ff. quod quiſque iuris, & l.* 1. *ff. de extraordinar. crim.* & notat Bald. *in l. dãni infecti. §. Sabinus. ff. de damno infecto*, cum aliis ibi per eum allegatis.

Pro ſolutione aduertendũ ex Claro *in pract. crimin. §. fin. q.* 92. attentarum ad committendum delictum, id eſt, voluntatem ſeu affectum cum conatu, etiam non ſequuto effectu, ſi de iure communi loquamur puniendum eſſe, vt habet communis opinio, atteſtante Io. de Lignan. *conſil.* 20. *n.* 15. inter conſilia criminalia diuerſorum *lib.* 2. Quòd autem nòn puniatur, niſi ſequuto effectu, ex generali conſuetudine introductum eſt, quam conſuetudinem refert Specul. *in tit. de accuſatore. §.* 1. *n.* 7. *in fin.* & alij. Eandem eſſe generalem conſuetudinem Italiæ teſtatur Gand. *de malef. in tit. de rebus non portan. circa finem.* Bald. *conſ.* 361. *in fin. lib.* 1. Eandem conſuetudinem receptam eſſe in Gallia teſtatur Pract. Millei *fol.* 50. *n.* 35. *& fol.* 111. *n.* 25. Eandem conſuetudinem Angel. *in l.* 1. *§. final. ff. quod quiſque iuris n.* 3. teſtatur eſſe approbatam per vniuerſum mundum, & Cataldus *in tract. de ſyndicatu q.* 198. ſubdit hanc conſuetudinem cùm ſit generalis non egere probatione, quam eandem conſuetudinem Afflictus *ſuper* 1. *parte conſtitutionum Regni rubr.* 21. *n.* 6. *& rubr.* 11. *n.* 2. refert ſeruari etiã in atrociſſimis. Michellus *patrocinio* 10. *n.* 1. ſeruari in aſſaſſinio. Mantua *cõſil.* 31. *n.* 2. *lib.* 2. In eo qui nocte quadam appoſuerat ſcalas ad domũ mulieris vt eã violaret, quã tamẽ nõ violauit. Clar. *loco cit.* teſtatur ſe vidiſſe pluries in ſenatu Mediolanen. ſic iudicari, & in ſpecie de pudicitia attentata. Petrus enim Vicarietus, qui puellę nubilis lectũ aſcenderat, & pectus tetigerat, neque vltrà progreſſus fuerat habita remiſſione, fuit abſolutus per ſenatũ 3. Junij 1547. 3.

Aduerto ſecundò hanc generalẽ conſue- 4.

conſuetudinem limitari per Doctores, vt locum non habeat in atrociſſimis. In quibus volunt puniri attentatum etiam non ſequuto effectu. Ita gl. *in d. l.* 1.*§.hac autem verba*,in v. *putamus.ff.quod quiſque iuris.* quam opinionem Felin. *c.*1. *de officio delega. poſt n.*9.*verſ. limita* 2. & Couarr.*in Clem. ſi furioſus, de homicid.* exemplificant in crimine maieſtatis & oppugnatæ patriæ, & ſimoniæ, & in tentanre aliquem veneno perimere. Igneus *in l.* 1. §. *occiſorum*, *n.* 41.*ff.ad Syllanian.*teſtatur ſe pluries vidiſſe id obſeruari in latronibus, graſſatoribus, & in veneficio. & *in l.ſi ſequens.§.cùm ex parte n.*10.*eod.tit.* refert fuiſſe capitali ſupplicio affectum quendam nobilem,qui ſæpius conſpirauerat in mortem agnati ſui proximi carentis liberis,ſçpe attentauerat illum occidi facere veneno, & ſagitta,licèt effectus ſequutus nõ eſſet, & quendam forenſem, qui cũ de mandato alterius inſultum feciſſet in quendam Papienſem animo eum occidendi,effectu non ſequuto confeſſus delictum laqueo fuit ſuſpenſus 25. Aprilis 1547.nullo facto proceſſu, neque datis defẽſionibus.

5. Aduertendum tertiò etiam in atrociſſimis,in quibus punitur attẽtatum, licèt deuenerit ad actũ proximum, minus puniri, quàm ſi actũ perfeciſſet,atque ita de generali cõſuetudine ſeruari teſtatur Afflict.*ſuper* 3.*parte conſtitut.rubr.*24.*in principio poſt n.*15.Bertrand.*conſil.*228.*n.*6. *lib.*7.& hanc ſententiam Marſil.*conſ.* 105.*n.*1.dicit eſſe communem,& loquitur in aſſaſſinio, licèt non deſint, qui pœna ordinaria puniendũ putent in atrocciſſimis, de quibus loquimur, vt patet in exemplis adductis in præcedenti notando,& in hanc ſententiam vt mitiùs puniatur inclinat Clar. *q.* illa 92. magis tamen, vel minus inſpecta facti, & perſonarum qualitate,& is, qui deuenit ad actum proximum, grauius punitur, quàm qui ſolùm ad actum remotum,& is, qui cùm deueniſſet ad actum proximum, noluit vlteriùs progredi ad complementum, & conſummationem delicti, mitius punitur,quàm qui fecit quantum in ipſo fuit, ſed non compleuit delictum,quia non potuit.

Ex his colligo homicidium proditorium, ac per inſidias è numero eſſe atrociſſimorum.Si enim homicidium veneno cõmiſſum eiuſmodi eſt; ergo & homicidium proditorium. Quare videtur mihi attẽtatũ ſi deuentũ eſt ad actum proximũ,& per ipsũ non ſtetit,quin illud compleret(fecit enim totũ quod in ipſo fuit)ſed illo ſe defendẽte,vel aliis opẽ ferentibus, occidi nõ potuit,ſicut pœnã extraordinariã mereatur ita Eccleſiæ immunitate carere. 6.

Si tamen Epiſcopus,vel officialis ab eo ad id deſignatus adhęrere voluerit poſteriori ſentẽtię initio relatæ, prçſertim in caſu digno reſpectu,nõ auderẽ eũ dãnare,quãdoquidẽ ea ſẽtẽtia probabilitate nõ caret. 7.

An ſi homicidiũ proditoriũ ab inſidioſo diſtingueretur, dici poſſet hac conſtitutione,quæ ſolũ proditoriũ exprimit,reuocari diſpoſitione capituli primi de homicidio, quæ de inſidioſo loquitur.

CAPVT XXXI.

QVANQVAM c.29.ſatis efficaciter apertéque probatum ſit homicidium per inſidias cum proditorio idẽ eſſe, neque aut inſidioſum completũ eſſe ſine proditione, 1.

neque

neque proditorium ſine inſidiis inchoari;quoniam tamen neque idem eſt omnium ſenſus, & quæ rationes aliquem Doctorum conuincunt, eædem perſæpe alteri, ne probabiles quidem videntur. Imò idem aliquando ratione aliqua perſuaſus, vel alia occurrente meliore ratione, vel aliqua animi perturbatione cõmotus nutat,mutátque ſententiam; ideo diſputationem præſentem ſuſcepi. Eſt autem mihi cum Farinacio viro grauiſſimo integerrimóque negotium. Is, cùm in ſecunda editione ſuorum criminalium vidiſſet præſentem Gregorij XIV.cõſtitutionem ad ſuam veterem opinionem, qua homicidium inſidioſum mordicus tenuerat, carere immunitate,adiecit id hodie per hanc Gregorij conſtitutionem ſine difficultate currere, quaſi adeò certò apertéque id ſit hac conſtitutione cautum, vt ceſſet omnis quæ antiquitus erat difficultas.

Poſtea verò in cuiuſdam clientis cauſa in ſcriptis patrocinando, (ſi tamen ipſius ſunt quæ ad me delatæ ſunt ſcriptæ allegationes,& non alterius,ementito eius nomine)mutata ſententia acerrimè defendit inſidioſum homicidium non carere immunitate.Cùm enim ſolùm proditorium hoc loco per particulam reſtrictiuam excipiatur, contendit non eſſe ad inſidioſum extendendum. Occurrit autem Farinacio in prædictis allegationibus quadruplex ratio ad probandum his verbis præſentis cõſtitutionis quę proditorium ſolum exprimunt,reuocatam eſſe diſpoſitionem capituli primi de homicidio.

2. Prima eſt,quòd certi tantùm caſus in hac conſtitutione excepti sũt, idque per particulam taxatiuam tantùm. In his autem non numeratur homicidium per inſidias. Natura verò, ac vis dictionis taxatiuæ eſt reſtringere ad ſolos caſus expreſſos, omnémque impedire extenſionem ad alios non expreſſos. *l. properandũ.* §. 1. *Cod. de iudic. & l. ſi cum.* §. *quòd ſi homo. ff. quod metus cauſa.* ergo ſolum proditorium caret immunitate, nec fieri poteſt extenſio ad inſidioſum. Secunda, quoniam in eadem conſtitutione exprimuntur illi caſus per modum formæ correctoriæ, vt patet ex illis verbis §. 5. *Ad vnam tantùm formam reducimus*, &, *Ad vniformem regulam.* Quòd autem in iure pręſcribitur tanquam forma, alterari, vel mutari nullo modo poteſt.Tertia ratio deſumpta eſt ex ſolemni illa contrariorum reuocatione, qua etiam capitulum primum de homicidio reuocari cẽſendum eſt.Quarta & vltima, quoniam præſens conſtitutio eſt correctoria iuris, etiam quoad plures quàm in ea expreſſos caſus, etiamſi ſint in iure aliàs expreſſi,vt patet ex illis §...verbis, quatenus plures,quã hîc expreſſos caſus contineant.Non ſuſcipio hoc loco diſputationem illam generalem, an ius commune quoad aliquid in hac conſtitutione reuocetur, ſed ſolùm in particulari ſuppoſito quòd homicidium proditorium ab inſidioſo diſtingueretur, an ideo cenſenda ſit reuocata per præſentem conſtitutionem diſpoſitio capituli primi de homicidio, ita vt inſidioſo homicidio reſtituta ſit Eccleſiæ immunitas.

Vnde reſpondeo nulla ratione dici poſſe hac conſtitutione reuocari diſpoſitionẽ capituli primi de homicidio. Probo primò ex quadam egregia doctrina gloſſæ *in cap. de conſtitutionibus lib.6. in v. Priorem.* 3.

&c.

& in v. *Reuocare.* dicentis tunc ſolùm poſteriori lege priorem reuocari, quando eſt illi ita directè, & omnino contraria, vt nullo modo ambæ ſimul ſtare poſſint. Tunc enim cùm ſit neceſſe nouam legem vim ſuam obtinere, conſequens eſt prioris vim ceſſare. Hinc rectè notat ibidem Geminian. *n.*17. poſt Io. Monachum, ſi ambæ iſtæ leges poſſint aliqua diſtinctione concordari, vt vtraque ſtare poſſit, ceſſare omnino reuocationem, & ambas ſimul ſuum robur vímque obtinere. Hac ratione videmus aliquando duas leges, quæ videbantur inter ſe contrariæ, alia tertia lege ita per diſtinctionem concordatas, vt omnes ſeruari iubeantur. Produco exemplum ex iure canonico. Erant olim extántque vſque hodie duæ decretales, quæ videbantur inter ſe contrariæ. Vna Lucij III. *in cap. ex cõqueſtione, de reſtitutione ſpoliato.* In qua mulieri quæ impedimenti conſanguinitatis prætextu dimiſſa fuerat à marito, iubet Lucius Papa virum reſtitui antequam procedatur in cauſa conſanguinitatis. Contraria omnino videbatur ſtatuere Clemens III. *in c.* 1. *de ord. cognitionũ.* In ſimili enim cauſa iubet priùs de conſanguinitate cognoſci, virúmque à mulieris impetitione, quouſque cauſa conſanguinitatis per diſſinitiuam ſententiam terminaretur, abſolui. Valde clara atque aperta repugnantia hæc videbatur inter duas leges. Acceſſit Innoc. III. *in c. literas, de reſtit. ſpoliato.* adhibitáque inter eas poſſeſſorij, ac petitorij diſtinctione, ita eas ſublata omni contrarietate cõciliat, vt ambæ ſeruandæ ſint; priorem enim legem Lucij de poſſeſſorio intelligendam dicit, poſteriorem Clementis de petitorio. Sed præter diſtinctionem ſunt & alij quoque modi conciliãdi iura quæ videntur aliquando contraria, nempe per extenſionem à caſu in iure expreſſo ad caſum non expreſſum, in tribus præcipuè caſibus. Primus caſus eſt quando huiuſmodi extenſio eſt fauorabilis antiquo illi iuri contrario: vt cùm caſus iure nouo expreſſus extenditur ad caſum expreſſum iure antiquo, non expreſſum autem nouo iure. Cùm enim iuris correctio & reuocatio odioſa ſit, admittenda eſt hæc extenſio ad tuendum ius antiquum, vt non corrigatur. Secundò quando ex lata ſignificatione vocabuli caſus iure nouo non expreſſus, in antiquo iure poſitus, poteſt ſub expreſſo contineri. Docet hoc Alex. *in l.* 2. *col. prima. ff. de legat. & conſil.* 97. quod incipit, *viſo themate*, & *conſil.* 116. quod incipit, *Nec arguendi ſumus, col. penult. in* 2. *volum.* qui hanc firmat regulam, quam & frequenter inculcat. Eandem recipit Franc. Balbus *in tract. de præſcriptionib. q.* 3. *principali n.* 3. Alciat. *lib.* 2. *de verbor. ſignific. n.* 43. Tertiò fieri poteſt extenſio à propria ſignificatione ad impropriam. Ita Franc. Balbus *loco cit.* Bald. *l.* 1. *col. penult. de ſer. fugit. verſ. Non tamẽ puto.* Affert Balbus exemplum in caſu de quo eſt ſermo *in l. ſi vxor.* §. 1. *ff. ad l. Iul. de adulter.* vt vxoris nomen, quod propriè ſignificat veram & legitimam de iure vxorem, extendatur ad impropriam ſignificationem, nempe ad eam, quæ eſt vxor de facto tantùm, & non de iure. Baldus affert exemplum, ſi pro re mobili ponatur exceptio præſcriptionis. quamuis enim præſcriptio propriè de ſtabilibus dicatur, impropriè dicitu

dicitur etiam de mobilibus. Hanc regulam extendendi ius nouũ correctorium ad caſum in eo non expreſſum ex ſtricta ad latam, atque ex propria ad impropriam ſignificationem, acceperunt ſupracitati Doctores ex gl *in Clem.* 1. *de electione*, in v. *eligatur*, vbi prohibitionem eligendi in Abbatem religioſum alterius religionis, quæ correctoria eſt, extendit ab electione ad alios modos præficiendi ſibi Abbatem ad prouiſionem, & alios, qui impropriè dicuntur electiones. Facit autem hanc extenſionem propter identitatem rationis, quia nõ bene conuenit inter ſubditos vnius profeſſionis, & ſuperiorem alterius. Item ex alia gloſ. *in auth. minoris debitor, Cod. qui dar. tuto. poſſ.* in v. *à curatione*: vbi caſum expreſſum, quòd debitor, ſeu creditor minoris non poſſit eius eſſe curator., extendit ad tutorem non expreſſum, vt neque poſſit eſſe tutor. & ex gl. *in authent. vt hi, qui oblig. ſe*, &c. §. *ſed ſiquis, collat.* 6. Videbor fortaſſe longius quàm par erat ad generalia digreſſus, redeo ad particularia.

4. Et primò certum eſt diſpoſitionem huius conſtitutionis exprimentis homicidium proditorium, & diſpoſitionem capituli primi de homicidio exprimentis inſidioſum, non eſſe vlla ratione inter ſe contrarias, ſed ſolùm vt ſummùm diuerſas. Probatur, quoniam proditorium inſidioſo contrarium non eſt, aut certè non ita directè contrarium, ſed potiùs idem, vt probatum eſt ſuperiùs *cap.* 28. quare exprimẽdo proditorium non poteſt intelligi reuocare inſidioſum.

5. Secundò æquè certum apud me eſt, præſentem conſtitutionem nõ eſſe correctoriam, neque reuocatoriam iuris; ſed ſolùm indultorum, & abuſuum eorum occaſione inductorum. Imò potiùs eſſe reſtitutoriam, & confirmatoriam eiuſdem iuris antiqui, quatenus reuocat indulta, quæ iuri immunitatis multum detrahebant, vt ideo non tanquam odioſa iuri reſtringenda, ſed vt illa fauorabilis amplianda ſit. Id pluribus à nobis probatum eſt ſuprà *in hoc* ipſo *lib.* 5. *parte prima cap.* 7. ideo nunc ſuperſedeo.

Tertiò ſiquid ſit, quapropter homicidium inſidioſum reuocatum cenſendum ſit, id eſt propterea quòd excipiens Pontifex ab immunitate octo caſus per particulam taxatiuam tantùm firmat regulam in caſibus non expreſſis. Quod tamen falſum eſſe probo ex doctrina Panormitani *in c. inter alia, de immunit. Eccleſ. n.* 15. vbi non modò expreſsè docet, ſed etiam efficaciter probat, vbicunque noua lex diſponit in materia antiqui iuris communis, & aliquos caſus excipit, nõ firmare regulam contra ius commune in caſibus non expreſſis. Probat per textum *in c. ad audientiam, de clericis non reſidentibus*. Vbi conſtitutionem Meldenſis Eccleſiæ ab Apoſtolica ſede confirmatam, vt canonici non reſidentes priuentur fructibus præbendarum, exceptis duobus caſibus ægritudinis, ac ſeruitij ſedis Apoſtolicæ, declarat Pontifex non reuocare ius quod excipit canonicos morantes extrà in ſeruitio Epiſcopi, *c. de cætero, de clericis non reſidentibus*. Imò ſuppleri illã nouam conſtitutionem hoc iure antiquo. Imò idem Panormit. *ibidẽ* poſt gloſſam, & Bart. *in l. ſerui. ff. de vſucapionib.* addit etiamſi excipiat aliquem caſum cum dictione taxatiua tantùm, adhuc manere exceptos alios caſus in iure expreſſos, 6.

ſos, & allegat textum *in c. quoniam frequenter, in primo reſponſo, vt lite non conteſtata.* iuncta gloſ. in v. *regulariter*, vbi cùm textus paucos quoſdam enumeret caſus, gl. multo plures ſupplet ex aliis iuribus vſque ad viginti, quanquam in eo capitulo non inuenio dictionem taxatiuam. Adde quòd dictio taxatiua in hac conſtitutione nõ reſtringit caſus in iure, ſed ſolùm in indultis expreſſos; ius enim ſemper in ſuo robore eſſe vult, vt in d. c. 7. probatum eſt.

7. Quartò etiamſi conceſſerimus hanc conſtitutionem eſſe iuris correctoriam, & aliquo modo contrariam diſpoſitioni capituli primi de homicidio, adhuc non eſſe neceſſe reuocari homicidium per inſidias. Non enim ſunt vſqueadeo contraria, vt non poſſint conciliari, ita vt vtraque lex vim ſuam obtineat. Poſſunt autem concordari omnibus illis modis iam expreſſis. Et primò concordantur diſtinctione, vt inſidioſum dicatur homicidium ratione principij, & præparationis, quæ tota clam fit, proditorium ratione exequutionis ac finis, quia in palàm exit; extenſione verò cõcordantur quatenus nomen proditorij ad inſidioſum extenditur, fauore iuris antiqui, ne quid de eo detrahatur, fauorabile etiam iuri nouo, in quo Pontifex expreſsè profitetur velle ſe addere aliquos caſus præter eos qui antiquo iure expreſſi erant. Secundò probo non reuocari per aliam egregiam Panormit. doctrinam in repetitione *c. Eccleſiæ S. Mariæ, de conſtitutionib. n.* 32. dicentis quoties noua lex in veteris correctionẽ venit, non corrigere eã, ſed ſimul cũ ea concurrere, vt vtraque vim ſuam habeat. *l.* 1. *§. dixerit aliquis. ff. de publican. & c. Felicis. §. per hoc quoque, de pœnis lib.* 6. Vbi quamuis non pauca eſſent in eos cõſtituta, qui propriũ Epiſcopũ occidiſſent. Declarat tamen Pontifex per eam legem corroboratiuam ne quicquam derogari ſecularibus poteſtatibus de facultate vtendi Principum legibus contra eoſdem homicidas. Iã verò ſi finẽ præſentis cõſtitutionis conſideremus, apertiſſimè apparebit, eam eſſe iuris antiqui corroboratiuã, & quodãmodo reſtitutiuã. Cùm enim pleriſque in locis orta eſſet ratione quorũdã indultorum non mediocris immunitatis Eccleſiæ confuſio, ac perturbatio, vt dicitur in huius cõſtitutionis §. primo, graue iuriſdictionis eccleſiaſticæ præiudiciũ §. tertio, volens Pontifex opportunè prouidere ne eccleſiaſtica immunitatis iura planè cõculcarentur, & negligerentur, vt dicitur §. quarto, aliquid etiã ad terrorem delinquẽtiũ permiſit, caſúſque plures excipit: ergo pænè collapſa immunitatis iura reſtituit.

Demũ addo, quicquid pertinax quiſpiã in aliis mũdi partibus contenderit, vt reuocatã arbitretur diſpoſitionẽ capituli primi de homicidio, adhuc in hoc noſtro Siciliæ regno homicidiũ inſidioſũ, ſicut & omne homicidiũ ex propoſito caret immunitate propter noſtrã ſpecialẽ legẽ, de qua ſuprà dictũ eſt *lib.* 3. Vt enim nouo iure non derogatur ſpecialibus locorum conſuetudinibus, ita neque ſpecialibus iuribus ac legibus, niſi exprimatur. 8.

Ad primam Farinacij rationem reſpondeo per expreſſionem horum caſuum, pérque particulam taxatiuam, non præiudicari ceteris in iure expreſſis, imò potiùs eos confirmari; maximè verò homicidium inſidioſum per prodi- 9.

HHh 2 torium

torium excludi, cùm per diſtinctionem & ampliationem commodè ſimul ſtare queant, vt patet ex quarto dicto.

10. Ad ſecundam primò admittendo præſcribi formam, dico illam non iuri moderando, ſed indultis reformandis præſcribi; ſecundò hanc formam non præiudicare caſibus in iure expreſſis; tertiò homicidium inſidioſum non excludi per proditorium.

11. Ad tertiam reſpondeo, ſi totam illam reuocationem non modò diligenter attentéque, ſed per omnem poſſibilem calumniam conſideremus, non poſſumus eam ad minimam aliquam iuris reuocationem intorquere, adeò clarè, apertè, dilucidè ſolùm indulta reuocat, ex quibus abuſus omnes orti ſunt.

12. Ad quartam reſpondeo eodem modo de indultis intelligi.

PARS QVINTA.

De ſexto caſu ab immunitatis priuilegio excepto, nempe de Aſſaſſinis.

TAm horrēda eſt delicti huius immanitas, támque deteſtāda ſæuitia, vt ait Innoc. *in Concil. generali*, & habetur *in c. 1. de homicid. lib. 6.* vt qui id committunt, non ſolùm corporum, ſed mortem procurent etiam animarum, quæ verba ſatis eſſe deberent, vt cuiuſuis efferatæ mentis crudelitatem ad manſuetudinem flecterent. Vix enim ea legere, aut cogitare quis poteſt, quin rigeant capilli, & toto corpore perhorreſcat. Horrenda immanitas, deteſtanda ſæuitia, ſitire proximi non modò corporis temporalem, ſed animi etiam æternā mortem. Cogitet, oro, quiſquis de aſſaſſinio committendo cogitat, cogitet, inquam, an illo vniuerſalis iudicij die crudelitatis, & vindictæ apud iratum iudicem poſſit reperiri clementiæ ipſius deteſtanda crudelitas, quid humanitatis, horrenda inhumanitas; quid manſuetudinis, efferata ſæuitia; quid expectaturus ſit vitæ, qui mortem aliorum ſitierit, atque intulerit nō modò corporum, ſed etiam animarum. Quas voces illæ tunc contra eum edituræ ſint animæ è mediis flammarum incendiis, quas ipſe ſuo aſſaſſinio æternis incendiis addixit, apud iuſtum ſeuerúmque iudicem interpellantes, niſi vt iiſdem ille flāmis, aut atrocioribus ſubiiciatur.

Quid & quotuplex ſit aſſaſſinium.

CAPVT XXXII.

ASSASSINOS à ſcindendo dictos putant canoniſtæ: Io. Andr. Geminian. Ancharan. Archidiacon. & alij *in c. 1. de homicid. lib. 6.* perexigua ſanè ac pænè nulla vocis ſimilitudine: commodiùs fortaſſis, ac probabiliùs ab aſſir, ſiue, aſſis antiqua Latina voce duxerimus, quæ ſanguinem ſignificabat, vt ait Feſtus *lib. 1. de veterum verborum ſignificatione*, vnde & aſſaratum etiam vocabant potionem ex ſanguine, vinóque mixtam, vt hac ratione aſſaſſini dicantur, quaſi viri ſanguinum, ſeu ſanguinolenti, ſiue quia ſint proprij ſanguinis prodigi, ſiue alieni: fuerunt enim aſſaſſini quidam Saracenorum populi, Saraceno Baroni ſubiecti, in ea opinione educati, vt 1.

ſibi

ſibi certò perſuaderent, ſi in ipſius domini obſequium occideretur, ita ſe demum beatos futuros. Hinc fiebat vt eorum Baro, ipſorum operas ad occidendos homines cuipiã offerenti pecunias locaret, ipſique tanquam proprij ſanguinis contemptores, ac prodigi, vt domino ſuo rem gratam facerent, in aliorum effundendo ſanguine nihil metuerẽt. Ita gl. *in c. 1. de homicid. lib. 6.* & Volaterranus *lib. 11. de ſectis Syric.* Paul. Æmil. *in lib. de rebus Frantor.* qui etiam meminit cuiuſdam Arſacidæ dictorum aſſaſſinorum Principis, qui accepta à quibuſdam pecunia ad S. Ludouicum Francorum Regem occidendum nonnullos ex ſuis ſubditis deſtinarat, adeò Princeps ferus, & barbarus nullo diſcrimine ad Chriſtianorum edendã cędem ſuorum obedientia abutebatur, & Chriſtianorum innocentiam, etiam ſanctorum ſanguinis infidelium manibus cum magno fidei & Chriſtianæ religionis opprobrio fundebatur. Id adeò inoleuerat, vt plerique nobiles Chriſtiani, ſi quã alicuius potentis inimicitiam incurriſſent, præuenire pretio barbarum illum Principem feſtinaret, vt vitam ipſi ſuam ab eo prius pretio redimerent, quàm mortem inimicus emiſſet: quo fieret, vt vtrinque barbarus Chriſtianis pecuniis diteſceret.

2. Ab his ſanguinolentis populis, qui mediante pecunia cædes patrabant, aſſaſſini nomen ad omnẽ qui mediante pecunia hominem Chriſtianum occidit deriuatum eſt. Vocatúrque aſſaſſinium omne homicidium quod pecunia mediante committitur, támque aſſaſſinus eſt qui dat, quàm qui accipit pecuniã ad occidendum. Vnde licèt diſpoſitio *c. 1. de homicidio lib. 6.* quantum ex verbis illius textus apparet, de illis ſolùm loquatur, qui Chriſtianos per infideles mediante pecunia occidi faciebant, ſiue quòd non facile tunc inuenirentur Chriſtiani, qui ſuas operas in Chriſtianorum necem venderent, ſeu locarent, ſiue, quod facilius, aut certius, per illos Saracenos Chriſtiani necabantur, à quibus minus poterant cauere, tamẽ hodie veri aſſaſſini ſunt, verúmque aſſaſſinij crimen committunt quicunque mediante pecunia occidi faciunt Chriſtianum, ſiue per alios Chriſtianos id faciant, quales innumeri hodie in hac vrbe (quod grauiter dolendum eſt) reperiuntur. Vtinam non etiam ordinis clericalis, qui minimo pretio quatuor, ſex vel decem ſcutorum operas ſuas locant ad quemlibet interficiendum. Ita expreſsè Placha *lib. 1. delictor. c. 19. n. 2.* Viuius *in lib. communium opinionum,* in v. *Aſſaſſini omnes.* Capic. *deciſ. 112. & 155.* Conrad. *in pract. fol. 237. n. 1.* Clar. *in lib. 5. ſent. §. Aſſaſſinium.* Imola, Geminian. Franchus, Archidiaconus *in d. c. 1. de homic. lib. 6.* & Bartol. *in l. non ſolùm. §. ſi mandato. ff. de iniur.* Salicet. *in l. ea quidem. Cod. de accuſationib.* Angelica *in v. Aſſaſſinus,* in initio. Idem ſentit Paul. Caſtren. *in l. 1. §. final. ff. de eo per quem fuit.* Bald. & Salicet. *in l. nõ ideo minus. Cod. de accuſationib. col. penult.* Angel. *in l. qui ſepulchra. Cod. de ſepul. viol.* Hippolyt. *in l. vnica, Cod. de raptorib. virg. n. 103.* Alex. *conſil. 166.* Carrer. *in pract. crimin. tit. de homic. §. circa tertium,* in initio, quam ſententiam Aretin. *in conſil. antepenult. col. 16.* non ſolùm teſtatur eſſe communem, ſed fortaſſis etiam cõſuetudine receptam, & Conrad. vbi ſuprà teſtatur omnes Doctores in

hoc conuenire. Vnde Clarus *lib. 5. ſententiarum. §. aſſaſſinus*, ita abſolutè aſſaſſinum definit: Eſt ille qui aliquem Chriſtianum occidi pretio mandat alteri, ſiue fideli, ſiue infideli.

3. Illa tamen conditio neceſſariò requiritur ad aſſaſſiniū inter Chriſtianos, vt is qui mediante pecunia occiditur ſit Chriſtianus, vt notat Io. Andr. *in c. 1. de homicid.* quem ſequuntur communiter Doctores, vt teſtatur Alex. *d. conſil. 166. in fin. lib. 7.* & eſt ſententia omnium conſenſu ſtabilita, vt inquit Placha *d. c. 19. n. 8.* Cuius qualitatis defectu idem Io. Andr. *loco cit.* ait ſe liberaſſe quendā imputatū de aſſaſſinio, quòd in proceſſu non erat probatum occiſum fuiſſe Chriſtianum. & Io. Arno. *cautela 25.* quæ incipit, *vos ſcitis*, ait ſe in facto ita iudicaſſe. & licèt Clar. *in d §. aſſaſſinus*, putet hanc defenſionem apud ſenatum Mediolanenſem parum valituram, dummodo probaretur hominem mediante pecunia occiſum fuiſſe in territorio Chriſtianorum, propterea quòd, cùm infideles non ſint ſoliti inter Chriſtianos conuerſari, qui in territorio Chriſtianorum reperitur, habendus eſt pro Chriſtiano, & tunc ſolùm id admittendum putet, cùm reus probaret occiſum fuiſſe infidelem. Id tamen ſolùm habet locum in ſtatu Mediolanenſi, & ſimilibus, in quibus non ſolent degere infideles, ſecus in ſtatu Veneto; præſertim verò in vrbe Venetiarum, vbi infidelibus commercia cū Chriſtianis habere licet. In ſtatu S. Romanæ Eccleſię, vbi Iudæi morari liberè permittuntur in noſtro. Siciliæ regno, præſertim verò Panormi, vbi non ſolùm ſerui innumeri pænè ſunt, è quibus non pauci in infidelitate ſua viuunt, ſed aliqui etiam liberi viuere etiam magno numero diu permiſſi ſunt.

Quanquam modò pænè nulli, aut quàm pauciſſimi liberi ſint, cùm edicto Illuſtriſſimi atque Excellentiſſimi Comitis Albæliſtæ Siciliæ Proregis, liberi omnes, qui in infidelitate viuebāt, hinc eiecti ad ſuas terras redire permiſſi ſunt. Vbicunque ergo infideles ſiue Iudæi, ſiue Arabes, ſiue Saraceni, ſiue Turcę inter Chriſtianos, ſiue ſerui, ſiue liberi viuunt, ibi probanda videtur actori qualitas, quòd occiſus ſit Chriſtianus. 4.

Ex his apparet in rigore loquendo duplex eſſe aſſaſſinij genus, vnū eorum, qui occidi mandant Chriſtianos per infideles mercede conductos, imò neque per quoſcunque infideles, ſed per quoſdam ſubiectos domino Saraceno, à quo ſubditorū infidelium operam ad occidendos Chriſtianos conducebant Chriſtiani, vt apertè colligitur ex verbis *dicti c. 1. de homic. in lib. 6.* quod aſſaſſinorum genus iam conquieuit, neque quicquam tale hodie auditur; contra hoc directè conſtituta fuere quæcunque diſpoſita ſunt in dicto capitulo primo. Valde enim frequens tunc erat illos Saracenos ad Chriſtianos occidendos conducere. 5.

Alterum aſſaſſinij genus eſt quod priori ſucceſſit, & illud paulatim omnino abrogauit. Siue enim pœnarum metu quæ in dicto capitulo poſitæ ſunt, ſiue quòd Chriſtiani eo exemplo infidelium paulatim allecti ſunt ad locandas ſuas operas in Chriſtianorum necem, ſiue quòd Chriſtiani cùm in eadem vrbe degerent minori pretio operam ſuam locare cœperint, vendendi Chriſtiani 6.

ni ſanguinis temeritas ad Chriſtianos è Saracenis tranſlata eſt. Omneque aſſaſſinium per Chriſtianos homines committitur: mediâte pecunia Chriſtiani per Chriſtianos mandantur occidi. Nulliſque alij ſunt hodie aſſaſſini, nullum aſſaſſinij crimen, niſi quod Chriſtianus per Chriſtianos mediante pecunia fieri mandat. Hi hodie & vulgo dicuntur aſſaſſini, & ſoli ſunt, quorum eo grauius eſt peccatum, quo Chriſtiani ſunt, qui Chriſtianum ſanguinem vendunt, & Chriſtianis non modò corporibus, ſed etiam animabus mortem afferunt, quóque apud infideles nihil de hoc crimine auditur, vt quis pecunia mediante alium infidelem aut occidat, aut mandet occidi.

An vtrique aſſaſſinij generi debeantur cùm cæteræ pœnæ capituli primi de homicidio libro 6. tum priuatio immunitatis.

CAPVT XXXIII.

1. DISPOSITIONEM omnem dicti capituli primi cum ſuis pœnis etiam ad eos aſſaſſinos pertinere, qui Chriſtianum hominem mediante pecunia occidi mandant per Chriſtianos, tenent expreſsè Io. Andr. Imol. Geminian. & Franchus *in d.c.*1.*lib.*6.& ibi Anchar. Bart. *in l. non ſolùm.* §.*ſi mandato.ff. de iniur.& l. Cicero.ff.de pœnis.* Bald. & Salic. *in l.non ideo minus, de accuſationib.* Alex. *conſil.* 166.*lib.*7. Angel. *in l. qui ſepulchra. de ſepul. viol.* Hippol. *in pract. crimin.* §. *examinanda n.* 21. *&* §. *diligenter n.* 156. *& l. vnica. Cod. de rapt. Virg. n.*103. Carrer. *in practice tit. de homic.* §. *circa* 3. Angelica *in v. aſſaſſinium.* Clar. *in lib.* 5. *ſentent.* §. *aſſaſſinium*, quorum opinionem Aretin. teſtatur eſſe communem, quod idem teſtatur Boſſ. *in tit. de mandato ad homic. n.* 16. & Couarr. *lib.*2.*var. reſol.c.*20. *n.* 10. & licèt text. dicti capituli primi expreſsè loquatur de priori genere aſſaſſinij, vt patet intuenti, quòd ſi verbis textus inhærendum ſit, ad hos ſolos reſtricta videantur, & in pœnis facienda ſit ſtricta interpretatio, vt de ſe notum eſt: tamen prædicti Doctores attendentes ad cauſam finalem in textu expreſſam occurrendi animarum periculis, & tam nefarias præſumptiones eccleſiaſtico mucrone feriendi, ampliandam putant diſpoſitionem pœnalem iuxta amplitudinem cauſæ finalis, nempe fauoris animarũ. Vnde Iacobus Vngarellus *in additionibus ad ſummam Angelicam, in v. Aſſaſſinus, in lit. D.* addit conſtitutionem pœnalem concernentem fauorem animarum eſſe latè interpretandã. probat per gloſ. *in c. generali. de elect. lib.*6.

Contrariam ſententiam tenet Archidiac. *in d.c.*1. Aretin. *conſil.* 165. 2.
Sylu. *in v. Aſſaſſinus q.*1. Nauarr. *in manual. n.*135.*excommunicatione* 29. *lib.*6. *decretal.* vbi pauca de his loquitur, quia hodie non videmus, inquit, tales interfectiones. Idem tenet Caietanus *in v. excommunicatio, caſu* 16.*& in v. Aſſaſſinus.* & Alberic. *in ſuo dictionario, in v. aſſaſſinus*, & Couarr. *lib.*2.*var.reſol.c.*20.*n.*10.*verſ.*7. licèt fateatur contrariã ſententiã eſſe communem, ab ea tamen recedit, & affert pro ſe etiã Io. Andreã.

Mihi verò etiamſi prior ſenten- 3.
tia valde probabilis videatur, & ſicubi conſuetudine recepta ſit, ſeruanda ſit, tamen vbi de illa conſuetudine

tudine non conſtat, poſterior tanquam mitior tenenda videtur,& de hoc noſtro regno, ac de hac ipſa ciuitate, vbi frequentia huiuſmodi aſſaſſinia per Chriſtianos mercede conductos cum ingenti animi dolore, & audimus, & videmus, vbi etiam nonnulla quæ antequam cóplerentur ad noſtras aures peruenerūt,partim impediuimus Dei gratia, partim impedire tentauimus, illud affirmare poſſumus, neque pœnam excommunicationis,neque pœnam diffidationis,neque pœnas latas cótra eos qui receptant, defendunt, vel occultant eſſe vſu receptas, ideoque eas apud nos locum non habere.

4. Aſſaſſinos non ſimpliciter morte affici, ſed ſecundùm aliquos ad equorum caudas alligatos raptari, vt in pluribus locis de conſuetudine receptum eſſe teſtatur Socin. quem refert Placha *lib. 1. delictor. c.19.n.5.*vel etiam membratim, & in fruſta concidi, vt teſtatur Carrer. *in pract.fol.294.n.35.*& Clar.*d.§.Aſſaſſinus,verſ.ſed quæro.*

5. Addit Clar.puniri in hoc delicto etiam attentatum, quamuis non ſequatur mors,propter criminis maximam atrocitatem. quod frequentiſſimo omnium conſenſu receptū eſſe teſtatur Couarr. *in repetit. clement. ſi furioſus, de homicid. fol.* 180. & Remig. *de immunit. Eccleſ. fallēt.* 15.*n.* 18. & quoniam diuerſimodè per iudices diuerſos, imò in diuerſis cauſis per eundem iudicem videmus & legimus cōdemnari, aliquādo pœna mortis ordinaria,aliquando extraordinaria ad perpetuas triremes, aliquando etiam ad pœnam pecuniariam,ideo Clar. *in d. §.aſſaſſinium, verſ.ſcias etiam,in fin.*putat id eſſe arbitrio iudicis relinquendum, attenta qualitate facti &perſonarū. Sed venio ad pœnam priuationis immunitatis eccleſiaſticæ, ac ſi loquamur de primo aſſaſſinorum genere, nullum inuenio qui eiuſmodi aſſaſſinis prodeſſe putet immunitatis priuilegium,etiamſi mors tentata, ſequuta non ſit, ſed omnino ab Eccleſia excludendos.per *c. 1. de homicid. lib.6.*ex quo id palàm deduci tenet Couarr. *lib.2. var. reſol. c.20.n.10.verſ.ſeptimo,& ad inſtitutū.* De ſecundo verò genere Couarr. putat ad immunitatem admittendum eſſe, quantum ad præciſam aſſaſſinij rationem pertinet,propterea quòd ipſe putat, vt diximus,diſpoſitionem dici capituli primi ad hos nequaquam pertinere. Quòd ſi cum aſſaſſinio coniuncta ſit qualitas proditorij,quod,vt ipſe fatetur, frequentiùs contingit,caret immunitate, ratione huiuſmodi qualitatis adiunctæ. Speculum *in 2. parte tract. de conſil. cap.45.* ſenſit quidem etiam hos de iure antiquo carere immunitate: quoniam autem videbat id non ita clarè cōſtare, optauit lata certa lege conſtitui,ſic enim cenſuit Chriſtianæ reipublicæ conuenire. Clarus tam *in d. §.aſſaſſinium. verſ. Item licèt aſſaſſinus,*putat omnino carere immunitate. Idem ſentit Farinac. 1.*parte criminal. q.28.n.* 26. & licèt videatur coincidere cū Couarruuis,cū enim dixiſſet homicidium per inſidias carere immunitate, ſubdit multo magis carere homicidium per aſſaſſinium, quia aſſaſſinus proditor eſt;tamē verè ſenrit aſſaſſinium quatenus præcisè aſſaſſinium,& non ſolùm ratione proditorij,carere illa. Nam dicit multo magis carere aſſaſſinium, ſi multo magis;ergo aliquam nouam qualitatem addit, propter quam multo magis

magis careat, quæ eſt ipſa ratio aſſaſſinij. Prærerea addit aliā rationē quæ de ipſo aſſaſſinio in ſe probat, nempe quia quando verſamur in atrociſſimis propter quæ clericus venit degradandus, & tradendus curiæ ſeculari, non habet locum immunitas templorum: venit autē degradandus, & tradendus propter aſſaſſinium. per dictum capitulū primum de homicidio: ergo ratione aſſaſſinij caret immunitate, quiſquis id committit. Idem ſentit Remig. *in tract. de immunit. Eccleſ. fallent.* 15. n. 8. Marcus Mantua *lib.* 5. *obſeru.* 41. &, vt docet Couarr. *loco cit.* idem ſentire debent omnes qui putant diſpoſitionem dicti capituli primi de homicidio, ad hoc ſecundum aſſaſſinorum genus pertinere. hanc eandem ſententiā crebriorem, & apud ſcribentes magis receptam eſſe teſtatur Petrus à Placha *in epit. delictor. cap.* 19. *n.* 24.

6. Demū præſenti cōſtitutione Gregorij XIV. ſatisfactum eſt deſiderio, ac votis, ſpeciali, & aperto iure ablata eſt immunitas, etiam huic poſteriori aſſaſſinorū generi. Diſponit enim ſimpliciter de aſſaſſinis, nihil exprimens, neque verò innuens de illis infidelibus, aut Saraceno domino ſubiectis, & diſponit hoc tempore cùm ceſſarunt iam illi infideles mercede conduci, vixque extaret vlla de eis memoria, niſi in dicto capitulo primo cōſeruaretur. Nullum autem hoc tēpore aſſaſſinium auditur fieri, niſi per Chriſtianos mandatarios mercede conductos. Ideóque nullus ampliùs reliquus eſt ambigendi locus.

P. Gambac. de immun. Eccl.

An diſpoſitio præſentis conſtitutionis quatenus de aſſaſſinis ſimpliciter loquitur, regulanda ſit iuxta diſpoſitionem capituli primi de homicidio lib. 6.

CAPVT XXXIV.

QVONIAM in præſenti conſtitutione Pontifex nihil aliud de aſſaſſinis diſponit, niſi quod ad Eccleſiarum immunitatē pertinet, ſtatuens non eſſe ad eam admittendos. In *c.* verò *primo de homicid. lib.* 6. ad arcendam tanti grauitatem flagitij pleræque pœnæ conſtitutæ ſunt, perſonæque acceſſoriæ non paucæ iiſdem quibus principales pœnis ſubiiciuntur, ideo in præſenti cap. nihil quidē de aliis pœnis, ne ab inſtituto digrediamur, dicere intendimus, ſed ſolùm an hæc pœna priuationis eccleſiaſticæ immunitatis regulanda ſit iuxta ea, quæ de aliis pœnis eo loco conſtituta ſunt, inueſtigare: vt cùm tria præcipuè in d. c. conſtituta ſint. Primum contra facientes Chriſtianum occidi per aſſaſſinos mediante pecunia. Secundum contra mandantes Chriſtianum occidi per aſſaſſinos mediante pecunia, etiamſi mors ſequuta non ſit. Tertium contra complures perſonas acceſſorias receptantes, defendentes, occultantes huiuſmodi aſſaſſinos: nobis inquirendum ſit, an eadem ratione loqui debeamus de hac pœna priuationis immunitatis contra omnes prædictas perſonas. 1.

Et primò quæro, an mandans Chriſtianum occidi per aſſaſſiniū ex ſolo mandato priuetur immunitate, ſicut & alias incurrit pœ- 2.

Digitized by Google

nas. De his enim pœnis gl. *in d.c.* 1. *de homicid. lib.* 6. in v. *mandauerit*, dicit in hoc delicto etiamſi is, qui mandauit, dum res adhuc eſt integra reuocet mandatum, non euadere pœnas, & rationem affert, quia hoc caſu ipſum mandatum eſt delictum in ſe conſummatum, cùm ipſum in ſe ſit expreſsè prohibitum in lege, & ipſi ſit taxata pœna, etiamſi occiſio ſequuta non ſit: ergo vndecunque eueniat vt mors non ſequatur, adhuc ſemper pœnam meretur, ſiue eueniat ex eo quòd mandans reuocauit, ſiue ex eo quòd mandatarium pœnituit, ſiue quòd conatus eſt, ſed non potuit occidere, ſiue ex quacunque alia cauſa. Hanc gloſſæ ſententiam recipiunt communiter eo loco Doctores, Io. Andr. Franchus, Gemin. & Ancharan. ac præterea Sylu. *in v. Aſſaſſinus, n.* 1. *v.* 2. *mandans*. & Iacob. Vngarell. *in addit*. Franchus id locũ habere non ſolùm ſi agatur ad puniendum hoc delictum aliqua pœna extraordinaria quatenus in atrocioribus puniri ſolet attentatũ, ſicut dictum eſt à nobis ſuprà hoc eodem lib. *parte* 4. *cap.* 3. cùm de homicidio proditorio loqueremur: ſed etiamſi agatur ad puniendum pœna ordinaria, quæ contra mandantem conſtituta eſt. & hoc eſt ſpeciale in hoc delicto, vt eaſdem omnino pœnas incurrat ex mãdato non ſequuta morte, & non ſe reſtringit ad certam vllam cauſam non ſequutæ mortis, ſed ſimpliciter incurri vult morte non ſequuta.

3. Hinc rationabiliter quæro de hac pœna priuationis immunitatis, an eadem ratione incurratur ex ſolo mandato, illo etiam reuocato, vel ex quacunque alia cauſa, non ſequuto effectu occiſionis. Secundò dubitari poteſt de mandatario, an exequendo mandatum mediante pecunia factum careat immunitate Eccleſiæ, hic enim virtute dicti capituli primi de homicidio nullas pœnas taxatas habet quas ipſo facto incurrat; ergo neque priuationem immunitatis.

Tertiò an Chriſtianus mediante pecunia mandans occidi infidelem careat immunitate Eccleſiæ, ſiue mandet eũ occidi per Chriſtianos, ſiue per infideles. Quo caſu non incurret pœnas dicti capituli primi de homicidio, vt dictum eſt paulo ſuperiùs *cap.* 32. qui caſus diligenter aduertendus eſt; non enim cõſueuit, facile animaduerti. Memini ſub Illuſtriſſimo & Excellentiſſimo Comite Albæliſtæ Sicilię Prorege optimo, atque integerrimo; Archiepiſcopo verò Panormitano Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo Don Cæſare Marullo, cuius memoria ob reformatam totam hanc vrbem viuit in omniũ animis, & in perpetuum viuere creditur apud Deum: cùm vtriuſque authoritate conuocatis ex pleriſque religioſorum familiis non paucis Theologis Illuſtriſſimo Magnæ Regiæ Curiæ Præſide Zifuentes, ac ſpectabili tunc fiſci Patrono, nunc autem Illuſtriſſimo eiuſdem Magnæ Regiæ Curiæ Præſide Io. Franciſco Rao inſigni noſtri ordinis amico ac benefactore agitata eſſet cauſa cuiuſdam, qui metu miniſtrorum Curiæ in quoddam ſanctimonialiũ monaſterium ſeſe per muros demiſerat, qui aſſaſſinus prætendebatur, eo quòd rumor eſſet Reginanã Tuneti quæ Panormi commorabatur mediante pecunia occiſam eſſe, in cuius homicidij ſuſpicionem 4.

nem is propter eam fugam veneſrat, multaque hinc inde per diuerſos adducta eſſent, nemo id tetigit, quo quàm facillimè cauſa expedita eſſet, occiſam infidelem fuiſſe, quas canonica iura non protegunt.

5. Quarta dubitatio, an perſonæ illæ acceſſoriæ, quæ in d. c. primo eiſdem pœnis, quibus principales ſubiiciuntur, iuxta eandem diſpoſitionem intelligendæ ſint eodem modo carere immunitate.

6. Quinta quomodo, & cui conſtare debeat de hoc crimine aſſaſſinij, vt excludatur reus ab immunitate, & an requiratur ad id aliqua ſententia ſaltem declaratoria.

7. Pro tot dubitationum ſolutione aduertendum eſt, maiorem in his eſſe difficultatem, quàm prima facie præſeferant. Eſto enim in homicidio per illos Saracenos pecunia conductos mandato; ſeu etiam commiſſo locum habeant illæ pœnæ, atque id omne circa priuationem immunitatis iuxta dicti cap. diſpoſitionem regulandum ſit: at in homicidio mandato, ſeu commiſſo mediante pecunia per Chriſtianos vt illæ locum non habent pœnæ, vel certè dubiū eſt habeántne locum, non apparet quomodo hæc immunitatis priuatio iuxta illam diſpoſitionem dubiam niſi fortaſſe dubiè regulari poſſit. At ſic nihil haberemus certi, & in re dubia difficile eſt reperire vbi tutò figamus pedem.

8. Sed pro fundamento tot dubitationum valde probabile mihi eſt, cùm hac conſtitutione certò conſtitutum ſit hoc crimen quo per Chriſtianos Chriſtianus mediante pecunia occidi mandatur, verè crimen aſſaſſinij eſſe, carereque immunitate, poſſe hanc ipſam pœnam priuationis immunitatis, quæ hoc nouo iure contra id expreſsè ſtatuitur, regulari, iuxta ea quæ in illo capitulo primo conſtituta ſunt contra illos aſſaſſinios infideles. & hoc diligenter nota, videtur enim mihi ſatis firmum fundamentum, vt ampliato aſſaſſinij crimine ad hos pœna his conſtituta iuxta eam diſpoſitionem quæ de aſſaſſinio loquitur, reguletur. quo poſito venio ad ſingulas dubitationes.

Quod ad primam attinet difficultatem, cùm de aſſaſſinio conſtitutum expreſsè ſit æquè puniri mandátem non ſequuta morte, ac ſi mors ipſa ſequuta eſſet, idem omnino dicendum videtur de hoc poſteriore genere aſſaſſinij eo ipſo quòd expreſſo iure aſſaſſinium vocatur, & eſt verè aſſaſſinium. Non contendo hoc aſſaſſinium ſubiacere illis iiſdem pœnis, quod tamen plerique non ſine probabili ratione contendunt, ſed contendo in hoc delicto id quod eſt attentatum puniri eodem modo quod ſi eſſet completum, propterea quòd ſic iura diſponunt attentatum pro completo haberi, eandémque ordinariam incurrere. 9.

Hinc ad pœnam priuationis immunitatis, quæ præſentis eſt inſtituti, deſcendendo dico quando ipſum mandatum eſt in ſe completum, itaut nulla alia re indigeat in ratione mandati, etiamſi ante exequutionem reuocatum ſit, carere immunitate Eccleſiæ mandantem, quòd ipſum mandatum adhuc pendeat, ſeu maneat impendenti, itaut aliquo adhuc indigeat ad rationem completam mandati, non carere immunitate. 10.

Digitized by Google

11. Voco autem mandatum in quo pecunia interuenit completum in ratione mandati, itaut nulla alia re indigeat ad rationem mandati, quando mandatarius nihil omnino expectat à mandante quod ipſum moretur, ne illud exequatur: quoties autē mandatarius aliquid expectat à mandante, vt delictū exequatur, mandatum dicitur adhuc incompletum, ac pendens. Exempli gratia, habitus eſt tractatus inter mandantem, & mandatarium, de aliquo occidendo mediante pecunia, non tamen pacti ſunt, neque de pretio, neque de loco modóque occidendi, neque quicquā certi concluſum eſt, non dicitur completum mandatum in ratione mandati. Aut concluſum quidem eſt pactum; ſed inter eius conditiones vna poſita eſt, vt antequam mandatarius id exequatur, mandans teneatur ei totam promiſſam pecuniam, vel eius partem, donec ea tota pecunia iuxta pacti formā perſoluatur, mandatum dicitur incompletum, quia mandatarius pecuniam expectat, vt mandatum exequatur, nec tenetur exequi donec ea pecunia perſoluatur. Quòd ſi pacti ſint, vt nihil mandatario perſoluatur, niſi poſt factam occiſionem, vel mandans iam ſoluerit pecuniam, quam ex pacto antea ſoluere tenebatur, iam dicitur completum mandatum. Quia mandatarius iam nihil expectat à mandante, ſed ſolùm opportunitatem captat perficiendi. Antequam mandatum ſit omnino completum in ratione mandati, mandans poteſt illud reuocare, & ſi reuocet, euadit pœnam ordinariam æqualem delicto completo, & vt ſummum ſolùm poteſt puniri pœna extraordinaria, qua in atrocioribus punitur, attentatum in ratione attentati, actione ex mandato, ſicut in aliis atrocibus, de qua re dictum eſt ſuprà in homicidio per inſidias, ſeu proditorio, *cap.* 30. Sed longe probabilius eſt, & apud me certū, euadere omnem pœnam, tum quia ad pœnam incurrendam in atrociſſimis non ſatis eſt ſolum mandatū, ſed requiritur vt ventum ſit ad aliquem actum proximum, tum quia cum mandatum nondum ſit completum in ratione mandati, non poteſt dici verè mandatum, nec meretur pœnam meri mandati, ad quam neceſſariò requiritur, vt mādatum ſit perfectum, & completum ex parte mandantis. Idémque ſtatuo iudicium, ſi mandans inter cætera pacta poſuiſſet vt mandatarius non exequeretur delictum, niſi poſt certum dierum numerum, vel niſi poſt diſceſſum mandantis ab ea ciuitate, vel alia ſimilia; quouſque enim impleatur conditio, ſemper mandatum eſt pendens, & non completum. Hinc ad dubitationē reſpondeo, quamuis habitus ſit tractatus, & non concluſus, vel concluſus quidem, ſed non ſint impletæ conditiones, nec completū omnino mandatum, ſiue mandans reuocauerit mandatū, ſiue nō, vt non incurrit cæteras pœnas cōtra mandantem ſtatutas, ita nec caret priuilegio immunitatis. Patet ex rationibus præmiſſis; quòd ſi mādatū ſit omnino completū, & cōditiones impletæ, vt incurrit cæteras pœnas, ita & priuationem immunitatis, etiamſi mandatarius nōdum quicquā attentauerit. Non enim in illo capitulo primo de homicidio ita grauiter punitur mandatū, vt prope initium huius capitis

tis ex Francho retuli,niſi quatenus delictum completum in ſcipſo.

12. Ad ſecundam dubitationem reſpondeo cùm in hac conſtitutione non ſit diſtinctio mandantis,& mãdatarij, ſed abſolutè priuentur immunitate aſſaſſini, nomine autem aſſaſſini tam mandantes,quàm mãdatarij includantur,conſequens eſſe vtroſque carere immunitate. Quoniam autem in dicto capitulo primo de homicidio nulla ſtatuta eſt pœna contra mandatarios, ne exequentes quidem mandatum, cuius ratione poſſimus illos ex eo quòd pactum cum mandante completum eſt carere immunitate, probabile mihi videtur hos ea non carere,niſi poſteaquam venerit ad actum propinquum exequutionis, vt aſſaſſinium dici poſſit attentatum.

13. Tertia dubitatio in antiquo iure locum non habet,vt patet ex dictis, conditio enim neceſſaria ad aſſaſſinium, de quo eſt ſermo in dicto capitulo primo,eſt vt is qui per pecuniam mandatur occidi, ſit fidelis, ſeu Chriſtianus.Tota oritur ex virtute præſentis conſtitutionis,vt abſolutè,ac ſimpliciter priuantur immunitate aſſaſſini, quo nomine intelliguntur quicunque per pecuniam occidunt. Reſpondeo mihi valde probabile eſſe Eccleſiam non defendere infideles, nec priuare Chriſtianos immunitate, eo quòd infidelibus nocuerint; cùm præſertim caſus iſte rariſſimè contingere poſſit, & in pauciſſimis Chriſtianorum locis, vbi infideles inter fideles habitare permittuntur. Imò probabile eſt hoc aſſaſſinium, de quo eſt ſermo in hac conſtitutione, & in iure canonico, eſſe id quo Chriſtianus mediante pecunia occiditur,ac mandatur occidi.

Ad quartam dubitationem de perſonis acceſſoriis,palàm eſt in hac conſtitutione nullam fieri mentionem, ideoque recurrendum eſſe ad ius antiquum, in quo licèt quoad cæteras pœnas æquè puniatur, ac principales, quia tamen nec de ipſo principali mandante expreſſum eſt carere immunitate,vt patet *in d. c. 1. de homicid.lib.6.*& Doctores qui id inde colligunt de mandante, nihil dicunt de his perſonis acceſſoriis. Ideo nec ego primus volo ſine authoritate ab Eccleſiæ immunitate excludere, cùm præſertim hodie in aſſaſſiniis, quæ per Chriſtianos mandatarios committuntur, nõ ſoleat contra huiuſmodi perſonas acceſſorias procedi. 14.

Quinta dubitatio tres habet partes. reſpondeo ad ſingulas. Ad primam quomodo conſtare debeat de hoc delicto, textus expreſſus *in d.c. 1. de homicid. lib.6.*etiam quoad grauiſſimas pœnas eo loco expreſſas, ſatis eſſe vult ſi conſtiteteit probabilibus argumentis propter tantam criminis acerbitatem. Vnde Io. Andr. ibi *n.7.* poſt Hoſtienſem ait etiam fortè propter periculum valere teſtes receptos lite non conteſtata, & parte abſente,& non citata.Franchus verò id affirmat ſine illa particula dubitatiua *fortaſſis.*addunt ideo Pontificem non dixiſſe teſtibus, ſed argumentis probabilibus.Vnde Gemin. ibi *§. ſacri.* firmat regulam, quam bene notandam eſſe monet. Vbicunque lex,vel ſtatutum non exigit plenam probationem,ſed vult ſatis eſſe argumenta,poſſe teſtes recipi parte non citata,quod valde limitat diſpoſitionem *c.in nomine Domini, de teſtibus.* Sed quicquid ſit de aliis pœnis, ac de iure antiquo,certè per hanc conſtitutionem nihil 15.

aliud requiritur, quàm vt Epiſcopus cognoſcat reum verè cõmiſiſſe hoc delictum, vt ſuo loco dicetur, cùm de extrahendis de Eccleſia confugis dicendum erit, de qua re ibi pleniùs.

16. Ad ſecundam partem patet virtute præſentis conſtitutionis conſtare debere Epiſcopo, vel perſonæ id ab eo deputatæ, vt eodem loco dicetur, quantum ad immunitatis priuationem pertinet, quoad alias pœnas debere conſtare iudici.

17. Ad tertiam partem licèt text. in dicto capitulo fin. expreſsè dicat, abſque vlla alia ſententia excommunicationis, depoſitionis, ac diffidationis ipſos aſſaſſinos incurrere eas pœnas, tamen communiter ibi Doctores ad eas pœnas requiri putant declaratoriam, non qua declaretur incurriſſe pœnas, ſed ſolùm commiſiſſe hoc delictum. Ita Hoſtien. Io. Andr. Gemin. Franch. Archidiaconus, Ancharan. & alij ibi, quin firmant regulam vbicunque lex dicit eo ipſo, vel ipſo iure, ſeu ipſo facto incurri pœnam quãcunque, & requiri, & ſatis eſſe ſi iudex pronunciet reum commiſiſſe illud delictum; quo pronuntiato ſtatim locum habere illas pœnas. In præſenti verò materia priuationis immunitatis ſolùm habemus de Epiſcopi mandato eos quos in his deliquiſſe cognouerit, tradi curiæ ſæculari, quod declaratorię vim habebit; cùm ſatis ſit Epiſcopo ſummariè, & extraiudicialiter tantam habere cognitionem, quòd reus v. g. horum aliquid commiſerit, quantũ ſatis ſit pro formanda ſua conſcientia, vt infrà dicetur.

PARS SEXTA.

De ſeptimo caſu ab immunitatis priuilegio excepto, hoc eſt, de reo hæreſis.

SI quis eſt caſus, ſi quod crimen Chriſtianis auribus deteſtandum ac mente ipſa, vel prima quapiam cogitationis titillatione horrendum, atque omnino fugiendum, hoc eſt, hæreſis, & apoſtaſiæ crimen, quod vix poſſe primo quodam repentino, atque improuiſo motu menti ſe ingerere, ſine venialis peccati reatu, Doctores non pauci affirmant. Cætera enim peccata mortalia gratiá de anima expellũt, hæreſis verò fidem quæ eſt totius gratiæ atque omnis ſpiritualis vitæ fundamentum, illa à Deo tãtùm ſeparant, hæc verò etiam ab Eccleſia nos eiicit. Cuius hæreſis tãtum eſt pondus ac momentum, quãuis vt minima ſit, & vnius tantùm articuli, vel minimæ cuiuſuis articuli partis firmum aſſenſum tollat, aut in dubium reuocet, vniuerſam ſimul fidem tollat, dubiãmque faciat, propterea quòd tolli nequit, niſi tollatur formalis ratio credendi, quæ cùm in indiuiſibili poſita ſit, tota tollitur, quoties tota non eſt, aut aliquid illi deeſt, vt optimo iure priuentur Eccleſiæ immunitate, ac defenſione ij omnes, qui ſeſe ipſius Eccleſiæ participatione priuarunt, & qui ſua voluntate ab Eccleſia egreſſi ſunt, eos corporalis in Eccleſias ingreſſus non defendat. Iuſtiſſimo enim iudicio Eccleſia Chriſti deſertores ſuos propter deſertionis crimen eius patrocinium quærẽtes deſerit, ne eorum deſertioni faue-

re

re videatur, quos etiam in aliis delictis ſi ad eam confugerint, reſpuit atque excludit, quod hos pares infidelibus, aut etiam deteriores expetitur, quemadmodum ſuperiùs probatum eſt *lib.4.2.parte c.8.* Cùm enim hæreſis peſtis quædam ſit, *c. accuſatus,de hæret. lib.6.* hæretici verò peſtilentes, *c.2. §.ad hæc,eodem tit. ac lib.* inhumana pietas eſſet hos intra Eccleſiam eſſe ſinere, eóſque defendere ac tueri grauiſſimo ſanè periculo ne quem eadem contagione inficiant, inſtárque vitam omnẽ ſpiritualem iis quos infecerint repentè auferant, vnde & in *clem. 1. eod.tit.* contagioſa prauitas vocatur.

Quænam ad crimen hæreſis requirantur.

CAPVT XXXV.

1. QVANQVAM hæreſis ex eo quòd in errore poſita eſt per ſe, ac propriè ſit in intellectu, non eſt tamen abſque praua affectione voluntatis, & neceſſariò in foro Eccleſiæ ſupponit eum qui hæreticus eſt, recepiſſe aliquando fidem, ac religionem per Baptiſmum, numeróque fidelium aggregatum. Hinc tria ſunt ad crimen hæreſis omnino neceſſaria. Vnum quod eſt veluti conditio neceſſaria ex parte ſubiecti, nempe, vt ſit Chriſtianus, qui receperit aliquando fidem. Secũdum eſt error materialis, ſeu formalis contra aliquem articulum fidei iam damnatus, vel contra ſacrã Scripturã ex parte intellectus. Tertium ex parte voluntatis eſt pertinacia in illo errore. Primam conditionẽ neceſſariam ex parte ſubiecti probant Doctores, & ex ratione nominis, & ex definitione. Ex ratione nominis, quoniam hæreſis ab electione dicta eſt ex Hieronymo *in c. 5. epiſtola ad Galat.* & habetur 24. *q.3.can. hæreſis*, quòd aliquam ſibi præ ceteris, nempe Chriſtianis eligat opinionem, ſeu quòd electione opinionis ſe à communi Eccleſiæ doctrina ſeparet. Villadiego *in tract. de hæreticis q.2.* ex Iſidoro hæreſim Græcam vocem importare ait diuiſionem, vnde hanc etymologiam cum præcedente coniungens ait, hæreticum eſſe eum, qui ſingularem ab aliis Chriſtianis opinionem eligit ſeparatam, ac diuiſam à communi Eccleſiæ dogmate; atque hinc infert infideles non poſſe eſſe hæreticos, quicunque illi ſint, ſed ſolùm Chriſtianos, quod non dicitur ſeparari, ac præcidi ab aliqua vnitate, qui nunquã illi fuit coniunctus, neque ſeparari ab vnitate doctrinę, & fidei vniuerſalis Eccleſię, qui nũquã illius doctrinam, fidémque ſuſcepit. Ideo de his dicitur prima Io.2. *Prodierunt ex nobis, ſed ex nobis non erant.* Prodierunt ex nobis, id eſt, cùm eſsẽt aliquando nobiſcum per fidem, & religionẽ Chriſtianam, prodierunt ex nobis, id eſt, ſeparauerũt ſe à nobis: ſed licèt fuerint nobiſcum per fidem, non erant tamen ex nobis, id eſt, non erant è noſtro numero per electionem; nõ enim fuerunt de numero electorum, qui vſque ad finem in fide perſeueraturi eſſent.

Ex definitione verò probatur hoc idem, quoniam hæreſim ſacri Theologi, in primis S. Th. 2. 2. *q.* 11.*a.* 1. definierũt ſuſceptę fidei Chriſtianæ negationem, ſeu deſertionẽ. Hoc diſtinguentes eam ab infidelitate, quòd infidelitas propriè ſit fidei negatio, vel diſſenſus, & nemo negationẽ propriè dictam, prout 2.

prout per Philoſophos opponitur priuationi, eſtque meta negatio, hęreſis verò eſt priuatio in ſubiecto apto, hoc eſt, negatio fidei iam ſuſceptæ. Atque hinc habet hæreſis rationé læſæ maieſtatis diuinæ, quod à caſtris Chriſti, quibus in Eccleſia nomen dederat, cuius reuelatam fidem ſuſcepetat, transfugit ad contraria caſtra, negando fidem ſuſceptam.

3. Eadem conditio ex parte ſubiecti neceſſaria eſt ad crimen Apoſtaſiæ, quę eſt non modò articulorum aliquorum, aut etiam omnium, ſed etiam ipſius Chriſti negatio, ac deſertio, quem per Baptiſmum ſuſceperant; hæreſis verò retéto Chriſto aliquem, vel aliquos articulos negat. De errore verò & pertinacia ad hæreſis rationem requiſitis Auguſtinus *lib.* 18. *de ciuit. Dei, cap.* 51. relatus *can. qui in Eccleſia* 24. *q.* 3. ſic loquitur: Qui in Eccleſia Chriſti morbidum aliquid, prauúmque ſapiunt (ecce errorem intellectus) ſi correcti vt ſanum, rectúmque ſapiant, reſiſtunt contumaciter, ſuaque peſtifera, & mortifera dogmata emendare nolunt (ecce pertinaciam voluntatis) hæretici fiunt. & Leo Papa *in epiſtola* 10. *ad Flavian.* quæ refertur *can. quid autem, ead. cauſ. & quæſt.* Quid autem, ait, iniquius eſt, quàm impia ſapere, (ecce errorem illius) & ſapientioribus doctioribúſque non credere? (ecce pertinaciam voluntatis.) Hinc eſt quòd ſolius pertinaciæ abſentia, tollit rationem hæreſis. *can. dixit Apoſtolus, ibid.* vbi dicitur: Qui ſententiam ſuam, quamuis falſam atque peruerſam nulla pertinaci animoſitate defendunt, præſertim quam non audacia ſuæ præſūptionis pepererunt, ſed à ſeductis parentibus acceperūt, quærunt autem cauta ſolicitudine veritatem, corrigi parati cùm eam inuenerint, nequaquam ſunt inter hæreticos computandi. Hæc ibi. & ratio optima adduci poteſt, quoniam ſicut ad fidem duo concurrere neceſſariò debent, nempe aſſenſus intellectus, quo articulorum veritati aſſentimur, & pia quædam affectio ex parte voluntatis, qua intellectione fit promptus ad ſubmittendum ſe Eccleſiæ, ita firmiter aſſentimur, vt parati ſimus pro ea veritate tuenda mori. Ita duo neceſſariò concurrere debent, quibus illa duo deſtruantur, nempe error ex parte illius qui eſt diſſenſus articulorum fidei, ſeu aſſenſus in contrarium, & pertinacia quædam ex parte voluntatis oppoſita illi firmitati, ponens obicem firmitatis contrariæ, ac difficultatis ad aſſentiendum Eccleſiæ, & diuinæ authoritati, quæ pertinacia aliquando naſcitur ex malitia, & multitudine peccatorum, vt quamuis verum agnoſcat, recipere detrectet aliquãdo ex rationibus humanis, quibus fortius adhæret, quàm Deo reuelanti, & per Eccleſiam infallibiliter proponenti.

Hæc pertinacia maiorem vim habet ad hæreſim quàm error, vt ipſa ſola hæreticum conſtituere poſſit, ſolus error non poſſit, & hoc eſt quàm diligentiſſimè notandum, ac memoria retinendum, facit enim pertinacia ſola hæreticum formaliter, non autem materialiter. Eſt enim pertinacia poſita in illa animi firmitate atque obduratione, qua homo propter aliquam humanam cauſam ita aſſentitur alicui propoſitioni immobiliter, vt renuat Eccleſię iudicio, quę magiſtra fidei eſt, ſubmittere. Vnde eſt firmitas quædam 4.

dam cum diſſenſu ab Eccleſia propter aliquas humanas cauſas, atque inde eſt quod poteſt ſola pertinacia ſine errore. Aſſentiri enim articulo cuiuis fidei, qui veriſſimus eſt, cum pertinacia, id eſt, propter humanas cauſas, & non quatenus Deus reuelauit per Eccleſiam, hæreticum facit, tollens rationem formalem fidei; contrà verò aſſentiri falſo, ſeu cuipiam errori contra fidem, etiam damnato, putans eſſe verum, & conforme doctrinæ Eccleſiæ cum promptitudine ſubmittendi ſe iudicio Eccleſiæ,& corrigendi, licèt materialiter hæreſis ſit, hæreticum tamen hominem non conſtituit. Hinc ille hæreticorum Malleus dixiſſe fertur errare ſe quidem poſſe, hæreticum autem eſſe non poſſe. Hanc pertinaciã in dubio non præſumi, niſi de ea appareat in foro iudiciali, apertè docent Doctores, Io. Andr. *in cap. cum contumacia. de hæret. in 6.& ibi* Geminian. &Ananias. Io. etiam Nicolaus *in tract. de hæreticis notabili* 20. Calderin. *conſil. 3. tit. de hæreticis.* cui ſententiæ multum fauet textus *in clement.* 1. *de ſumma Trinit. §. porrò. & in clement.* 1. *de vſur. §. ſanè.* quatenus vtrobique ad aliquem iudicandum hæreticum non ſimpliciter requiritur pertinacia, ſed neceſſe eſt eſſe exterioribus ſignis manifeſtatã, nẽpe ſi is qui hæreticus prætenditur, nempe ſi aſſerere, ſi affirmare, ſi defendere, ſi tenere pertinaciter præſumat. Ita Aug. *can. qui in Eccleſia*, eos hæreticos eſſe dicit, qui reſiſtunt contumaciter, quando ab Eccleſia corripiuntur; hi enim actus ſigna quædam externa ſunt manifeſtantia interiorẽ mentis perinaciã. In foro autẽ conſcientiæ licèt fiat hæreticus ſola interna animi pertinacia in errore purè mẽtali, pœnas tamen non incurrit, niſi aliquo externo ſigno manifeſtauerit. Ad incurrendam autẽ immunitatis priuationem, neceſſe eſt hæreticũ eſſe in foro exteriori per ſigna hæreſis ac pertinaciæ manifeſtatiua, de quibus dicitur cap. ſequenti.

De triplici hæreſi, vna purè mentali, alia purè exteriori, tertia media, quæ vtraque conſtat.

CAPVT XXXVI.

1. HÆRESIS tribus modis incurritur, primò ſola interna animi cogitatione, ac voluntate, quę nullo prorſus externo ſigno, ne indifferenti quidem exteriùs propalatur, vt cùm quis aliquid cogitans contra aliquem fidei articulũ, aut contra ſacram Scripturam mẽte illi aſſentitur cum pertinacia illa, de qua præcedenti capite dictũ eſt, hæc hominem facit verè hæreticum propter errorem in fide, cui cũ pertinacia adhæret; ſed is hæreticus eſt coram Deo, qui ſcrutatur renes, & corda, & cuius oculis nuda, apertaque ſunt omnia, cui omne cor patet, & quem nullum latet ſecretum. Apud Eccleſiã verò, atque apud homines, vbi ſolùm quæ externa ſunt, cognoſcuntur, hæreticus non eſt, ſupponimus enim nullo externo ſigno id declaraſſe. Vnde neque excommunicationem contra hæreticos latam incurrit; neque verò vllis per Eccleſiam pœnis quandiu vlteriùs non progreditur ſubiici poteſt. Vt enim ſoli Deo cognitum eſt eius peccatũ, ita ſolius Dei iudicio ſubiacet,

iacet, & ab eo ſolo poteſt puniri. Cúmque punitio cognitioné cauſæ prærequirat ab Eccleſia, quæ nihil de eo cognoſcit, puniri nullo modo poteſt. Neque ergo eget confugio ad Eccleſiã, neque eius protectione, cùm nihil timeat. patet ex *l. cogitationis. ff. de pœnis, & can. cogitationis, de pœnitentia d.* 1. in vtroque enim & ciuilis, & canonici iuris textu. hæc formalia verba habentur: *Cogitationis pœnam nemo patitur*, hoc eſt, neque ciuilis, neque canonici iuris pœna infligi poteſt iis qui ſola cogitatione peccant, quandiu vltra fines cogitationis eorum peccata non prodeunt, vt egregiè notat gl. ciuilis, & ſic intelligunt dictam legem; Cin. *in l. ſiquis non dicam rapere; Cod. de Epiſcopis & clericis, n.* 2. *verſ.* 2. *caſu*, & ibi Petrus de Bellapertica, vbi ita vniuerſaliter id aſſerit, vt neque putet excipiendum eſſe crimen læſæ maieſtatis. & Bart. *l. prima. ff. de extraord. iudic.* & certè adeò clara & aperta ſunt verba vtriuſque legis, vt mirer quomodo auſus ſit quiſpiã contrà ſentire. Cùm præſertim legiſlator non tam id decernat ipſe, aut ſtatuat, quàm declaret quid ipſa rei natura poſtulet: non enim ait cogitationis pœnam nemo patiatur, quaſi ipſe iubẽdo, ſed nemo patitur, ait, quaſi narrando quid natura ipſa cogitationis poſtulet, nempe vt non puniatur in iudicio humano.

2. Reſpondent aliqui hoc eſſe ſpeciale in crimine hæreſis quando aliquis internam ſuam hæreſim reuelat Inquiſitoribus, vt Inquiſitores poſſint contra ipſum procedere. Vnde ſequitur vt eo caſu is, ſibi ab Inquiſitoribus timens ad Eccleſiam confugere poſſit, dubiúmque oriatur quid agendum ſit. Non eſt prætereunda hæc difficultas: ſed reſpondeo aut iſte hæreticus purè mentalis reuelat Inquiſitoribus ſe de præterito fuiſſe hæreticum purè mentalem, v. g. aſſenſum eſſe alicui articulo contra fidẽ cum pertinacia, aut de præſenti ſe manere in hac hæreſi: ſi primũ, palàm eſt, hac ſua confeſſione iſtum non fieri hæreticum exteriorem; quando enim narrat, iam non eſt hæreticus, ſed narrat ſe fuiſſe purè mentalem, neque narrando efficitur hæreticus exterior, quia iam non aſſentitur errori, nec narrat ſe aſſentiri: ergo narrat ſe non fuiſſe niſi purè mentalem hæreticum: ergo non excedit terminos hæretici purè mentalis, nec pœnam vllam meretur. Vnde neque cogerem hunc ad abiurandam hæreſim, cùm abiuratio actus exterior ſit præiudicialis parti, & ſit pœna grauiſſima. Si enim hæreſis purè mentalis ſit, vt quid abiuratio vocalis facienda eſt? ideo oro monéoque Reuerendiſſimos Inquiſitores vt ſiquis ad eos ob timoratam conſcientiam, vel propter confeſſarij imprudens conſilium veniat, qui ſe hæreticum purè mentalem fuiſſe exponat, non ſit tamen ampliùs hæreticus; & ſi publicè in tribunali confiteri id velit, non permittant, ſic ſe infamare, ſed moneant vt id ſecretè ſecum tractet, cognitáque veritate illum ad confeſſarium remittant, certiorem eũ faciendo ſolum confeſſarium illi neceſſarium eſſe, vt hoc charitatis officio & illius famæ conſulant, qui per imprudentiam abſque neceſſitate ſe infamat, & omnes intelligãt quã ſanctè, ac ſyncerè in ſãctę Inquiſitionis officio procedatur.

Si

3. Si verò reus coram Inquiſitoribus fateatur ſe adhuc in hæreſi perſiſtere, rurſum diſtinguendum eſt. Aut enim hoc fatetur petendæ opis gratia, petens edoceri conuinciſque, quia vellet fidei veritati adhærere, ſed falſa perſuaſione non poteſt ſibi ipſi per ſe ſatisfacere, & accedit materialiter ſolùm hæreticus abſque pertinacia paratus Eccleſiæ ſeſe ſubmittere. Quòd ſi tãdem perſuaſus fidem recipiat, détque ſufficientia veræ fidei ſigna, videtur mihi eadem prorſus ratione tractandus, vt dixi de præcedẽte, neque ad abiurandum cogendus, quia hæreſis eius adhuc non exceſſit limites purè mentalis, alioqui ſi narrando cõſilij atque opis quærendæ gratia efficeretur hæreticus exterior, qui per Inquiſitores ad abiurandum cogi, & puniri poſſet, præcluderetur illi via ad quærendam ſalutem. Idem dico ſi is aut ſacerdoti cuipiam, aut alteri reuelet homini gnaro, aut docto ad petendum conſilium, & auxilium, non teneri hunc ad eum reuelandum Inquiſitoribus.

4. Aut fatetur vanè, otioſè, ſeu etiam glorianter, nullam oſtendens aut præſeferens voluntatem addiſcendi veritatem; & ſubmittendi ſe iudicio, & doctrinæ S. Eccleſiæ, ſeu etiam oſtendit ſe eſſe obſtinatum in ſua hæreſi, & de hoc dubitandum non eſt, cùm nulla honeſta cauſa appareat cur ſe hæreticum eſſe declaret, & præſumi poſſit, & debeat quòd praua intentione, vel temere ſaltem id faciat, putandus eſt iam prodidiſſe ſuam hæreſim actu externo, voce, nempe, quæ eſt ſignum maximè omnium manifeſtatiuum, ideoque in rigore pro hæretico haberi poſſe, & tanquam exteriùs hæreticum puniri ſicut alij puniuntur, licèt ex eo quòd ipſe ſeipſum ſponte prodidit, & hæreſim purè mentalem, quæ nulla alia ratione cognoſci poterat, ſponte confeſſus eſt, ſi tandem reſipiſcat, mitiùs cum eo agendum eſſet. Si verò reſipiſcere detrectet, puniendus erit ſicut obſtinatus, extremóque ſupplicio plectendus. Ex his tribus duo priores ſi fortè propterea quærantur, & ad Eccleſiam cõfugiant, ad immunitatem admittendi ſunt, propterea quòd licèt coram Deo fuerint, ſintque hæretici, coram Eccleſia non ſunt tales. Tertius verò omnino eſt ab immunitate excludendus, quia verè hæreticus exterior eſt.

5. Hæreſis incurritur purè exterior, éſtque hæreſis quædam apparens quæ videtur ineſſe alicui, cùm verè non inſit, vt cùm quis verbo, aut ſigno aliquo externo declarat ſe eſſe in aliquo errore contra fidem, in quo tamen non eſt, ſed gerit in animo rectam fidẽ; idémque de Apoſtaſia dicendum, ſiquis gerat habitum infidelis, ſeu idololatriæ proprium, quo ille à Chriſtianis diſtinguitur, ſiue is id faciat timore ne ſi catholicus, v.g. inter hæreticos cognoſcatur, aliquid detrimenti patiatur, vel circuncidat ſe, vel adeat hæreticorũ Eccleſias, quaſi vnus ex ipſis, vel alia faciat hæreticorum propria. Quicunque igitur eſt hæreticus, aut apoſtata à fide merè exteriùs, is licèt grauiter peccet pro hæretico ſe exteriùs gerens, non eſt tamen hæreticus coram Deo, neque excõmunicatus. Sed coram Eccleſia pro hæretico, ſeu apoſtata habetur, & pro hæretico punitur, niſi probet

ſe rectam fidem ſeruaſſe, timoreque adductum id feciſſe. Quod ex multis ſignis & coniecturis probare poterit per teſtes, de quibus nō eſt opus eum docere, ipſe enim bene ſciet ſuas probationes. Hunc quandiu non conſtat de eius integritate fidei tanquam hæreticum in foro exteriori ab immunitate excludimus.

6. Tertiò incurritur hæreſis completa, atque perfecta, & interiùs in mente pertinaciter adhærendo alicui errori contra fidem, & ſignis exteriùs oſtendendo eſſe in eo errore. Quiſquis hoc modo hæreticus eſt, is & apud Deum, & apud homines hæreticus eſt, pœnáſque in iure contra hæreticos latas eo ipſo incurrit, & ab hominibus, ad quos pertinet, tanquam hæreticus puniendus eſt, & ſi ad Eccleſiam fortè confugiat, ad eius immunitatem non admittitur, quod licèt olim etiam obſeruatū fuerit, nunc tamen expreſſo iure excluditur in hac conſtitutione.

Quæ externa ſigna hæreſis in mēte conceptæ requirantur, vt quis incurrat pœnas, & pro hæretico habeatur in foro exteriori.

CAPVT XXXVII.

1. INTERNAM in animo cum perfidia conceptam hæreſim tria ſignorum genera poſſunt exteriùs manifeſtare, nempe verba, opera, & omiſſiones, & hæc ſingula aut completa, aut incompleta: verbo completè ſuam hæreſim prodit qui illam narrat, etiam completa oratione quæ hæreſim illam plenè exprimat, etiamſi nullo præſente, audiente id faciat, quive eandem hæreſim alios docet. Vnde hoc ipſo quod id facit, excommunicationem contra hæreticos latam incurrit. Dubium eſt quid ſi eam narret ioco? Franciſcus Victoria inſignis Theologus, vt refert Simanca *lib. 9. de inſtitutionib. cathol. tit.* 24. reſpōdit non incidere in cenſuras, propterea quòd dum iocando loquitur non aſſerit ſuam hæreſim, ſed ſolùm narrat, & iocus natura ſua fidē detrahit. Hoc enim ipſo quòd iocando aliquid dicimus, credimur non ita ſentire. Contrarium tenet ibidē Simanca, tum quia communis ſententia dicentium actum exteriorem ſufficere ad inducendas cenſuras, non diſtinguit inter iocoſum, ac ſerium, tum quia in re tam ſeria, cuiuſmodi eſt fides, iocus illi contrarius eſt execrabilis, tum qui receptiſſimum eſt vulgare prouerbium ridentem dicere verum, tandem propter tanti viri contrà ſentientis reuerentiam, addit eius ſententiā benignitatis gratia fortaſſe poſſe defendi. Mihi verò aliquando viſum eſt, diſtinguendum eſſe, an is qui per iocum hæreſim exponit, alienam perſonā repræſentet, aut ſuam. Vt ſi repræſentans perſonam alicuius hæretici hæreſes multas proferat, & contra fidei veritatem pertinaciter diſputare ſe in illius perſona ſimulet, non incurrat pœnas, neque eius hæreſis ex hoc ſubiaceat iudicio Eccleſię, quia in aliena perſona loquutus eſt; ſi verò in ſua perſona loquatur, iocandóque hæreſes ſuas prodat, tunc ſiquidem ſit perſona ſuſpecta, quæ eo ioco aliquam ſui ſuſpicionem in audientium animis generet, incidat in cenſuras. Si verò ſit perſona integræ famæ, cuius iocus nullam

lam generet apud alios de eo ſuſpicionem, hæreſis excõmunicationẽ nõ incurrat. Nũc verò rẽ ſeriùs cõſiderãti viſũ eſt, ſi is animo hæretico id dicat, videtur mihi eſſe hęreticus exterior perfectiſſimus, etiamſi alienam perſonam repræſentet iocãdo, hæreſim enim ſuam verè manifeſtat. Iocus autem nõ impedit, quo minus ſit vera hæreſis manifeſtatio, ſed ſolùm impedit credulitatèm apud alios, ne illi putent eum hæreticum, quòd non impedit ne ſit hęreticus exterior, cùm etiamſi nullo prorſus aut vidente, aut audiente intra cubiculum ea verba proferret, hæreticus exterior eſſet, & excommunicationem incurreret; quæ ſententia adeò mihi certa videtur, vt dubitare de ea non poſſim.

2. Verbo imperfecto manifeſtatur hæreſis in mente concepta, cùm de ea cogitando prorumpimus in aliquas voces, quæ in ſe præciſè conſideratæ nullum faciunt hæreticum ſenſum, coniunctæ verò cum interiori cogitatione, & verbo mentis, hæreſim continent perfectam: vt ſiquis cogitans de illo articulo fidei quem pertinaciter negat in mente, dicit non, nequaquam, vel alia verba negatiua, quibus intendit negare illum articulum, aut cogitans de errore contrario alicui articulo expromat verbum aliquod ſignificans aſſenſum, dicens, ita eſt, non dubiũ, & ſimilia. De his ego verbis ſiue plura, ſiue pauciora ſint, quandiu non continent ſenſum manifeſtatiuum hæreſis, valde probabile eſſe arbitror, nunquam facere hæreticum exteriorem, neque inducere cenſuras, & pœnas, non enim manifeſtant hęreſim ex natura ſua, cùm illam non contineant, licèt contrarium non careat probabilitate, vt ſi poſtea probaretur eo animo feciſſe, poſſet per hæreticæ prauitatis Inquiſitores puniri, vel ſi poſtea detegendo ſe hæreticum adhibitis tormentis confiteretur ſe tunc eo animo verba illa dixiſſe.

Opere perfecto manifeſtatur in foro exteriori hæreſis interior, cũ quis facit aliquod opus externum plenè manifeſtatiuum illius. Exemplũ eſt in thurificatione illa Marcellini. Ita ſi hæreticus Anabaptiſta in mente bis térve faciat ſe baptizari, ſi hæreticus Iconoclaſtes ſãctorum, vel Chriſti imagines cõculcet pedibus, non ex aliqua apparente animi paſſione, aut vetet domi ſuæ vllas eſſe imagines Sanctorum, prohibeátque eas adorari. 3.

Opere imperfecto manifeſtatur hæreſis, cùm quis iuxta hæreſim quam habet in mente aliquid exteriùs operatur, quod cùm poſſit ex multis cauſis procedere, non eſt perfectè manifeſtatiuum hæreſis, licèt faciat aliquando aliquam hæreſis ſuſpicionem, præſertim ſi frequentetur. Vt ſi ex hæreſi quam habet in mente contra Eccleſiam, putans eã non poſſe, aut non debere obligare ad ieiunium, diebus prohibitis comedat carnes, vt ſiquis addictus ſectæ Mahometanæ de Mahomete cogitans caput illi inclinet, digitum attollat, aut Chriſtum mẽte abnegans, pedem mouens, inſtar terentis aliquid pede intẽdat Chriſtum terere, vel cogitans de aliquo fidei articulo, quem negat, capite abnuat. Nam comeſtio carniũ diebus prohibitis prouenire poteſt ex gula, ex ægritudine, ex defectu alterius cibi, ex eo quòd quis naturaliter ex quadã antipathia abhorreat piſces, atque ex aliis ſimilibus cauſis. Verum eſt tamẽ, quòd ſi fore- 4.

ret ordinariè comedere carnes diebus prohibitis, & diebus non prohibitis comederet piſces, faceret pluſquam vehementem ſuſpicionem de hæreſi.

5. Omiſſione demum perfecta manifeſtatur hæreſis mentis quando illa omiſſio plenè ſignificat hęreſim: vt ſiquis nõ credẽs Baptiſmi ſacramentũ, ſeu illud negans, omiſit baptizare omnes filios, quos multos haberet. Si iã ſatis adultę ętatis & in ciuitate enutritus probaretur, nunquã confeſſus eſſe peccata, aut Euchariſtiã ſumpſiſſe, pręſertim verò ſi neque inimicitias gereret, neque peccatis carnis addictus eſſet, ſignificaret ſe de ſacramẽtis malè ſẽtire.

6. Omiſſione imperfecta, ſi de ſacramentis Eccleſiæ malè ſentiẽs in corde ſuo aliquãdo prætermitteret confeſſionẽ ſemel in anno, & communionem in Paſchate.

7. His poſitis de opere atque omiſſione plenè manifeſtatiuis hæreſis internæ, duo item quoad cẽſuras, & pœnas, quod dixi de verbo perfectè manifeſtatiuo.

De opere verò & omiſſione imperfecta, idem quod de verbo imperfecto.

8. Supereſt dubitatio de quodam opere & quadam omiſſione, quam ego vidi obſeruari in Gallia valde frequẽter, itaut catholicorũ negligẽtia, ac vitio trãſierit, quaſi in certam hæreticorum notam, opus quidẽ eſt, vt ipſi vocant, charitatis; verius autem fictę cuiuſdam humanæ beneuolentiæ, pietatis, ac liberalitatis. Nam & ſanctum Spiritũ, & charitatem ſemper habẽt in ore, & benigniſſimi eſſe ſolent erga aduenas præſertim ac viatores. Quod Gebennę inſigne eſſe ſolet, viſitant enim in hoſpitiis, interdum viatores ſiquid eis deſit interrogant: excipiunt ad ęquã, pecunias offerũt, nihil intentatum relinquũt, nullũ humanitatis beneficium prętermittunt, idque callidè, vt hac magna pietatis, & charitatis, vt ipſi vocant, ſignificatione, & bonã de Caluini ſecta, quã ſequuntur, opinionem illis ingerant, & ſi poſſint ad eam amplectendã inducant, ac certè ſimplices non paucos hac arte decipiunt.

Omiſſio verò non minus natura 9.
ſua laudabilis: abſtinent enim à iuramentis, à blaſphemiis adeò cõſtanter, vt incredibile videatur. Ita vt Catholici nonnulli, id quod æmulari debebant obliti, non modò eos vincere hac iuramentorum, & blaſphemiarum abſtinentia vt par erat conati, per ſummum ſcelus & impudentiam, quo ſe catholicos eſſe oſtenderent ad ſingula pænè verba iurarent, atque horrendè blaſphemant. Dolendum vehementer quòd nos ab hæreticis his rebus ſuperari patiamur, nec vllatenus permittendũ, vt hæc nota manifeſtatiua hęreſis, aut diſtinctiua eorum à catholicis ſit. Interim dico neutram harum eſſe manifeſtatiuam alicuius hęreſis, nec perfectè, nec imperfectè, neque inducere cenſuras, ac pœnas, neque debere inde aliquem hæreticum iudicari, neque è contrario catholicũ, cùm multi etiam inter hæreticos reperiantur Catholici, & vera charitate in pauperes inſignes, & qui nunquam iurare, aut blaſphemare auditi ſunt, idque ſanctius quã ipſi hæretici ſeruent, quãuis aliqui etiã catholici vitæ ſolentioris iuramẽtis ac blaſphemiis, à puero aſſueti hac arte velare ſuos abuſus velint, vt ita ſe ab hęreticis diſtingui prętendãt. Quanquã enim hęretici inſignes in hoc eſſent, plerique catholici

lici longè inſigniores reperiuntur.

10. Hæc pænè omnia quæ dixi, eſſe manifeſtatiua hæreſis, & quando ex interiori mentis errore, ac pertinacia procedunt, facere hominem hæreticum exteriorem, locum habent in foro conſcientiæ, & apud ipſummet hæreticum, qui ea exprimit, vt ex eo quòd hæreſim quã in mẽte gerit, his modis exteriùs propalat, etiamſi nullus id aduertat, hæreticus exterior fiat, incurrátque cenſuras, & pœnas. In foro autem Eccleſiæ ordinariè pænè omnia ſolùm faciunt ſuſpectum de hæreſi, & dico pænè omnia, propter verbum perfectum quod oſtendit apertè hæreticum. & ea quæ dixi plenè exprimere, perfectéque hæreſim, faciunt ſuſpicionem vehementem, quæ verò imperfectè ordinaria faciunt ſuſpicionem leuem natura ſua, quanquam aliqua ſi valde frequenter fiant, vel certo modo fiant, ſimul coniuncta poſſint facere ſuſpicionem vehementem. Exempli gratia, comedere aliquando carnes diebus prohibitis facit leuem ſuſpicionem, at ſẽper illis diebus carnes comedere, aliis verò diebus, quibus veſci licet carnibus, piſces edere, faceret ſuſpicionem vehementem.

Quid ſi quis non propter hæreſim tanquam hæreticus, ſed propter ſuſpicionem hæreſis quæratur? Admittendúſne erit ad immunitatem Eccleſiæ, an non? Itémque de credentibus hæreticorum.

CAPVT XXXVIII.

1. SVPPONENDVM eſt initio nullam eſſe adeò grauem, ac vehementem hæreſis ſuſpicionẽ, quæ hominem in foro Eccleſiæ, vbi locum habent ſuſpiciones, hæreticũ conſtituat, vt propterea de hæreſi damnetur, ſed ſemper ſeruare naturam ſuſpicionis; & cogere ad abiurandum non de hæreſi, ſed de ſuſpicione, neque hoc ſolum, ſed ad abiurandum de ea conditione, quæ in facto eſt, vt ſiquidem ſit leuis ſuſpicio, abiuret de leui, ſi vehemens, de vehementi, & ita in praxi ſeruatur in ſancto Inquiſitionis officio: ita expreſsè probat Io. Nicolaus *in tract. de hæret. not.* 21. per textum *in c. literas, de præſumptionibus*, & tenet Innocentius & Anan. *in c. ſicut il* 1. *de ſimon.* & Innocentius *in c. ex parte, de off. ordin. & c. penult. de purgat. canon.* Antonius *in c. per tuas, de cohabit. cleric.* Archidiacon. *in can. omnibus*, 3. q. 5. & eſt textus expreſſus *in c. inter ſollicitudines, de purgat. can.* ibi, *vehementem ſuſpicionem.* Item Anan. poſt Cardinalem *in c. excommunicamus. §. adiicimus, de hæret.* & licèt leuia indicia faciant tantam hæreſis ſuſpicionem, vt cogatur abiurare de leui, id tamen nõ operantur, niſi ipſa indicia plenè probentur, vt egregiè notat Innocentius *in d. c. ſicut, il* 1. *de ſimonia.* Io. Andr. *in c. vt officium* §. 1. *de hæret. lib.* 6. & Oldrad. *conſil.* 210. quod incipit, *Regularis habet traditio.* In duobus tamen caſibus ex ſuſpicione aliquis pro hæretico habetur, & de hæreſi punitur. Prior eſt cùm quis poſt ſuſpicionem citatus, ac monitus vt purget ſuam ſuſpicionem, contumaciter neglexerit; tunc enim tanquam contumax excommunicatur, & ſi in excommunicatione inſorduerit per annũ, hæreticus habetur, & de hæreſi dãnatur. per text. expreſsũ *in c. excommunicamus il* 1. *§. qui autem, de hæreticis.*

contu

Digitized by Google

contumax enim citatus, & non cõparens, pro confeſſo habetur, & ſuſpiciò coniuncta cum contumacia, & cum excommunicatione per annum, facit præſumptionem illam iuris eſſe indubitatam, & euidentem probationem, vt notat Paulus Grilland. *in tract. de hæret.q.* 8. poſt Bartol. & Doctores *in l.ſi adulterium cum inceſtu, in principio. & l. quod ait lex.ff. de adulter.* & Bald. *in l. neque natales. Cod. de probation.* Albertus Grand. *in ſuo tract. de maleſic. in tit. de præſumptionib. & indiciis indubit.* Quod Góſaluus à Villadiego *in tract. de hæretic. q.* 9. probat per textum *in c. cum contumacia, de hæret. lib.*6. Addit idem egregiè *q.*12. ſi quando poſtea iudici conſtet de contumacis innocentia, non poſſe ampliùs ad punitionem procedere, vt ſi cùm quis contumaciter abſit infamatus de homicidio, is qui occiſus prætendebatur, viuus cum iudice conuerſaretur. Et quamuis hoc non poſſit ita conſtare iudici in contumaci propter hæreſim, propterea quòd hæreſis in mente lateat; concedit tamen Villadiego ſi conſtare poſſet ex eo tempore non licere ampliùs iudici ad contumacis damnationem procedere, etiam in cauſa hæreſis. Quod non eſt omnino impoſſibile; poſſet enim conſtare iudici illud indicium,& ſuſpicionem, cuius purgandæ gratia reus citatus & non comparens contumax factus eſt, eſſe omnino falſam. Vt ſi eſſet iudicium in certo loco prætenſum, poſtea conſtet iudici contumacem nunquam in tota vita eo in loco fuiſſe. Ita ſi teſtes qui de illo iudicio teſtati ſunt, in alia cauſa quæſtionibus adhibitis faſſi eſſent ſe falſum contra illum de eo indicio depoſuiſſe.

Secundus caſus quo quis ex ſuſpicione pro hæretico habetur, eſt, 2.
ſiquis poſteaquam de vehementi ſuſpectus ſe purgauit, abiurauítque de vehementi, poſtea deprehendatur in aliqua hæreſi manifeſta, ſiue eadem,ſiue alia.*c. accuſatus, de hæret.* Per hanc enim deprehenſionem in hæreſi manifeſta, præſumitur extũc cùm illa vehemens ſuſpicio præceſſit fuiſſe hæreticum, ſempérque in hæreſi continuaſſe, & quadam iuris fictione,vt inquit textus, nunc habetur tanquam relapſus;ſi enim tũc fuit hæreticus, & abiurauit, conſequens eſt vt cùm modò deprehendatur in hæreſi manifeſta relapſus iudicetur:quę eſt fictio, ac præſumptio iuris, & de iure, contra quam nulla admittitur probatio. *l. final. Cod. arbitr. tut. & l. antiqua. Cod. ad Velleian.* & notant Doctores *in c.afferte, de præſumptionib. & l. non eſt veriſimile. ff. quod metus cauſa. l. filium. ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur. l. quod ait lex, & l. ſi adulterium cum inceſtu.ff. de adult.*& ibi Bart. Itémque Bald. *in l. neque natales, Cod. de probationib.* Et iſte caſus eſt valde ſingularis, & notat Grilland *vbi ſuprà. q.vlt.*in quo quis propter fictas probationes contra regulam traditam *in l. ſciant cuncti, Cod. de probationibus. & can. quiſquis, & can. ſciant* 2. *q.* 8. vltimo ſupplicio puniatur. Et quamuis idem Grilland. addat dici poſſe hunc puniri extremo ſupplicio, propter veras euidentéſque probationes, quibus nunc de manifeſta hæreſi conuictus eſt, illam verò iuris fictionem ſolùm operari,vt ei defenſiones negentur, tamen hoc locum non habet. Non enim propter hoc extremo ſupplicio damnaretur, niſi ratione illius præſumptionis,& fictionis

Digitized by Google

nis iuris pro relapſo haberetur; hæreticus enim prima vice non damnatur ad mortem.

3. Et aduertendum me non temere, ac fruſtrà dixiſſe, ſiquis ſuſpectus ſuſpicione vehementi de ea abiurauit pro relapſo haberi. Nam ſi ſolùm fuiſſet ſuſpectus ſuſpicione leui, ac de leui abiuraſſet, quãuis poſtea in manifeſta hæreſi deprehẽderetur, ſiue eadẽ, ſiue diuerſa, habendus non eſſet pro relapſo, ſed ſolùm pro hæretico ea hæreſi in qua tunc deprehenditur. Nõ enim rationabile erat leui ſuſpicioni tãtum pondus tribuere, vt vſqueadeo grauem effectum operaretur, vt is pro relapſo haberetur. Neque verò ex illa leui præſumptione fingere iura potuere, hũc extũc fuiſſe in errore contra fidem, in cõque vſque ad deprehenſionem in manifeſta hæreſi perſeueraſſe, ita expreſsè obſeruat Paulus Grilland. *q.* illa 10. & Ioan. Nicol. *in tract. de heret. notab.* 42. & patet expreſsè *in c. accuſatus. de hereticis.* §. 1.

4. Hos ergo tam de vehementi, quàm de leui præſumptione ſuſpectos de hęreſi ad immunitatem Eccleſiæ admittendos eſſe extra duos caſus iam exceptos, in quibus pro hæreticis habentur, ſatis apertè videntur indicare verba illa §. 6. vbi excluduntur ſolùm hæreſis rei, ſuſpecti autem ſolùm non ſunt rei hæreſis, niſi ſint manifeſti hæretici; ergo gaudere debent immunitate, ſi fortè propter ſuſpicionem hæreſis quærantur, ad Eccleſiam confugiant. Fauet text. §. 8. vbi tunc ſolùm reos huiuſmodi delictorum tanquam immunitate carentes trahi iubet ex Eccleſia eductos cùm Epiſcopus cognouerit hæc crimina expreſſa verè commiſiſſe, at non verè commiſit crimen hæreſis, nec eſt verè reus hæreſis is qui ſolùm ſuſpectus eſt de hæreſi; ergo extrahendus non eſt. In illis autem duobus caſibus, in quibus ſuſpicio vehemens hæreticum facit, arbitror ſine dubio excludi ab Eccleſiæ immunitate debere.

5. Sed quando huc deuenimus eos omnes qui propter ſolam hæreſis ſuſpicionem confugiunt ad Eccleſias, ne id faciant hortamur: longè enim grauius ſibi nocent confugiẽdo, quàm comparendo, ac ſe præſentando; ſi enim ſe præſentent, ſolùm abiurare coguntur, aut aliquã aliam pœnam referunt, non tamen damnantur de hæreſi. Si verò ad Eccleſiam confugiant, & citati nõ ſe præſentent, excommunicantur tanquam contumaces, & ſi per annum in excommunicatione inſordeſcant, habentur pro hæreticis, quod eſt illis longè grauius. Vel certè ſi confugiunt ad declinandas primas furias, quando aliquis ex Inquiſitoribus, aut ſuſpectus illis eſſet, aut præceps in iudicando putaretur, ſaltem interea procurent Inquiſitores placare, & antequam excommunicentur, ſi fieri poteſt, ſe præſentent, vel certè antequam in excommunicatione annus compleatur.

6. De credentibus hæreticorum cùm canones diuerſa ſtatuant, quę non videntur ſimul poſſe conuenire, vt ſtatim dicetur, diſtinguendum eſt ex Panormitano *in c. excommunicamus* 1. *de hereticis.* Villadiego *in tract. de heret. q.* 16. Paulo Grilland. *in ſuo* item *tract. de hereticis q.* 9. duo eſſe genera credentium, vnum eorum qui credunt hæreticos eſſe viros bonos propter aliqua bona opera mora-

lia, quæ ab eis vident exerceri, illos frequenter viſitant, conſolationem ab eis recipiunt, eorũ literas deferunt, eos in itinere comitantut, & de his eſt ſermo *in c. excommunicamus* 1. *§. credentes*, quo loco vocantur credentes hæreticorum, neque vlla fit mentio quòd credant eorum erroribus. Ii eo loco iubentur excommunicari, etſi in excõmunicatione per annum inſorduerint, nec ſatisfacere Eccleſiæ curauerint, tunc demum effici infames.

7. Alterum credentium genus eorum eſt, qui credunt implicitè erroribus hæreticorũ. Cùm enim ſint ſimplices, & idiotæ, rudéſque propterea quòd non ſunt capaces hæreſum in particulari, vniuerſaliter, & implicitè credunt erroribus hæreticorũ illius ſectæ, cui ſunt addicti. Hos textus *in c. excõmunicamus* 2. *de hæret.* hæreticos iudicat eodẽ prorſus modo quo ſunt illi hæretici, quorum ſectæ addicti ſunt. Hi poſteriores abſque vllo dubio excluduntur hac conſtitutione ab immunitate tanquam hæretici veri; illi verò priores nõ videntur excludi, propterea quòd hęretici nõ ſunt.

Quo iure crimẽ hæreſis careat, & caruerit olim immunitate Eccleſiarum.

CAPVT XXXIX.

1. DE iure præſentis conſtitutionis dubium non eſt, cùm ex §. 6. conſtet inter cætera crimina quæ immunitate priuantur, hoc quoque hæreſis numerari, illis verbis, *aut hæreſis, aut læſæ maieſtatis rei*, quo loco rectè ſimul hæc duo ſub eodem tenore ab immunitate excluduntur, propterea quòd vtraque ad læſam maieſtatem pertinent, hoc enim crimen hæreſis eſt læſæ maieſtatis diuinæ, vt dictum eſt ſuprà; illud verò, & eſt, & vocatur læſæ maieſtatis humanæ.

Ante hanc verò conſtitutionem nullo expreſſo iure ab immunitatis priuilegio excludebantur, neque propter ipſum crimen hæreſis, neque propter alia delicta quæ fortè commiſiſſent; ſed vt communis opinio eos excludebat, pro quocunque alio delicto ad Eccleſiam confugiſſent, quemadmodũ ex Claro retuli ſuperiùs *lib.* 4. *parte* 2. *cap.* 8. tum à ſimili, quòd ſicut Iudæi cæterique infideles excludebãtur qui fidem nunquã recepiſſent, ita hæretici, qui fidem ſemel ſuſceptam à ſe abiecerunt, imò à fortiori, vt ibidem retuli ex Gonſaluo, Hippolyto, ac Boërio, ſi enim ille non admittitur, qui fidei Eccleſiæ noluit ſe committere, quanto minus ille admittendus eſt, qui cùm ſeſe illi aliquando commiſiſſet, poſtea per ſummum ſcelus, & proditionem ab ea defecit, & ad inimica ſeſe caſtra tranſtulit. Crimen porrò hæreſis etiam olim caruiſſe immunitate, etiamſi nullo iure fuerit expreſſũ, inde manifeſtè cõuincitur quòd hæretici pro quacũque cauſa ad Eccleſiam cõfugiſſent, ab ea excludebantur, ſicut abundè probatum eſt *lib.* 4. *parte* 2. *cap.* 8. propterea quòd cùm Eccleſiæ fidei ſe aliquando commiſiſſent, ab ea ſeſe poſtea ſubduxerunt, noluerúntque ſub ea eſſe: ergo multo magis excludendi ſunt, ſi ad eam confugerint pro eo ipſo delicto, hæreſis nempe, quo ſe ab Eccleſia ſancta ſeparant. Non enim debet Eccleſia tantæ fauere temeritati filiorum ſuorum, vt pro illo ipſo delicto eos recipiat 2.

recipiat, ac tueatur, quo illi ſeſe ab ea diuellunt, ac ſeparant, cùm præſertim eos excludat pro aliis delictis, quæ committunt poſteaquam ſunt ab ea ſeparati. Adde quòd, vt dicetur infrà parte ſequẽti, de crimine læſæ maieſtatis, neque crimen hæreſis valde probabile eſt, neque crimen læſæ maieſtatis contineri ſub illa generalitate capituli *inter alia*, atque ideo non oportuiſſe excipi. Tã multa enim habent ſpecialia hæc duo delicta in iure expreſſa, propter quæ recedatur à generalibus iuris regulis, vt ſub generalibus regulis non cõprehendantur, niſi fuerint ſpecialiter expreſſa.

PARS SEPTIMA.

De vltimo caſu ab immunitatis priuilegio excepto, hoc eſt, de reo læſæ maieſtatis in perſonam Principis.

MAIESTATIS nomen ſuprema poteſtate prædîti, ſiue liberi populi, ſiue ſupremi Principes ac Reges, in quos ab ipſis populis, quos regebant, ſuprema poteſtas tranſlata erat, qui tamen multi ante Romanorum tempora fuiſſe memorantur, neque ipſi ſibi vſurpare auſi ſunt, neque ab aliis ablatum accepere, ne ipſi quidem Romanorum Reges. Poſteaquã verò exactis Regibus poteſtas ſuprema ad Populum Romanum peruenit: vt Senatui authoritas, ita ipſi populo maieſtas tributa eſt. Seruauit hoc diligenter Tullius *in 3. Philippica*, omnes, inquiens, ad authoritatem huius ordinis (ſenatorij) maieſtatémque populi Romani defendendum conſpiraſſe videntur. qui *lib. 2. de inuent.* ſic definit eandem: Maieſtas eſt poteſtas populi Romani, & primũ maieſtatis crimen Vlpian. Iureconſul. *l. 1. ad l. Iul. maieſtatis.* definit id quod aduersùs populũ Romanum, vel eius ſecuritatem committitur. Erat enim in Romana republica ſuprema penes ipſum populum poteſtas, mox ad Conſules, deinde ad Prætores poteſtate deriuata, conſuli ac prætori etiam tribui maieſtas cœpta eſt. Maieſtatis enim conſulis meminit idem Tull. *in orat. in Piſonem.* maieſtatis autem prætoris Iureconſultus *in l. ſi familia. ff. de iuriſdict. omnium iudic. & l. penult. ff. de iuſt. & iur.* Deinde occupata per Imperatorem C. Iulium Cæſarem republica, à quo ſubſequentes Imperatores vſque hodie Cæſares dicti ſunt, vſurpatáque paulatim per eoſdem ſuprema poteſtate, maieſtas quoque tãdem eiſdem tributa eſt. Vnde & Imperialium inſtitutionum initio Iuſtinianus, Imperatoriam, inquit, maieſtatem, &c. Inde Regibus ac omnibus ſupremis Principibus, qui ſuperiorem in temporalibus non recognoſcunt, ac liberis populis, in quibus ſuprema poteſtas eſt, maieſtas competit. Romano etiã Pontifici nõ modò ſpiritualis maieſtas competit propter ſupremã qua Imperatoribus præeſt, ſed etiã quatenus in ſtatu temporali Eccleſiæ ſupremus Princeps eſt, ſuperiorem non recognoſcens.

Quibúſnã hodie cõpetat maieſtas.

CAPVT XL.

1\. OPERÆPRETIVM erit hãc diſcutere diligẽter dubitationem,

nem, quæ neceſſaria eſt ad iudicandum de crimine maieſtatis. Vbi enim maieſtas non eſt, ibi maieſtatis crimen locum non habet. Ac de Imperatore dubitandum non eſt, cui omnes gentes etiam in familiari ſermone, omnes libri, tam legum Doctorum, nemine contradicente, maieſtatem pleno ore tribuunt. Cui, ſi cui alteri iure tribuenda eſt, qui ſupremus eſt in toto orbe Chriſtiano Princeps.

2. De regibus qui Imperatoris poteſtati proximè accedunt, quíque tantam hodie habent poteſtatem in ſuos ſubditos, támque abſolutam, atque ab alio independentem, quantam, & quam independentem habet Imperator, quibus maieſtatem tribuunt non modò ſubiecti populi, ſed expreſſa etiam iura. *l.* 1. *Cod. vt nemo priua. & in conſtitutione Federic. in vſibus feudorum, tit. de pace tenenda.* id quod vſu receptiſſimum eſt. Vnde & Regi Hiſpaniarum maieſtatem catholicam, & Regi Galliarum Chriſtianiſſimam maieſtatē omnes tribuunt, vt neque de his ſit hodie dubitandum.

3. Et quoniam hodie non pauci ſunt abſoluti Principes infra Reges quidem dignitate, pares autem Regibus poteſtate, qui plenam, abſolutam, ſupremam, & à nullo dependentem poteſtatē exercent, leges ſtatuunt, & in lege diſpenſant, non recognoſcentes vllum in temporalibus ſuperiorem, ad quem ex ſuis ſententiis appelletur, habentes merum, & mixtum imperium abſolutum, ſiue duces ij vocentur, ſiue Archiduces, ſiue quouis alio titulo. His licèt maieſtatis titulus non tribuatur, nec ſermone, nec literis, ſed ſolùm celſitudinis, verè tamen maieſtatem habēt, quo ad id de quo agimus, vt ſi quis ex ſubditis eos læſerit, maieſtatis reus ſit, etenim iam conſuetudine receptum eſt, vt tanquam reus maieſtatis puniatur, atque ita docet Clar. *lib.* 5. *ſententiarum.* §. *læſæ maieſtatis. verſ. committitur autem.* qui præterea teſtatur ita concludere omnes Doctores, nemine excepto, & Gigas *in tract. de crim. læſæ maieſtatis, q.* 28. & Boſſ. *in tit. de crim. læſæ maieſtatis.* & pro hoc facit apertus text. *in l.* 3. *Cod. de Epiſcopali audient.* vbi maieſtatis vocatur reus, qui dominum cui ſubiectus eſt lædit.

4. De omni libero populo penes quē regendi ſuprema poteſtas eſt, idem omnino dicendū eſt vt quiſquis, vel ipſum offendit, vel eos qui accepta ab eo poteſtate gubernant, maieſtatis reus ſit, ſi de illo populo ſit, vt egregiè docet Lucas de Penna *l.* 1. *col.* 2. *Cod. de exactorib. pradio. fiſcal.* & Bart. *l.* 3. *ff. ad l. Iul. maieſt.* dicentes huiuſmodi ciuitatibus licere comparare exercitū contra ſubiectos populos, propterea quòd ſuperiorem non recognoſcūt. De his Clarus apertiſſimè hoc affirmat loco ſuprà citato eſſe communem concluſionē Doctorū, citátque Gigantem & Boſſum. Inter huiuſmodi liberas ciuitates, quas Reſpublicas etiam vocamus, in Italia hodie eſt reſpublica Veneta, quam Gigas *lib.* 1. *de crimine læſæ maieſtatis c. quotuplex ſit maieſtas, n.* 10. loco Romanę reip. ſucceſſiſſe probat authoritate Raphaelis Fulgoſ. qui *in conſil.* 62. nouiorem Romā eā appellat. Eſt & Ianuenſiū reſp. antiquiſſima, illa quidē nec nō & diues, & nobilis, quæ diu cū Veneta olim certauit, multis autē iam

iā annis in pace ambæ viuunt Dei beneficio. Lucenſium demum tertia reſp. in Italia; neque verò aliis extra Italiam percenſendis, ſi quæ fortè ſunt, tempus teram. Si enim ſupremis Principibus maieſtas cõpetit ob tranſlatam in eos à populis ſupremam poteſtatem, multo magis ipſis liberis populis competere dicēda eſt, a quibus prima initia ſuſcepit. Prima enim omnium toto orbe maieſtas fuit populi Romani, vt dictum eſt.

5. Inter ſupremos Principes, quibus maieſtas competit, numerandus eſt Romanus Pontifex, qui non modò temporalem in terras ſibi temporaliter ſubiectas, ſed ſpiritualem in toto orbe Chriſtiano cum ſuprema ſuper omnes ſupremos Principes poteſtate maieſtatem habet. Huic autem competere maieſtatem tradit Præpoſit. *in can. in primis. §. de perſona.col.5. verſ. nota eleganter.2. q.1.* Nicol. Boer. *in tract. de ſeditio. ſexto præſuppoſito col. 5. verſ. Idem ſi conſpirat.* Clar. *lib.5.ſent.§. leſæ maieſtatis.verſ.committitur autem.* Quod Geminianus, Archidiaconus, Ancharan. & Franchus *in c. felicis, de pœn.* colligunt ex illo text. ſed copioſiùs Gigas *in tract. de crimin. leſæ maieſtatis.lib.1.rubr. quotuplex eſt maieſtas n.4. & rubr. qualiter & à quibus crimen leſæ maieſtatis committa.q.1.* vbi etiam tenet maieſtatem Papæ eſſe primam dignitatē inter omnes, & meritò, quoniam ipſemet Imperator ei ſubiacet, iuratque fidelitatem, omnéſque Chriſtianos tam clericos, quàm laicos ſubiectos habet, vnde & *q.2.* ſubdit ipſummet Imperatorem, ſiue in Papam conſpiret, ſiue in ſtatum S. Rom. Eccleſiæ, in maieſtatem committere, quod etiam docuit Specul. *in tract. de modo congregandi generale Concilium, rubr. 4. n. 2. & q.3.n.3.* Addit Gigas ſubditum Imperatoris conſpirantem in Papam lædere maieſtatem, per doctrinam Bartoli, Præpoſiti, & aliorum, vbi ſuprà; quia omnes Chriſtiani ſubiecti ſunt Papæ. Idémque iudicium eſt de ſubditis Regum, & quorumuis aliorū ſupremorū Principum, ac liberarum ciuitatum, ſeu populorum. De Cardinalibus S. Romanæ Eccleſiæ idem pænè dicendum eſt, habent enim maieſtatē à ſummi Pontificis maieſtate deriuatam, tanquam ſupremi, & collaterales eius conſiliarij, eámque reſpectu omnium toto orbe Chriſtianorum, vt docet expreſſus textus *in c.felicis, de pœnis lib.6.* vbi Pontifex expreſsè determinat eſſe crimen læſæ maieſtatis conſpirare in Cardinalem, propterea quòd læditur maieſtas ipſius Romani Pontificis læſo Cardinali eius laterali cõſiliatio, & quoniā ibi Pontifex abſolutè hoc determinat, de conſpirante in Cardinalem, neque vllum omnino excipit, neque vllo modo ſe reſtringit, addit Gigas loco cit. *q.5. n. 10.* etiam ipſum Imperatorem offēdendo Cardinalem aliquo ex illis modis expreſſis *in d. c. felicis* lædere maieſtatem, quod etiam tenet gl. *in c. Apoſtolicæ. de ſent. & re iud.* in v. *Cardinales.*

Dubitari poteſt an maieſtatem aliquo modo habeant Principes & domini temporales non ſupremi, qui habēt quidem vaſallos, ſed ſuperiorem, cuius ſunt feudatarij, recognoſcunt, quorū aliqui licēt habeant merum & mixtum imperiū, non tamen habent illud abſolutū, ſed dependens, cuiuſmodi ſunt multi in vtriuſque Siciliæ regnis Domini, Barones, Vicecomites, Comi- 6.

tes, Marchiones, Duces, ac Principes, quales etiam non pauci in regnis Hiſpanarum, ſimiliter, & ciuitates, quę ſuperiorem recognoſcũt. dico *aliquo modo*, nempè quoad hoc vt dicatur committi crimē maieſtatis, ſi ſubditi in eos inſurgant, & Clar. *lib.5. ſent.§. leſæ maieſtatis. verſ. Dubium eſt*, dicit de iure loquendo rem eſſe valde dubiam, & Archidiaconus, Io. Andr. Gemin. *in c. felicis, de pœn. lib.6. §.1. n.7.* Franchus *ibid. n.2.* & Ancharan. putant habere maieſtatē, & qui in eos conſpirant lædere maieſtatem. Probant autem ex *can. in primis 2. q. 1. §. ſi verò, de crimine maieſtatis.* Qui textus ſanè valde videtur eis fauere. Agitur enim ibi de quodam Stephano Epiſcopo eiecto ad inſtantiam glorioſi cuiuſdam Comicioli, qui huiuſmodi dominus erat, & coram quodam Epiſcoporum Concilio, prædictum Stephanũ maieſtatis accuſauerat. Ibi reſpondet Pontifex hoc non fuiſſe credendum, ſi vita, vel opinio eius talis antè non fuit, & nõ dixit non habere maieſtatem. Sed quicquid ſit de iure, Paul. de Caſtro *l.3. Cod. de epiſcopali aud. n. 6.* in fine, dicit videri ſibi de facto ſeruari. Nã etiam in iſtis ciuitatibus attentantes contra earum ſtatum puniuntur de crimine læſæ maieſtatis. cuius Pauli dictum poſt alios refert Clar. *loco cit.* quod idem de conſuetudine ſeruari in Italia refert Cepolla *conſil. criminal. 17. n. 18.* & Guido Pap. *deciſ. 334.* refert ita de facto ſeruatum fuiſſe contra quendam qui conſpirauerat in mortem cuiuſdam Ducis. Vnde Clar. *loco cit.* concludit ſtante tali conſuetudine ita ſeruandum eſſe contra ipſos conſpiratores contra huiuſmodi dominos & ciuitates alteri ſubiectas, licèt non quoad filios.

Quot modis committatur crimen Maieſtatis.

CAPVT XLI.

MAIESTATIS crimen Latini vocant, quo Maieſtas minuitur, vt loquitur Tullius, ſeu, vt alij vulgo loquuntur, læditur, vnde, & læſæ maieſtatis crimen appellant, vt obſeruat Budæus *in poſterioribus adnotationibus in Pandectas, in tractatu legis Iuliæ maieſtatis.* Id proximum ſacrilegio vocat Vlpianus *l.1. ff. ad l. Iul. maieſtatis*, & gl. *in can. in primis 2. q. 1.* in v. *& miniſtris*, idque optima ratione, tum quia Principes Deorum loco habendos eſſe Gentiles cenſuerunt, vel certè primo loco poſt Deum, vt ita hoc crimine Principes lædantur, ſicut ſacrilegio Deus, tum quia ſacrilegij & maieſtatis rei eodem modo accuſantur, & conuicti ſiue confeſſi pari pœna puniuntur, vt notat Gratianus §. *quod autem 17. q. 4.* & patet ex *l. ſiquis in hoc genus ſacrilegij, Cod. de Epiſcopis, & clericis*, quæ canonizata eſt in Decreto per Gregorium Papam *in d. can. in primis 2. q. 3.* 1.

Multi autem modi lædendi maieſtatem recenſentur non modò in iure communi in pleriſque legibus *ff. ad l. Iul. maieſtatis. & Cod. eodem tit.* atque in aliis legibus, ſed & per viros doctos, & graues ex Romanis antiquitatibus erutæ adducuntur, quos hoc loco recenſere non grauabor.

Lege

Lege 1. *ff. ad l. Iuliam maieſtatis decem recenſentur.*

1. Cuius dolo malo obſides iniuſſu Principis interciderunt.

2. Cuius dolo malo armati homines cum telis lapidibúſve in vrbe ſint,conueniántve aduersũ Rēp.

3. Cuius dolo malo loca occupentur,vel templa.

4. Cuius dolo malo cœtus conuentúſve fiant.

5. Cuius dolo malo homines ad ſeditionem conuocentur.

6. Cuius dolo malo magiſtratus populi Romani, quíve imperium, poteſtatémve habeat, occidatur.

7. Cuius dolo malo quis contra Remp. arma ferat.

8. Qui hoſtibus populi Romani nuntium literáſve miſerit.

9. Qui ſignum dederit, fecerítve dolo malo quo hoſtes populi Romani conſilio iuuentur aduersùs Remp.

10. Qui milites ſolicitauerit cōcitauerítve quo ſeditio tumultuosè contra Remp. fiat.

Lege 2. *ſequentes quatuor recenſentur.*

11. Qui prouinciam cùm ei ſucceſſum eſſet,non deſeruit.

12. Qui exercitum deſeruit.

13. Qui priuatus ad hoſtes profugit.

14. Qui ſciens falſum conſcripſerit, vel recitauerit in tabulis publicis.

Lege 3. *alij vndecim modi additi ſunt.*

15. Qui hoſtes concitarit.

16. Qui opem hoſti tradiderit. Hoc loco obſeruandum Paulũ Manutiũ *libro antiquitatũ Romanarũ de legib. fol.* 50. impreſſionis Aldi locum iſtum aliter legere ex Polyb. lib. 5. nempe qui ciuem hoſti tradidit.

17. Qui imbecillis ceſſerit. Gloſ. exponit, id eſt, receſſerit: ſed mēdoſus codex videtur. Alij legunt *imbellis.* Budęus verò in annotationibus in Pādectas ſuper hāc legē tertiā legēdũ putat vno verbo, *imbellis* receſſerit. Noxā enim imbellis & ſtationis deſertę capitale fuiſſe docet Suidas & Tranquillus de Auguſto refert cohortes ſi quę ceſſiſſent loco ab eo decimatas paſtáſque hordeo fuiſſe, alioqui Iurecōſultus ſi diſtinguēdę eſſent duæ dictiones, non in bellis, ſed in prælijs dixiſſet. Hæc ille.

18. Qui arcem non tenuerit, ſeu, vt ibidem legit Budæus, hoſtem arcere renuerit.

19. Qui caſtra quæ pro Imperatore tenebat hoſti conceſſerit.

20. Qui iniuſſu Principis bellum geſſit. His Paulus Manutius addit etiā iniuſſu populi, vel ſenatus.

21. Qui delectum habuit, } iniuſſu Principis,
22. Qui exercitum comparauit } ſenatus, vel populi.

23. Qui cùm ei in prouincia ſucceſſum eſſet, exercitum ſucceſſori non tradiderit.

24. Qui imperium, exercitúmve populi Romani deſeruerit.

25. Qui priuatus pro poteſtate, magiſtratúve Pop. Romani aliquid ſciens dolo malo geſſerit.

Lege 4. *alij nouem modi numerantur.*

26. Cuius dolo malo iureiurando quid adactum eſt, quod aduersùs Remp. faciat.

27. Cuius dolo malo exercitus populi Rom. in inſidias deductus, hoſtibúſve proditus eſt.

28. Cuius dolo malo factũ dicitur, vt hoſtes in poteſtatem populi Romani non veniant.

29. Cuius

29. Cuius dolo malo hoſtes Pop. Romani commeatu, armis, telis, equis, pecunia aliáve re adiuti erunt.

30. Cuius dolo malo ex amiſſis, hoſtes Pop. Romani ſunt.

31. Cuius dolo malo, & opera factum eſt, vt Rex exteræ nationis Pop. Romano minus obtemperet.

32. Cuius dolo malo factum eſt quo magis obſides, pecunia, iumenta hoſtibus Pop. Romani dentur aduersùs rempublican.

33. Qui cōfeſſum in iudicio reū, & propter hoc in vincula coniectum emiſerit.

Sexta lex duos alios modos adiicit.

34. Qui ſtatuas, aut imagines Imperatoris iam conſecratas conflauerit.

35. Qui aliquid ſimile admiſerit. Exemplum ponit ibi gloſ. ſi lapidibus eaſdem Imperatorum ſtatuas impetierit. Budęus in Pandectas refert alia ſimilia ex Tranquillo in Tyberio. Statuæ Augusti quidam caput dempſerat, vt alterius ſtatuæ illud imponeret: acta res eſt in ſenatu, & quia ambigebatur, per tormenta quæſita eſt, vt hæc quoque capitalia eſſent, circa Auguſti ſimulacrum ſeruum occidiſſe, veſtem mutaſſe, & alia multa.

Lex tandem 10. *alium modum expreſſit.*

36. Cuius ope, conſilio, dolo malo prouincia, vel ciuitas hoſtibus prodita eſt.

Lex præterea Codicis quinta eodem tit. quæ tota canonicata eſt in decreto can. ſiquis 6. q. 1. alios quatuor caſus recenſet.

37. Quiſquis cum militibus, vel priuatis, vel barbaris ſceleſtam inierit factionem.

38. Aut factionis ipſius ſuſceperit ſacramenta.

39. Aut eiuſdem factionis ſacramenta dederit.

40. Aut cogitarit de nece Principis, aut virorum illuſtrium, qui conſiliis, & conſiſtorio Principis interſunt, aut ſenatorum, qui pars corporis Principis ſunt, aut cuiuslibet qui Principi militat, hoc eſt, circa Principis latus adſtat, vt ait ibi gloſ.

Variis præterea ex legibus hi colliguntur caſus maieſtatis.

41. Si quis falſificet Principis monetam. *l. ſi quis. Cod. de falſa moneta.*

42. Siquis aliquem confugientem ad Eccleſiam inde per viam abſtraxerit, *l.* 2. *Cod. de his qui ad Eccleſias confug.* vbi aduertendum hoc non eſſe crimen maieſtatis, ſed eo loco iuberi eadem affici pœna.

43. Qui negat tributa ſolui Principi. Hoc inter crimina maieſtatis numerat Lodouicus Montaltus *in tract. de reprobat. ſententiæ Pilati a.* 3. *n.* 22. *&* 52. quia non ſolùm tendit contra rem ipſius Principis, ſed etiam contra honorem, & ſecuritatē. Multo magis committit in maieſtatem, qui ſubtrahit tributa Principi per contemptum, cùm tributum ſoluatur in ſignum ſubiectionis, vt Imperator potens ſit hoſtibus reſiſtere, ac ſubditos tueri, quæ non percepto tributo, præſtare non poteſt: ſequitur hunc Gigas *in tract. de crim. leſæ maieſtatis, rubr. Qualiter & à quibus crimen leſæ maieſt. committat. q.* 36.

Paulus præterea Manutius *lib. antiquitatum Romanarum de legib. folio* 50.

50. impreſſionis Aldi pleroſque alios recenſet modos lædendi maieſtatem, quos hoc loco recenſere non grauabor.

44. Siquis calamitatē populo Romano imprecetur, quod Claudiam Virginem Veſtalem Appij Claudij Cæci filiam commiſiſſe refert Suetonius in Tyberio, cùm enim Carpentum mortui fratris in conferta multitudine ægrè præcedere poſſet, palàm optauit vt frater reuiuiſceret, atque iterum claſſem amitteret, quo minor turba Romæ foret, cui propter hoc crimen non capitalis pœna fuit impoſita, ſed mulcta per ædiles plebis dicta æris grauis viginti quinque millium: atque ideo fortaſſis hic modus maieſtatis non expreſſus eſt in iure, quia nec tunc capitalis fuit. Hinc Gigas vbi ſuprà *q.* 40. poſt multa concludit maledicentem Imperatori non committere in maieſtatem, propterea quòd crimen maieſtatis & maledicentiæ ſub diuerſis in iure titulis repoſita diuerſimodè puniuntur. Ego verò, ne laboremus in nomine, dico maieſtatis quidem dici poſſe, ſed capitale non eſſe.

45. Siquis remp. ſua culpa malè geſſit.

46. Si ſtationem deſeruit. Iſte autem modus cum 17. coincidit, vt patet ex dictis eo loco.

47. Qui publicum hoſtem domi priuatus habuit.

48. Qui ius ciuitatis, aut magiſtratus imminuit.

49. Qui contra bonum publicum loquutus eſt. Hic caſus videtur coincidere cum 44. vt idem Paulus Manutius obſeruat, addens non eſſe capitalem.

50. Qui vim omnino vllam intulit magiſtratui, aut Principi.

51. Qui Tribuno plebis intercedenti non paruit.

52. Qui à Tribuno plebis concionem auocauit.

53. Qui Tribunum plebis priuati loco habuit, vtpote ſi occurrenti in via non ceſſit. Budæus *in Pandect. tit. ad l. Iul. maieſtatis*, refert ex Plutarcho in Gracchis C. Buturium à Romanis vltimo ſupplicio affectum, quòd Tribuno plebis in foro ambulanti non deceſſiſſet de via.

54. Qui conſilium plebis diſturbauit. Nota hos caſus ex Manutio relatos ſi cum his quæ ex iure relati ſunt, non coincidant, non eſſe tanquam crimina maieſtatis puniendos, cùm pœnæ adeò graues non ſint extendendæ ad caſus non expreſſos.

Aduertendum hoc loco ex Paulo Manutio *lib. ſæpe cit. folio* 50. impreſſionis Aldi, omnes prædictos modos peccandi in maieſtatem ita confusè propoſitos poſſe certa methodo ad quatuor capita reuocari: primum ſi in perſonam Principis, ſecundum ſi in magiſtratum, tertium ſi in remp. quartum ſi in populum committatur.

Ex his autem omnibus caſibus, qui numerati ſunt, decem ſunt qui Principis ipſius maieſtatem directè lædere, aut imminuere videntur.

Primus omnium eſt caſus 19. qui caſtra quæ pro Imperatore, ſeu Principe tenebat, hoſti conceſſerit.

P. Gambac. de immun. Eccl. MMm Secundus

Secundus eſt casus 20. qui iniuſſu Principis bellum geſſit.

Tertius eſt 21. qui iniuſſu Principis delectum habuit.

Quartus eſt 22. qui iniuſſu Principis exercitum comparauit.

Hic enim pro Principe ſe geſſit.

Quintus eſt 34. qui ſtatuas aut imagines Principis conſecratas conflauerit.

Sextus eſt 35. qui ſimile aliquid admiſerit: vt ſi eaſdem imagines, ſeu ſtatuas lapidibus impetierit.

Septimus eſt 40. quiſquis cogitauerit de nece Principis, aut virorum illuſtrium, qui conſiliis, & conſiſtorio Principis interſunt, aut Senatorum qui pars corporis Principis ſunt, aut cuiuſlibet qui Principi militat, hoc eſt, circa Principis latus adſtat armatus ad eum defendendum.

Octauus eſt 50. qui vim omnino vllam intulit Principi.

Nonus eſt 41. qui falſificat Principis monetam.

Decimus qui negat tributa ſolui Principi, ex hoc enim facit eũ impotentem ad ſe ac remp. defendendam; præſertim verò ſi id faciat per contemptum, tunc enim negat Principi debitam ſubiectionem.

2. Aduertendum hoc loco primò non omnem inſurgentem in Principem, vel remp. dici committere in maieſtatem, ſed neceſſariò requiri, vt ſit illi ſubditus. Ita probat text. *in clement. paſtoralis. de re iudic.* vbi expreſſiſſimè ex hoc etiam capite probat ſententiam Imperatoris Henrici latam contra Robertum Siciliæ Regem de crimine maieſtatis inter cætera capita eſſe omnino nullam, atque inualidam, quia prædictus Rex licèt haberet ab Imperatore aliquas terras in feudum, non tamen in illis, ſed alibi Imperatorem offendit, & in d. Siciliæ Regno certum, continuum, & notorium, non in terris Imperij habuit domicilium, & originem inde traxit, cuius regni ratione Romanæ Eccleſiæ notoriè ſubditus exiſtit, atque ideo non ſubfuit Imperatori, conſequenter nulla eſt ſententia, qua non ſubditus de maieſtate damnatus eſt. quo loco gl. in v. *non ſubfuit*, notat ibi innuere Pontificem non ſubditum non committere crimen maieſtatis. Mihi videtur, non quidem innuere, ſed apertè docere, atque in hoc ipſo capite inter alia multa capita fundare illius imperialis ſententię nullitatem. Hanc eſſe communem doctorum ſentẽtiam, vt poſt Roland. *conſil.* 4. *n.* 1. teſtatur Clarus *in* §. *læſæ maieſtatis, verſ. Vidi quandoque dubitari.* Qui addit etiam poſt Gigantem *in tractat. de crimine læſæ maieſtatis q.* 68. *n.* 2. eſſe communem ſententiam doctorum, etiamſi aliquis aliquo peculiari iure alicuius Principis forum ſortiatur ratione feudi, vel delicti, niſi tamen ſit ei ſubditus ratione originis, vel domicilij, non committere contra eum crimen læſæ maieſtatis. ex text. d. clementinæ habemus: Siquis habeat terras aliquas in feudum

dum ab Imperatore, alios aliunde habeat, & neque trahat originem ex terris quas habet ab Imperatore, neque in illis habeat domicilium, neque in illis offendat Imperatorem, licèt eum offendat in aliis terris ex quibus trahit originem, vel in quibus habet domicilium, non dicitur lædere maieſtatem Imperatoris. Excipiuntur clerici, qui licèt nati in terris ſubditis Principi laico, aut etiam habentes ibidem domicilium propter quæ ſi eſſent laici eſſent veri ac legitimi ipſius vaſalli ac ſubditi, tamen quia ratione clericatus eximũtur de eius iuriſdictione, atque ideo non poſſunt amplius dici verè ſubditi ipſius, conſequenter non poſſunt dici lædere ipſius maieſtatem, & hanc opinionem eſſe communem teſtatur Cardin. *can. inprimis 2. q. 1. §. de perſona, col. 5. verſ. non obeſt.* quam concluſionem eſſe de iure veram docet Clar. *in d. §. læſæ maieſtatis, verſ. Hinc infertur.* qui teſtatur in facti contingẽtia vidiſſe ſe ſeruari in ſenatu Mediolani; qui cenſuit quendam Laurentium Vicomercatum imputatum, quòd ſeruiſſet Gallis: qui proptetea quòd eſſet perpetuus cõmendatarius cuiuſdam Abbatis, conſequenter priuilegio clericali cenſeretur, fuit à ſenatu liberatus die 19. Septembris anno Domini 1554. Addit tamen idẽ Clarus dignam ad clericos monitionem, vt caueant ne tanto ſe crimine contaminent, vtque diligenter ab eo caueant. quod ego non ſolùm moneo, atque hortor, ſed etiam vehementer oro atque obteſtor, quoniam licèt, inquit, hoc ſit in iure clarum, tamen Principes ſolent practicare contrarium, & nulla habita ratione non modò clericatus, ſed cuiuſuis etiam dignitatis eccleſiaſticæ, punire hos pœnis maieſtatis, affértque exemplum de quodam Archiepiſcopo Florentino, qui propter huiuſmodi crimen ſuſpenſus; & noſtra ætate vidimus necatos ob eamdem prætenſam cauſam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales.

Aduertendum vltimò inter omnia de maieſtate crimina, perduellionem eſſe grauiſſimum ſemper habitum, atque atrociſſimum, 3.
quod tũc eſt cùm in ipsã rẽpublicam, vel in perſonam magiſtratus, aut Principis infertur iniuria, vt docet Paulus Manutius *in additionibus ad Calepinum, in verbo Perduellio.* & Ioachim Mynſinger *in lib. 3. ſcholiorum in Inſtit. iuriſciuilis tit. de hæreditatibus, quæ ab inteſtato. §. interdum, in v. Perduellionis*, vbi obſeruat, licèt, inquit, plerique velint maieſtatis crimen propriè eſſe quod in Principis perſonam, perduellionis verò quod in rempublicam; *in lib. 4. Inſtit. tit. de publicis iudic. §. publica autem*, Imperator hæc confundit, dicens, lex Iulia maieſtatis, quæ in eos, qui contra Imperatorem, vel rempubl. aliquid moliti ſunt. Vnde *ibid.* Ioachim. Mynſing. *in v. Quæ in eos*, obſeruat hoc diſcrimen harum vocum non ita ſeuerè obſeruatum eſſe, quin vna pro alia ponatur. Hoc ergo crimen perduellionis tanquam grauiſſimum ab initio exactorum Regum populi iudicio ſeruatum eſt, vt refert Plutarchus *in Publicola*, & à populo comitiis omnium maximis, nempe centuriatis cognoſcebatur,

& in hoc vno caſu licebat damnatos ciues Romanos uecare, quod nullo alio caſu licere lege Sempronia C. Gracchi ſancitum erat, vt refert Manutius *fol.* 51. *libri Antiquitatum Romanarum de legibus, ſi poſt mortem pater damnetur, filium, fin. ff. ad l. Iul. maieſtatis, & Inſtitution. de hered. quæ ab inteſt. §. interdũ.* Cùm enim Vitellij, & Aquilij ordinis patricij de reſtituendo Tarquinio Superbo iã vrbe pulſo cogitaſſent, damnati à populo pœna mortis ſunt, tanquam contra reip. pacem, ac bonum machinantes. Quin, & ipſis adhuc regnantibus in vrbe Regibus ſub Tullo Hoſtilio Rege 3. hoc iudicium ad populum delatũ eſſe teſtis eſt Liuius *lib.* 1. *ab vrbe condita in vita ipſius Tulli.* Duumuiri, inquit, perduellionem iudicent, ſi à Duumuiris prouocarit, prouocatione certato, quæ prouocatio ad populum fiebat. Pœna quoque ab ipſo Tulli tempore capitalis fuit, lex enim, vt inquit Liuius *eod. loco*, lex, inquã, horrendi carminis erat: lictor perduellioni caput obnubito, infelici arbore teſte ſuſpendito.

Quæ leges, qui iudices, quæ pœnæ fuerint apud Romanos de crimine maieſtatis.

CAPVT XLII.

1. LEGES de maieſtate variæ recẽſentur fuiſſe apud Romanos. Primã tulit Numa Põpilius aduerſùs perduellionem, qui interdum ſolet cum maieſtatis crimine confundi. Hic Rex apud Romanos propter inſignem virtutem, ac pietatem ſanctiſſimus habitus eſt; omne autem parricidium, perduellionem eſſe voluit, eadémque affici pœna, eadémque lege quã horrendi carminis legem præcedenti capite in fine cum Liuio vocauimus, perduellioni extremi ſupplicij pœnam conſtituit, qua lege tẽpore Tulli Hoſtilij accuſati ſunt perduellionis Horatius quidã, qui ſororem necauerat, & Sp. Caſſius Viſcellinus, qui de regno cogitauerat, Hoſtilius vndecim viros elegit qui de cauſa iudicarent, & Horatius quidem abſolutus tanquam non verus perduellio, ſed parricida; Caſſius verò damnatus, & bonis publicatis damnatus fuit.

Secunda fuit lex duodecim tabularũ ex Athenienſibus deſumpta, qua ſtatutum erat eum qui hoſtem concitaſſet, vel Romanum ciuem hoſti tradidiſſet, capite pœnas daret. De hoc Polyb. *lib.* 5. & Martianus Iureconſultus *in l. lex. ff. ad l. Iul. maieſtatis.* quam pœnam capitis non de extremo iudicio, ſed de media capitis diminutione vſitatam fuiſſe nonnulli putant, licèt apud Athenienſes, ex quibus lex ea duodecim tabularum de vltimo ſupplicio fuerit practicata, proptereà quòd capitalia delicta poſt Marci Catonis Cenſorij ætatem, per multa tempora aut publicatione bonorum, aut amiſſione ciuitatis, quæ media capitis diminutio erat, aut carcere, & vinclis, non capite, aut vlla parte corporis puniebantur lege ab eodem Catone lata. 2.

Tertia apud Romanos maieſtatis lex Apuleia fuit, cuius meminit Cicero *lib.* 2. *de orat.* dicens ea lege capitis pœnam ei imponi, qui maieſtatem minuiſſet, quam falsò Gigas initio tractatus de crimine læſæ maieſtatis putat eandem eſſe 3.

cum

cum Cornelia, cùm ſit ab ea diuerſa. Hanc enim tulit Lucius Apuleius Saturninus tribunus plebis, quē poſtea cum C. Seruilio Glaucia prætore C. Marius ſextùm conſul ex ſenatuſconſulto interfecit. Qua lege damnatum legimus C. Iuniū Norbanum, qui ſeditione populi concitata, quod maieſtatis crimen eſt, Quintum Seruilium Cepionem innocentem damnauit, vt docet Paulus Manutius *lib.* illo *de legibus fol.* 50. *& in additamentis in Calepino in v. Maieſtas*, ex quo etiam ſequentia accepimus.

4. Quarta fuit lex Varia, cuius auctor fertur Q. Varius Sucronenſis Tribunus plebis, qui Philippo ac Cæſare conſulibus in locum Marci Liuij Druſi interfecti tribunus plebis creatus eſt. Hac lege ſtatutum eſt quæri de iis quorum ope ac cōſilio bellum Italicum (quod maieſtatis crimen erat) concitatum eſſet, quo crimine cùm multi iam condemnati eſſent, plures præterea, ad quos eadem culpa pertinere videbatur, damnandi ſupereſſent, ſapiēter prouidit ſenatus, ne dum tumultus ille Italicus eſſet, vllum ea lege iudicium fieret.

5. Quinta fuit lex Cornelia, quam diximus eſſe ab Apuleia diſtinctam, quæ à Lucio Cornelio Sylla dictatore lata eſt. Hac enim lege, vt Cicero *in orat. in Piſonem* ait, alia crimina vetebantur. Ait enim: Exire de prouincia, educere exercitum, bellum ſua ſponte gerere, in regnū iniuſſu populi, aut ſenatus accedere, cùm plurimæ leges veteres, tum lex Cornelia maieſtatis pleniſſimè vetat. quibus in verbis illud apertè oſtendit hanc legem ab Apuleia diuerſam eſſe, quòd ait ante hanc plurimas fuiſſe leges veteres maieſtatis, quòd ſi Apuleia eadem cum hac eſſet, plurimas ante hanc non haberemus, vt ex dictis apparet, ſolùm enim duæ eſſent, vna duodecim tabularum, altera Varia; Apuleia tertia eſt, quæ numerum multitudinis complet, deinde ex eiſdem verbis, quæ crimina maieſtatis hac lege prohibita ſunt, apertè docemur.

6. Sexto loco ſucceſſit Lex Iulia maieſtatis præ cęteris celeberrima, à qua inſcriptionem accepere tam eæ leges, quæ in Digeſtis, quàm quæ in Codice Iuſtiniani ſunt, leges, vt patet *Digeſtorum lib. 48. tit. 4. Codicis* autem *lib. 9. tit.* 8. Sed vnde Iulia dicta ſit, non ſatis conſtat. Gigas enim *in tract. de crimine læſæ maieſtatis rubr.* 1. *in* 1. *q.* qua de origine huius legis diſputat. n. 3. teſtatur ex Odofredo *in rubr. Cod. ad l. Iul. maieſtatis*, à Iulio Cęſare, eo quòd ab eo edita ſit, Iuliā dictam eſſe. Addit autem Gigas id ex ipſa denominatione, qua Iulia dicitur, non rectè, nec ſufficienter inferri, cùm conſtet legem Iuliā de adulteriis, quæ poſt hanc ſequēti tit. tam in Digeſtis, quàm in Codice repoſita eſt, non à Iulio, ſed ab Auguſto, vel C. Cæſare editā eſſe, vt idem Odofredus affirmat. Vnde ipſe Gigas duas alias adducit denominationes, vel ab ipſo Iulio, quòd ipſe eam introduxerit, vt cùm ipſe hoc crimen in patriā commiſiſſet, hac ſibi lege præcaueret, aditúmque omnibus præcluderet, ne quis cōtra ſe tam nefandū, atque atrox crimē auderet; vel à Iulio, quòd licèt ab Auguſto, vel Caio Cæſare poſt Iulij necem ſit edita in ipſius Iulij honorem, quaſi necis eius vlciſcendæ gratia edita ſit contra eos, qui eius maieſtatem grauiſſimo perduellionis crimine in eum coniurando læſerant. Paulus Manutius probatiſſi

batiſſimus author, qui ea quæ ſcripſit non niſi ex probatiſſimis authoribus accepit, *tam in lib. Romanarũ Antiquitatum de legibus fol. 50.* ſæpe citato, quàm *in additamentis in Calepino*, quæ ſunt Romanæ antiquitatis pleniſſima, licèt à quo id authore acceperit,non referat, ait à Iulio Cæſare latam,aut primo conſulatu, aut poſt deuictum in Pharſalia Pompeium. Hac lege de maieſtate damnatis aqua,& igni interdicebatur.

7. Poſtrema apud Romanos de maieſtate lex Antonina fuit à Marco Antonio conſule authore ſic dicta,qui triumuir poſtea fuit, qua lege de maieſtate damnatis prouocatio ad populum conceſſa eſt, quæ antea ſoli perduellionis crimini de maieſtate grauiſſima permiſſa erat, quẽadmodum ex Tullio in prima Philippica appatet, & apud Macedonas lex de maieſtate alia, vt author eſt Quintus Curtius. horrenda illa quidem ac barbara, & crudelitatis plena, qua cum iis qui de maieſtate damnati eſſent,ſimul parentes, filij, propinqui occidebantur, vel quòd ij omnes eiuſdem criminis ſaltem conſcij præſumerentur.Hinc probabile eſt deſumpſiſſe Honorium atque Arcadium Imperatores id quod ſtatuerũt *in l.quiſquis, Cod. ad l. Iuliam maieſtatis. §. fin.* filiis reorum maieſtatis imperatoria ſpecialiter lenitate vitam concedere: nam paterno deberent perire ſupplicio, in quibus paterni, hoc eſt, hæreditarij criminis exempla metuuntur,quaſi alludendo ad illam Macedonum legem vniuersè vetuerunt ne propinqui,noti,familiares reorũ eadem cum ipſis reis pœna plecterentur.

8. Iudices porrò qui de maieſtatis crimine cognoſcerent,nõ iidem ſẽper fuere apud Romanos;nam tempore Tulli Hoſtilij Duumuiris hoc iudicium creditum eſt, à quibus ad populũ prouocabatur,vt retuli præcedenti c.ex Liuio *l.1.* ab vrbe condita in vita Tulli Hoſtilij Regis.

Paulus Manutius locis citatis ex Suetonio in Tyberio refert ædiles plebis de crimine Claudiæ Veſtalis filij Appij Claudij Cæſi, quæ cladem populo Romano imprecata erat, cognouiſſe,eóſque ait fuiſſe C. Fundanium, & Titum Semproniũ. Prætor etiam de eadem cauſa aliquãdo cognouit. De quo ſic Manutius *fol.49.* versùs finem loquitur: De maieſtate niſi tribunus ædilis, vel plebis accuſaret, quæſtionem prætoris, cui obueniſſet ea quæſtio, exercebat. Dicit autem *cui obueniſſet*, propterea quòd aucto in vrbe prætorum numero propter negotiorũ multitudinẽ, ſorte illi inter ſe quæſtiones partiebãtur, de quibus quiſque iudicaret. Refert præterea Plutarchus in Publicola Vitellios perduellionis,ſeu maieſtatis reos quòd Tarquinium Superbum vrbe iam eiectum reſtituere cogitarẽt,ab ipſo populo morte damnatos, idque crimen populi iudicio ſeruatum fuiſſe. 9.

Quod verò ad pœnas attinet,quibus hoc crimen puniri conſueuerit, certum eſt primò non omne maieſtatis crimen fuiſſe capitale. Nam Claudia Veſtalis virgo pecuniariter ſolùm damnata fuit, quæ publicè populo Romano calamitatem imprecata eſt, quod maieſtatis crimen erat. Secundò certum eſt etiã crimẽ maieſtatis,quod capitale fuit,nõ ſẽper vltimo ſupplicio,ſed aliquando media capitis diminutione punitũ fuiſſe.Diu enim apud Romanos pœ- 10.

na

na capitis, non vitæ amiſſio erat, ſed media capitis diminutio. Erat enim triplex capitis diminutio, magna vna, ſeu maxima, qua libertate, media qua quis ciuitate priuabatur, minima qua ſolum familia amittebatur. Ciuitate autem Romanę leges nó exilio priuabant, ſed interdicendo tecto, aqua, & igni, quibus rebus cùm damnati carere omnino non poſſent, ſponte in exilium nullo cogente ſecedebant, vt apud exteras gentes tecto, aqua, & igni vti, ac frui liceret. Vnde l. Iulia de maieſtate damnatis aqua igni, & tecto interdicebatur, & pœna capitis dicebatur. Qui verò hac ratione priuabantur ciuitate, ſimul priuabantur iis omnibus commodis, quæ eis ciuili iure tanquam ciuibus habere licebat. Neque enim teſtamentum condere poterant, neque capere hæreditatem, ſolùm ea integra illis erant quæ iure gentium competebant, vt docet Paul. Manutius *lib.* illo *de legibus, fol.* 44. Tertiò neque verò in crimine perduellionis, quod apud Romanos vltimo ſupplicio damnabatur, vt ſuperiùs tetigi, quilibet rei eo damnabantur. Nam ſi magiſtratum gerebat perduellio, exilio, ſeu veriùs media capitis diminutione dãnabatur. Hac ratione tuetur Paulus Manutuis rectè dictum eſſe à Tib. Graccho ſub iuriſiurandi religione; ſi C. Claudius cenſor ſuus, & cẽſorio munere collega, & in perduellione ſocius damnatus eſſet, ſe non expectato de ſe iudicio comitẽ exilij eius futurum, quia Magiſtratus perduelles hac pœna damnabãtur: ij autem cenſorium magiſtratum gerebant. Quartò certum eſt perduellionis pœnam apud Romanos, quam horrendi carminis à Liuio appellatam in fine præcedentis capitis diximus, extremi ſupplicij fuiſſe, vt ſuſpenderetur laqueo; id quod & ex Cicerone *in orat. pro Rabyrio* perduellionis reo apparet, vbi ad Labienum actorem conuerſus ſic eum affatur: Vter noſtrûm Labiene popularis eſt? Túne, qui ciuibus Romanis in concione ipſa carnificem, qui vincula adhiberi putas oportere, qui in campo Martio comitiis centuriatis, auſpicato in loco crucem ad ciuium Romanorum ſupplicium defigi, & conſtitui iubes? Sed præter vltimum reorum ſupplicium filij perduellionũ hæreditate priuantur, & ſi reus ante damnationem præmoriatur, debent hæredes purgare delictum, aliàs autem damnatur poſt mortem, & filij priuantur ſucceſſione; imò ipſi rei maieſtatis ſtatim patrato delicto amittunt dominium, & adminiſtrationem ſuorum bonorum; confiſcãtur enim à lege ipſo iure, licèt confiſcatio non ſortiatur effectum, niſi ſequuta ſententia, qua declaretur commiſiſſe in maieſtatem, vt notat Clarus *lib.* 5. *ſententiarum.* §. *leſæ maieſtatis, verſiculo, præterea licèt hodie.* Addit idem Clarus *verſic. quæ ſit pœna*, hodie de conſuetudine ſolere huiuſmodi reos viuos ſcindi in fruſta, & appendi certis locis ciuitatum in Sicilia, nec non in regno Neapolitano vidi ſuſpendi conuerſo corpore, pedibus in altum, capite ad terram verſo. Alibi confractis oſſibus ad rotam ligneam viui alligantur, vbi dolorum acerbitate, fame, ſiti, calore diurno, nocturnóque algore miſerè intereunt.

Addit

11. Addit Bald. *in Extrauag. Qui ſint rebelles, in v.rebellando n.22.* rebellem poſſe impunè occidi, non expectata neque declaratione, neque accuſatione de rebellione, & poſtea probari, & declarari fuiſſe rebellē: quam ſententiā Boſſ. *in tit.de hæreticis n.29.& tit.de crimine læſæ maieſtatis n.119.* teſtatur eſſe cōmunē, quamuis hæc opinio ſemper periculoſa viſa ſit Claro, vt ipſe teſtatur *in dicto §.læſæ maieſtatis, verſiculo hinc infertur.* neque, inquit, conſulerem amico meo, vt hoc auderet; niſi fortè de conſenſu,& voluntate illius Principis vbi rebellis ille degit.

12. Si tamen quis hoc faceret, cùm primùm poſtea probaret eum quem occidit fuiſſe rebellem, eſſet liberandus: ſicut de facto liberatus fuit Franciſcus Maria Feltrius de Rouere Vrbini Dux, & Generalis S. Rom. Eccleſiæ Capitaneus, qui in bello contra Gallos Franciſcum Aldoſium S.Romanæ Eccleſię Cardinalem, Papienſem Bononiæ legatum de latere cōfoderat. Cùm enim probaſſet eum conſueuiſſe detegere Gallis ſecreta eccleſiaſtici exercitus, formato Romæ proceſſu per ſentētiam dictus Vrbini Dux abſolutus fuit ſub Iulio ſecundo. refert Gigas *in tract.de crim.læſæ maieſtatis in rubr. qualiter, & à quibus q.5.* & Clar. *in d. verſ.Hinc infertur.* De quo caſu extat præclarum conſilium Ruin. *lib.5.conſil.4.*& Ferr. *conſil.31.*

Vnde in caſu læſæ maieſtatis etiam conſiliarius Principis impune occiditur,& conſiliarius Papæ.

13. Circa pœnas ſtatutas contra filios *in l. quiſquis, Cod. ad l.Iul. maieſtatis*, non habere locum niſi quando crimen læſæ maieſtatis commiſſum eſt contra Imperatorem, vel Remp. Romanam, vt eſt communis opinio relata per Gigantem vbi ſuprà, quā Alciat. *conſil.467.n. 6.* ait eſſe indiſtinctè ab omnibus approbatam, ſed quoniam ſupremi Principes, quorū maieſtas læditur, ſolent in facto infligere has pœnas; ideo ad eas præcauendas conſuetū eſt in Sicilia in teſtamentis quando filij inſtituuntur hæredes apponi clauſula, quòd teneatur eſſe fidelis catholicæ maieſtati,& ſanctæ Romanæ Eccleſiæ fidem ſeruare. Quòd ſi, quod abſit, in his deliquerit, ſit, & intelligatur excluſus à dicta hæreditate per certum aliquod tempus, antequam hæc delicta committat, & eius loco hæres alius ſubſtituitur.

An reus maieſtatis olim admitti conſueuerit ad Eccleſiæ immunitatem.

CAPVT XLIII.

1. SI priſca illa aſylorum tempora memoria repetamus, diuerſimodè apud diuerſas gentes factitatum reperiemus. Nam legimus apud Lacedæmonios Pauſaniam maieſtatis accuſatum, tutum ad aſylum perfugium expertum eſſe, euaſiſſeque omnino impunitū; apud Romanos verò Craſſus Brutus cùm detecta proditione ad Palladis auxiliaris tēplum confugiſſet, à Caſſio Bruto parente occluſis templi foribus fame necatus eſt, de quibus dictum eſt ſuprà *lib.1.c.14.* Probabile eſt etiam apud alias atque alias gentes aliter atque aliter obſeruatum fuiſſe, quanquam mihi probabilius ſit frequentius vbique fuiſſe ob tanti immanitatem flagitij, & commuem cladem

Digitized by Google

cladem, quæ inde in vniuerſam remp. graſſatur, vel nó auſos eſſe reos aſylorum refugia quærere, vel ſi ad ea confugiſſent, aſyliã illis ſeruatam non fuiſſe, præſertim in re clara, & apertis indiciis declarata, in qua non eſſet tergiuerſandi locus. Calor enim iracundiæ Principis, ac totius populi detecta manifeſta coniuratione ſolet accelerare pœnam, vt reprimat coniuratorum motus, & animos reprimat ſociorum, nec patitur moram, in caſu fortaſſe non ita manifeſto potuit aſylis templiſque deferri, præſertim vbi non adeſſent euidẽtes coniecturæ, probationéſque ſufficientes. In lege autem Chriſtiana licèt inueniamus priuilegiũ generale ampliſſimis verbis conceſſum Eccleſiis, vt quicumque ad eas confugerit, quantacũque grauia delicta commiſerit, extrahi non poſſit, &c. à quo generali priuilegio licèt aliqua delicta publici latronis, &c. excepta olim fuerint, tamen neque crimen læſæ maieſtatis diuinæ, neque humanæ inueniuntur vnquam antea excepta. Non inde ſequitur hæc delicta habuiſſe immunitatẽ. Tantũ eſt enim horum delictorũ pondus, tãta enormitas, tãtũ inde cõſequẽs damnum, & vtplurimum irreparabile, vt ſicut multa habent particularia, in accuſatore, in teſtibus, in probationibus, in pœnis, vt in his omnibus à generalibus iuris regulis contrariis huiuſmodi rebus recedatur, ita nec comprehendi cenſenda ſint ſub generalitate priuilegij immunitatis, vt ab eo excipienda fuerint. Neque maieſtatis reus ſit ſub illis generalibus verbis *c. inter alia*. & aliis ciuilibus ac canonicis iuribus conceſſa immunitas, ſed neceſſe fuiſſet eam in ſpecie exprimere, ſi legiſlatores cõprehendi ſub generali illo priuilegio voluiſſent. Quo mihi valde probabile efficitur, hæc duo delicta nunquam de iure immunitatẽ habuiſſe, vt cùm præſens cõſtitutio Gregorij XIV. hos ab immunitatis præuilegio apertè excludat, non conſtituat hoc iure nouum ius, ſed antiquum, quod alicui dubiũ atque obſcurùm videbatur, apertè declaret, omnémque tollat dubitandi impoſterum occaſionem.

Probo autem tam crimen hæreſis, quod eſt læſæ maieſtatis diuinæ, quàm læſæ maieſtatis humanæ, non comprehendi ſub generalitate priuilegij immunitatis, ſed debuiſſe ſpecialiter exprimi, vt ſub illa comprehenderetur; quoniã tam in mandatis, quàm in gratiis generalibus, & regulis generalibus, quæ ſpecialem habent difficultatem, non continentur, niſi in ſpecie exprimantur, quamuis verba mandati gratiæ ac regulæ generalis ampliſſima videantur. In mãdatis exemplum affert Panormitanus *in c. accedens, de prebendis, & dignitatibus n. 5.* ſiquis habeat ab aliquo generale mandatum accipiendi pro eo omnia cuiuſcunque generis, &c. ſub hoc mandato generali non continetur, vt poſſit pro eo recipere beneficium, nec alia ſpiritualia, hoc enim propter ſpecialem difficultatem requirit ſpeciale mandatum. Concordat Felin. *in c. nonnulli. §. ſunt & aly, n. 46. de reſcript.* & Rota *deciſ. vltima, de procurator. in antiquis.* 2.

In gratiis ponit exemplum Nauarr. *in Manual. cap. 27. n. 275.* dicens gratiam generalem Iubilæorum, & bullæ cruciatæ, vt quis 3.

quis poſſit ab omnibus, & ſingulis peccatis, & exceſſibus, quantumcũque enormibus, etiam ſedi Apoſtolicæ, etiam in bulla cœnæ Domini reſeruatis, non contineri abſolutionem ab hæreſi, niſi de ea fiat expreſſa mentio ſpecialis, quia hæc habet ſpecialem difficultatem. Sed venio ad expreſſa iura. In *c. cùm in generali, de officio vicar. lib.6.* expreſsè conſtitutum eſt Vicarium generalem Epiſcopi per generalem commiſſionem ſibi factam de vicariatu ſub quibuſcumque ampliſſimis verbis, non poſſe conferre beneficia, niſi de hoc ſit ei facta expreſſa commiſſio ſpecialis, & ratio affertur generaliter probans, quia in generali cõceſſione nequaquam illa veniunt, quæ non eſſet quis veriſimiliter in ſpecie conceſſurus; ſicut in generali conceſſione, qua concedo alicui adminiſtrationem bonorum meorum, etiam liberam, non continetur conceſſio donandi, niſi ſpecialiter fuerit expreſſa. Ita *in c. licèt de officio vicar. eod. lib.6.* ſtatutum per generalem commiſſionem officij Vicarij generalis transferri quidem in eum cognitionẽ cauſarũ, non transferri tamẽ poteſtatẽ inquirẽdi, corrigẽdi, aut puniendi aliquorum exceſſus, neque à beneficiis, ſeu adminiſtrationibus amouendi; niſi hæc ſpecialiter committantur, & *in c. cùm nullus, de temporib. ordination. lib. 6.* Vic. Epiſcopi per generalem commiſſionem non poteſt dare licentiam ad ordines recipiendos; intellige ſecundùm gl. in v. *non extendat*, niſi habeat ad id ſpeciale mandatum. Commiſſio autem officij vicariatus fauor quidam ac gratia eſt, quæ illi fit.

4. In regulis demum generalibus hoc idem habemus expreſſum. In regula *in generali, de regul. iur. lib.6.* vbi vniuersè ſtatutum eſt in generali commiſſione non venire ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus. & *in c. ſi Epiſcopus, de pœnitent. & remiſſionib. lib.6.* expreſſum eſt ſub generali licentia alicui per Epiſcopum data eligendi ſibi confeſſorem, qui eũ valeat abſoluere ab omnibus peccatis, non contineri licentiam abſoluendi à reſeruatis Epiſcopo, niſi ſit ſpecialiter expreſſum. Pleraque his ſimilia refert gl. *in d. regula, in generali, de regul. iur. lib. 6.* & ibid. Io. Monachus colligit modò quinquaginta, quibus generalitas verborum arctatur, ne ſpecialiter quædam non expreſſa comprehendat. De crimine læſæ maieſtatis propter multas ſpecialitates, quas in ſe continet eſſe in eo à communibus regulis iuris recedendum, egregiè docet Matth. de Afflictis *c. 1. §. & bona committentium, tit. quæ ſint regalia in vſibus feudor:* Vt ſicut ſi alicui concederetur abolitio omnium delictorum, non contineretur ſub hac generalitate abolitio criminis maieſtatis, per ea, quæ voluit Angel. in ſua diſputatione, quæ incipit, *Exorta guerra*, & Roman. *in l. ſiquis in graui. § hi quoque. ff. ad Syllanian.* & ſicut in generali illa conſuetudine, quæ olim Romæ fuit, de qua neſcio an ſit ampliùs, vt S. Romanæ Eccleſiæ Cardinales obuium quẽlibet cuiuſuis criminis reum, qui ducitur ad mortem, impoſito ſuper eius caput cardinalitio galero, à morte liberarent, non fuit vnquã ſeruatum vt liberarent reum læſæ maieſtatis, vt notat Barlat. *in tract. de præſtantia Cardinalium, 1.*

parte

Digitized by Google

parte, q. 4. verſ. ſed pone. & Hippolytus de Marſil. *in l. vnica. Cod de raptor. virg. n. 10. & in l. 1. ff. de quaſtion. n. 23. & l. de minore n. 4. ff. de minorib. & in ſingulari* 164. incipienre, *nemo debet ſe ſubmittere.* & Alex. *in l. de pupillo. §. pluribus. ff. de noui operis nunciat.*

5. Hoc ergo poſito crimen læſæ maieſtatis non contineri ſub generali conceſſione immunitatis Eccleſiarum, conſequens eſt exceptiones aliquorum caſuum non firmare regulam quoad hunc caſum, qui ideo exceptus non eſt, quia ſub illa generali conceſſione non continebatur. Cùm enim exceptio natura ſua de iis ſit, quæ natura ſua ſub regula generali continentur, ita vt niſi exciperentur, ſub illa generalitate regulæ comprehenderentur, non poteſt ad non contenta ſub regula extendi, ſic enim exceptio ampliaret regulam ad caſus non contentos, non illam reſtringeret, quemadmodum egregiè notat Felix *in c. quoniam frequenter, vt lite non conteſt. n. 2. limit. 1.* vbi hanc ipſam regulã dicentem exceptionem firmare regulã in caſibus non exceptis, multipliciter limitans primo loco hanc limitationẽ ſtatuit vt locum non habeat in his quæ aliàs ſub regula non continẽtur; & probat ratione iam à nobis adducta, quia aliàs ampliaret regulam generalem ad non contẽta, allegat Bartol. *in l. generali. §. vxori. ff. de vſufructu legato. & in l. quæſitum. §. denique. ff. de inſtruct. vel inſtr. & l. 1. in fin. ff. de regul. iur.* & Bald. *in l. in his ff. de legibus.* Exempla ſunt: Siquis legaret alicui vſum omnium quæ habet domi, excepto argento, hæc exceptio non facit ſub illa generalitate omnium quæ habet domi, contineri ea, quæ domi habet venalia, & non ad vſum domeſticum, verbi gratia, frumentum, vinum, oleum, quæ habet domi venalia, aliàs exceptio ampliaret generalitatem illam vſusfructus qui ad ea quæ domi venalia ſunt, non comprehendit. Ita licèt, *inc. in noſtra, de ſepultur.* è priuilegio generaliter conceſſo eligendi ſepulturam ſolùm excipiantur interdicti & excommunicati, non per hoc firmatur regula circa non exceptos, qui de iure non poſſunt eligere ſepulturam, vt ſunt impuberes: eadem ergo ratione ſi exceptio aliquorum caſuum leuiorum firmaret regulam immunitatis in non exceptis, cuiuſmodi præſertim ſunt crimina læſæ maieſtatis diuinæ atque humanæ, exceptio ampliaret regulæ generalitatem ad caſus adeò enormes, vt deuient à generalibus iuris regulis, qui comprehendi non deberent, niſi ſpecialiter in regula incluſi eſſent. Atque hæc de iure videntur ſatis probabilia.

Si verò de conſuetudine quæraratur, quidnam ante hanc ipſam conſtitutionem ſeruari conſueuerit contra reos maieſtatis, aliud non reperio niſi quod ſuprà retuli de Cardinalibus, qui cùm reos qui ducebantur ad mortem impoſito ſuper eorum capite galero rubeo liberare conſueuerunt, non conſueuiſſe id facere in reis læſæ maieſtatis, & quod præterea refert Hieronymus Gigas *lib. 3. de crimine læſæ maieſtatis, rubric. de pluribus & variis quæſtionibus q. 3. n. 16.* teſtatur vidiſſe ſe reos maieſtatis extrahi de Eccleſiis, ac puniri, neque ab Eccleſia defendi. 6.

Qui quoniam non diſtinguit inter crimen maieſtatis commiſſum in perſonam Principis, & commiſſum in temp. videtur vtrumque complecti, ſicut & rationes ex iure à nobis hactenus adductæ de vtroque probant. Vnde mihi valde probabile eſt neutrum crimen verum maieſtatis capitale habuiſſe antiquo iure immunitatem. dico autem verum crimen maieſtatis & capitale, quia imprecari reip. malum, licet inter maieſtatis crimina referatur, capitale non fuit; quemadmodum obſeruaui paulo ſuperiùs *cap.* 41. poſt Paulum Manutium, nec propriè maieſtatis crimen fuit, cùm nullo iure inter maieſtatis crimina numeretur.

Quænam maieſtatis crimina hoc nouo iure expreſſum ſit carere priuilegio immunitatis.

CAPVT XLIV.

1\. VERBA præſẽtis cõſtitutionis §.6. de hoc crimine ſic habent, *læſæ maieſtatis rei in perſonam Principis.* Si abſolutè dixiſſet, *læſæ maieſtatis rei*, palàm comprehendiſſet omnia illa læſæ maieſtatis crimina, quæ ſuperiùs *cap.* 41. recenſuimus. Sed addendo, *in perſonam Principis*, reſtringit exceptionem ad illa ſolùm maieſtatis crimina, quæ in perſonam Principis committuntur. Recolendum ex cap. illo 41. quinquaginta quatuor illa læſæ maieſtatis crimina ad quatuor capita reuocari à Paulo Manutio. Primum eſt eorum quæ in perſonam Principis, ſecundum eorum, quæ in magiſtratum, tertium eorum quæ in rempublicam, quartum verò eorum quæ in Populum Romanum committuntur. Ex hac reſtrictione apparet hoc nouo iure non tolli immunitatem Eccleſiæ tribus poſterioribus criminibus maieſtatis læſæ, ſed primo tantùm; ceteris, ſi priùs de iure, vel conſuetudine immunitas competebat, non eſt ablata, ſi prius negabatur, non eſt reſtituta. Vt enim non ſemel in hoc commentario dictum eſt, neque rationabilibus conſuetudinibus, neque antiquo iuri, ſed ſolùm indultis & abuſibus occaſione indultorum introductis hac conſtitutione detrahitur.

Ac primò certum atque indubitatum eſſe debet, ſiquis directè atque immediatè in perſonam ipſius Principis aliquid eorum agat, quæ expreſſa ſunt *in l. ſiquis cum militibus, Cod ad l. Iul. maieſtatis. & can. ſiquis cum militibus 6. q.* 1. in quo ea ciuilis lex tota canonizata eſt, carere immunitatis priuilegio, ſiquis cum aliquo ſceleſtam inierit factionem contra Principis perſonam, vel factionis ipſius ſuſceperit ſacramentum, vel dederit, vel etiam cogitauerit de eius nece, nempe actu aliquo externo id declarans, vel tentans, etiamſi ad opus non veniat. quo loco obſerua adeò immane atque atrox eſſe hoc crimen, vt neque in ciuili lege, neque in canonica expreſſum ſit apertis verbis, ſed ſolùm inſinuatum nomine ſceleſtæ factionis, nulla facta perſonæ Principis mentione, vt ne nomen quidem tanti ſceleris ſcriptum appareat. Idémque iudicium eſt ſi quis nulla inita cum aliquo factione, in perſonam Principis conſpiret. 2.

Secundò certum eſt, ſi quis valde mediatè, indirectè, ac ſecundariò offendat 3.

offendat eamdem Principis perſonam, id eſt, ſi quid agat, quod tandem in ipſum Principem redundat, non carere immunitate, etiam de iute antiquo, vt vocat Gigas *in tract. de crim. læſæ maieſtatis, in rubric. qualiter & à quibus crim. læſæ maieſtatis committatur q.*17. vt ſi quis iudicet contra Principis conſtitutioné, per text. *in l.*1. *Cod. ad l. Iul. maieſtatis*; & *q.*59. idem affirmat de eo, qui corrumpit, ſeu deſtruit imaginem proditoris Principis, in qua proditor erat depictus, altero pede ſuſpenſus ad patibulum, etiamſi ex hoc nonnihil minuatur de Principis authoritate, aliàs inditectè & ſecundariò & mediatè omnia maieſtatis crimina contra perſonã Principis reduci poſſunt.

3. Prima dubitatio eſt an ſolùm in perſona ſupremi Principis non recognoſcentis ſuperiorem habeat locum hæc immunitatis priuatio, an etiam in perſona aliorum Principum, qui etiam ſub aliquo ſupremo Principe Principes ſunt, ſiue Principis titulo præfulgeant, ſiue duces vocentur, ſiue Marchiones, Comites, Vicecomites, Barones vaſallorum; quibus omnibus maieſtatem compertere ſuperiùs *cap.*40. docuimus. Principis titulo in Hiſpaniarum regnis nulli donari conſueuerunt, ſoli Regis filio primo genitore gni ſucceſſori reſeruato hoc titulo. In regno Neapolitano multi sũt, pænè omnes recentiores; antiquitus enim quàm pauciſſimi erant. In hoc noſtro Siciliæ regno ante annos quinquaginta circiter nullus omnino erat. Princeps, imò ne dux quidem, Marchiones erant pauci, & in his primus Illuſtriſſimus Marchio Ieracis, Comites multi, longè plures Barones. Poſtea verò creati Principes ſunt à Sereniſſimis Hiſpaniarum Regibus verè aliquot, Buteræ ac Pettaperciæ, qui principatus propter defectum ſucceſſorum Buteræ ſimul in vnum coniũcti ſunt. Caltaniſſettæ etiã, & Caſtriuetrani. Additus eſt, poſt primum Cicalæ à noſtra ſancta fide Apoſtatæ cũ claſſe Turcica Meſſanum aduentum, Don Io. de Vigintimiliis, qui cũ Straticotis in ea nobiliſſima ciuitate munere tunc fungeretur Prorege Illuſtriſſimo & Excellentiſſ. Comite Celiuares propter rẽ benè geſtã contra Turcicã claſſem abſque vllo prorſus Meſſanenſis ciuitatis nocumento, vltro atque gratis Principis titulo à Sereniſſimo Philippo II. præmij loco tot laborum ac vigiliarum in ea tuenda vrbe ſuſceptarum liberaliſſimè donatus eſt. Eſtque hodie nõ modò Marchio Ieracis, ſed & Caſtriboni Princeps. Poſt hunc Comes Trabiæ, & Marchio Iulianæ eundem Principis titulum hic Caſtelionis, ille Trabiæ conſequti ſunt; vt hodie ſex in Sicilia Principes numeremus. De his omnibus qui vaſallos habent, quocunque nomine ac titulo nuncupentur, reſpondeo cùm maieſtas illis competat, & qui vaſallus in eorum perſonam conſpirat, maieſtatem lædat, videri mihi carere immunitate, non enim reſtringit ſe Pontifex ad perſonam Principis ſupremi, & non recognoſcentis ſuperiorem, ſed ſimpliciter de perſona Principis loquitur. Hi autem omnes Principes ſaltem quoad hoc ſunt omnes, quod aliquo modo maieſtatem habent, & qui horum perſonam lędunt, maieſtatis crimen committunt.

Quòd ſi obiicias, cùm verſemur in materia odioſa & pœnali priuationis immunitatis, nomen Princi- 4.

præſertim, atque in Sicilia. Aliquãdo etiam vocantur locatenentes, vel præſidentes, & generales Capitanei reſpectu bellorum. His in remotioribus regnis, vnde difficilis eſt ad regem acceſſus, poteſtas maior dari ſolet, fortè maximam inter omnes habent Proreges in Sicilia. In quibuſdam enim prouinciis magna penes ſenatum, vel maiorem magiſtratum, poteſtas eſſe ſolet, vt ideo minor Proregibus concedatur, vt in Italia minorem habet Mediolanẽſis gubernator, vnde & dignitas horum gubernatorum non ex quantitate poteſtatis menſuranda eſt, ſed vel ex maiore regnorum amplitudine, ac potentia, vel ex opportunitate locorum, vbi maioris fiduciæ homines requiruntur, vel ex aliis cauſis, ex quibus iam diu cognitum eſt cuius prouinciæ regníve adminiſtratio maioris minorísve dignitatis exiſtat. Repræſentans inanime duplex eſt, vnum eſt imago ſtatuaque Principis certo loco publico poſita, ſeu, vt olim Romani loquebantur, conſecrata: aliud eſt moneta, in qua præter imaginem Principis eius authoritate impreſſam, quæ à nullo alio imprimi poteſt, eſt etiam qualitas metalli, ac monetæ valor.

7. Sub nomine oratorum Principum debemus etiam intelligere Nuncios ſedis Apoſtolicæ: ſicut enim Principes ſeculares habere ſolent apud omnes ſupremos Principes amicos ſuos oratores, vel legatos ordinarios pro ſuis negociis temporalibus; ita Romanus Pontifex apud Reges Chriſtianos habere ſolet ſuos ordinarios Nuncios pro negociis ſpiritualibus; vt de his pari ratione dubitetur an eos offendens careat immunitatis priuilegio.

De his omnibus illud vniuersè dici poteſt, ſi odio Principis, & in eius contemptum, vel oratoribus Principum, vel munciis Romani Pontificis, vel Gubernatoribus prouinciatum vis inferatur, ſine dubio læſam eſſe maieſtatem in perſonam Principis, ſi ſtatua publica ad terram deiiciatur, decapitetur, per vicos, & plateas trahatur, ſi moneta conſpuatur, aut in terram proiecta pedibus conculcetur, læſam eſſe maieſtatem in perſonam Principis, ſi falſificetur moneta mutata Principis imagine, ac loco ipſius imprimatur imago proditoris rebellis, aut eius qui in Principem conſpirauit læſam eſſe maieſtatem in perſonam Principis, & carere immunitate; quoniam hæc omnia directè ac per ſe licèt mediatè in offenſam perſonæ Principis ſunt ordinata, neque niſi vt Principis perſona in eis repræſentatur hæc fiunt. 8.

Si verò abſtrahamus à perſona Principis, eaque ſingula in ſe conſideremus, non eadem eſt omnium ratio, non ſemper læſa maieſtas, vel non in perſonam Principis læſa. Quare dicendum eſt de ſingulis; de oratoribus repræſentantibus perſonam ſui Principis, ac nuntiis Apoſtolicis, puto eos, qui eos ex priuato odio atque inimicitia offendunt, vel etiam occidunt, non committere in maieſtatem, quoniam ipſi maieſtatem non habent, neque verò lædere perſonam Principis, quam illi repræſentant, tum quia non odio Principis id faciunt, tum quia iſti non repræſentant maieſtatem, & potentiam Principis, cùm non ad exercendam illius vice poteſta- 9.

tem

tem, ſed ad tractanda negotia ſint deſtinati. De Proregibus & gubernatoribus regnorum ac prouinciarum cum ſumma poteſtate Principis primò certum eſt eos, qui in regnis ſubiectis in eo conſpirant, lædere maieſtatem, magiſtratus enim ſupremi maieſtatem habent, & nos c.41. inter modos quibus læditur maieſtas, hunc ipſum numerauimus 6. loco & quinquageſimo. Secundò videtur lædere maieſtatem in perſonam Principis, tum quia iſte repræſentat poteſtatem perſonæ Principis, vnde & grauiſſima quædam iubet de mandato Principis, & ſe Principem vocat, & diſpenſat in iure communi, & ius nouum condit, & gabellas imponit, & ſupplet defectum probationum, contra quædam crimina iubens de mandato Principis capite plecti, & extremo puniri ſupplicio eum, quẽ propter aliquem defectum probationum iudex damnare non poterat ad necem. Conſequenter puto tertiò iſtum carere immunitate Eccleſiarum, propterea quòd cùm iſte gerat vices Principis in prouincia cum poteſtate, ſitque alter nos, vt in eiuſmodi eorum litteris apparet, à Principe conceſſum, par perturbatio reipublicæ, par periculum ex huius atque ex Principis ipſius nece oritur.

10. De ſtatua ſiue imagine Principis publico loco poſita, ſi quis in eam aliquid faciat eorum, quæ ſuperiùs iam dicta ſunt, ſine vllo dubio præſumitur in odium, atque contemptum perſonæ Principis feciſſe, læſiſſeque maieſtatem in perſonam Principis, atque ideo carere immunitate Eccleſiæ, ac tanquam reum maieſtatis puniri; ſecus ſi appareret ex manifeſtis ſignis non id intendiſſe, quia, v. g. conſtat quòd vocabatur cum ſtatua, cúmque eam amplexaretur, vel ſcalas ad eam cuiuſuis operis cauſa admoueret, illa eorroſo iam ferro quo ſuſtentabatur corruiſſet, & in partes confracta eſſet.

De moneta demum dico, ſi quis non ex contemptu Principis, ſed ex deſperatione aliqua animi, vel quia multam in ludo pecuniam perdidit, vel ob aliam quamcunque cauſam monetam proiectam à ſe in terram conculcet pedibus, nulla ratione lædit maieſtatem. Qui monetam falſificat cudendo in moneta imaginem ipſius Principis, licèt inter maieſtatis crimina referatur, non videtur tum lædere perſonam Principis, atque ideo neque carere immunitate; ſimili ratione, qui ex falſa materia monetam cudit, qui de ipſius monetæ quantitate detrahit partem materiæ, argenti nempe atque auri, quales multos hodie eſſe vbique ferè gentium ipſe aſpectus monetarum, ne dicam pondus, oſtendit, adeò eas tonſas cernimus, quamuis grauiſſimum crimen ſit, & reipublicæ perniciofiſſimum, immunitate tamen Eccleſiæ non videtur carere, non eſt enim læſa maieſtas in perſonam Principis. Siquis verò monetã cũ imagine ac nomine coniurati alicuius proditoris, aut rebellis cudit, videtur læſa maieſtas in perſonam Principis, & carere omni immunitatis Eccleſiarum priuilegio; alium enim nominat facitque Principem. 11.

Quarta dubitatio eſt de ſenatoribus, ſeu ſupremi conſilij conſiliariis, quos Imperatores Honorius & Arcadius *in l. 5. Cod. ad L. Iuliam maieſtatis, & text. in can. ſi quis 6. q. 1.* partem corporis Imperatoris vocauere, 12.

cauere, & iuris Illuſtribus, qui cõſiliis & conſiſtorio imperiali interſunt; an qui contra hos conſpirat dicendus ſit læſiſſe maieſtatem in perſonam Principis, & carere Eccleſiæ immunitate. Videntur enim ij ad perſonam Principis pertinere, cuius pars corporis dicuntur, cum qua pondus regiminis ferunt. de quibus conſiliariis dicit etiã Bald. *in l. cùm multa. Cod. de bon. quæ lib.* eos inhærere Principi ſicut ſtellas firmamento cæli, ac velut ſplendor firmamenti fulgere, qui & à Gratiano *in can. multi. de pœnitentia d.* 2. §. *non autem bene*, Solis radij nuncupantur. Arg. *in c. ſuper ſpecula, de magiſtris.* vbi docti in Theologia dicuntur fulgere ſicut ſtellæ firmamenti, & copia doctorum vocantur ſtellæ in perpetuas æternitates manſuri, qui ad iuſtitiam valeant plurimos erudire, quod proportione quadam dici poteſt de ſenatoribus Principum, qui in ciuili canocóque iure ſunt celebres, qui eatenus pars corporis Principis vocantur, quatenus faciunt cum eo vnũ corpus myſticum in principando, ſimúlque cum ipſo ſuis conſiliis illum iuuando principantur. Idque non quatenus ipſa reſpublica eſt vnum corpus myſticum, cuius princeps ſit caput, cæteri membra, ſed quatenus ipſe Princeps eſt perſona myſtica, & in republica caput; ſunt enim iſti conſiliarij pars ipſius Principis, quatenus caput eſt, & quatenus cum eo tanquam caput influunt in cætera membra reipublicæ. De his ergo non leuis vtrinque occurrit ratio dubitandi, an qui eos lædit dicatur lædere maieſtatem in perſonam Principis, careántque immunitate. Nam pro parte affirmatiua facit, quòd ipſimet Imperatores non priuato ſermone, ſed ſcripta lege hos dignari ſunt partem ſui corporis appellare, vt dictum eſt. Vnde & propria, tacita perſona *in d.l.* 5. horum ſolùm faciunt mentionem, & par crimen eſſe, paríque pœna puniri ſtatuerunt, qui in ipſum Principẽ, & qui in horum aliquem conſpirarunt. Addit Cyn. *in d. l.* 5. *n.* 1. æquè perduellionem eſſe horũ quélibet, ſicut ipſam Principis perſonam lædere, quem doctores non pauci ſequuti ſunt. Pro parte verò negatiua facit quod textus præſentis conſtitutionis *in* §. 6. videtur ſe reſtringens ad perſonam Principis, videtur de vera & reali perſona Principis, non de myſtica intelligendus.

Aliqui diſtinguunt an id fiat in 11.
odium Principis, vt illo inſigni conſiliario Princeps priuetur, an verò odio priuato ipſius conſiliarij, vt priore caſu ſit crimen maieſtatis in perſonam Principis, poſteriore verò nequaquã; Clarus tamen *in lib.* 5. *ſententiarum.* §. *læſa maieſtatis. verſ. Quaro nunquid offendens.* indiſtinctè aſſerit læſam eſſe maieſtatem, quia huiuſmodi conſiliarij reſidentes apud Principem, eiúſque ſupremo conſiſtorio aſſidentes, ſunt pars corporis ipſius Principis, & ideo qui eos offendit cenſendus eſt Principem ipſum offendere, vt perſonam Principis intelligamus, quo pacto ipſi Principes perſonam ſuam, in hac ipſa materia criminis maieſtatis intelligi ſanxerunt. Idquod cùm de facto contigiſſet in perſona excellentis doctoris Andreæ de Iſern. tempore Reginæ Ioannæ Neapolitani regni vndecimæ, cuius ille erat conſiliarius, qui nequiter fuit occiſus, ſtatutum eſt

Digitized by Google

per dictã Reginam hoc fuiſſe crimẽ maieſtatis, vt dicit Paris à Puteo *in tract. de ſyndicatu fol.* 124. *n.* 14. & refert Afflict. *ſuper* 1. *parte conſtitutionum regni, rubr.* 29. *n.* 6. & ita cõſuluit etiã Rubeus *conſil.* 154. Cũ autem conſiliarij non habeant in ſe maieſtatem, conſequens eſt non eſſe crimen maieſtatis, niſi ratione perſonæ Principis, cuius ij ſunt pars corporis, vnde eſt & dicitur his læſis læſa maieſtas in perſonã Principis, caretque immunitatis priuilegio.

15. Quinta dubitatio eſt de libera ciuitate, quæ nulli Principi ſeruit, ſed ſeipſam regit, rempublicam vocant, qualis eſt hodie ciuitas Venetiarum, Ianuenſis, Lucenſis in Italia. An ſupremus in ea magiſtratus, quem ducem vocant, eodẽ fruatur priuilegio, quo Princeps, vt qui in ipſum machinatur tanquam læſæ maieſtatis in perſonam Principis, reus careat immunitate, vel qui machinatur in ipſam rempublicam, ſiue vt ciuitatem liberam hoſti prodat, ſiue cum armato exercitu ad hoſtem tranſeat, vel contra ipſam bellũ gerat, eámque per vim occupare conetur. Reſpondeo probabile mihi videri hoc, quod de crimine maieſtatis in perſonam Principis hac cõſtitutione ſtatutum eſt, proportione quadam locum habere in huiuſmodi liberis ciuitatibus, ſiquis vel cõtra ipſam remp. vel contra magiſtratum ſupremum, vel eos qui accepta ab ipſa republica poteſtate, principem locum ſuſtinent, aut contra ſupremos ſenatores, quibus grauiorum negotiorum cura incumbit, tanquam reum maieſtatis in perſonam Principis carere immunitate. Hos enim tanquam reos maieſtatis extremo afficere ſupplicio liberæ ciuitates conſueuerunt, etiamſi ſupremi Duces eſſent; quẽadmodum Veneti anno Domini 1354. Martinum Faletrum Ducem ab eis creatum, ingratiſſimum hominem tentantem facta cum nonnullis plebeis coniuratione patriã per tyrannidem occupare, tanquã maieſtatis vnà cum ſociis reum, cæteris laqueo necatis ad ſcalas atrij Palatij Ducalis ſecuri necarũt, eiúſque domos ita penitus diruerunt, vt edicto publico etiam cauerint vllo vnquam futuro tempore reædificari: eius effigiem ex aula magnorum comitiorum, in qua Ducum omnium effigies ordine depictæ ſeruantur, deleuerint, vt ex Petro Marcello *in lib. de vitis Principum Venetorum*, in vita ipſius Martini refert Gigas *lib.* 1. *de crim. læſæ maieſtatis, rubr. Qualiter & à quibus crim. læſæ maieſtatis committ. q.* 24. *n.* 5. *& in rubr. de rebellibus q.* 23. *n.* 2. Ita anno Domini 1290. cùm ſub Sereniſſimo Duce Petro Gradonico Martinus quidam Boconius homo plebeius, audaciſſimus tamen, & ad mala quælibet audenda próptiſſimus, Venetiis in ipſius Ducis atque optimatum cædem conſpiraſſet, ſimul cum multis aliis ſuis ſimilibus, detecta coniuratione ipſe cum ſociis ad geminas columnas ſuſpendio necati ſunt, vt ex eodem authore refert Gigas *d. rubr. qualiter & à quibus q.* 30. *n.* 2. Hos ego, ſi modò id auſi eſſent, putarem carere immunitate.

Poſtrema dubitatio eſt de aliis caſibus læſæ maieſtatis, quibus ipſius Principis maieſtas læditur, quos in fine capitis 41. ſimul collectos decem numerauimus, è quibus quinque tantùm hactenus tractauimus, 15.

uimus, nempe quintum, ſextum, ſeptimum, octauum, & nonum. An qui caſtra quæ pro Imperatore tenebat, hoſti concedit, qui iniuſſu Principis bellum gerit, qui delectum habet, qui exercitum comparat, qui negat tributa ſolui Principi, careat immunitate Eccleſiarum. Reſpondeo quandoquidem quatuor priora apertè Principis perſonam lædunt, nam & rebellionem ſapiunt, & perduellionem, ſine dubio putanda eſſe carere immunitate.

16. Poſtremus verò caſus tunc etiã eòdem ſpectat, cùm quis publicè & apertè negat tributa ſolui Principi; qui enim id facit, non solùm facit eum impotentem ad ſe ſuámque rempublicam defendendam, ſed ſeditionem commouet publicè iactando non eſſe tributa ſolueda, & tanquam ſeditioſus in Principem, maieſtatem lædit contra eius perſonam. Quòd ſi priuatim negaret, vel quia non eſſet ſoluendo, vel quia ipſe ſic ſentiret, de aliquo tributo, ſeu vectigali particulari, quòd illud iniuſtum eſſe arbitraretur, non videtur iudicandus maieſtatis reus.

LIBER SEXTVS.

De extrahendis de Eccleſia, carcerandis, & ſeculari curiæ tradendis, ſeu ad eandem Eccleſiam remittendis confugis criminum reis.

QVONIAM ab ipſo pænè naſcentis Eccleſiarum immunitatis exordio caſus aliqui propter ſui atrocitatem, & commune damnum, quod inferebant, ab eo priuilegio excepti fuere, qui creſcente hominum malitia, ac libertate peccandi paulatim etiam per Romanos Pontifices aucti ſunt, neque ſatis conſultum erat communi bono reipublicæ ad hos ab aliis diſtinguendos, ac debitè, vt par erat, puniendos: dum rei omnes promiſcuè ad Eccleſiam confugientes, nihil aliud eo confugio quærebant, quàm vt tantiſper de miniſtrorum ſecularis curię manibus liberati, fugæ commoditatem quærerent, omnéſque impunè euaderent, quantumcunque grauia delicta, & quibus nulla immunitas debebatur, commiſiſſent. Quo fiebat interdum vt ſecularis curiæ miniſtri reos etiam illos aliquando quibus immunitas debebatur, contra fas de Eccleſia abſtractos carceri manciparent, aut vinclis etiam conſtringerẽt, donec de eorum immunitate cognoſceretur, de qua etiam ipſi pleriſque in locis cognoſcebant. Huic modo iam diu deſideratum remediũ Gregorius XIV. hac nouiſſima conſtitutione idoneum, atque efficax adhibuit, multa de iis ſtatuens, de quibus hoc ſexto libro agendum eſt. Agit autẽ de hac re Pontifex §. 7. atque 8. quoad laicos, & laicas cauſas, nouo verò quoad perſonas, cauſáſque eccleſiaſticas. Inde fit, vt hic ſextus liber materias ſeptimi, atque octaui paragraphi complectatur. Ac primùm ne per Eccleſiæ defenſionem illi etiam impunè euadant, quos Eccleſia defendere prohibita eſt, diſponit de confugis de Eccleſia extrahendis, & carcerandis, vt reus ponatur in tuto loco, dum de confugij, & immunitatis cauſa cognoſcitur. Deinde de ipſius cauſæ cognitione diſponit. Tertiò ne huiuſmodi cognitio longiùs protrahatur, curſúſque principalis cauſæ, nempe de ipſo delicto retardetur, remouet appellationem; demum eos qui reperti fuerint, non habere immunitatem, miniſtris curiæ ſæcularis tradi, & cõſignari præcipit. Vnde quatuor erunt libri huius partes.

Prima

Prima pars de reis criminum ex Eccleſia extrahendis, & carcerandis.

Secunda de cognitione cauſæ confugij, ſiue immunitatis.

Tertia de remotione appellationis.

Quarta & vltima de iis quibus non debetur ſæculari curiæ conſignandis.

PARS PRIMA.

De confugis criminum reis ex Eccleſia extrahendis & carcerandis.

QVAMVIS tria hominum genera confugere ſoleát ad Eccleſias, obærati, hoc eſt, ciuiles debitores, ſerui, & rei criminum, ſicut abundè dictum eſt à nobis. Primi ne in perſona conſtringantur, ſecundi vt pœnas, quas à dominis metuunt, euadant, tertij vt impunitatem, ſeu grauiorum pœnarum corporalium remiſſionem conſequantur. De duobus prioribus nihil noui conſtitutum eſt. Nam primi non obſtante ad Eccleſiam confugio citari poſſunt, & contra eorum bona procedi. Secundi accepto à dominis impunitatis ſacramento facilè eis reſtituuntur. In ſolis tertiis periculum erat, ne etiam ij, quibus immunitas non ſuffragatur per occaſionē Eccleſiæ impunè euadentes liberiùs graſſentur. Ideo de his ſtatutum eſt, quoties prętendunt aliquod hîc exceptorum caſuum comiſiſſe, ex Eccleſia extrahi, tutò carceri mancipari, debitam ſi opus ſit cuſtodiam adhiberi, donec de cauſa immunitatis cognoſcatur.

An ante hanc conſtitutionem, cùm dubium erat an reis, qui ad Eccleſiam confugerant, immunitas deberetur, carcerari conſueuerint.

CAPVT I.

NVLLO expreſſo iure remediū in hoc dubio erat conſtitutū. 1. Vnde & multa ſæpe, & non leuis perturbatio oriebatur, & inter clericos Eccleſiarum, ac laicos; & eccleſiaſticæ, laicæque curiæ miniſtros diſſenſio: cùm præſertim laici & ſæcularis curiæ miniſtri omnia delicta ad aliquod eorum, quæ de iure, vel conſuetudine immunitate carebant, trahere conati, reos quoſcunque ad Eccleſias confugientes extrahere conarentur; clerici contrà nullum omnino, qui Eccleſiæ limē attigiſſet, extrahi paterentur. Sed per vim de manibus miniſtrorum curiæ abſtractum, aut occultarent, aut quæſita fugiendi occaſione bene tutum dimitterent. Perquam rariſſimè pleriſque in locis contingebat, vt reo vel in Eccleſia, vel in cuſtodia ſeruato, in re dubia de immunitatis cauſa cognoſceretur, niſi ſi quando ſecularis curiæ ſatellites clericis ſuperiores in eo tumultu extitiſſent, abreptúmque per vim reum de clericorum manibus, extractúmque de Eccleſia, ad ſuos carceres duxiſſent. tunc ſi reo in eiſdem carceribus conſtituto, ſiue Eccleſiæ, vnde abſtractus fuerat, reſtituto, ibíque ſub cuſtodia detento, de cauſa immunitatis cognoſcebatur. Alibi verò, vbi non tanta erat inter clericos, ac laicæ curiæ mini-

ſtros contentio, nec tantus in clericis zelus, reos quoslibet liberandi, neque contrà in ſeculari curia tantus tamque indiſcretus ardor animi ad quoſlibet ad Eccleſiam confugientes puniendos, ſed debita in vtriſque vel ex cæli frigiditate, vel naturali phlegmate, vel etiam ex virtute orta moderatio omnes qui ad Eccleſiam propter aliquod commiſſum crimen confugiebant, aut in ipſa Eccleſia, ſeu eccleſiaſticis veriùs ſpatiis conſtringebantur, aut, quod frequentius erat, ad carceres ducebantur, vinclis alicubi ferreis etiam vinciebantur, quouſque de immunitatis cauſa cognoſceretur. In qua cognitione, ſi reus probaſſet immunitatem ſibi deberi, ad eandem, ex qua extractus fuerat, Eccleſiam tutus remittebatur. Sin contrà actor obtinuiſſet illum immunitate carere, aduerſum eum per laicos iudices in cauſa criminis procedebatur.

2. Alicubi æquiores iudices ad ſe adductos ex Eccleſiis reos, vel etiam petitos, vbi notoriè conſtabat eis immunitatem deberi, nec petebant eos ab Eccleſiarum Clericis, ac Prælatis etſi ad eos adducti eſſent, parte vel fiſco nullam apparentem cauſam in contrarium adducente, eoſdem ſtatim ad Eccleſiã remittebant; eos ſolos, aut inſtanter petentes, aut extrahentes, & carcerantes, ſeu intra eccleſiaſtica ſpacia ſub cuſtodia retinentes, contra quos aliqua poſſibilis ratio incontinenti adducebatur, propter quam vel cõſtaret nullam eis immunitatem deberi, vel dubium eſſet, an verè deberetur, vt dum de hac immunitatis cauſa cognoſceretur, rei ſub tuta cuſtodia ſeruarentur. Harum ego conſuetudinum oculatus teſtis ſum; non modò enim variis in locis ita variè ſeruari vidi, ſed in eadem interdum ciuitate, dum iudices ſiue timoratioris conſcientiæ, ſiue naturæ moderatioris moderatiùs ſeſe in hac parte gererent, qui non rarò etiam ad me conſilij petendi cauſa venerunt; alij verò aut liberioris conſcientiæ, aut feruentioris naturæ liberiùs procederent.

3. Prætereo hoc loco illam conſuetudinem quam ex Io. Igneo ſuperiùs retuli *lib.* 3. *cap.* 14. *n.* 7. fuiſſe in Normannia totius non modò cleri, Abbatum, Epiſcoporum, ipſius Rothomagenſis Archiepiſcopi, verùm etiam populi conſenſu receptam, expreſſóque iuramento firmatam, quem ego ſemper abuſum potius, quàm conſuetudinem poſt Rothomagenſem ſenatum vocandum cenſui, vt quiſquis ad Eccleſiam confugeret, per victus ſubtractionem, cum banni interminatione egredi ex ea cogeretur, vbi egreſſus eſſet; ita contra eum agebatur, vt ſaltem exilio damnaretur: egredientem verò ad exilium, ita illum iurare cogebant, vt ſi quando propria authoritate rediret, nullo immunitatis priuilegio vſurus eſſet, extremóque ſupplicio plecteretur. Atque hæc, vt dixi, de facto ſeruata reperio.

4. Quòd ſi quid iuris de his cenſendum ſit, quæras, licuerit ne iſta facere. Reſpondeo de ſingulis, & primò, vt ab vltimo exordiar, iam dixi abuſum eſſe, quo ſatis colligitur illicitum fuiſſe. Vnde & Rothomagenſis ſenatus, quoties ad eum per appellationem cauſa aliqua eiuſmodi deuoluta eſt, contra

contra eam conſuetudinem iudicauit, id quod ſemper obſtitit, ne illa conſuetudo præſcriberetur, propter malam fidem ſequutam ex contradictione ſententiarum ipſius ſenatus in iudicio contradictorio. Vnum eſt quod dictæ conſuetudini fauere videtur, quòd populus vniuerſus laicorum, conſentiendo conſuetudini ſimul cum vniuerſo clero, videbatur ſimul cum clero renunciaſſe iuri immunitatis, cùm præſertim iuramentum intercederet. Immunitas autem omnis illorum fauorem concernebat, tota enim in eo poſita eſt, vt reos non niſi in certis caſibus corporali pœna affici ſinat. Cui fauori videtur quilibet renunciare poſſe, multo magis omnes ſimul, ſeu vniuerſi; ſi enim ipſi in hoc conſentiunt, quòd quando pro ſuis delictis ad Eccleſias cōfugiunt, poſſint à iudice per victus ſubtractionem cogi ad inde exeundum, & vt egreſſi poſſint hoc modo puniri, neque ipſi renunciando iuri ſuo, vlli faciunt iniuriam, neque iudex ex eorum expreſſo conſenſu contra eos etiam in Eccleſia procedendo per cibi ſubtractionem. Pro huius difficultatis ſolutione, memoria repetendum eſt id, quod à nobis ſuperiùs conſtitutum eſt *lib.* 3. *cap.* 18. de obiecto, & fine immunitatis Eccleſiarum, qui non eſt liberare reos criminum à pœna, nam Dei honor eſt finis, Dei cultus eſt obiectum, & in tantum non patitur reos criminum confugientes ad Eccleſiam rapi ad pœnam, in quantum & dedecet de loco dedicato ad ſacrificia Chriſti agni manſuetiſſimi quenquam abſtrahi ad crudelem necem, aut ſanguinis effuſionem, & quidam Deo cultus exhibetur dum reus in eius oculis, conſpectúque tutus eſſe permittitur. His autem, quæ in honorem Dei ſunt introducta, non in fauorem partium, etiamſi quis inde fauor ad partes deriuetur, non poſſunt partes renuntiare, vt expreſsè docet Panormitanus *in c. conqueſtis. de fer.* poſt gloſſam *n.* 9. & probo per textum *in c. ſi diligenti, de foro competent.* vbi Innoc. III. primum probat leges dicentes pacto priuatorum non poſſe iuri publico derogari, deinde probat clericum non poſſe renunciare priuilegio fori, quia hoc non eſt conceſſum fauore perſonæ particularis, ſed fauore totius collegij clericalis, cui priuatorum pactio derogare non poteſt; ergo etiam totus ordo clericalis, & laicalis non poteſt renuntiare beneficio conceſſo in honorem Dei, cui non eſt illi integrum præiudicare. Demum contradixit ſenatus: ergo illi præiudicare non potuit, neque per ſe renuntiare.

Secundò de illis, qui reos omnes indifferenter ab Eccleſiis abſtrahentes, eos carcerabant, nulla prorſus facta contra eos indagine, niſi poſt carcerationem; reſpondeo ſiquidem id conſueuerunt facere ex cauſa aliqua rationabili, quia, exempli gratia, periculum eſſet in mora, & niſi ſtatim capti, & carceribus mancipati fuiſſent, per clericos Eccleſiarum occultabantur, dimittebantur, euadebant omnino, neque vlla poterat ampliùs fieri indago, vel cauſæ cognitio, tuta conſcientia id faciebant, & abſque peccato 5.

peccato. Non enim immunitati detrahere,non reos malè accipere intendebant,ſed reum in tuto ponere, vt quandoquidem non poterat incontinenti conſtare num debetur immunitas,nec ne,reum in tuto ponerent,vt ſuus iuri locus eſſet. Sed ad hoc vt ſine peccato id facerent duo mihi fuiſſe neceſſaria videntur. Alterum eſt vt non conſtaret tunc iudici reo deberi immunitatem. Si enim ex ipſa narratione partis, vel miniſtrorum, ac ſatellitum curiæ, qui delictum propriis viderant oculis,apparebat non eſſe de numero caſuum exceptorũ, peccaſſet iudex reum extrahi,ac carcerari iubendo, propterea quòd nullam habebat rationabilem cauſam id faciendi.Alterum eſt,vt non vexaret reum longiore carcere, quàm res poſtulabat, ſed ſtatim rationabili tempore de cauſa cognoſceret, nullo adhibito dolo, aut fraude, & cùm primùm cognouiſſet illi immunitatem deberi Eccleſiæ, ex qua extractus erat, illum liberum reſtitueret. Hinc ſequitur ſi iudex ſine vlla rationabili cauſa omnes promiſcuè reos de Eccleſiis extractos, carceri mancipaſſet, reum violatæ immunitatis fuiſſe, neque vlla ratione excuſari poſſe;ſupponimus enim nullam rationabilem cauſam extitiſſe. Neque verò puto excuſaſſe conſuetudinẽ, quę corruptela potiùs dicenda erat, cùm nulla rationabili cauſa niteretur. Niſi fortè ex rationabili quidẽ cauſa conſuetudo introducta fuiſſet,qua tamen cauſa poſtea ceſſante conſuetudo vlteriùs perſeuerabat.& hoc ſingulariter nota. Vt ſi conſuetudo introducta fuiſſet cùm vigeret clericorũ abuſus omnes, & ſingulos fugientes ad eorum Eccleſias abſcondẽdi,ac liberandi,niſi ſtatim de eorum poteſtate extraherentur;poſtea verò cùm clerici ex hac conſuetudine viderent ſibi cum miniſtris curiæ ſæcularis quotidie cõcertandum eſſe,deſtitiſſent ita fauere reis, conſuetudo tamen quoſlibet extrahendi perſeueraſſet, non enim neceſſe eſt ceſſante cauſa, ſtatim ceſſare conſuetudinem, nec cõſuetudine ceſſante,eadem poſtea, quæ ceſſauerat cauſa, propter quam rationabilis conſuetudo introducta fuerat,abuſúſque reuiuiſceret quoſlibet defendendi.

6. Poſtremò de illis qui neminem extrahi de Eccleſia,& carceribus includi iubebãt,niſi eos,de quibus vel conſtabat ex ipſa eorum narratione, vel ſaltem prætendebatur ex aliqua apparenti, quamuis fortè nõ vera ratione, immunitatem eis non competere, poſtea verò intra breue aliquod tempus cognito num deberetur, nec ne immunitas, ſiquidem debebatur,ſtatim ſuis,vnde extracti fuerant,Eccleſiis reſtituebant, nihil mihi occurrit, quod reprehenſione dignum iudicem, rationabiliter enim id faciebant.

7. De fiſci verò patrono, vel procuratore,aut miniſtro curiæ ſecularis, qui cùm nullam omnino probabilẽ cauſam habeat, propter quam prætendere poſſit, reo ad Eccleſiam cõfugienti immunitatem non deberi, ſolùm ex quodam prætenſo iuſtitiæ zelo,prauóque habitu omnes reos quacunque ratione perſequendi,fateor me nihil omnino habere, quo eos excuſem à peccato violatæ immunitatis, etiamſi nihil obtinuerint apud iudicem, neque reus extractus ſit, quoad culpam loquẽdo, quamuis non ſequuta extractione, nullas incurrerẽt violatæ immunitatis pœnas.

Quinam

Digitized by Google

Quinam confugientes ad Eccleſias, quando & an pro clerico, extrahendi ſint & carcerandi iure nouo præſentis conſtitutionis.

CAPVT II.

1. HOc nouo iure parti læſæ primùm expreſsè conſultum eſt contra lædentem, qui ad Eccleſiam poſt commiſſum delictum cõfugit, de extrahendis reis de Eccleſia, & carceri mancipandis, apertè, expreſséque percipiens id quod neque in ciuili debitore, neque verò in ſeruo dominum metuente, atque ideo ad Eccleſiam confugiente locum habet. Contra quos huiuſmodi nouo remedio opus non erat, ſatis enim antiquo iure erat prouiſum, vt ſeruus domino ſacramenta impunitatis præſtanti citra vllam moram reſtitueretur, etſi quid contra eum prætenderet, quod poſtea non probaret, etiam ſine vllo impunitatis iuramento eidem reſtitueretur, vel illi facultas tribueretur ſeruum extrahendi, vt ſalua item ciuilis creditoris perſona, quæ ad Eccleſiam confugerat, contra eius bona liberè procederetur. Quare virtute huius conſtitutionis neuter horum, aut de Eccleſia extrahi, aut carcerari poteſt, quæ de ſolis criminum reis diſponit. Quare caueant ſibi iudices, ne quid noui prætextu præſentis conſtitutionis contra ſeruos aut ciuiles debitores attentent, niſi violatæ immunitatis rei eſſe, & pœnas hac conſtitutione contra violatores eius decretas incurrere velint. Caueant Epiſcopi ne hos extrahendi licentiam præbeant, vel carcerandi.

Quando autem rei extrahendi de Eccleſia ſint, & carcerandi, expreſsè traditum eſt in hac conſtitutione §. 8. in illis verbis, *quando à curia ſeculari fuerint requiſiti*. quo fit, vt ſeculari curia non requirente, nunquam teneantur Epiſcopi aut Eccleſiarum prælati extrahere reum de Eccleſia, carcerare, vel ſub tuta detinere cuſtodia, imò potiùs tenentur eum permittere liberum eſſe in Eccleſia, vt exire inde, & alium in commodiorem locum ſe conferre, aut etiam fugere poſſit pro ſua voluntate. Cùm enim Pontifex in hac conſtitutione præcipiens Prælatis, vt reos ad Eccleſias confugientes miniſtris curiæ ſecularis conſignari faciant ad effectum eos extrahendi, & carcerandi, ſe reſtringat ad caſum quo à curia ſeculari fuerint requiſiti, conſequens eſt poſt requiſitionem incipere obligationẽ illos tradẽdi, ante requiſitionem verò manere in ſuo robore diſpoſitionẽ antiqui iuris, qua liberi in Eccleſia eſſe iubẽtur, ex quo infero ante huiuſmodi requiſitionem poſſe clericos Eccleſiarum monere reos vt fugiant inde, hortaríque & iuuare eoſdem ad fugam. 2.

Moneo præterea clericos Eccleſiarum, ſiue ſeculares, ſiue regulares, atque œconomos, vt eos, quos cupiunt de manibus ſecularis curiæ liberare, poſteaquam ad ſuas Eccleſias, monaſteria, domóſque confugerint, non occultent eos ibidem, ſed omnino dimittant, aliàs accedente Epiſcopi licentia ad requiſitionem curiæ ſecularis tenentur eos tradere & car- 3.

cerare. Quod idem moneo ipſos confugas, vt non audeant ſe committere manibus clericorum ibi occultandos, ne illi ipſi, qui occultarunt, tacti conſcientia, eos requirente ſeculari curia cum Epiſcopi licentia tradant. Poſteaquam ergo viſi iam fuere ingredi Eccleſiam, ac monaſterium, vel notum eſt eos illuc confugiſſe, quamprimum inde diſcedant, ſi aliquod horum delictorum commiſerunt. Cùm præſertim etiamſi Epiſcopus recuſet licentiam dare, poſſint ſecularis curiæ miniſtri eos per ſe capere authoritate Apoſtolica; cui non licet clericis contrauenire.

4. Deinde miniſtros, ac ſatellites curiæ ſecularis moneo, vt ſi horum criminum reis aditum ad fugam præcludere velint, cùm primùm reum, quem inſequuntur ad Eccleſiam, monaſterium, aut quemuis alium immunitatis locum perueniſſe viderint, requirant ſtatim clericos, ac prælatum Eccleſiæ illius nomine curiæ ſecularis, qua facta requiſitione non diſcedant à latere ipſius rei, nec illum ab ſe diuelli patiantur, & ſiquid contrà clerici tentent, proteſtentur, & tam requiſitionem, quàm proteſtationem facere curent, coram teſtibus, intereáque mittant aliquem, qui moneat iudicem, capitaneum, vel poteſtatem, vt mittat ad Epiſcopum pro obtinēda extrahendi, & carcerandi licentia, vt ſocios etiam mittat, qui ſibi in cuſtodiendo reo opem ferant.

5. Demum iudices, capitaneos, poteſtates curiæ ſecularis moneo vt meminerint ſingulis miniſtris, ac ſatellitibus ſuæ curiæ hoc dare in mandatis, vt cùm primùm aduerterint, viderint, audiuerint, reū aliquē horum criminū, vel cōtra quē de aliquo horum criminum ſit rumor, requirant non modò clericos, ſed etiam prælatum illius Eccleſiæ, aut loci, velle ſe reum, ac proteſtentur coram teſtibus, ne tum abſcondant, aut clam per fraudem, aut palàm per vim dimittant, vtque ab ipſius rei pede non diſcedant, mittántque ſtatim, qui eorum aliquem moneant, vt & illi ſocios mittere, & licentiam carcerandi petere ſtatim poſſint.

Hæc autem extractio non iubetur fieri per clericos, neque per miniſtros curiæ eccleſiaſticæ, vt expreſſum eſt in hac conſtitutione §. 7. & 8. Cùm enim cognitio de his delictis ad ſecularem curiam, non ad eccleſiaſticam pertineat, neque Epiſcopus, aut perſonæ eccleſiaſticæ in eis ſe intromittant; niſi quatenus immunitatem Eccleſiarum concernunt, nihil clericis aut miniſtris curiæ eccleſiaſticæ, eiuſdémve curiæ prælatis imponitur, niſi quod ad immunitatem attinet, vt non ſine Epiſcopi licentia capiantur, extrahantur, carcerentur, vt quouſque Epiſcopus cognouerit an verè aliquod horum delictorum commiſerint, in carceribus hac conſtitutione deſignatis carcerentur, vt hæc cognitio ad Epiſcopum pertineat, vt cum interuentu perſonæ eccleſiaſticæ extrahantur, cui curæ ſit ne quid indecens in Eccleſia fiat, vt tandem ſi immunitas non debeatur, per iudicem eccleſiaſticum ſeculari cu- 6.

riæ

riæ rei tradantur, & conſignentur, quæ omnia cùm ad conſeruationem priuilegij immunitatis, & reorum fauorem conſtituta ſint, non decebat neque capturam reorum, neque ex Eccleſia extractionem, neque carcerationem ipſam per miniſtros curiæ eccleſiaſticæ fieri, cùm hæc detrahant potiùs aliquid de immunitate.

7. Quoniam autem prohibitum non eſt iſtos capi, extrahi, carcerari per miniſtros curiæ eccleſiaſticæ, ideo ſi Epiſcopus vel experimento didicerit miniſtros curiæ ſecularis poſteaquam reum de Eccleſia extraxerint, non ducere eum ad carcerem hac conſtitutione deſignatum, quod eſt contra ipſius conſtitutionis diſpoſitionem, vel probabiliter timeat ne illuc conducant, vnde poſtea difficile poſſit liberari, ſi declaratum fuerit non commiſiſſe aliquod horum criminum, atque ad immunitatem eſſe admittendum, poteſt in rigore Epiſcopus fauore immunitatis per ſuæ curiæ miniſtros facere illum capi, & ad deſignatos duci carceres. An autem id expediat, difficile eſt determinare propter aliqua inconuenientia, quæ inde conſequi poſſent. Nam & curia ſecularis poteſt prætendere id ad ſe authoritate apoſtolica præſentis conſtitutionis pertinere, & licentiam ſibi negari non poſſe, quod ſi negetur licere ſibi propria authoritate extrahere, & tumultari, poſſunt vtriuſque curiæ miniſtri, & inter ſe armis concertare, & homicidia ex huiuſmodi rixa, vulnera, membrorúmve mutilationes oriri. Demum ſi fortè miniſtris curiæ eccleſiaſticæ reum extrahentibus, & ad carceres trahentibus contingat reum vel per vim illatam ab eius amicis & propinquis, vel quauis arte ac ſtrategemmate ex eorum manibus dilabi ac fugere, tot aduersùs Epiſcopum querimoniæ, & implacabiles lamentationes concitabuntur, aſſerentium cum ea arte voluiſſe reum liberare, vt ſatius illi foret id nunquam tentaſſe, adeò eſt procliue rude vulgus, & politiorum etiam virorum multitudo ad credendum quicquid circumfertur contra Eccleſiarum prælatos.

8. Tandem omnibus conſideratis conſultius Epiſcopis fore arbitror, vt per ſatellites curiæ ſecularis reos de Eccleſiis extrahi ſinant, data illis ad id licentia, & perſona eccleſiaſtica, quæ eorum capturæ & carcerationi interueniat, etiamſi probabiliter timeat ne ad carceres curiæ ſecularis eos ducant, imò etiamſi id certò ſibi perſuadeat; habet enim eo caſu Epiſcopus opportunum ex iure remedium, ſiue vt iubeat reos ad carceres curiæ eccleſiaſticæ duci antequam de cauſa immunitatis cognoſcat, id quod iure poteſt, etiamſi in hac conſtitutione non ſit expreſſum. Eo enim ipſo quòd cognitio cauſæ immunitatis in Epiſcopum hac conſtitutione transfertur, ſimul poteſt etiam quæ ex natura iudicij ſequuntur. Huiuſmodi autẽ eſt vt reus ſub illius poteſtate ſit, ad quẽ pertinet de eius cauſa cognoſcere, ne poſteaquam

pronũciauerit, reo ſub alterius poſtate poſito nõ poſſit eius ſentẽtia exquutioni mãdari, fiátque fruſtratoriũ eius iudiciũ: ergo dum Epiſcopus cognoſcit an reus verè comiſerit aliquod horũ delictorum, ſub Epiſcopi iuriſdictione collocari in eius carceribus debet, vt ſi iudicauerit eum nihil horum cõmiſiſſe, poſſit eundem liberè Eccleſiæ, ex qua extractus fuerat, reſtituere. Poteſt ergo Epiſcopus per cenſuras & pœnas eccleſiaſticas compellere miniſtros curiæ ſecularis, vt reum ad carceres curiæ eccleſiaſticæ ducant, antequam ipſe de cauſa cognoſcat.

9. Quòd ſi ex aliqua cauſa rationabili velit de hoc rigore remittere, ne nouæ quotidie tragœdiæ excitentur (non enim hoc illi præcipitur) poteſt & de immunitatis cauſa cognoſcere dum reus detinetur in carcere curiæ ſecularis, & pronũciare iuxta eã quã acquiſiuit cognitionem, & ſiquidem iudicat eum, cùm nihil horum deliquerit, eſſe ad immunitatem admittendũ, cogat omnino miniſtros curiæ ſecularis, vt reum Eccleſiæ vnde extractus fuerit reſtituant, ſin autem de aliquo eorum criminum, quibus immunitas non ſuffragatur, conuictum pronunciauerit, mittat iudicem eccleſiaſticum qui eundem ex eodem carcere cõſignet miniſtris curiæ ſecularis, vult enim Pontifex in fine §. octaui de mandato Epiſcopi curiæ ſeculari conſignari, ac tradi per iudicem eccleſiaſticum. Id autem ſeruari poteſt etiamſi reus ſit in carcere curiæ ſecularis: ergo faciendum eſt. Hac enim ratione conſeruabit Epiſcopus ſuam poſſeſſionem non modò cognoſcendi de hac cauſa, ſed etiam tradendi reos poteſtati ſeculari. Id autem vt magis iuridicè fiat, debet Epiſcopus quando reus ſine ſuo conſenſu ductus fuit ad carceres curiæ ſecularis iubere carcerario, vt ſcribat notam carcerationis illius, nomine ipſius Epiſcopi, vt hac ratione conſeruet ſuam iuriſdictionem ſupra reũ in illo carcere exiſtentem; poteſt enim vti illo carcere ad carcerandum in eo ſubiectos ſibi, qua nota facit illum carcerem quodammodo ſuum, & eccleſiaſticæ curiæ, vt poſſit poſtea iuridicè iubere illum reum tradi ac conſignari curiæ ſeculari per iudicem eccleſiaſticum.

Aduertendum eſt autem hoc loco, ſi in Eccleſia aliòve immunitatis loco ad quam reus confugit, nullus appareat clericus, œconomus, aut prælatus illius Eccleſiæ, quem ſatelles reum fugientem inſequutus & aſſequutus poſſit requirere, & ſatelles putet reum commiſiſſe aliquod horum delictorum, videri mihi tuta conſcientia poſſe huiuſmodi ſatellitem eundem reum, in ipſa Eccleſia capere, armis ſpoliare, ne ſibi vim inferat, ibíque tenere captum ne fugiat, donec vel aliquis illius Eccleſiæ clericus, ſeu Prælatus adueniat, quem requirat, vel curiam ſecularem moneat vt ad Epiſcopum pro extrahendi licentia accurrat, vel ſi alter eum cuſtodire nequeat, ipſe captum ad Epiſcopum ducat, cúmque requirat vt iubeat cuſtodire donec ipſe de cauſa cognoſcat, vel alios laicos iubeat ſibi ſubuenire, & cuſtodiendo reo opem ferre. Neque puto vllo modo teneri ſatellitem eum liberum dimittere, & commoditatem 10.

ditatem fugiendi præbere illi, de quo dubitat num immunitas illi debeatur. Cùm enim conſtet Pontificis eam eſſe mentem vt iſte ſeruetur in cuſtodia donec Epiſcopus de cauſa cognoſcat, ſatisfieri videtur eius menti, ſi quando non poſſunt ſeruari omnes circunſtantiæ, iuxta neceſſitatem loci ac temporis procedatur; quòd ſi Epiſcopo requiſito & recuſante dare licentiã poſſunt ſatellites curiæ ſecularis propria authoritate huiuſmodi reũ extrahere de Eccleſia, non eſt cur negemus idem poſſe, quando ſatelles vnus ſolus eſt, nec poteſt reum deſerere, nec habet quem requirat, nullo enim modo permittendus eſt reus contra iura immunitatis fugere, quando illi immunitas non debetur, vel dubium eſt an debeatur.

De duplici extractione reorum de Eccleſia, & carceratione, vna ad ponendum eum in tuto donec de cauſa immunitatis cognoſcatur; altera ad procedendum contra eum ad pœnam, an vtraque modò locum habeat.

CAPVT III.

1\. DVPLEX reorum de Eccleſia extractio ac carceratio ab antiquiſſimis temporibus fuit in vſu. Vna cùm dubium erat an ei immunitas deberetur, qua de Eccleſia extracti breui aliquo tempore in carcere detinebantur, quouſque de cauſa immunitatis cognoſceretur, de qua neceſſariò cognoſcendum erat quotieſcunque dubium erat nũ delictum à reo commiſſum careret immunitate, vel reus aliquid ad ſui excuſationem delicti rationabile allegabat, quod cauſam dubiam facere poterat eius immunitatis, quo ſtante dubio in cauſa criminis procedi non debebat, donec conſtaret eſſétne ad immunitatem admittendus, ne poſteaquam iudex & fiſcus in cognitione criminis diu laboraſſet, cognito quòd illi immunitas deberetur, cogeretur reum Eccleſiæ vnde extractus fuerat reſtituere, oleúmque & operam in cognitione criminis adhibitum perderet; cuicũque enim debebatur immunitas, ſeruanda erat.

Altera extractio de Eccleſia & carceratio erat ad cognoſcendum de crimine; vt eſt in aliquo horum criminum notorio, ſiue notorietate facti, ſiue notorietate iuris, ſi reus ad Eccleſiam confugiat, in his enim propter notorietatem delicti, qua notorium eſt reum, qui ad Eccleſiam confugit, commiſiſſe aliquod delictum, cui immunitas denegatur, ſine vlla cognitione de cauſa immunitatis procedendum eſt contra reum, in cauſa principali delicti, quemadmodum de notorietate facti tenet Io. de Vuiſchis *in tract. de immun. Eccleſ. n.* 22. in publico latrone: vt ex quo quis eſt publicus latro notorietate facti, non opus ſit vlla notorietate iuris, quæ oriatur ex ſententia declaratoria, qua publicus latro eſſe declaratur, vt ab immunitatis priuilegio excludatur. De notorietate iuris idem videtur dicendum, vt perſtemus in exemplo, ſi quis in iudicio vel conuictus eſt eſſe publicus latro, vel etiam confeſſus, aut etiã condemnatus, & poſtea ante exequutionem ſententiæ, 2.

vel ante condemnationem fugiat è carcere, & ad Eccleſiam confugiat, non opus eſt vlla cognitione ſuper cauſa immunitatis, ſed ſtatim atque Epiſcopo oſtenſa fuerit rei ipſius confeſſio, aut quòd ſit in iudicio conuictus, vel per ſententiam condemnatus de publico latrocinio, reſtituendus eſt curiæ ſeculari. Intellige de notorietate facti, quæ vera notorietas ſit, in quam nulla cadere poſſit inficiatio, aut tergiuerſatio, & in qua neque accuſator, neque teſtis requiratur, de qua in ſequentibus dicemus.

3. In præſenti conſtitutione prioris tantùm extractionis & carcerationis ſit expreſſa mentio; de poſteriore verò nullum prorſus verbum factum eſt: iubet enim reos in huiuſmodi caſibus, poſteaquam ab Eccleſiis lociſve ſacris extracti, & capti fuerint, ad carceres curiæ eccleſiaſticæ reponi, & inibi ſub tuto ac firmo carcere detineri, nec inde extrahi, curiæque ſeculari conſignari, niſi cognito priùs per Epiſcopum, ſeu ab eo deputatum an ipſe verè crimina ſuperiùs expreſſa commiſerit. Oritur difficultas an ex vi præſentis conſtitutionis ſemper neceſſe ſit ita extrahi facere ad carcerandum in prædictis carceribus, & cognoſcendum de cauſa immunitatis, ita vt abrogata cenſenda ſit poſterior extractio ad cognoſcendum de ipſo delicto, nulla præcedente cognitione de cauſa immunitatis.

4. Reſpondeo tamen nihil omnino circa hoc innouatum eſſe in hac conſtitutione, ſi vim eius attendamus. Nam nihil per priorem illam extractionem, de qua præcipit, intendit, niſi, vt reus qui aliquod horum criminum commiſiſſe prætenditur, nullo modo ſeculari curiæ tradatur, niſi priùs Epiſcopus cognouerit ipſum verè aliquod horum criminum commiſiſſe, quod eò ſpectat ne confuga à ſeculari curia damnetur ad pœnam eo caſu, quo illi immunitas debeatur. Neque verò idcirco neceſſe eſt Epiſcopo diſtinctam de hac re inſtituere cognitionem, niſi quando dubia res eſt. Quando ergo Epiſcopus ex ipſa notorietate facti cognoſcit reum verè commiſiſſe huiuſmodi delicta, aut etiam ex notorietate iuris, vt diximus, ea notorietate, in quam nulla cadere poteſt tergiuerſatio, quæ ſola vera notorietas facti eſt, non eſt cur vllam inſtituat de cauſa immunitatis cognitionem, ſed ex cognitione illa maxima, quam habet, iubet extrahi de Eccleſia reum, tradíque & conſignari curiæ ſeculari: conſequenter non debet reus duci ad carceres curiæ eccleſiaſticæ, quia cognitionem quam alius ſolet requirere dum reus in carcere curiæ eccleſiaſticæ cuſtoditur, ſufficienter abundéque acquiſiuit antè ex ipſa notorietate. Seruatur etiam integrè diſpoſitio præſentis conſtitutionis, quandoquidem non traditur reus curiæ ſeculari, niſi cognito priùs per Epiſcopum ipſum verè crimina ſuperiùs expreſſa commiſiſſe. neque ſolùm cognoſcit hoc Epiſcopus, ſed longè plenius cognoſcit ex notorietate delicti,

quàm

Digitized by Google

quàm ex teſtibus cognoſcere potuiſſet.

An quilibet rei criminũ cõfugientes ad Eccleſiam requirente curia ſeculari extrahendi ſint, & ad carcerem hac conſtitutione deſignatum ducendi.

CAPVT IV.

1\. MAGNI refert præſens diſputatio, propterea quòd ſi quilibet cuiuſcunque criminis reus ad Eccleſiam confugiens requirente curia ſeculari extrahendus eſt, conſequens eſt Epiſcopo recuſante licentiam dare, ac perſona eccleſiaſtica nolente eius capturæ & carcerationi interuenire, licitum ſemper eſſe miniſtris, ac ſatellitibus curiæ ſecularis per ſe extrahere, & carceri curiæ eccleſiaſticæ mancipare. Quos enim extrahi præſenti conſtitutione ſtatutum eſt ad eos extrahẽdos licentiã Epiſcopus dare tenetur, eorumdémque extreactioni, & carcerationi perſona eccleſiaſtica deputata, ad id interuenire; quòd ſi cùm teneantur, id facere recuſent, poteſtas hæc eadem conſtitutione §. 8. data eſt curiæ ſeculari per ſe illos extrahendi & carcerandi, & per occaſionem hanc omnes rei criminum carcerabuntur.

2\. Reſpondeo non modò non eſſe omnes indifferenter & abſque dilectu extrahendos, etiamſi ſecularis curia eos inſtanter requirat, ſed nullum omnino extrahi licere, niſi aliquod horum criminum, quibus immunitas non competit, commiſerit, & quoniam num verè id commiſerit, nec ne, cognoſci non ante, ſed poſt carcerationem debet, antequam ſeculari curiæ authoritate Epiſcopi tradatur, per iudicem eccleſiaſticum, ideo addo ad dãdã licẽtiã carcerãdi requiri neceſſariò vt ſaltem ex narratione fiſci, vel partis læſæ, caſus ita depingatur, vt ſaltem apparentiam quamdam habeat alicuius horum delictorum, publici latrocinij, graſſatoris viarum, homicidij proditorij, aſſaſſinij, &c. Probo id euidenter ex verbis ipſius conſtitutionis §.7.& 8. non ſemel repetitis. Nam §. 7. præcipit Epiſcopis & aliis Eccleſiarum prælatis, vt confugientes ad eorum Eccleſias non quoslibet reos, ſed in ſpecie, qui prædicta delicta eorúmve aliquod iudicio ſuo commiſiſſe videbuntur, quando à curia ſeculari fuerint requiſiti, tradi & conſignari faciant miniſtris curiæ ſecularis.& §.8. prope initiũ de curiæ ſecularis miniſtris ſic ait, *decernimus, & declaramus vt curia ſecularis eiúſque iudices & officiales ex Eccleſiis*, &c. *laicum aliquem, vt præfertur, delinquentem in nullo ex caſibus ſupradictis ſine expreſſa licentia Epiſcopi capere, extrahere, aut carcerare non poſſint*; vbi nota verba illa, *in nullo ex caſibus ſupradictis.* Quibus enim in caſibus Epiſcopis ac prælatis præcipit vt eos tradant, in iiſdem caſibus, & non vltrà, præcipit curiæ ſeculari vt non ſine Epiſcopi licentia extrahant eoſdem.

Quoniã contingere poſſet vt Epiſcopus detrectaret dare licentiã, concedens Pontifex ſecularis curiæ miniſtris, vt eo caſu per ſe poſſint reos extrahere, iterum ſe reſtringit 3.

ad

ad eos reos qui prædicta delicta cõmiſerint, dicens, *per ſe capere & carcerare non poſſint*, niſi eo caſu quo Epiſcopus & dictæ perſonæ eccleſiaſticæ requiſitæ illos (nempe reos) in delictis ſuperiùs expreſſis culpabiles tradere, aut capturæ & carcerationi intereſſe & aſſiſtere recuſarent: aut quomodo ad priorem capturam & extractionem de Eccleſiis ad carcerandum ſemper requirit, vt in aliquo hîc expreſſorum delictorum ſit culpabilis, intellige ſaltem apparenter, ac probabiliter. Et hoc diligenter nota. Vt neque Epiſcopis &
3. aliis quibuſcunque prælatis liceat dare licentiam, non modò extrahẽdi, & carcerandi, ſed ne capiendi quidem alium quemcunque reum, contra quem de nullo horum delictorum ſit ſparſus rumor, quantumcunque ſecularis curia eos requirat, neque miniſtris curiæ ſecularis liceat Epiſcopo recuſante dare licentiã eoſdem capere, extrahere, vel carcerare, quod ſi faciant, rei ſunt omnes læſæ eccleſiaſticæ immunitatis. Quibus enim caſibus non eſt iure conceſſa captura, extractio, carceratio, manent antiqua iura immunitatis integra.

4. Hinc ſequitur in duobus caſibus non eſſe reum extrahendum vt carceretur, vnus eſt cùm aliquod horum delictorum notoriè commiſit notorietate iuris, vel facti, in quod nulla poſſit tergiuerſatio cadere, tũc enim, vt præcedenti capite tactum eſt, & infrà fuſiùs probabitur, extrahendus eſt vt tradatur ſtatim curiæ ſæculari. Alter eſt cùm delictum, quod à reo commiſſum prætenditur, vel ad nullum horum expreſſorum pertinet, vel ſi prętendatur pertinere, nullam omnino habet eorum apparentiam, ſed ex ipſa partis, vel fiſci narratione apparet eſſe meram calumniam.

Qua in re Epiſcopos præſertim 5. moneo, ad quos ſolos pertinet dare licentiam carcerandi, vt cauti ſint in danda licentia, quando à ſeculari curia requiruntur. Hodie enim omnia penè delicta alicuius horum facie colorantur, à fiſco præſertim in hac ciuitate. Omnia enim homicidia, aſſaſſinia eſſe prætendũtur, vel vt minimum apoſtata furta publici latrocinij nomine velantur. Interroget ergo diligenter Epiſcopus de qualitate delicti antequam capiendi, & carcerandi licẽtiam tribuat, & niſi ex partis, fiſcíve narratione appareat, aliquo modo delictum ex numero hîc expreſſorum eſſe, capiendi licentiam non concedat, & ne cùm attingant, inhibeat.

Quæras quid de aliis caſibus di- 6. cendum ſit, quibus cùm de iure, vel conſuetudine ablata ſit immunitas, nihilominus in hac conſtitutione non ſunt expreſſi? Poterítne Epiſcopus dare licentiã extrahendi de Eccleſia eos, qui in illis culpabiles reperti fuerint? cuiuſmodi caſus complures ſuperiùs numerauimus tota prima parte libri quinti per plura capita. Cùm enim etiã illi immunitate careant, videntur eodem iure cenſendi.

Reſpondeo per aliqua dicta; & primò dico diſparem eſſe horum rationem, ſi in rigore velimus rem ponderare. Nam caſus hac conſtitutione expreſſi, ſiue qui antè erant antiquo iure clarè expreſſi, ſiue qui erant aliquo modo dubij, modò autem cùm clarè expreſſi ſint, ſine vllo dubio carent omnino immunitate, & ita certò & apertè ea carent, vt nulla ſit iam ratio dubitandi;

di; caſus verò qui hac conſtitutione expreſſi non ſunt, non ita certò & euidenter, neque ita vbique carent immunitate, vt non ſit hodie de eis aliqua dubitatio, & ſententiæ variæ inter doctores. Quos cùm hoc loco Pontifex non expreſſerit, in antiqua eos diſpoſitione reliquit, nihil omnino illis aut addens, aut detrahens authoritatis. Hinc ſequitur licere nobis de his aliter ſentire, quàm de expreſſis in hac conſtitutione.

Secũdò dico probabile mihi videri eãdem eſſe horũ atque aliorum in hac conſtitutione expreſſorum quantum attinet ad capturam reorum, extractionem de Eccleſia locóque ſacro, & carcerationem, vt vbicumque in his caſibus negatur reo immunitas Eccleſiæ, ibi poſſit de licentia Epiſcopi capi, extrahi, carcerari, donec cognoſcatur de cauſa eius immunitatis. Id non habetur quidem expreſſum in hac conſtitutione, quæ ſemper ſe reſtringit ad caſus in eadem expreſſos. Sed conſequitur ex natura rei, & paritate rationis; ſi enim carent immunitate, & rei traduntur ſeculari curiæ puniendi; ergo carcerandi ſunt, donec de eorum qualitate & quòd immunitate careant cognoſcatur. Non expreſſit autem de eis Pontifex, ſed ſolùm de illis octo caſibus §. 6. enumeratis, propter eandem cauſam, propter quã ipſos caſus eodem §. 6. ſubiicuit, ne illis nouam vllam authoritatem impartiret.

Tertiò dico mihi probabilius videri in his caſibus nõ licere, vel ſaltẽ non teneri eũ dare licentiã reos capiendi, extrahendi de Eccleſia, carcerandi, ſed debere de cauſa immunitatis eorum cognoſci, ipſis in Eccleſia relictis. fauet multũ huic ſententiæ textus præſentis conſtitutionis in tribus illis locis *n.2.* relatis, vbi ſẽper ſe reſtringit ad caſus hac conſtitutione expreſſos, & quia cùm hi caſus non adeò clarè careant immunitate, minùs in illis procedi poteſt, ſaltem quoad ea, quæ contra eorum reos expreſſa non ſunt.

Quartò & vltimò dico, quandoquidem contrarium probabile eſt, vt ex ſecundo dicto apparet, neque Epiſcopum eſſe reum violatæ immunitatis, ſi det licentiam iſtos extrahendi, neque ſecularis curiæ miniſtros, ſi de eiuſdem licentia extrahant. Imò etiamſi Epiſcopo recuſante licentiam dare eoſdem per ſe extrahant, poſſunt enim adhærere probabili ſententiæ, etiamſi Epiſcopus contrariam ſententiam teneret. Demum addo, ſi Epiſcopus ex rationabili cauſa hanc licentiam daret iſtos extrahendi, laudabiliter faceret. Exempli gratia, ad conſeruandam pacem cum ſeculari curia, declinandas rixas, tumultus, tragœdias, quæ frequenter pro huiuſmodi cauſis excitari ſolent; licitum eſt enim ſequi ſententiam minus probabilẽ condeſcendẽdo parti ad declinandam ſuſpicionem fraudis quam de Epiſcopo præſumerent ſi licentiam negaret, & ad cõſeruandum bonum pacis, & vitãda grauia damna & incommoda, vt diximus.

Ad quẽ pertineat extrahere de Eccleſia reos, cùm vel cõſtat notoriè nõ deberi immunitatẽ, vel eſt dubiũ an eis cõpetat tam antiquo, quàm nouo iure præſentis conſtitutionis.

CAPVT V.

1. PANORMITANVS *in c. inter alia, de immun. Eccleſ. n.* 29. extrahere reos de Eccleſiis in caſibus, in quibus certum eſt non gaudere immunitate, pertinere ad iudicem ſecularem probat; quia ad quem iudicem pertinet punire, ad eundem pertinet capere & carcerare. Sed ad iudicem ſecularem pertinet in his caſibus punire; ergo & capere, & carcerare. Hæc eſt in forma vis eius argumenti, quamuis ipſe non ita integrè illud formet. Et ne cui liceat dubitare hanc eius eſſe mentem, aduertendum eſt ibidem à Panormitano reprobari ſententiam dicentem, ſi delictum in Eccleſia commiſſum ſit, extrahendum ac puniendum per Epiſcopum; ſi extrà, per iudicem ſæcularem. Contendit enim Panormitanus vbicunque commiſſum ſit à laico, ſemper ipſum delictum directè puniendum eſſe per iudicem laicum; per iudicem verò eccleſiaſticum indirectè ratione circunſtantiæ ſacrilegij. Eccleſia enim, inquit, non habet territorium, niſi reſpectu pertinentium ad forũ eccleſiaſticũ. ex quo appparet ſecundùm Panormitanum, etiam de ipſis homicidiis ac mutilationibus membrorum in Eccleſia commiſſis pertinere ad iudicem laicum punire; conſequenter capere, extrahere de Eccleſia & carcerare. idẽ repetit Panormitanus *in c. fin. eod. tit.* eodem nixus fundamento quòd extrahere & punire ad eandem poteſtatem pertinent. Eandem ſententiã tenet Bart. *in l. ſi cui. ff. de accuſationibus.* eandem punitionem ad laicum pertinere, & Ferax *in pract. in forma inquiſitionis.* idem ſentit, & Ioan. Igneus *in l.* 1. *ff. ad Syllanian.* Guliel. de Benedict. *in repetitione c. Raynutius, de teſtamen. in v. & vxor. n.* 444. vbi teſtatur de conſuetudine dicens vidiſſe ſe pluries per miniſtros curiæ ſecularis extrahi huiuſmodi de Eccleſiis ſine vlla declaratione iudicis eccleſiaſtici. & gl. *in pragmatica ſanctione tit. de interd. differ. non ponen c. fin.* in initio. Aufrer. *in repetitione clement.* 1. *de officio ordin. regula* 14. *fallent.* 18. & Signorolus de Homodæis *in repetitione l. nemo. Cod. de ſacroſanctis Eccleſ. n.* 13. *verſ. quintò nunquid.* Quã ſententiã Remig. *in tract. de immun. Eccleſ. q.* 1. *in fin.* teſtatur eſſe communem.

Contrariam omnino ſententiã extrahendum eſſe per eccleſiaſticã perſonam, tenent non pauci graueſque authores. Sed hi ſunt dimiſſi. Archidiacon. enim *in can. definiuit* 17. *q.* 4. *in v. non abſtraxit*, putat, tam eum, cui immunitatis ſacramentum præſtitum eſt per curiam ſecularem, quàm publicum latronem, cui de iure immunitas non debetur, extrahendum eſſe de Eccleſia per ſacerdotem. Neque verò idcirco dicitur ſacerdos latronem prædictum morti tradere, ſed lex can. *cùm homo iuſtè* 23. *q.* 5. & licèt Achid. videatur ibi loqui ex aliorum ſententia, cùm tamen eam nõ refellat, ſuam facit: Ioannes verò de Vuiſchis *in tract. de immun. Eccleſ. n.* 17. putat extrahendum eſſe per Epiſcopum, quam ſententiam tribuunt etiam Cardinali tum *in clem.* 1. *de officio ordin.* tum *in clem.* 1. *de pœnitent. & remiſſion.* ſed Remig. *in tractatu de immun. Eccleſ. q.* 1. id neutro loco apud Cardinalem reperiri aſſerit. Hæc ſententia quoad priorem partem de ſacerdote & extractione 2.

tractione reorum, quibus immunitas non competit, caret omni probabilitate. Non enim habet ſimplex ſacerdos vllam exterioris fori iuriſdictionẽ ac poteſtatẽ, cuius ratione id illi competere poſſit, licèt quoad eum cui impetrauit à iudice vitam,& mẽbra, ſi eſt œconomus illius Eccleſiæ, valde probabilis cenſeatur.

3. Tertia eſt ſententia Angel. Aret. *in tract. de malefic. in v. famæ publica q. 4. verſ. in ſtalis S. Petronij. & verſ. quartò quæro*, poſt Saliceitũ *in auth. ſiquis. Cod. de adulter.* extrahendũ eſſe quidem per iudicem ſecularẽ, ſed requiſito priùs Epiſcopo vt eũ ſibi tradi faciat, atque etiã annuẽte.

4. Quarta ſententia Io. Fabri *Inſtition. de his, qui ſunt ſui vel alieni iur. §. final. verſ. ſed quæro, & in d. auth. ſiquis, Cod. de adulter.* & ibi Salicet. vel de affinis, vel ſimilis præcedenti, pertinere ad vtrumque ſimul iudicem eccleſiaſticum, & ſecularem; addunt id fortè non procedere de iure canonico, quia fortè rector Eccleſiæ fieret irregularis. Vnde addunt idcirco dici poſſe extrahendum eſſe per iudicem ſecularem. Sed hic irregularitatis timor per præſentis conſtitutionis §. ſeptimum omnino ſublatus eſt.

5. Quinta ſententia Cyn. *in l. præſenti. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug. col. 2. verſ. ſecundò quæro. & in auth. ſiquis. Cod. de adulter.* & ibi Alberici & Angeli de Peruſio, & Iacobi de Bellouiſu *in ſua pract. tit. de fuga reorum, & immun. Eccl. fol. 44. col. 1. & 3.* Mariani Socin. *in tract. de violat. templor. art. 17. q. 5. verſ. & an iudex ſecularis, & in c. poſtulanti. de foro compet. col. 8. q. 16.* Signor. de Homodæis *in repetit l. nemo. Cod. de ſacroſanct. Eccleſ. verſ. quintò nunquid.* Hæc ſententia diſtinguit inter eos qui delinquunt in Eccleſia, & eos, qui cùm extrà deliquerint, poſtea ad Eccleſiam confugiunt, vt priores illi extrahi nequeant per iudicẽ ſecularem, ſed ſolùm per eccleſiaſticum, poſteriores verò per laicum. Fundamentũ prioris partis eſt, quòd, qui deliquit in ipſa Eccleſia, deliquit in territorio iudicis eccleſiaſtici. Poſterioris verò partis, quòd qui deliquit extra Eccleſiã laicus, deliquit in territorio iudicis laici. Vnuſquiſque autem & puniri, & conſequenter capi, extrahi & carcerari debet per iudicem territorij, neque ex eo quòd reus ad Eccleſiã confugit euadit ſui laici iudicis iuriſdictionẽ, quemadmodum Signorolus ibi obſeruat. Delinquẽdo enim extra Eccleſiam, afficitur perſona laici delinquentis quadam delicti macula in territorio iudicis ſecularis; quare ſic affecta ad Eccleſiã confugiens manet ſemper ſic affecta, & conſequenter ſeculari ſubiecta iudici, vt per eũ puniatur, cõſequenter vt capiatur, extrahatur, carceretur per eundem.

Vltima ſententia eſt Io. Andreæ *in c. inter alia, de immun. Eccleſ. in v. poteſt.* vbi text. de publico latrone, & nocturno agrorũ depopulatore ad Eccleſiã confugiente dicit, *ab Eccleſia extrahi poteſt*: ibi Io. Andr. ait, *poteſt à quolibet.* Idẽ ſentit Guido Papæ *in quæſtionibus Delphinat. q. 122.* & Guliel. Mamer. *in regula, nõ eſt ſingulis. ff. de regul. iur.* & Pet. Vic. *in ſuo alphabeto, v. Immunitas. §. 5. verſ. quod etiam ſine declarat*; qui omnes addunt per quemlibet etiam priuatorum extrahi poſſe, & extractorem non violare immunitatem. 6.

7. Pro ſolutione aduertendum eſt primò, certum atque indubitatum eſſe ad eandem poteſtatem, ad quã pertinet aliquem punire, pertinere etiam illa omnia, quæ ſunt neceſſaria ad puniendum, & ſine quibus puniri non poteſt, cuiuſmodi ſunt capere ipſum reum qui puniendus eſt, illum extrahere de loco ad quẽ confugerit, carcerare; alias fruſtra eſſet in eo puniendi poteſtas, niſi poſſet. Alius enim ad quem pertineret capere, extrahere, aut carcerare, poteſt nolle eum capere, non extrahere, nec carcerare, & non captum impoſſibile eſſet debitis punire ſupplicijs, ac pœnis. De iure ergo & poteſtate capiendi loquẽdo neceſſe eſt eſſe penes eundem omnino, penes quem poteſtas eſt puniendi.

8. Aduertendum ſecundò certum eſſe etiam Eccleſiam ratione confugij, quod rei ad ipſam faciunt, non acquirere ius vllum ad illos puniendos. Neque enim immunitatis priuilegium ad puniendum, ſed ad liberandum confugas inſtitutum eſt, propter reuerentiam diuinorum. Quos autem vſu, praxi atque experientia didicit, non decere ratione huius confugij liberare, propter nimiam delictorũ acerbitatem, & reipublicæ, ac cõmunis boni perturbationem circa eos, ſi laici eſſent, nihil immutauit, ſed ſolùm immunitatis priuilegio carere voluit. Quo fit vt eidem poteſtati maneant ſubiecti, & per eandem capi & puniri poſſint, cui abſque hoc confugio ſubiecti, & per quam puniendi erant. Vt ſicut ſi nullum fuiſſet vnquam cõceſſum confugij priuilegium, potuiſſent ſemper capi extrahíque rei de Eccleſiis per ſuum iudicem, ita poſt inſtitutũ huius immunitatis priuilegium, quicunque propter delicti grauitatem ex eodem priuilegio excluduntur, poſſunt per ſuum iudicem capi extrahíque de Eccleſia, tantundem eſt enim in ordine ad hos, quantum ſi immunitatis priuilegiũ nullũ eſſet, ſicut verè in ordine ad eos nullum eſt. Hinc eſt quòd torrens doctorum, vt ex relatis ſententiis apparet, in hoc pænè omnis concordat, pauciſſimis exceptis, ad ſecularem iudicem pertinere capere extrahereque de Eccleſia reos, qui immunitatem non habent, in quo omniũ ſententiarũ doctores, excepta ſecunda ſententia, conueniunt.

Aduertendum tertiò, quoniam 9. Eccleſia ſancta domus eſt orationis, non negociationis, & in ea prohibitũ eſt exerceri iudicia, propter ſacri loci reuerentiam, cùm vel omnino non poſſit, vel difficile admodum poſſit iudex laicus, & ſecularis curiæ ſatellites aggredi reos in Eccleſiis ſine magno ſtrepitu, tumultu, ſcandalo, rixis, clamoribus, quæ valde minuunt reuerentiã ſacris locis debitam, eóſque qui in Eccleſiis tunc ferè orant, celebrant, Miſſam audiunt, perturbant, piè ſanctéque introducta eſt pænè vbique conſuetudo laudabilis, vt ſeculares iudices & magiſtratus ab Epiſcopis licentiã peterent extrahendi reos huiuſmodi de Eccleſiis, quibus immunitas non ſuffragatur, vt cùm Epiſcopus pro ea licentia aditur, prouideat pro ſua prudentia, ſuámque authoritatem interponat, vt quantum fieri poteſt rumores, clamores, tumultus, & ſcandala in huiuſmodi reorum captura euitentur. Pertinet enim ad eum prouidere

dere de hora, vt non tempore Miſſarum, vel diuinorum capiantur, prohibere clericis Eccleſiarum ne reũ defendant, aut ne illi id faciant, eos ad ſe vocare, mittere iudicem, vel perſonam eccleſiaſticam maturam & grauem, quæ omnes in officio contineat, & alia ſimilia adhibere remedia, ad indecentes rumores & tumultus impediendos in Eccleſia. Demum quoniam Epiſcopus ipſo immunitatis priuilegio patronus quodammodo ac protector inſtitutus eſt eorum, qui ad Eccleſias confugiunt, ad eúmque pertinet ne quis ex Eccleſiis indebitè extrahatur, cui immunitas debeatur, prouidere, dum pro extrahendi licentia aditur, de cauſa aliquo modo cognoſcit, & licentiam aut negare, aut concedere poteſt pro delicti qualitate.

10. Primò ergo dico, ſi de extrahendi iure ac poteſtate loquamur, certum eſſe debet id ſemper penes iudicem ſecularem fuiſſe quoad laicas perſonas, cauſáſque laicas poteſtatem extrahendi de Eccleſia reos, quibus conſtabat immunitatem nõ deberi, ídque etiam de iure canonico, neque vnquam ad prælatos Eccleſiæ hoc ius pertinuiſſe. Probo primò ratione, delictum eſt merè laicum, & cauſa laica, perſona laica, & confugium ad Eccleſiam nihil illi confert, tantundem enim illi eſt, ac ſi immunitas non eſſet: ergo ad laicum iudicem omnino pertinet, & Eccleſia nullo canone hanc cognitionem ad ſe auocauit.

11. Secundò probo euidenter ex ſacris canonibus, & primùm ex *c. inter alia, de immun. Eccleſ.* vbi cùm prohibuiſſet Pontifex ne quis reum confugientem ad Eccleſiam quantumcunque grauia maleficia perpetrauerit, extrahat, damnetur ad mortem, excipit poſtea publicum latronem, & agrorum depopulatorem, qui, inquit, ab Eccleſia extrahi poteſt. Quæro cuinam facta ſit illa prohibitio extrahendi? & damnandi ad mortem? certè proprio iudici, ad quem aliàs de iure pertinebat punire & damnare eundem reũ qui quo ad reos laicos ſine dubio erat iudex laicus, præſertim verò quoad pœnam mortis, quæ nunquã per eccleſiaſticum iudicem infertur: ergo illa exceptio niſi publicus latro fuerit qui de Eccleſia extrahi poteſt, ad eundem iudicem pertinet vt laicus laicum pro cauſa laica ad Eccleſiam confugientem in illo caſu poſſit extrahere, qui in aliis caſibus extrahere prohibitus fuerat: neque alia ratione ſaluari textus iſtius diſpoſitio poteſt. Secundò adduco textum *in c. fin. de immun. Eccleſ.* qui cùm propriè diſponat de homicidiis ac membrorum mutilationibus in Eccleſia commiſſis, & prælatos alloquatur eccleſiaſticos, nihil aliud eis præcipit, niſi vt publicè nuntient tales non gaudere priuilegio immunitatis: nihil ergo circa huiuſmodi reos innouat (contra Cynum) ſed eos relinquit eidem poteſtati ſubiectos, cui antea ſubiecti erant. Neque valet ſi dicas ratione ſacrilegij poſſe puniri per iudicem eccleſiaſticum. Quamuis enim ſacrilegiũ delictum ſit eccleſiaſticum quod Epiſcopus punit: tamen quando ſacrilegium eſt coniunctum cum delicto enormi, quod meretur pœnam capitis, vel mutilationis membri, videtur cauſa grauior, & grauior pœna ſecum trahere leuiorem, neque conſueuit Eccleſia eos alia afficere pœna, quia ad mortem damnandi ſunt, vel ad membri mutilationem

tionem. Demum quamuis in aliis delictis habentibus adnexam rationem ſacrilegij, quibus pœna leuior in ſeculari debetur foro, poſſit ratione ſacrilegij aliquam imponere pœnam, & de facto id aliquando faciat, non liberat tamen ideo reum à pœna, neque à poteſtate iudicis ſecularis, quominus ille poſſit de cauſſa cognoſcere, ac reum punire. Tertiò adduco textum *in can. ſicut antiquitus* 17. *q* 4. vbi hæc verba habentur: *Qui aut confinia Eccleſiarum confringere tentauerit, aut perſonā hominis inde abſtraxerit, niſi publicus latro fuerit*. Quibus apertiſſimis verbis eidem omnino permittit extrahere publicum latronem, cui prohibet aliam perſonam extrahere, nempe ſeculari poteſtati quoad laicos.

12. Tertiò principaliter probo, quia quoniam canones voluerunt reos extrahi per Epiſcopos & Eccleſiarum prælatos, & clericos, id expreſſerunt: vt patet *in can. reum, can. id conſtituimus, & can. definiuit* 17. *q*. 4. vbi de his criminum reis, quibus eccleſiaſtica immunitas competit, ſtatutum eſt, acceptis à iudice ſeculari impunitatis ſacramentis, per eoſdem clericos Eccleſiarum, quibus ea ſacramenta præſtita ſunt, tradi & donari iudici ſeculari, qui id iurauit; & *in can. definiuit*, punitur ſacerdos, qui accepto impunitatis ſacramento non abſtraxerit reum, ac conſignarit iudici, qui ei impunitatem iurauit, ſi fortè reus poſt ea ſacramenta aufugerit de Eccleſia. Et ratio diuerſitatis eſt, quoniam illi omnes rei, quos Eccleſia tuetur, & quibus immunitas competit, ſuſcepti ſunt ſub tutela ac patrocinio Eccleſiæ, & clericorum illius Eccleſiæ, vt ſicut iis iniunctum eſt, vt pro impetranda illius pace vita membriſque laborent, ita poſteaquam hæc ipſis impetrauerint, ipſi eos conſignent iudici, à quo hæc ſub ſacramento impetratunt. Imò, ſi ſubtiliùs & veriùs loqui velimus, neque hos quidem hoc caſu auctoritatiuè, ac iuridicè extrahere ad clericos pertinet, ſed ad iudices laicos. Sed quoniam clerici Eccleſiarum iſtos abſcondunt, tuentur, fouent antequam vitam & membra eius impetrent, ideo illis præcipitur, vt poſt impetrata impunitatis ſacramenta eos donent, nec eos ampliùs occultent ac tueantur. Neque enim tenentur ipſi eos capere, & ſuis manibus donare iudici ſeculati, ſed donare dicuntur, ſi eos non modò non occultent, ſed liberè permittant curiæ ſeculari vt eos capiat extrahátque.

Quartò demum probo ex hac ipſa conſtitutione §. 8. vbi Pontifex licèt prohibeat miniſtris curiæ ſecularis ne quem extrahant niſi de licentia Epiſcopi, & cum interuentu perſonæ eccleſiaſticæ, etiam in caſibus hac eadem conſtitutione expreſsè exceptis à priuilegio immunitatis, non tamen ab Epiſcopo extrahi iubet, nec per miniſtros curiæ eccleſiaſticæ, ſed ſecularis. Hanc autem Epiſcopi licentiam & perſonæ eccleſiaſticæ interuentum non ideo requirere quòd ad Epiſcopi ius pertineat eos capere, atque extrahere, ſed ideo vt ſcandala ac tumultus euitentur, inde apparet quod ſubditur, *quòd ſi Epiſcopus eos capiendi licentiam dare, & perſona eccleſiaſtica eorum capturæ & carcerationi intereſſe recuſarint, ita poſſint eos capere atque extrahere, vt memores* 13.

*res reuerentiæ ſacris locis debitæ minori quo id fieri poterit caſu, ſcandalo, & tumultu eos extrahere curēt.*extractionē ergo eatenus per laicos fieri vult, quatenus ad ipſos pertinet de illis iudicare, eatenus verò de Epiſcopi licētia,vt ſcandala & tumultus cuitentur, eatenus demum ad carceres eccleſiaſticos duci, nec inde extrahi, niſi cognito priùs per Epiſcopū an ipſi verè crimina ſuperiùs expreſſa commiſerint, quatenus per confugium ad Eccleſiam ſub ipſius Eccleſiæ protectione conſtituti ſunt, vt Eccleſia ipſa videat ne per iniuriam à ſeculari magiſtratu in illis caſibus immunitate priuentur, in quibus eis per Eccleſiam immunitas ablata non eſt. Vnde & quoties Epiſcopus iudicarit eos aliquē horum caſuum commiſiſſe, mandare debet, vt eos curiæ ſeculari tradat, conſignétque per eam liberè pro delicti qualitate puniendos. Concludo tam antiquo quàm nouo iure præſentis conſtitutionis capere reos, quibus immunitas non debetur pertinuiſſe,ac pertinere directè ad ius & poteſtatem ſecularem, ſicut & punire. Id autem quod antea ex conſuetudine pleriſque ſaltem in locis vt Epiſcopi licentia peteretur, nunc expreſſo iure cautum eſſe ptopter reuerentiam Eccleſiæ & reorum cautelam, atque ita expreſsè præceptum, vt ſi ille recuſarit,poſſint ipſi extrahere eoſdem,vt dictum eſt.

Quo carcere carcerandi ſunt rei, qui de Eccleſia extrahuntur dū de cauſa eorum immunitatis cognoſcitur.

CAPVT VI.

1. EXPRESSVS textus §. 8. præſentis conſtitutionis ſic habet: *Delinquentes laici prædicti, poſtquam, vt præfertur, ab Eccleſiis, locíſue ſacris extracti, & capti fuerint, ad carceres curiæ eccleſiaſticæ reponi,& inibi ſub tuto ac firmo carcere, ac opportuna cuſtodia data illis, ſi opus fuerit, per curiam ſecularem detineri debeant, nec inde extrahi, niſi cognito priùs per Epiſcopum,ſeu ab eo deputatum,an ipſe verè crimina ſuperiùs expreſſa commiſerit.*

Rationabiliſſima diſpoſitio eſt, vt qui ex Eccleſia extrahitur in dubio an illi immunitas competat,donec de ea cognoſcatur,non ad ſecularis, ſed ad eccleſiaſticæ curiæ carcerem ducatur. quandiu enim non conſtat carere immunitate, in Eccleſia eſſe deberet, neque verò loco Eccleſiæ decebat ſecularem ſuccedere carcerem,ſed eccleſiaſticum,vt ſub Eccleſiæ tutela reus tandiu ſit, donec conſtiterit immunitatem ei non deberi, quo conſtito non ſeculari iudici, ſed Epiſcopo, tamquam ab Eccleſiæ defenſione excluſus ſeculari curiæ tradi conſignaríque iubetur. Sed circa hæc non paucæ occurrunt dubitationes, graues illæ quidem,& ſcitu dignæ,quæ hoc loco explicandæ ſunt.

2. Prima dubitatio: Quid ſit faciendum vbi eccleſiaſtica curia diſtinctum carcerem non habet,palàm eſt enim in pleriſque vrbibus, etiam in ciuitatibus pleriſque cathedralibus, vt paruas vrbes & oppida ſileā, carere curiam eccleſiaſticam proprio, atque à ſeculari diſtincto carcere. In leuioribus enim ſolent prælati

domos

domos pro carcere, aut Eccleſiam aſſignare, in grauioribus verò delictis, ad carceres curiæ ſecularis reos mittere cuſtodiendos; vnde carcer vnus communis vtrique curiæ eſſe ſolet.

Reſpondeo duo poſſe hoc caſu præſtari ab Epiſcopo. Primò poſſe deſignare pro carcere alicuius huiuſmodi rei priuatam aliquam domum, ſi quam habere poſſit firmam aptámque, tam grauium criminum reis cuſtodiendis idoneam, in qua ſaltem ſit aliquod tutum cubiculum bene clauſum ferreis cancellis, forti muro, feneſtris portiſque firmis, in qua ſufficiens hominum numerus degat, ita vt non poſſit neque reus inde fugere, neque per vim extrinſecus illatam rapi, ita vt iudicio prudentis viri firmus carcer eſſe putetur. Deinde poteſt Epiſcopus vti eodem carcere curiæ ſæcularis, ſicut vtitur in aliis cauſis. cùm enim non ſit proprius & diſtinctus vtrique curiæ carcer, ille vnus carcer cõmunis eſt vtrique curiæ, tenetúrque carcerarius vtrique curiæ rationem reddere de carceratis eius curæ per vtramuis curiam cõmiſſis, ſicut & ex vtriuſque carceratis rationes exigit pro carceratione, excarceratione, pro ipſa domo carceris, ceteriſque ſimilibus, vt quemadmodum vtrinque commodum reportat, ita & vtriuſque incommodum ſentiat, ſi ſua culpa fugiant carcerati, vel ipſe eos dimittat. Cùm enim Pontifex hoc conſtituit, non eſt putandus intendiſſe obligare Epiſcopos, vt diſtinctum carcerem ad horum reorum cuſtodiam fabricarent. Addo neque teneri Epiſcopum ſuis expenſis firmam aliquam domum his carcerandis deſtinare, ſed poſſe tuta conſcientia reos ad communem carcerem mittere cuſtodiendos.

Ille verò communis, vt dixi, carcer, licèt verè ſit ſecularis curiæ proprius, quę cuſtodes miniſtróſque carceris conſtituit, eatenus tamen ſit quodammodo communis, quatenus nota carceris ſcribitur nomine prælati eccleſiaſtici, ratione cuius notæ quodammodo appropriatur ipſi eccleſiaſtico foro; ſemper enim in omni carcere nota carceris ſcribi ſolet eius nomine, cuius auctoritate reus carceratur. & eo ipſo quòd eſt publicus carcer in ciuitate deputatus ad reorum cuſtodiam, omnis ſuperior poteſt perſonas ſibi ſubditas in eo carcere carcerare, notaque carceris ſcribitur eius nomine, cuius auctoritate carceratur, vt inde cõſtare poſtea poſſit, cuius authoritate excarcerãdus ſit. Nõ enim excarcerare poteſt niſi ille ipſe, qui carcerauit, id eſt, cuius auctoritate reus carceratus eſt, vel eius legitimi ſuperioris: carcerare enim & excarcerare eiuſdem ſunt poteſtatis. quoniam autem carcer illius, cuius eſt dubia immunitas, loco Eccleſiæ, ſicut initio capitis tetigi, ſuccedit, atque ideo neceſſe eſt reum donec ab Eccleſiæ immunitate excludendus in dubio declaratur, debet ſub Epiſcopi eſſe iure ac poteſtate, vt is poſſit liberè vel reſtituere reum Eccleſiæ, ſi deberi illi immunitatem cognouerit, vel ſeculari curiæ tradere, ſi immunitas illi non ſuffragetur. Ideo ex natura ipſius negocij conſequitur, vt eo ipſo quòd ad carcerem curiæ eccleſiaſticæ reponi iubetur, ſi ad carcerem hunc communem, vt expoſitum eſt, reponatur Epiſcopi nomine nota carceris ſcribenda ſit, vt eo modo quo poteſt dicatur carcere curiæ eccleſiaſticæ carceratus.

Neque

Neque obſtat quòd Romanus Pōtifex prudens ac ſciens quàm pauciſſimos eſſe diſtinctos carceres curiæ eccleſiaſticæ, & conſequenter multis in locis ducendos eſſe reos ad carceres curiæ ſecularis, nihil de hac nota dixerit. Non enim neceſſe fuit exprimere id quod ex ipſa negotij natura conſequitur, quódque in ſimilibus rebus ordinariè practicatur. Quiſquis enim carceri curiæ eccleſiaſticæ carceratur, eccleſiaſtica authoritate carceratur, & eccleſiaſtici prælati nomine nota carceris ſcribitur.

3. Secunda dubitatio. Quid ſi habeat quidem curia eccleſiaſtica ſuū diſtinctum carcerem, vbi ordinariè reos carcerare ſolet, his tamen ſufficienter firmus tutúſque non ſit, prout communiter eſſe ſolet; cùm enim eccleſiaſtica curia non ſoleat ad mortem, membri mutilationem, aliámque grauem corporalem pœnam damnare, non eget ordinariè carcere ita tuto ac firmo, ſicut curia ſecularis. Carcerati enim per eccleſiaſticam curiam, cùm non timeant grauia damna, non facilè ſolent fugere, atque ideo illis retinendis carcer nō firmus ſatis idoneus eſt. Quando verò occurrit graue aliquod atque enorme delictum, propter quod reus tradendus eſſet curiæ ſeculari, tum eum ad carcerem curiæ ſecularis reponi iubet, de cuius fuga rationabiliter metuit.

Videri poſſet alicui teneri hoc caſu Epiſcopum ſuo eccleſiaſtico carcere cuſtodire huiuſmodi reos, quandoquidem illum diſtinctum habet, defectū verò firmitatis ſuppleri poſſe, cuſtodia per ſecularem curiam adhibita; nullus enim eſt adeò infirmus carcer ac debilis, qui fidelibus adhibitis cuſtodibus tutus, firmúſque non ſit. Id mihi tolerabile quidem videtur, ſi vel ipſa curia ſecularis, vel pars læſa non reclamet, præſertim verò ſi reus non ſit pernitioſus reipublicę, ſecus verò ſic rigore dicendum eſt requiri tutum carcerem, vltra cuſtodiam, quam Pontifex permittit per ſecularem curiam adhiberi, nulla enim cuſtodia tuta cenſenda eſt, vbi carcer ipſe firmus non eſt: nam & dormire poſſunt cuſtodes, & pecunia corrumpi. *Quid enim non mortalia pectora cogit Auri ſacra fames?* & in grauibus delictis, cuiuſmodi ſunt ea omnia quibus immunitas ablata eſt, firmitas carceris in primis quæritur, & prætereа cuſtodia adhibetur. Sancto Petro Herodes in carcere concluſo adhibuerat quatuor quaterniones militum, qui eum cuſtodirent. At his ſatis tutus viſus ille non eſt, carcerem elegit firmiſſimum, quem ferrea porta firmiorē clauſa faciebat, neque verò hoc ſatis viſum eſt, adhibuit & binas catenas manibus eius, qui eas & arte vincirent, & ſuo graui pondere immobilem tenerent. Obdormierunt cuſtodes, nec catenarum ſtrepitum quæ de Petri manibus ceciderunt, neque egredientis motu, nec ferreæ portæ reſeratione, quæ non ſine ſtrepitu fuiſſe putāda eſt, excitati ſunt. Addo quòd in hac ciuitate ſemel contigit quòd quidā hanc ipſam ob cauſā immunitatis in carcere curię eccleſiaſticæ carcerati, adhibitis etiam cuſtodibus, vnà cum ipſis cuſtodibus pecunia corruptis aufugerant. Vnde dicendum eſt in primis cauendum eſſe vt tutus firmúſque ſit carcer, & hoc eſt quod Romanus Pontifex in primis præcipit

cipit reos huiuſmodi ſub tuto firmóque carcere detineri. De opportuna verò cuſtodia vltra firmitatē ac ſecuritatem carceris adhibenda non tam præcipit, quàm monet, vt ſi opus fuerit, id eſt, ſi curia eccleſiaſtica pro ſecuritate curiæ ſecularis illam requiſierit, vt cuſtodiam adhibeat, vel ſi illa ſecularis curia opus eſſe iudicauerit, illam adhibeat; quare tutius eſſe puto ſi Epiſcopus non habens firmum carcerē curiæ ſuæ, reponat huiuſmodi reos in firmo carcere curiæ ſecularis, & diſpoſitioni præſentis conſtitutionis conformius. Vt quoniā à firmiſſimis carceribus interdum diuerſis artibus, doliſque aufugere ſolent carcerati, grauiū præſertim criminū, cùm hæc crimina, quibus immunitas abrogatur, grauiſſima ſint, prçter firmitatē carceris cuſtodes etiā adhibeātur. cur autem per ſecularē, non per eccleſiaſticā curiā cuſtodia adhibenda ſit, dictū eſt *in lib. 6. §. 8. in v. cuſtodia, gl. 9.*

4. Tertia dubitatio an miniſtri curiæ ſecularis teneantur reos de Eccleſiis, locíſque ſacris captos extractóſque ducere ad carceres curiæ eccleſiaſticæ ſolùm quādo Epiſcopus dat illis licentiam, & perſona eccleſiaſtica interuenit eorum capturæ & carcerationi, an etiā quādo Epiſcopo recuſante dare licentiā, & perſona eccleſiaſtica recuſante interuenire, eos extrahūt & carcerant. Et ratio dubitandi eſt, quoniā in §. 8. cùm conceſſiſſet Pōtifex miniſtris curiæ ſecularis, vt his ita recuſantibus reos extraherent, nō pergit de eiſdē dicere, vt eos ſic extractos ducant ad dictū carcerem eccleſiaſticū. Si enim Pontifex intendiſſet ipſos ſecularis curiç miniſtros ad id obligare, nō mutata oratione continuaſſet, dicens, *extrahere curent, & ad carceres curiæ eccleſiaſticæ reponat.* Sed reſpondeo indubitatum apud me eſſe eos ipſos virtute horū verborū ad id obligari. id mihi certò perſuadet vox illa inibi expreſſa, *vt præfertur*, mutatámque eſſe orationē de induſtria vt vtrumque caſum complectatur, & eū, qui longè antè initio dicti § præceſſerat, cùm de licētia Epiſcopi extrahunt, & eum quē tunc expoſuerat, eū recuſante Epiſcopo licentiā dare, ipſi extrahunt. quē vtrumque caſum refert vox illa, *vt præfertur.* ait enim, *quódque delinquētes laici prædicti, poſtquā, vt præfertur, extracti & capti fuerint*, vt præfertur, id eſt, vt de vtroque extrahendi modo dictum eſt.

Quid ſit agēdū ſi ſecularis curiæ miniſtri ad ſuū, non ad curiæ eccleſiaſticæ carcerē, etiā vbi diſtinctus habetur, huiuſmodi reū ducāt.

CAPVT VII.

1. CONTINGERE poteſt, ſicut & de facto aliquando contigiſſe vidimus, vt ſecularis curiæ miniſtri, ac ſatellites extrahentes reū aliquem de Eccleſia, ſiue de licentia Epiſcopi, & cū interuentu perſonæ eccleſiaſticæ, ſiue per ſe, Epiſcopo dare licentiā recuſante, & perſona eccleſiaſtica nō interueniente, ſiue ex expreſſo mandato Principis, ſeu iudicis ſecularis, ſiue arbitrantes ſe rē gratā illi facturos, illū non ad eccleſiaſticæ curiæ carcerē, etiam vbi à ſeculari diſtinctus & aptus firmúſque reperitur, ſed ad ſecularis curiæ carcerem reū reponant, notámque ſcribi faciant nomine Principis ipſius, vel iudicis ſecularis, & carcerarius ex mandato Epiſcopi illū dimittere è carcere non

non poſſit. Hoc caſu duo occurrũt dubia. Alterum eſt quid faciendum ſit eccleſiaſticæ illi perſonæ, quæ accepta ab Epiſcopo auctoritate interuenire debet eius capturæ & carcerationi, ſi videat reũ ad ſecularis curiæ carceres duci, debeátne aut poſſit intereſſe huiuſmodi indebitæ carcerationi, an abſtinere. Alterum de Epiſcopo, quidnam illi hoc caſu faciendum ſit.

2. Ad primum dubiũ ſuppono pręſentiã huiuſmodi perſonæ eccleſiaſticæ, ſiue interuentũ ad auctorizandam capturam & carcerationẽ, pertinere ad tollẽda impedimenta, ſi fortè clerici Eccleſiarũ reos contra curiam ſecularem tueri vellẽt, ad oſtendẽdã Eccleſiæ cõſtantiã in ſuis confugis tuendis, illis aſſiſtendo etiã dum capiuntur, extrahuntur, carcerantur, donec conſtet illos eſſe ab immunitate excludendos. Vnde & propter has cauſſas requiritur in §.8.vt perſona huiuſmodi eccleſiaſtica habeat ad id ab Epiſcopo auctoritatẽ, qua auctorizare actum poſſit, & quæ auctoritatis ſunt. Hoc ſuppoſito duo videntur dicenda.

3. Primò dico, ſi perſona huiuſmodi eccleſiaſtica certò ſciat, vel probabiliter ſuſpicetur, miniſtros curiæ ſecularis velle reũ ducere ad carcerem curiæ ſecularis, non debere interuenire eius capturæ, ne eã auctorizet; ſi tamen interſit animo recto fungendi ſuo munere, præſertim verò vt tollat ſeculari curiæ occaſionem prætendendi ſe ideo ad ſuos carceres duxiſſe reum, quia perſona eccleſiaſtica, quæ eos dirigeret, interuenire recuſauit, non modò non peccaret, ſed etiam laudabiliter faceret. Tunc verò rationabiliùs abeſſet, &, iudicio meo, abeſſe deberet, quando curia ſecularis iam declaraſſet ſuam voluntatem quòd omnino velit reum in caſu dubio ad ſuos ducere carceres. Dico autem, in caſu dubio, quia quando notorium eſſet caſum eſſe huiuſmodi, alia ratio eſſet, vt ſuperiùs tetigi, & infrà fuſiùs dicetur 2. *part.*

Secundò dico, ſi perſona eccleſiaſtica putans miniſtros curiæ ſecularis rectè functuros eſſe ſuo munere, ducturóſque reũ ad carceres curiæ eccleſiaſticæ, cũ hac bona fide interuenit capturæ,& extractioni rei de Eccleſia, poſtea verò videns eos alia ire via versùs carceres curiæ ſecularis, primùm omniũ monere illos debet officij ſui, & vt ad carceres curiæ eccleſiaſticæ reum ducant,hortari bonis verbis, deinde minari cenſuras & pœnas. Illis verò ad hæc obſurdeſcentibus poteſt vtrumlibet horũ facere, vel ſequi illos,proteſtaríque coram teſtibus tam contra miniſtros, quàm cõtra carcerariũ, atque eius carcerationi in illis carceribus diſſẽtire: vrgere ne illa ſcribatur nota, vel ſi vlla ſcribenda ſit, Epiſcopi nomine ſcribatur, vt hac ratione & reo quantũ poteſt faueat,& iuridictionem eccleſiaſticam tueatur, vel ſi id minus placeat, velitque rumores fugere, deſerat curiæ miniſtros, carcerationi ne interſit, ne eam vlla ratione ſua præſentia auctorizet, ad Epiſcopum accurrat eum de tota re,& miniſtrorum curiæ ſecularis dolo, ac fraude certiorem faciat, quod cùm ſimulaſſent illum capere animo ad eccleſiaſticæ curiæ carcereres reponendi, captum ad alios carceres ducere omnino voluerint, eiſque omnẽ curam relinquat. 4.

Digitized by Google

5. Ad alteram dubitationem de Epiſcopo, ecquidnam illi hoc caſu faciendum ſit; teneatúrne Epiſcopus per eccleſiaſticas cenſuras & pœnas vrgere curiam ſecularem, vt omnino extractum de illo ſuo carcere reum, ad debitum eccleſiaſticæ curiæ carcerem deducat? Reſpondeo hîc dictis.

6. Primò nõ debere in hoc caſu Epiſcopũ præcipitanter quicquã agere, ſed maturè ac quietè: audire primũ curiã ſecularẽ cur id egerit, rationẽ ſciſcitari, ſi quam adducat rationabilem cauſam, quæ eam ſaltem apparenter excuſet, illam admittere, quæ ſi omnino falſa ſit, eam modeſtè refellat, & quantum fieri poteſt exaſperandi prædictam ſecularem curiam occaſionem nullam præbeat. Vt autem eius auctoritati magis conſultum ſit, hæc non tam per ſeipſum, quàm per aliquã aliam maturam, grauémque perſonam cum miniſtris curiæ ſecularis tractet, nullum enim negocium ſuccedere infelicius ſolet eo, quod præcipitanter geritur, atque vbi inter curias venitur ad altercationes, & apertas rixas, nihil omnino boni ſperari poſſe, longo vſu, atque experiẽtia compertum eſt. Patientia & cunctatione inextricabiles perſæpe difficultates ſuperãtur, & deſperatis rebus opportunum, atque efficax remediũ adhibetur.

7. Secundò ſi prædicta nõ proſint, poteſt Epiſcopus per eandẽ interpoſitã perſonam cõminari proceſſurum ſe non ad excommunicandum, ſed ad declarandum miniſtros curiæ ſecularis propter non paritionem literarum Apoſtolicarum, & contrauentionem contra noui iuris diſpoſitionem incurriſſe omnes cenſuras, & pœnas hac conſtitutione promulgatas, quæ in iure latæ ſunt contra violatores libertatis eccleſiaſticæ, niſi reum ad carcerem curiæ eccleſiaſticæ transferant, prout illas de iure incurrerunt.

Tertiò ſi neque id proſit, per eãdẽ intermediã perſonam comminetur iudicibus ipſis, quorum nomine facta eſt nota carceris, vel qui ſunt iudices in cauſſa: & quoniam verba perſæpe parum proſunt, 8.

Quarto loco poteſt declarare miniſtros illos curiæ ſecularis, qui reum de Eccleſia extractum duxerunt ad carceres curiæ ſecularis, incurriſſe cenſuras & pœnas hac conſtitutione latas, de quibus *lib.* 8. dicemus *cap.* 5. inter quas eſt etiam excommunicatio latæ ſententiæ, vt iudices incipiant ſibi ſimilia metuere, & huiuſmodi miniſtri metuant iterum ſimilia facere atque audere. 9.

Quintò ſi interea ſeculares iudices & magiſtratus reuerenter, vt par eſt, ſe gererent cum Epiſcopo, ac prætenderent id actum eſſe, quoniam Epiſcopi carcer minus firmus, minúſque tutus eſſet, vel aliquam apparentẽ cauſſam adducerent, propter quam prætenderent carcerem curiæ eccleſiaſticæ eſſe ſuſpectum, vel quòd inde facilè ſoleant multi fugere criminoſi, vel quòd carcerarius eſſet cognatus illi reo, vel quòd reus eſſet vir valde potens opibus, & propinquorum multitudine, vt timendũ ſit ne carcerem eccleſiaſticum inuadi faciat ad eum per vim liberandum. Ita ſi non in poteſtate iudicum eſſet negotium, ſed Princeps, vel Prorex vrgeret eos, in his ego caſibus puto rationabiliter Epiſcopũ poſſe diſſimulare reũ 10.

manere

manere in illo carcere curiæ ſecularis, dummodo nota carceris fieret nomine ipſius Epiſcopi, vel iudices certò promitterent Epiſcopo ſe ab eius ſententia nõ diſceſſuros, vel non proceſſuros contra reum, niſi poſteaquam Epiſcopus declarauerit immunitatem illi non deberi, quòd ſi declarauerit deberi, ſe eundem reſtituturos Eccleſiæ. Idémque cenſeo diſſimulandum ſi curia ſecularis de ipſa perſona Epiſcopi muſſitaret, quòd eſſet reo affinis, vel cognata, vel magna amicitia coniuncta. Cùm enim hoc, quod dictum eſt, de reis ad carcerem curiæ eccleſiaſticæ reponendis non videatur ad ſubſtantiam immunitatis pertinere, ſed ad quandam reorum cautelam, eorúmque carceratio ſtatuta ſit ad parti contrariæ & ſeculari curiæ ſatisfaciendum, nihilque reo noceat, ſi in his potius quàm in illis carceribus detineatur, dummodo ſua illi immunitas, ſi ei competere iudicetur, integra ſeruetur, non videtur id cum tanto rigore ſeruandum, vt excommunicatis propterea iudicibus Princeps grauiùs exaſperetur, & reipublicæ gubernatio illis excommunicatis perturbetur. Sed ſicut poſſunt rei ex aliis rationabilibus cauſſis ad carcerem curiæ ſecularis ſponte ab Epiſcopo deponi, ſic poteſt hoc idem ex hac rationabili cauſſa diſſimulari.

11. Sextò quòd ſi iudex depoſito Dei timore, & reuerentiæ, quam debet Eccleſiis, ſacríſque locis, immemor, contra huiuſmodi reum vel ante, vel poſteaquam ab Epiſcopo declaratum fuerit competere illi immunitatem, procedere audeat, & ab Epiſcopo ter monitus non deſiſtat, vel reum poſt eiuſmodi declarationẽ ter legitimè monitus Eccleſiæ, ex qua extractus fuerat, non reſtituat, elapſo trinæ monitionis termino, adhibitíſque paternis per tertiã perſonam adhortationibus, nullus omnino timor morari debet Epiſcopum, quin zelo Dei armatus & Eccleſiæ clauibus, beatorum Petri & Pauli auctoritati innixus publicet excommunicatum iudicem, aut iudices, ſi plures ſint, quin & alias cenſuras & pœnas, de quibus inferiùs dicetur, incurriſſe, Dei enim & S. Romanæ Eccleſiæ cauſſam agenti intrepidè in his procedẽdum eſt in ſuo paſtorali munere, & nulla ſecularis poteſtatis vis formidanda eſt. Quòd ſi nec ſic quidem obtineat, aggrauet, & reaggrauet cenſuras, ciuitatem interdicat, aliíſque eccleſiaſticis armis adhibitis, obedire doceat S. Romanæ Eccleſiæ huiuſmodi rebelles & contumaces iudices, neque vllo modo permittat debitæ immunitatis iura violari. Auertat Deus vt in Chriſtiano populo tales iudices reperiantur. Ego quidem arbitror ac confido neminem futurũ; quid tamen faciendum ſit ſi quis diabolo inſtigante reperiatur oſtendo. Moneo tamen Epiſcopos, vt in his cauſſis maturè procedant, iuſtam ferant ſententiam in cauſſa immunitatis, neque enim debent vlla ratione velle per occaſionẽ immunitatis eum tueri, cui immunitas non debeatur, & ſi pars læſa, vel fiſcus ab ipſius ſententia appellet, admittat appellationem, eique deferat, cuius finem patienter expectet, & ab omni animi perturbatione liberum in huiuſmodi cauſſis ſe conſeruare, & exteriùs oſtendere quàm diligentiſſimè ſtudeat, curétque ſemper nõ vt iudex, ſed vt pater procedere, neque vindictam, ſed emendationem quærere curiæ ſecularis paterno a-

more ac zelo. Nam vt veri patris eſt non parcere virgæ,cùm filius errat, & cùm emendat erratum,paterna filium caritate complecti.

PARS SECVNDA.

De cognitione cauſſæ immunitatis cùm quæritur an reo,qui ad Eccleſiam confugit, debeatur immunitas.

CVM tota ratio extrahendi reos criminum de Eccleſiis ſacriſque locis ea ſit,vt dum de eorũ immunitate cognoſcitur, ponantur in loco tuto,ne interea dum de cauſſa cognoſcitur,ſi in Eccleſia liberi eſſe permittãtur, fuga ſibi ſalutem quærant, per eam immunitatis occaſionem ij, qui cùm ſibi propter criminis acerbitatem immunitas non ſuffragetur, extremo ſupplicio afficiendi erant.Quare abſoluta extractionis carcerationiſque materia, neceſſarium eſt vt ad tractationem de cognitione cauſſæ immunitatis diſputemus, in qua meritò eſt apertis (vt aiunt)oculis procedendum,quoniam multũ eſt in ea cognitione momenti, ſiue ad priuilegium immunitatis in ſua integritate conſeruandum,ſiue ad reorũ tuendam vitã, ſiue ad commune reipublicæ bonũ conſeruandum, atque augendum, peſſimis quibuſque hominibus ablatis, qui propter criminum enormitatem è priuilegio immunitatis excluſi ſunt.

Quis fuerit olim iudex legitimus in cauſſa immunitatis, ad quẽ pertinuerit in dubio de ea cognoſcere,deberetur ne reo,an nõ,ſecularis,an eccleſiaſticus.

CAPVT VIII.

1. DE conſuetudine refert Aufreius *in tractatu arreſtorum parlamenti 2.parte tit.de forma arreſtorum, arreſto* 116.in curia parlamenti conſueuiſſe ipſos ſeculares iudices viſis informationibus captis contra reũ, qui ad Eccleſiam confugiſſet,ſi cõſtaret delictum eſſe de numero exceptorũ, iubere eum extrahi de Eccleſia, ducique ad carceres, & ibi contra eũ procedere: ex quo fiebat vt ſi ſecus conſtaret delictum, non eſſe de numero exceptorum,eum ſinerent in Eccleſia ſua immunitate frui. Addit idem ſeruari conſueuiſſe Tholoſæ Gulielmus de Benedictis *in repetitione c. Raynutius,de teſtam.in v. vxorẽ nomine Andeleſiã, deciſ.2.n.*152. teſtatur vidiſſe ſe pluries ſeruari, vt cùm iudex ſecularis compererit reo non competere immunitatem, faceret eum per ſuos ſatellites capi, extrahi de Eccleſia,carcerari. Secũdùm hanc ergo conſuetudinem ſecularis iudex erat competens iudex in cauſſa immunitatis. huic ſententiæ fauet textus *in Auth. ſi quis. verſ. ſi tamen in ſacro oratorio. Cod. de adult.* Vbi ſtatutum eſt,ſi maritus in Eccleſia repererit vxorem cum aliquo colloquentem, vt tradat eos defenſori Eccleſiæ,aut aliis clericis, vt ad eorum periculum ſeruentur diuiſim, donec ſecularis iudex hoc cognito mittat ad Epiſcopum,petẽs eos ſibi tradi, quo loco de crimine in Eccleſia commiſſo eſt ſermo, & tamen eius cognitio iudici ſeculari traditur.Idem per textum *in Auth. vt liceat matri, vel auiæ.§. quia verò. collat.7.*ex quo prædicta Auth. Codicis

dicis deſumpta eſt. Fauet & text. *l. ſi quis in hoc genus. Cod. de Epiſcopis & clericis*, canonizata in canone *in primis* 2.q.1.& Angel.de Peruſ. *in d. §.quia verò*, refert Cynum in ciuitate Senarum diſputando dictam legem *ſi quis in hoc genus*, tenuiſſe, irruentes in Eccleſiam, eorúmque miniſtros per rectores prouinciȩ, ſeculares, nempe iudices, capi puniríque poſſe. quod idem Gratianus confirmat *in can. ſiquis ſuadente diabolo.§. qui autē. de Eccleſia*. Contrariam autem ſentētiam probare videtur text. *in c.fin.de immun. Eccleſ.* vbi Pontifex Archipresbyteris Toletano, & Cōpoſtellano eccleſiaſticis perſonis mandat, vt publicè nuncient committentes in Eccleſiis homicidia mutilatiōnéſque membrorum non gaudere immunitate. ergo ad illos, non ad ſeculares pertinet hoc declarare. Secūdò text. *in can. ad Epiſcopos* 17. *q.* 4. vbi Pontifex præcipit Eccleſiarum violatores per Epiſcopos indicari earū acceſſu, id eſt, confugio ad illas, & earum defenſione indignos. Hunc enim textum de indignitate ad immunitatē ſuperiùs explicuimus *lib. 4.part.1.c.5.caſu 3.*

2. Media ſententia eſt dicentium vtrumque iudicem, ſecularem nempe atque eccleſiaſticū eſſe in hac cauſſa competentem, poſſéque de ea cognoſcere, & hæc eſt bipartita, quidā enim putāt poſſe alterutrū diuiſim, alij verò vtrumque ſimul, & coniunctim.

Qui putant poſſe per alterutrum diuiſim cognoſci, volunt per quemlibet ad ſuos effectus. Per ſecularem quidem ad effectum extrahendi reū de Eccleſia, ac puniendi, cùm ad eū de iure pertineat eū punire: ad eccleſiaſticum verò ad effectum defendendi reum, cúmque per immunitatis priuilegium liberandi. ita Petrus Belluga conſiliarius Alphōſi Aragonum Regis *in ſpeculo Principum, rubr.*11.*§. ſed quia loquitur. verſiculo, ſed pone quòd homicidium.* Qui etiam addit ſi ſit quæſtio facti num deliquerit in Eccleſia, an extrà, etiam ad vtrumque pertinere cognoſcere ad puniendum. Ad eccleſiaſticum quidem ad puniēdum de ſacrilegij qualitate, ſi conſtiterit in Eccleſia deliquiſſe; ad ſecularem verò ad puniendum eundem de ipſo crimine principali. Tertiò demum addit ſi vtriſque cognoſcentibus de facto, ſeculari iudici per ſuas informationes conſtet factum eſſe huiuſmodi; cui immunitas non debeatur, atque huic ſcientiæ innixus extrahat de Eccleſia reum, proceſſurus contra eum ad pœnam; eccleſiaſtico verò per ſuas informationes conſtet oppoſitum, eſſe nempe reum per Eccleſiam defendendum, hoc caſu debere iudicem eccleſiaſticum procedere contra ſecularem, cogendo eum per cenſuras eccleſiaſticas ad reum Eccleſiæ, ex qua eum extraxerat, reſtituendum. Primo dicto huius doctoris multum fauet recepta iam, vulgataque doctrina quædam communis doctorum dicentium in cauſſis non omnino ac merè ſpiritualibus, ſeu eccleſiaſticis, ſi ſolùm vertatur quæſtio facti, vtrumque iudicem competentem eſſe, poſſéque de ea cognoſcere, eccleſiaſticum & ſecularem. Ita expreſsè Bartol. *in l. Titia.ff.ſoluto matrimonio. & l.2. ff. de iuridict. omnium iudicum.* Panormitanus *in c. tuam.de ord.cognition. & in c.cùm ſit generale n.* 17. *eod. tit.* vbi fusè id tractat, & Felin. *n.*1.*in* 3.*opinione*, quam refert in materia vſurarum, & in eodem c. D. Anton. & Cardin. Paul. de Eleazar.

Digitized by Google

in clem. 1. *de vſur.* Bu. *in l. cùm allegas Cod. de vſur.* Archidiaconus *in can. quid dicam* 14. q. 4. poſt Hugonem & Laurent. *in d. can.* & poſt Goffredum, Vincentium & Bernard. *in c. cùm ſit, de foro compet.* Imol. *in clem.* 2. *de iudic. & in clem.* 1. *de vſur.* Domin. *in c.* 1. *de vſur. lib.* 6. & Federic. *conſil.* 96. *incipiente, Apparet quadam lex.* vbi etiam teſtatur hanc eandem ſententiam originaliter fuiſſe Io. Andreæ *in d. c. tuam. de ord. cognition.* quam eandem ſententiam Panormitanus *in d. c. cùm ſit generale*, teſtatur non ſemel eſſe communem, & Felin. *ibidem* aſſerit tutum non eſſe ab ea recedere. Quòd autem iudex eccleſiaſticus poſſit etiam de hac cauſſa cognoſcere ad effectum defendendi immunitatem reo debitam, patet ex notatis per Anchar. *in can. ſequens d.* 50. & Anton. *in d. c. tuã. de ordine cognition.*

5. Demum ſi à Belluga quęras quid ſit interea agendum de reo, dum de eius immunitatis cauſſa cognoſcitur. Reſpondet per vtrumque iudicem, vel intra fines Eccleſiæ conſtringendum eſſe compedibus, vel aliàs in tuto carcere reponendum, vt ſi immunitas ei cõpetere declaretur, ea frui poſſit, ſin contrà, fugere nequeat impunitus. arg. *in c. ſi iudex laicus. de ſent. excom. lib.* 6. Qui verò putãt de hac cauſſa debere cognoſcere vtrumque iudicem ſimul, ſeu coniunctim, eſt Remig. *in tract. de immun. Eccleſ. q.* 2. qui fundat ſententiam ſuam in quodam ſolemni dicto doctorum, quòd qui iudex inchoat præparationem cauſſæ, ſeu cauſſam præparantem, quæ eſt carceratio, debet etiam cognoſcere de cauſſa præparata. Porrò carceratio facienda eſt per vtrumque iudicem, quemadmodum ex Petro Belluga iã retulimus. eccleſiaſtici enim & ſecularis iudicis mandato reus eſt in Eccleſia compedibus conſtringendus, vel alibi carcerandus. ergo ex quo vterque manum appoſuit ad cauſſam præparantem, vterque debet etiam de præparata cauſſa cognoſcere, nempe an debeat ad immunitatem admitti. Hoc autem ſolemne dictum quòd idem debeat eſſe iudex cauſſæ præparantis, & cauſſæ præparatæ, inſinuat gl. *in c. parochianos, de ſent. excomm. in v. ſatisfaciant*, dicens pro iniuria illata clerico tunc agi in iudicio eccleſiaſtico, ibique cognoſci cùm præceſſit excommunicatio, & de ea agitur. cùm enim iudex eccleſiaſticus manus appoſuerit excommunicando, debet poſtea & de ea cognoſcere. ibi Felin. ſuper hanc gloſſam notat eam ſingulariter facere ad dictum Baldi, dicentis iudicem cauſſæ præparantis debere & de præparata cognoſcere. Id ergo expreſsè tenet Bald. *in l. ordinary col.* 1. *Cod. de rei vindicatione.* Felin. *in d. c. parochianos in gloſ. fin. & in c. cùm ſit generale. de foro compet. n.* 4. *verſ. Amplia concluſionem.* Franchus *in c fin. de fo. compet. lib.* 6. facit text. *in l. cum vendente. Cod. vbi cauſſa fiſc.* & quod *ibi* notat Bald. *& in l. minor vigintiquinque ff. de euictio n.* Ita Paulus Caſtrenſ. *in l.* 2. *Cod. vbi & apud quem, & in d. l. ordinary. Cod. de rei vendicat.* Aufrer. *in repetit. clem.* 1. *de off. ordinarij in* 2. *caſu rubr. de poteſt. Eccleſiæ ſuper laicos.* Iaſon *l.* 1. *Cod. de iudic.* Cùm ergo ij ſimul iudicent, ſi in ſententia ſint cõcordes, quòd ambo proferant admittendũ eſſe ad immunitatem, vel ambo excludendũ eſſe ab eadem, palàm eſt abſque vlla difficultate mãdandam eſſe executioni ſententiam.

Tota

4. Tota difficultas eſt ſi diſcordent, altero pronunciante deberi immunitatem reo, altero verò contrariũ proferente. Sed reſpondet Remigius duplici diſtinctione. Primò enim diſtinguit de iudicibus an ambo ſint iudices ordinarij, an verò alteruter ſit delegatus. Secundò diſtinguit de diſcordia, an ſint diſcordes in ſententia ferenda, nempe antequam eam pronuncient; an verò in ſententia iam lata, quia pronuciauerant iam ſententias cõtrarias. His ſuppoſitis diſtinctionibus reſpondet per hæc dicta. Primò, ſi ambo ſint iudices ordinarij tam ſecularis, quàm eccleſiaſticus, & diſcordent in ſententia ferenda quòd ſimul de cauſſa conferendo ſint diſcordes, ad ipſos ſpectat eligere tertium iudicem, & cui is in pronunciando adhæſerit, illius ſtetur ſententiæ, per textum *in l. in offerendis. Cod. de appellationib.* & ibi Bart. ac Salicetum. idem docet Felin. *in c. fin. de ſent. & re iudic. n.* 1. *verſ.* 1. *declaratio.* Barth. de Bell. *in additionib. ad Panormit. in d. cap. final.* Iaſon *in l. ſi duo iudices, & l. inter partes. ff. de re iudicata.* Quòd ſi nolint eligere tertium, cogendi ſunt per ſuperiorem ad eum eligẽdum, vel ipſe ſuperior illum dabit, iuxta notata per gl. *in c. ſuſpiciones. de officio delegati. & c. cum ſpeciali. de appellationibus* §. 1. & per textum *in l. item ſi vnus.* §. *principaliter. ff. de arbitris.* Poreſt autem ſuperior eoſdem cogere ad conſentiendum in hunc tertium iudicem, vt tradit Specul. *in tit. de arbitris.* §. *ſequitur. verſ. quid ſi duo electi.* & Bart. *in l. domini, in fin. ff. de furt.* quod idem poteſt ſuperior præſtare quãdo dicti iudices in tertij iudicis electione diſcordarent, ipſe enim ſuperior eliget tertium inſtar arbitrorum. iuxta dictum c. *cum ſpeciali, de appellationib.*

Verùm quoniam iſti duo iudices ordinarij non habent vnum cõmunem ſuperiorem, cùm vnus ſit ordinis clericalis, laicalis alter, grauior ſurgit difficultas ad cuius ſuperiorem pertinet dare tertium iudicem, vel cogere ad eum eligendum, ad ſuperiorem iudicis ſecularis, an verò ad ſuperiorem iudicis eccleſiaſtici? At huic quoque dubitationi reſpondet Remig. ſi dictorum iudicum ordinariorum alter ſit altero dignior, pertinere ad ſuperiorem dignioris. exempli gratia, ſi ſecularis ſit iudex regius ordinarius, qui concurrat cum iudice eccleſiaſtico ordinario, cùm iudex regius ſit maior poteſtate, maiorem enim habet poteſtatem quouis iudice ordinario eccleſiaſtico, eligere tertium pertinebit ad Regem, ſeu eius Viceregem, ſeu ad regium conſilium, vt docet Bart. & alij qui eum ſequuntur *in l. ſi duo. ff. de re iudicata.* Qui licèt loquantur de delegato Principis concurrente cũ ordinario, tamen, inquit Remig. idem eſſe in ordinario quoque potentiore., ſi cauſſas attendamus per eos allegatas, quas ſtatim ſubiiciemus. Si verò ordinarij ſint poteſtate ac dignitate pares, nihil de his dicit Remigius, fortè dici poſſet recurrendum fuiſſe ad vtriuſque ſuperiorem, vt vel vterque eorum ponat ſuum, vel ambo ſimul eligant vnum tertium. Quòd ſi duorum iſtorum iudicum vnus ſit ordinarius, & alter delegatus à Principe, ſuperior ipſius iudicis delegati eliget tertium, nẽpe Princeps. eſt doctrina Bart. *in d. l. ſi duo. ff. de re iudicata.* delegatus 5.

enim Principis maior eſt quolibet ordinario, atque potétior.per text. *in c. ſanè. de officio iudicis delegati, & in c. paſtoralis, de officio ordinarij.* quod autem eſt dignius, trahit ad ſe minus dignum.*c. quod in dubiis, de conſe. Eccleſ. vel altar.* & *ibi* Panormit. *& c. 1. eod. tit. lib.6.* & gl. *in can. de ieiunio d. 76. & c. ſi is cui. de preben. lib. 6.* & *ibi* Geminian. & alij. Idem docet Felin. *in c. duobus, de ſententia, & re iudicata n. 4. declarat.* 4. Io. Andr. Bald. & alij *in d. c. duobus.*& Bart. Imol.& Paul. *in l. duo iudices. ff. de re iudicata.* Archidiac. *in can. ſiquis Epiſcopus accuſatus 11.q.6.*Quoniam enim delegatus vtitur iuriſdictione delegantis, ideo maior eſt quolibet ordinario. *l. minor autem magiſtratus. ff. de minoribus.*

6. Secundò probatur, quoniam quando duo ſimul permiſcentur, quorum vnum eſt altero potétius. ſemper id quod eſt potentius, trahit ad ſe naturam minus potentis. ſecundùm Geminian.*in dicto c.duo. de officio delegati lib.6.*

7. Tertiò probatur, quoniam quoties duæ qualitates ſimul concurrunt, quarum altera alteri poteſtate præſtat, ſemper potentior præponenda eſt minus potenti, ſecundùm Panormit. *in c. cùm non ſit, notabili 3. de decim. & in c. fin. de ſent. & re iudicata.*

8. Si verò duo iudices ordinarij iā pronunciauerint ſuas ſententias, in eiſque iam latis diſcordent, quod vnus pronunciauit admittendum eſſe ad Eccleſiarum immunitatem, alter verò excludendum, communiter doctores diſtinguunt, num conſtet quis ſit actor in iudicio, & quis ſit reus,an verò minimè. Si enim non conſtet, putant neutrius ſententiæ ſtandum eſſe, ſed vtriuſque ſententiam à ſuo ſuperiore pédere.Ita Bart. Angel. & alij *in l. duo iudices. ff. de re iudicata.* Bald. *in c. fin. de ſententia & re iudicata, col.vltima,* vbi extollit in hoc gl. *in dicta l. duo.*& Felin. *in dicto c.fin.n.7.* Sed hęc locū nō habent in caſu noſtro, in quo cùm agatur de reo, qui ad Eccleſiā confugit,vt ab ea in crimine defendatur, ne luat pœnas, palàm eſt certū eſſe reum. Actor item æquè certus videatur, quo agente huiuſmodi de cauſſa immunitatis iudicia inſtituuntur. Suppoſito ergo pro certo in his iudiciis conſtare quis ſit actor,& quis reus,vtrius iudicis ſententiæ ſtandū eſt?Reſpōdeo expreſſum eſſe textū *in dicto c. fin. de ſententia & re iudicata,*ſtatuere in dubiis ſtandū eſſe ei ſententiæ quæ eſt pro reo, nempe ei,quæ vult reum ad immunitatē admitti. Diſpoſitio enim illa generalis dicti c. finalis, vt valeat ſententia prò reo, maximè videtur habere locū in hac materia, in qua ſententia, quæ fauet reo, fauet etiā immunitati Eccleſiarū, quæ & ipſa valde fauorabilis eſt. Obiicies ſententiā, quæ eſt contra reum, & qua is ab immunitate excluditur, fauoribilē eſſe reipublicæ, bonóque publico, ne crimina maneant impunita, néve eorū impunitate peccādi creſcat licentia, néve ea immunitatis ſpe ceteri audeant peiora cōmittere. *c. vt fama,de ſentētia excom.*Fauor autē reipublicæ,& bonū publicū pręualet cuiuis priuato fauori cuiuſcūque.Vnde & quatuor illæ fallentię in dicto c.finali poſitæ quatuor fauoribiliū caſuū,in quibus tenet ſētentia pro auctore,nēpe in cauſſa matrimonij, libertatis,dotis, ac teſtamenti, cōmuniter per doctores ibi

ibi ad caſus ſimiles extenduntur, quemadmodũ Felin. initio dicti c. notat, & fuſiùs in 6. declaratione, vbi etiã addit eſſe ſententiã communẽ. Affert Specul. exẽpla *in tit. de teſtibus §. poſtquã, verſ. quid ſit tot.* ſimiliũ caſuũ fauorabiliũ cõtra reũ, ſi feratur ſentẽtia pro pupillo, pro vidua, pro orphano, pro Eccleſia, pro fiſco. & allegat *l. primã. Cod. quando Imper.* ex quibus exẽplis vltimũ, quod eſt pro fiſco, reprobari cómuniter ſolet, vt patet ex relatis per Felin. in dicta declaratione 6. Tandẽ ſententiã de prædictarũ fallentiarũ extenſione cõtra reũ ad caſus alios fauorabiles, tenet etiã Iaſon *in l. inter partes. ff. de re iudicata*, & ibi Zaſius *col. prima, & in l. duo iudices. ff. eod. tit.* ergo maximè extẽdetur ad caſum fauorabilẽ reipublicæ, & boni publici, vt puniantur delictis, ab iiſque committendis ceteri arceãtur. Adde quòd ius punitionis delictorũ fauorabile dicitur, vt notat Remig. *in tract. de immun. Eccleſ. in d. q.* 2. ex doctrina Bart. *in l. quemadmodũ. Cod. de agric. & cenſ. lib.* 11. & Iaſonis *in l. ſi is qui. Cod. de vſucapionib. col.* 49. *& l. qui ſæpe. Cod. vnde liberi, col.* 24. & Chaſſan. *conſil.* 26. *n.* 3.

9. Sed reſpondeo hæc non poſſe habere locũ vniuersè in omni reo ad Eccleſiã confugiente, neque in omni crimine etiã dubio, an careat immunitate Eccleſiarũ, ſed ſolùm quando caſus adeò eſſet arduus, & ſcandaloſus, vt appareret cõmunis quædã populi offenſio, & adeò perniciosus reipublicæ putaretur reus, vt expediret eũ puniri, maléque acciperetur ab omnibus, ſi his per Eccleſiã liberaretur, tũc enim ſine dubio cẽſendũ eſt fauore boni publici in dubio recipiẽdã eſſe ſentẽtiã iudicis iudicãtis contra reũ, eúmque ab Eccleſiæ immunitate excludentis. In ceteris verò caſibus nõ adeò arduis & ſcandaloſis recipiendam eſſe ſententiã, quæ fauet reo, eúmque ad immunitatẽ recipit. iuxta diſpoſitionẽ *c fin. de ſent. & re iudicata.* niſi adeò frequens cerneretur reorũ ad Eccleſiã concurſus, vt iudicaretur neceſſarium inualeſcentem peccandi libertatem reprimere.

Demum ſi duorũ iudicũ, qui cõtrarias ſententias iã tulerunt, alter ſit ordinarius, alter delegatus à Principe, ſtandũ eſt ſententiæ delegati, cuius eſt maior poteſtas, cùm poteſtate ipſius Principis procedat, vel recurrendum eſt ad Principem delegantẽ. Quòd ſi ambo ſint delegati, vnus à ſeculari Principe, alter ab eccleſiaſtico, præſertim à Romano Pontifice, quamuis dici poſſet recurrendũ eſſe ad vtrumque delegantẽ, cũ per c. finale *de re iudicata.* ſi ambo delegati eſſent ab eodẽ, ſtãdum ſit arbitrio delegantis. ergo ſi à diuerſis, ſtandũ videtur arbitrio amborum delegantiũ. Mihi tamen magis placeret ſi diceremus ſtandũ eſſe arbitrio Romani Pontificis, cuius eſt poteſtas maior, in cauſſa præſertim immunitatis, in qua ille ſolus ſupremam habet poteſtatem. 10.

Ex his omnibus apparet ante hanc conſtitutionem certum fuiſſe communi pænè omnium cõſenſione cognitionẽ cauſſæ immunitatis ſemper ad laicum iudicem, ſiue ſolùm, ſiue cum eo etiam ad eccleſiaſticum, ſiue coniunctim, ſiue diuiſim pertinuiſſe, idque fuiſſe etiam conſuetudine receptũ. Neque vnquam fuiſſe laicum iudicem ab huius cauſſæ cognitione excluſum. Nam prior ille textus, qui 11.

pro ſecunda ſententia affertur ex *c. fin. de immun. Eccleſ.* parum probat hoc iudicium ad ſolum eccleſiaſticum iudicem pertinuiſſe, cùm ibi non ſit ſermo de aliquo particulari, qui in Eccleſia deliquiſſet vt deberent illi Archidiacono nunciare hunc non gaudere immunitate, ſed eis ſolùm delegatur, vt legem illam nouam publicarent neminem committentem in Eccleſiis homicidia, & membrorum mutilationes habere immunitatem; poſterior verò textus ſimilem cauſſam continet nouæ legis. Atque hæc de iure antiquo ante hanc cõſtitutionem ſeruata fuerunt.

Iure nouo præſentis conſtitutionis hanc cognitionem de cauſſa immunitatis ad Epiſcopos pertinere, eiúſque ſententiæ ſtandum eſſe à reo.

CAPVT IX.

1. VERBA §. 8. prope finem ſic habent: *Nec inde* (id eſt, à carceribus curiæ ſecularis, ad quos dum de cauſſa cognoſcitur rei repoſiti ſunt) *extrahi, aut curia ſeculari conſignari ac tradi poſſint, niſi cognito prius per Epiſcopum, ſeu ab eo deputatum, an ipſi verè crimina ſuperius expreſſa commiſerint.* Quibus verbis adeò clarè diſertéque totam hanc cognitionem in Epiſcopũ & eccleſiaſticum iudicem ab eo deputatum transfert, vt nullus ſuperſit de hoc dubitandi locus. Id initio ægrè acceperunt magiſtratus & curiæ ſeculares, & apud ſuos Principes queſti ſunt, eis perſuadere conati parũ id expedire publico reipublicæ bono. Hos ego vereor ne illa potiſſimum ratione permoti ſint, quòd ſe viderent tam longo tempore vſitata autoritate priuari de hac immunitatis cauſſa cognoſcendi, tantum poteſt apud omnes poteſtatis propriæ ac iuriſdictionis conſeruandæ zelus, qui vſque adeò mortalia corda poſſidet, vt etiam iis, qui ſeipſos totos interdum contempſiſſe videntur, & fortè etiam verè contempſerunt, id ſolum non dico contemnere, ſed ne minimum poſthabere poſſint, neque verò ferre, vt tantillum de eo detrahatur. Hoc ergo, vt probabile eſt, permoti zelo, licèt adeò fortaſſis latente, & occulto, vt ne ab ipſis quidem cognitus ſit, alias cauſſas & rationes prætenderunt, & Principibus propoſuerunt, apparentes illas quidem, & in aliquo caſu, certíſque perſonis veras. Prima quòd plerique Epiſcopi in liberandis reis nimis faciles eſſent. Secunda quòd cùm ij, qui immunitate carere declararentur, certo, euidentíque vitæ periculo ſint obnoxij, quòd iudicentur aliquod horum grauiſſimorum delictorum verè commiſiſſe, quibus ſine dubio capitalis pœna conſtituta ſit, etiã illi Epiſcopi, qui ſanctiſſimi ſunt, paterna pietate moti vix induci poterunt ad declarandum reis immunitatem non deberi. Cùm præſertim Epiſcopi, & eorum iudices eccleſiaſtici non ſint in cauſſis adeò criminalibus verſati, quæ ſi quando ad eorum tribunalia deferantur, non ſolent ſæuire in reos, ſed eccleſiaſtica benignitate leniter procedere. Cauſſas demum has, quibus immunitas ablata eſt, adeò graues eſſe, adeò ciuili ac politico reipublicæ bono contrarias ac repugnan

pugnantes, vt non expediat in manus perſonarum eccleſiaſticarũ,quę ratione ſui ſtatus mites eſſe debent, committantur,in quibus cum ſummo rigore procedendum eſſet.Periculum denique eſſe ne Epiſcoporũ pietate in iudiciis, atque indulgentia totius reipublicæ ſtatus euertatur. Tertiam addebant ij,qui conſtitutionem hanc ne viderunt quidem Epiſcopos irregularitatis timore vix quenquam excluſuros ab immunitate. Qui verò conſtitutionem legerant,qua & ab irregularitatis nota, & à cuiuslibet cenſuræ incurſu eos Pontifex liberat, addebant non defuturos Epiſcopis ſcrupulos de irregularitate ac cenſuris, qui eos à reis condẽnandis remorẽtut. Quartò demum perdifficile fore Epiſcopis huiuſmodi veram cognitionem conſequi,in qua & cogendi interdum teſtes ſunt, & torquendi laici homines, & criminalis proceſſus formandus, non enim poteſt alia ratione ab immunitate reum excludere,ſicut ipſa verba §. 8. apertiſſimè inſinuant,niſi pronunciando reũ aliquod horum delictorum, quod contra eum prætenditur, verè commiſiſſe, hanc autem illi veritatem cõſequi adeò difficile eſt,vt ſit quodammodo impoſſibile.

2. His ego rationibus antequam reſpondeam conſtituendum eſſe arbitror decuiſſe, optimóque conſilio à Romano Pontifice conſtitutum eſſe hanc omnem cognitionẽ in Epiſcopos perſonáſque eccleſiaſticas transferri. Primum enim dubium non eſt ad ſedem apoſtolicam pertinere huic cauſſæ iudicem ſtatuere. cùm enim ad ipſam ſolam pertineat auctoritatiuè priuilegium huiuſmodi immunitatis confugij concedere, quod ad Dei ipſius honorem ſacrorúmque locorum reuerentiam pertinet, cuius cura ipſi Eccleſiæ ab ipſo ſponſo Chriſto demandata eſt, quemadmodum ſuperiùs *lib. 3. cap. 15. & 16.* abundè probatum eſt, nulli dubium eſſe poteſt ad eandem Eccleſiam & Romanum Pontificem Chriſti in terris vicarium pertinere eidem priuilegio de eius conſeruatione prouidere, quæ tota ex iudice dependet, qui iudicaturus ſit in caſibus particularibus, an eius, qui ad Eccleſiam confugerit, delictum ſit eiuſmodi, vt debeatur ei immunitas, ac defenſio per Eccleſiam, an non. Si enim iudex pronunciet eſſe huiuſmodi, vt debeatur illi immunitas, defendetur ab Eccleſia, ſi ſecus, deſeretur: in iudicis ergo poteſtate eſt excludere, aut admittere. ergo neceſſe eſt confiteri in Eccleſiæ poteſtate eſſe iudicem cauſſæ iſtius conſtituere.

Secundò probatur, quia iudicis iſtius ſententia ligat clericos Eccleſiarum, qui cùm multis iuribus obligentur ad impetrandum reo cui debetur immunitas, vitam, membra & omnis grauis pœnæ corporalis relaxationem, ſi iudex cauſſæ iſtius pronunciet non deberi reo immunitatem, non poſſunt clerici procedere ad ea impetranda, ſed ſolùm ſi iudex decernat deberi; quin & prælati ipſi quodammodo eadem ſententia ligantur, nam ſi iudex contra illum procedat, cui debetur immunitas, debet per prælatum moneri vt deſiſtat, illúmque Eccleſiæ reſtituat, quod ſi non faciat, debet illum prælatus cogere per cenſuras & pœnas, id autem non poterit prælatus, ſi iudex decernat immunitatem reo non deberi: ergo ad 3.

Romanum Pontificem pertinet iudicem huic cauſſæ conſtituere, qui & clericos & prælatos obligare poſſit in iis, quæ ad eorum munus pertinent, in priuilegio præſertim concernente honorem Dei, & ſacrorum locorum reuerentiam.

4. Quòd autem conueniens fuerit huiuſmodi iudices conſtituere Epiſcopos, & perſonas eccleſiaſticas, probatur primò, quoniam videmus naturaliſſimum eſſe iudicibus, ad quos pertinet reos punire, trahere omnes ad ſua tribunalia: ergo ſi hoc iudicium committeretur iudici ſeculari, ad quem pertinet reos punire, quibus immunitas non ſuffragatur, periculũ eſſet, ne multos quibus immunitas deberetur, declararẽt nõ deberi, vt eos ſibi ſubiectos punire poſſent, & vniuersè periculoſum eſt relinquere cuiquã poteſtatem pronunciandi de ſua iuriſdictione; ergo conuenientiſſimè in perſonas eccleſiaſticas tranſlatum eſt hoc iudiciũ de cauſſa immunitatis, ad quas non pertinet, neque pertinere poteſt reos punire, vt ſint ab omni ſuſpicione alieni.

5. Secundò priuilegium hoc eſt conceſſum per Eccleſiam, pérque eandem auctum, ac mutatum, & ob cauſſam ſpiritualem, vt dictum eſt, & per clericos Eccleſiarum defendendum eſt apud iudicem, ad quem ſpectat reos punire, vt neque donẽt reos iudicibus, neque permittant illos extrahi in caſibus nõ conceſſis, niſi illis impetrent vitam & membra, ac omnis grauis corporalis pœnæ relaxationem. Hoc autem facere non poſſunt clerici, ſi idem ſit iudex puniens, & cognoſcens de immunitate, quemcunque enim libuerit illi punire, declarabit carere immunitate, vt liberet ſe à clericorum clamoribus: ergo conuenienter in perſonam eccleſiaſticam hoc iudicium tranſlatum eſt.

Maximè verò conueniens fuit in perſonam Epiſcoporum transferri, quibus propter paſtorale munus defenſio eccleſiaſticorum priuilegiorum competit, & propter maturitatem morum, vitæque integritatem olim ſupremi Principes cauſſas omnes ſeculares commiſerunt, vt à quouis iudice poſſent cauſſæ merè ſeculares ad Epiſcopos transferri, eorúmque ſententiæ ſtandum eſſet, quanto magis eiſdem Epiſcopis huiuſmodi cauſſas concredi oportuit, quæ magna ex parte ſpirituales ſunt. 6.

Addo aliam cauſſam, quę me maximè mouet, practicam illam quidẽ, & quam quotidie oculis cernimus; quòd hodie videmus ſecularem curiam prætendere cauſſas omnes & ſingulas carere immunitate, vt nullum pænè delictum occurrat adeò lene in quo reus ad Eccleſiam confugiat, quòd non ſtatim prętendatur carere immunitate, & vt ſecularis curia deſiderat non tantã in perſonis eccleſiaſticis experiri facilitatẽ in reis omnibus ad Eccleſias confugientibus defendendis, ita ego cupio optóque vehementer non tantã in ſecularibus experiri magiſtratibus facilitatem in reis omnibus ad Eccleſiam confugientibus ab immunitatis priuilegio, quantum in ipſis eſt, excludendis. 7.

Quòd ſi Principes & magiſtratus obiiciant Epiſcopos non eiuſmodi eſſe his ſeculis, quales olim fuerunt, vt eis vſqueadeo fidendum 8.

dum ſit. Primùm reſpondeo hoc ipſum eis magna ex parte imputari. Cùm enim Principes magnam Epiſcoporum partem nominent ſiue ex fundatione, ſiue ex dotatione cathedralium Eccleſiarum, ſiue ex aliis meritis id obtinuerint, eorum culpa Epiſcopi tales non ſunt, quales olim fuere, & quales ipſi deſiderant. Sedes enim Apoſtolica longè poſita illorum vitam ac mores minus perſpectos habere poteſt, inque informationibus ad eam tranſmiſſis quieſcens eos, quos illi nominant, ferè probare ac confirmare ſolet, niſi aliquando aliunde aliud illi conſtet, id quod rarò contingit. Deinde fateor (quæ Dei bonitas eſt) nullum vidi hactenus Epiſcopum adeò malè moratum, aut talis vitæ, cui non meritò hæc cauſſa credi potuerit. Scandaloſum vidi neminem, vidi autem Epiſcopos non paucos zelo diuini honoris præditos, & vigilantes ſuper greges ſuos ſanctiſſimæ vitæ ac famæ, eidem ſeculari curiæ magis exoſos, quàm alios benignos ac remiſſos. Neque aliam ob cauſſam fuiſſe ſeculari curiæ exoſos, quàm quod Eccleſiæ libertatem, immunitatémque acriter, fortitérque tuerentur; nec eam per ſeculares curias lædi paterentur; vt illi hodie boni paſtores, atque Epiſcopi ſint, qui ſeculari curiæ conniuent, ciúſve errata contra eccleſiaſticam libertatem immunitatémque diſſimulent. Demum ſi Epiſcopi ipſi, qui patres ac paſtores populi Chriſtiani ſunt, qui tanta diſcuſſione vitæ, morum, doctrinæque eliguntur, non tales ſunt vita & moribus, vt hæc illis cauſſa committenda foret, certè multo deteriores eſſe timendum eſt iudices ſeculares, qui non tanto perſæpe delectu, fauore, ac gratia amicorum obtinent munera, non rarò etiam ingenti pretio ea emunt, vt his eandem cauſſam committere multo perículoſius ſit.

Ad primam rationem initio propoſitam in contrarium reſpondeo, primùm vitium aliquorum Epiſcoporum in facilitate liberandi reos non debere obeſſe toti ordini epiſcopali, longè enim plures ſunt, qui aut feruentiori ſunt zelo præditi, aut vſque adeò moderati, vt viam mediam in omnibus rebus teneant, quódque longè maior ſit numerus iudicum, qui aut eodem, quo prædicti Epiſcopi, morbo laborent indebitæ pietatis, aut, quod peius eſt, indiſcreto zelo, ardoreque grauiter quoſlibet puniendi, qui tanta facilitate reos quoſlibet tormentis exponunt, damnántque ad mortem, quanta fabulæ narrant; rigidi, crudeles, & humani ſanguinis temerarij effuſores, ſalua bonorum reuerentia. His addo ſi hac in re, atque in omni cauſſa criminali peccandum eſt, & tutius & tolerabilius eſſe indulgentia peccare, quàm ſæuitia, reum morti eripere potius, quàm innocentem damnare ad mortem. Id quod in hac quoque cauſſa immunitatis magis locum habere debet, vbi cum fauore rei coniunctus eſt fauor Eccleſiæ, fauor diuini cultus, vt in re dubia (quod omnes leges clamant) iudicetur pro reo, pro Eccleſia, 9.

pro

pro diuino cultu, potiùs quàm cõtrà: vix autem non dico è centum, ſed ne ex mille quidem Epiſcopis, aut ex omnibus omnino vnum reperiri arbitror, qui eum, quem clarè conſtaret eccleſiaſtica immunitate carere, declaraturus ſit ad immunitatem admitti, ſed ſolùm id faceret cùm cauſſam dubiam videret.

10. Ad ſecundam patet ex dictis; neminem enim Epiſcoporum paterna pietas adeò indiſcreta tenebit, vt contra fas, & contra conſcientiam falſam ſententiam ſciens aduerténſque proferat. Neque enim Epiſcopi in reos, quibus immunitas ablata eſt, ſæuire debent, ſed ſolùm declarare immunitatem eis non deberi, id quod pium eſſe, propterea quòd reipublicæ bonum concernit, ipſi non ignorant. Neque hæc ſola criminalis cauſſa apud Epiſcopos verſatur, apud quos de omni criminali cauſſa clericorum agitur, & per quos clerici valde crimino ſi & incorrigibiles ſeculari interdum curiæ poſt realem degradationem puniendi traduntur. multo minus id debet obeſſe eis, cùm ex hac eadem conſtitutione ipſi non per ſeipſos teneantur hoc immunitatis iudicium exercere, ſed id poſſint per alios facere ab eis ad id deputatos.

11. Ad tertiam patet adeò liberari expreſsè ab omni irregularitatis, & cenſuræ cuiuslibet incurſu, vt nihil eis timendum ſit.

12. Ad quartam reſpondeo, vt ex infrà dicendis clariùs patebit hoc eodem lib. nõ adeò exactam debere eſſe huiuſmodi cognitionem, neque vnquam fieri ſolitam ad declarandum de immunitate, qualis requiritur ad reum ab immunitate excluſum damnandum de delicto, qualis autem & quanta adhiberi antea cõſueuerit, & per Epiſcopum adhibenda ſit, loco citato pleniùs dicetur.

An ſoli Epiſcopi, & ſuperiores prælati, an etiam inferiores prælati Eccleſiarum & monaſteriorum poſſint virtute huius conſtitutionis de immunitatis cauſſa cognoſcere.

CAPVT X.

1. GRAVIOR eſt hæc diſputatio, quàm prima fronte videatur, vbi difficultatem auget repugnantia quædam, & apparẽs in verbis Pontificis, atque in ipſa diſpoſitione contrarietas. nam §.7. Pontifex cùm enumeraſſet omnes prælatos tam ſuperiores Epiſcopis, quàm inferiores ſiue ſeculares, ſiue regulares, non modò eorum iudicio committit an rei delicta hoc loco expreſſa commiſerint, ſed præterea præcipit, ac mandat eiſdem, vt eos qui prædicta delicta, corúmve aliquod commiſiſſe iudicio ſuo videbuntur quando à ſeculari curia fuerint requiſiti, & quilibet eorum fuerit requiſitus, miniſtris curiæ ſecularis tradi & conſignari curent & faciant, abſque irregularitatis nota. Quibus verbis apertiſſimè cuilibet iã enumeratorum prælatorũ plenam atque integram cauſſæ immunitatis cognitionem, nõ modò committit, ſed præcipit. Vult enim vt qui iudicio ſuo horum aliquod commiſiſſe videbuntur (ecce cognitionem) eos curiæ ſeculari requirenti conſignari curent & faciant (ecce executionem.) cognitio autem cum executione ſententiæ plena perfectaque

que cognitio cauſſæ dicenda eſt. Contrà verò §.8.& neminem prorſus de Eccleſia extrahi vult, niſi de expreſſa Epiſcopi licentia, & curię ſeculari tradi quenquam omnino prohibet, niſi cognito priùs per Epiſcopum eum aliquod horum delictorum verè cõmiſiſſe. Ex quo apparet inferiores prælatos non modò non poſſe ſua auctoritate ſuóque iudicio reos tradere ſeculari curiæ puniendos, ſed nec poſſe dare licentiam eos capiendi etiam ad effectum ducendi reos ad carceres curiæ eccleſiaſticæ, quod adeò ſtrictè reſeruat Epiſcopis, vt in loco exempto, & nullius diœceſis nõ ad eius prælatum pertinere velit, ſed ad viciniorem Epiſcopum. Neque ſolùm ad conſignandum reum curiæ ſeculari requirit Epiſcopi cognitionem, ſed eiuſdem etiam mandatum, quo iubeat tradi, neque id ſolum, ſed vt ad Epiſcopi præceptum conſignatio fiat per iudicem eccleſiaſticum. Quibus verbis adeò excluduntur prælati inferiores, vt nulla omnino actio in hac immunitatis cauſſa illis permittatur, omnia prorſus in Epiſcopos, prælatóſque ſuperiores conferantur.

2. Fateor hoc loco ingenuè hebetudinem ingenij mei, valde obſcura mihi videtur hæc pars dilucidæ huius declarationis, atque ita obſcura, vt cùm nihil ſtudio ac diligentia excogitari potuerim, quod hanc difficultatem euacuet, & in quo acquieſcam, totius eſſet ipſam eius obſcuritatem celare ſilentio, quàm diſputando palàm efferre. Vereor ne quid per ſcriptoris, aut impreſſoris incuriã, aut redundet vt moris eſt; aut deſideretur, vnde illa obſcuretur; ſed tandẽ mouete dubitationem ſtatui potius, quàm ſilere, vt ſi illius ſolutionem minus attigero, viam ceteris aperiam ad veritatem eruendã, confidóque fore, vt qui præſtantiori ingenio præditus hæc legerit, veritatem pleniùs aſſequatur.

3. Triplex autem occurrit mihi expoſitio ad hęc duo loca inter ſe cõcilianda. Prima expoſitio eſt vt §. quidẽ 7. prælatis omnibus tam ſuperioribus, quàm inferioribus hæc cognitio committatur, imò & pręcipiatur, ſed maioribus quidẽ prælatis per ſe atque ex officio, minoribus verò in eorum defectum. Vt quoties reus alicuius criminis ad Eccleſiam confugit, qui aliquod horum delictorum, quæ immunitate carent, commiſiſſe prætenditur, ad nullum omnino inferiorum prælatorum, ſed ad Epiſcopum loci, & in loco exempto, ac nullius diœceſis ad Epiſcopum viciniorẽ, non ad inferiorem loci prælatum, etiamſi aliàs ordinarius ſit, pro licentia extrahendi recurratur, nec niſi cognito per Epiſcopum eum aliquod horum delictorum verè commiſiſſe, eóque iubentę per iudicem eccleſiaſticum curiæ ſeculari tradatur. Si verò vel Epiſcopus adiri nequeat, vel periculum ſit in mora, in locis præſertim ab epiſcopali ſede remotis, tunc in Epiſcopi defectum ſuccedat proprius illius Eccleſiæ prælatus, ad quam reus confugit, vt ſi ipſe iudicauerit reũ verè commiſiſſe aliquod horum delictorum, licentiam det illum extrahendi, & curiæ ſeculari faciat conſignari. Poteſt autem ſubeſſe legitimum impedimentum adeundi Epiſcopum longè diſtantem, vel ex fractione itinerum hyemali tẽpore, vel ex multitudine latronum

ſtratas obſidentiũ,vel ex aliis cauſſis. Poteſt & graue ſubeſſe periculũ ne ſi reus labatur, fugiátque, perniciem afferat reipublicæ, adeò nequam eſt. Probo hanc expoſitionem. palàm eſt ex §. 7. iuberi huiuſmodi prælatis & eorum cuilibet vt hæc faciat, non poſſunt quando Epiſcopus aditur: ergo debent id poſſe, imò ad id tenentur in aliquo caſu. Is autem maximè erit, cùm Epiſcopus adiri non poteſt, & periculum eſt in mora. Et certè quod pertinet ad capturam reorum, & carcerationem, vt ponantur in tuto, puto ſemper extra vrbem cathedralem debere ſtatim fieri per prælatos Eccleſiarum, vel certè per archipresbyteros & vicarios foraneos, qui ſunt ipſius Epiſcopi officiales, aliàs rei quorumcumque grauiſſimorum criminum ſemper ſub immunitatis prætextu euadent impuniti. In huiuſmodi enim locis nullum habent impedimentum fugiendi quandocumque eis libuerit, ſi tamen ſecularis curia ſub aliquo apparente horum caſuum prætextu illos requirat. & ad hunc finem probabile eſt datum illis eſſe illud in §. 7. præceptum.

4. Huic expoſitioni videtur aliquo modo repugnare textus §. ſequentis, qui ſemper ſoli Epiſcopo omnia committit, ſed id parum refert, quia aliqua ratione gloſſandus eſt, vt ſuus vtriuſque §. diſpoſitioni ſit locus.

5. Duos alios intellectus retuli *lib. 2. in gloſſa* 8. §. 7. Vnus erat vt 7. §. de ſubſtantia extractionis & conſignationis faciendæ curiæ ſeculari tractetur, quæ ad omnes & ſingulos prælatos pertinet, vt ad eam eo modo, quo poſſunt cooperentur. 8. autem §. aſſignetur modus vt prælati inferiores tradere & conſignare teneantur, quando Epiſcopus licentiam dederit capiendi, aut iuſſerit ſeculari curiæ conſignari, vt inferiores prælati teneantur ſequi voluntatem & iudicium Epiſcopi.

6. Huic expoſitioni illud obſtare videtur quod in §. 7. non alterius iudicio ſubiiciuntur, ſed eorum iudicio res tota committitur, vt eos tradi & conſignari curent, & faciant qui eorum iudicio aliquod horum commiſiſſe videbuntur. Reſpondeo vt plurimum idem fore eorum, atque Epiſcoporum iudicium; deinde id, quod in §. 7. dictum erat iudicio ſuo, ſequenti §. ad Epiſcopi iudicium reſtrictum eſſe.

7. Tertia expoſitio: Prælatos inferiores eatenus dici tradere & conſignare reos curiæ ſeculari, quatenus non impediunt quin tradi & conſignari poſſint, quocirca ſic eis id eſſe præceptum, vt qui iudicio ſuo videbuntur aliquod horum commiſiſſe, eos poſteaquam à ſeculari curia fuerint requiſiti, & quilibet eorum fuerit requiſitus teneatur non occultare, non defendere, non eripere de manibus curiæ ſecularis, non iuuare ad fugiendum, non fugiendi occaſionem commoditatémque præbere, nec permittere vt per ſuos clericos hæc fiant, hoc eſt enim modo ſuo illos tradere ac conſignare.

8. Quarta expoſitio, & fortè omnium optima, vt 8. §. limitet, moderetur, ac corrigat id, quod in 7. dictum eſt, vt cùm ex vi 7. §. præceptum illud ad omnes prælatos pertineat, ſit poſtea §. ſequenti ad ſolos Epiſcopos reſtrictum, quaſi noluerit prælatos Eccleſia-

rum

rum fruſtrà ad id obligare, quod in praxi difficile illis, aut impoſſibile foret; tum propter defectum iuriſdictionis, tum etiam propter defectum auctoritatis apud populos, cùm neque cuttiam habeant, neque miniſtros, neque ſatellites, & per vim à viris potentibus illis rei etipi poſſent.

An legati ſedis Apoſtolicæ ſiue nati, ſiue miſsi, ſiue de latere poſſint hoc nouo iure in ſuæ legationis prouinciis cognoſcere de cauſſa immunitatis.

CAPVT. XI.

PRÆTER ordinarios prælatos maiores hac conſtitutione expreſſos Epiſcopos, Archiepiſcopos, Primates, ac Patriarchas ſunt alij quidam extraordinarij prælati, legatos vocamus ſedis Apoſtolicæ, qui conſueuere pro ſpiritualibus cauſſis, & negociis cum maiori vel minori prærogatiua & poteſtate in prouincias deſtinari, ſicut olim apud Romanos pro negociis temporalibus deſtinabantur Proconſules, præſidéſque prouinciarum, ſicut docet expreſſus textus *in c. legatos, de officio legati.* qui legati maiorem Epiſcopis, Archiepiſcopis, Primatibus, ac Patriarchis in ſuis prouinciis auctoritatem, ac poteſtatem habēt. De his ergo dubitatur hoc loco an poſſint cognoſcere de cauſſa immunitatis, ſiue ſimpliciter omnium, ſiue ſaltem exemptorum.

1\. Pro parte affirmatiua hæc faciunt. Primum quòd cùm Pontifex §. 8. ad ſolos Epiſcopos ſe reſtringit, apertiſſimis verbis declarat quóſnam per eam reſtrictionem excludat, dicens, non ad alios Epiſcopis inferiores, legatos autem Apoſtolicos non modò non eſſe inferiores, ſed præeſſe omnibus prouinciæ Epiſcopis, patet expreſsè per textum *in c. 1. de officio legati. c. 1. de appellationibus. & c. 1. de fil. preſbyter.* & notat Specul. *in lib. 1. tit. de legato, rubr. quot ſint genera legatorum, verſ. Nati verò.* Id verò habere locum in omni legatorum genere, inde apparet, quòd ſimpliciter & abſolutè legato tribuitur; nomine autem legati abſolutè poſiti omnes legati intelliguntur, etiam legati Nati, vt notat Villadiego *in tract. de legato q. 3.* per gloſſam *in c. ſtatutum, de reſcript. lib. 6. & c. priuilegium. de verbor. ſignific. eodem lib.* & Boer. *in tract. de poteſtate legati in 3. praſupp.*

Secundò legatus ſedis Apoſtolicæ eſt proprius iudex exemptorū, etiam legatus natus. vnde & diſpoſitionem illam c. 1. de officio legati, dicentis legatum natum poſſe audire cauſſas ſuorum prouincialium per ſimplicem querelam, pleriqne putarunt de ſolis exemptis intelligendam eſſe, quemadmodum notat Villadiego *in dicto tract. de legato, q. 8.* De legato verò à latere, qui principem locum tenet inter Apoſtolicæ ſedis legatos, in confeſſo eſt apud omnes eū eſſe proprium, ac verum exemptorum iudicem. Caſus ergo exemptorum, ſiue locorum, ſi perſonarum ad legatum pertinebunt. 2.

Tertiò iudex Monarchiæ cùm de facto Vicelegati perſonam gerat in hoc regno Siciliæ, atque vſque hodie in poſſeſſione, vel quaſi, ſit dictæ legationis, 3.

TTt 2 dicit

dicit etiã ſe eſſe in poſſeſſione, vel quaſi iſtius iuris cognoſcendi de cauſſa immunitatis loci exempti.

4. Aduertendum eſt primò tria eſſe genera legatorum ſedis Apoſtolicæ. Alij vocãtur legati de latere, alij legati Miſſi, alij verò legati Nati. Ita tradunt communiter doctores. Villadiego *in d. tract. q. 3.* Boer. *in tract. de poteſtate legati a latere, §. quot ſunt genera.* Alberic. de Roſa. *in ſuo dictionario, in litera legatus.* Andr. Barbat. *in tract. de Cardinalibus legatis in præludio n. 2.* Goffr. & Hoſtien. *in ſuis ſum. tit. de legato, vel de officio legati.* Panorm. & Bald. *in c. excommunicatis, de officio legati.* Gemiuian. & Franchus *in c. officij. eodem tit. lib. 6.* poſt gl. in *d. cap. officij. in v. Legati.* quæ tria legatorum genera in vtroque dictorum textuum clariſſimè exprimuntur. in text. enim d. c. *excommunicatis*, etiam poteſtate abſoluẽdi ab excommunicatione pro iniectione manuum violenta in clericos. Statuitur enim legatos de latere poſſe ab eo abſoluere, & in prouincia & extra omnes vndecumque accedentes. Miſſos verò neque extra prouinciam poſſe quemquam abſoluere, neque verò in ipſa prouincia eos qui aliunde accedunt, ſed ſolùm ſuos prouinciales in prouincia. Eos demum legatos qui Eccleſiarum ſuarum prætextu legationis ſibi vendicant dignitatem, ne ſubditos quidem in prouincia exiſtentes poſſunt abſoluere ex vi ſuæ legationis, niſi ex ſpeciali gratia duobus poſterioribus generibus ampliùs ab Apoſtolica ſede conceditur. Vbi aduertendum quos textus dicit, Eccleſiarum ſuarum prætextu ſibi vẽdicare legationis dignitatem, hos vocari vulgo legatos Natos; quoniam ratione dignitatis, quam acquirũt, quodammodo naſcũtur legationi, nec egent ſibi legationis officium per Apoſtolica ſcripta cõmitti. Et in text. d. c. *officij* eorundem trium generum meminit, eaque diſtinguit poteſtate beneficia conferendi. Vt ſiue legati Miſſi, ſiue qui Eccleſiarum ſuarum prætextu legationis obtinent dignitatem ex vi legationis non poſſint conferre beneficia, legati verò fratres, id eſt, de latere, poſſint. Vt primi dignitate ſint legati Cardinales à latere, de quibus dicit text. *in d. c. officij.* ſicut honoris prærogatiua lætantur, ſic eos auctoritate fungi volumus ampliore, & *in c. ſi Abbatem. de elect. lib. 6. §. huiuſmodi*, dicitur, de eodem legato à latere maius omnibus in decreta ſibi prouincia imperium obtinere. Secundum locum obtinent Miſſi, qui, vt dixi, poſſunt ſuos prouinciales in prouincia abſoluere ab excommunicatione canonis. Tertium locum ſortiuntur Nati, qui licèt poſtremi ſint inter legatos, ſunt tamen magnæ auctoritatis, vt not. Specul. loco ſuprà citato *verſ. Nati verò.* Villadiego & Boer. locis ſuprà citatis. Fuerunt autem legati Nati qui ratione dignitatis eccleſiaſticæ legationis officium habuere, quatuor in toto orbe, vt refert Boer. *in d. tract. de poteſtate legati*, vbi ſuprà; duo in Anglia, ambo Archiepiſcopi Canthuarienſis atque Eboracenſis, de priore eſt textus *in c. 1. de officio legati*, de poſteriore *in c. 1. de appellationibus*, & de vtroque gl. *in c. dilectus, de officio legati. in v. in conceſſione.* Tertius in Francia Remenſis, de quo *in c. dilectus. de filiis preſbyt.*

Quartus

Quartus in Italia Patauinus Archiepiſcopus. Præter hos Rex Siciliæ Catholicus prætendit ſe legatū Natum ratione temporalis dignitatis regiæ per quandam Bullam Vrbani II. datam Salerni ad Rogerium Siciliæ Regem, ratione cuius legationis Monarcha vocatur; quaſi tēporalem vt Rex, ſimul & ſpiritualem vt legatus Apoſtolicus habeat poteſtatem, quam quidem eccleſiaſticam exercet per perſonam eccleſiaſticam, quam iudicem Monarchiæ appellant.

5. Primi vocantur legati à latere, legati fratres, & legati Cardinales, & his nominibus in præallegatis textibus à ceteris diſtinguuntur. De latere legati vocantur *in c. excommunicatis, de officio legati.* à quibus cōtrà diſtinguuntur qui de latere non mittuntur, nempe Miſſi, & qui ratione ſuarum Eccleſiarum obtinent legationem. Legatus frater vocatur *in c. officij. eodē tit. in lib. 6.* eóſque hoc tit. ab aliis diſtinguit. Legati autem Cardinales vocantur in tit. quoties ad eorum aliquem Pontifex ſcribit, ſemper enim ſic inſcribitur titulus, Innocentius III. vel N. Pontifex Petro, vel N. Presbytero Cardinali S. R. Eccleſiæ legato, quoties enim Cardinalem legatum vocat, ſemper eſt legatus de latere. omnes autem legati ordinarij ſunt, & ordinariam iuriſdictionem habent quoad illa omnia, quæ ex vi legationis ad eos pertinent. *c. legatos. de officio legati lib. 6.* & legati Cardinales pro conſulibus, alij verò legati præſidibus prouinciarum ibidem aſſimilantur. Quoad alias gratias & facultates eis conceſſas vltra officij ratione pro delegatis habendi sūt. Vnde & hæc omnia per mortem concedentis Romani Pontificis expirant, vt not. gloſ. *in d. c. legatos.*

Notandum ſecundò, licet gloſ. *in c. excommunicatis. de officio legati. in v. commiſſam,* putet illos omnes poſſe dici de latere, quos quando Papa mittit, inuenit exiſtentes in curia, etiamſi non ſint Cardinales, quaſi ex eo quòd exiſtentes in curia quodammodo eius lateri aſſiſtunt, & de curia quaſi de eius latere mittuntur; præſertim verò qui viuę vocis oraculo mandatum legationis accipiunt, quòd quaſi ad latus aſſiſtentes alloquatur, eóſque mittat. 6. Tamen & eadem gloſ. ſeipſam ſtatim corrigens ſolos Cardinales propriè dici legatos de latere affirmat, & eadem gloſ. quoad illud primū dictum reprehendit Panormitanus *c. 1. de officio legati*, qui de latere vocantur, etiamſi cùm legati deſtinātur in curia, non aſſiſtant ipſi Papæ, neque ab eo recedant, non ſic dicti quòd de latere recedant, ſed quòd eis ex ipſo Cardinalatus officio incumbat lateri eius aſſiſtere, & quòd quaſi pars quædam corporis eius ſunt, atque hunc eſſe vſum curiæ, vt non niſi Cardinales legati de latere creentur. apertiſſimè teſtatur Specul. vbi ſuprà *n. 1.* Boer. vbi ſuprà *in dicto §. Quot ſunt gener.* Andreas Barbat. *in prælud. ſui tract. de Cardinalibus legatis de latere.* Villadiego *in tract. de legato 1. parte, q. 3.* poſt gloſ. *in c. dilectus, de filis presbyt.* quæ vocat eoſdem partem corporis domini Papæ, & hoc apertiſſimè probat textus *in c. ad eminentiam, de ſententia excommunicationis.* vbi de legatis Cardinalibus loquens Pontifex ait eos de latere mitti, dicens eos, qui à legatis Cardinalibus, qui à latere Romani Pontificis deſtinantur. Vbi obſerua verbum, de-

ſtinantur, quaſi non ſit neceſſe mitti & exire de latere & de curia, ſed vbicúque ſint de latere vocentur eo ipſo quòd deſtinantur legati, & quamuis admitteremus legatos miſſos poſſe creari de latere, quod tamē factum aliquando non legimus, certè de legatis natis qui ratione ſuarum Eccleſiarum legationis munus obtinent, súntque perpetui, nullus vnquam cogitare, non dicam dicere auſus eſt eos poſſe eſſe de latere. cùm enim legati de latere ſupremam præ omnibus habeāt poteſtatem, poſſíntque omnia, quæ poteſt Papa, præter pauca quædam, quæ ſibi in ſignum ſuæ præeminentiæ referuantt, ſi legatus natus eſſet etiam legatus à latere, eſſet quidē alius quodammodo perpetuus & ordinarius Papa in mundo.

7. Legatus enim à latere primùm vtitur iiſdem inſignibus, quibus vtitur Rom. Pontifex. *c. antiqua. §. Dominicæ. de priuil.* facit vbique ante ſe deferri erectam crucem, veſtitur veſtibus rubeis, vtitur palafredo albo; freno & calcaribus deauratis, & quācunque vrbem in toto itinere ingrediatur proceſſionaliter, recipitur ſub pallio ab vniuerſo clero ac populo.

8. Secundò eo præſente & ingreſſo prouinciam, in qua ſit alius legatus non è latere ſuſpenditur quilibet legatus, etiamſi ſit patriarchali dignitate præditus. *c. volentes, de officio legati.* Imò Patriarchę non poſſunt in loco vbi eſt huiuſmodi legatus geſtare crucem. *d. c. antiqua. §. Dominica, de priuil.* & facit textus *in can. denique d. 21.*

9. Tertiò poteſt conferre beneficia *c. 1. de offic. legati lib. 6.* Quartò abſoluit excommunicatos ex violenta manuum iniectione in clericos in toto itinere, & vndecumque ad ſe accedentes ab ea hora qua vrbem egreditur, quouſque eam ingrediatur. *c. quod tranſlationem, de off. legati. & c. ad eminentiam, de ſententia excommunicationis.*

Quintò cognoſcit de cauſſis exēptorum, vnde etiam exemptorum iudex vocatur, vt expreſsè tenet gl. *in c. 1. de off. legati*, ídque probat, quoniam exemptorum priuilegia eos ſolùm eximunt à iuriſdictione Epiſcoporum, non autem à iuriſdictione Papæ, vel legatorum. Sed hæc ratio plus probat, quàm intendat, probat enim omnem legatum eſſe iudicem exemptorum, & natū. Secundò probat ex praxi legatorū, quoniam ita videmus per eos ſeruari. Sed non minus efficaciter probatur per textum dicti *c. quod tranſlationem.* vbi reprehendit Pontifex quendam in Sicilia legatum, quòd ad ea, quæ in ſignum præeminentiæ ſingularis Romano Pontifici reſeruata ſunt, ſine ſpeciali eius mandato manus extenderit. Quare ſi ad alia quæcumque manus extendat, non eſt reprehendendus. Extenderunt autem legati à latere manus ad cauſſas exemptorum, & reprehēſi non ſunt, vt dixi: ergo hoc eis cōpetit ex officio. 10.

Vltimò quòd legato à latere Cardinali ſimplici verbo aſſerenti ſe eſſe legatum credendum eſt. Neque verò tenetur literas ſuæ legationis oſtendere, vt docet Geminian. *in c. officij, de officio legati lib. 6. n. 14.* allegat text. *in can. nobiliſſimus d. 97.* Nō eſſet autē illi credendū ſi diceret ſe habere poteſtatem circa ea, quæ Rom. Pontifici, vt diximus, reſeruata ſunt, niſi id oſtenſis literis 11.

ris probet. Rationem diuerſitatis affert Hoſtien. Villadiego *in tract. de legato parte* 1. *q.* 6. *n.* 18. Innoc. *in c. cùm in iure, de off. legati.* Bart. *in l. prohibitum, Cod. de iure fiſci.* quia ratò exit de vrbe Cardinalis ſine aliqua legatione, quàm rariſſimè verò concedũtur quæ ſunt reſeruata Papæ in ſignũ præeminentiæ ſpecialis.

12. Notandum tertiò de aliis legatis tam miſſis, quàm natis, eos ex vi ſuæ legationis non eſſe exẽptorum iudices, neque illos teneri eis reſpondere, neque ab eis puniri, niſi ipſimet exempti in id conſentiant. tenet expreſsè gl. *in c.* 1. *de officio legati, in v. Vniuerſas*, & *ibi* Panormitanus *n.* 8. & Villadiego *in tract. de legato q.* 8. *n.* 20. Addit Panormitanus *loco citato*, hanc opinionem hodie probari *in c ſi Abbatem, de electione lib.* 6. & *in c.* 1. *de verbor. ſignif. eodem lib.* qui textus verè valde hoc probant. Nam *in dicto c. ſi abbatem* primò ſtatuit Pontifex Abbatem exemptum, & Romanæ Eccleſiæ immediatè ſubiectum electum in Epiſcopum non poſſe deſerere ſuum monaſterium, niſi de licentia Papæ, vel eius de latere legati: ergo ſolus Papa, & eius de latere legatus eſt ſuperior exemptorum. Deinde §. ſequenti ſtatuit legatum de latere ſolùm poſſe in prouincia confirmare electiones exemptorũ, non alios legatos, & rationem adducit, quoniam legatus à latere maius omnibus poſt Rom. Pontificem in prouincia ſibi decreta imperium cenſetur habere. Ex his ſic licet rectè inferre, ſuperioris eſt confirmare electiones ſubditorum, & dare illis licentiam deſerendi proprias Eccleſias, vt ad alias tranſeant, ſolus legatus à latere, & non alij legati, poſſunt confirmare electiones exemptorũ, & dare eis licentiam deſerendi ſuas Eccleſias infra epiſcopatum, id eſt, inferiores epiſcopatu: ergo ſoli legati à latere, & non alij legati, ſunt ſuperiores exemptorum, & poſſunt de eorum cauſſis audire. Ex *c.* 1. *de verbor. ſignif.* ſic licet argumentari. Recepti in filios ſpeciales domini Papæ non ſunt exempti à iuriſdictione ordinariorum, niſi quoad hoc vt non poſſint à quoquam interdici, aut excommunicari, niſi à Rom. Pontifice, vel eius de latere legato. ergo non ſunt quoad hoc ſubiecti nec legato miſſo, nec nato, ſed ſoli legato à latere: ergo exempti, qui ſunt quoad omnia exempti, non ſunt vlli alij legato ſubiecti quoad omnia, niſi legato à latere, vnde hi textus hanc ſententiam ita clarè continent, vt notat Panorm. hodie ſolos legatos à latere habere iuriſdictionem in exemptos.

13. Notandum quartò antiquitus receptum fuiſſe legatos ſedis Apoſtolicæ habere in ſuis prouinciis iuriſdictionem ordinariorum, & cum eis concurrere, datámque inter legatos atque ordinarios præuentionem, potuiſſeque ab ordinariorum ſubditis adiri in prima inſtantia, vt notat gl. *in c.* 1. *de off. legati lib.* 6. *verſ. nota* 2. & ibi Franchus Boër. *in tract. de poteſtate legati in* 4. *ſuppoſito n.* 20. Villadiego *in tract. de legato, parte* 1. *q.* 8. *n.* 22. Specul. 1. *parte tit. de legato.* §. *nunc oſtendendum. verſ. legatus.* cuius tamen iuriſdictionis virtute non poterãt ſubditis ordinariorum ſuæ prouinciæ, ne ad ipſos ordinarios,

in his quæ ad illos pertinebant accederent, inhibere, vt notat Gemin. *c.3. de officio legati lib. 6.* neque cauſſam coram ordinario pendentem ad ſe aduocare, aut de ea cognoſcere, vel eam alteri delegare, vt notat Specul. *in dicto §. nunc oſtendendum. verſ. legatus.* Domin. *in c. Romana, de foro competenti lib.6.* Dominus Nicol. *in c. 1. de off. legati*, & poſt eos Franchus *c.1. de off. legati lib.6.* non enim poterat legatus ordinariorum iuriſdictioni detrahere. Hodie verò per Conc. Trid *ſeſſ.24. de refor. cap. 20.* ablata eſt legatis omnibus, etiã à latere, omnis huiuſmodi iuriſdictio, & cũ ordinariis cõcurſus in prima inſtantia, ita vt & Epiſcopos in cauſſis eccleſiaſticis impedire, & iuriſdictionem illis in aliquo præſcribere ſint prohibiti.

14. Notandum vltimò præſentem diſputationem, an legatus Apoſtolicus hodie poſſit cognoſcere de cauſſa immunitatis, poſſe dupliciter inſtitui. Primò vniuersè de omnibus, in prima nempe inſtãtia, vel per appellationem, ſecundò in particulari de perſonis locíſque exemptis, & vtrumque. Primò an poſſit ex vi præſentis conſtitutionis, quod eſt an præſenti conſtitutione legati ab hac cognitione excludantur. Secundò ex vi officij legationis tam legati à latere, quàm miſſi, ac nati. Tertiò an ex ſpeciali mandato & forma priuilegij legationis. Quartò demum ex vi priuilegiorum Apoſtolicorum, qua perſonæ, locaque eximuntur.

15. Quoad primũ ſenſum vniuersè de omnibus in prima inſtantia non eſt locus dubitandi, cùm per Conc. Trid. nullus omnino legatus Apoſtolicus concurrat amplius cum ordinario, per appellationem verò certum eſt, vt in qualibet alia cauſſa, ita & in iſta poſſe ad legatos appellari, in quibus tamen caſibus appellatio in materia huius immunitatis habet locum, de qua re infrà hoc eodem lib. parte 3. dicetur.

Quoad ſecundum ſenſum de per-
ſonis locíſve exemptis primò ex vi 16.
præſentis conſtitutionis reſpondeo de locis quidem etiam vſqueadeò exemptis, vt nullius ſint diœceſis, ſi quis ad ea confugerit cognitionem de cauſſa immunitatis eorum, qui ad dicta loca confugiunt, in viciniorem Epicopum eiſſe tranſlatam: ergo non poteſt de ea ſe interponere legatus. ita expreſsè §. 8. cùm legati cum ordinariis non concurrant. Monaſteria verò domúſque religioſæ eidem ordinario, vt ceteræ Eccleſiæ quoad illos, qui illuc confugiunt, ex vi eiuſdem conſtitutionis ſubiacere, manifeſtè oſtendunt illa verba §. 7. vbi præcipit vniuerſis prælatis tam ſecularibus, quàm cuiuſuis ordinis regularibus, vt laicos ad eorum Eccleſias, monaſteria, domos, & alia ſupradicta loca ſacra, ſeu religioſa reſpectiuè confugientes tradi faciant curiæ ſeculari. monaſteria autem & loca religioſa exempta pænè omnia ſunt. & §. 8. *Declaramus vt curia ſecularis, eiúſque iudices & officiales ab Eccleſiis, monaſteriis, locíſque ſacris prædictis aliquem extrahere ſine expreſſa licentia Epiſcopi*, &c. ecce iterũ monaſteria, quæ ſunt exempta, quoad hoc Epiſcopis ſubiiciuntur.

De perſonis verò exemptis, ſi poſt 17.
commiſſum delictũm aliquod ad Eccleſias confugiant, vt ſi monachus ſit graſſator viarum, vel mediante pecunia hominem occidit, de cuius licentia extrahendus ſit, & carce-

carcerandus, aut quis debeat de eius immunitate cognoſcere, & punire, nihil omnino hac conſtitutione determinatum eſt, ideoque nihil ex eius vi dicendum eſt, ſed manet in diſpoſitione iuris communis.

18. Illa poteſt eſſe peculiaris dubitatio in hoc Siciliæ regno, vbi iudex monarchiæ ſolet eſſe aliquis Abbas, & aliquæ abbatiæ habent vrbes exemptas, & nullius diœceſis, ſi contingeret prædictum monarchiæ iudicem Abbatem eſſe vrbis exemptæ, ac nullius diœceſis, & aliquis commiſſo aliquo horum delictorum, in ea vrbe ad Eccleſiam confugeret, an neceſſariò hæc cognitio deuolueretur ad Epiſcopum viciniorem, an verò poſſet ipſe iudex & Abbas, non tamquam Abbas, ſed tamquam iudex monarchiæ & legatus, ſiue vicelegatus de ea cognoſcere. Reſpondeo quantum ad vim præſentis conſtitutionis attinet, in qua nulla fit mentio legatorum ſedis Apoſtolicæ, legatos neque includi in ea, neque excludi, mihi dicendum videtur poſſe eum cognoſcere, non quidem tamquam Abbatem, qua ratione eum ſit infra Epiſcopum, neceſſariò ad Epiſcopum viciniorem recurrendum eſſet, ſed tamquã legatum, qua ratione eſt ſuperior Epiſcopis; quòd enim dicit Pōtifex vt occurrente caſu in loco nullius diœceſis ad Epiſcopum viciniorẽ, & non ad alios hæc cognitio deuoluatur, videtur intelligendum eodem prorſus modo, quo paullo ſuperiùs, vt eoſdem omnino excludat, quos paullo ſuperiùs excluſerat. Superiùs dicens ad ſolos Epiſcopos, & non alios, declarauit quos alios excludat, dicens, non alios Epiſcopis inferiores, etiamſi alij ordinarij ſint, & nullius diœceſis, aut conſeruatores ab hac ſede ſpecialiter, vel generaliter deputati. At legatus etiã natus, quam iudex monarchiæ in Sicilia ſe eſſe prætendit, ſuperior Epiſcopo eſt, & in dicto loco exempto eſt ordinarius: ergo vt legatus poteſt de hac cauſa cognoſcere.

Secundò quantũ attinet ad vim legationis, quoniam hodie legati non concurrunt cum ordinariis, palàm eſt legatos nihil in hoc poſſe in prima inſtantia, niſi fortè legatus de latere, ſi confuga eſſet exẽptus, & nullum haberet alium in loco ſuperiorem, quia ſolus legatus de latere, eſt iudex exemptorũ. Neque verò iudex monarchiæ id poteſt, quamuis modernus iudex prætendat ſe eſſe legatum è latere, eſſeque in poſſeſſione, vel quaſi legationis è latere. nam quod ait de poſſeſſione, manifeſtè conſtat contrarium, nihil enim eorum, quæ legati è latere poſſunt, vnquam exercuit, & ſi dicatur quòd ſolet abſoluere ab excommunicatione canonis, palàm eſt non exercuiſſe poteſtatem legati huiuſmodi, vt extra prouinciam, vel aliunde accedentes abſolueret; prouinciales autem iure ne abſoluat, non eſt præſentis loci diſputare, fortè præſcripſit id tit. legationis, conniuente, ac diſſimulante ſede Apoſtolica. Quod verò dicit eſſe ſe in poſſeſſione, vel quaſi huius iuris cognoſcendi de cauſſis exemptorum. Primùm audio id diuerſimodè in monarchia fuiſſe practicatũ, multos iudices monarchiæ id auſos nõ eſſe, vt neque certa, neque antiqua ſit hæc poſſeſſio. deinde illos exemptos ſaltem tacitè conſenſiſſe 19.

in dictum legatum, ideo in eos tantum acquiſiuiſſe hoc ius, in cuius poſſeſſione ſe eſſe dicit, non in alios qui nunquam conſenſerunt, vel etiam contradixerint. Denique monſtro ſimile eſſe videtur dicere eſſe legatum Natum, ſeu perpetuum ratione dignitatis in aliqua prouincia,& hunc eſſe è latere. eſſet enim, vt ſupetiùs dixi, alter quodammodo Papa.

20. Quæres an prælati loci exempti ſimul cum perſonis exemptis conſentire poſſint in legatũ Natum, vt ipſe de cauſſa immunitatis cognoſcat? Reſpondeo quoad loca quidẽ non poſſe, quia loca iã ſunt per ſedem Apoſtolicam in hac conſtitutione ſubiecta Epiſcopo loci, & loca nullius diœceſis Epiſcopo viciniori. Quoad ipſas verò perſonas exemptas poſſe, quoniam has in ſpecie Pontifex nõ ſubiicit Epiſcopo: ergo manent in diſpoſitione iuris communis, & poſſunt conſentire in legatum etiam Natum, atque adeò in iudicem monarchiæ.

21. Tertiò ex ſpeciali mandato per ſedẽ Apoſtolicam conceſſo vltra vim ordinariã legationũ poſſe quidem hanc cognitionẽ concedi dubiũ non eſt. An autem alicui aliquando conceſſa ſit, aut in poſterum concedenda, ex ipſa priuilegiorum forma cognoſcetur.

22. Quid ſit dicendum ex vi particularium priuilegiorũ exemptionis conceſſæ perſonis, ac locis per ſedẽ Apoſtolicam concedendæ, ex ipſis etiam priuilegiorũ formis petendũ eſt. quod nunc ſcimus, hoc eſt, loca cõmuniter exempta in locis nõ exempris ſubiacere Epiſcopis in cognitione huius cauſſę, loca verò exempta nullius diœceſis ſubiecta eſſe cognitioni Epiſcopi viciniotis. De perſonis verò exemptis nihil noui eſſe conſtitutũ, vt dixi, atque ideo manere quoad eas iuris communis diſpoſitionem.

Ad primam rationem partis affirmatiuæ initio adductam reſpõdeo, legatos quidẽ ex vi præſentis cõſtitutionis neque includi, neque excludi, ſed excludi à Conc. Trid. quo ablatus eſt eis concurſus cum Epiſcopis in prima inſtantia, cauſſę autem huius cognitio etiam in locis exemptis, ac nullius diœceſis Epiſcopis commiſſa eſt à Pontifice, quoad perſonas verò exemptas cõcedo de ſolo legato à latere qui ex vi legationis eſt iudex exẽptorũ, quoad alios verò legatos ſolùm ſi exẽpti in eos ſemel conſenſerint. 23.

Ad ſecundum patet ex 3. alios legatos non eſſe iudices exemptorum, niſi à latere. 24.

Ad tertium patet ex dictis *n.* 19. de poſſeſſione cognoſcẽdi de cauſſis exemptorum. quòd autem ſemel de hac cauſſa cognouerit, fuit per ſurreptionem, Archiepiſcopo fortaſſe neſciente, aut non aduertente, qui eidem poſtea in ſimili cauſſa acerrimè ei reſtitit, nec permiſit eum procedere. 25.

Quomodo cauſſa immunitatis cõmittatur Epiſcopis tamquam ordinariis, an tamquam delegatis ſedis Apoſtolicæ.

CAPVT XII.

MAGNI refert hoc quoque cognoſcere propter appellationem, ſi enim committeretur ei tamquam delegato ſpeciali ſedis Apoſtolicæ, tũc Epiſcopus Apoſtolica auctoritate declararet debere reũ ad immunitatem admitti, vel 1.

ab

ab ea excludi, neque appellatio ad alium, quàm ad Rom. Pontificem interponenda foret, neque ad legatos ne de latere quidem liceret appelare, per expreſſum textum *in c. ſtuduiſti, de officio legati.* & ratio ibi affertur, quoniam ſpeciale mandatum factum delegato derogat generali mandato quod factum eſt legato ex vi ſuæ legationis.

2. Suppono autem tamquam certum, atque indubitatum, quod ipſa experientia conſtat, vtroque modo committi conſueuiſſe Epiſcopis, ceteriſque ordinariis cauſſam per ſedem Apoſtolicam, ac per generalia Concilia vno modo tãquam ordinariis, vt poteſtate ſua ordinaria in eis procedãt, alio modo tamquã delegatis ſedis Apoſtolicæ, vt procedãt in eis auctoritate extraordinaria, nẽpe auctoritate Apoſtolica delegãtis. quomodo quãplurima in ſacro Conc. Trid. reperimus commiſſa Epiſcopis, tamquã ſedis Apoſtolicæ delegatis.

3. Quando committitur aliquid Epiſcopis, vel iniungitur, quod auctoritatis eorum ordinariæ terminos non excedit, id eis tamquam ordinariis iniungitur, vt in Conc. Trid. *ſeſſ. 5. cap.* 1. iniungitur Epiſcopis, vt per ſeipſos prædicent Euangelium, ſi legitimè non ſint impediti, & paullo pòſt, vt ſi prædicator aliquis hæreſes ſeminaret, contra eum ſecundùm iuris diſpoſitionem procedat, & *ſeſſ.* 14. *de reform. cap.* 3. Epiſcopis iniungitur, vt quoſcunque ſuos clericos, quos ad diuina officia celebranda, vel adminiſtranda ſacramenta inhabiles poſſit ab ordinum executione ſuſpendere, & ne in aliquo ordine miniſtrẽt interdicere. Quando verò id quod Epiſcopis committitur, aut iniungitur, excedit limites ordinariæ eorum poteſtatis, ſiue quia ex natura ſua pertinent ad Apoſtolicam ſedem, ſiue quia ex priuilegio per ſedem Apoſtolicam conceſſo ſunt de Epiſcoporum manibus ablata, & ad ſedem apoſtolicam tranſlata, hæc iniunguntur eis tamquam ſedis Apoſtolicæ delegatis. Cùm enim ad ea non ſe extendat ordinaria eorum poteſtas ac iuriſdictio, neceſſe eſt in eis altiori, nempe Apoſtolica auctoritate procedere, atque ideo Epiſcopos conſtitui Apoſtolicæ ſedis delegatos. quo modo multa iniunguntur Epiſcopis in Conc. Trid. vt *ſeſſ. 5. cap.* 1. iniungit eis vt in monaſteriis monachorum (quæ ab Epiſcopo ſunt exempta) vbi commodè fieri poterit, ſi Abbates negligentes fuerint, Epiſcopi locorũ eos ad lectionem ſacræ Scripturæ in eis ponendam cogant. & *cap.* 2. eidem iniungit, vt ſi prædicator aliquis generali, vel ſpeciali priuilegio exemptus hæreſes ſeminaret, Epiſcopus etiam contra eum procedat. & *ſeſſ.6.cap.3. de refor.* committit Epiſcopo vt ſecularem clericum quoquomodo exemptum, vel regularem extra monaſteria degentem, ſi deliquerit, puniat. Hæc & multa his ſimilia, quoniam ab ordinaria Epiſcopi iuriſdictione per ſpecialia, vel generalia exemptionis priuilegia auocata erant ad Rom. Pontificem, cùm Epiſcopo iniunguntur tamquam ſedis Apoſtolicæ delegato iniunguntur. Vnde & ad maiorem cautelam, & ne illi Epiſcopo obedire detrectent, expreſſum eſt, & in ſimilibus exprimi ſolet, vt in his tamquam ſedis Apoſtolicę delegati, vel vt Apoſtolica auctoritate procedãt.

Aliquando verò contingit aliqua Epiſcopis committi, quæ vel partim ad ordinariam eorum poteſtatem pertinent, partim verò limites eius excedunt, vel de quibus dubitari poſſit num pertineant ad eorum poteſtatem, nec ne, & in his non ſimpliciter dici ſolet vt tanquam ſedis Apoſtolicæ delegati, vel Apoſtolica auctoritate procedant, ſed additur, vt etiam tamquam delegati vel Apoſtolica etiã auctoritate ea faciant. quo loco verbum illud, *etiam*, cumulatiuè ſe habet, vt præter auctoritatem ordinariam, etiam Apoſtolica illis poteſtas tradatur, vt vtraque ſimul vtantur, ordinaria quidem, qua parte cauſſa illa ad ordinariam eius poteſtatem pertinet, Papali verò & Apoſtolica, qua parte limites poteſtatis eorum excedit, ita vt nulla prætextu immunitatis reorum aut poteſtatis Epiſcoporũ impedimẽnta negotij curſum retardare, aut impedire poſſint. Huius tertij generis multa ſunt in Conc. Trid. *ſeſſ.* 21. *de refor. cap.* 4. 7. & 8. & alibi ſæpe, vbi his vocibus vtitur, *etiam tamquam delegati.*

4. Cauſſam porrò immunitatis nõ excedere ordinariam Epiſcopi iuriſdictionem, neque vnquam fuiſſe per ſedem Apoſtolicam ad ſe auocatam, imò opinor neque auocabilem, cùm neque adeò in ſe ipſa grauis ſit, neque expedita tantum differri, donec ſedes Apoſtolica conſulatur, & ex ſe ipſa patet, & ipſo vſu, atque experientia conſtat. Penè enim vbique & iuxta maximam doctorum partem Epiſcopus cum iudice laico cognoſcere de ea conſueuit, alicubi etiam ordinarius iudex laicus, quo non eſt in poteſtate inferior Epiſcopus, vt ad hunc quoque propter fauorem Eccleſiæ & diuini honoris, cultúſque pertineat.

Ex his ad præſentem quæſtionẽ reſpondeo, huiuſmodi cauſſam nõ modò Epiſcopis committi, eiſque tanquam ordinariis, & nullo modo tanquam ſedis Apoſtolicæ delegatis, ſed eis ſolis reſeruati, quòd eiuſmodi ſit vt ab inferioribus quoque prelatis cognoſci fortaſſe poſſet, niſi ſoli Epiſcopo per hanc nouiſſimã conſtitutionem, imò à laicis iudicibus, ſicut antea cognoſci conſueuit, reſeruaretur. Hinc illud etiam ſequitur quibus perſonis, & quibus in caſibus permiſſum eſt in huiuſmodi cauſſa appellare, licitè appellari poſſe non modò ad legatos ſedis Apoſtolicæ, ſed etiam ad ordinarios ſuperiores, ab Epiſcopo ad Archiepiſcopum, ab hoc ad primatem, ſeu etiam Patriarcham.

Quis ſit Epiſcopus vicinior loco nullius diœceſis, ad quem ex eo loco recurrendum eſt in cauſſa immunitatis.

CAPVT XIII.

1. Adeo interdum permixta atque confuſa ſunt cathedraliũ Eccleſiarum confinia, vt non facile ſit diſcernere quiſnam Epiſcopus vicinior dicendus ſit, ſi enim viciniorem vocemus cum cuius Eccleſia cathedralis eſt propinquior, fieri poteſt vt locus exemptus, ac nullius diœceſis ſit intra vnius epiſcopatus longè remoti confinia, & tamẽ alterius cathedrali longè vicinior. exempli gratia, ſi

ſi Peracium in Sicilia eſſet nullius diœceſis, eſſet intra confinia epiſcopatus Meſſanenſis, quæ vltra Peraciũ extenduntur vſque ad Caſtrũ bonum, & tamen longè propinquior illi eſt cathedralis Cephaledana Eccleſia quàm Meſſanenſis; ſi verò vocemus viciniorem eum, cuius propinquiora ſunt confinia, diœceſis vicinior Peracio erit Meſſanẽſis, intra cuius confinia conſiſtit, quàm Cephaledanus Epiſcopus, cuius confinia ſunt remotiora propter interiacens Caſtrũ bonum inter confinia Cephaludenſis Eccleſiæ & Peracium.

2\. Huic ſimilis difficultas oritur circa diſpoſitionem quandam Concilij Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 16. Vbi cùm ſtatuiſſet ſede vacante per mortem Epiſcopi debere capitulum eligere œconomum, qui curam gerat fructuũ Eccleſiæ, & vicarium, qui iuſtitiam adminiſtret, idque ex negligentia Capituli ad metropolitanum pertinere ſtatuiſſet, adiiciens quidnam ſit agendum in vacatione Eccleſię metropolitanæ, vel exemptæ, ſi eadem Capituli negligentia intercederet, dicens in metropolitana ad Epiſcopum ſuffraganeum antiquiorem, in exempta verò Eccleſia ad viciniorem Epiſcopum pertinere. Hîc par dubitatio eſſe poteſt, ecquiſnam Epiſcopus vicinior dicendus ſit.

3\. Ad hanc fortaſſis tollendam difficultatem idem Conc. Trid. *eadem ſeſſ.* 24. *c.* 9. cùm viſitationẽ Eccleſiarum exemptarum ac nullius diœceſis viciniori Epiſcopo committere vellet, non viciniorem Epiſcopum nominauit, ſed maiore diſtinctione vſus dixit loca nullius diœceſis ab Epiſcopo, cuius cathedralis Eccleſia ſit proximior, viſitentur, ſicut & in expoſitione literæ *lib.* 2. §. 8. *gloſſa* 6. tetigimus. At neque hæc diſpoſitio ita clara eſt, vt dubitationi locum, & liti, quæ inter duos Epiſcopos oriri poſſit, non relinquat. Poteſt enim etiam dubium eſſe inter duas, treſve cathedrales Eccleſias, quænam earum ſit vicinior propter æquidiſtantiam ipſarum Eccleſiarum cathedralium ab eodem loco. Vnde hanc ipſam dubitationem aduertentes Patres illi prudentiſſimi, ac rerum expertiſſimi, & tetigerunt eã, & remedium adhibuerunt, quo litibus omnibus circa eam rem aditus omnino præcluderetur, dicentes: Cuius cathedralis eſt propinquior, ſi id conſtet, alioquin, nempe ſi id ſit dubium, viſitentur ab Epiſcopo, qui ſemel in Concilio prouinciali à prælato loci illius exempti fuerit electus, vt in dubio de propinquitate cathedralis in poteſtate ſit pręlati loci eligere in Concilio prouinciali quem maluerit, à quo viſitetur, & quem ſemel elegerit, huic perpetuò ſit in viſitatione ſubiectus. id quod apertè probat vox illa, qui ſemel, non enim poteſt niſi ſemel eligere, vt illi perpetuò in viſitatione ſubiaceat.

4\. Quæres an iſte loci exempti prælatus optionem habeat, eligendi quemcunque ex ſuffraganeis maluerit, etiam remotiorem, an verò teneatur eligere alterutrum, ſeu vnum eorum qui propter cathedralium Eccleſiarum æqualem, vel pænè æqualem propinquitatem poſſunt prætendere ſe eſſe viciniores, aut æquè vicinos. Hæc mihi dubitatio non minus difficilis, quàm ad rem noſtram vtilis videtur. difficilis quidem propterea quòd Concilium ex vna parte non videtur ſe ad hos tantùm reſtringere, non enim dicit ab eo, qui inter propinquio-

res ſemel in Concilio prouinciali à prælato loci illius fuerit electus, ſed implicitè & abſolutè: ab eo qui ſemel, &c. quaſi liberè in dubio poſſit ex ſuffraganeis eligere quemcunque maluerit, ſiue propinquam, ſiue remotam habeat Eccleſiam cathedralem. Contrà verò videtur teneri eligere vnum eorum, quorum Eccleſiæ Cathedrales adeò ſunt vicinæ, vt dubium ſit quænam ſit vicinior; nam & quæ ſequuntur, intelligenda videntur ſecundùm ſubiectam materiam; cùm enim dixiſſet viſitari debere ab eo cuius cathedralis Eccleſia ſit vicinior, ſi cõſtet; iuxta hæc videntur intelligenda ſequentia, & iuxta hanc reſtrictionem, vt ſi non conſtet, ius detur eligendi vtrùm ex iis maluerit, de quibus non conſtat. Hoc etiam videtur intentioni Concilij magis cõforme, vt Epiſcopo viciniori ſubdatur, à quo poſſit faciliùs, commodiùs, & minori expenſa, ac procuratione viſitari. Vtilis autem ad rem noſtram eſt præſens dubitatio, propterea quòd aperit nobis viam ad eadem, vel non valde diſſimili ratione in noſtra dubitatione iudicandum.

5\. Primò igitur dico viciniorem Epiſcopum in præſenti conſtitutione de materia immunitatis, ſicut in poſteriore illo loco Concilij Trid. *c.16* intelligendum eſſe iuxta declarationem prioris loci, nempe *c.9.* eiuſdem Concilij, nempe eius, cuius cathedralis Eccleſia eſt propinquior. optimus eſt enim modus procedendi ius iure interpretandi, & quod ſemel in iure declaratum eſt, aſſumere ad omnia loca dubia iuris interpretanda. Cùm ergo Concilium volens Eccleſiam exemptum ſubiicere Epiſcopo viciniori quoad viſitationem, declarauerit viciniorem, cuius Eccleſia cathedralis eſt vicinior, quoties de Epiſcopo viciniore eſt ſermo, ſemper in iure intelligetur is cuius cathedralis eſt vicinior, ſi id conſtet, non enim credendum eſt iura velle præbere occaſionem litigandi, neque verò neceſſe eſt, neque conuenit quoties diſponunt, eandem repetere, atque inculcare declarationem.

Secundò dico poſteriorem illum locum eiuſdem Concilij regulandum eſſe iuxta diſpoſitionem præcedentem *c.9.* non ſolùm quoad viciniorem Epiſcopum, vt is intelligatur vicinior, qui cathedralem Eccleſiam habet viciniorem, ſi id conſtet, ſed etiam quoad alteram partem, vt ſi id non conſtet, ſubiiciatur ei, quem ſemel in Concilio prouinciali elegerit. Vt in caſu vacationis ſedis exemptæ, ac nullius diœceſis ſi capitulum negligens fuerit in eligendo œconomo ac vicario, & non conſtet cuius Eccleſia cathedralis ſit vicinior, poteſtas conſtituendi œconomum ac vicarium, deuoluatur ad illum Epiſcopũ qui ſemel à prælato loci in Concilio prouinciali fuit electus. Probatur quia idem eſt dubium; ergo eadem ratione adhibendum remedium ad tollendas lites; & ſi is Epiſcopus ſentit onus viſitandi dictum locum exemptum, laboréſque itineris ac viſitationis, debet etiam ſentire commodum conſtituendi ibi vicarium, ſi capitulum fuerit negligens. Nihil autem de hoc dixit Concilium, quoniam ſatis clarè dixerat paullo antè in eadem illa 24. ſeſſ. vnde ſuperfluè repetiiſſet. 6.

Tertiò dico propinquiorẽ Epiſcopum in noſtra immunitatis materia eſſe eadem ratione intelligendum 7.

cum

eum, cuius cathedralis Eccleſia eſt propinquior, ſi id conſtet, alioqui eſſe eum, quem prælatus loci ſemel in Concilio prouinciali elegit, & non alium. Probo, quoniam ius iure optimè interpretamur.

Secundò, quia alioqui iſte haberet duos Epiſcopos viciniores, vnũ qui eſſet vicinior; alterum, quem elegiſſet. Poſtremò, quia alioqui diſputandum eſſet inter Epiſcopos, quorum metropolitanæ Eccleſiæ æquè diſtare videntur, antequam de cauſſa immunitatis cognoſceretur. quod eſt valde abſurdum, quia hæc cauſſa eget quàm citiſſima expeditione propter publicum reipublicæ bonum.

8. Quartò dico, licèt in rigore loquendo videatur eſſe in poteſtate prælati eligere quemcunque voluerit ex ſuffraganeis ſiue propinquiorem, ſiue remotiorem, quoties non conſtat quænam cathedralis Eccleſia ſit propinquior, vnde nec audeo dicere inanem eſſe electionem remotioris ab eo factam: ſi tamen hæc electio facienda ſit, videtur magis conforme rationi, & intentioni ipſius ſacri Concilij, vt vnum eligat ex propinquioribus, inter quos dubitari poteſt, quis ſit propinquior. Probatur rationibus pro hac parte adductis *n.4.*

9. Quintò dico hunc viciniorem Epiſcopum in hac cauſſa immunitatis occurrente in loco exempto non cognoſcere de ea auctoritate delegata tamquam Apoſtolicæ ſedis delegatum, ſed auctoritate ordinaria, ſit enim, quoad hanc cauſſam ordinarius illius loci. Probo ex verbis præſentis conſtitutionis, vbi nulla ſit mentio delegationis vllius. quando autem aliquid Epiſcopo cõmittitur tamquam delegato, ſemper ſolet exprimi. Ad rationem in contrarium adductam initio quæſtionis, quòd vicinior eſſet is, extra cuius diœceſis fines locus ſitus eſt, quàm is intra cuius confinia clauditur. Reſpondeo ita quidem fore, neque hoc eſſe abſurdum; hæc enim propinquitas ideo eligitur, vt facile vtrinque pateat acceſſus, ad quod neceſſe eſt ſeruare propinquitatem cathedralis Eccleſiæ, ſeu ciuitatis, in qua Epiſcopus ordinariè debet reſidere.

An quando ita notoriè conſtat reum commiſiſſe aliquod horum delictorum, vt nullus ſit tergiuerſandi locus, neceſſarium ſit Epiſcopo hanc inſtituere cognitionem ad tradendum illum curiæ ſeculari.

CAPVT XIV.

VERBA §. 8. de hac re diſponentia ſic habent: *nec inde* (id eſt, ex eccleſiaſticæ curiæ carcere, in quo ſecuritatis gratia repoſitus fuerat reus) *extrahi, curiæque ſeculari prædictæ conſignari, nec tradi poſſit, niſi cognito priùs per Epiſcopum, ſeu ab eo deputatum, an ipſe verè crimina ſuperiùs expreſſa commiſerit.* Conſtituto ergo legitimo iudice huius cauſſæ, de quo hactenus diſſeruimus, conſequens eſt, vt de hac ipſa cognitione per eum habenda diſſeramus. De qua hęc prima occurrit dubitatio, an quando ita notoriè cõſtat reum cõmiſiſſe aliquod ſuperiùs expreſſorũ delictorũ, vt nullus ſit tergiuerſãdi locus, teneatur 1.

Epiſco

Digitized by Google

Epiſcopus reo in eccleſiaſtico carcere detento hanc inſtituere cognitionem, an ea prætermiſſa poſſit illum ex Eccleſia extractum tradere curiæ ſeculari.

Neceſſariam autem eſſe huiuſmodi cognitionem, & poſt eam, declaratoriam ſententiam, qua declaretur verè aliquod horum criminum commiſiſſe. Probatur.

Primò ex *c. cùm ſecundùm leges, de hæret, in lib. 6.* vbi ſtatutum eſt eum qui incidit in aliquam pœnam iuris, & in ſpecie cùm quis eſt hæreticus, atque ideo incidit eo ipſo in pœnam confiſcationis omnium bonorum, non poſſe per iudicem ad executionem pœnæ, & in ſpecie ad prædictam pœnam confiſcationis bonorum, niſi priùs per Epiſcopum, vel alium iudicem eccleſiaſticum declaratoria ſententia ſuper dicto crimine fuerit promulgata, qua declaretur verè in hæreſim incidiſſe. ergo pari ratione, cùm priuatio immunitatis ſit pœna, quamuis aliquis aliquod horum delictorum commiſerit, non debet priuari immunitate, aut tradi curiæ ſeculari, niſi priùs declaretur verè id commiſiſſe. Vide Geminian. Franchus & Anchar. *in dicto c. cùm ſecundùm leges. §. confiſcationis*, hanc tradunt regulam generalem, quantumcumque conſtitutio pœnam irroget ipſo iure, ſemper tamē antequam executioni mādetur, declaratoriam requiri.

Secundò probatur per textū *in l. eius qui delatorem. ff. de iure fiſci.* vbi cùm conſtitutum eſſet eum, qui delatorem corruperit pro conuicto haberi, ſubdit tamen hanc pœnam non tranſire ad hæredem, & rationem aſſignat, quoniam non perit cauſſa ex eo quòd redempta eſt, vel condemnatio facta videtur, ſed oportet priùs conſtare, & de crimine pronunciari. pronunciari autem eſt per declaratoriam declarari crimen commiſſum eſſe.

Tertiò ex *gl. in clem. 1. de pœnis. §. ſanè, in v. quamcito.* cùm enim conſtitutum eſſet in dicta clemētina abſolutum ab excommunicatione reſeruata Romano Pontifici in articulo mortis, niſi poſteaquam ſanitati priſtinæ fuerit reſtitutus, quàm citò commodè poſſet Apoſtolico ſe conſpectui præſentaret, reincidere denuo ipſo facto in eandem excōmunicationem, notat ibi gl. quamuis ille qui abſolutus fuit ex quo ſcientiam habet quòd non ſe præſentauit, debeat ſe gerere pro excommunicato, iudicem tamen non debere eum denunciare excommunicatum, niſi priùs eo vocato, & cognitione ſummaria ſuper hoc præmiſſa declarauerit illum eſſe moroſum.

Quartò ex *clementina 2. de pœnis, iuncta gl.* Conſtituit enim in ea primùm Pontifex reſignationes beneficiorum certo modo extortas, etiamſi à prælatis reſignantium receptæ ſint, nullius eſſe firmitatis, deinde iniungit locorum ordinariis, vt poſteaquam eis conſtiterit aliquos ſibi ſubiectos prædictam pœnam ac ſententiam incurriſſe, eam publicent, mandéntque executioni. Quo loco publicatio de ſententia declaratoria intelligenda videtur.

Quintò probatur, quia multa dicuntur notoria quæ tamen notoria non ſunt. *c. conſuluit. 1. de appellationib.* atque ideo ibi Pontifex mandat vt prouideat & caueat ne id, quod dubium eſt, pro notorio habeat, quod non aliter prouidere poteſt, quàm habita ſuper notorietate debita cognitione, id per declaratoriam ſententiam promulget.

Sæpe

Sæpe enim etiam periti ſuper notorietate titubant, vt refert Franchus *in d. c. conſuluit.* Vnde & gl. notabilis *in can. de manifeſta* 11. *q.* 1. loquimur, inquit, de nototio, & quid notorium ſit ignoramus.

Sextò probatur clariùs per text. *in c. porrò, de diuort.* vbi iubet Pontifex eum, qui vxorem propterea, quòd cognata eſſet vxoris defunctæ prioris, abſque Eccleſiæ iudicio, id eſt, abſque declaratoria ſuper eius cognatione dimiſit, ad eam denuo recipiendam eſſe compellendum, etiamſi parentela publica eſſet, atque notoria. Non potuit enim etiam ſtante notorietate abſque Eccleſiæ iudicio ſeparari. Ex hoc optimè infert ibi gl. etiam in notoriis cauſſæ cognitionem, ac ſententiam declaratoriam requiri:ergo

[illegible] & vltimò probatur ex hac ipſa conſtitutione, eiúſque verbis initio huius capitis relatis, ſtatuit enim §. 8. Pontifex vniuersè & nulla facta exceptione reum de carcere curiæ eccleſiaſticæ non extrahi, neque ſeculari cutiæ conſignari, niſi cognito priùs per Epiſcopum, an ipſe verè delicta ſuperiùs expreſſa commiſerit, & tamen inter hæc delicta numerantur publici latrones, viarúmque graſſatores, in quibus facillimè occurrete poteſt facti notorietas.

2. In contrarium videtur eſſe communis doctorum conſenſus in notoriis, quæ verè notoria ſunt, nullam omnino requiri cognitionem, nullam declaratoriam ſententiam. Ita in præſenti materia immunitatis expreſsè tenet Io. de Vuiſchis in ſpecie de publico lattone, in quo facilè notorietas occurrit, & probat rationibus, quæ vniuersè probant de omni notorio notorietate facti, vel iuris, quod idem ſentit Geminian. Franchus & alij *in c. cùm ſecundùm leges, de hæreticis in 6. §. confiſcationis,* dicentes in notoriis non requiri ſententiam declaratoriam, ſed ſatis eſſe iudicem aſſignare parti terminum ad excuſandum factum, quod notorium eſſe prætenditur, eáque non excuſante abſque vlla declaratoria procedere ad pœnam iuris ex ipſo incurſam exequendam. Sed quicquid ſit de hac termini aſſignatione, nobis ſatis eſt ſecundùm hos non requiri declaratoriam. Idē ſentit Panorm. *in c. peruenit, de appellationibus,* dicens quando delictum percuſſionis clerici notorium eſt, poſſe iudicem ſtatim præcipere eum vitari, nulla ſuper hoc declaratione præmiſſa. Vnde & idem *in c. ſi clericus laicum, de foro competenti,* & ibi D. Anton. obſeruat in manifeſtis ac notoriis negationem rei non facere cauſſam dubiam. Eandē prorſus ſententiam expreſsè tenet Innoc. *in c. ex parte,* 1. *de verbor. ſignif.* dicens in notoriis non requiri propriè ſententiam, ſed fieri quandam iuris executionem. Et idem Innoc. *in c. venerabili, de cenſib.* vbi cùm notorium eſſet notorietate facti monaſterium vocatum de cultura eſſe in Cœnomanenſi villa cōſtitutū, conſequenter debere Cœnomanenſi Epiſcopo ſoluere procurationem, tenet exceptionem Abbatis dicti monaſterij & conuentus, quòd eam procurationem hactenus non ſoluerunt propoſitam per eoſdem, & non probatam, non impedire quominus & Epiſcopi proceſſus legitimus & excommunicatio contra Abbatem prolata ſit valida.

Epiſcopus reo in eccleſiaſtico carcere detento hanc inſtituere cognitionem, an ea prætermiſſa poſſit illum ex Eccleſia extractum tradere curiæ ſeculari.

Neceſſariam autem eſſe huiuſmodi cognitionem, & poſt eam, declaratoriam ſententiam, qua declaretur verè aliquod horum criminum commiſiſſe. Probatur.

Primò ex *c. cùm ſecundùm leges, de hæret, in lib. 6.* vbi ſtatutum eſt eum qui incidit in aliquam pœnam iuris, & in ſpecie cùm quis eſt hæreticus, atque ideo incidit eo ipſo in pœnam confiſcationis omnium bonorum, non poſſe per iudicem ad executionem pœnæ, & in ſpecie ad prædictam pœnam confiſcationis bonorum, niſi priùs per Epiſcopum, vel alium iudicem eccleſiaſticum declaratoria ſententia ſuper dicto crimine fuerit promulgata, qua declaretur verè in hæreſim incidiſſe. ergo pari ratione, cùm priuatio immunitatis ſit pœna, quamuis aliquis aliquod horum delictorum commiſerit, non debet priuari immunitate, aut tradi curiæ ſeculari, niſi priùs declaretur verè id commiſiſſe. Vide Geminian. Franchus & Anchar. *in dicto c. cùm ſecundùm leges. §. confiſcationis*, hanc tradunt regulam generalem, quantumcumque conſtitutio pœnam irroget ipſo iure, ſemper tamé antequam executioni mádetur, declaratoriam requiri.

Secundò probatur per textũ *in l. eius qui delatorem. ff. de iure fiſci.* vbi cùm conſtitutum eſſet eum, qui delatorem corruperit pro conuicto haberi, ſubdit tamen hanc pœnam non tranſire ad hæredem, & rationem aſſignat, quoniam non perit cauſſa ex eo quòd redempta eſt, vel condemnatio facta videtur, ſed oportet priùs conſtare, & de crimine pronunciari. pronunciari autem eſt per declaratoriam declarari crimen commiſſum eſſe.

Tertiò ex *gl. in clem. 1. de pœnis. §. ſanè, in v. quamcito.* cùm enim conſtitutum eſſet in dicta clemẽtina abſolutum ab excommunicatione reſeruata Romano Pontifici in atticulo mortis, niſi poſteaquam ſanitati priſtinæ fuerit reſtitutus, quàm citò commodè poſſet Apoſtolico ſe conſpectui præſentaret, reincidere denuo ipſo facto in eandem excómunicationem, notat ibi gl. quamuis ille qui abſolutus fuit ex quo ſcientiam habet quòd non ſe præſentauit, debeat ſe gerere pro excommunicato, iudicem tamen non debere eum denunciare excommunicatum, niſi priùs eo vocato, & cognitione ſummaria ſuper hoc præmiſſa declarauerit illum eſſe moroſum.

Quartò ex *clementina 2. de pœnis, iuncta gl.* Conſtituit enim in ea primùm Pontifex reſignationes beneficiorum certo modo extortas, etiamſi à prælatis reſignantium receptæ ſint, nullius eſſe firmitatis, deinde iniungit locorum ordinariis, vt poſteaquam eis conſtiterit aliquos ſibi ſubiectos prædictam pœnam ac ſententiam incurriſſe, eam publicent, mandéntque executioni. Quo loco publicatio de ſententia declaratoria intelligenda videtur.

Quintò probatur, quia multa dicuntur notoria quæ tamen notoria non ſunt. *c. conſuluit. 1. de appellationib.* atque ideo ibi Pontifex mandat vt prouideat & caueat ne id, quod dubium eſt, pro notorio habeat, quod non aliter prouidere poteſt, quàm habita ſuper notorietate debita cognitione, id per declaratoriam ſententiam promulget.

Sæpe

Sæpe enim etiam periti ſuper notorietate titubant, vt refert Franchus *in d. c. conſuluit.* Vnde & gl. notabilis *in can. de manifeſta* 11. *q.* 1. loquimur, inquit, de notorio, & quid notorium ſit ignoramus.

Sextò probatur clariùs per text. *in c. porrò, de diuort.* vbi iubet Pontifex eum, qui vxorem propterea, quòd cognata eſſet vxoris defunctæ prioris, abſque Eccleſiæ iudicio, id eſt, abſque declaratoria ſuper eius cognatione dimiſit, ad eam denuo recipiendam eſſe compellendum, etiamſi parentela publica eſſet, atque notoria. Non potuit enim etiam ſtante notorietate abſque Eccleſiæ iudicio ſeparari. Ex hoc optimè infert ibi gl. etiam in notoriis cauſſæ cognitionem, ac ſententiam declaratoriam requiri: ergo.

Septimò & vltimò probatur ex hac ipſa conſtitutione, eiúſque verbis initio huius capitis relatis, ſtatuit enim §. 8. Pontifex vniuersè & nulla facta exceptione reum de carcere curiæ eccleſiaſticæ non extrahi, neque ſeculari curiæ conſignari, niſi cognito priùs per Epiſcopum, an ipſe verè delicta ſuperiùs expreſſa commiſerit, & tamen inter hæc delicta numerantur publici latrones, viarúmque graſſatores, in quibus facillimè occurrere poteſt facti notorietas.

2. In contrarium videtur eſſe communis doctorum conſenſus in notoriis, quæ verè notoria ſunt, nullam omnino requiri cognitionem, nullam declaratoriam ſententiam. Ita in præſenti materia immunitatis expreſsè tenet Io. de Vuiſchis in ſpecie de publico latrone, in quo facilè notorietas occurrit, & probat rationibus, quæ vniuersè probant de omni notorio notorietate facti, vel iuris, quod idem ſentit Geminian. Franchus & alij *in c. cum ſecundum leges, de hæreticis in* 6. §. *confiſcationis*, dicentes in notoriis non requiri ſententiam declaratoriam, ſed ſatis eſſe iudicem aſſignare parti terminum ad excuſandum factum, quod notorium eſſe prætenditur, eáque non excuſante abſque vlla declaratoria procedere ad pœnam iuris ex ipſo incurſam exequendam. Sed quicquid ſit de hac termini aſſignatione, nobis ſatis eſt ſecundùm hos non requiri declaratoriam. Idē ſentit Panorm. *in c. peruenit, de appellationibus*, dicens quando delictum percuſſionis clerici notorium eſt, poſſe iudicem ſtatim præcipere eum vitari, nulla ſuper hoc declaratione præmiſſa. Vnde & idem *in c. ſi clericus laicum, de foro competenti*, & ibi D. Anton. obſeruat in manifeſtis ac nótoriis negationem rei non facere cauſſam dubiam. Eandē prorſus ſententiam expreſsè tenet Innoc. *in c. ex parte*, 1. *de verbor. ſignif.* dicens in notoriis non requiri propriè ſententiam, ſed fieri quandam iuris executionem. Et idem Innoc. *in c. venerabili, de cenſib.* vbi cùm notorium eſſet notorietate facti monaſterium vocatum de cultura eſſe in Cœnomanenſi villa cōſtitutū, conſequenter debere Cœnomanenſi Epiſcopo ſoluere procurationem, tenet exceptionem Abbatis dicti monaſterij & conuentus, quòd eam procurationem hactenus non ſoluerunt propoſitam per eoſdem, & non probatam, non impedire quominus & Epiſcopi proceſſus legitimus & excommunicatio contra Abbatem prolata ſit valida.

Epiſcopus reo in eccleſiaſtico carcere detenro hanc inſtituere cognitionem, an ea prætermiſſa poſſit illum ex Eccleſia extractum tradere curiæ ſeculari.

Neceſſariam autem eſſe huiuſmodi cognitionem, & poſt eam, declaratoriam ſententiam, qua declaretur verè aliquod horum criminum commiſiſſe. Probatur.

Primò ex *c. cùm ſecundùm leges, de hæret, in lib. 6.* vbi ſtatutum eſt eum qui incidit in aliquam pœnam iuris, & in ſpecie cùm quis eſt hæreticus, atque ideo incidit eo ipſo in pœnam confiſcationis omnium bonorum, non poſſe per iudicem ad executionem pœnæ, & in ſpecie ad prædictam pœnam confiſcationis bonorum, niſi priùs per Epiſcopum, vel alium iudicem eccleſiaſticum declaratoria ſententia ſuper dicto crimine fuerit promulgata, qua declaretur verè in hæreſim incidiſſe. ergo pari ratione, cùm priuatio immunitatis ſit pœna, quamuis aliquis aliquod horum delictorum commiſerit, non debet priuari immunitate, aut tradi curiæ ſeculari, niſi priùs declaretur verè id commiſiſſe. Vide Geminian. Franchus & Anchar. *in dicto c. cùm ſecundùm leges. §. confiſcationis*, hanc tradunt regulam generalem, quantumcumque conſtitutio pœnam irroget ipſo iure, ſemper tamē antequam executioni mādetur, declaratoriam requiri.

Secundò probatur per textū *in l. eius qui delatorem. ff. de iure fiſci.* vbi cùm conſtitutum eſſet eum, qui delatorem corruperit pro conuicto haberi, ſubdit tamen hanc pœnam non tranſire ad hæredem, & rationem aſſignat, quoniam non perit cauſſa ex eo quòd redempta eſt, vel condemnatio facta videtur, ſed oporret priùs conſtare, & de crimine pronunciari. pronunciari autem eſt per declaratoriam declarari crimen commiſſum eſſe.

Tertiò ex *gl. in clem. 1. de pœnis. §. ſanè, in v. quamcito.* cùm enim conſtitutum eſſet in dicta clemētina abſolutum ab excommunicatione reſeruata Romano Pontifici in articulo mortis, niſi poſteaquam ſanitati priſtinæ fuerit reſtitutus, quàm citò commodè poſſet Apoſtolico ſe conſpectui præſentaret, reincidere denuo ipſo facto in eandem excōmunicationem, notat ibi gl. quamuis ille qui abſolutus fuit ex quo ſcientiam habet quòd non ſe præſentauit, debeat ſe gerere pro excommunicato, iudicem tamen non debere eum denunciare excommunicatum, niſi priùs eo vocato, & cognitione ſummaria ſuper hoc præmiſſa declarauerit illum eſſe moroſum.

Quartò ex *clementina 2. de pœnis, iuncta gl.* Conſtituit enim in ea primùm Pontifex reſignationes beneficiorum certo modo extortas, etiamſi à prælatis reſignantium receptæ ſint, nullius eſſe firmitatis, deinde iniungit locorum ordinariis, vt poſteaquam eis conſtiterit aliquos ſibi ſubiectos prædictam pœnam ac ſententiam incurriſſe, eam publicent, mandénrque executioni. Quo loco publicatio de ſententia declaratoria intelligenda videtur.

Quintò probatur, quia multa dicuntur notoria quæ tamen notoria non ſunt. *c. conſuluit. 1. de appellationib.* atque ideo ibi Pontifex mandat vt prouideat & caueat ne id, quod dubium eſt, pro notorio habeat, quod non aliter prouidere poteſt, quàm habita ſuper notorietate debita cognitione, id per declaratoriam ſententiam promulget.

Sæpe

Sæpe enim etiam periti ſuper notorietate titubant, vt refert Franchus *in d. c. conſuluit.* Vnde & gl. notabilis *in can. de manifeſta* 11. *q.* 1. loquimur, inquit, de notorio, & quid notorium ſit ignoramus.

Sextò probatur clariùs per text. *in c. porrò, de diuort.* vbi iubet Pontifex eum, qui vxorem propterea, quòd cognata eſſet vxoris defunctæ prioris, abſque Eccleſiæ iudicio, id eſt, abſque declaratoria ſuper eius cognatione dimiſit, ad eam denuo recipiendam eſſe compellendum, etiamſi parentela publica eſſet, atque notoria. Non potuit enim etiam ſtante notorietate abſque Eccleſiæ iudicio ſeparari. Ex hoc optimè infert ibi gl. etiam in notoriis cauſſæ cognitionem, ac ſententiam declaratoriam requiri: ergo.

Septimò & vltimò probatur ex hac ipſa conſtitutione, eiúſque verbis initio huius capitis relatis, ſtatuit enim §. 8. Pontifex vniuersè & nulla facta exceptione reum de carcere curiæ eccleſiaſticæ non extrahi, neque ſeculari curiæ conſignari, niſi cognito priùs per Epiſcopum, an ipſe verè delicta ſuperiùs expreſſa commiſerit, & tamen inter hæc delicta numerantur publici latrones, viarúmque graſſatores, in quibus facillimè occurrere poteſt facti notorietas.

2. In contrarium videtur eſſe communis doctorum conſenſus in notoriis, quæ verè notoria ſunt, nullam omnino requiri cognitionem, nullam declaratoriam ſententiam. Ita in præſenti materia immunitatis expreſsè tenet Io. de Vuiſchis in ſpecie de publico latrone, in quo facilè notorietas occurrit, & probat rationibus, quæ vniuersè probant de omni notorio notorietate facti, vel iuris, quod idem ſentit Geminian. Franchus & alij *in c. cùm ſecundùm leges, de hæreticis in* 6. §. *confiſcationis,* dicentes in notoriis non requiri ſententiam declaratoriam, ſed ſatis eſſe iudicem aſſignare parti terminum ad excuſandum factum, quod notorium eſſe prætenditur, eáque non excuſante abſque vlla declaratoria procedere ad pœnam iuris ex ipſo incurſam exequendam. Sed quicquid ſit de hac termini aſſignatione, nobis ſatis eſt ſecundùm hos non requiri declaratoriam. Idē ſentit Panorm. *in c. peruenit, de appellationibus*, dicens quando delictum percuſſionis clerici notorium eſt, poſſe iudicem ſtatim præcipere eum vitari, nulla ſuper hoc declaratione præmiſſa. Vnde & idem *in c. ſi clericus laicum, de foro competenti,* & ibi D. Anton. obſeruat in manifeſtis ac notoriis negationem rei non facere cauſſam dubiam. Eandē prorſus ſententiam expreſsè tenet Innoc. *in c. ex parte,* 1. *de verbor. ſignif.* dicens in notoriis non requiri propriè ſententiam, ſed fieri quandam iuris executionem. Et idem Innoc. *in c. venerabili, de cenſib.* vbi cùm notorium eſſet notorietate facti monaſterium vocatum de cultura eſſe in Cœnomanenſi villa cōſtitutū, conſequenter debere Cœnomanenſi Epiſcopo ſoluere procurationem, tenet exceptionem Abbatis dicti monaſterij & conuentus, quòd eam procurationem hactenus non ſoluerunt propoſitam per eoſdem, & non probatam, non impedire quominus & Epiſcopi proceſſus legitimus & excommunicatio contra Abbatem prolata ſit valida.

Epiſcopus reo in eccleſiaſtico carcere detento hanc inſtituere cognitionem, an ea prætermiſſa poſſit illum ex Eccleſia extractum tradere curiæ ſeculari.

Neceſſariam autem eſſe huiuſmodi cognitionem, & poſt eam, declaratoriam ſententiam, qua declaretur verè aliquod horum criminum commiſiſſe. Probatur.

Primò ex *c. cùm ſecundùm leges, de hæret, in lib. 6.* vbi ſtatutum eſt eum qui incidit in aliquam pœnam iuris, & in ſpecie cùm quis eſt hæreticus, atque ideo incidit eo ipſo in pœnam confiſcationis omnium bonorum, non poſſe per iudicem ad executionem pœnæ, & in ſpecie ad prædictam pœnam confiſcationis bonorum, niſi priùs per Epiſcopum, vel alium iudicem eccleſiaſticum declaratoria ſententia ſuper dicto crimine fuerit promulgata, qua declaretur verè in hæreſim incidiſſe. ergo pari ratione, cùm priuatio immunitatis ſit pœna, quamuis aliquis aliquod horum delictorum commiſerit, non debet priuari immunitate, aut tradi curiæ ſeculari, niſi priùs declaretur verè id commiſiſſe. Vide Geminian. Franchus & Anchar. *in dicto c. cùm ſecundùm leges. §. confiſcationis*, hanc tradunt regulam generalem, quantumcumque conſtitutio pœnam irroget ipſo iure, ſemper tamē antequam executioni mādetur, declaratoriam requiri.

Secundò probatur per textū *in l. eius qui delatorem. ff. de iure fiſci.* vbi cùm conſtitutum eſſet eum, qui delatorem corruperit pro conuicto haberi, ſubdit tamen hanc pœnam non tranſire ad hæredem, & rationem aſſignat, quoniam non petit cauſſa ex eo quòd redempta eſt, vel condemnatio facta videtur, ſed oportet priùs conſtare, & de crimine pronunciari. pronunciari autem eſt per declaratoriam declarari crimen commiſſum eſſe.

Tertiò ex *gl. in clem. 1. de pœnis. §. ſanè, in v. quamcito.* cùm enim conſtitutum eſſet in dicta clemētina abſolutum ab excommunicatione reſeruata Romano Pontifici in articulo mortis, niſi poſteaquam ſanitati priſtinæ fuerit reſtitutus, quàm citò commodè poſſet Apoſtolico ſe conſpectui præſentaret, reincidere denuo ipſo facto in eandem excōmunicationem, notat ibi gl. quamuis ille qui abſolutus fuit ex quo ſcientiam habet quòd non ſe præſentauit, debeat ſe gerere pro excommunicato, iudicem tamen non debere eum denunciare excommunicatum, niſi priùs eo vocato, & cognitione ſummaria ſuper hoc præmiſſa declarauerit illum eſſe moroſum.

Quartò ex *clementina 2. de pœnis, iuncta gl.* Conſtituit enim in ea primùm Pontifex reſignationes beneficiorum certo modo extortas, etiamſi à prælatis reſignantium receptæ ſint, nullius eſſe firmitatis, deinde iniungit locorum ordinariis, vt poſteaquam eis conſtiterit aliquos ſibi ſubiectos prædictam pœnam ac ſententiam incurriſſe, eam publicent, mandéntque executioni. Quo loco publicatio de ſententia declaratoria intelligenda videtur.

Quintò probatur, quia multa dicuntur notoria quæ tamen notoria non ſunt. *c. conſuluit. 1. de appellationib.* atque ideo ibi Pontifex mandat vt prouideat & caueat ne id, quod dubium eſt, pro notorio habeat, quod non aliter prouidere poteſt, quàm habita ſuper notorietate debita cognitione, id per declaratoriam ſententiam promulget.

Sæpe

Sæpe enim etiam periti ſuper notorietate titubant, vt refert Franchus *in d. c. conſuluit.* Vnde & gl. notabilis *in can. de manifeſta 11. q. 1.* loquimur, inquit, de notorio, & quid notorium ſit ignoramus.

Sextò probatur clariùs per text. *in c. porrò, de diuort.* vbi iubet Pontifex eum, qui vxorem propterea, quòd cognata eſſet vxoris defunctæ prioris, abſque Eccleſiæ iudicio, id eſt, abſque declaratoria ſuper eius cognatione dimiſit, ad eam denuo recipiendam eſſe compellendum, etiamſi parentela publica eſſet, atque notoria. Non potuit enim etiam ſtante notorietate abſque Eccleſiæ iudicio ſeparari. Ex hoc optimè infert ibi gl. etiam in notoriis cauſſæ cognitionem, ac ſententiam declaratoriam requiri: ergo.

Septimò & vltimò probatur ex hac ipſa conſtitutione, eiúſque verbis initio huius capitis relatis, ſtatuit enim §. 8. Pontifex vniuersè & nulla facta exceptione reum de carcere curiæ eccleſiaſticæ non extrahi, neque ſeculari curiæ conſignari, niſi cognito priùs per Epiſcopum, an ipſe verè delicta ſuperiùs expreſſa commiſerit, & tamen inter hæc delicta numerantur publici latrones, viarúmque graſſatores, in quibus facillimè occurrere poteſt facti notorietas.

2. In contrarium videtur eſſe communis doctorum conſenſus in notoriis, quæ verè notoria ſunt, nullam omnino requiri cognitionem, nullam declaratoriam ſententiam. Ita in præſenti materia immunitatis expreſsè tenet Io. de Vuiſchis in ſpecie de publico latrone, in quo facilè notorietas occurrit, & probat rationibus, quæ vniuersè probant de omni notorio notorietate facti, vel iuris, quod idem ſentit Geminian. Franchus & alij *in c. cùm ſecundùm leges, de hæreticis in 6. §. confiſcationis,* dicentes in notoriis non requiri ſententiam declaratoriam, ſed ſatis eſſe iudicem aſſignare parti terminum ad excuſandum factum, quod notorium eſſe prætenditur, eáque non excuſante abſque vlla declaratoria procedere ad pœnam iuris ex ipſo incurſam exequendam. Sed quicquid ſit de hac termini aſſignatione, nobis ſatis eſt ſecundùm hos non requiri declaratoriam. Idē ſentit Panorm. *in c. peruenit, de appellationibus*, dicens quando delictum percuſſionis clerici notorium eſt, poſſe iudicem ſtatim præcipere eum vitari, nulla ſuper hoc declaratione præmiſſa. Vnde & idem *in c. ſi clericus laicum, de foro competenti,* & ibi D. Anton. obſeruat in manifeſtis ac nötoriis negationem rei non facere cauſſam dubiam. Eandē prorſus ſententiam expreſsè tenet Innoc. *in c. ex parte, 1. de verbor. ſignif.* dicens in notoriis non requiri propriè ſententiam, ſed fieri quandam iuris executionem. Et idem Innoc. *in c. venerabili, de cenſib.* vbi cùm notorium eſſet notorietate facti monaſterium vocatum de cultura eſſe in Cœnomanenſi villa cōſtitutū, conſequenter debere Cœnomanenſi Epiſcopo ſoluere procurationem, tenet exceptionem Abbatis dicti monaſterij & conuentus, quòd eam procurationem hactenus non ſoluerunt propoſitam per eoſdem, & non probatam, non impedire quominus & Epiſcopi proceſſus legitimus & excommunicatio contra Abbatem prolata ſit valida.

Epiſcopus reo in eccleſiaſtico carcere detento hanc inſtituere cognitionem, an ea prætermiſſa poſſit illum ex Eccleſia extractum tradere curiæ ſeculari.

Neceſſariam autem eſſe huiuſmodi cognitionem, & poſt eam, declaratoriam ſententiam, qua declaretur verè aliquod horum criminum commiſiſſe. Probatur.

Primò ex *c. cùm ſecundùm leges, de hæret, in lib. 6.* vbi ſtatutum eſt eum qui incidit in aliquam pœnam iuris, & in ſpecie cùm quis eſt hæreticus, atque ideo incidit eo ipſo in pœnam confiſcationis omnium bonorum, non poſſe per iudicem ad executionem pœnæ, & in ſpecie ad prædictam pœnam confiſcationis bonorum, niſi priùs per Epiſcopum, vel alium iudicem eccleſiaſticum declaratoria ſententia ſuper dicto crimine fuerit promulgata, qua declaretur verè in hæreſim incidiſſe. ergo pari ratione, cùm priuatio immunitatis ſit pœna, quamuis aliquis aliquod horum delictorum commiſerit, non debet priuari immunitate, aut tradi curiæ ſeculari, niſi priùs declaretur verè id commiſiſſe. Vnde Geminian. Franchus & Anchar. *in dicto c. cùm ſecundùm leges. §. confiſcationis*, hanc tradunt regulam generalem, quantumcumque conſtitutio pœnam irroget ipſo iure, ſemper tamẽ antequam executioni mãdetur, declaratoriam requiri.

Secundò probatur per textũ *in l. eius qui delatorem. ff. de iure fiſci.* vbi cùm conſtitutum eſſet eum, qui delatorem corruperit pro conuicto haberi, ſubdit tamen hanc pœnam non tranſire ad hæredem, & rationem aſſignat, quoniam non perit cauſſa ex eo quòd redempta eſt, vel condemnatio facta videtur, ſed oportet priùs conſtare, & de crimine pronunciari. pronunciari autem eſt per declaratoriam declarari crimen commiſſum eſſe.

Tertiò ex *gl. in clem. 1. de pœnis. §. ſanè, in v. quamcito.* cùm enim conſtitutum eſſet in dicta clemẽtina abſolutum ab excommunicatione reſeruata Romano Pontifici in articulo mortis, niſi poſteaquam ſanitati priſtinæ fuerit reſtitutus, quàm citò commodè poſſet Apoſtolico ſe conſpectui præſentaret, reincidere denuo ipſo facto in eandem excõmunicationem, notat ibi gl. quamuis ille qui abſolutus fuit ex quo ſcientiam habet quòd non ſe præſentauit, debeat ſe gerere pro excommunicato, iudicem tamen non debere eum denunciare excommunicatum, niſi priùs eo vocato, & cognitione ſummaria ſuper hoc præmiſſa declarauerit illum eſſe moroſum.

Quartò ex *clementina 2. de pœnis, iuncta gl.* Conſtituit enim in ea primùm Pontifex reſignationes beneficiorum certo modo extortas, etiamſi à prælatis reſignantium receptæ ſint, nullius eſſe firmitatis, deinde iniungit locorum ordinariis, vt poſteaquam eis conſtiterit aliquos ſibi ſubiectos prædictam pœnam ac ſententiam incurriſſe, eam publicent, mandéntque executioni. Quo loco publicatio de ſententia declaratoria intelligenda videtur.

Quintò probatur, quia multa dicuntur notoria quæ tamen notoria non ſunt. *c. conſuluit. 1. de appellationib.* atque ideo ibi Pontifex mandat vt prouideat & caueat ne id, quod dubium eſt, pro notorio habeat, quod non aliter prouidere poteſt, quàm habita ſuper notorietate debita cognitione, id per declaratoriam ſententiam promulget.

Sæpe

Sæpe enim etiam periti ſuper notorietate titubant, vt refert Franchus *in d. c. conſuluit.* Vnde & gl. notabilis *in can. de manifeſta* 11. *q.* 1. loquimur, inquit, de notorio, & quid notorium ſit ignoramus.

Sextò probatur clariùs per text. *in c. porrò, de diuort.* vbi iubet Pontifex eum, qui vxorem propterea, quòd cognata eſſet vxoris defunctæ prioris, abſque Eccleſiæ iudicio, id eſt, abſque declaratoria ſuper eius cognatione dimiſit, ad eam denuo recipiendam eſſe compellendum, etiamſi parentela publica eſſet, atque notoria. Non potuit enim etiam ſtante notorietate abſque Eccleſiæ iudicio ſeparari. Ex hoc optimè infert ibi gl. etiam in notoriis cauſſæ cognitionem, ac ſententiam declaratoriam requiri: ergo.

Septimò & vltimò probatur ex hac ipſa conſtitutione, eiúſque verbis initio huius capitis relatis, ſtatuit enim §. 8. Pontifex vniuersè & nulla facta exceptione reum de carcere curiæ eccleſiaſticæ non extrahi, neque ſeculari curiæ conſignari, niſi cognito priùs per Epiſcopum, an ipſe verè delicta ſuperiùs expreſſa commiſerit, & tamen inter hæc delicta numerantur publici latrones, viarúmque graſſatores, in quibus facillimè occurrere poteſt facti notorietas.

2. In contrarium videtur eſſe communis doctorum conſenſus in notoriis, quæ verè notoria ſunt, nullam omnino requiri cognitionem, nullam declaratoriam ſententiam. Ita in præſenti materia immunitatis expreſsè tenet Io. de Vuiſchis in ſpecie de publico latrone, in quo facilè notorietas occurrit, & probat rationibus, quæ vniuersè probant de omni notorio notorietate facti, vel iuris, quod idem ſentit Geminian. Franchus & alij *in c. cùm ſecundùm leges, de hæreticis in 6.* §. *confiſcationis*, dicentes in notoriis non requiri ſententiam declaratoriam, ſed ſatis eſſe iudicem aſſignare parti terminum ad excuſandum factum, quod notorium eſſe prætenditur, eáque non excuſante abſque vlla declaratoria procedere ad pœnam iuris ex ipſo incurſam exequendam. Sed quicquid ſit de hac termini aſſignatione, nobis ſatis eſt ſecundùm hos non requiri declaratoriam. Idē ſentit Panorm. *in c. peruenit, de appellationibus*, dicens quando delictum percuſſionis clerici notorium eſt, poſſe iudicem ſtatim præcipere eum vitari, nulla ſuper hoc declaratione præmiſſa. Vnde & idem *in c. ſi clericus laicum, de foro competenti*, & ibi D. Anton. obſeruat in manifeſtis ac nótoriis negationem rei non facere cauſſam dubiam. Eandē prorſus ſententiam expreſsè tenet Innoc. *in c. ex parte*, 1. *de verbor. ſignif.* dicens in notoriis non requiri propriè ſententiam, ſed fieri quandam iuris executionem. Et idem Innoc. *in c. venerabili, de cenſib.* vbi cùm notorium eſſet notorietate facti monaſterium vocatum de cultura eſſe in Cœnomanenſi villa cōſtitutū, conſequenter debere Cœnomanenſi Epiſcopo ſoluere procurationem, tenet exceptionem Abbatis dicti monaſterij & conuentus, quòd eam procurationem hactenus non ſoluerunt propoſitam per eoſdem, & non probatam, non impedire quominus & Epiſcopi proceſſus legitimus & excommunicatio contra Abbatem prolata ſit valida.

3. Probatur autem hæc ſententia. Primò quoniã facti notorietas interdum plus operatur quàm notorietas iuris. Vt enim notat gl. *in Clementina prim.*, *de ſepult.* ad hoc vt quis dicatur publicè excommunicatus, & eccleſiaſtica ſepultura priuetur, non ſatis eſt illa iuris notorietas, quæ oritur ex declaratoria iudicis ſententia promulgata in loco conſueto coram miniſtris curiæ, & ambabus partibus, vel earum altera contumaciter abſente, ſed præterea attendi debet numerus perſonarũ, quæ huiuſmodi declarationi interfuere. ſi enim magnus is fuit, vt facti notorietatem faciat, pro publico eſt excommunicato habendus, & eccleſiaſtica ſepultura priuandus, ſin minor, tãquam occultus excommunicatus ſepulturæ eccleſiaſticæ tradendus eſt: ergo facti notorietas operatur id quod nõ poterat notorietas iuris.

4. Secundò probatur per text. *in c. final. de cohabitat. clericor. ac mulier.* vbi ad euitandum clericum fornicarium, ne eius officium audiamus alterum horum trium ſatis eſt, vel quòd ſit notorium per ſententiã, aut per eius confeſſionem factam in iure, ſeu per euidentiam rei, quæ tergiuerſatione aliqua celari non poſſit, quod eſt notorium notorietate facti: ergo notorietas facti per ſe ſola ſine vlla ſententia declaratoria ſatis eſt ad executionem pœnæ, vt publicum fornicarium euitare teneamur. Affert huius tertij notorij notoritate facti Innoc. *in d. c. fin.* ſi clericus tenet domi concubinam, vel habet publicè filios.

5. Tertiò probatur per text. *in c. cùm ſit Romana.* §. *præterea, de appellationib.* vbi manifeſti raptoris & fornicarij appellatio etiam apud eccleſiaſticum iudicem interpoſita prohibetur audiri, ſicut ille, quem Apoſtolus 1. *Cor.* 5. abſentem & irrequiſitum excomunicauit. quo loco gl. *in v. manifeſtus*, declarat, id eſt, notorius, notàtque in notoriis non audiri appellationem, & abſque ſententia declaratoria procedi ad executionem pœnæ, quod idem notat gl. *in c. peruenit* 1. *eodem tit.* cui multum fauet ille text. qui percuſſores notorios clericorum non obſtante appellatione iubet denunciari excommunicatos, & ſicut excommunicatos ab omnibus euitari, & tamen nihil dicitur de declaratoria ſuper percuſſione, quia notoria fuit.

Quartò probatur per text. iuncta gl. *in l.* 1. *Cod. qui & aduerſ. quos,* &c. vbi patet attendere factum notorium, etiãſi per partes non probetur. Facit optimè text. iuncta gl. *in l. poſt rem iudicatam. ff. de tranſactionib. & l. qui ſententiam. Cod. de pœnis.* 6.

Pro ſolutione aduertendum primò ex Panorm. *in c. veſtra, de cohabit. clericor. & mulier. n.* 12. aliud eſſe publicum, aliud notorium. Publicum enim, ſeu manifeſtum minus eſt quàm notorium, eſt enim publicũ veluti genus ad notoriũ & ad famam. omne autem genus licèt amplitudine & poteſtate latius pateat quauis ſibi ſubiecta ſpecie, quidditate tamen atque eſſentia minus eſt, pauciores enim gradus quidditatiuos continet, vt enim logici loquuntur, additione differentiæ gradúſve alicuius eſſentialis ſupra genus, id eſt, vltra omnes genericos gradus, conſtituuntur ſpecies. Hinc licèt notorium eſſe aliquid 7.

aliquid nequeat, quod publicum non ſit, poteſt tamen eſſe publicũ quod non ſit notorium. Patet hoc per expreſſum text. *in c. tua nos. de cohabit. clericor. ac mulier.* vbi Pontifex de clericis publicè cõcubinas habentibus ita apertè diſtinguit, *ſi crimen eorum ita publicum eſt, vt debeat notorium appellari, cùm eo caſu nulla poſſit tergiuerſatione celari, nec teſtis, nec accuſator eſt neceſſarius; ſi verò publicum eſt, non ex euidentia, ſed ex fama, eo caſu ad eorum condemnationem teſtibus opus eſt.* Vt in publicum ex fama poſſit tergiuerſatio cadere, quæ cadere omnino non poteſt in notorium. Exempli gratia, in caſu dicti c. *tua nos*, ſi clericus domi ſecum habeat matrem, & cum illa teneat etiam concubinam, ſed dat externa ſigna cõcubinatus, publicus quidem fornicarius eſt, notorius non eſt, poteſt enim tergiuerſari, dicens eſſe pediſſequam, ſeu famulam matris; quòd ſi vel ſine matre teneat concubinam dans externa ſigna concubinatus, aut quamuis ſimul & matrem teneat & concubinam, tractando eam publicè vt concubinam, habeátque ex ea filios, quos filios ſuos vocet, tótque adſint coniecturæ, vt omnem adimant tergiuerſandi locum, iam notorius fornicarius eſt.

8. Aduertendum ſecundò gloſſam *in c. veſtra, de cohab. cleric. & mulier. in v. notorium*, diſtinguere triplex notorium, vnum facti, quòd nempe ita exhibet ſe conſpectui hominum, vt nulla poſſit tergiuerſatione cælari, de quo *in c. tua nos, & c. final. eodem tit.* Alterum eſt notorium iuris, de quo aliquis condemnatur, vel eſt in iure confeſſus, de quo *in dicto c. veſtra, & dicto c. final. de cohabit. cleric. & l. vltima. ff. de ſtatu hom. & l. res iudicata. ff. de re iudic.* & in hoc notorio aliquando requiritur probatio, ſi negetur, vt *in c. ſicut nobis, de ſententia, & re iudicata.* Tertium eſt notorium præſumptum, vt eſt paternitas, filiatio, conſanguinitas. *l. quia ſemper. ff. de in ius vocando, & c. conquerente. de filiis preſbyter. & c. porrò, de diuort.* vbi notorium vocatur quòd quis ſit filius, pater, propinquus, ſiue cognatus. Notorium facti *in dicto c. veſtra n.* 14. Panormit. ita definit, eſt factum, cuius teſtis eſt populus, quod adeò euidens eſt, vt nullus ſit tergiuerſationi locus, deſumpſit autem ex Archidiacono *in can. de manifeſta 11. q. 1.* & clariùs deſumitur ex text. *in c. cum dilectis filiis, de purgat. canonica.* Vbi cùm pars expoſuiſſet crimen cuiuſdam presbyteri vſqueadeo publicum fuiſſe, ac notoriũ, vt nullus penitus exiſteret inficiationi locus, Pontifex iiſdem verbis id reaſſumit, quo cognoſcamus hoc eſſe propriè notorium, & clariùs *in c. tua nos. de cohabit. clericor. & mulier.* vbi cùm dixiſſet Pontifex, ſi crimen ita publicum ſit vt meritò debeat notorium appellari, nec teſtem, nec accuſatorem eſſe neceſſarium, rationẽ adducit, quia huiuſmodi crimen nulla poteſt tergiuerſatione celari. ergo hoc eſt quod facit crimen notorium, quòd non cadat in illud vlla tergiuerſatio. Notorium iuris in genere ita definiri poteſt, eſt id quod oritur ex his, quæ aguntur in iudicio. gl. definiuit per duos actus, de quo

aliquis condemnatus, vel in iure confeſſus eſt. Addit Panorm. ibi tertium actum claræ probationis, per quam quis eſt in iudicio conuictus. Notorium demum præſumptum eſt illud quod oritur ex actibus extraiudicialibus, iure vehementer ex illis præſumente. Vbi definiri poteſt eſſe notorium iuris artificio inductum, ius enim præſumit euidentiam quandam ex actibus externis, vbi nulla alia euidentia eſſe poteſt. Exempli gratia, quòd aliquis ſit pater, alius filius, alius cognatus, nulla omnino ratione euidenti probari poteſt; ex eo tamen quòd quis aliquem vocat filium, tractat vt filiũ, putat eũ filiũ, publicè ius præſumit notoriũ hunc eſſe patrem, illum eſſe filium.

9. Aduertendum tertiò notorium facti triplex eſſe, vnum facti permanentis. Verbi gratia, quòd palatium ciuitatis, ſeu communitatis ſit in platea, quod dicitur notorium, quaſi notum omnibus ſcire volentibus. pro hoc *auth. qui ſemel. Cod. quomodo & quando iud. & cap. euidentia, de accuſat.* Hac eadem ratione notoria dicuntur edicta, quia permanent, non autem vox præconis ea edicentis, quæ ſtatim tranſit, & paucis innoteſcit. Alterum eſt notorium facti tranſeuntis, & non redeuntis, vt ſi quis clara luce in conſpectu populi hominem occidit, notorium quidem tunc eſt, ſed non manet ſemper notorium. Tertium eſt notorium facti interpolati, cuiuſmodi eſt factum vſurarij frequenter dantis ad vſuras notoriè, non enim eſt in continuo dandi actu, ſed modò dat vni, deinde alteri, & ita deinceps. Ad hæc notoria facti communiter tria neceſſariò requiruntur, ſecus notoria non ſunt. Primum, quòd factũ ſit publicum coram multis, ex quo naſcitur multorũ ſcientia. Secundum qualitas temporis, quòd actũ ſit diurno tempore, & clara luce, ita vt illi multi qui viderunt, clarè viderint, & cognouerint totum factum. Tertium qualitas loci publici, vbi multi homines præſentes eſſe & videre potuerũt. Ex his oritur talis notorietas, vt nullus reliquus ſit tergiuerſandi locus.

Aduertendum quartò cùm quærimus an in notoriis requiratur cognitio cauſſæ, citatio partis, iuris ordo, ac ſententia declaratoria, poſſe quæri ad duos fines: primò ad finem pronunciandi in cauſſa principali, & condemnandi ad pœnam delicti: ſecundò ad finem decidendi de aliquo atticulo incidente, ſeu ad finem agendi aliquid ordinẽ habẽs ad cauſſam principalem: tertiò ad finẽ procedendi ad pœnam ipſo iure latam, ſeu incurſam. exempli gratia, clericus notorius concubinarius eo ipſo incurrit pœnam hãc, quòd eſt ab omnibus vitãdus, nec ab eo ſunt audienda diuina officia, & eſt dignus aliis grauibus pœnis: ſi ergo quæramus an in notorio cõcubinatu clerici requiratur cognitio, &c. in ordine ad eum vitandum, aliter dicendum eſt ac ſi quæramus an requirantur hæc eadem ad illum grauibus aliis pœnis puniendum. Ita cùm quærimus an in notorio latrone, graſſatore, aſſaſſino & ſimilibus confugientibus ad Eccleſiam requiratur cognitio, citatio, ſententia declaratoria ſuper crimine, &c. vel quærimus ad effectum illum afficiẽdi debitis pœnis, vel ad effectum tradendi eum iudici ſeculari. His ſuppoſitis, 10.

Primò

11. Primò certum eſt de hoc notorio delicto ad priuandum reum immunitate non eſſe neceſſe Epiſcopo cognoſcere, ſeruato iuris ordine. Probatur, quia ſi hoc eſſet neceſſe, cogeremus Epiſcopos ad formandos contra reos confugientes ad Eccleſiam in delicto notorio ſolemnes proceſſus criminales ſuper tota cauſſa contra perſonas ſeculares in cauſſa merè ſeculari, quod non minus ſpiritualibus eorum functionibus, quàm intentioni præſentis conſtitutionis aduerſatur.

12. Secundò in notorio facti licèt communiter dicatur requiri citationem, hoc tamen locum habet cùm agitur ad reum condemnandum de crimine, vel quando reus aliquam poteſt habere excuſationẽ, ſeu tergiuerſationem, quod non eſt verè notorium, non autem quando agitur de aliquo articulo incidente, vt eſt de cauſſa immunitatis in facto verè notorio, in quod non poteſt vlla cadere tergiuerſatio, ex Panormitano. Cùm etiamſi præſens eſſet, nulla illi defenſio competeret, cùm enim, vt ait Panormitanus *in c. veſtra. de cohabit. cleric. ac mulier. n.* 18. citatio partis idcirco requiratur vt illa ſe defendat, conſequens, vbi conſtat nullam competere defenſionem, fruſtrà fieri citationem; multo minus requiretur citatio ad effectum extrahendi de Eccleſia, & tradendi eundem iudici ſeculari, cùm ad id nihil aliud per Epiſcopi cognitionem intendat Pontifex, quàm vt Epiſcopus cognoſcat reum verè commiſiſſe aliquod horum delictorum, quod cùm ſufficienter abundéque cognoſcatur per huiuſmodi facti euidentiam & notorietatem, nihil aliud præterea opus eſt facere.

13. Tertiò quoniam poteſt in huiuſmodi caſu illa etiam notorietas intercedere, quæ oritur ex geſtis in iudicio. Si reus, exempli gratia, poſteaquam aliquid horum commiſit captus per iudicem, confeſſúſque in iudicio, vel conuictus, aut etiam pronunciata ſententia damnatus dilapſus è carcere, vel de manibus miniſtrorum ad Eccleſiam cõfugiſſet, dico etiam in hoc notorio iuris ſine citatione, nullóque ſeruato iuris ordine, ſi ſolùm iudex ſecularis oſtendat Epiſcopo ipſius rei confeſſionẽ in iudicio factam, vel acta, quibus in iudicio conuictus eſt, aut ſententiam contra eum pronunciatam, debere Epiſcopum abſque alia cognitione iubere eum tradi curiæ ſeculari.

Probo autem ſimul hoc tertium & ſecundum præcedens dictum per expreſſum text. ***in c. cum dilectis, de purgat. canon.*** vbi Innocentius III. dãnat proceſſum & cõceſſionem quarundam Eccleſiarum ablatarũ cuidam ſacerdoti propter crimen incertum, & cauſſam affert, quia iudicum relatio continebat contraria & repugnantia; cùm enim retuliſſent crimen dicti presbyteri vſqueadeo publicum ac notorium fuiſſe, vt nullus daretur inficiandi locus, tamen eidem presbytero terminum peremptorium præfixerunt, quo ſi poſſet canonicè ſe purgaret, ſi enim crimen ita notorium erat, non erat vlla indicenda purgatio, ſed in eum damnationis ſententia promulganda. Ex hoc Pontificis diſcurſu ita ad rem noſtram argumentor: ideo implicat eſſe aliquid notorium, & dari terminum, quia notorium nullum relinquit locum inficiationi, multo minus probationi, terminus autem datur ad inficiandum, opponendum, excuſandum, probandum: 14.

ergo ſicut non poteſt dari terminus, ita nec citatio fieri, quæ eodem ſpectat, quo terminus.

15. Demum probo ex *c. veſtra, c. tua nos, & c. final. de cohabit. cleric. & mulier.* quando clerici fornicarij ſunt notorij, tenentur omnes eos vitare, & prælatus nulla facta declaratione poteſt ac debet iubere eos vitari, & eis interdicere diuinorum celebrationem, vt expreſsè docet Felin. *in c. cùm non ab homine, de iudic. n.* 10. *verſ. limita quartò.* vbi tenet ad ſententiam declaratoriam tunc ſolùm requiri citationem in materia excommunicationis in iure latæ, quādo debet diſcuti factum, propter quod dicitur illam incurriſſe. Non autem cùm quis declaratur excommunicatus, præſuppoſito delicto pro indubitato, vt eſt in notoriis. Idem docet Romanus *conſilio* 482. *ad finem*, & hoc modo exponit ibidem Felin. deciſionem Rotæ 21. quæ eſt in antiquis, dicentem, vbi petitur aliquem declarari excommunicatum, non requiri quidem litis conteſtationem; requiri tamen partis citationem, dicens hanc deciſionem Rotæ locum habere vbi diſcutitur factum, non autem vbi factum eſt notorium. Eodem modo intelligit Nicol. Milius *in ſuo repertorio, in v. citatio.* §. 82. facit text. *in c. peruenit* 1. *de appellationibus*, & *ibi* Abbas, & Philipp. de Peruſio. Demum idem Felin. quoniam hactenus de ſola materia excommunicationis locutus erat, ſubdit: in alia verò materia ab excommunicatione, quamuis non eſſet opus declaratoria ſententia, tamen opus eſſet aſſignare terminum. & ſtatim limitat, niſi eſſet factum in quod nulla cadere poſſet excuſatio, tunc enim nulla termini aſſignatione opus eſſet, citat Abbatem *in c. accepta, de reſt. ſpoliato, col.* 2. & eundem Abbatem, & Antonium *in c. in noſtra, de cohab. cleric. ac mulier.*

Quartò dico, licèt ordinariè ad 16. procedēdū ad pœnā latā in iure ex aliquo facto incurſā requiratur ſententia declaratoria, & conſequenter etiā ad priuandū reū priuilegio immunitatis in aliquo horum caſuum, eúmque ſeculari curiæ conſignandum, tamen quando factum eſt verè notorium vt nullam admittat tergiuerſationem, nulla opus eſt ſententia declaratoria. eſt aperta Felini ſententia *in dicto c. cùm non ab homine, de iudic. n.* 9. & 10. Cùm enim *n.* 9. multis probaſſet requiri declaratoriam, poſtea verò 10. hanc primam adhibet limitationem: niſi factum adeò ſit notorium, vt non ſit vllus tergiuerſādi locus, allegat Abbatem *in dicto c. cùm non ab homine, & in clem.* 1. *de cenſib.* & Baldum *in l. iubemus* 2. §. 1. *Cod. de ſacroſan. Eccleſ.* & Dominicum tam *in c. cùm ſecundum, de hæret.* quàm *in c. ordinarij.* §. *quod ſi fortè, de officio ordinarij, lib.* 6. Et certè non ſolùm ratio ipſa, & doctorum auctoritas, ſed ipſamet vox declaratoriæ apertè conuincit hoc ipſum. Declarare enim eſt aliquid obſcurum, dubium, occultum aperire, atque in lucem efferre. Quādo ergo factum eſt ipſa luce clarius, & omnibus certè, determinatè, clarè, ac notoriè cognitum, iam ex ſeipſo declaratum eſt. ergo nulla eget iudicis declaratione, ſed ſolùm executione.

Quintò dico, cùm Principes ſe- 17. culares, eorúmque curiæ miniſtri ac iudices virtute §. 8. præſentis conſtitutionis ſimpliciter & abſolutè

lutè prohibeantur quemquam de Eccleſia etiam in caſibus hic expreſſis extrahere, niſi de Epiſcopi licentia, & ad ſuos carceres ducere, aut contra eos procedere, niſi cognito priùs per Epiſcopum illum verè horum aliquid commiſiſſe, reóque de mandato eiuſdem Epiſcopi per iudicem eccleſiaſticum illis conſignato, quamuis probabile ſit huiuſmodi diſpoſitionem non habere locum in notoriis, quoniam Pontifex in hac conſtitutione non intendit iuri communi, ſed indultis tantùm detrahere, vt patet ex apertis verbis §. 8. in initio, quæ ſic habent, *Ne autem curiæ ſecularis miniſtri facultate illos per ſe propria auctoritate extrahendi ſibi olim, vt præfertur, attributa, & per præſentes reuocata, abutantur*, &c. De iure autem communi cognitio & ſententia declaratoria non eſt neceſſaria ad exequendam ſententiam ipſo iure incurrendam in notoriis, in quibus tergiuerſatio locum non habet, ſed ſolùm in his, quæ notoria non ſunt, & aliqua ratione tergiuerſari, excuſari, aut defendi poſſunt. Quia tamen poſſet curia ſecularis prætendere caſum aliquem eſſe notorium qui verè notorius non ſit, ideo curia ſecularis ſtatim mittat ad Epiſcopum, qui de criminis hoc loco expreſſi notorietate doceat: vt ſi Epiſcopus ex totius populi vocibus, vel aliàs cognouerit eſſe notorium, ſicut ſecularis curia prætendit, permittat eos procedere, aut iubeat illum eis conſignari; ſin de notorietate dubiter, iubeat eũ ad carceres curiæ eccleſiaſticæ duci. caueat autem Epiſcopus ne leui ex cauſa dubitet; ne tantorum ſcelerum notoriorum impedire punitionem cum populorum offenſione, aut retardare videatur. Profero exempla, ſi Io. Georgius Lanza bannitorum in hoc regno princeps atque dux bannitus latro publicus, graſſatórque viarum notorius vt Neapolim metu Illuſtriſſimi atque Excellentiſſimi Comitis Oliuares in hoc regno Proregis aufugit, ita ad aliquam confugiſſet Eccleſiam, puto non ſine magna populi offenſione adeò notoriè ſceleſtum hominem potuiſſe iuſſu Epiſcopi duci ad carceres curiæ eccleſiaſticę, ibique detineri donec Epiſcopus de cauſſa cognoſceret, & curiæ ſeculari tradi iuberet, adeò non habet locum hæc diſpoſitio in notoriis.

Sextò dico eſto, certum ſit hanc diſpoſitionem de licentia petenda ab Epiſcopo, de cognitione cauſſæ per eum habenda, &c. habere locum in notoriis; tamen ſecularis curia, quæ hæc non faceret, non violaret immunitatẽ Eccleſiæ, peccaret tamen mortaliter contra hoc præceptum, ſi abſque vrgenti cauſſa id faceret. Probatur primum, quoniam Pontifex hac conſtitutione non modò non reſtituit his immunitatem, ſed eam de nouo aufert. ergo non ſeruare hæc, non eſt immunitatis tranſgreſſio. Probatur ſecundum, quoniam tranſgrediuntur graue præceptum ſanctæ Matris Eccleſiæ ſine vrgenti cauſſa, quæ eos poſſit excuſare. ergo peccant mortaliter. Poteſt autem facilè occurrere vrgens cauſſa, quæ excuſet, quoniam dũ aditur Epiſcopus, præſertim ſi valdè diſtet, ille poteſt de hoc loco moueri, & ſe occultare, poteſt etiam data temporis opportunitate fugere. 18.

poſſunt

poſſunt occultari; huiuſmodi enim perſonæ peſtilentes, & pernicioſæ reipublicæ, multos habent protectores & defenſores, vel quia ab ipſis adeò pernicioſis ſibi timent, vel quia eorum opera ad multa delicta vtuntur, vel quia volunt conſeruare eos ſibi beneuolos, vt eis vti poſſint ſi quando neceſſitas occurrat. Hi omnes timentes, ne ſi huiuſmodi reus veniat in manus curiæ, & tormenta ei adhibeantur, eos reuelet, omnes quàm diligentiſſimè eos liberare ſtudent, quòd ſi omnino non poſſint, nituntur eum veneno necare, vt itereat antequam torqueatur, eóſque reuelet, hanc ob causã expedit reipublicæ hunc ſtatim capi, itáque arctari, vt nemo poſſit eum alloqui. quare qui ob hanc vrgentem cauſſam, quæ in multis caſibus particularibus vrgẽtior eſſe poteſt, hęc faceret, immunis eſſet etiam à peccato, ratione boni publici quod procurat, cenſendúmque eo caſu Rom. Pontificem non intendere hunc eo præcepto ligare.

19. Vltimò dico ſalua reuerentia ſedis Apoſtolicæ aliter intendentis, videri mihi qui in caſu notorio ex vrgenti cauſſa extraheret reum ſine licentia Epiſcopi, duceretque ad carceres curiæ ſecularis, non teneri eundem reſtituere Eccleſiæ, neque Epiſcopum debere hoc petere, aut ad id obligare. Primum probo; quia tota obligatio reſtituendi naſcitur ex eo, quòd Eccleſia ſpoliata eſt ſuo confuga, ſupra quem ius iam habebat, & quia ipſe reus ſpoliatus eſt ſua debita libertate, quam ratione immunitatis in Eccleſia poſſidebat. At cùm notorium eſt delictũ, quod caret immunitate, neque Eccleſia, neque reus acquiſiuit huiuſmodi poſſeſſionem, notoriè enim conſtat illi non deberi, aut ſi fortè acquiſiuerunt poſſeſſionem de facto, de iure tamen nullam acquiſiuerunt. Qui autem ſpoliatus non eſt poſſeſſione de iure habita, ſed ſolùm de facto, tamquam nullo iuris commodo ſpoliatus, reſtitutionem petere non poteſt. Vnde & gl. ibidem in v. *Commodo*, diſtinguit aliud eſſe poſſidere, & aliud retinere, nec ſufficit probare ſpoliationem, niſi probetur quòd priùs poſſederit, & quòd non competat reſtitutio, vbi nulla poteſt eſſe poſſeſſio iuris, probat multis exemplis, nam hæreticus non poteſt petere reſtitutionem rerum eccleſiaſticarum. 23. q. 7. *c.* 1. *&* 2. nec laicus reſtitutionem decimarum, licèt de facto eas poſſederit, quia de iure poſſidere non poteſt. Ita reus horum delictorum hac conſtitutione expreſſorum de iure non poteſt acquirere poſſeſſionem libertatis in Eccleſia, neque Eccleſia de iure poteſt acquirere eius poſſeſſionẽ vt eũ defendat. ergò neuter poteſt petere reſtitutionem, & quamuis petat, non tamen eſt reſtituendus. Secundum quòd Epiſcopus non debeat ad id obligare, probo, quia de iure non competit reo, neque Eccleſiæ, petere reſtitutionem, & quamuis petatur, tamen de iure reſtitutio non eſt facienda. ergo Epiſcopus non debet ad eam faciendam cogere.

Ad primum argumentum partis affirmatiuæ reſpondeo ex Geminiano, Francho, Ancharano & aliis *in dicto c. §. confiſcationis*, illam regulam communiter quidem habere locum, non autem in notoriis, quæ ſe ipſis quòd notoria ſunt declarata ſunt, & omnibus conſtant. Vnde ſi quis eſſet notoriè hæreticus, & pro hæ- 20.

tico

retico notorio ſe gereret, poſſet etiam abſque vlla Epiſcopi declaratione contra eum procedi ad pœnam confiſcationis.

21. Ad quatuor ſequentia argumẽta ſimul vnico pænè verbo reſpondeo ex illis ipſis apparere diſparitatẽ rationis, in omnibus enim illis caſibus opus eſt cognitione cauſſæ ac declaratione ad finem adipiſcendæ ſcientiæ & cognitionis, quæ non habebatur, quod deficit in notoriis, in quibus cumulatiſſimè habetur cognitio non ſolùm ab Epiſcopo, ſed à toto etiam populo.

22. Ad ſextum reſpondeo id eſſe peculiare in matrimonio, tum ne facile viri dimittant vxores, & vxores viros ſub parentelæ prætextu, tum vt cùm matrimonium ſit ſacramentum, non ſine Eccleſiæ auctoritate ſeparetur, tum quia parentela in certis gradibus ſeparet matrimonium, & ſi notorium erat de parentela, fortè nõ erat notorium de gradu parentelæ, tũ quia facta ſeparatione propter parentelã, non ſolùm quoad torũ, ſed etiã quoad vinculum, liberum eſt vtrique coniugũ ad alia vota conuolare; quare tũ vt ceteri intelligant ſe tutò cum his poſſe contrahere, & abſque peccato, tum vt amoueatur ſcandalum, quod ex ſecũdis amborum coniugum nuptiis oriri poteſt, conuenientiſſimè in his etiam notoriis autoritas Eccleſiæ debet in ſeparatione interuenire.

23. Ad ſeptimum colligi poteſt reſponſio ex quinto, ſexto & ſeptimo dicto, & formaliter & directè reſpondeo præſentem diſpoſitionem non habere locum in notoriis, habet enim ſufficientem & ſuperabundantem cognitionem Epiſcopus cognita facti notorietate, ideóque poteſt ſtatim iubere reum tradi & conſignari curiæ ſeculari. Hæc enim cognitio non alium in finem inſtitui iubetur ab Epiſcopo, niſi vt Epiſcopus habita veritatis notitia, & informata ſua conſcientia non erret in tradendo reo curiæ ſeculari, vt declaratum eſt per breue particulare Sanctiſſimi Domini noſtri Domini Clementis Papæ octaui, qui hodie feliciſſimè & cum magno reipublicæ Chriſtanæ commodo vndecimum iam annum ſedet in Petri cathedra. ſub datum Romæ 6. Februarij anno Domini 1597. Põtificatus ſui anno V. vbi ad Archiepiſcopũ Panotmitanũ Illuſtriſſimũ & Reuerẽdiſſimũ Don Didacũ de Ahedo de hac cognitione ſic ſcribit. *Si tamen tibi ſummariè, ſimpliciter, extraiudicialiter, & quantũ pro cõſcientia tua informatione ſufficere videbitur, horum delictorum aliquod perpetraſſe compereris.* At hic habet conſcientiam ſufficientiſſimè informatam notorietate delicti, ideo non alio opus habet.

Quæ cognitio ſit Epiſcopo neceſſaria ad tradendum reum curiæ ſeculari.

CAPVT XV.

Qvanvis in §. 8. præſentis conſtitutionis exactam quãdam cognitionem de hac immunitatis cauſſa requirere videatur Põtifex in Epiſcopo, vt poſſit tradere & conſiguare reum curiæ ſeculari, nempe vt cognoſcat an reus verè crimẽ ſuperiùs expreſſum cõmiſerit, ita vt quandiu non cogno- 1.

ſcit ipſum, ea verè commiſiſſe, tradere eundem nequeat, veritatem autem in huiuſmodi delictis aſſequi perquam difficile eſt, tamen certum eſt adhuc longè maiorem requiri in iudice cognitionem ad reum de crimine condemnandum, quàm in Epiſcopo, ad eundem ſeculari curiæ tradendum & conſignandum. Addo longè maiorem cognitionem requiri in Epiſcopo, aliòve eccleſiaſtico iudice ad tradendũ curię ſeculari hæreticum relapſum, aut clericum in aliquo publico enormíque crimine incorrigibilem, quàm ad tradendum eidem curiæ reum, qui quodlibet horum delictorum commiſerit. Ideóque videndum eſt hoc loco quænam ſcientia ad hoc requiratur.

2. Aduertẽdũ eſt autẽ primò cognitionẽ iſtã de alicuius crimine duobus modis poſſe maiorem, vel minorem eſſe. Primò ex modo cognoſcendi, quæ enim habetur in iudicio procedendo in forma figuráque iudicij, ſeruatóque iuris ordine, citata parte, receptis teſtibus, aliiſque adhibitis ſolemnitatibus conſuetis, ſiue vera ſit, ſiue falſa, pro certa atque indubitata haberi ſolet, ita vt iudicem obliget ad iudicandum iuxta illam ſi iudicare velit, etiamſi illi conſtet eam eſſe falſam, quia interfuit ipſi facto, ídque propriis oculis intuitus eſt, atque aliter ſe habere oculatus teſtis cognoſcit. Dixi, ſi velit iudicare, non enim hoc caſu ad id tenetur, ſed poteſt deponere officium, & ſucceſſori id relinquere. Hæc enim ſcientia eſt ſcientia publica, quæ ita in iudicio acquiritur à iudice tamquã perſona publica, à qua recedere in iudicando illi non licet, ob contrariã ſcientiã quã habet vt perſona priuata propter ſcandalum, quod ſequeretur, videretur enim iudex corruptus, aut iniuſtus & iniquus, ſi ab ea ſcientia publica recederet, de ſua enim priuata teſtari nequit, ne ſit iudex ſimul & teſtis, quod par etiam ſcandalum gigneret, ſolùm tenetur hoc caſu cautiùs procedere in teſtium examine, ſi fortè illi diligentiùs examinati titubent, aut pugnantia teſtentur. Altera eſt cognitio & ſcientia extraiudicialis ſummaria, ſimplex ex proborum hominum ſimplici narratione ſiue ſcriptis, vel certè abſque publica ſcriptura, quę tamquam omni prorſus ſolemnitate carens, ex ipſo cognoſcendi modo imperfectiore rationabiliter minor cenſetur.

Secundò poteſt cognitio maior 3. eſſe, aut minor, ex certitudine cognitionis, quæ in materia facti, de qua loquimur, valde pẽdet ex certitudine & infallibilitate teſtiũ, vt quo teſtis eſt infallibilior, & maioris auctoritatis, eo ſit certior & cógnitio, qua ratione poteſt extraiudicialis cognitio maior eſſe iudiciali, ſi quis extraiudicialiter ab vno vel altero fide digno, quẽ ſcit non mentiturum, etiãſi de propria vita periclitaretur, cognouerit factum aliquod, certius cognoſcit, quàm index, qui per ſex, vel plures teſtes, leues homines, & non tantæ auctoritatis, ac veritatis, aut etiam per tormenta cognoſcit in iudicio ſeruato iuris ordine.

Aduertendũ ſecundò ipſammet 4. cognitionẽ iudicialẽ poſſe eſſe maiorem, aut minorem, vel quia pluribus probata eſt teſtibus; coniecturis, indiciis, aut conteſtibus, vel quia fide dignioribus & grauioribus,

uioribus, vel quia vna habet probationes quoad partem tantùm aliquã facti, alia quoad omnes partes & totũ factum, vel quia eſt confeſſio ipſius rei, in altera verò deeſt, in vna habetur cõfeſſio rei per tormenta, & in iiſdem tormentis cõcors ratificatio, in altera verò vel ſola confeſſio ſine ratificatione, in vna ſunt teſtes cõſtantes, in altera verò vacillant, vel titubant.

5. Notandũ tertiò contra reos criminũ confugientes ad Eccleſiam duas ſemper fuiſſe vſu receptas cognitiones, in cauſis præſertim dubiis, vnã circa immunitatẽ ipſam, debereturne reo in illo caſu, quæ cognitio incidebat ratione confugij ad Eccleſiam. Alteram circa delictum & cauſſam principalem ad puniendum reum. Illa neceſſariò præcedere debebat, hæc verò ſubſequi, de perfecta cognitione loquendo, quæ ad puniendum reum ſufficiens eſſet; nam cognitio quædã imperfecta ſuper cauſſam principalem, quantum ſatis eſſet ad reũ capiendum, carcerandúmve, quæ ſtatim cõmiſſo delicto, vel ad inſtantiam partis, vel ex officio inſtitui ſolet, etiam antequam dẽ immunitate cognoſceretur etiam hodie inſtitui ſolet, dum enim ad Epiſcopum recurritur pro obtinenda carcerandi rei licentia, fiſcus vacare ſolet informationibus contra reum capiendis, ſemper autem minor cognitio requiſita fuit, & vſque hodie minor requiritur ad pronunciandum de immunitate, quàm ad reum condemnandũ. Nã primò certum eſt cõmunis doctorũ ſententia ſemper fuiſſe ſatis de cauſſa immunitatis cognoſcere sũmariè, ac ſine partis citatione, id quod expreſsè ſentit Aufrer. in *ſtylo parlamenti 2. parte, tit. de forma arreſtorum, arreſto* 116. Iacob. de Belloviſo *in ſua pract. iudiciar. tit. de inquiſit. &* 1. *forma.* Hippolyt. de Marſil. *in ſua pract. crimin. in principio.* Io. Ferrar. *in ſua pract. tit. de forma inquiſ. col.* 2. quos refert & ſequitur Remig. *in tract. de immun. Eccleſ. q.* 2. & probat hac ratione; quia id cõmune eſt in omni informatione & cognitione, quæ fit ad finem ſciendi quomodo procedendum ſit in cauſſa. Secundò, quia huiuſmodi informationes ſunt ſecretæ, ex quo ſequitur fieri etiam poſſe ſine ſcriptis. De crimine verò ipſo, graui præſertim, cuiuſmodi eſſe ſolet, cùm dubitatur an debeatur illi immunitas ad puniendum reũ, opus eſt plena cognitione iudiciali, ſeruato iuris ordine, non modò citata parte, ſed etiam audita, & adhibitis ad eruendam eius confeſſionẽ tormentis, ſi ſufficiens ſit probatio ad tormenta, aſſignatóque debito termino ad ſe defendendum, & ad probandum etiam contra confeſſa in tormentis.

Secundò ad pronunciandum de cauſſa immunitatis ſemper minor cognitio fuit ſatis, quàm ad reum de crimine condemnandũ. Potuit enim iudex ſemper pronunciare in cauſſa immunitatis ex probationibus non adeò certis atque euidentibus, cognitioneque ex dictis probationibus imperfecta, ſicut imperfectæ ſunt probationes, & ex illis probationibus, poterat enim contra reum pronunciare excludẽdum eſſe ab immunitate, ſi ita ex illa imperfecta cognitione formaſſet ſententiam ſuam. Ad condemnandum verò reum de crimine, neceſſariæ ſemper fuerunt, & ſunt vſque hodie neceſſariæ probationes certæ, atque euidentes, ita vt in dubio ſemper teneatur pronunciare pro reo.

Ratio huius diuerſitatis eſt,quoniã ſemper iſtæ duæ cognitiones fuerunt diſtinctæ, & impoſſibile fuit cognoſcenti de immunitate acquirere certam, & euidentem cognitionem, quæ in dubiis, & vbicũque non eſt vera notorietas, haberi non poteſt in criminalibus, niſi in fine cauſſæ, poſt longa tempora, poſt tormenta, & poſt defenſiones à reo factas, etiam contra ea, quæ in tormentis confeſſus eſt, vt ſæpe contingit in hoc regno, vbi cùm procedatur ex abrupto, cauſſaque ex tormentis inchoëtur, poſteaquam enim confeſſus eſt delictum in tormentis, & illud ratificauit vim tormentorum ferre non valens, probat non raró per teſtes multos ac fide dignos, impoſſibile fuiſſe ſibi committere illud crimen, quod eſt confeſſus, quòd tunc longè aberat à loco delicti, & eo ipſo die, quo delictum commiſſũ eſt in vno loco, ipſe in loco valde remoto eadem etiã hora feciſſe contractus, comparuiſſe in iudicio, fuiſſe detentum in carceribus, &c. Cùm enim ad certam euidentémque cognitionem acquirendã, tam multis opus ſit, ad quæ iudex cauſſæ immunitatis non poteſt ſe extendere, neceſſariò ſequitur olim ſemper minorem, & non adeò certam cognitionem fuiſſe requiſitam ad pronunciandum de cauſſa immunitatis, ſicut ad reum de crimine condemnandum.

6. Veniamus ad nouum ius præſentis conſtitutionis, in hoc ſanè id requiritur, vt patet ex §. 8. Epiſcopum, ſeu perſonam ab eo deputatam, debere cognoſcere an reus crimina ſuperiùs expreſſa commiſerit. At hæc cognitio magna eſſe videtur, cùm veritas non niſi pleno proceſſu iudiciali cognoſci poſſit. Abſque dubio tamen putandum eſt longè minorem ſcientiam requiri, & non maiorem quàm antiquitus fuerit requiſita. Neque enim vero ſimile eſt intendiſſe Rom. Pontificem committere Epiſcopis ſpiritualibus negotiis, ac rebus occupatis, vt ſecularem curiam anteuertant, & ſolemnem proceſſum inſtituant ſuper cauſſis immunitatis, quæ quotidie occurrunt. Cùm præſertim id illis impoſſibile ſit, niſi ſimul de crimine cognoſcant, cuius tamen tota cognitio contra laicos ad ſecularem iudicem pertineat. Quare verba illa conſtitutionis, an verè crimina expreſſa commiſerit, cum grano ſalis intelligenda ſunt, vt eam veritatem aſſequi ſtudeat, quàm ſummariè atque extraiudicialiter poteſt, ita vt cõſcientiam ſuam formet illum verè commiſiſſe, vel non commiſiſſe delictum, & ſecundùm conſcientiam ita formatam pronunciet. Probo, quia huiuſmodi articulus de immunitate reorum non maior eſt articulo, qui vulgo vocari ſolet de competentia iudicis. Pronunciare enim in cauſſa immunitatis nihil aliud eſt quàm pronunciare, an iudex laicus ſit iudex competens ad procedendum criminaliter contra reum, qui ad Eccleſiam confugit. At iſte articulus de competẽtia iudicis nõ hanc requirit de iure proceſſus ſolemnitatem. Confirmatur, quia ſi tantã adhibere diligẽtiã huic formãdo proceſſui Epiſcopus teneretur, ex hoc ipſo Epiſcopi proceſſu, atque ex ſẽtentia data per Epiſcopũ, ſeu perſonã ab eo deputatã, qua pronuncia-tur reo non deberi immunitatem,

poſſet

poſſet ſecularis iudex procedere ad condemnationem ipſius rei, niteretur enim legitimo ſolemníque proceſſui. Demum ſi ad id Epiſcopus teneretur, in longum produceretur cauſſa immunitatis, & in plures nõ modò menſes, ſed annos interdum, vt in cauſſis criminalibus accidere non rarò ſolet, quod nimis grauatè ferrent iudices ſeculares. nimis grauarentur rei ſi tam lõgis carceribus detinerentur, qui tandem ad immunitatem admitterentur, nec parum de ipſa immunitate Eccleſiarum cũ his ipſis detraheretur, qui cùm immunitas illis competeret, tã longis carceribus vexarentur. Sed & hoc ipſum ad tollendam omnem dubitationem per ſedẽ Apoſtolicam nuper apertiſſimis verbis declaratum eſt. Cùm enim Illuſtriſſimus & Reuerendiſſimus D. Don Didacus de Ahedo Archiepiſcopus Panormitanus, magnæ vir ſanctitatis, erga reos pius, & largiendis eleemoſynis profuſus, à Sanctiſſimo Domino Papa Clẽmẽte VIII. qui eccleſiaſtici B. Petri patrimonij recuperandi zelo, obtenta ſine bello, atque armis Ferraria de manibus Sereniſſimi D. Cæſaris Eſtenſis, Ferrariç hodie degit, quęſiuiſſet quanta cognitione in hac cauſſa confugij opus eſſet, hoc reſponſum accepit publicis literis in forma breuis ad eum datis die 6. Februarij anni Domini 1597. Pontificatus ſui anno V. Si tibi ſummariè, ſimpliciter, extraiudicialiter, & quantum pro tuę cõſcientiæ informatione ſufficere tibi videbitur, conſtiterit reos homicidium prædictum (agebat enim de homicidio quodam proditorio, & ſub ſpe immunitatis prope Eccleſiam commiſſo) perpetraſſe. Hac adeò clara atque aperta ipſius apoſtolicæ ſedis declaratione conſtat qua veritate debeat Epiſcopus cognoſcere, delicta hac conſtitutione expreſſa verè eſſe commiſſa, vt reum ſeculari curiæ tradi & conſignari faciat.

Quid faciendum ſit Epiſcopo, cùm vel ipſemet, vel perſona ab eo deputata per huiuſmodi ſummariam cognitionem non format conſcientiam niſi dubiam, num commiſerit reus aliquod huiuſmodi delictorum.

CAPVT XVI.

PRo declaratione aduertendum eſt initio Epiſcopum in hac materia immunitatis poſſe triplicem formare conſcientiam iuxta probationum diuerſitatem. Primò conſcientiam omninò certam & indubitatam, vt in caſu verè notorio, vel adeò publico, vt multos habeat teſtes, & conteſtes fide dignos qui teſtantur de viſu, & nullum habeat teſtem in contrarium, vel paucos parum fide dignos, præſertim verò ſi ad hæc accedat titubatio partis, & ſi ipſa facti natura ita videatur probabiliter contigiſſe, aut debuiſſe contingere. Secundò conſcientiam probabilem, quæ ex teſtibus & cõiecturis ita re vera videatur illi, licèt non ſit tanta euidentia & certitudo vt in priore, & contrarium habeat, ſeu videatur illi habere aliquã probabilitatem. Tertiò conſcientiã verè dubiam, ita vt auditis teſtibus atteſtantibus in vtramque partem, conſideratíſque omnibus coniecturis verè nuter in vtramque partem 1.

eius animus, & in neutram magis propendeat, quòd tam multi ſunt vtrinque teſtes, & æquè graues, tam probabiles vtrinque coniecturæ, vt etſi in altera parte ſit maior numerus teſtium, in alia ſint teſtes grauiores, vel probabiliores coniecturæ, quæ multitudini teſtium æquiualeant, vt Epiſcopus & perſona ab eo deſignata maneat ita ſuſpenſa, vt non videat vtram in partem poſſit inclinare, de duobus prioribus caſibus non eſt diſputandum, conſtat enim ſatis eſſe vtramuis illarum cognitionum, ſeu conſcientiarum ad negandam reo immunitatem, iubendúmque eum ſeculari curiæ tradi & conſignari. Tota ergo diſputatio de tertia conſcientia inſtituenda eſt, & videndū quid ſit faciendum Epiſcopo, cùm ipſe, vel eius deputatus omnibus conſideratis non poteſt formare conſcientiam niſi dubiam.

2. Videtur autem ex vna parte debere iudicare pro reo, iuxta illud commune dictum iuris apud doctores receptiſſimum, & naturali iuri valde conforme, in dubiis pro reo. *c. duobus, de ſententia & re iudicata, c. ex literis, de probationibus, & c. cùm ſunt partium, de regul. iur. lib. 6. & l. fauorabiliores. ff. de regul. iur.* & doctores vtriuſque iuris in his ipſis iuribus idem docent communi conſenſu. Afferunt exemplum Philipp. & Franchus *in d. c. cùm ſunt partium*, quando actor & reus pariter probant, vel per teſtium numerum per omnia æqualem, vel per æqualis auctoritatis inſtrumenta. Hæc autem declaratoria Epiſcopi, num delictum ſit ex his enumeratis, ſi feratur contra reum, condemnatoria eſſe videtur, damnat enim illū ad priuationē immunitatis. Ratio autem naturalis, 3. cui innituntur prædicta iura, eſt efficaciſſima ad probandum in dubiis fauendum eſſe reo, nempe quia in dubiis æquè poteſt reus eſſe innocens ac malefactor, tolerabilius, aut melius etiam eſt malefactorem liberari in dubio, quàm innocentem puniri. Horret enim natura punitionem innocentis, non ita horret nocentis, & noxij liberationem, cùm multas ob cauſſas poſſit malefactor liberari, inter quas hæc eſt non infima, quia dubium eſt an ſit malefactor.

4. Ex altera verò parte videtur debere Epiſcopum in huiuſmodi dubio pronunciare contra reum, ſi enim in toto iudicij progreſſu ab initio vſque ad finem faueamus reo, vix vllus aliquando reus condemnabitur, quod pernicioſum fore reipublicæ nemo non videt, cauſſa enim immunitatis non modò principium eſt iudicij iſtius, ſed quodammodo præambula ante iudicium de crimine; ergo in ea fauendum non eſt reo. Hinc & iura interdum actori fauent. ſtatutum eſt enim in lege *ſi quis intentione, ff. de re iudicata*, ambiguam actoris orationem eius fauore interpretandam eſſe. Secundò multo măgis fauet huic ſententiæ quòd in cauſſa immunitatis cum fauore actoris eſt coniunctus fauor communis ac publici boni, ne delicta maneant impunita ſub immunitatis prætextu, niſi cùm cauſſa eſt certa.

5. Gl. *in d. c. cùm ſunt partium, in v. actori*, diſtinguit tria cauſſæ, vel iudicij tempora, principium, medium, & finem, ſtatuítque principio quidem actori fauendum eſſe,

ſe, in fine verò reo, in medio autem cui fauendum ſit nihil dicit in ſpecie, ſed remittit ſe ad aliam gl. *in c. cùm ad ſedem, de reſt. ſpoliatorum in v. & pertinentiis*, quæ expreſsè addit in medio præſumi pro vtroque, ſeu vtrolibet, & fauendum vtrilibet. Confirmat autem duo illa dicta alterius gloſæ, vt initio litis actori faueatur, in fine verò reo, id quod recipiunt doctores *in d. c. cùm ſint partium, & d. c. cùm ad ſedem.* Bart. *in l. dic initio. ff. qui ſatiſda. cog.* Iaſon *in l. non eſt nouum. ff. eodem*, & alij.

6. Hinc ad præſentem difficultatem reſponderi poteſt, cùm quæſtio, ſiue articulus, an reus commiſerit aliquod horum criminum, propter quod ab immunitate excludendus ſit, non pertineat ad finē, ſed ad principium cauſſæ, atque hinc cauſſa ſumat originem, imò, vt dixi, hoc ſit præambulum quoddam ad cauſſam, valde probabile videri ſi Epiſcopus in hoc ſit dubius iudicandum eſſe fauore actoris contra reum, quòd ſi ſecularis poſtea iudex per ſuas informationes & proceſſum in eadem ſit tandem dubietate, in qua fuit Epiſcopus, debebit in fine cauſſæ iudicare pro reo. Fauet huic ſententiæ ratio, quoniam ſi Epiſcopus in hoc dubio faueat reo, admittendo eum ad immunitatem, tollit actori omne ius agendi criminaliter ad pœnam iure debitam reo. Cui enim per Epiſcopi ſententiam iudicatum eſt deberi immunitatem, impoſſibile eſt infligi pœnam corporalem debitam. Si verò contrà actori faueat aduersùs reum, non tollit reo ius ſuum defendendi ſeſe legitimè, probādi ſuam innocentiā, & eximendi ſe ab omni pœna, neque vllum facit illi præiudicium in ipſa cauſſa. Et confirmatur, quoniam ius actoris ad petendum contra reum debitas pœnas ſecundùm leges æquale eſt iuri ipſius rei ſe defendentis, ad oſtendendum ſe non commiſiſſe tale delictum, cùm vtrumque naturale ſit, ius autem competens reo ex priuilegio immunitatis, cùm ſit humanum poſitiuum minus eſt iure illo naturali actoris ad petendam pœnam debitam. ergo potius fauendum eſt actori vt conſeruentur vtraque iura naturalia integra quæ paria ſunt, quàm reo, cuius fauore conſeruatur illi ius poſitiuum immunitatis cum præiudicio iuris naturalis actoris ad petendam pœnam debitam actione criminali. Demum probatur, quia Pontifex in hac ipſa cauſſa fauet actori contra reum, vt expreſsè patet ex vltimis §. 8. verbis, vbi remouet reo appellationem, ſi contra ipſum Epiſcopus iudicet verè aliquod horum criminum commiſiſſe. non negat verò appellationem actori ſi Epiſcopus pro reo iudicet non commiſiſſe aliquod horum delictorum; ergo & nos debemus iudicare pro actore contra reum.

Sed contra hanc determinationem occurrunt mihi nonnullæ graues difficultates. 7. Prima quòd ſaltem in hoc noſtro Siciliæ regno iudicando in dubio contra reum, ac conſequenter tradendo illum curiæ ſeculari, multum præiudicatur reo, & in re valde graui. Cùm enim in criminalibus procedatur ex abrupto, & cauſſa inchoetur ex tortura, palàm eſt reum ſtatim atque conſignabitur curiæ ſeculari torquendum fore,

quod

quod graue damnum corporale eſt. Quòd ſi in tormentis non valens ea ferre confiteatur delictum,& delicti qualitatẽ, difficilem faciet ſuam defenſionem, contra huiuſmodi enim confeſſionem valde claras & euidentes probationes afferre deberet ad obtinendam liberationem, quas non eſſet neceſſe ita claras & euidentes eſſe,niſi ea confeſſio præceſſiſſet.

8. Secunda difficultas, quòd reus plerumque nõ poteſt probare ſuam innocentiam omnimodam. exempli gratia, ſe non occidiſſe hominem, quia de hoc conuincitur per teſtes: poſſet autem probare non eſſe eam qualitatem criminis,quæ prætenditur,v.g. non occidiſſe mediante pecunia,qui ſi in dubio ad immunitatem admitteretur, euaderet omnem pœnam, poſteaquam autem traditus & conſignatus fuerit curiæ ſeculari, per Epiſcopum, ſeu de eius mandato, probato homicidio, etiamſi non probetur qualitas, vel ab eo ſufficienter reprobetur, ſuſpendetur tamquã homicida. Quæ quoniam nimis grauia damna ſunt, videntur etiam quantum fieri poteſt prçcauẽda.Vnde mihi multo tutiora videntur pro ſcientia Epiſcopi quæ ſequuntur.

9. Primò quando Epiſcopus, vel ipſemet dubius eſt, vel perſona, cui id cõmiſit,verè dubia eſt, debet adhibere aliquam maiorem diligentiam examinando, vel examinari faciendo plures teſtes, vel eoſdem diligentiùs, ſi fortè aliquid aliud explicent,quod aliquam veritati lucem afferat, vel partem monere de inſufficienti eius probatione, qua contra reum non niſi dubiam faciat fidem,expectareque per tempus aliquod illi aſſignatum,ſi fortè pleniùs probet.

Secundò ſi non allatum ſit aliquid,quod dubietatem tollat, adhibeat duos,vel quatuor alios iudices, vt ſint imparia vota, ſtetúrque maiori parti. 10.

Tertiò ſi iſtis etiam dubia res videatur, declaret reum non commiſiſſe illud crimen, etiamſi de crimine conſtet, de qualitate ſolùm dubitetur, quandiu enim probationes de qualitate criminis,propter quam neganda eſſet immunitas,non maiorem faciant fidẽ, quàm verè dubiã, certè non eſt probata qualitas, quæ ab immunitate excludat.ergo ea nõ probata, non poteſt reus excludi, neque ſeculari curiæ conſignari. 11.

Vnde ad illud gloſſę de initio cauſæ reſpõdeo hîc eſſe duas diſtinctas cauſſas,vnã immunitatis quę coram Epiſcopo, vel ab eo deputato tota tractatur;alterã delicti,quę tota tractatur corã iudice ſeculari;nõ eſſe autẽ vnã cauſſam,quę corã eccleſiaſtico inchoata iudice, corã ſeculari poſtea terminetur.Cauſſa igitur immunitatis habet pro termino tradere reũ curiæ ſeculari, vel eundem illi negare.ergo non pertinet ad principium,ſed ad finem cauſſæ de hac re pronunciare. 12.

Quartò dico,ſi iudicetur pro reo in huiuſmdi dubio,nullũ prçiudiciũ fit actori;ſi verò iudicetur cõtra reũ pro actore, graue prçiudiciũ fit reo, aut ſi quod vtrobique præiudicium ſit, præiudicium certè quod fit actori,reparabile eſt per appellationem,ſi enim pro reo feratur ſententia, poteſt actor appellare, non contrà. Præiudicium verò rei cùm careat appellatione,irreparabile eſt. Sunt autem duo grauia rei præiudicia,quæ allata ſunt *n.7.& 8.* 13.

PARS.

PARS TERTIA.

De remotione appellationis in cauſſa immunitatis Eccleſiarum

NE cauſſa immunitatis in longum protracta per appellationes reorum, moretur iuſtitiam partis, atque ipſorum reorum punitionem contra commune ac publicum reipublicæ bonum, & Eccleſiarum prætextu diutius ligentur manus iudicum laicorum, atque inde occaſio ſumatur oblatrãdi contra eandem ſanctiſſimè inſtitutam immunitatem, atque in commune odium eam vocandi, ſanctiſſimè, prudentiſſiméque Greg. XIV. in hac ſua nouiſſima conſtitutione interdixit reis omnẽ appellationem, illis verbis §.8. in fine: *Túncque demum de mandato Epiſcopi per iudicem eccleſiaſticum curiæ ſecul.ri quacunque appellatione poſtpoſita conſignetur.*

Ad quos pertineat hæc appellationis remotio, ſeu quinam prohibeantur in cauſſa immunitatis appellare.

CAPVT XVII.

1. QVONIAM appellatio eſt ab inferiore iudice ad ſuperiorẽ prouocatio, quæ in eum finem introducta eſt, vt liceat cuique partium, ſi ſe ab inferiore iudice grauatum ſenſerit, coram ſuperiore iudice ius ſuum quærere, quo ſublato remedio graſſari poſſent inferiores iudices in ſanguinem, atque in bona innocentum, ideo appellatio remedium iuris eſt, fundatum in iure naturali, atque adeò bene firmitérque in eo fundatum, vt tolli non poſſit iure humano, niſi vbi aut friuola præſumitur, aut ad prorogandam dumtaxat litem, retardandam pœnam, partémve contrariam litis longitudine fatigandam, in certis caſibus interpònitur, in quibus tamen ſi veritas præſumptioni iuris contraria deprehendatur, vel deferendum eſt appellationi, quamuis prohibita videatur, vel alio remedio ſubueniendum eſt iuri partis, quæ grauatur, præſertim verò quando domum, quod ex remotione appellationis, atque ex ipſius ſententiæ executione ſequeretur, eſſet irreparabile. Horret enim omne ius innocentem irreparabili damno affici iniuſtè, cùm iura omnia, legéſque iuſtitiæ tuẽdæ intendant. Hinc facile colligere poſſumus id, quod in præſenti intendimus. Cùm tres perſonæ interuenire poſſint in hoc iudicio, perſona rei confugientis ad Eccleſiam, perſona actoris à reo offenſa, & perſona fiſci agentis, vel ſimul cum actore coagentis ad pœnam delicti contra reum; an remoueatur appellatio à perſona dũtaxat rei, an verò etiam à perſona actoris & fiſci. Ad hoc autem venandum ſupponamus, ſi quælibet caium appeller, quid aut appellanti vtilitatis, quid damni aduerſæ parti poſſit accidere, & cuiúſnam aut grauiora, aut irreparabiliora damna, aut ex ipſa appellatione, aut ex appellationis remotione conſequantur. De perſona rei illud primò certum eſt eam ſemper quo criminoſior fuerit, eo magis appellaturã à ſententia iudicis declaran-

tis immunitatem illi non compeтere, ſiue quòd ſi ſuæ confidat cauſſæ, ſperat ſe obtenturam immunitatē, & Eccleſiæ defenſionē, qua obtenta criminalis cauſſa in ciuilem commutatur, & extremum ſupplicium in leuem aliquam pœnam conuertitur, ſiue quòd ſi ſuæ diffidat cauſſæ, appellationis remedio deſperatam iam ſine appellatione vitam, iamiámque per ſecularem curiam auferendam prorogет in multos dies, atque in longum trahat, quod eſt vnicum remedium, & ſacra ſalutis anchora in cauſſis capitalibus: frigeſcit enim interea & læſæ partis feruor, & fiſci, & iudicis, quo deferueſcente calore miteſcunt omnes, & vel partis remiſſione, vel iudicis æquitate, vel Principis indulto, vbi pars non eſt, mortis pœnam reus euadit, vt par reus commodum ex appellatione quantumuis friuola, atque ex ipſa Eccleſiæ immunitate conſequatur mortis euadendæ. Partis verò contrariæ, atque adeò fiſci ipſius conatus eadē appellatione, qua ſuam vitam, membraque tuetur, eludit ſiue iure obtineat Eccleſiæ immunitatem à iudice ad quem, ſiue ipſa cauſſæ prorogatione aduerſarios fatiget, vel ſaltem frigeſcente ſanguine mitiget. Si contrà iudice inferiore iudicante pro reo, aut actor appellet, aut eo deficiente fiſcus, & apud iudicem ſuperiorem obtineat reum ab immunitate excludi, non idcirco obtinet contra reum mortis, aut mutilationis pœnam, ſed ſolùm vt in cauſſa procedatur, & cognoſcatur de delicto. Manent autem reo ſuæ defenſiones integræ, manent appellationum in cauſſa ipſa ſubterfugia, manent omnia iura eius integra, ſolo immunitatis iure priuatur, vt ſi innocentiā ſuam probauerit, liberetur, ſi dubiam fecerit mitiùs ſaltem puniatur. Sibi verò ipſi nihil hac appellatione aut actor lucratur, aut fiſcus, ſed quicquid lucratur, contra reum lucratur, vt dictum eſt. Ex his apparet aut omnino nullā, aut leuem, parúmque rationabilem cauſſam fruſtratoriè & calumnioſè appellandi ſuppetere aut actori, aut fiſco, atque ideo non facilè contra eos præſumi quòd fruſtratoriè & per calumniam appellent, reum verò vrgentiſſimas habere rationes per omnē calumniam appellandi, faciléque & rationabiliter contra eum præſumi quòd fruſtratoriè, vt dictum eſt, ac per calumniam appellet, ille enim de vita ſua tuenda extremóque ſupplicio vitando laborat, cui qualiſcumque appellatio multum confert. Actor verò & fiſcus de vita alteri auferenda, cui alienæ vitæ appellatio legitima in hac cauſſa immunitatis parum obeſt, illegitima verò & calumnioſa omnino nihil, niſi vt aliquantiſper reus in carceribus curiæ eccleſiaſticæ detineatur.

Hinc ſequitur, ſi cui rationabiliter, & ex probabili præſumptione in hac cauſſa immunitatis neganda eſt omnis appellatio, negandam eſſe reo, non autem aut actori, aut fiſco. quod & hac optima ratione adductus fecit ſapientiſſimus Pontifex in hac conſtitutione §. 8. vt ex illis ipſis eiuſdem §. vltimis verbis apertiſſimè apparet, vbi dicitur: *quacumque appellatione poſtpoſita conſignetur miniſtris curiæ ſecularis.* loquitur enim in caſu, quo Epiſcopus cognoue- 2.

rit

rit reum verè commiſiſſe aliquod illorum criminum, quæ in ſuperioribus expreſſa erant, vt propterea reus tamquam immunitate carens ſeculari curiæ tradendus, & conſignandus ſit, vnde & tradi & conſignari præcipit; quoniam autem huiuſmodi realem traditionem & conſignationem impedire poterat appellatio, ideo omnem remouet appellationem, dicens, *omni appellatione poſtpoſita conſignetur.* quod diligenter obſeruandum eſt, non enim ſimpliciter tollit in cauſſa immunitatis appellationem, ſed eam ſolùm tollit, quæ impedire poteſt ne reus, qui hæc commiſerit ſeculari curiæ, realiter & cum effectu conſignetur. Hoc autẽ impedire non poteſt neque partis, neque fiſci appellatio. Quibus optatiſſimum eſt quamprimum fieri hanc conſignationem, neque imaginabile eſt actorem & fiſcum ab hac ſententia, qua reus iubetur tradi curiæ ſeculari, appellaturos, ſtultum enim eſſet appellare ab ea ſententia in qua obtentum eſt quicquid petebatur. Soli reo competere poteſt hæc appellatio, atque ideo ſolius rei appellatio remota hoc loco eſt, atque prohibita.

3. Quòd autem rectè Pontifex non negauerit in hac cauſſa appellationem parti, aut fiſco vices partis gerenti, apparet etiam ex dictis, quoniam contra hos non eſt probabilis præſumptio quòd fruſtratoriè & per calumniam appellent, & quoniam etiamſi ita appellarent, parum commodi conſequerentur, parúmque nocerent reo, neque eius impedire iuſtitiam poſſent, & longè probabilius eſt eos legitimè & ex graui cauſſa appellare, vt grauiter læderentur, ſi eis debita appellatio negaretur, amitterent enim omnem actionem criminalem, atque omne ius ad necem, & ſanguinem rei, à quo grauiter ſunt offenſi, quod contrà accidit in reo, etiamſi ex probabilibus præſumptionibus debita illi ac legitima appellatio tolleretur, quia ſemper manet illi integra in iudicio, quo de crimine agendum eſt, defenſio.

An hæc clauſula, omni appellatione poſtpoſita, *neget omnẽ omnino appellationem non modò fruſtratoriam, & inanem, ſed etiam rationabilem, ac iuſtam.*

CAPVT XVIII.

NON eſt de hac ſolùm clauſula diſputandum, ſed de omnibus ſimilibus, quæ partim in iure, partim in Apoſtolicis reſcriptis, præſertim verò in cauſſis delegandis paſſim reperiuntur, per quas omnis appellatio prohibetur.

Panormitanus *in c. ſuper eo, de appellationibus n.* 10. diſtinguit in hac materia inter ius antiquũ decreti, & nouum ius decretalium, dicens antiquo iure decreti *can. ad Romanam, & can. ſequenti* 2.*q.*6. remotionem appellationis tam ipſo iure expreſſam, quàm Apoſtolicis reſcriptis remouiſſe ſolùm friuolam appellationem, fruſtratoriam, & iuſta probabilique cauſſa carentem, iure autem nouo decretalium 1.

per Innocentium III. *in c. paſtoralis, de appellationibus* §. 1. expreſsè conſtitutum eſſe per huiuſmodi clauſulas remouentes appellationem, non friuolam modò, ac fruſtratoriam, ſed iuſtam etiam, ac rationabilem ex quacumque rationabili, grauíque cauſſa factam, ea ſolùm excepta, quæ expreſſo iure indulgetur. Et rationem adducit ibi textus, quia cùm fruſtratoriæ appellationi, etiamſi non remoueatur, deferendum non ſit, neque ab ipſo iudice à quo, non modò à iudice ad quem, neque poſſit impedire negotium, vel curſum cauſſæ quaque ratione retardare, conſequens eſt remotione appellationis aliquam aliam appellationem, quæ negotium impediret, remoueri, vt ius, ſeu reſcriptum illam remouens operari aliquid poſſit. Hanc autem dicit eſſe eam omnem quæ in iure non expreſsè indulgetur. Hinc per textum *d.c. paſtoralis* duplex firmari poteſt regula. Prior affirmatiua, remotione appellationis remoueri omnem omnino appellationem, quæ expreſſo iure non indulgetur. Poſterior, quacumque appellationis remotione non remoueri eam, quæ expreſſo iure indulgetur.

2. At de hac ipſa diſpoſitione dicti *c. paſtoralis* valde dubium eſt inter doctores an aliquid hodie operetur. Propterea quòd non deſunt, qui eam reuocatã putent, ſiue ab eodem Innocentio *in c. vt debitus, de appellationibus*, edito in Concil. Gen. ſiue ab alio Pontifice *in c. edoceri, de reſcript.* aut *in c. inter ceteras, de ſententiã & re iudicata*.

3. Ac Panorm. tam *in d. c. paſtoralis*, quàm *in d. c. vt debitus*, refert multos doctores poſt gloſſam *in d. c. vt debitus*, dicentes per d. c. *vt debitus* reuocatam eſſe diſpoſitionem d. c. *paſtoralis*, & ad remouendas calumnioſas appellationes quæ & partem frequenter grauabant, & iudicum inferiorum auctoritatem minuebant, generaliter eſſe prohibitum ne quis ante ſententiam appellaret, niſi ex cauſſa rationabili allegata coram iudice à quo, quæ quoties talis fuerit, vt ſi probaretur, appellatio legitima iudicaretur, teneatur iudex à quo illi deferre, cauſſáque per dictam appellationem ad iudicem ad quem deuoluatur, etiam in illis caſibus, in quibus appellatio remouetur. eandem ſententiam refert ibidem Panormitanus fuiſſe antiquorum doctorum, & curia, ſicut (inquit) audio, eam in praxi ſeruat.

Hoſtienſis verò *in ſum. tit. de appellationibus. §. qualiter ſit appellatio. verſ. ſed & iudex* partim aſſentitur huic ſententiæ quoad reuocationem d. c. *paſtoralis*, partim verò diſſentit, quoad ius nempe, per quod dictum capitulum reuocetur. 4. Putat enim non eſſe correctum per capitulum *vt debitus*, in quo nulla fit mentio clauſulæ appellationem remouentis, ſed per capitulum *edoceri, de reſcript.* & per capitulum *inter ceteras, de ſent. & re iudicata*, in quibus fit expreſſa mentio dictæ clauſulæ appellationem remouentis, quæ ambæ decretales in delegato loquuntur, cui cauſſa committitur, appellatione remota. Nam in d. c. *edoceri* Innocentius III. contra 5. quendam Abbatem, qui contra tenorem literarum Apoſtolicarum appellationem remouentium,

tium, appellauerat, ſtatuens eius appellationem non valere, non affert cauſſam, quia contra formam literarum Apoſtolicarum appellaſſet, neque quia in caſu expreſſo iure non conceſſo, ſed quia ex cauſſa non ſufficiente appellauit, quæ ſi probaretur, adhuc appellationi deferendum non eſſet, erat autẽ cauſſa quoniam in literis contra eum impetratis ſolius Abbatis mentio fiebat, nulla facta mentione monaſterij. Hanc autem cauſſam ad appellandum inſufficientem eſſe Pontifex declarat, quoniam cùm Abbas ex officio teneatur ſui monaſterij negotia gerere, ſatis fuit eius tãtùm, & non monaſterij fieri mentionem. neque hæc cauſſa ad appellandum ſufficiens fuit, niſi aliqua alia rationabilis cauſſa ſuffragetur. Ex quo apparet quòd ſi qua alia rationabilis cauſſa adeſſet, quamuis in iure non expreſsè conceſſa, licita ac valida ea appellatio cenſeretur, non obſtante clauſula appellationem remouente. Demum addit cauſſam quæ ad validandam dictam appellationem ſufficeret, ſi Abbatis ac monaſterij negotia eſſent omnino diſtincta. Tunc enim Abbas nòn iam eſſet ex officio monaſterij procuratot, atque ideo neceſſe fuiſſet Abbatis ac monaſterij expreſſam fieri mentionem, vt ideo non expreſſo monaſterio, vt opus erat, legitima ac valida Abbatis appellatio cenſenda foret. Habemus ergo expreſsè per hunc textum cauſſam probabilem etiam in iure non conceſſam appellationem validare etiam in caſu, in quo expr.ſsè remota eſt appellatio.

6. Item *in c. inter ceteras, de ſent. & re iud.* Alex. III. expreſsè ſtatuit, cùm cauſſa aliqua delegatur alicui, appellatione remota, & ſententia fertur iniqua à iudice delegato, oportere euacuari ſententiam, neque illi ſtandum eſſe, ſi iniquitatem contineat manifeſtam. Quo loco obſeruanda ſunt hæc duo dicta, euacuari ſententiam oportere, & illi ſtandum non eſſe, quæ inter ſe pugnantia videntur. Quod enim ait, euacuari oportere, ſupponere videtur validam eſſe ſententiam, quæ euacuanda ſit, atque irritanda, ſeu per iudicem annullanda, ac conſequenter appellationem ad iudicem ſuperiorem, vt ab eo euacuetur validã fore. Quòd verò ſubdit illi ſtandum non eſſe, ſupponere videtur ſententiam ipſo iure nullam; ſemper enim ſententię ſtandum eſt, præterquam quando nulla eſt ipſo iure. Conciliat hæc duo Panormitanus ibi declarando vnum per aliud, nempe illi ſententiæ ſtandum nõ eſſe quominus poſſit ab ea appellari, & quamuis remota ſit appellatio, iniquitas tamen ſententiæ poteſtatem faciat, vt legitimè appellando, ſententiæ, cui aliàs, propter remotionem appellationis ſtandum eſſet, non ſtetur, ſed agatur ad eius retractationem corã iudice ad quem.

Secundò conciliat, ſaluando quidem vtrumque, ſed ad diuerſa referendo, quod ipſa verba textus innuunt manifeſtè, vt ſi ſolùm ſententia ſit iniqua, valida ſit, ſed appellatione tamen euacuanda; ſi verò non modò ſit iniqua, ſed manifeſtè iniqua, eo quòd iniquitatem contineat manifeſtam, illi tamquam manifeſtè inualidæ ſtandum non ſit etiam citra appellationẽ, ſed ſolùm via nullitatis impugnanda ſit. Ex his apparet fauorabiliores eſſe reuocationi c. *paſtoralis*, hos duos textus, in quibus eam fundat Hoſtienſis,

ſtienſis, quàm textum c. *vt debitus*, in quo fundauit eandem Panormitanus.

7. Eandem ſententiam non ſemel, aut iterum, ſed frequenter repetit, probátque Baldus. Nam *in c. ſicut Romana, de reſcript.* expreſsè docet clauſulam *appellatione remota*, non eradicare, hoc eſt, non omnino tollere beneficium appellationis, & *in c. ſuper quæſtionum, de off. iudicis delegati*, ait remotionem appellationis nihil operari, ſi appellationis cauſſæ ſint veræ in facto, & iuſtæ quoad iuris diſpoſitionem. Idem *in c. vt debitus, de appellationibus*, cùm varias doctorum ſententias de effectibus dictæ clauſulæ retuliſſet, vltimò ſubdit ſententiam dicentium eam nihil operari,& hanc permultis

8. rationibus probat. Adducit autem diuerſis in locis diuerſas rationes ex naturali iure petitas. Prima, quoniam remedium appellationis eſt naturalis iuris.cap. *ſicut Romana*, ſæpe citato, cui non poteſt humano iure derogari, eſſet enim naturalem tollere defenſionem. Secundò, quoniam quando adſunt duæ illæ conditiones, quòd cauſſa propter quam appellatur, & vera eſt in facto, & iuſta quoad iuris diſpoſitionem, non poteſt appellatio tolli, quin ſimul ipſa iudicij ſubſtantia, naturaque peruertatur, quæ in veritate & iuſtitia tota poſita eſt. Hanc rationem adducit Bald. *in d. c. ſuper quæſtionum.* Tertia habetur tam *in d. c. ſuper quæſtionum*, quàm *in c. prudentiam, de iudic. vlt. not.* quia licèt in modico præiudicio, quale ſolet eſſe in interlocutoriis, locum fortaſſis habere poſſit appellationis remotio. Modicum enim damnum propter iuris, ac principis delegantis auctoritatem æquo animo ferendum eſt. *l. quoties, Cod. de precib. Imperatori offerendis.* Tamen vbi præiudicium eſt graue, vt in definitiuis ſententiis eſſe ſolet, præſertim verò in criminalibus, vbi de magno damno perſonali agitur, ad quod depellendum habemus ius naturaliſſimum impræiudiciabile, locum habere non poteſt.

Quarta ratio poſita eſt ab eodem *in c. vt debitus*, vbi ſuprà, *num.* 4. quoniam Princeps non poteſt expreſsè conſtituere, vt iniquæ ſententiæ ſtetur. argumentum *l. meminerit. Cod. vnde vi.* & ſi hoc faceret, manifeſtam inferret iniuſtitiam. ergo neque poteſt contra iniquam ſententiam remouere appellationis remedium, quia aliquando nullo alio remedio vti poſſumus.

Quinta ratio, quoniam neque veriſimile eſt, neque præſumi debet Principem remouentem in aliquo caſu appellationem intendere, aut velle opprimere innocentem, aut iter illi ad ſuam neceſſariam, iuſtámque defenſionem præcludere; præſertim verò Romanum Pontificem miſerorum refugium, atque innocentum vnicum protectorem, apud quem tamen pænè ex ſtylo curiæ frequentiſſimo huiuſmodi clauſula appellationem remouens apponi reſcriptis ſolet. Iudicio autem valde probabili colligimus hanc non eſſe eius mentem, quòd ferè ſemper huiuſmodi reſcripta ſic concludi ſolent, vt auditis hinc inde partibus, quod iuſtum fuerit decernatur. ergo in illis ipſis cauſſis, in

in quibus Pontifex appellationem remouet, iuſtitiam, non autem grauamen partis intendit.

9\. Contrariam ſententiam tenet expreſsè Panormitanus tam *in d. c. paſtoralis, de appellationibus, n.* 8. quàm *in c. vt debitus, eodem titulo n.* 13. Pro qua ipſe refert Hoſtienſem, non tamen refert locum, Ioannem Andream, & alios, ac demum teſtatur eſſe ſententiam communem modernorum. Felinus præterea *in c. paſtoralis, de officio & poteſtate iudicis delegati.* §. *final. n.* 18. eandem ſequitur, dicens tutius eſſe ſimpliciter tenere clauſulam remouentem appellationem ſemper eſſe intelligendam iuxta diſpoſitionem dicti c. *paſtoralis, de appellat.* Hic refert pro eadem ſententia Baldum *in l.* 2. *ad finem, Cod. de appellat. recipien.* Idem tenet D. Antonius *in d. c. paſtoralis*, licèt aliter poſtea dixerit *in d. c. vt debitus, de appellationibus.* Hi omnes ſentiunt vſque hodie manere firmam diſpoſitionem dicti capituli *paſtoralis*, & per clauſulam, *appellatione remota*, omnem prorſus appellationem prohiberi, ſiue fiat cum cauſſa, ſiue ſine cauſſa, excepta ea quæ expreſſè iure indulgetur.

10\. Primò apud me certum eſt diſpoſitionem capituli *paſtoralis* neque reuocatam eſſe per diſpoſitionem capituli *vt debitus*, neque quoquo modo correctam. Eſt contra doctores relatos per Panormitanum *n.* 3. Non eſſe quidem reuocatum probo diuerſis rationibus adductis per doctores. Tres rationes adducit Panorm. *in c. paſtoralis n.* 8. primam deſumit ibi Panormitanus ex gl. *in c. vt debitus, in v. ante ſententiam*, quoniam capitulum *vt debitus*, loquitur limitatè de appellatione ab interlocutoria, textus verò in capitulo *paſtoralis* loquitur vniuerſè atque illimitatè de omni appellatione: ergo non poteſt hic textus vniuerſaliter diſponens per illum diſponentem in particulari reuocari. Secundò quia textus capituli *vt debitus* non loquitur de caſu in quo appellatio eſt remota, ſed generaliter de appellatione interloquutoria; textus verò capituli *paſtoralis* loquitur in ſpecie quando appellatio eſt remota. ergo potiùs ille textus reuocatur, aut limitatur per iſtum, quàm contrà. Generi enim derogatur per ſpeciem, non ſpeciei per genus. *cap. generi, de regul. iuris lib.* 6. Tertia ratio, quia *in c. inquiſitioni*, quod editum eſt multis annis poſt textum capituli *vt debitus*, editum eſt enim à Gregorio IX. diſtinguit Pontifex de clauſula remouente appellationem, num poſita ſit in medio, an in fine reſcripti. Vult enim plus operari in vno loco, quàm in alio: ergo poſt diſpoſitionẽ capituli *vt debitus*, manet in ſuo robore diſpoſitio capituli *paſtoralis*. Aliàs enim ſi illa eſſet reuocata per dictum *c. vt debitus*, non haberet locum diſpoſitio *c. inquiſitioni*, quæ eſt poſterior, reuocata enim diſpoſitione capituli *paſtoralis*, neque in medio, neque in fine reſcripti aliquid operaretur appellationis remotio. Quartam rationem adducit Hoſtienſis *in ſum. tit. de appellationib.* §. *qualiter ſit appellatio, verſ. ſed & iudex.* quia ius indiſtinctè loquens, vt eſt in *c. vt debitus*, non poteſt corrigere ius diſtinguẽs, vt eſt in *c. paſtoralis*. arg. *l. nõ eſt nouum*,

nouum. ff. de legibus. & l. vn. Cod. de inofficioſis dotibus. Maximè verò, quia niſi ius expreſsè corrigatur, ſemper manet in ſuis terminis, *auth. de non alien. reb. Eccleſ. §. final. collat. 2. & l. ſancimus. Cod. de teſtam. & l. præcipimus. Cod. de appellationib. & l 3. ff. de legib.* Quinta ratio ex eadem gloſa *in d.c. vt debitus*, in eod. v. *ante ſententiam*, circa medium. quia lex noua generaliter diſponens, ad eas leges in quibus ſpecialiter antè promiſſum eſt, non eſt referenda. *l. ſanctio legum. ff. de pœn.* At *in c. paſtoralis*, ſpecialiter prouiſum eſt de clauſula remouente appellationem. ergo noua diſpoſitio c. *vt debitus*, generaliter de appellatione loquens, nullam faciens ſpecialem de dicta clauſula mentionem, referri non poteſt ad eas cauſſas, in quibus appellatio remouetur. Præſertim verò ad euitandam adeò in iure odioſam iurium correctionem, cuius vitandæ gratia verba iuris prohibemur interpretari ſecundùm amplam eorum ſignificationem, quam aliàs reciperent, iubemúrque ea potiùs reſtringere. *c. cùm dilectus, de conſuetudine, & c. 1. & 2. de fil. presbyter. lib. 6.* & iura iuribus concordare, *c. cùm expediat, de elect. lib. 6.* ſexta ratio quoniam aliàs dicendum eſſet non corrigi ſolùm ac reuocari diſpoſitionem dicti c. *paſtoralis*, ſed pleraque alia iura, nempe diſpoſitionem *c. ſecundò requiris, de appellationib. & c. 1. de reſcript. & c. inquiſitioni, de appellationibus*, quæ de remotione appellationis ſpecialiter diſponunt. Nam *in c. 1. de reſcriptis*, ſtatuit Alex. III. ſi cui per Apoſtolica ſcripta indultum ſit, vt liceat ei liberè appellare, & poſtea committatur alicui aliqua eius cauſſa appellatione remota, hunc non validè in ea cauſſa appellare, nec eius appellationi ſi eã fortè interponat deferendum eſſe, quoniam mandatum poſterius ſpeciale remouens appellationem derogat generali. In c. *ſecundò requiris*, ſtatuit cùm pluribus articulis eiuſdem cauſſæ in vna commiſſione poſitis, in vno tantùm exprimitur remotio appellationis ſiue in principio, ſiue in medio, ſiue in fine ea exprimatur, intelligendum eſſe remotam appellationem in omnibus, vt in quocumque articulo appellet, non teneat appellatio. Demum *in c. inquiſitioni* ſtatutum eſt, quando plura inter ſe diuerſa negotia alicui committuntur, ſi clauſula appellationem remouens in medio literarum ponatur, præmiſſa tantùm negotia complectitur, non ſequentia, niſi fortè in fine iteretur. Hæc omnia omnino ruerent, & ſeruari minimè poſſent ſi diſpoſitio c. *paſtoralis* per capitulum *vt debitus* reuocata eſſet, nihílque appellationis remotio operaretur.

Secundò dico diſpoſitionem c. *paſtoralis* non eſſe reuocatam, neque per textũ *in c. edoceri, de reſcript.* neque per textum *c. inter ceteras, de ſent. & re iud.* Eſt contra Hoſtienſem relatum ſuprà *n.* 4. Probatur primò, quia neutra dictarum decretalium, aut expreſsè reuocat, aut corrigit, aut quicquam dicit, quo eiuſmodi reuocationem correctionémve vel leuiter inſinuet. neque verò quicquam ſtatuit, quod cum diſpoſitione dicti capituli *paſtoralis* ſimul ſtare non poſſit. Nam *in d. c. edoceri* ſolùm ponitur caſus ſpecialis, in quo non obſtante clauſula remouente appellationem, validè tamen appellaretur ex iuſta cauſſa. Quod ſimul cum 11.

cum diſpoſitione c. *paſtoralis* optimè ſaluari poteſt, dicendo iſtum eſſe vnum ex caſibus, in quibus appellatio in iure expreſsè indulgetur, quos caſus admittit textus in d. c. *paſtoralis*. Adde quòd caſus d. c. *edoceri* eſt de Abbate, qui propterea quòd in literis Apoſtolicis appellationem remouentibus ſolius Abbatis, & non monaſterij, ſeu cōuentus mentio facta fuerat, appellauit, ſicut *n*. 4. oſtendimus. quo caſu declarat ibi Pontifex, ſi Abbas habeat bona diſtincta à cōuentu, validam eſſe appellationē, quo loco non tam admittitur appellatio, quia contra clauſulam eā remouentem, quia hæc cauſſa iuſta ſit in iure, & vera in facto, quàm quia commiſſio, in qua appellatio remouetur, eſt defectuoſa, non facta mentione conuentus, quæ neceſſariò facienda erat, cùm enim deſit Abbati poteſtas ad reſpondendum pro conuentu, ceſſare debet etiam vis reſcripti, & poteſtas iudicis ad procedendum, validéque appellat Abbas contra iudicem ſine authoritate procedentem.

12. Rurſum *in c. inter ceteras, de ſent. & re iud.* ſolùm ſtatuuntur duo, vt *n*. 6. dictum eſt, alterum eſt quando in cauſſa in qua remota eſt appellatio, fertur iniqua ſententia, oportere illam euacuari, & grauamen illatum per ſuperiorem emendari. Non ſtatuitur autem via qua id fiat, neque eſt neceſſe fieri per appellationem, ſed poteſt per viam querelæ, & aliis viis, de quibus ſuo loco dicetur. Atque ideo nihil continet contra diſpoſitionem c. *paſtoralis*. Alterum verò eſt ſi grauamen, & iniquitas ſententiæ ſit notoria, non eſſe ſtandum illi ſententiæ, id eſt, ſententiam eſſe nullam, & remouendam eſſe iniquitatem per viam nullitatis, quod neque repugnat vlli modo d. c. *paſtoralis*; ergo neutro horum iurium dici poteſt reuocata diſpoſitio c. prædicti. Secundò probo, quia cùm c. *edoceri*, editum ſit ab eodem Innocentio III. à quo manauit dictum capitulum *paſtoralis*, neque aut conſtet vtrum ſit prius, aut poſterius editum, neque probabile ſit eundem Pontificem, ſi ius ſuum reuocare intendiſſet, non apertiſſimè expreſſurum fuiſſe, neque compilator vtrumque ius eiuſdem Pontificis, quorum alterum altero reuocaretur, compilaſſet. Decretalis verò *inter ceteras* cùm edita ſit ab Alex. III. circa annum Domini 1163. quinquaginta circiter annis ante decretalem Innocentij III. editam in Concilio Gen. circa annum 1111. non patitur hiſtoriarum ac chronologiæ ratio dicere fuiſſe reuocatam decretalem *paſtoralis* quinquaginta annis antea quàm ederetur, ſed ſi inter ſe vſqueadeo pugnarent, vt nulla ratione ſimul ſtare poſſent, neceſſariò dicendum eſſet decretalem *inter ceteras*, quæ prior fuit, reuocatam eſſe per decretalem *paſtoralis*, quæ longè poſterior eſt.

Tertiò dico, quamtumcumque remoueatur omnis appellatio in d. c. *paſtoralis*, etiamſi remoueretur illa, quæ expreſſò iure indulgetur, numquam hæc remotio eſt contra ius naturale, neque naturali iuri in aliquo aduerſatur. Videtur eſſe contra Baldum relatum *n*. 7. vel certè contra eius rationes. Probatur primò, quoniam remedium appellationis formaliter acceptum, & iuxta formam à iure præſcriptam, non eſt iuris naturalis, ſed 13.

ſolùm, vt dixi initio capitis præcedentis, magnum habet fundamentum in iure naturæ. De iure enim naturæ ſolum ius ſuum tueri etiam contra iudicis iniquitatem. Ad hoc autem faciendum plura ſunt adinuenta remedia. Vnum eſt appellatio ad iudicem ſuperiorem, aliud eſt querela contra iudicem inferiorem coram eodem iudice ſuperiore, & ſi iudicis iniquitas ſit manifeſta, adhuc aliud ſtatutum eſt remedium nullitatis. quandiu ergo aliquod horum remedium manet, numquam tollitur ius naturale, etiamſi aliquod particulare remedium tollatur, vt ſublato remedio appellationis, manet remedium querelæ nullitatis, & ſi quod aliud. Secundò probatur, quoniam remotio appellationis etiam iure facta non tollit omnino appellationem, ſed relinquit cuique integrum appellare, ſolùm enim tollit effectum ſuſpenſiuum, relinquit autem effectum deuolutiuum. Solùm enim operatur vt iudex à quo non teneatur deferre appellationi, ſed poſſit in cauſſa iure procedere, & vt geſta poſt appellationem teneant; iudex autem, ad quem appellatur, poteſt admittere appellationem, ſi videat iuſtam cauſſam, & inhibere iudici à quo, ne vlteriùs procedat, & præcipere vt tranſmittat acta, quòd ſi poſt huiuſmodi inhibitionem illi notificatam procedat, nullum eſt & inane quicquid attentauerit: cùm ergo non obſtante clauſula appellationem remouente poſſit quis legitimè appellare quantum ad iudicem ad quem, & per appellationem cauſſa ad eum deuoluatur, vt ſi iniuſtitiam viderit illatam, eam emendet, adhuc ſatis ſit per ipſummet appellationis remedium iuri naturali depellendi iniuſtitiam iudicis inferioris, de qua re inferiùs ſequenti cap. dicetur. Ex his facile ſoluuntur omnes rationes pro ſententia Baldi adductæ.

Quartò & vltimò dico, iuſtiſſimè, ſanctiſſiméque in multis caſibus tam ſcripto iure, quàm Principum reſcriptis remouetur appellatio. 14. Probatur, quoniam naturaliſſimum appellationis remedium ad defenſionem iuris vniuſcuiuſque inſtitutum, atque ad ligandas iniquis iudicibus manus, ne opprimerent iniuſtè partem aliquam hominum inualeſcente malitia ad iniuſtitiam, atque ad tollendum parti ius ſuum, protrahendis indebitè, & per calumniam litibus, partéſque ius ſuum tuentes laboribus atque expenſis defatigandas, atque ad iuſtorum proborúmque iudicum authoritatem minuendam conuerteretur, optimum, iuſtiſſimum, ſanctiſſimúmque huic depellendo malum adhibitum fuit, vt appellatio remoueretur: quia remotione vtrique malo prouiſum eſt. Nam dum iudex à quo non obſtante apppellatione in cauſſa proceſſurus cognoſcitur, & à calumnioſis appellationibus, quibus nihil proficerent, multi retrahuntur, & ſi qui appellent, curſus cauſſæ nihilominus non retardatur, & iudex à quo ſciens iudicem ad quem poſſe appellationem admittere, & eius iniquitatem corrigere, & integram ſuam ſeruat authoritatem, procedendo nihilominus in cauſſa, & iuſtam ſententiam ferre ſtudet, quam ſcit ſi iniqua fuerit fore ab alio corrigendam.

Quinam

Quinam appellationis effectus remoueantur, qui verò maneant, quando appellatio remouetur.

CAPVT XIX.

1. QVAMVIS probabile non ſit ſăctiſſimos Epiſcopos, in quibus ratione ſui ſtatus cùm omnis Chriſtiana perfectio, tum iuſtitia elucere debet, eos aliquando lapſuros, vt ex ira, amore, odio aliáve praua animi affectione contra iuſtitiam iniquam ferant ſententiam, partémque aliam litigantium grauent, quod idem & ab apoſtolicæ ſedis delegatis abeſſe cenſendum eſt, quoniam in quocunque gradu poſiti dum lutea hæc vaſa geſtamus, vt morti, & ægritudinibus corporis ſubiecti ſumus, ita & animi infirmitati, atque affectionibus prauis obnoxij labi poſſumus, præſertim verò ſi Chriſti gratia, in quo omnia poſſumus, ſeſe tantiſper ſubtrahat, ideo ſapientiſſimè, prudentiſſiméque Romani Pontifices, & ſublato appellationis remedio in aliquibus cauſſis alia remedia partibus ad ſeſe defendendum contra Epiſcoporum, & Apoſtolicorũ delegatorum iniquas ſententias intacta reliquerunt, & ipſammet appellationem nunquam omnino, & quoad omnes effectus ſuſtulerunt, cùm præſertim abſque vlla prorſus malitia ex inaduertentia, ignorantia, aliiſque humanis minus culpabilibus defectibus prodire iniquæ ſententiæ poſſint.

2. Supponendum eſt ergo initio omnem appellationem duos iudices reſpicere, nempe vnum inferiorem à quo appellatur, & de cuius poteſtate cauſſa per appellationẽ tollitur; alterum ſuperiorem, ad quem per legitimam appellationem eadem cauſſa transfertur. Inter hos ergo media appellatio aliquos habet operari effectus erga vtrumque. Id quod facit ne ſimul ambo de eadem cauſſa cognoſcentes pariant confuſionem. In ordine ad iudicem à quo habet appellatio vim ſuſpendendi ipſius iuriſdictionem, erga iudicem verò ad quem habet deuoluere omnem in eadem cauſſa iuriſdictionem. Ille ſuſpenſiuus, hic verò deuolutiuus appellationis effectus vocatur.

Hi duo effectus iuris inſtitutione ſimul connexi ordinariè ſunt, ſeséque inuicem conſequuntur, vt & ex eo quòd inferioris iudicis iuriſdictio ſuſpenditur, & aliquo modo ceſſat, ſurgat in ſuperiore iudice iuriſdictio, vel ex eo quòd deuoluitur iuriſdictio ad ſuperiorem, apud inferiorem ceſſet, nec alter effectus ab altero ſeparetur. niſi enim ſuperiore iuriſdictionẽ acquirente in cauſſa, inferioris iuriſdictio in illa eadem cauſſa ſuſpenderetur, & aliquo modo ceſſaret, contingeret vtrumque ſimul de cauſſa cognoſcere, ſimúlque contrarias ſententias pronunciare. Tunc ergo iuriſdictio ſequentis iudicis ſurgit in cauſſa, cùm præcedentis ſuſpenditur.

AAAa 2 Quòd

Quòd ſi petas quandónam ij effectus ſurgant? Reſpondeo cùm primùm appellatio legitima interponitur, cui iudex à quo deferre teneatur. Dixi autem *legitima*, quoniam per appellationem fruſtratoriam negotium non debet impediri, vt habet expreſſus textus *in c. paſtoralis, de appellationibus.* quare fruſtratoria appellatio neutrum effectum ſortitur, ſi verè fruſtratoria ſit manifeſtè. Contingit autem interdum fruſtratoriam videri iudici à quo, quæ tamen fruſtratoria non videatur iudici ad quem, vt iudex à quo ei non deferat, nec deſinat in cauſſa procedere; iudex verò ad quem ei deferat, inhibeátque iudici à quo. Rurſum quando iure, vel reſcripto in aliqua cauſſa appellatio remouetur, iudex à quo non tenetur illi deferre, ſed illa non obſtante poteſt in cauſſa procedere, ſed ſi appelletur ex cauſſa iuſta & vera, iudex ad quem poteſt appellationem probare, ac iudici à quo inhibere. Hinc fit vt iſti duo effectus ſe inuicem & præcedant & conſequantur. In legitima enim & rationabili appellatione non prohibita, priùs ſurgit effectus ſuſpenſiuus, deinde verò deuolutiuus. Cùm primùm enim interponitur appellatio, ſuſpenditur omnis iudicis à quo iuriſdictio, quæ licèt ſtatim eo ipſo deuoluatur ad iudicem ſuperiorem ad quem, tamen imperfectè tranſit ad eum, neque completur in eo iuriſdictio quouſque illi appellatio proponatur, & quoniam aliquando in appellatione non determinatur iudex ad quem, ſed abſolutè dicitur, & in confuſo, appello ad iudicem ſuperiorem, vel ad iudicem, ad quem ſpectat: ſunt autem plures ſuperiores, ad quos ſpectare poteſt, tunc nullus eorum iuriſdictionem acquirit, neque deuolutiuus effectus conſequitur, niſi poſteaquam appellatio alicui eorum fuerit propoſita, & eo ipſo quòd cuiuis eorum proponitur, ad illum deuoluitur negotium, & ab eo eſt cognoſcẽdum. Ita habemus effectum ſuſpenſiuum ante deuolutiuum. Contrà verò quando vel appellatio, quæ iudici à quo viſa eſt fruſtratoria, probatur iudici ad quem, vel in cauſſa remota eſt appellatio, & nihilominus pars grauata appellat adducta ratione aliqua vera in facto, & iuſta in iure, manente integra atque in ſuo robore iuriſdictione iudicis à quo, nullóque ſecuto effectu ſuſpenſiuo, ſequitur effectus deuolutiuus ante ſuſpenſiuum, & eo ipſo quòd iudex ad quem appellationem admittit, deuoluitur ad eum negotium, effectus verò ſuſpenſiuus ſequitur poſtea, cùm inhibitio à iudice ad quem emanãs præſentata fuerit iudici à quo, & deuolutiuus effectus ſuſpenſiuũ præcedit.

3. Effectus porrò ſuſpenſiuus triplicem vim habet. Primò ſuſpendendi iuriſdictionem iudicis à quo, ita vt non poſſit vltrà in cauſſa procedere. Secũdò annullare quicquid poſt huiuſmodi appellationẽ, ſeu ſuſpenſionem geſtum fuerit, vt non iam geſtum, ſed attentatum dicendum ſit. Tertiò facere iudicem à quo reum, ac pœna dignum, propter huiuſmodi attentationem, ſi quid præſumpſerit, vel poſt appellationem legitimam, & non prohibitam, vel poſt intimatam ſibi inhibitionem attentare.

4. Effectus verò deuolutiuus, qui reſpicit

reſpicit iudicem ad quem, quintuplicem habet vim. Prima vt poſſit de ipſa appellatione admittenda, vel reiicienda, probanda, vel improbanda ſtatuere, partéſque vel ad iudicem à quo remittere, vel cogere coram ſe litigare. Secundò vt poſteaquam admiſerit, probarítque appellationem, de cauſſa cognoſcat, ſententiámque ab inferiore prolatã iudice probare, improbare, moderari, corrigere, & quod iuſtitia ſuaſerit pronunciare. Tertiò ſiquid per iudicem à quo poſt legitimam appellationem geſtum ſit, nullum, atque inualidum, nullius roboris ac momenti eſſe declarare. Quartò quòd ſi appellatio huiuſmodi erat, vt iudex à quo non teneretur ei deferre, debet grauamen, ſi quod ille in cauſſa procedendo intulit, remouere, & ne in cauſſa procedat inhibere, & ſi manifeſta eſt iuſtitia iudicis inferioris, ſententiam ipſius nullam declarare. Quintò poteſt agente parte iudicem à quo, quia non detulit appellationi legitimæ, cui deferre tenebatur, etiam punire. Ex his facilè poſſumus colligere quóſnã effectus appellationis tollat ipſius appellationis remotio, quos verò minimè.

5. Primò ergo dico clauſulam remouentem appellationem, ſiue in iure poſitam, ſiue in reſcripto Principis, impedire effectum ſuſpenſiuum iuriſdictionis iudicis à quo, & omnem eius vim, cõſeruat enim iuriſdictionem in ipſo iudice à quo, non obſtante quacumque quantumuis rationabili ac legitima appellatione, quæ non expreſſo iure indulgetur. Deinde facit vt iudex à quo legitimè procedat in cauſſa, & omnia per eum geſta poſt appellationem ſint valida. Tertiò liberat eundem iudicem à quo ab omni pœna, cùm enim bene faciat in cauſſa procedendo, neque peccat, neque pœnam meretur. Hæc eſt expreſſa doctrina Panormitani, tam *in c. paſtoralis, de appellationibus n. 9.* quàm *in c. vt debitus, eodem tit. n.* 14. Innocentij & Franchi *in d. c. paſtoralis*, ac præterea Franchi *in c. ſecundò requiris, eodem tit.* & probatur ratione. Primò in genere, quia remotio appellationis, vt aliàs tetigi, propter duas præcipuè cauſſas eſt introducta, nempe ad reſecandas ſuperfluas dilationes prætextu appellationum fieri ſolitas, & ad conſeruandam ipſorum iudicum inferiorum authoritatem, quæ frequentibus appellationibus non parum imminuebatur. ergò ſaltem hæc duo incommoda debet depellere. Depellit autem ſecundum conſeruando in iudice à quo iuriſdictionem, depellit primum validando eius geſta poſt appellationem. Secundò probatur in particulari remotionem appellationis tollere triplicem illam vim effectus ſuſpenſiui. De prima probatur euidenter, quia niſi hanc tollat, nihil tollit, niſi enim maneat in iudice à quo iuriſdictio & poteſtas, remotio appellationis nihil omnino operaretur. hoc enim eſt primum & fundamentum omnium aliorum. De ſecunda probatur, quia neceſſariò ſequitur ex præcedente: manet in iudice à quo iuriſdictio; ergo geſta per eam ſunt valida. De tertia probatur ex duabus præcedentibus. Habet iuriſdictionem, & legitimè procedit in cauſſa; ergo pœnam non meretur. Confirmatur, iudex à quo non obſtante appellatione interpoſita in cauſſa in qua remota eſt, authoritate iuris procedit in cauſſa. ergo non peccat, nec

pœnam meretur. *can. qui peccat* 23. *q.* 4. *& l. Gracchus.Cod. de adulter.* Ex his colligit Panormitanus *in d. c. paſtoralis, de appellationibus n.* 9. vbi eſt remota appellatio, iudicem à quo non obſtante appellatione patris poſſe executioni mandare ſuã ſententiam, cùm non ſit ſuſpenſa per appellationem prædictã eius iuriſdictio. Et colligitur ex *c. paſtoralis, de off. iudicis delegati.* Secundò poteſt poſt appellationem prædictam excommunicare, qui eſt caſus valde ſpecialis, in quo tenet excommunicatio lata poſt appellationẽ probabilem, & teſtatur ibi Panormitanus ita tenere doctores. Dixi autem, cùm remouetur appellatio in iure, ſiue reſcripto Principis, non vt ad hos modos remouendi appellationem me reſtringerem, quaſi ſi alio modo remoueatur, tollatur omnis appellationis effectus, & grauamen emendari nequeatur, vt quidam ſenſerunt relati apud Panorm. *in d. c paſtoralis n.* 12. Sed id dixi, quia hi ſunt duo ordinarij & vſitati modi appellationem remouendi. vnde idẽ dicendũ eſt quocũque alio modo tollatur, ſemper enim intẽtio remouentis appellationem eſt vt iuſtitia conſequatur ſuum effectum, & nullo modo vt impediatur.

6. Secundò dico quando appellatio remouetur à iure, vel reſcripto Principis, ſi pars grauata à iudice à quo probabili ex cauſſa appellet, eius appellatio retinet ſuum effectum deuolutiuum, neque clauſula appellationem remouens, remouet huic eius effectum. Pro quo aduertendum in caſu quo remota eſt appellatio poſſe remoueri grauamen abſque vllo dubio per viam querelæ; neceſſariò enim remouendum eſt. ergo ſaltem per viam querelæ, & in hoc nemo diſſentit. Dubium eſt an ſolùm per viam querelæ, an etiam per viam appellationis; nec deſunt qui putent ſolùm per viam querelæ, propterea quòd appellatio ſupponitur ſublata. Sed opinio magis communis, vt refert Panorm. vbi ſuprà *n.* 15. tenet poſſe etiam per viam appellationis. Colligitur euidenter ex text. *in d. c. paſtoralis, de appellationibus,* vbi dicitur, ſed ſi appellans fuerit grauatus iniuſtè, grauamen huiuſmodi per appellationem poterit emendari. Quo loco obſerua verbum illud, *ſi appellans,* iniuſtè enim grauatus dirigere ſe poteſt per viam appellationis, & ſi ita ſe dirigat ſuperior, per eandem viam poterit grauamen emendare. Hæc ergo appellatio licèt non operetur effectum ſuſpenſiuum reſpectu iudicis à quo, operabitur tamen deuolutiuũ reſpectu iudicis ad quẽ, & ita ſẽtit gl. notabilis *in clementina vnica, de iure patron. in v. oneramus,* & probatur ratione, quia ſi remotio appellationis impediret effectum deuolutiuum, minueret authoritatẽ iudicis ad quem ſuperioris, pro conſeruanda authoritate inferioris iudicis à quo. Secundò, quia tolleretur omnis effectus appellationis, & cõſequenter omnino tolleretur appellationis remedium, quod frequenter præcluderet parti grauatæ omnem viam ad depellendũ grauamen. Quãuis enim habeat aliud remediũ per viã querelæ, tamen hoc multi non audent vti propter prelatorũ reuerentiam, cùm non ſit ita frequens atque vſitatũ, ſicut eſt appellatio. Saltem valde difficultaretur depulſio grauaminis, quę potiùs facilitari debet. Tertiò, quia cùm appellationis

remo

remotio introducta ſit ad facilitandum cuique ad breuiandam viam ad ius ſuum tuendum, & iniuſtitiã depellendam, ſi remotio appellationis remoueret effectum deuolutiuũ, difficultaret, ac impediret perſæpe viam ad iniuſtitiam depellendam. quod palàm eſt eſſe contra expreſſam mentẽ remouentis appellationem, qui in ea remotione nihil magis intendit, quàm facilitare ac breuiare viam parti iuſtitiam habendi ad ſuam iuſtitiam conſequendam. Poſtremò, quoniam in dicto c. *paſtoralis, de appellationibus*, dicitur remotione appellationis remoueri eam omnem, quæ in iure non expreſsè indulgetur. Dico non eſſe neceſſe huiuſmodi appellationem indultam eſſe in iure, etiam in caſu, quo appellatio remouetur, vt tenuit gl. *in d. c. paſtoralis, in v. expreſſè.* Hac enim ratione nimis reſtringeretur iſte textus, ſed validam eſſe omnem appellationem ſimpliciter in iure indultam, quoquo modo ſit expreſsè indulta. de qua re dicam infrà.

An reus, qui ad Eccleſiam confugerat, & cui interdicta eſt hoc nouo iure appellatio, ſi grauetur ab Epiſcopo poſſit appellare, & quid eius appellatio operetur.

CAPVT XX.

1. NON licere huiuſmodi reo appellare, neque quicquam operari eiuſdem appellationem hæc probant.

Primum quòd illi appellatio hac conſtitutione interdicitur, & ita interdicitur, vt quamuis appellare tentaret, non impediat appellatio executionem ſententiæ, quin tradatur, conſignetúrque miniſtris curiæ ſecularis. Secundò ex quadam Baldi doctrina *in c. prudentiam, de iudic. not. vlt.* dicentis remotione appellationis ſaltem remoueri omnem appellationem ab interlocutoria. Sententia autem, vel mandatum Epiſcopi cauſſa cognita iubentis reum tradi curiæ ſeculari, vim quandam habet interlocutoriæ declarantis reo non competere Eccleſiæ immunitatem. ergo. Tertiò ex alia eiuſdem doctrina in eiſdem citatis locis, dicentis ab interlocutoria, qua quis pronunciat ſe eſſe iudicem in cauſſa, non licere appellare ſtante clauſula remouente appellationem: ergo multo minus ab ea in qua pronunciat alium eſſe iudicem. At Epiſcopus iubens reum confugientem ad Eccleſiam tradi curiæ ſeculari, declarat iudicem ſecularem poſſe procedere in eius cauſſa. ergo. Quartò clauſula, *appellatione remota*, remouet omnem appellationem, etiã iuſtã & probabilẽ, quæ in iure non expreſsè indulgetur. Hæc autem in iure non modò non indulgetur, ſed expreſsè remouetur. ergo.

Imò ampliùs videtur, etiamſi nõ eſſet remota huiuſmodi appellatio, 2.
adhuc non competere reo appellationem. Probo per quandam celebrem doctrinam gloſæ *in Clem. 1. de iure patrona. in v. oneramus*, receptam per Panormit. *in c. paſtoralis, de appellationibus n. 13.* & per notata *in c. ſtatutum. §. aſſeſſorem, de reſcript.* quæ vult in his, quæ relinquuntur conſcientiæ iudicis, non eſſe locum appellationi. Eo loco Põtifex cùm præcepiſſet diœceſanis vt

vt facerent moderationem portionis beneficij iuris patronatus, eorum conſcientias in hoc onerat, quod eſt eorum conſcientiæ id relinquere. Notat ibi gloſa ſi vel patroni appellarent, dicentes exceſſiſſe in ea portione taxanda, vel præſentatus appellaret, dicens eſſe nimis paruam & inſufficientem portionem, Epiſcopus non deberet deferre appellationi. Hinc vniuerſaliter doctores hanc gloſam recipiunt, dicentes in his quæ iudicis conſcientiæ relinquuntur, non admitti appellationem. Hoc autem iudicium num reus debeat ad immunitatem recipi, an tradi curiæ ſeculari, ita Epiſcopo committitur, vt eius conſcientiæ relinquatur. quod ex verbis conſtitutionis ipſius probo, addita declaratione Sanctiſſimi Domini Clementis Papæ VIII. qui feliciter & cum magna Eccleſiæ pace ſedet in Petri cathedra. Nũ 5. 8. ſic habetur, *niſi cognito prius per Epiſcopũ*, &c. In quibuſdam verò literis datis ad Don Didacum de Ahedo Archiepiſcopum Panormitanum, piiſſimum virum, in forma breuis, quarum ſuperiùs mentionem fecimus, de hac cognitione Epiſcopi loquens ait, *quantum tibi conſtiterit ſummariè, extraiudicialiter, & quantum pro conſcientia tua informatione ſufficere videbitur.* ergo eius conſcientiæ committit, conſequenter non licet appellare.

3. His tamen non obſtantibus, reſpondeo per aliqua dicta valde probabilia. Primò dico, ſi reus ab Epiſcopo in hac cauſſa grauetur, competere illi aliquod remedium, ſiue appellationis, ſiue querelæ, ſiue nullitatis, ita vt poſſit depellere ſuum grauamen, non obſtante hac appellationis remotione, præſertim verò in hoc Siciliæ regno, vbi contra criminoſos proceditur ex abrupto inchoando cauſſam à tormentis.

Tradi enim curiæ ſeculari magnum affert præiudicium, tollit enim Eccleſiæ immunitatem, exponitque reum certo vitæ periculo, ſi caſus probetur, etiamſi fortè qualitas non probetur. de iure autem naturæ eſt depellere iniuſtum grauamen, præſertim graue, cui nullo humano iure præiudicari poteſt, ſupponamus enim Epiſcopum vel malitia, vel errore iubere tradi reũ curiæ ſeculari, qui verè ad immunitatem admittendus eſſet. Hic grauatur & in re graui, nam curia ſecularis ſtatim adhibet illum ad tormenta, graue præiudicium eſt torqueri hominem, qui ſi ad immunitatem, quæ illi competit, admitteretur, non torqueretur. Occiderit is hominem, ac prætendatur occidiſſe mediante pecunia per aſſaſſinium. Probari poteſt homicidium tot oculatis teſtibus, conteſtibus, vt adhibeatur ad tormenta, cum clauſula ſine præiudicio probatorum, etiamſi neget in tormentis delictũ, nihilominus contra eum proceditur ad pœnam capitalem. Ponamus probari homicidium, non probari aſſaſſinium, deberetur illi immunitas, ex quo tamen ſemel iudicatus eſt ad eam non admitti, afficietur vltimo ſupplicio, quo non afficeretur ſi ad ſuperiorem iudicem recurſus ei pateret, à quo grauamen ab Epiſcopo illatum emendaretur. Dixi verò, præſertim in hoc Siciliæ regno, vbi proceditur ex abrupto, ſed idem tamen in aliis locis grauamen ſequi poſſet, ſi non valeret probare ſuam innocentiam, ſed de homicidio conuictus poſt factas defenſiones debi-

les adhiberetur ad tormenta cum clauſula eadem; ſi enim damnaretur ad mortem, qua nullum neque maius, neque par grauamen reperitur. id autem vitare poſſet, ſi ad ſuperiorem pateret recurſus, à quo grauamen hoc contraria ſententia emendari poſſet. ergo etiam huiuſmodi reo aliqua via patere debet de iure naturæ ad depellendum hoc grauamen.

4 Secundò dico, ſi grauamen ſit manifeſtum, præceptum Epiſcopi iubentis reum tradi curiæ ſeculari, eſt nullum & inualidum, & poteſt reus agere per viam nullitatis. Probatur per expreſſum textum *in c. inter ceteras, de ſent. & re iud.* vbi Alex. III. ſtatuit, cùm cauſſa committitur appellatione remota, ſi ſententia feratur iniqua, euacuandam eſſe, ſi verò iniquitatem contineat manifeſtam, non eſſe illi ſtandum, hoc eſt, ſententiam eſſe nullam omnino, & nullius roboris, ideóque nec oportere eam euacuari, ſed ſolùm per iudicem ad quem declarari nullam: ergo pari ratione ſententia Epiſcopi, ſeu mandatum continens manifeſtam iniuſtitiam, eſt nullum. Secundò probatur per gloſam ſolemnem *in c. ex conqueſtione, de reſtit. ſpoliato. in v. poſt appellationem*, quæ expreſsè tenet remotionem appellationis non impedire appellationem, vbi manifeſtè quis grauatur. quam gloſam recipit *in c. inter ceteras, de ſent. & re iud.* & ibi D. Antonius per eum relatus, & communiter doctores; & eam certè probat non modò per illum textum, ſed etiam per text. d. c. *ex conqueſtione*, vbi Pontifex Lucius III. propter hoc declarat validam fuiſſe mulieris cuiuſdam appellationem in cauſſa, in qua fuerat remota, & annullat omnia poſt eam geſta, quia mulieri poſſeſſorio agenti, & virum ſibi reſtitui petenti, iudices reſtitutione illi negata (quod fieri non debuit) in petitorij cauſſa procedere voluerunt, negando enim reſtitutioné, illá manifeſtè grauarunt. Iubéque vt ante omnia mulieri virũ reſtitui faciant, & poſtea in petitorij cauſſa procedãt. Eſt ergo certa regula, vbi certa regula conſtitui poteſt, notoriè grauatum ſemper poſſe appellare validè, quantumcumque in cauſſa remota ſit appellatio, ita vt geſta poſt appellationem non teneant. Tertiò probatur ex quadam ratione, quam adducunt doctores ad probandum cur in c. *paſtoralis* ſtatutum ſit remota appellatione non remoueri eam, quæ expreſſo iure indulgetur, quã etiam ſuprà tetigi. Quia vbi iura expreſsè indulgent appellationem, grauamen eſt notorium, & vbi notorium eſt grauamen, ibi validè appelletur, quamuis remota ſit appellatio: ergo etiam per expreſſum textum d. c. *paſtoralis*, admittenda eſt etiã in omni caſu, vbi grauamẽ eſt manifeſtum, etiamſi appellatio ſit remota; conſequenter neque Epiſcopus poſt appellationem poteſt facere exequi mandatum.

Tertiò dico, etiamſi grauamen non ſit manifeſtum, ſi tamen verè grauetur reus, licere illi appellare in hac cauſſa, & iudex ad quem debet illum audire, & conſtito de grauamine debet illud emendare, de qua emendatione dicetur pòſt. Neque obſtat quòd ab interlocutoria non licet appellare, quia quando grauamen eſt magnum, vt in præſenti caſu, licet. Neque obſtat quòd in his quæ relinquuntur 5.

conſcientiæ iudicis, non licet emendare, qui ſupponitur iudicem fore bonæ & timoratæ conſcientiæ, ac neminem grauaturũ. ſi tamen contingat grauare partem, & in re graui nulla ratio patitur iniuſte hunc opprimi, eſſet enim cõtra ius naturæ, cui nullo iure humano præiudicari poteſt. Si quæras quid faciat iudex ad quem in hac appellatione, non enim poteſt iubere acta tranſmitti, cùm nulla ſint acta, poteſt enim Epiſcopus ſummariè, vt dictum eſt, ac ſine ſcriptis pro ſola conſcientiæ ſuæ informatione de hac immunitatis cauſſa cognoſcere. Reſpondeo poſſe huic incommodo duo remedia adhiberi. Alterum eſt, vt quando pars dubitat de Epiſcopo, & aduertit in eo aliquod ſuſpicionis ſignum, de ſuſpicione proteſtetur, petátque teſtes in ſcriptis recipi, ac proteſtetur ſi non recipiat; apparebunt enim ſaltem ſcriptæ partis proteſtationes cum cauſſis ſuſpicionis. Alterum eſt vt iudex ipſe ad quem, iubeat Epiſcopo vt informet, poſteáque accepta ab Epiſcopo informatione, in qua reddit facti ſui rationem, examinet teſtes producendos per partem grauatam, quæ appellauit, repertóque grauamine, id emendet, & Epiſcopi mandatum iniuſtum, ac nullum eſſe declaret, vetet reum tradi curiæ ſeculari, iubeátque Epiſcopo, vt illum contra eandem curiam tueatur. quòd ſi iã ſit conſignatus reus curiæ ſeculari, iubeat reſtitui loco, vnde extractus eſt per eccleſiaſticas cenſuras & pœnas, cùm conſtet illi eccleſiaſticam immunitatem deberi. Neque vllo modo permittat curiam ſecularẽ contra illum procedere ad ſententiam grauis pœnæ corporalis, aut ad executionem ſententiæ.

Quartò Epiſcopos moneo, atque hortor, & per Dei charitatem obteſtor, vt ſi quando ſint animo alieno ab eo, qui fortè ad Eccleſiam cõfugerit, non ipſi de cauſſa immunitatis eius per ſe cognoſcant, ſed ea omnino ſe ſpolient, ſinántque cognoſci à perſona ab eis deputata, neque illi vlla ratione ſignificent quo modo ipſi erga eũ affecti ſint, ne is animo complacendi Epiſcopis moueatur, quòd ſi is aliunde id ſciat, moneant eundẽ vt ſincerè, & abſque vlla animi paſſione procedat, potiúſque oſtendant ſibi gratũ fore, vt ſi cauſſa id ferat, ad immunitatẽ reus admittatur, & ſi de ea perſona dubitent, vel alteri non ſuſpectæ perſonæ eã cauſſam cõmittant, vel vnum duóſve ſocios adiungant. Demũ ea faciant, quę ipſis in conſcientia neceſſaria videbuntur, & vt reus ſuã iuſtitiã conſequatur, & nullus ſuſpicari poſſit illi grauamen illatũ iri, & ſi vel reo dicente ſe grauatum, vel aliunde audiat grauamen prætendi, ſtudeat id cognoſcere per ſe, vel per aliũ, atque emendari: vt & Chriſtianæ charitatis debito ſatisfaciat, & quod iuſtum eſt, ex paſtoralis officij debito tueatur, & bonum nomẽ, odorémque ſuæ famæ conſeruet, magíſque pro reo, vt debet, quàm contrà, ſi qua dubitatio ſit, inclinet, Quòd ſi quis aliquando Epiſcopus (quod auertat Deus) reum aliquem ex ira, odio, aut alia animi paſſione præceperit contra iuſtitiam, vel contra conſcientiam tradi curiæ ſeculari, illum oro, atque obſecro, vt quandoquidem ſine ſcriptis omnino facit, ipſemet reuocet mandatum, vetétque conſignari, ne reus ſanguinis proximi efficiatur, ſi enim 6.

cùm

cũ contra conſcientiam, & iuſtitiã illũ conſignari fecerit, ille fortè capite, vel membri mutilatione plectetur, fiet abſque dubio Epiſcopus irregularis, cùm textus præſentis conſtitutionis eo caſu ab irregularitate liberet qui eos, quos huiuſmodi delicta verè cõmiſiſſe cognouerint, prædictæ curiæ conſignãt; nõ eos, qui conſignant alios, qui prędicta delicta non commiſerunt.

Ad quem iudicem, ſiue ſuperiorem appellandum ſit, ſiue reus, ſiue actor, aut fiſcus in hac immunitatis cauſſa velit appellare, & vniuerſè quando remota eſt appellatio.

CAPVT XXI.

1. PRo declaratione aduertendum Epiſcopum, & omnem iudicẽ eccleſiaſticũ ordinariũ, duplici authoritate poſſe in aliqua cauſſa procedere. Primò authoritate ſua ordinaria, qua procedit in cauſſis ſuorũ ſubditorũ, in quos habet ſuam ordinariã poteſtatem. Secundò authoritate aliena ſibi delegata in nõ ſubditos, ſiue in eos, qui ad eius diœceſim nulla ratione pertinent, ſiue in eos, qui licèt ad eius diœceſim pertinerent, quia in ea, v.g. nati, in eadèm cõmorantur, ſed ſunt ab eius iuriſdictione, vel particulari perſonæ, vel generali regularis ordinis priuilegio per ſedẽ Apoſtolicam exẽpti, qua duplici authoritate poſſunt procedere etiã in cauſſis in quibus appellatio eſt remota. Exẽpli gratia, authoritate ordinaria Epiſcopus procedit, appellatione remota in cauſſa hæreſis, expreſſo iure id ſtatuente, authoritate verò delegata, nempe Apoſtolica, in multis cauſſis, in quibus per Conc. Trid. illis conceſſum eſt, vt procedant appellatione remota tãquam ſedis Apoſtolicæ delegati, & *ſeſſ. 25. de reformat. cap. 5.* vtriuſque authoritatis fit expreſſa mentio, etiã appellatione remota. Eius verba hæc ſunt: *Sancta Synodus vniuerſis Epiſcopis pracipit, vt in omnibus monaſteriis ſibi ſubiectis ordinaria, in aliis verò ſedis Apoſtolica authoritate* (delegata) *clauſuram ſanctimonialiũ, vbi violata fuerit, diligenter reſtitui, & vbi inuiolata eſt, conſeruari maximè procurent, inobedientes, atque contradictores per cenſuras eccleſiaſticas, aliáſque pœnas, quacumque appellatione poſtpoſita compeſcentes.* In eodem Conc. *ſeſſ. 22. cap. 10. de reform.* conceditur Epiſcopis, vt etiã tamquam delegati ſedis Apoſtolicæ (non modò ordinaria poteſtate) quoſcumque notarios, etiãſi Apoſtolica, imperiali, aut regia authoritate creati fuerint, examinare poſſint, eorúmque ſufficientiã ſcrutari, illíſque non idoneis repertis, aut in officio delinquentibus officij eorũ in negotiis, litibus, & cauſſis eccleſiaſticis ac ſpiritualibus exercẽdi vſum perpetuò, vel ad tempus prohibere, neque eorum appellatio interdictionem ordinarij ſuſpendat.

2. Secũdò notandũ, ſeu potiùs memoria recolendũ eſt ex dictis ſuprà in hoc eodẽ *lib. 6. parte 2. cap. 12.* Epiſcopo non cõmitti cognitionem cauſſæ immunitatis tãquã ſedis Apoſtolicæ delegato, ſed tãquã Epiſcopo, locíque ordinario procedẽti ſua ordinaria, & nõ Apoſtolica authoritate. Ac præterea id, quod addidimus *cap. 13.* etiã Epiſcopũ viciniorem cognoſcentem de cauſſa immunitatis occurrente in loco exempto, ac nullius diœceſis, procedere etiam authoritate ordinaria quòd factus ſit quoad illã cauſſam loci illius ordinarius, & non

procedat vt delegatus ſedis Apoſtolicæ. Notandum tertiò aliam eſſe poteſtatem ordinariam, aliam verò poteſtatem ordinarij. Poteſtas ordinaria eſt tā in ordinario, quàm in delegato, vt poteſtas ſubdelegandi, quæ à iure tradita eſt delegato Papæ ordinaria eſt, & non delegata, vt notat Panorm. *in c. paſtoralis, de off. delegati.* §. 1. & omnis poteſtas quæ datur à lege, ordinaria eſt, vt *in l. quia. ff. de iuriſdict. omnium iudic.* & notat Innoc. *in c. cùm Eccleſiarum, de off. ordinarij*, & Hoſtien. *in c. quoniam Abbas, de off. delegati.* & talis eſt omnis poteſtas, quæ ordinariè alicui cōperit abſque ſpeciali delegatione ei facta per reſcriptum, ſed oritur ex ipſa vi ordinaria delegationis à iure factæ. Talis eſt omnis poteſtas quę à iure traditur Epiſcopis tāquā ſedis Apoſtolicæ delegatis, ſiue cuiuis Apoſtolico delegato ex ipſa vi delegationis, eo ipſo quòd eſt delegatus, nulla facta ſpeciali eius mētione in reſcripto delegationis: eſt ergo poteſtas Apoſtolica ordinaria in delegato à iure tradita, poteſtas verò ordinaria, quæ eſt in ordinario, quatenus talis ordinarius eſt. v. g. quatenus Epiſcopus, Archiepiſcopus, Abbas, &c. eſt quæ illi competit iure ſuo, nulla ei facta delegatione, neque à iure, neque ab homine, & hæc propriè vocatur poteſtas ordinarij.

4. Notandum quartò poteſtatem in non ſubditos ſeu exemptos poſſe dupliciter concedi alicui ordinario per ſedem Apoſtolicam etiam ordinariam. Vno modo faciendo ipſum ordinarium delegatum ſedis Apoſtolicæ in certo caſu, & dando illi poteſtatem hanc Apoſtolicam ordinariam, quod fit quando lege aliqua facit eum delegatum, cuiuſmodi complures delegationes per ſacrum Conc. Trid. Epiſcopis factas conſpicimus, quod tunc infallibiliter fit, quando lex exprimit vt procedat tamquam ſedis Apoſtolicæ delegatus. Altero modo extendendo illius ordinariam iuriſdictionem, vel ad cauſſas quæ aliàs de iure ad eum non pertinerent, vel ad perſonas & loca ab eius iuriſdictione exempta, quod tunc fieri cenſendum eſt, cùm ſedes Apoſtolica aliquam huiuſmodi poteſtatem alicui ordinario concedit, non exprimendo quòd faciat eum delegatum, neque quòd poſſit procedere tamquam ſedis Apoſtolicæ delegatus, vt eſt caſus in præſenti conſtitutione de immunitate Eccleſiarum §. 8. vbi ſtatuit Pontifex aliquo confugiente ad Eccleſiam in loco exempto, ac nullius diœceſis, de quo dubitetur an ſit de numero caſuum hac conſtitutione expreſſorum cognitionem cauſſæ immunitatis ad viciniorē Epiſcopum deuolui, nulla facta mentione vllius delegationis.

His poſitis ad rem venio, & per aliqua dicta reſpondeo.

Primò dico ſiue actor, ſiue fiſcus, cui appellatio remota non eſt hac conſtitutione, ſiue ipſe reus, cui remota eſt appellatio, velit appellare, prætendens ſe ab Epiſcopo grauatum poteſt appellare ad ſuperiorem ordinarium ab Epiſcopo ad Archiepiſcopum, aut ad legatum Apoſtolicū, & nullo modo tenetur appellare ad ſedē Apoſtolicam, etiamſi reus deliquerit in loco exempto, & nullius diœceſis, pretendátque ſe à viciniore Epiſcopo eſſe grauatū. Probatur ex iactis fundamētis, quia Epiſcopus etiā vi- 5.

cinior in loco nullius diœceſis procedit tãquã ordinarius poteſtate ſua, non autem poteſtate Apoſtolica tamquam delegatus. Et licèt appellante reo, cui remota eſt appellatio, Epiſcopus à quo non teneatur deferre appellationi. Archiepiſcopus tamen, vel alius ſuperior, poteſt eam admittere, imò debet ſi videt grauamen illatum, illúdque emendare.

6. Secundò dico plenioris doctrinæ gratia, ſi locus exemptus, eiúſque ordinarius prælatus quoad appellationes ab eo faciendas ſubſit eidem Archiepiſcopo, cui ſubeſt, cuiúſque eſt ſuffraganeus Epiſcopus vicinior, palam eſt debere ad illum Archiepiſcopũ appellari, qui eſt vtriquе iudex appellationis legitimus.

7. Tertiò ſi ordinarius loci exempti vni ſubſit Archiepiſcopo, ad quem ſolent eius ſubditi ordinarie appellare, Epiſcopus verò vicinior ſubſit, ſitque ſuffraganeus alterius Archiepiſcopi, non ita facile eſt ſtatuere ad vtrum dictorum Epiſcoporum ſit appellandum. Dubium enim eſt num eo ipſo quòd viciniori Epiſcopo hæc cauſſa committitur tã quam ordinario, ſubditi illius loci exempti trahantur quoad hãc cauſſam in ius iſtius Archiepiſcopi, cuius iſte eſt ſuffraganeus; an verò econtra Epiſcopus vicinior quoad hanc cauſſam trahatur in ius illius Archiepiſcopi, qui eſt ordinarius iudex appellationum loci illius.

8. Cúmque nihil in hac re inueniamus in iure expreſſum, manet res valde dubia. Vt autem aliquid dicam, probabilius mihi videtur Epiſcopum debere trahere appellationem loci exempti ad ſuum iudicem appellationis, nempe ad Archiepiſcopum, cuius ipſe eſt ſuffraganeus, quàm trahi ad alienum iudicem, nempe ad Archiepiſcopum, ad quẽ ſolet ille populus appellare. Quoniã Põtifex hac conſtitutione facit Epiſcopũ iſtum viciniorem ordinarium loci exempti quoad hanc immunitatis cauſſam, ab hoc autẽ ordinario ad hunc Archiepiſcopum appellandum eſt. ergo etiam in hac cauſſa appellabitur ad eundẽ. Secundò probatur, ſi Papa ex aliqua rationabili cauſſa huic loco exempto tolleret omnem exemptionẽ, cúmque omnino ſubiiceret Epiſcopo viciniori, certum eſt appellationes faciendas eſſe ad eiuſdem Epiſcopi Archiepiſcopũ: ergo ad eundem faciendæ erũt, cùm eum ſubiicit viciniori Epiſcopo quoad hanc cauſſam ſpecialem tantùm. Tertiò quoniam Pontifex aufert illi populo loci exempti ſuũ ordinarium immediatum iudicem in hac cauſſa immunitatis, qui eſt eius prælatus, quocunque titulo nuncupetur, & tradit illi alium immediatum iudicem, nempe Epiſcopum viciniorem, Epiſcopo autem viciniori non modò nihil aufert, ſed nouã poteſtatem ordinarij ei confert. ergo potius cenſendum eſt auferre eidem populo iudicem etiam immediatum appellationis, quàm auferre Epiſcopo ſuum iudicem, & ſubdere eius ſententiam alteri Archiepiſcopo. Tertiò dico, quotieſcunque ordinarius virtute iuris procedit authoritate delegata ſedis Apoſtolicæ, etiamſi ea ſit illi ordinaria, quia tamẽ non eſt poteſtas ordinarij, ſed poteſtas Apoſtolica, ſemper neceſſariò appellandum eſt ab eius ſententiis, & grauaminibus ad ſedem Apoſtolicã, quia ſola ſedes Apoſtolica poteſtatem habet ſupra ſuos delegatos, ſiue ſint delegati à iure, ſiue ex reſcripto.

BBBb 3 Qui

Qui ſint intelligendi caſus, in quibus in iure indulgetur appellare, vt in his validè appelletur, etiamſi remota ſit appellatio.

CAPVT XXII.

1. GLOSA *in c. paſtoralis, de appellationibus*, in v. *expreſſè*, putat intelligendos eſſe eos caſus, in quibus ius concedit appellare, non obſtante remotione appellationis, & recenſet aliquot huiuſmodi caſus Primus eſt ſi iudex deneget reſtitutionem ſpoliato. c. *ex conqueſtione, de reſtitutione ſpoliato.* vbi impetratis à parte literis appellatione remota, & vxore agente poſſeſſorio, decretum eſt recipi debere appellationem. Secundus, ſi iudex nolit admittere recuſationem conſanguinitatis cauſſa factam. *c. poſtremò, de appellationibus.* quia quis impetrauit cauſſam committi ſuo conſanguineo appellatione remota. Tertius ſi non facit exprimi res petitas in libello. *c. ſignificationibus, de appellationib.* Quartus ſi citat partes ad locum non tutum. *c. ex parte, eod. tit.* Quintus ſi cogit partes litigare coram ſubdelegato ſuſpecto. *c. ſuper queſtionum. de off. & poteſtate iudicis delegati.* Demum addit multos ſimiles caſus poſſe numerari.

2. Sed contra Panorm. *in d. c. paſtoralis n.* 14. putat hanc gloſam nimis reſtringere, atque arctare eum textũ *d. c. paſtoralis, de appellationib.* vnde ipſe poſt Hoſtienſem, & communem putat omnem appellationem expreſſo iure indultam, etiamſi non ſit expreſſum, quòd ſit indulta in caſu vbi eſt remota validam eſſe, vt quandocumque ius quomodocumque appellationem expreſſe concedit, valida ſit appellatio, etiamſi per reſcriptum Apoſtolicum remoueatur.

Notandum hoc loco, licèt præſens diſputatio vniuerſalis de caſibus, in quibus appellatio in iure indulta non impeditur, etiamſi in reſcripto remoueatur, videatur ab inſtituto noſtro longè abeſſe, & tamquam ab eo aliena ad pręſentem tractationem parum pertinere, tamen re vera non parum pertinet ad probandum licere reo appellare in cauſſa immunitatis, & validè appellare quando grauamen eſt notorium, etiamſi appellatio ſit ab eo in præſenti conſtitutione remota, vt ex infra ſcripto diſcurſu apparebit. 3.

Notandum ſecundò duplicem eſſe partem præſentis diſputationis de appellationibus in iure indultis. Altera pars eſt de huiuſmodi appellationibus in aliquo caſu remotis per reſcriptum Apoſtolicum, an nõ obſtante dicta remotione reſcripti appellatio teneat, ſuóſque operetur effectus. Altera pars eſt de eiſdẽ appellationibus in aliquo fortaſſe caſu remotis in iure, an huiuſmodi remotione iuris non obſtante appellatio indulta teneat. Et ratio dubitandi eſt, quia *in d. c. paſtoralis, de appellationib.* eſt ſermo in ſpecie de remotione appellationis, quæ fit per reſcriptum. Sic enim proponit eo loco textus quæſtionem. Quæſiuiſti vtrùm quando inhibetur appellatio in reſcripto; & reſpondet Pontifex. ergo hæc reſponſio videtur intelligenda ſpecialis, ſicut propoſitio. 4.

Ad priorem partem diſputationis reſpondeo poſt Hoſtienſem, Panormitanum & communem, validam eſſe omnem appellationem quoquo 5.

modo

modo expreſſo iure indultam. Addit Baldus *in c. vt debitus, de appellat.* validam eſſe, ſiue indulta ſit iure canonico, ſiue etiam ciuili, quæ doctrina mihi valde arridet, propterea quòd textus *in d. c. paſtoralis,* non ſe reſtringit ad indultam ſolo iure canonico, ſed ſimpliciter ait: *quæ in iure non indulgetur expreſsè.* ergo ſiue ciuili, ſiue canonico iure ſit indulta, nunquam intelligitur remoueri reſcripto appellationem remouente. Probatur hæc ſententia contra gloſam initio relatam per eundem text. *in d. c. paſtoralis*, vbi ſtatutum eſt, remotione appellationis per reſcriptum quælibet prouocatio intelligitur remoueri, quæ in iure non indulgetur expreſsè, vbi ad hoc vt non intelligatur remota, ſatis eſt in iure expreſsè indulgeri, nec requiritur vt in iure indulgeatur non obſtante eius remotione. Secundò probant doctores eandem ſententiam ratione, quia quandocunque iura expreſsè permittunt appellare, grauamen præſumitur notorium. quare ideo permittunt, quia præſumunt notorium grauamen; vbicumque verò grauamen eſt notorium, valida eſt appellatio. pro quo facit egregiè textus ſingularis *in c. ſecundò requiris, de appellationib.* & gloſa notabilis iuncto textu, quem ſemper retinebis menti *in c. ex conqueſtione, de reſtitut. ſpoliato.* Affert Panorm. exempla ſui dicti, nempe iuris indulgentis appellationem ſimpliciter, nulla facta mentione quòd ſit reſcripto aliquo remota *in c. ſignificauit, & c. Rodulphus, de reſcriptis.*

6\. Ad poſteriorem partem diſputationis nihil quod dicam inuenio apud doctores, ideo fortaſſis, quia putarunt non poſſe contingere, vt in quo caſu in iure appellatio expreſsè indulgetur, eodem caſu in iure remoueatur, ac certè non poſſe facilè contingere certum eſt. Quòd ſi quando contingeret, quòd, v. g. vnum ius in generali concederet appellare, alterum ius in particulari caſu, qui cum illo concurreret, eam remoueret, eandem fore rationem, quæ dicta eſt quando remouetur per reſcriptum, vt ſi quo caſu iure remota eſt appellatio, iudex notoriè grauet partem ratione notorij grauaminis, iure indulta eſt appellatio in generali, quæ in caſu ſpeciali aliquo iure eſt remota. Probabiliſſimũ eſt validam eſſe appellationem, vt eſt in caſu noſtro, nam §.8. præſentis conſtitutionis remouetur reo appellatio à ſententia, ſeu mandato Epiſcopi, eidem ſi fuerit notoriè grauatus alio iure indulgetur appellatio. Idémque contingit quoties in caſu quo in iure remota eſt appellatio, pars notoriè grauabitur à iudice, vt ex quo in iure remouetur, & in iure indulgetur appellatio, præualeat indulgentia remotioni, cùm remotio ſit odioſa, indulgentia fauorabilis. Vnde apparet diſputationem quæ propter ſui amplitudinem videbatur à præſenti inſtituto aliena, ad rem noſtram non parum pertinere. Neque obſtat ratio illa dubitandi *n.*4. propoſita quòd textus *in c. paſtoralis* loquatur ſolùm de remotione appellationis, quæ fit per Apoſtolicũ reſcriptum, quia qui de vno concedit, de alio non negat. Cùm ergo non neget, nos probabiliter recipimus ob adductam rationem ſimilitudinis, & cauſſæ fauorabilitatem.

At

An iudex ad quem appellatur, in caſu quo appellatio eſt remota, teneatur appellationem rationabilem admittere, grauamen emendare, & ſi id ſit notorium declarare nullitatem.

CAPVT XXIII.

1. PRÆBET huic dubitationi occaſionem text. *in c. paſtoralis, de appellationib.* vbi cùm remota eſt appellatio, ſi non obſtante ea remotione pars grauata appellauerit de iudice ad quem, diſponens, ait, grauamen per eum poterit emendari. Quo loco non defuere doctores relati apud Panormitanum *in d.c. paſtoralis, n.17.q.5.* qui atteto illo verbo, *poterit*, putarunt non teneri ſuperiorem, ad quem appellatur, emendare grauamen, poſſe tamen ſi velit quaſi in libera eius poteſtate ac voluntate id poſitum ſit, vt poſſit ſi velit. Hæc eſt enim communis ſignificatio verbi, *poterit*, à qua communi ſignificatione iura non recedunt.

2. Contrariam tamen ſententiam expreſsè tenet Panormitanus *in d. c. paſtoralis n. 17.* Ioannes Andreas *ibid.* & Imol. *n. 1. in fine*, quam teſtatur eo loco Panormitanus eſſe communem. vnde Panormitanus exponit, *poterit*, id eſt, debebit, Ioannes Andreas addit, *poterit, & debebit.* Probatur, quia ſuperior tenetur iuſtitiam miniſtrare, aliàs non eſt bonus iudex. *c. forus, de verbor. ſignificatione. §. in omni quoque.* vbi dicitur: Non eſt ergo iudex ſi non eſt in eo iuſtitia. Secundò probatur, quia ſuperioris intentio in appellatione remouenda eò principaliter ſpectat vt iuſtitia quantocitius ſuum conſequatur effectum, neque appellationum obiectu retardetur, neque vllo modo intendit grauamen, & iniuſtitiam inferre parti, aut eam cogere ad tolerandum grauamen indebitum, neque eam impedire, quominus ſi per iudicem grauaretur ſuis remediis ad grauamen depellendum liberè vteretur. Quòd ſi quæras cur potiùs (poterit) dixerit, quàm tenebitur, debebit, vel aliquid ſimile obligationem denotans, facilè eſt reſpondere, cùm enim remotione appellationis tollatur effectus ſuſpenſiuus in ordine ad iudicem à quo, dubitari poterat an etiam tolleretur deuolutiuus in ordine ad iudicem ad quem, vt ſicut iudex à quo remota appellatione non poteſt ei deferre, ita iudex ſuperior ad quē non poſſet cauſſam admittere, & in ea procedere, ſed hoc eſſet illi remotione appellationis prohibitum. Ideo reſpondet Pontifex poſſe, hoc eſt, licere illi, neque eſſe vlla ratione prohibitum, vt ſit ſenſus, ſi illatum ſit grauamen, idem omnino poſſe iudicem ad quem appellatione remota, quod poterat ſi remota non eſſet. Neque verò opus erat exprimere eum ad id teneri, aut eum aliquo ad id nouo præcepto adſtringere, ſed ſatis fuit declarare id poſſe, ſi enim poteſt, conſequens eſt teneri, ſicut ſi remota non eſſet appellatio tenebatur. Neque verò neceſſe eſt interpretari, *poterit*, id eſt, debebit, aut addere poterit, & debebit, vt ſuperiùs relati doctores fecere, ſed ſatis eſt accipere verbum *poterit* in ſua ſimplici & communi ſignificatione, vt ſignificet tantùm poſſe, quod eſt remotione appellationis eum nō impediri. Iudex enim non

non impeditus tenetur ex officio adminiſtrare iuſtitiam omni petenti ex ipſa ratione officij ſui ac muneris.

3. Ex eo ergo quod poteſt, tenetur facere omnia, quæ faceret ſi remota appellatio non fuiſſet. Primùm tenetur partem ad eum recurrentẽ audire, ſi ex eius narratione videt eſſe aliquam apparentiam grauaminis, & non meram calumniam. Secundò tenetur inhibere iudici à quo, ne ad executionem procedat ſententiæ, néve quicquam agat. Tertiò tenetur iubere vt tranſmittat acta, ſi quæ ſunt, vel ſaltem informet. Quartò ſi reperit eſſe grauamen aliquod, illud emendet, retractanda moderandáve ſententia. Quintò ſi videat grauamen notorium, declaret ſententiam fuiſſe, eſſeque nullam, & nullius roboris ac momenti. Sextò, ſi appellet reus in cauſſa immunitatis grauatus, & is traditus ſit curiæ ſeculari, quapropter periculum ſit ne curia illa metu appellationis acceleret ſententiam & executionem capitalem, cùm inhibet iudici à quo ſimul ſub eccleſiaſticis cenſuris & pœnis, vel ipſe inhibeat curiæ ſeculari, ne in eius cauſſa procedat quouſque de immunitate fuerit cognitum, vel iubeat iudici à quo vt ipſe illi inhibeat, ſítque in hac re celer atque acer, ne ſi curia ſecularis illum ſuſpendat, parum ei proſit ſi grauamen etiam notorium illatum eſſe declarauerit, omníque qua poteſt ratione prouideat, ne reus aliquod irreparabile damnum iniuſtè patiatur.

P. Gambac. de immun. Eccl.

An remota reo appellatione tam in hac cauſſa immunitatis, quàm in aliis cauſſis intelligenda ſit remota etiam iudicis recuſatio.

CAPVT XXIV.

FACILE contingere poteſt, vt reus qui commiſſo aliquo delicto ad Eccleſiam confugit, ſuſpectum habeat Epiſcopum, aut perſonam ab eo ad eiuſmodi cauſſas deputatam, vel quia pars læſa ſit Epiſcopo, aut perſonæ ab eo deputatæ propinqua, ſeu cognata, vel quia ipſamet aliquando Epiſcopo fuit infenſa, aut illum in aliquo læſit, aut quia crimen ipſum propter quod ad Eccleſiam confugit, ipſum Epiſcopum attingat, ſeu eius bona, vel ex quauis alia rationabili cauſſa: tanta autem eſt inter appellationẽ & iudicis recuſationem affinitas, tã facilis vt ad appellandum, ita ad recuſandum, prolongandæ litis gratia concurſus, vt ſicut appellando prætextu grauaminis illati emendandi, ita recuſando iudicem prætextu futuri grauaminis declinandi, cauſſæ longiùs protrahantur, partéſque litibus defatigatæ à proſequenda ſua iuſtitia retrahantur. Hinc meritò dubitari poteſt, an remota reo appellatione in hac immunitatis cauſſa, quàm remota ſimpliciter appellatione, remota etiam recuſatio intelligatur. 1.

Sed quamuis magna ſit inter appellationem & recuſationem affinitas, adhuc tamen eſt magna diſparitas, vt longè grauius ſit recuſationem tollere, quàm appellationem, & parti intolerabilius, recuſatio enim locum habet ſolùm in iudice 2.

dice ſuſpecto, appellatio verò in omni iudice, & propriè in non ſuſpecto. Quandiu enim quis litigat coram iudice non ſuſpecto, etiamſi remota ſit appellatio, libenter tamen litigat coram eo, ſperans ſe ab eo non grauatum iri, nec ſibi opus fore appellatione, nec facilè venit in ſuſpicione grauaminis; vnde etſi parum grauetur, ſæpe non multum curat, nec appellat, ſed ſuſtinet modicum grauamen patienter, neque ad appellandum mouetur, niſi aut ad dilatandas lites, aut magnum aliquod illi grauamen inferatur: remotio ergo appellationis non eſt illi vſqueadeo grauis, remotio verò recuſationis cogeret litigare coram iudice ſuſpecto manente ſuſpicione, grauiſſimum eſt autem cauſſam ab initio coram iudice ſuſpecto ingredi, ac proſequi vſque in finem. nam & facile ex deſperatione iuſtitiæ deſineret quis litigare, certum ſibi grauamen maximum ex ſuſpicione metuens, etſi litigaret cum perpetuo quodam mœrore, metúque grauaminis litigaret, & in quolibet articulo ſe grauatum putaret, & quodlibet quantumcumque leuiſſimum grauamen maximum atque intolerabile iudicaret, multaque alia grauiſſima incommoda pateretur, quæ vſqueadeo grauia ſunt, vt gl. *in c. ad hæc, de reſcript. in v. elegerint, in fine*, apertè ſenſerit Romanum Pötificem etiã ex certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ plenitudine poteſtatis non poſſe concedere literas tollentes ius recuſationis iudicis, ſeu non poſſe cauſſam committere ſuſpecto iudici ſine facultate illum recuſandi, quamquam meliùs Hoſtien. *in c. cùm inter, de exceptionib. & c. ex parte 2. de officio delegati*, per illum textum Innoc. *in c. ex tranſmiſſa, de foro competenti*, & alij ſentiunt poſſe quidem de poteſtatis plenitudine, ſed non decere id facere, ſeu non poſſe de poteſtate ordinata ſine graui iuſtáque cauſſa. quam ſententiã Panorm. *in c. ad hæc, de reſcripto, in fine*, teſtatur eſſe communem. Non decere tamen apertè ſenſit Hoſtien. locis citatis, & probat, quia ſi hoc faceret, facilè poſſet grauari & dãnari innocẽs, & inde iniuriæ multæ naſcerẽtur vnde naſci iura debuiſſẽt. *c. qualiter & quando, de accuſationib.* Quòd antè nõ debeat ſine graui iuſtaque cauſſa tolli recuſatio, probatur, quia eſt remediũ iuris naturalis, vel magnum habens fundamentum in iure naturæ. *can. ſuſpecti. 3. q. 5. & c. ſecundò requiris, de appellationibus, in fine.* quæ autem huiuſmodi ſunt tolli per Principẽ abſque graui iuſtáque cauſſa non poſſunt. *clem. paſtoralis, de ſententia & re iud. & Inſtitut. de iure naturali, Gent. & ciuili, §. ſed naturalia.*

Notandum pro ſolutione de hac remotione appellationis reperiri iura, quæ videntur inter ſe contraria, atque pugnantia, id quod auget præſentis diſputationis difficultatem. nam *in c. ſuper eo 2. de appellat.* Alex. III. expreſsè ſtatuit in cauſſis eccleſiaſticis, quando appellatio tollitur, tolli etiam recuſationem: vt ſicut appellationi, ita recuſationi non ſit aliquatenus deferendum. Lucius verò III. qui Alexandro ſucceſſit, *in c. poſtremo, eodem tit.* expreſsè ſtatuit, ſi cui cauſſa aliqua fuerit delegata, appellatione remota, hunc poſſe ſi ex aliqua cauſſa ſuſpectus fuerit, recuſari; quare appellationis remotio nõ tollit ſecum etiam recuſationẽ. Adde quòd *in c. paſtoralis, eodem tit. de appellationibus* 3.

tionibus Innoc. III. declarat remotione appellationis, vt ſuprà dictum eſt, remoueri nó modò friuolam, ſed etiã omnẽ aliam, quę fit ex cauſſa quauis rationabili præter eam, quæ in iure expreſsè indulgetur. Quòd ſi vbi tollitur appellatio, ſimul tollatur & recuſatio, iuxta dictum c. *ſuper eo* 2. conſequenter declaratio iſta Innocentij locum haberet in omni recuſatione etiam rationabili, & ex cauſſa præter eã, quę in iure eſſet expreſsè indulta, nullatenus locum haberet decretalis Iulij III. *in d. c. poſtremo*, dicens recuſationem ex cauſſa rationabili admittendam eſſe.

4. Panorm. *in d. c. ſuper eo n. 9.* non attenta diſpoſitione dicti c. *poſtremo*, ſed ſolùm c. *ſuper eo*, & c. *paſtoralis*, ad ſeriem temporum non immeritò recurrens, ait diſpoſitionẽ d. c. *ſuper eo* habuiſſe locũ ante decretalem c. *paſtoralis*. Alexander enim III. multis annis Innocẽtium III. præceſſit, quo Alexandri tempore licebat indiſtinctè appellare, & omnis appellatio quæ non erat friuola, admittebatur à iudice àquo, eiúſque iuriſdictionẽ ſuſpendebat. Simili modo licebat indiſtinctè recuſare, & facta recuſatione cognoſcebatur de eius cauſſa. Vt cùm remotio appellationis remouebat ſolùm friuolam, & quæ abſque iuſta cauſſa fiebat appellationem, conſequenter remoueret friuolã, & quæ ſine iuſta cauſſa fiebat recuſationẽ, vt ſicut non obſtante appellationis remotione deferebatur appellationi ex iuſta cauſſa factæ, ita quamuis ſimul intelligeretur remota recuſatio, nihilominus recuſationi ex iuſta cauſſa deferebatur.

5. Poſtea verò cùm Innoc. III. declarauerit *in c. paſtoralis*, remota appellatione remoueri etiã eam omnẽ quę ex quauis iuſta & rationabili cauſſa fit, ea ſolùm excepta, quę expreſſo iure indulgetur, ſubdit idem Panorm. hodie ſecus eſſe de iure Canonico, id eſt, vbi remota eſt appellatio, non intelligi remotã recuſationẽ. Sic enim vt remoueretur omnis appellatio, etiã rationabilis, ita intelligenda eſſet remota omnis etiã rationabilis recuſatio, quod eſſet valde durum, propter duo. Primum, quoniam ſimul careret litigator vtroque appellationis & recuſationis remedio, quamuis iuſtiſſimam, ac rationabiliſſimã haberet tã recuſãdi, quàm appellandi cauſſam. Secundò, quoniã in re tam odioſa, vt eſt hodie remotio appellationis, per c. *paſtoralis*, fieri extenſionem ad magis odioſam remotione recuſationis. Nõſine cauſſa verò addidit Panormit. hodie aliter eſſe de iure Canonico, quia ſecus eſt vſque hodie de iure ciuili, remotio enim appellationis per reſcriptũ Principis tollit etiam recuſationem, vt notatur *in l. apertiſſime, & in l. cum ſpeciali, Cod. de iudic.* hæc Panormitani doctrina licèt bona ſit, non videtur tamen integra, nec eſt ita bene fundata, ſicut in iure fundari poteſt, ideo aliquid addendo reſpondeo per aliquot dicta.

Primò dico, hodie remotione appellationis licèt remoueatur omnis appellatio, etiam rationabilis, & ex iuſta cauſſa, non remoueri tamen recuſationem quæ fit ex cauſſa. Probo per expreſſum text. Lucij III. *in d. c. poſtremo, de appellationibus*, qui ſtatuit etiamſi cauſſa fuerit alicui commiſſa appellatione remota, ſi iuſta cauſſa adſit illud recuſandi, poſſe recuſari. qui textus adeò clarè apertéque loquitur, vt omnino nullam relinquat dubi- 6.

tandi, aut aliter interpretandi occaſionem. Solùm obſtat decretalis Alex.III. *in c. ſuper eo, de appellationib.* quæ ſimpliciter & abſolutè ſtatuit, vbi remouetur appellatio, ibi remotam eſſe iudicis recuſationem. Sed hæc ſi rectè penſetur non aduerſatur, non enim ſe reſtringit ad caſum, in quo adeſt rationabilis cauſſa recuſandi, de quo in ſpecie diſponit textus Lucij III. vnde & ſimul ſtare poſſunt vt remota appellatione remoueatur etiã omnis recuſatio quæ non habet rationabilem cauſſam, ſitque per hanc decretalem Lucij qui poſterior eſt Alex.III. quędam exceptio illius vniuerſalis regulæ poſitæ ab Alex. vt remota appellatione remoueatur & recuſatio, niſi habeat rationabilem recuſandi cauſſam. Hinc apparet connexio inter iſtos tres textus, qui, vt dixi in primo not. contrarij inter ſe videntur, quam connexionem ſingulariter nota, & tene mente. Primùm enim Alex.III. indeterminatè ac ſimpliciter ſtatuit remota appellatione etiam remotã eſſe recuſationem. Poſtea, quoniam per ſe etiam quando remota erat appellatio aderat in promptu iuſta cauſſa reuocandi. exempli cauſſa, quia is cui committebatur cauſſa, appellatione remota, erat propinquus eius qui literas impetrauerat, vel fuerat illi in eadem cauſſa aduocatus, vel alia iuſta apparebat cauſſa recuſationis. Conſultus Lucius III. an non obſtante appellationis remotione liceret ex iuſta cauſſa recuſare iudicem, ſtatuit licere, quia lege limitauit regulam illam Alex. prædeceſſoris, vt locum non habeat vbi adeſt probabilis cauſſa recuſandi, vel excepit caſum, in quo huiuſmodi cauſſa ſubeſſet. Cùm ergo id de recuſatione eſſet iam à Lucio III. conſtitutum, alia orta eſt dubitatio, an remota appellatione liceret nihilominus ex cauſſa rationabili appellare, ita vt ſola friuola appellatio ea remotione tolleretur, ſicut licebat recuſare. De qua re conſultus Innocentius III. *in c. paſtoralis*, reſpondet adhuc nec licere appellare, ac per appellationis remotionem non modò friuolam, ſed etiam rationabilem, atque ex quauis ortam cauſſã appellationem remoueri, excepta ea tantùm, quæ in iure expreſsè indulgetur. Vnde & aliquam etiam in appellatione reſtrictionem, ſeu exceptionem ponit, vt in caſibus iure indultis non obſtante appellationis remotione liceat appellare. Quare diſpoſitio d. c. *paſtoralis* non poteſt vllo modo adaptari recuſationi, vel ad eam extendi, de qua alio iam expreſſo iure contrarium fuerat conſtitutũ; ſed diſpoſitio Alex. III. de vtraque diſpoſuit, diſpoſitio Lucij III. de ſola recuſatione, diſpoſitio Innoc. III. de ſola appellatione, ex quo apparet euidenter nullam eſſe inter eas repugnantiã, aut contrarietatẽ.

7. Quòd ſi cauſſam ſciſciteris cur iura mitiùs egerint cum recuſatione permittendo illam ex cauſſa legitima, etiã quando remota eſt appellatio, cũ ipſa verò appellatione ſeueriùs, vt remota intelligatur, etiãſi ſubſit grauis quęlibet cauſſa appellandi, ſolùm exceptis caſibus in iure indultis. Reſpondeo id optimis rationibus factum: ſiue quia remotio recuſationis eſt odioſior, grauior partibus ac intolerabilior, cùm cogat coram ſuſpecto iudice litigare, id quod vera ſuſpicione probata eſſet manifeſtè iniuſtũ, &

& omnino intolerabile: ſiue quia recuſationis remotio non dimidiatur,ſed ſi minuetur omnino & quoad omnia, remotio verò appellationis dimidiatur, & quamuis tollatur quoad iudicem à quo, & ad effectum ſuſpenſiuum, manet tamen ſemper quoad effectum deuolutiuũ, & non obſtante remotione appellationis ſi cauſſa ſubſit,validè appellatur quoad iudicem ad quem, qui & appellationem ex cauſſa factam admittere, & iudici à quo inhibere,& vt acta tranſmittat præcipere,& illatum grauamen poterit emẽdare, ſicut hactenus in præcedentibus capitibus probatum eſt:ſiue quòd cùm appellatio remoueri ſoleat expreſsè, recuſatio verò tacitè tantùm ac virtualiter,ſiue cohærenter ſub appellationis remotione, iuxta decretalẽ Alex.III. *in c. ſuper eo 2. de appellationibus.* ratio poſtulabat vt expreſſa aliquid amplius quàm tacita operarentur,& plura remouerent. Demũ quoniam non ita faciles eſſe ſolent litigantes ad recuſandum iudicem, quàm ad appellandum, nec recuſatio tantum poteſt prorogare cauſſam, quantum appellatio, nec tantum fatigare partes, & impedire iuſtitiam.

8. Secundò dico, reum qui ad Eccleſiam confugit commiſſo aliquo delicto, quod prætenditur eſſe de numero hac conſtitutione expreſſorum, ſi Epiſcopus ſit verè ſuſpectus, quia, v. g. occidit propinquũ Epiſcopi, qui prætenditur per aſſaſſinium occiſus,vel ex alia iuſta cauſſa,non obſtante præſenti remotione appellationis, & commiſſione ſoli Epiſcopo facta §. 8. poteſt illum legitimè recuſare. Patet euidẽter ex præcedenti dicto, non enim obſtat remotio appellationis,quia ea remota licita eſt recuſatio ex cauſſa. Non obſtat quòd hæc cauſſa ſoli Epiſcopo ſit commiſſa, quia Epiſcopus non tenetur de ea per ſe cognoſcere,ſed poteſt per alium à ſe deputatum. ergo probata cauſſa recuſationis poteſt alium non ſuſpectum deputare. Fit autem recuſatio hoc modo. Si reus habet cauſſam recuſandi,debet coram illo ipſo Epiſcopo, quem recuſat, cauſſam proponere, neque verò tenetur illàm coram eo probare, ſed proponere ſolùm. Audita recuſationis cauſſa poteſt Epiſcopus duobus modis de iuſtitia prouidere,& non ſuſpecto iudici cauſſam eam delegare. Vnus modus habetur *in c. ſiquis contra, de foro competenti.* vt audita cauſſa recuſationis probabili, non expectata vlla eius diſcuſſione ſtatim eam cauſſam à ſe abiiciat, ac ſe ſuſpectum eſſe recognoſcens eã committat perſonæ non ſuſpectæ, quam perſonã, vt egregiè notat *ibi* Panormitanus, debet eligere de partium conſenſu iuxta diſpoſitionem capituli *cum ſpeciali, de appellationibus* §. 1. ne etiam illum poſſint dare ſuſpectum,ac deinde alium,& cauſſa longiùs protrahatur. Hunc modũ Goffredus relatus apud Panormitanum *in d. c. ſi quis contra n.* 14. putat tunc habere locum, cùm cauſſa recuſationis nõ eſt dubia, tunc enim puto teneri Epiſcopum id facere ne alios offendat, & vt oſtendat ſe ab omni paſſione alienum. Hortor autem, vt etiam quando apparet aliqua probabilitas cauſſæ,idem faciat, vt ſinceritatem ſuam animúmque quietũ ſemper præſe ferat,nec ſe periculo exponat, vt ab aliis ſuſpectus iudicetur. Alter modus eſt vt Epiſcopus audita cauſſa recuſationis det recuſatori poteſtatem,vt ſimul cum

CCCc 3 aduer

aduerſario eligat arbitros vnum vel duos, qui de recuſationis cauſſa cognoſcat.quòd ſi aduerſarius deſit, ipſe recuſatus ſimul cum recuſatore arbitros eligant, quamquam non poteſt in hac cauſſa deeſſe aduerſarius ſiue pars ſit, ſiue fiſcus, eligant autẽ,vel ambo vnum arbitrum, vel vnus vnum, alter aliũ,qui ſi diſcordent, aduocent tertiũ per eoſdem aſſignatum, qui non de cauſſa principali,ſed de ſola cauſſa recuſationis iam propoſita corã Epiſcopo cognoſcat. His autem in virture ſanctæ obedientię,& ſub diuini obteſtatione iudicij præceptum eſt vt cauſſam recuſationis fideliter terminent,qui ſi eam approbent, teneatur Epiſcopus vel alteri non ſuſpecto de partium conſenſu cauſſam illam committere,vel ad ſuperiorem remittere qui de ea cognoſcat.Si verò cauſſam improbent ac reiiciant,tũc purgata ſuſpicione recuſatus ipſe de cauſſa cognoſcat. Habentur hæc omnia *in c.cum ſpeciali, de appellation.* §.1.quòd ſi delegatus ille ab Epiſcopo de conſenſu partium electus iudicauerit reum carere immunitate, tradendúmque curiæ ſeculari, id Epiſcopus exequi debet de iure, multo magis cùm præſens conſtitutio §.8. vetet omnino quemquam horum tradi curiæ ſeculari,niſi de mãdato Epiſcopi,& per iudicem eccleſiaſticum. Neque poteſt delegatus ſuam ſententiam executioni mandare, quando eſt delegatus propter iudicis recuſationẽ. per *c.ſi quis cõtra, de foro competenti,* neque delegatus ab ordinario poteſt illo præſente ſuam ſententiã exequi, per legem *à D. Pio in 1. reſponſ. ff. de iuriſdictione omnium iudicũ,*& per §.8.huius cõſtitutionis.

9. Tertiò dico,ſi Epiſcopus deputauit aliquẽ qui ordinariè de huiuſmodi cauſſis cognoſcat,vel in caſu particulari aliquem deputet, qui ſit alteri,vel vtrique partiũ ſuſpectus,atque ideo recuſandus, cauſſa recuſationis coram ipſo Epiſcopo proponẽda ac probanda eſt, & vniuerſaliter omnis officialis alicuius iudicis, qui venit recuſandus, recuſatur corã ſuo iudice ordinario:ita expreſſè Imol.*in c.ſuper eo 2.de appellationibus n.*8.& *ibi* Panormitanus *n.* 9. Et ratio eſt, quia quilibet iudex poteſt amouere ſuum officialem,& eius loco aliũ ſubſtituere :ergo quãdo pars habet illum ſuſpectum, corã eodem probabit ſuſpicionem,vt ille cum amouear,& de hoc habemus etiã textum expreſſum de recuſando officiali Epiſcopi,*in c.ſi contra vnum,de officio & poteſtate iudicis delegati lib.6.in vltimo reſponſo.*

Quartò plenioris doctrinæ gratia dico, ſi recuſandus ſit delegatus Papę,aut vni tantùm delegata eſt cauſa,& propoſita coram eo,cauſſa recuſationis veniendum eſt ad arbitros, vt dixi in ſecundo dicto ſecundo modo,idémque faciendũ ſi ſint duo ſiue plures, abſque clauſula quòd quilibet eorum poſſit procedere ſine aliis, nã etiam tunc ad arbitros veniendũ eſt.Quòd ſi ſint duo,vel plures cum d.clauſula iudices conſtituti,vt quilibet eorum ſine aliis poſſit procedere, tunc cauſſa recuſationis debet coram aliis proponi ſimul ac coram recuſato. Probari verò debet corã alio, vel aliis in abſentia ipſius recuſati,& per eos expediri,qui ſi recuſationis cauſſam iuſtam indicauerint, abſque illo ſuſpecto de principali cauſſa cognoſcent, ſin cauſſam illam reprobarint,ſimul cũ recuſato in principali cauſſa procedent. Hęc omnia expreſsè conſtituta ſunt *in d.c.ſi contra vnum, de off.* 10.

&

& poteſt.iudicis de legati in lib.6.

PARS QVARTA.

De reis criminum, quibus immunitas Eccleſiarum non competit, ſeculari curiæ tradendis, ac conſignandis.

HIc eſt vltimus tragœdię iſtius actus, in quo ij quos Epiſcopus iudicauerit ad immunitatem propter delicti qualitatem non eſſe admittendos, de eiuſdem Epiſcopi mandato per iudicem eccleſiaſticum tradendi ſunt, vt qui neque Epiſcopo probare horum criminum innocentes ſe eſſe, neque appellatione, ac iudicis recuſatione remedium huic ſuo malo adferre potuerint, eidem tandem ſeculari curiæ omni Eccleſiæ patrocinio deſtituti tradantur extremo ſupplicio, niſi aliud probent, membrorúmve mutilatione puniendi. Quem ideo vltimum voco, quia nihil in foro eccleſiaſtico vlterius agendum eſt, tragicum verò, quia de violenta morte inferenda agitur, quæ horum, qui conſignantur curiæ ſeculari, quaſi ceruicibus imminet, atque impendet, Epiſcopi enim iudicium illos conſignari iubentis eſt quaſi certum futuri ſupplicij præiudicium.

Quæ ſint ſeruanda in tradendis conſignandíſque reis curiæ ſeculari.

CAPVT XXV.

1. SVPPONIMVS reum qui ad Eccleſiam confugerat dum de cauſſa immunitatis eius cognoſcitur, in poteſtate eſſe curiæ eccleſiaſticæ, ſiue in eodem curiæ carcere ſi ſit vbi hæc diſtinctum carcerem habet, ſiue in communi carcere authoritate ac nomine Epiſcopi carceratum, vbi diſtinctus eccleſiaſticæ curiæ carcer non habetur. Ex hoc enim ſequitur vt ſeculari curiæ tradendus & conſignandus ſit, ſi enim in ſecularis curiæ poteſtate eſſet, fieri hæc conſignatio verè ac realiter non poſſet. Quòd ſi ſine vi ac potentia, ſiue per errorem in ſecularis curię poteſtate reus inueniatur, curet eccleſiaſtica curia ſibi relaxari, vt ad hunc conſignationis actū deuenire poſſit. Hoc ſuppoſito duo præcipiūtur in hoc §.8. in hac cōſignatione faciēda. Alterū eſt Epiſcopi de illo cōſignādo mandatum, aliter enim quàm de ipſiuſmet Epiſcopi mandato tradi & conſignari non debet. Alterum eſt eccleſiaſtici iudicis præſentia id exequentis. nō enim per quemcumque eccleſiaſticæ curiæ miniſtrum, ſed per ipſum eccleſiaſticum iudicē hæc conſignatio fieri iubetur.

De Epiſcopi mandato dubitare quis poſſet primò an debeat hoc mandare in ſcriptis, an verò abſque vlla ſcriptura ſola voce. Reſpondeo quamuis in hac conſtitutione nihil de hoc ſtatuatur, atque ideo in rigore videatur poſſe fieri ſola voce abſque vllis ſcriptis, tamen probabilius eſt, vel certè melius fieri in ſcriptis. Cùm enim cauſſa grauis ſit momenti, & pars poſſet prætendere nullum eſſe Epiſcopi mandatum, poſſit etiam contingere vt Epiſcopus ex odio, vel alia animi paſſione contra conſcientiam & iuſtitiam iubeat ſignari, vnde ſi in voce ſolùm iuſſiſſet, detecta iniquitate poſſet negare ſe id iuſſiſſe, 2.

totúm

totúmque odium contra iudicem conſignantem verteretur. Ideo conſulerem iudici eccleſiaſtico vt inſtaret mandatum ſibi in ſcriptis tradi manu magiſtri notarij ſubſcriptum, neque ad actum conſignationis abſque ſcripto mandato deueniret. Adde quòd & authoritas iudicij, & négocij pondus hoc poſtulat vt de cognitione per Epiſcopum facta, aliquo modo conſtet.

3. Secundò dubitatur ad quem debeat dirigi huiuſmodi mandatum, ſeu cui mandandum eſt vt cõſignet, omne enim mandatum aliquid alicui mandat, qui accepto mandato obedire, illúdque exequi teneatur, & quoniam Pontifex in hoc §. 8. præcipit tradi reum curiæ ſeculari per iudicem eccleſiaſticum, dicendum eſt eccleſiaſtico iudici mandandum eſſe, iudicem dico eccleſiaſticum, id eſt, perſonam eccleſiaſticam, quæ de eccleſiaſticis cauſſis iudicat. Cũ enim frequenter iudicibus eccleſiaſticis laici aſſeſſores dentur, ſeu cõſultores in iure peritiores, qui totum pænè iudicium exerceãt, iudex verò ſententiam pronunciet, in hoc caſu non per aſſeſſorem laicum, ſed per eccleſiaſticam perſonam, quę iudex ſit, conſignatio facienda eſt, atque ideo illi mandandum eſt vt id faciat.

Tertiò dubitatur de iudice eccleſiaſtico quomodo debeat ipſe conſignare huiuſmodi reos curiæ ſeculari. Reſpondeo non videri ſatis eſſe ſi accerſitis ad ſe miniſtris curiæ ſecularis liberam det eis poteſtatem illum accipiendi, neque ſi mittat cum eis miniſtrum aliquem ac ſatellitẽ, qui dicat carcerario, vt illum eiſdem conſignet, neque ſi per ſuos miniſtros tradi & conſignari faciat. Sed videtur aliquid aliud requiri; hæc enim omnia æquè bene facere poſſet Epiſcopus, neque opus fuiſſet vt per iudicem eccleſiaſticum eum tradat. Quare cùm detur aliquid amplius requirere Pontifex ab hoc iudice, id autem eſt vt ipſe per ſe eum conſignet, neque verò neceſſe eſt vt propriis manibus reus apprehendat, & curiæ ſeculari tradat. Hoc enim vile eſſet in iudice, ſed ſatis eſt vt reo in ſua præſentia conſtituto ſub cuſtodia miniſtrorum curiæ eccleſiaſticæ dicat ſuis miniſtris vt eũ tradant, & ſeculari curiæ dicat ſe illum tradere de Epiſcopi mandato, ſiue ipſe ad carcerem eat, vbi reus cuſtoditur, ſiue inde ad ſe adduci iubeat, dummodo faciat illum in ſua præſentia tradi & cõſignari, nec inde diſcedat donec videat reum in manibus curiæ ſecularis.

Quæ ſint facienda prælatis perſoniſque eccleſiaſticis, quando reos conſignant curiæ ſeculari ad vitandam irregularitatem.

CAPVT XXVI.

PERICVLVM hactenus fuit ante præſentem conſtitutionem ne Epiſcopi, Prælati, clericique cooperando ad reorum de Eccleſiis extractionem, atque ad eorundem traditionem faciendam curiæ ſeculari irregularitatem incurrerent defectu lenitatis, ſi fortè curia ſecularis, vt probabile erat, pœnam mortis, aut mutilationis eiſdem inferret. Vnde & Ioannes Faber *in §. finali Inſtitutionis, de iis qui ſunt ſui, vel alieni iuris, verſ. ſed quæro.* & *in Auth. ſi quis. Cod.* 1.

de

de adulter. cùm dixiſſet reos de Eccleſiis extrahi poſſe tam per laicos, quàm per Eccleſiarum rectores, quaſi corrigens id quod de Eccleſiarum rectoribus dixerat, addit, fortè id non procedere de iure canonico, quia rector Eccleſiæ fieret irregularis: & Archidiac. *in can. definiuit* 17. *q.* 4. putans extrahendos eſſe de Eccleſiis reos per ſacerdotes, non alia ratione eos ab irregularitate excuſat, quàm dicendo nõ ſacerdotes, ſed legem eos morti tradere. quæ ratio valde dubia eſt, cùm interueniat cooperatio ſacerdotis, vnde & alij doctores eodem metu perciti monent Epiſcopos, & eccleſiaſticas perſonas ſolùm vt patiantur, ſinéntque eos per laicos extrahi, neque ipſi in aliquo illis ad extractionem cooperentur, quæ nobis ſatis tuta remedia videbantur. Optabatur aliquod in tanta difficultate remedium, quo Prælati perſonæque eccleſiaſticæ, & quid ſibi agendum eſſet in tam graui negotio ſcirent, & id quod illis faciendum erat abſque vllo irregularitatis periculo exequerentur, quod felicis recordationis Gregorius XIV. hac conſtitutione abundè fecit, apertiſſimis verbis ſtatuendo vt & Epiſcopus iuberet, & eccleſiaſticus iudex exequeretur conſignationem reorum faciendam curiæ ſeculari, & omne irregularitatis, aut cuiuſuis alterius incurrendæ cenſuræ dubiũ ſcrupulúmve remouit diſertiſſimis verbis §. 7. præcipiendo omnibus prælatis vt laicos ad eorum Eccleſias, locaque ſupradicta confugientes, & in eis ſe recipientes atque morantes; qui prædicta delicta eorúmve aliquod iudicio ſuo commiſiſſe videbuntur, quando à curia ſeculari fuerint requiſiti, & quilibet eorum fuerit requiſitus, miniſtris & officialibus curiæ ſecularis abſque irregularitatis nota, aut alicuius cẽſuræ eccleſiaſticæ incurſu tradi & conſignari curent & faciant, & quilibet eorum curet & faciat. quibus verbis omnem adimit metuendæ irregularitatis timorem non ſolis Prælatis qui tradi reos faciunt curiæ ſeculari, ſed eorum etiam officialibus, ac miniſtris, per quos eos tradi faciunt, hoc enim ſonant illa verba, *abſque vlla irregularitatis nota conſignari curent & faciant.* quare moneo atque hortor tam Prælatos, quàm eorum miniſtros eccleſiaſticos, vt beneficij huius memores quòd hoc periculo à Greg. XIV. Pontif. Max. liberati ſunt gratias piiſſimo Pontifici agant, pro eo apud Deum intercedendo.

2. Prima dubitatio oritur an requiſitio curiæ ſecularis ſit cõditio neceſſariò requiſita ad euadendam irregularitatem in hac reorum conſignatione, adeò vt ſi ſeculari curiæ non requirenti tradatur reus, qui verè immunitate caret, incurratur irregularitas ſecuta eius morte, vel mutilatione, & ratio dubitandi eſt quòd adeò apertis verbis hãc dictæ curiæ requiſitionem exigit, vt ea non exigente non teneantur Prælati eos tradere, imò ne carcerare quidem in ſuo eccleſiaſtico carcere, ac de eorum immunitate cognoſcere. Reſpondeo tamen eam nullo pacto videri ad id neceſſariã, imò, ne ad id quidem requiri, ſolùm enim requiritur ad obligandum Prælatos, vt reos qui ad Eccleſiam confugiunt, carcerent, ponántque in tuto, vtque ſi repererint illis immunitatem non deberi, teneantur tradere, & conſignare curiæ ſecu-

lari, vt donec ſecularis curia id requirat non teneantur. Vt ſit ſenſus, quoties à ſeculari curia fuerint requiſiti, eos tradi & conſignari curent & faciant. Id enim tantùm reſpicit præceptum immediatè antè expreſſum, cùm dixit, vniuerſis, &c. diſtrictè præcipiendo mandamus vt laicos in prædictis caſibus delinquentes, &c. quando à curia ſeculari fuerint requiſiti, non enim poteſt ad hoc præceptum vllatenus irregularitatis vitatio pertinere, quæ gratia quædam eſt ad facilitandam præcepti executionem adiecta. Secundò, quia huiuſmodi ſecularis curiæ requiſitio nullam habet cũ euitatione irregularitatis connexionem, neque verò poteſt eſſe ſufficiens ratio cur prælati facientes reos conſignari curiæ ſeculari ab irregularitate liberentur, vt ideo irregularitatem non incurrat quis, quia requiſitus tradit, ſed tota ratio cur ad tradendum reos Pōtifex obliget requirenti curiæ ſeculari, ea eſt, quia reus per immunitatis prætextum quærit de illius curiæ manibus liberari, cui cùm immunitas non debeatur, ſecularis curia ius habet irrogandi illi pœnam, vnde iniuſtè quærit eam ſubterfugere per Eccleſiam; quoniam autem iuſtum non eſt iniuſtè ſpoliare ſecularem curiam ſuo iure iſtũ puniendi, ideo iubet, vt quoties illa hoc petit cognita eius iuſtitia petitionis, quod eſt quãdo reus aliquod horum criminum commiſiſſe cognoſcitur, illi tradatur, & conſignetur, illa autem curia non petente non tenentur prælati neque carcerare hos, neque de eorum immunitate cognoſcere, quia non tenentur ius ſuum dare non petenti. Demum probatur, quia requiſitio curiæ ſecularis non eſt poſita per modum conditionis ad irregularitatem vitandã, neque per modũ famæ neceſſariò obſeruandæ: ergo non eſt neceſſaria ad eam euitandã.

Quo loco illud obiter obſeruandum eſt, licèt prælati non teneãtur præcepto extrahendi reos de Eccleſiis, eóſque vbi aliquod horum delictorum commiſiſſe cognouerint conſignandi prædictę curiæ ſeculari, niſi quando à dicta curia fuerint requiſiti, & ordinariè nihil horũ facere debeant, niſi poſt dictæ curiæ requiſitionem, tamen ſi aduerterent curiam ſecularem (id quod non facile ſuccedet) negligentem eſſe, magnúque fierent huiuſmodi criminoſorum ad Eccleſias concurſus, qui in ipſis etiam Eccleſiis parum reuerenter ſe gererent, & ex hoc fierẽt procliuiores cæteri ad hæc immania delicta committenda, poſſent eos ad carcerem eccleſiaſticum tradere, de eorum immunitate cognoſcere, & quos in his verè culpabiles eſſe cognoſcerent, ſeculari curiæ facile conſignari tanquam non ad ſe, ſed ad illam curiã pertinentes, certum eſſe arbitror eũ, qui hæc faciat nō incurrere in irregularitatẽ, vt ex dictis apparet. 3.

Secunda dubitatio an ſit neceſſe ad eandem vitãdam irregularitatem vt reum quem tradi facit curiæ ſeculari iudicio ſuo iudicet verè commiſiſſe aliquod horum criminum hîc expreſſorum, ita vt ſi quem tradi faciat, quem ipſe quidem iudicat non commiſiſſe aliquod horum delictorum, ſed cùm videat alios contrarium iudicantes, ipſe illorum iudicium ſequẽs eum tradi faciat. Reſpondeo prælatum duobus modis in hoc caſu poſſe ſe habere: vno modo mala fide, 4.

&

& contra conſcientiam, quòd certò putet eos decipi, & nullo modo acquieſcat eorum iudicio, & tamẽ ad ſatisfaciendũ parti contraclamãti, vel ſeculari curiæ inſtanteq; petenti, vel ſuo iudici, cui id commiſerat ſic iudicanti, manens in eadem ſua opinione, firmus illum tradi facit. Altero modo bona fide, quod licèt ſibi contrarium videatur, videns tamen multos vel doctos, vel probos viros, ac conſcientiæ timoratæ firmiter ſentire contrarium, acquieſcit illorum iudicio, putans ſe poſſe decipi, vel tutius vel æquè tutum exiſtimans tot, ac talium iudicio acquieſcere, quàm proprio, ac ſic iubens reum tradi; ſi hoc poſteriore modo ſe habeat etiamſi ſuum iudicium non mutet, ſed ſpeculatiuè illud verum putet, abſque vllo dubio putandum eſt immunem eſſe ab irregularitate, licitum eſt enim practicè ſequi aliorum iudicium, etiam contra proprium iudicium ſpeculatiuum, & conſcientiam deponere aliorum iudicium ſequendo. Idque vſqueadeo mihi certum eſt, & indubitatum, vt quamuis poſtea ſecuta reorum morte cognoſcat, vel illis ipſis, quorum iudicium ſecutus fuerat, confitentibus illos erraſſe, ſuum iudiciũ fuiſſe omnino verum, adhuc ſit ab omni irregularitate liber, prudenter enim fecit talium iudicio magis, quàm proprio acquieſcendo; ſi verò prælatus priore modo ſe habeat, negari non poteſt magnum ſubeſſe irregularitatis periculum: præſertim verò ſi poſtea comperiat ſe erraſſe, ſuum iudicium verum, illorum, quos ſecutus eſt, falſum fuiſſe, propterea quòd cum mala fide, & contra conſcientiam errauerit, error voluntarius videatur. Quamquam neque omnino certum eſſe putem eum irregularem effici, ſed ſolùm mortaliter peccaſſe. Vt ex quo plurium, & peritorum iudicium ſecutus eſt, liber ſit ab irregularitate, ex eo verò, quòd contra conſcientiam fecit, peccauerit, & tunc ad verba §. 7. reſpondeo iudicium eius non ibi requiri ad irregularitatem vitandam, ſed ad obligandum ad tradendum, non enim decebat obligari ad tradendos reos, quos iudicaret non eſſe tradendos contra conſcientiam, etiamſi alij iudicarent debere tradi. Res mihi dubia eſt, propterea quòd quantum ex vna parte mala fides videtur ſufficere ad irregularitatem inducendam, tantùm ex altera parte videtur aliorum authoritas, cui illa mala fides innititur, excuſare, vt ſi mala fide contra conſcientiam temere ac nullius fide digni iudicio innixus id feciſſet, abſque vllo dubio ſecuta morte & cognito quòd errauerit illum conſignando irregularis efficeretur, niſi fortè dicamus, quòd tradere reos confugientes ad Eccleſiam curiæ ſeculari, non ſit vlla ratione ad eorum cooperari mortem, ſed ſolum illum tradere ſuo iudici, à quo de cauſſa cognoſcatur: ſicut ſiquis cõmiſſo delicto prætẽdens ſe eſſe clericum propter habitum, quem geſtabat, atque ideo à prælato eccleſiaſtico captus non docendo de ſuo clericatu redderetur curiæ ſeculari, vel docens quidem de clericatu non plenè doceret de ſeruitio Eccleſiæ, ita vt dubium eſſet an verè competeret illi fori priuilegium, & plures doctores affirmarent non deberi, Epiſcopus contrà ſentiret,

& nihilominus propter alios contrà ſentientes eum traderet contra conſcientiam, non eſſet irregularis, quia nō eſt directa nec intenta cooperatio ad mortem, ſed ſolùm in fori competentia tradere eum, qui poſtea comperiatur tradi non debuiſſe. Sed de hac re fuſiùs in tractatu de irregularitate diſputatum eſt cùm diſputauimus quænam dicenda ſit cooperatio ad mortem ſufficens ad irregularitatem.

5. Tertia dubitatio an ad hanc vitandam irregularitatem ſit prælato neceſſaria proteſtatio quòd non intendat mortem, nec mutilationem, & requiſitio vt contra eum nō procedat ad mortem, vel ſanguinis effuſionem. Cùm enim prælati quando clericū in atrocibus delictis ter monitū & incorrigibilem tradunt curiæ ſeculari, & ſāctæ fidei Inquiſitores cū tradunt eidē curiæ hæreticum relapſum, ſoleant hanc proteſtationem, & has preces interponere, orantes ne contra eū ad mortem, membrorum mutilationem, vel ſanguinis effuſionem procedāt, conſequens eſſe videtur hoc quoque caſu conſignationis rei in manus curiæ ſecularis idem faciendum eſſe; cùm certum ſit omnibus delictis hac conſtitutione expreſſis, quæ ad forum laicum pertinent, capitis pœnam eſſe conſtitutam. Reſpondeo tamen id nullo modo requiri. Primò, quia ſi requireretur, id Pontifex expreſſiſſet, ſicut expreſſit de eo qui ſeculari curiæ traditur. *c. nouimus, de verbo. ſignific.* Secundò, quoniam multū intereſt inter eam traditionem, quā curiæ ſeculari traditur condemnatus iam per Eccleſiæ ſententiam ad eam traditionem, cuiuſmodi eſt quando illi traditur hæreticus relapſus, aut clericus in atrocibus delictis incorrigibilis, & hanc traditionem, de qua in hoc §. 7. fit ſermo, qua is qui ad Eccleſiam commiſſo delicto confugerat, quoniam delictum eſt de numero hîc exceptorum, traditur eidem curiæ. Qui enim traditur priore modo, iam indicatus eſt per Eccleſiam, & ex vi illiuſmet proceſſus ac ſententiæ ſtatim per ſecularem curiā damnatur ad mortem abſque vlla noua cauſſæ cognitione, adeò vt neque poſſit ea curia talem nouam cognitionem inſtituere, & executionem differre. De huiuſmodi enim ſeculari curiæ tradendis, ſeu coram ea condemnandis, atque eis poſt ſententiam eidem curiæ relinquendis, habemus expreſsè *in c. ad abolendam, de hæreticis, & c. excommunicamus 1. §. damnati, eodem tit. & c. ſuper eo, eod. tit. lib. 6.* Quomodo autem clerici tradendi, aut laici relinquendi ſint curiæ ſeculari, expreſſum eſt *in c. nouimus, de verbor. ſignif.* vbi dicitur cùm ab eccleſiaſtico foro clericus fuerit proiectus, eius eſt degradatio celebranda ſeculari poteſtate præſente, & finita degradatione pronunciandum; vt illa in ſuum forum recipiat degradatum, & per hanc pronunciationem intelligitur tradi curię ſeculari. Quòd etiam ſecularis curia teneatur illū ſtatim abſque dilatione capere, non obſtante quauis appellatione, ſeu proclamatione, & debita animaduerſione punire, habetur expreſsè *in c. vt inquiſitionis, de hæret. lib. 6.* vbi nota ſemper in omnibus prædictis decretalibus dici vt relinquātur puniendi, & curia ſecularis capiat puniendos, & non dicitur quòd cognoſcat ſolùm; ergo debent

bẽt ſẽtẽtiare ad pœnã, illámque exequi. Quoniã ergo Eccleſia cõuictũ ac condemnatum legitimo proceſſu relinquit ſeculari curię puniendũ, & in iure contra huiuſmodi reos eſt conſtituta certa pœna mortis, & nõ arbitraria citra mortem, quaſi certò ſciens ac præuidens curiam ſecularẽ damnaturã reos huiuſmodi ad mortem, ideo pro ſua manſuetudine iniungit Pontifex prælatis tradentibus illos curiæ prædictæ, vt debeant pro eis efficaciter intercedere, vt citra mortis periculum circa eos ſententiam moderetur, ne ipſa aut ſit, aut videatur eſſe, quæ occidi hominem faciat. Vt quamuis ex parte ſecularis curiæ hæc interceſſio rationem habeat meræ cerimoniæ, quia non poteſt nec debet facere vllam moderationẽ, ex parte tamen Eccleſiæ ſit vera & efficax interceſſio. In noſtro verò caſu, qui traditur curiæ ſeculari, non eſt per Eccleſiam iudicatus, nec conuictus, nec damnatus, cùm Eccleſia de ipſo delicto nequaquam cognouerit, ſed ſolùm de immunitate. & quoniam reperit caſum qui prætenditur carere priuilegio immunitatis, non tradit reum ſeculari curiæ puniendum, vt ideo debeat apud eam intercedere, vt ſententiam mitiget, ſed ſolùm tradit eũ tanquam proprio ac legitimo iudici vt de cauſſa cognoſcat, corã quo poteſt reus innocentem ſe probare. Vt cùm reus prętenderit per Eccleſiam liberari virtute priuilegij immunitatis, Eccleſia illum conſignãdo declaret poſſe illũ liberè in cauſſa procedere, nec eſſe priuilegio immunitatis impeditum. Vnde quoniam nõ traditur ad pœnam, hoc ipſo quòd ex Eccleſiæ Romanique Pontificis præcepto traditur, & traditur cum liberatione ab irregulatitate ob mortem, quæ ſequi fortaſſe poteſt, non autem ad mortem certã; nõ eſt opus hac interceſſione, cùm Eccleſia ab irregularitate liberando hanc interceſſionem non requirat, quæ vbi ad certam mortem tradit, illam requirit.

An reus de mandato Epiſcopi traditus curiæ ſeculari, ſi in proceſſu cauſſæ non conuincatur de qualitate delicti, ratione cuius ab immunitate excluſus eſt, aut ne de delicto quidem, poſſit aut debeat denuo poſtulare ſibi immunitatem ſeruari, & illi ſeruanda ſit.

CAPVT XXVII.

1. CASV contingere facilè & frequenter poteſt, quem tamen apud neminem eorum, quos legi, tractatum, ſed ne tactum quidem reperio. Suppono enim, quod fusè probatum eſt à nobis ſuprà in hoc eodem libro *parte 2. c. 15.* non eſſe neceſſe Epiſcopo, ſeu perſonæ ab eo deputatæ ſolemnẽ formare proceſſum, ſed ſẽper fuiſſe ſatis cognitionẽ ſũmariã, ac ſine partis citatione, quę in criminalibus certa, & euidẽs haberi nõ poteſt, niſi per ſolemnẽ proceſsũ poſt longa tempora, poſt tormenta, poſt defenſiones à reo factas, ſicut eodẽ c. dictum eſt. Poteſt ergo Epiſcopus ſũmaria illa ſua cognitione iudicaſſe aliquem homicidam eſſe aſſaſſinum propter aliqua indicia aſſaſſinij, qui tamen poſtea coram iudice laico non conuincatur de aſſaſſinio, nec de eo damnetur, nec poſſit dãnari, ita poteſt Epiſcopus iudicaſ-

ſe aliquem graſſatorem viārum, qui tamen corā iudice laico innocentē ſe probet, vel ſaltem non plenè conuincatur, vt poſſit de eo dānari ad pœnā ordinariam, ſed ſolùm ad aliquā pœnam arbitrariā. De his ergo hoc loco quęrimus an poſteaquā in ſeculari iudicio probauerint deeſſe ſuis delictis qualitatem, propter quam ſunt iudicati carere immunitate, poſſint denuo ad Eccleſiam recurrere, atque iure ſuo petere denuo Eccleſiæ ex qua extracti fuerant, reſtitui; & an Eccleſia teneatur eos recipere, repetereque à ſeculari iudice vt eos à morte, membri mutilatione grauique pœna corporali liberet. Pro parte enim affirmatiua facere videtur quòd iſtis verè debebatur immunitas, & per errorem, qui in huiuſmodi imperfecta cognitione facile interuenire poteſt, ab ea excluſi traditi ſunt curiæ ſeculari. Conſtat autem poſtea iniuſtam à parte rei fuiſſe illam Epiſcopi ſententiam, conſequenter conſtat debitam eſſe illi immunitatem. ergo dum res integra eſt, & immunitas illi ſeruari poteſt, ſeruanda eſt.

Reliqua huius capitis viceſimi ſeptimi deſiderantur.

LIBER

LIBER SEPTIMVS.

De confugientibus ad Eccleſias propter cauſſas eccleſiaſticas, perſoniſque eccleſiaſticis ob quæuis delicta confugientibus ad eaſdem: de quibus diſponit Pontifex conſtitutionis iſtius §. nono.

QVEMADMODVM ex præcedentibus apertè cóſtat, locutus eſt hactenus Pōtifex de laicis reis criminum cófugientibus ad Eccleſias, & de ſecularibus cauſſis, ſiue delictis. Nam §. 6. expreſsè dicit: *Vt laicis ad Eccleſias locaque ſacra confugientibus ſi fuerint publici latrones*, &c. Nullus hactenus habitus eſt ſermo de clericis perſoníſque eccleſiaſticis eorundem criminum reis confugientibus ad Eccleſias. In eodem §. cum delictis ſecularibus, cuiuſmodi ſunt publici latrocinij, depopulationis agrorum, graſſationis viarum, vnum numerauit delictum merè eccleſiaſticum, quod eſt hæreſis, alterum mixtum homicidij, ac mutilationis membrorum in Eccleſia, ideò duo ſuperſunt diſponenda, alterum de eccleſiaſticis perſonis, alterum de eccleſiaſticis delictis, quæ vtraque proſequitur in hoc §. 9. quem hoc ſeptimo libro explicandum ſuſcipimus, quem idcirco in duas partes iuxta ea quę in ea tractantur partiemur. In priore parte iuxta ipſius literæ ordinem de cauſſis criminibúſque eccleſiaſticis; in poſteriore de eccleſiaſticis perſonis diſputabimus.

PARS PRIOR.

De confugientibus ad Eccleſias propter cauſſas, delictaque eccleſiaſtica, & in ſpecie propter hæreſim.

An diſpoſitio §. 7. & 8. de reis criminum §. 6. expreſſorum conſignandis curiæ ſeculari locum haberet in crimine hæreſis, niſi hoc §. 9. contrarium exprimeretur.

CAPVT I.

VIDETVR ea diſpoſitio etiam in crimine hæreſis habitura locum, tum quia hoc crimen cum ceteris fuerat §. 6. numeratum, propter quæ in ſequentibus paragraphis 7. & 8. iubentur laici confugientes ad Eccleſias tradi curiæ ſeculari, tum quia peculiare eſt in hæreticis iuxta omnes canones, & apoſtolicas ſanctiones, vt

vt ſeculari curiæ tradantur puniendi, ſi vel in hæreſi perſeuerent, vel vbi eam ſemel abiurauerint, propter vehementem etiam ſuſpicionem relabantur.

1. Sed pro ſolutione aduertendum, ſi qua cauſſa eſt eccleſiaſtica, hanc eſſe maximè, in qua de fide catholica agitur, ſi quod eſt delictum quod ad Eccleſiæ iuriſdictionem ac iudicium non modò de facto pertineat, ſed debeat ac neceſſe ſit pertinere, id maximè eſſe hæreſim. In hac enim cauſſa de tota Eccleſia, de Euangelio, de Chriſto, de fide ac religione Chriſtiana, de ipſa Eccleſiæ ſanctę Chriſti ſponſæ authoritate, iuriſdictione, ac poteſtate agitur, de quibus non poteſt idoneus iudex eſſe laicus, nec ſecularis poteſtas, ſed Eccleſia, quæ non ſolùm in ſacris Scripturis de his rebus abundè eſt edocta, ſed ſpeciali ſancti Spiritus illuſtratione quotidie de multis occurrentibus difficultatibus inſtruitur, ac docetur, vt propterea verè ſit in his quæ ad fidem pertinēt infallibilis veritatis tamquam domus ædificata ſupra firmam petram, adeò vt pro iis, quæ nobis per Eccleſiam vniuerſalem, pérque Romanum Pontificem ad credendum propoſita ſint, nō ſecus ac pro ipſo Euangelio confitendo, tuendóque ſāguinem, vitámque profundere teneamur. Neque enim Euangelium aliunde quàm per Eccleſiam habemus, cuius ſemper fuit libros ſacrę Scripturæ authenticare, & quos nō probat reiicere. Nam cauſſæ ceteræ catenus ad Eccleſiam iudicéſque eccleſiaſticos pertinent, quatenus, vel ad aliquid fidei pertinent, cuiuſmodi ſunt cauſſæ ſacramentorum, ſupernaturaliúmque Dei præceptorum, vel aliquam habent cum fide connexionem, ac dependentiam ab eadem, vel ad Chriſtianos mores, qui etiam ex fide petuntur. quanto ergo magis ad Eccleſiam, forumque eccleſiaſticum pertinere debet ipſa fides?

Primò ergo dico cauſſam fidei non modò de iure canonico, ſed de iure etiam diuino poſitiuo ad Eccleſiam pertinere, dicente Chriſto ad Petrum, *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, & claues regni cælorum illi tradente, 2.
quæ duæ ſunt ſcientiæ ac poteſtatis fidei ac morum. Quam fidei cauſſam Eccleſiæ, ac ſupremo in terris Chriſti vicario, non autem Imperatori ac laicæ poteſtati à Chriſto traditam eſſe, expreſsè docent Pontifices Nicolaus *in Epiſt. 7. ad Michaelē Imperatorem*, bis relatus apud Gratianum in decreto, nempe *can. quoniam d. 10. & can cùm ad veram d. 96.* & Gelaſius Papa ad Imperatorem Anaſtaſium *can. duo ſunt, d 96.* & Io. Papa *can. ſi Imperator, ead. diſtinct.* vt meritò quidam Pontificem, in quo eſt ſuprema poteſtas ſpiritualis fidei & morum, atque ipſam eccleſiaſticam poteſtatem capiti, Imperatorē verò, in quo eſt ſuprema poteſtas temporalium, ac temporalem poteſtatem cordi ſimilem faciunt, vt quemadmodum in capite vigent omnes ſenſus, ſapientia, diſcretio, mens, ab eóque ad totius corporis membra nerui, quorum arctiſſima, firmiſſimáque compage membra inter ſeſe, atque cum ipſo capite vniuntur, ſenſationem etiam, ac motū habent. Sic in Pontifice eccleſiaſticáque curia reſident veri ſenſus ſpirituales, cōpago fidei, & charitatis, qua tota Eccleſia ſentit, ac ſpirituali mouetur mota. Ab Imperatore verò poteſtateque temporali, ſicut è

corde

corde venæ ſanguinem , vitámque temporalem communicantes diffunduntur , ita leges temporales manant , temporaliſque adminiſtratio. Hinc Innocentius III. *in c. ſolita, de maioritate & obdientia*, attẽta alterius poteſtatis ſpiritualitate, alterius temporalitate, eccleſiaſticam luminare maius, temporalẽ luminare minus , appellat , quòd ſpiritualis diuinis & æternis, quæ diei ſimilia ſunt , temporalis verò carnalibus & temporalibus præſit, quæ noctis ſimilitudinem gerunt, vt quantum præſtat ſpiritus carni, æterna temporalibus , dies nocti, ſol lunæ, atque id quod proprio ſplendore fulget ei quod lucet lumine aliunde mutuato, tãtũ præſtet eccleſiaſtica poteſtas temporali.

3. Sed & canonico iure pertinere ad authoritatem Eccleſiæ iudicare de cauſſa hæreſis , déque ipſis hæreticis expreſsè probatur , nam aliquem hæreticum iudicare pertinet ad Romanam Eccleſiam , ad ſingulos Epiſcopos in ſuis diœceſibus cũ conſilio clericorum, atque ad ipſos clericos ſede vacante cum conſilio, ſi oportuerit, viciniorum Epiſcoporum. *c. ad abolendam , de hæret.* §. 1. & deprehenſi in hæreſi arbitrio Epiſcopi iubentur publicè abiurare & ſatisfacere. *d. c. de abolendam.* §. *præſenti.* etiamſi laicus fuerit, & ſuſpecti de hæreſi corã eodẽ Epiſcopo ſe purgare , & hæreſim tenentur abiurare. *d. c.* §. *qui verò.* & accuſatos de hæreſi Epiſcopus ad præſentiam ſuam debet cõuocare, eóſque niſi ſe ab obiecto reatu purgauerint , vel ſi poſt exhibitam purgationem fuerint relapſi , canonicè punire. *c. excommunicamus* 1. *de hæret.* & Archiepiſcopi, atque Epiſcopi per ſe, aut per Archidiaconum , aut alias idoneas perſonas bis , aut ſaltem ſemel in anno iubentur propriam diœceſim circuire, in qua fama fuerit hæreticos habitare , & ibi compellere tres, vel plures boni teſtimonij viros, vel totã viciniã cõpellere iurare , vt ſi ibi hæreticos eſſe ſciat reuelet eoſdem. *d. c. excommunicamus.* §. *adiicimus.* & ad adiuuandos in hoc negotio contra hæreticos Epiſcopos variis negotiis implicatos additi ſunt ſancti officij Inquiſitores , quibus hæc ſola cauſſa ita cõmittitur, vt de diuinationibus etiam ac ſortilegiis , quæ hæreſim manifeſtè non ſapiunt, ſit eis cognoſcere prohibitum , nec de vſuris, vt contra hæreticos toti occupentur. *c. accuſatus , de hæret. lib. 6.* ac præterea eiſdem indultum vt cum Epiſcopis de eadem cauſſa cõtra hæreticos diuiſim , vel coniunctim poſſint procedere. *c. per hoc, eodem tit. & libro.* vtque poteſtas Inquiſitorum non expiret per mortem delegãtis, neque quoad cauſſas iam inchoatas , neque quoad inchoandas. *in c.* etiam *vergentis* bona hæreticorum laicorum per temporales dominos confiſcari Eccleſia præcipit , & ſi Principes in hoc negligentes fuerint, per eccleſiaſticas cenſuras appellatione remota ab Epiſcopis compellantur. Imò poſtea decreta ſunt ipſo iure confiſcata. *c. cùm ſecundùm leges, de hæret. lib. 6.* quamquam confiſcationis huius executio, vel bonorum ſic confiſcatorum occupatio fieri non debet per Principes & dominos tẽporales, antequam per Epiſcopum, vel perſonam eccleſiaſticam habentem in cauſſa hæreſis poteſtatem, ſentẽtia ſuper eodẽ crimine fuerit promulgata. Demum *in c. inquiſitionis*, apertiſſimis verbis ſtatuitur

crimen hæreſis eſſe merè eccleſiaſticum, atque idcirco diſtrictiùs prohibetur ibidem *in §. prohibemus,* poteſtatibus, ac dominis temporalibus, ac rectoribus, atque eorum officialibus, ne ipſi de hoc crimine quoquo modo cognoſcant. Solùm autem conceditur, ſeu etiam præcipitur poteſtatibus ſecularibus, Comitibus, Baronibus, Conſulibus ciuitatum, & locorum, & aliis poteſtatibus quibuſcumque fungantur officiis, præſidentibus regnorũ, prouinciarum, & aliorum locorum, etiamſi ſint excommunicati, & iuriſdictionem habeāt de facto, & non de iure, & quibuſuis aliis, qui in ciuitate præſunt, vt ad requiſitionem diœceſanorum, ſeu Vicariorum eorundē, aut Inquiſitorum corporaliter iurent quòd fideliter & efficaciter adiuuabunt eos contra hæreticos bona fide iuxta officium & poſſe ſuũ quoties ab eis fuerint requiſiti. *c. ad abolendam, de hæreticis. §. ſtatuimus.* & quod de terris ſuæ iuriſdictionis vniuerſos hæreticos ab Eccleſia denotatos bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt. *c. excõmunicamus* 1. *de hæret.* & quòd inuiolabiliter attendent obſeruare, & facere obſeruari toto tempore ſui regiminis conſtitutiones Apoſtolicas cõtra hæreticos. Nihil totum ad cognitionem de crimine hæreſis pertinet, ſed ſolùm ad iuuãdos diœceſanos & Inquiſitores cõtra eoſdem procedentes.

4. Et quoniã Eccleſia, prælatique eccleſiaſtici & Inquiſitores conuictos de crimine hæreſis impœnitẽtes, aut relapſos etiã pœnitentes relinquunt damnatos de hæreſi curiæ ſeculari puniendos, etiamſi clerici ſint, vel ſacerdotes, eos degradatos realiter ac depoſitos eidē curiæ relinquunt animaduerſione debita puniendos, *c. excommunicamus* 1. *de hæret. §. damnati. & c. vt inquiſitionis. eod. tit. lib. 6.* Ideo poteſtatē habet curia ſecularis ſolùm exequendi ſententiam Eccleſiæ puniendo iſtos ſecundùm leges ciuiles debita animaduerſione, quæ animaduerſio ex ciuili iure pœna mortis, de conſuetudine etiã vbique recepta pœna ignis, ideo *in d. c. vt inquiſitionis*, præcipitur eiuſdē ſecularis curiæ miniſtris, corã quibus de hæreſi damnantur, vt eos ſibi relictos ab Eccleſia ſtatim recipiant indilatè animaduerſione debita puniẽdos. quo loco nota verba illa, *ſtatim recipiant indilate puniendos,* eos teneri & ſtatim recipere condamnatos, & indilatè punire. Vnde & paullo pòſt ſubditur *in eod. c.* eiſdē præcipiendo, ne executionē ſibi à diœceſano, vel Inquiſitore iniunctam promptè facere, ſeu adimplere detrectent. Modus ergo procedendi contra hæreticos impœnitentes, ac relapſos iſte eſt, Eccleſia corã ſeculari poteſtate condemnat eos de hæreſi impœnitẽtes, vel relapſos, nullam faciendo mentionē de pœna, quã propterea mereantur, relinquitque eos curiæ ſeculari pronunciando eidem, vt in ſuum forum illũ recipiat. *c. nouimus, de verbor. ſignif.* tunc ſecularis curia tenetur illũ ſtatim recipere, nec poteſt de eius hæreſi cognoſcere, ſed tãquã de hæreſi damnatũ, & ſuo foro relictũ damnare ad mortē, atque ad pœnã ignis, & ideo debet Eccleſia pro eo efficaciter intercedere, vt citra mortis periculum circa illũ ſententia moderetur, ne mortis eius particeps videatur. *d. c. nouimus.*

Secundò dico, etiãſi hoc §. 9. nõ 5.

excipere

exiperetur expreſsè crimen hæreſis à regula §.7.& 8. adhuc intelligendū eſſet expreſſum, & regula illa intelligenda eſſet limitari, vt rei illorū rantùmodo delictorū expreſſorum ſeculari curiæ conſignarentur, quorū delictorum cognitio ad dictā ſecularem curiā pertinebat, non autē illorū, quæ omnino eccleſiaſtica erant, & ſecundùm omnia iura ad curiā eccleſiaſticā pertinebant. Probatur primò, quia ſi Pōtifex voluiſſet cognitionē huius delicti cōmittere curiæ ſeculari, vt deinceps ad 5 eū pertineret, debuiſſet id ſolemniùs exprimere. Secundò, quia ſecularis curia non eſt capax huius poteſtatis. Tertiò, quia Pontifex non intendit hoc loco vllā addere iuriſdictionem ac poteſtatem curiæ ſeculari, ſed ſolùm remouere ab ea impedimenta, ne occaſione ac prætextu immunitatis eam declinent ij qui propter delictorū grauitatem ſunt illi ſubiecti. Poſtremò, quia Pontifex vſque adeo non intendit clarè prædictę curiæ ſeculari vllam nouā iuriſdictionē & poteſtatem, vt de aliàs illi per indulta conceſſa poteſtate detrahat. Neque verò hæc conſtitutio de iudicum iuriſdictione diſponit, ſed de Eccleſiarum immunitate excipiendo ab ea de nouo quædam delicta, quæ antè non ita expreſſa erant.

Quid intelligendū ſit per crimen hæreſis, cuius tota cognitio ad eccleſiaſticū forū dicitur pertinere, ſola ne hæreſis, an etiā ſuſpicio & crimen credentiū, & quorū aliorū.

CAPVT II.

1. PRIMO certū eſt ipſum crimen hæreſis, cùm quis in hæreſim incidit, manifeſtam ab Eccleſia damnatam, ad iudiciū Eccleſiæ forúmque eccleſiaſticū pertinere, hoc enim propriiſſimè, & maximè crimē hæreſis vocatur, neque vllus eſt de hac re ambigendi locus, & hoc maximè probant, quæ dicta ſunt in primo dicto c. præcedenti.

Secundò quicquid aliquis dixerit de quo dubitetur an ſit iā ab Eccleſia damnatum, conſequenter, an ſit formaliter hæreſis, ſiue an repugnet principio fidei, an itē ſit medium, ex quo aliquid concludi poſſit contra fidē, & conſequenter, an ſit hæreſis materialiter, & ab Eccleſia reprobanda tanquam hæreſis, ſēper hoc totum iudicium ad ſanctā ſpectat Eccleſiam, quæ ſola relicta eſt à Chriſto fidei magiſtra, & qnādo dubiū eſt prioris generis, an ſit hæreſis iam damnata, iudicium pertinet ad Epiſcopos, & ſancti officij Inquiſitores; quando verò dubium eſt, poſterioris generis iudiciū pertinet ad Eccleſiam vniuerſalem, nēpe ad Romanū Pontificem Chriſti Vicarium, & B. Petri ſucceſſorem, atque ad generalia Cōcilia. Ad Cōcilia verò Prouincialia, & ad alios Eccleſiæ prælatos pertinet ſolùm examinare, diſcutere, & quid ipſi ſentiant Romano Pontifici, vel generali Concilio offerre, neque habent verā hæreſis rationē, donec horū ſententia fuerit per Romanā Eccleſiam approbata. 2.

Tertiò certū eſt ſi quis ad vehementē de hæreſi ſuſpicionem addat contumaciā, per quam excōmunicatus per annū perſeuerer in cōtumacia, quæ facit coactam præſumptionem, de eo iudicare ad forum eccleſiaſticum pertinere; quoniam præſumitur hæreticus ex duplici capite, & ex ſuſpicione, 3.

& ex contumacia in excõmunicatione per annum, ideo tanquam hæreticus condemnari iubetur. *c. cum contumacia, de hæret. lib. 6.*

4. Quartò, qui in infirmitate petierunt hæreticos, vt per manus eorum impoſitionem conſolationem acciperent, inter hæreticos adeò numerantur, vt ſi in ea infirmitate decedant, & dum viuebant erant infamati, vel ſuſpecti de hæreſi; aut conſtat quòd ſanæ mentis erant cùm hæreticos petierunt, filij non admittantur ad probandum illos tunc non fuiſſe ſanæ mentis, vel perdidiſſe iam loquelam. *c. filij, de hæret. lib. 6.* multo minus admittentur ipſi ſi ſuperuiuant. Hos enim ibidem gl. 1. in tertio ſuppoſito inter hæreticos numerandos expreſsè dicit, & ideo contra eos proceditur tanquam contra hæreticos ad bonorum confiſcationem; ideo hæc etiam cauſa ad forum eccleſiaſticum pertinet.

5. Quintò qui hæreſim ſemel abiurauit, ſi poſtea hæreticos acceptet, deducat, inuiſat, aſſociet, munera eis donet, aut mittat, ſeu fauoré eis impendat, qui excuſari non poſſit, non modò tanquam hæreticus, ſed etiam tanquam relapſus punitur, præſumitur tãquam indubitatũ id facere ex prioris erroris conſequentia. *c. accuſatus, de hæret. lib. 6. §. ille quoque.* vnde & de eo cognoſcere ad forum eccleſiaſticum pertinet.

6. Sextò ſuſpicio de hæreſis ſiue leuis, ſiue vehemens, ad forum eccleſiaſticum pertinet, tenetur enim coram diœceſano, vel Inquiſitore de ea ſe purgare, vel illum ab eadem cogitur abiurare.

7. Septimò poteſtas, Capitaneus, ſeu Rector, vel conſules, ſeu quiuis alij, qui ciuitati præſunt, vel loco alteri ſi ad requiſitionem diœceſanorum, vel Inquiſitorum noluerint iurare, attendere inuiolabiliter, & obſeruare, ac facere à ſuis ſubditis obſeruari toto tempore ſui regiminis in terris ſuæ iuriſdictionis conſtitutiones apoſtolicas contra hæreticos, fautores & defenſores eorum tanquam infames, & hæreticorum fautores, ac de fide ſuſpecti habentur. *c. vt officium, de hæret. lib. 6.* quare iudicio eccleſiaſtico quoad hoc ſubſunt.

Octauò quoties de doctrina aliqua ab aliquo tradita dubitatur an ſit catholica, nec ne, déque cuiuſuis concluſionis qualificatione dubitatur, vel de fauore hæreticis exhibito, de hæreſis ſuſpicione, vel præſumptione, de credentibus hæreticorum, déque re quacumque directè, vel indirectè concernẽte fidem catholicam, ſemper ad Eccleſiã pertinet cognoſcere. Semper enim cùm de fide agitur, cauſa hæreſis, ſiue crimen hæreſis eſſe intelligitur, à quo per ſententiam liberare, vel de quo damnare ad eccleſiaſticam pertinet iuriſdictionem ac forum. In his enim omnibus ſancta Chriſti fides catholica periclitatur, quæ tota ſanctæ Eccleſiæ conſeruanda, declaranda, defendenda, à Chriſto Domino commiſſa eſt, dicente Chriſto, *& ego pro te rogaui Petre, vt nõ deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* &, *tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meã, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* 8.

Nonò in quæſtionibus de Scripturæ ſenſu catholico, déque Scripturarum correctione, fidéque earumdem, ſemper eſt ad iudicium 9.

Eccle

Eccleſiæ recurrendum. Ideóque quoties aliquid contra ſacram Scripturam eiúſque lib. omnes, ac ſingulos, qui ab Eccleſia probati ſunt, contra eorum ſenſum, ac verba, ad eiuſdem Eccleſiæ iudicium eſt recurrẽdum, illíque acquieſcendum.

Quid faciendum ſit de hæreticis propter crimen hæreſis confugientibus ad Eccleſiam ante condemnationem.

CAPVT III.

1. ALIQVIS aduertens ſe aliquid egiſſe quod ſuſpicionem hæreſis ingeſſerit, vel etiam quod hæreſim ſapiat manifeſtam, aut verbo propoſitionem aliquã affirmaſſe, vel vocatus ab Epiſcopo, ſeu Inquiſitoribus, vel citatus ſibi metuens ad Eccleſiam cõfugit, neque ad Inquiſitores accedit ad ſe purgandum de illa ſuſpicione, nec ad hæreſim abiurandam. Quærimus præſenti capite quomodo cum eo ſe geret Epiſcopus?

2. Reſpondeo primò certum eſſe nõ eſſe hoc caſu expectandam Epiſcopo requiſitionem curiæ ſecularis, immo dedecus eſſet Epiſcopo ſi tãdiu hunc in Eccleſia liberum eſſe patiatur, donec ſecularis curia ipsũ requirat, oſtenderet enim ſe Epiſcopus negligentiorem contra hæreticos ipſa curia ſeculari, qui tamen ratione officij tenetur vigilare ſuper gregem ſuum, & contra hæreticos vigilantiſſimè vigilare. *c. excommunicamus* 1. §. *volumus.* vbi mandat Pontifex Epiſcopis, diſtrictéque præcipit in virtute ſanctæ obedientiæ, vt ad viſitandam Parochiam, & inquirendos hæreticos diligenter inuigilent, ſi canonicam velint effugere vltionem; adeò vt ſi quis Epiſcopus ſuper expurgando de ſua diœceſi hæreticæ prauitatis fermento negligẽs fuerit, vel remiſſus, cùm id certis indiciis apparuerit ab Epiſcopali officio deponatur, & in locum ipſius alter ſubſtituatur idoneus, qui vel it & poſſit hæreticam confundere prauitatem. Deinde hæc ſecularis curiæ requiſitio locum non habet, niſi in illis reis de quibus ad ipſam pertinet cognoſcere, pro quibus ideirco Epiſcopum requirit vt cùm ille cognouerit delictum eſſe de eorum numero, quibus immunitas nõ ſuffragatur, eos eidem ſeculari curiæ tradat puniendos: at rei hæreſis nullo modo ad ſecularem curiam pertinent, quæ de crimine hæreſis cognoſcere non poteſt: ergo non pertinet ad eam curiam Epiſcopos pro his requirere.

3. Secundò dico, Inquiſitores hæreticæ prauitatis non teneri requirere Epiſcopos ad capiendum de Eccleſiis hæreticos, vel ſuſpectos de hæreſi, nec expectare vt Epiſcopus priùs cognoſcat an ij verè hæreſis rei ſint, tota enim illa forma præſcribitur curiæ ſeculari, non iudicibus eccleſiaſticis, vt patet, quales ſunt ſanctæ fidei Inquiſitores. Cùm præſertim Inquiſitores poſſint de hæreſi cognoſcere non modò coniunctim cum ordinariis, ſed etiam diuiſim *c. pro hoc, de hæreticis lib.* 6. Sed cùm crimini hæreſis immunitas Eccleſiarum non ſuffragetur, poſſunt Inquiſitores quẽcunque hæreticum aut ſuſpectum, vel infamatum, vel accuſatum de hæreſi, credentem, receptatorem, fautorémque hæreticorum, qui ita eis fauet, credit, rece-

ptar, vt fiat de hæreſi ſuſpectus, authoritate propria extrahere de Eccleſiis, capere, carcerare, & de cauſa hæreſis pro vt illi de iure competit, cognoſcere; ac condemnare conuictum.

4. Tertiò dico Epiſcopum non debere expectare vt Inquiſitores capiant de Eccleſiis hæreticos, ſed ſtatim atque ad eius aures peruenerit aliquẽ propter crimen hæreſis, quia vel hæreticus ſit, vel ſuſpectus; vel infamatus de ea, vel accuſatus, debere ſtatim iubere illum extrahi; & ad tutos duci carceres vbi hæretici detineri ſolent, ac ponere eum in tuto ne fugere poſſit; cùm enim hæreticorũ mos ſit peſtiferę ſuę doctrinæ veneno indeſinenter alios inficere, eóſque peruertere, ſtatim ſunt in ſeparato ab aliis carcere includẽdi; & cogendi, vel purgare ſe de crimine hæreſis ſi poſſint, quod tunc cõtingit quando iniuſtè, & per meram calumniam ſunt de ea infamati, vel accuſati; aut abiurare hæreſim, ſi ſe purgare non poſſunt. *c. ad abolendã. §. qui verò. & c. excommunicamus* 1. *de hæret.*

5. Quartò dico non ſatisfacere ſuo muneri Epiſcopum ſi ſuſpectum de hæreſi qui ad Eccleſiam confugit citatum in Eccleſia, & non venientem ad iudicium excommunicet, ibíque eſſe ſinat expectás, ſi fortè intra annum ſe præſentet, vt ſi non ſe præſentauerit, elapſo anno illum velut hæreticum condemnet, iuxta diſpoſitionem *c. excommunicamus* 1. *§. qui autem.* ſed teneri illum ſtatim de Eccleſia extrahere, carcerare, & cogere, vt vel ſe purget, vel hæreſim de qua eſt ſuſpectus abiuret, iuxta diſpoſitionem dicti *c. excõmunicamus* 1. *§. adiicimus. & §. ſeq.* nã in dicto *§. adiicimus* præcipitur Epiſcopo vt ad præſentiã ſuam conuocet accuſatos, qui niſi ſe purgauerint, canonicè puniantur. vbi quoniam de purgatione loquitur, includit etiam accuſatos de ſuſpicione hæreſis. & *§. volumus*, punitur Epiſcopus negligens in expurgando de ſua diœceſi fermento hęreſis. Quòd autem dicitur in *d. c. excommunicamus. §. qui autem*, ſolùm habet locum in illis ſuſpectis de hæreſi, qui non faciunt ſui copiam, ij enim debent excommunicari, & ſi per annum in excommunicatione perſtiterint velut hæretici, debent condemnari, vt ibi dicitur, vtque expreſsè declaratum eſt *in c. cum contumacia, de hæret. lib. 6.* pro eo quòd parere ſubterfugit, aut contumaciter ſe abſentat. Quando ergo cõparet in Eccleſia, cuius immunitatẽ non habet, nõ debet excõmunicari, ſed capi, & ad ſe purgandũ compelli, quòd ſi non poteſt ad abiurandum, nam ſi poſt abiurationẽ de vehementi in hæreſim labitur, cenſetur quadam iuris fictione relapſus, & relapſorum pœna punitur. *c. accuſatus, de hæret. lib. 6.* Ideo multùm intereſt illum cogere ad purgandum ſe, monſtrando innocentiã ſuam, & ſi illam non poteſt monſtrare cogere ad abiurandum vt cauſa fidei in tuto ponatur. Ne ſi intra annum in hæreſim ſine abiuratione labatur, non poſſit puniri tanquam relapſus, ſed tanquam ſimplex hæreticus ſi ante lapſum annum Eccleſiæ iudicio non ſe præſentet.

Quòd ſi hæreticus pro quocunque alio crimine ad Eccleſiã confugeret, cùm non gaudeat vlla Eccleſiarum immunitate requirente curia ſeculari (quod illis locis con- 6.

tinge

tingere poteſt vbi hæretici impune habitare permittuntur, nec propter hæreſim puniuntur) ſine vllo dubio tradendus eſt curiæ ſeculari non iam virtute præſentis conſtitutionis, ſed antiqui iuris, & conſuetudinis, quibus infideles, & hæretici incapaces ſunt huius priuilegij, ſicut ſuperiùs à nobis abundè probatum eſt.

Quid ſit faciendum ſi hæreticus obſtinatus, vel relapſus poſteaquam curiæ ſeculari relictus eſt, ad Eccleſiam caſu aliquo deferatur.

CAPVT IV.

1. DVo poſſunt eſſe caſus quibus huiuſmodi hæreticus iam de hæreſi damnatus, ac ſeculari curiæ relictus ad Eccleſiam peruenire poteſt. Prior eſt ſi prope aliquam Eccleſiam tranſire contingat, factáque vi, vel de manibus miniſtrorum delapſus, vel miniſtros, à quibus vinctus tenetur, ſecum in Eccleſiam trahens illam ingrediatur. Poſterior ſi in ipſo itinere, dum obſtinatus ducitur ad ſuppliciū per ipſoſmet curiæ miniſtros rogatu eorum, qui illum in via ad eius procurandam conuerſionem atque animæ ſalutem cōducunt in aliquā Eccleſiam inferatur, vbi tantiſper cum eo agere quietè poſſint de fide, eiúſque ſalutem procurare.

2. Quoad priorem caſum certum atque indubitatum eſt eſſe hæreticum de Eccleſia extrahendum, atque ad ſuppliciū ducendum, eſt enim vnus ex caſibus ab hac conſtitutione expreſſis. Dubium eſt an ſit Epiſcopus priùs per ſecularem curiā requirendus, an verò illi ipſi curiæ eiuſdem miniſtri, quibus per curiam eccleſiaſticam relictus eſt, quive eū ad ſupplicium trahunt, poſſint irrequiſito Epiſcopo ne iuſtitiæ executio retardetur, & populus, qui ad eam videndam accurrerat, moræ impatiens dilabatur. Tota autem dubitandi ratio eſt; quia huiuſmodi reus in manibus eſt curiæ ſecularis, cui eſt hac conſtitutione prohibitum reos extrahere de Eccleſia ſine Epiſcopi licentia, etiam in his ipſis caſibus, in quibus hac ipſa conſtitutione immunitas abrogatur, inter quos caſus hæreſis numeratur: vt quamuis caſus hæreſis non ad ſecularem, ſed ad eccleſiaſticam cognitionem pertineat, tamē quando eccleſiaſtica curia eò vſque deuenit vt de hæreſi condemnatum ſeculari curiæ relinquat, tunc ita ad ſecularem curiam pertinet eum punire, vt non poſſit ampliùs curia eccleſiaſtica ſe interponere; quare videtur æquè obligari ad petendam Epiſcopi licentiam ad hunc extrahendum, atque ad extrahendum quemlibet alium reum ad eandem curiam pertinentem. Sed reſpondeo duobus dictis.

Primò dico non eſſe eandem horum reorum etiam damnatorum atque aliorum rationem, de his enim neque cognoſcere ad ſecularem curiam pertinet, etiamſi laici ſint, neque pœnam moderari, neque quicquam aliud agere, niſi exequi contra eos pœnam legē, & conſuetudine conſtitutam, ad quam executionē non modò ciuili, ſed etiā canonico iure faciēdā obligantur, quatenus per curiam eccleſiaſticam in eius 3.

præ

præſentia de hæreſi per ſententiam damnati illi relicti, ac traditi ſunt, ſicut abundè docuimus ſuprà *c.* 1. *n.* 4. & ex vi ſententiæ prædictæ per eccleſiaſticum iudicem promulgatæ, tenetur eadem ſecularis curia ad eandem executionem ſtatim procedere, nulla per eam facta ſuper eadem ſententia diſcuſſione; ideo hęc cauſa ſemper manet eccleſiaſtica, & merè eccleſiaſtica, etiam nunc cùm ſecularis curia contra huiuſmodi reos pœnam exequitur. neque ex hoc quòd per ſecularem curiam fit executio, definit eſſe cauſa eccleſiaſtica, quo differt ab aliis cauſis, & delictis ad ipſam ſecularem curiã pertinentibus. quæ cùm laica ſint, ad ipſam ſecularem curiam iure ſuo pertinent, niſi in caſu particulari confugij ab Eccleſia defendantur, quo caſu nulla alia cognitio circa laicos ad Eccleſiam pertinet, niſi de ipſa eccleſiaſtica immunitate, vt iudicet Epiſcopus an verè aliquod horum delictorum commiſerint, cui eſt immunitas hac præſertim conſtitutione abrogata. Hinç fit vt in aliis delictis, quorum cognitio ad ſecularem curiam pertinet, etiamſi ad eccleſiaſticam confugiant; poſteaquam de eis ſunt cõdemnati, etiam dum ad ſupplicium rapiuntur, poſſit dubitari an immunitas illis competat, & ſiquidè cõpetat, probabile eſt per illud confugium liberari, ideo neceſſaria eſt Epiſcopi licentia ad extrahendum, & cognitio an aliquod horum delictorum verè commiſerint, vt conſtet an de poteſtate curiæ ſecularis ſint eruendi, & Eccleſię ad quam confugerant, reſtituendi. De hæreticis verò nõ ita eſt, ſed cùm ab Eccleſia ſint condemnati de hæreſi, palàm eſt & indubitatũ, nullam omnino eis immunitatem deberi.

Secundò dico valde probabile eſſe ad hos educendos non eſſe neceſſariò vllam Epiſcopi licentiam requirendam. Primò, quoniam verſamur in crimine hæreſis, in quo debemus eſſe valde zelotypi, fauore fidei, in quo ſecularis curia non ſolùm habet à canonico iure poteſtatem, ſed præceptum ſtatim procedendi ad pœnam contra eos, qui ſibi traditi ſunt à curia eccleſiaſtica. Secundò quoniam hoc caſu ceſſat tota ratio propter quam petenda eſt hæc licentia ab Epiſcopo, quę, vt patet ex apertis verbis §. 8. eò ſpectat vt Epiſcopus poſt datam licentiam, ductúmque reum ad carcerem curię eccleſiaſticæ cognoſcat an verè delicta ſuperiùs expreſſa commiſerit, vt ſi commiſiſſe repererit, tradi eum faciat curiæ ſeculari, ſin minus, eum Eccleſiæ, ex qua extractus eſt, reſtitutum defendat, impunitatémque pœnarum impetret. ergo vbi notorium eſt tam iuris, quàm facti notorietate, immunitatem reo non deberi, ceſſat omnis ratio petendi huiuſmodi licentiam. In præſenti autem caſu id eſſe notorium notorietate iuris & facti euidens eſt. Notorietas enim iuris patet, quia conuictus eſt de hæreſi in iudicio, condemnatúſque per ſententiam. De notorietate facti probatur etiam euidenter, quia non tãtùm ſentẽtia cõtra hæreticos, ſed totus proceſſus & articuli ſinguli, de quibus conuicti confeſsique sũt legi, proferrique ſolent publicè, cõuocato vniuerſo populo ciuitatis, in loco edito voce clara, alta, & intelligibili, præſente etiam curia ſeculari, ita vt innumera ſit multitudo, quæ proceſſum vnà cum ſententia legi vidit & audiuit. ergo conſtat. 41.

ſtat totipopulo vtraque notorietate iuris & facti nullum eſſe locum tergiuerſationi, nullam omnino immunitatem poſſe prætendi quare extractum abſque vlla alia licentia pertrahere poſſunt ad ſupplicium.

5. Tertiò quoniam ſecularis curiæ miniſtris non ſimpliciter, neque vniuerſaliter ablata eſt omnis poteſtas extrahendi reos de Eccleſia, ſed limitatè, ablata eſt enim ea facultas quæ illis conceſſa erat per indulta, vt patet ex primis verbis d.§.4.quę ſic habēt: *Ne autē ſecularis curiæ miniſtri facultate illos per ſe, & propria authoritate extrahendi ſibi olim (vt præfertur) attributa, & per præſentes reuocata, abutantur*, &c. ſolùm ergo reuocata eſt facultas propria authoritate extrahendi cōceſſa per indulta. Ex hoc ſequitur, ſi quis detur caſus in quo non virtute indultorum, ſed ex dictamine rectæ rationis ſeruata debita decentia & Eccleſiæ reuerentia extrahant, vt eſt præſens caſus, qui non patitur moram ad exequendam iuſtitiam fauore fidei contra hæreticos, & præuia tam præſenti conſtitutione, quàm omni indulto hoc licitè facerent, etiam modò licitè facere.

6. Quartò, quia in hac ipſa conſtitutione §. illo 8. conceditur vt ſi Epiſcopus licentiam dare, & perſona eccleſiaſtica interuenire eorum capturæ recuſauerint, poſſit nihilominus ſecularis curia reos in Eccleſia capere atque extrahere, dummodo ad carcerem curiæ eccleſiaſticæ eos reponat: ergò datur caſus in quo licet illi ſine Epiſcopi licentia extrahere. At præſens caſus de quo loquimur, grauior eſt illo, qui ibi expreſſus eſt: ergo licitè etiam extrahet. Nec valet ſi dicas, hoc caſu non reponit ad carcerem curiæ eccleſiaſticæ. Reſpondeo enim non opus eſſe hac repoſitione, quia non eſt cognoſcendum de immunitate, quam notorium eſt non deberi. Poſtremò probatur, quoniam curia ſecularis poteſt rationabiliter ſupponere ipſius Epiſcopi ad quem pertinet ratihabitionem, cùm ea ſententia non ſine ipſius Epiſcopi vel procuratoris eius interuentu lata, & reus ſeculari curię puniendus relictus ſit, & ſanctæ fidei faueat, & terrorem incutiat hæreticis, quòd in ſimili caſu nulla ſacri loci ratio habeatur, & ſancti officij authoritas conſeruetur.

Quoad poſteriorem caſum reſpondeo, ſuppoſito quòd hæreticus ita damnatus extrahi licitè ſanctéque poteſt, etiam nulla Epiſcopi licentia requiſita, ſicut ex dictis apparet, laudabile eſſe huiuſmodi hęreticos obſtinatos, dum ad ſupplicium trahuntur in aliquam Eccleſiam in viam occurrentem introducere charitatis ſpecie, vt de via laſſi parumper recreentur, vbi dum parum quieuerint non feſtinanter, & quaſi vrgendo, ſed quietè, ſumpta occaſione ex aſſiſtentia Dei in Eccleſia orantibus, quod etiam tēplo Salomonis conceſſum fuit, vt orantes in templo Deus audiat, & exaudiat, monere hominem, vt ad Deum in extremo illo vitæ periculo recurrat, ab eóque opem petat, tum precari reum, vt ſalutis ſuæ memor, placidè audiat quæ ex Chriſtiana charitate dicuntur, obiiciat ſi quæ habet contrà, audiátque reſponſiones, & ad ea quæ cōtra ſuos errores obiiciuntur, maturè reſpondeat. Non eſſe ex animi obſtinatione in extremo illo periculo ruendum, ſed depoſita omni animi perturbatione, atque obſtinatione 7.

natione penſanda ſinceriter eſſe tū ea, quæ contra ipſum obiiciuntur, tū ea, quæ ad eius obiecta reſpondentur, vt veritati locū præbeat in corde ſuo, & rationabiliter agat quæ agit: nullum eſſe locū pœnitentiæ poſt mortem, dum vita ſupereſt eſſe rationū expendenda momenta, ita paulatim in diſputationē veniatur verbis pacificis, & quæ oſtendant zelo ſalutis eius ea dici, nō ex contentione, aut æmulatione. Interim dū diſputatur licebit ſacerdoti diſputanti hominē etiam corporaliter amplexari ex charitate, vultúque hilari monere, vt miſereatur animæ ſuæ, ne in æternum perdat eam, ſatis illi eſſe debere infinitā totius populi multitudinem, quæ illū miſerabunda comitatur, cuiúſque conuerſionē expetit. atque hęc & his ſimilia tentanda ſunt, cōcurrit enim facile Deus cū loci ſanctitate, concurrit cum populi vocibus ad horū emollienda primùm corda, deinde etiam illuminanda, & qui in toto reliquo itinere obſtinati horrendis blaſphemiis aërem replebant, quíque obturatas habebant aures ad voces ſacerdotū eos comitantium, non ſecus atque aſpis ad vocem incantantis, & venefici, Eccleſias ingreſſi viſi ſunt non rarò è lupis in agros repentè mutati, tremere, commoueri, frangi, emolliri ad fidem, ſolui in lacrymas, ad ſpem ſalutis erigi, vt ne diſputare quidē voluerint, ſed abiurādo, ac deteſtando errores omnes, in quibus adeò fuerant obdurati, affulgente Dei gratia ad lamēta pœnitentiæ recurrerint, humilem fecerint peccatorum confeſſionem, adeò vt magnā ſalutis ſpem, & ipſi habuerint, & eiuſdem non leuiter impreſſam opinionē ſpectatoribus reliquerint. Memini me cùm adhuc adoleſcens, & in religione tyrunculus eſſē ante annos circiter quadraginta duos circa annum Domini 1562. quo tempore presbyter Ioannellus, qui hæreſes Meſſanæ diſſeminare ſtuduerat, iā relapſus igni crematus fuit, ſimul crematū fuiſſe quendā hæreticū vſque ad ſentētiā obſtinatum, qui artem argentariā excolebat. Præiuit ad ſuppliciū Preſbyter Ioannellus, qui quāuis hæreſim abiuraſſet, vix vlla veræ pœnitentiæ, ne in extremo quidem vitæ articulo, dum collū ad palum alligaretur, ſigna dedit, viſus eſt beſtiarū more finiuiſſe in eo ſupplicio vitam. Vidi hæc qui propè aderam, & redibā domum mœſtus, & de illius miſeri infelicitate cū ſocio colloquebar. cùm prope Diuæ Luciæ Eccleſiam, quæ in ea via eſt, acceſſiſſemus, ecce repentè curię miniſtri reſerari eius Eccleſiæ fores iubent, inuitant nos quāmuis iuuenes, religioſi habitus authoritate permoti, vt ingrediamur illuc, iā affore hæreticum illū obſtinatū, ſi fortè iuuari poſſet ad ſalutē. Vixque ingreſſi eramus, cùm miſerum illū videmus non modò manus funibus, ſed & arundinibus linguam ligatū: accedimus ad hominē, ſimúlque cū duobus Dominicanis fratribus rogamus curię miniſtros, vt linguā ſoluāt iā vlceratā, blādis deinde verbis hominē miſerati de ſua ſalute commouemus, quieſcereque tantiſper iuſſimus, déque re ſua ſeriò cogitare. Viſus eſt primò in Eccleſiam ingreſſus mitior factus, benignè nobis reſpondit, cúmque breui ſpacio meditabundus conſediſſet, deſcendit ſuper illum procul dubio diuina miſericordia fuſus in lacrymas, deflere cœpit tantā animi ſui obſtinationem,

tionẽ, flexis genibus orabat, vt ſacramentalẽ eius confeſſionẽ exciperemus. Excepit illã ex Dominicana familia ſacerdos, quã tanta lacrymarũ copia, tot ſingultibus ac gemitibus perſæpe interrumpebat, vt omnes qui aderamus compuncti in genua prouolueremus, diuinã eidem miſericordiã deprecantes. Accepta à ſacerdote peccatorũ abſolutione ille ad vniuerſos circũſtantes conuerſus deprecabatur veniã de dato ſcandalo, déque obſtinatione, eorúmque ſe precibus cõmendabat, tũ miniſtroũ curiæ monitu ſurgens, & cũ illis viam carpens, nos quoque precatus eſt, ne eũ in illa extrema neceſſitate desereremus. Libenter annuimus, & ſimul cũ Reuerendis illis Dominicanis Patribus magna animi noſtri voluptate comitati eũ ſumus. In tota enim reliqua via ibat gaudens, errores ſuos deteſtans, atque obiurans, frequenter ruebat in genua, nunc veniã petens à circumſtantibus, nunc Deo ſanctíſque omnibus animã ſuã cõmendans, nũc pro ſe orari poſtulans, dúmque ad palũ alligaretur, adeò pias edebat voces, adeò veniã peccatorum deprecabatur, adeò cõmendabat Deo animã ſuam, vt in fletus & lacrymas animã exhalans omnes cõmouerit, vt in genua profuſi ter orationẽ Dominicam, & ſalutationẽ Angelicã pro eius anima omnes recitaremus, magna ſpe de eius ſalute cõcepta, id quod in primis ipſius ſacri loci influxui adſcribendũ putauimus: vt ideo laudabile eſſe putẽ ſimiles in itinere cũ iſtiuſmodi obſtinatis occaſiones arripere, introducendo tantiſper eos in Eccleſias, quæ fortè occurrunt in via, in quibus experimur tam facilè lupos in agnos mutari.

De confugiẽtibus ad Eccleſias propter alias eccleſiaſticas cauſſas & delicta.

CAPVT V.

1. INTER delicta, quibus eccleſiaſtica immunitas ablata eſt, vnum tantùm numeratum eſt ad eccleſiaſticum forum pertinens, nempe crimen hæreſis, de quo dictũ eſt cetera eccleſiaſtica delicta ſic dicta, quoniã ad forũ eccleſiaſticũ pertinent, immunitatis priuilegio non carent; quare ſi eorũ rei ad Eccleſias cõfugerint, neque ſeculari curia requirente, neque verò eccleſiaſtica, extrahi poſſunt ad pœnã. Quare nihil aliud videbitur fortaſſe alicui in hac materia dicendũ. Quòd ſi de cõfugientibus ad eaſdẽ Eccleſias propter eccleſiaſticas cauſſas ciuiles, quis interroget, vnico pænè verbo reſponderi poteſt, vt idem omnino ſeruetur, quod ſuprà dictum eſt de iis qui ad Eccleſias cõfugiunt propter alias cauſſas ciuiles.

Sed adhuc duo mihi dubia ſuperſunt, eaque nõ leuia de duobus eccleſiaſticis delictis. Alterũ eſt de crimine ſchiſmatis, alterũ verò de iis, qui appellãt à ſentẽtiis mãdatíſque Romani Põtificis pro tempore exiſtentis, an careãt Eccleſiarũ immunitate, ita vt ſi quærãtur ad pœnã, ab Eccleſiis, ad quas fortè cõfugerant, extrahendi ſint. De his hoc ap[illegible]te diſputandum eſt.

2. De peccato ſchiſmatis aduertẽdũ, ſchiſma dici quaſi ſciſſura, eo quòd vnicam & vniuerſalem Chriſti Eccleſiam ſcindit in partes, Iſidoro teſte *in lib. etymolog.* & habetur *in can. ſchiſma* 24. *q.* 1. aduerſatur autem octauo fidei articulo, quo credere iubemus vnam ſanctã

catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam, cuius vnitas, vnióque, atque connexio in hoc poſita eſt in humili, & charitatiua ſubordinatione mēbrorum Eccleſiæ inter ſe, & omniū ſubiectione ad vnum ſupremū caput, ex quo tota pendet, nempe Romanum Pontificem Chriſti in terris legitimum vicarium, ac Petri ſucceſſorē, vt ſub hoc capite omnes vnum corpus ſimus; quæ vnio aſſimilita eſt vnicæ illi Chriſti tunicæ inconſutili, quam ne Iudæi ipſi, aut Romani milites diuidere auſi ſortem miſerunt, vt aliquis eam integram haberet: atque ipſimet Chriſti corpori, cui ne mortuo quidem os comminutum eſt, ſed totū integrum intactúmque ſeruatum. Vt qui ſciſſuram, ſeu ſchiſma in Chriſti Eccleſia facit, longè deterior ſit illis militibus iniquiſſimis. Qui cùm in viuum Chriſti corpus crudeliſſimè deſæuiſſent, totámque pænè cutem flagellis dilaceraſſent, defuncti tamen non modò oſſibus, ſed veſti etiam quæ inconſutilis erat, pepercerunt.

3. Porrò hæc ſubordinatio inter partes Eccleſiæ, atque vnio ſubiectionis totius populi Chriſtiani, atque omnium Eccleſiarum ad vnum Chriſti Vicarium tanquam ad ſupremum caput huius vniuerſalis Eccleſiæ tribus modis tolli poteſt. Vno modo per ſolum actum erroremque intellectus negantis hanc Eccleſiæ vnionem, ac ſubordinationem, & eſt mera hæreſis abſque ſchiſmate, quia nullam facit in re diuiſionem, ſed ſolùm in intellectu, atque in voce, vt ſi quis neget primatum Romanæ Eccleſiæ, eiúſque ſuper omnes Eccleſias poteſtatem, ſtatuátque ſingulas Eccleſias partiales independentes abinuicē, & inter has vnam partialē putet eſſe Eccleſiā Romanam, vel aliquot plures Eccleſias ſupremas, à quibus aliæ dependeant, & quæ nō dependeant inuicem, vt olim Patriarchales Eccleſiæ prætenderunt. Altero modo tolli poteſt eadē vnio ac ſubordinatio per actum prauæ voluntatis detrectantis obedire Romano Pontifici tāquam Chriſti Vicario, & Eccleſiæ capiti abſque vllo errore intellectus, ſiue hæc voluntas ſit coniuncta cū reali ſubtractione ab eius ſubiectione & obediētia, quo caſu eſt perfectum, completum, & conſummatum ſchiſma, ſiuè maneat in ſolo actu voluntatis, & eſt ſchiſma quoddam incompletum, vtrūque autē putum ſchiſma abſque hæreſi propterea quòd nullus adſit error intellectus, ſed ſola voluntatis proteruia ac renitentia. Tertiò hæc vnio tolli ſimul concurrente errore pertinaci ex parte intellectus negantis Romanū Pontificem eſſe caput Eccleſiæ, aut Eccleſiam Romanā eſſe caput omnium aliarū Eccleſiarum, & proterua voluntate, opereque externo, recuſāte illi obedire tāquam capiti, & hoc eſt communiter ſchiſma, quo laborant ordinariè omnes Græci, Armeni, Tartari, Moſcouitæ, Angli, qui omnes & hæretici ſimul ſunt, & ſchiſmatici. At quoniā ſchiſma etiā dicimus eſſe in Eccleſia, & ſchiſma vniuerſale quādo plures aſſumuntur in Romanos Pontifices, ac pro Pōtificibus ſe gerunt, ac pro talibus haberi ab omnibus volunt. Ideo vniuerſaliùs loquendo de ſchiſmate aduertendum eſt ex Tab. in v. *ſchiſma* §. 1. ſchiſma duobus præcipuè modis poſſe committi. Vno modo tollendo primatum Romanæ Eccleſię, ſeparandóque ſe ab eius vnitate, & ſubiectione.

ne. Altero modo cõiungẽdo ſe Romanæ Eccleſiæ, eiſque adhærendo, ſed modo indebito. Primatus Romanæ Eccleſiæ duobus modis tolli poteſt ex Caietano 2.2.*q.*39. *a.* 1. *ad* 3. *dubium*, & ſecundũ affectũ, & ſecũdùm effectũ; & ab hoc poſteriore inchoando ſecundũ effectum is qui committit hoc ſchiſma non intendit quidẽ ſciſſurã facere in Eccleſia, ſed ſuam facere voluntatem, quæ ſine ſciſſura nõ eſt, vt qui præſumit vniuerſalia Cõcilia congregare, vel cõgregata & iã diſſoluta cõtinuare, & alia ſimilia facere, hæc enim faciens ſe ſibimet Eccleſiam, vel caput Eccleſiæ conſtituens, facit vt ipſe nõ ſit pars Eccleſiæ catholicæ, quod eſt ſciſſurã facere. Secundum affectum verò primatum Romanæ Eccleſiæ tollere quis poteſt duobus modis ex S. Thoma 2.2.*q.*39.*art.*1.*in corpore*. primò directè cùm quis ſubtrahit ſe proterue à ſubiectione & ſubordinatione Rom. Eccleſiæ, nec vult Chriſti obedire Vicario, quatenus Pontifex eſt, quod noſtra ætate fecit Henricus VIII. Angliæ Rex, qui cùm diſpenſationem quandam in cauſſa matrimonij iniquam impetrare à Romano Pontifice non potuiſſet, eò venit dementiæ, vt ſe conſtitueret caput vniuerſale Eccleſiæ Anglicanæ, ſibique ſupremam eccleſiaſticam arrogaret authoritatem, ſecum in ea re, atque cum ſuis in quacumque etiam alia re diſpenſandi, nullam in Anglicana Eccleſia tribuens Romano Pontifici poteſtatẽ, quod ſchiſma ſecuta eſt eius filia Regina Eliſabetha paternæ impietatis ſimul cum regno hæres. Secundò indirectè faciendo ſciſſuram à membris Romanæ Eccleſiæ, ita vt redundet in caput. Vt cùm quis renuit communicare alicui Eccleſiæ particulari, quia illa ſubiectionem debitam ſeruat erga Romanam Eccleſiam, quo modo noſtra ętate Gręci cum ſua Eccleſia non modò Romanæ Eccleſiæ Romanóque Pontifici ſubeſſe renuunt, ſed neque alicui Latinorum Eccleſiæ communicare vllo modo volunt, ob eam rationem, quoniam omnes Latinæ Eccleſiæ Romanam Eccleſiam ſuperiorem agnoſcunt, & reuerentur.

4. Poſtremò qui ſe coniungit Eccleſię Romanæ indebito modo, ſchiſmaticus eſt; ſi ſe gerat vt Papam & caput ipſius Eccleſiæ Romanæ, cùm non ſit canonicè electus, id eſt, non à duabus partibus Cardinalium, vt cùm ſunt electi duo, vel tres. non enim fieri poteſt, vt vtrique, vel omnes duas ſuffragiorum partes habeant. habetur *in c. licet, de elect.* quo tempore ſi quis eorum ſit canonicè electus, etiamſi obſtinatè velit ſe eſſe Papam, nec velit cedere etiam vocatus à Concilio, videtur mihi verè ſchiſmaticus haudquaquam eſſe, quamuis propter Eccleſiæ pacem, & vniuerſale bonum teneretur ex charitate cedere Concilio, & conſentire, vt de nouo fiat electio, depoſito ab omnibus papatu; vt nullus à Concilio vocatus, ac venire recuſans, & rem Concilij iudicio committere, ſit à ſchiſmate immunis. Hic vltimus ſchiſmatis modus, quoniam Eccleſiæ Romanæ adhæret, neque eius primatum negat, ſolámque dubitationem habet, an hic ſit in particulari Pontifex, vel ille, quod in cauſſa dubia ad materiam fidei non pertinet, ideo non eſt natura ſua cum hæreſi coniunctus, niſi aliunde rationem hęreſis aſſumat. His poſitis ad dubitationem, quæ quæritur an ſchiſmatici confugien-

tes ad Eccleſiam ſint ab ea extrahendi. Reſpondeo primò certum eſſe eos, qui cum ſchiſmate habent coniunctum pertinaciter errorem intellectus, ſiue hæreſim negantes, primatum Romanæ Eccleſiæ ſupra omnes Eccleſias, aut ſubiectionem aliarum Eccleſiarum ſub Romana Eccleſia ſine vllo dubio, ſi non tanquam ſchiſmaticos, at ſaltem tamquam hæreticos carere immunitate Eccleſiæ, ex ea extractos eſſe legitimè puniendos, & ſi vel relapſi ſint, vel obſtinati in hæreſi, tradendos eſſe curiæ ſeculari extremo ſupplicio puniendos, igneque cremandos.

5. Secundò dico, ſi conſtet eſſe merè ſchiſmaticos abſque vllo prorſus errore intellectus contra vnitatem Eccleſiæ vniuerſalis, aut primatum Romanæ Eccleſiæ, nullo modo poſſe extrahi de Eccleſia ad pœnam, cùm nullo iure ſit eis immunitas abrogata, neque ſchiſma inter caſus hac conſtitutione expreſſos numeretur.

6. Tertiò dico, quoniam ſchiſma, quo ſubtrahitur debita ſubiectio & ſubordinatio, Romanæ Eccleſiæ communiter & ordinariè eſt coniunctum cum hæreſi, hoc eſt, cum praua opinione pertinaciæ contra Romanam Eccleſiam, ideo ſchiſmaticus, qui ſe ſuóſque ſubtrahit à debita ſubiectione, extrahendus eſt ab Eccleſia tamquam præſumptus hæreticus, vel ſuſpectus de hæreſi, & per Eccleſiarum prælatos, vel ſancti officij Inquiſitores diligenter ac ſeriò examinandus circa illum articulum de vnitate Eccleſiæ vniuerſalis, ac ſiquidem in hæreſi deprehendatur, contra ipſum, vt dictum eſt, procedendum eſt, ſin omni errore careat, quod difficile contingit, eſt Eccleſiæ, ad quam confugerat, reſtituendus, & in ipſa Eccleſia iuuandus, vt à ſchiſmate liberetur. Atque hæc ita quidem loquendo de expreſſo iure communi, quoniam, vt dixi, nullo iure ſchiſmaticis eſt ab hoc immunitatis priuilegio interdictū. Quamquam, ſi rationum momenta ponderemus probabile videatur etiam puris ſchiſmaticis nullam immunitatem deberi, non quòd ab ea aliàs illis de iure debita aliquo poſtea iure excludantur, ſed quòd immunitatis priuilegio non includantur, vtpote qui ſint extra Eccleſiam catholicam, cui ſubeſſe obſtinatè detrectant, & ſi non extra per infidelitatem, extra tamen per inobedientiam, & ſubtractionem ſubiectionis, vt cui ſubeſſe nolunt, eius priuilegiis non participent. Cùm enim immunitatis huius priuilegium ab Eccleſia Catholica Romana per ſuas canonicas leges conceſſum ſit, conſequens eſt vt qui huic Eccleſiæ obedire, ac ſubeſſe obſtinatè recuſat, catholicorum obedientiam in ſeruando illi eodem priuilegio non experiatur. Vt enim fruſtrà legis implorat auxilium, qui committit in legem, ita multo magis fruſtrà implorat legis auxilium, qui nullatenus recipit Eccleſiæ leges, ac mandata.

Addo præcipuè in noſtro Siciliæ regno huic omnino negandum eſſe immunitatem, vbi ſpeciali iure regni, vt dictum eſt ſuprà *lib.* 3. caret immunitate qui delinquit 7.

linquit non modò intra, ac prope Eccleſiam, ſed etiam qui contra Eccleſiam. Nullum autem delictum contra quamcúque materialem Eccleſiam commiſſum, adeò eſt contra Eccleſiam, pugnátque contra eandem, ſicut crimen hoc ſchiſmatis, quo quis ſubtrahit ſe & ſuos à debita catholicæ ac Romanæ Eccleſiæ ſubiectione, quod eſt contra rationem formalem Eccleſiæ, detrahendo eius vnioni, atque vniuerſalitati, & ſubordinationi. Pondera ad hunc effectum rationes adductas *lib. 6.* propter quas delinquens in Eccleſia caret immunitate.

8. Venio nunc ad aliud crimen eorum, qui appellant à mandatis Romani Pontificis pro tempore exiſtentis ad futurum Concilium, qui propterea excómunicantur in Bulla Cœnæ Domini, an ſi qui horum eùm quærantur ad pœnam, ad Eccleſiam aliquam confugiant, ſint in ea ad immunitatem admittendi, an verò extrahendi ad pœnam.

9. Ac primùm ſtatuo non leue eſſe hoc peccatum, ſicut alicui fortaſſis minus cogitari prima facie apparere ſolet, eſt ſacrilegium tendens contra Primatum Romani Pontificis, vt egregiè obſeruat Caiet. *in ſum. v. Excommunicatio c. 25.* & ſic appellantes iam olim pro ſchiſmaticis habiti ſunt, vt notat Tabiena *v. Excommunicatio 7. n. 211.* & vt refert Iulius II. in quadam conſtitutione ſuper hac re edita, Pius Papa II. huiuſmodi appellationes tanquã erroneas & deteſtabiles damnauit, ſicque appellantes voluit obnoxios eſſe pœnis iis, quæ læſæ maieſtatis, & hæreticæ prauitatis reis imponuntur, vt refert Sylu. *v. Excommunicatio 7. n. 93.* Caiet. *in v. Excommunicatio cap. 25.* Et vt pleniùs intelligamus quantum hoc crimen ab antiquiſſimis temporibus Eccleſia deteſtata ſit, aduertendum eſt à pluribus diuerſiſque Romanis Pontificibus conſtitutum eſſe non licere à iudicio, ſententiáque Papæ ad aliquem appellare, qui de eius ſententia iudicet, vt habetur in multis canonibus decreti 9. *q.* 3. Nam *can. nemo iudicabit*, Innocentius Papa ſtatuit neque ab Auguſto, hoc eſt, Imperatore, neque ab omni clero, intellige collectiuè ſimul congregato, neque à Regibus, neque à populo iudicari primam ſedem iudicémque ſupremum totius orbis: vnde notat ibi gloſa *in v. neque ab omni clero*, ſi totus mundus ſententiaret in aliquo negotio contra ſententiam Papæ, ſtandum eſſet ſententiæ Papæ, & probat ex *can. hac eſt fides* 24. *q.* 1. & clariùs Symmachus *in can. aliorum hominum 9. q. 3.* vbi expreſsè ſtatuit quicquid fidelium eſt Romano Pontifici ſummitti, cauſſas ipſius Pontificis ſuo reſeruaſſe arbitrio, & B. Petri ſucceſſores cælo tantùm (hoc eſt, Deo) debere innocentiam, *can. facta.* Idem teſtatur Antherus Papa; apertiſſimè verò ſub appellationis voce ſanxit Gelaſius *can. ipſi ſunt, eadem cauſſa & q.* dicens canones, qui voluere appellationes totius Eccleſiæ ad examen ſedis Apoſtolicæ deferri, ſanxiſſe ab ipſa ſede nuſquam prorſus appellari debere, ipſam de tota Eccleſia iudicare; ad nullius verò commeare iudicium, nunquam de eius iudicio iudicari, eius ſententiam non oportere diſſolui. Idem Gelaſius *ibid. can. ſequenti*, qui incipit, *cuncta per mundum nouit Eccleſia*,

repe

repetit Romanas fas habere de omnibus iudicãdi, nulli autem licere de eius iudicare iudicio. Ex his habemus nullum omnino eſſe in terris, ad quem à mandatis & ſententiis ſedis Apoſtolicę liceat appellare. Præterea quòd nulla eſt ſuper ſedem Apoſtolicam poteſtas, appellatio autem eſt à ſententia inferioris ad ſuperiorem prouocatio, & ratio eſt in promptu, quia niſi is ad quem appellatur ſit ſuperior, non poteſt corrigere ſententiam iudicis, neque ab eius executione liberare. Qua eadem ratione ciuili quoque iure non licet appellare à ſententia Principis. *l. vnica. ff. à quibus appellare non licet.* Imò multo minus licet appellare à ſententiis Papę, quàm à ſententiis ſupremorum Principum ſecularíũ. Propterea quòd ſeculares Principes in aliquibus ſaltem caſibus ſubſunt Romano Pontifici, etiam in tẽporalibus. *c. per venerabilem, qui filij ſint legitimi.* Romanus verò Pontifex in nullo recognoſcit vllum ſuperiorem. Sed fortè, quia vix quiſquam auſus fuerat appellare à ſententiis Papæ, nulla in prædictis canonibus cõſtituta eſt in appellantes pœna.

Proceſſu temporis aliquis abuſus ortus videtur circa huiuſmodi appellationes, & quoniam nulla apparebat legitima perſona, ad quam eiuſmodi appellatio poſſet dirigi, videtur directa fuiſſe ad futurum Cõcilium, qua ratione ſententiæ Romanorum Pontificum omnino eludebantur. Irrepſiſſe autem aliquem huiuſmodi abuſum, colligo ex duabus grauiſſimis conſtitutionibus ſuper hac re editis à Pio II. & Iulio II. multa præuia diſcuſſione, grauiſſimis adhibitis pœnis. Ac Pij quidẽ conſtitutio non extat, refertur verò pœna tota in conſtitutione Iulij, quæ habetur ad verbum apud Caiet. *in v. Excommunicatio, cap. 25.* & eſt tenoris ſequentis. *Sanè ôlim felicis recordationis Pius Papa II. Prædeceſſor noſter de fratrum ſuorum S. R. E. Cardinalium, cunctorúmque prælatorum ac diuini, & humani iuris interpretum curiam Romanam ſequentium in dicta, ſeu congregatione Mantuana exiſtentium approbatione; matura priùs, & graui præmiſſa diſcuſſione, & eorundem congregatorum vnanimi conſilio & aſſenſu, ac ex certa ſcientia prouocationes ad futurum Concilium efficaciſſimis, & palpabilibus rationibus tanquam erroneas, & deteſtabiles damnauit: ac ſub excommunicationis latæ ſententiæ, & interdicti pœnis præcepit, ne qua perſona, cuiuſuis dignitatis, ſiue etiam vniuerſitas, aut Collegium quouis quæſito colore ab ordinationibus, ſententiis, ſeu mandatis quibuſcunque ſuis & ſucceſſorum ſuorum appellationem huiuſmodi interponere audeat, & contrà facientes vnà cum fautoribus ſuis, & conſilium auxiliúmve præſtantibus (ſiue tabelliones ſint, ſiue teſtes, aduocati, ſiue alij quicunque) non ſolùm pœnis ac cenſuris prædictis, ſed etiam his, quæ læſæ maieſtatis, & hæreticæ prauitatis reis imponuntur, obnoxios eſſe ſtatuit.* Et infrà addit de proprio: *Dictáſque pœnas, & earum quamlibet omnes illos ipſo facto incurrere volumus (cuiuſcunque conditionis exiſtant, & gradus prærogatiua præfulgeant) qui in ſenatu, conſiliis, parlamentis, congregationibus etiam ſynodalibus, & prouincialibus, vel aliis quomodolibet tacitè, vel expreſſè, voce, vel ſcripto, per ſe, vel per alium, cuiuſcunque timoris, vel reuerentiæ velamine, vel prætenſa excuſatione, & ſuperioris mandato, non obſtantibus, decreuerint, conſuluerint, ſeu deliberauerint, vel aliorum dicta approbauerint, conſilium,*

aut

aut vocem dederint, vt ad futurum vniuerſale Concilium à nobis, vel ſucceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus cõtra prædictam conſtitutionem appellare liceat, poſſit, vel debeat dictas pœnas ad ipſos, & eorum quemlibet contrauenientem in præmiſſis tenore præſentium dantes, & extendentes, & locum habere declarantes, omni ambiguitate ceſſante. Hæc Iulius Secundus in Extrauaganti *ſuſcepti regiminis.*

In his conſtitutionibus duo obſeruanda ſunt quæ ad præſentem diſputationem pertinent. Alterum eſt quòd appellationes à ſententiis, & mandatis Papæ ad futurum generale Concilium damnatæ ſunt tanquam erroneæ, ac deteſtabiles. Vnde & vt minimum præſumuntur continere errorem in fide. Vt meritò Caiet. *in* illo *cap.* 25. dicat materiam dictarum conſtitutionũ eſſe ſacrilegium contra ſedis apoſtolicæ primatum, quem tacitè, & factis ſaltem negant qui ſic appellant. Quare iſti propter præſumptum errorem in fide aliquo modo vt hæretici capi videntur, & ex Eccleſia extrahi. Alterum eſt quòd volunt reos huius criminis obnoxios eſſe pœnis, hoc eſt, incurrere pœnas, quæ imponuntur reis læſæ maieſtatis, & hæreſis. Inter quas pœnas vna eſt, vt careant eccleſiaſtica immunitate, & vt hæreſis rei per Eccleſiam cognoſcantur. Ergo appellantibus ad futurum Concilium hæ pœnæ per Eccleſiam infligi debent, quas ipſo facto incurrunt; ergo carent immunitatis priuilegio, quod mihi valde probabile videtur. Cætera quæ circa has conſtitutiones dici poſſunt, alibi ſunt à nobis tradita in commentariis in Bullam cœnæ Domini, canone ſecundo.

P. Gambac. de immun. Eccl.

Quid in cauſſis, & delictis eccleſiaſticis, & mixtis agendum ſit, an iudex ſecularis de eis ſe intromittere ordinariè poſſit.

CAPVT VI.

1\. QVONIAM Pontifex poſteaquam §. 9. crimen hæreſis, & eccleſiaſticarum perſonarum, delicta etiam ea quæ hac ipſa conſtitutione expreſſa ſunt, ad forum eccleſiaſticũ pertinere decreuit; ſubdit etiam crimina eccleſiaſtica ad idem forum pertinentia à quocumque committantur, etiam laico per Eccleſiarum prælatos, non autem per laicos, niſi quatenus de iure permittitur cognoſci debere. Hæc autem omnia de foro eccleſiaſtico in hoc §. per Romanum Pontificem addita ſunt, tam quoad perſonas eccleſiaſticas, quàm quoad eccleſiaſtica delicta, ne occaſione præſentis conſtitutionis, in qua de laicis in certis caſibus per Epiſcopos extrahendis de Eccleſia ac ſeculari curiæ conſignandis, aliquis putaret etiam perſonas eccleſiaſticas, aut etiam laicas in criminibus eccleſiaſticis confugientes ad Eccleſiam per Epiſcopum extractas eidem ſeculari curiæ conſignari, vt ipſa de eis cognoſceret aut debere, aut licere.

2\. Pro declaratione autem aduertendum eſt certum eſſe in Chriſti Eccleſia ipſius Chriſti diuina inſtitutione eſſe eccleſiaſticum forum, eccleſiaſticam in ipſis Eccleſiarum prælatis poteſtatem, cui cauſſæ aliquæ diuino iure ſunt reſeruatæ, de quibus non poſſit laica etiam

Regum atque Imperatorum poteſtas cognoſcere, vel ſeſe quoquo modo intromittere; neque reſidere vtramque in ſeculari Principe, ſed laicam ſolùm poteſtatem, quæ eccleſiaſtica poteſtas velut in fonte reſidet in ſummo Romano Pontifice tanquam in Chriſti in terris Vicario,& legitimo Petri ſucceſſore: ab eo autem deriuatur in reliquos omnes prælatos iudicéſque eccleſiaſticos, non omnis quidem, ſed magna pars quibuſdam cauſis ipſi Romano Pontifici in ſignum ſpecialis prærogatiuæ,atque præeminentiæ reſeruatis. De hac diſtincta Pontificis, ac Principis ſecularis poteſtate diſertè loquitur Nicolaus Papa in epiſtola ad Michaëlem Imperatorem,cuius aurea certè verba bis refert Gratianus in decreto, ſemel *in can. quoniam d.* 10. atque iterum *can. cùm ad verum d.* 96. *Mediator* (inquiēs) *Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus ſic actibus propriis, & dignitatibus diſtractis,officia poteſtatis vtriuſque diſcreuit, vt & Chriſtiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro curſu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus vterētur, quatenus ſpiritualis actio à carnalibus diſtaret incurſibus, & ideo militans Deo minimè ſe negociis ſecularibus implicaret, ac viciſſim non ille diuinis rebus præſidere videretur qui eſſet ſecularibus negotiis implicatus.* Sed & Gelaſius item Papa Anaſtaſio Imperatori in eandem ſententiam ita ſcribit, & refertur *in can. duo ſunt d. d.* 96. *Duo ſunt, Imperator Auguſtiſſime, quibus principaliter hic mundus regitur, authoritas ſacra Pontificum, & regalis poteſtas.* Ioannes demum Papa, vt cæteros prætercam, *in can. ſi Imperator, in eadem d.* 96. *Si Imperator*, inquit, *catholicus eſt, ſalua ipſius pace dixerimus, filius eſt, non præſul Eccleſiæ. Quod ad religionem attinet, diſcere ei competit, non docere. Habet priuilegia ſua poteſtatis quæ adminiſtrandis legibus publicis diuinitus conſecutus eſt, vt eius beneficij non ingratus contra diſpoſitionem cæleſtis ordinis nihil vſurpet. Ad ſacerdotes enim Deus voluit, quæ Eccleſiæ diſponenda ſunt, pertinere.* Quo loco primùm obſerua, hos omnes Pontifices concordi ſententia teſtari diuino iure diſcretam eſſe poteſtatem Pontificis à poteſtate regia, & ſupremi Principis temporalis quocumque is nomine vocetur. Vt certum ſit aliquas cauſas, ad quas ſola Eccleſia habet poteſtatem, pertinere ad eandem iure diuino, atque omnem Eccleſiæ poteſtatem diuinitus illi traditam. Quod ſecus eſt non modò de ipſa poteſtate ſupremi Principis temporalis, quæ tota humana eſt, inque ipſum Principem ab hominibus illi ſubiectis tranſlata eſt. Cùm enim iure naturæ reſideat in ipſa republica atque hominum multitudine, eo ipſo quòd homines aliquem ſibi præpoſuerunt, à quo regantur, omnem in illum poteſtatem tranſtulerunt, Non ergo dedit Chriſtus laico Principi poteſtatem quam ille longè antea, & habebat, & exercebat in ſibi ſubiectos, ſed diſcreuit ab eius poteſtate eccleſiaſticam poteſtatem, cauſáſque eccleſiaſticas introduxit, quas voluit ad ſolius Eccleſiæ poteſtatem pertinere

tinere. Hinc Theodoſius iunior cùm Candidianũ Comitem ad Epheſinam Synodum cum literis deſtinaſſet, ita ad Synodum eandem ſcripſiſſe fertur, & habetur *in can. ſatis euidenter d.96. Deputatus eſt magnificentiſſimus Comes Candidianus ſtrenuorum domeſticorũ tranſire vſque ad ſanctiſſimam veſtram Synodum, & in nullo quidem iis, quæ facienda ſunt de piis dogmatibus quæſtiones, ſeu potius expoſitiones communicare. Illicitum nãque eſt eum, qui nõ ſit ex ordine ſanctiſſimorum Epiſcoporum, eccleſiaſticis intermiſceri tractatibus.* Quibus verbis ingenuè fatetur Imperator id ad ſe non pertinere, diuino autem iure tenentur ſubditi obedire Principi ſeculari quatenus eo ipſo quòd reſpublica poteſtatem tranſtulit in Principem tenentur ſinguli diuino ac naturali Decalogi pręcepto obedire eius legibus ac mandatis iuſtis & honeſtis, & ipſum reipublicę bonum concernentibus. Vt idcirco dicat Apoſtolus eum, qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtere. His ſingulis diſputandis, probandis, declarandis non immoror, quoniã id nõ eſt præſẽtis diſputationis.

3. Aduertendum ſecundò certum eſſe in Chriſti Eccleſia, Romanóque Pontifice eſſe poteſtatem trahendi ad ſe, atque ad tribunal Eccleſiæ aliquas cauſſas, præter eas quæ Chriſti inſtitutione diuinóque iure ad ipſam pertinent, quaſcumque expedire indicauerit pro bono ipſius Eccleſiæ, & animarum ſpirituali bono, in quibus iudicat, tutius eſſe per Eccleſiam iudicari, ac cognoſci. Sicut enim poteſt laicas Principum ſupremorum leges corrigere, abrogare, limitare, atque ipſum Principem deponere, id quod & aliquando fecit; ita poteſt eius authoritatẽ ac iuriſdictionem limitare, vt de certis cauſſis quæ iure diuino ei ablatæ non ſunt non cognoſcat. Non poteſt autem trahere ad ſe omnes cauſſas in præiudicium laicæ poteſtatis, neque verò quaſcumque pro ſua voluntate, ſed ſolùm quas rationabiliter iudicauerit, expedire, pro communi bono ſpirituali, & pro ipſius Eccleſiæ dignitate, quę ſibi ab ipſo Chriſto commiſſa eſt.

Notandum tertiò ex Couar. *lib. practicar. quæſt. cap. 31. concl. 1.* has omnes cauſſas eſſe natura ſua merè ſpirituales, & ad Eccleſiæ, ac prælatorum eius poteſtatem diuino iure Euangelij pertinere, nulla autem ratione ad poteſtatem Principis ſecularis: nempe quæcumque de ordinibus, gradibúſque eccleſiaſticis, de ſacramentis, de obſeruationibus, aliíſque rebus eccleſiaſticis, quicquid denique inter quoſcumque Chriſtianos contingens ortum habet ex aliquo, quod ſpecialiter ad Eccleſiam, ad fidem catholicam, ad legẽ Euangelicã, ad religionẽ Chriſtianã pertinet. Idem docet Albert. Pighius *lib. 4. de eccleſ. hierarch. cap. 11. col. 5.* & Farinac. *q. 8. de Inquiſit. n. 20.* Item ſpirituales cauſſæ, ac debita per Eccleſiam cognoſcenda ſunt hæreſis, ſacrilegij, ſimoniæ, periurij, vſurarum. cauſſæ item electionum ad beneficia eccleſiaſtica, poſtulationum, prouiſionum, dignitatum, officiorum eccleſiaſticorum, canonicatuũ, cauſſæ decimarũ eccleſiaſticarum, matrimoniorum, natalium, iuris patronatus, & aliæ non paucæ, quas refert Vant. *in tit. de nullit. ex defectu iuriſdiction. n. 14. & in clemen. diſpẽdioſam.* & Sigiſmũd. Scac- 4.

GGGg 2 cia

cia *in tract. de indic. cauſ. ciuil. & crimin. lib.* 1. *cap.* 11. *n.* 50. *&* 51. Atque cauſſam quidem matrimoniorum ad Eccleſiam pertinere expreſsè docet gl. *in ſumma* 11. *q.* 1. itémque gl. *in c. ex tenore, de foro compet. in v. eccleſiaſticum*. & probatur euidentèr ex *c. cauſſam matrimonij, de off. iudic. delegati, & c. ex literis, de conſangin. & affin.* Cauſſam nataliũ pertinere ad eandem ponit d. gl. *in c. ex tenore*, & probat ex *c. lator, & c. cauſſam, qui filij ſint legitimi.* eidem Eccleſiæ cauſſam adulterij tribuit gl. *in c. cùm ſit generale, de foro competenti, in v. malefactores, & alia gl. in c.* 1. *de off. iud. ordinarij, in v. ſecundùm quod canones.* probátque ex canone, *ab iſto die*, 1. *&* 2. 35. *q.* 6. *& can. multorum, ibidem.* Item cauſſam de conſanguin. inter virum & vxorem eidem Eccleſiæ tribuit, eadem gl. *in d. c.* 1. *de off. ind. ordinarij.* cauſſam decimarum eccleſiaſticarũ inter pertinentes ad Eccleſiam refert gl. *in ſumma* 11. *q.* 1. *& in c. ex tenore, de foro compet. in v. Eccleſiaſticum,* probátque ex *tit. de decimis, per totum.*

5. Cauſſam iuriſpatronatus per Eccleſiam cognoſci, quamuis iuſpatronatus merè ſpirituale non ſit, cùm in laicis etiam reperiatur, tenet expreſsè gl. *in d. ex tenore*, ſæpe *cit. & in c. cùm ſit generale, de foro compet. in v. malefactores*, & probat ex *c. quanto, de iudic* & ex toto tit. *de iure patronat.* & probat hæc poſterior gl. quoniam licèt non ſit ius ſpirituale, tamen ita eſt ſpiritualibus aduexum, vt nullus niſi eccleſiaſticus iudex poſſit de eo cognoſcere.

6. Cauſſam hæreſis ad Eccleſiam ſolam pertinere docent multæ gloſſæ. nempe gl. *in ſum.* 11. *q.* 1. Item gl. *in c. cùm ſit generale*, *in v. malefactores*, & gl. *in c.* 1. *de off. ind. ordinarij, in v. ſecundùm quod canones.* probat ex *c. excommunicamus, de hæret. § adiicimus*, & ex toto tit. *de hæret.* ſæpius repetito in decretalibus, ſexto, clementinis, &c. cauſſam vſurarum ad eccleſiaſticum ſpectare iudicem, docet expreſsè gl. ſæpe cit. *in ſummo* 11. *q.* 1. & gl. *in d. c. ex tenore*, quæ id probat per textum *in c. quoniam, de vſur.* & in toto tit. *de vſur.* & gl. *in d. c.* 1. *de off. ind. ordinarij.* Cauſſam item ſimoniæ Eccleſiæ tribuit gl. *in d. c. cùm ſit generale, in v. malefactores*, & gl *in d. c.* 1. *de off. ordinarij, in v. ſecundùm quod canones.* Cauſſam item periurij d. gl. *in c. cùm ſit generale.* & cauſſam ſacrilegij gl. *in d. c.* 1. *de off. ordinarij.*

Poſtremò gl. *in c. licèt ex ſuſcepto, de foro competenti*, in *v. vacante imperio*, quinque præcipuos recenſet caſus, in quibus Eccleſia iudicat etiam laicos. Primus eſt cùm nullus eſt ſuperior temporalis, ad quẽ poſſit laicus appellare & eſt caſus d. c. *licèt ex ſuſcepto.* Vt cùm vacat imperium, vel regnum, appellatur ad Eccleſiam. Secundus cùm iudex ſecularis negligit facere iuſtitiam, vt in *d. c. licèt ex ſuſcepto. & c. ex tenore, de foro competenti.* Tertius cùm aliquid fuerit ambiguum & difficile, & inter iudices ſeculares variatur. *c. per venerabilem, qui filij ſint legitimi.* Quartus in omni crimine eccleſiaſtico, vſura, ſacrilegio, & ſimilibus. Quintus cùm per denunciationem criminis defertur ad Eccleſiam. *c. nouit. de iudic.* Addit demum ſextum ratione connexitatis, vt in dote, quæ connexitatem habet ad matrimonium. *c. de prudentia, de donationibus. inter virum & vxorem,* 7.

rem, quamuis dos mihi videatur non tam connexionem habere ad matrimonium propriè loquendo, quàm dependentiam, quo fit vt ſi agatur de dote antequam terminetur cauſſa de matrimonio, ad laicum iudicem pertineat, ſi verò poſtquam de cauſſa matrimonij fuerit definitum, ſit tamquam depēdens à matrimonio, poteſt per iudicem eccleſiaſticum terminari, dependentem autem vocat gl. *in c. fin. de iudic. lib.6.* Hos præcipuos ſimul cum multis aliis addit ibidem gl. pleróſque alios his Hoſtienſis verſibus comprehenſos:

Hæreticus, ſimon, ſeruus, periurus, adulter,
Pax, priuilegium, violentus, ſacrilegúſque,
Si vacat imperium, ſi negligit, ambigit an ſit
Suſpectus index, ſi ſubdita terra, vel vſus,
Ruſticus, & ſeruus, peregrinus, feuda, viator,
Si quis pœniteat, miſer aut ſit, cauſſaque mixta,
Si denunciat Eccleſia, quis iudicat? ipſa.

8. Notandum quartò non omnes cauſſas quas hactenus recenſuimus ad Eccleſiam pertinere, ſed ſolùm cauſſas merè ſpirituales, quædam verò ſunt cauſſæ mixtæ, ſeu mixti fori, quæ ab vtroque iudice, eccleſiaſtico nempe ac ciuili cognoſci poſſunt, quando inter laicos verſantur. Nam & de vſuris iudicat etiam laicus iudex, & cauſſa de raptoribus, ſeu inuaſoribus rerum eccleſiaſticarum, licèt ſacrilegium ſit. Quandoque tamen per ſecularem iudicem punitur. *leg. ſi quis in hoc genus. Cod. de Epiſcopis & clericis.* cauſſa itera periurij, cùm præſertim quis in iudicio ſeculari falſus teſtis periuruſque fuit, & aliæ nonnullæ, quæ ideo mixtæ dicuntur, quia aliquid habent de ciuili ſeu temporali, vt eſt res temporalis accepta ratione mutui vltra ſortem, & aliquid de ſpirituali, quatenus eſt diuina lege prohibita cum obligatione reſtituendi. Sic in periurio aliquid eſt ſpirituale, nempe violatio ſacramenti, & aliquid temporale, nempe damnū illatum proximo.

Notandum quintò ex gl. ſæpe cit. *in ſumma 11. q. 1.* cauſſas vniuersè ſic diuidi poſſe, vt alia ſecularis ſit, alia eccleſiaſtica. Eccleſiaſtica verò alia ſpiritualis, alia criminalis, alia ciuilis. Spiritualis, vt cùm agitur de decimis, matrimoniis, ſacramentis, &c. criminalis, cùm agitur de crimine eccleſiaſtico, hæreſi, ſimonia, adulterio, &c. ciuili, ſiue pecuniaria, vbi agitur de rebus temporalibus, de fructibus beneficiorum, & ſimilibus. Omnes autem cauſſæ, quæ ad eccleſiaſticum iudicem pertinent, ad aliquod horum capitum reduci poſſunt. 9.

De quibuſdam regulis ad digno-ſcendum ad eccleſiaſticū nē, an ſecularem iudicem ſpectet cauſſa ſiue principalis, ſiue incidens quæ ſpiritualis videtur, ſiue connexa ſpirituali.

CAPVT VII.

DVAS regulas affert gl. in *c. quanto, de iudic.* Prior eſt de cauſſis mixtis: cauſſæ mixtæ inter ſpiritualem & temporalem magis ſequuntur naturam ſpiritualis, quæ 1.

temporalis ex qua infertur magis eſſe ſpirituales, & per eccleſiaſticum iudicem cognoſcendas. Poſterior regula, In his quæ ſunt connexæ, ſiue adnexæ ſpiritualibus, idem iuris eſſe quoad iuriſdictionem, atque in merè ſpiritualibus, & conſequenter per ſolum eccleſiaſticum iudicem debere cognoſci. Vtramque regulam recipit expreſsè Panorm. *in d. c. quanto n.* 2. & 3. vbi prioris regulæ primò inſinuat rationem, dicens mixtum ſequi naturam ſimplicis dignioris. cùm enim ſupponamus mixtum ex ſpirituali & temporali, conſtétque ſpirituale eſſe dignius temporali, couſequens eſt, mixtum huiuſmodi magis ſequi naturam ſpiritualis partis, deinde adducit exemplum iuriſpatronatus, de quo in eo capitulo eſt ſermo, quod mixtum eſt ex ſpirituali ac temporali, partim enim eſt ſpirituale, partim tẽporale, vt notat gl. *in c. pia mentis* 16. q. 7. & hoc ſequitur naturam ſpiritualis, vt *in d. c. quanto, de iudic. & c. de iure, extrà de iure patronat. & c. præterea, de tranſactionibus.* quo loco obiter dico poſt Panormitanum *in d. c. quanto, n.* 5. ius patronatus dici mixtum ex ſpirituali, quatenus præparat, & diſponit clericum per præſentationem ad contrahendum matrimonium ſpirituale cum Eccleſia per inſtitutionem faciendam ab eccleſiaſtico prælato. Neque enim contrahitur aliquod vinculum, nec inchoatur matrimonium ſpirituale inter præſentatum & Eccleſiam, ad quam præſentatur, ſicut inchoatur per electionem, neque vllum omnino ius acquiritur præſentato, vt habet expreſſus text. *in c. paſtoralis, de iure patronat*, & ideo patronus, poſtquam præſentauit vnum, poteſt alium & alium præſentare. ſed præſentatio eſt ſolùm præparatio perſonæ, cum qua poſtea contrahatur matrimonium, & vt loquitur textus *in c. quod autem, de iure patron.* eſt quoddam inchoamentum ad ſpiritualitatem obtinendam. Eſt autem temporale quatenus competit laico propter fundationem, dotationémque Eccleſiæ, ſeu etiam conſtructionem factam de ſuis bonis temporalibus.

2. Hinc idem dico de matrimonio inter fideles. Matrimonium enim partim eſt ſpirituale, quatenus eſt vnum ex ſeptem Eccleſiæ ſacramentis, partim eſt quid temporale, quatenus eſt contractus ciuilis, qui ſtipulatur inter virum & vxorem manu notarij publici viri ſecularis etiam laica authoritate ad illud munus approbati, quo ſibi inuicem tradunt propria corpora ad mutuam ſocietatem, vsúmque coniugalem; & quoniam ille ipſe ciuilis contractus inter fideles tranſit in ſacramentum, ideo Eccleſia ratione poteſtatis quam habet inhabilitandi perſonas ad ſimul contrahendum ponendo impedimenta dirimentia poteſt facere, vt quod aliàs eſſet ſacramentum, propter impedimẽtum præſens, non ſit ſacramentum, ideo totum iudicium de matrimonio, quando circa illud occurrit quæſtio iuris, an validum ſit, nec ne; totum, inquam, pertinet ad Eccleſiam, non ſolùm ratione partis principalioris, ſed etiam ratione contractus, cuius leges præſcribere ad Eccleſiam pertinet, & conſequenter ad eandem pertinet cognoſcere de legitimitate, ſeu natalibus, quoties quæſtio eſt de

iure, fueritne matrimonium validum, nec ne. & dico, quoties eſt quæſtio iuris, quia aliter dicendum eſt in quæſtione facti, vt infrà dicam. Ita beneficium eccleſiaſticum conſtat ex titulo, quia eſt quid ſpirituale faciens matrimonium ſpirituale inter beneficiatum & Eccleſiam, & ex fructibus, qui videntur eſſe quid temporale, ratione vtriuſque iudicium pertinet ad Eccleſiam.

3. Poſteriorem gloſſæ regulam recipit idem Panormitanus *in d. c. quanto, de iudic. num.* 4. & eius rationem inſinuat, dicens: *Aſſumunt enim connexa naturam eius rei, cui connectuntur ex ipſamet connexione, & cohæſione ad illam. l. quæ religioſis. ff. de rei vendic. & c. ſuper eo, de Parochiis*, quo fit vt connexa rebus merè ſpiritualibus aſſumant naturam ſpiritualitatis.

4. Ex hac ergo poſteriore regula deduco aliā ſingularem regulam, quā hactenus apud neminem reperi. Connexa rei mixtæ ex ſpirituali ac temporali, ſiquidem ſint connexa ratione partis ſpiritualis, ad eccleſiaſticum; ſi verò ratione partis temporalis, ad ſecularem iudicem pertinere. Declaro: matrimonium, vt dixi, conſtat ex ſpirituali, nempe ſacramento nouæ legis inter fideles, & ex temporali contractu, nempe ciuili: quæcumque ſunt connexa matrimonio, vel ab eo dependent, quatenus eſt ſacramentum, tatum nempe ac validum, vt eſt quæſtio de natalibus, de ſucceſſione, in bonis præſertim feudalibus, & fideicommiſſis legatis ad legitimè deſcendentes, ad iudicem eccleſiaſticum, vt dixi, pertinent. Eidem matrimonio quatenus contractus ciuilis eſt inducens marito onus alendæ vxoris, adnexa eſt dos dotata vxori pro alimentis, quoniam hæc adnexa eſt matrimonio, quatenus ciuilis contractus eſt, & nihil habet ſpiritualitatis, quæſtio de dote vel reſtituenda, vel detinenda, vel de eius ſoluendis fructibus, quouſque ipſa perſoluatur ad ſecularem iudicem per ſe pertinet; ad eundem etiam pertinet quæſtio de ſucceſſione in hæreditate, etiamſi exceptum ſit quòd non poſſit ſuccedere, propterea quòd ſit illegitimus. Tunc enim quæſtione de illegitimitate eccleſiaſtico iudici relicta, apud laicum agitur de hæreditate. *c. lator, qui filij ſint legitimi.* vbi ei, qui illegitimitatē abiicit, dautur duo mēſes ad probandū obiecta corā iudice eccleſiaſtico. quòd ſi intra dictos mēſes non probarit, moneatur iudex laicus, vt pro quæſtione natiuitatis nō dimittat cauſsā ſuper hæreditate audire, ac decidere, & longè clariùs ad hoc facit text. *in c. cauſſam quæ, eodem tit.* vbi eùm in ſimili cauſſa Pontifex ſuis literis inſeruiſſet, vt ei, cui illegitimitas matris obiecta fuerat, iudex eccleſiaſticus poſſeſſionem omnium bonorum, quorum poſſeſſor extiterat, quando auus ſuus Hieroſolymam profectus erat, ante principalis cauſſæ ingreſſum reſtitui faceret, ſi eadem poſſeſſione fuiſſet per violentiam ſpoliatus, corrigit Pontifex hoc, quod mandauerat, dicēs: *Attēdentes quòd ad regē pertinet, non ad Eccleſiam, de talibus poſſeſſionibus iudicare, ne videamur*, inquit, *iuri regis Anglorum detrahere, qui ipſarum iudicium ad ſe aſſerit pertinere, fraternitati veſtræ mandamus Re-*

gi

gi poſſeſſionum iudicium relinquentes, de cauſſa principali, an mater prædicti ſit de legitimo matrimonio nata.

5. Et quoniam in alio foro quæſtio natalium, ſeu natiuitatis, in alio quæſtio hæreditatis tractanda eſt, aduertendum aliud eſſe cùm quæſtio eſt de petitione hæreditaris adeundæ, aliud cùm quæſtio eſt de petitione hæreditatis, qua quis ſpoliatus eſt, reſtituendæ. cùm enim quæſtio eſt de petitione hæreditatis adeundæ, parte opponente illegitimatem coram iudice laico, debet laicus iudex ſiſtere in cauſſa, & mittere ad iudicem eccleſiaſticum, vt de natalibus iudicet, neque enim ſunt ambæ quæſtiones ſimul tractandæ. *c. tuam, de ordine cognition. & c. lator, qui filij ſint legitimi.* & ratio affertur *in d. c. tuam,* quia ambas ſimul tractare quæſtiones, vnam coram laico, alteram coram eccleſiaſtico, nihil aliud eſſet, quàm diuerſis proceſſibus intricare negotium, & confuſione quadam iudicij ordinem perturbare. Idque tanti facit Pontifex vt in cauſſa non priuatæ perſonæ, ſed Reginæ Cypri hæreditatem petentis defuncti comitis Cāpaniæ, præceperit Regi Galliæ, vt ſi pendente cauſſa natalium dictæ Reginæ apud ſedem Apoſtolicam, ipſa Regina coram Rege de hæreditatis cauſſa agere tentet, eam non audiat, donec ſedes Apoſtolica cauſſam natalium terminauerit. Si verò quæſtio ſit de petitione reſtitutionis hæreditatis, qua quis ſpoliatus eſt, priùs debet iudex laicus de ſpolio cognoſcere, iubereque ſpoliato reſtitui hæreditatem, quàm cauſſa natalium apud iudicem eccleſiaſticum tractetur, vt *in d. c. cauſſam, qui filij ſint legitimi.*

6. Tertiam regulam colligo ex Arnaldo Albert. *in lib. de agnoſcendis aſſertionib. cathol. q. 25. concl. 5.* quando in quæſtione mota coram iudice occurrit quæſtio incidens, vel emergens, cuius ipſe eſt incapax; vt de ea principaliter iudicare non poſſit, iudex non poteſt cognoſcere de illa quæſtione incidenti, ſeu emergenti, ſed debet remittere ad iudicem, qui poteſt de ea cognoſcere principaliter. Declaro cum eodem Albertino ex doctrina doctorum ſuppoſita duplici diſtinctione. Prior diſtinctio eſt quæſtionem incidentem, ſeu emergentem aut eſſe quæſtionem iuris, aut facti. Poſterior diſtinctio ſiue ſit iuris, ſiue facti, aut quæſtio incidens eſt de re merè ſpirituali quoad naturam ſuam, & quoad ſubiecta, in quæ cadit, ita vt in ſolos clericos cadat, vt eſt eligere ad beneficia, ordines conferre, Eccleſias poſſidere, ac de ipſis ordinare, punire clericos, ita ſi eſſet quæſtio facti an quis ſit hereticus, excommunicatus, ſimoniacus. Aut de re ſpirituali, quæ etiam cadit in laicos, ſiue de re mixta. Priorem diſtinctionem tradit Bart. *in l. Titia. ff. ſoluto matrimonio, & in l. omni nouatione. Cod. de ſacroſanct. Eccleſ. & in l. quoties, Cod. de iudic.* Bald. *in d. l. Titia.* Anton. de Butr. *in c. cùm ſit generale col. 2. de foro compet.* Federicus de Senis *conſil. 96.* quod incipit, *Apparet quadam lex.* Paul. de Eleazar *in clem. 1. de vſur. &* Io. Andreas *in c. tuam, de ordine cognition. col. fin.* & *ibi* Imola. & alij non pauci relati apud Albertin. *d. concl. 1. n. 52.* Poſteriorem diſtinctionem ponit Petrus de Ancharan. *in c. ea quæ, de regul. iur. lib. 6. q. 4.* relatus apud eundem Albertin. *n. 55.* His ſuppoſitis dicit Bart. & qui illum ſequuntur, ſi incidat ſpiritualis, vel circa ſpiritualia

quæ

quæſtio iuris apud iudicem laicum, remittendam neceſſariò eſſe ad iudicem eccleſiaſticum, an ſit validum matrimonium, ſemper enim quæſtio iuris in his ſpiritualis eſt; ſi verò incidat vel emergat coram eodem iudice in materia ſpirituali quæſtio facti, poteſt illam ipſe laicus terminare, quoniam factum ipſum nihil habet ſpiritualitatis. Propono exemplum. In petitione hæreditatis excipit pars aduerſa nō deberi hæreditatem petenti, quoniam ſit illegitimus, quæſtio eſt ſpiritualis natalium. declarat illegitimitatem, quoniam inter patrem eius & matrem non fuit contractū vnquam matrimonium, vel quoniā vxor illius fuit perpetuò ſterilis, & ſe grauidam fingens, ac parturientem alienam prolem ſuppoſuit, tanquam ſuam. Quæſtio illegimitatis, quæ incidit in hac cauſſa coram iudice laico poteſt eſſe duplex, vna iuris, vt ſi conceſſo contractu matrimonij diceret illud non fuiſſe legitimum, & hæc omnino ad iudicem eccleſiaſticum tamquam ſpiritualis de validitate matrimonij remittenda eſſet, ſed hæc non proponitur. Alia verò facti an fuerit contractum matrimonium, an vxor illius pepererit, hęc nihil habet ſpiritualitatis, & hæc proponitur ſolùm; debet per ipſum laicum iudicem expediri. Ita in quæſtione & lite mota ſuper petitione debiti, pars aduerſa excipit de vſuris, cauſſa ſpiritualis eſt. Poteſt hoc facere primò mouendo quæſtionem iuris, ſi confiteantur partes contractum quem aduerſarius vſurarium prætendit, & remitti debet ad iudicem eccleſiaſticum. Secundò mouendo quæſtionem facti, dicendo non hunc eſſe contractum, ſed vitiatum eſſe, non ſibi ſolutam eſſe totam pecuniam, ſed medietatē, vel duas tertias, aliam tertiā poſitā eſſe pro lucro vltra ſortem. Hanc quæſtionem, quia nihil habet ſpiritualitatis, terminare poteſt iudex laicus, apud quem tractatur cauſſa principalis, nec tenetur remittere ad iudicem eccleſiaſticum. Cùm enim ſubiecta ſint laica, & quæſtio nihil habeat ſpiritualitatis, poſſet de illis iudex ſecularis etiam principaliter cognoſcere.

In delictis & quæſtionibus merè ſpiritualibus, vt eſt hæreſis, &c. nec quæſtio facti apud iudicem ſecularem tractari poteſt, ſed tota cauſſa eccleſiaſtico iudici relinquitur. 7.

An aliquando, ſeu aliquo caſu poſſit curia ſecularis de iure procedere in criminibus, cauſſiſque eccleſiaſticis, & contra eccleſiaſticas perſonas.

CAPVT VIII.

OCCASIONEM præbent huic dubitationi verba illa præſentis §. 9. quibus cùm vetuiſſet Pontifex ne ſecularis curia contra eccleſiaſticas perſonas ſe intromittat, néve de criminibus ad forum eccleſiaſticum pertinentibus cognoſcere præſumat, limitationem addit, dicens: *ne aliter quàm de iure, & per regularium ordinum priuilegia permittitur.* Videndum ergo eſt quidnam permittatur.

1. Et quantum ad crimen hæreſis, quod totum merè eccleſiaſticum eſt, certum eſt ſeculari curiæ, etiam

iam poſteaquam hæreticus eſt, illi per ſanctæ fidei Inquiſitores traditus, nullam illi competere cauſſæ hæreſis cognitionem, ſed ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè damnatus & illi traditus ſit, competere illi ſolam executionem pœnæ ignis per eam ſtatim faciendam, prout ſuperiùs diximus, id quod contra Bart. & Gulielmum de Cuneo *in l. magiſtratibus. ff. de iuriſdict. omnium iud.* quos ſequuntur complures, Alberic. de Roſa. Baldus, Rapha. Fulgoſ. & Paulus de Caſtro *in d. l. magiſtratibus*, expreſsè tenent canoniſtæ, Anton. de Butr. *in c. 1. de off. ordinarij col. penultima. verſ. nūquid antè.* Angel. *in l. Diuus. ff. de cuſto. re. & in l. 1. Cod. de exhib. reis.* Salicet. *in l. ea quidem, Cod. de accuſat. col. 7.* Decius *in d. l. magiſtratibus.* Ancharan. *in c. 1. de off. ordin. & in c. at ſi clerici, de iudic.* Panorm. *in d. c. 1.* & alij, & eſt certa ſententia per expreſſum textum per *c. ut inquiſitionis, in initio, & in §. prohibemus, de hæret. lib. 6.*

2. Volunt tamen quidam poſſe curiam ſecularem, poſteaquam hæreticus ſibi traditus eſt, per Inquiſitores illum interrogare, vt confiteatur an ſit ipſe, de quo ſententia condemnatoria loquitur, ſicut facere ſolet de bannito capto. Refert Albertin. *loc. cit. concl. 4. n. 49.* ſed iudex qui hoc faceret, inquit *ibi* Albertin. exponeret ſe periculo, in quo facile periret. Quid enim ſi ille hæreticus traditus foro ſeculari ſic interrogatus neget ſe illum eſſe, de quo loquitur ſententia Inquiſitoris? nunquid per eius negationem res efficeretur dubia? certè ſic. *l. final. Cod. quibus ad libert. reclama. non licet.* ergo adhibendi erunt teſtes, qui illum cognoſcant, vt de corpore conſtet, & quid ſi cùm antea vocaretur Petrus, poſtea mutato nomine vocetur Ioannes? vt multi faciunt, maior ſurget probandi difficultas, & cauſſæ cognitio erit inſtituenda, & pars citanda, & alia multa facienda, quibus executio in reum retardaretur diutius, contra diſpoſitionem d. §. *prohibemus*, quæ iubet fieri indilatè. Ideo ſanum conſilium eſt, vt iudex nihil omnino interroget, ſed ſibi traditum iubeat ſtatim duci ad ſupplicium.

Quoad alia grauiſſima delicta, quæ non ſunt merè eccleſiaſtica, ſi clericus tradatur curiæ ſeculari, Albertin. *d. q. 25. concl. 4. n. 43.* expreſsè tenet iudicem ſecularem non teneri ſtare proceſſui, ac ſententiæ iudicis eccleſiaſtici, vt hunc ſibi traditum vltimo ſupplicio afficì curet, ſed poſſe de nouo cauſſam examinare, & attentè conſiderare an ſit dignus morte, an verò aliqua alia pœna, vt eſt, inquit, caſus *in §. ſi verò crimen, auth. de ſanctiſſimis Epiſcopis collat. 9.* id quod de plano procedit, quando crimen eſt tale, vt vterque iudex tam eccleſiaſticus, quàm ſecularis poſſet de illo cognoſcere, vt quando clericus degradaretur propter homicidium qualificatum, vel propter ſeditionem, vel aliud ſimile delictum mixti fori, iuxta c. *cùm ſit generale, de foro compet.* Probat ratione, quia cùm delictum ſit mixti fori, hoc ipſo quòd clericus degradatus degradatione reali traditur ſeculari iudici, ille clericus efficitur de foro ſuo, & habet illum iudicare non vt merus executor (quod facit in delicto merè eccleſiaſtico) 3.

ſiaſtico) ſed vt ſuperior, & legitimus iudex ipſius, & ita propriè loquitur textus *in d. §. ſi verò crimen*, vt egregiè notat Anton. de Butr. & poſt eum Panorm. *in c. 1. de off. ordinarij*, Bart. *in l. Diuus, & in l. non dubium. ff. de cuſtod.* ita vt Epiſcopus per ſuam degradationem & traditionem curiæ ſeculari, ſolùm præſtet occaſionem iudici ſeculari ad pœnam, condemnatio verò ad eam per ipſum iudicem laicum fiat. eodem modo intelligit eundem §. Alex. & recentiores Doctores *in l. magiſtratibus, in fin. ff. de iuriſdict. omnium iudicum*, vt procedat in quocumque alio crimine, propter quod clericus degradatus traditur, excepto ſolo crimine hæreſis.

Cetera quæ ſunt non iam de delictis, ſed de clericis,quibus caſibus poſſint cognoſci per iudicem ſecularem dicentur infrà in poſteriore libri huius parte in multis capitulis.

De maioribus cauſſis eccleſiaſticis ſoli Romano Pontifici reſeruatis.

CAPVT IX.

RECENSVIMVS *cap.6.* cauſſas & delicta eccleſiaſtica, ac circa ea duobus ſequentibus capitibus 7. & 8. nonnulla declaranimus, operæ pretium erit cauſſas eas hoc capite recenſere plenioris doctrinæ gratia, quæ ſoli ſedi Apoſtolicæ reſeruantur, de quibus habetur expreſſus textus *in c. maiores, de baptiſmo, & eius effectu*, in his primo loco numeratur cauſſa fidei, vt habetur expreſsè *in d. c. maiores, & in can. quoties 24. q. 1.* quod non ita intelligendum eſt quaſi ad ipſum ſolum pertineat punire hæreticum, hoc enim ad omnes Epiſcopos, & fidei Inquiſitores ſpectat; ſed quod ad Papam pertinet de quauis propoſitione non damnata ferre iudicium, eámque hæreſim eſſe declarare, authorémque hæreticum, iubereque aliquid de fide teneri. Gloſſ. *in can. perceptis d. 12. & in c. poſt tranſlationem, de off. legati.* poſt cauſſam fidei, quam primo loco ponit, has alias ait eſſe maiores cauſſas.

Secundò tranſlationem Epiſcoporum, ſediúmque cathedralium mutationes. de primo habetur expreſſus text. *in can. 1. 17. q. 1.* de ſecundo verò *in can. mutationes, eadem cauſſa & q.*

Tertiò condemnationem Epiſcoporum ad eandem pertinerere ſedem, eorumdémque accuſationes, & definitiones apud eam faciendas expreſsè habetur *can. quamuis, & can. dudum 3. q. 6. & can. duodecim. 5. q. 4.* vbi non modò ſtatuitur, ſed etiam oſtenditur id ab Apoſtolis, eorúmque ſucceſſoribus fuiſſe præceptum. Hinc apparet quàm rationabiliter Innocentius Papa *in can. duo ſunt d. 96.* excommunicauerit Arcadium Imperatorem, propterea quòd conſenſerit B. Ioannem Chryſoſtomũ de ſua ſede expelli in exilium, vt refert Gelaſius Papa *in d. can. duo ſunt.*

Quartò ad eandem pertinere depoſitionem Epiſcoporum (quæ grauiſſima pœna eſt) & condemnatio ex eiſdem apparet canonibus. Vnde & Nicolaus Papa in epiſtola ad Michaëlem Imperatorem grauiter eum reprehendit vſurpatæ Ponrificiæ poteſtatis, cùm præ-

cepiſſet Ignatium Patriarchã Conſtantinopolitanum deponi ab Epiſcopis, quod ad ſolum Romanum Pontificem pertinebat.

Quintò Epiſcoporum ceſſionem ſolus Papa admittit, electos ſolus transfert. *c. inter corporalia, de tranſlat. Epiſcoporum.* Vnde grauiſſimè Innocentius III. *in c. niſi ſpecialis, de off. legati*, non ſolùm ſeueriſſimè reprehendit legatum de latere Cardinalem in Sicilia, quòd Troianum Epiſcopum motu proprio præſumpſerit de Troiana ad Panormitanã Eccleſiam transferre, ſed etiam teſtatur hoc eſſe canonicis ſanctionibus, & generali conſuetudini contrarium.

Sextò ſubiicere vnam cathedralem Eccleſiam alteri, huic concedendo priuilegium primatiæ ſolius eſſe Papæ, teſtatur idem Innocentius *in c. quod tranſlationem, de off. legati.* vbi æquè acerbè reprehendit ſupradictum in Sicilia legatum de latere, quòd Panormitanam Eccleſiam ſubiecíſſet Meſſanenſi, cõceſſo ſibi priuilegio primatiæ.

Septimò duos epiſcopatus vnire, & vnum diuidere in duos, eiuſdem Papæ eſſe, habetur *in d. c. quod tranſlationem.*

Octauò ad ſolum Papam pertinere reſtitutionem Epiſcoporum. *can. ideo 2. q. 6.*

Nonò ad eundem & Epiſcoporũ exemptio ab Archiepiſcopo primate, &c. *can. frater noſter* 16. *q.* 1.

Decimò ad ſolum Papam immediatè appellare licet, prætermiſſis mediis, à quorũcũque eccleſiaſticorum iudicum ſententiis, & grauaminibus. *can.* 3. *&* 4. 2. *q.* 6.

Vndecimò congregare generale Concilium inter maiores cauſſas numeratur ad ſolum Rom. Pontificem pertinentes. *d.* 17. *q. can.* 1. *can. regula, can. nec licuit, & can. multis.*

Duodecimò ſolus Papa diſpenſat cum clericis in maioribus criminibus depoſitione dignis. *can. illegitimis*, cum filiis preſbyterorũ ad ordines ſacros, beneficia curata, & dignitates. *cap. at ſi clerici, de iudic. & c. fin. de filiis preſbyter.*

Decimotertiò in omnibus irregularitatibus, quæ verè irregularitates ſunt, ſolus Papa diſpenſat in foro exteriori, etiamſi deductæ ſint ac probatæ in iudicio, vt de ſingulis doctores communiter affirmant, & per diuerſa iura probant præſertim in bigamiæ, hæreſis, & homicidij voluntarij, quas tres non ſolet, neque ex ſpeciali priuilegio aliis concedere.

Decimoquartò ſolus Papa diſpẽſat in votis caſtitatis, religionis & Hieroſolymitano, ſeu Vltramarino, *c. ex multa, de voto*, qui etiam in votis ſolemnibus religionis diſpenſare poteſt ſecundùm communiorem receptiorémque recentiorum ſententiam.

Decimoquintò ſolus Papa reſtituit clericum depoſitum, vel actualiter degradatum.

Decimoſextò ſolus abſoluit ab excommunicationibus ſibi reſeruatis.

Aduertendum tamen abſolutionem à can. *ſiquis ſuadente* 17. *q.* 4. ex natura officij committi legatis miſſis non de latere in ſuis prouinciis, abſoluendi omnes vndecumque accedentes legatis de latere; pleriſque religionibus in foro conſcientiæ tantùm ex ſpeciali priuilegio ab omnibus, exceptis cõtentis in bulla cœnæ. Aliqua alia ex prædictis concedit aliquando legatis de latere, licèt fortè non ex vi legationis.

PARS

PARS POSTERIOR.

De perſonis eccleſiaſticis confugientibus ad Eccleſias.

HACTENVS de laicis in toto hoc pænè commentario egimus. ratio poſtulat & præſentis §. verba nos monent, vt ſermonem ad clericos perſonáſque eccleſiaſticas conuertamus. Has paucis in hac poſteriore ſeptimi libri parte expediemus.

Quæ ſint perſonæ eccleſiaſticæ, de quibus laica curia non poteſt ſe intromittere.

CAPVT X.

1. IPSA nominis ratio apertè inſinuat, ac præ ſe fert eas omnes perſonas, quæ Eccleſiæ ſeruitio, atque obſequiis quoad eccleſiaſticas functiones ſunt dedicatæ, eccleſiaſticas appellari, atque perſonarum eccleſiaſticarum nomine comprehendi. quo in genere primùm antiquitate ac functione locum obtinent clerici omnes, atque vniuerſus ordo clericalis, qui per clericalem tonſuram in ſortē Domini adſcriptus, & pars Domini factus eligens Deū in partē ſuam eiuſdem Domini obſequiis in Chriſti Eccleſia deputatur. Vnde & per eandem tonſuram & eccleſiaſticæ iuriſdictionis capax efficitur, & inter clericos numeratur, & priuilegiorum clericalium canonis, ac fori particeps conſtituitur, & ad ſuſcipiendos omnes aliorum ordinum gradus habilitatur, atque diſponitur. Clerici ergo tonſurati, oſtiarij, lectores, exorciſtæ accolyti, ſubdiaconi, Diaconi, Sacerdotes, Epiſcopi eccleſiaſticæ perſonæ ſunt, eccleſiaſticæ iuriſdictioni, ac poteſtati, totóque eccleſiaſtico ſunt ſubiecti, ſiue habeant eccleſiaſtica beneficia, ſiue officia, ſiue dignitates, ſiue his careant. quanquam iis qui in minoribus tantùm ſunt conſtituti, aliquid aliud debeat accedere, vt gaudere poſſint priuilegiis clericalibus, quod propter clericorum multitudinem, eorum præſertim, qui ad euadendas laici fori pœnas, cùm liberè peccarēt, clericalem tonſuram accipiebant, nuper adiectum eſt, cùm antea eo ipſo quòd clerici eſſent ad participationem dictorum priuilegiorum admitterentur.

Secundò quoniam præter deputationem, quæ fit per clericalem tonſuram & ordinis, eſt alia quædam deputatio ad diuinum cultum, & eccleſiaſticas functiones, quæ fit voto religionis, & clericorum priuilegia ad religioſos omnes, ſiue clericos, ſiue nō clericos tranſlata ſūt, etiam religioſi inter eccleſiaſticas perſonas numerantur. Vt vniuerſus religioſorum ordo, ſiue regulariū, ſiue militiarum, inter eccleſiaſticas perſonas numeretur, foríque eccleſiaſtici priuilegio ab antiquiſſimis temporibus gaudeat, neque poſſit niſi per eccleſiaſticum iudicem cognoſci. qui ordo religioſorum, licèt initio Epiſcoporum iuriſdictioni fuerit ſubiectus, cepit tamen poſtea per ſedis Apoſtolicæ priuilegia ab ipſorum Epiſcoporum iuriſdictione eximi, & ſuis tantùm regularibus ſuperioribus, ac ſedi Apoſtolicæ immediatè ſubiici, atque eiuſdem ſanctæ ſedis de latere legatis. Vt nō 2.

modò à laico, ſed à quouis eccleſiaſtico foro eſſent exempti, vt diximus,id quod paulatim ad omnes religioſos mendicantes breui dilatatum, inde etiam ad non mendicantes, & etiam ad religioſos militiarum. Sed aduertendum ad priuilegium hoc requiri, vt ſint religioſi religionis approbatę.per text. *in c. cùm illorum, de ſent.excom. & c. Monachi,& c. non dubium,eodem tit.* Ac de militaribus religioſis, Hoſpitalariis hoſpitalis S. Ioannis Hieroſolymitani,expreſſus habetur text. *in c.canonica,de ſent. excom.* de quibus in hoc ipſo præſentis conſtitutionis §. facit Pontifex expreſſam mentionem. De aliis verò ordinibus militaribus patet per eorundem ordinum priuilegia, iuxta quæ in hoc eodem §. ſtatuit Pontifex contra eos etiam in caſibus in eadem conſtitutione expreſſis procedi.quibus verbis apertè inſinuat habere militares omnes ordines regulares ſua immunitatum priuilegia. Vniuerſæ ergo perſonæ eccleſiaſticæ ad hos duos ordines pertinent clericorum,& religioſorum.

3. Tertiò de immunitate fori in generali ſub nomine perſonarum eccleſiaſticarum extat aurea conſtitutio Federici Imperatoris, quæ habetur in iure ciuili immediatè poſt libros Feudorum *in tit. de ſtatutis & conſuetudinibus. §. item ſtatuimus*, & refertur *in Authẽtico ſtatuimus,Cod.de Epiſcopis & clericis*, cuius hæc ſunt verba: *Statuimus vt nullus eccleſiaſticã perſonã in criminali cauſſa vel ciuili trahere ad iudicium ſeculare præſumat contra cõſtitutiones imperiales & canonicas ſanctiones.* & pœnã ſtatuit ſubdens:*ſi fecerit hoc,actor de ſuo iure cadat,iudicatum non teneat, & iudex ſit ex tunc iudicãdi poteſtate priuatus.* quæ pœnę in laicũ actorẽ iudicẽmque cadunt. In canonico verò iure tam decreti,quàm decretalium,permulti habentur eadem de re canones. Nã *in can.nullus iudicum* 11.*q.*1.iudex ſecularis prohibitus eſt tam diſtringere, quàm condemnare clericum. & ne vel laicus, vel clericus clericum coram ſeculari iudice accuſet diſtrictè prohibitum eſt *can.contigua, can. nullus clericus, can. clericum nullus, can. inolita, & can. placuit, eadem cauſa. & q.* & *d. can. inolita, & c.ſi diligenti, de foro comp.* ſtatuitur vt clericus actor, qui coram ſeculari iudice clericum accuſat, & cauſſam perdat, & à communione efficiatur extraneus. Ac præterea *in d. can. nullus clericus*, ſtatuitur alia quoque pœna,vt clericus,qui ſic accuſauit ſi ſit ex minoribus quadraginta ictibus, vno minus puniatur. Si verò fuerit honoratior, triginta dierũ concluſione mulctetur. Quòd ſi quis adeò temerarius fuerit clericus,vt proprium Epiſcopum ad iudicium ſeculare trahat, quantumcumque ciuilis cauſſa ſit, debet etiã perdere beneficiũ,vt notat Panorm. *in d. c.ſi diligenti, de foro comp. n.6.* & probat per text.*in c. grauem,de exceſſibus prælatorum.*

Sed & pars rea, ſiue conuenta nõ minus prohibetur coram ſeculari iudice reſpondere ac purgare ſeſe; 4.
demũ cauſſam dicere coram eo.*can. clericũ nullus* 11.*q.*5.vbi expreſsè dicitur,ſi pulſatus fuerit,non reſpondeat,vel proponat,id eſt, excipiat, vt exponit ibi gl. imò quando trahitur ad iudicium ſeculare, vt appareat eũ inuitum trahi, proteſtari ſtatim debet ſe eſſe clericum, nec debere coram eo reſpondere. quòd ſi iudex præcipiat vt reſpondeat, bonum cõſilium tradunt doctores, Specul. *in tit.*

te.de compet. iudic.adeun.§.1.verſ. ſed & quoque. Ioan. Andr.& Panorm. *in c.ſi diligenti,de foro comp.* vt ſi ob periculũ maioris mali velit reſpondere ſe iuribus præfecturæ coactũ hoc facere, quod conſilium prodeſt clerico non parum ad vitandas pœnas. Si enim clericus nõ coactus relicto eccleſiaſtico iudice coram ſeculari iudice ſe purgare voluerit in cauſſa quidem criminali, quamuis pro eo ſit lata ſententia,locum amittat ſuũ, in ciuili verò cauſſa, aut locum ſuũ, aut id quod euicerit perdat, quemadmodum conſtitutum eſt in conſilio Carthaginenſi,& refertur *in can. placuit* 11.*q.*1.*& in c.ſi diligẽti,de foro comp.*Hinc ante hos omnes canones legéſque ciuiles Conſtantinus Imperator piiſſimus cùm ſupremũ ius Imperij toto terrarum orbe exerceret, neque adhuc Eccleſiarum prælatis vlla appareret conceſſa iuriſdictio, cùm apud Niceam Synodum præſideret audirétque quorundam ſiue clericorum, ſiue Epiſcoporum querelas ad ſe deferendas eſſe, non modò noluit de illis cognoſcere,ſed dixit eis, vos à nemine iudicari poteſtis, quia ad ſolius Dei iudicium reſeruamini, vt refert Gratianus *in can.cõtinua* 11.*q.*1.Hinc excõmunicãtur in bulla cœnæ Domini iudices ſeculares,qui perſonas eccleſiaſticas ad ſua tribunalia trahunt in cauſſis ciuilibus, & rurſum quoquo modo ſe interponũt in eorundem perſonarũ cauſſis capitalibus, illas bãniẽdo,capiendo,proceſſando, ſeu ſentẽtias cõtra illas proferẽdo, vel etiã exequẽdo,etiãſi hoc faciãt prętextu quorũcũque priuilegiorũ Apoſtolicorũ,quibuſcũque regibus,Principibus,rebus publicis, Monarchis, ciuitatibus,&c.quæ omnia per eandẽ bullã cœnæ Domini reuocãtur.

Qua non obſtante reuocatione 5.
Nauar. in ſum.*c.*27. in explicatione clauſulę 19.bullę cœnę,putat dubitari poſſe an iudices Galliarum ritè iudicẽt clericos pro delatione armorũ, & pro aliis quibuſdã leuioribus cauſſis & caſibus,quos priuilegiatos vocant;tréſque affert rationes dubitãdi. Prima quòd præſupponat, in Gallia ea priuilegia eſſe remuneratiua obſequiorum magni ſanguinis & fortunarũ ab eis Apoſtolicæ ſedi pręſtitorum.Secũda quòd ſint priuilegia immemorabilia, id eſt, à tempore,cuius nõ extet memoria.Tertia quòd ſint ſolùm de leuibus quibuſdam criminibus,atque his expreſſis rationibus tandem rẽ dubiam iudicio ſedis Apoſtolicæ relinquit, vt ipſa iudicet an mentis ſuæ ſit hęc reuocare.Ego verò ſi verba dictę clauſulæ ſubobſcura fortaſſe forẽt,vt ad mentem ipſius Pontificis tanquam in re dubia recurrendum eſſet, eidem doctori libenter ſubſcriberem, & declarationem à S. Sede petendam putarem. Sed verba reuocatoria, quæ in dicta clauſula habẽtur, adeò clara & aperta ſunt, vt nullum dubitandi locũ relinquãt,ſed neceſſariò confitendũ ſit quãtũ verba ſonant eſſe omnia reuocata, reuocat enim apertè omnia priuilegia ex quacũque cauſſa cõceſſa. Prima autem ratio dubitandi videtur pugnare cũ ſecũda. ſi enim non extat horum priuilegiorum memoria, non videtur poſſe certò conſtare ea eſſe remuneratoria, & propter tam grauia obſequia ſanguinis ac fortunarũ conceſſa,aut ſi id conſtat,iam extat de illis memoria. Tertia verò ratio parum firma eſt cùm ne in ciuilibus cauſſis poſſint de clericis laici cognoſcere. Fateor tamen tutius fore ſedem Apoſtolicam cõſulere

dum

dummodo qui eam non conſulit interea ab huiuſmodi cauſſarum cognitione abſtineat.

6. Sed & illud addo neque licere clerico renunciare huic priuilegio, neque ex eorum renunciatione acquiri ſeculari iudici ius vllum cognoſcendi de eorum cauſſis, neque ciuilibus, neque criminalibus, vt expreſſè conſtitutum eſt in ſæpe cit. c. *ſi diligenti, de foro comp.* vbi & reprehenditur Archiepiſcopus Piſanus, qui ſentit licere clerico in temporalibus cauſſis renunciare priuilegio fori, & de conſenſu partis eligere ſibi laicum iudicem. Secundò reprehenditur quòd ſenſerit tenere iuramentum de hac fori renunciatione præſtitum. Tertiò probatur per text. ciuilis iuris ſtatuētis iuri publico nō derogari pacto priuatorum. *l. ius publicum. ff. de pactis. & l. inter debitorem. ff. eodem tit. & l. neque pignus. §. priuatorū. ff. de regul. iur. l. iuriſgentiū. §. ſi paciſcar, & l. paciſci. ff. de pact. & c. cum tēpore. de arbitr. & c. contingit 1. de ſent. excom.* hoc autem ius, vt clericus coram iudice laico cauſſam non dicat ſtatutum eſſe air in Conciliis Mileuit. & Carthagin. vbi obiter aduertendum verba quæ referr ex Concilio Mileuit. haberi in Concilio Toletano III. *c.* 13. quæ autem ex Carthaginenſi, haberi in Carthaginenſi III. *c.* 9. vt obſeruat gl. marginalis decretalium nuper correctorum auctoritate Gregorij XIII. Quartò ratio affertur cur non poſſit hoc fori priuilegium renunciari ex pacto, ac de conſenſu partis, quoniam non eſt priuilegium hoc perſonale, ſed potiùs toti collegio eccleſiaſtico publicè indulro. Hinc quintò infert Pontifex iuramentum ſuper hac fori renunciatione præſtitum licitè ſeruari non poſſe, quia eſt contra canonicas ſanctiones. Et quoniam nonnulla ſunt iura quæ dicunt pacto priuatorum renunciari poſſe iuri proprio, reſpondet gl. *in d. c. ſi diligenti. in u. pacto priuatorum*, ideo nō poſſe clericum renunciare priuilegio fori, quia conceſſum eſt nō modò fauore ordinis eccleſiaſtici, ſed etiam odio laicorum. Sed mihi longè probabilior & ad probandum efficacior videtur ratio adducta per Pōtificē in textu, quam Panormitanus *in d. capitulo ſi diligēti n. 6.* ait poſſe colligi ex principio gloſſæ, quia priuilegio introducto in fauorem publicum priuata perſona renunciare non pōteſt. hoc autem priuilegium eſt introductum in fauorem totius ordinis clericalis, nempe vt clerici attentiores ſint ad diuina, liberiùs pro peccatis populorum intercedant, & vt clericorum vita laicos lateat, quo debitā illis reuerentiam deferant, eóſque tanquam patres ſpirituales venerentur, quibus rebus multum obeſſet, ſi eorum cauſſæ tam ciuiles quàm criminales coram laicis iudicibus tractarentur.

De clericis in minoribus conſtitutis vxoratis, aliiſque perſonis qua ratione clericatus gaudent foro eccleſiaſtico, an ſint dicendæ perſonæ eccleſiaſticæ.

CAPVT XI.

LICET de iure antiquo, atque à primæua inſtitutione clerici omnes etiam in minoribus ordinibus conſtituti, imò & tonſurati ſolùm eo ipſo quòd per clericalem tonſuram diuinis deputabantur. obſequi- 1.

is

is à ſeculari exempti curia, eccleſiaſticæque adſcripti foro eccleſiaſtico gaudere permiſſi fuerint, quoniam tamen & in infinitum excreuit clericorum numerus, & magna pars eorum non diuinis deſeruit muneribus, ſed per fori libertatē impune delinquendi occaſionem commoditatémque nanciſci procurant. ideo huic quaſi malo per ſacrum Concil. Triden. opportunum quantum in ipſo fuit remedium adhibitum eſt, certis aſſignatis conditionibus, quibus clerici ad clericalia priuilegia admitterentur, quibus qui carerent intelligerentur ab illis excluſi, quamuis prælatorum negligentia hoc ipſum remedium inefficax interdum efficiatur. Concilium ergo Triden. *ſeſſ. 23. de refor. c. 6.* ſtatuit nullum prima tonſura initiatum, aut in minoribus ordinibus conſtitutū gaudere priuilegio fori, niſi beneficium eccleſiaſticū haberet, aut clericalem habitum, & tonſuram deferens alicui Eccleſiæ ex mandato Epiſcopi inſeruiat, vel in ſeminario clericorū, aut in aliqua ſchola, vel vniuerſitate de licentia Epiſcopi, quaſi in via ad maiores ordines ſuſcipiēdos verſetur. De beneficio verò eccleſiaſtico per eos obtinendo decernit idem Concil. per eos ante decimū quartum annum non poſſe obtineri. quo loco āduertendum eſt ex his tribus conditionibus, vnam ſaltem modo ſequenti ineſſe debere vt clericus in minoribus cōſtitutus gaudeat priuilegio fori. Prima vt habeat beneficium eccleſiaſticum, ſecunda vt habitum, & tonſuram clericalem deferens ſeruiat alicui Eccleſiæ de mandato Epiſcopi, tertia vt habitum & tonſuram clericalem deferens verſetur in ſeminario clericorum, vel in aliqua ſchola, vel vniuerſitate; quaſi in via ad maiores ordines ſuſcipiendos, hoc eſt, litteris det operam, quibus ad ordines maiores, ad quos ſcientia neceſſaria eſt, habilitetur. ſi habeat beneficium eccleſiaſticum, etiamſi habitum, & tonſuram clericalem non deferat, gaudet priuilegio fori, quamquam puniri poſſit ac debeat ab Epiſcopo, & ad deferendum habitum ac tonſuram cōpelli; in eo verò qui ſeruit Eccleſiæ de mandato Epiſcopi, vel vacat ſtudiis, de Epiſcopi licentia neceſſariò requiritur vt habitum & tonſuram clericalem deferat, aliter fori priuilegio caret. Sed neque iſtæ duę poſteriores conditiones ſimul ambæ neceſſariæ ſunt vt ſeruiat Eccleſiæ, & vt ſtudiis vacet. Cùm ſeruitium Eccleſiæ impediat debitam in ſtudiis vigilantiam, & ſtudiorum feruor ab Eccleſiæ ſeruitio retardet. Sed altera iſtarum ſola ſufficit vt vel ſeruiat Eccleſiæ de mandato Epiſcopi, vel de eius licentia det operam literis. His addo hanc mihi videri Concilij mentem, vt alteram harum conditionum poſuerit pro clericis, qui in minoribus ordinibus perſeueraturi ſunt, neque ad maiores aſcenſuri; alterā verò pro iis, qui ad ſuperiores aſcenſuri ſunt. Eget enim Eccleſia clericis aliquibus, qui in minoribus ordinibus diutius, aut perpetuò verſentur, quíque eí in officio ſacriſtæ, & ſubſacriſtæ deſeruiant, curámque gerant purgādi Eccleſiā, ornandi altaria, pulſandi campanas, & ſimilium; & de his conſtitutū intelligo id, quod ait Conciliū, vt Eccleſiæ alicui de mandato Epiſcopi ſeruiant. Verſari autem in ſeminario clericorū, vel in aliqua ſcho-

la, ſeu vniuerſitate de licentia Epiſcopi in iis requirat clericis, qui ad maiores ordines aſcenſuri ſunt, vt in ſchola, ſeu ſtudiis verſentur quaſi in via, vt idem Concilium dicit, ad ordines maiores recipiendos. Atque hinc intelligere deberent Epiſcopi, quid ſibi cum clericis illis agendum eſſet, qui cùm ſint ætate prouecti, atque indocti, neque ſtudiis vacant, neque ſeruire alicui Eccleſiæ poſſunt, aut eius ſeruitio deputari. Deberent enim eos vel ad ſtudendũ literis ſeriò cogere, vel, ſi id nolint, permittere eos foro ſeculari, ſicut de rigore ſacri Concilij debent, neque eos ad ſuum eccleſiaſticum forum admittere: non enim ſatis eſt eos in aliqua Eccleſia, cui ab Epiſcopo ſunt deputati, aliquando interuenire diuinis officiis, aut inſeruire aliquando ſacro: non enim hoc eſt ſeruire Eccleſiæ, quod à ſacro Concilio opponitur ei, quod eſt ſtudere. Debent enim applicari ſeruitio illius Eccleſiæ, vt in ea ordinariè quotidie ſeruiant; illo enim modo ſeruire ſolent illi ipſi clerici, qui literis dant operam.

2. De clericis coniugatis antiquo iure ſtatutum erat non deberi eis forum, niſi contraxiſſent matrimonium cum vnica & virgine, geſtaréntque habitum & tonſuram clericalem, & tunc non gauderent priuilegio fori in cauſſis ciuilibus, ſed ſolùm in delictis & exceſſibus. *c. vnic. de clerico coniug. lib. 6.* & ibi Gemin. Io. And. Io. Calderin. ſi quis enim contraxiſſet cum corrupta, tãquam bigamus & irregularis careret foro. ex Sylu. *in v. Apoſtaſia n.* 11. quòd autem prætereà requireretur vt geſtaret habitum & tonſuram, colligitur apertè ex *d. c. vnic. lib.* 6. iuncta gloſſa. Concilium verò Trident. *ſeſſ.* illa 23. *cap.* 6. requirit non modò vt habitum & tonſuram deferat, ſed vt prætereà alicuius Eccleſiæ miniſterio de mandato Epiſcopi ſeruiat: optima autem ratione in ciuilibus ſeculari foro ſunt relicti, non in criminalibus, quòd cùm habeant vxores & filios, ſint ciuilibus negociis occupati, neque deceat propter illa grauare Epiſcopos; in criminalibus verò, cùm Eccleſiæ ſeruiant, defendantur in vita ac membris, in quibus Eccleſia punire non ſolet.

3. Hoc loco aduertendum eſt, licet Io. Andr. *in c. vnico, de clerico coniug. lib.* 6. teneat contrarium, tamen probabile eſſe vxores clericorum ſortiri forum eccleſiaſticum maritorum. per gloſſam *in can. eos. d.* 32. *& can.* 2. 11. *q.* 1. quam ſequitur Panorm. *in c.* 2. *de foro competenti.* & ibi Felin. & probatur per ciuilia iura vniuersè ſtatuentia vxores ſequi forum maritorum. *l. fin. Cod. de incol. lib.* 10. vbi expreſsè ait Imperator: *Mulieres honore maritorum erigimus, & genere nobilitamus, & forum ex eorũ perſona ſtatuimus.* facit *l. quædam puella, ff. de iuriſdict. omnium iud.* & *l. fœmina. ff. de ſerua. l.* 2. *Cod. de Epiſc. & cleric.* facit & quod notat Felin. *loco cit.* in diſpoſitione ſtricta, ea quæ ſunt conceſſa marito cẽſeri cõceſſa vxori. iuxta gl. *in can. admonere* 33. *q.* 2. *& in can. omnino d.* 31. facit & text. *in c. ſciant, de elect. lib.* 6. ideo vxores clericorum Latinorum exiſtentium in minoribus ſolùm gaudent foro, quando clerici gaudent eodem, & ſolùm quoad criminales cauſſas, ſicut mariti, non quoad ciuiles. Vxores verò Græcorum exiſtentium in ſacris gaudere eodem modo, quo gaudent mariti ſimpliciter, vt notat Felin. *vbi ſupra.* De vxoribus

clericorum Latinorum exiſtentium in ſacris, cùm maritus ab vxore legitimè ſeparatus promouetur ad ſacros ordines, contrarias reperio ſententias. Panormitanus enim *loco citato* ſimpliciter tenet eam gaudere mariti foro, propterea quòd illa adhuc manet vera vxor, & vinculum matrimonij manet indiſſolubile, eóque manente communicantur vxori eadem iura, actiones, ac priuilegia poſſeſſionéſque. *c. Martinus, de cognat. ſpirituali.* Alij contrà ſentiunt, vt videre eſt apud Aretin. & Felin. *in d. c.* 2. *de foro comp.* probárque ex eo, quòd iura, quæ eadem priuilegia maritorum concedunt vxoribus, loquuntur de vxoribus cohabitantibus cum marito. Vxores autem ſacerdotum Latinorum, vt patet, non cohabitant. Sed has contrarias ſententias ita conciliare poſſumus inter ſe, vt ſi maritus propter vxoris delictum ab ea ſeparetur, & ad ordines promoueatur, valeat poſterior ſententia ne vxor ex adulterio reportet lucrum fori eccleſiaſtici; ſi verò ex communi deuotione vxor iam ſexagenaria manens in ſæculo det marito licentiã, vt promoueatur ad ſacerdotiũ, emittens etiam ipſa in manibus Epiſcopi votum perpetuæ caſtitatis, locum habeat prior ſententia Panormitani, propterea quòd cùm ex cauſſa pia & laudabili vxor nõ cohabiter marito, non debet ex hoc reportare incommodum, vt mariti forum non ſortiatur. Sed in his attendenda eſt conſuetudo. Nam Io. Andr. *in c. vnico, de clerico coniug. lib.* 6 teſtatur id nunquam fuiſſe receptum vt vxor clerici in criminalibus conueniretur coram iudice eccleſiaſtico.

Non defuere qui etiam concubinis clericorum idem fori priuilegiũ concedendum putarent, vt refert Felin. *in c. cùm ſit, de foro compet.* ſed ſi laicorum concubinæ forum non ſortiuntur, vt habetur *in l. de iure. ff. de munic.* & per Specul. *in tit. de compet. iud. ad. verſ.* 44. multo minus eſt id concedendum concubinis clericorũ, in quibus maior eſt turpitudo, vt rectè tenet Anton. Franciſcus *de doctor. in additionib. ad Panorm. c.* 2 *de foro compet.* 4.

De his ſine clericorum, ſiue ſacerdotum vxoribus addo, quod ad præſentem huius conſtitutionis §. pertinet, quamuis de iure gaudeant foro maritorũ, ſi & quatenus gaudent mariti, quia tamen id non habent quatenus eccleſiaſtici fori sũt, neque vllo ſpeciali clericorum priuilegio, ſed illo generali iure, quatenus vxores ſunt, quo iure maritorum forum ſequuntur, quodcũque illud forum ſit, neque inde ipſę vllo modo dicuntur perſonæ eccleſiaſticæ, ſed manent perſonæ mere laicæ, ideo non protegi hoc §. ſub nomine perſonarum eccleſiaſticarum. Non enim excipit Pontifex perſonas omnes quæ forum eccleſiaſticum habent, ſed excipit perſonas eccleſiaſticas, vt ſi vxor ſiue clerici in minoribus exiſtentis, ſiue vxor ſacerdotis Græci, ſiue Latini commiſerit aliquod horum delictorum hac conſtitutione expreſſorũ, poſteaquam Epiſcopus iudicauerit verè id commiſiſſe, tradi poſſit curiæ ſeculari quantum ad vim præſentis conſtitutionis pertinet. Ita vt ſiue Epiſcopus eas tradi & conſignari faciat curiæ ſeculari, ſiue curia ſecularis contra eas procedat, nunquam incurrant huius conſtitutionis pœnas, neque rei ſint violatæ conſtitutionis. 5.

6. Sed dubitari poteſt, an hoc loco Pontifex exprimens perſonas eccleſiaſticas, intendat ad has tantùm reſtringere præſentem diſpoſitionem, ita vt omnes alios gaudentes foro eccleſiaſtico priuet hoc ipſo in huiuſmodi caſibus eiuſdem fori priuilegio, nec deſunt pro vtraque parte quæſtiones, apparentes, aut etiam probabiles rationes, quamquam mihi probabilius eſt ipſum nihil hoc loco innouare, ſed relinquere iura in ſuo antiquo robore. Nihil enim in tota hac conſtitutione narratur quo ad aliquid circa id innouandum induceretur. Quòd ſi de cõſuetudine id nõ eſſet receptum, ſine dubio teneretur Epiſcopus has tradi facere curiæ ſeculari.

7. Sed & text. *in c. 2. de foro competenti*, excipit à iuriſdictione iudicis ſecularis minores Eccleſiæ, cóſque in Eccleſiæ forum conſequenter transfert. Non tamen conſtat inter doctores quinam ſint iſti minores Eccleſiæ, neque ex eorum dictis certi aliquid colligitur, imò nec probabiliter quidem dicitur. Certum eſt enim non intelligere clericos in minoribus ordinibus conſtitutos, quoniam de iis immediatè antè præmiſerat. gl. *ibidem in v. minores*, ait minores appellari ſiue ſcholares, ſiue ſeruientes Eccleſiæ deputatos ad eius obſequium. Panorm. *ibi n. 5.* ait in quantum dixit ſcholares habuiſſe reſpectum ad quaſdam Eccleſias, maximè in Alemannia, vbi ſunt ſcholares ſeruientes Eccleſiæ, & addiſcentes, de quibus eſt ſermo *in c. 1. de celebr. miſſarum*, vbi iubetur ſacerdoti, vt aut à ſe, aut à ſcholaribus hora cõpetenti horæ canonicæ publicè cõpleantur. De his mihi parum probatur vt foro gaudeant eccleſiaſtico, quo vix clericis niſi cum certis conditionibus gaudere permiſſum eſt, ſi ſtudiis dent operam, vel Eccleſiæ ſeruiant. De deputatis ad Eccleſiæ obſequiũ æquè mihi improbabile eſt niſi ſint clerici, & habitum & tonſuram deferant clericalẽ. Vincentius intelligit de ianitoribus Eccleſiarum, & de deputatis obſequio Eccleſiæ, vt adueniente ætate promoueantur ad ordines. Federic. de Senis relatus apud Panorm. *in d. c. 2. de off. ordinarij n. 5.* intelligit de deputatis & adſtrictis. Panormitanus ibi addit, ſi ſint perpetuò oblati ſeruitio Eccleſiæ, & efficaciter. & hoc mihi probabile eſt, ſi qui ſunt enim non clerici, qui gaudeant foro, ij maximè cenſendi ſunt; dedicauerunt enim ſe ſeruitio Eccleſiæ in perpetuum per illam oblationem efficacem. Sed aduertendum eſt neque iſtos minores, quicumque illi ſint, dummodo clerici non ſint, vocari perſonas eccleſiaſticas, neque in hoc §. ſub nomine perſonarum eccleſiaſticarum protegi, ſicut de vxoribus clericorum dictum eſt.

De clericorum familia gl. *in can. clericum 11. q. 1.* indiſtinctè tenet gaudere fori priuilegio, pro qua citat. text. *in l. 1. Cod. de Epiſcop. & cleric.* vbi prohibentur collectari in rebus ſuis, ſi enim exemptæ sũt res eorum, multo magis intelligi debent exemptæ perſonæ. Contrarium ſentit Archidiac. tum *in d. can. clericum*, tum *in can. Eccleſiarum ſeruos.* dicens ſeruitores conductitios clericorum non eſſe de foro Eccleſiæ, cùm nullo iure id cautum ſit. concordat Panorm. *in c. 2. de foro cõpet.* & alij multi. pro qua ſententia multum facit id, quod obſeruat 8.

Innoc.

Innoc. *in c. ſignificantibus, de off. dele ga.* & *in c. 2. de maiorit. & obed.* vbi apertè docet clericos ideo eſſe à iuriſdictione Imperatoris exēptos, quia ex toto corpus & animam deputauerunt in ſeruitium, & in ſortem Chriſti. *can. cui portio* 12. *q.* 1. eādem in ſententiā inclinat Felin. *in d. c. nullus, de foro compet. n.* 1. vbi ad leges illas ciuiles reſpondet ibi non eſſe ſermonem de iſtis famulis conductitiis, ſed de mancipiis clericorum, quę ſunt perpetuò eorum ſeruitio obligata.

9. Peculiare verò eſt in familia Epiſcopi, vt habeat fori priuilegium; iuxta *c. final. de offic. Archidiaconi*, vt communiter tenent ibi doctores. qui textus non nihil fauet huic ſententiæ, quatenus Archidiaconus ille Senonenſis narrat ad officialem Epiſcopi pertinere cauſſas familiæ Epiſcopi, non tamen multum vrget; eſſe autem hanc ſententiam communem doctorum teſtatur Panormitanus *in d. c. 2. de foro competent. n. 6.* vbi eandem ſequitur. Sed vereor ne pleriſque in locis contrarium de conſuetudine ſeruetur, ſiue autem ſeruetur, ſiue ſecus, de his nihil diſponitur in præſenti conſtitutione, quoniam non ſunt perſonæ eccleſiaſticæ. De ruſticis demum Eccleſię gl *in can. iudicatum d.* 89. quam ſequitur Panormitanus & Felin. *in c. 2. de foro compet.* vniuersè negat illis cōpetere forum eccleſiaſticum, exceptis quibuſdam caſibus. Primus ſi qua Eccleſia eſt in hoc priuilegiata ab Imperatore. Secundus ſi ruſticus habeat generalem adminiſtrationem rerum Eccleſiæ. Tunc enim ſi conueniatur ratione adminiſtrationis, debet côram eccleſiaſtico iudice cōueniri. Tertius quando conuenitur ſuper re, quam tenet ab Eccleſia. Quartum caſum addit Felin. in quo non poteſt grauari per iudicem ſecularem, quando eius grauamen redundat in clericos, vel in Eccleſiam. Vnde & Bart. *in l. hi penes. Cod. de agri. & cenſ. lib.* 11. ait nō valere ſtatutum grauans iſtos pro factis clericorum, ſed hæc ad præſentem §. non pertinent.

De iis, quibus ratione religionis competit forum eccleſiaſticum, quinam horum ſint perſonæ eccleſiaſticæ; & hoc paragrapho protegantur.

CAPVT XII.

CVM immunitas fori ex eo orta & conceſſa ſit, quòd homo ſe totum diuinis deputat obſequiis; hæc autem deputatio, & per receptionem ordinum fieri ſoleat, vt in clericis, & per votorū emiſſionē in religione approbata, poſteaquam de vtraque in genere locuti ſumus, & c proximè præcedente multa circa clericos in ſpecie diſcuſſimus, ſequitur vt circa religioſos aliqua, quę difficultatem habent, diſcutiamus, vt ita tandem intelligamus, quinam religionis titulo in hoc §. intelligantur à laicorum iudicio & poteſtate etiam in caſibus hîc expreſſis exēti. Verba autem §. præſentis ſic habent. Prohibemus ne contra eccleſiaſticas perſonas ſeculares, aut cuiuſuis ordinis, vel militiæ etiam S. Io. Hieroſolymitani regulares quoquo modo etiam vigore prædictorum priuilegiorum, aut cōceſſionū, quæ omnia ad terminos iuris per præſentes reducimus, procedant. 1.

Primò ergo certum eſt regulares profeſſos in quacumque religione approbata, cuiuſcumque ordinis, vel 2.

militiæ etiam in caſibus hac conſtitutione expreſſis, gaudere foro eccleſiaſtico: omnes enim ſunt perſonæ eccleſiaſticæ. Sub quo regulariũ nomine etiam fœminæ, ad quas fori priuilegium pertinet, intelliguntur, quamcumque regulam approbatam in quouis monialium monaſterio ſint profeſſæ. *c. cùm illorum, c. monachi, & c. non dubiũ, de ſent. excom.* & de monialibus habetur *in c. de monialibus, eodem tit.*

3. Simili priuilegio gaudent etiam nouitij cuiuſuis religionis approbatæ. *d. c. non dubium, c. ex tenore, & c. religionis, eodem tit. lib. 6.* etiam nouitij militiarum regularium approbatarum.

4. Pari iure cenſentur etiam conuerſi religionum approbatarum, ex quo iam cœperunt ſe diuinis obſequiis eo modo, quo poſſunt dedicare. *d. c. non dubium, & c. ex tenore, & c. religioſus, de ſent. excom. lib. 6.* quod S. Antonin. 3. *parte tit. 24. c. 1.* limitat ad eos conuerſos ſolùm qui tradiderunt ſe, ac ſua ipſi ordini, & incedũt conſecrati, audiunt horas, & honeſtè viuunt. Sed hæc limitatio non habet locum in illis conuerſis, qui cum certo habitu regulari viuũt in monaſterio cùm aliis religioſis. Sequuntur tertiarij ſeu tertiani ac fratres tertij ordinis SS. Dominici ac Franciſci, quos aliqui Beguinos vocant. De his teſtatur Nauar. *in ſum. c. 27. n. 79.* nullo iure expreſſum eſſe illis competere forum eccleſiaſticum. Caiet. *in v. Excõmunicatio c. 10.* ait eos hoc ſolo quòd tertiani ſunt non gaudere hoc priuilegio. Vt ſic enim neque ſunt religioſi, neque nouitij. Neque verò conuerſi alicuius religionis, neque clerici. De his videtur loqui S. Antonin. loco ſuperiùs relato, cùm ait non gaudere hoc priuilegio, niſi ſe ſuaque tradant ordini regulari incedendo conſecrati, audiendo horas, & honeſtè viuendo. Nauarr. vbi ſuprà putat eos ſolos tertianos gaudere hoc priuilegio qui geſtant habitum religionis, & viuunt gregatim, id eſt, ſimul multi, cuiuſmodi audiui à quibuſdam eſſe illos fratres ordines ſancti Franciſci, qui Romæ degunt apud SS. Coſmam & Damianum, id quod docet etiam Felin. *in c. 2. de foro competent.* & probatur per quandam deciſionem Rotæ *deciſ. 331. in antiquis.* addit hos ſaltem ex priuilegiis ordinum & ſtylo curiæ gaudere iiſdem priuilegiis, quibus religioſi. Cardinal. *in clem. ſi diligenti. de foro cõpetent.* tenet hos omnes gaudere fori priuilegio, propter quandam gloſſam *in clem. cùm ex eo, de ſent. excomm.* Sed ex ea gl. & text. potiùs colligitur contrarium, cùm ibi tertiarij prohibeantur tempore interdicti recipi ad diuina in Eccleſiis illius ordinis, cuius ſunt tertiarij, quaſi eſſent extranei. Duo tantùm dicit ibi gl. quæ poſſent fauere illi ſententiæ, vnum quòd ſunt ſub obedientia, alterum quòd eſt ibi aliqua profeſſio, ait enim profeſſos habere poſſe proprium in ſingulari, quia tamen ſubdit potius eſſe modum viuendi, quàm regulam, ideo excludit eos à ſtatu religioſorum, cùm præſertim non voueant tria vota, & viuere poſſint in matrimonio. Syluest. *in v. Religio 1. §. 1. verſ. 2.* expreſsè tenet iſtos tertij ordinis fratres eſſe perſonas eccleſiaſticas, & religioſos largè dici, & in fauorabilibus comprehendi ſub religioſorum nomine, imò etiam in odioſis quando dicitur, quicunque religioſi, probátque quia iſti promittunt obedientiam, & non poſſunt contrahere matrimonium. ex qua ratione

ne apparet cũ loqui de iſtis tertiariis de quibus Nauarr. Addit idem Sylueſt. *in v. Excommunicatio* 6. §. 3. licèt ita ſit de iure communi, loquendo tamen de iure priuilegiaro, id eſt, ſecundùm eorum priuilegia, omnes fratres tertij ordinis BB. Franciſci & Dominici gaudere vtroque priuilegio, canonis nempe, ac fori, per bullam aurea Xiſti IV. & per aliud priuilegium incipiens *ſacroſancta*, citátque Zabarellam *in c. ſi diligenti, de foro compet.* & Felinum *in tract. quando litera Apoſtolica praiud. patron. Eccleſia, limit.* 4. Sed vereor ne quoad iſtos tertiarios qui viuunt in matrimonio, vel etiam ſine matrimonio viuunt in ſuis priuatis domibus in habitu merè ſeculari, qui ſolum habet colorem habitus regularis, priuilegium neutrum ſit in vſu, neque canonis, neque fori, neque verò videntur iſti eſſe ex illo tertio ordine B. Franciſci. Vnde neque ad hos pertinere clauſulam præſentis conſtitutionis, quæ de regularibus diſponit. De illis autem tertiariis, de quibus loquitur Nauar. ac Sylueſt. *in v. Religio* 1. §. 1. *v.* 2. valde probabile mihi eſt eos tamquam perſonas eccleſiaſticas & aliquo modo regulares eadem clauſula protegi, etiam in caſibus hîc expreſſis.

5. De fratribus Ieſuatis licèt Panormitanus *in d. c. 2. de foro cõpetent.* non modò affirmet illis non competere hoc fori eccleſiaſtici priuilegium, propterea quòd neque ſunt clerici, neque religioſi religionis approbatæ, nec profitentur tria vota eſſentialia, imò nullum eſſentiale votum, neque vllus actus interuenit, quo eximantur à iuriſdictione laica, ſed neſcio, inquit, ſi dicam, ipſos, peccare mortaliter cùm faciant contra *capitulum finale, de religioſis domibus*, & contra *capitulum vnicum, eodem tit. lib. 6.* tandem addit vidiſſe ſe nuperrimè quòd Papa Martinus V. conceſſit eis vt ad beneplacitum ſedis Apoſtolicæ poſſint in ſuo ſtatu permanere, de quo ſe multum lætatum eſſe fatetur, cùm ſint homines bonæ vitæ; tamen contrarium ſentit Felin. *in d. c.* 2. *de foro compet.* Antonius de Butr. *in. d. c.* 2. *de foro compet.* relatus apud Panormitanum *loco cit.* & Sylueſt. *in v. Excommunicatio* 6. §. 3. *verſ. de Ieſuatis, & in v. Eccleſia* 1. §. 6. *verſ. ſeptimò Ieſuati.* quam ſententiam ipſemet Panormitanus ibi fatetur ſe aliquando in tranſcurſu lecturæ fuiſſe ſecutum, iſtos gaudere foro. Probant, quia Papa ſcit, & tolerat eos in iſto ſtatu, & quia geſtant quendam certum habitum eccleſiaſticum, & viuunt regulariter in communi more religioſorũ, habentes dormitorium & refectorium, & conſtricti ſunt certa regula & multis diſciplinis, & ſeruant continentiam. Demum per Martinum V. fuerunt approbati ad beneplacitum ſedis Apoſtolicæ. Hi volunt hoc priuilegium his competere, ſi non tamquam religioſis, certè tamquam perſonis eccleſiaſticis. Addit Sylu. *in d. v. Excommunicatio* 6. ſententiam Panorm. fortè habere apparentiã de ſequendo ius commune quantum ad primos inſtitutores illius religionis, modò autem dicendum eſſe gaudere. Quibus ego aſſentior, atque inſuper addo modò inter ordines regulares numerari, probabile etiam eſſe ipſos habere priuilegia ſedis Apoſtolicæ, atque

atque ideo protegi clauſula præſentis conſtitutionis ſaltem tamquam perſonas eccleſiaſticas.

6. Eremitas Laurentius & Io. de Lignano & Ludouicus de Roma relatus apud Syluest. *v. Eccleſia* 1. §. 6. *verſ. Sextò etiam eremit.* & ſum. Angelica & Roſella, quos refert Syluest. *in v. Eremita* §. 1. *in clemēt. per literas, de præbendis*, à fori priuilegio excludunt, quam ſententiam Panormitanus *in cap.* 2. *de foro compet. n.* 10. veriorem putat, propterea quòd ij neque per ordinem clericalem, neque per ſuſceptionem religionis exēpti ſunt à iuriſdictione Imperatoris. Addit Panormitanus *ibi* poſt aliquos relatos per gloſſam *in can. qui verè.* 16. *q.* 1. hos eſſe tamquā locuſtas non habentes gregem, propterea quòd putant hos non ſubeſſe Epiſcopo loci, quod ij colligunt ex *d. can. qui verè*, vbi cùm Pontifex præmiſiſſet ſermonem de ſolitariis, hoc eſt, Eremitis, ſubdit de monachis per particulam aduerſatiuam dicens: *Eos verò, qui in monaſteriis ſunt, placet nobis Epiſcopo eſſe ſubiectos.* ex hac particula aduerſatiua oppoſita in diſpoſitione de monachis colligunt ſolitarios non eſſe Epiſcopis ſubiectos.

7. Contrariam ſententiam tenet gl. *in d. can. qui verè, in v. verè.* & gl. *in can. nulla ratione, in v. Acephali*, notat ex eo textu ſumi argumentum. quòd eremitæ ſubſunt Epiſcopo, in cuius territorio ſunt. Felin. ſimpliciter affirmat eremitas gaudere priuilegio fori. probat, quia ordo eremiticus inter ordines ſanctos ab Eccleſia connumeratur in litaniis. Nauar. *in ſum. c.* illo 27. *n.* 79. reſtringit hoc ad eos ſolùm eremitas, qui ſubſunt alicui ſuperiori regulari, & ante eū eandem reſtrictionem fecit Archidiac. *in can. qui verè* 16. *q.* 1. Sed egregiè de eremitis diſtinguit Syluest. *in v. Eremita, in initio*, vt habitantes eremitæ in eremo ac ſolitudine ex deſiderio vitæ ſolitariæ ad contemplandum & vacandum Deo, qui propriè eremitæ dicuntur, alij ſint adſtricti obedientiæ alicuius approbatæ religionis, ſeu probati religioſi, qui non ſunt præcisè eremitæ, ſed eremitæ ſimul ac religioſi, ducentes vitam eremiticam, quales olim multi fuere ſanctiſſimi viri. Cōſuetum enim erat vt è monaſteriis, poſteaquam diu in illis probati perfectique eſſent, in ſolitudinem de ſuperioris licentia egreſſi ſub eiuſdem obedientia eremiticam vitam ducerent, & his indubitatum eſt, deberi forum eccleſiaſticum ſaltem tamquam religioſis. Neque licet de his dubitare, de quibus expreſſa mentio habetur *in c. priuilegium, de verborum ſignif. lib.* 6. vbi priuilegium declaratur conceſſum fratribus habitantibus non in monaſteriis, prioratibus, Eccleſiis, &c. ſed habitantibus in cellis ſolitariis, ſecretis, & ab hominum conſuetudine remotis, ad contemplandum & vacandum Deo. & *in c. vnico, de exceſſib. prælato. lib.* 6. vbi cùm præcepiſſet ne fratres prædicatores, & minores domos, vel loca, aut de nouo ſuſcipere, aut ſuſcepta relinquere, abſque ſpeciali ſedis Apoſtolicæ licentia, excipit, ne id locum habeat in eis, qui vitam eremiticam, ſeu ſolitariam de maiorum ſuorum licentia eligunt, quin cellas, manſiones, & habitacula in locis, vbi non eſt hominum habitatio, de propinquo mutare poſſint. Alij verò ſint eremitæ qui eandem prorſus eremiticam vitam ducunt in ſpiritu libertatis, habentes ſolēne votum continentiæ, non tamen obedientiæ, vt ait S. Th. *in* 4. *ſentent. d.*

17.

Digitized by Google

17. *in expoſitione liter.* dicens eos habere adnexum votum continentiæ quod ex mora ſecundùm determinatum tempus eorum ſolemnizatur, per illam enim moram vouent implicitè quando intendunt ſe obligare, vt exponit Tabien. *v. Excomun.* 5. *caſu* 1. §. 21. & hæc vita eremitica eſt periculoſiſſima, niſi per diuinam gratiam ſuppleatur id, quod priores eremitæ acquiſierunt per longa exercitia religionis, ſicut ſuppleuit diuina gratia in Paulo primo eremita, in Antonio, in Benedicto, qui priùs fuit eremita, & poſtea ex eremita factus eſt monachus, ac Patriarcha ſanctiſſimi illius ordinis, cuius vſque hodie videmus vigere regularem diſciplinam, vt egregiè notat S. Thom. 2. 2. *q.* 188. *art.* 8. Hos ergo ſecundi generis eremitas Concil. Chalcedonenſe conuenienti honore dignos eſſe declarauit *cap.* 4. & refertur *in can. qui verè* 16. *q.* 1. qui Epiſcopo ſaltem ſubſunt, & hos ſine dubio putandum eſt eſſe perſonas eccleſiaſticas, gaudereque priuilegio fori. Quis enim negaret Paulos, Antonios, ac ceteros eorum ſimiles ſolitarios viros perſonas eccleſiaſticas eſſe? Illos verò eremitas, qui ſolùm nomen, aut etiam ſolitudinem habent, nec vacant contemplationi ac pietati, vagos & errabundos, nec verè eremitas appellandos cenſeo, neque eccleſiaſtico foro dignos. Huiuſmodi autem, quos dixi ſecundi generis, eremitæ præſentis conſtitutionis clauſula, tamquam eccleſiaſticæ perſonæ proteguntur, etiam in caſibus hac conſtitutione expreſſis, vt per eccleſiaſticum iudicem cognoſcantur, neque ſecularis curia ſe de eis quoquo modo intromittat.

De Hoſpitalariis, ſeu rectoribus hoſpitalium Laurent. & Io. de Lignan. *in clem. per literas, de praben.* ſimpliciter tenent non eſſe perſonas eccleſiaſticas, nec gaudere priuilegio fori, nec aliis priuilegiis, nec in perſona, nec in bonis, quia non ſunt clerici, nec religioſi, nec conuerſi, idque etiamſi geſtent in pectore aliquod ſignum, ſiue crucem, ſiue aliquod aliud. Hoſtienſis *in ſum. tit. de regularib.* §. 1. *verſ. quid de ruſticis*, & poſt eum Panorm. *in c.* 2. *de foro compet.* & Tab. *in v. Excommunicatio* 5. *caſu* 1. §. 21. diſtinguunt de hoſpitali, aut enim erectum eſt abſque authoritate Epiſcopi, & certum eſt eius rectores non eſſe perſonas eccleſiaſticas, nec gaudere priuilegio fori, quia huiuſmodi hoſpitale non eſt locus religioſus, & poteſt propria authoritate conuerti in alios vſus: aut eſt erectum Epiſcopi authoritate, & tunc aut rectores huiuſmodi hoſpitalium promiſerunt in manibus Epiſcopi caſtè viuere, mortuáque vxore aliam non ducere, & renunciauerunt propriis, & ſic gaudent priuilegio fori: quia ſic videntur conuerſi ad locum religioſum; aut hæc non fecerunt, & non gaudent hoc priuilegio. Mõderniores demum canoniſtæ, vt refert Felin. *in d. c.* 2. *de foro compet.* videntur ſentire omnes rectores hoſpitalium gaudere hoc priuilegio. Allegant Bart. & Angelum *in l. quo conſtitutum. ff. de milita. teſtam.* dicentes, ſi rector hoſpitalis eſt laicus, eſſe ſub foro Eccleſiæ. Adducunt etiam Petrum de Anchar. *in rubric. de regularib.* vbi ait hoſpitalarios eſſe religioſos non propriè, ſed largè. Sed fortè Ancharanus hoſpitalarios vocat fra-

rijs hoſpitalis S. Io. Hieroſolymitani, qui verè religioſi ſunt, vt ſuprà oſtendimus. Mihi magis probatur ſententia Hoſtienſis media, nã de iſtis hoſpitalium rectoribus laicis experientia videmus nullo gaudere priuilegio eccleſiaſtico, nam illos qui promiſerint in manibus Epiſcopi & ordinarij nullos videmus, ideo non poſſumus dicere de conſuetudine,de iure autem probabile eſt quod Hoſtienſis docet.

Quibus caſibus clerici in minoribus conſtituti perdant priuilegium fori eccleſiaſtici. CAPVT XIII.

1. INTER priuilegia clericorum, quæ multa ſunt, perſonalia quæ conceſſa ſunt fauore perſonæ ipſorum, præſtant realibus, quæ reſpiciunt fauorem rerum ac bonorum tam Eccleſiæ, quàm clericorum. Perſonalia duo ſunt, vnum canonis, alterum fori. Canonis priuilegium tuetur perſonas clericorum propriè à vi priuata, vt quiſquis manus violentas in clericum iniecerit, excommunicationis ſententiam incurrat Romano Pontifici reſeruatã. *can. ſiquis ſuadente 17.q.4.* fori verò,vt clericus neque in ciuili, neque in criminali actione poſſit per laicum iudicem conueniri, neque ipſe coram eo, ſed ſolùm coram iudice eccleſiaſtico poſſit reſpondere, & cauſſam dicere, aut ſe purgare. Ex his duobus priuilegiis perſonalibus multo difficilius perditur priuilegium fori, facilius verò priuilegium canonis, vt egregiè notat Panorm. *in c.1. de Apoſtat. n.6.* multi enim ſunt caſus, in quibus clericus perdit priuilegium canonis,ita vt qui illum percutit grauiter, non incidat in excommunicationem, quos enumerat Tabien. *in v. Excommunicatio. 5. caſu primo, à §.23.* per multos §. ſequentes. Sylueſter *v. Excommunicatio 6.§.6.* Angelica *in v. Excommunicatio. 5. à fine* §. 1. per multos §. ſequentes,& cõmuniter Summiſtæ vbi de hac canonis excommunicatione loquũtur, in quorum caſuum maiori parte nõ perdit priuilegium fori.

2. Perdit autem clericus priuilegiũ fori, tenetúrque reſpondere coram iudice laico aliquando in cauſſis ciuilibus, aliquando verò in criminalibus, atque ex delicto. Ciuiles, quia non pertinent ad præſentem diſputationem, ſolùm enumerabo. Tres enumerat gl. *in ſum.* 11.*q.* 1. quos etiã refert S. Antonin.3. *parte tit.9.cap.2.* Primus eſt in cauſſa feudi, de quo habetur expreſsè *in c. ceterùm, de iudic.* vbi ſtatutũ eſt vaſallum coram domino feudi conueniendũ eſſe, ſiue vaſallus ſit laicus, ſiue clericus, ſiue dominus feudi ſit laicus, ſiue clericus, quod gl. *in d.c. ceterum,in v. quandiu,* limitat,vt habeat locũ in iudicio petitorio,nõ in poſſeſſorio,in quo poteſt vaſallus agere corã ſuo iudice,vt patet *in c. ex parte, de foro compet.* 2. limitat vt non habeat locũ quando quæſtio feudi eſt inter vaſallũ ex vna parte, & clericũ non vaſallũ ex alia parte. Tunc enim clericus non vaſallus non tenetur, nec poteſt reſpondere coram domino feudi, ſed coram ſuo iudice eccleſiaſtico.

3. Secundus caſus quãdo clericus eſt incorrigibilis,iuxta diſpoſitionẽ canonis *non licuit, d.* 17. qui vel quoniã criminalis eſt, vel ex criminali dependet, infrà examinabitur cùm de criminibus agetur. Tertius eſt caſus in cauſſa reconuentionis ciuilis,

uilis, iuxta diſpoſitionem *can.* 1. 3. *q.*8. §. *cuius in agendo.* & *c. prudentia, de mutuis petitionib.* & *leges ſi idẽ in* 1. *reſponſo. ff. de iuriſdict. omniũ iudic.* Clericus enim conueniens laicũ coram ſuo iudice poteſt corã eodem a laico reconueniri. Aduertendũ eſt autem ex gl. *in can. accuſatores* 3.*q.*8. hanc reconuentionẽ in tribus caſibus non habere locum. Primus eſt quando clericus paſſus eſt à laico violentiã, tunc enim non poteſt corã laico reconueniri, vt habetur *in c. relatum, de iure patron.* & *l.* 2. §. *ſed ſi agant. ff. de iudic.* vt ſi laici ſpoliantes per vim Eccleſias à clericis ciuiliter accuſarentur, nõ poſſent corã laico reconueniri. Secundus in poſſeſſione repetenda. *c. ex conqueſtione, de reſtitut. ſpoliator.* & *c.* 1. *de ordine cognitionum*, & *l. final. Cod. de compenſat.* Vnde notat gl. *in c. relatũ, de iure patronat. in v. corã ſeculari.* quæſtionem de ſpoliatione eſſe adeò priuilegiatam, vt qui illã intentat, reconueniri non poſſit, niſi vno caſu quando agitur de alia ſpoliatione, & probat per *c. ſuper ſpoliationem, de ordine cognitionũ*, & *per c. ſignificauerunt, de iudi.* Tertius eſt caſus in cauſſa criminali, in criminalibus enim non habet locum reconuentio. Quartum caſum addit gl. *in ſum.* 11. *q.*1. quando Papa delegaret laico iudici clerci alicuius cauſſam, vt *in can. illud.* 10. *q.*3. vbi Pelagius Papa delegauit Creſconio laico viro illuſtri defenſori ne Siciliæ Epiſcopis permittat petere à Parochiis vltra duos ſolidos nomine cathedratici.

4. Quintũ caſum addit ſubdubitando gl. *in can. clericum nullus*, 11. *q.*1. cùm clericus ſuccedit laico in bonis laici. qui caſus colligi videtur ex *l. hæres abſens. ff. de iudic.* quæ tandẽ ſubdit id falſum eſſe.

Sextum alij caſum addunt *in d. can. clericum nullus*, cùm clericus tenetur laico de euictione, ſequi enim videtur forum emptoris. *l. venditor. ff. de iudic.* quem tamen caſum gl. *in d. can. clericum nullus*, non admittit, & hos duos vltimos caſus licèt fortè de iure ciuili locũ haberent, de iure tamen canonico admittere non debemus, quia in eo nihil habemus de illis expreſſũ, tota autem clericorum immunitas ex iure canonico petenda eſt. 5.

His ita enumeratis venio ad amiſſionẽ fori, tã in clericis ordinum minorum, quàm ordinum ſacrorũ. Quantum ad clericos ordinũ minorum certũ eſt quibus ex cauſſis immunitatẽ initio nõ aſſequuntur, ſi quid in eis ad aſſequendã immunitatem deſit, aut inſit iiſdẽ ex cauſſis eã perdere ſi ſuperueniant. Exẽpli gratia, diximus ſuprà in clericis minorũ ordinũ, niſi aut beneficium eccleſiaſticum habeant, aut clericalẽ habitũ & tonſuram deferentes, alicui Eccleſiæ de mandato Epiſcopi inſeruiant, aut in ſeminario, aliàve ſchola, vel ſtudio literis dent operã, ex Cõcil. Trident. nõ gaudere priuilegio fori, ita vt quãuis qui primã tonſuram, ordinéſve minores acceperit, donec aut beneficium eccleſiaſticũ obtineat, aut alicui Eccleſiæ ſeruiat de mandato Epiſcopi, aut ſtudiis in aliqua ſchola de eiuſdem licentia vacet, non ſortiatur priuilegium fori: idem ergo priuilegiũ perdit ſi poſteaquam propter prædictas conditiones ad fori priuilegium admiſſus deſinant eſſe in eo eędẽ conditiones ſi beneficiũ renũciet, vel eo priuetur, neque clericalẽ habitũ & tonſurã deferẽs inſeruiat alicui Eccleſiæ, ſicut antè ſeruiebat, 6.

uiebat, neque det literis operam in aliqua ſchola de Epiſcopi licentia. Sed aduertendum, ſicut vna tantùm ex prædictis conditionibus quæcumque illa ſit, ſatis eſt vt clericus ad fori priuilegium admittatur, ita vna quælibet earum ſatis eſt vt in eodem priuilegio conſeruetur, etiamſi non ſit eadem, quæ priùs fuerat, ſed mutetur. Exempli gratia, clericus habebat priùs beneficium eccleſiaſticum, mota ei lite ablatum eſt illi beneficium, carens beneficio inſeruit Eccleſiæ alicui de Epiſcopi mandato, adhuc gaudet priuilegio. dabat operam literis in aliqua ſchola de Epiſcopi licentia, ob paupertatem non poteſt proſequi ſtudia, de Epiſcopi mãdato ſeruit Eccleſiæ in clericali habitu & tonſura, gaudet etiam priuilegio.

7. Illa ſupereſt difficultas, quoniam Concil. Trid. in illis minorum ordinum clericis, qui aut inſeruiunt Eccleſiæ, aut in ſeminario, vel aliqua ſchola ſeu vniuerſitate literis dant operam, requirit ad priuilegium fori, vt clericalem habitum & tonſuram deferentes hæc faciãt, an ſicut ſi clericalem habitum & tonſuram non ſuſcipiant, ſed ſtatim poſt ſuſceptam ordinationem ea dimittant, incedántque vt laici non conſequantur priuilegium fori, ita ſi poſteaquam ea geſtauerint, deponant, perdant etiam idem priuilegium.

8. Aduertendum eſt autem hanc quæſtionem eſſe dubiam non modò de iure nouo Concilij Tridentini, ſed etiam de iure antiquo. nam *in c. ſi iudex Laicus, de ſententia excommunicationis lib. 6.* ſtatutum eſt clericum malefactorem qui ante maleficium pro laico publicè ſe gerebat, ac pro tali communiter habebatur in laicali habitu incedendo, ac tonſuram non geſtando, ſi deprehenſionis tempore repertus fuerit in habitu clericali, quoniam præſumptio eſt contra ipſum ex delatione habitus laicalis, non eſſe reſtituendum, donec fidem de clericatu fecerit; contra eum tamen quiuis proceſſus iudicis conquieſcat. ex quo habemus apertè quòd quamuis per multum tempus ita dimiſerit habitum & tonſurã clericalem, vt omnino pro laico cõmuniter haberetur, adhuc non ex hoc perdere fori priuilegium, ſed ſuperſederi in cauſſa, donec fidem faciat de clericatu. & *in Clem.* 1. *de vita & honeſtate clericorum*, clerici officium carnificum, ſeu macellariorum publicè & perſonaliter exercentes, qui tertiò moniti non deſiſtunt, vel vbi aliquandiu deſtiterint idem officium reaſſumunt; tunc demum priuilegium clericale perſonale eo ipſo amittunt, cùm præterea omnino incedunt vt laici quo tandiu priuati ſunt, quandiu præmiſſis inſtiterint. Vbi apparet dimiſſionem habitus ac tonſuræ, & incedere merè laicaliter, illos priuare foro, qui officium macellariorum, vel tabernariorũ exercent, & hoc ſolum quandiu inſtiterint, vt eo dimiſſo officio incipiant iterum gaudere foro. vnde Panormitanus *in c. 1. de Apoſtatis n. 6.* expreſsè tenet ex dimiſſione habitus, & tonſuræ clericum etiamſi immiſceat ſe enormitatibus non perdere priuilegium fori, licèt perdat priuilegium canonis. per text. *in c. cùm non ab homine, & c. perpendimus, de ſẽtentia excommunicationis* Ac tunc demum perderet priuilegiũ fori, cũ dimiſſo habitu & tonſura mueteraſceret

ret in enormitatibus, & aggreſſuris hominum,vt ibidem docet Panormitanus *in fine n.6.* quod probant aliqui, quia ioculatores, goliardi & buffones exercẽtes illam artem per annum, perdunt omne priuilegium clericale. *c. vnico,de vita & honeſtate cleric.lib.6.* A fortiori debent illud perdere quando diu immiſcent ſe enormitatibus & ſæuis. Sed hęc ratio non placet Panormitano *in d. c. perpendimus n.7.*quia pœna non debet excedere caſum proprium.

9. In contrarium facit quòd clericus in minoribus exiſtens poteſt omnino retrocedere à clericatu, & ad vitam merè laicalem redire, prout de facto multi redeunt quotidie. ergo ſi omnino dimittat habitum,& tonſuram, & laicaliter viuat, ita vt pro laico habeatur,pro laico habendus eſt, & fori priuilegio tanquam laicus caret: quæ autem hactenus pro contraria parte ſunt adducta,nõ de clerico in minoribus in particulari,ſed ſimpliciter de omni clerico loquuntur in maioribus ordinibus conſtituto.

10. Quod autem attinet ad Concil. Trident. non deſunt pro vtraque parte rationes dubitandi,nam quòd perdat priuilegium fori,apertè videtur colligi ex eo quòd in huiuſmodi clerico non habente beneficium ſub conditione ponit, vt fori priuilegio non gaudeat, niſi habitum & tonſuram deferens, aut ſeruiat alicui Eccleſiæ de mandato Epiſcopi, aut in aliqua ſchola, &c. de eiuſdem licentia verſetur. Ergo niſi hæc faciat,deferens habitum & tonſuram, non gaudet. Pro contraria verò parte facere videtur quòd non ponuntur ſub conditione iſta ſimul,niſi habitum & tonſuram deferat,& niſi ſeruiat Eccleſiæ,vel verſetur in ſchola, ſed ſolùm niſi aut inſeruiat Eccleſiæ, aut verſetur in ſchola: illud autem vt habitum & tonſuram deferat, non ponitur per modum conditionis, vt niſi deferat perdat priuilegium, ſed per modum narrationis, & ſuppoſitionis, cuius defectu peccet, ſed non amittat priuilegium clericale, ita vt conditio illa niſi, cuius defectu fori priuilegio careat clericus, cadat ſolùm ſupra altern ·am illam, vt vel ſeruiat Eccl vel verſetur in ſchola.

Reſpondeo ..nò vniuersè de clericis in minoribus conſtitutis etiam præciſo Concil. Trid. ex Sylu. *in v. Apoſtaſia.* §.11.*verſ.ſi verò ſit in minoribus*, ſi clericus iſte deponat habitum, & tonſuram animo redeundi ad ſtatum laicalẽ, perdere priuilegium fori.Quoniam autem difficile eſt cognoſcere quo animo habitum & tonſuram depoſuerit, dat idem Sylu. tria ſigna ex quibus id cognoſcamus. Primum ſignum eſt ſi contrahit, ſi conuenit, & conuenitur coram laico,ſi talliatur, ſoluit gabellas, alia onera laicorum ſuſtinet, ac demum tanquam laicus vadit ad exercitum. Secundum ſi ter monitus à prælato non reaſſumat habitum & tonſurã. Tertium quod eſt omnium maximum, ſi conuentus aliquando coram eccleſiaſtico iudice excipit de foro ſeculari, vel aliàs in iudicio confitetur, ſe nolle eſſe clericum. His ego quartum addo ſignum, ſi ſæpe coram aliis publicè dicit ſe depoſuiſſe habitum & tonſuram in perpetuum, vel animo redeundi ad ſtatum laicalem. Quintum addi poteſt, ſi contrahat matrimonium cum vidua, vel corrupta, quo facto ſit bigamus, & perdit priuilegium 11.

clericale, vt dicam paullo pòſt de bigamis. Sextū ſi diutius incedit ſine habitu, & tonſura per tres quatuórve menſes, aut etiam tempore longiore, ita vt omnino acceperit habitum laicalem, & clerico omnino indecentem; ſi enim geſtaret honeſtum habitum aliquo modo ſimilem clericali, ſecus eſſet, vt ſi geſtaret honeſtum pallium nigrum, longum, ſagum ex panno nigro, & ſi non longum more clericali vſque ad talos, longiorem tamen, & honeſtiorem laicali, non pileū laicalem, ſed galerum more clericorum. Septimum ex eodem Sylu. ſi dimiſſo habitu, tonſuráque clericali, aſſumat officium contrarium ordini clericali, illúdque actu exerceat, ac profiteatur. vel ſi in habitu laicali ſumat officium aduocati, & patrocinari ſoleat actu, & quaſi ex officio in cauſſa ſanguinis, & aliis criminalibus pro & contra indifferenter, aut ſumat officium ioculatoris, ſiue hiſtrionis, & cum aliis hiſtrionibus incedat, ſi ſumat officium carnificis, ac miniſtri iuſtitiæ ad morte plectendos reos per ſententiam iudicis damnatos. Hæc enim ſunt manifeſta ſigna quòd receſſerit omnino à clericatu.

12. Secundò loquendo de Concilio Trid. quod videtur intendiſſe adhibere remedium, ne clerici clericatū non ad honeſtum aliquem finem, ſed ad eludendum iudicium ſeculare atque ad impunitatem delictorum per occaſionem fori abuterentur, valde probabile eſt ad gaudendum foro eccleſiaſtico illa duo, vel tria per conditionem omnia requiri, ita vt quouis eorum deficiente perdant fori priuilegium, vt geſtent habitum & tonſuram, vt ſeruiant alicui Eccleſiæ, vtque de mandato Epiſcopi ſeruiant, vel vt geſtent habitum & tonſuram, vt verſentur in ſeminario, vel alia ſchola, ſeu vniuerſitate, vtque de licentia Epiſcopi id faciant. Ex his enim tribus facile apparet eos clericatum elegiſſe, vt clericaliter viuerent, vt ſi quid poſtea peccent etiam grauiter, id ex humana aliqua paſſione, non ex malitia abutendi ad id clericatu ortum intelligatur. Probo, quia ſacrum Concilium negatiuè diſponit neminem clericorum in minoribus ordinibus conſtitutorum gaudere fori priuilegio, & ponit ſub conditione negatiua quæ ſequuntur ſimul, Niſi, &c. totum enim quod poſt iſtam conditionem ſequitur, ſub eadem conditione continetur, vt tantumdē ſit, niſi habitum & tonſuram geſtans ſeruiat alicui Eccleſiæ, quantum ſi diceretur, niſi habitum & tonſuram geſtet, ac niſi ſeruiat, & niſi de mandato Epiſcopi ſeruiat. & hoc mihi valde probabile videtur, quamquam non ſit omnino improbabile contrarium.

13. His addo clericum, qui dimiſit habitum & tonſuram animo recedendi à clericatu, quocunque ex illis ſignis iam relatis declarato, etiamſi tempore delicti commiſſi, vel quando capitur reperiatur in habitu & tonſura, ſi probentur in iudicio illa ſigna, non eſſe admittendum ad fori priuilegium, niſi ante aliquod tempus ad arbitrium boni viri probetur reſumpſiſſe habitum & tonſuram clericalem, & aut ſeruire Eccleſiæ de mandato Epiſcopi, aut de eius licentia verſari in aliqua ſchola, ſeu vniuerſitate, ex quo enim redierat ad ſtatum laicalem, non debet illi prodeſſe, quod ad delinquendum, vel ad eludendum

dum iudicium ſeculare habitum reaſſumat. Infinitus enim pænè reorum numerus ſic poſſet eludere iudicium, & impunè delinquere.

14. Clericus verò in minoribus conſtitutus habens beneficium eccleſiaſticum eo ipſo gaudet priuilegio fori, etiamſi habitum & tonſuram non deferat, etiam poſt Concilium Trid. quòd *ſeſſ.* illa 23. c. 2. aliud non requirit, niſi vt beneficium habeat, vnde conſequens eſt, etiamſi dimittat habitum & tonſurã, adhuc non perdere priuilegium fori, quandiu beneficium retinet, quoniã hoc ipſo, quòd illud retinet, præſumitur velle eſſe clericus, compelli tamen poteſt & debet ab ordinario per cenſuras eccleſiaſticas, & aliquas pœnas, vt habitum deferat & tonſuram, nec poteſt dicere ſe nolle clericaliter viuere, niſi beneficium reſignet, & ſi id dicat debet priùs priuari beneficio, & poſtea fori priuilegio, quandiu enim beneficium retinet per iudicem eccleſiaſticum tamquam clericus cognoſci debet.

15. Demum clerici vxorati fori priuilegio, quo in criminalibus tantùm gaudent, priuántur. primò ſi vel bigamiam incurrant tranſeundo ad ſecunda vota poſt mortem vxoris, vel cum non virgine contrahant. Rurſum ſecundò ſi non ſeruiant alicui Eccleſię, vel monaſterio, cui ab Epiſcopo ſint deputati. Tertiò ſi dimittant habitum & tonſuram clericalẽ, intellige per aliquod tempus, non enim ſtatim ac dimittunt priuantur, ſed cùm notoriè dimittunt, ita vt appareat eos dimiſiſſe, habẽtur partim *in c. clerici, de cler. coniug. lib. 6.* partim in Conc. Trid. ſuprà citato.

Quibus in caſibus Clerici conſtituti in ſacris perdant priuilegium fori.

CAPVT XIV.

CVM ſacri canones de clericis ſimpliciter & abſolutè loquũtur, neque de maioribus ac minoribus diſtinguunt, de omnibus tam minorum, quàm maiorum ordinum clericis intelligendi ſunt. Capite præcedenti de clericis minorum ordinum in ſpecie locuti ſumus, ij verò propter poteſtatem liberam, quã habent retrocedendi à clericatu ad laicalem ſtatum in aliquibus ſtatibus, atque ex aliquibus cauſſis fori priuilegio priuantur, quæ cauſſæ non ſunt ſatis ad priuandum foro clericos in ſacris ordinibus conſtitutos, qui ratione perpetuitatis aſſumpti ſtatus, non poſſunt retrocedere, nec permittuntur redire ad vitam ſtatúmque laicalem. Vnde quæ cauſſæ ſufficiunt ad hos priuandos foro eccleſiaſtico, eædem & multo magis ſufficiunt ad priuandos eodem foro, clericos ordinum minorum. Neque opus eſt hoc capite vllam de minoribus facere mentionem, quia eo ipſo intelligũtur à fortiori. 1.

De clericis ergo in ſacris ordinibus conſtitutis vnum eſt certum communi doctorum conſenſu eos ordinariè propter nullum graue aut atrox delictum amittere fori priuilegium, niſi fuerint incorrigibiles & realiter degradati, vel niſi poſteaquã fuerint verbaliter depoſiti ſint certo quodã modo incorrigibiles, vt 2.

vt poſteriùs dicetur. Incorrigibilitas ordinariè neceſſaria eſt ad degradationem, realis verò degradatio ad priuandum priuilegio fori.

3. Incorrigibilitatem ordinariè requiri ad degradationem clerici in ſacris conſtituti in omnibus criminibus & delictis grauioribus, patet per text. *in c. at ſi clerici, de iudic.* vbi pro delictis, pro quibus clerici ſuſpendi debent, vel deponi, poſteaquam ſuſpenſi, vel depoſiti fuerint, prohibentur tradi iudici ſeculari quaſi priuilegio fori exuti. & ratio affertur, quia non debet eos iudex duplici contritione conterere. His addamus text. *in c. cùm non ab homine, eodem tit.* vbi conſtitutum eſt, clericum ſi in furto, homicidio, periurio, ſeu alio crimine fuerit deprehenſus, atque ab eccleſiaſtico iudice conuictus, deponendum eſſe, nempe depoſitione verbali, tum ſi non ſe corrigat, procedendum eſſe ad excommunicationem & anathema, ac demum ſi in profundum malorum veniens contempſerit, tunc demum tradendum eſſe iudici ſeculari, vt per eum comprimatur. Seculari verò iudici tradi ordinariè non debet, niſi priùs degradetur degradatione reali, per quam exuatur omni priuilegio, atque ordine clericali. Meritò ergo dictum eſt incorrigibilitatem debere præcedere ad degradationem realem, degradationem verò ad traditionem faciendam iudici ſeculari, ſeu ad habilitandum eundem, vt liberè ac licitè contra clericum aliàs in ſacris ordinibus conſtitutum procedat. Id vſqueadeo verum eſt vt requiratur incorrigibilitas in delictis ad degradationem, & ad tradendum curiæ ſeculari, vt cùm Romę quidam clericus in ſacris conſtitutus occidiſſet ſacriſtam Eccleſiæ B. Petri, vt deprædaretur ſacra, quæ duo crimina atrociſſima ſingula per ſe erant, cōſilio peritorum iudicatus ſit non eſſe de iure tradendus curiæ ſeculari, donec Pontifex de plenitudine poteſtatis illum tradi fecerit, vt refert ex Arch. Sylu. *in v. degradatio* §. 4. Ratio autem cur iſtum incorrigibilem atque obſtinatum in delictis Eccleſia degradatum tradat curiæ ſeculari, affertur in text. *in d. c. cùm non ab homine*, quia Eccleſia nō habet vltrà quid faciat, id eſt, non poteſt illum vlteriùs punire, & ille, niſi puniatur, eſſet perditio plurimorum, ideo degradatum tradit illum iudici ſeculari, qui poteſt illum vlteriùs punire, & habet vlteriores pœnas quibus impediat, ne aliis nocere poſſit.

Dixi autem ordinariè ita ſe habere, quia ſunt quædam crimina, in quibus propter nimiam ſui acerbitatem, vel publicam perniciem, ſtatim degradandus eſt prima vice, nec expectanda eſt vlla incorrigibilitas: quædam in quibus fortè abſque vlla degradatione per ſententiam ipſam iuris intelligitur exutus omni priuilegio clericali, & per laicā poteſtatem puniendus, de quibus dicam paulo inferiùs, vel poſt verbalem depoſitionem ſecuta incorrigibilitate per iudicem ſecularem abſque actuali degradatione caſtigandus. 4.

Dixi demum, realiter degradatus. non enim ſatis eſt degradatio verbalis. Pro declaratione aduertendum eſt depoſitionem ac degradationem aliquando pro eodem vſurpari, & tunc diſtinguitur duplex depoſitio, ſeu duplex degradatio, vna verbalis quæ fit ſolo verbo ac ſētentia iudicis: alia realis, ſeu actualis 5.

lis,quæ fit per quoſdam alios actus externos cũ certa ſolemnitate. Propriè tamen depoſitio verbalem, degradatio realem ſeu actualem priuationem ſignificat. Depoſitio eſt pœna leuior, degradatio multo grauior. Depoſitio propriè eſt priuatio legitimæ executionis ordinum, & officiorum, ac beneficiorum eccleſiaſticorum ſimpliciter,& ex toto abſque ſpe reſtitutionis, retento tamen vtroque clericali priuilegio canonis & fori facta per ſententiam, ac ſimplici voce. Degradatio actualis ſeu realis eſt priuatio omniũ prædictorum ſimpliciter & ex toto, nec non & vtriuſque priuilegij clericalis, tam canonis, quàm fori, & fit cum quadam ſolemnitate, non modò verborum, ſed etiam factorum, exuitur enim ſingulis veſtimentis ſui ordinis clericalis, & in vltimo veſtimento exuendo, ſimul exuitur omni clericali priuilegio. Neque verò ſoli clerici maiorum ordinum, ſed etiam exiſtentes in minoribus degradari poſſunt, vt notat Anton. Butr, *in c. at ſi clerici. de iudic.* Panormit. *in c. cùm nõ ab homine, eodem tit. n.* 3. & *ibi* Barbat. *col.* 2. Arnal. Albertin. *in repetit. c. quoniam, de hæret. lib. 6. verſ. nota.* 5. Bernard. Diaz *in pract. criminal. can.cap.* 132. Henricus Henriquez *lib.*13. *cap.*55. §.2 & 3. Maiolus *lib.* 3. *de irregularit. cap.*22. *n.* 4. & Specul. *tit. de diſpenſat.* §. *iuxta,verſ. quid ſi diaconus, & verſ. ſequenti.*& licèt pro hac ſententia multi citentur canones, vnus tamen ſolus illi apertiſſimè fauet, qui ſolus de reali degradatione loquitur.*can. Epiſcopus presbyter.* 11. *q.* 3. ibi cùm quæſitum eſſet à Moguntinenſi Concilio, an deiectus à gradu ſuo iniuſtè, & in ſecunda Synodo innocens reperiatur, poſſit exercere actus ſuos, ſicut antè. Reſpondet non poſſe niſi gradus amiſſos, id eſt, inſignia, quibus ſpoliatus fuerat coram altari de manibus Epiſcoporum, ſi Epiſcopus eſt orarium, baculum, & anulum, ſi presbyter orarium & planetam, ſi diaconus orarium & albam, ſi ſubdiaconus patenam & calicem, ſi reliqui gradus inferiores, in reparatione ſua recipiant ea,quæ cùm ordinarentur perceperant, quæ nempe in deiectione amiſerant. Quo loco ex eo quòd vult eos recipere de nouo de manibus Epiſcoporum gradus amiſſos, id eſt, inſignia graduum amiſſa,planè oſtendit Concilium, loqui ſe de degradatione actuali, in qua exuuntur qui degradãtur inſignibus,ac veſtibus ſuorum graduum, exprimit autem id faciendum etiam cũ promotis ad ordines minores infra ſubdiaconatum: ergo iſti poſſunt etiam degradari. Quòd autem hæc recipiant de manibus Epiſcoporum, & quòd poſt degradationẽ actualem poſſint reſtitui, procedit vtrumque de iure antiquo;nunc autem depoſitum etiam verbaliter ſolus Papa reſtituit,*can. ideo* 1. & 2.2. *q.*3. & actualiter degradantur corã iudice ſeculari, eiúſque foro ex ipſa degradationis forma traduntur. in fine enim degradationis pronunciatur ab Epiſcopo, vt iudex ſecularis in ſuum forum recipiat degradatum. *c. nouimus, de verbor. ſignif.* communiter ergo, vt initio diximus, degradationem actualem debet præcedere delictum graue, ſeu capitale, & incorrigibilitas.

6\. At dè incorrigibilitate quæri poteſt, quænam dicenda ſit incorrigibili-

bilitas, ſeu quando dicatur clericus incorrigibilis. Mihi videtur diſtinguendum, vt alia incorrigibilitas requiratur ad clericum degradandum, & poſteaquã fuerit degradatus, tradendum curiæ ſeculari; alia verò ad hoc vt clericus etiam non actualiter degradatus, nec traditus curiæ ſeculari, ſed ſolùm verbaliter depoſitus, & poſt depoſitionem incorrigibilis poſſit puniri per iudicem ſecularem abſque alia degradatione, vel depoſitione, iuxta diſpoſitionem *c. cùm non ab homine, de iudic.* Ad procedendum contra clericum in quocumque ordine cõſtitutum, ad realem & actualem degradationẽ ſatis eſſe puto quòd delicta capitalia ſiue eiuſdem ſpeciei, ſiue diuerſarum ſpecierum frequenter iterauerit, & ter monitus vel punitus non emendauerit, ſed nihilominus perſeueret, vt ſi ter cõmiſit homicidium, furtum, &c. vt cùm ad ſimilia, vel peiora ter vt minimùm lapſi poſt debitas monitiones ac ſententias ſint, id ſatis ſit, vt degradati tradantur iudici ſeculari, ſiue priùs ob illa priora delicta fuerint verbaliter depoſiti, ſiue ſuſpenſi, ſiue detruſi in monaſterium, ſiue qualibet alia pœna per eccleſiaſticum iudicem puniti. Addit Panorm. *in c. cùm non ab homine, de iudic.* contra Anton. de Butrio *n.* 30. *verſ. item, in quantum,* dicit incorrigibilem etiam eſſe eum, qui non exequitur impoſitam ſibi pœnam, nec vocatus vult redire ad eam exequendam, vel abſcondit ſe, nec facit ſui copiam. Primò quia tunc eſt præſumptio maxima contra eum, quòd alia deteriora committeret. *c. vt famæ, de ſent. excom.* quia quãuis nõ reperiatur in nouo delicto, nõ vult tamen ſe corrigere à priori, & quia nõ parendo ſententiæ cõmittit nouũ delictũ rebellionis & contumaciæ.

7. Ad hoc autem vt iudex ſecularis etiam nulla præuia actuali degradatione, nulla illi facta per Eccleſiam clerici traditione, poſſit nihilominus contra illum procedere, eúmque punire, iuxta diſpoſitionem *c. cùm non ab homine, de iudic.* requiritur illa ſolemnis incorrigibilitas eiuſdem clerici ſecundùm modum ibi traditum, vt notat ibidem Panorm. *n.* 28. non enim omnis incorrigibilitas, ſed incorrigibilitas ſecundùm modum ibi traditum exuit clericum omni priuilegio clericali ipſo iure. Modus ibi præſcriptus continet tres gradus pœnæ contra clericos perſeuerantes in delictis, quibus adhibitis, & nihilominus clerico perſeuerante dicitur incorrigibilis. Primus gradus pœnæ eſt vt clericus in delicto capitali, cuiuſmodi eſt furtum, homicidium, &c. deponatur. Secundus gradus vt ſi depoſitus perſeueret moneatur, ac monitione non proficiente excommunicetur, hoc eſt, vt ait gl. ſuſpendatur, & quãuis textus nihil de monitione dicat, ea tamen requiritur ex natura excõmunicationis. *c. ſacro, de ſententia excom.* Tertius gradus ſi poſt excommunicationem non reſipiſcat, anathematizetur, & ſi ſe emendet, adhuc manet ſub poteſtate Eccleſiæ, ſi adhuc perſeueret malè agere, & paria vel maiora committere, quaſi omnes eccleſiaſticas pœnas contemnens, tunc cùm Eccleſia non habeat vltrà quid faciat, & quo eum puniat, quaſi exutus omni priuilegio eccleſiaſtico per ſecularem iudicem puniri poteſt abſque alia degradatione

tione, nec Eccleſiæ requiſitione, cùm textus *in d. c. cùm non ab homine*, hæc non requirat. & licèt Cardin. *in d. c. cùm non ab homine*, putet ſaltem requiri, vt per iudicem eccleſiaſticum declaretur clericum illum eſſe incorrigibilem: Panorm. tamen ibi *n.* 29. putat ſi ſubtiliter conſideretur non eſſe neceſſariam declarationem, quia cùm præceſſerint in iudicio tres illæ pœnæ, depoſitio, excommunicatio poſt trinam monitionem, atque anathematizatio, ſi iſte non ſe corrigit, ſed deprehéditur in aliquo delicto; præſertim in flagranti, iam luce clariùs conſtat de eius incorrigibilitate, nec inficationi locus relictus eſt. Denum quia text. *in d. c. cùm non ab homine*, nullam facit mentionem huius declarationis. Quòd ſi in aliquo caſu dubitaretur de hac incorrigibilitate, quem idem Panorm. putat facilè euenire non poſſe, debet præcedere declaratio, quæ ſi timeatur de fuga ipſius rei, fieri poteſt receptis teſtibus lite non conteſtata, & parte non citata: ſi autem nullum ſit fugæ periculum, quia reus eſt in tuto poſitus, licèt conteſtata & citata parte, & tunc iudex ſecularis per ſe poteſt contra huiuſmodi clericum, etiamſi in ſacris ſit conſtitutus, imò etiamſi ſit ſacerdos, liberè procedere, cúmque damnare etiam ad mortem.

Atque hæ ſunt duæ viæ ordinariæ, per quas clericus quicumque omni priuilegio exutus pertinet ad forum ſeculare, ſiue laicum, ſi ſit degradatus, aut ſi certo modo, vt dictum eſt, incorrigibilis poſt tertiam anathematis pœnam.

8. Dubitãt doctores an in clerico degradato ſit neceſſaria traditio, qua iudici poteſtatique laicæ per Eccleſiã tradatur, an verò eo ipſo quòd eſt degradatus, quaſi per quãdã cõſequentiã omni priuilegio clericali exutus ad priſtinum reuertatur, & ab Eccleſiæ poteſtate excluſus in laicam recidat poteſtatem abſque vlla, non modò reali, ſed ne verbali quidem traditione. Tractat hãc dubitationem Innoc. III. *in c. nouimus, de verborum ſignific.* refértque nõnullos Romanos Pontifices prædeceſſores ſuos de hac re diuerſa reſpondiſſe. Quorundam enim Põtificum opinionem à pluribus approbatã clericũ degradatum tãquã priuilegiis clericalibus in degradatione exutum ſeculari foro per quãdã conſequentiã eo ipſo applicatũ eſſe, cùm ab eccleſiaſtico foro fuerit proiectus. Ipſe autẽ Innoc. ſtatuit fieri traditionem verbalem, vt degradatio fiat corã ſeculari poteſtate, finitáque degradatione pronuncietur poteſtati ſeculari, vt in ſuũ forũ recipiat degradatum, qua facta traditione verbali, Eccleſia efficaciter intercedat apud eundem pro degradato, vt citra mortis periculum procedat contra eum. Hinc quidã, vt refert & probat Io. de Lignan. tenent non ſtatim per degradationẽ perdi clericale priuilegium fori, niſi tradatur iudici ſeculari. Nõ enim putãt bonã eſſe conſequentiã, vt quia eſt exutus foro eccleſiaſtico, ideo ſit de foro ſeculari. Nam etiam poſt degradationem clerici dominium penes Eccleſiam manet, quod non amittit niſi traditione: ſicut apparet in omnibus aliarum rerum dominiis, quæ ſine traditione non amittuntur. Contrariam ſententiam tenent Io. de Fan. relatus apud Gemin. *in c. degradatio. §. poterit. n. 4. de pœnis lib. 6.* cui ipſe Gemin. ſubſcribit, & ibi Francus *n.* 2. Angelica *in v. degradatio q.* 2.

Sylu. *v. degradatio*, §.5. abſque vlla neque reali neque verbali traditione tranſire degradatum in ius,& poteſtatẽ laicorum iudicũ. Probant ex *c. degradatio*, vbi omnis degradationis forma tam actionũ, quàm verborum præſcribitur diligenter, & tamen huius traditionis nulla fit mentio, & ratio id apertè docet, quoniam in omnibus aliis dominiis eo ipſo quòd rei dominus rem quãcumque abiicit à ſe, animo abiiciendi, verè ſe abdicat dominio illius rei, & tranſit in ius primi occupantis. Non ſunt autem niſi duæ poteſtates, eccleſiaſtica, & laica: ergo eo ipſo quòd eccleſiaſtica poteſtas abiicit à ſe clericum per degradationem animo abiiciendi, poteſt illũ ſibi occupare poteſtas laica,& de illo cognoſcere. Fauet huic ſententiæ text. *in can. 2. d. 54. & can. ex antiquis, ead. d.* vbi ſtatutum eſt ſeruos non canonicè promotos ad ſacros ordines, poſteaquam de gradu deciderint, id eſt, religioſo priuilegio fuerint exuti,ad dominorũ ſuorũ poſſeſſiones, atque ad ſeruilem conditionem, in qua antè fuerant,reuerti. ergo clerici degradati, de gradibus clericalibus deiecti,redeũt in ius laicæ poteſtatis,ad quam ante illos gradus pertinebant. Ad textum autem illius *c. nouimus, de verbor. ſignific.* qui multum videtur fauere contrariæ ſententiæ, reſpondeo eum non obſtare quo minus curia ſecularis etiam ſine traditione verbali ius acquirat, ſed id iubere ad obligandum eandem, vt clericum recipiat in ſuum ius. quoniam enim curia ſecularis poſſet ex aliqua paſſione prætendere degradatum ad ſe non pertinere, & permittere illum fugere, aut impune abire. Ideo ad tollendam omnem excuſationem, & ad obligandum eandem curiam vt illum in ſuum recipiat, & ſecularibus afficiat pœnis, præceptum eſt vt degradatio fiat coram laica poteſtate, & vt ſtatim poſt degradationem illi per Eccleſiam verbaliter tradatur.

Et licèt textus *c. degradatio*, editus ſit à Bonifacio VIII. annis circiter octoginta poſt Innoc. III. eíque tamquam poſteriori videatur ſtari poſſe,non obſtante antiquiore illa diſpoſitione *c. nouimus.* ac conſequenter videatur poſſe fieri degradationem non vocata poteſtate ſeculari, nulláque ei facta traditione, tamen longè probabilius eſt ſeruandam eſſe diſpoſitionem d. c. *nouimus.* tum quia poſſunt ſimul ſtare,atque ideo non eſt neceſſe ius antiquius recentiore iure reuocari, tum quia ſic tollitur ſeculari poteſtati omnis excuſatio, & obligatur ad recipiendum in ſuum forum degradatum, tum quia ita ſeruat praxis etiam in degradatione, quæ fit propter crimen hæreſis. Quoniam autem ſuperiùs dictum eſt ad degradandum clericum requiri incorrigibilitatem ordinariè, meritò dubitari poteſt, an aliqua ſint crimina, in quibus abſque incorrigibilitate poſſit aut debeat degradari. Reſpondeo ex gl. *in c. cum non ab homine, in v. poſtmodum,* in duobus caſibus, nempe in crimine hæreſis,& in falſificatione literarum Apoſtolicarum.De hæreticis habentur hęc verba *in c. ad abolendã, de hæret.* §. *præſenti. Sancimus vt quicumque manifeſtè fuerint in hæreſi deprehenſi, ſi clerici fuerint, vel cuiuſlibet religionis obumbratione fuſcati, totius eccleſiaſtici ordinis prærogatiua nudentur, & ſic omni officio, & beneficio ſpoliati* 9.

liati

liati eccleſiaſtico, ſecularis relinquantur arbitrio poteſtatis, animaduerſione debita puniendi. Niſi cōtinuò poſt deprehenſionem erroris, ad fidei catholicæ vnitatem ſponte recurrere, & errorem ſuum ad arbitrium Epiſcopi regionis publicè conſenſerint abiurare, & ſatiſfactionem congruam exhibere. Eidem pœnæ ſubiacent qui ſolùm ſunt ſuſpecti de hęreſi, niſi ſuſpicionem arbitrio Epiſcopi purgauerint, & qui ſemel reſipiſcendo ſtatim abiurarunt hæreſim, ſi in hæreſim poſtea relabantur.

De falſariis Apoſtolicarum litterarum *in c. ad falſariorum, de crimine falſi.* ita conſtitutum eſt, *ſtatuentes, vt clerici qui falſarij fuerint deprehenſi, omnibus officiis & beneficiis eccleſiaſticis perpetuò priuati, ita quòd qui per ſe falſitatis vitium exercuerint, poſteaquā per eccleſiaſticum iudicem fuerint degradati ſeculari poteſtati tradantur ſecundùm conſtitutiones legitimas puniendi.*

10. Tertius videri poſſet caſus *in can. ſi quis ſacerdotum* 11. *q.* 1. vbi Pius Papa *in epiſtola* 2. ſtatuit, ſi quis ſacerdotum, vel reliquorum clericorum ſuo Epiſcopo inobediens fuerit, aut inſidias ei parauerit, aut contumeliam, aut conuicia intulerit, & cōuinci potuerit, mox depoſitus curiæ tradatur, & recipiat quod iniquè geſſit. qui textus videtur ſatis apertè incorrigibilitatem excludere, cùm ait, ſi conuinci potuerit, mox, id eſt, ſtatim, non expectata incorrigibilitate, depoſitus, hoc eſt, degradatus, tradatur curiæ, nempe ſeculari. quem ſenſum recipit ibi gl. *in v. mox depoſitus*, tamquam probabilem. Sed verius, vel intelligendus eſt ſi ſit incorrigibilis, vt tenet gl. *in eodem can. in v. ſi quis*, & gl. *in c. cùm non ab homine, de iudic.* in v. *poſtmodum.* quod communiter tamquam mitiùs approbari *in c. final. de teſtib. cogen.* teſtatur Panorm. *in c. at ſi clerici, de iudic. n.* 37. & Sylu *in v. degradatio.* §. 4. *verſ.* 3. *cùm quis.* vel dicendum eſt id non eſſe vſu receptum, delicta enim ibi numerata non videntur adeò grauia, vt ſtatim prima vice de eorum aliquo conuictus degradari & ſeculari curiæ tradi debeat.

Quartum caſum addit Greg. Sayrus *in Theſauro caſuum conſcientiæ lib.* 5. *cap. vlt. n.* 21. criminis ſodomiæ per conſtitutionem quandam Pij V. quę incipit, *cùm primùm.* vbi committentes huiuſmodi crimen, ſi clerici fuerint, omnibus ordinibus degradatos ſeculari curiæ puniendos tradi iubet, & per aliam eiuſdem bullam, quæ incipit, *Horrendum,* vbi idem pręcipit. 11.

Quintò Panormitanus *in c. nouimus, de verbor. ſignif. n.* 2. & 3. obſeruat in quibuſdam aliis grauiſſimis delictis non eſſe expectandā incorrigibilitatem, vt in homicidio qualificato, quia clericus interficit patrem, matrem, vel prodit patriam, vnde ſecuta eſt magna ſtrages. & in delicto valde graui & damnoſo, tūc enim tadi debet incontinenti curiæ ſeculari, non expectata incorrigibilitate, quæ expectanda eſt in criminibus ſolùm non grauiſſimis, vt in ſimplici homicidio, periurio, &c. Idem dicit Panormitanus *in c. at ſi clerici.* vbi addit etiamſi clericus occidat ſacerdotem proditoriè cum ſpoliatione bonorum, & *n.* 40. idem videtur aſſerere de illis delictis, in quibus ſæuiſſimæ pœnæ de iure ciuili ſunt conſtitutæ, vt damnationis ad beſtias, combuſtionis, ſciſſionis in fruſta, & ſimilium. 12.

An autem ſint aliqua delicta adeò 13.

LLLl 3 grauia

grauia & atrocia, vt abſque actuali, reali, degradatione, & abſque illa incorrigibilitate dicti capituli *cùm non ab homine,* poſſit clericus cognoſci ac puniri per iudicem ſecularem poſt verbalem depoſitionem, non immeritò dubitatur. Probabile autem valde eſt huiuſmodi eſſe crimen aſſaſſinij, ac læſæ maieſtatis. De crimine aſſaſſinij tenet hoc Lop. *c.* 1. *de homicidio lib.* 6. & Domin. *ibi in fin.* Barbat. *in c. at ſi clerici*, *de iudic. col.* 32. *n.* 129. Io. Lupus *in tract. de liber. eccl. q.* 9. Diaz *in pract. crimin. cap.* 91. Gregorius Sayrus *lib.* 5. *Theſauri caſuum conſcientiæ c.* 29. *n.* 15. Et rationem affert Domin. *in d. c.* 1. *de homicidio lib.* 6. & Francus *ibidem n.* 5. *verſ.* 10. *nota.* ſumma Angelica *in v. Aſſaſſinus q.* 3. Iacobus Vngarell. *ibi in additionib. ad ſummam Angelicam, v. & ſine alia.* Sylu. *in v. Aſſaſſinus.* §. 3. *verſ.* 4. *vtrùm percutiens, & in v. degradatio*, quia clerici aſſaſſini *in d. c.* 1. *de homicidio lib.* 6. ſunt diffidati à toto populo Chriſtiano, ita vt à quouis priuato poſſint impunè occidi, & conſequenter ſunt degradati à iure. Diffidatio enim ponit clericos extra omnem protectionem Eccleſiæ, atque extra omnem poteſtatem iudicis eccleſiaſtici: vnde ſi iudex eccleſiaſticus vellet clericum notoriè aſſaſſinum, vel de aſſaſſinio conuictum punire, iure ſuo poſſet curia ſecularis illum ſibi petere tamquam ad ſuam iuriſdictionem pertinentem, virtute *d. c.* 1. *de homicidio lib.* 6.

14. De crimine læſæ maieſtatis, eſt text. *in c. perpendimus. de ſent. excom.* ſecundùm vnum intellectum receptum per aliquos doctores, qui tamen ſenſus non eſt vſqueadeo certus. Vnde in iure valde dubito an ex ipſo crimine maieſtatis perdat priuilegium fori. Sed quicquid ſit de iure, de facto ſcimus ſi huiuſmodi clerici, aut etiam Epiſcopi, & in quauis dignitate poſiti in hoc crimine deprehendantur, ſolere Principes, in quos conſpirarunt, nulla expectata depoſitione, degradatione, neque iudicis eccleſiaſtici cognitione ſuper cauſſa eadem illos damnare ad mortem, & ſi notorium ſit crimen, vel publicũ, ſtatim nullo facto legitimo proceſſu eos vita priuare, quod qui faciunt, quamuis inniti diſpoſitioni *d. c. perpendimus*, ſibi videantur, videant quid faciant. Clerici præterea qui ſe ioculatores, ſeu goliardos faciunt, aut buffones in duobus caſibus perdunt ipſo iure omnia priuilegia clericalia, etiam priuilegium fori. prior eſt ſi per annum artem illam ignominioſam exercuerint, poſterior etiamſi tempore breuiori eam exercuerint, & tertiò moniti non reſipuerint. *c. vnico, de vit. & hon. cleric. lib.* 6. Aduertendum, licèt hoc delictum non ſit atrox, tamen meritò priuare omni priuilegio clericali, quia eſt ars ignominioſa, & infamis, & valde præiudicat clericali dignitati. Ioculatores enim faciunt ſpectaculum proprij corporis, ſicut hiſtriones, aut etiã vilius. *Goliardi* vox eſt Gallica, *buffones* vox Italica, éſtque ars indigniſſima clericis, requiritur autem quòd hæc ex arte, hoc eſt, ex ordinario quodam exercitio, & vitæ inſtituto faciant. Vnde ſi vel priuatim, vel aliquando relaxandi animi cauſſa hæc facerent, non inciderent in has pœnas. & licèt Io. Monach. putet hanc diſpoſitionem ſolùm habere locum in clericis ordinum minorum, tamen Archidiac. affirmat etiam in clericis ordinum

Digitized by Google

ſacrorum, quod certè probabiliſſimum eſt, ex eo, quòd clericos ſimpliciter, & abſolutè nominat, qua voce omnes comprehenduntur; tum quia videtur multo magis debere locum habere in maioribus, quoniã valde indecentiũ*, & indignius, ac clericali ſtatui magis præiudicat hęc fieri per clericos in ſacris ordinibus conſtitutos, & quo altior eſt ordo, eo indignius, atque indecentius factum.

Quibus caſibus religioſi perdant priuilegium fori eccleſiaſtici.

CAPVT XV.

1. IN religione approbata atque ordine regulariũ plura genera perſonarum reperiuntur, quæ omnia gaudent priuilegio clericali. Primùm ſunt profeſſi, qui ſoli de iure antiquo veri religioſi habebantur, nouitij, qui ſunt in via ad religionem, & imperfectè atque inchoatiuè religioſi, atque oblati, qui per contractum ſe offerunt religioni, atque ad ei ſeruiendum ſe obligant, qui mutato habitu cum religioſis viuunt, & Deo ac religioni ſeruiunt. Iure nouo per Gregorium XIII. declaratum eſt in noſtra religione Societatis Ieſu etiam per vota ſimplicia religionis, & non ſolemnia, ſiue ſint vota ſcholaſticorum approbatorum, ſiue temporalium coadiutorum non formatorum paupertatis, caſtitatis & obedientiæ, quæ finito probationis duorum annorum tempore ſinguli emittimus, ſiue ſint ſimplicia vota coadiutorum formatorum, ſiue ſpiritualium, qui omnes ſacerdotes ſunt, ſiue temporalium, qui ſunt laici, veros religioſos fieri. Vnde ſunt in religione veri religioſi profeſſi, ſunt ſcholaſtici approbati, ſunt ſimplices coadiutores temporales non formati, ſunt coadiutores formati non modò ſpirituales, ſed etiam temporales, ſunt præterea nouitij. Ex his omnes illi qui non ſunt profeſſi, ſi non ſint clerici poſſunt redire ad ſtatum laicalem, vel cum apoſtaſia redeundo ſine licentia ſuperioris, vt eſt in verè religioſis per vota ſimplicia noſtræ religionis, vel ſine apoſtaſia, ſi ſint nouitij, ſeu oblati in qualibet religione, & in noſtra religione quicumque per vota ſimplicia facti veri religioſi, vel ab ipſa Societate ex cauſis illi viſis dimittuntur, vel ipſi de eiuſdem licentia recedunt. Hoc ſuppoſito,

Dicendum eſt primò religioſos 2.
profeſſos in quacumque religione approbata nunquam perdere priuilegium fori, etiamſi apoſtatarẽt à religione, habitúmque dimitterent, niſi in caſibus, quibus illo priuilegio priuãtur clerici propter delicta, vel per actualem degradationem, vel per ſententiam iuris, quos modos abundè explicuimus cap. præcedenti. Nouitij verò eo ipſo quòd religionem deſerunt, ab eáque dimiſſo habitu recedunt, deſinunt omnino ad religionem pertinere, & conſequenter eo ipſo priuantur foro eccleſiaſtico. Dubium eſt de nouitio, qui extra clauſtrum dimiſſo habitu deprehenſus eſt in aliquo delicto. Ex eo enim quòd ſine habitu repertus eſt,

&

& quòd committit delictum, præſumitur propoſitum religionis deſeruiſſe, maximè verò ſi delictum eſſet de numero illorũ octo, quæ in hac conſtitutione ab immunitatis priuilegio ſunt excepta. Ac certè ſi poſt dimiſſum habitum probari poſſet eum animo deſerendi religionem id feciſſe, vt ſi dixit aliquibus ſe nolle eſſe religioſum, ſe deſeruiſſe omnino religionem, aut ſi à religioſis admonitus negaſſet ſe velle redire, eccleſiaſtico foro ſine vllo dubio careret, & ab Epiſcopo ſi ad Eccleſiam confugiſſet, ſicut laicus, & non tamquam religioſus tractandus eſſet: ſi verò nihil horum poſſet probari, & ipſe poſſet prætendere ſe eſſe nouitium, & religio illum tamquam ſuum petere, agereque vt ſuo foro remitteretur, præſertim ad liberandum illum à pœna capitis vltimíque ſupplicij. Ego verò ſuperiores regulares monerem libenter, vt quandoquidem ſine habitu deprehenſus eſt in delicto, eum pro nouitio ampliùs non haberent, non illum repeterent, ſibi imputet quod habitum dimiſerit. Non enim ſunt hæc religioſi tyrocinij exercitamenta, non mutatæ vitæ indicia, non religioſi animi ſigna, non religioſæ perfectionis ſemina, non ſpecimen virtutis atque honeſtatis, non bene de eo ſperandi initia tam impudenter, tam immaniter nouitiatus tempore dimiſſo habitu deliquiſſe. Si in ipſis ſpiritus primitiis, in ipſis religioſi tyrocinij feruoribus, in ipſa religioſa cuſtodia qua vigilantiſſimæ ſolent ſuperiores ac magiſtri nouitiorum vigilare ſuper nouellum gregem, ſi in ipſa diuinarũ gratiarum affluentia, quæ nouitiatus tempore abundare, & ſuperabũdare ſolet, hæc auſus eſt, quid non mali aggreſſurus putandus eſt, vbi refrixerit ſpiritus, vbi ſecuta ex profeſſione libertas, vbi ceſſauerit vigilantia ſuperiorum, vbi manum de litiis quibuſdam gratiarum largiendis ſubtraxerit Deus. Quòd ſi cum habitu fuerit in delicto deprehenſus, præſertim ſi recens egreſſus eſt de monaſterio, vel ſi ibat cum ſocio tamquam nouitius, iam ratione retenti habitus præſumitur non habuiſſe animum deſerendi religionem, poteſt eum ſuperior petere tãquam nouitium, poteſt hac ratione ab vltimo ſupplicio liberare, expedit etiam vt ita faciat, quandoquidem non videtur deſeruiſſe religionem, ſed moneo atque hortor, vt poſteaquam illum liberauerit à morte, & eccleſiaſtica pœna caſtigauerit pro delicti qualitate, è religione tamquam nouitium nequam dimittat, neque vlla ratione in religione retineat.

3. De profeſſis, quorum profeſſio fuit nulla, vel quia facta fuit ante ætatem, vel quia ante completum annum probationis, vel quia erat iam vxoratus, & conſummauerat matrimonium, vel quia erat ſeruus, & ſine voluntate domini profeſſus eſt, vel quia per vim, & metum cadentem in conſtantem virum ſine intentione profitendi, vel propter aliam quamcumque cauſſam, dubitari poteſt an & quamdiu gaudeat foro. Nam ex vna parte videntur non gaudere, quia iſti verè non ſunt profeſſi, cùm profeſſio ſit omnino nulla, non ſunt nouitij, vt patet; non ſunt oblati. ergo non ſunt vllo modo religioſi. maximè verò ſi publicè conſtet, vel notorium ſit profeſſionem eſſe nullam.

4. Pro declaratione videtur mihi di-

ſtin

ſtinguendum inter eos, quorum profeſſio eſt nulla ſolùm ex parte ipſorum, ita vt in poteſtate ipſorum ſit illam validare, ſeu de nouo profiteri, vt ſi eſt nulla ob defectum ætatis, vel ob metum, &c. an verò ſit nulla ex alio impedimento, quòd ſit in poteſtate alterius, neque eſt in poteſtate ipſius profeſſi validare illam ratificando, ſeu de nouo profitendo, vt eſt ſi profeſſus ſit ſeruus ſine voluntate domini, aut maritus ſine voluntate vxoris. Secundò videtur etiam diſtinguendum, an is cuius profeſſio eſt nulla, ſtatuerit exire à religione, ac propterea probauerit nullitatem, an verò velit omnino perſeuerare in eadem, petátque de nouo profiteri. His poſitis,

5. Dico primò ſi profeſſio eſt nulla ex impedimento, quòd ſit in poteſtate alterius, & ille requiſitus negauit aſſenſum, ſuppoſito quòd publicè conſtet de nullitate, ſi iſte interim delinquat, non videtur in rigore gaudere priuilegio fori. Probatur, quia conſtat ipſius profeſſionem eſſe omnino nullam, & inualidam, æquè conſtat hunc eſſe inhabilem ad profitendum propter permanens impedimentum. ergo non eſt profeſſus, neque verò nouitius, vt ſi conſtet eum eſſe ſeruum, ſeu vxoratum, & dominus ſeu vxor iam illum repetunt. Addo quòd etiamſi poſt delictum dominus, vel vxor, vt liberarent eum ab extremi ſupplicij periculo, conſentirent, & ille vellet profiteri, adhuc ſuperiores non deberent eũ ad profeſſionem admittere tãquam valde graui crimine criminoſum. & probabile valde eſt eiuſmodi profeſſionem tamquam factam metu vltimi ſupplicij, & in fraudem non illi valere, præſertim in delicto deliberato, & ex præcedenti deliberatione cõmiſſo. Nam tunc videretur nõ habere animum ad religionem, nam ſi detecto impedimento iſte laboraret pro obtinenda licentia denuo profitendi, oſtenderétque voluntatem ſeriam perſeuerandi in religione, & ſpes eſſet obtinendæ licentiæ, intereáque caſu fortuito ex aliqua repentina ſuborta occaſione delinqueret, poſſet prætendere forum, quia ſaltem illi deberetur tamquam nouitio, & religio poſſet illum petere. Nam vt minimum res eſſet dubia, & in dubio poſſet prætendi forum fauore religionis.

6. Secundò dico, ſi profeſſio ſit nulla ex impedimento exiſtente in poteſtate ipſius nulliter profeſſi, quia fecit ex metu, animo non profitendi, vel non habebat ætatem, quam modò habet, &c. & iſte petiit declarari nullitatem volens exire, ac redire ad ſeculum, manſítque in ea voluntate publicè, aut notoriè in conuentu vſque ad tempus delicti, cúmque eſſet in præcinctu exeundi deliquit, ſiquidem deprehenſus eſt abſque habitu, videtur omnino carere fori priuilegio, præſumitur enim iam executus eſſe ſuam voluntatem deſerendi vitam religioſam. Si verò deprehenſus eſt cum habitu religioſo, habet ipſe ſimul & religio aliquem prætextum petendi forum, quamquam ſi nullum vſque ad eam horam dedit ſignum pœnitentiæ, ac voluntatis permanendi in religione, adhuc debeat præſumi egreſſus animo deſerendi religionem, habitum autem geſtaſſe, vel in fraudem, vt poſſet ſub eo velamine prætendere forum, vel quia nondum habere po-

potuit habitum laicalem.

7. Tertiò, ſi dum publicè probabat nullitatem profeſſionis, oſtendebat animum perſeuerandi in religione, ac denuo profitendi, vel cùm priùs haberet animum exeundi, dedit ſigna pœnitentiæ, & mutata voluntate petebat denuo ad profeſſionē admitti, & interea antequam de nouo validè profiteretur, committit graue delictum, puto ſine dubio gaudere fori priuilegio, quia ſaltem gaudere debet, vt nouitius. Intellige ſi cum habitu ſit deprehenſus; ſi enim habitum deſeruiſſet, nonnihil dubitarem, magis tamen, aut minus, prout dediſſet ſigna voluntatis permanendi in religione, aut ab ea recedendi, quamuis enim voce diceret ſe velle perſeuerare, ac denuo profiteri, poterat tamen factis oſtendere voluntatem omnino contrariam.

8. De religioſis noſtræ Societatis, qui per vota ſimplicia ſiue ſcholaſticorum probatorum, ſiue coadiutorum temporalium non formatorum, quæ vota emittunt omnes abſoluto biennio probationis, nec non qui per vota ſimplicia coadiutorum, tam ſpiritualium, quàm temporalium coadiutorum formatorum efficiuntur veri religioſi, nec minus quàm profeſſi gaudent fori priuilegio, quoniam ij omnes ſunt in quodā ſtatu retrocedendi ac redeūdi ad ſeculū, ſiue quia ipſa religio ex cauſſis ſibi beneuiſis iuxta Apoſtolica priuilegia eos dimittit, ſiue quia ex aliis cauſſis per eos propoſitis dat illis licentiam exeūdi, palàm eſt eos omnes, niſi clerici ſint, hoc ipſo, quod à Societate de eius licētia exeunt, aut dimittūtur, merè laicos eſſe, ab omníque votorum ſuorum obligatione liberos, atque ideo omni ſtatim carere priuilegio fori, cùm primùm extra Societatem pedem efferunt.

Si verò abſque Societatis ipſius licentia exeant, ſiue cum habitu clericali more Societatis, ſiue abſque eo, ſicut ſecundùm priuilegia Societatis incurrunt crimen apoſtaſiæ, & per Societatem cogi poſſunt ad redeundūm, & ad manendum in ea tandiu, quandiu Societas eos retinendos iudicauerit, ita verè gaudent priuilegio fori tamquam veri Societatis religioſi, & quicquid interea vbiuis gentium delinquat, ſi nondum à Societate licentiam & votorum abſolutionē obtinuerunt, poteſt Societas illos repetere vt ſuos. 9.

Poſteaquam autem vel Societas illos dimiſit, vel ipſi ſine licentia egreſſi, tandem licentiam & votorum abſolutionem ab ea obtinuerunt, neque illi ſi delinquant poſſunt prætendere ſe eſſe religioſos, aut Societatis auxilium iuridicè inuocare, neque Societas vllum habet ius petendi eos, vt eos liberet ab extremo ſupplicio, non minus ac ſi in Societate nunquam fuiſſent, ſunt enim omnino extra ſtatum religionis & meri laici. 10.

An præſentis conſtitutionis diſpoſitio quoad formam in ea traditam caſúſque de nouo additos pertineat ad clericos & religioſos.

CAPVT XVI.

Prima circa hanc materiam occurrit dubitatio an in hac cōſtitutione 1.

ſtitutione cognitionem de cauſſa immunitatis harū perſonarum Pōtifex committat Epiſcopo, earum præſertim, quæ habent ſuos immediatos ſuperiores, eſto enim de cauſſis propriorum clericorum Epiſcopus iudicare debeat, num ſint confugiendo ad Eccleſiam ad immunitatem admittendi, non eadem videtur ratio de aliis.

2. Reſpondeo nihil omnino cōmitti Epiſcopo de clericis alicui alij prælato ſubiectis, neque verò de religioſis, qui habēt ſuos prælatos regulares habentes in eos epiſcopalē iuriſdictionem. Nā Pontifex quando hanc cognitionem Epiſcopo committit, loquitur expreſsè de ſolis laicis, vt patet euidenter ex verbis ipſius conſtitutionis. Nam §. 7. ait: *Sed vniuerſis & ſingulis venerabilibus*, &c. *diſtrictè præcipiendo mandamus, ac præcipimus, vt laicos in caſibus prædictis*, &c. & §. 8. *ne autem curia ſecularis prædicti miniſtri*, &c. *ab Eccleſiis, monaſteriis, lociſque ſacris prædictis laicum aliquem delinquentem in nullo ex caſibus prædictis ſine expreſſa licentia Epiſcopi*, &c. & paulo pòſt, *ad quos* (nempe Epiſcopos) *ſolos, & non alios Epiſcopis inferiores, quod de laicis etiam intelligitur*; vnde & ſubditur, *quódque delinquentes laici prædicti, poſtquam, vt prefertur, ab Eccleſiis, lociſue ſacris extracti fuerint, ad carceres curiæ eccleſiaſticæ reponi & detineri debeant. Nec indè extrahi* (nempe laici) *curiæque ſeculari conſignari, ac tradi poſſint, niſi cognito priùs per Epiſcopum, an ipſe verè crimina ſuperiùs expreſſa commiſerit. túncque demum de mandato Epiſcopi per iudicem eccleſiaſticum ſeculari curiæ conſignetur.* Ecce quomodo tota illa cognitio, quæ Epiſcopis committitur, de laicis tantummodo ſit. Deinde §. 9. cùm ad perſonas eccleſiaſticas venit tam ſeculares, quàm cuiuſuis ordinis regulares confugientes ad Eccleſias, etiam in caſibus hac conſtitutione expreſſis, nihil omnino committit Epiſcopo, neque vllam facit de eo mentionem. Sed ſolùm prohibet curiæ ſeculari ne de eis quoquo modo ſe intromittat, neque vigore indultorum ſupradictorum cōtra eas procedat, eáſque ab Eccleſiis, monaſteriis, etiam in caſibus hac conſtitutione expreſſis extrahere, capere, carcerare præſumat, aliàs quàm de iure, & per ordinū priuilegia permittitur. Omnis ergo hæc cognitio cùm clerici, ſiue ſeculares, ſiue regulares ad Eccleſias confugiunt, ad proprios eorum prælatos pertinet de eorum immunitatis cauſſa cognoſcere.

Secunda dubitatio generalior præcedente an hæc cōſtitutio quoad ea, quæ de nouo decernit, pertineat ad clericos, & religioſos criminum reos. Præcipuè autem tria de nouo conſtituta ſunt, de quibus dubitari poteſt. Vnum eſt additio expreſſa aliquorum caſuum, quibus aufertur immunitas, præter eos, qui in iure antiquo clarè expreſſi erant. Secundum reos horum criminum requirente curia ſeculari extrahendos eſſe de Eccleſiis, & aliis immunitatis locis, & ad carceres curiæ eccleſiaſticæ ducendos; quouſque de immunitatis cauſſa cognoſcatur. Tertiū vt vbi Epiſcopus cognouerit reos verè commiſiſſe aliquod horum delictorum, omni appellatione remota, eos miniſtris curiæ ſecularis tradi, & conſignari curet. De primo dubitari poteſt, an caſus de nouo 3.

expreſſi pertineant ad perſonas eccleſiaſticas ſiue ſeculares, ſiue cuiuſuis ordinis, & militiæ regulares. Res videtur valde dubia. nam ex vna parte Pontifex in illis caſibus excipiendis expreſsè, apertiſque verbis reſtringit ſe ad laicos, ait enim §. 6. vt laicis ad Eccleſias confugientibus, ſi fuerint publici latrones, viarúmque graſſatores, &c. immunitas eccleſiaſtica non ſuffragetur. Solis ergo laicis virtute præſentis conſtitutionis aufertur. contrà verò facere videtur quod in hoc §. 9. quem in hoc lib. explicamus, prohibet laicis, ne perſonas huiuſmodi eccleſiaſticas, ſiue ſeculares, ſiue cuiuſuis ordinis aut militiæ regulares, etiam in caſibus hac conſtitutione expreſſis de Eccleſiis extrahere, abducere, capere, carcerare, neque contra eas procedere, aut ſe intromittere aliàs quàm de iure, & per priuilegia eiſdem ordinibus, aut militiis conceſſa permittitur. Ergo quando de iure permittitur, poſſunt contra eos procedere in his ipſis caſibus, etiamſi confugiant ad Eccleſias. Exempli gratia, de iure permittitur in quolibet horum caſuum, ſi ſit incorrigibilis, in homicidio qualificato etiam ſine incorrigibilitate, & in aſſaſſinio. ergo his caſibus perdunt etiam clerici immunitatis eccleſiaſticæ priuilegium, poſsúntque per ſecularem iudicem cognoſci. Res, vt dixi, valde dubia videtur. Mihi tamen probabilior eſt pars negatiua caſus de nouo additos ad perſonas eccleſiaſticas minimè pertinere. Nam neque Pontifex his verbis huius §. ſtatuit poſſe procedi contra huiuſmodi perſonas iuxta præſentem conſtitutionem. Neque verò concedit, vt in his omnibus caſibus contra eos procedi poſſit, ſed cùm vetuiſſet in his ipſis caſibus capi, carcerari, aut procedi per curiam ſecularem, reſeruat non aliter procedi, quàm ſecundùm iuris & priuilegiorum regularium diſpoſitionem, quo ſolùm ſequitur, vt in illis ſolùm caſibus id faciat, qui de iure carent immunitate, non in his qui de nouo hîc adducuntur. Imò nec ſui quidem ſuperiores poſſunt in caſibus hîc de nouo additis eos confugientes ad Eccleſias extrahere, ac punire, niſi tantùm in caſibus, qui ſunt de iure antiquo, propterea quòd his caſibus ſolis laicis ablata eſt immunitas.

4 Tertia dubitatio, an clerici & perſonæ eccleſiaſticæ, ſiue ſeculares, ſiue cuiuſuis ordinis, ac militiæ regulares extrahi poſſint, ac debeant de Eccleſia per ſuos ſuperiores ad quos ſpectat de cauſſa immunitatis eorum cognoſcere, cóſque reponere in ſuo eccleſiaſtico carcere donec de cauſſa cognoſcant, &c. Reſpondeo negatiuè, cùm enim de iure antiquo vetitũ expreſsè ſit extrahere, capere, carcerare, nouo autem iure præſentis conſtitutionis ſolùm de laicis id ſtatuatur, vt patet ex §. 8. qui ſemper de laicis loquitur, neceſſe eſt confiteri nihil eſſe circa perſonas eccleſiaſticas innouatum.

5 Quarta dubitatio, an remotio appellationis locum habeat etiam in ſupradictis perſonis eccleſiaſticis, vbi Epiſcopus, vel earum ſuperior iudicauerit eas verè commiſiſſe aliquod crimen, cui de iure antiquo immunitas nõ debetur, ſiue id eiuſmodi ſit, vt degradatæ, vel aliàs incorrigibiles, vel ex alia quauis cauſſa tradendæ ſint curiæ ſeculari, ſiue aliàs ſint iuxta ſacros canones

per

per ipſum puniendæ. Reſpódeo etiá negatiuè, quia etiam remotio appellationis ſtrictè pro ſolis laicis facta eſt, quare licebit cuiuis perſonæ eccleſiaſticæ à ſententia ſui ſuperioris appellare ad maiorem ſuperiorem, ad quem in aliis cauſſis appellare ſolet, ſecularis quidem clericus ab Epiſcopo ad Archiepiſcopum, regularis verò à priore, guardiano, cuſtode ad prouincialem, ab hoc ad generalem, & tenétur iudices à quibus appellatur deferre appellationi, niſi eſſet manifeſtè friuola, ſicut tenentur in aliis caſibus quibuſcumque.

6. Quinta dubitatio an ſecularis curia poſſit partes ſuas interponere cótra perſonas eccleſiaſticas confugientes ad Eccleſias apud Epiſcopú, ſeu apud earum regulares prælatos, ſiue inſtando vt eas dignis pœnis afficiat iuxta ſacrorum canonum diſpoſitionem, ſiue etiam petendo eas ſibi tradi, ac conſignari in caſibus quibus hoc de iure prætendere poteſt. & ratio dubitandi eſt, quoniam §. 9. prohibet Pontifex illis expreſsè ne contra huiuſmodi perſonas procedant, aut ſe intromittant quoquo modo, hoc autem eſſet aliquo modo ſe intromittere. Reſpondeo affirmatiuè, poſſe hoc modo ſe interponere, tum quia non quacumque ratione prohibet ſe intromittere, ſed ſolùm vigore indultorum, de quibus ſuprà fecerat mentionem. Secundò quia ea ipſa indulta reducit ad terminos iuris. ergo vbicumque de iure conceditur, adhuc poteſt ſe intromittere. Tertiò quia verbum illud *intromittant* limitatur per verbum præcedens, *ne procedant*, vt ſit ſenſus, ne ſe intromittant quoquo modo procedendo contra eas, aut de earum cauſſis cognoſcendo. Inſtare autem apud prælatos, vt eos puniant, vel vt eos ſibi tradant quando de iure hoc poſſunt prætendere, nó eſt procedere contra eas. Demum etiam contra eaſdem procedere non omnino prohibet, ſed ſolùm ne aliter quàm de iure etiam ſecundùm ordinum regularium priuilegia permittitur.

Quid ſit agendum in caſibus quibus clerici & perſonæ eccleſiaſticæ, & immunitate carent, & fori priuilegio.

CAPVT XVII.

NON ſemper quibus caſibus perſonæ eccleſiaſticæ carent immunitate, iiſdem carent fori priuilegio, neque è contra, ſed plerúque contingit, cùm immunitate careant, deberi priuilegium fori, aut cùm ſint priuati foro, ſi ad Eccleſias confugiant, deberi eis immunitaté. ſunt enim duo diſtincta priuilegia, & inter ſe independentia, quibus nó ex eidem, ſed ex diuerſis priuantur cauſſis. Cúmque immunitatis priuilegium ſit clericis cum laicis commune, nullus eſt ſpecialis caſus, quo clerici ſoli priuātur, licèt in hac cóſtitutione, ſicut præcedenti c. tetigi, nonnulli ſint caſus de nouo additi, quibus ſolis laicis, non autem clericis immunitas ablata eſt. Exempli gratia, clericus in furto incorrigibilis ſecundùm formam traditam *in c. cùm non ab homine, de indic.* perdit priuilegium fori, non tamen eccleſiaſticæ immunitatis. clericus autem publicus latro, vel nocturnus populator agrorú, qui vel ſemel tantùm id commiſit, vel non eſt incorrigibilis perdit immunitatis priuilegiú, non autem fori. 1.

2. Quoties ergo perſona eccleſiaſtica committit aliquod delictũ, quo perdit vtrũque priuilegiũ, ſi ad Eccleſiam confugiat, tunc ſecularis curia poteſt, & debet Epiſcopũ requirere vt eum de Eccleſia extractum in tuto carcere aſſeruari iubeat, ipſaque poteſt, ſi ei videbitur, adhibere militum, ſeu armatorum cuſtodiam non ſecus ac ſi clericus non eſſet. Idque non modò in caſu, quo notoriè conſtaret illam perſonam vtroque carere priuilegio, ſed etiam in caſu dubio de vtroque, ſtãte enim dubio de priuilegio fori, acquirit curia ſecularis ius agendi de illa ſibi conſignanda, & ad ponendum in tuto ius contra illam procedendi, ſi declaratum fuerit carere foro, iure petit cũ illa circa immunitatem ita procedi, ſicut cũ aliis proceditur ad eius forum pertinentibus, ne poſteaquã declaratũ fuerit, perſonam illã, & foro & immunitate carere, illa iam fugiſſe reperiatur, fiátque vtraque declaratio fruſtratoria.

3. Non eſt tamen hac ipſa in re perſona eccleſiaſtica omnino par laicis cenſenda. Cùm enim, ſicut diximus c. præcedenti, caſus hac conſtitutione de nouo priuari priuilegio immunitatis ad ſolos laicos, nõ autẽ ad eccleſiaſticas pertineãt perſonas, ſi clericus deprehendatur incorrigibilis, iuxta diſpoſitionem c. *cùm non ab homine*, aut etiam degradatus propter aliquod delictum, cui de iure antiquo nõ erat ablata immunitas, etiamſi hoc nouo iure ablata ſit, & ad Eccleſiã confugiat, ſit ad immunitatem admittendus, neque poſſit per ſecularem curiã puniri. Vt ſi clericus nõ modò antequam capiatur confugeret ad Eccleſiam in huiuſmodi delicto, ſed poſteaquã per ſecularem curiam captus damnatúſque ad mortẽ, vel per Epiſcopũ iam degradatus ſeculari curiæ in huiuſmodi caſu traditus ſit, dum per illã curiam ducitur ad extremum ſuppliciũ Eccleſiãm ingrediatur, plecti ampliùs nequeat. Debet enim illi ſemper ſalua eſſe ſua immunitas in omnibus caſibus, quibus non eſt ei per Eccleſiam abrogata.

Quando ergo notorium eſt caſum à perſona eccleſiaſtica, quæ ad Eccleſiam confugit, commiſſum carere fori priuilegio, ſiquidẽ notoriũ eſt clericum in minoribus conſtitutum receſſiſſe omnino à clericatu, & laicaliter viuere, aut nouitium alicuius religionis rediiſſe ad ſeculũ animo deſerendi religionem, vel notorium eſt clericum in ſacris exiſtẽtẽ aut religioſum profeſſum eſſe in aliquo graui crimine incorrigibilem, tunc ad Epiſcopum deuoluitur cognitio de cauſſa immunitatis, ad ſecularem curiam punitio, & cum hoc ſeruanda eſt forma præſentis cõſtitutionis. Probatur, quia ſuppoſita priuatione fori iſte non ſecus pertinet ad forum ſeculare, quàm laicus, & quidem ſi receſſit à clericatu, ac nouitiatu totaliter, palàm eſt nihil differre à laico, effícique merũ laicũ. Si verò notorium ſit in ſacris conſtitutum, vel in religione profeſſum eſſe in aliquo graui crimine incorrigibilem, iuxta diſpoſitionẽ c. *cùm non ab homine*, probabile quidem eſt etiã ad Epiſcopum deuolui, propterea quòd quoad pœnam corporalẽ nihil differt à laico, quia puniri poteſt extremo ſupplicio etiã pœna ignis in aliquibus delictis per curiã ſecularem; ipſi verò curiæ ſeculari prohibitum eſt extrahere de Eccleſia niſi de licentia Epiſcopi, prohibitũ carcerare hunc, niſi in carcere eccleſiaſtico, nec inde extrahi, ipſíque curiæ 4.

riæ ſeculari conſignari, niſi cognito priùs per Epiſcopum, &c. Túncque demũ de mãdato Epiſcopi per iudicẽ eccleſiaſticũ ſeculari curię cõſignati. Tamẽ nõ minus probabile eſt pertinere ad ſuũ ſuperiorẽ, ſiue ſecularẽ ſiue regularẽ, & huc referri poteſt id quod initio §.7. huius conſtitutionis cõſtitutũ eſt, cùm Põtifex nõ modò prę latis, ſuperioribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, ſed etiã inferioribus Eccleſiarum ac monaſteriorum prælatis diſtrictè pręcipiendo mandat, vt delinquentes qui pędicta delicta, vel eorum aliquod iudicio ſuo commiſiſſe videbuntur, quando à curia ſeculari fuerint requiſiti miniſtris curiæ ſecularis tradi, & conſignari curent. licèt enim eo loco Pontifex de laicis expreſsè loquatur ad dictorum prælatorum Eccleſias confugientibus, nobis tamen hoc ſatis eſt, quòd etiã iſtis pręlatis permittitur aliquos tradere curię ſeculari, quod maximè habere poteſt locum in tradendis ſuis propriis ſubditis, de quibus cognoſcere non modò de antiquo iure, ſed etiam ſecundùm præſentem, quem hoc loco explicamus, huius conſtitutionis §. pertinet, vult enim laicos non aliter de his ſe immiſcere, quàm de iure, & ſecundùm regularium ordinum priuilegia permittitur. Potiſſima autem ratio, quæ mihi hanc ſententiam valde probabilem facit, eſt vt vitetur confuſio ac perturbatio iuriſdictionum, quæ ex priore ſententia ſequeretur; dicendum enim eſſet cognitionẽ de cauſſa immunitatis clericorum habentium proprios prælatos præter Epiſcopum, & religioſorum in delictis, quibus gaudent foro, pertinere ad proprios prælatos; in delictis quibus non gaudent foro, pertinere ad Epiſcopos. Cùm enim plerumque hoc ipſum dubium ſit, an gaudeant foro, nécne, num ſint incorrigibiles, nécne, confuſio naſceretur ac perturbatio iuriſdictionũ inter Epiſcopũ & propriũ pręlatũ vtroque pretẽdẽte ad ſe pertinere. Neſciretque ſecularis curia apud quẽ ſuas prætẽſiones proponeret, à quo ſibi reũ dari peteret, quę omnia euitãtur, dicẽdo ſẽper ad propriũ pertinere pręlatũ, neque verò pręsẽtis §.9. diſpoſitio aliquid in contrariũ ſtatuit, quo aliter, aut dicere, aut ſentire cogamur.

LIBER

LIBER OCTAVVS.

De eccleſiaſticis cenſuris, & pœnis latis, & ferendis contra præſentis conſtitutionis tranſgreſſores, de quibus ſermo habetur §. 10.

PROOEMIVM.

PARVM ſibi feciſſe videbatur ſapientiſſimus Pōtifex quòd indulta, ac priuilegia præceſſorū, quæ immunitati Eccleſiarum præiudicabant, partim reuocaſſet, partim moderatus eſſet; quòd certam pręſcripſiſſet formam, quam ſequi in poſterum deberemus; quòd dilucidè omnia declaraſſet; quòd auxiſſet caſuum numerum, qui immunitate carerent; quòd modum extrahendi reos de Eccleſiis pręſcripſiſſet; quòd in Epiſcopos omnem de cauſa immunitatis cognitionem contuliſſet; quòd perſonarum, &. cauſarum eccleſiaſticarum cognitionem foro eccleſiaſtico reſeruaſſet; niſi etiam pœnas præſcriberet, fulminarétque in trāſgreſſores, quibus mali arcerentur, & ne quidpiam cōtrà attentarent, deterrerentur. De his diſponit §. 10. præſentis conſtitutionis. De eiſdem nos hoc toto libro diſputaturi ſumus.

Quæ ſint in iure pœnæ conſtitutæ in violatores huius immunitatis confugij, ſiue laicos, ſiue clericos extrahentes confugas de Eccleſiis in caſibus non permiſſis.

CAPVT I.

HÆ primo loco pœnæ recenſendæ ſunt, quæ in ſpecie cōtra violatores immunitatis confugij aliquo iure ſunt conſtitutæ, ſiue illam violent extrahendo reos criminum, quibus immunitas competit, ſiue obæratos, ſiue ſeruos; de quibus omnibus per Eccleſiam defendendis antiqua iura non modò canonica, ſed ciuilia etiam diſponunt. Has vt ordine explicemus ab ea quæ ciuili iure conſtituta eſt, quę prima omnium poſita fuit, initium ſumemus. 1

Prima ergo & omnium antiquiſſima expreſſa *in l. fideli. Cod. de his, qui ad Eccleſ. confug.* ea eſt, vt qui quempiam de Eccleſia extrahunt, rei 2

rei ſint læſæ maieſtatis, vtque capitali pœna, vltimóque ſupplicio puniátur, vt explicatum eſt *in l. præſenti, Cod. eodem tit.* quæ pœna videtur etiam per ſacros canones approbata contra laicos, *in can. definiuit* 17. *q.* 4. vbi conſtitutum eſt, vt ſcueritatis regiæ ſententia feriantur.

3. Secunda pœna temporalis pecuniaria eſt, nongentorum nempe ſolidorum, id eſt, aureorum nummorum pro immunitate violata. habetur expreſsè *in can. ſiquis contumax* 17. *q.* 4. Dubitari autẽ poteſt, cuínã iſti nongẽti ſolidi ſint ſoluẽdi, Epiſcopo ne, an Eccleſię. nã *in d. can. ſiquis contumax*, expreſsè dicitur *Epiſcopo cõponat.* vnde ipſi Epiſcopo loci ſoluendi videntur. In can. *verò ſiquis in atrio, eadem cauſa & quaſi*, ſtatum eſt in genere, vt quidquid pro violata immunitate ſoluendum eſt, altario ſoluatur illius Eccleſiæ vnde confuga extractus eſt.

4. Gloſſa *in d. can. ſiquis contumax*, conciliat hos canones in v. *componat.* dicens, ſatis dici dari Eccleſiæ id, quod datur prælato Eccleſiæ: vt ſi Eccleſia ſit cathedralis, detur Epiſcopo, ſin verò ſit Eccleſia inferior, detur prælato illius Eccleſiæ.

5. concordat Archidiaconus *in d. can. ſiquis in atrio.* Vlgo verò relatus apud eundem Archidiaconum *in can. ſiquis contumax*, aliter conciliat, dicens *in can. ſiquis in atrio* definitum eſſe cui pœna ſoluenda ſit. *can.* verò *ſiquis cõtumax*, ſtatutum eſſe quãta & per quem taxanda ſit, nempe vt per Epiſcopum in nongentis ſo-

6. lidis taxetur. Hæc pœna hodie non modò non eſt in vſu, præſertim in noſtra Italia, ſed nec vlla extat eius memoria, quæ vtinam aut vſu reciperetur, aut per Romanos Pontifices renouaretur, tanta eſt tẽporum corruptela, vt hæc ipſa temporalis pœna magis quàm ſpiritualis quælibet, quámque ipſa excommunicatio latæ ſententiæ, ad cuius vocem horrere, ac contremiſcere deberemus, timeretur. Addit ibidem gl. has pœnas pecuniarias arbitrarias eſſe vel ſecundùm locorum conſuetudines, opinor quia ne eo quidem tempore ſeruabantur, conſentítque ibidem Archidiacon.

Tertia pœna eſt priuatio immunitatis, vt qui hominem de Eccleſia extrahendo immunitatẽ violauerit, ad quamcunque Eccleſiam ipſe confugiat, inde eiiciatur, id eſt, non defendatur, ſed ab immunitate excludatur. habetur expreſsè *in can. frater* 17. *q.* 4. iuncta gloſſa. iubet enim *ibi* Gelaſius Papa cum qui hæc fecerit ab omnibus Eccleſiis prohiberi, id eſt, non recipi in Eccleſiis ad immunitatem, vt exponit ibidem gl. *in v. ab omnibus*, dicens cùm hic deliquerit contra Eccleſiã, eius immunitatẽ violando, in nulla Eccleſia tutum eſſe debere. Fauet text. *in can. ſequenti*, ex eodem Gelaſio, vbi ait idem Pontifex, *Ad Epiſcopos dedimus iuſſionem, vt eos, qui Eccleſias violaſſe perhibẽtur, earum acceſſu iudicent eſſe indignos.* Qui duo text. non incongruè de ſuſpenſione ſeu interdicto ab ingreſſu Eccleſiæ exponi etiam poſſunt. Prior tamen expoſitio etiam ciuili iuri conſonat in *l. pateant. Cod. de his qui ad Eccleſ. confug.* vbi hæc verba habentur: *Nec in extrahendos eos, qui ad Eccleſias confugiunt, conetur quiſquam ſacrilegas manus immittere, ne qui hoc auſus ſit, cùm diſcrimen ſuum videat, ad expetendã opem ipſe quoque confugiat.* 8.

9\. Quarta pœna eſt publica pœnitentia. *can. miror*, & *can. ſiquis contumax, eadem cauſa* 17. *q.* 4. Epiſcopi arbitrio taxanda. fuit enim frequentiſſimus priſcis temporibus publicæ pœnitentiæ vſus, quæ etiam grauiſſima eſſe ſolebat, & in multis caſibus iure taxata: vt patet ex antiquo Pœnitentiali Romano, ex Burcardo & aliis, cuius etiam publicæ pœnitentiæ hodie vix extat memoria.

10\. Quinta eſt pœna vt oblatio domus eius, qui hominem de Eccleſia extraxerit, à clericis non recipiatur. *d. can. miror*, vbi ſuprà, quæ pœna ignominioſa eſt, & excommunicationis aliquid participare videtur, quaſi is ſit cuius oblationem Eccleſia execretur, & quem indignum iudicet vt eius oblatio à clericis recipiatur.

11\. Sexta eſt pœna excommunicationis, non quidem latæ ſententiæ, ſed ferendæ, non in quemcumque extrahentem hominē de Eccleſia, ſed in eum qui poſteaquam extraxerit, fuerit contumax, nempe ſi monitus, vt abſtractum reſtituat, id exequi differret, vel recuſaret, per excommunicationis ſententiam ad eundem reſtituendum eidem Eccleſiæ, locóve vnde extraxerat, cogeretur. *d. can. miror.* & *can. frater.* 17. *q.* 4.

12\. Septima & vltima pœna conſtituta *in can. definiuit, eadem cauſa*, & *quæſtione*, ex Concil. Tolet. XII. de qua magna dubitatio eſt, an ſit excommunicatio latæ ſententiæ, an verò ferendæ. Si enim eſt ſententiæ ferendæ non differt à præcedente. Verba textus ſic habent, *nullus audeat confugientes ad Eccleſiam, vel reſidentes in ea, inde abſtrahere, aut quodcunque nocibilitatis, vel damni, ſeu ſpolij reſidentibus in loco ſancto inferre, ſed illis licitum eſſe in triginta paſſibus progredi: ſiquis autem hoc decretum tentauerit violare, eccleſiaſtica excommunicationi ſubiaceat.* Quæ 13.
verba ſatis apertè videntur ſignificare excōmunicationem ſententiæ latæ; non enim dicunt excommunicationi ſubiiciatur, ſed *ſubiaceat*, hoc eſt, iaceat ſub excommunicatione. ergo eſt illi ſubiectus. Sed 14.
præterea fauet huic expoſitioni euidenter *in capitulo, cùm pro cauſa, de ſententia excommunicationis.* vbi cùm Archiepiſcopus Archidiaconum, qui in ſuccentorem manus iniecerat violentas, & eum verberando extraxerat per clauſtrum, feciſſet excōmunicatum publicè nūtiari, & ob violentam manuum iniectionem, & ob immunitatis Eccleſiæ violationem, illeque in litteris, quas ab Apoſtolica ſede ſuper abſolutione ſua impetrauerat, priorem tantùm cauſam expreſſiſſet, cōmittit Pontifex iudicibus delegatis vt ſi eis conſtiterit dictum Archidiaconum ob duplicem cauſam excommunicatum fuiſſe, & in impetratione litterarum ſuper ſua abſolutione, vnam tantùm expreſſiſſe, ipſum tanquam adhuc excōmunicatum cogant pro altera excommunicatione ſatisfacere Eccleſiæ ſuæ, quam læſit. Archiepiſcopus autem non narratur excommunicaſſe propter hanc duplicem cauſam, ſed feciſſe denuntiari publicè excommunicatum ob illam duplicem cauſam: ergo erat excommunicatus à iure etiam propter violatam immunitatem, quoniam denūciatio nullum addit vinculū quod antè non erat. *cap. paſtoralis, de appellationibus.* nullum autem eſt aliud ius in quo lata ſit huiuſmodi excōmunicatio contra violantes immunitatem Eccleſiæ, aut poſſit pretendi

di lata, niſi textus d. can. *definiuit:* ergo in eo lata intelligenda eſt.

15. Contraria tamen ſententia non eſſe in d.can.latā ſententiā excōmunicationis (de maiori ſaltē intelligendo, quæ abſolutè & ſimpliciter excōmunicatio dicitur) tenent cōmuniter doctores pænè omnes. In primis enim gl. in d. cap. *cùm pro cauſa, in v. ob duplicem cauſam,* intelligit de excommunicatione minori, dicens ſacrilegos, qui immunitatem Eccleſiæ violant, incidere in excommunicationem minorē, quatenus priuati ſunt cōmu-
16. nione Eccleſiæ. quam fortaſſe gloſſam ſecutus eſt S. Thom. 2.2. *q.* 99. *art* 4. *in* 2. *argumento*, dicens ſacrilegum in tribus caſibus incurrere excommunicationē maiorem. primus ſi violentia inferatur in perſonam ſacrā: ſecundus ſiquis incendat: tertius ſi frangat Eccleſiam; in aliis autem ſacrilegiis ſolùm incurrere excōmunicationem minorem. In horum autem poſteriorū ſacrilegiorum numero eſſe violationem immunitatis palàm eſt. ſacrilegium enim vocatur expreſsè *in can. frater.* Idémque poſt S. Thomam in ſpecie extrahentem hominem de Eccleſia ſolùm incurrere excommunicatio-
17. nem minorem tenet expreſsè Turrecremata *in can. ſacrilegium, poſt numerum* 9. *verſ. ſecundo ſic.* Demum violantem immunitatem Eccleſiæ non eſſe de iure excommunicatū, ſed excōmunicandum; tenet expreſsè Panorm. *in d. cap. cùm pro cauſa n.*5. vbi cùm de hac re diſputaſſet tandem ſubdit, dicens, *cōclude ergo quòd ex ſola violatione immunitatis Eccleſia non incurritur excōmunicatio ipſo facto, ſed eſt excōmunicandus.* Idem ſentit Io. And. & Innoc. *in d. cap. cùm pro cauſa.* Sylueſter *in v. Immunitas.* 3. *n.* 12. & Angelica *in v. Immunitas n.* 21. qui ambo dicunt debere excōmunicari. Ita etiam additio ad Capellam Toloſanam *deciſ.* 423. Remig. *in tractatu de immun. Eccleſ. ampliat.* 3. *n.*4. qui adducit etiam Cardinalem *in cap. inter alia de immun. Eccleſ. q* 4. Idémque Remig. in vltima parte fuſius idē docet *q.*9. vbi refert etiā Maynerīū, Ioannem de Vuiſchis, & Ioannē
Fabrum. Quòd ſi argumentum ab 18.
authoritate negatiua aliquid valet, vt in præſenti caſu plurimum valere debet, hic eſt communis conſenſus omnium ſummiſtarum, ominúmque doctorum, qui de hac immunitate ſcripſerunt, qui pænè omnes cùm diligentiſſimè conquiſitas excommunicationes in iure latas explicent, hanc prætermittāt, neque vllus eſt inter eos, qui huius excommunicationis latæ ſententiæ faciat mentionem. Demum illi ipſi 19.
canonici iuris interpretes *in d.c. cùm pro cauſa*, vel de minori excommunicatione poſt gloſſam exponunt, vel latam fuiſſe eo loco particularem excommunicationem ab Archiepiſcopo illo contra Decanum; non autem in iure latam interpretantur; quod videtur innuere Innocen. *ibi*, & poſt eum Panormit. Solus pænè Hoſtienſis latam putat, quem neſcio an aliquis alius ſecutus ſit. Vnde priori cōmuni ſententiæ ſtandū eſſe arbitror in iure antiquo nullam eſſe in iure latā excōmunicationem, ſed ſolùm ferendam. pro cuius confirmatione duo illi textus, qui pro contraria ſentētia facere vidētur, exponendi ſunt, vt contrariis reſpondeamus.

Ac primò quidem ad textum il- 20.
lum decreti *in can. definiuit*, vbi dicitur, *excommunicationi ſubiaceat.*

Reſpondeo ex communi doctorum interpretatione eſſe intelligendum vel de minori excommunicatione, vel de excommunicatione ferenda, non autem lata.

21. Ad textum verò in cap. *cùm pro cauſſa, de ſententia excom.* reſpondeo ſi verba Pontificis attendamus, quibus reſpondet quæſtioni, ſine dubio ea magis fauere noſtræ ſententiæ, quàm contrariæ. Quamuis enim ibi priùs narretur procuratorem partis contrariæ allegaſſe, quòd Archidiaconum Archiepiſcopus & ob violentã manuum iniectionem, & ob violationẽ immunitatis Eccleſiæ feciſſet excommunicatũ publicè nuntiari, atque ob id duplici excõmunicatione prętẽderet, eũ eſſe innodatum, tamen Pontifex in diſpoſitiua non admittit hanc duplicem excommunicationem, ſed pręcipit iudicibus delegatis, vt ſi eis conſtiterit Archidiaconum ſupradictum ob duplicem cauſam fuiſſe excommunicatum, & in literis quas ſuper ſua abſolutione impetrauit alteram tantùm expreſſiſſe, ipſum tanquam excommunicatum compellãt ſatisfacere pro altera excommunicatione. quòd ſi certum eſſet pro violatione immunitatis latam eſſe in iure ſententiam excõmunicationis, non dixiſſet Pontifex, ſi conſtiterit ob duplicem cauſam fuiſſe excommunicatum, quia ſuppoſita facti veritate id per ſe conſtitiſſet, ſed debuiſſet dicere: ſi vobis conſtiterit id feciſſe. Quare relinquitur prædicto Archidiacono exceptio quę probaret ſe non fuiſſe duplici excommunicatione ligatũ, etiam conceſſo toto facto, dicendo pro violatione immunitatis nullã eſſe latam in iure excommunicationis ſententiam, ſed ſolùm pro iniectione manuũ violenta, atque ideo vnam ſolùm excommunicationem incurriſſe. Pontifex ergo eo loco neque admittit duplicem illam excommunicationem, neque reiicit, 22. ſed iudicibus examinandam committit. Quòd ſi quæras cur hoc nõ ipſe decidat. Reſpondeo, quia non erat ſuper hoc requiſitus, an violator immunitatis eſſet in iure excommunicatus, tum quia quæſtio poterat eſſe non de iure, ſed de facto, an Archiepiſcopus duplicem ob cauſam illum excommunicaſſet. verba enim illa, feciſti excommunicatum publicè nunciari, etiam hũc ſenſum recipere, publicè excommunicare feciſti.

De aliis pœnis de nouo additis in §. 10. *præſentis conſtitutionis, & quo modo diſpoſitio dicti* §. 10. *intelligenda ſit.*

CAPVT II.

VERBA §. decimi præſentis conſtitutionis hæc ſunt: *Si quis præter, aut contra huius noſtræ cõſtitutionis tenorem attentare præſumpſerit, declaramus eum ipſo facto cenſuras & pœnas eaſdem incurrere, quæ contra libertatis, iuris, & immunitatis eccleſiaſticæ violatores per ſacros canones & conſiliorum generalium, noſtrorúmque prædeceſſorum conſtitutiones ſunt promulgatæ.*

1. Obſeruandum eſt primò hanc declarationem ſiue extenſionem pœnarum non pertinere ad omnes immunitates Eccleſiarum, ſed ad eos omnes, ac ſolos qui illam violant tranſgreſſione præſentis conſtitutionis, reſtringit enim ſe Pontifex ad eos, qui præter aut contra præſentis conſtitutionis teno

tenorem attentare præſumpſerint, quo fit vt cùm in hac conſtitutione nihil omnino ſtatuatur de ſeruis vel obæratis confugientibus ad Eccleſiam,ſiquis immunitatem violet etiam extrahendis iis de Eccleſia, quamuis grauiter peccet, & per eccleſiaſticas cenſuras,de quibus dictum eſt capite præcedenti, cogendus ſit eos Eccleſiis vnde extraxerat reſtituere,non incurrat tamen præſentis §. innouatas ac declaratas pœnas.

2. Obſeruandum ſecundò declarationem iuris factam per ſedem Apoſtolicam, atque per Romanum Pōtificem ex cathedra,non eſſe ſimplicem declarationem, qualis eſſe ſolet ea, quæ fit per doctores, aut per ipſummet Romanum Pontificem, quando loquitur tanquam priuatus doctor,ſed eſſe nouam legem declaratiuam præcedentis, quæ vim legis veram habeat, & obligationem inducat,etiamſi declaratio eſſet cōtraria textui,quem declarat,aut eius ampliatiua,vel reſtrictiua. Tunc enim declaratio illa pro vt ſonat vim habet,periſque vis ea, quā huic cōtrariam habebat ex ſe lex illa prior ſic declarata, illa enim relicta, poſteriori declarationi ſtandum eſt.

3. Quod ſecus eſt quando Romanus Pontifex non declarat ex cathedra antiquam legem, ſed ſupponens tāquam certum aliquem legis intellectum extendit illam veterem legem iuxta eum intellectum ad aliquem nouum caſum; tunc enim ille intellectus legis,ſic à Pōtifice ſuppoſitus non habet vim legis quoad illam veterem diſpoſitionem, ſed manet ſolùm tāquam opinio vnius doctoris, nempe illius ſummi Pontificis; quoad illum verò nouum caſum, ad quē extenſio facta eſt,vim habet legis in illo eodē ſenſu, qui ſupponebatur,quique in illo veteri iure vim habebat opinionis probabilis, vt licèt ille ſenſus in illa veteri lege falſus & improbabilis iudicaretur, & cōmuniter reiiceretur,in noua tamē lege ampliante ad nouum caſum ille ipſe ſenſus vim habeat legis,obligétque in conſcientia. Declaro exēplo, Sacrum Concilium Tridentinū *ſeſſione 21.de Reformat.c.2.*quòd incipit,*cùm doceat*, loquens contra clericos ſæculares, qui promouentur ad ſacros ordines abſque beneficio eccleſiaſtico, vel patrimonio ad ſuſtētationem ſufficiente, antiquorū canonum pœnas innouet. Erat autem duplex pœnarum genus in eos antiquitus conſtitutum, vnum antiquiſſimo iure decreti ſuſpenſionis ab ordinibus ſuſceptis, alteru recētiori iure decretalium,vt Epiſcopus ordinator, vel qui licentiam dedit teneatur illum alere donec illi de competēti beneficio prouideat. Dubium erat renouaret ne Concilium in illo capitulo ſecundo antiquiſſimam pœnam canonum decreti ſuſpenſionis, an verò recentiorem decretalium, an vtramque? Pius V.ſāctiſſimus Pōtifex Maximus in quodam motu proprio qui ſolet imprimi ſimul cum ipſo Concilio nō declarando ex cathedra,ſed ſupponendo Concilūi eo loco innouare pœnam ſuſpenſionis ab ordinibus, hoc eodem ſenſu extendit decretū prædicti Concilij ad clericos regulares non profeſſos,qui ad ſacros ordines promouentur. hæc extenſio hoc ipſo ſenſu lex noua eſt, ſúntque ſuſpenſi ab ordinibus clerici regulares non profeſſi qui ſine patrimonio vel beneficio promouentur. Quoad clericos verò ſeculares non accipit illa Concilij lex vim legis eo ſenſu,quē

NNNn 3 ſanctiſſi

ſanctiſſimus Pontifex ſupponit, & quemadmodum declaratum fuit per ſacram illuſtriſſimorũ Cardinalium congregationem ipſo Romano Põtifice annuente, clerici ſæculares nõ incurrunt ſuſpenſionem ab ordinibus ſic ſuſceptis, neque hæc pœna à Concilio eo loco innouatur, ſed alia quam diximus. ſenſus enim quem ſupponit eſt ab eo tãquam doctore, quem verò declarat, is ab eo tanquã ſummo ſupremóque Pontifice manare cenſendus eſt.

4. Obſeruandum tertiò trium delictorum pœnas declarari hoc loco per Romanum Pontificẽ ad huius conſtitutionis tranſgreſſores pertinere. Primò eas quæ contra libertatis, ſecũdò quę contra iuris, tertiò, quæ contra immunitatis eccleſiaſticæ violatores promulgatæ ſunt iure canonico, nẽpe ſacris canonibus Conciliorũmque generalium & pręcedentium Romanorum Pontificũ conſtitutionibus: quãquã autem immunitas ac libertas eccleſiaſtica interdum confundantur, ac pro eodem accipiantur ſecundùm amplam quãdam earum ſignificationem; aliquãdo tamen parciùs ſumuntur, ita vt altera ab altera diſtinguatur, vt egregiè diſtinguit Caietanus in sũma *v. Immunitatis eccleſiaſticæ violatio:* ait enim duplicem eſſe immunitatis ſignificationem, vnam genericam atque amplam, ſecũdùm quam immunitatẽ eccleſiaſticam violare nõ eſt, inquit, vna peccati ſpecies, ſed eſt tanquã generale peccatũ ad omnes ſacrilegij ſpecies ſe extendens, tam inferendo iniurias perſonis, quã locis, rebúſve ſacris vt violare immunitatem ſonet quendam generalem actum vitij ſeu peccati, quod ſacrilegiũ vocamus. Sed cùm ad diſcernẽdũ cẽſuras ſacris canonibus cõſtitutas, caſúſque reſeruatos deuenimus, ſeruãda proprietas nominũ, atque inter immunitatẽ ac libertatẽ eccleſiaſticã diſtinguendum. Eſt ergo alia ſignificatio immunitatis propria, quæ eſt ipſa ſacri loci exemptio, quę à libertate diſtinguitur, qua ſignificatur exẽptio perſonarũ Deo dicatarũ, tã in ipſis perſonis, quàm in rebus omnibus, quas poſſidẽt, & quibus per liberũ arbitriũ vtuntur. Vt ſi quis ſacro loco iniuriam inferat, nõ ſit reus violatæ libertatis eccleſiaſticæ, ſed immunitatis, neque incurrat pœnas latas contra violatores libertatis, ſed immunitatis dumtaxat. Sicut contrà, ſi quis libertatem violet, reus nõ eſt violatæ immunitatis, nec eius pœnas incurrit, ſed ſolùm violatæ libertatis, hæc ex Caietano. His nos addere poſſumus maiorem quamdam diſtinctionem, vt cùm Pontifex hoc loco diſtinguat violatores immunitatis, libertatis ac iuris dicamus immunitatẽ propriã eſſe locorum ſacrorum ac religioſorũ, libertatẽ verò perſonarũ in ipſis perſonis, iuris verò nomine cõprehẽdatur quidquid bonorũ ad prædictas eccleſiaſticas perſonas & loca pertinẽt, ſiue ſint bona ſtabilia, ſiue mobilia, & ſe mouẽtia, ſiue fructus, ſiue reditus, ſiue iura & actiones, & quęcũque alia his ſimilia, quo fit vt omnis illa pœnarũ varietas, ac multitudo quę ſacris canonibus Cõciliorũ generaliũ decretis & Romanorũ præcedẽtiũ Pontificũ conſtitutionibus cõtra omnia & ſingula prędicta tria delicta ſparſim cõſtituta eſt cõtra violatores libertatis, cõtra violatores iuris, cõtra violatores cuiuſcũque generis immunitatis eccleſiaſticę, ſit per præsẽtẽ conſtitutionem cõtra eius trãſgreſſores conceruatos ſimul in vnũ, vt quiſquis præter &

contra

cõtra eiuſdem cõſtitutionis tenorẽ attentare præſumpſerit, eas omnes ſimul incurrat.

5. Quoniã autẽ Põtifex in hac pœnarũ declaratione ſe reſtringit ad pœnas promulgatas per ſacros canones, Cõciliorũ decreta, & prędeceſſorũ cõſtitutiones, cõſeques eſt nõ omnes pœnas quoquo modo latas contra eoſdẽ violatores libertatis, iuris atque immunitatis eccleſiaſticę pertinere ad trãſgreſſores pręſẽtis cõſtitutionis. non enim pertinent ad eos pœnæ, ſi quæ ſunt promulgatæ contra illos per regulas cancellariæ, quæ ad nullum prædictorum generum pertinẽt, neque pœnę promulgatæ in annuali proceſſu curiæ, qui ex eo quod in die cœnęDomini promulgare conſueuit, bullaque plũbea ſignari bulla cœnæ Domini vulgo appellatur. quãuis enim doctor Nauar. vir alioqui inſignis in Manuali lat. *capite* 27. putet eas ſentẽtias iuris eſſe, proprerea quòd moriẽte auctore non expirent, ſed vſque ad nouos durẽt proceſſus, quoniã tamẽ neque perpetuã habẽt durationẽ, & per ſolã noui proceſſus publicationẽ abſque vlla reuocatione expirãt, iurisnaturã nõ habẽt nõ poſsũt Apoſtolicę cõſtitutiones, neque verò Apoſtolici canones nuncupari, & quaſi in medio quodã genere poſitę inter ius & hominis ſẽtẽtiã à veri iuris ratione deficiũt: vnde neque ad perpetuã, ſed ad futurã rei memoriã inſcribũtur, hinc quãuis ſententia excõmunicationis lata ſit in bulla cœnæ Domini cõtra faciẽtes ſtatuta, contra libertatẽ eccleſiaſticã, & contra laicos trahẽtes perſonas eccleſiaſticas ad ſua tribunalia, nec non & cõtra occupantes bona Eccleſiarum, ac pleræque aliæ excommunicationes ad ſupradicta tria delictorũ genera pertinẽtes: nulla tamen earum ex vi præſentis §. pertinet ad tranſgreſſores præſentis cõſtitutionis. Neque verò pœnæ latæ per Concilia prouincialia, vel ſynodalia, ad hos pertinẽt, etiamſi verã legis naturam habeãt, niſi expreſsè fuerint vel per generalia Concilia, vel per ſacros canones approbata, aut niſi de violatoribus huius immunitatis expreſsè ſtatuant, tũc enim eos ligant qui illos canones trãſgrediũtur, cuiuſmodi ſunt textus *in c. nullus clericorum*, ex Concilio prouinciali Ilerdenſi *in can. definiuit*, ex Concilio Toletano prouinciali XII. & *in can. conſtituimus*, ex Concilio proninciali Aureliano primo relato inter ſacros canones decreti 17.q.4. quas pœnas prouincialium Conciliorum inter ſacros canones nõ relatorũ in illis ipſis prouinciis, vbi vim habẽt ſuam, nõ incurrũt tranſgreſſores pręſentis cõſtitutionis, niſi eã tranſgrediãtur in eo quod eſt in dictis Cõciliis expreſſum, quod cõmuniter eſt in eos qui per vim extrahunt confugas de Eccleſiis, in eóſque contra iura immunitatis animaduertunt.

6. Quæres de pœnis tẽporalibus, ſeu corporalibus, hoc eſt, de pœna læſæ maieſtatis vltimi ſupplicij, atque vt regię ſeueritatis ſẽtẽtia puniãtur. Et ratio dubitãdi oritur ex eo quòd licèt pœna læſæ maieſtatis & vltimi ſupplicij nõ per ſacros canones, ſed per ciuiles leges ſint cõſtitutę, tamẽ & ipſę ciuiles leges immunitatis sũt ab Eccleſia canonibus approbatę, & in ſpecie text. *in can. definiuit* 17.q. 4. cũ iubet violatorẽ immunitatis ſeueritatis regiæ ſẽtentia puniri, videtur illas ipſas ciuili iure latas pœnas probare mortis, quas inferre ipſa Eccleſia nõ conſueuit. Reſpondeo nihil obſtare ſi dicamus etiam has ipſas pœnas innouari incurrendas, nõ tamen per Eccleſiam, ſed per ſecularẽ curiam exequendas.

Poſtne

Digitized by Google

7. Poſtremò aduertendum eſt ſi quę pœnæ impoſterum per ſequentes Romanos Pontifices, aut per generalium Conciliorum decreta conſtituantur contra violatores libertatis, iuriſque eccleſiaſtici, aut etiam contra violatores aliarum eccleſiaſticarum immunitatum, eas virtute præſentis conſtitutionis non intelligi declaratas, aut extenſas contra violatores huius immunitatis confugij, niſi de eis expreſsè diſponant, quoniam Pontifex ſe hoc loco reſtringit ad pœnas contra hos promulgatas iam, non autem ad eas quæ in poſterum ſunt promulgandæ.

An pœna contra violatores libertatis, iuris, atque immunitatis eccleſiaſticæ hac conſtitutione declaratæ contra tranſgreſſores præſentis conſtitutionis intelligendæ ſint de latis contra violatores libertatis iuris, & immunitatis vniuerſalis tantùm, an etiam particularis.

CAPVT III.

1. CONSTAT pænè apud omnes alias eſſe vniuerſales libertates, iura, immunitates, quæ vniuersè perſonis eccleſiaſticis, rebúſque ac bonis Eccleſiarum, ipsíſque vniuersè Eccleſiis per Romanos Pontifices conceſſę ſunt, alias particulares, quæ certis perſonis, earúmve bonis aut particularibus Eccleſiis ſunt tributę, puta ordini Fràciſcanorũ, Monachis S. Benedicti, aut alteri cuipiā ſiue ordini, ſiue Eccleſiæ, ſiue conuentui. Atque adeò alias interdum pœnas conſtitutas eſſe in vniuerſalium, alias in particulatium priuilegiorum tranſgreſſores.

Caietanus *in ſumma in v. Immunitatis violatio*, multas recenſet vniuerſales Eccleſiarum immunitates, quibus nonnullæ aliæ addi poſſunt. Prima ne ſecularia placita, proceſſúsve iudiciales in eis fiant, néve ſẽtentiæ in cauſa præſertim ſanguinis proferantur. Secunda ne conclamationes, ac ſtrepitus populares, tertia ne ſeditiones, quarta ne impetus, quinta ne publica parlamenta, ſexta ne conuocationes vniuerſitatum, ſeptima ne nundinarũ negotiationes, octaua ne in eis ſupellectilia reponantur, nona ne recipiantur in ea hoſpites, decima ne conuiuia, comeſſationéſque in eis celebrentur, vndecima ne vis illis vlla inferatur, cum effractione portarũ præſertim, duodecima ne quid inde aut furtiuè, aut violenter abſtrahatur, decimatertia ne quis confugientium ad eas aliàs quàm in caſibus conceſſis, & cum debitis requiſitis inuitus per vim, fraudem, dolum extrahatur. 2.

Libertates verò perſonarum eccleſiaſticarum, quæ præcisè ad perſonas pertinẽt, ſunt prima, ne eis violentæ manus per quempiam inferantur. Secunda ne ad laica tribunalia aut inuiti pertrahantur, aut ipſi ſponte accedant, & in eis conſentiant ſe cognoſci, aut cauſam ſuam dicant. Tertia à publicis muneribus reipublicæ laicæ. Quarta à grauaminibus tutoris, aut curatoris iuxta modum aliàs à nobis expoſitum. Quinta à muneribus oneroſis, ac ſordidis calcis, cloacæ, ab angariis, perangariis, & ſimilibus. 3.

Perſonarum, ſiue etiam Eccleſiarum 4.

arum ſimul ac rerum ſine bonotum immunitates communes ſunt. Prima vt bona omnia tam Eccleſiarũ, quàm perſonarum eccleſiaſticarum libera ſint ab omni vectigali, onereque reali, gabella, tallia, quota, decima, pedagio, guidagio, ceteríſque ſimilibus perſoluendis, niſi aut antequam prædia ad Eccleſias, perſonáſque eccleſiaſticas peruenirent, erant obligata, & in mobilibus, niſi negociationis cauſa ferantur. Secunda vt neque pro neceſſitatibus communibus poſſint clerici contribuere, niſi præuio Epiſcopi cum clero præcedente conſilio, & Apoſtolicæ ſedis antecedente conſenſu. Tertia vt neque recipi poſſint à ſponte ſoluentibus. Quarta vt bona Eccleſiarum non poſſint pro alienis debitis obligari.

5. Iura demum eccleſiaſtica immunia ſunt ab omni præiudicio illis per ſeculares Principum leges & vniuerſitatum ſtatuta inferendo, nã & leges etiam imperiales, quæ ſacro canonico iuri aduerſantur, nullam vim habent, & per ſacros canones, aut correcti ſunt, aut vis omnis obligandi illis ſublata eſt, & ſtatuta contra libertatem eccleſiaſticam facta, non modò nulla, & inualida ſunt, ſed tenentur ſtatutarij de libris communitatis ea delere, & ſtatuta quæuis alia contra ſacros canones iniqua, & nulla ſunt, & nullius roboris ac momenti. Iura demum Eccleſiarum, & eccleſiaſticarum perſonarum integra, illæſa, intacta conſeruanda ſunt, & quidquid contra ea fit, iura Eccleſiarum lædere cenſendum eſt.

6. Particulares verò libertates perſonarum ſunt, quæ ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus conceſſa sũt *in cap. felicis, de pœnis lib. 6.* vel certè particulares pœnæ in offendentes ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, non autem generales in quemuis offendentem quamcunque perſonam eccleſiaſticam. Religioſis mendicantibus conceſſa eſt libertas non modò à foro laico, vt cæteris clericis vniuerſis, ſed & ab omni foro eccleſiaſtico Epiſcoporum & aliorum quorumcunque, præterquam ſuorum regularium prælatorum. Ciſtercienſibus ſpecialis immunitas conceſſa eſt capitulo *cum ordinem, de reſcript.* & noſtræ Societati conceſſa eſt immunitas à decimis etiam papalibus.

Eſt ergo communis doctorum ſententia, quoties libertatis, atque immunitatis eccleſiaſticæ mentio fit, ſimpliciter, & abſolutè de libertate, atque immunitate generali tantùm intelligendum eſſe, non de particularibus aut libertatibus, aut immunitatibus. Ita tenet expreſsè Innocentius *in c. nouerit, de ſententia excom.* & ibi Panormitanus, Bartol. *in auth. caſſa. Cod. de ſacroſanctis Eccleſiis.* & ibi Baldus. Lapus *allegat. 29.* quæ incipit, *an conſtitutio.* Nauar. *cap. 27. n. 118.* Caietanus vbi ſuprà in *v. Immunitatis violatio.* qui pænè omnes licèt loquantur de ſtatutis contra libertatem eccleſiaſticam, vt illa dicantur huiuſmodi, quæ libertati vniuerſali aduerſantur, propter identitatem tamen rationis idem eſt omnino dicendum de quauis alia violatione eccleſiaſticæ libertatis, eiúſque pœnis, vt in materia odioſa ac pœnali intelligamus ſolùm de violatione libertatis vniuerſalis. Quo fit licèt is, qui inſequitur læditque ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalem, violet libertatem eccleſiaſti- 7.

cam illi ordini ſpecialiter cõceſſam, incurrátque pœnas conſtitutas in cap. *felicis, de pœnis.* quia tamen illæ pœnæ non ſunt contra violatores immunitatis eccleſiaſticæ vniuerſalis, ideo ſi quis violet præſentem conſtitutionem, nõ incurreret prædictas pœnas, neque vllas alias pœnas conſtitutas contra violatores libertatis, iuris atque immunitatis eccleſiaſticæ cuipiam ordini mendicantium, vel non mendicantium religioſorum conceſſæ, etiamſi omnibus mendicantibus ordinibus, vel toti ordini regularium ſub illis pœnis conceſſa eſſet, quia hoc ipſo quòd ad regulares ſe reſtringit iam non eſt vniuerſalis, ſed particularis immunitas.

An omnes pœnæ tã comminatoriæ, quàm latæ ſententiæ conſtitutæ contra violatores libertatis, iuris atque immunitatis eccleſiaſticæ virtute præſẽtis clauſulæ intelligẽdæ ſint latæ ſentẽtiæ cõtra violatores huius conſtitutionis.

CAPVT IV.

1. OCCASIONEM huic diſputationi præbent illa verba §. 10. præſentis conſtitutionis, quæ initio capitis ſecũdi in hoc ipſo octauo libro retulimus, quibus declarat Pontifex eos qui præter aut cõtra præſentis conſtitutionis tenorem attentare præſumpſerit, ipſo facto incurrere eaſdẽ cẽſuras & pœnas; quę cõtra libertatis, iuris, atque immunitatis eccleſiaſticæ violatores per ſacros canones, &c. ſunt promulgatæ. quibus verbis clarè apparet pœnas omnes in iure promulgatas contra illa tria genera delictorum incurri ipſo facto, eo ipſo quòd tranſgredi præſentem conſtitutionem præſumpſerit. At in iure cõtra violatores libertatis, iuris, atque immunitatis eccleſiaſticæ ſunt promulgatæ pœnæ non modò latæ ſententiæ, ſed ferendæ: ergo omnes tam latæ, quàm ferendæ ſententiæ incurruntur ipſo facto ab eo qui præſentem tranſgrediuntur conſtitutionem, incurrere autem ipſo facto eſt latæ ſolùm ſententiæ, non ferendæ: omnes ergo pœnæ in iure tam latæ, quàm ferendæ ſententiæ ſunt latæ ſententiæ contra huiuſmodi conſtitutionis tranſgreſſores.

Contrà verò videtur ſolùm de pœnis latæ ſententiæ loqui. Ait enim incurrere omnes cenſuras & pœnas, quæ contra violatores libertatis, iuris & immunitatis eccleſiaſticę sũt promulgatæ; promulgari verò videtur de latis ſententiis dici, non de ferendis; de ferendis enim comminari potius dicimus, quàm promulgari. 2.

Si priorem ſententiam ſequimur, periculum eſt ne ampliemus pœnas, ſi poſteriorem, ne reſtringamus, & quamuis tutius ſit reſtringere in materia odioſa quàm ampliare, præſertim ne cenſuras & pœnas, quæ in iure contra prædicta tria delicta ſunt comminatoriæ, contra hos de quibus loquimur latæ ſententiæ, omnes eſſe dicamus, vt ſi alterutram prædictarum ſententiarum ſequi neceſſe ſit, nullo modo priorem illam, ſed hanc poſteriorem ſequendam putem. 3.

Occurrit autem hæc diligentiùs ponderanti media quædam via, fortaſſis etiam verior, vt dicamus vtraſque pœnas & latas & in iure ferendas contra hos decerni. latas quidem, vt latas & ipſo facto incur- 4.

incurrendas tanquam latas, ferendas verò tanquã comminatorias, & ipſo facto incurrendas tanquã cõminatorias. vt ſit ſenſus, ipſo facto incurrant omnes iuris pœnas tales quales in iure habentur; vt latis quidem eo ipſo ſubiaceant, ferendę verò eo ipſo cõtra eos ferri poſſint. ac certè pœnas in iure comminatorias non fieri latas virtute dictæ clauſulæ, probatur primò, cùm ſit materia odioſa, debuiſſet adeò claris verbis explicari, vt nulla appareret probabilis cauſa dubitandi, quod tamen ſecus factum eſt, vix enim per vim poſſunt verba ad hũc ſenſum trahi. Secundò, quia ſi hoc modo intelligeremus periculum eſſe ne ampliaremus pœnas, quas ſecundùm iuris regulas reſtringere tenemur. Ampliaremus autem ſi ſic diceremus, quia ſunt in iure, exempli gratia, duæ excommunicationes latæ, & duæ cõminatoræ, diceremus tranſgreſſorem huius conſtitutionis incurrere quatuor excommunicationes latas. Ad argumentum huius ſententiæ reſpondeo concedendo priorem conſequentiam incurri omnes ſententias tam latas, quàm ferendas; cùm autem poſtea ſubſumitur incurrere ipſo facto, eſt ſolùm ſententiæ latæ; nego. Cùm enim ſermo eſt de multis cenſuris, ac pœnis, non modò latis, ſed etiam ferendis, tunc incurrere ipſo facto vtraſque complectitur tales quales ſunt.

5. Cùm autem de vna ſola pœna dicitur incurri ipſo facto, tunc omnes intelligendæ ſunt latæ: vt ſi contra violatores libertatis, iuris atque immunitatis eccleſiaſticæ cenſuræ ac pœnæ in iure promulgatæ omnes eſſent latæ ſententiæ, tunc neceſſariò fatendum eſſet omnes virtute horum verborum incurri tanquam latas à quouis tranſgreſſore præſentis conſtitutionis. Quoniam autem aliæ ſunt latæ ſententiæ, aliæ ferendæ, ideo omnes quidem incurruntur tales, vt dixi, quales ſunt.

6. Poſteriorem ſententiam tanquam probabilem non opus eſt refellere, cùm præſertim parũ, aut nihil in re diſtet à ſentẽtia illa media quam nos poſuimus, ſitque in iudicis poteſtate ſiue per eas quæ in iure ſunt comminatoriæ, ſiue per alias quas magis expedire iudicauerit compellere tranſgreſſorem huius conſtitutionis ad eam ſeruandam.

De cenſuris ac pœnis in iure latis contra violatores libertatis, iuris & immunitatis eccleſiaſticæ, quas incurrunt tranſgreſſores huius conſtitutionis.

CAPVT V.

NON eſt mentis noſtræ omnes omnino cenſuras & pœnas etiam latæ ſententiæ adeò ſeriò diligentérque perquirere, vt profiteamur nullã nos ſubterfugiſſe. Sed cùm in id incubuerimus, id aſſequemur, vt magis præcipuas, & quæ vſu receptæ ſunt, adducamus.

1. Prima excommunicatio latæ ſententiæ in eos qui editis ſtatutis libertatem eccleſiaſticam violant, *cap. nouerint, de ſententia excommunicationis.* ea excommunicatione ligantur non modò ſtatutarij ipſi, ſcriptoréſque ſtatu-

torum huiuſmodi, ſed etiam quicunque fecerint ea obſeruari, rurſúmque qui obſeruari fecerint cõſuetudines eidem eccleſiaſticæ libertati contrarias, nec non & poteſtates, Conſules, Rectores, Conſiliarióſque locorum vbi ea ſtatuta edita fuerint, vel ſeruata, ac demum omnes qui ſecundùm ea iudicauerint, ſeu ab aliis iudicata in publicam formam redegerint, ſcripſerintque.

2. Cum hac diſpoſitione iungenda eſt alia diſpoſitio, quæ habetur *in cap. grauem, de ſententia excõmunicationis*, vt egregiè monet Panormitanus *in d. cap. nouerit n.* 2. dicens has duas theorias ſimul eſſe iungendas, vbi contra quoſdam ſtatutarios Piſanos eſt ſermo. electi enim ab illa Republica ad facienda ſtatuta ſtatui eiuſdem reipublicæ vtilia duo inter alia ſtatuta ediderunt eccleſiaſticæ libertati contraria. Alterũ fuit, vt ſiquis ſiue clericus, ſiue laicus illius Piſani diſtrictus ad iudicem quemcunque eccleſiaſticũ litteras ab Apoſtolica ſede impetraret, is in mille ſolidis niſi eiſdem literis renunciaret, condamnaretur, ac redditus ſuarum poſſeſſiónum non redderentur eidem, neque eius agri excolerentur, ac ſubiaceat baſſino poteſtatis. Alterum ſtatutũ fuit vt clerici ſuis ſumptibus caſtrũ ripæ fractæ facerent cuſtodiri, quòd ſi renuerent, poteſtas ciuitatis cõtra eos procedere teneatur. Quæ duo ſtatuta planè ſchiſmatica eſſe videntur, cùm priore negetur recurſus ad ſedem Apoſtolicam, poſteriore iuriſdictio in clericos poteſtati ciuitatis laico homini tribuatur, Pontifex non in ſolos ſtatutarios animaduertit, ſed in omnes cõſiliarios & officiales ciuitatis prædictæ, mandátque Epiſcopo Senenſi vt in Cõſiliarios quidem & officiales, niſi ſtatuta illa de ſuis capitularibus deleri fecerint, & idoneè cauerint, quòd ſimilia de cætero nõ attentabunt, excõmunicationis ſententiam promulget, ſtatutarios verò nunciet fore priuatos feudis omnibus, quæ ab Eccleſia tenent, atque hæc ibi expreſsè ſtatuuntur. Dubitant Doctores circa illa verba, *excommunicationis ſententiam promulges*, iubeátne Pontifex excommunicare illos, an ſolùm promulgare, ſeu publicè nuntiare excommunicatos. Cùm enim conſtet ex cap. *nouerint*, hos eſſe ipſo facto excommunicatos, videtur potiùs pertinere ad declarationem, ſeu denunciationem illius excommunicationis. Alij poſt gloſſam putanr excommunicatos à iure iuberi excommunicari etiam ab homine ad maiorem terrorem, atque vt multiplicato vinculo excommunicationum maior afferatur difficultas obtinendæ abſolutionis. At forte verius eſt quod nos tetigimus, ſupponi ſtatutarios excõmunicatos in cap. *nouerint*, ideoque mãdari excõmunicari cõſiliarios & officiales nõ ſimpliciter, ſed niſi ſtatuta deleuerint, in ſtatutarios verò ferri ſententiã priuationis omnium bonorũ, quæ ab Eccleſia tenent in feudum, quæ, vt notat ibi Panormitanus, eo ipſo incurritur vt ſtatutarij faciẽtes ſtatuta cõtra eccleſiaſticã libertatem, eo ipſo ſint priuati feudis Eccleſiæ.

Secunda pœna, & hæc eſt altera pœna temporalis quæ virtute præſentis conſtitutionis virtutem habet in iis qui attentare quidpiam præſumunt contra præſentem conſtitutionem, quòd ſi habent feuda Eccleſiæ, eo ipſo priuati ſunt illis. 3.

Tertia

4. Tertia pœna eſt excommunicationis etiam latæ ſententiæ *in c. quoniam, de immunitate Eccleſiarum*, contra temporales dominos, Balliuos, ac iudices ſeculares, qui eos qui in ſuis terris litteras ab Apoſtolica ſede impetrant, vel ad eccleſiaſticos iudices recurrunt, & in foro eccleſiaſtico litigare volunt ſuper cauſis & negotiis de iure, vel antiqua conſuetudine ratione perſonarum, vel rerum ad forum eccleſiaſticum pertinentibus, compellunt, vel compelli faciunt, vel procurant ad deſiſtendum, vel etiam ad litigandum in foro ſeculari, ſiue id faciant per capturam ipſorum iudicum eccleſiaſticorum, ſiue perſonarum litteras impetrantium, ſiue perſonarum litigare volentium, ſeu propinquorum eorumdem, ſeu reorum ipſorum, ſeu Eccleſiarum ad eos pertinentium, ſiue aliis quibuſcunque modis compellant.

5. Deinde eadem excommunicatio latæ ſententiæ fertur in eos qui impediunt ne ij qui querelantur corã iudicibus eccleſiaſticis, ſiue ordinariis, ſiue delegatis ſuper cauſſis ſuprà dictis, poſſint ſuam iuſtitiam obtinere, & contra dantes ad prædicta omnia & ſingula facienda auxilium, conſilium ſeu fauorem. A qua ſententia abſolui non poſſint niſi tam iudicibus, quorum cognitio fuerit impedita, vel iuriſdictio vſurpata, quã parti quę in ſui iuris proſequutione turbata fuit, de iniuria, damnis, expenſis, & intereſſe priùs ſatiſfecerint. Hanc ſententiam itã incurrunt tranſgreſſores præſentis conſtitutionis, vt ſi Epiſcopi cognitionem impediuerint, vel perſonam ab eo deputatam capi fecerint, vel reum, nihilominus abſolui non poſſint, niſi hoc quo expreſſum eſt modo in his omnibus ſatisfecerint.

Quarta pœna excommunicationis latæ ſententiæ lata per Gregorium X. *in cap. vnico, de his quæ vi metúſve cauſa, lib. 6.* quo loco in eos qui illos à quibus excommunicati, ſuſpenſi & interdicti fuere, cogunt ad abſoluendum, ita ſeuerè animaduertit Pontifex vt non modò ſtatuat prædictam vi, metúve extortam abſolutionem, nullius eſſe roboris vel momenti, ſed illos ipſos qui abſolutionem ſeu relaxationem huiuſmodi vi aut metu extorſerint, excommunicat, vúltque excommunicationis ſententiæ ſubiacere. 6.

Quinta pœna excommunicationis latæ ſententiæ *cap. quicunque, de ſententia excommunicationis lib. 6.* vbi excommunicantur quicunque dederint licentiam alium occidendi, capiendi, ſeu aliàs in perſonis aut bonis ſuis aut ſuorum grauandi eos qui protulerunt ſententiam excommunicationis, ſuſpenſionis, ſeu interdicti in Reges, Principes, Barones, Nobiles, Balliuos, vel quoſlibet eorum miniſtros, aut in quoſcunque alios. Item quicunque eandem licentiam dederint prædicta faciendi in eos, quorum occaſione prædictæ ſententiæ ſunt prolatæ, vel eos qui eaſdem ſententias obſeruant, & in eos qui taliter excommunicatis cõmunicare recuſant, niſi re adhuc integra prædictam licentiam reuocauerint. Quòd ſi res non eſt amplius integra, ſed exequutioni mãdata fuit, diſtinguendum eſt, aut enim is cui licentia data eſt proceſſit iam contra perſonas, & ſic eo ipſo ſunt excommunicati, qui licentiam dederunt, aut proceſſit ſolùm ad captionem bonorum, incurrunt excommunicationem qui licentiam dedere, niſi 7.

infra octo dies à die captionis numerandos bona ipſa fuerint reſtituta,aut ſatisfactio pro ipſis impenſa eidem excommunicationi latæ ſententiæ ſubiacent,qui auſi fuerint vel prædicta licentia ſibi data vti , vel aliquid prædictorum,ad quæ licentia prohibita fuit,motu proprio cõmittere. Addit demum Pontifex ſi in eadem excommunicatione permanſerint per duos menſes,ex tunc non poſſint niſi per ſedem Apoſtolicam abſolui.hoc loco illud eſt obſeruandum, cùm virtute præſentis conſtitutionis & §.10. dicitur is, qui hanc tranſgredi præſumit præſentem cõſtitutionem incurrere hanc pœnam, dicendum eſſe incurrere illam in ſua reſeruatione , ſi per duos menſes in excommunicatione perſeuerat,quos numerabimus à die quo conſtitutionem ipſam tranſgreſſus excommunicationem incurrit.

8. Sexta pœna excommunicationis eſt etiam latæ ſententiæ in exigentes à clericis,aut Eccleſiis onera,pedagia , guidagia pro rebus ipſis,aut pro perſonis,ſiue exigant ſuo nomine,ſiue alieno,ſiue per ſe,ſiue per alium , aut ad ea perſoluenda compellant. Si enim ſint perſonæ ſingulares, excommunicationis , ſi verò collegium,ſiue vniuerſitas ciuitatis, caſtri, aut loci,ipſa ciuitas,caſtrum, locus interdicti ſententiam incurrat ipſo facto,nec aut ab excommunicatione abſolui , nec interdictum huiuſmodi relaxari poſſe , donec & exacta plenariè reſtituerint , & de tranſgreſſione ſatisfecerint competenter habetur *in cap. quamquam, de cenſibus lib.6.*

9. Similis excommunicatio habetur *in cap. non minus , de immunitate Eccleſ.* in Conſules , Scabinos, Rectoréſve ciuitatis, qui angarias & onera imponunt clericis & Eccleſiis , ſed hæc poſterior excommunicatio nó ipſo facto incurritur , ſed niſi admoniti deſiſtere voluerint , includitque tam ipſos Conſules , Rectoréſque ciuitatum, quàm eorum fautores , & abſolutio danda eis non eſt , donec ſatisfecerint competenter.

10. Aucta præterea pœna eſt aduersùs eoſdé Conſules & Rectores *in capitulo aduersùs , de immunitate Eccleſiæ,* vt ſententiæ per eos latæ,vel conſtitutiones ab eis editæ, vel ab aliis de eorum mandato,ita ſint inanes atque irritæ , vt nullo poſſint tempore conualeſcere.

11. Rurſum , quoniam fraus , & dolus nemini patrocinari debet , adiecit Pontifex in dicto cap. *aduerſus,* ſiquis dictorum conſulum,& rectorum ciuitatis,caſtri , aut loci per totum regiminis tempus ſuſtineat excommunicationem , eo elapſo tam ipſum teneri ad ſatisfactionem prædictam, quàm eius ſucceſſorem, qui ſucceſſor, ſi intra menſem à die ſuſcepti regiminis numerandum , non ſatisfecerit, eamdem omnino excõmúnicationem incurrat , in eáque maneat, tam ipſe , quàm eius præceſſor , donec ipſe ſatisfecerit competenter.

12. Hoc loco obſeruandum eodem interdicto ligari communitatem, quæ contra præſentem conſtitutionem attentare præſumpſerit , abſolutionem præterea dari non poſſe, niſi poſt datam competentem ſatisfactionem , & ſi officialis non reſtituat captum in Eccleſia tempore ſui officij , tranſire hanc obligationem reſtituendi in eumdem ſucceſſorem , qui niſi id faciat intra menſem , eamdem excommunicationem incurrat , maneántque ambo.

bo excommunicati, donec is reſtitu-
at captum.

13. Septima, excommunicatio latę
ſententiæ in dominos temporales,
qui vt clericos ad ſolutionẽ gabella-
rũ cogant, prohibẽt ſuis ſubditis, ne
clericis, eccleſiaſticiſque perſonis,
aut communia præſtent obſequia, e-
xempli gratia, ne eis bladum, ſeu
frumentum molant, coquant panes,
& ſimilia, néve aut vendant res ad
vſum vitæ pertinentes, puta cibum,
aut veſtitum, aut emant ab eiſdem.
habetur *in capitulo eos, de immun. Ec-
cleſ.*

14. Octaua, excommunicatio latæ
ſententiæ in quoſcumque, ſiue cle-
ricos, ſiue laicos, quacumque digni-
tate præfulgeant, etiam imperiali,
aut regali, qui alicnius Eccleſiæ, ſeu
cuiuſuis ſecularis, ſeu regularis be-
neficij, montium pietatis, aliorúm-
que piorum locorũ, iuriſdictiones,
bona, cenſus, iura etiam feudalia,
& emphyteotica, fructus, emolumẽ-
ta, ſeu quaſcumque obuentiones,
quæ in miniſtrorum, ac pauperum
neceſſitates conuerti debent, per ſe,
vel per alios, vi, aut timore incuſſo,
ſeu etiam per ſuppoſitas perſonas
clericorum, aut laicorum, ſeu qua-
cumque arte, aut quæſito colore in
proprios vſus conuertere, illóſque
vſurpare præſumpſerint, ſeu impe-
dire, ne ab iis ad quos pertinent, per-
cipiantur. In qua excommunicatio-
ne permaneant, quouſque iuriſdi-
ctiones, bona, res, iura, fructus, &
redditus, quos occupauerit, vel qui
ad eum quomodocumque, etiam ex
donatione ſuppoſitæ perſonæ per-
uenerint, Eccleſiæ eiúſque admini-
ſtratori ſiue beneficiato, integrè
reſtituerint, ac deinde à Roma-
no Pontifice abſolutionem obti-
nuerint.

Quòd ſi eiuſdem Eccleſiæ patro- 15.
nus fuerit, etiam iure patronatus
priuatus exiſtat; clericus verò, qui ne-
fandæ huius fraudis, ac vſurpatio-
nis fabricator, ſeu cõſentiens fuerit,
& eiſdẽ ſubiaceat pœnis, & quibuſ-
cumque beneficiis ſit priuatus. & ad
quęcumque alia beneficia inhabilis,
& à ſuorum exequutione ordinum,
etiam poſt integram ſatisfactionem,
& abſolutionẽ, ſui ordinarij arbitrio
ſuſpendatur. habetur in Cõcil. Trid.
ſeſſ. 22. *c.* 11.

Hoc loco aduertendum eſt hanc 16.
excommunicationem, & priuatio-
nem, cæteráſque pœnas eſſe latæ
ſententiæ, præter vltimam, quæ ar-
bitrio Epiſcopi ferenda eſt. Quoad
ſuſpenſionem ordinum, itémque ex-
communicationis abſolutionem eſ-
ſe Apoſtolicæ ſedi reſeruatam, quo
pacto reſeruatam etiam eſſe puto, ſi
per tranſgreſſionem præſentis con-
ſtitutionis incurratur.

Sed & *in can. attendendum* 17. q. 4. 17.
triplex pœna conſtituitur in eos, qui
prædia ſecretorum cæleſtium vſi-
bus dedicata in ea irruentes vexant.
Primò cõſtituuntur pœnæ aliàs ſta-
tutæ contra ſacrilegos, de qui-
bus multi extant canones 12. *q.*
2. *can.* 10. Præſertim *can. nul-
li liceat. can. quicumque, & can.
prædia, & ſequentibus*, inter quas
in dicto can. quicumque, ponitur
excommunicatio latæ ſententiæ.
Secundò, pœna perpetuæ infa-
miæ. Tertiò perpetui carceris, aut
exilij perpetuæ deportationis.

Vltima excommunicatio latæ 18.
ſententiæ fertur in incendiarios
Eccleſiarum, eóſque qui Eccle-
ſias violenter frangunt, eáſque
ſpoliant, quæ ſedi Apoſtolicæ reſer-
uata

nata eſt. *c. tua nos, de ſententia excommunicationis. & c. conqueſti, eodem tit. & c. literas, de raptorib.* Sed reſeruatio videtur ſolùm habere locum, ſi fuerint per Eccleſiam publicati. per idem capitulum *tua nos.*

19. Sunt præterea nonnullæ excommunicationes comminatoriæ, ſeu ferendæ in violatores libertatis, iuris, & munitionis eccleſiaſticæ, quibus ſciens, & volens ſuperſedeo, quoniam tam multæ coacernatæ ſunt latæ ſententiæ in tranſgreſſores præſentis conſtitutionis, & ſi qua ad maiorem terrorem ferenda ſit, ſatis erit vna, neque multas decet ſimul ferri.

20. Sunt præterea, & temporales pœnæ, ſiue pecuniariæ, quas, quoniam in vſu iam non ſunt, ſilentio prætereo.

21. Illos moneo, qui præſētis cōſtitutionis träſgreſſione pœnas incurrūt, vt quãdo abſolui poſtulant, ad ſummū Pontificē recurrant, propter excommunicationes illi reſeruatas, vtque memores ſint abſolutionem petere non ab vna ſolùm excommunicatione, ſed ab omnibus illis, quas virtute dictę conſtitutionis ac §. eius decimi incurrerunt latas contra violatores libertatis iuris, atque immunitatis eccleſiaſticæ.

22. Secundò moneo cùm tranſgreſſio pręſentis conſtitutionis communiret publicè committatur, & cōſequenter reus, qui in hoc deliquerit, habendus ſit pro excommunicato in foro exteriori, non eſſe illi ſatis abſolutionem, quæ aut per bullam cruciatæ, aut quæ per mendicantium priuilegia datur in foro interiori conſcientiæ, quæ natura ſua occulta eſt, ſed neceſſariam eſſe in foro exteriori abſolutionem, vt poſſit liberè cum aliis communicare.

De quadam alia pœna iuris antiqui conſtituta Sacerdoti, ſiue œconomo Eccleſiæ, ad quam quis confugit, niſi acceptis ſacramentis impunitatis eum conſignaret.

CAPVT VI.

POENA eſt antiquis decreti canonibus *can. deficiunt*, ex Cōcil. Tolet. XII. in ſacerdotem illius Eccleſiæ conſtituta, ad quam aliquis confugerit, vt ſi iuxta priſcorum canonum inſtituta, ij qui eos repetunt ſacramenta reddiderint, hoc eſt, impunitatem iuramento promiſerint, & ſacerdos illius Eccleſiæ ab Eccleſiæ foribus non eos abſtraxerit, reddens nempe illos, tunc ſi contingat eos poſtea fugere, teneatur ſacerdos, aut illos conquiſitos reddere petentibus, aut damni exiſtimationem ſecundùm electionem Principis. 1.

Circa hanc pœnam dubium occurrit, in quo genere confugientium ad Eccleſiam locum habeat. ſolent enim tria genera perſonarū illuc confugere. Primum ſerui antiquiſſimum genus, & à quo immunitas ſumpſit exordium apud Ægyptios, vt ſuprà conſtitutum eſt *lib.* 1. quod genus apud Romanos frequētiſſimum fuit, & ad aſyla, & ad ſtatuas. Secundum genus obæratī, hoc eſt, debitores ciuiles. Tertium rei criminum, quorum eſt frequentior noſtra ætate ad Eccleſiam concurſus. Dubium eſt ergo, an hæc pœna locum habeat in quolibet horum genere perſonarum, ſi acceptis impunitatis ſacramentis ſacerdos Eccleſia 2.

eleſię confugā nō reſtituerit;neque verò deſunt rationes dubitandi. Habere enim locum in omni genere illud primum ſuadet, quòd textus ſimpliciter, & abſolutè de cōfugientibus ad Eccleſiam loquitur, neque ad certum vllum eorum genus ſeſe reſtringit: ergo nec nos reſtringere debemus. Secundò quia in omni illo genere præſtanda ſunt impunitatis ſacramenta, aliter reſtitui nequit; ergo vbi hæc præſtita fuerint, cùm ſit confuga de ſua impunitate ſecurus, id quod per Eccleſiæ impunitatem intendit, non eſt cur detractet exire, aut cur vlteriùs ab Eccleſia defendatur.

3. Contraria verò pars probari poteſt primò, quia omnis pœna ſupponit culpam, & tranſgreſſionem aliquam legis. At nullo iure præceptum eſt ſacerdoti Eccleſiæ, vt poſt accepta ſacramenta extrahat,conſignétque quoſcūque cuiuſcūque generis cōfugas, & ſi quod eſt de hac re pręceptū, ſolū eſt de reſtituendis ſeruis, ne domini fraudentur debitis eorum obſequiis. Secundò quia immunitas Eccleſiæ eſt non ſolùm, ne quis puniatur, ſed etiam ne extrahatur inuitus, quod ſaltem habet locum in reis criminum, quorum poteſt eſſe granior, & rationabilior timor, cùm agatur de eorum vita,ac membris,eúmque propter varias legiſtarum doctrinas non obſtantibus præſtitis ſacramentis alij dicant ab eodem qui impunitatem iurauit puniri poſſe, alij ſaltem ab alio iudice, qui illi non iurauit, & ob alias ſimiles doctrinas; præſertim verò, ſi quando quis non obſtantibus ſacramentis punitus fuiſſet. Tertiò videtur ipſamet pœna limitare textum, vt de illo particulari confugarum genere intelligatur, cuius fuga damnum patitur is, qui præſtitit ſacramenta. Quod damnum non videtur habere locū in debitore ciuili, cuius fuga non affert creditori vllum nouū damnum. Nam illum carceri mancipare non poterat, contra illius verò bona æquè procedere illo fugiente, atque præſente. Fuga etiam rei criminum non videtur damnum vllum inferre.

Reſpondeo ad quæſtionem, primò hanc pœnam maximè habere locum in ſeruo, ſi domino impunitatē iuranti reſtitutus non ſit. De hoc enim reſtituendo multi ſunt canones, qui etiam concedunt, vt ſi exire nolit, dominus eum poſt immunitatis ſacramenta præſtita per vim ſibi accipere poſſit. Quod idem intelligendum eſt de quouis ſubiecto artiſque qualiſcumque diſcipulo reſtituendo ſuo magiſtro. 4.

Secundò valde probabile eſſe non habere locum in reo criminum, qui ſemper poteſt ſibi grauiter timere, & damnum, quod ipſe timet, eſt grauiſſimum vitæ ac mēbrorum, aut grauis pœnæ corporalis, neque in hoc videtur habere locum ratio damni, & ſi damnum aliquod reſultat actori, non ex ipſa vi fugæ reſultat, ſed aliunde. Nam etiamſi redditus fuiſſet, & compoſuiſſet cum parte adhuc pro ſoluenda compoſitione, non poterat carcerari, imò poterat velle manere in Eccleſia pro debito, & interea fugere. 5.

Tertiò æquè probabile eſt non habere locum in obærato, ciuiliſque debitore, qui nulli nocet morando in Eccleſia;ſi enim pars concedat illi tempus ad ſoluendum,iurans non illum carcerate, nil no- 6.

cet parti, ſi velit in Eccleſia manere, ſed ſolùm ſibi: ergo ſacerdos non tenetur illum reddere, etſi ex Eccleſia fugiat, tantumdèm potuiſſet fugere egreſſus liber de Eccleſia. Solus ergo ſeruus eſt qui de iure tenetur, acceptis à domino ſacramentis exire, qui eo ipſo, quòd non exit, damnum affert domino, fraudãdo eũ debito ſeruitio; quíque ſi redditus fuiſſet, potuiſſet à domino cuſtodiri ne fugeret, quíque ſemel redditus, placato domino probabiliter non fugiſſet.

7. Ad primum argumentum reſpondeo, textum licèt videatur initio vniuersè de omnibus confugientibus ad Eccleſiam loqui, reſtringi tamen per verba ſequentia, vbi mentionem facit damni, quod in ſolis ſeruis locum habet, ſaltem ex vi fugæ de Eccleſia, atque ex eo, quòd ſacerdos illum non reſtituit.

8. Ad ſecundum non omnem, qui ſeruus ſit, teneri exire de Eccleſia, ſed eum tantùm, qui ſi non exeat & parti reſtituatur, damnũ illi affert, quod in ſolo ſeruo, vt dictum eſt, reperitur.

9. Secuudò dubitatur, quis ſit intelligendus Principis nomine, cùm dicitur, vt vel fugitiuum reſtituat, vel damnum compenſet ad electionem Principis. Palàm eſt enim non poſſe intelligi Principem ſecularem, qui ita ſimpliciter, & abſolutè Princeps vocari ſolet, quia non eſt legitimus iudex ſacerdotum. *can. denique d. 96.* His quibus humanis rebus, & non diuinis præeſſe permiſſum eſt quomodo de his per quos diuina miniſtrantur, iudicare præſumant, penitus ignoramus, inquit Nicolaus Papa in egregia Epiſtola, quam ſcribit ad Michaelem Imperatorem.

Reſpondet gloſſ. in dicto canone *definiuit*, in v. *Principis*, hoc nomine vel iudicẽ eccleſiaſticũ intelligendũ eſſe, vel principalis perſonæ, id eſt, actoris cuius intereſſe tangitur, vt ipſe eligat vtrum velit, ſeruúmne, an damnum. 10.

Tertiò dubitatur, quomodo poſſit habere locum hæc electio impoſſibilium; ſi enim ſeruus fugit de Eccleſia, vt ſupponitur, iam non eſt in poteſtate ſacerdotis illum reſtituere, etiamſi Princeps hoc eligat: ſolùm ergo petere poteſt damnũ ſibi compenſari, quod poſſibile eſt. 11.

Reſpondeo, quoniam facilè poſſet ſubeſſe fraus, & ſacerdos poſſet occultato ſeruo, dicere illum fugiſſe, facilè etiam poteſt ſcire, quò fugerit, ſaltem ſi diligenter illum quærat, ideo poni in electione, vt quandoquidem ſeruus poteſt eſſe valde vtilis domino, & valde aptus eius ſeruitio, ideo cogere poſſit ſacerdotem ad illum diligenter quærendum, & omnem refutare damni, vel pretij oblationem. Quòd ſi vel iam conſtet de fuga in remotas terras, præſertim infidelium, vel poſt diligentem inquiſitionem reperiri non potuerit, tunc ſatis erit damnum reſarcire. 12.

Quartò dubitatur, ad quódnam damnum ſit condemnandus ſacerdos ex hac ſerui fuga? Reſpondeo primò abſque dubio ad pretium ſerui perſoluendum, quod æſtimandum eſt maius, vel minus pro ætate ſerui, valetudine, & viribus corporis, & habilitate ad ſeruiendum. Deinde ſi dominus interea faciat aliquas maiores expenſas ad conducen 13.

ducen

ducendum famulum ita habilem ad ſeruiendum, vt erat ſeruus, & ad quæuis alia damna, quæ propter ſerui fugam patitur.

14. Quintò & vltimò dubitatur, an poſſit eſſe legitima cauſſa, quæ ſacerdotem excuſet ab hac pœna? Reſpondeo mihi valdè probabile eſſe excuſari, ſi conſtet aliàs dominum ſacraměta violaſſe. Tunc enim & ſeruus iuſtam cauſſam habebat non fidendi eius ſacramentis, & redire ad illum recuſandi, & ſacerdos æquè, aut magis iuſtam cauſſam habebat non ſtatim illum reddendi, aut quærendi ab eo maiorem aliquam pro ſerui impunitate cautionem, atque ideo puto ſi ita ſincerè res ſe habebant excuſari ab omni reſtitutione, fugámque imputandam potiùs ſæuitiæ, atque infidelitati ipſius domini, qui verberando, ſeruo præſtita ſacramenta violaſſet.

15. Hęc de hac materia ſcripſiſſe ſatis ſit, quæ in noſtra Sicilia, ac fortè in tota Italia parum neceſſaria erant, vbi pænè nullus eſt ſeruorū ad Eccleſias concurſus, & ſi quis eſt non cum tanto rigore ſeruatur, ſolent enim dominis impunitatem etiā abſque ſacramento promittentibus facilè reſtitui. Potiùs enim confugere ſerui ſolent ad dominorum amicos, & propinquos, præſertim verò religioſos, & clericos ad impetrandam veniam per amicitiam, quàm per Eccleſiam. ſicubi tamen adhuc ſeruorum hæc immunitas iuxta ſacros canones ſeruatur, illic quę dicta sūt, vſui eſſe poſſunt. Quæ ne quid in tantum prætermitteretur ſcribenda fuerunt.

Redeamus ad pœnas tranſgreſſorum præſentis conſtitutionis.

An pœnæ præſentis §. locum habeant ſolùm in laicos officiales ac miniſtros curiæ, an etiam contra partes priuata authoritate violantes immunitatem, & tranſgredi præſumentes hanc conſtitutionem.

CAPVT VII.

NON modò officiales, & miniſtros curiæ authoritatiuè, ſed priuatas etiā perſonas ex priuata ira, furoreque animi, aut propter priuatum intereſſe, poſſe tranſgredi præſentem conſtitutionem, & grauiter tranſgredi, ſiue percutiendo inimicum intra Eccleſiam, ad quā confugerit, aut etiam occidendo, ſiue eum de Eccleſia per vim extrahendo, & aliquando oculis cernimus, & ſacri canones narrant. Nam D. Auguſt. *in can. miror* 17. *q.* 4. reprehendit grauiter Bonifacium, qui quemdam fortè ſeruum ſuum, vt ibi notat gloſ. in initio, qui ad Eccleſiam confugerat, de Eccleſia per vim rapuit, quapropter illi præcipit, vt eumdem Eccleſiæ reſtituat illæſum, & pœnam imponit ne domus eiūs oblationes à clericis recipiantur, & ipſi ſit communione interdictum. Et Galaſius Papa *in can. frater, eadem cauſſa,* quæ probat Epiphanij ſententiam, qui Benenatum, & Maurum Beneuentanæ ciuitatis municipes indignos ſacra cōmunione iudicauit, eoſdémque ipſe iubet 1.

eo acceſſu Eccleſiarum prohiberi, quod quemdã eorũ curialẽ, qui ad Eccleſiam confugerat, captata ſacerdotis abſentia reluctantem, clamantémque violenter abſtraxerant. Ex his etiam apparet teneri priuatas perſonas, partéſque intereſſatas, atque offenſas ſeruare confugis immunitatem, ſi enim non ad id tenerentur, nec reprehendendi, nec puniendi erant. Adde quod Auguſt. priuatam hanc partis violentiam *can. cit.* vocat offenſam Dei in religionẽ, ruptionem muri fidei. Gelaſius verò Papa *dicto can. frater*, vocat plectibilem contumaciam, irruptionem temerariæ mentis, magnum facinus, ſacrilegium. Reuoca in memoriam confugij immunitatem ortam eſſe ex timore iræ priuatæ ſeruorum Aſſyrophanis illius Principis Ægyptij, vt eius iram deuitarent, ſicuti primo lib. oſtenſum eſt, ciuitates prætereа refugiorum, ad hanc præcipuè vitandam propinquorum occiſi iram à Deo inſtitutas eſſe. eadémque ratione Abulenſis à nobis eodem primo lib. relatus tuetur in omni republica benè inſtituta neceſſaria eſſe aliqua refugiorum loca ad ſaluandam multorum ciuium vitam, ne ab his, quos læſerint, eorúmve propinquis occidantur, quã rationem nos etiam eo loco probauimus. Sunt prætereа expreſſi canones, qui etiam priuatis perſonis prohibent extrahere quemquã de Eccleſia. nam *can. nullus clericorum* 17. *q.* 4. prohibetur ſpecialiter clericis, ne ſeruum ſuum, aut diſcipulum confugientem ad Eccleſiam extrahant, & *can. ſiquis contumax, dicta cauſſa, & quaſt.* vniuerſè prohibetur, ne quis ſeruum ſuum, vel quem ipſe perſequutus fuerit etiam non ſeruum, & quacumque ex cauſſa ſit perſequutus, nõ dico de Eccleſia, ſed ne de atrio quidem, & porticibus Eccleſiæ quomodolibet adhærentibus extrahat; quin & graues pœnæ in contra facientes conſtituuntur. In clericos quidem, vt donec dignè pœniteant, à loco, cui honorem non dederunt, id eſt, ab Eccleſia, vnde abſtraxerunt, ſegregentur, ſiue quòd interdicendi ſint ab ingreſſu illius Eccleſiæ, ſiue quòd ab eius beneficio ſuſpendantur. In quolibet verò vniuersè conſtituta pœna eſt, vt etiam Epiſcopo nongentos ſolidos componant, & pœnitentia publica iuſto Epiſcopi arbitrio multentur. Quòd ſi extrahere quempiam priuata authoritate prohibitum eſt, multo magis intelligendũ eſt prohibitũ in ipſa Eccleſia verberare, vulnerare, mutilare, necare, quod longè maioris temeritatis eſt atque irreuerentiæ. Vnde etiam *in cap. cùm pro cauſſa, de ſententia excommunicationis*, Archidiaconus Chabilonenſis Eccleſiæ, qui ſuccentorem traxiſſet verberando per clauſtrum, dicitur immunitatem eccleſiaſticã violaſſe, ac prætenditur, ſiue duplicem incurriſſe iuris excommunicationém, ſiuè fuiſſe ab Archiepiſcopo ex duplici cauſſa, violentæ nempe manuum iniectionis, & violatæ immunitatis, excommunicatus, nec de violata immunitate, ſed ſolùm de duplici excommunicatione fuit dubitatum. Vnde Pontifex reſpondet iudicibus delegatis ſupponendo violatam immunitatem, ſi conſtiterit ob duplicem cauſſam excommunicatum fuiſſe, ipſum tamquam excommunicatum cogant ſatisfacere Eccleſiæ, de qua re nos ſuprà diſputauimus

in

in hoc ipſo lib. c. 1. n. 14. & 21. & 22. Demum non pauci ſunt in iure canonico textus, qui non reſtringendo ſe ad curiæ miniſtros, eóſve, qui poteſtatem habent, ſed ſimpliciter, & abſolutè, imò etiam vniuerſaliter, cuiuis prohibent extrahere quemquam de Eccleſia, aut reſidentibus in ea quicquam nocibilitatis, damni, ſpolij eis inferre, aut eorum bonis, quæ ſecum ad Eccleſiam detulere. *can. id conſtituimus*, abſolutè prohibetur. *can.* verò *reum*, & *can. deficiunt*, expreſsè additum eſt, *nullus*, quod eſt nota vniuerſalis negatiuæ, omnem omnino excludens, vt nemini omnino liceat.

2. Hinc ſine dubio tenendum eſt ad hos non minus, quàm ad miniſtros curię ſecularis pertinere illas omnes cenſuras, & pœnas, quæ antiquo iure conſtitutæ ſunt contra violatores immunitatis confugij, de quibus dictum eſt à nobis *cap. 1. lib. huius octaui*, debereque niſi abſtractos Eccleſiæ, ex qua extraxerunt, reſtituant, per excommunicationem expelli.

3. Dubitari verò poteſt an pertineant ad eaſdē pœnæ in iure latæ cōtra violatores libertatis, iuris & immunitatis eccleſiaſticæ, quę per pręſentem §. decimum huius conſtitutionis declarantur, ſeu extenduntur omnes ad trāſgreſſores præſentis conſtitutionis, cùm enim negari non poſſit, eos violare immunitatem de qua hæc conſtitutio tota diſponit, videntur has pœnas incurrere.

4. Pro cōtraria ſententia facit, quòd hæ pœnæ non ſunt contra violatores immunitatis, ſed contra tranſgreſſores præſentis conſtitutionis extenſæ; ergo non quilibet violator immunitatis eas incurrit, ſed qui eā violat quoad hæc, quæ præſenti conſtitutione decreta ſunt, imò ſiquis fortè etiam abſque violatione immmunitatis præſentis conſtitutionis tenorem tranſgredi præſumat. Porrò in tota conſtitutione nullum eſt reperire verbum de iis, qui priuata authoritate violant immunitatem, ſed tota dirigitur contra miniſtros curiæ, indultaque eis cōceſſa reuocat, abuſum omnem eiuſdem curiæ ex prædictis indultis occaſionatum, ſiue ortum abolet, eorumdem miniſtrorum audaciam coercet, vt patet intuenti, & clariùs apparebit infrà ſuo loco, vbi oſtendemus quarum rerum tranſgreſſione incurrantur hæ pœnæ, & hæc ſententia nō modò probabilis, ſed certa eſt apud me, quam puto æquè certam futuram eſſe apud omnes, qui totius huius conſtitutionis tenorem legerint. Neque enim debemus extenſionem facere in pœnis; licèt ergo peccent, qui priuata authoritate confugam, ſiue criminoſum, à quo offenſi ſunt, ſiue ciuilem debitorem, ſiue proprium ſeruum, ſiue quemcumque aliū de Eccleſia extrahunt, aut in Eccleſia verberant, ſpoliant, occidunt, mutilāt, vel quidquam nocibilitatis, damni ac ſpolij inferunt, & grauiſſimè peccent, & ſacrilegi ſint, & immunitatem hanc violent, & grauiſſimè puniendi ſint, & pœnis antiqui iuris ſubiaceant, præſentis tamen conſtitutionis pœnæ ad eos extenſæ non ſunt, neque eas in iure latas incurrunt.

Hoc idem iudicium ſtatuo de iis, qui priuata authoritate expellunt, ſiue eiiciunt confugas de Eccleſia, ſiue per vim impellendo, atque expellendo, ſiue percutiendo, vt exeant, ſiue comminando, niſi exeant, ſiue ſeuerè, & grauiter præcipiendo, 5.

ſiue cibum illis in Eccleſia negando, & ne ab aliis eis deferatur, prohibendo, ſiue alia quacumque ratione cauſſando eius egreſſum, etiamſi nõ ſint partes intereſſaræ; neque ad eos vlla ratione pertineat, peccant enim, vt dictum eſt, & graues pœnas merentur, pœnas tamen præſentis §. nõ incurrunt.

An clerici, & perſonæ eccleſiaſticæ pœnas præſentis conſtitutionis incurrant, ſi priuata authoritate violent immunitatem.

CAPVT VIII.

1. PATEFACTA nobis via eſt ad hanc ſoluendam dubitationem capitulo præcedenti magna ex parte. Nam, & clericos perſonáſque eccleſiaſticas poſſe in hoc delinquere, & ne id faciant eſſe expreſſo iure prohibitos, patet ex *can. nullus clericorum 17. q. 4.* ſubiacent etiam iræ, cæteríſque perturbationibus, & de facto aliquando in hoc deliquiſſe quemdam clericum à nobis relatum eſt *lib. 3. c. 8.* qui &, à Deo grauiter punitus eſt, & Archidiaconus ille Cabilonenſis Eccleſiæ, de quo ſermo eſt *in c. cùm pro cauſſa, de ſentent. excomm.* cuius in capitulo præcedenti fecimus mentionem, hoc modò immunitatem violauit, cùm traxit per clauſtrum ſuccentorem. Et quod attinet ad violationem immunitatis ſumendam, vindicta de confugis in ipſa Eccleſia, facilè poterit contingere in perſonis eccleſiaſticis armatis, cuiuſmodi ſunt religioſi militiarum, qui ex ipſo militiarũ inſtituto arma cõtrectãt, & immoderato quodã militatis honoris zelo exactiores, diligẽtiores, audaciores sũt in iniuria vẽdicanda cæteris non religioſis militibus, in quibus tamẽ propter religionis profeſſionem elucere deberet Chriſtianę manſuetudinis, & cõdonandæ iniuriæ exemplum.

2. De iis quoad hanc priuatam Eccleſiæ violationem eædem eſſe poſſunt, quæ præcedenti c. allatæ ſunt rationes dubitandi, eædem reſponſiones ad quæſtionem. Palã enim apparet legenti hanc totam conſtitutionem, nullum omnino verbum de eis fieri, nihil illis præcipi, nihil prohiberi, vt quidquid contra immunitatem delinquant, & quacumque ratione eam violent, dici non poſſint præſentis conſtitutionis tranſgreſſores, conſequenter quamuis grauiter peccent, & grauius quã laici violando immunitatẽ, quam etiam cum ſanguinis periculo tueri debuiſſent, & grauiſſimis pœnis afficiendi ſint, non incurrũt tamen pœnas prçſenti conſtitutione extenſas ad eius trãſgreſſores.

An Eccleſiarum Prælati, & Epiſcopi tranſgrediendo præſentis conſtitutionis diſpoſitionem incurrant cenſuras, & pœnas hoc §. extenſas.

CAPVT IX.

1. NEGARI nõ poteſt multa in hac cõſtitutione præcepta dari Eccleſiarũ prælatis tã ſecularibus, quã regularibus, perſoníſque eccleſiaſticis, ab eis authoritatem habentibus, eorúmque miniſtris etiam clericis, perſo

perſoníſque eccleſiaſticis,ipſis demũ Epiſcopis, quo nomine veniunt etiã omnes alij prȩlati maiores Epiſcopi poteſtate,iuriſdictione,prȩeminẽtia, licèt non ordine.cuiuſmodi ſunt Archiepiſcopi, Primates, Patriarchæ. Vnde de his meritò dubitari poteſt, ſi abutantur poteſtate ad audeudum aliquid contra præſentis conſtitutionis tenorem, an incurrant extenſ. §. huius pœnas, latas nempe in iure contra violatores libertatis, iuris, atque immunitatis eccleſiaſticæ.

2. Pro parte negatiua hæc adduci poſſunt, primum quòd horum trãſgreſſio ferè ad ampliationem potius quàm ad violationem immunitatis pertinere videtur. Solent enim ferè ſemper tueri omnes, & ſaltè ad fugam iuuare abſcondereque, ne capiantur,etiam eos, quibus palàm eſt, immunitatem non deberi:cuiuſmodi eſſet,ſi hodie Epiſcopi,& Eccleſiarum prælati eos, quos cognoſcerẽt verè aliquod hîc expreſſorum criminum commiſiſſe, ad immunitatẽ admittendos eſſe iudicarent,eóſque Eccleſiis,vnde extracti ſunt, reſtituerent, non ſeculari curiæ conſignarent. Secundum,quod quantum ex vniuerſa præſenti conſtitutione colligi poteſt, Pontifex ſolùm intendit laicorum magiſtratuum, eorúmque miniſtrorum temeritatem frenare, extrahendi propria authoritate reos de Eccleſiis, facultatem per apoſtolica indulta conceſſam reuocare,ipſa indulta penitus reuocare,abusúſque eorũ occaſione ortos omnino abolere,vt meritò tota contra ſeculares magiſtratus,eorúmque miniſtros tẽdere dicenda ſit: ergo in hos totas pœnas dirigit, hos arcere pœnarũ timore intendit. Prælatis Eccleſiarũ aliqua præcipit ad faciliorem praxim introducendam eorum, quæ contra prædictam ſecularem curiam ſtatuta ſunt, nullius culpæ abusúsve hos reprehendit, nihil contra eos ſtatuit: ergo non apparet ratio, cur velit ad hos quoque vſqueadeo multas grauéſque pœnas pertinere.Tertia quòd pœnæ omnes in iure promulgatæ contra violatores libertatis,iuris,atque immunitatis eccleſiaſticæ,quæ contra trãſgreſſores prȩſentis conſtitutionis extenduntur, latæ ſunt in iure contra laicos illorum criminum reos: ergo & extẽſio contra eoſdem intelligi debet.

Pro contraria verò ſententia hȩc adduci poſſunt.Primum,quòd Pontifex cùm in tota præcedenti conſtitutione quædam laicis curiȩ ſecularis miniſtris, quædam minoribus Eccleſiarũ Prȩlatis,quȩdam Epiſcopis,perſoníſque, ac iudicibus eccleſiaſticis, ac miniſtris curiæ eccleſiaſticæ præcepiſſet, aut vetuiſſet, tamen cùm ad pœnas venit,nõ ad vllum prædictorum genus ſe reſtringit,ſed ſimpliciter,& abſolutè in omnes prȩsẽtis cõſtitutionis temerarios tranſgreſſores,eas decernit, dicens:*Quòd ſi quis quacumque dignitate & authoritate præditus,quicumque præter,aut contra huius noſtræ conſtitutionis tenorẽ attẽtare præſumpſerit*,&c.Quiſquis ergo,quicumque prȩter,aut cõtrà attentat,ſiue clericus,ſiue laicus, quacumque dignitate, & authoritate, ſiue ſeculari, ſiue eccleſiaſtica præditus,ſubiectus eſt his pœnis, ſi quicumque attentare præſumat contra eorum, quæ præcepta ſunt, diſpoſitionem. 3.

Secundum quòd licèt expreſſam mentionem faciat prætextus indultorũ, per ſedẽ apoſtolicã cõceſſorũ, 4.

non

non ad hunc ſolùm prætextum ſe reſtringit, ſed ad omnem, & quemcumque alium prętextum ſermonẽ extendit, dicens: *Qui præmiſſorum, aut*
5. *quouis alio prætextu*, &c. Tertiũ, quòd non modò eos, qui contra, ſed eos etiam qui præter huius conſtitutionis tenorem delinquunt, caſtigare intendit, adeò rigidè ſeuerèque procedit: ergo omnes includit, qui quoquo modo eam tranſgredi
6. præſumunt. Quartum, quoniam certum eſt Epiſcopum, vel ab eo deputatum, ſi poſteaquam apertè cognouerit, reum nullum horum delictorum commiſiſſe, proptereáque illi immunitatem omnino deberi, nihilominus, vel eius odio, vel læſæ partis amore illum tradi, conſignaríque faciat curiæ ſeculari, eſſe violatorem huius immunitatis, verúmque tranſgreſſorem temerarium præſentis conſtitutionis: ergo debet eius pœnas incurrere. Neque fortaſſe minus immunitatem violat, ſi eum liberet, declarétque ad immunitatem admittendum, quem cognouit aliquod hîc expreſſorum criminum commiſiſſe, cùm eum admittat, quẽ leges immunitatis excludunt.

7. Pro ſolutione aduertendum Eccleſiarum Prælatos duobus modis poſſe tranſgredi præſentem conſtitutionem. Vno modo quatenus ſunt prælati eccleſiaſtici, & procedunt authoritate eccleſiaſtica ſua ordinaria, vel delegata. Altero modo, quatenus aliquando habent poteſtatem laicam, & procedunt authoritate laica, vt illis poteſt contingere, qui in ſuis diœceſibus, vel earũ parte ſunt domini, & Principes temporales, & qui aliquando præficiuntur gubernandis regnis, ac prouinciis.

8. Si ergo Eccleſiarum prælati, cuiuſcũque gradus, & dignitatis ſint, authoritate laica præſentem conſtitutionem tranſgredi audeant, dubiũ non eſt eos incurrere cenſuras omnes, ac pœnas hac conſtitutione declaratas in eius tranſgreſſores, eadẽ prorſus ratione, qua laici incurrunt, quia procedunt authoritate laica, tamquam ſi eſſent laici, nullo habito reſpectu ad eccleſiaſticam dignitatem.

Si verò de eis loquamur quatenus procedunt authoritate eccleſiaſtica, & abutentes munere ſibi per hanc conſtitutionem attributo trãſgredi præſentem conſtitutionem, licèt aliquæ appareant non omnino improbabiles rationes dubitandi, quæ initio præſentis capitis ſunt adductæ, quæ tamen non multum vrgent, longè tamen probabilius eſt atque apud me certum, ipſos eaſdẽ omnino cenſuras, & pœnas in iure promulgatas contra violatores libertatis, iuris, atque immunitatis eccleſiaſticæ incurrere. Id efficaciſſimè probant tres rationes, quarum prima adducta eſt primo, ſecunda quarto argumento ſuperiùs adducto pro contraria ſententia *n.3.& 4.* Ratio verò tertia eſt, quoniam, niſi Epiſcopi, & prælati ſeruent ea, quæ hac conſtitutione illis præcepta ſũt, neque ſeruabunt miniſtri, ac officiales curiæ ſecularis, idque duplici ratione, primùm enim ſuo malo exẽplo eos inducent ad tranſgrediendum, vt cùm videant laici perſonas eccleſiaſticas, præſertim verò prælatos maiores ea non ſeruare, vel putent neque ſe obligari, æquè atque illos poſſe impune tranſgredi: deinde verò, quia Prælatis non ſeruantibus ea, quæ illis hac conſtitutione præcepta ſunt, fit laico magiſtratui difficilis, imò difficillima, ac pænè impoſſi-

impoſſibilis obſeruatio eorum, quæ præcepta ſunt ei, ſurgitque ſtatim honeſtus quidam eorum fauore titulus ad transgrediendum, quia nõ poſſint aliter punire illos ipſos, quibus immunitas non ſuffragatur. ſi, exempli gratia, ſecularis magiſtratus aduertat, poſteaquam priùs euidenter probauerit homicidium commiſſum eſſe per aſſaſſinium, Epiſcopus nihilominus declaret nõ eſſe aſſaſſinium, aut gaudere immunitate, neque velit vlla ratione tradere conuictum curiæ ſeculari, ſi ſecundò aut tertiò id Epiſcopus, ſiue in eodem genere delictorum hac conſtitutione exceptorum, ſiue in diuerſo, perſuadebit ſibi certè magiſtratus, Epiſcopum liberaturum omnes quotquot eius poteſtati trandantur, ac iudicio committantur: quare facilè accideret poſtea extrahere de Eccleſia confugas, ad ſuos carceres ducere, contra eos procedere, omníſque immunitas effugij perturbabitur, aut eludetur. Nullaque apparet ratio efficacior, atque aptior ad eam conſeruandam, quàm vt eccleſiaſtici prælati, præſertim verò Epiſcopi, inuiolabiliter obſeruent circa ea quæ illis præcepta ſunt, vt & exemplo inducantur laici ad ſeruandũ etiã ea, quę ad ipſos in hac re pertinẽt, & experiantur iuſtitiæ in puniendis reis ſuũ locum eſſe, quãtũ ſacri canones & præſentis conſtitutionis iura permittunt, ac viam præcludi graſſandi in delictis, & impune peccandi.

10. Ad primam rationem initio adductam reſpondeo dupliciter. Primò quidem parum referre, quòd prælatorum tranſgreſſio arctet, aut ampliet immunitatem cõfugij, cùm non minus indiſcreta ampliatione, quàm reſtrictione immunitas hæc violetur, cùm præſertim prelatorũ ampliatio cauſare ſoleat maiorem in ſeculari curia eiuſdem reſtrictionem, qua ſicuti dictum eſt immunitas valdè perturbatur, atque eluditur. Secundò reſpondeo etiam tranſgreſſione prælatorum violari immunitatem, ſi ad eam nõ admittant eum, quem de iure, atque ex vi præſentis conſtitutionis admittere debuiſſent. Tertiò reſpõdeo ad incurrendas pœnas præſenti conſtitutione declaratas, parum referre, quòd tranſgreſſor violet, ſeu non violet immunitatem, cùm enim ſint contra eos promulgatæ, qui præter, aut contra præſentem conſtitutionem attentare præſumpſerint, ſatis eſt hoc præſumpſiſſe ad incurrendas pœnas, eſt enim reus eo ipſo violatę legis præſentis conſtitutionis.

Ad ſecundũ reſpondeo, in præſenti conſtitutione duo fatere ſapientiſſimum Pontificem. Vnum eſt tollere abuſus curiæ ſecularis, occaſione quorumdam apoſtolicorum indultorum exortos, reuocare indulta, ac reprimere, ſeu coërcere eiuſdem curiæ audaciam, & hoc eſt, quod in hac tota conſtitutione intendit. Alterum eſt, adhibere apta media ad prædicta, cum effectu exequenda, & ſuauem reddere medicinam curiæ ſeculari, quod facit, & excipiendo de nouo alios caſus, qui ſaltem non ita clarè in iure excepti erant, & præcipiendo quædam Epiſcopis, ac prælatis eccleſiaſticis, quæ ſi illi exequuti fuerint, non euadent impunes, niſi ij ſoli, qui de iure eſſe impunes debent, ſeu potiùs immunes ab omni graui pœna corporali, cæteri puniantur. Cùm ergo ad conſeruan- 11.

dam immunitatem confugij vtraque pertineant, & Pontifex poſt data vtrique parti laicæ atque eccleſiaſticæ præcepta, pœnas in omnes tranſgreſſores conſtituat, vtraque pars eas incurrit. Nec refert quòd id non intendat, quoniam licèt non intendat tamquam finem, quod eſt propriè intendere, præcipit tamen tamquam medium ad id neceſſarium, & conueniens.

12. Ex his patet ad tertium; nihil enim refert contra quos in iure promulgatæ fuerint illæ pœnæ, ſatis eſt contra tranſgreſſores præſentis conſtitutionis hoc loco extendi. Secundò dici poteſt etiam Epiſcopos violatione præſentis conſtitutionis eſſe ſuo modo violatores immunitatis, vt dictum eſt num. 9. in 3. ratione.

Propter quam tranſgreſſionem huius conſtitutionis miniſtri curiæ ſæcularis incurrant has cēſuras, ac pœnas.

CAPVT X.

MVLTA ſunt in hac conſtitutione præcepta tradita officialibus, ac miniſtris curiæ ſecularis. Ideoque videndum eſt hoc loco, cuiúſnam præcepti tranſgreſſione has cenſuras, ac pœnas incurrant. Quare opus erit, vt per ſingula diſcurramus.

1. Primùm præceptum iis eſt, ne laicum delinquentē etiam in quouis hîc expreſſorum caſuum de Eccleſiis, monaſteriis, aliiſve enumeratis locis piis, ac religioſis extrahere poſſint abſque expreſſa Epiſcopi licentia, vel eius officialis, & cum interuentu perſonæ eccleſiaſticæ habentis ab Epiſcopo authoritatem. Quæ Epiſcopi, aut eius officialis licentia adeò ad extrahendum neceſſaria eſt, vt nullius alterius prælati infra Epiſcopum, etiamſi aliàs ordinarius ſit, etiam ſit iudex conſeruator generaliter, vel ſpecialiter à ſede Apoſtolica deputatus; adeò vt in loco exempto, ac nullius diœceſis, neque ſit ſatis licentia prælati illius loci, ſed ad Epiſcopum viciniorem hæc facultas dandi licentiam, totaque cognitio pertineat, atque ad illum omnino recurrendum ſit.

2. Secundò, ſi Epiſcopus, & perſonæ eccleſiaſticæ prædictæ à ſeculari curia requiſitæ reos in delictis hac conſtitutione exceptis repertos culpabiles tradere, & capturæ, & carcerationi eorum intereſſe, & aſſiſtere recuſarent, tunc miniſtri curiæ ſecularis eos extrahere curent, quo minori fieri poterit cum ſcandalo, & tumultu.

3. Tertiò ſiue de licentia Epiſcopi, ſiue eo recuſante ſine ea extrahant laicos de Eccleſiis etiam in caſibus hîc exceptis, iubentur extractos ducere ad carceres curiæ eccleſiaſticæ, ibique detinendi ſunt ſub firmo, ac tuto carcere, data ſi opus fuerit opportuna cuſtodia per curiam ſæcularem.

4. Quartò, præcipitur eiſdem ſæcularis curiæ miniſtris, ne ex hoc carcere quemquam prædictorum reorum extrahant, niſi cognito priùs per Epiſcopum, ſiue ab eo deputatum, an ipſi verè prædicta crimina commiſerint, neque verò tum ipſi accipiant reum è carcere, ſed eis de mandato Epiſcopi per eccleſiaſticum iudicem tradātur, & conſignentur.

Quintum

5\. Quintum præceptum eſt eiuſdem §. 9. ne de crimine hæreſis, aut de criminibus eccleſiaſticis, ſeu ad forum eccleſiaſticum pertinentibus, néve contra eccleſiaſticas perſonas ſæculares, aut cuiuſuis ordinis vel militiæ regulares etiam Sancti Ioannis Hieroſolymitani quoquo modo, etiam vigore prædictorum priuilegiorum, indultorum, aut conceſſionum, quæ omnia ad terminos iuris reducit, procedant, aut ſe intromittant, illaſve ab Eccleſiis, monaſteriis, cæteriſque immunitatis locis etiam in caſibus hac conſtitutione expreſſis extrahere, abducere, capere, aut carcerare præſumāt aliàs quàm per priuilegia, prædictis ordinibus cōceſſa permittitur.

6\. Primo quidem præcepto multa continentur. Primum, ne quem extrahant de Eccleſia abſque Epiſcopi expreſſa licentia. Huius tranſgreſſione certum eſſe arbitror, incurri cenſuras, ac pœnas, ſi quis irrequiſito Epiſcopo extrahere quemquam audeat, etiam in caſibus hac conſtitutione expreſſis. Dico autem, ſi præſumat, quia ipſamet conſtitutio requirit, vt præſumat, hoc eſt, vt temere id faciat, & non requiſito Epiſcopo cùm poſſit requirere. Quo mihi probabile fit, ſi periculum ſit in mora, quòd is, exempli gratia, qui ad Eccleſiam confugit, vir eſt valdè potens, ac rationabiliter timetur, ne ſi captura differatur, vel per clericos Eccleſiæ abſcondatur, vel per concurrentem hominum multitudinem ad fugam iuuetur, vel ne rumores, ac tumultus in Eccleſia excitentur, vel ad pugnam, arma & conflictum contra miniſtros curiæ veniatur, aut vulnera, & occiſiones inde ſequantur, & miniſtri curiæ ſæcularis hoc rationabili timore adducti ad hæc anteuertenda mala illum ſtatim capiant, extrahántque de Eccleſia, & ad Epiſcopum ipſum, vel ad carceres curiæ eccleſiaſticæ eum ducant, non incurrere has cenſuras, ac pœnas, deeſt temeritas, & ratio ſuadet tot mala præueniri, ac remoueri, & Eccleſiæ immunitati ſatisfit reo ad carceres eccleſiaſticos conſignato. Atque in foro quidem interiori ſatis eſt, verè his rationibus eos eſſe permotos, in exteriori verò præterea opus eſt, vt aliquibus ſignis, indiciis, & coniecturis probabilem faciant cauſſam ſuam, quod tunc maximè fit cùm is, qui extrahitur publicè apud omnes, vel multos habetur potens, violentus, tumultarius, &c.

Multo magis ſatis eſt ad euadendas pœnas tacita quædam Epiſcopi licentia ad extrahendum de Eccleſia, dummodo reus ad eccleſiaſticos carceres ducatur: 7.
vt ſi Epiſcopus ſuper hoc requiſitus non contradicat, qui enim tacet conſentire videtur. Et confirmatur hæc ratio, quia Epiſcopus requiſitus tacendo, aut præſumitur concedere, aut negare. Si quidem concedere, iam ergo adeſt eius licentia: ſi autem negare, hoc ipſo quòd Epiſcopus negat iam poteſt curia ſæcularis reum extrahere de licentia Papæ, dummodo tumultu, & ſcandalo minore quo fieri poteſt, vt patet ex verbis §. 8. In locis autem, ac terris diœceſis vbi non reſidet Epiſcopus, ſatis eſt ad euadendas non modò pœnas, ſed etiam culpam ſi capiantur rei

QQQq 2 de

de licentia Vicarij foranei, vel Archipresbyteri exercẽtis iuriſdictionem, quia ij officiales Epiſcoporum ſunt.

8. Secundò, in eodem præcepto ad extrahendum requiritur interuentus perſonæ eccleſiaſticæ habentis ab Epiſcopo authoritatem. id quoque ſeruari tenẽtur miniſtri curiæ ſecularis. De hoc interuentu duo mihi probabilia videntur. Primum, ſi Epiſcopus ei iubeat, vel curia ſæcularis ſciens aliquem eſſe ad id deputatum, cum Epiſcopi licentia illum requirat, illeque non ſe exhibeat promptum, ſed vel differat, vel excuſationes prætendat, locum habere diſpoſitionem illam eiuſdem §. qua datur eidem ſæculari curiæ licentia reum per ſe extrahendi, tantumdem enim eſt in eiuſmodi grauibus delictis lentum eſſe, ac tardum, atque excuſationes prætendere, quantum nolle interuenire. Secundum, ſi accepta Epiſcopi licentia curia ſecularis ſciens, & aduertens abſque hoc interuentu perſonæ eccleſiaſticæ, eaque non requiſita extrahat quempiam de Eccleſia, valde probabile eſſe incurrere has cenſuras, ac pœnas, propterea quòd cùm illi expreſſi prohibitum ſit, quemquam extrahere abſque eccleſiaſticæ perſonæ interuentu, debebant aut ipsũ requirere, vt eam mitteret, aut illam ipſam perſonam, quæ eſſet ad id ab Epiſcopo deputata.

9. Excipio ab vtraque præcepti iſtius parte, de qua egimus, caſum notorium notorietate vera, de quo caſu dictum eſt ſuprà *lib.6. cap. 14.*

10. Tertia pars eiuſdem primi præcepti iubet, vt occurrẽte caſu in loco exempto, ac nullius diœceſis, nõ extrahatur reus niſi de licentia Epiſcopi vicinioris. quæ præcepti pars magnam habet in praxi difficultatem, propterea quòd cùm Epiſcopus vicinior officialem ordinarium in illo loco exempto non habeat, ſi ad illum ipſum recurrendum ſit, interea dum is pro licentia adeatur reus quantũcumque hæc delicta commiſerit, fugere poteſt facile, & per Eccleſiæ occaſionem impunitus euadere. Sed reſpondeo duobus dictis. Primum dico, cùm conſtet, Pontificis mentem non eſſe his ad impunitatem parare viam, quos ab immunitate apertè excludendos eſſe decernit, requirendũ eſſe à loco huiuſmodi exẽpto Epiſcopum iſtum viciniorem, vt aliquam eccleſiaſticam perſonam in ſuum officialium ordinarium deputet, à quo huiuſmodi licentia petenda ſit. Id quod ſæcularis curia pro ſui indemnitate, & punitione dedelictorum petere deberet, vel ipſe Epiſcopus ad capiendam iuris iſtius ſibi ab Apoſtolica ſede cõceſſi poſſeſſionem id per ſe faciat etiam nemine requirente. cui Prælatus ordinarius loci illius non poteſt, nec debet in hoc vlla ratione repugnare. Deinde dico, ſi caſus huiuſmodi contingat dum nullus officialis eſt à viciniori Epiſcopo deſignatus, vndecumque proueniat, quòd deſignatus non fuerit, quoniam periculum eſt in mora poſſe ac debere confugam, qui aliquod horum delictorum commiſiſſe prætẽdatur, capi, ac poni in tuto carcere curiæ eccleſiaſticæ, atque inter ea ad Epiſcopum haberi recurſus, vt de cauſſa cognoſcat, abſque cuius mandato ſæculari curiæ ad pœnam tradi nullo modo debet, neque per ſæcularem curiam in cauſſa procedi. Siue ergo ſæcularis curia propria authoritate

ritate illū extrahat, hoc caſu, ſiue de ordinarij licētia, ſi ſtatim ad viciniorē Epiſcopū recurrat, eiúſque iudicium ſequatur, non videtur mihi incidere in cenſuras, & pœnas, non enim preſumpſiſſe dici poteſt id quod prudenter, ac rationabiliter in caſu neceſſitatis ad impediendam iniuſtā rei fugam fecit.

11. Secundū præceptum eſt, vt quādo propria authoritate, ac per ſe extrahunt, id quod in quibuſdam caſibus miniſtris ſæcularis curiæ permittit, id faciant quo minore fieri poteſt cum ſcandalo, & tumultu, in vno caſu eius tranſgreſſio videretur mihi inducere has cenſuras, & pœnas, quando ex prædictorū miniſtrorum temeritate, aut culpa graue aliquod ſcandalum naſceretur. ſi, exempli gratia, irruerent in Eccleſiam armati, inuaderéntque reum cum armis ad illi nocendum, illúmque cùm capere poſſent viuum, necarent, vel cogerent ad ſe defendēdum armis, & ex vtraque, vel alterutra parte vulnera, & occiſiones ſequerentur, aut eorumdem culpa graue aliud ſcandalum ſequeretur. Quod ſecus eſſet, ſi cùm ipſi cautè procederent, reo ſe armis, ac vi defēdente veniretur ad arma, & abſque graui eorum culpa aliqua huiuſmodi contingerent. Ex mero autem ſtrepitu, ac tumultuatio clamore miniſtrorum curiæ, quamuis graui, non putarem, incurri vſqueadeò graues, ac multiplices pœnas; cùm præſertim non videatur tam rigoroſè præcipiendo, quàm monendo, & exhortando id Pontifex dicere. Ait enim, tunc reuerentiæ Eccleſiæ & locis ſacris debitæ memores, quo minore fieri poterit cum ſcandalo; & tumultu extrahere curent. obſeruā duas illas voces, memores, & curent. Adde quòd id non tam pertinet ad rationem immunitatis, quàm ad rationem decentiæ, ac moderationis, quæ in Eccleſiis ob earum reuerentiam obſeruanda eſt.

Tertium præceptum de reo ad carcerem curiæ eccleſiaſticę ducendo, quoniam ad ipſam immunitatis ſubſtantiam propinquè pertinet, vt quando non conſtat eius delictum eſſe de numero hîc exceptorū, manuteneatur in poteſtate Eccleſiæ, ac prælatorum eius; vt ubi conſtiterit delictum de horum numero non eſſe, poſſit ſine difficultate reſtitui Eccleſiæ, ex qua fuit extractus, videtur mihi adeò rigoroſum, vt eius tranſgreſſio inducat cenſuras ac pœnas §. præſentis, vbicumque curia eccleſiaſtica, vel diſtinctum habet carcerem, vel diſtinctum in communi carcere locum. Quòd ſi deſit, & communi cum laica curia carcere promiſcuè vtatur, non modò impune, ſed etiam ſine peccato ad eum carcerem reponi poteſt. Idémque ſtatuo, ſi per errorem ad carcerem ſæcularis curiæ deferretur, aut ſi id fieret in notorio vera notorietate, in qua nullus eſt tergiuerſationi locus, ſaltem quoad euadendam pœnam, iuxta ea, quæ à nobis de delictis notoriis dicta ſunt *lib.6. cap.* 14. 12.

Quod autem ſubditur in eodem præcepto de cuſtodia addenda reo in carcere curiæ eccleſiaſticæ per curiam ſæcularem, non eſt vllo modo præceptum illi curiæ traditum, ſed permiſſio concesſa in eius fauorem ad maiorem reorum cuſtodiam ne poſſint euadere. Sed eccleſiaſticæ curiæ potiùs præceptum eſt, vt ſinat adhiberi cuſtodiam per curiam ſecularem. 13.

Quarti præcepti tranſgreſſio, ſi miniſtri curiæ ſæcularis reum de 14.

carcere eccleſiaſtico rapiant antequam Epiſcopus de immunitatis cauſa cognoſcat, ſeu antequam eũ tradi,& conſignari faciat per iudicẽ eccleſiaſticum, abſque vlla dubitatione inducit cenſuras omnes, pœnáſque §.præſentis,eſt enim maxima immunitatis huius violatio,magnaque temeritas contra præſentis cõſtitutionis tenorem.Secus ſi poſt Epiſcopi mandatum de reo illi conſignando, illum nondum conſignatum acciperent, vel conſignatum quidem nõ per iudicem eccleſiaſticũ, ſed per alium curiæ miniſtrum. Cùm enim hæc ad modum capiendi,& ad quietius, ac magis iuridicè procedendum pertineant,nõ ad immunitatis ſubſtantiam,non videtur adeò rigorosè præcepta, vt obligẽt ad p.m.& inducant cenſuras,ac pœnas tam multiplices, grauéſque;neque verò videtur in his præſumptio ac temeritas, ſed præcipitatio quædam potiùs, atque inconſideratio locum habere.

15. Demum tranſgreſſione quinti præcepti non modò ex vi præſentis conſtitutionis incurruntur omnes huiuſmodi cenſuræ, ac pœnæ,ſed etiam ex vi iurium,in quibus illæ pœnæ conſtitutæ ſunt, eſt enim hæc trãſgreſſio violatio iuris, vel immunitatis, libertatiſve eccleſiaſticæ, vel omnium ſimul. exceptis caſibus miſti fori, de quibus laicus de iure poteſt cognoſcere,ac caſibus in quibus perſonæ eccleſiaſticæ priuatæ ſunt priuilegio fori.

Propter quam præſentis conſtitutionis trãſgreſſionem Epiſcopi, & Prælati eccleſiaſtici incurrant huius §.cenſuras ac pœnas.

CAPVT XI.

SICVT præcedenti capite neceſſe fuit diſcurrereper ſingula,quę præcepta erant officialibus,ac miniſtris curiæ ſæcularis, ita neceſſe eſt hoc capite per ſingula diſcurrere, quæ præcepta ſunt Epiſcopis,atque eccleſiaſticis prælatis,vt cognoſcere poſſimus quibus in caſibus cenſuras ac pœnas præſentis §.incurrere poſſint, ad eas diligenter, vt par eſt,euitandas.

Primum ergo ſub clariſſima, expreſſiſſimáque ac ſolemni præcepti forma præceptum eſt vniuerſis, & ſingulis Patriarchis,Primatibus,Archiepiſcopis, Epiſcopis, cæteriſque Eccleſiarum,ac monaſteriorum prælatis tam ſęcularibus,quàm cuiuſuis ordinis,ac militiæ regularibus, quo diſtrictè illis præcipiendo mandat, vt laicos confugientes ad eorum Eccleſiam criminum reos, qui iudicio ſuo in caſibus hac conſtitutione exceptis deliquiſſe videbuntur, quãdo à ſęculari curia fuerint requiſiti,vel quilibet eorum fuerit requiſitus, prædictæ ſecularis curiæ miniſtris, & officialibus cõſignari, ac tradi curent,& faciant, & quilibet eorũ curet, & faciat. De huius præcepti vi, & quomodo, ac quando prælati inferiores teneantur reos ad eorũ Eccleſias confugientes tradere curiæ ſeculari, abundè diſputatum eſt ſuprà *lib.6.c.*10. 1.

Hinc primùm dicendum eſt,ſi Epiſcopi,aut quilibet alij, ſiue inferiores, ſiue ſuperiores prælati, hoc præceptum ita tranſgrediantur, vt reos criminũ cõfugientes ad Eccleſias eorũ reſpectiuè, qui iudicio ſuo horũ delictorũ aliquod cõmiſiſſe videbuntur, poſt requiſitionẽ curiæ ſecu- 2.

ſecularis iuuerint ad fugiendũ, abſcõderint, occultauerint, defenderint, ita vt per ſecularem curiã capi non poſſint, & carcerati, abſque dubio incurrere has omnes cenſuras, & pœnas. Præceptum enim affirmatiuum de his dandis, carcerandis, &c. continet ſub ſe hoc negatiuum; cùm præſertim adeò ſeuerè, ac ſolemniter, vt diximus, præcipiatur. Excipio ſi vel curia ſecularis nullum prætẽdat horum delictorũ à reo cõmiſsũ, vel notorietate facti cõſtet, nõ poſſe prætendi, vel aliunde certò conſtat, huiuſmodi prælatis crimen ad nullũ horũ capitum pertinere. Tunc enim ad liberandum reum à tumoribus, curis, atque à calumnia, qua per falſos teſtes vexari poſſet, puto tuta cõſcientia, non modò impunè poſſe abſcondere.

3. Secundò dicendum, ſi loquamur de ea ſola tranſgreſſione præcepti iſtius, quæ eſt negare, ſeu non dare licentiam reum in his ipſis exceptis caſibus extrahendi; diſtinguendum eſt inter ſuperiores, & inferiores prælatos. Inferiores enim neque peccãt, neque vllas incurrunt pœnas, imò nec poſſunt dare huiuſmodi licẽtiã. & licèt nos *dicto c.* 10. *lib.* 6. diximus aliquando poſſe, propter diſpoſitionem tamẽ §. 8. pugnantem cum diſpoſitione ſeptimi, ipſi poſſunt ſemper ſuo fauore interpretari ſe non poſſe, ſed ad Epiſcopum recurrendũ omnino eſſe pro hac obtinenda licẽtia. De Epiſcopis verò, cæteriſque maioribus prælatis, quibus omnis hæc facultas dandi licentiam §. 8. reſeruatur, nonnulla poteſt eſſe dubitatio. Nã §. illo 8. non præcipitur Epiſcopis, vt hanc licentiã tribuant, ſed ſolùm miniſtris curiæ ſecularis, ne ſine eorũ licentia extrahant. Imò, quod maius eſt, in caſu, quo Epiſcopi hãc date licentiã recuſarent, non reprehẽdit eos propterea Pontifex, ſed dat ſeculari curię licentiã illos per ſe extrahendi ſine licentia. Ergo nõ videntur teneri hanc dare licentiã, nec pœnas vllas incurrere, ſi eam dare recuſent. His tamen non obſtãtibus exiſtimo, & peccare grauiter contra iuſtitiã, & contra præſentem conſtitutionẽ huiuſmodi prelatos, & incurrere has omnes cenſuras, ac pęnas ſi licentiam dare recuſent extrahendi de Eccleſia reũ, quem ipſi iudicant, aliquod hic exceptorũ delictorũ commiſiſſe, vel quem curia ſecularis requirit aliquã probabilitatẽ faciẽs, quod eius delictũ ad aliquod horum capitum pertineat, ita ut ex ipſa partium, & curiæ narratione ſaltem deberent dubitare, & de cauſſa immunitatis cognoſcere.

Probatur primò, quia ex ſola vi illius pręcepti, quod datur curię ſeculari, vt ne in illis quidẽ caſibus extrahãt ſine Epiſcopi autoritate, & facit Epiſcopũ iudicẽ in hac cauſſa, Epiſcopus teneretur, etiãſi nullũ daretur ei aliud pręceptũ. Secũdò, quia ſatis eſt §. præcedẽti dediſſe de hac re præceptũ, quod §. ſequẽti declarãdo nõ opus erat præcipere. ex eo autẽ quòd dat ſeculari curiæ poteſtatẽ per ſe, ac propria authoritate extrahẽdi illos, ſi quãdo Epiſcopus recuſauerit dare licentiã, potiùs arguere debemus quãti referat illum tradere, & quã grauiter peccet Epiſcopus cõtra faciẽdo, quod vult extrahi à laico ſine licẽtia, neque opus erat reprehendere in hoc Epiſcopos in quos tãquã contrafaciẽtes tã grauibus pęnis erat paulo pòſt animaduerſurus, quod fortaſſe facit prudẽtiſſimus Põtifex, ne occaſionẽ ſeculari curię præberet inſultãdi Epiſcopis eã facultatẽ dare recuſãtibus; cùm præſer- 4.

cùm præſertim extra caſus hîc exceptos eam recuſare debeant.

5. Tertiò dicendum: ſi prælati inferiores Eccleſiarum poſt Epiſcopi licentiam, accedente ad interueniendum capturæ, & carcerationi alicuius rei perſona eccleſiaſtica habente ad id ab Epiſcopo authoritatem reum tradere, & conſignare adhuc nolint, illúmque abſcondant, defendant, ac de manibus curiæ liberent, in foro quidem exteriori ſẽper præſumuntur tranſgreſſi hoc præceptum, cenſuráſque ac pœnas incurriſſe; propterea quòd Pontifex omnem poteſtatem dandi hanc licentiam §.8. ſoli Epiſcopo, prælatiſque ſuperioribus reſeruat cum tota cauſſæ immunitatis cognitione: in foro tamen conſcientiæ ſi illis certò conſtaret, reum nullum horum delictorum commiſiſſe, neque peccarent, neque pœnas incurrerent, quoniam Pontifex hos ſolùm iubet dari licentiam extrahendi, qui aliquod hîc expreſſorum criminum commiſiſſent. Dixi, ſi illis certò conſtaret, quia in dubio tenebantur obedire Epiſcopo. Addo, valde probabile eſſe, ſi hi poſtea in foro exteriori de hoc accuſati probarent reum verè nullum horum delictorum commiſiſſe, declarandos eſſe ab his pœnis immunes. Cùm enim tanta ſit horum temporum malitia, vt per falſos teſtes, in hac præſertim noſtra Sicilia, quod dolens, & magno animi ſenſu dico, probetur quicquid pars voluerit: præſertim verò quando reus in carcere incluſus detinetur. Laudabile eſt aliquãdo cùm conſtet, reum verè nullum horum criminum commiſiſſe, illum liberare, atque ne carceri mancipetur impedire.

6. Secundum præceptum eſt de interuentu perſonæ eccleſiaſticæ ad id ab Epiſcopo authoritatem habentis, quæ interuenire debeat reorum capturæ, atque extractioni de Eccleſia: quo præcepto & Epiſcopus tenetur perſonam eccleſiaſticam cum poteſtate ad id deputare, ſiue ſemel deputet, quæ ſemper cum poteſtate aſſiſtat, ſiue quoties dat extrahendi licentiam, etiã particularem perſonam conſtituat, quæ illi capturæ cum eadem poteſtate aſſiſtat, & perſona eccleſiaſtica ſic deputata tenetur aſſiſtere, atque interuenire; ſi id Epiſcopus tranſgredi quoad ſuam partem pręſumat, quòd nolit perſonam eccleſiaſticam ad id deputare, neque vllam ei dare authoritatem, certè nõ video, quomodo à peccato tranſgreſſionis pręſentis cõſtitutionis, & ab eius cenſuris, ac pœnis illum excuſem. Cùm enim Pontifex vetet, quemquam extrahi de Eccleſia abſque interuentu perſonæ eccleſiaſticæ ab Epiſcopo authoritatem habentis, neceſſariò conſequitur, teneri Epiſcopum deputare perſonam eccleſiaſticam cum authoritate, tenetur enim facere exequibile ipſius Romani Pontificis præceptum; præſertim ordinatum ad impediendum authoritate, & præſentia dictæ perſonæ eccleſiaſticæ ne tumultus, ſcandalaque in reorum captura in Eccleſia oriantur cum ipſius Dei, ſacríque loci graui irreuerentia. Et quamuis nõ careat aliqua probabilitate ſi Epiſcopum ſaltem à pęna huius conſtitutionis excuſemus, dicentes, eum non facere contra conſtitutionem, cùm id nõ ſit illi in ea expreſsè præceptum, non audeo tamen id affirmare, quod neque ſatis tutum videtur, cùm Pontifex non modò eos, qui

qui contra, ſed eos etiam qui præter eiuſdem conſtitutionis tenorem attentare præſumunt, his ſubiiciat pœnis. iſte autem ſaltem videatur caſus eorum, qui præter; palàm enim eſt eum, qui vetat extrahi ſine interuentu perſonæ eccleſiaſticæ, intendere, & requirere perſonam eccleſiaſticam ad id cum poteſtate deputari, vt poſſit interuenire. Neque obſtat ſi dicas concedere deinde Pontificem, vt in caſu poſſit curia ſecularis capere abſque eiuſdem perſonæ interuentu, quia hæc eſt permiſſio conceſſa in certo caſu quo ex aliqua cauſſa illa nollet, vel non poſſet interuenire. Si autem Epiſcopus non teneretur deputare, ſequeretur ordinariè contra Pontificis prohibitionem capi poſſe à curia ſeculari propria authoritate, fruſtràque reuocarentur indulta ſi id admitteremus.

7. Si verò perſona eccleſiaſtica ab Epiſcopo deputata cum poteſtate præſumat deeſſe ſuo muneri, nolitque interuenire, pari ratione videtur Apoſtolicum violare præceptum, cenſuráſque ac pœnas incurrere. Dixi, ſi præſumat, ad excuſandum eandem perſonam ſi ex aliqua rationabili cauſſa aliquando recuſet intereſſe, quia vel aliquibus grauibus negotiis quibus deeſſe non poteſt occupata ſit, ſi non omnino benè valeat, ſi videt valde inſolentes ſecularis curiæ miniſtros, quos non ſperet ſua præſentia poſſe in Eccleſia cohibere, atque ex alia ſimili cauſſa rationabili. Sed hoc caſu monere deberet Epiſcopum, vt aliam perſonam ad id deſtinaret, ſi præſertim periculum ſit in mora, & interea vel ducere eos ad Epiſcopũ, vel bonis verbis illos detinere, donec alia perſona ab Epiſcopo conſtituatur, quæ illos comitetur.

8. Tertium præceptum, ne vllus prælatus inferior Epiſcopo, quamuis ordinarius, imò ne conſeruator ab Apoſtolica ſede gneraliter, aut ſpecialiter conſtitutus de reorum ad Eccleſias confugientium cauſſa cognoſcat, an nempe eorum delicta ſint de numero hîc exceptorum, quibus immunitas non ſuffragetur, niſi ſoli Epiſcopi, & ſuperiores prælati. Hoc præcepto duæ continētur partes: altera negatiua, altera affirmatiua. Negatiua prohibet prælatis inferioribus, ne de immunitatis cauſſa cognoſcant; affirmatiua præcipit Epiſcopis, cæteriſque maioribus prælatis, vt de ea cognoſcāt. Cuius vtriuſque trāſgreſſio grauis valdè cēſenda eſt. Nā & qui tranſgreditur negatiuam, vſurpat iuriſdictionem, & qui tranſgreditur affirmatiuam, denegat iuſtitiam tam parti, quàm reipublicæ. Affirmatiua porrò pars non ad ſolos Epiſcopos pertinet, quaſi ipſi teneātur per ſe de huiuſmodi cauſſis cognoſcere, ſed poteſt etiam Epiſcopi officialis, vel perſona ab eo deputata id facere. Vtriuſque autē partis tranſgreſſor præter peccati reatum, incurrit etiam omnes cenſuras, ac pœnas. Quod in ſecunda parte præcepti hoc modo intelligendum eſt, vt ſi Epiſcopus ipſe ſibi huiuſmodi cognitionem reſeruet, peccet, & pœnas incurrat, ſi neque ipſe cognoſcat, neque alteri vt id faciat committat. Eius autem officialis ordinarius ſi Epiſcopus ei committat peccet, & cenſuras, pœnáſque incurrat, ſi cognoſcere deſinat, ſaltem non monito Epiſcopo, ſi quando ex cauſſa non poſſit, vel non debeat, vt alteri dele-

cùm præſertim extra caſus hîc exceptos eam recuſare debeant.

5. Tertiò dicendùm: ſi prælati inferiores Eccleſiarum poſt Epiſcopi licentiam, accedente ad interueniendum capturæ, & carcerationi alicuius rei perſona eccleſiaſtica habente ad id ab Epiſcopo authoritatem reum tradere, & conſignare adhuc nolint, illúmque abſcondant, defendant, ac de manibus curiæ liberent, in foro quidem exteriori ſēper præſumuntur tranſgreſſi hoc præceptum, cenſuráſque ac pœnas incurriſſe; proptereà quòd Pontifex omnem poteſtatem dandi hanc licentiam §.8. ſoli Epiſcopo, prælatíſque ſuperioribus reſeruat cum tota cauſſæ immunitatis cognitione: in foro tamen conſcientiæ ſi illis certò conſtaret, reum nullum horum delictorum commiſiſſe, neque peccarent, neque pœnas incurrerent, quoniam Pontifex hos ſolùm iubet dari licentiam extrahendi, qui aliquod hîc expreſſorum criminum commiſiſſent. Dixi, ſi illis certò conſtaret, quia in dubio tenebantur obedire Epiſcopo. Addo, valde probabile eſſe, ſi hi poſtea in foro exteriori de hoc accuſati probarent reum verè nullum horum delictorum commiſiſſe, declarandos eſſe ab his pœnis immunes. Cùm enim tanta ſit horum temporum malitia, vt per falſos teſtes, in hac præſertim noſtra Sicilia, quod dolens, & magno animi ſenſu dico, probetur quicquid pars voluerit: præſertim verò quando reus in carcere incluſus detinetur. Laudabile eſt aliquādo cùm conſtet, reum verè nullum horum criminum commiſiſſe, illum liberare, atque ne carceri mancipetur impedire.

6. Secundum præceptum eſt de interuentu perſonæ eccleſiaſticæ ad id ab Epiſcopo authoritatem habentis, quæ interuenire debeat reorum capturæ, atque extractioni de Eccleſia: quo præcepto & Epiſcopus tenetur perſonam eccleſiaſticam cum poteſtate ad id deputare, ſiue ſemel deputet, quæ ſemper cum poteſtate aſſiſtat, ſiue quoties dat extrahendi licentiam, etiā particularem perſonam conſtituat, quæ illi capturæ cum eadem poteſtate aſſiſtat, & perſona eccleſiaſtica ſic deputata tenetur aſſiſtere, atque interuenire; ſi id Epiſcopus tranſgredi quoad ſuam partem præſumat, quòd nolit perſonam eccleſiaſticam ad id deputare, neque vllam ei dare authoritatem, certè nō video, quomodo à peccato tranſgreſſionis præſentis cōſtitutionis, & ab eius cenſuris, ac pœnis illum excuſem. Cùm enim Pontifex vetet, quemquam extrahi de Eccleſia abſque interuentu perſonæ eccleſiaſticæ ab Epiſcopo authoritatem habentis, neceſſariò conſequitur, teneri Epiſcopum deputare perſonam eccleſiaſticam cum authoritate, tenetur enim facere exequibile ipſius Romani Pontificis præceptum; præſertim ordinatum ad impediendum authoritate, & præſentia dictæ perſonæ eccleſiaſticæ ne tumultus, ſcandalaque in reorum captura in Eccleſia oriantur cum ipſius Dei, ſacríque loci graui irreuerentia. Et quamuis nō careat aliqua probabilitate ſi Epiſcopum ſaltem à pęna huius conſtitutionis excuſemus, dicentes, eum non facere contra conſtitutionem, cùm id nō ſit illi in ea expreſsè præceptum, non audeo tamen id affirmare, quod neque ſatis tutum videtur, cùm Pontifex non modò eos, qui

qui contra, ſed eos etiam qui præter eiuſdem conſtitutionis tenorem attentare præſumunt, his ſubiiciat pœnis. iſte autem ſaltem videatur caſus eorum, qui præter; palàm enim eſt eum, qui vetat extrahi ſine interuentu perſonæ eccleſiaſticæ, intendere, & requirere perſonam eccleſiaſticam ad id cum poteſtate deputari, vt poſſit interuenire. Neque obſtat ſi dicas concedere deinde Pontificem, vt in caſu poſſit curia ſecularis capere abſque eiuſdem perſonæ interuentu, quia hæc eſt permiſſio conceſſa in certo caſu quo ex aliqua cauſſa illa nollet, vel non poſſet interuenire. Si autem Epiſcopus non teneretur deputare, ſequeretur ordinariè contra Pontificis prohibitionem capi poſſe à curia ſeculari propria authoritate, fruſtráque reuocarentur indulta ſi id admitteremus.

7. Si verò perſona eccleſiaſtica ab Epiſcopo deputata cum poteſtate præſumat deeſſe ſuo muneri, nolitque interuenire, pari ratione videtur Apoſtolicum violare præceptum, cenſuráſque ac pœnas incurrere. Dixi, ſi præſumat, ad excuſandum eandem perſonam ſi ex aliqua rationabili cauſſa aliquando recuſet intereſſe, quia vel aliquibus grauibus negotiis quibus deeſſe non poteſt occupara ſit, ſi non omnino benè valeat, ſi videt valde inſolentes ſecularis curiæ miniſtros, quos non ſperet ſua præſentia poſſe in Eccleſia cohibere, atque ex alia ſimili cauſſa rationabili. Sed hoc caſu monere deberet Epiſcopum, vt aliam perſonam ad id deſtinaret, ſi præſertim periculum ſit in mora, & interea vel ducere eos ad Epiſcopũ, vel bonis verbis illos detinere, donec alia perſona ab Epiſcopo conſtituatur, quæ illos comitetur.

Tertium præceptum, ne vllus prælatus inferior Epiſcopo, quamuis ordinarius, imò ne conſeruator ab Apoſtolica ſede gneraliter, aut ſpecialiter conſtitutus de reorum ad Eccleſias confugientium cauſſa cognoſcat, an nempe eorum delicta ſint de numero hîc exceptorum, quibus immunitas non ſuffragetur, niſi ſoli Epiſcopi, & ſuperiores prælati. Hoc præcepto duæ continētur partes: altera negatiua, altera affirmatiua. Negatiua prohibet prælatis inferioribus, ne de immunitatis cauſſa cognoſcant; affirmatiua præcipit Epiſcopis, cæteriſque maioribus prælatis, vt de ea cognoſcāt. Cuius vtriuſque trāſgreſſio grauis valdè cēſenda eſt. Nā & qui tranſgreditur negatiuam, vſurpat iuriſdictionem, & qui tranſgreditur affirmatiuam, denegat iuſtitiam tam parti, quàm reipublicæ. Affirmatiua porrò pars non ad ſolos Epiſcopos pertinet, quaſi ipſi teneātur per ſe de huiuſmodi cauſſis cognoſcere, ſed poteſt etiam Epiſcopi officialis, vel perſona ab eo deputata id facere. Vtriuſque autē partis tranſgreſſor præter peccati reatum, incurrit etiam omnes cenſuras, ac pœnas. Quod in ſecunda parte præcepti hoc modo intelligendum eſt, vt ſi Epiſcopus ipſe ſibi huiuſmodi cognitionem reſeruet, peccet, & pœnas incurrat, ſi neque ipſe cognoſcat, neque alteri vt id faciat committat. Eius autem officialis ordinarius ſi Epiſcopus ei committat peccet, & cenſuras, pœnáſque incurrat, ſi cognoſcere deſinat, ſaltem non monito Epiſcopo, ſi quando ex cauſſa non poſſit, vel non debeat, vt alteri 8.

deleget, vel ſi omnino non vult in his cauſſis ſe interponere, neque Epiſcopus alterum conſtituere velit niſi officialem, officium deponat. is autem quem Epiſcopus in particulari caſu deputaret, ſi non vult cognoſcere, non acceptet, ſi acceptauerit, procedere ſub eiſdem pœnis teneatur, niſi Epiſcopus vel ipſe eo recuſante cognitionem ſuſcipiat, vel alteri committat. Vt quandiu Epiſcopi prouidentia aliquis ab eo deputatus de cauſſa cognoſcit, nullus incurrat pœnas; ſi verò nullus eſt, qui de cauſſa cognoſcat, is cuius peccato cognitio prætermittitur, & peccet grauiter, & cenſuras, pœnáſque incurrat, & quoties ad aures Epiſcopi defertur neminem velle de cauſſa cognoſcere, debet vel illos ipſos quos conſtituerat, compellere, vel alteri committere, vel per ſeipſum cognoſcere, ac prouidere omnino, ne deſit qui iuſtitiam in hac cauſſa miniſtret.

9. Quartum præceptum, vt in loco exempto, ac nullius diœceſis vicinior Epiſcopus de hac cauſſa cognoſcat. Ac ſi conſtet, quis ſit vicinior Epiſcopus dicendus, eadem omnino in eo eiúſque officiali, ſeu ab eo deputato, quoad peccatum, & pœnas dicenda ſunt quæ de Epiſcopis in præcedenti tertio præcepto conſtituta ſunt. Si verò non ita clarè conſtet, quis ſit Epiſcopus vicinior, recurrendum eſt ad ea, quæ dicta ſunt ſuprà de Epiſcopo viciniore dignoſcendo. Hic autem Epiſcopus vicinior licèt poſſit etiam antequam caſus aliquis contingat, deputare in loco exempto perſonam eccleſiaſticam, quæ de huiuſmodi cauſſis cognoſcat, vt hac ratione poſſeſſionem capiat iuris iſtius de his cauſſis eo loco cognoſcendis, & vt præſtò ſit in loco, atque in tempore ſeculari curiæ perſona, quam requirat, & à qua licentiam obtinere poſſit extrahendi horum criminum reos, tamen neque ipſe ad hoc tenetur, neque verò prælatus loci illius exempti tenetur illum requirere; ſed hæc requiſitio ſpectat ad curiam ſecularem, ad cuius requiſitionem valde mihi probabile eſt, ipſum teneri perſonam eo loco ad id deputare, ne ſi ipſe in particularibus caſibus adeundus ſit, diffugiat interea reus, ſeſéque abſcondat, & capi poſt obtentam fruſtrà licentiam omnino non poſſit.

Addo, quando dubium eſt inter aliquos Epiſcopos quis ſit vicinior, excuſari illos omnes inter quos dubitatur & à peccato, & à pœnis, ſi bona fide quilibet prætendens ſe non eſſe viciniorem, renuat de cauſſa occurrente in loco exempto cognoſcere, donec per eum, ad quem pertinet, declaretur. Tollit enim illa prætenſa dubietas omnem temeritatis rationem. Addo neque teneri prædictos Epiſcopos de hac re inter ſe litigare, ſed debere vel prælatum loci exempti, vel ſecularem curiam ſuas partes apud ſuperiorem, ad quem ſpectat, pro huiuſmodi obtinenda declaratione interponere ad commune reipublicæ bonum, & ne huiuſmodi loca exempta fiant paulatim receptacula hominum peſſimorum. 10.

Quintum præceptum eſt de reis criminum eccleſiaſtico carceri tuto illi, firmóque mancipan- 11.

cipan-

cipandis. Id directè quidem ad curiæ ſecularis ſatellites pertinere videtur, qui reos ad carceres ducunt, vel etiam ad carceris præfectos, vt eoſdem ſub tuto, firmóque carcere detineant, ſed ſupponitur tutus carcer, aut tutus aliquis in carcere locus. Vnde quoniam poteſt neque carcer, neque aliquis in carcere locus eſſe tutus, videtur ad Epiſcopos ſaltem indirectè pertinere, vt de tuto firmóque carcere prouideant, in quo huiuſmodi rei, qui grauiſſima committunt delicta, tuto detineri, & abſque fugæ periculo poſſint. Hortandi certè ſunt Epiſcopi, vt hoc faciant. Non tamen videntur ad id teneri, neque verò cenſuras, & pœnas huius §. incurrere, ſi id prætermittant. Præterquam in vno caſu, ſi neceſſariò debeant rei huiuſmodi ſeculari in carcere reponi propter eccleſiaſtici carceris defectum, ex eáque repoſitione eccleſiaſticæ immunitati ſoleat præiudicari, quòd non permittantur extrahi, & ad Eccleſiam duci, ſi inueniantur immunitate digni, & periculum ſit, ne curia ſecularis in eos animaduertat, vt neceſſe ſit contentiones frequenter non ſine populorum ſcandalo, & offenſione inter ipſas curias, earúmque miniſtros oriri. Tunc enim debet Epiſcopus vel de ſuo, vel de ſpretis pœnis, fractiſque iniunctionibus ad prouidendum de tuto carcere expendere, ſi habet. vel ſi nihil horum ſuppetat, cogere populos ad id, vel curiam ſecularem. Non tamen incurreret has pœnas, licèt peccaret ſi id facere prætermitteret, quoniam nullum habet de hac conſtitutione præceptum, ſed hæc obligatio naſcitur ex ratione officij, vt carcerem habeat qualem grauitas delictorum ad eius forum pertinentium requirit.

Sextum eſt præceptum, ne rei de prædicto eccleſiaſticæ curiæ carcere educantur ad pœnam, aut ſecularis curiæ miniſtris conſignentur, niſi cognito priùs per Epiſcopum, eos verè aliquod delictorum hac ipſa conſtitutione exceptorum commiſiſſe. quo præcepto vt teneantur miniſtri vtriuſque curiæ ne extrahant, incurrúntque cenſuras, ac pœnas iam ſæpe dictas, ſiue miniſtri curiæ eccleſiaſticæ extrahant ad eos dimittendos, vt fugiant, quando illis immunitas non prodeſt. Ita eodem præcepto teneri videntur Epiſcopi, & maiores prælati, ſi ante eamdem cognitionem eos vtronis prædictorum modorum extrahi iubeant, vel permittant, eaſdémque pœnas incurrere quoties, &c. Contra iuſtitiam enim hoc præceptum Epiſcopus tranſgreditur, ſi antequam veritatem cognoſcat ab alterutra curia extrahi, aut iubeat, aut concedat, ac multo grauiùs peccat, ſi poſteaquam veritatem cognouerit contra cognitam veritatem extrahi faciat, aut permittat, ſiue vt liberetur is, quem cognouit immunitate carere, ſiue vt puniatur is, cui cognouit immunitatem deberi. 12.

13. Septimum præceptum ad Epiſcopum, & ad deputatũ ab eo dirigitur, vt de hac immunitatis cauſſa poſteaquam reus requirente ſeculari curia extractus, & in eccleſiaſtico carcere repoſitus eſt, cognoſcat. quo loco illud in primis obſeruandum eſt, Epiſcopum, ac perſonam ab eo deputatam non teneri de hac cauſſa cognoſcere, niſi reus, vel ad carcerem curiæ eccleſiaſticæ ſit repoſitus, vel in carcere curiæ ſecularis ob eccleſiaſtici carceris defectum ita ſit carceratus, vt ſit in libera Epiſcopi poteſtate, vt poſſit de eo diſponere per ſe prout iuſtitia ſuadebit, abſque requiſitione, & conſenſu curiæ ſecularis. Quare ſi curia ſecularis vllum ius habeat ſupra reum, nec velit illi cedere, Epiſcopus nec peccat, neque verò vllas cenſuras, ac pœnas incurrit, ſi nolit de cauſſa cognoſcere, & ſeculari curiæ requirenti, vt cognoſcat, liberè reſpondeat, ſe non cogniturum, donec reus ſibi liberè tradatur. Intereáque per cenſuras, & pœnas iniungat curiæ, eiúſque miniſtris ne quid contra illum attentent; & carcerario ne illum extrahi patiatur ſine ſua expreſſa licentia. Neque enim cognoſcere debet de cauſſa rei in alterius poteſtate exiſtentis, quouſque ſibi realiter conſignetur. Deinde addo, ſi reus vel in carcere eccleſiaſtico ſit repoſitus, vel in ſeculari quidem, propter eccleſiaſtici defectum, ita vt verè ſit in ipſius Epiſcopi libera poteſtate diſponere de eo, prout de iure conuenit, tunc certum eſt, tenere Epiſcopum, & perſonam ab eo deputatam, niſi ab Epiſcopo impediatur, de cauſſa cognoſcere, ſummariè tamen, & quantum pro eius conſcientiæ informatione ſatis ſit, ac declarare reum verè commiſiſſe aliquod horum delictorum, vel non commiſiſſe. Probatur; non poteſt dari curiæ ſeculari reus, nec per eam puniri, neque verò ab ea liberari, niſi præuia hac Epiſcopi cognitione: ergo tenetur cognoſcere ex vi præſentis conſtitutionis; quod ſi recuſet, peccat contra hoc præceptum in re graui, in qua conſiſtit cardo, & ſubſtantia totius immunitatis; quare etiam incurrit cenſuras, & pœnas. Imò grauiter etiam peccare putandi ſunt tam Epiſcopus, quàm deputatus ab eo; ſi diutius procraſtinando differant huiuſmodi cognitionem non legitimè impediti, tum quia quàm breuiſſimè expediri poteſt, cùm ſit cognitio ſummaria, & pro ſola conſcientiæ informatione, tum quoniam huiuſmodi indebitis dilationibus rationabiliter offenditur curia ſecularis, & populi ſcandalizantur.

Octauum præceptum ad ſolum Epiſcopum, & nullo modo ad perſonam ab eo deputatam pertinet, vt ſiue ipſemet Epiſcopus, ſiue perſona ab eo deputata cognouerit reum verè commiſiſſe aliquod horum delictorum, quibus immunitas non ſuffragatur, ipſe Epiſcopus iubeat reum per eccleſiaſticum iudicem tradi, ac conſignati miniſtris curiæ ſecularis, ſolúſque Epiſcopus hoc iubere poteſt. Huius autem præcepti tranſgreſſio ſiue nolit Epiſcopus id iubere, ſiue contrarium iubeat contra conſcientiam, & iuſtitiam, non modò grauiſſimũ peccatũ eſt, ſed omnes ſæpè dictas cẽſuras, ac pœnas inducit. 14.

Nonũ præceptũ eſt de appellatione omnino poſtponẽda in hac cauſſa, 15.

Digitized by Google

ſa,quo præcepto neque reus tenetur, neque verò pars læſa, aut fiſcus. Nullus enim horum peccat contra hoc præceptum appellando, ſed ſolùm Epiſcopus tenetur non deferre appellationi ipſius rei, cuius ſolius appellatio hoc loco reſpuitur. Nam parti læſæ, & fiſco appellare prohibitum non eſt etiam validè, ſicut probatum ſuperiùs eſt. Vnde ſi Epiſcopus deferat appellationi rei,neque illum tradi iubeat curiæ ſeculari,& peccat, & cenſuras, ac pœnas incurrit. Excipio caſum in quo fortè Epiſcopus contra iuſtitiam, & conſcientiam ex odio, vel ira, vel alia praua animi affectione declaraſſet, delictum eſſe de numero exceptorum, cùm verè non eſſet, timétque ne ſi reum tradi iubeat curiæ ſeculari,illa ſtatim contra eum procedat ad pœnam. Ad corrigendum autem hunc errorem, & ad conſulendum indemnitati ac vitæ rei,poteſt appellationem admittere, eique deferre, ſi fortè per ſuperiorem eius ſententia retractetur. Neque incurreret in foro conſcientiæ has cēſuras,ac pœnas, ſed deberet eo caſu aliqua honeſta ratione, ſeu aliquo prætextu mederi ſcandalò curiæ ſecularis, aut etiam populi, propter hoc præceptum, quo remouens Pōtifex appellationem, vetat ipſius rei appellationi deferre. Superior verò, ad quem reus appellat, licèt de iure communi teneatur appellationem admittere, & grauamen,ſi quod eſt, emendare; nulla tamen præcepti huius conſtitutionis vi ad id tenetur. Ideoque quamuis peccet non admittendo appellationem rationabilem, omnino tamen immunis eſt ab his omnibus cenſuris, ac pœnis.

16. Decimum, atque vltimum præceptum expreſſum §. 10. poſt extenſas, ac declaratas pœnas in conſtitutionis iſtius tranſgreſſores,iubet, ſic per omnes eccleſiaſticos iudices tam ordinarios, quàm delegatos,etiā per cauſſarum Palatij Apoſtolicæ ſedis auditores,ac per S. R. Eccleſiæ Cardinales iudicari debere, ſublata eorum cuilibet quauis aliter iudicandi,atque interpretandi facultate, irritum,atque inane decernēdo quicquid ſecus fuerit attentatū.Hoc præceptum ligat quidem ſuprà numeratos omnes iudices eccleſiaſticos, vt grauiter peccent id tranſgrediendo; nullas tamen inducit cenſuras, ac pœnas ſuperiùs declaratas, cùm poſt omnem de illis pœnis ſermonē tradatur, neque ad eius tranſgreſſores prædictæ pœnæ vllatenus extendantur.

An miniſtri curiæ ſecularis extrahentes, & prælati maiores dantes licentiam extrahendi reos in aliis caſibus hîc non expreſſis incurrant cenſuras, ac pœnas huius conſtitutionis.

CAPVT XII.

Recolenda ſunt, quæ ſuperiùs *lib.5.§.2.* conſtitūta ſunt;octo quidem caſus in hac cōſtitutione exceptos eſſe à lege immunitatis, ex his aliquot de nouo additos eſſe vltra eos,quos de antiquo iure,vniuerſalíque cōſuetudine habebamus. Sed præterea diximus,multos caſus eſſe hac conſtitutione præteritos à Pontifice,qui partim in iure habentur, licèt non ita fortaſſe clarè, partim ex locorum conſuetudinibus; quibus tamen hac conſtitutione ni- 1.

hil omnino derogatum eſſe, abundè probatum eſt eodem *lib.5.c.7.*

2\. Hinc ad præſentem venio diſputationem diſtinguendo de reis aliorum criminum. Aut enim ſecularis curia extrahit, & Epiſcopus dat licentiam extrahendi, tradíque iubet curiæ ſeculari reum alicuius criminis, cui nullo iure, nulláque conſuetudine ablata fuit immunitas; aut verò reum alicuius criminis, cui alias de iure, vel loci alicuius rationabili conſuetudine immunitas eſt ablata, licèt in hac conſtitutione non numeretur; cuiuſmodi non paucos caſus ſuperiores retuli eodem lib.5. Hac poſita diſtinctione reſpondeo,

3\. Primò occurrit probabilis ratio dubitandi. Pontifex *in* §.8. ad hos ſolos caſus videtur ſe reſtringere, cùm prohibet reos extrahere. Ait enim, *Decernimus, ac declaramus, vt curia ſecularis, eiúſque iudices, & officiales ab Eccleſiis, locíſque prædictis laicum aliquem, vt prafertur, delinquentem in nullo ex caſibus prædictis ſine expreſſa licentia Epiſcopi*, &c. ergo ad prædictos caſus ſe reſtringit; ergo & pœnę, quas poſtea ſtatuit, ad extrahentes in eiſdem caſibus pertinere debent.

4\. Hoc tamen non obſtante reſpondeo primò, ſi prælati extrahāt, vel Epiſcopus licentiam det extrahēdi, ac ſeculari curiæ conſignari faciat reos, quos neque vlla iura, neque vlla loci conſuetudo ab immunitatis priuilegio excludunt, incurrere has omnes cēſuras, ac pœnas. Nam, quòd ij extrahi non poſſint per curiā, ſupponitur in pręſenti cōſtitutione tāquā certū, & indulta, quę de his fortè cōcedebant, reuocātur, &, quod maius eſt, additur, vt neque in caſibus hac cōſtitutione expreſſis id poſſint, vt ſi ne in his quidē permittitur, multo graniùs in aliis prohibitū eſſe intelligatur; ſi qui enim permittendi caſus erant, iſti certè eſſe debebant, qui hac conſtitutione exprimuntur. De Epiſcopis verò hos iubentibus tradi curiæ ſeculari, eiſdē cenſuris, ac pœnis eos eſſe obnoxios patet, quia præceptam hac cōſtitutione immunitatē violant, quam tenebantur tueri, etiā per cēſuras, ac pœnas contra curiam ſecularem.

Secundò, ſi de reis illorum criminum loquamur, quibus aliquo alio iure, vel cōſuetudine immunitas ablata eſt, miniſtri, & officiales curiæ ſecularis peccant mortaliter eos extrahendo ſine Epiſcopi licentia, & incurrunt cenſuras, ac pœnas, &c. Probatur, peccant, & incurrunt cēſuras extrahendo in caſibus hac cōſtitutione expreſſis. ergo multo magis extrahēdo in aliis caſibus nō expreſſis, de quibus eſſe poteſt dubitatio. 5.

Tertiò Epiſcopi poſſunt ſine vllo ſcrupulo, & abſque alicuius cenſurę aut pœnæ incurſu iubere tradi curię ſeculari reos illorum omniū, ac ſingulorum caſuum, qui vel fortè alibi in iure expreſſi, vel de cōſuetudine, vel ex communi conſenſu, aut interpretatione Doctorum, vel ex ampliationibus iuris per eos factis ab immunitatis iure excluduntur. Cùm nullus horum caſuum, neque iura neque conſuetudines hac conſtitutione reuocentur: ergo neque hodie poteſt illis immunitas denegari, & qui ab ea illos excludit, non peccat, nec pœnam meretur. 6.

Quartò, ſi Epiſcopus contrariam conſcientiam formet, aut etiam dubitet, an eo ipſo, quòd prædicti caſus hac conſtitutione expreſſi non ſunt, habeant immunitatem, non tenerut 7.

netur reos dictorum caſuum iubere conſignari curiæ ſeculari,neque vllas incurrir cenſuras, aut pœnas ſi eos conſignari iubere nolit.Quoniã hæc dubietas tollit omnem rationẽ temeritatis.

8. Quintò, Epiſcopus habens hanc eamdem conſcientiam dubiam poteſt, ſi vult, iubere iſtos tradi curiæ ſeculari prædictę,fauore publici boni,ne creſcat peccandi licentia.

9. Ad rationem dubitandi adductam *n*. 3. reſpondeo,verba illa non modò non eſſe reſtrictiua, ſed eſſe etiam ampliatiua, vt ſit ſenſus, miniſtros curię ſecularis non modò in aliis caſibus, ſed ne in his ipſis, qui hac conſtitutione expreſſi ſunt,prohiberi reum quempiam propria authoritate de Eccleſiis,aliíſque immunitatis locis extrahere.

10. Vltimò addo in his reis extrahẽdis tam curiam ſecularem, eiúſque officiales, & miniſtros, quàm Epiſcopos teneri ſeruare formam hac conſtitutione præſcriptam, præceptaque omnia,& ſingula,quę hactenus in præcedentibus capitibus explicata ſunt,ex eorúmque tranſgreſſione temeraria non minus in his caſibus peccare, ac cenſuras, pœnáſque incurrere, quàm ſi tranſgrediantur in caſibus hac conſtitutione expreſſis. Quoniam hæc eſt vniuerſalis forma ſemper,& vbique ſeruãda, in qua alios caſus non expreſſit; ne circa eos vllam induceret mutationem.Voluit etiam eos relinquere antiquæ diſpoſitioni,ſecundùm quã non ſunt ita vniuerſaliter accepti propter varias expoſitiones & locorum conſuetudines; ne nimium excreſceret vniuersè apud omnes exceptorum caſuum numerus.

An ad incurrendas huius conſtitutionis cenſuras, & pœnas requiratur actus completus,an verò ſufficiat attentatum.

CAPVT XIII.

1. Occasionem huic diſputationi præber diuerſus modus loquendi, quo vtitur Pontifex in præceptiua ab eo quo vtitur poſtea in parte coactiua, ſeu punitiua. Nam §.7.& 8.cùm præcipit, aut vetat, actus ipſos præcipit,ac vetat. ait enim, *Præcipimus, ac mandamus vniuerſis,ac ſingulis Eccleſiarum prælatis vt laicos in caſibus prædictis delinquentes tradi, & conſignari curiæ ſeculari faciant.* & §. ſequenti, *Túncque demum de mandato Epiſcopi per iudicẽ eccleſiaſticum curiæ ſeculari quacumque appellatione poſtpoſita conſignetur.* Item, *Ne autẽ curiæ ſecularis miniſtri facultate ſibi olim cõceſſa,ac per præſentes reuocata abutantur, volumus, ac decernimus, vt laicum in nullo ex ſupradictis caſibus delinquentem abſque licentia Epiſcopi capere, extrahere, aut carcerare poſſint.* quæ verba omnia actum perfectum ſignificant.Poſtea verò §. eod. cùm ad pœnas accedit, videtur punire etiam attentatum. Ait enim, *ſi quis quacumque dignitate præditus quicquam præter,aut cõtra huius noſtræ conſtitutionis tenorem attentare præſumpſerit*,&c. quo videtur ad incurrendas has pœnas ſatis eſſe pręter,aut contra quidpiam attentaſſe.

2. Primò ſuppono tãquã certũ,& indubitatũ ipsũ attentatũ habere verã rationẽ delicti,ac pęnã aliquã mereri, quod eſt quando adeſt voluntas interior delinquẽdi cum aliquo exteriori conatu ad opus; eſt expreſſa ſententia Felin. in reſponſione ad amicum, à quo interrogatus fuerat, quan

quando conatus puniatur, quæ habetur poſt finem tertiæ partis operum eius in primis verbis. ſic enim incipit, *Regulariter conatus ſine effectu pœnam meretur.* probat per text. *in l. is qui cum telo. Cod. de ſicar. & l. ſiquis non dicam rapere. Cod. de Epiſcopis, & clericis.* præterea probatur per *c.* 1. *de præſumptionibus.* iuncta gl. *in v. in mortem. & can. ſiquis non dicam rapere, de pœnitentia, diſt.* 1. *& can. quiſquis cum militibus.* §. *ſi quis cum telo.* Olim erant diſtincti canones, hodie verò textus complectitur ſolum capitulum, *quiſquis cum militibus*; alter verò textus, *ſi quis cum telo*, eidem capiti minoribus characteribus quaſi quid addititium inſtar cuiuſdã §. aut obſeruationis habetur impreſſum. Hac eadem 1. diſt. de pœnitentia plerique alij textus de puniendo conatu loquuntur. *can. nemo, can. quiſquis cum militibus. can. ſiquis necando: can. ſi fortè mulier. can. ſiquis tam fœminam. can. ſiquis pulſatus, & can. aut facta.* & quoſdam contra ſentientes refert gl. *in c. ſuper hoc, de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium.* & ratio affertur, quia qui conatus eſt, fecit quantum in ipſo fuit ad ſcelus perpetrandũ, quod ideo non compleuit, quia non potuit. Ex hoc ſequitur, vt idem Felin. *loco citato, fallentia prima,* obſeruat, ſi quis dum conaretur ad ſe rediens ſponte propria deſiſteret in actu vlterius procedere, nec cõpleret cùm poſſet ductus pœnitudine, non mereri pœnam, probat per textum *in l. qui ea mente, iuncta gl. ff. de furtis, & l. qui falſam. ff. de falſ.* pœnitentia enim ſpontanea in ipſo actus decurſu ſatis apertè indicat, imperfectam fuiſſe præcedenrem deliberationem, voluntatem, atque conatum.

3. Quòd ſi quæ iura contrarium dicere videntur, non ſunt intelligenda de peccato, nec de pœna, ſed de effectu. Non enim idem aut par effectus ſequitur ex conatu, & attentato, atque ex actu perfecto, & completo. exempli gratia *in c. final. & c. atteſtationes, de deſponſat. impub.* iuuenis qui nondum attigerat duodecimum annum, matrimonium contraxerat, licèt attentaſſet, ac niſus eſſet ad copulam, quia tamen eam non compleuit, non dicitur cum ea contraxiſſe matrimonium. & *c. finali, de ſponſalib. & matrimon.* Adoleſcens qui deſponſatam ſibi per verba de futuro, carnaliter non cognoſcens cum alia poſtmodum per verba de præſenri contraxit, non primam, ſed ſecundam iubetur habere vxorem, quia cum prima nec fuit matrimonium verum ex forma contractus, nec præſumptum, cùm conatus non habuiſſet effectum.

4. Secundò ſuppono, non modò poſſe ſtatui in iure pœnas etiam ipſo iure incurrendas pro ſolo attentatu, id eſt, voluntate cum conatu, ſed eſſe aliquas pœnas iam conſtitutas, ſicut ſuperiùs oſtendimus *lib.* 5. *cap.* 12. Nam *l.* 1. *Cod. quando liceat cuique ſine iudice*, Imperatores Valentinian. & Theodoſius nulla facta diſtinctione hoc ipſo quòd quis graſſari ſtratas nititur obſidendo itinera frequentata, etiamſi nullum adhuc ex inſidiis aggreſſus ſit, liceat cuique nulla expectata iudicis ſententia illum occidere, antequam malum, quod moliebatur, committat, vt nullus parcat militi, cui obuiare telo oporteat, vt latroni: ergo ſola molitio punitur tam graui pœna, vt poſſit à quouis impune occidi. & *l. quiſquis cum militibus. Cod. ad l. Iuliam maieſtatis*, conſpiratio in perſonam

ſonam Principis, etiam non ſequuto effectu, eamdem pœnam mortis incurrit, quam ſi ſequutus eſſet effectus. quod idem habetur *in can. quiſquis, de pœnitentia d. 1. & can. ſiquis necandi*, capitalis ſupplicij pœna ſtatuitur ei, qui, vel quæ infantem occidere tentauerit. *can. ſi quis fœminam, eadem d. 1. de pœnit.* qui fœminam, vel maſculum impudicos facere attentauerit, iniuriatum tenetur.

5. Dico primò, licèt attentatum pœnam mereatur, ordinariè tamen non mereri pœnam taxatam etiam ipſo iure incurrendam pro opere completo, ſed aliquam pœnam extraordinariam, vt notat Felin. *in illa reſponſione; quando conatus puniatur.* Et ratio eſt, quia pœna impoſita eſt operi, conatus autem ſine opere, minus aliquid eſt. Ita habemus expreſsè determinatum *in cap. perpetua, de elect. lib. 6.* cùm enim contra eligentes indignum ſtatuta ſit pœna, vt ipſo iure priuati ſint poteſtate eligendi pro illa vice, vt patet *in cap. cùm in cunctis, de electione*, & dubitatum fuerit, an incurrant prædictam pœnam, ſi ex iſtorum votis non ſequatur de facto electio, vel ſi ipſemet mutatis votis eligant dignum. Reſpondet Gregorius X. *in d. c. perpetua*, non habere locum, niſi iſti adeò perſtiterint vſque in finem vt ex eorum votis electio ſubſequatur. qua reſponſione declarat ius illud antiquum, dicens, eius pœnam pertinere ſolùm ad eligentes cum effectu, ſubſequuta electione. Per quem textum Io. And. *ibi numero 2.* & per alia quædam iura, *& in reg. in pœnis, de regul. iur.* determinauit, pœnam ipſo iure impoſitam pro aliquo delicto non adſtringere eum, qui attentauit, id eſt, qui cogitauit, & aliquid egit, nec tamen perfecit, etiamſi per ipſum nō ſteterit. Hanc regulam, vt valde notabilem, ſequitur Baldus *in l. ſi quis non dicam rapere. Cod. de Epiſcopis, & clericis.* Geminian. *in d. c. perpetua, de elect. lib. 6. n. 4.* Franchus *ibi n. 1.* & Archidiaconus *n. 1.* Felin. *in reſponſione, quando conatus puniatur, fallentia 4.* Anan. *in c. 1. de adult. notab. 3.* eamdem non parum extollit Abbas *in c. cùm in cunctis. §. clerici ſanè, de electione, n. 3. & in c. 1. de eo qui mitt. in poſſeſſ. n. 13.* Neque huic diſſimile eſt id quod docet Bart. *in l. 1. ff. de ſicar.* dicens ſtatutum puniens delictum certa pœna non habere locum in eo, qui inchoauit, ſed non perfecit. idémque *in l. is qui cum telo. Cod. ad l. Cornel. de ſicar.* & Panormit. *in d. c. 1. de eo qui mitt. in poſſeſſ. n. 19.* & Felin. *vbi ſuprà, fallentia 8.* Demum addo doctrinam ſingularem Bart. *in l. final. ff. de rerum diuiſione*, ſi ſtatutum dicat, ſiquis voluerit corrumpere monialem, tali pœna puniatur, intelligendum eſſe ſi voluntariè illam corruperit, itaut de facto ſit ſequuta corruptio. quam doctrinā probat Felin. *loco cit. fallentia vltima*, per text. iuncta gl. *in c. conſulere, de ſimon.* quo loco ſolius voluntatis mentionem facit text. dicens: *Quicumque eccleſiaſticarum rerum adminiſtrationem per pecuniam obtinere voluerint*; & paulo inferiùs, *dare pecuniam, & accipere voluerunt*, & tamen ſola voluntas non ſufficit ad ſimoniam. cùm *in c. vltimo, eodem tit.* expreſsè ſtatutum ſit, eum qui nullo præcedente pacto, ſed affectu ſolùm animi vtrinque præcedente aliquam eccleſiaſticam adminiſtrationem acquiſiuit, pro ſimonia

monia non teneri. Vnde gl. *in d. c. conſulere, in v. voluerunt*, notat *in d. c.* non fuiſſe ſolam voluntatem, ſed proceſſum fuiſſe ad actum dandi, & accipiendi pecuniam; idque probat, quia Pontifex ibi ſubiungit tã ementes, quàm vendentes. quæ verba denotant actũ completum. Ita Bald. *in l. arboribus. §. Iulianus. ff. de vſufruct.* docet, ſtatutum puniens magnatem intrantem palatium, intelligendum eſſe de eo, qui iam intrauit, atque ideo ad eius punitionem nõ ſufficere, ſi teſtes deponant ſe vidiſſe eum intrare, niſi dicant vidiſſe illum intraſſe, vt denotent actum conſummatum. addit de ſtatuto puniente extrahentem frumẽtum de territorio, dicendo, *qui extrahit*, &c. non habere locum de frumento reperto in via, antequam exiret de territorio, quia punit actum completum.

6. Dico ſecundò, ex dictis firmari poſſe regulam, vt iã lex, quàm ſtatutum, quod ſtatuit certam pœnam contra voluntatem, conatum, ſeu attentatum, niſi adſint alia verba, ex quibus apertè colligatur verè intendere legiſlatorem, ac ſtatutarios punire voluntatem exteriori ſigno declaratam, conatum, ſiue attentatum etiã ſine effectu, ſemper debere intelligi punire actũ perfectũ, & hanc regulam ſingulariter nota. Probo ex iuribus, & doctorum doctrinis iam relatis. Nam *in lege, & can. ſiquis non dicam rapere, de pœnitentia d.* 1. *&* 36. *q.* 2. expreſsè dicitur, *ſiquis non rapere, ſed attentare tãtũmodo iungendi cauſſa matrimonij ſacras virgines auſus fuerit*, vbi nõ modò raptum completũ, ſed attentatũ exprimit, capitali pœna feriendum Item *in l. & can. quiſquis cum militibus*, expreſsè dicitur, eadem ſeueritate voluntatem (intellige exteriorem) ſceleris, qua effectum puniri voluerũt. Puniunt ergo voluntatẽ ſine effectu ſequuto. Et *in l. & can. ſiquis cum telo*, ſtatutũ eſt, eum, qui cũ telo ambulauerit, hominis necandi cauſſa, ſicut is, qui hominẽ occiderit, legis Corneliæ de ſicariis pœna teneri. Ita *in can. ſi quis necandi*, punitur attẽtatũ necãdi infantis, & *can ſi forte mulier*, punitur mulier, quæ marito paraſſe inſidias vel quolibet alio genere voluntatẽ occidendi habuiſſe inuenitur. In *can. ſi quis fœminã*, punitur attentatũ contra pudicitiam, vt notat ibi gl. *in v. attentauerit*. Hi omnes canones habentur *de pœnitentia d.* 1. Contrà verò

Tertiò dico, quando hoc loco Põtifex ait, *Si quis autem præter, aut contra huius noſtræ conſtitutionis tenorẽ attentare præſumpſerit, declaramus eum ipſo facto*, &c. intelligendum eſſe de attentato cũ effectu ſubſequuto, vt in opere ſit tranſgreſſio huius conſtitutionis; ſolum autẽ attentatũ nõ ſufficere ad inducendas huiuſmodi cenſuras, ac pœnas. Probatur, quia in omnibus pręcedẽtibus de ipſo opere cõpleto loquutus eſt, nuſpiã de attẽtato, hoc autẽ loco nulla verba, quæ inſinuẽt intendere Põtificem, punire ſolũ attentatum ſine opere; ergo licèt attentatũ ſit aliqua pœna dignũ, nõ inducit tamen ipſo facto has cẽſuras, ac pœnas. Secũdò, quia multa sũt in hac cõſtitutione, quorũ attentatio nõ eſt graue malũ, vt poſſit has mereri pœnas vſqueadeo multas, ac graues. Mihi probabile eſt, ne attentatũ quidem extrahendi reũ de carcere eccleſiaſtico, quod eſt omniũ fortaſſe grauiſſimũ, ſatis eſſe ad has pœnas, non ſequuta reali extractione cum effectu. 7.

F I N I S.

INDEX

Digitized by Google

INDEX
RERVM PRÆCIPVARVM
HOC VOLVMINE CONTENTARVM.

Primus numerus paginam, ſecundus columnam, tertius numerum in margine ſignat.

A

Abſolutio.

ABSOLVERE ſolus Papa poteſt in excommunicationibus ſibi reſeruatis. 612

Adulterium.

Adulterij crimen an eximi poſſit ab immunitate. 173,1,8

Adulteria facta in Eccleſia an immunitate careant. 376,2,2

Adulterij cauſæ ad quem pertineāt. 604,2

Ædes.

Ædis B. Virginis Lauretanæ præſtantia. 133,1,8 B. Petri Montorij in vrbe. ibid 2, 11. S. Mariæ ad Niues. ibid. 14. Drepanitanæ. ibid.

Ager.

Agri immunes. 2,2

Agrorum depopulator. 137, 2, 7. 163,2

Altare.

Altaris Iudæorum immunitas. 6, 1, 3. 10,1,1

Altarium immunitatis origo apud Gētes & Hebræos. 20,1,1, & ſeqq.

Altare ſāctuarij ac Tabernaculi Iudæorum an præceptū diuinū habuerit de immunitate. 35,1,1, & ſeqq.

Quæ altaria ad immunitatem pertineant. 205,1,8

Ampliatio.

Ampliationes iuris immunitatis factæ per communē conſenſum doctorum ad caſus non ita clarè expreſſos. 346,1,1 & ſeqq.

Appellatio.

Appellare quinam prohibeantur in cauſa immunitatis. 545, 1, 1, & ſeqq.

Clauſula, *omni appellatione poſtpoſita*, an omnem omnino excludat appellationem. 547

Appellatione remota, an omnes ſimul remoueantur appellationis effectus. 555,1,1 & ſeqq. an aliqua remedia ſine appellationis, ſiue querelæ, ſiue nullitatis, reus ſi grauetur ab Epiſcopo. 560,1,3

Ad quem fiat appellatio in cauſa immunitatis. 564,2,5

Appellatione remotâ an remota intelligatur recuſatio iudicis. 569,2

Appellantes à ſententiis mandatiſque Rom. Pontificis an careant

immunitate.599,1,8
Appellari immediatè poteſt ad Papam, prætermiſſis mediis. 612
Remotio appellationis an locum habeat in perſonis eccleſiaſticis, vbi Epiſcopus, vel earum ſuperior iudicauerit eas verè cōmiſiſſe aliquod crimen cui non debetur immunitas. 644, 2, 5

Apoſtata, Apoſtaſia.

Apoſtata quis. 225, 1, 1 an admittendus ad immunitatem. ibid. 3 & ſeqq.
Ad apoſtaſiæ crimen quæ requirantur. 440, 1, 3

Ara.

Aræ ſimplices olim aſyla. 11,2,10
Ara Miſericordiæ, ſeu Clementiæ Athenis. ibid

Archiepiſcopus.

Archiepiſcoporum immunitas.119, 2, 3

Arma.

Arma deponere an neceſſarium cōfugienti ad Eccleſiam. 253,2, 1. 329,1, 24

Aſſaſſini, Aſſaſſinium.

Aſſaſſini an immunitate careant. 164,1,24. 181,2,9
Aſſaſſini qui, & vnde dicti. 428, 2,1
Aſſaſſinium quid.429,1, 2 eius requiſita. 430, 1, 3 duplex. ibid. 2,5
Aſſaſſini qua pœna afficiendi. 431, 1,1 & ſeqq.
Quomodo, & cui conſtare debet de crimine aſſaſſinij, vt reus excludatur ab immunitate. 435, 1, 6. 437,2,15

Aſſyrophanes.

Aſſyrophanes imaginem fieri fecit filij emortui. 15,1,2

Aſylia, Aſyla.

Aſyliæ immunitas apud Gentes. 4, 1,4 apud Græcos.6,1,3
ἄσυλον quid. ibid.2,6
Aſyli homines qui.7,1,7
Aſyliæ ius. ibid.9
Aſyla in republ. vtilia & neceſſaria. 8,2,6 & ſeqq.
Aſylum Romanorum primum. 11, 1,7 Apollinis apud Delos.ibid.2,8
Aſyla Dianæ duo.ibid.9 apud Gentes tria, vel quatuor præ cæteris antiquiſſima. 20,2,2
Aſylum Romæ à Romulo.26,2,21
Aſyla quantum excreuerint Romę, & in tota Græcia.29,1 ab initio.
Aſyla apud Gentes, eorúmque immunitas an diuini iuris poſitiui. 39,1,1
Aſylorum finis.50,1,2 & ſeqq.
Aſyliæ ius quomodo receptū apud Gentes.52, 2, 1 & ſeqq.
Aſyla celebriora quę.55,2,2 & ſeqq.
Ad aſyla qui confugerint, quæque inde reportârint commoda. 58, 1,1 & ſeqq.
Aſylorum vſus, abuſus apud Gentes.61,1,1 & ſeqq.
Aſylorum abuſuum adhibita remedia.64,2, 1 & ſeqq.

Atrium Eccleſiæ.

Atrio Eccleſiæ an immunitas competat.205,2,11.

Attentatum.

Attentatū quid.421, 2 an immunitate priuet.ibid.& ſeqq.& 432,1,5

Auricula.

Auricula, an membrum.375,2, 13

B

Balnea.

BAlneæ Eccleſiarum ad immunitatem pertinent.206,1, 13

Bannitio.

Bannitio quid.313,1,4

Barba.

Barba,an membrum. 376,1,15

Bellum.

Bellum gerens iniuſſu Principis an immunitate careat.475,1

Belus

Belus.

Beli ſtatua. 16, 1, 8. 26, 1, 18 eundem eſſe volunt quem alij Bal, alij Baal, alij Baalim, alij Beelzebub nuncupant. 16,1,10.

Beneficium.

Beneficium pro priuilegio. 170, 1, 26

Beneficium eccleſiaſticum qua ætate obtineri poſſit. 617,1

Blaſphemi.

Blaſphemi an immunitate careant. 227,1,1

C

Cadmus.

CAdmi aſylum.20,2,2

Canopium.

Canopici, Nili fluminis oſtij ius & immunitas. 4,1,4 aſylum.20,2,2. 26,1,19

Capella.

Capellæ priuatæ, ſiue oratoria, an immunitate gaudeant,204,1.3 & 4 publicæ quid. ibid.

Capitaneus.

In capitaneis generalibus an & quomodo committi crimen maieſtatis poſſit 470, 2, 6 & ſeqq.

Carcer,Carcerati.

An inuiti extrahantur qui fracto carcere ad Eccleſiam confugiũt. 258,2,9

Carceratus emiſſus è carcere ſub iuramento redeundi,an confugiens ad Eccleſiam ſit ad immunitatem admittendus. 259,1,1 & ſeqq.

Carceris effractores immunitate carent. 338, 1,6

De carceratione reorum extractorũ de Eccleſia, vide *Reus*, & *Extractio.*

Carcerarius.

Carcerarius an teneatur carceratô frangenti ſibi iuramentum,ſeruare immunitatem.264,2,1 & ſeqq.

Cardinalis.

S. R. E. Cardinalium immunitas. 119,1,3 maieſtas.453,2

Cardinales in iure Regibus æquiparantur.470,1

Caſtrum.

Caſtra Imperatoris hoſti tradens an immunitate careat. 475,1

Caſus.

Caſus excepti ab immunitate Eccleſiarum lege quadam regni Siciliæ.178,1, 14 alij ab immunitate excepti. 320,2,2 & ſeqq.324,1,1. 336,1,1 & ſeqq. cauſæ cur. 323,1 3 & ſeqq. in quibus ante conſtitutionem Greg. XIV. reus de conſuetudine carebat immunitate.338,2,1 & ſeqq. excepti ſubobſcurè in conſtit. Greg. XIV.350, 2,3 quibus de iure indulgetur appellatio, vt in iis validè appelletur, etiamſi appellatio ſit remota. 566, 1, 1 in quibus hæreticus iam de hæreſi damnatus,ac ſeculari curiæ relictus peruenire poteſt ad Eccleſiã.591,1,1 in quibus Eccleſia etiã laicos iudicat. 602, 2,7

Quid ſi clerici & perſonæ eccleſiaſticæ immunitate careant, & fori priuilegio.645,2,1 & ſeqq.

Cauſa.

Cauſæ propter quas perſonæ ad Eccleſias confugiendo defendi debeant. 236,2,2 & ſeqq.

Cauſa fidei ad quem pertineat. 584, 2, 2 ad quem hæreſis. 585,1,3

Cauſæ eccleſiaſticæ. 595, 2, 1 an iudex ſecularis de iis ſe intromittere ordinariè poſſit. 601,2,1 ſpirituales, ac debita per Eccleſiam cognoſcenda. 603, 2,4 canonicatuum.ibid. ſoli Pontifici reſeruatæ.611 & ſeq.

Cellula.

Cellulæ interiacentes vſque ad extremas

tremas fores,templi vice tuentur confugas.206,1,13

Cenſura.

De cenſuris ac pœnis violatorum immunitatis, vide v. *Pœna.*

Ceſſio.

Ceſſio Epiſcoporum, vide *Epiſcoporum ceſſio.*

Ciuitas.

Ciuitates immunes. 2, 2 ciuitatum refugiorum ius apud Iudæos.4,1, 4.6,1,2

Ciuitates refugiorum in Hebræorũ republ.neceſſariæ. 7,2, 2.10,1, 1. 26,1,18

Ciuitas quomodo cõcedere immunitatem poſſit. 168,1,15

Ciuitatum liberarum poteſtas. 452, 2,4

Clementia.

Clementiæ aſylum Athenis.20,2, 3. 26,1,19

Clericus.

Clerici an immunitate gaudeant. 115,1,17.119,1,2 & ſeqq. 231, 2, 1 & ſeqq. quid ſi delinquant in propriis Eccleſiis, vel monaſteriis.235,1,12 ad quid teneantur erga reos criminum.300,2,1

Clerici raptoris virginis pœna.312, 1, 10 aliquem lædentis pœna. ibid.11.

Clericum occidens, vel vulnerans, immunitate caret.336,1,1

De clerico fornicario.534,1,15

Clericum depoſitum, vel actualiter degradatum reſtituere ſolus Papa poteſt.612

Clerici in minoribus conſtituti vxorati,aliæque perſonę foro gaudentes eccleſiaſtico, an perſonæ eccleſiaſticæ dicendæ. 616, 2, 1 & ſeqq. quando fori priuilegio gaudeant.617,1

Clericis coniugatis quando debeatur forum.618,1,2 & ſeq.

Clerici in minoribus cõſtituti quãdo fori eccleſiaſtici priuilegium perdant.226,1,1 & ſeqq. quando ordinum ſacrorum clerici.627,2, 6 & ſeqq.clerici vxorati quando. 631,1,15 quando clerici in ſacris conſtituti.ibid.2,1 & ſeqq.

Clerici & perſonæ eccleſiaſticæ an extrahi poſſint de Eccleſia per ſuos ſuperiores ad quos ſpectat de cauſa immunitatis eorũ cognoſcere, eóſque reponere in ſuo eccleſiaſtico carcere,donec de cauſa cognoſcant.644,2,4

Cœmeterium.

Cæmeterij immunitas.211,1,1

Cognitio.

Cognitio cauſę immunitatis ad quẽ pertineat.502,2,1 & ſeqq.508, 1, 1 & ſeqq. 512,2,1 & ſeqq.515,1, 1 & ſeqq. vtrùm neceſſaria ad tradendum reum curiæ ſeculari.527,2,1 & ſeqq.qualis ſit.537 2, 1 & ſeqq. vſu ſemper recepta. 539,1,5 quæ partes Epiſcopi circa huiuſmodi ſummariam cognitionem.541,2,1 & ſeqq.

Concilium.

Concilium Amphictyonum tota Græcia celeberrimum.56,2,13

Congregare generale Concilium inter maiores cauſas numeratur ad ſolum pertinentes Pontificem. 612

Concubina.

Concubinæ clericorum quo fori priuilegio gaudeant. 619,2,4

Condemnatio.

Condemnatio Epiſcoporum, vide *Epiſcoporum condemnatio.*

Conditio.

Conditiones ad immunitatem ex parte Eccleſiæ requiſitæ.207,2, 1 & ſeqq.ex parte confugientium. 253,2

Confugientes, confugæ.

Confugientium ad Eccleſiam conditiones.253,2

Confuga liber ne perueniat ad Eccleſiam vt conſequatur immunitatem.256,2, 1 an immunis ſi locum ſacrum attigerit.266,2, 1 & ſeqq.

Cõfugiẽtes ad Eccleſias an per vim extrahi, & puniri poſſint. 308, 1,2 & ſeqq.an damnari exilio.313 1,2 & ſeqq. an ad pœnam fuſtigationis,vel triremes.315,2, 1 & ſeqq.an ad carceres in perpetuũ, vel ad tempus.317 per totum.

Conſanguinitas.

Conſanguinitatis inter virum & vxorem cauſa ad quem pertineat. 604,1

Conſecratio.

Conſecratio Eccleſiarum an ad immunitatem neceſſaria. 208,1,4

Conſiliarius.

Conſiliarius in caſu læſæ maieſtatis impunè occiditur.464,1,12 quid ſi læſus ex inimicitia priuata.470,2

Conſpiratio.

Conſpirans in perſonam alicuius S. R. E. Cardinalis, an immunitate careat.470,1

Conſtitutio.

Conſtitutio Gregorij XIV. quoad formam in ea traditam, caſúſque de nouo additos, ad quem pertineat.642,2,1

Conſuetudo.

Conſuetudo quid circa Eccleſiarum immunitatem.180,1

Conſuetudo Normanniæ circa confugium ad Eccleſiam. 182, 2, 15

Conuerſi.

Conuerſi an foro gaudeant eccleſiaſtico.622,1,4

Credentes hæreticorum.

Credentes hęreticorum qui,& quotuplices.449,2,6

Crimen.

Criminis rei ſecundo loco adſtatuas confugerunt.58,2,2

Criminis læſæ maieſtatis reis an ius aſyliæ profuerit.60,1,14

Crimen hæreſis quod. 587, 1, 1 & ſeqq. vide *Hæreſis.*

Crimen maieſtatis, vide *Maieſtatis crimen.*

D.

Debitor.

DEbitores tributorum an aſyli iure vtebantur apud Gẽtes. 59,2,11

Debitores qui ſecũdùm loci municipalẽ legẽ coguntur ſeruire creditoribus,an immunitate gaudeant. 249,2,8

Vide *Obærati.*

Decimæ.

Decimarum eccleſiaſticarum cauſæ ad quem pertineant. 603, 2, 4 & ſeq.

Decocti.

Decocti, ſiue decoctores, vide *Obærati.*

Delectus.

Delectum habens an immunitate careat.475,1

Delicta.

Delictorum occaſio idola ac ſtatuæ. 18,2,22

Delictorũ genera tria.307,21

Delicta quædã ab immunitate excepta.320, 2, 2 & ſeqq. quæ eius cauſæ.323,1,3 & ſeqq.

Delictũ prope Eccleſiam an priuet immunitate.380,2, 1 an ea quæ fiunt in monaſteriis, domibus regularibus,palatio Epiſcopi, religioſis locis.382, 2,5

Delictorum grauitas,aut leuitas vnde deſumenda.384,1,1 & ſeqq.

Delicta grauiſſima quæ.390,1,1 quę grauiora,quæ grauia,quę leuia.ib.

Delicta

Delicta grauia quî dignoſcantur à leuibus ex pœnis. 394, 1, 5 & ſeqq.
Delicta quomodo committi debeāt in Eccleſia vt immunitate priuēt. 403,1 quot modis dici poſſint committi in Eccleſia. ibid. an ibi commiſſa priuent immunitate illius tantùm Eccleſiæ, an verò omnium non modò Eccleſiarum, ſed etiam quorumcumque locorum immunitatem habentium. 411,2,2 & an quoad illa ſolùm delicta, vel omnia quæuis alia. 414, 1,7 & ſeqq.
Delicta eccleſiaſtica quæ. 595,2,1 an iudex ſecularis poſſit de eis ſe intromittere ordinariè. 601,2,1
Dens.
Dens, an de membrorum numero. 375,1,10
Depopulator agrorum.
Depopulatori agrorũ an proſit immunitas. 137, 2, 7. 163, 2. 358, 1, 1
Depopulatoris agrorũ crimē quod. 359,1,4.
Depoſitio.
Depoſitio Epiſcoporũ, vide *Epiſcoporum depoſitio.*
Diana.
Dianæ aſyla. 11,2,9
Digitus.
Digitus, an membrum cenſendus. 374,2
Dignitas.
Dignitatum cauſę ad quem pertineant. 603,2,4
Diſcipulus.
Diſcipuli ad Eccleſiam confugiēdo defendendi. 237,1,4
Diſcipuli nomen quouſque extendendum. ibid.
Diſpenſatio.
Diſpenſatio Papæ cum clericis in maioribus criminibus depoſitione dignis, cum filiis preſbyterorũ ad ordines ſacros, beneficia curata, & dignitates. 612 in irregularitatibus, quę verè irregularitates ſunt. ibid. in votis caſtitatis, religionis & Hieroſolymitano, ſeu Vltramarino. ibid.
Dominus.
Dominis inferioribus quatenus priuilegio quempiam eximere permiſſum. 168,1,14.
Domini inferiores an maieſtatem aliquo modo habeant. 453, 2,6
Domus.
Domus interiacentes Eccleſiarum vſque ad extremas fores ad immunitatem pertinent. 206, 1, 13
Domus ſecularis quamdiu immunitate gaudeat. 214,1,4
Domus regulares ad immunitatem pertinent. ibid. 2,5 quæ domuum regularium nomine veniant. ibid. 6.
Domus imperfectæ. ibid.
Domus orphanorum religioſa. 216 1,14
Domus Virginũ reparatarũ religioſa. ibid.
Domus malè maritatarũ religioſa. ibid.
Dux.
In Ducem alicuius Reipubl. ſi quis machinetur, an vt reus læſæ maieſtatis immunitate careat. 474, 1,15

E

Eccleſia.

ECcleſiarum immunitas apud Chriſtianos. 6,1,3 circa eandē obſeruanda. 34,2,17 ſolis prodeſt Catholicis. 60,2,17.
Eccleſia D. Pauli ad tres fontes Romæ. 133,1,10 B. Andreæ apud Malphim. ibid. 2,12 S. Petri in

Vaticano, S. Marci Euang. Venetiis, Metropolitanæ Montis Regalis, & Lateranenſis. ibid. 13
Eccleſiarum multitudo vtrùm reipubl. obnoxia ad impunitatem delictorum. 135, 2, 1 & ſeqq.
Eccleſiæ etiam non conſecratę immunitate gaudent. 181, 1, 3
Vniuerſæ per orbem Eccleſiæ immunitatum priuilegiis decoratæ ab Impp. 188, 2, 4
Eccleſia Principis poteſtati deferre conſueuit. 196, 1, 10
Eccleſia immunitatis locus. 203, 1
Eccleſiæ nomine quid intelligendum. ibid. 2, 2,
Eccleſia vtrùm neceſſe ſit eſſe integra ad immunitatem. 209, 1, 7, & ſeqq. Iudæum priuare poteſt ſeruo Chriſtiano. 242, 2, 7
Eccleſiarum rectores ad quid teneantur reis criminum. 300. 2, 1
Qui Eccleſiam violat ab immunitate excluditur. 337, 2, 4
Eccleſiam incaſtellantes, aut inde pugnantes cæteris paribus immunitate carent. ibid. 5
Eccleſiæ Romanique Pontificis poteſtas quouſque extendatur in cauſis delictiſque diiudicandis. 603, 1, 3
Vnam Eccleſiam cathedralem alteri ſubiicere ad ſolum Papam pertinet. 612.

Effectus.

Effectus appellationis duo. 555, 2, 2
Effectus ſuſpenſiui vis triplex. 556, 2, 3 deuolutiui quintuplex. ibid.

Effractio.

Effractio carceris ab immunitate impedit. 338, 1, 6

Electio.

Electionum ad beneficia eccleſiaſtica cauſæ ad quem pertineant. 603, 2, 4

Epiſcopus.

Epiſcoporum immunitas. 119, 2, 3. 218, 1, 2
Epiſcopus vicinior quis, ad quem recurri in cauſa immunitatis debeat. 526, 1, 5
Epiſcopi, & omnis iudicis eccleſiaſtici ordinarij in cauſa procedendi authoritas. 563, 1, 1

Epiſcoporum { tranſlatio, condemnatio, depoſitio, ceſſio, reſtitutio, exemtio ab Archiepiſcopo, } ad ſolum Papā pertinet. 611. & 612

Epiſcopatus.

Epiſcopatus duos vnire, & vnum diuidere in duos, ſoli Rom. Pontifici licitum. 612

Eremita.

Eremitæ an foro eccleſiaſtico gaudeant. 624, 1, 6

Excommunicatio.

Excommunicationis vis. 160, 1, 12
Excommunicati an immunitate careant. 229, 2, 1 & ſeqq.

Exemptio.

Exemtio Epiſcoporum ab Archiepiſcopo, vide *Epiſcoporum exētio.*

Exercitus.

Qui exercitum comparat, an immunitate careat. 475, 1

Extenſio.

Extenſiones iuris immunitatis, vide *Ampliationes.*

Extractio.

Extractio reorum de Eccleſia, & carcere duplex. 485, 1, 1, & ſeq.

F

Familia.

FAmiliæ Epiſcopi immunitas. 4, 2, 10
Familia clericorum an fori priuilegio gaudeat. 620, 2, 8 & ſeq.

Fides.

Fidei cauſa ſoli reſeruata Pontifici. 611

Flamen.

Flamẽ Dialis immunitate prȩditus. 14,1,32

Forum.

Fori clericorum immunitas.4, 2, 9 officialium ac familiarium officij Inquiſitionis.5,1

Fur, Furtum.

Fures de conſuetudine carebant immunitate.181, 2, 10. 338,2,2

Furtum in Eccleſia commiſſum an immunitate careat.376,2,2

G

Gelaſius PP.

GElaſius Pont. primus de immunitate Eccleſiarum ſtatuit.154,1,10

Gentiles.

Gentiles an admittendi ad immunitatem.224,1,11

Graſſatores.

Graſſatores viarum ab immunitate excluſi. 355,1,1 & ſeqq.

Graſſari quid. ibid.2

Graſſatorum genera tria. 355,2,3

Graſſator occidi impunè poteſt. ibid.

Ad crimen graſſatoris quid requiratur.356,2,4

Gubernatores.

In Gubernatoribus regnorũ an & quomodo cõmitti crimen maieſtatis poſſit.470,2,6 , & ſeqq.

H

Hæreſis, Hæreticus.

HÆreticus quis. 225, 1,2.439, 1, 1.588,1,4 & 5

Hæretici an ad immunitatem admittendi. ibid.3 & ſeqq.

Ad hæreſis crimen quæ requirantur.439,1,1

Hæreſis quid.ibid.& ſeq. 587, 1, 1, & ſeqq.

Hȩreticus an poſſit eſſe infidelis.ibid.

Quot modis incurratur hæreſis. 441,2,1

Quæ ſigna externa manifeſtent hȩreſim in mente conceptam. 444, 1,1 & ſeqq.

In ſuſpicionibus hæreſis quomodo procedẽdũ cõtra hæreticũ.447,1,1

Quando quis pro hæretico habeatur ex ſuſpicione. ibid.

Leuis ſuſpicio hæreſis an priuet immunitate.449,1,4

Quo iure hæreſis careat. 450 , 1 , 1 & ſeq.

Ad quẽ pertineat de hæreſi , déque ipſis hæreticis iudicare. 585,1,3. 587,2.2

Hæretici qua pœna puniendi. 586, 1, 4 modus contra eos procedẽdi. ibid. quid ſi propter crimen hæreſis ad Eccleſiam confugiant ante condemnationẽ.589,1,1, & ſeqq. quid pro alio quocũque crimine. 590,2,6 quid ſi poſtquã curiæ ſeculari relictus, caſu aliquo deferatur ad Eccleſiam.591, 1,1 & ſeqq.

Cauſa hæreſis ad quem pertineat. 603,2,4.604,1,6,610,1,2

Hieroſolyma.

Hieroſolymæ loca ſacra. 133,1,8

Homicida, Homicidium.

Homicidia voluntaria quæ. 29,2, 8 quæ caſualia.30,2,10

Homicida caſualis quãdo in ciuitatibus refugiorũ tutus. 31,1.32,2

Homicidiũ caſuale an & quãdo immunitate gaudeat. 31,2,11. 333, 1, 17

Homicidiũ ac mutilatio ex propoſito cõmiſſa in Eccleſia , eiúſque cœmeterio , immunitate caret. 322,2. 371, 2, 1. an caruerit immunitate iure antiquo.329, 2, 1 & ſeqq.

Homicidiũ variè cõmittitur. 332,2, 13

13 ex induſtria, an immunitate gaudeat. 333, 2, 19
Homicidium per inſidias, ac proditorium quid. 333, 2, 18. 417, 1, 1 & ſeqq.
Homicidiũ in genere quid. 372, 1, 3
Hortulus.
Hortuli Eccleſiarum ad immunitatem pertinent. 206, 1, 13
Hoſpitalia.
Hoſpitalia an immunitatẽ habeant. 180, 2
Hoſpitalia pauperum religioſa. 216, 1, 13 iiſdem gaudent priuilegiis, quibus Eccleſia. ibid. 2, 16
Hoſpitalarij.
Hoſpitalarij an fori priuilegio gaudeant. 625, 2, 8

I

Idololatria.
IDololatriæ principium. 10, 2, 5. 15, 2, 4. 16, 1, 9
Idolum.
Idolorum vſus Rom. Imperatorum duo. 18, 1 multitudo pernicioſa. ibid. 2, 20
Ieſuati.
Fratres Ieſuati an foro gaudeãt eccleſiaſtico. 623, 1, 5
Imago.
Imaginum immunitas. 10, 1, 3
Imaginũ immunitatis origo & antiquitas. 14, 2, 1
Imaginũ multitudo reipubl. damno fuit. 18, 2, 20
Imaginis Imperatorũ monetis impreſſæ abuſus ad impunitatem. 19, 1, 23
In imagine Principis an & quomodo lædi maieſtas poſſit. 470, 2, 6 & ſeqq.
Immunis, Immunitas.
Immunis quis. 2, 1, 1 vnde dictus. ibid. 2, 2
Immunitatem dare quid. 2, 2. 3, 1, 5
Immunitas data quæ. 3, 1, 5
Immunitas quid. ibid. 2, 7 multiplex eſt. ibid. 1, & ſeq. 4, 1, 3. 51, 1, 4
Immunitatẽ dare quis poſſit. 3. 2, 2
Immunitas ciuilis, & eccleſiaſtica, earúmque cauſæ. 112, 2, 45
Immunitas eccleſiaſtica triplex. 119, 1, 1
Immunitas cõfugij Eccleſiis Chriſti debita. 124, 2, 1 & ſeqq. 132, 2, 6 non omnibus prodeſt. 137, 2, 7 & ſeqq. in quantum reſtricta apud clericos. ibid. 8 ſitne iuris diuini naturalis. ibid. 9 an illi repugnet. 142, 1, 10 an ſit iuris diuini poſitiui, vel merè humani. 145, 1, 1
Immunitatem Deo placere, miraculis ipſe teſtatus eſt. 147, 2, 2
Immunitas iure ne, an conſuetudine introducta. 151, 2, 1 & ſeqq.
Immunitatis violatio ſacrilegium dicta à Gelaſio PP. 154, 2 ius ciuile quando conſtitui cœperit. ibid.
Immunitatem Eccleſiæ violare, læſæ maieſtatis crimen. 156, 2, 3
Immunitas Eccleſiarum reipubl. vtilis. ibid. 4 vtroque iure munita. 157, 1, 6 & ſeqq.
Circa immunitatẽ quid poſſit laica poteſtas Principum. 165, 1, 2
Immunitatem concedere quatenus permiſſum officialibus ciuitatis. 168, 1, 15 quatenus ciuitati ſeu vniuerſitati in ſui præiudicium. ibid. 16
Immunitas Eccl. ab Imperatoribus reſtricta. 172, 1, 1 reſtricta conſuetudinibus. 181, 1, 5 paulatim abrogari conſuetudine poteſt. 182, 1, 12
Immunitatis vis in Canonico Pontificum & Cõciliorum iure poſita. 185, 1 & ſeqq.
In difficultatibus immunitatũ mos olim apud Principes. ibid. 2, 7

Immunitatem Eccleſiatum inſtitui ab Impp. cur Rom. Pontifices maluerint.187,1,1 & ſeqq.

Immunitatem dare vtrùm poſſit Pontifex, vel eius de latere legatus,ei cui ratione delicti immunitas non debetur iure can. extra terras ſui dominij. 190, 2, 1 & ſeqq.

Immunitas omni delicto debita iure ciuili.191,1,2

Immunitas Eccleſiarum quomodo præſtet immunitatibus Gentiliũ ac Iudæorum. 197,2,1 & ſeqq.

Immunitatis locus.203, 1 cómoda. 269,2,1 & ſeqq.

Immunitatem violans, extrahendo de Eccleſia eum cui immunitas debetur,immunitate caret. 337, 1,3

Immunitatis cauſa vtrùm committatur Epiſcopis tanquam ordinariis,an tanquam delegatis ſedis Apoſt.522,2,1 & ſeqq.

Immunitas duplex.654, 1,4 à libertate differt.ibid.

Immunitatis cognitio ad quẽ pertineat,vide *Iudex*.

Imperator.

Imperator,Rex omnéſque habentes ſupremam pot m temporalem,nec recogn tes ſuperiorem in temporalib. ,.: Pontifex differunt.168,2,18

Imperatoris maieſtas.452,1

Incaſtellatio.

Incaſtellatio Eccleſiæ ab immunitate impedit.3 17,2.5

Infidelis.

Infideles an admitti ad immunitatem debeant.224,1,11 an poſſint eſſe hæretici.439,2

Iniuria.

De iniuria ſiue verbali,ſiue perſonali in Eccleſia facta, vide plenè c.23 lib.5.

Innocentius III.

Innocentius III. primam decretalẽ edidit ſub Henrico VI. Imp.163, 1, 22

Inquiſitores.

Inquiſitores de quibus cauſis poſſint cognoſcere, & de quibus non. 585.2

Inſidia.

Inſidiæ an requirantur ad priuandum immunitate.360,2,2

Inſidiæ quid, & vnde dictæ. 420, 2,2

Interdicti, & Interdictum.

Interdictum Eccleſiæ an immunitate priuet.210,2,12

Interdicti an immunitate careant. 229,2,1 & ſeqq.

Ira.

Ira an excuſet, vel alleuiet delictũ commiſſum in Eccleſia.396,2, 1, & ſeqq.

Iudæus.

Iudæi an & quatenus ad immunitatem admittendi.22 1,1,1

Iudæus an emere mercimonij cauſa poſſit Chriſtianos iam baptizatos.242,1,6 venalem Chriſtianũ intra tres menſes exponat. ibid. 2, 8 ex quo die numerandi iſti tres menſes.243,2, 10 quid ſi intra tres menſes venales nullus apparuerit emtor Chriſtianus qui duodecim illos ſolidos ſoluat, aut plures emtores ſimul concurrant.245,1, 15 quid ſi Iudæus quum intra tres menſes venalem non expoſuerit, eum nihilominus tempore illo elapſo de facto venderet alicui Chriſtiano. ibid.

Iudex.

Iudices ſeculares ad quid teneantur reis. 301, 2,5, & ſeq.

Iudices in crimine maieſtatis apud Romanos.462,1,8

Digitized by Google

Iudex legitimus in cauſa immunitatis.502,2,1 & ſeqq.508,1,1 & ſeqq. 512, 2, 1 & ſeqq. 515,1, 1 & ſeqq.quid interim de reo agendũ. 504,1,3 quid ſi iudices diſcordẽt in ferenda ſentẽtia.505,1, 4 quid ſi in ſententiis iam latis.ibid.
Iudex Monarchiæ an cognoſcere de cauſa immunitatis poſſit.515, 2,3
Iudex ad quem, quid agere debeat in caſu quo appellatio eſt remota.568,1
Iudicis recuſatio an remota intelligatur cum appellatione remota. 569,2
Iudex ſecularis an & quando procedere de iure poſſit in cauſis eccleſiaſticis contra perſonas eccleſiaſticas.609,2,1 & ſeqq.an interponere partes ſuas poſſit contra perſonas eccleſiaſticas confugiẽtes ad Eccleſias apud Epiſcopũ, ſeu earum Prælatos regulares. 645,1,6

Iulianus Imp.

Iulianus Imp. apoſtata.225,1,1

Ius.

Ius naturale quid apud Iuriſtas,apud Theologos quid.42,1,5
Iuris naturalis partes.43,1,10.
Iuris naturalis præceptorum naturalium ordo & gradus. ibid. 2, 14
Ius diuinum duplex.140,2,1
Iuris diuini naturalis præcepta.141, 1,4
Iuris diuini poſitiui partes. ibid. 7

Iuſpatronatus.

Iuris patronatus cauſæ ad quẽ pertineant. 603, 2, 4. 604, 1,6

L

Labium.

Labia oris an inter membra cõputanda.375,2,12

Latro.

Latroni publico an proſit immunitas. 137, 2, 7. 161,1,16. 352,2, 1 & ſeqq.
Latro publicus quis, & quotupliciter ſumi poſſit. 353, 1 , 2 & ſeqq.

Lauretum.

Ædis B. Virginis Lauretanæ præſtantia.133,1,8

Legatus.

Legatorum ſedis Apoſt. immunitas. 119,2,3
In legatis Principum an & quomodo committi crimen maieſtatis poſſit.470,2,6 & ſeqq.
Legati Apoſtolici an cognoſcere poſſint de cauſa immunitatis.515 1,1 & ſeqq.
Legatorum genera tria. 516,1,4
Legati à latere qui, eorum auctoritas.ibid.qui miſti,qui nati.ibid.& in ſeqq. per tot.

Lex.

Legis nomen duobus modis accipitur.167,1,9
Legum finis.175,1,2
Leges particulares quid circa immunitatem poſſint.ibid.
Leges maieſtatis , vide *Maieſtatis leges.*

Libertas.

Libertas ab immunitate differt.654, 1,4
Libertates perſonarum eccleſiaſticarum quæ.656,1,1 & ſeqq.
Vide *Immunitas.*

Lingua.

Lingua an inter mẽbra numeranda. 375,2,11

Locus.

Locus immunitatis.203,1
Locorum ſacrorum ſecularium nomine quid intelligatur. 215,1, 10 quid locorum religioſorum.216, 1,13

Locorum ſacrorum immunitatis origo apud Gentes & Hebręos.20,1,1

Locumtenens.

In locatenentibus an & quomodo lædi maieſtas poſſit. 470,2,6 & ſeqq.

Lucus.

Luci vnde dicti.10,2,5

Lucus primum aſylum apud Romanos.11,1,7

Lucus ac templum inſigne aſylum Apollinis apud Delos. ibid. 2,8

M

Maieſtas.

Maieſtas quid. 451, 1 quibus competat. ibid. 2, 1 & ſeqq.

Primum maieſtatis crimen quod. ibid.

Maieſtatis crimẽ quid.454,2,1 quot modis committatur. à fol. 455. vſque ad 457 quid neceſſariò requiratur ad maieſtatis crimẽ.458,1,2

Maieſtatis leges quæ.460,1,1 de crimine maieſtatis qui iudicauerint apud Romanos. 462,1,8

Maieſtatis pœnæ quæ. ibid. 2,10

Maieſtatis reus vtrùm admitti olim cõſueuerit ad Eccleſię immunitatem.464,2,1

Quæ maieſtatis crimina Gregorij XIV. conſtitutione expreſſum ſit carere immunitate.468,1,1

Malogranatum.

Malogranata immunitate gaudẽt in Sicilia.4,2,7

Mamilla.

Mamillæ an ſint de numero membrorum.375,2,13

Mancipium.

Mancipium redimi duodecim poteſt ſolidis.242,1,6 ſolidus quid. 244,1,11 & 12

Vide *Serui*,& *Iudæi.*

Mandans, Mandatarius.

Mandans homicidium, vel mutilationem in Eccleſia, an & quando priuetur immunitate.406,2,1 & ſeqq.

Mandans Chriſtianum occidi per aſſaſſinium, an ex ſolo mandato immunitate careat.433,1,2. 435,2,9 & 10

Mandatarius an exequendo mandatum mediãte pecunia factũ careat immunitate.434,1,3. 437,1,12

Chriſtianus mandans occidi infidelẽ,mediante pecunia immunitate caret.434,2,4.437,1,13

Matrimonium.

Matrimoniorum cauſæ ad quem pertineant. 603,2,4 & ſeqq.

Matrimonium partim ſpirituale, partim temporale.606,2,2

Maurus.

Mauri an ad immunitatem admittendi.224,1,11

Membrum.

Membrum quid.373,2,7

Membri mutilatio, vide *Mutilatio.*

Minor.

Minores Eccleſię qui.620,1,7 an ſub nomine perſonarum eccleſiaſticarum protegendi.ibid.2

Minos legiſl.

Minos legiſl. nouem integris annis cũ Apolline familiariſſimè verſatum eſſe ex cõque leges ſuas accepiſſe,profeſſus.39,2,4

Miraculum.

Miracula,quibus immunitatem ſibi placere, teſtatus eſt Deus.147,2,2 & ſeq.

Miſſa.

Miſſæ vbi celebrari debeant. 204,1,3

Monaſterium.

Monaſteria immunitate gaudent. 213,2,1

Moneta.

In moneta an & quomodo committi crimen maieſtatis poſſit. 470, 2,6 & ſeqq.

Monialis.

Moniales, & fœminæ profeſſæ foro gaudent eccleſiaſtico.622,1

Mutatio ſedium cathedralium, vide *Sedium cathedralium mutatio.*

Mutilatio.

Mutilatio membrorum facta in Eccleſiis,earúmque cœmeteriis,immunitate caret.322,2.373,1,4

Mutilatio quid. ibid.

N

Natalia.

NAtalium cauſæ ad quem pertineant.603,2,4 & ſeqq.

Nemora.

Nemora confugiorum loca. 10, 2,5

Neptunus.

Neptuni ſtatua ædéſque ſacrata.11, 1,6

Noſocomium.

Noſocomia infirmorum religioſa. 216,1,13

Notorium, notorietas.

In notorietate delicti quid Epiſcopo agendum.527,2,1 & ſeqq.

Notorium & publicum differunt. 530,2,7

Notorium triplex.531,1,8

Notorium facti triplex.532,1,9

Nouitij.

Nouitij foro gaudent eccleſiaſtico. 622,1,3

Nuncius.

In Nunciis Rom. Pontificis an & quomodo lædi maieſtas poſſit. 470,2,6 & ſeqq.

Nuncij ſedis Apoſt.qua immunitate præditi.119,2,3

O

Obæratus.

OBærati tertiò ad aſyla confugerũt.58,2,3 immunitate gaudent Eccleſiæ.236,2,2 Vide totũ c.15.lib.4

Occidendi tit.

Qui proximum occidit per induſtriam an immunitate gaudeat. 181,2,8

Occidere per induſtriam quid. 420, 2,1 quid per inſidias. ibid. 2 & quid proditoriè.ibid.

Officialis.

Officiales ciuitatis non habentes iura Principis quatenus concedere immunitatem poſſint à vectigalibus,& oneribusperſonalibus. 168,1,15

Officium.

Officiorum celebratio an neceſſaria ad immunitatem.208,1,5

Officiorum eccleſiaſticorum cauſæ ad quem pertineant. 603,2,4

Onus.

Onera perſonalia quæ.113,1,5

Orator.

In oratore Principum an & quomodo lædi maieſtas poſſit.470,2, 6 & ſeq.

Oratorium.

Oratoria priuata an immunitate gaudeant.204,1,3 & 4

Ordo.

Ordines regulares ad immunitatem pertinent.214,1,3

Orphanus.

Orphanorum domus religioſa. 216, 1,14

P

Palatium.

Pala

Palatiorum ſupremorum Principum, S.R.E. Cardinalium, Oratorum Regum ac Principum, & quorundã Principum Romanorũ immunitas. 6,1,2.13,1,13 & ſeq. 216,2
Palatia cuiuſuis liberæ reipubl.13,2 24 ſupremi Adminiſtratoris Veneti ac Ienuæ.ibid.ciuitatum, ſeu vniuerſitatum.ibid.25.
Palatij Epiſcopi immunitas. 211, 1,1
Palatia Venetorum apud Imperatorem immunitate prædita. 217, 1

Palpebre.

Palpebræ, an inter membra cõputãdæ.375,2,12

Panormum.

Panormi ciuitatis ius.4,1,5

Parricidium.

Parricidium pro perduellione. 460, 2

Paſſus.

Paſſus extra Eccleſias (eccleſiaſtici dicti) ad immunitatem conceſſi. 206,1,14 & ſeq.
Paſſus quid.207,1,18

Patriarcha.

Patriarcharum immunitas. 119, 2, 3

Perduellio.

Perduellionis crimen inter omnia maieſtatis crimina grauiſſimũ ſẽper habitum.459,2,3
Perduellio nonnunquam cum maieſtatis crimine confunditur. 460, 1,1

Periurium.

Periurij cauſſa ad quem pertineat. 603,2,4.604,2

Perſona.

Perſonæ locorum vice immunitatẽ habuere confugij. 14,1,31,
Perſonarum eccleſiaſticarũ immunitas.119,1,2 & ſeqq.
Perſonæ quibus locorum vice immunitas competit.218,1
Perſonæ quæ ad Eccleſias confugiendo immunitate gaudeant. 236, 2,1 & ſeq.
Perſonæ acceſſoriæ in committendo aſſaſſinio an iiſdẽ pœnis ſubiiciantur, quibus principales.435 1,5.437,2, 14
Perſonæ eccleſiaſticæ ſoli Eccleſiæ iuriſdictioni ac poteſtati, foróque eccleſiaſtico ſubiectæ quæ. 613, 2
Perſonæ eccleſiaſticæ, quibus ratione religionis competit forum eccleſiaſticum. 621,2,1 & ſeq.

Pes.

Pes quid contineat.207,1,18

Pertinacia.

Pertinacia in hæreſi quã vim habeat.440,2,4

Pœna.

Pœna confiſcationis quæ. 296,1,2
Pœna ſeruiendi partæ læſæ an infligi reo poſſit. 310,1,1 & ſeqq.
Pœna raptorum virginum quæ. 310, 1,1
Pœnæ criminis maieſtatis. 462, 2, 10
Pœnæ ſtatutæ contra filios in l.quiſquis,C. ad leg.Iul. maieſt.quando locum habeant in crimine maieſtatis.464,1,13
Pœna hæreſis.586,1,4
Pœnæ violatorũ immunitatis cõfugij.648,2,1 & ſeqq.652,2 & ſeqq. vſque ad fin.lib.

Pontifex.

Rom. Pontificis immunitatum poteſtas. 5, 1,15. 183, 1, 1 & ſeq.
Pontificem inter & Imperatorem, Regem omnéſque habentes ſupremam poteſtatem temporalem, non recognoſcentes in temporalibus ſuperiorẽ, differentia. 168, 2,18

Rom.

Rom. Pontificis poteſtas ordinaria quæ, & quæ abſoluta.191,2,3
Pontifex quæ attendat circa caſus eximendi ab immunitate. 322, 1,1 & ſeqq.
Rom. Pontificis cum ſuprema poteſtate maieſtas. 453,1,5
Rom. Pontificis poteſtas à poteſtate regia, & ſupremi Principis temporalis diſcreta.602, 2
Vide *Eccleſia.*

Populus.

Populi Rom. prima ſupremaque poteſtas.451,1

Porta.

Portæ Eccleſiarum ad immunitatẽ pertinent.205,1,9

Porticus.

Porticibus Eccleſiæ immunitas competit. 205,2,12

Poſtulatio.

Poſtulationum cauſæ ad quem pertineant.603,2,4

Poteſtas.

Poteſtas Rom.Pontificis ordinaria, ſiue ordinata quæ, quæ abſoluta.191.2,3
Poteſtas alia ordinaria, ordinarij alia.564,1
Poteſtas in non ſubditos,ſeu exemtos concedi dupliciter poteſt alicui ordinario per ſedem Apoſtolicam, etiam ordinariam. ibid. 4

Præceptum.

Præcepta diuina circa ciuitates refugiorum. 27,1,1 & ſeqq.

Prælatus.

Prælatorum Eccl. immunitatum poteſtas. 5,1, 15. 13, 1, 9 & ſeq.
Prælatorum immunitas.119,2,3
Prælati inferiores an poſſint cognoſcere de cauſa immunitatis virtute cõſtitutionis Greg. XIV. 512,2,1.& ſeqq.

Præſidens.

In Præſidentibus an & quomodo lædi maieſtas poſſit. 476, 2, 6 & ſeqq.

Praxis.

Praxis ſeruanda Clericis, Epiſcopis & Prælatis, cùm quis ad eorum Eccleſiam confugit. 281,2, 1 & ſeqq. 285,1 & ſeqq.
Praxis ſeruanda ſatellitibus ac miniſtris curiæ ſecularis erga confugas, & clericos Eccleſiarum. 288, 1, 1 & ſeqq.

Primatus.

Primatus Rom. Eccleſiæ quibus modis tolli poſſit.597,1

Princeps.

Principi priuilegiare licitum. 167, 2.10 etiam in præiudicium tertij. ibid.12
Principum ſuperiorum maieſtas. 452,1,3
Principes non ſupremi an maieſtatem aliquo modo habeant. 453, 2,6
Principis titulo qui donari conſueuerint in Hiſpaniarum regnis. 469, 1, 3 in regno Neapolitano qui.ibid.quid cõſuetudinis in regno Siciliæ. ibid.

Priuatus.

Priuatus priuilegium cõcedere cuius poteſt ſuper re ſua.168,2,17

Priuilegium.

Priuilegium non ſubdito conceſſum quomodo accipiendum, cuiúſque efficacia. 165,2,5
Priuilegium quid.166, 1, 6. 170, 1, 26 dupliciter ſumitur. ibid.2,8
Priuilegiare quinis Princeps poteſt. 167,2, 10 etiam in præiudicium tertij. ibid.12
Priuilegiare quatenus permiſſum dominis inferioribus. 168, 1, 14
Priuilegium dare quilibet priuatus poteſt.ibid. 2,17

Priuilegium datum non ſubdito. 172,2,2 & ſeqq. 174,1,11 conceſſum Eccleſiæ ab Imperatore vtrùm reuocari poſſit. 172,2,3. 174, 2, 12 lege conceſſum, an vim legis retineat. 173,1,5 conceſſum per ſtatutum. 174,1,10

Priuilegia confugientium ad Eccleſias. 269,2,1 & ſeqq.

Proceſſus.

Proceſſus curiæ ſecularis contra obæratos, & debitores ciuiles. 293,2,1 & ſeqq. contra reos criminum habentium annexã pœnam confiſcationis bonorum, vel aliam pecuniariam pœnam confugientes ad Eccleſiam, quibus debetur immunitas. 296,1,1 & ſeqq. contra reos criminum nullam habentium pœnam pecuniariam. 297,1,1 & ſeqq.

Proditor, Proditorium.

Proditor quis, & quot modis dicatur proditor. 416,1, 1 & ſeqq.

Prodirorium quid, & vnde dictum. 420,2,2

Prorex.

In Proregibus an & quomodo cõmitti crimen maieſtatis poſſit. 470,2,6 & ſeqq.

Prouiſio.

Prouiſionum cauſæ ad quem pertineant. 603,2,4

Publicum.

Publicum & notorium differunt. 530,2,7

Puteus.

Putei publico loco poſiti, ſacri olim apud Gentes, ſacróque aſyli iure prædit. 12,2,15

R

Raptor, Raptus.

Raptores virginũ an immunitate gaudeant. 181,1,3

Raptorum virginum pœna. 310, 1, 1 an excepti ab immunitate. 324,1,3 & ſeqq.

Raptus virginum ſi fiat in Eccleſia an immunitate careat. 376, 2,2

Rebellis.

Rebelles quî puniri debeant. 464, 1,11

Rector Eccleſiæ.

Rectores Eccleſiæ quid reis debeanr antequam exeant de Eccleſia. 300,2,1 & ſeqq. Vide *Eccleſia.*

Regula.

Regulæ quædam ad dignoſcendã ad quem iudicem cauſæ pertineant. 605,2,1

Regularis.

Regulares profeſſi foro gaudent eccleſiaſtico. 622,2,2

Religioſus.

Religioſi an immunitate gaudeant. 231,2,1, 1 & ſeqq. quando priuilegium foti eccleſiaſtici perdanr. 639,1,1 & ſeqq.

Reliquiæ.

Reliquiæ S. Nicolai, Barij Apuliæ. 133,2,12

Reſpubl.

Reſpublica Veneta. 452,2,4

Ienuenſis. ibid.

Lucenſis. 453,1

In Rempubl. ſi quis machinetur, an vt reus maieſtatis immunitate careat Eccleſiæ. 474,1,15

Reſtitutio.

Reſtitutio Epiſcoporum, vide *Epiſcoporum reſtitutio.*

Reus.

Rei criminum ſecundo loco ad ſtatuas confugêre. 58,2,2

Reis maieſtatis an profuerit ius aſyliæ. 60,1,14

Reo confugienti ad Eccleſiam duplex ius acquiritur. 192, 1, 5

Rei

Rei criminum defendendi confugientes ad Eccleſias.256,2,2
De criminũ reis vide totum cap. 16.lib.4
Reus impetratis & conceſſis quæ ſibi debentur an exire teneatur de Eccleſia, & iudicio ſe ſubmittere. 302,1,7
Reus maieſtatis quis. 452, 1, 3 & ſeqq.vide *Maieſtas.*
Rei criminum an carcerari conſueuerint ante conſtitutionem Greg. XIV. cùm dubium erat an illis deberetur immunitas. 477,2,1 & ſeqq. quomodo extrahi poſſint de Eccleſia, & carcerari. 481,2,2
Reorum de Eccleſia extractio & carceratio duplex. 485, 1, 1 & ſeq.
An quilibet rei criminum requirente curia ſeculari de Eccleſia extrahi & carcerari poſſint.487, 1,1 & ſeq. & quando non. 488, 2, 4 & ſeqq. penes quem ſit extrahere reos de Eccleſia. 490,1,1 & ſeqq. quo carcere ſint carcerãdi, donec cognoſcatur de immunitate. 495,2,1 & ſeqq. quid ſi per ſecularis curiæ miniſtros ad ſuum ducantur carcerem. 498,2, 1 & ſeqq.
Reo iam de crimine conuicto quid agendum Epiſcopo. 527, 2, 1 & ſeqq.
Reus, cui appellatio interdicta, an poſſit vti aliquo remedio, ſiue appellationis, ſiue querelæ, ſiue nullitatis, ſi grauetur ab Epiſcopo.559,1,1 & ſeqq.
In tradendis conſignandíſque reis curiæ ſeculari quæ ſeruare oporteat. 575, 1, 1 & ſeqq. quæ prælatis perſoniſque eccleſiaſticis facienda, vt euadant irregularitatem.576,2,1 & ſeqq.
Vtrùm reus curiæ ſeculari traditus, cùm de delicto minimè conuincatur denuo poſſit aut debeat poſtulare ſeruari ſibi immunitatem, illíque ſeruanda ſit. 581,2, 1 & ſeqq.
Reus hæreſis, vide *Hæreſis.*

Rex.

Regum maieſtas. 452,1,2

Romulus.

Romuli aſylum vrbe Romã apertum. 26, 2, 21

Ruſticus.

Ruſtici Eccleſiæ an foro eccleſiaſtico gaudeant. 621, 1, 9

S

Sacellum.

SAcellum quid. 203,2,2

Sacerdos.

Sacerdoti publicè deferenti Euchariſtiam immunitas competit.218,2,4

Sacrilegium.

Sacrilegium ab immunitate repellit. 336,1,1
Sacrilegij cauſa ad quem pertineat. 603, 2, 4

Saracenus.

Saraceni an ad immunitatem admittendi.224,1,11

Scala.

Scalæ, ſeu gradus, quibus ad Eccleſiam aſcenditur, ad immunitatem pertinent. 205,2,10

Schiſma, Schiſmaticus.

Schiſma quid, & vnde dictum.595, 2, 2 quibus modis cõmitti poſſit.596,2
Schiſmaticus quis.597,2,4
Schiſmatici confugientes ad Eccleſiam an ab ea extrahendi ſunt. ibid.

Scriptura S.

In quæſtionibus de catholico Scripturæ ſenſu,déque Scriptutarum correctione & fide, ad quem recurrendum.588,2.9

Sedes.

Sedium cathedralium mutationes ſoli reſeruatæ Ponrifici.611

Semiramis.

Semiramis templum Belo ſoceto erectum.20,2,3.26,2,10

Seruator.

In ſeruatoribus an & quomodo lædi maieſtas poſſit.472,2,12

Septa Eccleſiæ.

Septa Eccleſiæ ad immunitatẽ pertinenr.305,1,7

Sepulcrum.

Sepulcris Iudæorum an immunitas competat.12,2,16

Seruus.

Setuorum,quàm aliorum,frequentior cōcurſus ad ſtaruas.19.2,25 primi accurrerunt ad ſtatuas. 58,1,1

Serui confugiendo ad Eccleſiam defendendi.236,2,2 De ſeruis vide totum cap.13.lib.4. 238 & ſeqq.

Seruus ad Eccleſiam confugiens an libertatem obtineat.241, 1, 1 & ſeqq.329,1,25

Serui Iudęorũ Chriſtiani,vel Chriſtiani fieri volentes, libertatem obtinent ſi ad Eccleſiam confugiunt. 246,1,18 quid ſi intra tres menſes, quibus exponi debent venales, confugiunt ad Eccleſiã. ibid.2, 20 quid ſi elapſis tribus menſibus non fuerunt venales expoſiti; & poſtea ad Eccleſiam confugiunt. ibid.21

Seruorum paganorum eadem ac ſeruorum Iudæorum conditio. 447,1,21

Signum.

Signa quæ hæreſim manifeſtent,vide *Hæreſis.*

Simonia.

Simonię cauſa ad quem pertineat. 603,2,4.604,2

Spatium.

Spatia ad immunitatem quæ.205,1 7 & ſeqq.

Statua.

Statuarum Principum immunitas apud Gentes.6,1,2.10,1,3

Statua templi nonnunquam aſylum fuit. 11,1, 6

Statuæ prima orbis aſyla abſque tẽplo fuere. ibid.

Statuarum immunitatis origo & antiquitas.14,2,1

Statuarum vſus ad Rom. Impp.vſque ſopitus.17,2, 16 inde in immenſum excreuit.ibid.18

Statuæ immunitate donatæ, & vſque ad Chriſtianos Impp. conſeruatæ. ibid. 19 Reipubl. perniciei fuere.18,2,20

Statuarum vſus deſiit.19.2,27

In ſtatua an & quomodo committi crimen maieſtatis poſſit.470,2,6 & ſeqq.

Stratarius.

Vide *Graſſatores viarum.*

Suſpenſus.

Suſpenſi vtrùm immunitate careant.229, 2, 1 & ſeqq.

Suſpicio.

In ſuſpicione hæreſis quomodo procedendum.447,1,1

Suſpicio hæreſis,ad quẽ pertineat. 588,1,6

Qui ſuſpecti de hæreſi. ibid. vide *Hæreſis.*

T

Tabernaculum.

TAbernaculi immunitas apud Hebręos.6,1,3.10,1,1.20,2,4

Tabernaculum Iudæorum qualiter fabrefactum.10,1,2

INDEX RERVM.

Templum.

Templi immunitas apud Hebræos. 6,1,3
Templorum aſyla, ſanctitas. 7,1,8
Templa confugiorum loca. 10,2,5
Templorum immunitatis origo tam apud Gentes, quàm Hebræos. 20, 1,1
Tēplū à Semirame Nini Regis Aſſyriorū cōiuge Belo ſocero cōſtructum. ibid. 2,3. 26,2, 20
Templorum immunitas an iuris diuini naturalis, ſiue Gentiū. 41,1,1

Tertiarij.

Tertiarij, ſeu Tertiani, ac fratres tertij ordinis SS. Dominici & Franciſci, an foro gaudeant eccleſiaſtico. 622,1,4

Teſtes.

Teſtes, an intra membra corporis computanda. 374,1

Tranſlatio.

Tranſlatio Epiſcoporum, vide *Epiſcoporum tranſlatio.*

Tribunus.

Tribuni plebis ſancti, id eſt, intacti, atque aſyli, 7,1,8

Tributum.

Tributorum debitores an aſyli iure vtebantur apud Gentes. 59,2,11
Tributa negans Principi an immunitate careat. 475,1,16

Truncatio.

Truncatio quid. 373,1,4

V

Veneti.

VEnetorum apud Imperatorem palatia immunitate prædita. 217,1

Via.

Viarum graſſatores, vide *Graſſatores viarum.*

Violator Eccl.

Violatores Eccleſiarum generaliter ab immunitate excluſi. 337,2,4

Virgo.

Virgo veſtalis immunitatis quædam ius habet. 14,2,33
Virginum reparatarum domus religioſa. 216,1,14

Virilia.

Virilia, corporis membra. 375.1,14

Vnio.

Vnio Eccleſię catholicę & Apoſtolicę quid. 696, 1 ad quē pertineat. ibid. 3 quibus modis tolli poſſit. ibid.

Vniuerſitas.

Vniuerſitas quomodo cōcedere poſſit immunitatem. 168,1,16

Vſura.

Vſurarum cauſa ad quem pertineat. 603,2,4

Vultus.

Vultus hominum in magine expreſſi confugij loco apud Gentiles. 10,1,3

Vxor.

Vxores clericorum an forum ſortiātur clericorum. 628,2,3

X

Xenodochium.

XEnodochia, vide *Hoſpitalia.*

INDICIS FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Erratorum quorundam Indiculus.

Pag.	col.	lin.	
12.	2.	12.	*perditos*, leg. præditos.
15.	1.	vlt.	*adolebunt*, adolebant.
43.	2.	23.	*conſeruationum*, con-ſeruationem.
48.	1.	26.	*imputandam*, impe-trandam.
61.	1.	31.	*ſacrifica*, ſacrificia.
120.	1.	14.	*ſingulis*, ſinguli.
147.	1.	43.	*tum*, tamen.
152.	1.	8.	*ſitu*, ſcitu.
156.	2.	1.	*poteſtati*, poteſtatis.
158.	1.	34.	*adde*, contra.
220.	2.	12.	*poſt*, poteſt.
237.	1.	40.	*probabilem*, probabile.
259.	1.	20.	*ſe*, ſi.
397.	1.	25.	*cìum*, vim.
411.	1.	37.	*ſit*, fit.
429.	1.	2.	*occideretur*, occiderentur.
444.	2.	23.	*qui*, quia.
448.	1.	39.	*iudicium*, indicium.
476.	2.	9.	*nouo*, nono.
326.	1.	45.	*exemptum*, exemptam.
545.	2.	18.	*dòmum*, damnum.
588.	1.	39.	*hæreſis*, hæreſi.
622.	2.	9.	*ordines*, ordinis.

Sæpius vnius literæ, vel etiam ſyllabæ vitium deprehendes, quod longum eſſet hîc annotare. id, vel ſi quid maius, candori tuo relinquimus.

Digitized by Google